

**DICȚIONARUL ETIMOLOGIC
AL LIMBII ROMÂNE**

(DELR)

Volumul I

Litera A

serie nouă

Coordonatori:

Ion Giurgea

Cristian Moroianu

Redactori:

Iulia Barbu-Comaromi, Victor Celac, Iuliana Chiricu, Ștefan Colceriu, Ion Giurgea,
Mihaela Morcov, Cristian Moroianu, Raluca Mihaela Nedeia,
Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin, Cristina-Andreea Radu-Bejenaru,
Gabriela Stoica, Monica Vasileanu, Dana-Mihaela Zamfir

Comisia de revizie:

Iulia Barbu-Comaromi, Ion Giurgea, Cristian Moroianu, Monica Vasileanu

Inițiatorii seriei:

Acad. Marius Sala

Andrei Avram
membru corespondent
al Academiei Române

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”

**DICȚIONARUL ETIMOLOGIC
AL LIMBII ROMÂNE
(DELR)**

Volumul I

Litera A

serie nouă

**EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 2021**

Copyright © Editura Academiei Române, 2021.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie, nr. 13, Sector 5
050711, București, România
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ "IORGU IORDAN –
ALEXANDRU ROSETTI" (București)
Dicționarul etimologic al limbii române (DELR) / Institutul de
Lingvistică "Iorgu Iordan - Alexandru Rosetti". - București : Editura
Academiei Române, 2021
vol.
ISBN 978-973-27-3399-8

Redactor: Adriana GRECU
Tehnoredactor: Mariana IONICĂ
Coperta: Mariana ȘERBĂNESCU

Bun de tipar: 21.12.2021. Format: 16 / 70 × 100.
Coli de tipar: 40,5
C.Z. pentru biblioteci mari: 811.135.1' 374.4
C.Z. pentru biblioteci mici: 811.135.1

CUVÂNT-ÎNAINTE

Apariția, la zece ani de la tipărirea primului volum (A–B) din DELR, a unui nou volum, dedicat exclusiv literei A, se datorează necesității obiective de a corela materialul publicat anterior (primele două litere ale alfabetului) cu forma ultimă regășibilă în partea a doua a literei C, care reflectă concepția noastră actuală asupra cercetării etimologice și asupra transpunerii ei în format lexicografic. Această concepție are în vedere înțelegerea etimologiei ca istorie a cuvintelor, așadar urmărirea argumentată a tuturor etapelor premergătoare pătrunderii lor în română, până la identificarea etimonului îndepărtat. Printr-o asemenea abordare, autorii actualului dicționar etimologic se îndepărtează definitiv de cutuma limitării la etimologia directă și îmbrățișează idealul hasdeian al unei cercetări lingvistice cât mai apropiate de exhaustivitate (în corelație cu datele socioistorice, geografice, politice și economice, culturale și mentalitare). O asemenea cercetare este mai ușoară astăzi decât în trecut, grație transpunerii în format electronic a unui mare număr de texte românești din toate epocile și utilizării internetului pentru a accesa numeroase dicționare, enciclopedii și lucrări de specialitate străine și pentru a observa modul de folosire a cuvintelor în limbile-sursă, la diferite epoci (un număr important de publicații vechi din marile limbi de cultură sunt disponibile astăzi online).

Din punct de vedere structural, volumul dedicat literei A menține formatul propus în partea a doua a literei C: *cuvântul-titlu*, informația gramaticală, diastratică și semantică, data și sursa primei atestări, varianta/varianțele; *etimonul* sau discuția etimologică existentă în jurul cuvântului-titlu (cu refacerea parcursului până la sursa lexicală inițială), etimonul direct al fiecăreia dintre variante; listarea, după semnul „/”, a propunerilor etimologice considerate discutabile sau inadmisibile; *familia lexico-etimologică*, organizată în ordinea alfabetică a cuvintelor, cu indicarea etimonului acolo unde nu este vorba de o derivare directă din cuvântul-titlu și, unde este cazul, cu indicarea după „/” a propunerilor etimologice respinse; *doubletul etimologic*, acolo unde există; *termenii înrudiți* din punct de vedere etimologic cu cuvântul-titlu, indicați prin cf. (se includ aici cuvintele care, din diverse rațiuni, se îndepărtează semnificativ de baza lexicală a familiei), ordonați alfabetic, cu unele excepții: termenii înrudiți mai îndeaproape (de ex. proveniți de la un derivat francez al unei baze latine) și cei care reflectă direct baza lexicală a întregii serii sunt plasați înaintea celorlalți. Semnalarea cuvintelor înrudite prin „cf.” a fost evitată atunci când baza etimologică este nesigură, existând mai multe soluții posibile, dar niciuna foarte probabilă.

În cazul împrumuturilor care, în limbile de origine, sunt creații de autor (în marea lor majoritate, termeni științifici), am făcut investigații care ne-au condus la identificarea celor care le-au construit și am prezentat succint rațiunea creării lor: spre exemplu, fr. *antigène* este un termen introdus de savantul ungar Ladislas Deutsch (Laszlo Detre) în 1891, format pe baza lui *anticorps* (germ. *Antikörper*) „anticorp” și *-gène* „care produce...”; fr. *anthropologie* este un împrumut din lat. savant *anthropologia* (< gr. *ἄνθρωπος* „om” + *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”), termen creat de savantul german Magnus Hundt, în jurul anului 1500, inițial cuprinzând anatomia umană și psihologia; termen specializat pentru studiul variabilității biologice a oamenilor prin lucrările savantului german Johann Friedrich Blumenbach, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ulterior extins la studiul variabilității psihologice și culturale de către savantul german Theodor Waitz și savantul englez Sir Edward Burnett Tylor, în secolul al XIX-lea; lat. neol. *atmosphæra* a fost creat de astronomul olandez Willebrord Snellius în 1608, pe baza gr. *ἀμός* „vapor de apă” și *σφαῖρα* „sferă”, pentru a traduce ol. *dampcloot* „sferă de vapori”, termen creat de savantul flamand Stimon Stevin pentru a desemna stratul din jurul Pământului a cărei capacitate de a reflecta razele Soarelui era explicată prin prezența vaporilor, a exhalățiilor umede din fizica aristotelică; engl. *autosome* a fost creat de biologul american Thomas Harrison Montgomery Jr. în 1906, prin opoziție cu *allosome*, pe

baza el. de comp. *auto-* (< gr. *αὐτο-* < *αὐτός* „însuși”, *ὁ αὐτός* „același”) + *-some* < *chromosome* „cromozom” etc. Toate aceste explicații complementare transformă acest dicționar etimologic într-o operă de cultură lingvistică, făcându-l pe cititor să afle informația dorită (în cazul de față, originea unui cuvânt), dar să și înțeleagă mecanismele și rațiunile care au contribuit la crearea aceluși cuvânt. Am propus și explicații pentru evoluțiile formale neobișnuite: de ex., adaptarea fr. *abattis* la forma actuală *abatiză* (î.l.d. **abatiu*, cf. *crochiu* < *croquis*, *șasiu* < *châssis*) se datorează influenței unor împrumuturi din franceză similare ca semantism (cf. *ampriză*, *antepriză*, *baliză* etc.), *avânt*¹ s.n. (Dolj, hapax, Graiul I, 49) „avantaj” 1906, este o deformare ocazională prin trunchiere din *avantaj* s.f.; în cazul imposibilității obiective de a decide între o origine externă și una internă, am adoptat principiul etimologiei multiple mixte: *aberă* vb. „a se îndepărta de adevăr; a spune prostii” 1906 (Alexi, DRG²) < lat. neol. *aberrare* sau ← *aberant*, *aberație* (der. regresiv); *abisal* adj. „care ține de regiunile adânci ale mărilor; (fig.) de o mare profunzime, fără limite” 1935 (Blaga, T. cult. 18) < fr. *abyssal* sau ← *abis*; *ablactare* s.f. „ablactație” 1898 (Enc. rom. I, cu sensul agr.) ← *ablactație* (cu substit. finalei) sau fr. *ablactation*, cu echivalarea sufixului; *abruptamente* adv. (livr.) „pe neașteptate, în mod brusc” 1939 (SDLR) < fr. *abruptement*^o sau ← *abrupt* SDLR etc.

Chiar în cazul unor cuvinte cu etimologie controversată în limba de origine am citat uneori diversele soluții propuse, pentru evidențierea interesului suscitată de cercetarea lor: v., spre ex., fr. *abracadabra*, it. *abracadabra*, cuvânt posibil atestat în lat. la înc. sec. III, explicat în diverse feluri (gr. *ἀβραζᾶς*, termen folosit de gnosticul Basilides pentru denumirea divinității supreme, la care s-a adăugat ebr. *dabar* „cuvânt” FEW XXIV, 47; cuvânt format prin citirea în sens invers a expresiei ebraice *arba dak arba* „patrul să-l distrugă pe patru”, adică „Atotputernicul să distrugă cele patru elemente” E. Katz, „Zeitschrift für die Geschichte der Juden” I, 1964, 179–187, apud TLF; gr. *αἶψα κατ'αἶψα* „spirit după spirit” P. Martino, *Abracadabra*, Roma, Il Calamo, 1998, apud Nocentini, VLI). În unele cazuri, analiza ajunge până la radicale indo-europene, necesare pentru explicarea unor radicale devenite opace: spre ex., lat. *abscondere* „a ascunde” < *abs-* „de la, separat” + *condere* „a pune împreună, a întemeia, a pune la adăpost, a pune într-un loc sigur”, de unde „a ascunde”, format cu prefixul *con-* de la radicalul indo-eur. **dheH-* „a pune”, păstrat numai în compuse și confundat cu radicalul lui *dare* „a da”. Trecerea dincolo de limbile vechi clasice se face și pentru explicarea unor etnonime: spre ex., *alán* s.m. (mai ales la pl.), adj. „populație de origine iranică, strămoșii oșezilor; (adj.) referitor la această populație” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 936): lat. neol. *Alani*, gr. neol. *Ἀλαῖοι*, împr. dintr-o formă locală (**allan* > oset *allon*) a etnonimului *arya-* al indo-iranienilor (cu trecerea *-ry-* > *-l-* întâlnită în osetă), probabil de la forma de caz oblic plural vechi iranic *aryānām* (Vasmer, în „Reallexikon der Vorgeschichte” XII, 242), sau de la un adj. derivat vechi iranic **aryana*, cf. avestic *airyana* (Abaev, „Istoriko-etimologičeskij slovar' osetinskogo jazyka”, I, 47) sau *arián*², *-ā*² adj. s.m. s.f. „(rar) indo-iranian, (persoană) care aparține ramurii indo-europene din India și Iran; (înv.; azi ist., cu referire la concepțiile rasiale naziste) indo-european” 1866 (Bolintineanu, O. VI, 465): fr. *aryen* < engl. *Aryan* < sanscr. *āryaḥ*, etnonimul indo-iranienilor (cf. avestic *airyō*), legat de *āryaḥ* „stăpânul casei”, *aryāḥ* „stăpân, domn; gazdă”. În general, însă, cercetarea etimonului îndepărtat s-a oprit la limbile atestate, fără a merge până la indo-europeană.

Discuții detaliate sunt dedicate cuvintelor moștenite, atât celor din substrat, cât și celor latine, cu trecerea în revistă a eventualelor soluții propuse și cu argumentarea detaliată a soluției puse pe primă poziție: pentru primul caz, vezi articolul dedicat originii lui *abur* s.m.:

– „Probabil el. de substrat, cf. alb. *avull* „abur”, (înv.) *avullë*, (dial.) *abull* (termen autohton în alb., explicat fie din i.-e. **ǵbh(u)l-*, cf. lat. *nebula*, v. germ. de sus *nebul* „ceață” Orël, AED, fie din **av(ē)*, din i.-e. **h₂eyh₁-* „a sufla”, cf. *aft*, *afsh* „suflu” Demiraj, Alb. Et.) HEM I, 100–102, TDRG (probabil), CADE, REW 15 (probabil), Pușcariu, LR I, 177–178 (probabil), C. Poghir, ILR II, 335, Russu, Etnogeneza, 246, Brâncuș, VA, 28–30, DEX (DA: et. nec., probabil înrudit cu alb. *avull*). // Rom. *aburi*² „a adia” (← *boare* < lat. *boreas* „vânt din nord”) Philippide, ILR, 33, 61, E. Petrovici, CL, 10, 1965, 357–358; rom. *aburi*¹ „a scoate aburi” < lat. **abbūrīre* (< *ad-* + **būrere* „a arde”, refăcut din *ambūrere* < *amb-* + *ūrere* „a arde”, cf. *combūrere* „a arde”, *bustum* „rug”) sau lat. **abbulīre* (< *bullīre* „a clocoti”) O. Densusianu, Romania, 25, 1896, 130–131; lat. **uapulus* < *uapor*, *-ōrem* „abur”, cu *v-* dispărut ca în *opaț* < *văpaiț* Pascu, Sufixele, 77; lat. **albus* (< *albus* „alb”, cf. lat. med. *albulus* „pată albă”, it. *avolo* „mreană”) CDER 28; lat. *uapor*, *uapōrem* LB, LM; lat.

a(b)bulus*, provenit din contaminarea lat. *albulus* „alburii” cu daco-moesianul **awolo* „suflare” și cu lat. **abullus* „abur fierbinte” (< (ab*)*bullāre* „a da în clocot”) P. Boerescu, ERC, 181–199”;

Pentru cel de-al doilea, vezi articolul dedicat lui *acătare*, pron., adj. pron.:

– Lat. *eccum* „iată-(l)” + *tālis* „astfel de” (HEM I, 132, TDRG, SDLR, CDER 35) > **actare* (cf. *atare*, ar. *ahtare*), cu -ă- apărut poate sub infl. unui el. de substrat (cf. alb. *akë-*) Densusianu, HLR, I, 352, Brâncuș, VA, 131 // Posibil ← *acā-* (< alb. *akë*) + *tare* (< lat. *tālem*) DA; lat. *aeque talis* CDED I, 278; lat. *ad-que tale* Cipariu, Gram. I, 260. Sensul (curent astăzi) „de seamă, de calitate” a apărut inițial în expresii negative (cf. *nu e (un) oarecare*). Pentru formele *acătării*, *acătărei*, care au doar acest sens, se poate presupune contaminarea cu sintagma *a cătare* „de considerat, de avut în vedere, de apreciat”, care a putut determina tratarea ca un genitiv (*a cătării/-ei*). Contaminarea cu un substantiv verbal (neprecizat) este susținută de CDER 35. DA propune o compunere românească *a + cătare* „vrednic de privit, de seamă” (cf. *a mirare*), fără legătură cu pronumele // ← *a¹ + cătare* (< lat. **capitāle* < *capitālem*) I. A. Candrea, GS VII, 1937, 284–285”.

Reluarea volumului întâi după structura literei C a avut ca urmare și realizarea corelațiilor dintre componentele comune diverselor familii etimologice în care se încadrează cuvintele care încep cu A și cele care încep cu C sau cu oricare altă literă următoare. Astfel, se pot relativ ușor corela *acatist* și *catismă*, *acătare* și *cutare*, *accent* și *cânta*, *canto*, *canțonă*, *încânta*, *șansonetă*, *șarm* etc.

De asemenea, am convenit lărgirea criteriilor de includere în dicționar a cuvintelor, trecând dincolo de limitele restrictive ale dicționarului de referință, în dorința de a actualiza corpusul, de a evidenția productivitatea unor cuvinte și conexiunile lor etimologice.

Față de prima ediție, pe lângă extinderea inventarului și a discuției etimologice, în unele cazuri au suferit modificări și soluțiile etimologice propuse inițial, ca urmare a cercetării etimologice îndepărtate și a lărgirii bazei de documentare.

Realizarea dicționarului etimologic într-o formulă unitară este firească și necesară, cu atât mai mult cu cât ea marchează și începutul lexicografiei academice online. Acest prim volum actualizat va fi urmat de o versiune electronică, care va permite continuarea completării, corelării și actualizării informațiilor, în cadrul unui proces care sperăm să devină o normalitate și în activitatea lexicografică românească.

În elaborarea dicționarului, am beneficiat de ajutorul mai multor specialiști pe care i-am consultat asupra unor chestiuni precise, cărora dorim să le mulțumim: Vasilka Aleksova, Hristina Dejkova și Biljana Mihajlova (pentru bulgară), Lia Brad Chisacof (pentru neogreacă), Alin Mihai Gherman și Bogdan Harhătă (pentru atestări și pentru regionalisme), Alexander Grosu și Abraham Tal (pentru ebraică), Mihail-George Hâncu (pentru sârbă și veche slavă), Dumitru Loșonți, Maria Marin și Iulia Mărgărit (pentru regionalisme), Zamfira Mihail (pentru veche slavă și pentru probleme legate de elementul slav), Manuela Nevaci (pentru dialectele sud-dunărene), Cătălina Vătășescu (pentru probleme legate de substrat, pentru limbile albaneză și sârbă).

La volumul de față, noua versiune a fost redactată de comisia de revizie, iar restul echipei a contribuit la datarea cuvintelor și, uneori, la completarea sensurilor și a indicațiilor diatopice.

NOTĂ TERMINOLOGICĂ

Prin „limbaj infantil” (vezi și „termen infantil”, „vocabular infantil”, „creație expresivă infantilă”) se înțelege limbajul folosit de adulți cu copiii mici, imitând vorbirea acestora, caracterizat prin repetarea unor silabe deschise (ex. *mama*, *tata*, *pipi*), numit de Andrei Avram „limbaj copilăresc”.

PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA INVENTARUL CUVINTELOR DIN FAMILII

Nu sunt incluse în dicționar derivările și conversiunile cu un grad foarte înalt de productivitate (care pot fi, de aceea, considerate rezultatul aplicării unor reguli gramaticale), decât în cazul în care ele sunt asociate unor sensuri speciale. Astfel, (i) la derivarea de la verbe, nu sunt indicate sistematic

abstractele nominale în *-re* („infinitivul lung”), adjectivele participiale și formele negative ale infinitivelor lungi și ale participiilor (de ex. *albire, albit, nealbire, nealbit*); (ii) la conversiunea bazată pe adjective, nu sunt indicate adverbele (cu excepția cazului când forma este mai ales folosită adverbial), nominalizările cu sensul „persoană care are calitatea x” (de ex. *un deștept, un ciudat*) și cele cu sensul „faptul de a fi x” (de ex. *albul, răul*). Când însă aceste derivate regulate sau cuvinte formate prin conversiune au sensuri speciale, au fost introduse în dicționar: de ex. *avere* „totalitatea bunurilor posedate de o persoană, o colectivitate, o instituție; bogăție, bunuri posedate de valoare considerabilă”, *ascuțit* „cu un vârf foarte subțire, lunguieț, înțepător; cu muchie tăioasă; (despre simțuri, minte) pătrunzător, ager, perspicace; (despre senzații și sentimente neplăcute) intens; (despre sunete) înalt, strident; (înv., despre priviri sau vorbe) înțepător, critic, sever; (geom., despre unghiuri) mai mic de 90 de grade; (despre accent, ca semn grafic) reprezentat de o liniuță oblică, înclinată spre dreapta”.

PRECIZĂRI CU PRIVIRE LA PRIMELE ATESTĂRI ALE CUVINTELOR

Reevaluarea primelor atestări ale cuvintelor cuprinse în dicționar s-a făcut apelând la o multitudine de surse, ale căror referințe bibliografice complete pot fi regăsite la începutul acestui volum (cu excepția unor surse citate ocazional, al căror titlu complet a fost notat între ghilimele în cadrul articolului de dicționar). Am folosit adeseori, pentru identificarea primelor atestări, pe lângă sursele lexicografice citate în ediția anterioară a volumului, un corpus de texte alcătuit de cercetătorii lexicografi de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, corpus care reunește un număr impresionant de volume din toate perioadele limbii române. Reluarea *Dicționarului limbii române* (DLR) de către redactorii din Departamentul de lexicografie a însemnat și o reevaluare a edițiilor folosite și a datării textelor, de care se folosește și actualul volum al DELR. Astfel, în măsura posibilului, au fost folosite ediții critice moderne. În cazul scrierilor publicate postum, s-a indicat „ante” + anul morții scriitorului, dacă nu au existat alte informații referitoare la momentul redactării scrierilor respective. Atestările din antologiile de folclor, precum și din atlasele lingvistice, au fost datate cu anul culegerii textelor, respectiv al anchetelor dialectale, acolo unde aceste informații au fost disponibile.

Pentru o mare parte din neologismele pătrunse în limbă în perioada 1760–1860 am folosit excelentele lucrări ale soților Ursu: N. A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760–1860)* (Iași, Editura Cronica, 3 vol., 2004–2011) și N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești* (București, Editura Științifică, 1962). Datorită frecvenței folosirii acestor lucrări, nu am mai indicat, în cazul surselor preluate din ele, „apud Ursu, ÎL”, respectiv „apud Ursu, TȘ”.

Atestările oferite de edițiile a doua și a treia ale dicționarului lui Tiktin (H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, ediția a doua prelucrată și completată de Paul Miron, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 3 vol., 1986–1989; H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, ediția a treia prelucrată și completată de Elsa Lüder și Paul Miron, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 3 vol., 1986–1989), care au fost adesea preluate în prima ediție a DELR, au fost acum, în măsura posibilului, verificate, deoarece consultarea surselor indicate a dus, nu de puține ori, la constatarea unor erori. De exemplu, pentru *antál* s.n. (Mold.) „vas mare de stejar”, TDRG³ dă anul 1805, trimițând la *Bibliografia românească modernă* (1831–1918) I, 119, însă acolo se găsește numele propriu *Antal*, care este de origine maghiară (forma maghiară a numelui *Anton*), neavând nicio legătură cu substantivul comun *antal*. Pentru *baset* „câine de vânătoare”, TDRG³ indică 1852, Teodor Stamati, *Vocabulariu de limba germană și română*, însă acolo apare un alt cuvânt *baset*, cu sensul „violoncel” (< germ. *Bassett* < it. *bassetto* < basso „jos”, cu referire la sunetele joase ale violoncelului; *baset* „câine de vânătoare” provine din fr. *basset*, substantivare a unui adjectiv diminutiv de la *bas* „jos, puțin înalt”; doar baza îndepărtată a celor doi termeni este comună, lat. târziu *bassus*). Pentru *aderență*, TDRG³ indică 1722, Cantemir, *Hronicul*. Însă, așa cum a constatat editoarea textului, Stela Toma, în textul lui Cantemir

forma *aderință* reprezintă o eroare grafică pentru *adeverință* (v. Cantemir, O. 991). Prima atestare a cuvântului a trebuit astfel modificată cu mai mult de 120 de ani (l-am găsit la 1846, tot în forma *aderință*, în A. Delavigne, *Manual de filosofie*, traducere de A. T. Laurian, p. 86). Pentru planta *anghelică*, care apare și în forma *anghelină*, TDRG³ citează 1495, DRHA III, 180, însă în documentul citat, la p. 327, ne întâmpină numele propriu *Anghelina*, care, evident, nu provine din numele plantei (*anghelică* provine din lat. savant *angelica*, intrat inițial și prin ngr. *αγγελική*; substantivul comun *anghelină* provine din *anghelică*, prin apropiere de numele propriu *Anghelina*). O altă problemă a atestărilor din edițiile moderne ale dicționarului lui Tiktin (TDRG²⁻³) este faptul că nu este indicată varianta care apare ca primă atestare, amănunt important pentru etimologia cuvântului. Totuși, în unele cazuri unde nu am avut acces la sursa folosită de TDRG²⁻³, iar perioada și autorul sunt plauzibile pentru existența unui anumit cuvânt, am preluat atestările din TDRG, indicând „apud TDRG³” sau „apud TDRG²”. Este cazul, de pildă, al atestărilor din glosarul manuscris al lui Ioan Cornelli.

ABREVIERI

abr. = abruzzez (dialectul din Abruzzo)
abstr. = abstract
ac. = acuzativ
acc. = accent, accentuat, accentual
adj. = adjectiv, adjectival
admin. = administrativ, administrație
adv. = adverb, adverbial
adv. rel. = adverb relativ
agent = nume de agent
agr. = agricultură, agronomie
alb. = albanez(ă)
anat. = anatomie
antrop. = antroponim
aor. = aorist
apul. = apulez (dialectul din Apulia)
ar. = aromân(ă)
arag. = aragonez(ă)
arg. = argou, argotic
arhit. = arhitectură
art. = articol, articulat
astron. = astronomie
augm. = augmentativ
austr. = austriac
Ban. = Banat
Bas. = Basarabia
bel. = belarus(ă)
bg. = bulgar(ă)
Bih. = Bihor
biol. = biologie
bis. = (termen) bisericesc
bol. = bolognez
bot. = botanică
Buc. = Bucovina
c. = circa
c.p. = comunicare personală
calabr. = calabrez(ă)
campan. = dial. din Campania
cat. = catalan(ă)
ceh. = ceh(ă)
cf. = confer
chim. = chimie
chin. = chinez(ă)
cinem. = cinematografie

col. = colectiv
col. (urmat de numere) = coloană
com. = comun(ă)
com. (urmat de nume proprii) = comunicat de... sau din...
comp. = compunere, compus
conj. = conjuncție, conjuncțional
conj. prez. = conjunctiv prezent
constr. = construcții
cor. = coregrafie
cors. = corsican
cr. = croat(ă)
Criș. = Crișana
cul. = culinar
cuv. = cuvânt
dalm. = dalmat(ă)
dat. = dativ
dem. = demonstrativ
deprec. = depreciativ
der. = derivat
dial. = dialect(al)
dim. = diminutiv(al)
Dobr. = Dobrogea
dr. = dacoromân(ă)
dublet etim. = dublet etimologic
ebr. = ebraic(ă)
econ. = economie
el. = element
eng. = engadinez(ă)
engl. = englez(ă)
entom. = entomologie
et. = etimon, etimologie
etim. pop. = etimologie populară
etnol. = etnologie
ex. = exemplu
expr. = expresie
f. = feminin
fam. = familial
Fam. = familia (lexicală)
farm. = farmacie
fem. = feminin
fig. = figurat
fil. = filosofie

- filol. = filologie
 fin. = finanțe
 fiz. = fizică
 fiziol. = fiziologic, fiziologie
 folc. = folclor
 fon. = fonetică, fonologie
 fot. = fotografie
 fr. = franceză
 fr.-prov. = franco-provensal(ă)
 friul. = friulan(ă)
 friz. = frizon(ă)
 galic. = galician(ă)
 gen. = genitiv
 genov. = genovez(ă)
 geogr. = geografie
 geol. = geologie
 geom. = geometrie
 germ. = german(ă)
 gr. = grec, greacă
 gr. neol. = neologism din greaca veche
 gram. = gramatică
 h. = harta
 hot. = hotărât(ă)
 Huned. = Hunedoara
 i.-e. = indo-european(ă)
ibid. = *ibidem*
 id. = idem (cu referire la sens)
 iht. = ihtiologie
 ind. prez. = indicativ prezent
 industr. = industrie
 infl. = influențat(ă), influență
 inform. = informatică
 interj. = interjecție
 interog. = interogativ
 interog.-rel. = interogativ-relativ
 intrans. = intransitiv
 invar. = invariabil
 ir. = istoromân(ă)
 irl. = irlandez(ă)
 ist. = istorie
 it. = italian(ă)
 împr. = împrumut
 înc. = început
 înv. = învechit
 japon. = japonez(ă)
 jur. = juridic
 lad. = ladin(ă)
 lat. = latin(ă)
 lat. dun. = latin(ă) dunărean(ă)
 lat. med. = latin(ă) medieval(ă)
 lat. neol. = neologism din latină
 lat. vulg. = latin(ă) vulgar(ă)
 let. = leton(ă)
 lingv. = lingvistică
 lit. = literal
 lituan. = lituanian(ă)
 livr. = livresc
 loc. = locuțiune
 log. (ca indicație de domeniu) = logică
 log. (ca indicație de limbă) = logudorez(ă)
 lomb. = lombard(ă)
 m. = masculin
 m.bg. = medio-bulgar(ă)
 m.gr. = medio-grec, medio-greacă
 mac. = macedonean(ă) (slavă)
 maced. = macedonean(ă) antic(ă)
 magh. = maghiar(ă)
 Mar. = Maramureș
 mar. = maritim
 masc. = masculin
 mat. = matematică
 med. (după nume de limbi) = mediu, medie
 med. = medicină
 Mehed. = Mehedinți
 metal. = metalurgie
 meteor. = meteorologie
 mil. = (termen) militar
 min. = mineralogie, minerit
 mitol. = mitologie, mitologic
 Mold. = Moldova
 morav. = dialectul ceh din Moravia
 mr. = meglenoromân(ă)
 ms. = manuscris
 Munt. = Muntenia
 muz. = muzică
 n. = neutru
 n.pr. = nume propriu
 nap. = napolitan
 Năs. = Năsăud
 nec. = necunoscut(ă)
 neg. = negativ
 nehot. = nehotărât(ă)
 neol. = neologism, neologic
 nes. = nesigur
 ngr. = neogrec, neogreacă
 nom. = nominativ
 nord. = (limba) nordică
 norv. = norvegian(ă)
 num. = numeral
 occ. = occitan(ă)
 Olt. = Oltenia
 onomat. = onomatopeic, onomatopee
 ord. = ordinal
 orig. = origine
 ornit. = ornitologie
 p. anal. = prin analogie
 p. ext. = prin extensiune
 p. restr. = prin restrângere

paleogr. = paleografie	sicil. = sicilian(ă)
panrom. = panromanic	sil. = silabă
part. = participiu, participial	sl. = slav(ă)
pct. = punctul	sociol. = sociologie
peior. = peiorativ	sorab. = sorab(ă)
pers. (+ 1, 2, 3) = persoană	sp. = spaniol(ă)
pers. = persan(ă)	spec. = (sens) specializat
pesc. = pescuit	stil. = stilistică
piem. = piemontez(ă)	stomat. = stomatologie
pl. = plural	substit. = substituie
pol. = polonez(ă)	sued. = suedez(ă)
poligr. = poligrafie	suf. = sufix
polit. = politică, politologie	surselv. = surselvan(ă)
pop. = popular	tarent. = tarentin
pos. = posesiv	tăt. = tătar(ă)
pref. = prefix	tc. = turc(ă)
prep. = prepoziție, prepozițional	tc.-arab. = turco-arab
pron. = pronume, pronominal	tc.-pers. = turco-persan
pron. rel. = pronume relativ	tehn. = tehnică
prus. = prusian(ă)	teol. = teologie
psih. = psihologie	text. = textile
ptg. = portughez(ă)	tipogr. = tipografie
răd. = rădăcină	top. = toponim
refl. = reflexiv	topogr. = topografie
reg. = regional	tosc. = tosc(ă)
rel. = (termen) religios	Trans. = Transilvania
ret. = retoroman(ă)	tranz. = tranzitiv
retor. = retorică	țig. = țigănesc, țigănească
rom. = român(ă), românesc	ucr. = ucrainean(ă)
rom. com. = român(ă) comun(ă)	v. (urmat de un nume de limbă/dialect) = vechi, veche
romagn. = romagnolo	v. = vezi
s. = substantiv	var. = variantă
s.v. = sub voce	var. etim. = variantă etimologică (forma de bază)
sanscr. = sanscrit(ă)	vb. = verb(al)
sax. = saxon(ă)	ven. = venețian(ă)
săs. = săsesc	vet. = veterinar
scr. = sârbo-croat(ă)	zool. = zoologie
sd. = sard(ă)	zoon. = zoonim, zoonimic
sec. = secol	zoot. = zootehnie
sem. = semantic	
sf. = sfârșit	
sg. = singular	

Semne grafice

- ← provine din... (creație internă)
- < moștenit/ împrumutat din...
- > a dat...
- // delimitează etimologia considerată corectă sau admisibilă de cele considerate greșite
- * neatestat
- ° etimologie originală propusă de DELR
- ~ cuvântul din expresii, locuțiuni, sintagme etc.
- (?) (după un an) atestare îndoielnică; (după un sens, în interiorul ghilimelelor) sens nesigur

BIBLIOGRAFIE

- ACIB = *Actes du premier congrès international des études balkaniques et sud-est européennes*. VI. *Linguistique*. Sofia, Editions de l'Académie bulgare des sciences, 1968.
- Alexics, Magy. el. = György Alexics, *Magyar elemek az oláh nyelvben*. Budapesta, Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája, 1888.
- Andriotis, ELKN = Ανδριώτης, Ν., *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Salonice, 1967.
- Archivum Romanicum = *Archivum Romanicum. Nuova rivista di filologia romanza*, Firenze / Genova, Genève, 1917–1941.
- Arvinte, DERM = Vasile Arvinte, *Die deutsche Entlehnungen in den rumänischen Mundarten*, Berlin, Akademie Verlag, 1971.
- Arvinte, RLRG = Vasile Arvinte, *Raporturi lingvistice româno-germane. Contribuții etimologice*. Ediție întocmită de Alexandru Gafton. Bacău, Egal, 2002.
- Arvinte, S. = Vasile Arvinte, *Studii de istorie a limbii române*. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- AUB – LLR = *Analele Universității din București. Limba și literatura română*. Seria veche 1893–1942, 1956–1960; în 1964–1968 cu titlul *Analele Universității din București. Seria științe sociale. Filologie*; seria nouă 1969–.
- AUT = *Analele Universității de Vest din Timișoara*. Seria Științe filologice, 1963–.
- Avram, CE = Andrei Avram, *Contribuții etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 1), 1997.
- Avram, CIE = Andrei Avram, *Comentarii și ipoteze etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 23), 2006.
- Avram, FE = Andrei Avram, *Fonetică și etimologie*. București, Editura Academiei Române, 2017.
- Avram, NCE = Andrei Avram, *Noi contribuții etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 7), 2001.
- Avram, PE = Andrei Avram, *Probleme de etimologie*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 4), 2000.
- Avram, SFI = Andrei Avram, *Studii de fonetică istorică a limbii române*. București, Editura Academiei Române, 2012.
- Babiniotis = Georgios Babiniotis, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Atena, Κέντρο λεξικολογίας, 2002.
- Bailly, DGR = Anatole Bailly, *Dictionnaire grec-français*. Ediție revăzută de L. Séchan și P. Chantraine. Paris, Hachette, 1950.
- BalkA = *Balkan-Archiv*. Revistă editată de Gustav Weigand. Leipzig, 1925–1928.
- Bara, LLHA = Mariana Bara, *Le lexique latin hérité en aroumain dans une perspective romane*. München, Lincom, 2004.
- Bartoli, Dalm. = Matteo Giulio Bartoli, *Das Dalmatische. Altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der Apennino-balkanischen Romania*. Viena, Alfred Hölder, 2 vol., 1906.
- Battisti–Alessio = Carlo Battisti, Giovanni Alessio, *Dizionario etimologico italiano*. Florența, Barbera, 5 vol., 1950–1957.
- Beekes, EDG = Robert Beekes, *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden și Boston, Brill, 2010.
- Benveniste, VIIE = Émile Benveniste, *Le vocabulaire des institutions indo-européennes*. Paris, Les Éditions de Minuit, 2 vol., 1969.
- BER = *Bălgarski etimologičen rečnik*. Sofia, Bălgarska Akademija na Naukite, Institut za Bălgarski Ezik, 8 vol., 1971–2017.

- Berneker, SEW = Erich Berneker, *Slavisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Carl Winter, 2 vol., 1908–1913.
- Bertoni, It. dial. = G. Bertoni, *Italia dialettale*. Milano, Hoepli, 1916.
- BIFR = *Buletinul Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”*. Iași, 1934–1945; reluat din 2000.
- BL = *Bulletin linguistique*. București / Paris / Copenhagen, 1933–1948.
- Blédy, Infl. = G. Blédy, *Influența limbii române asupra limbii maghiare*. Sibiu, Publicațiile Seminarului de Filologie Romanică 2, 1942.
- Bloch – Wartburg = Oscar Bloch, Walther von Wartburg, *Dictionnaire étymologique de la langue française*. Paris, Presses Universitaires de France, 1932.
- Boerescu, El. substr. = Pârvu Boerescu, *Elementele de substrat [autohtone] ale limbii române. Compendiu*. București, Editura Academiei Române, 2018.
- Boerescu, ERC = Pârvu Boerescu, *Etimologii românești controversate*. București, Editura Academiei Române, 2017.
- Brâncuș, IC = Grigore Brâncuș, *Istoria cuvintelor. Unitate de limbă și cultură românească*. București, Editura Coresi, 1991.
- Brâncuș, SILR = Grigore Brâncuș, *Studii de istorie a limbii române*. București, Editura Academiei Române, 3 vol., 2007–2013.
- Brâncuș, VA = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Brückner, SEJP = Aleksander Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Varșovia, Wiedza Powszechna, 1985.
- BSF = *Buletinul Societății Filologice*. București, 1905–1907.
- BSL = *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, Paris, 1869–.
- BSNR = *Buletinul Societății Numismatice Române*. București, 1904–2009.
- BSS = *Buletin për Shkencat Shoqërore*. Tiranë, Botim i Institutit të Shkencave, 1952–1956.
- Budmani, RHSJ = P. Budmani, *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb, 95 vol., 1880–1975.
- Burlă, Studie = Vasile M. Burlă, „Studie filologice”, în *Conv. lit.*, XIV, Iași, 1880, p. 217–242, 267–279, 353–362, 384–396.
- Çabej, SEFS = Eqrem Çabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipës*. Tirana, 7 vol., 1976–2006.
- Çabej, SGJ = Eqrem Çabej, *Studime gjuhësore*. Prishtinë, Rilindja, 6 vol., 1976.
- CADE = I.-A. Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. București, Editura Cartea Românească, 1931.
- Cancel, T. plug. = P. Cancel, *Termenii slavi de plug în dacoromână*. București, Atelierele Grafice Socec & Comp., 1921.
- Candrea, El. = I.-A. Candrea-Hecht, *Les éléments latins de la langue roumaine. Le consonnantisme*. Paris, Librairie Émile Bouillon, 1902.
- Candrea, Gl. = I.-A. Candrea, „Glosar megleno-român”, în *GS*, I 1927, II 1928, III 1933–1934, IV 1937.
- Capidan, Ar. = Theodor Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân – studiu lingvistic*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1932.
- Capidan, Megl. III = Theodor Capidan, *Meglenoromânii III. Dicționar meglenoromân*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, Depozitul General Cartea Românească, 1935.
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine. (A–Putea)*. București, Socec, 1907–1914.
- CDDG = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicționar general al limbii române din trecut și de astăzi*. București, Socec & Co., 1909.
- CDED = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*. Francfort A/M, Ludolphe St. Goar; Berlin, A. Asher; Bucarest, Socec, 1870. Vol. II. *Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*. Francfort, Ludolphe St. Goar; Berlin, S. Calvary; București, Sotschek, 1879.
- CDER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*. Ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru-Mehedinți și Magdalena Popescu Marin. București,

- Editura Saeculum I. O., 2002. Ediția I: *Diccionario etimológico rumano*, Universidad de La Laguna, Biblioteca filológica, 1958–1966.
- CGL = *Corpus Glossariorum Latinorum*. Editat de G. Loewe și G. Goetz, Leipzig, 1888–1903.
- Chantraine, DELG = P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*. Paris, Klincksieck, vol. I, 1968, vol. II, 1970, vol. III, 1974, vol. IV/1, 1977, vol. IV/2, 1980.
- CIL = *Corpus inscriptionum latinarum*. Ediție începută de Th. Mommsen. Berlin, 17 vol., 1862–1986.
- Cipariu, Gram. = Timotei Cipariu, *Gramateca limbei române*. Partea I. *Analitica*, București, Societatea Academică Română / Tiparul Seminarului A. Diecezan, 1869. Partea a II-a. *Sintetica*, București, Societatea Academică Română / Tipografia lui S. Filtsch (W. Krafft), 1877.
- CL = *Cercetări de lingvistică*. Cluj, 1956–1993.
- CMD = Matilda Caragiu-Marioțeanu, *Dicționar aromân-macedo-vlah comparativ (român literar-aromân), contextual, normativ, modern*. București, Editura Enciclopedică, 1997.
- CODEE = T. F. Hoad, *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*. Ediția a II-a. Oxford University Press, 1996.
- Conev, EVBR = V. Conev, *Ezikovi vzaimnosti meždu bălgari i rumăni*. Sofia, 1921; republicat în V. Conev, *Istorija na bălgarskija ezik*, vol. II, Sofia, 1984.
- Contribuții lingv. = *Contribuții lingvistice*. Universitatea din Timișoara, 1983–1989.
- Corominas, DCEC = Joan Corominas, *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, Madrid, Editorial Gredos, 4 vol., 1954–1957.
- Cota, Argot = Vasile Cota, *Argot-ul apașilor. Dicționarul limbii șmecherilor*, București, Tiparul Românesc, 1936.
- Coteanu–Sala, ELR = Ion Coteanu, Marius Sala, *Etimologia și limba română. Principii – probleme*, București, Editura Academiei, 1987.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I, partea I: *A–B*, București, Librăriile Socec & Co. și C. Sfetea, 1913; tomul I, partea II: *C*, București, Tipografia Ziarului „Universul”, 1940; tomul I, partea III, fascicula I: *D–de*, București, „Universul”, Intreprindere Industrială a Statului, 1949; [fascicula II: *De–deșina*; șpalt, 1948]; tomul II, partea I: *F–I*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1934; tomul II, partea II, fascicula I: *J–lacustru*, București, Tipografia Ziarului „Universul” S.A., 1937; tomul II, partea II, fascicula II: *Ladă–lepăda*, București, Tipografia Ziarului „Universul” S.A., 1940; tomul II, partea II, fascicula III: *Lepăda–lojniță*, București, Tipografia Ziarului „Universul” S.A., 1948.
- DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân: general și etimologic*. București, Editura Academiei, 1963.
- DDA² = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân: general și etimologic*. Ediția a doua, augmentată, București, Editura Academiei, 1974.
- DDM = Nicolae Saramandu (coord.), Alina Celac, Irina Floarea, Marilena Tiugan, *Dicționarul dialectului meglenoromân, general și etimologic*. București, Editura Academiei, 2013.
- DEDI = Manlio Cortelazzo, Carla Marcato, *Dizionario etimologico dei dialetti italiani*. Ediția a doua. Torino, UTET, 2005.
- DELI = Manlio Cortelazzo, Paolo Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*. Ediția a doua, Bologna, Zanichelli, 1999.
- DELL = Alfred Ernout, Antoine Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*. Paris, Klincksieck, 1932.
- Demiraj, Alb. Et. = Demiraj, Bardhyl, *Albanische Etymologien (Untersuchungen zum albanischen Erbwortschatz)*. Amsterdam – Atlanta, Rodopi, 1997.
- Densusianu, HLR = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. Vol. I, *Les Origines*, Paris, Ernest Leroux, 1901; vol. II, *Le seizième siècle*, Paris, Ernest Leroux, fasc. 1, 1914, fasc. 2, 1932, fasc. 3, 1938.
- Densusianu, LR XVII = Ovid Densusianu, *Limba română în secolul al XVII-lea*, în Densusianu, O. III.
- Densusianu, O. = Ovid Densusianu, *Opere*. Ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Russu, I. Șerb și F. Șerb. București, Editura pentru literatură / Editura Minerva, 6 vol., 1968–1985.

- A. Densusianu, ILLR = Aron Densusianu, *Istoria limbei și literaturii române*. Ediția a doua, Iași, H. Goldner, 1894.
- DEX¹ = Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*. București, Editura Academiei, „Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan”, 1975.
- DEX² = Ion Coteanu, Lucreția Mareș (coord.), *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București, Editura Univers Enciclopedic, 1996; retipărit, cu adăugiri în 1998, 2009, 2012, 2016.
- DEX-S = Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan (coord.), *Supliment la Dicționarul explicativ al limbii române*. București, Editura Academiei, 1988.
- DGS = Maria Marin (coord.), Ion Ionică, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*. București, Editura Academiei Române, 3 vol., 2009–2011.
- Diculescu, Die Gepiden = Constantin G. Diculescu, *Die Gepiden: Forschungen zur Geschichte Daziens im frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte des Rumänischen Volkes*. Band 1, Leipzig, Kommissionsverlag von C. Kabitsch, 1922.
- Diculescu, Elementele = Constantin G. Diculescu, „Elementele vechi grecești din limba română”, în DR 4, 1924–1926, p. 394–516.
- Diculescu, Originile = Constantin Diculescu, *Originile limbii române*. București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1907 (extras din AA lit. seria II, tomul XXIX).
- Diez = Friedrich Diez, *Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen*. Bonn, Adolph Marcus, 1853.
- Dimitrakou = D. Dimitrakou, *Μέγα λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσας*. Atena, Εκδόσεις Δομή, 15 vol., 1953.
- DÎLR = Gh. Chivu, Emanuela Buză, Alexandra Roman Moraru, *Dicționarul împrumuturilor latino-romane în limba română veche (1421–1760)*. București, Editura Științifică, 1992.
- DLE = *Diccionario de la lengua española*, elaborat de Real Academia Española, disponibil online la <https://dle.rae.es/>
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. București, Editura Academiei. Tomul I, partea a 3-a, litera D (*D–Deînmulțit*), 2006; tomul I, partea a 4-a, litera D (*Deja–Dejiner*), 2006; tomul I, partea a 5-a, litera D (*Deținut–Discopotiriu*), 2007; tomul I, partea a 6-a, litera D (*Discord–Dyke*), 2009; tomul I, partea a 7-a, litera E (*E–Erzaț*), 2009; tomul I, partea a 8-a, litera E (*Es–Ezredeș*), 2010; tomul III, literele J, K, Q, 2010; tomul IV, litera L (*L–Lherzolită*), 2008; tomul V, litera L (*Li–Luzulă*), 2008; tomul VI, litera M, 1965–1968; tomul VII, partea 1, litera N, 1971; Tomul VII, partea a 2-a, litera O, 1969; tomul VIII, partea 1, litera P (*P–Păzui*), 1972; tomul VIII, partea a 2-a, litera P (*Pe–Pinar*), 1974; tomul VIII, partea a 3-a, litera P (*Pină–Pogribanie*), 1977; tomul VIII, partea a 4-a, litera P (*Pogrijanie–Presimțire*), 1980; tomul VIII, partea a 5-a, litera P (*Presin–Puzzolană*), 1984; tomul IX, litera R, 1975; tomul X, partea 1, litera S (*S–Sclabuc*), 1986; tomul X, partea a 2-a, litera S (*Scladă–Semîntărie*), 1987; tomul X, partea a 3-a, litera S (*Semn–Siveică*), 1990; tomul X, partea a 4-a, litera S (*Slab–Spongios*), 1992; tomul X, partea a 5-a, litera S (*Songiar–Swing*), 1994; tomul XI, partea 1, litera Ș, 1978; tomul XI, partea a 2-a, litera T (*T–Tocăliță*), 1982; tomul XI, partea a 3-a, litera T (*Tocăna–Twist*), 1983; tomul XII, partea I, litera Ț, 1994; tomul XII, partea a 2-a, litera U, 2002; tomul XIII, partea 1, litera V (*V–Veni*), 1997; tomul XIII, partea a 2-a, litera V (*Venial–Vizurină*), 2002; tomul XIII, partea a 3-a, litera V (*Viclă–Vuzum*) și literele W, X, Y, 2005; tomul XIV, litera Z, 2000.
- DLRLV = Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- DOOM¹ = Mioara Avram (redactor responsabil), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. București, Editura Academiei, 1982.
- DOOM² = Ioana Vintilă-Rădulescu (coord.), *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- DR = *Dacoromania*. Cluj, seria veche 1920–1948; seria nouă, 1994–.

- Drimba, CE = Vl. Drimba, *Cercetări etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etimologica” 8), 2001.
- Du Cange = Du Cange et al., *Glossarium mediae et infimae latinitatis*. Niort: L. Favre, 1883–1887, versiunea online: <http://ducange.enc.sorbonne.fr>.
- Duden = Duden. 7. *Etymologie. Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*. Bearbeitet von Günther Drosdowski, Paul Grebe et alii, Dudenverlag, Bibliographisches Institut, Mannheim, Wien, Zürich, 1963 (versiunea online: <http://www.duden.de/>).
- Epiškin, ISGRJ = Nikolaj Ivanovič Epiškin, *Istoričeskij slovar’ gallicizmov russkogo jazyka*, Moscova, ETS, 2010.
- ESSJ = O. N. Trubačev (coord.), *Ètimologičeskij slovar’ slavjanskich jazykov*. Moscova, Editura „Nauka”, 1974–.
- ESTJ = *Ètimologičeskij slovar’ tjurkskich jazykov*, coord. E. V. Sevortian (vol. 1–3), L. S. Levitskaja (vol. 4), G. F. Blagova (vol. 5), A. V. Dybo (vol. 6), Moscova, Nauka, 1974–2003.
- ESUM = O. S. Mel’ničuk (coord.), *Ètimologičnyj slovnyk ukrainskoi movy*. Kiev, Nauk, Dumka, 1982–2012.
- Eyuboğlu = İsmet Zeki Eyuboğlu, *Türk dilinin etimoloji sözlüğü*. Ediția a treia. Istanbul, Sosyal Yayınlar, 1995.
- EWN = M. Philippa, F. Debrabandere, A. Quak, T. Schoonheim, N. van der Sijs, *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*. Amsterdam, 4 vol., 2003–2009 (disponibil online la <http://www.etymologiebank.nl>).
- EWU = Benkő Loránd (ed.), *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2 vol., 1993–1995.
- Faré = Paolo A. Faré, *Postille italiane al « Romanisches Etymologisches Wörterbuch » di W. Meyer-Lübke. Comprendenti le « Postille italiane e ladine » di Carlo Salvioni*. Milano, Istituto Lombardo di Scienze e Lettere, 1972.
- Form. cuv. = *Formarea cuvintelor în limba română*. București, Editura Academiei Române. Vol. I: *Compunerea*, de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, 1970. Vol. II: *Prefixele*, de Mioara Avram, Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Ficșinescu, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Magdalena Popescu–Marin, Marina Rădulescu, I. Răzescu, Laura Vasiliu, 1978. Vol. III: *Sufixele*. I: *Derivarea verbală*, de Laura Vasiliu, 1989. Vol. IV: *Sufixele: derivarea nominală și adverbială*, partea 1, coordonat de Marina Rădulescu–Sala, 2015.
- Form. cuv. (XVI–XVIII) = Magdalena Popescu–Marin (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*. București, Editura Academiei Române, 2007.
- FD = *Fonetică și dialectologie*. București, 1958–.
- FEW = Walther von Wartburg, *Französisches etymologisches Wörterbuch: eine Darstellung des galloromanischen Sprachschatzes*. Leipzig, Berlin: B. G. Teubner, Bonn: Klop, Basel: Zbinden. 25 vol., 1922–2002 (versiunea online: apps.atilf.fr/lecteurFEW/).
- Fraenkel, LEW = Ernst Fraenkel, *Litauisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Carl Winter, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, vol. I: 1962, vol. II: 1965.
- Frățilă, EIC = Vasile Frățilă, *Ètimologii. Istoria unor cuvinte*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etimologica” 5), 2000.
- Frățilă, S. L. = Vasile Frățilă, *Studii lingvistice*. Timișoara, Editura Excelsior, 1999.
- Frățilă – Bărdășan = Vasile Frățilă (coord.), Gabriel Bărdășan, *Dialectul istroromân. Straturi etimologice*. Partea I. Timișoara, Editura Universității de Vest, 2010.
- Gáldi = Ladislau Gáldi, *Les mots d’origine néo-grecque en roumain à l’époque des Phanariotes*. Budapest, Pázmány Péter, 1939.
- Gămulescu, ES = Dorin Gămulescu, *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*. București, Editura Academiei, 1974.
- Găzdaru, Dem. ille = Găzdaru, Dimitrie, *Descendenții demonstrativului latinesc ille în limba română*. Iași, Viața Românească, 1929.
- Gerov, RBJ = Najden Gerov, *Rěčnikŭ na blŭgarskij jazykŭ*. Plovdiv, 5 vol., 1895–1904.

- Giuglea, CL = George Giuglea, *Cercetări lexicografice. Elemente latine în limba română*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909.
- Giuglea, Concord. = George Giuglea, *Concordances linguistiques entre le roumain et les parlers de la zone pyrénéenne*. Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1937.
- Giuglea, CR = George Giuglea, *Cuvinte românești și romanice: studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*. Ediție îngrijită de Florența Sădeanu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Giuglea, Fapte de limbă = George Giuglea, *Fapte de limbă. Mărturii despre trecutul românesc. Studii de istoria limbii, etimologie, toponimie*. Ediție îngrijită de Florența Sădeanu. București, Editura Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- Giuglea, U. = G. Giuglea, *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache*. Centrul de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania. Sibiu, 1944.
- Giurgea, Or. art. = Ion Giurgea, *Originea articolului posesiv-genitival al și evoluția sistemului demonstrativelor în română*. București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2013.
- Grannes et al. = A. Grannes, K. R. Hauge, H. Süleymanoglu, *A Dictionary of Turkisms in Bulgarian*. Oslo, Novus Forlag, 2002.
- Graur, AER = Alexandru Graur, *Alte etimologii românești*. București, Editura Academiei, 1975.
- Graur, C. L. R. = Alexandru Graur, „*Capcanele*” limbii române. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Graur, Corr. = Alexandru Graur, „Corrections roumaines au REW”, în BL V, 1937, p. 80–124.
- Graur, ER = Alexandru Graur, *Etimologii românești*. București, Editura Academiei, 1963.
- Graur, F. L. = Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*. București, Editura Academiei, 1954.
- Graur, N. P. = Al. Graur, *Nume de persoane*. București, Editura Științifică, 1965.
- Graur, S. L. = Al. Graur, *Studii de lingvistică generală*. București, Editura Academiei, 1955.
- Graur, Tend. = Alexandru Graur, *Tendențele actuale ale limbii române*. București, Editura Științifică, 1968.
- Harper, ED = Douglas Harper, *Online Etymological Dictionary*, 2010, <http://www.etymonline.com/>
- Hasdeu, CB = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Vol. I: *Limba română vorbită între 1550–1600*, București, 1878; vol. II: *Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, București, 1879; vol. III: *Istoria limbei române*, București, 1881.
- HEM = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. București, Stabilimentul Grafic Socec și Teclu, tomul I–II: 1887; tomul III: 1893.
- HEM² = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. Ediție îngrijită de Grigore Brâncuș. București, Editura Minerva, 1976.
- Hristea, PE = Theodor Hristea, *Probleme de etimologie: studii, articole, note*. București, Editura Științifică, 1968.
- Hubschmid, Praeromanica = Johannes Hubschmidt, *Praeromanica. Studien zum Vorromanischen Wortschatz der Romania mit besonderer Berücksichtigung der franko-provenzalischen und provenzalischen Mundarten der Westalpen*. Bern, Verlag A. Francké, 1949.
- ICSO I = Ana-Maria Barbu, Blanca Croitor, Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin, Carmen-Ioana Radu, Monica Vasileanu, *Inventar de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online*. Volumul I, București, Editura Academiei Române, 2020.
- ILR = Acad. Al. Rosetti (redactor responsabil), *Istoria limbii române*. București, Editura Academiei, vol. I: *Limba latină*, 1965; vol. II: *Româna comună*, 1969.
- ILR² = Acad. Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*. București, Editura Univers Enciclopedic Gold, vol. I, 2018.
- ILRL = Ion Gheție (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*. București, Editura Academiei Române, 1997.
- C. Ionescu, DO = Cristian Ionescu, *Dicționar de onomastică*. București, Editura Elion, 2001.

- Iordan, LRA = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*. Ediția a doua. București, Socec & Co., 1948 (prima ediție în 1943).
- Ivănescu, ILR = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*. Iași, Editura Junimea, 1980.
- Ivănescu, ILR² = Gheorghe Ivănescu, *Istoria limbii române*. Iași, Editura Junimea, 2000.
- Jb. = *Jahresbericht des Instituts für Rumänischen Sprache zu Leipzig*. Herausgegeben von G. Weigand, Leipzig, 1894–1921.
- Jokl, Studien = Norbert Jokl, *Studien zur albanesischen Etymologie und Wortbildung*. Wien, In Kommission bei A. Hölder, 1911.
- Király, Contacte = Király Francisc, *Contacte lingvistice. Adaptarea fonetică a împrumuturilor românești de origine maghiară*. Timișoara, Editura Facla, 1990.
- Király, Etimologia = Király Francisc, *Etimologia. Etimologii*. Curs special de etimologia limbii române. Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara, 1988.
- KJb = *Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Sprachen und Literaturen*. Herausgegeben von Karl Vollmöller und Richard Otto, Erlangen, 1890 ș.u.
- Klein, CEDE = Ernest Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*. Amsterdam, London, New York, Elsevier Publishing Company, 2 vol., 1966–1967.
- Körting, LRW = Gustav Körting, *Lateinisch–Romanisches Wörterbuch (Etymologisches Wörterbuch der romanischen Hauptsprachen)*. Ediția a treia. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 1907.
- Kovačec, DIA = August Kovačec, *Descrierea istororomânei actuale*. București, Editura Academiei, 1971.
- Kriaras, LMED = E. Kriaras, *Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους γραμματείας 1100–1669*. 18 vol., Salonic, 1968 ș.u.
- Larousse = *Dictionnaire de français*, online la <http://larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>.
- LBG = *Lexikon zur byzantinischen Gräzität*. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Viena, 1994.
- LEI = Max Pfister (coord.), *Lessico etimologico italiano*. Reichert, Wiesbaden, 1979 ș.u.
- Liddell – Scott = Henry George Liddell, Robert Scott, *A Greek-English Lexicon*. 8th edition, revised throughout. New York, Chicago, Cincinnati, American Book Company, 1897.
- LL = *Limba și literatură*. Societatea de științe istorice și filologice. București, 1955–.
- Löbel, Contribuții = Teofil Löbel, „Contribuții la stabilirea originii orientale a unor cuvinte românești”, în AA lit., seria II, tomul XXX, 1908, p. 225–263.
- Löfstedt, Late Latin = Einar Löfstedt, *Late Latin*. Oslo, Aschehoug, 1959.
- Lokotsch = Karl Lokotsch, *Etymologisches Wörterbuch der europäischen Wörter orientalischen Ursprungs*. Heidelberg, Carl Winter, 1927.
- Loșonți, CIE = Dumitru Loșonți, *Certitudini și ipoteze etimologice*. București, Editura Academiei Române („Etimologica” 26), 2007.
- Loșonți, CPE = Dumitru Loșonți, *Convingeri și propuneri etimologice*. București, Editura Academiei, 2021 (sub tipar).
- Loșonți, SSE = Dumitru Loșonți, *Soluții și sugestii etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etimologica” 9), 2001.
- Loșonți, TRFR = Dumitru Loșonți, *Toponime românești care descriu forme de relief*. Cluj-Napoca, Clusium, 2000.
- Löwe, Adj. = Karl Löwe, *Die Adjektivsuffixe im Dakoromanischen*. Leipzig, 1910.
- LR = *Limba română*. Academia Română, Institutul de Lingvistică, București. 1952–.
- Lupu, Lexicogr. rom. = Coman Lupu, *Lexicografia românească în procesul de occidentalizare latino-romanică a limbii moderne (1780–1860)*. București, Logos, 1999.
- Mayrhofer = Manfred Mayrhofer, *Kurzgefaßtes etymologisches Wörterbuch des Altindischen*. Heidelberg, Carl Winter, 3 vol., 1956–1976.
- Mărgărit, CES = Iulia Mărgărit, *Comentarii etimologice și semantice: note și articole*. București, Editura Academiei Române („Etimologica” 27), 2007.
- Mărgărit, ISE = Iulia Mărgărit, *Ipoteze și sugestii etimologice. Note și articole*. București, Editura Academiei Române („Etimologica” 18), 2005.
- Mărgărit, NCS = Iulia Mărgărit, *Noi comentarii etimologice și semantice*. București, Editura Academiei Române („Etimologica” 28), 2010.

- Mărgărit, PED = Iulia Mărgărit, *Probleme de etimologie dialectală*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 13), 2002.
- Mărgărit, VGMA = Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor muntenesti actuale*. București, Editura Academiei Române, 2009.
- Mării, NSE = I. Mării, *Note și studii de etimologie lexicală dacoromână*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 17), 2005.
- MDA = *Micul dicționar academic*. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. București, Editura Univers Enciclopedic. Vol. I: *A–C*, 2001; vol. II: *D–H*, 2002; vol. III: *I–Pr*, 2003; vol. IV: *Pr–Z*, 2003.
- MDA – 2010 = *Micul dicționar academic*. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. Tiraj nou, în 2 volume. I: *A–Me*; II: *Mi–Z*. București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- Merriam-Webster = *Merriam-Webster English Dictionary*, online la <https://www.merriam-webster.com>.
- Meyer, EWA = Gustav Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*. Strassburg, K. J. Trübner, 1891.
- Meyer-Lübke, RomGr = Wilhelm Meyer-Lübke, *Grammatik der romanischen Sprachen*. Leipzig, Reisland, 4 vol., 1890–1902.
- Mihail, EPE = Zamfira Mihail, *Etimologia în perspectivă etnolingvistică*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 5), 2000.
- Mihail, TPP = Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular românesc în perspectiva etnolingvistică comparată sud-est europeană*. București, Editura Academiei, 1978.
- Mihăescu, CEL = Doru Mihăescu, *Contribuții etimologice și lexicale*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 19), 2005.
- Mihăescu, IG = Haralambie Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*. București, Editura Academiei, 1966.
- Mihăescu, Lg. Lat. = Haralambie Mihăescu, *La langue latine dans le sud-est de l’Europe*. București, Editura Academiei / Paris, Les Belles Lettres, 1978.
- Mihăescu, Rom. = Haralambie Mihăescu, *La romanité dans le Sud-Est de l’Europe*. București, Editura Academiei Române, 1993.
- Mihăilă, CELR = Gheorghe Mihăilă, *Contribuții la etimologia limbii române*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 15), 2002.
- Mihăilă, CSCA = Gheorghe Mihăilă, *Contribuții la studiul cuvintelor de origine autohtonă în limba română*. București, Editura Academiei Române, 2010.
- Mihăilă, DLRV = Gheorghe Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI)*. București, Editura Enciclopedică Română, 1974.
- Mihăilă, ÎVS = Gheorghe Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*. București, Editura Academiei, 1960.
- Miklosich, EWSS = Franz Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Viena, W. Braumüller, 1887.
- Miklosich, Lexicon = Franz Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-greco-latinum*. Viena, Guilelmus Braumueller, 1862–1865.
- Miklosich, SER = Fr. von Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*. Wien, aus der Keiserlich-Königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1861.
- Miklosich – Kałużniacki = Franz von Miklosich, Emil Kałużniacki, „Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten”, în *Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, XXX, Viena, 1880, 1–66.
- Mitu, CELS = Mihai Mitu, *Cercetări etimologice și lexico-semantică*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 24), 2006.
- Mitu, SERS = Mihai Mitu, *Studii de etimologie româno-slavă*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 10), 2001.
- Moroianu, DTE = Cristian Moroianu, *Dublete și triplete etimologice în limba română*. București, Editura Universității din București, 2005.

- MRS = Kelemen Béla, Szász Lőrinc (coord.), *Magyar-román szótár. Dicționar maghiar-român. Vol. I (A–J)*. Academia Română, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, București, Editura Academiei Române, 2010.
- Nandris, Phon. = Octave Nandris, *Phonétique historique du roumain*. Paris, Klincksieck, 1963.
- Neiescu, DDI = Petru Neiescu, *Dicționarul dialectului istroromân*. București, Editura Academiei Române, 3 vol., 2011–2016.
- Nestorescu, CE = Virgil Nestorescu, *Cercetări etimologice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 3), 1999.
- Nestorescu, ERB = Virgil Nestorescu, *Elemente românești în limba bulgară. Contacte lingvistice interbalcanice*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 12), 2002.
- Nestorescu, VCR = Virgil Nestorescu, *Din viața cuvintelor românești*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 25), 2006.
- Niermeyer = J. F. Niermeyer, *Mediae latinitatis lexicon minus*. Leiden, Brill, 1976.
- Nocentini, VLI = Alberto Nocentini, *L'Etimologico. Vocabolario della lingua italiana*. Milano, Le Monnier, 2010.
- NȘDU = Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*. Chișinău/ București, Litera Internațional, 2006.
- OED = *Oxford English Dictionary*. Oxford, Oxford University Press (versiunea online oed.com)
- OLD = *Oxford Latin Dictionary*. Oxford, Clarendon Press, 1968.
- Omăgiu Brâncuș = Gh. Chivu, Oana Bărbulescu (coord.), *Studii de limba română. Omăgiu profesorului Grigore Brâncuș*. București, Editura Uuniversității din București, 2010.
- Omăgiu Iordan = Al. Rosetti (coord.), *Omăgiu lui Iorgu Iordan, cu prilejul împlinirii a 70 de ani*. București, Editura Academiei, 1958.
- Omăgiu Rosetti = Iorgu Iordan (coord.), *Omăgiu lui Alexandru Rosetti la 70 de ani*. București, Editura Academiei, 1965.
- Omăgiu Wald = Ana-Cristina Halichias, Tudor Dinu (coord.), *Antic și Modern. In honorem Luciae Wald*. București, Humanitas, 2006.
- Orël, AED = Vladimir Orël, *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden, Brill, 1998.
- Papahagi, Notițe etim. = Pericle N. Papahagi, „Notițe etimologice”, în AA lit., seria II, tom XXIX, 1906–1907, p. 201–248.
- Pascu, Beiträge = Giorge Pascu, *Beiträge zur Geschichte der rumänischen Philologie*. Leipzig, Gustav Fock, 1920.
- Pascu, DEM = Giorge Pascu, *Dictionnaire étymologique macédo-roumain*. Iași, Cultura Națională, vol. I, *Les éléments latins et romans*, 1924; vol. II, *Les éléments grecs, turcs, slaves, albanais, germaniques, hongrois, néologismes, créations immédiates, obscurs*, 1925.
- Pascu, Elementele = Giorge Pascu, „Elementele romanice din dialectele macedo- și megleno-române”, în AA lit., seria III, tom. XXXV, nr. 5, București, Socec & C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold, 1913, p. 141–191.
- Pascu, Etim. rom. = Giorge Pascu, *Etimologii românești*. Iași, Editura Autorului, 1910.
- Pascu, Sufixe = Giorge Pascu, *Sufixe românești*. București, Edițiunea Academiei Române, 1916.
- PEW = Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, vol. I: *Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. Heidelberg, K. Winter, 1905.
- Philippide, Altgr. El. = Al. Philippide, *Altgriechische Elemente im Rumänischen*, Halle a.S., Max Niemeyer, 1905 (extras din *Bausteine zur romanischen Philologie. Festgabe für Adolfo Mussafia*).
- Philippide, ILR = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române. I. Principii de istoria limbii*. Iași, Tipografia Națională, 1894.
- Philippide, OR = Alexandru Philippide, *Originea românilor*. Iași, Tipografia Viața Românească, vol. I: 1923, vol. II: 1927.
- Pokorny, IEW = Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Berna, München, A. Francke, 2 vol., 1959–1969.
- Poruciu, CE = Adrian Poruciu, *Confluente și etimologii*. Iași, Polirom, 1998.

- Purdela-Sitaru, Vasiliuță, CE = Maria Purdela-Sitaru, Livia Vasiliuță, *Cercetări etimologice (cu referire specială la împrumuturile de origine germană din limba română)*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etimologica” 14), 2002.
- Pușcariu, C. S. = Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. București, Editura Minerva, 1974.
- Pușcariu, Îns. Et. Wb. = Sextil Pușcariu, *Însemnările autorului de pe exemplarul propriu de lucru din Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache I. Das lateinische Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen (Heidelberg, Winter, 1905)*. Ediție îngrijită de Dan Slușanschi. București, Editura Universității București, 1995.
- Pușcariu, LR = Sextil Pușcariu, *Limba română*. Vol. I: *Privire generală*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940; vol. II: *Rostirea*, București, Editura Academiei, 1959.
- Pușcariu, Locul limbii române = Sextil Pușcariu, *Locul limbii române între limbile romanice*. Discurs de recepție la Academia Română. București, Tipografia „Urbana”, 1920.
- Pușcariu, St. Ir. = Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*. București, Editura Cultura Națională, vol. I: *Texte*, 1906; vol. II: (în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan) *Introducere, gramatică, caracterizarea dialectului istroromân*, 1926; vol. III: *Bibliografie critică, listele lui Bartoli, texte inedite, note, glosare*, 1929.
- Reichenkron, Dak. = Günter Reichenkron, *Das Dakische (rekonstruiert aus dem Rumänischen)*. Heidelberg, Carl Winter, 1966.
- Rev. fil. = *Revista filologică*. Organ al Cercului de studii filologice de pe lângă Facultatea de Filosofie și Litere din Cernăuți, director Al. Procopovici, Cernăuți, 1927–1928.
- REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Carl Winters, 1936.
- RF = *Romanische Forschungen*, Frankfurt, Erlangen, 1882–.
- Robert = Paul Robert, *Le Grand Robert de la Langue Française. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. 2e édition entièrement revue et enrichie par Alain Rey. Paris, Le Robert, 9 vol., 1996.
- Rohlf, EWUG = Gerhard Rohlf, *Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität*. Halle, Max Niemeyer, 1930.
- Rohlf, HGIS = Gerhard Rohlf, *Historische Grammatik der italienischen Sprache und ihrer Mundarten*. Bern, A. Francke AG, 3 vol., 1949–1954.
- Rohlf, Quellen = Gerhard Rohlf, *Die Quellen des unteritalienischen Wortschatzes*. Halle, Niemeyer, 1926.
- Rohr, KREW = Rupprecht Rohr, *Kleines rumänisches etymologisches Wörterbuch*. Vol. I, A–B, Frankfurt am Main, Haag und Herchen, 1999.
- Romania = *Romania*, recueil trimestriel consacré à l'étude des langues et des littératures romanes, Paris, 1871 ș.u.
- Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române. De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediție definitivă. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
- Rösler, GTBR = Robert Rösler, *Die griechischen und türkischen Bestandteile im Rumänischen*. Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-Historische Klasse 50, Viena, 1865.
- RRL = *Revue roumaine de linguistique*. Academia Română. București, 1956–.
- RSJ = *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Belgrad, Institut za srpskohrvatski jezik, vol. I, 1959, ș.u.
- Russu, El. autoh. = I. I. Russu, *Elemente autohtone în limba română. Substratul comun româno-albanez*. București, Editura Academiei Române, 1970.
- Russu, Etnogeneza = Ion I. Russu, *Etnogeneza românilor: fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Russu, L. T. = I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Științifică, 1967 (prima ediție în 1959).
- Sala, CMI = Marius Sala, *Cuvintele, mesageri ai istoriei*. București, Meronia, 2009.

- Sala, Contrib. = Marius Sala, *Contributions à la phonétique historique du roumain*. Paris, Klincksieck, 1976.
- Sala, IELR = Marius Sala, *Introducere în etimologia limbii române*. București, Editura Univers Enciclopedic („Etymologica” 2), 1999.
- Sandfeld, Ling. Balk. = Kristian Sandfeld, *Linguistique balkanique. Problèmes et résultats*. Paris, Édouard Champion, 1930.
- SAO = *Svenska Akademiens Ordbok*, 37 vol., 1898–2019, versiunea online <https://www.saob.se/>
- Saramandu, RO = Nicolae Saramandu, *Romanitatea orientală*. București, Editura Academiei Române, 2004.
- Sava 2012 = Cristinel Sava, *Complementizatorii în limba română veche*, teză de doctorat, Universitatea din București, 2012.
- Schuchardt, Rom. Et. = Hugo Schuchardt, *Romanische Etymologieen*. Viena, Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, vol. I: 1898, vol. II: 1899.
- SCL = *Studii și cercetări lingvistice*. Academia Română, București, 1950–.
- SCȘ = *Studii și cercetări științifice. Filologie*. Iași, 1950–1963.
- SDEM = N. Raevschi, M. Gabinschi (red.), *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*. Chișinău, Academia de Științe a RSS Moldovenești, 1978.
- SDLR = August Scriban, *Dicționarul limbii românești. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*. Edițiunea întâia. Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939.
- Skok, ERHSJ = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe*. Rédacteurs Mirko Deanović et Ljudevit Jonke, collaborateur Valentin Putanec. Zagreb, 4 vol., 1971–1974.
- SMFC = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, București, Editura Academiei, vol. I–II, redactori responsabili Al. Graur și Jacques Byck, 1959–1960; vol. III, redactor responsabil Al. Graur, 1962; vol. IV–V, redactori responsabili Al. Graur, Mioara Avram, 1967–1969; vol. VI, redactor responsabil Mioara Avram, 1972.
- SSW = A. Schullerus, B. Capesius, A. Tudt, S. Haldenwang et al., *Siebenbürgisch-Sächsisches Wörterbuch*. Editura Academiei, București și Walter de Gruyter & Co., Berlin. Vol. I (A–C): 1925, vol. II (D–F): 1926, vol. III (G): 1971, vol. IV (H–J): 1972, vol. V (K): 1975, vol. VI (L): 1997, vol. VII (M): 1998, vol. VIII (N–P): 2002, vol. IX (Q–R): 2007.
- Stanciu-Istrate, Calcul = Maria Stanciu-Istrate, *Calcul lingvistic în limba română*. București, Editura Academiei Române, 2006.
- Studi Romeni = *Studi Rumeni*. Roma, 1927 ș.u.
- Suciu, CRT = Emil Suciu, *Cuvinte românești de origine turcă*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 21), 2006.
- Suciu, CTR = Emil Suciu, „Contacts linguistiques: turc et roumain / Sprachkontakte: Türkisch und Rumänisch”, în Gerhard Ernst, Martin-Dietrich Gleßgen, Christian Schmitt, Wolfgang Schweickard (eds), *Histoire linguistique de la Romania / Romanische Sprachgeschichte*, vol. 2, Berlin, Walter de Gruyter, 2006, p. 1673–1677.
- Suciu, IT = Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române*. București, Editura Academiei Române, vol. I: *Studiu monografic*, 2009; vol. II: *Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, 2010.
- Șăineanu, Elem. turc. = „Elemente turcești în limba română. Influența orientală”, în *Rev. ist.*, 1885.
- ȘIO = Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturii române*. Vol. I: *Introducerea*; vol. II: *Vocabularul*: 1. *Vorbe populare*, 2. *Vorbe istorice*, București, Socec, 1900.
- Tamás, EW = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966.
- TDRG¹ = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Bukarest, Staatsdruckerei. Band I: 1903 (apărut pe fascicule în 1895–1903); Band II: 1911 (apărut pe fascicule în 1906–1910); Band III: 1925 (apărut pe fascicule în 1911–1925).
- TDRG² = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. 2., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron, Wiesbaden, Otto Harrassowitz, Band I: 1986; Band II: 1988; Band III: 1989.

- TDRG³ = H. Tiktin, *Rumänisch–deutsches Wörterbuch*. 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Cluj–Napoca, Clusium, Band I: 2000; Band II: 2003; Band III: 2005.
- Teaha, CLM = Teofil Teaha, *Cuvinte latinești moștenite în graiurile românești actuale*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 16), 2005.
- TLF = *Trésor de la Langue Française. Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle (1789–1960)*. Paris, 1972 ș.u. (versiunea online: atilf.atilf.fr).
- TLL = *Thesaurus linguae latinae*, versiunea online la <http://www.thesaurus.badw.de/en/tll-digital/tll-open-access.html>.
- Treccani = *Dizionario della lingua italiana*, publicat de Istituto dell’Enciclopedia Italiana fondata de Giovanni Treccani e Giunti T.V.P. editori, Firenze, 2014 (versiunea online: <http://www.treccani.it/vocabolario/>).
- Triandafillidis = Manolis Triandafillidis (coord.), *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*, Salonica, *Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη)*, versiunea online: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html.
- Ursu, ÎL = N. A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760–1860)*. Iași, Editura Cronica, vol. I: *Studiu lingvistic și de istorie culturală*, 2004; vol. II: *Repertoriu de cuvinte și forme*, 2006, vol. III: *Repertoriu de cuvinte și forme – supliment*, 2 părți, 2011.
- Ursu, TȘ = N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*. București, Editura Științifică, 1962.
- de Vaan, EDLIL = Michiel de Vaan, *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden, Boston, Brill, 2008.
- Vaillant, Gram. = André Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*, vol. I: Lyon, I.A.C., 1950, vol. II: Lyon, I.A.C., 1958, vol. III: Paris, Klincksieck, 1966, vol. IV, Paris, Klincksieck, 1974, vol. V, Paris, Klincksieck, 1977.
- Vasmer, ESRJ = Max Vasmer, *Etimologičeskij slovar’ russkogo jazyka (Russisches etymologisches Wörterbuch)*, Moscova, 4 vol., 1964–1973.
- Vasmer, GLSK = Max Vasmer, *Die griechischen Lehnwörter im Serbo-Kroatischen*. Akademie der Wissenschaften, in Kommission bei W. de Gruyter, Berlin, 1944.
- Vasmer, *Greko-slavjanskije etjudy* = Max Vasmer, *Greko-slavjanskije etjudy*. Sankt-Petersburg, 3 vol., 1907–1909.
- Vasmer, REW = Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, Winter, Band 1: 1953; Band 2: 1955; Band 3: 1958.
- Vasmer, SAW = Max Vasmer, „Studien zur albanesischen Wortforschung”, I, în *Acta et commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis)*, B, Humaniora, I, Tartu (Dorpat), 1921, p. 3–65.
- Vătășescu, SRA = Cătălina Vătășescu, *Studii româno-albaneze. Note semantice și etimologice*. București, Editura Academiei Române („Etymologica” 22), 2006.
- Vătășescu, VLA = Cătălina Vătășescu, *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparație cu româna*. București, Biblioteca Thracologica XIX, 1997.
- van Veen & van der Sijs = P. A. F. van Veen, N. van der Sijs, *Etymologisch woordenboek: de herkomst van onze woorden*. Ediția a doua. Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 1997 (disponibil online la <http://www.etymologiebank.nl>).
- Vox Romanica = *Vox Romanica*. Tübingen, 1936–.
- Vrabie, ERS = Emil Vrabie, *Etimologii românești și străine*. București, Editura Univers Enciclopedic, („Etymologica” 11), 2001.
- Wagner, DES = Max Leopold Wagner, *Dizionario etimologico sardo*. Edizioni Cagliari, 1978.
- WP = Alois Walde, *Vergleichendes Wörterbuch des indogermanischen Sprachen*, herausgegeben und bearbeitet von Julius Pokorny. Berlin und Leipzig, Walter de Gruyter, vol. I: 1930, vol. II: 1927.
- Xhuvani, Çabej, Prapashtesat = Aleksandër Xhuvani, Eqrem Çabej, *Prapashtesat e gjuhës shqipe*. Tirana, 1962.
- Zafiu, CA = Rodica Zafiu, *101 cuvinte argotice*. București, Humanitas („Viața cuvintelor”), 2010.
- Zamfir 2015 = Dana-Mihaela Zamfir, „Adverbul *adică* în cursul istoriei limbii române. Schimbări

- semantice și relații sinonimice. Modificări fonetice și amplificări expresive”, în *Caietele Sextil Pușcariu I. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”, Ediția I, Cluj-Napoca, 12–13 septembrie 2013*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2015, p. 183–208.
- Zamfir, Morf. = Dana-Mihaela Zamfir, *Morfologia verbului în limba română veche*. București, Editura Academiei, vol. I: 2005, vol. II: 2007.
- Zamfir, Puer = Dana-Mihaela Zamfir, „Termeni pentru noțiunile *puer* și *heres* în limba română. Istoria schimbărilor de sens și difuziune dialectală”, în *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Cluj-Napoca, 16–17 septembrie 2010)*, Editura Argonaut-Scriptor, Cluj-Napoca, 2012, p. 450–516.
- ZBalk = *Zeitschrift für Balkanologie*. Wiesbaden, 1962 ș.u.
- ZRPh = *Zeitschrift für romanische Philologie*. Halle, 1876 ș.u.
- ZRPh, Bhft = Beihefte zur *Zeitschrift für romanische Philologie*, Halle, 1876 ș.u.

SURSE

- A = Material (manuscris) cules în anchetele dialectale efectuate de Institutele de Lingvistică ale Academiei Române: I: Valea Crișului Negru, 1959; II: Valea Sebeșului; III: Valea Jiului, 1954, 1956; IV: Țara Hațegului, 1954; V: Valea Bistriței, 1956–1958; VI: Valea Moldovei, 1957; VII: Oaș, Maramureș, Ugocea, 1957; VIII: Valea Sucevei, 1958; IX: Anchetă la ceangăi.
- AA ist. = *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice*. București. Seria II, 1878 ș.u.; seria III, 1923 ș.u.; seria IV, 1975 ș.u.
- AA lit. = *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii literare*. București. Seria II, 1878 ș.u.; seria III, 1924 ș.u.; seria IV, 1977 ș.u.
- AA șt. = *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii științifice*. București. Seria II, 1878 ș.u.; seria III, 1922–1923 ș.u.; seria IV, 1977 ș.u.
- Aaron, A. = Vasilie Aaron, *Anul cel mănos, bucuria lunei*. Sibiu, Privileghiata Tipografie a lui Ioan Bart, 1820.
- Aaron, P. = Vasilie Aaron, *Patimile și moartea a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos*. Brașov, Tipografia lui Gheorghie de Șobel prin Mihail Dir, 1805.
- Aaron, P. F. = Vasilie Aaron, *Praxisul forumurilor bisericesti*. Manuscris din 1805 (Biblioteca Academiei Române, cota 862).
- Aaron, S. H. = Vasilie Aaron, *Istoria lui Sofronim și a Haritei cei frumoase, fiicei lui Aristef, mai marelui din Milet*. Sibiu, Tipografia lui Gheorghie de Clozius, [1821].
- F. Aaron, E. G. = Florian Aaron, *Elementuri de gheografie pentru trebuința tinerilor începători*. București, 1834.
- F. Aaron, I. = Florian Aaron, *Idee repede de istoria Prințipatului Țării Rumânești*. București, Tipografia lui I. Eliad, vol. I: 1835; vol. II: 1837; vol. III: 1838.
- F. Aaron, I. L. = F. Aaron, *Elemente de istoria lumii pentru trebuința tinereții începătoare din așezămintele de învățatură și creștere publice și private*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1847 (prima ediție, în 1845).
- P. Aaron, P. = Petru Pavel Aaron, *Păstoriceasca poslanie sau dogmatica învățatură a Bisearicii Răsăritului către cuvântătoarea turmă*. Tipărită la sfânta Troiță în Blaj, de Petru Sibianul, tipograf, 1760.
- T. Aaron, S. A. = Theodor Aaron, *Scurtă apendice la „Istoria” lui Petru Maior carea prin adevărate mărturisiri a mai multor scriitori vechi, începutul românilor din romani adevărați, la mai mare lumină îl pune*. Buda, Tipariul Crăieștii Universității din Pesta, 1828.
- ABC = *ABC sau alphavit pentru folosul și procopsala scoalelor celor normalești a neamului românesc*. Blaj, Gedruckt mit dem Buchstaben des Seminars, 1783.
- ABC – EPM = Niță Dobrotă (coord.), *A.B.C.-ul economiei de piață moderne*. București, Casa de Editură și Presă Viața Românească, 1991.
- ABC mar. = *ABC marinăresc*. Vocabular de termeni marinărești în cinci limbi: româna, engleza, franceza, germana și italiana. București, Liga Navală Română. Publicațiunea 51–a, [1942–1943].
- ABC săn. = Theodor Burghel (coord.), *ABC-ul sănătății*. Enciclopedie medicală populară. București, Editura Medicală, 1964.
- Abrudeanu, Rom. = Ion Rusu Abrudeanu, *România și războiul mondial*. București, Socec & Co., 1921.
- Acte Ardeal = *Acte românești din Ardeal privitoare în cea mai mare parte la legăturile secuilor cu Moldova*. Publicate de N. Iorga. București, Atel. Grafice Socec & Co., 1916 (extras din Bul. com. ist. II).
- Acte Bas. = Paul Mihail, Zamfira Mihail, *Acte în limba română tipărite în Basarabia. I (1812–1830)*. București, Editura Academiei Române, 1993.

- Acte jud. = *Acte judiciare din Țara Românească. 1775–1781*. Ediție întocmită de Gheorghe Cronț, Alexandru Constantinescu, Anuța Popescu, Theodora Rădulescu, Constantin Tegăneanu. București, Editura Academiei, 1973.
- Acterian, Jur. = Jeni Acterian, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit (1932–1949)*. Ediție îngrijită de Doina Uricariu. București, Humanitas, 1991.
- Adam, N. = Ioan Adam, *Năzuinți*. Povestiri. București, Minerva, 1907.
- Adam, R. = Ioan Adam, *Rătăcire*. Roman. București, Editura Cartea Românească, [1926] (prima ediție în 1902).
- Adam, S. = Ioan Adam, *Sybaris*. Roman. București, Editura Autorului, 1902.
- Adamescu, R. = Gheorghe Adamescu, *Manual de retorică*. București, Editura librăriei H. Steinberg, 1899.
- Adameșteanu, D. P. = Gabriela Adameșteanu, *Dimineață pierdută*. Ediția a III-a. Text definitiv. București, Editura 100 + 1 Gramar, 1997 (prima ediție 1975).
- Adev. lit. a. = *Adevărul literar și artistic*. Supliment săptămânal al cotidianului *Adevărul*. București, 1990–2005.
- Adev. (Iași) = *Adevărul*. Gazetă politică și literară. Iași, 1871–1872.
- Adev. = *Adevărul*. Ziar, București, 1888–1916; 1919–1937; serie nouă 1946–1951.
- Adevărul = *Adevărul*. Cotidian apărut în mai multe serii. București, 1989 ș.u.
- A. doc. Șch. = *Acte, documente și scrisori din Șcheii Brașovului*. Ediție îngrijită de Vasile Oltean. București, Editura Minerva, 1980.
- Afacerile = Emilian M. Dobrescu, Valeriu Ioan-Franc, *Afacerile. Mică enciclopedie*. București, Editura Expert, 1997.
- Aga, Simb. bibl. = Victor Aga, *Simbolica biblică și creștină. Dicționar enciclopedic (cu istorie, tradiții, legende, folclor)*. Ediția a II-a. Timișoara, Editura „Învierea”, 2005 (prima ediție 1935).
- Agârbiceanu, O. = Ion Agârbiceanu, *Opere*. Ediție începută sub supravegherea autorului (vol. I–IV) și continuată sub supravegherea lui G. Pienescu (vol. V–XII). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 12 vol., 1962–1986.
- Agronomia = *Agronomia*. Publicație bilunară de agricultură și economia rurală. București, 1859–1861.
- Agrotehnica = G. Ionescu-Șișești, Irimie Staicu, *Agrotehnica*. Ministerul Agriculturii și Silviculturii. București, Editura Agro-Silvică de Stat, 2 vol., 1958.
- Al Lupului, P. G. = Nicolae Al Lupului, *Posada Gurenilor*. Povestiri din alte vremi. Craiova, Editura Tiparul „Prietenii Științei”, [1929].
- ALAS = *Adevărul literar și artistic*. Revistă săptămânală. București, 1920–1939.
- Albina = *Albina*, publicație periodică (de 2–3 ori pe săptămână), Viena (1866–1869), Pesta (1869–1876).
- Albina (Buc.) = *Albina*. Revistă enciclopedică populară. București, 1897–1949; seria a II-a, 1949–1989; serie nouă, 1990 ș.u.
- Albina Carpaților = *Albina Carpaților*. Foaie beletristică, științifică și literară, cu ilustrațiuni. Sibiu, 1877–1880.
- Albineț, Ist. M. = Ioan Albineț, *Manual de istoria Principatului Moldavei*. Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1845.
- Albineț, M. = I. F. Sobernheim, *Macroviotica sau regulile pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții*. Traducere din limba germană de Ioan T. Albineț. Iași, Tipografia Albinei, 1838.
- Alboteanu, Gram. rom. = Ioan Alboteanu, *Gramatică românească*. Predată în Seminarul de la Socola începând cu anul 1804. Manuscris din anii 1809–1810 (Biblioteca Academiei Române, cota 539).
- Alecsandri, O. = Vasile Alecsandri, *Opere*. Ediție îngrijită de G. C. Nicolescu (vol. I–II), Georgeta Rădulescu-Dulgheru (vol. I–VII), Marta Anineanu (vol. VIII–X). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 10 vol., 1966–1985.
- Alecsandri, P. = Vasile Alecsandri, *Opere complete. Poesii*. Vol. I: *Doine și lăcrămioare*; vol. II: *Mărgăritărele*; vol. III: *Pasteluri și legende*. București, Socec, 1875.
- Alecsandri, S. = Vasile Alecsandri, *Scrisori*. Vol. I, Către T. Maiorescu, I. Negruzzi, A. Papadopol-Callimach și Paulina Alecsandri. Publicație îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi, București, Editura Librăriei Socec, 1904.

- Alecsandri, Poezii = Vasile Alecsandri, *Poezii*. Vol. II (Opere complete). București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.
- Alexandrescu, A. = Voltaire, *Alzira sau americanii*. Traducere de Gr. Alexandrescu. București, Tipografia lui Eliad, 1834.
- Alexandrescu, E. N. = Florian, *Eliezer și Neftali*. Traducere de Gr. Alexandrescu. București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- Alexandrescu, M. C. = Grigore Mihail Alexandrescu, *Memorial de călătorie, în Meditații, elegii, epistole, satire și fabule*. București, Tipografia Națională a lui Ștefan Rassidescu, 1863, p. I–LX (scris în 1842).
- Alexandrescu, Meropa = Voltaire, *Meropa*. Traducere de Gr. Alexandrescu. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
- Alexandrescu, O. = Gr. Alexandrescu, *Opere*, vol. I. Ediție îngrijită de I. Fischer. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Alexandria (1620) = *Alexandria*. Ediție îngrijită de Florentina Zgraon, în CMVCP XI, p. 127–228 (text din 1620).
- Alexandria – an. (1717) = *Alexandria. Anexe*. Ediție îngrijită de Florentina Zgraon, în CMVCP XI, p. 230–240 (text din 1717).
- Alexandria (1776) = *Povestirea împăratului Alexandru de Machedonia*. Manuscris din Banat–Transilvania, din 1776 (BAR, ms. rom. 3093, f. 92–144^v).
- Alexandru, I. M. = Tiberiu Alexandru, *Instrumente muzicale ale poporului român*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1956.
- I. Alexandru, I. I. = Ioan Alexandru, *Imnele iubirii*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Cartea Românească, 1984 (prima ediție, 1983).
- I. Alexandru, I. = Ioan Alexandru, *Imne (1964–1973)*. București, Editura Eminescu, 1975.
- Alexi, DGR = Theochar Alexi, *Dicționar portativ germano-român*. București, Ioan Weiss, 1866.
- Alexi, DGR⁶ = Theochar Alexi, *Dicționar german-român. Deutsch-rumänisches Wörterbuch*. Ed. VI, prelucrată și completată. Brașov, Editura Librăriei Ioan I. Ciurcu, 1908.
- Alexi, DRG = Theochar Alexi, *Dicționar româno-german*, Brașov, H. Zeidner, 1894.
- Alexi, DRG² = Theochar Alexi, *Dicționar român-german. A doua edițiune, prelucrată și complectată*, Brașov, H. Zeidner, 1906.
- Alexi, Gram. = Joannis [= Ioan] Alexi, *Grammatica daco-romana sive valachica*, Viennae, apud Bibliopolam Josephum Geistinger, 1826.
- Alexici, L. P. = *Texte din literatura poporană română*. Adunate de Dr. G. Alexici. Vol. I, Budapesta, Editura Autorului, (Tip. Franklin – Târsulat) 1899 (culese între 1884 și 1899); vol. II, ediție îngrijită de Ion Mușlea. București, Editura Academiei Române, 1966 (culese între 1883 și 1898).
- Alexie = *Alexie, omul lui Dumnezeu*. Ediție îngrijită de Maria Stanciu-Istrate, în CMVCP V, p. 89–101 (text din 1676).
- Algebra VIII = Gh. Dumitrescu, *Algebra. Manual pentru clasa a VIII-a*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Algebra IX = Gh. Dumitrescu, *Algebra. Manual pentru clasa a IX-a*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Algebra X = Iacob Crișan, Alexandru Pop, *Algebra pentru clasa a X-a reală*. Manual. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- ALIL = *Anuar de lingvistică și istorie literară*. Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor. Iași. 1964 ș.u.
- ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc*. Alcătuit de Vasile Melnic, Vasile Pavel. Chișinău. Vol. I: partea I. *Fonetica*, de Rubin Udler, 1968. Vol. I: partea II, *Fonetica*, de Rubin Udler, *Morfologia*, de Vasile Melnic, 1968. Vol. II: partea I, *Lexicul*, de Victor Comarnițchi, 1972. Vol. II: partea 2, *Lexicul*, de Vasile Melnic și Vasile Pavel, 1973 (material cules în perioada 1957–1965).
- Almășanu, Prog. gimn. = David Almășanu, *A noua programă a gimnaziului mare românesc de religiunea orth. orientale, pe an scol. 1868/9*. Brașov, Tip. Römer & Kamner, 1869.

- Alm. muz. = *Almanah muzical*. Editat de Teodor Burada, 1877–1879.
- ALR – M. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*. Alcătuit de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan. București, Editura Academiei Române, vol. I: 1969, vol. II: 1971, vol. III: 1973, vol. IV: 1997.
- ALR – M. D. ms. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*. Material netipărit.
- ALR – M. D. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia și Dobrogea*. București, Editura Academiei Române. Vol. I–II, de Teofil Teaha, Mihai Conțu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, 1996; vol. III, de Teofil Teaha, Mihai Conțu, Ion Ionică, Paul Lăzărescu, Bogdan Marinescu, Valeriu Rusu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, 2001; vol. IV, de Teofil Teaha (coord.), Ion Ionică, Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, Magdalena Vulpe, 2004; vol. V, de Teofil Teaha (coord.), Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, 2007.
- ALR – T. ms. = *Micul atlas lingvistic român pe regiuni. Transilvania*. Material netipărit.
- ALR – T. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*, de Grigore Rusu, Viorel Bidian, Dumitru Loșonți. București, Editura Academiei Române, vol I: 1992; vol. II: 1997; III: 2002; IV: 2002; V: 2006.
- ALR I ms. = *Atlasul lingvistic român*. Partea I. Material netipărit din anchetele lui Sever Pop.
- ALR I/I, I/II = *Atlasul lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Carol al II-lea de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALR I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*, de Sever Pop, Cluj, Muzeul Limbii Române (Institutul cartografic „Unirea” Brașov), 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, de Sever Pop. Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.
- ALR II ms. = *Atlasul lingvistic român*. Partea II. Material netipărit.
- ALR II/I = *Atlasul lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Mihai I de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*, de Emil Petrovici. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*. Sibiu, Muzeul Limbii Române. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
- ALR II/I – S. = *Atlasul lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Mihai I de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II (ALR II), vol. I, Suplement: *Termeni considerați obsceni*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române. Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.
- ALR SN = *Atlasul lingvistic român*. Serie nouă. Întocmit de Institutul de Lingvistică al Filialei din Cluj a Academiei Române. Sub direcția acad. Emil Petrovici. Redactor principal: Ioan Pătruț. București, Editura Academiei. Vol. I: A. *Agricultură*. B. *Morărit*. C. *Grădinărit*. D. *Pomărit*. E. *Viticultură*. F. *Cânepa*. G. *Albinărit*, 1956; vol. II: A. *Creșterea vitelor*. B. *Carul, căruța, sania*. C. *Păsări de curte*. D. *Păstorit*. E. *Lâna, torsul, țesutul*. F. *Meserii*. G. *Pădurărit*, 1956; vol. III: A. *Plante*. B. *Câinele, pisica*. C. *Animale sălbatice*. D. *Păsări sălbatice*. E. *Vânătoare*. F. *Târâtoare, amfibii*. G. *Pescuit*. H. *Insecte*. I. *Timpul*. J. *Configurația terenului*. K. *Ape, umiditate, navigație*. L. *Comunicații*. M. *Națiuni, categorii sociale, administrație*, 1961; vol. IV: A. *Școala*. B. *Armata*. C. *Conflicte, justiție*. D. *Bani, comerț*. E. *Măsuri, greutăți*. F. *Bucătărie, mâncăruri, băuturi, alimente, coloniale*. G. *Tutun*. H. *Îmbrăcăminte, încălțăminte, farduri, podoabe, lucru de mână*. I. *Culori*. J. *Spălat, călcat, igienă*, 1965; vol. V: A. *Fire, caracter, sentimente*. B. *Petrecevi, distracții*. C. *Muzică*. D. *Jocuri de copii*. E. *Salutul*. F. *Varia*. G. *Nume de persoană*. H. *Superstiții*, 1966; vol. VI: A. *Substantiv*. B. *Articol*. C. *Adjectiv*. D. *Pronume*. E. *Numeral*. F. *Adverb*. G. *Prepoziție*. H. *Conjuncție*, 1969; vol. VII: *Verbul*, 1972.
- ALRM I/I, I/II = *Micul atlas lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Carol al II-lea de Muzeul Limbii Române din Cluj, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALRM I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui* de Sever Pop. Cluj, Muzeul Limbii Române (Institutul Cartografic „Unirea” Brașov) 1938; vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea* de Sever Pop. Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

- ALRM II/I = *Micul atlas lingvistic român*. Publicat sub Înaltul Patronaj al M. S. Regelui Mihai I de Muzeul Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea II (ALRM II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*; B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*; C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule* de Emil Petrovici. Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.
- ALRM SN = *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă. Sub direcția acad. Emil Petrovici. Redactor principal: Ioan Pătruț. București, Editura Academiei, vol. I: 1956; vol. II: 1967; vol. III: 1967; vol. IV: 1981.
- ALRR Bas. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria*. Alcătuit de V. Pavel (vol. I–IV), V. Sclifos (vol. III–IV), C. Strugăreanu (vol. III), V. Corcimari, A. Dumbrăveanu, S. Spînu, R. Udler (vol. IV). Chișinău, 4 vol., 1993–2003.
- ALRT II = Emil Petrovici, *Texte dialectale* culese de Emil Petrovici. Suplement la Atlasul lingvistic român II. Muzeul Limbii Române. Sibiu–Leipzig, 1943.
- Aman, L. = Alexandru Aman, *Logică judecătorească sau Tratat de argumenturi legale, urmată de Logica conștiinței*. București, Tip. C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1851.
- Amelio = Silvestro Amelio, *Glossario italiano-moldavo* (1719). Ediție de Giuseppe Picillo, Catania, CUECM, 1982.
- Amfilohie, E. = Amfilohie Hotiniul, *Elementi aritmetice arătate firești*. Iași, Sfânta Mitropolie, 1795.
- Amfilohie, G. = Claude Buffier, *De obște gheografie*. Traducere de Amfilohie Hotiniul. Iași, Sfânta Mitropolie, 1795.
- Amfilohie, G. F. = *Gramatica fizicii*. Traducere din limba italiană de Amfilohie Hotiniul. Manuscris de la 1780–1790 (Biblioteca Academiei Române, cota 1627).
- Amicul școalei = *Amicul școalei, foaie pentru înaintarea învățământului și a educației la români*. Redactat de Visarion Roman, Sibiu, 1860–1865.
- Amzulescu, Balade = *Balade populare românești*. Antologie de Al. I. Amzulescu. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1964.
- Anal. Bucov. = *Analele Bucovinei*. Publicație a Centrului de Studii „Bucovina” al Academiei Române. București, Editura Academiei Române, Anul I (1994) ș.u.
- Anal. Dobr. = *Analele Dobrogei*. Revista Societății Culturale Dobrogene. Director Constantin Brătescu. Constanța, 1920–1923; Cernăuți, 1924–1938.
- Anania, Mem. = Valeriu Anania, *Memorii*. Iași, Editura Polirom, 2008.
- Anania, R. = Valeriu Anania, *Rotonda ploilor aprinși*. București, Cartea Românească, 1983.
- An. Arh. Folk. = *Anuarul Arhivei de folklor*. Publicat de Ion Mușlea. Cluj–București–Sibiu, Academia Română, 1932–1945.
- Anastasiu = *Viața lui Anastasiu*. Ediție îngrijită de Andrei Timotin și Emanuela Timotin, în CMVCP VI, p. 151–154 (text din 1793).
- Anatef. = *Anatefterul. Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brâncoveanu*. Editat de Dinu C. Giurescu, în SMIM, V (1962), p. 353–505 (documente dintre 1672 și 1740).
- Andriescu, L. pres. = Alexandru Andriescu, *Limba presei românești în sec. al XIX-lea*. Iași, Junimea, 1979.
- Andrievici, A. = Fr. Močnik, *Aritmetică. Conducere în computăciunea (hambacul) de rost pentru întâia clasă a școlilor naționale din Bucovina*. Traducere din limba germană de Samoil Andrievici. Viena, Ediciunea c. r. Administrației de Cărți Scolastice, 1850.
- Anestin, C. V. = Victor Anestin, *În anul 4000 sau O călătorie la Venus*. Ediție îngrijită de Cornel Robu. Cluj–Napoca, Editura Dacia, 1986 (prima ediție în 1899).
- An. etnogr. = *Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu”*. Serie nouă. București, Academia Română. Anul I (1990) ș.u.
- Angelescu, A. D. = Nicolae I. Angelescu, *În chestia alcoolului denaturat. Răspuns unor defăimători*. București, Tipografia „Speranța”, 1904.
- Angelescu, C. E. = Nicolae I. Angelescu, *Fabricarea și comerțul cu esențe. O chestiune de igienă publică*. București, Tip. G. A. Lăzăreanu, 1904 (extras din Buletinul Camerei de Comerț și Industrie din București).

- Angelescu, T. V. = N. I. Angelescu, *Tariful vamal și nartul lucrurilor de băcănie din 1776*. București, Tip. G. A. Lăzăreanu, 1907.
- S. Angelescu, C. = Silviu Angelescu, *Calpuzanii*. București, Editura Cartea Românească, 1987.
- Anghel – Iosif, S. = D. Anghel, St. O. Iosif, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ion Roman. București, Editura Minerva, 2 vol, 1982.
- Anghel, P. = D. Anghel, *Poezii*. Ediție îngrijită de M. I. Dragomirescu. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Anghel, Pr. = D. Anghel, *Proză*. Ediție îngrijită de M. I. Dragomirescu. București, Editura Minerva, 1975.
- Anino, El. an. = Edouard Anino, *Elemente de anatomie descriptivă sau Destrucțiunea trupului uman*. București, Tip. Națională a lui I. Romanov și Comp., 1857.
- An. Ist. Arh. = *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*. Cluj, 1971–1989.
- An. Ist. Naț. = *Anuarul Institutului de Istorie Națională*. Publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupăș. București-Sibiu-Cluj, (Universitatea Regele Ferdinand I, Cluj), 1922–1945.
- Anon. Brâncov. = *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717. (Cronica anonimă despre Brâncoveanu)*, în Cron. munt. II, p. 273–352 (scrisă la începutul sec. XVIII).
- Anon. Car. = *Dictionarium valachico-latinum (Anonymus Caransebesiensis)*. Ediție îngrijită de Gh. Chivu. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. București, Editura Academiei Române, 2008 (text din c.1650).
- An. S.-U. = *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane*. Publicație de cercetări arheologice și de istorie, sociologie și etnologie, de istorie literară și culturală. Sibiu, anul I (1994) ș.u.
- Ant. lit. pop. = *Antologie de literatură populară*. Ediție întocmită de Institutul de Istorie Literară și Folclor, București, Editura Academiei Române, vol. I: 1953, vol. II: 1956, vol. III: 1967 (publicate între 1906 și 1948).
- Antim, D. = Antim Ivireanul, *Didahii*, în Antim, O., p. 1–238 (predici rostite dintre 1709 și 1716).
- Antim, O. = Antim Ivireanul, *Opere*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 1972.
- Antipa, D. = Gr. Antipa, *Regiunea inundabilă a Dunării*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1910.
- Antipa, F. I. = Gr. Antipa, *Fauna ichtiologică a României*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909.
- Antipa, P. = Gr. Antipa, *Pescăria și pescuitul în România*. București, Librăriile Socec & Co., C. Sfetea, Pavel Suru, Viena, Gerold & comp.; Berlin, R. Friedlaender & Sohn; Lipsca, O. Harrassowitz, 1916.
- Antonescu, D. = G. M. Antonescu, *Dicționar român. Mic repertor de cunoștințe generali coprinzând vorbe streine cu etymologia, termeni tehnici, numini proprie, notițiuni istorice ș.c.l.* București, Librar-editor George Ioannide. Imprimeria Națională a lui Stephan Rassidescu, 1862.
- Antonescu, NDFR = G. M. Antonescu, *Nou dicționar frances-român și român-frances*. Ediția a doua, București, H. Steinberg, Tipo-Litografia Dor. P. Cucu, 1894.
- C. Antonescu, P. = C. S. Antonescu, *Peștii din apele Republicii Populare Române*. București, Editura Agro-Silvică de Stat, 1957.
- P. Antonescu, A. = Petre Antonescu, *Amenajamentul pădurei după munții statului. Mușuroaiele mari și mici din județul Muscel*. București, Lito-Tipografia L. Motzatzeanu, 1903 (extras din Buletinul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor).
- P. Antonescu, S. = Petre Antonescu, *Studiu general pentru punere în exploatare de complexe forestiere*. București, Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, 1902 (extras din Buletinul Ministerului Domeniilor).
- Antoniade, F. B. = C. Antoniade, *Filosofia lui Henri Bergson*. București, Noua Tipografie Profesională Dimitrie C. Ionescu, 1910.
- AO = *Anumirea ofițiilor sau caselor de vamă cele neguțătorești în țările Galiția și Lodomeria și în ceale lângă dânsle adunate, de intrare...* Foaițe volante, Lemberg, 1778.
- AOD = *Adunare de ofisuri și deslegări în ramul judecătoresc*. Iași, 1844.
- AP = Th. Bușniță, I. Alexandrescu, *Atlasul peștilor din apele R. S. Romania*. Ediția a II-a. Editura Ceres, București, 1971 (prima ediție 1963).

- Apolzan, P. I. = Lucia Apolzan, *Portul și industria casnică textilă în Munții Apuseni*. București, Institutul de Științe Sociale al României (Sociologia României. 5. Biblioteca de sociologie, etică și politică), 1944.
- I. Apolzan, U. = I. Apolzan, *Unelte de mână de la lemnărit*. Partea primă. I: *Rândecele*. II: *Dălțile*. III: *Ferestraele*. Sibiu, Tipografia Ios. Drotleff (Biblioteca meseriașului, nr. 1), 1908.
- Apostol, Lex. zool. = Odiseu Apostol, *Lexicon zoologic*. Partea I. Cluj, Tip. „Ardealul” (Biblioteca cercetașului naturalist, no. 2), 1936.
- AR = *Albina românească*. Gazetă politică și literală. Iași, Tipografia Albinei, 1829–1849.
- Arcan = *Arcan sau învățătură împotriva călbezii oilor*. Foaie volantă, Sibiu, 1787.
- Archirie (1708) = *Archirie și Anadan*. Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Magdalena Georgescu, în CMVCP II, p. 157–168.
- Archiv = *Archiv pentru filologie și istorie*. Revistă istorică, filologică și literară. Redactor Timotei Cipariu. Blaj. 1867–1872.
- Ardeleanu, D. = C. Ardeleanu, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*. Ediția II-a. București, Editura Cartea Românească, 1928 (prima ediție în 1926).
- Ardeleanu, U. D. = C. Ardeleanu, *Am ucis pe Dumnezeu*. București, Editura Cartea Românească, 1929.
- Ardeleanu, V. P. = C. Ardeleanu, *Viermii pământului*. Roman. București, Adevărul, 1933.
- Argetoianu, Î. Z. = Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*. Ediție îngrijită de Stelian Neagoe. București, Editura Machiavelli, 10 vol., 1998–2009.
- Arghezi, O. = Tudor Arghezi, *Opere*. Ediție îngrijită de Mitzura Arghezi și Traian Radu. București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă. 10 vol., 2000–2011.
- Arghezi, S. = Tudor Arghezi, *Scrieri*. Ediție începută sub îngrijirea autorului și ulterior îngrijită de Mitzura Arghezi și Traian Radu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 45 vol., 1962–2005.
- Arh. Bas. = *Arhivele Basarabiei*. Revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru. Publicație trimestrială. Chișinău, 1929–1938.
- Arh. Olt. = *Arhivele Olteniei*. Publicație sub direcțiunea d-lui Dr. Ch. Laugier și prof. C. D. Fortunescu. Anul I–XXII. Craiova, 1922–1943.
- Arh. rom. = *Arhiva românească*. Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Iași, 2 vol., 1841–1845.
- Arh. rom.² = *Arhiva românească*. Subt redacția lui M. Kogălniceanu. Ediția a doua. Iași, 2 vol., 1860–1862.
- Arh. som. = *Arhiva someșană*. Revistă istorică-culturală. Năsăud, 1924–1940; serie nouă, 1972–1977.
- Arhiva = *Arhiva Societății științifice și literare din Iași*. Iași. 1889–1916; 1921–1940.
- Aricescu, A. R. = C. D. Aricescu, *Arpa română*. București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1852.
- Aricescu, F. = C. D. Aricescu, *Florica*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
- Aricescu, I. = C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*. Craiova, Editura Tipografiei Române G. Chițu și I. Theodorian, 2 vol., 1874.
- Aricescu, P. E. = C. D. Aricescu, *Procesul și esilul meu la Snagov*. București, Tipografia Jurnalului Naționalul, 1859.
- Aristia, Plut. = Plutarh, *Paralela sau viețile bărbaților ilustrii*. Traducere din limba greacă de C. Aristia. Tomul I. București, Tipografia Colegiului Național, 1857.
- Aristia, P. R. = C. C. Aristia, *Prințul român*. București, Tipografia Colegiului Național Sfântul Sava, 1843.
- Aristia, Saul. = Alfieri, *Saul*. Traducere de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- Aristia, Virg. = Alfieri, *Virginia*. Traducere de C. Aristia. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- Aritm. = *Aritmetica sau știința socoteli*. Manuscris din 1823 (Biblioteca Academiei Române, cota 1187).
- Artaxerxu = [Metastasio], *Artaxerxu*. Traducere din neogreacă făcută pe la 1780; manuscris din 1808 (Biblioteca Academiei Române, cota 445).
- Arvinte, R. = Vasile Arvinte, *Român, românesc, România*. Studiu filologic. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Arvinte, Term. = V. Arvinte, „Terminologia exploatarea lemnului și a plutăritului”, în SCȘ, Iași, VIII (1957), fasc. I, p. 1–185.
- Asachi, A. lit. = Gh. Asachi, *Adaos literar pentru domnii abonați la Monitorul oficial*. Iași, Institutul Albinei Române, 1861.

- Asachi, Alghebra = Gh. Asachi, *Alghebra*. Copie manuscrisă din 1818, după cursul tradus din limba franceză după Bézout, ținut de Gh. Asachi între 1814–1818 la clasa de inginerie hotarnică (Biblioteca Academiei Române, cota 1789).
- Asachi, Aritmetica = Gh. Asachi, *Aritmetica*. Copie manuscrisă după cursul tradus din limba franceză după Bézout, ținut de Gh. Asachi între 1814–1818 la clasa de inginerie hotarnică (Biblioteca Seminarului Matematic al Universității din Iași, cota 1916/1).
- Asachi, E. = Gh. Asachi, *Elemente de matematică*. Iași, Tipografia Albinei. Vol. I: *Aritmetică*, 1836; vol. II: *Algebra*, 1837; vol. III: *Geometria elementară*, 1838.
- Asachi, E. D. = Gh. Asachi, *Elena Dragoș de Moldavia*. Iași, Institutul Albinei Române, 1863.
- Asachi, G. = Gh. Asachi, *Elementurile geometriei teoreticești*. Traducere manuscrisă, copie după cursul său de matematică tradus din limba franceză după Étienne Bézout și predat la clasa de inginerie hotarnică de Gh. Asachi între anii 1814 și 1818 (Biblioteca Academiei Române, cota 2496).
- Asachi, I. = Ivan Kaidanov, *Istoria Imperiului rusien*. Traducere de Gh. Asachi. Iași, Privileghiata Tipografie a Albinei. Partea I, 1832; partea II, 1833.
- Asachi, L. = Gh. Asachi, *Lexicon de conversație*. Iași, Institutul Albinei, 1842.
- Asachi, L. M. = Gh. Asachi, *Lupta moldovenilor cu cavalerii crucieri în Prusia, la 1423*. Iași, Institutul Albinei, 1845.
- Asachi, N. = Felice Romani, *Norma*. Traducere de Gh. Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1838.
- Asachi, O. = Gh. Asachi, *Opere*. Ediție critică și prefață de N. A. Ursu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1973–1981.
- Asachi, P. = Gh. Asachi, *Poezii*. Iași, Tipografia Albinei, 1836.
- Asachi, Ped. = A. von Kotzebue, *Pedagogul*. Prelucrare pentru Teatrul Național de aga Gh. Asachi. Iași, Tipografia Albinei, 1839.
- Asachi, T. B. = Gh. Asachi, *Turnul Butului*. Iași, Tipografia Institutului Albinei Române, 1863.
- Asachi, V. = Gh. Asachi, *Viersuri lirice. 1822*. Manuscris, text autograf. (Biblioteca Academiei Române, ms. 3059).
- D. Asachi, T. = Dimitrie Asachi, *Topografia sau elemente de inginerie aplicate la hotărârea moșiilor*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1854.
- E. Asachi, Î. = Silvio Pellico, *Despre îndatoririle oamenilor*. Traducere de Ermiona Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1843.
- L. Asachi, B. = Bernardin de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc*. Traducere din limba franceză de Leon Asachi. Iași, 1821.
- L. Asachi, J. = *Jucăreia norocului sau istorisirea pentru prințul Menșcikov, carele pe vremea lui Petru cel Mare au fost slăvit în toată Europa*. Traducere de Leon Asachi. Iași, 1816.
- Așez. = *Așezământul lui Iosif II pentru cadastru*. Viena sau Sibiu, 1786.
- Atila, P. = F. R. Atila, *Peștii și pescuitul*. București, Editura Librăriei Frăților, 1916.
- Avramescu – Cădea, Intr. docum. = Aurel Avramescu, Virgil Cădea, *Introducere în documentarea științifică*. București, Editura Academiei, 1960.
- Axinte Uricariul, Cron. = Axinte Uricariul, *Cronica paralelă a Țării Românești și a Moldovei*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 2 vol., 1993–1994 (scrisă c.1730).
- Babeș, O. A. = V. Babeș, *Opere alese*. București, Editura Academiei Române, 3 vol., 1954–1960.
- Bacalbașa, S. A. = Anton Bacalbașa, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Virgiliu Ene. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1965.
- C. Bacalbașa, Buc. = Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*. București, Editura Universul, vol. I: 1927, vol. II: 1928, vol. III: 1930, vol. IV: 1932.
- Baciu, Ms. Vatican = Ana Baciu, *Aspecte lexicale în manuscrisul VATICAN ROMENO 6 din Biblioteca Apostolica Vaticana*. Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2006 (text din 1690).
- Baconsky, S. = A. E. Baconsky, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Pavel Țugui. București, Cartea Românească, 2 vol., 1990.
- Bacovia, O. = G. Bacovia, *Opere*. Ediție îngrijită de Cornelia Botez. București, Editura Minerva, 1978.

- Bagav = Andreilu alü Bagavü, *Carte de alégere*. Societatea macedo-română Lumina. București, Tipolitografia Dor . P. Cucu, 1887.
- Bakos = Ferenc Bakos, *A magyar szókészlet román elemeinek története*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.
- Baltag, E. = Cezar Baltag, *Euridice și umbra*. București, Editura Eminescu, 1988.
- Banuș, P. = Maria Banuș, *Poezii*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- Barac, A. E. = Ioan Barac, *Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena cea măiastră și cu părul de aur. Adecă: O închipuire supt carea să înțeleage luarea țării Ardealului prin Traian, chesariul Râmului*. Ediția a II-a. Brașov, Privilegiata Tipografie, 1809 (prima ediție 1801).
- Barac, Hal. = *O mie și una de nopti. Istorii arabicești sau Halima*. Traducere din germană de Ion Barac. Brașov, Rodolf Orghidian, 5 vol., 1836.
- Barac, R. = Ioan Barac, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului, care s-au împlinit după cuvântul ce s-au zis că nu va rămânea piatră pre piatră*. Scoasă din cartea lui Iosif Flavie pre scurt. București, 1821.
- Barac, S. = Ioan Barac, [*Scrieri în proză și în versuri*]. Manuscris din 1842–1845 (Biblioteca Academiei Române, cota 209).
- Baranga, C. = Aurel Baranga, *Fii cuminte, Cristofor*. București, 1965.
- Baranga, R. F. = Aurel Baranga, *Rețeta fericirii sau Despre ceea ce nu se vorbește*. Piesă în trei acte. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Baranga, V. A. = Aurel Baranga, *Vocea Americii*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 1949.
- Barasch, B. = Iuliu Barasch, *Manualul de botanică silvică*. București, Imprimeria Statului, 1861.
- Barasch, I. = Iuliu Barasch, *Cursul de igienă populară*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1857.
- Barasch, I. F. = Iuliu Barasch, *Despre unele din institutele filantropice în Europa*. București, Tipografia Colegiului Național, 1853.
- Barasch, I. N. = G. Beleze, *Istoriea naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri*. Traducere din limba franceză și adăugiri de Iuliu Barasch. Ediția a doua. București, Tipografia Colegiului Național, 3 vol., 1856 (prima ediție, vol. I–II: 1854, vol. III: 1856).
- Barasch, M. = Iuliu Barasch, *Minunile naturei. Conversațiuni asupra deosebitelor obiecte interesante din științele naturale, fizică, chimie și astronomie*. Ediția a II-a. București, Tipografia Colegiului Național, 3 tomuri, 1852 (prima ediție, vol. I: 1850, vol. II–III: 1852).
- Barbu, I. = Eugen Barbu, *Incognito*. București, vol. I, Editura Albatros, 1975; vol. II, Editura Eminescu, 1977; vol. III, Editura Eminescu, 1978; vol. IV, Editura Eminescu, 1980.
- Barbu, O. = Eugen Barbu, *Opere*. Ediție îngrijită de Mihai Ungheanu. București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, 2 vol., 2006.
- G. Barbu, A. V. = G. Barbu, *Arta vindecării în Bucureștii de odinioară*. București, Editura Științifică, 1967.
- I. Barbu, P. = Ion Barbu, *Poezii. Proză. Publicistică*. Ediție îngrijită de Dinu Pillat. București, Editura Minerva, 1987.
- Barcianu, D. = Sab. Pop. Barcianu, *Dicționar român-german și german-român*. Partea I-a: *Română-germană*. Sibiu, Institut tipografic, 1886. Republicat cu adăugiri în 1900.
- Barcianu, V. = Sab. Pop. Barcianu, *Vocabulariu român-nemțesc*. Sibiu, Tipariul și Editura lui Teodoru Steinhausen, 1868.
- Barițiu – Munteanu, W. = Georg Baritz und Gabriel Munteanu, *Deutsch-romänisches Wörterbuch*. Herausgeber und Verleger Rudolph Orgidan. Kronstadt, Römer & Kammer. Vol. I: 1853, vol. II: 1854.
- Barițiu, C. = *George Bariț și contemporanii săi*. Ediție coordonată de Ștefan Pascu (I–VIII) și Iosif Pervain (I–IV). București, Editura Minerva, 8. vol., 1973–1987.
- Barițiu, Gr. rom.-nem. = [George Barițiu], *Gramatică românească și nemțască pentru tinerimea națională*. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 2 vol., 1838–1839.
- Barițiu, Ist. Transilv. = George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Sibiu, Tipografia W. Krafft. Vol. I: 1889; vol. II: 1890; vol. III: 1891.
- Barițiu, S. A. = Gheorghe Barițiu, *Studii și articole*. Sibiu, Editura Asociațiunii, 1912.

- Barițiu, S. I. = George Barițiu, *Scrieri istorice*. Ediție îngrijită de Camil Mureșanu și Nicolae Edroiu. București, Editura Academiei Române, 2009.
- Barnoschi, D. R. = D. V. Barnoschi, *Originile democrației române. „Cărvunarii”. Constituția Moldovei de la 1822*. Iași, Viața Românească, 1922.
- Baronzi, C. = Al. Dumas, *Contele de Monte-Cristo*. Traducere de G. A. Baronzi. București, Librar-editor George Ioanid, vol. I–IV: 1857, vol. V–VIII: 1858.
- Baronzi, I. C. = M. Guizot, *Istoria civilizațiunii în Europa* (începând cu vol. III: *Istoria civilizațiunii în Franța*). Traducere de G. Baronzi. Edițiune nouă. București, Tipografia Națională a lui Romanov & Comp., vol. I–III: 1856, IV–V: 1858.
- Baronzi, I. G. = Al. Dumas, *Jacobinii și girondinii*. Traducere de G. A. Baronzi. București, Librar-editor George Ioanid, 1855.
- Baronzi, I. L. = Al. Dumas, *Isaak Lakedem*. Traducere de G. A. Baronzi. București, Tipografia Bisericească, vol. I–III 1855, vol. IV 1856.
- Baronzi, L. = George Baronzi, *Opere complete*. Vol. I: *Limba română și tradițiunile ei*. Galați, Tip. Trianglu, 1872.
- Baronzi, M. = Eugène Sue, *Matilda sau memoriile unei femei june*. Traducere de George Baronzi. București, Imprimeria Sântei Mitropolie, vol. I: 1853, vol. II–IV: 1854.
- Baronzi, P. L. = *Potpuri literar*. Texte traduse de G. A. Baronzi. București, C. A. Rosetti și Winterhalder, 1852.
- Bart, S. = Jean Bart, *Scrieri*. Ediție îngrijită de C. Mohanu. București, Minerva („Restitutio”), 2 vol., 1974–1979.
- Bassarabescu, Dr. = I. A. Bassarabescu, *Pe drezină*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Minerva, 1976.
- Batroch. = *Batrochomyomachia lui Homerus, Bătaia braștilor cu șoarecii*. Traducere de Koncz Jósi, din anul 1816, în *Ungaria IV – 1895*, p. 304–308, 323–328, 353–355, apud Tamás, EW.
- Băcescu, Păs. = Mihai C. Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. București, Editura Academiei, [1961].
- Băcescu, Peș. = Mihai Băcescu, *Peștii, așa cum îi vede țaranul pescar român*. București, Imprimeria Națională, 1947 (Institutul de Cercetări Piscicole al României. Monografia nr. 3, 1946).
- Băjescu, Chernoc = Eugène Sue, *Chernoc, corsarul*. Traducere de C. C. Băjescu. București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1852.
- Bălăcescu, B. ed. = Costache Bălăcescu, *O bună educație*, în Pr. dram., p. 121–173 (prima ediție în 1845).
- Bălăiță, L. = George Bălăiță, *Lumea în două zile*. București, Editura Eminescu, 1975.
- Bălășescu, D. R.-Fr. = Nifon Bălășescu, *Zicionariu româno-frances*. Volum I. Fascicul I. București, Tipografia Mitropolitului Nifon, 1859.
- Bălășescu, Gr. = N. Bălășescu, *Gramatica română pentru seminarii și clase mai înalte (Grammatica daco-romana)*. Sibiu, Privileghiata Tipografie a lui Gheorghe de Clozius, 1848.
- Bălcescu, O. = N. Bălcescu, *Opere*. Ediție îngrijită de C. Zane (vol. I, II, IV), Elena G. Zane (vol. I, II, IV), Daniela Poenaru (vol. III). București, Editura Academiei, 4 vol., 1974–1990.
- Băncilă, O. = Vasile Băncilă, *Opere*. Ediție îngrijită de Dora Mezdrea. Brăila. Muzeul Brăilei. Editura Istros, 16 vol., 2003–2015.
- Bănulescu, O. = Ștefan Bănulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Oana Soare. București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă și Univers Enciclopedic, vol. I, 2005.
- D. Bănulescu, Regi = D. Bănulescu, *Cei șapte regi ai orașului București*. București, Editura Nemira, 1998.
- Bănuț, S. = A. P. Bănuț, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Petronela Negoșanu. București, Editura Minerva, 1974.
- Bărbătescu, C. Dr. Civ. = Joan Bărbătescu, *Cursul dreptului civil român sau explicarea paragrafelor de legi civile dupe ordina pravilei lui Caragea*. București, Tipografia lui Iosef Copainig, 1849.
- Bărnăuțiu, DPR = Simion Bărnăuțiu, *Dereptul public al Românilor*. Iași, Tipariul Tribunei române, 1867.
- Bărnăuțiu, I. F. = Simion Bărnăuțiu, *Istoria filosofiei*. Ediție princeps după manuscris, coordonată de Ioan Chindriș. București, Romania press, 2 vol., 2000–2002 (curs ținut între 1855 și 1864; publicat postum).

- O. Bârlea, A. P. = *Antologie de proză populară epică*. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1966 (culese între 1950 și 1962).
- B. darw. XI = Traian Tretiu, *Bazele darwinismului*. Manual pentru clasa a XI-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Belciugățeanu, Gheogr. mat. = Ioan Belciugățeanu, *Gheografia matimatică, naturală, politică*. Manuscris din 1837 (Biblioteca Academiei Române, cota 776).
- Beldiman, A. = S. Gessner, *Moartea lui Avel*. Traducere din franceză de Alecu Beldiman. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- Beldiman, A. Z. = *Amorven și Zalida, romanș chinezesc*, traducere din limba franceză, după un autor încă neidentificat, făcută probabil de Alecu Beldiman în anul 1802 (Biblioteca Națională a României, ms. inv. 11521, copie din 1804).
- Beldiman, Ahileu = [Metastasio], *Ahileu la ostrovul Sirului*. Traducere din neogreacă de Alecu Beldiman, în jurul anului 1783 (manuscris; Biblioteca Academiei Române, cota 1818).
- Beldiman, Alexii = Fr. G. Ducray Duminil, *Alexii sau căsuța din codru*. Traducere din limba franceză de Alecu Beldiman. Manuscris din 1806 (Biblioteca Academiei Române, cota 1781).
- Beldiman, E. = Alecu Beldiman, *Eterie sau jalnicile scene prilejite în Moldova din rezvrătirile grecilor, prin șeful lor Alexandru Ipsilanti, venit din Rusia la anul 1821*. Editată de banul și cavaleriul Alecu Balica. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1861 (publicată postum).
- Beldiman, I. T. = *Istoria lui Tarlo*. Traducere din limba franceză de Al. Beldiman. Manuscris din 1786 (Biblioteca Academiei Române, cota 25).
- Beldiman, Ist. = Abatele Prévost, *Istorie cavalieriului de Grie și a iubirii sale Manon Lesco*. Traducere din franceză de Alecu Beldiman. Manuscris, copie din anul 1815 de Costachi Borș (Biblioteca Academiei Române, cota 193).
- Beldiman, Ist. A. Z. = Vincent Voiture, *Istoria lui Alfidalis și a Zelidiei*. Traducere din limba franceză, de la 1783, de Alecu Beldiman. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 343).
- Beldiman, Ist. R. M. = *Istorie lui Raimond și a Mărinei, amoreați, și a măică-sa Ameliei*. Traducere din limba franceză de Alecu Beldiman, de pe la 1801–1802. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 445).
- Beldiman, Î. = Gh. A. Rückert, *Învățătură sau Povățuire pentru facerea pâinii cei de obște mai neagră, pentru cea albă de casă, pentru făina cea spre întrebuințarea bucatelor; pentru hriși și altele, din cartofle, pentru sămănatul lor, lucrarea și păstrarea lor*. Traducere din germană în greacă de Dimitrie Samurcaș și din greacă în română de Al. Beldiman. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1818.
- Beldiman, M. = J. Fr. Regnard, *Minegmii sau frații cei de gemine*. Traducere din limba franceză făcută de Al. Beldiman. Manuscris, copie din 1805 (Biblioteca Academiei Române, cota 3095).
- Beldiman, Milosârdia = Metastasio, *Milosârdia lui Tit*. Traducere din neogreacă de Alexandru Beldiman. Manuscris din 1784 (Biblioteca Academiei Române, cota 181, f. 1–43).
- Beldiman, N. P. = Florian, *Istoria lui Numa Pompilie, al doilea crai al Romii*. Traducere din limba franceză de Alexandru Beldiman. Iași, 2 vol., 1820 (traducere din 1795).
- Beldiman, Or. = Voltaire, *Tragodia lui Orest*. Traducere din limba franceză de Alexandru Beldiman. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1820.
- Beldiman, Sap. = I. Fr. Regnard, *Tragodia lui Sapor*. Tradusă de Alecu Beldiman. Manuscris din 1801 (Biblioteca Academiei Române, cota 3106).
- Beldiman, Sib. = *Elisaveta sau cei surguniți în Siberia*. Traducere de Al. Beldiman. Manuscris din 1815 (Biblioteca Academiei Române, cota 437).
- Beldiman, Siroe = Metastasio, *Siroe*. Traducere din neogreacă de Alexandru Beldiman. Manuscris din 1784 (Biblioteca Academiei Române, cota 181, f. 44–83).
- I. Beldiman, I. = *Istorie a celor mai gingașe amoruri a Parisului*. Traducere din limba greacă de Ioan Beldiman. Manuscris, copie din 1818 de Costachi Borș (Biblioteca Academiei Române, cota 126).
- Belea, P. A. = Octavian Belea, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății. Pentru activul Crucii Roșii*. București, Crucea Roșie a României, 1959.
- Bellu, A. C. = Petre Bellu, *Apărarea are cuvântul*. București, Editura Ig. Hertz, 1934.

- Beniuc, D. P. = Mihai Beniuc, *Despre poezie*. București, Editura pentru Literatură și Artă, [1953].
- Beniuc, M. C. = Mihai Beniuc, *Pe multe de cuțit*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1959.
- Beniuc, M. V. = Mihai Beniuc, *Materia și visele*. București, Editura pentru Literatură, 1961.
- Beniuc, V. A. = Mihai Beniuc, *Versuri alese*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 2 vol., 1955.
- Benkő = Jozsef Benkő, *Nomina vegetabilium*, în Ion Coteanu, *Prima listă a numelor românești de plante*. București, Institutul de Linguistică Română, 1942, p. 13–34 (text din 1783).
- Berechet, Dr. rom. = Șt. Gr. Berechet, *Istoria vechiului drept românesc*. Vol. I: *Izvoarele*. Iași, Tip. Goldner, conc. Țerek & Caminski, 1933.
- Berescu, Gr. Olt. = Ioan Berescu, „Graiul popular, în jurul ocupațiilor și obiceiurilor țaranului român de pe vatra Oltului în Transilvania”, în *Țara Oltului*, I, 1907, nr. 25–30, III, 1909, nr. 12–36, 38, 44, 45, și IV, 1910, nr. 2, 4.
- Berindei, D. = Mihai Berindei, *Dicționar de jazz*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Bernea, G. P. = Ernest Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești. Contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și cauzalității*. București, Editura Cartea Românească, 1985.
- Bertoldo (1774) = *Bertoldo*. Ediție îngrijită de Magdalena Georgescu, în CMVCP III, p. 157–224.
- Bertoldo (1799) = Giulio Cesare Croce, *Viața lui Bertoldo și a lui Bertoldino, feciorului lui dimpreună și a lui Cacasio, nepotului lui*. Transcriere și note de Otilia Urs, în Șc. Ard. II, 1097–1115 (prima ediție 1799).
- Bianu, D. S. = Vasile Bianu, *Doctorul de casă sau Dicționarul sănătății*. Buzău, Imprimeria Al. Georgescu, 1910.
- I. Bianu, D. R. = Ioan Bianu, *Documente românești reproduse după originale sau după fotografii*. București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 2 fasc., 1907.
- Biberi, A. S. = Ion Biberi, *Arta suprarealistă. Privire critică*. București, Editura Meridiane, 1973.
- Bibicescu, P. P. = *Poezii populare din Transilvania*. Culese și adnotate de I. G. Bibicescu. București, Imprimeria Statului, 1893.
- Bibl. rom. = *Biblioteca românească*. Tipărită de Zaharia Carcalechi. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1821, 1829, 1830, 1834.
- Biblia (1688) = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban-Vodă Cantacuzino, și retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
- Biblia ms. 4389 = *Biblia*. Manuscris din 1665–1680, probabil traducerea lui Daniil Panoneanu (Biblioteca Academiei Române, cota 4389), în *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*. Pars I: *Genesis*, Iași, 1988; Pars II: *Exodus*, Iași, 1991; Pars III: *Leviticus*, 1993; Pars IV: *Numeri*, 1994; Pars V: *Deuteronomium*, 1997 (Universitatea „Al. I. Cuza” – Iași, Albert-Ludwigs-Universität–Freiburg).
- Biblia ms. 45 = *Biblia*. Manuscris din 1665–1685, copie revizuită a traducerii lui Nicolae Milescu Spătarul (Biblioteca Academiei Române Cluj, cota 45), în *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*. Pars I: *Genesis*, Iași, 1988; Pars II: *Exodus*, Iași, 1991; Pars III: *Leviticus*, 1993; Pars IV: *Numeri*, 1994; Pars V: *Deuteronomium*, 1997 (Universitatea „Al. I. Cuza” – Iași, Albert-Ludwigs-Universität–Freiburg).
- Biblia (1760–1761) = *Biblia Vulgata*. Blaj 1760–1761. Traducere de Petru Pavel Aron. București, Editura Academiei Române, 5 vol., 2005.
- Biblia (1795) = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a cei Noao, toate care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înțalesul limbii românești*. Traducere de Samuil Micu. Ediție jubiliară. Roma, 2000 (prima ediție, 1795).
- Biblia (1938) = *Biblia adică Dumnezeiască Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*. Traducere după textele originale ebraice și grecești de Vasile Radu și Gala Galaction. București, Fundația „Regele Carol II” pentru Literatură și Artă, 1938.
- Biblia (2001) = *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediție jubiliară. Versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.

- Birou, Căraș = Virgil Birou, *Oameni și locuri din Căraș*. Timișoara, Editura Astei Bănățene, 1940.
- Bis. doc. Olt. = I. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Olt*. Craiova, Ramuri, 1934.
- Bîrlea, C. P. = I. Bîrlea, *Cântece populare din Maramureș*. București, Editura Biblioteca Casei Școalelor, 2 vol., 1924.
- Bîrlea, Îns. Maram. = I. Bîrlea, *Însemnări din bisericile Maramureșului*, București, Socec & comp., 1909.
- Bîrlea, L. P. M. = Ion Bîrlea, *Literatură populară din Maramureș*. Ediție îngrijită de Iordan Datcu. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1968 (texte publicate în 1924).
- Blaga, Încerc. filos. = Lucian Blaga, *Încercări filosofice*. Ediție îngrijită de Anton Ilica. Timișoara, Editura Facla, 1977.
- Blaga, O. = Lucian Blaga, *Opere*. Ediție critică de George Gană. București, Editura Minerva, 6 vol., 1982–1997.
- Blaga, G. = Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*. Ediție îngrijită de George Ivașcu. București, Editura Științifică, 1966.
- Blaga, T. cult. = Lucian Blaga, *Trilogia culturii*. București, Editura pentru Literatură Universală, 1969 (prima ediție, vol. I: *Orizont și stil*, 1935; vol. II: *Spațiul mioritic*, 1936; vol. III: *Geneza metaforei și sensul culturii*, 1937).
- Blaga, T. cun. = Lucian Blaga, *Trilogia cunoașterii*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943 (prima ediție, vol. I: *Eonul dogmatic*, 1931; vol. II: *Cunoașterea luciferică*, 1933; vol. III: *Censura transcendentă*, 1934).
- Blaga, T. val. = Lucian Blaga, *Trilogia valorilor*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946 (prima ediție, vol. I: *Știință și creație*, 1939; vol. II: *Gândire magică și religie*, 1941; vol. III: *Artă și valoare*, 1942).
- Blaga, Z. E. = Lucian Blaga, *Zări și etape*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Blandiana, A. = Ana Blandiana, *Autoportret cu palimpsest*. București, Editura Eminescu, 1986.
- Blandiana, C. E. = Ana Blandiana, *Cine sunt eu? (Un sfert de secol de întrebări)*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001.
- Blandiana, C. M. = Ana Blandiana, *Calitatea de martor*. București, Editura Cartea Românească, 1970.
- Blandiana, P. = Ana Blandiana, *Poezii*. București, Editura Cartea Românească, [1974].
- Blandiana, P. T. = Ana Blandiana, *Proiecte de trecut*. Proză. București, Editura Cartea Românească, 1982.
- Blecher, Î. = M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată*. București, Editura Vreamea, [1936].
- BO = *Buletinul oficial al Republicii Populare Române*, 1949–1964; din 1965 *Buletinul oficial al Republicii Socialiste România*, 1965–1989.
- Bobb, DRLU = Ioan Bobb, *Dicționarul rumânesc, lateinesc și unguresc*. Cluj, cu tipariul Tipografiei Colegiului Reformaților, prin Stephan Török. Tom. I: *A–L*, 1822; tom. II: *M–Z*, 1823.
- Bobb, Î. = Ioan Bobb, *Înștiințare ... despre rădicarea capitulumului în Blaj la anul 1808*. Blaj, cu Tipariul Seminarului, 1808.
- Bocănețu, T. A. = Al. Bocănețu, „Terminologia agrară în limba română”, în CC II–III, 1925–1926, p. 119–274.
- Boceanu, Gl. Meh. = Ion Boceanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrasowitz, Viena Gerold & Comp., 1913 (extras din AA lit., seria II, tomul XXXV).
- Boerescu, Esplic. = V. Boerescu, *Explicarea condiceei comerciale române*. București, Tipografia Jurnalului Național, 1859.
- Bogdan, Doc. Șt. = *Documentele lui Ștefan cel Mare*. Publicate de Ioan Bogdan. București, Socec & Co. Societate anonimă, 2 vol., 1913.
- Bogdan, Org. arm. = *Documentul răzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în secolul XV*. Publicate de I. Bogdan. București, Carol Göbl, 1908 (extras din AA ist., seria II, tomul XXX).
- D. Bogdan, Gl. = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*. București, Tipografia Cărților Bisericești, 1946.
- N. A. Bogdan, A. = N. A. Bogdan, *Arta de a vorbi, recita și declama*. Iași, Tipografia H. Goldner, 1899.
- N. A. Bogdan, C. M. = *Din trecutul comerțului moldovenesc și mai ales al celui ieșan*. Documente culese și editate de N. A. Bogdan. Iași, Institutul Modern de Arte Grafice N. V. Ștefăniu & D. Staierman, [1925].

- N. A. Bogdan, I. = N. A. Bogdan, *Istoria neamului românesc povestită în zece șezători de Moș Andrei Gurăbogată*. București, Editura Socec & Co., [1937].
- N. A. Bogdan, Pov. = N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor*. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, 1893.
- Bogrea, P. ist.-fil. = Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*. Ediție îngrijită de Mircea Borcilă și Ion Mării. Cluj, Editura Dacia, 1971.
- Bogrea, S. V. = Vasile Bogrea, *Sacra via*. Ediție îngrijită de Mircea Borcilă și V. M. Ungureanu. Cluj, Editura Dacia, 1973.
- Bogza, A. Î. = Geo Bogza, *Anii împotrivirii*. București, Editura Tineretului, 1953.
- Bogza, C. O. = Geo Bogza, *Cartea Otlului*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1945.
- Bogza, M. S. = Geo Bogza, *Meridiane sovietice*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1953].
- Bogza, P. C. = Geo Bogza, *Pagini contemporane, 1944–1956*. București, Editura Tineretului, 1957.
- Bogza, Ț. = Geo Bogza, *Țara de piatră*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1951] (prima ediție 1935).
- Bogza, V. J. = Geo Bogza, *Oameni și cărbuni în Valea Jiului*. București, Editura de Stat, 1947.
- Boia, I. M. = Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*. București, Editura Humanitas, 1997.
- Boiagi, Gram. = Mihail G. Boiagi, *Gramatică română sau macedoromână*. Ediție îngrijită de Pericle Papahagi. București, Tipografia Curții Regale F. Göbl Fiii, 1915 (prima ediție în 1813).
- Boiu, Sem. = Zaharia Boiu, *Semințe din agrul lui Christos*. Sibiu, Tipariul Tipografiei arhidieceșane, Editura Autorului, vol. I–II: 1898, vol. III: 1899.
- Bojincă, A. = Damaschin T. Bojincă, *Anticile romanilor – Antiquitates Romanorum*. Buda, Tipariul Universității din Pesta, 2 vol., 1832–1833.
- Bojincă, D. = Damaschin T. Bojincă, *Dirigătorul bunei creștere*. Buda, Crăiasca Tipografia Universității Ungurești, 1830.
- Bojincă, R. = Damaschin T. Bojincă, *Respundere desgurzătoare la Cărtirea cea în Hale... făcută*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești din Pesta, 1828.
- Bolintineanu, O. = Dimitrie Bolintineanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura Minerva, 12 vol., 1981–1992.
- Bolintineanu, P. = Dimitrie Bolintineanu, *Poezii*. București, 2 vol., 1889 (reedități din 1855 și 1865).
- Bolliac, P. N. = Cezar Bolliac, *Poezii nouă*. București, Tipografia lui Eliade, 1847.
- Bolliac, S. = Cezar Bolliac, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Andrei Rusu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1983.
- Bordeianu, Pom. = T. Bordeianu, *Curs de pomologie*. Partea III-a. București, Editura Institutului Agronomic „N. Bălcescu”, 1957.
- Borza, D. = Al. Borza et alii, *Dicționar etnobotanic cuprinzând denumirile populare românești și în alte limbi ale plantelor din România*. București, Editura Academiei, 1968.
- Bostan, P. P. = Grigore Bostan, *Poezia populară românească din spațiul carpato-nistrean*. Iași, Editura Cantes, 1998.
- Bota, Pov. = Ioan Bota, *Culegere din cele mai frumoase povești*. Ediția II. Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1910 (prima ediție 1891).
- M. Bota, Versuri = Moisi Bota, *Versuri îndemnătoare către deprinderea tinerimei românești întru învățături*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1829.
- Botanica VIII = Ion Ciobanu, Eugen Ghișa, Traian Tretiu. *Botanica. Manual pentru clasa a VIII-a*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Botez, A. = Dr. Pagliano, *Arta vindecării pentru părinți sau Doctorul de casă*. Traducere din limba germană de S. Botez. Iași, Tipografia „Minervei”, 1861.
- D. Botez, F. S. = Demostene Botez, *Floarea soarelui. Versuri*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1953.
- D. Botez, S. = Demostene Botez, *Scrieri*. Ediție de autor. București, Editura Minerva, 4 vol., 1971–1973.
- I. Botez, B. = Ioachim Botez, *Însemnările unui belfer*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, vol. I: 1935, vol. II: 1939.

- Botezat, U. = A. von Kotzebue, *Uniforma feldmareșalului Velington*. Traducere de Samuil Botezat. Iași, Tipografia Mitropoliei, 1835.
- Botta, S. = Emil Botta, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ioana Diaconescu (vol. I-II) și Doina Uricariu (vol. III). București, Editura Minerva, 3 vol., 1980–1987.
- Botzan, H. R. = Marcu Botzan, *Hidronimie românească sau botezul apelor*. București, Editura Academiei Române, 2002.
- Boțulescu, S. = Vlad Boțulescu, *Scrieri*. Vol. I. *Viața lui Scanderbeg*. Traducere din italiană de Vlad Boțulescu. Ediție de Emanuela Timotin și Ovidiu Olar, București, Univers Enciclopedic Gold, 2013.
- Boureaanu, S. = Radu Boureaanu, *Scrieri*. Ediție de autor. București, Editura Minerva, 2 vol., 1972.
- Brad, O. C. = Ion Brad, *Mă uit în ochii copiilor*. București, Editura pentru Literatură, 1962.
- Brad, T. = Ion Brad, *Cu timpul meu*. București, Editura Tineretului, 1958.
- Bran, G. Săl. = Emiliu Bran, „Graiul românesc din Selagiu (Sălaj) de lângă Someș”, în Trib. 1889, nr. 121, p. 481–482.
- Brancovici, Cron. = Gheorghe Brancovici, *Cronica românească (sau Cronica sloveanilor Illiricului, Misii cei din Sus și cei din Jos Misii)*. Ediție critică de Damaschin Mioc și Marieta Adam-Chiper. București, Editura Academiei, 1987 (scrisă între 1684 și 1687).
- Brandza, Fl. Dobr. = D. Brandza, *Flora Dobrogei*. Edițiunea Academiei Române, îngrijită de Sabba Ștefănescu. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1898 (text scris în 1887).
- Brandza, Fl. = D. Brandza, *Prodromul florei române sau enumerațiunea plantelor până astăzi cunoscute în Moldova și Valachia*. București, Tipografia Academiei Române, 1879–1883.
- Bratosin, D. P. = Dinu Bratosin, *Elemente de dinamica pământurilor*. București, Editura Academiei Române, 2002.
- Brăescu, O. A. = Gh. Brăescu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Nicolae Gheran. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1962.
- I. Brăescu, M. = Ion Brăescu, *Măsurătoarea pământului la români, din vechime până la punerea în aplicare a sistemului metric*. București, Atelierele Grafice Socec, 1913 (extras din Buletinul Societății Regale Române de geografie, nr. 1 din 1913).
- Brătescu-Cernovodeanu, H. = Gheorghe Brătescu, Paul Cernovodeanu, *Biciul holerei pe pământ românesc. O calamitate a vremurilor moderne*. București, Editura Academiei Române, 2002.
- Brătescu-Voinești, O. = I. Al. Brătescu-Voinești, *Opere*. Vol. I. Ediție îngrijită de Teodor Vărgolici. București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1994.
- Brătianu, E. = Gheorghe I. Brătianu, *O enigmă și un miracol istoric: poporul român*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940.
- Brătianu, Trad. = Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*. Ediție îngrijită de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1980 (prima ediție în 1945).
- Br. blăn. = *Breasla blănarilor din Botoșani. Catastihul și actele ei*. Publicate de N. Iorga. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria Națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1911 (extras din AA ist., seria II, tomul XXXIV).
- Breban, A. = Nicolae Breban, *Animale bolnave*. Ediția a II-a. București, Editura Tineretului, 1969 (prima ediție în 1968).
- Breban, Amf. = N. Breban, *Amfitrion*. București, Editura Du Style, 3 vol., 1994.
- V. Breban, D. = Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane. De uz curent*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- V. Breban, D. G. = Vasile Breban, *Dicționar general al limbii române*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- Breslașu, D. = Marcel Breslașu, *Dialectica poeziei sau Cântece despre cântec*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Brezoianu, A. = F. V. Raspail, *Curs elementar de agricultură și de economia rurală*. Traducere de Ion Brezoianu. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1850.
- Brezoianu, Î. = *Învățătorul primar sau povețe și sfaturi pentru a pregăti pe învățătorii primari la cariera lor și a-i călăuzi în lucrarea funcțiilor lor*. Traducere din limba franceză de Ion Brezoianu. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1848.

- Brezoianu, Man. sănăt. = B. Raspail, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*. Traducere de Ion Brezoianu. București, Tipografia Sântei Mitropolii, 1852.
- Brezoianu, R. = Marchisul de Travanel, *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau Agricultura învățată prin principii săi, aplicabili la a sa practică în toate țările și climatele*. Traducere de Ion Brezoianu. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1850.
- Brezoianu, V. inst. = Ioan Brezoianu, *Vechile instituțiuni ale României (1327–1866)*. București, Tipografia Ștefan Mihălescu, 1882.
- Brumaru, P. = Emil Brumaru, *Poeme alese. 1959–1998*. Brașov, Editura Aula, 2003.
- BRV = Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche. 1508–1830*. Edițiunea Academiei Române. București, Vol. I: (1508–1716) Stabilimentul Grafic J. V. Socec, 1903; vol. II: (1716–1808) Atelierele Socec & Co., Soc. Anonimă, 1910; vol. III: (1809–1830), fasc. I–II, 1912; fasc. III–VIII, de Ioan Bianu și Dan Simonescu, 1936; vol. IV: *Adăogiri și îndreptări* de Ioan Bianu și Dan Simonescu, Atelierele Socec & Co., Soc. Anonimă, 1944.
- Bucavna = *ABC sau bucavnă, spre folosul scolelor neamului romanesc*. Sibiu, Gedruckt den Martin Hochmeister Kaisl. Königl. Priv. Buchdrucker und Buchhändler, 1783.
- Bucoavna = *Bucoavna. Bălgrad 1699*. Ediție critică tipărită din inițiativa și cu binecuvântarea P. S. Emilian episcop al Alba Iuliei. Episcopia Ortodoxă Română Alba Iulia, 1989.
- Bucovina = *Bucovina*. Gazetă românească pentru politică, religie și literatură. Cernăuți, Tipografia lui Ioan Ekhardt și fiu, 1848–1850.
- Bucuța, R. V. = Emanoil Bucuța, *Românii dintre Vidin și Timoc*. București, Tip. Cartea Românească S. A., 1923.
- Bucuța, S. = Emanoil Bucuța, *Scrieri*. Ediție de Luiza Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă. București, Editura Minerva, vol. I, 1971; vol. II, 1977.
- Bucv. (1755) = *Bucvari sau începere de învățatură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*. Iași, Sfânta Mitropolie, 1755.
- Bucv. (1771) = *Bucvar sau începere de învățatură celor ce vor să învețe carte cu slove slovenești*. Viena, Iosif Lavrentie Curțbec, 1771.
- Bucv. (1781) = *Bucvari pentru pruncii cei rumâneștii, carii să află în Crăia Ungurească și hotarele ei împreunate*. Viena, Iosif de Curțbec, 1781.
- Bud, P. P. = Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*. București, 1908.
- Budai-Deleanu, Carte treb. = *Carte trebuincioasă pentru dascalii șco-Deleanu*, revizuită probabil de Vasile Balș. Vienna, Iosif Curțbec, 2 vol., 1785.
- Budai-Deleanu, Dasc. = Ion Budai-Deleanu, *Dascalul românesc pentru temeurile gramaticii românești*. Manuscris, c.1815–1820 (Biblioteca Academiei Române, ms. 2427, f. 2–30).
- Budai-Deleanu, Înv. tăb. = *Învățătură pentru sămănătorii de tăbac din Bucovina*. Traducere de I. Budai-Deleanu, Liov, 1793.
- Budai-Deleanu, Lex. = Ion Budai-Deleanu, *Lexicon românesc–nemțesc*. Manuscris din 1818 (Biblioteca Academiei Române, cotele 3728–3731).
- Budai-Deleanu, O. = Ion Budai-Deleanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Gheorghe Chivu și Eugen Pavel. Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă. București, 2011.
- Budai-Deleanu, Prav. = *Pravilă de obște asupra faptelor rele și a pedepsirii lor*. Traducere de Ion Budai-Deleanu. Viena, Iosif de Kurțbec, 1788.
- Budai-Deleanu, TGR = I. Budai-Deleanu, *Temeurile gramaticii românești*. Manuscris din 1815–1820 (Biblioteca Academiei Române, ms. 2425–2426).
- Budai-Deleanu, T. V. = Ion Budai-Deleanu, *Trei viteji*, în Budai-Deleanu, O., p. 431–525 (text din 1801–1820).
- Budai-Deleanu, Ț. (A) = Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, versiunea A, în Ion Budai-Deleanu, *Opere*. Ediție critică de Florea Fugariu. București, Minerva, 1975, vol. II, p. 7–268 (text din c.1800).
- Budai-Deleanu, Ț. (B) = Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*, versiunea B, în Budai-Deleanu, O., p. 3–429 (text din 1800–1812).
- Budelco, Usc. cer. = Dr. Budelco, [*Învățăture pentru uscarea și curățirea cerealelor*]. Foaie volantă. Sibiu, 1788.

- Bughici, D. = Dumitru Bughici, *Dicționar de forme și genuri muzicale*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1974.
- Bugnariu, N. = Iuliu Bugnariu, *Dicționar popular (Cuvinte românești din jurul Născăduului, de popor grăite și tot pentru popor alcătuite)*, în GT, 1887, nr. 251–265; 1888, nr. 48–52.
- Bujor, S. A. = Paul Bujor, *Scrieri alese*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 1951.
- Bujorean, B. L. = George Bujorean, *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țărâna română*. Sibiu, Editura Asociațiunii „Astra” (Biblioteca populară a Asociațiunii „Astra”, an 26, nr. 229–233), 1936.
- Bujoreanu, Col. Leg. = Ioan. M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiuirile României vechi și noi, câte s-au promulgat până la finele anului 1870*. București, Noua Typographie a Laboratorilor Români, 1873.
- Bujoreanu, Col. Leg. App. = Ioan. M. Bujoreanu, *Appendice la Collecțiunea de Legiuirile României vechi și noi, câte s-au promulgat de la 1 ianuarie 1871 până la 1 ianuarie 1875 și în continuare*. București, Noua Typographie a Laboratorilor Români, 1875.
- Bul. com. ist. = *Buletinul Comisiunii istorice a României*, publicat de Ioan Bogdan (vol. I–II), apoi de N. Iorga. București, Atelierele Grafice Socec & Co. Societate anonimă. 1915–1938.
- Bul. com. monum. = *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*. Sub auspiciile Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică. Editura Administrației Casei bisericești. București. Tip. Carol Göbl, Gutenberg și Cultura Națională, 1908–1945.
- Bul. Grăd. Bot. = *Buletinul de informații al Grădinii botanice și Muzeului Botanic de la Universitatea din Cluj*. Cluj, 1921–1948.
- Buletin, F. = *Buletin. Foaiă oficială*. Iași, Institutul Albinei, 1833–1859.
- Buletin, G. = *Buletin. Gazetă administrativă*. București, 1832–1859.
- Burada, Dobr. = Teodor Burada, *O călătorie în Dobrogea*. Iași, Tipografia națională, 1880.
- Busuioc, M. R. = Monica Mihaela Busuioc, *Munca și răsplata ei (secolele XVII–XVIII). Studiu de terminologie*. București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2 vol., 2001–2002.
- Butură, Etnobot. = Valer Butură, *Enciclopedie de etnobotanică românească*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Butură, Etnogr. = Valer Butură, *Etnografia poporului român. Cultura materială*. Cluj, Editura Dacia, 1978.
- Buzea, P. = Constanța Buzea, *Poeme*. București, Editura Albatros, 1977.
- Buznea, C. Î. = D. N. Darvar, *Culegere de înțelepciune*. Traducere din limba greacă de Iancu Nicolaie [Buznea] Moldovean. București, Privilegiata Tipografie, 1827.
- Buznea, F. = Lord Chesterfield, *Filosoful indian sau Chipul de a trăi cineva fericit în soțietate*. Traducere din franceză de Iancu Buznea. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1834.
- Buznea, M. = *Manual de patriotizm*. Traducere adăugită de Iancu Nicola [Buznea]. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1829.
- Buznea, P. V. = Bernardin de Saint-Pierre, *Pavel și Virginia*. Traducere din limba franceză de Iancu Buznea. Iași, 1831.
- Buzura, Or. = Augustin Buzura, *Orgolii*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977.
- Buzura, T. R. = A. Buzura, *Tentația risipirii*. București, Editura Fundației Culturale Române, 2003.
- Caba, Săl. = Vazul Caba, *Szilágy vármegye román népe, nyelve és népköltészete*. Viena, 1918.
- CAF = *Caietele Arhivei de Folclor*. Universitatea „Al. I. Cuza”; Institutul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor; Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei, Iași, 1979–1991.
- Caiet = *Caiet de istoria naturală și botanică. Caiet pentru economia rurală*. Note luate la lecțiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu în 1842. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 43).
- Calafati, A. S. = Fr. Th. Marie de Baculard d’Arnaud, *Adelson și Salvini*. Traducere din limba franceză de Fotis Calafati. Manuscris, copie din 1806 (Biblioteca Academiei Române, cota 558).
- Calend. Brașov = *Calendari*. Acum întâi rumânesc alcătuit de pe cel sârbesc... Brașov, 1733.
- Calend. Buc. (A) = *Calendar popular românesc* (din 1843, *Calendar popular*). Tipărit la Librarul Curții, Fr. Walbaum, de C. A. Rosetti, E. Vinterhalder și F. Ohn. București, 1838–1854.
- Calend. Buc. (B) = *Calendaru pe anul de la Hristos ... întocmit pe gradurile și clima Țării Ungurești a marelui Prințipat al Ardealului, a Țării Românești și a Moldaviei...* Alcătuit de Zaharia Carcalechi. București, 1839–1850.

- Calend. Buda (A) = *Calendariu pe anul de la Hristos ... întocmit pe gradurile și clima Țării Ungurești a marelui Prințipat al Ardealului, a Țării Românești și a Moldaviei...* Alcătuit de Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1806–1821.
- Calend. Buda (B) = *Calendariu pe anul de la Hristos ... întocmit pe gradurile și clima Țării Ungurești a marelui Prințipat al Ardealului, a Țării Românești și a Moldaviei...* Alcătuit de Zaharia Carcalechi. Buda, la Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1817–1818.
- Calend. Buda (C) = *Calendariu pe anul de la Hristos ... întocmit pe gradurile și clima Țării Ungurești a marelui Prințipat al Ardealului, a Țării Românești și a Moldaviei...* Alcătuit de I. Teodorovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1824–1853.
- Calend. Iași (A) = *Calendariu 1, pe anul de la Hristos 1821*. În carele să cuprind 365 de zile. Arătând timpurile anului, cum și în fieștecare zi ce vreme va fi... Iași, Tipografia Politicească, 1821.
- Calend. Iași (B) = *Calendar nou pe anul de la Hristos ...* Editat de Gheorghe Asachi. Iași, Institutul Albinei, 1835–1841.
- Calend. Iași (C) = *Calendar pentru poporul românesc* (devenit apoi *Calendar pentru români*). Cu suplimentul *Almanah de învățătură și petrecere*. Editat anual de Mihail Kogălniceanu, 1842–1846 și după 1847, de Gheorghe Asachi. Iași, Cantora Foaiei Sătești, apoi Tipografia Institutului Albinei, 1842–1862.
- Calend. Sibiu = *Calendarii românesc vechi pã anul de la Hristos... întocmit pe gradurile și pe clima Ardealului și a altor țări învecinate*. Sibiu, în Chesaro-Crăiasca Privileghiata Tipografia a lui Ioann Bart, Tipografia lui Petre Barth, Gheorghe Clozius, W. Krafft, 1792–1911.
- Calend. Viena = *Calendariu la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprinzând în sine 365 de zile...* Publicat de Paul Iorgovici. Viena, la Slaveno-Sârbeasca, Româneasca Privileghiata Tipografie.
- Calendariu (1814) = *Calendariu ce slujește pre 100 de ani, începând de la anul 1814 până în anul 1914*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1814.
- Calit. = *Calitatea vieții*. Revistă de politici sociale. Academia Română. Institutul de Cercetare a Calității Vieții. București, Editura Academiei Române, 1990–.
- Camilar, C. P. = E. Camilar, *Cartea poreclor*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Camilar, Cor. = Eusebiu Camilar, *Cordun*. București, Editura Fundațiilor, 1942.
- Camilar, N. = Eusebiu Camilar, *Negura*. București, Editura de Stat, 2 vol., 1949–1950.
- Candrea, F. = I.-A. Candrea, *Folklorul medical român comparat*. Ediție îngrijită de Lucia Berdan. Iași, Polirom, 1999 (prima ediție în 1944).
- Candrea, Ț. O. = I.-A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului*, București, Atelierele Socec, 1907 (extras din BSF II).
- Canella, V. = *Vocabular de câteva vorbe sinonime*. Traducere de C. Canella. București, Tipografia Națională, 1867.
- Canta, L. = Ioan Canta, *Letopiseșul Țării Moldovei de la a doua și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voevod (1741–1769)*, în *Cronici moldovenești*. Ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu. București, Editura Minerva („Restitutio”), 1987, p. 155–187 (scris la c. 1773).
- Cantacuzino, A. = Montesquieu, *Arsachie și Ismenia*. Traducere de Ioan Cantacuzino de la 1794. Manuscris, copie din 1803 (Biblioteca Academiei Române, cota 3099, f. 50^r–87^v).
- Cantacuzino, Machen = François-Thomas-Marie de Baculard D’Arnaud, *Istoria lui Machen*. Traducere de Ioan Cantacuzino de la 1794. Manuscris, copie din 1803 (Biblioteca Academiei Române, cota 3099, f. 1–49^v).
- Cantacuzino, Narchis = J. J. Rousseau, *Narchis sau îndrăgitul însuși de sine*. Traducere de Ioan Cantacuzino de la 1794. Manuscris, copie din 1803 (Biblioteca Academiei Române, cota 3099, f. 88–123^v).
- Cantacuzino, N. P. = Florian, *Numa Pompilius, al doilea crai al Romii*. Traducere din limba franceză de Ioan Cantacuzino, 1796. Manuscris de la începutul secolului al XIX-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 1550).

- Cantacuzino, P. = Ioan Cantacuzino, *Poezii nouă*. Ediție îngrijită de Andrei Nestorescu. București, 1993 (prima ediție în 1792–1796).
- Cantacuzino, Plan = Ioan Cantacuzino, *Plan sau formă dă oblăduire republicească aristodimocraticească*. Manuscrit, text din 1784–1787 (Biblioteca Academiei Române, ms. 409, f. 1–19).
- A. Cantacuzino, S. T. = Alecu Cantacuzino, *Serile de toamnă la țară*. Ediție îngrijită de Livia Grămadă. Cluj, Editura Dacia, 1973 (prima ediție în 1855).
- C. Cantacuzino, Ist. Ț. R. = Stolnicul Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Rumânești*, în Cron. munt. I, p. 1–79 (scrisă în 1691–1699).
- C. Cantacuzino, N. Î. = Stolnicul Constantin Cantacuzino, [*Note și însemnări de pe vremea studiilor în Italia*]. Manuscrit, text din 1667–1669 (Biblioteca Academiei Române, ms. 1498).
- G. M. Cantacuzino, A. F. = G. M. Cantacuzino, *Arcade, firide și lespezi*. București, Editura Cartea Românească, [1932].
- G. M. Cantacuzino, I. P. = G. M. Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1934.
- G. M. Cantacuzino, S. arh. = George Mathei Cantacuzino, *Introducere în studiul arhitecturii*. București, Atelierele Grafice Socec & Co. Societate Anonimă, 1926.
- M. Cantacuzino, Călăt. = Abatele Delaporte, *A toată lume călătorie sau înștiințare de lumea nouă și cea veche*. Traducere de Banul Mihai Cantacuzino (după versiunea rusească a operei *Le Voyageur français*, folosind și originalul francez), manuscrit în 4 vol. Vol. I–III: 1785, Biblioteca Universității Iași, cota IV–18; vol. IV: 1788, Biblioteca Academiei Române, cota 3771.
- M. Cantacuzino, G. = Mihai Cantacuzino, *Genealogia Cantacuzinilor*. Ediție îngrijită de N. Iorga. București, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1902 (text din 1787).
- Cantemir, D. = Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*. Ediție îngrijită de Virgil Cândea, în Cantemir, O., p. 101–314 (prima ediție în 1698).
- Cantemir, Hr. = Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei a romano–moldo–vlahilor*. Ediție îngrijită de Stela Toma, în Cantemir, O., p. 877–1509 (scris între 1717 și 1723).
- Cantemir, I. I. = Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*. Ediție îngrijită de Stela Toma, în Cantemir, O., p. 385–801 (scris în 1705).
- Cantemir, O. = Dimitrie Cantemir, *Opere*. I. București, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2003.
- Cantuniari, L. M. = Șt. N. Cantuniari, *Lexic mineralogic petrografic*. București, 1926 (extras din *Analele Minelor din România*, VIII–IX).
- Capidan, El. = Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*. București, Cultura Națională, 1925.
- Cara, Ad. prav. = C. Armenopol, *Îndămănoasă adunare a pravililor ce să numește exavivlos*. Traducere din limba greacă de Toma Cara. Manuscrit, copie din anul 1804 (Biblioteca Academiei Române, ms. 5282).
- Carabella, A. D. = A. D. Carabella, *Animale dăunătoare agriculturii*. București, Casa Școalelor, [1943].
- Caracostea, E. = D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942.
- Carafoli, Aerodin. = Elie Carafoli, *Aerodinamica*. București, Editura Tehnică, 1951.
- Carafoli – Oroveanu, M. F. = E. Carafoli, T. Oroveanu, *Mecanica fluidelor*. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1952–1955.
- Caragea, L. = *Leguirea Caragea*. Ediție critică de Andrei Rădulescu (coord.), București, Editura Academiei, 1955 (prima ediție în 1818).
- Caragiale, M. = I. L. Caragiale, *Momente*. București, Editura Librăriei Socec & Co., 1901.
- Caragiale, O. = I. L. Caragiale, *Opere*. Ediție îngrijită de Stancu Ilin (vol. I–IV), Nicolae Bârna (vol. I–II), Constantin Hârlav (vol. I–IV). București, Univers Enciclopedic, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 4 vol., 2000–2002.
- M. I. Caragiale, O. = Mateiu Ion Caragiale, *Opere*. Ediție îngrijită de Barbu Cioculescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

- Caragiali, D. C. = Costache Caragiali, *Doi coțcari sau Păziți-vă de răi ca de foc*, în Pr. dram., p. 273–298 (text din 1849).
- Caragiali, Î. P. = Costache Caragiali, *Îngâmfata plăpămăreasă sau Cucoană sunt*, în Pr. dram., p. 243–272 (scriere postumă).
- Caragiali, R. M. = Costache Caragiali, *O repetiție moldovenească sau Noi și iar noi*, în Pr. dram., p. 181–203 (prima ediție în 1845).
- Caragiali, S. M. = Costache Caragiali, *O soare la mahala sau Amestec de dorințe*, în Pr. dram., p. 205–241 (prima ediție în 1847).
- Caraman, Col. = Petru Caraman, *Colindatul la români, slavi și la alte popoare. Studiu de folclor comparat*. Ediție îngrijită de Silvia Ciubotaru. București, Editura Minerva, 1983 (publicat postum).
- Caraman, D. = Petru Caraman, *Descolindatul în orientul și sud-estul Europei. Studiu de folclor comparat*. Ediție îngrijită de Ion H. Ciubotaru. Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 1997 (publicat postum).
- Caraman, Studii = Petru Caraman, *Studii de etnografie și folclor*. Ediție de Ovidiu Bîrlea și Ion H. Ciubotaru. Iași, Editura Junimea, 1997 (publicat postum).
- Caranfil, Asan. = Nicolae G. Caranfil, *Asanarea lacurilor Colentinei*, București. București, 1936.
- Carcalechi, C. M. = Zaharia Carcalechi (ed.), *Carte de mână împreună cu calendariul pre anul 1825, carele se cuprinde din 365 de zile, cum și ghenealoghia a împăraților, crailor și a prințipilor din Europa și alte folositoare lucruri și istorii*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1825.
- Cardaș, C. P. = *Cântece poporane moldovenești*. Publicate de Gh. Cardaș. Arad, Editura Librăriei Diecezane, 1926.
- Caribolu, C. D. = C. Caribolu, *Carte de doftorii de orice boală, bună și încercată întru toate*. Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 4743).
- Carte doftorii = *Carte de doftorii foarte de mare folos cercate*. Manuscris, text de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 1171).
- Cartoian, C. P. = N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*. Vol. I: *Epoca influenței sud-slave*. București, Editura Casei Școalelor, 1929; vol. II: *Epoca influenței grecești*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938.
- Cartoian, C. P.² = N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*. Ediție îngrijită de Alexandru Chiriacescu. București, Editura Enciclopedică, 2 vol., 1974.
- Cartoian, I. L. R. V. = N. Cartoian, *Istoria literaturii române vechi*. Vol. I: *De la origini până la epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1940; vol. II: *De la Matei Basarab și Vasile Lupu până la Șerban Cantacuzino și D. Cantemir*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942; vol. III: *Cronicarii moldoveni. Epoca lui Șerban Cantacuzino și a lui Const. Brâncoveanu*. București, Fundația Regele Mihai I, 1945.
- CAS = *Curier de ambe sexe*. Jurnal literar. București, periodul I: 1836–1838, periodul II: 1838–1840, periodul III: 1840–1842, periodul IV: 1842–1844, periodul V: 1844–1847.
- CAS² = *Curier de ambe sexe*. Jurnal literar. Ediția a doua. București, Tipografia Heliade și asociați, 1862.
- Cat. man. = *Catalogul manuscrisurilor românești*. Edițiunea Academiei Române. Vol I: întocmit de Ioan Bianu, București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl. S-sor, Ioan St. Rasidescu, 1907; vol. II: întocmit de Ioan Bianu și R. Caracaș, București, Socec & Co. și C. Sfetea, 1913; vol. III: întocmit de Ioan Bianu și G. Nicolaiasa, Craiova, „Scrișul Românesc” S.A., 1931; vol. IV: întocmit de V. Ștrempel, Fl. Moșil, L. Stoianovici. București, Editura Academiei 1967.
- Cazaban, Vr. = Al. Cazaban, *Din vremea ceea...* București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1951.
- Cazimir, Gr. = Otilia Cazimir, *Grădina cu amintiri și alte schițe*. București, Cartea Românească, 1929.
- Cazimir, L. U. = Otilia Cazimir, *Lumini și umbre*. Iași, Editura Viața Românească, [1923].
- Cazimir, P. = Otilia Cazimir, *Poezii*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939.
- Căian, Ces. = *Comentariile lui Caiu Iuliu Cesare de belulu civile, urmate de Comentariile lui A. Hirtiu de belele alexandrinu și africanu, precumu și de comentariile de belulu ispanicu ale unui autoru anonimu*. Traducere de D. Caianu. București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români, 1877.

- Căian, P. = Demetrie Caian, *Predică despre statul militar și semnele lui de învingere*. Blaj, 1827.
- Căian, Teol. = *Teologie dogmatică, după învățătura bunilor credincioși dascăli întocmită*. Traducere de Dimitrie Căian junior. Blaj, Tiparul Seminarului, vol. I-II: 1804, vol. III: 1811.
- Călinescu, B. = G. Călinescu, *Estetica basmului*. București, Editura pentru Literatură, 1965.
- Călinescu, C. O. = G. Călinescu, *Cronicile optimistului*. București, Editura pentru Literatură, 1964.
- Călinescu, Ist. lit. rom. = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.
- Călinescu, O. = G. Călinescu, *Opere*. Ediție inițiată sub supravegherea autorului, ulterior îngrijită de Andrei Rusu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 17 vol., 1965–1983.
- Călinescu, S. C. L. = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*. București, Editura Tineretului, 1966.
- M. Călinescu, E. = Matei Călinescu, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*. București, Editura pentru Literatură, 1964.
- Căpățineanu, B. = *Biblioteca desfătătoare și plină de învățătură*. Traducere din limba franceză de Stanciu Căpățineanu, 1830.
- Căpățineanu, M. = Stanciu Căpățineanu, *Mitologie pe limba rumânească*. 1830.
- Căpățineanu, M. R. = Montesquieu, *Mărimea romanilor sau băgare de samă asupra pricinilor înălțării și căderii lor*. Traducere din limba franceză de Stanciu Căpățineanu, 1830.
- Căpățineanu, Sad. = Voltaire, *Sadic sau ursitoarea*. Traducere de S. Căpățineanu. [Sibiu], 1831.
- Cărtărescu, F. S. = Mircea Cărtărescu, *Frumoasele străine*. București, Editura Humanitas, 2010.
- Cărtărescu, F. = Mircea Cărtărescu, *De ce iubim femeile*. București, Editura Humanitas, 2004.
- Cărtărescu, L. = Mircea Cărtărescu, *Levantul*. București, Editura Cartea Românească, 1990.
- Cărtărescu, N. = Mircea Cărtărescu, *Nostalgia*. București, Editura Humanitas, 1993.
- Cărtărescu, Or. = Mircea Cărtărescu, *Orbitor*. București, Editura Humanitas. Vol. I: *Aripa stângă*, 1996; vol. II: *Corpul*, 2002; vol. III: *Aripa dreaptă*, 2007.
- Cărtărescu, P. R. = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*. București, Editura Humanitas, 1999.
- Cărtărescu, Trav. = Mircea Cărtărescu, *Travesti*. București, Editura Humanitas, 1994.
- Cătană, B. = *Balade populare, din gura poporului bănățean culese*. Culese de G. Cătană. Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1895.
- Cătană, P. B. = *Poveștile Bănătuului*. Culese de G. Cătană. Tomul I-III. Gherla, Tipariul, editura și proprietatea Tipografiei „Aurora” A. Todoran, vol. I-II: 1893, vol. III: 1895.
- Câmpeanu, Gnoz. = Petru Maller Câmpeanu, *Introducere în gnoziologie sau metafizică*. Manuscris, curs predat la Academia Mihăileană din Iași în anii 1837–1838 (BCU Iași, ms. III-5).
- Câmpeanu, Gr. rom. = P. M. Câmpeanu, *Gramatica românească*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.
- Câmpeanu, Gr. ung. = Emeric Salai, *Gramatică ungiurească*. Traducere de Petru Maller Câmpeanu. Buda, Tiparul Universității Crăiești, 1832.
- Cândea, R. D. = Virgil Căndea, *Rățiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
- Cârlova, R. T. = Vasile Cârlova, *Ruinurile Târgoviștii*. Ediție îngrijită de Marin Sorescu. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1975 (publicate postum).
- Cârnelci, H. = Magda Cârnelci, *Hipermateria*. București, Cartea Românească, 1980.
- C. blest. = [*Carte de blestem contra celor care fac lux*]. Iași, în Tipografia Sfintei Mitropolii, 1781.
- C. buc. = *O lume într-o carte de bucate*. Manuscris din epoca brâncovenească. Ediție îngrijită de Toma Constantinescu. București, Editura Fundației Culturale Române, 1997 (text din 1749).
- CC = *Codrul Cosminului*. I-X. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă. Cernăuți, Universitatea din Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura Glasul Bucovinei. 1924–1939.
- C. crim. = *Partea întâi și a doua a Condiții criminalicești, ce s-au alcătuit în scurt pentru multa feliurime a faptelor criminalicești*. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1826.
- Ceaslov rom. = *O tipăritură munteană necunoscută din secolul al XVII-lea. Cel mai vechi ceaslov românesc*. Ediție îngrijită de Ștefan Pașca. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1939 (prima ediție în 1640).
- Cerna, P. = P. Cerna, *Poezii*. București, Minerva, 1910.

L

- Cerne, D. M. = Titus Cerne, *Dicționar de muzică. Voci și instrumente. Biserica, concert, teatru. Compoziție și istorie*. Iași, Librăria „Viața românească”, vol. I: A–D, 1898; vol. II: E–L, 1899.
- CF = *Cercetări filozofice*. Revistă de filozofie. Academia Română. București. 1954–1963.
- Cheia în. = Ioannykij Haleatovskij, *Cheia înțelesului*. Traducere anonimă din slavonă de redacție ucraineană. Ediție îngrijită de Rodica Popescu. București, Fundația culturală Libra, 2000 (text din 1678).
- Chendi, S. = Ilarie Chendi, *Scrieri*. Ediție, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Dumitru Bălăeț (vol. I–X), Ion Spătan (vol. VI–X). București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 10 vol., 1988–2007.
- Chest. = *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române. Chestionarul I–VIII*. Sub redacția lui Sextil Pușcariu. Muzeul Limbei Române. Vol. I: *Calul*. Cluj, Editura Ardealul, 1922; vol. II: *Casa*. Sibiu, Editura Dacia Traiană, 1926; vol. III: *Firul*. Cluj, Editura Ardealul, 1929; vol. IV: *Nume de loc și nume de persoană*. Cluj, Editura Ardealul, 1930; vol. V: *Stâna, păstoritul și prepararea laptelui*. Cluj, Editura Ardealul, 1931; vol. VI: *Stupăritul*. Cluj, Editura Ardealul, 1933; vol. VII: *Instrumente muzicale*. Cluj, Editura Cartea Românească, 1935; vol. VIII: *Mâncări și băuturi*. Cluj, Editura Ardealul, 1937.
- Chihaia, B. = Pavel Chihaia, *Blocada*. București, Editura Cultura Națională, [1947].
- Chim. an. calit. = Raluca Ripan, Ervin Popper, Căndin Liteanu, *Chimie analitică calitativă. Semimicroanaliza*. Ediția a doua. București, Editura Tehnică, 1957 (prima ediție în 1954).
- Chimet, W. = Iordan Chimet, *Western. Filmele Vestului îndepărtat*. București, Editura Meridiane, 1966.
- Chiriacopol, D. Î. = Necolaie Chiriacopol, *Doașprezece învățături folositoare. Pentru fimeile aceale îngreutate, pentru ceasul nașterii, pentru lehusia, pentru chipul a să hrăni copiii acei mici și pentru boalele lor*. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1827.
- C. Chiriță, Cir. = Constantin Chiriță, *Cireșarii*. București, Editura Tineretului. Vol. I: 1956, vol. II: 1958, vol. III: 1965, vol. IV: 1968, vol. V: 1969.
- Chirițescu, Gr. = M. I. Chirițescu, *Grănicerul*. București, Minerva, 1912.
- Chivu, VTR = Gheorghe Chivu, *Vechi texte românești*. București, Editura Academiei Române, 2015.
- Ciașanu – Fira – Popescu, Vâlcea = G. F. Ciașanu, G. Fira, C. M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea și împrejurimi*. București, Cultura Națională, 1928.
- Ciașanu, Gl. = G. F. Ciașanu, *Glosar de cuvinte din județul Vâlcea*. București, Regia Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, 1931.
- J. Cihac, I. N. = J. Ch. Cihac, *Istoria naturală*. Iași, Institutul Albinei, 1837.
- Cimpoesu, S. L. = Petru Cimpoesu, *Simion liftnicul*. Roman cu îngeri și moldoveni. București, Editura Compania, 2001.
- Cimpoiul = *Cimpoiul*. Săptămânal ilustrat. Director și proprietar F. Damé. București, 1877–1907.
- Cinema = *Cinema*. Revistă lunară de cultură cinematografică. București, 1963–1989.
- Ciobanu, Pat. = Mircea Ciobanu, *Patimile*. București, Editura Tineretului, 1968.
- Ciocanelli, Fis. = T. E. Ciocanelli, *Extract de fiziognomie, fisionomie și patognomonică. După Lavater, Kiuro de la Șambru, la Porta, Lebrun și alți fisionomiști*. București, Tipografia Bisericească din Sfânta Mitropolie, 1855.
- Ciocârlan, Pl. = Ion Ciocârlan, *Pe plai*. București, Institutul de Arte Grafice M. Eminescu, [1903].
- Ciocârlie, C. S. = Livius Ciocârlie, *Clopotul scufundat*. București, Cartea Românească, 1988.
- Cioculescu, C. = Șerban Cioculescu, *Caragialiana*. București, Editura Eminescu, 1974.
- Cioculescu, I. C. = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*. București, Editura Eminescu, vol. I: 1973; vol. II: 1976; vol. III: 1979; vol. IV: 1984; vol. V: 1989.
- Cioran, A. G. = Emil Cioran, *Amurgul gândurilor*. București, Editura Humanitas, 1991 (prima ediție în 1940).
- Cioran, C. A. = Emil Cioran, *Cartea amăgirilor*. București, Editura Humanitas, 1991 (prima ediție în 1936).
- Cioran, C. D. = Emil Cioran, *Pe culmile disperării*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1934.
- Cioran, L. S. = Emil Cioran, *Lacrimi și sfinți*. București, Editura Autorului, 1937.
- Cioran, R. = Emil Cioran, *Revelațiile durerii. Eseuri*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu. Cluj, Editura Echinox, 1990.

- Cioran, S. F. = Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*. Ediția a II-a. București, Editura Vreimea, 1941 (prima ediție în 1936).
- Cipariu, A. = Timotei Cipariu, *Crestomatia seau Analecte literarie*. Blaj, Tipariul Seminarului, 1858.
- Cipariu, O. = Timotei Cipariu, *Opere*. Ediție îngrijită de Carmen Gabriela Pamfil. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1987–1992.
- Ciprian, S. = G. Ciprian, *Scrieri*. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1965.
- Circ. mon. = *Circulare monetare*. Foaie volantă, Cluj, 1810.
- Circ. monede = [*Circulară privind regimul de folosire și cursul monedelor de șapte creițari și de 15 solzi*]. Foaie volantă, Viena, 1802.
- Cișman, Fiz. = Alexandru Cișman, *Fizica generală*. București, Editura Tehnică, 2 vol., 1956–1957.
- Ciubotaru, Cat. Mold. = Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*. Iași, Editura Presa Bună, vol. I 1998, vol. II 2002, vol. III 2005.
- Ciubotaru, O. P. = Ion H. Ciubotaru, *Ouăle de Paști la români. Vechime, semnificații, implicații, ritual-ceremoniale*. Iași, Editura Presa Bună, 2012.
- S. Ciubotaru, Folc. med. Mold. = Silvia Ciubotaru, *Folclorul medical din Moldova. Tipologie și corpus de texte*. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005.
- S. Ciubotaru, Nu. = Silvia Ciubotaru, *Nunta în Moldova*. Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2000.
- Ciuchindel, F. = C. Ciuchindel, *Folclor vechi românesc*. Ediție îngrijită de Constantin Ciuchindel. București, Minerva, 1990.
- Ciupală, T. plut. = I. Ciupală, „Terminologia întrebuițată la plutăria lemnelor pe Bistrița”, în Rev. päd. XXVII, aug.-sept. 1913, p. 226–239.
- Cizek, L. L. = Eugen Cizek, *Istoria literaturii latine*. București, Editura Adevărul, 2 vol., 1994.
- C. înț. pop. = *Cartea înțelepciunii populare*. Ediție îngrijită de Ion Dodu Bălan. București, Editura Minerva, 1974.
- C. litur. = Matilda Caragiu-Marioțeanu, *Liturghier aromânesc. Manuscris anonim inedit*. București, Editura Academiei, 1962 (text din 1770–1800).
- Clemens, W. = Andreas Clemens, *Kleines walachisch-deutsch und deutsch-walachisches Wörterbuch*. Hermannstadt, W. H. Thierry, 1823.
- Clemens, Wbl. = A. Clemens, *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches. Vocabularium nemțesc și românesc*. Sibiu, Tipograf Martin Hochmeister, 1822.
- CMVCP = Ion Gheție, Al. Mareș (coord.), *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*. București, Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 11 vol., 1996–2006.
- Cobălcescu, G. = Gr. Cobălcescu, *Elemente de geologie pentru clasele gimnaziale*. Prelucrare a scrierii lui Beudant. Iași, Tipografia lui Goldner, 1859.
- Cocea, S. = N. D. Cocea, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Virgiliu Ene. București, Editura Minerva, 2 vol., 1969–1970.
- S. Cocea, S. C. = Sofia Cocea, *Operile doamnei Sofia Chrisoscoleu, născută Coce*. București, Tipografia Națională a lui Ștefan Rasidescu, 1862.
- Cod. Bratul = *Codicele Bratul*. Ediție de text de Alexandru Gafton. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2003 (text din 1559–1560).
- Cod. Calimach = *Codul Calimach*. Ediție critică întocmită de colectivul pentru vechiul drept românesc condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei Române, 1958 (text din 1833).
- Cod. civil (1864) = *Codul civil român*. Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic. Publicat și adnotat de Const. Hamangiu. București, Carol Müller, 1897.
- Cod. civil (2011) = *Codul civil*. București, Monitorul Oficial, 2011.
- Cod. comerc. = *Codul comercial*. Adnotat cu jurisprudența Curții de Casație de la 1894 până la 1 ianuarie 1914 de George T. Ionescu. București, Editura Librăriei Leon Alcalay & Co., Tiparul Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, 1915 (textul principal din 1887).
- Cod. Dim. = *Codex Dimonie*. Editat de G. Weigand, în Jb. IV, V, VI (manuscris de la începutul sec. XIX).

- Cod. muncii (1972) = *Codul muncii al Republicii Socialiste România*, 1972. Publicat în BO nr. 140 din 1 decembrie 1972, p. 1168–1186, ediția 1973.
- Cod. muncii (2003) = *Codul Muncii al României*. București, Editura Moroșan, 2003.
- Cod. penal (1864) = *Codul Penal*, în *Codul Penal. Codul justiției militare. Codul justiției marine. Codul silvic*. Adnotate de C. Hamangiu și N. M. Sotir. București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1903, p. 1–317.
- Cod. penal (1936) = *Codul Penal „Regele Carol al II-lea”*. București, Editura Curierul Judiciar, 1936.
- Cod. penal (1948) = *Codul penal al Republicii Populare Române*. Adnotat de V. Papadopol, I. Stoenescu, V. Protopopescu. București, Editura de Stat pentru Literatură Juridică, 1948.
- Cod. penal (1968) = *Codul penal al Republicii Socialiste România*. Comentat și adnotat. Vol. I: *Partea generală*. București, Editura Științifică, 1975 (adnotări din 1952–1972); vol. II: *Partea specială*. Comentat și adnotat de Teo Vasiliu (coord.), Doru Pavel (coord.), George Antoniu. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977 (adnotări din 1949–1975).
- Cod. silv. = *Cel mai vechi cod silvic românesc. Orânduiala de pădure pentru Bucovina, dată de împăratul Iosif al II-lea în 1786*. [Traducere de Ion Budai-Deleanu.] Ediție îngrijită de Gh. T. Kirileanu. București, Tipografia „Gutenberg”, Joseph Göbl, 1908 (text din 1786).
- Cod. Tod. – Cod. Mar. = *Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu și Codicele Marțian*. Ediție îngrijită de Nicolae Drăganu. Edițiunea Academiei Române. București, Librăria Socec & Co. și C. Sfetea, Leipzig. Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914 (texte de la înc. sec. XVII).
- Cod. vor. = *Codicele voroneșean*. Ediție îngrijită de Mariana Costinescu. București, Editura Minerva, 1981 (text din 1563–1583).
- Codex Sturdz. = *Codex Sturdzanus*. Ediție îngrijită de Gheorghe Chivu. București, Editura Academiei Române, 1993.
- Codreanu, S. = Mihai Codreanu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Constantin Ciopraga și Ilie Dan. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1968.
- Codrescu, Coliba = Harriet Beecher Stowe, *Coliba lui Moș Toma sau Viața negrilor în sudul Statelor Unite din America*. Traducere după versiunea lui León Pilatte de Th. Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului Român, 2 vol., 1853.
- Codrescu, D. = Th. Codrescu, *Dicționarul franceso-român*, după edițiunea Domnilor P. Poienaru, F. Aron și G. Hill. Sporit și adăugit cu latinește de pe dicționarul lui Boiște. Iași, Tipografia Buciumului Român, 2 vol., 1859.
- Codrescu, Gr. fr. = Th. Codrescu, *Mică gramatică franțeză, pentru învățătura tinerimei moldo-române. Dupre Noël și Șapsal*. Partea I. Iași, Institutul Albinei, 1841.
- Codru-Drăgușanu, P. T. = Ion Codru-Drăgușanu, *Peregrinul transilvan*. Ediție îngrijită de Romul Munteanu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1956] (prima ediție în 1865).
- Codru-Drăgușanu, R. = Ioanne Germaniu Codru [Drăgușanu], *Rudimentele gramaticii române*. București, Tipografia Colegiului Sântu-Sava, 1848.
- Coloși, LWLH = Vasile Kolosy (= Coloși), *Lexicon Walachico-Latino-Hungaricum*. Manuscris din 1805 (Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj).
- Columna = *Columna lui Traian*. Redactor B. P. Hasdeu. București, 1870–1875; 1876–1877; 1882–1883.
- Com. sat. = *Comoara satelor*. Revistă lunară de folclor. Director Traian Gherman. Blaj, Tipografia Seminarului greco-catolic, 1923–1927.
- Coman, Gl. = Petre Coman, *Glosar dialectal*. București, Monitorul oficial și Imprimeria Națională, 1939.
- Comarnescu, A. = Petru Comarnescu, *America. Lume nouă – viață nouă*. București, Editura R. Cioflec, 1947.
- Comșa, N. Z. = Comșa, *Nana Zamfira*. Sibiu, Tipografia Cavaleriei, Editura Autorului, 1929.
- Conachi, L. = *Tragodia Lentor*. Traducere din limba franceză de C. Conachi. Manuscris din 1805 (Biblioteca Academiei Române, ms 4746).
- Conachi, S. A. = C. Conachi, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Ecaterina și Alexandru Teodorescu. București, Editura pentru Literatură, 1963.
- Concordia = *Concordia*. Jurnal politic și literar. Redactor C. A. Krețulescu. București, 1857.
- Cond. com. = *Condica de comerț cu anexele ei*. București, Tipografia lui I. Eliad, 1840.

- Cond. doc. = [Condică de documente dintre anii 1769–1802, cele mai multe privitoare la relațiile Moldovei și Țării Românești cu Rusia din timpul Războiului Ruso-Turc din anii 1769–1774]. Manuscris, copie din jurul anului 1800 (Biblioteca Academiei Române, cota 348).
- Cond. Hațeg. = *Un oraș românesc în Ardeal. Condica Hațegului. 1725–1847*. Ediție de N. Iorga. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1941.
- Cond. Mav. = *Condica lui Constantin Mavrocordat*. Ediție îngrijită de Corneliu Istrati. Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 3 vol., 2008.
- Cond. ost. = *Condică penală ostășească, cu procedura ei și osebit suplement pentru starea de impresurare*. București, Tipografia Colegiului Național, 1852.
- Cond. vist. = *Condica de venituri și cheltuieli a vistieriei de la leatul 7202–7212 (1694–1704)*. Publicată de C. D. Aricescu în *Revista istorică a arhivelor României*, vol. III, București, 1873.
- Conofau, V. M. = Zisu Conofau, *Descriere pentru boala vărsatului celui mare, pentru întinderea și primejdiile ei și pentru mântuitoria aflare și întrebuițare a vacșinei sau a altoiului cu puroi de vacă*. București, Tipografia lui Eliade, 1833.
- Const. (1866) = *Constituțiunea. 1866*. Publicată și adnotată de Const. Hamangiu în Cod. civil (1864), p. IX–XL.
- Const. (1952) = *Constituția Republicii Populare Române*. București, Editura pentru Literatură Politică, 1952.
- Const. (1991) = *Constituția României*. București, Monitorul oficial, 1991.
- Constant, O. C. = Paul Constant, *Oameni cu cioc*. Craiova, Editura Ramuri, 1939.
- Constant, R. = Paul Constant, *Râia*. Craiova, Editura Ramuri, 1936.
- Constante, E. I. = Lena Constante, *Evadarea imposibilă*. București, Editura Fundației Culturale Române, 1993 (scrisă între 1990 și 1992).
- Constante, E. T. = Lena Constante, *Evadarea tăcută*. București, Editura Humanitas, 1992.
- Constantinescu, S. = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu. București, Editura pentru Literatură / Minerva, 6 vol., 1967–1972.
- N. Constantinescu, R. = Nicolae Constantinescu, *Relațiile de rudenie în societățile tradiționale. Reflexe în folclorul românesc*. București, Editura Academiei, 1987.
- Conta, O. F. = Vasile Conta, *Opere filosofice*. Ediție îngrijită de Nicolae Petrescu. București, Editura Cartea Românească, [1922].
- Contemp. = *Contemporanul*. Săptămânal politic, social, cultural. București, 1946–1989.
- Contemporanul = *Contemporanul*. Revistă științifică și literară. Redactori: V. G. Morțun și I. Nădejde. Iași, 1881–1891.
- Contribuții = *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*. București, Editura Academiei, vol. I: 1956; vol. II: 1958; vol. III: 1962.
- Conv. lit. = *Convorbiri literare*. Iași, apoi București, 1867–1944.
- Corbea, A. = Dumitru Corbea, *Anii tineri*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1951].
- T. Corbea, D. = Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*. Ediție îngrijită de Alin-Mihai Gherman. Cluj-Napoca. Editura Clusium, 2001 (text din 1691–1697).
- T. Corbea, Ps. = Teodor Corbea, *Psaltirea în versuri*. Ediție îngrijită de Alin-Mihai Gherman. București, Editura Academiei Române, 2010 (text din c. 1705).
- Corcea, B. = *Balade populare*. Culese de Avram Corcea. Caransebeș, Editura și Tipariul Tipografiei și Librăriei Diecesane, 1899.
- Coresi, Catehism = *Catehismul lui Coresi*. Text editat de Alexandra Roman Moraru, în *Texte rom.* (XVI), p. 101–105 (text din 1560).
- Coresi, Ev. = Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*. Ediție îngrijită de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici. Vol. I. *Textul*. București, Atelierele Grafice Socec & Co., 1914.
- Coresi, L. = *Lucrul Apostolesc. Apostolul*. Tipărit de diaconul Coresi. București, Cultura Națională, 1930, în *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în fascimile, îngrijite de I. Bianu, vol. IV (text din 1566).
- Coresi, Lit. = *Liturghierul lui Coresi*. Ediție îngrijită de Al. Mareș. București, Editura Academiei, 1969 (text din 1570).

- Coresi, Pravila = *Pravila lui Coresi*. Text editat de Gheorghe Chivu, în *Texte rom.* (XVI), p. 218–231 (text din c. 1560–1561).
- Coresi, Ps.¹ = *Psaltirea românească (1570)*, tipărită de diaconul Coresi la Braşov, în aparatul critic din Coresi, Ps. sl.-rom.
- Coresi, Ps.² = *Psaltirea slavo-română (1589)*, tipărită de Şerban Coresi, în aparatul critic din Coresi, Ps. sl.-rom.
- Coresi, Ps. sl.-rom. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*. Ediție critică de Stela Toma. Bucureşti, Editura Academiei, 1976.
- Coresi, T. Ev. – Mol. = Coresi, *Tâlcul evangheliilor și Molitvenic rumânesc*. Ediție critică de Vladimir Drimba. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998 (text din 1567–1568).
- Coresi, Tetr. = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi, Braşov, 1560–1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănăceşti, 1574*. Ediție alcătuită de Florica Dimitrescu. Bucureşti, Editura Academiei, 1963.
- Cornea, E. = Dionisie Piru Tesaleanul, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică*. Prelucrare a unui original grecesc de D. Cornea. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 2 vol., 1849.
- P. Cornea, R. = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780–1840*. Bucureşti, Editura Minerva, 1972.
- P. Cornea, T. L. = Paul Cornea, *Introducere în teoria lecturii*. Bucureşti, Editura Minerva, 1988.
- Cornelli = Ioan Cornelli, *Glosar*, manuscris, c.1832.
- Coseriu, M. B. = Eugen Coseriu, „Material lingvistic basarabean”, în *Arhiva*, XLVII, 1940, p. 93–100.
- Coseriu, S. E. = Eugenio Coseriu, „Semantisches und Etymologisches aus dem Rumänischen”, în *Verba et vocabula. Ernst Gamilscheg zum 80. Geburtstag*. Herausgegeben von Helmut Stimm und Julius Wilhelm. München, Wilhelm Fink Verlag, 1968, p. 135–145.
- Cosmescu, Biog. = C. I. Cosmescu, *Biografia învățătorului Dimitri Gou Ghianci Cosmescu*. Bucureşti, Tipografia Vocea Poporului Alexandru Agapie, 1912.
- Costache – Simionescu, Act. econ. = Nicolae Costache, Maria Simionescu, *Activitatea economică în atenția organizațiilor de partid*. Bucureşti, Editura Politică, 1968.
- L. Costin, Gr. băn. = Lucian Costin, *Graiul bănăţean. Studii și cercetări*. Vol. I: Timișoara, Cartea Românească, 1926; vol. II. Turmu-Severin, Tipografia Luiza I. Niculescu și Ion N. Bojneagu, 1934.
- L. Costin, M. B. = *Mărgăritarele Banatului*. Texte culese de Lucian Costin. Timișoara, Cartea Românească, 1925.
- M. Costin, Ist. cr. ung. = Miron Costin, *Istorie de crăiia ungrească*, în M. Costin, O., p. 277–314 (text din 1672–1674).
- M. Costin, L. = Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron-Vodă încoace, de unde este părăsit de Urêche vornicul de Țara de Gios*, în M. Costin, O., p. 41–201 (text din 1675).
- M. Costin, N. M. = Miron Costin, *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, în M. Costin, O., p. 241–274 (text din 1686–1691).
- M. Costin, O. = Miron Costin, *Opere*. Ediție critică de P. P. Panaitescu. Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- M. Costin, V. L. = Miron Costin, *Viața lumii*, în M. Costin, O., p. 318–325 (text din 1671–1673).
- N. Costin, C. = Antonio de Guevara, *Ceasornicul domnilor*. Traducere din limba latină de Nicolae Costin. Ediție critică de Gabriel Ștrempel. Bucureşti, Editura Minerva, 1976 (text din 1703–1709).
- N. Costin, L. = Nicolae Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*. Ed. Ioan Șt. Petre. Bucureşti, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1942 (scris între 1700 și 1712).
- N. Costin, L.² = Nicolae Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 și de la 1709 la 1711*, în Nicolae Costin, *Opere*, I. Ediție îngrijită de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu. Iași, Editura Junimea, 1976 (scris între 1700 și 1712).
- Costinescu, V. = Ion Costinescu, *Vocabular româno-frances*. Bucureşti, Tipografia Națională Antreprenor C. N. Rădulescu, 2 vol., 1870.
- A. Costinescu, Geometria = Al. Costinescu, *Geometria pentru studenții claselor colegia din Academia mihăileană*. Manuscris din c.1840 (Biblioteca Academiei Române, cota 1814).

- Coșbuc, O. A. = George Coșbuc, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Gavril Scridon (vol. I–VI), Gh. Chivu (VII–VIII). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 1966–1988.
- Coteanu, E. D. = I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*. București, Editura Științifică, 1961.
- Coteanu, Gram. = I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*. București, Editura Albatros, 1982.
- Coteanu, R. L. = I. Coteanu, *Româna literară și problemele ei principale*. București, Editura Științifică, 1961.
- Coteanu, S. E. = I. Coteanu, *Structura și evoluția limbii române (de la origini până la 1860)*. București, Editura Academiei Române, 1981.
- Coteanu, S. F. = I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*. București, Editura Academiei Române, vol. I: *Stil, stilistică, limbaj*, 1973; vol. II: *Limbajul poeziei culte*, 1985.
- Cotruș, V. = Aron Cotruș, *Versuri*. Antologie de Ovidiu Cotruș. București, Editura Minerva, 1978.
- C. pict. bis. = *O redacțiune mai veche anonimă a unei cărți de pictură bisericească bizantină*. Anexa 1, în Vasile Grecu, *Cărți de pictură bisericească bizantină*. Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei”, 1936, p. 317–404 (text de la sf. sec. XVIII).
- CPÎ = *De lipsă cărți pentru învățătorii a neuniților rumâneștilor mai mici școale în împărăteștile și crăieștile țări*. Traducere anonimă. Viena, Iosif Curțbec, 2 vol., 1785.
- CPLR = *Cărțile populare în literatura românească*. Ediție îngrijită de Ion C. Chițimia și Dan Simonescu. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1963.
- C. prav. = *Carte de pravilă, ce cuprinde legele asupra faptelor rale și a călcărilor grele de poliție (pe vol. II: Carte de pravilă asupra greșelilor călcări a politiceștilor orânduiei atârnoare de poliție)*. Cernăuți, Peter Echard, 2 vol., 1807.
- CR = *Curierul rumânesc*. Gazetă politică, comercială și literară. Sub conducerea lui Ion Heliade-Rădulescu. București, 1829–1848.
- Crainic, M. = Nichifor Crainic, *Memorii*. București, Casa Editorială Gândirea, Vol. I: *Zile albe, zile negre*, ediție îngrijită de Nedic Lemnar, 1991; vol. II: *Priveag în țara mea. Mărturii din închisoare. Memoriu răspuns la actul meu de acuzare*, ediție îngrijită de Alexandru Condeescu, 1996.
- Crainic, P. = Nichifor Crainic, *Poezii*. Ediție de Aureliu Goci. București, Editura 100 + 1 Grammar, 1998.
- Crainic, P. card = Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*. București, Editura Cugetarea, 1936.
- Crăiniceanu, Ig. = Gheorghe Crăiniceanu, *Igiena țaranului român*. București, Lito-tipografia Carol Göbl, 1895.
- Creangă, A. = Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, în Creangă, O. I, p. 153–225 (publicat în reviste între 1881 și 1888).
- Creangă, O. = Ion Creangă, *Opere*. Ediție îngrijită de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș, București, Editura Minerva, 2 vol., 1970.
- Crest. L. R. V. = *Crestomația limbii române vechi*. Vol. I (1521–1639). Coordonator Alexandru Mareș. București, Editura Academiei Române Române, 1994.
- Crest. L. R. V.² = *Crestomația limbii române vechi*. Volumul I (1521–1639). Ediția a II-a revăzută și adăugită de Liliana Agache, Alexandru Mareș, Cristinel Sava, Maria Stanciu-Istrate și Emanuela Timotin. Coordonator: Alexandru Mareș. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”. București, Editura Academiei Române, 2016.
- Crețeanu, M. = George Crețeanu, *Melodii intime*. București, Imprimeria Sântei Metropolie, 1854.
- Critil = *Critil și Andronius*. Traducere din limba franceză de arhimandritul Gherasim. Iași, Sfânta Mitropolie, 1794.
- Critil² = *Critil și Andronius*. Ediție îngrijită de Stela Toma și Coman Lupu. București, Editura Universității din București, 2018 (prima ediție 1794).
- Crișan-Körösi, Cuv. = Ștefan Crișan-Körösi, *Cuvântariu românesc-lătesc-unguresc*. Manuscris, 1802–1803 (BCU Iași, Ms.–VI–32).
- Crohmălniceanu, L. R. = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*. București, Editura Minerva, vol. I: 1967, vol. II: 1974, vol. III: 1975.
- Cron. anon. Mold. = *Cronica anonimă a Moldovei. 1661–1729. (Pseudo-Amiras)*. Ediție critică de Dan Simonescu. București, Editura Academiei Române Române, 1975 (text scris în 1726–1729).

- Cron. anon. racov. = *Cronica anonimă racovițeană (Letopisețul Țării Moldovii de la domnia lui Istrati Dabija v.v. până la a triea domnie a lui Mihai Racoviță v.v.)*, în Let. III, p. 5–82, atribuită greșit lui Muste, care a fost copistul textului (text din 1705–1732).
- Cron. munt. = *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1961.
- Cron. pov. rom. = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*. Editate de Dan Simonescu. București, Editura Academiei, 1967.
- Cronț, I. mediev. = Gheorghe Cronț, *Instituții medievale românești. Înfrățirea de moșie. Jurătorii*. București, Editura Academiei, 1969.
- CSP = *Caietele Sextil Pușcariu*, Cluj, Editura Scriptor, anul I 2013–2015 ș.u.
- Cuciuran, D. = Gh. Cuciuran, *Descrierea celor mai însemnate spitaturi din Ghermania, Engliera și Franța*. Iași, Institutul Albinei, 1842.
- Cuciuran, M. = Gh. Cuciuran, [*Memoriu pentru înființarea spitalului de boli venerice*]. Manuscris, Iași, 1849 (Biblioteca Academiei Române, cota 4488).
- Cuciuran, P. hol. = Gh. Cuciuran, *Povățuri pentru sătenii Moldovei la tâmplare de holeră*. Iași, Tipografia Institutul Albinei, 1848.
- Culianu, A. = N. Culianu, *Curs elementar de algebră*. Iași, Tipografia H. Goldner, 1872.
- Culianu, C. cosm. = N. Culianu, *Curs de cosmografie pentru usul școalelor secundare*. Iași, Tipografia Națională, 1895.
- I. P. Culianu, A. F. = Ioan Petru Culianu, *Arta fugii*. București, Editura Polirom, 2002 (eseuri scrise în 1967–1972).
- Cult. cân. = *Învățătură despre cultura sau lucrarea cânepei*. Buda, Tipografia Universității din Pesta, 1828.
- Cuparencu, Med. vet. = Ioan Cuparencu, *Învățătura practică a medicinei veterinare*. Iași, Tipografia H. Goldner, 1860.
- Curentul = *Curentul*. Cotidian politic. București, Institutul de Arte Grafice „Tiparul Românesc”, 1928–1944; serie nouă, 1997–.
- Curiosul = *Curiosul*. Gazetă de literatură, industrie, agricultură și noutăți. Redactor: Cezar Bolliac. București, 1836–1837.
- CV = *Cum vorbim*. Revistă pentru studiu și explicarea limbii. București. 1949–1952.
- Dacia lit. = *Dacia literară*. Redactor: Mihail Kogălniceanu. Iași, Cantora jurnalului. 1840.
- D. adm. publ. = Anton P. Parlăgi, *Dicționar de administrație publică*. București, Editura Economică, 2000.
- D. afac. = Ileana Constantinescu, Anca-Nicoleta Precup, *Dicționar de afaceri francez-român, român-francez*. București, Editura Milena Press, 2005.
- H. Daicoviciu, D. = Hadrian Daicoviciu, *Dacii*. București, Editura Științifică, 1965.
- Dalametra = I. Dalametra, *Dicționar macedo-român*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.
- Damé, T. = Frédéric Damé, *Încercare de terminologie poporană română*. București, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, 1898.
- Damian, Cel. = Mircea Damian, *Celula N° 13*. București, Institutul de Arte Grafice „Vremea”, 1932.
- Dan, U. = Pavel Dan, *Urcan bătrânul*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol I”, 1938.
- Daneliuc, M. = Mircea Daneliuc, *Marilena și câteva voluptăți*. București, Editura Univers, 1999.
- Danielopolu, F. N. = D. Danielopolu, *Probleme de farmacodinamie nespecifică*. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1954.
- Danilov, C. N. = Nichita Danilov, *Câmp negru*. București, Cartea Românească, 1982.
- Danovici, Cronograf = *Cronograf*. Traducere din limba greacă de Pătrașco Danovici. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 2 vol., 1998–1999 (text din c. 1678–1689).
- DAP = Georgeta Stoica, Paul Petrescu, Maria Bocșe, *Dicționar de artă populară*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- DAR = Gh. Bulgăr, Gh. Constantinescu Dobridor, *Dicționar de arhaisme și regionalisme*. București, Editura Saeculum I. O., 2000.
- D. arg.¹ = Anca Volceanov, George Volceanov, *Dicționar de argou și expresii familiare al limbii române*. București, Livpress, 1998.

- D. arg.² = George Volceanov, *Dicționar de argou al limbii române*. București, Editura Niculescu, 2007.
- D. arh. = Monica Mihaela Busuioc, *Dicționar de arhaisme*. București, Editura All Educational, 2005.
- D. artă = Mircea Popescu (coord.), *Dicționar de artă. Forme, tehnici, stiluri artistice*. București, Editura Meridiane, vol. I: 1995, vol. II: 1998.
- DAS = *Ducere de mână către aritmetică sau socoteală, pentru treaba pruncilor rumânești celor neuniților ce se învață în școale cele mici*. Viena, Iosif Curțbec, 1777.
- D. asig. = Gh. D. Bistriceanu, Fl. Bercea, E. I. Macovei, *Dicționar de asigurări*. Chișinău, Editura Logos, 1993.
- D. astr. = Călin Popovici (coord.), *Dicționar de astronomie și astronomică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Datculescu, Hort. = C. C. Datculescu, *Tratat de horticultură. Florile*. Râmnicu-Sărat, Proprietatea și editura autorului, 1882.
- Davidoglu, M. = Mihail Davidoglu, *Minerii*. București, Editura de Stat, 1949.
- Davidoglu, O. C. = Mihail Davidoglu, *Omul din Ceatal*. București, Editura Europolis, 1948.
- Davila, V. V. = Alexandru Davila, *Vlaicu-Vodă și alte scrieri despre teatru*. Ediție de Dumitru D. Panaitescu. București, Editura Albatros, 1975.
- Dâmbovița = *Dâmbovița*. Foae politică și literară. Redactor responsabil: Dimitrie Bolintineanu. București, 1858–1865.
- D. biol. = Teofil Crăciun, Virginia Crăciun, *Mic dicționar de biologie*. București, Editura Albatros, 1976.
- D. bot. poligl. = C. Váczy, *Dicționar botanic poliglot*. Latină, română, engleză, germană, franceză, maghiară, rusă. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- D. burs. = Lucia Abil, *Dicționar bursier*. Termeni în limbile română, engleză, franceză, germană și italiană. București, Editura Economică, [1994].
- DC = Grigore Bălănescu (coord.), *Dicționar de chimie*. București, Editura Tehnică, 1964.
- D. calend. alm. = Georgeta Răduică, Nicodim Răduică, *Dicționar de calendare și almanahuri*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- D. cinem. = Cornel Cristian, Bujor T. Rîpeanu, *Dicționar cinematografic*. București, Editura Meridiane, 1974.
- D. comunic. = Elena Aurelia Botezat, Emilian M. Dobrescu, Mirela Tomescu, *Dicționar de comunicare, negociere și mediere*. București, Editura C. H. Beck, 2007.
- DCR¹ = Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente (DCR)*. București, Editura Albatros, 1982.
- DCR² = Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente (DCR²)*. Ediția a II-a. București, Editura Logos, 1997.
- DCR³ = Florica Dimitrescu, Alexandru Ciolan, Coman Lupu, *Dicționar de cuvinte recente (DCR³)*. Ediția a III-a. București, Editura Logos, 2013.
- DCSR = Elena Dănilă, Andrei Dănilă, *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*. București, Litera Internațional, 2011.
- DDC = Mircea Costin, Mircea Mureșan, Victor Ursa, *Dicționar de drept civil*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- D. dendr. = Milea Preda, *Dicționar dendrofloricol*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
- DDIA = Mircea N. Costin, *Dicționar de drept internațional al afacerilor*. București, Editura Lumina Lex, vol. I 1996, vol. II–III 1998.
- D. dipl. = Petre Bărbulescu, Ionel Cloșcă, Nicolae Ecobescu (coord.), *Dicționar diplomatic*. București, Editura Politică, 1979.
- DDP = Dumitru Rădescu, *Dicționar de drept privat*. București, Mondan '94, 1997.
- D. dr. civ. = Mircea N. Costin, Călin M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*. Ediția a II-a. București, Editura Hamangiu, 2007.
- DDRF = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. Bucarest, Imprimerie de l'État, vol. I: A–E, 1893; vol. II: F–L, 1894; vol. III: M–R, 1894; vol. IV: S–Z, 1895.
- DDRF² = Frédéric Damé, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. Nouvelle édition revue, corrigée et considérablement augmentée. București, Socec & Co., 1905.

- D. dr. int. = Ionel Cloșcă (coord.), *Dicționar de drept internațional public*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- D. dr. m. = Șerban Beligrădeanu, Ion Traian Ștefănescu, *Dicționar de drept al muncii*. București, Lumina Lex, 1997.
- D. dr. proc. = Mircea N. Costin (coord.), *Dicționar de drept procesual civil*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- D. drog. = Jenică Drăgan, *Dicționar de droguri*. București, Editura Național, 2000.
- DE = Nicolae Ionescu-Cruțan, *Dicționar economic*. Englez-român. Român-englez. București, Teora, 2006.
- DEC = Marcel-Teodor Ban, Manuel Miclea, Alin-Tavi Mireștean, Cristian Miclea, *Dicționar explicativ de calculatoare englez-român și român-englez*. București, Editura Tehnică, 1994.
- D. ecol. = Petre Neașu, Zoe Apostolache-Stoicescu, *Dicționar de ecologie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- D. econ. = Anca Streinu, *Dicționar de economie*. București, Editura Niculescu, 2001.
- D. econ. p. = Georgeta Bușe, Spiridonia Crăiete, Silvia Bârsan, *Dicționarul complet al economiei de piață*. București, Informația Business Books, 1994.
- D. ec. pol. = N. N. Constantinescu (coord.), *Dicționar de economie politică*. București, Editura Politică, 1974.
- Decr. căr. = [*Decretul cancelariei aulice pentru scăderea cărăușilor*]. Viena, 1748.
- Decret or. bis. = *Decretum cu diferite rânduiale*. [Decret cu diferite orânduiri bisericești]. Foaițe volante, Sibiu, 1787.
- DEI = [Lăcrămioara Chihaia, Lucia Cifor, Alina Ciobanu, Mircea Ciubotaru, Doina Cobet, Eugenia Dima, Cristina Florescu, Maria Teodorovici, Constantin Teodorovici], *Dicționar enciclopedic ilustrat*. București, Editura Cartier, 1999.
- DEL = Georgeta Burlea, Marin Burlea (coord.), Roxana Cristina Milici, Anamaria Burlea, Antoaneta Zafirache, Mihaela Mereuță, *Dicționar explicativ de logopedie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași, Polirom, 2011 (prima ediție 2004).
- Delavrancea, O. = Barbu Delavrancea, *Opere*. Ediție îngrijită de Emilia Șt. Milicescu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 9 vol., 1963–1974.
- Delavrancea, S. = Barbu Delavrancea, *Sultănică*. București, Tipolitografia St. Mihalescu, 1885.
- C. Delavrancea, A. = Cella Delavrancea, *Arpegii în ton major*. București, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor, 1970.
- D. el. șt. = Măriuca Marcu, Ion Moga, *Dicționar elementar de științe. Matematică, fizică, astronomie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Demetrescu, O. = Traian Demetrescu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Geo Șerban. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1951.
- Demetrius, A. = Lucia Demetrius, *Album de familie*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1945.
- Demetrius, C. M. = Lucia Demetrius, *Cei de mâine. Trei generații. Arborele genealogic*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- Demetrius, Cump. = Lucia Demetrius, *Cumpăna*. București, Editura de Stat, 1949.
- V. Demetrius, Str. = V. Demetrius, *Strigoii*. București, Editura Librăriei și Tipografiei H. Steinberg, 1920.
- D. Emin. = T. Vianu (coord.), *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*. București, Editura Academiei, 1968.
- DEN = Monica Mihaela Busuioc, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă, *Dicționar esențial de neologisme al limbii române*. București, Editura Corint, 2009.
- D. enc. = *Dicționar enciclopedic*. București, Editura Enciclopedică. Vol. I: A–C, 1993, vol. II: D–G, 1996, vol. III: H–K 2000, vol. IV: L–N, 2001, vol. V: O–Q, 2004, vol. VI: R–Ș, 2006, vol. VII: T–Z, 2009.
- D. enc. art. = Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.

- D. enc. iud. = *Dicționar enciclopedic de iudaism*. Traducere de Viviane Prager, C. Litman și Țicu Goldstein. *Schiță de istorie a poporului evreu*. Traducere de C. Litman. București, Editura Hasefer, 2000.
- D. enc. m. = Constantin Pârvu (coord.), *Dicționar enciclopedic de mediu*. București, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 2 vol., 2005.
- D. enc. mar. = Anton Bejan (coord.), *Dicționarul enciclopedic de marină*. București, Editura Societății Scriitorilor Militari, 2006.
- D. enc. psih. = C. Gorgos (coord.), *Dicționar enciclopedic de psihiatrie*. București, Editura Medicală. Vol. I: 1987, vol. II: 1988, vol. III: 1989, vol. IV: 1992.
- Densusianu, L. A. = Ovid Densusianu, *Limanuri albe*. București, Editura „Vieței Nouă”, 1912.
- Densusianu, Ț. H. = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*. București, Atelierele Grafice Socec, 1915.
- N. Densusianu, D. P. = Nicolae Densusianu, *Dacia preistorică*. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1913.
- DER = *Dicționar enciclopedic român*. București, Editura Politică. Vol. I: A–C, 1962, vol. II: D–J, 1964, vol. III: K–P, 1965, vol. IV: Q–Z, 1966.
- DERS = Gh. Bolocan (redactor responsabil), *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române. 1374–1600*. București, Editura Academiei, 1981.
- Desc. Am. = Joachim Heinrich Campe, *Descoperirea Americii*. Traducere de Nicola Nicolau. Tomul I... Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1816.
- Desen. arh. = Carol Wallenstein, *Elemente de desen și de arhitectură*. București, Litografia lui Walbaum și Weisse, 1836.
- D. est. = Valeriu Șuteu (coord.), *Dicționar de estetică generală*. București, Editura Politică, 1972.
- Deșliu, C. G. = Dan Deșliu, *Ceva mai greu*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- Deșliu, G. = Dan Deșliu, *Goarnele inimii*. București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor, 1949.
- Deșliu, M. = Dan Deșliu, *Minerii din Maramureș*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1951.
- Deșliu, N. = Dan Deșliu, *În numele vieții*. București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor, 1950.
- D. etnol. = Romulus Vulcănescu, *Dicționar de etnologie*. I. Terminologie. II. Personalități. București, Editura Albatros, 1979.
- DETS = Nicolae Andrei, *Dicționar etimologic de termeni științifici (elemente de compunere greco-latine)*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987. Ediția a doua, revăzută și adăugită, București, Oscar Print, 2003.
- DET – UE = Iordan Gheorghe Bărbulescu, Daniela Râpan, *Dicționar explicativ trilingv al Uniunii Europene. Trilingual Dictionary of the European Union. Dictionnaire explicatif trilingue de l'Union Européenne*. Iași, Polirom, 2009.
- DEXI = Eugenia Dima (coord.), *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*. Chișinău, Arc & Gunivas, 2007.
- D. fil. = Octavian Chețan, Radu Sommer (coord. șt.), *Dicționar de filozofie*. București, Editura Politică, 1978.
- D. filat. = Marcel Dănescu, *Dicționar filatelic*. București, Editura Sport – Turism, 1979.
- D. filos. = Fanu Al.-Duțulescu, *Dicționarul filosofiei*. Craiova, Scrisul Românesc, 1945.
- D. fit. = Ana Hulea, E. Rădulescu, Vera Bontea, *Dicționar de termeni populari, tehnici și științifici în fitopatologie*. București, Editura Ceres, 1983.
- D. fiz. = Ion Dima (coord.), *Dicționar de fizică*. București, Editura Enciclopedică Română, 1972.
- DFLR = Gabriel Angelescu (coordonator), Emilia Mareș, Alexandru Mușina, Tania Mușina, *Dicționarul fundamental al limbii române, explicativ, morfologic, ortografic și ortoepic*, Editura Aula, 2008.
- DFT = Emil Vințeler, *Dicționar de fizică teoretică*. București, Editura Enciclopedică, 1999.
- DGDS = Maria Marin (coord.), Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*. București, Editura Academiei Române, vol. I: A–C, 2009; vol. II: D–O: 2010; vol. III: P–Z, 2011.

- DGLR = Eugen Simion (coord.), *Dicționarul general literaturii române*. București, Editura Univers Enciclopedic. Vol. I: A–B, 2004; vol. II: C–D, 2004; vol. III: E–K, 2005; vol. IV: L–O, 2005; vol. V: P–R, 2006; vol. VI: S–T, 2007; vol. VII: T–Z, 2009.
- D. geol. = N. Anastasiu, V. Mutihac, D. Grigorescu, Gh. C. Popescu, *Dicționar de geologie*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
- D. geomorf. = V. Băcăuanu, I. Donisă, I. Hârjoabă, *Dicționar geomorfologic cu termeni corespondenți în limbile franceză, germană, engleză, rusă*. București, Editura Științifică, 1974.
- Diaconovici-Loga, Ch. = C. Diaconovici-Loga, *Chiemare la tipărirea cărților românești și versuri pentru îndreptarea tinerilor*. Buda, Tipariul Crăieștii Universității a Ungariei, 1821.
- Diaconovici-Loga, Gr. rom. = Constantin Diaconovici-Loga, *Gramatica românească*. Ediție îngrijită de Olimpia Șerban și Eugen Dorcescu, Timișoara, Editura Facla, 1973 (text din 1822).
- Diaconovici-Loga, Ort. = C. Diaconovici-Loga, *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii românești*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- Diaconu, P. Vr. = Ion Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*. București, 1930 (extras din GS).
- Diaconu, T. V. = Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie*. Vol. I–II, București, Editura pentru Literatură, 1969; vol. III–IV *Miorița*, ediție îngrijită de Paula Diaconu Bălan, Editura Minerva, 1989.
- Diamandi, D. = Sterie Diamandi, *Galeria dictatorilor*. București, Editura Cugetarea, [1938].
- Diamandi, O. P. = Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici*. București, Editura Cugetarea, [1935].
- Diamandi, R. R. = Sterie Diamandi, *Eroii revoluției ruse*. București, Editura Cugetarea, [1937].
- Diariu = *Diariu sau zioariu pe anul de la Hristos 1817, cel ce are 365 de zile*. Acum întâia oară atât pentru poporul românesc cât și pentru cel sârbesc tipărit, în românește și sârbește. Buda, Chesaro-Crăiasca Tipografie a Universității din Pesta.
- Dicț. biol. = Teofil Crăciun, Luana-Leonora Crăciun, *Dicționar de biologie*. București, Editura Albatros, 1989.
- Dicț. ec. = Angelescu Coralia, Dumitru Ciucur et al., *Dicționar de economie*. Ediția a doua. București, Editura Economică, 2001.
- Dicț. ecol. = Zoe Partin, Melania Cristina Rădulescu, *Dicționar ecologic*. București, Editura Garamond, 1995.
- Dicț. gr.-rom. = *Dicționar grec-român după alfabet*. Ediție îngrijită de Lia Brad Chisacof. București, Editura Academiei Române, 2005 (text din 1796).
- Dicț. lit. rom. = [Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănuță, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu (coord.)], *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*. București, Editura Academiei Române, 1979.
- Dicț. mar. = Ilie Manole, Gheorghe Ionescu, *Dicționar marinăresc*. București, Editura Albatros, 1982.
- Dicț. mar.² = Ilie Manole, Gheorghe Ionescu, *Dicționar marinăresc*. București, Editura Albatros, 1992.
- Dicț. med. = Valeriu Rusu, *Dicționar medical*. Ediția a III-a revizuită și adăugită. București, Editura Medicală, 2007 (prima ediție 2001).
- Dicț. șt. ist. = Ionel Gal (coord.), *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- Diichiti, Cron. exp. = Constantin Diichiti, *Cronica expediției turcilor în Moreea. 1715*. Publicată de N. Iorga. București, Atelierele Grafice Socec & Co. Societate anonimă, 1913.
- Dilema = *Dilema* (din 2004: *Dilema veche*). Revistă săptămânală editată de Fundația Culturală Română. Director Andrei Pleșu. București, 1993–.
- DIM = Valeriu Bărbuceanu, *Dicționar de instrumente muzicale*. București, Editura Teora, 1999.
- Dima, L. C. = Alexandru Dima, *Principii de literatură comparată*. Ediția a II-a. București, Editura Enciclopedică Română, 1972 (prima ediție 1969).
- Dima – Dima, Trad. = Eugenia Dima, Gabriela E. Dima, *Traducătorii români și traducerile laice din secolul al XVIII-lea*. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016.

- Dimineața = *Dimineața*. Cotidian de opinie democratică și informare. București, 1990–2005.
- Dimitrescu, C. ist. lb. = Dimitrescu Florica, *Contribuții la istoria limbii române vechi*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
- Dimitriu, Alcătuire = *Alcătuire înăurită a lui Samuil Ravvi jidovului*. Traducere din neogreacă de logofătul Toma Dimitriu de la Mitropolia Moldovei. Iași, 1771.
- Dimitriu, Etiopice = [Heliodor, *Etiopice*], traducere de pe la 1772 făcută de Toma Dimitriu, logofătul mitropoliei din Iași. Manuscris, 2 vol. (Biblioteca Academiei Române, vol. I, ms. 4837, f. 1–122, copie din 1784; vol. II, ms. 355, copie din 1772).
- Dimitriu, Leg. cond. = *Învățătură a însuși stăpânitoarei mării Ecaterinii II către orânduita episcopie preste alcătuirea arătării a unii noao legiuitoare condică*. Traducere de Toma Dimitriu de la mitropolia Moldovei. Iași, 1773.
- Dimitriu, Ponturi = *Ponturile conținării armelor pentru adunarea marilor soli ai Rosiei, ai Ghermaniei, ai Prusiei, ai Porții Otomanicești ... după războiul anilor 1769, 1770, 1772*. Traducere de logofătul Toma Dimitriu de la mitropolia din Iași, în anul 1772. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, ms. 499, f. 11^r–12^v).
- Dimitriu, Rug. = Giovanni del Turco, *Rugăciune a neamului grecilor către toată creștineasca Evropa*. Traducere din neogreacă de logofătul Toma Dimitriu de la Mitropolia din Iași, probabil în anul 1772. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, ms. 499, f. 2^r–7^r).
- Dimitriu, Telemah = Fénélon, *Întâmplările lui Telemah, fiul lui Odisseus*. Traducere din limba greacă de Toma Dimitriu, în preajma anului 1772. Manuscris, 2 vol. (Biblioteca Academiei Române, partea I, ms. 342; partea II, ms. 262).
- Dimitriu, Toaca = Voltaire, *Toaca împăraților și Tălmăcire a facerii lui Ioan Plokoș, sfetnicul lui Olstein la pricinile ceste de acum*. Traduceri din neogreacă și din franceză făcute de logofătul Toma Dimitriu de la mitropolia din Iași, probabil în anul 1772. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 499, f. 7^v–10^v).
- Dimitriu, T. pol. = Ambrosius Marlianus, *Teatron politicon, privilegiște politicească*. Traducere din neogreacă de Toma Dimitriu, logofătul mitropoliei din Iași, pe la 1770–1775, manuscris (Biblioteca Academiei Române, ms. 1569, copie din anul 1787).
- Dimov, C. V. = Leonid Dimov, *Carte de vise*. București, Editura pentru Literatură, 1969.
- Dimov, S. D. = Leonid Dimov, *Scrisori de dragoste. (1943–1953)*. Ediție îngrijită de Corin Braga. Iași, Editura Polirom, 2003.
- Dimov, Texte = Leonid Dimov, *Texte*. București, Editura Albatros, 1980.
- Dinescu, E. = Mircea Dinescu, *Exil pe o boabă de piper*. București, Cartea Românească, 1983.
- Dinescu, I. N. = Mircea Dinescu, *Invocație nimănui*. București, Cartea Românească, 1971.
- T. Dinu, Ț. Olt. = Titu Dinu, „Graiul din Țara Oltului”, în GS I, fasc. I, 1923, p. 107–139.
- D. inf. = [Tiberiu Popescu (coord.)], *Dicționar de informatică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- D. internet = Victor Pakondi, *Dicționar internet & tehnologii world wide web*. București, Editura Kondyli, 2000.
- Dionisie, H. = Dionisie Eclesiarhul, *Hronograf (1764–1815)*. Ediție îngrijită de Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu. București, Editura Academiei Române, 1987 (text din 1814–1820).
- Dionisie Romano, B. = *Biblioteca tinerilor începători sau culegere de întiele cunoștințe trebuincioase pentru învățatura copiilor ce încep a ceti*. Traducere din limba franceză de ierodiaconul Dionisie Romano. Vol. I, București, Zaharia Carcalechi, 1837; vol. II, Buzău, Școala Națională, 1838.
- DIR = Mihail Roller (redactor responsabil), *Documente privind istoria României în secolele XIII–XVII*. Editura Academiei, București. Seria A, *Moldova*: Veacul XIV, XV, 2 vol., Veacul XVI, 4 vol., Veacul XVII, 5 vol.; Seria B, *Țara Românească*: Veacul XIII, XIV, XV, 1 vol., Veacul XVI, 6 vol., Veacul XVII, 4 vol.; Seria C, *Transilvania*: Veacul XI, XII, XIII, 2 vol., Veacul XIV, 3 vol., 1951–1957.
- Disp. Isus = *Disputa lui Isus cu Satana*. Ediție îngrijită de Liliana Agache, în CMVCP V, p. 243–250 (text de la sf. sec. XVII).

- DIV = D. M. Pippidi (coord.), *Dicționar de istorie veche a României*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- DÎ = *Pentru descoperirea a multor împărății și locuri, care s-au descoperit și s-au aflat de portugali*. Text din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, probabil traducere din franceză. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 3533).
- D. îmb. func. = Gheorghe Pricop, Marcu Clarian (coord.), *Dicționar de îmbunătățiri funciare*. București, Editura Ceres, vol. I: 1987, vol. II: 1989.
- Djamo–Diaconiță, LDSR = Lucia Djamo-Diaconiță, *Limba documentelor slavo-române din Țara Românească din sec. XIV–XVI*. București, Editura Academiei, 1971.
- DJP = Emil Nicolciciu (coord.), *Dicționar juridic penal*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- DJRP = Cristian Florin Popescu, *Dicționar de jurnalism, relații publice și publicitate*. București, Editura Niculescu, 2007.
- Djuvara, I. rom. = Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*. București, Editura Humanitas, 1999.
- Djuvara, Ist. adev. = Neagu Djuvara, *Există istorie adevărată?* București, Editura Humanitas, 2004.
- DLRL = Aurel Sasu, *Dicționarul limbii române de lemn*. Pitești, Paralela 45, 2008.
- DLRLC = Dimitrie Macrea, Emil Petrovici (coord.), *Dicționarul limbii române literare contemporane*. București, Editura Academiei. Vol. I: A–C, 1955; vol. II: D–L, 1956; vol. III: M–R, 1957; vol. IV: S–Z, 1958.
- DLRLV = Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640–1780). Termeni regionali*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- DLRM = D. Macrea (coord.), *Dicționarul limbii române moderne*. București, Editura Academiei, 1958.
- D. Luc. = Marian Rodica, Șerban Felicia, *Dicționarul Luceafărului eminescian*. Ediție definitivă. București, Ideea Europeană, 2007.
- D. man. = D. Fundătură (coord.), *Dicționar de management. Aprovizionare, depozitare, desfacere*. București, Editura Diacon Coresi, 1992.
- D. mar. = Anton Bejan, Mihai Bujeniță, *Dicționar de marină*. București, Editura Militară, 1979.
- D. mark. = Petre Mălcomete (red. resp.), *Dicționar de marketing*. Iași, Editura Junimea, 1979.
- D. marketing = Florin D. Frone, *Dicționar de marketing (francez-englez-român)*. București, Editura Oscar Print, [1999].
- DMC = *Ducerea de mână către cinstea și dreptatea adeacă la copiii rumâneștii neuniții, cei ce în școale ceale mici să învață, spre cetanie rânduită cartea*. Viena, Iosif de Curțbec, 1777.
- D. mec. = Caius Iacob (coord.), *Dicționar de mecanică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- D. med. = P. Simici (red. responsabil), *Dicționar medical*. București, Editura Medicală, 2 vol., 1969.
- D. muz. = Iosif Sava, Luminița Vartolomei, *Dicționar de muzică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- DN¹ = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. București, Editura Științifică, 1961.
- DN² = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Științifică, 1966.
- DN³ = Florin Marcu, Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*. Ediția a III-a. București, Editura Academiei, 1978.
- Dobrogeanu-Gherea, O. C. = Constantin Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*. Ediție coordonată de Ion Popescu-Puțuri și Ștefan Voitec. București. Editura Politică, Institutul de Studii Istorice, 7 vol., 1976–1980.
- Doc. agr. = *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*. București, Editura Academiei. Vol. I: *Țara Românească*, redactori V. Mihordea, Ș. Papacostea, Fl. Constantiniu, 1961. Vol. II: *Moldova*, redactori V. Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati, 1966.
- Doc. bărl. = *Documente bărlădene*. Editate de Ioan Antonovici. Bârlad, Tipografia Neculai P. Peiu / Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu / Huși, Atelierele Zanet Corlăteanu, 5 vol., 1911–1926.

- Doc. Bist. = *Documente românești din arhivele Bistriței*. Publicate de N. Iorga. București, Socec & Co., 2 vol., 1899–1900.
- Doc. bresle = *Bresle, negustori și meseriași în Țara Românească (1830–1848)*. Documente editate de V. Diculescu. București, Editura Academiei, 1973.
- Doc. Buc. = *Documente privitoare la istoria orașului București*. Editate de George Potra, București, Editura Academiei Române. Vol. I: 1961; vol. II: 1982.
- Doc. buc. Colțea = *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*. Publicate de I. Ionașcu. București, Fundația Regele Carol I, 1941.
- Doc. bucov. = *Documente bucovinene*. Publicate de Teodor Bălan. Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei” / Tiparul Mitropolitul Silvestru, 5 vol., 1933–1939.
- Doc. Cal. = *Documente privitoare la familia Callimachi*. Publicate de N. Iorga. București, Institutul de Arte Grafice și Editură Minerva, 2 vol., 1902–1903.
- Doc. Cantac. = *Documente privitoare la familia Cantacuzino*. Publicate de N. Iorga. București, Institutul de Arte Grafice și Editură Minerva, 1902.
- Doc. Câmp. = *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*. Editate de T. V. Ștefanelli. Edițiunea Academiei Române. București, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, 1915.
- Doc. ec. = *Documente privitoare la economia Țării Românești. 1800–1850*. Ediție îngrijită de J. Cojocaru. București, Editura Științifică, 2 vol., 1958.
- Doc. farm. = *Acte și documente din trecutul farmaciei în Țările Românești*. Publicate de Nicolae I. Angelescu. București, Tipografia Speranța, 1904.
- Doc. ist. rom. = *Documente privitoare la istoria românilor*. Ediție începută de Eudoxiu de Hurmuzaki și continuată de Ion Nistor. București, Editura Socec / Ed. Socec, Sander și Teclu / Institutul de Arte grafice Carol Göbl, 21 vol., 1876–1913.
- Doc. ist. rom. – S. = *Documente privitoare la istoria românilor*. Urmare la colecțiunea lui Eudoxiu de Hurmuzaki. București, Editura Socec. Suplement I, 6 vol., 1885–1895; Suplement II, 3 vol., 1893–1900.
- Doc. Î. = *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*. Ediție îngrijită de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru. București, Editura Academiei, 1979.
- Doc. Lăpuș. = *Documente privitoare la târgul și ținutul Lăpușnei*. Publicate de Aurel V. Sava. București, Fundația Regele Carol I, 1937.
- Doc. Orh. = *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*. Publicate de Aurel V. Sava. București, 1944.
- Doc. putn. = *Documente putnene*. Publicate de Aurel V. Sava. Vol. I: *Vrancea, Odobești, Câmpuri, Focșani*, Tipografia „Cartea Putnei”, 1929; vol. II: *Vrancea, Irești-Câmpuri*, Chișinău, Tipografia Băncii Centrale Cooperative, 1931.
- Doc. Șch. = *Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei*. Publicate de Sterie Stinghe. Brașov, Tipografia Ciurcu & Comp., 5 vol., 1901–1906.
- Doc. T. V. = *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*. Editate de Andrei Oțetea, Nichita Adăniloie, Nestor Camariano. București, 5 vol., 1959–1962.
- Doc. Tel. = *Documente de pe Valea Teleajenului*. Publicate cu o introducere de N. Iorga. Vălenii de Munte, Tipografia „Datina Românească”, 1925.
- Doc. v. lb. rom. = N. Iorga, *Câteva documente de cea mai veche limbă românească. (Sec. al XV-lea și al XVI-lea)*. București, Carol Göbl, 1906 (extras din AA lit. seria II, tom. XXVIII, p. 99–115).
- DOG = Stelian Pană, Stelian Pană jr., *Dicționar de obstetrică și ginecologie*. București, Editura Univers Enciclopedic, 1995.
- Doinaș, A. P. = Ștefan Augustin Doinaș, *Alfabet poetic*. București, Editura Minerva, 1978.
- Doine = *1000 Doine, strigături și chiuituri, culese de mai mulți învățători zeloși*. Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1891.
- Dombrowski – Linția, Păs. I = Robert Ritter von Dombrowski, *Păsările României (Ornis Romaniae)*. Traducere din limba germană, prelucrare și completare de profesor Dionisie Linția. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946.

- Dombrowski – Linția, Păs. II–III = [Robert Ritter von Dombrowski,] Dionisie Linția, *Păsările din RPR*. București, Editura Academiei, vol. II: 1954, vol. III: 1955.
- Dombrowski, M. = Ritter von Dombrowski, „Materialien zu einer Ornithologie Rumänien”, în *Buletinul Societății de Științe*, București, XII, 1903, p. 296–336.
- Donescu, Ep. = C. Donescu, *Epistolariu*. București, Tipografia lui Eliad, 1840.
- Donici, Fab. = Al. Donici, *Fabule*. Vol. I, Iași, Cantora Daciei Literare, 1840; vol. II, Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1842.
- Donici, Fab.² = Al. Donici, *Fabule*. Ediție îngrijită de Cornelia Mosora. București, Editura Tineretului, [1963].
- DOR = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*. București, Editura Academiei, 1963.
- Dosoftei, Acatist = *Preacinstitul Acatist și Paraclis al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*. Traducere de mitropolitul Dosoftei. Unieș, 1673.
- Dosoftei, L. = Dosoftei, *Dumnezeiasca liturghie. 1679*. Ediție îngrijită de N. A. Ursu. Iași, Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1980.
- Dosoftei, Molit. = *Molitvenic de-năles*. Traducere de mitropolitul Dosoftei. Iași, Tiparnița Sfintei Mitropolii, 1681.
- Dosoftei, O. = Dosoftei, *Opere*. I. *Versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. București, Editura Minerva, 1978.
- Dosoftei, Par. = Dosoftei, *Parimitile preste an*. Ediție îngrijită de Mădălina Ungureanu. Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2012 (text din 1683).
- Dosoftei, Ps. = Dosoftei, *Psaltirea în versuri*. Ediție critică de N. A. Ursu. Iași, Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1974 (prima ediție în 1673).
- Dosoftei, Psalt. sl.-rom. = Dosoftei, *Psaltirea slavo-română în proză*, în aparatul critic al Psalt. Sch., ed. Candra (text din 1680).
- Dosoftei, V. S. = Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*. Iași, Tiparnița Svintei Mitropolii. Vol. I: lunile septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie, 1682; vol. II: lunile ianuarie, februarie, 1683; vol. III: lunile martie, aprilie, mai, iunie, 1686; vol. IV: neterminat și netipărit, lunile iulie și august, 1686.
- DP = Zissu Karniol, Carol Neumann, Radu Țițeica, *Dicționar politehnic*. București, Editura Tehnică, 1957.
- DP² = Radu Țițeica (coord.), *Dicționar politehnic*. Ediție revizuită și completată. București, Editura Tehnică, 1967.
- D. paraps. = Ioan Mamulaș, Corin Bianu, *Dicționar de parapsihologie*. București, Editura Corvin & Editura R.A.I., [1996].
- DPBA = Alexe Potlog, Vasile Velican, *Dicționar practic de biologie agricolă*. București, Editura Enciclopedică Română, 1974.
- D. ped. = Anghel Manolache, Dumitru Muster, Iulian Nica, George Văideanu (coord.), *Dicționar de pedagogie*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
- D. ped. cont. = Ștefan Bărsănescu (coord.), *Dicționar de pedagogie contemporană*. București, Editura Enciclopedică Română, 1969.
- D. pisc. = Laurențiu Lustun, Ion Rădulescu, Vasile Voican, *Dicționar piscicol*. București, Editura Ceres, 1978.
- DPM = Ernest Lupan, *Dicționar de protecția mediului*. București, Editura Lumina Lex, 1997.
- D. pol. = Ionel Achim, Nae Androne et al., *Dicționar politic*. București, Editura Politică, 1975.
- D. politic = B. N. Ponomarev (coord.), *Dicționar politic*. București, Editura Politică, 1958.
- D. psih. = Paul Popescu-Neveanu, *Dicționar de psihologie*. București, Editura Albatros, 1978.
- D. psih. soc. = Ana Bogdan-Tucicov, Septimiu Chelcea, Mihai Golu, Pantelimon Golu, Cătălin Mamali, Petru Pânzaru, *Dicționar de psihologie socială*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Dragomir, O. M. = Nicolae Dragomir, „Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur”, în *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, II. Cluj, Tipografia „Ardealul”, 1926, p. 193–259.

- M. Dragomir, Hron. = Mioara Dragomir, *Hronograf den începutul lumii (Ms. 3517). Studiu lexicologic*. Iași, Editura Doxologia, 2 vol., 2017.
- Dragomirescu, T. P. = Mihail Dragomirescu, *Teoria poeziei*. Ediție refăcută și completată. București, Editura Librăriei Socec & Co., 1927 (prima ediție 1906).
- DRAM = Dorin Ștef, *Dicționar de regionalisme și arhaisme din Maramureș. (DRAM)*. Baia Mare, Editura Ethnologica, 2011.
- DRAM² = Dorin Ștef, *Dicționar de regionalisme și arhaisme din Maramureș. (DRAM)*. Ediția a II-a [revăzută și adăugită]. Baia Mare, Editura Ethnologica, 2015.
- Drașoveanu, Sint. = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*. Cluj, Editura Clusium, 1997.
- Drăganu, Rom. = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV, pe baza toponimiei și a onomasticeii*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, 1933.
- Drăghiceanu, Cosm. = Mathei M. Drăghiceanu, *Elemente de cosmographia prelucrate în usul școalelor secundare*. București, Librăria H. C. Wartha, Tipografia St. Rasidescu, 1866.
- Drăghicescu, T. L. = Al. G. Drăghicescu, *Tratat de literatură*. Conținând *Stilul – Retorica. Poetica – Istoria literaturii române și Modele de literatură română*. București, Tipografia modernă Gr. Luis, 1887.
- Drăghici, D. = V. Drăghici, *Doctorul și iconomul casnic sau Rețeti pentru tot soiul de boali omenești*. Iași, Tipografia lui Adolf Bermann, 1858.
- Drăghici, R. = *Robinson Cruzoe sau Întâmplările cele minunate a unui tânăr*. Traducere de Vasile Drăghici. Iași, Tipografia Albinei, 1835.
- M. Drăghici, F. = *Fisica sau știința firii*. Traducere de Meletie Drăghici, partea I, din 1830; partea III, din 1840. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cotele 3304; 3305).
- Manolachi Drăghici, I. = Manolachi Drăghici, *Iconomia rurală și dumesnică sau învățătură pentru lucrarea pământului și îmbunătățirea gospodăriei de câmp și de casă*. Iași, Tipolitografia Albinei, 1834.
- Manolachi Drăghici, Ist. = Manolachi Drăghici, *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani, până în zilele noastre*. Iași, Tipografia Institutul Albinei, 2 vol., 1857.
- Manolachi Drăghici, R. = *Rețete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întâiul bucătar a curții Franței*. Traducere de Manolachi Drăghici. Iași, Tipografia Institutul Albinei, 1846.
- Manolachi Drăghici, R.² = *Rețete cercate în număr de 500 din bucătăria cea mare a lui Robert, întâiul bucătar a Curții Franței*. Traducere de Manolachi Drăghici. Ediție nouă de Olga Rusu și Constantin Armand Vizitiu, Iași, Editura Opera Magna, 2005.
- DREI = George Marin, Alexandru Puiu (coord.), *Dicționar de relații economice internaționale*. București, Editura Enciclopedică, 1993.
- Dresda = *Trista întâmplare a cetății Dresda*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungrești, 1814.
- DREV = Luiza Seche, Mircea Seche (red. resp.), *Dicționarul limbii române pentru elevi*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983.
- DRH = *Documenta Romaniae Historica*. București, Editura Academiei Române. Seria A. *Moldova* 28: vol., 1965–2006; Seria B. *Țara Românească*, 39 vol., 1965–2010; Seria C. *Transilvania* 4 vol., 1977–2014; Seria D. *Relații între Țările Române*, 1 vol., 1977.
- O. Drimba, Ist. C. C. = O. Drimba, *Istoria culturii și civilizației*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, vol. I: 1984, vol. II: 1987, vol. III: 1990, vol. IV: 1994.
- D. rock. = Daniela Caraman Fotea, Cristian Nicolau, *Dicționar rock, pop, folk*. București, Editura Humanitas, 1999.
- Druță, P. = Ion Druță, *Povara bunătății noastre*. București, Minerva, 2 vol., 1992 (prima ediție: vol. I: 1963, vol. II: 1968).
- DS = Aurelian Ionescu, Ștefan Sprangate, *Dicționar tehnic silvic (român-francez-german-englez-italian-ungar-rus)*. București, Tip. Tirajul Popa Savu, 1936.
- D. sănăt. = Eugen A. Pora (coord.), *Dicționarul sănătății*. București, Editura Albatros, 1978.

- D. sem. med. = Dan Georgescu, *Dicționar de semiologie medicală*. București, Editura Național, 1999.
- D. soc. = Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu (coord.), *Dicționar de sociologie*. București, Editura Babel, 1993.
- D. soc. ec. = Emilian M. Dobrescu (coord.), *Dicționar de sociologie economică*. București, Editura C. H. Beck, 2006.
- DSR = Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*. București, Editura Academiei, 1982.
- DSR² = Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.
- D. stom. = Ioan Lixandru, *Dicționar de stomatologie. Termeni, simptome și sindroame*. București, Editura Național, 2000.
- DȘL = Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de științe ale limbii*. București, Editura Științifică, 1997.
- DȘL² = Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*. București, Editura Nemira, 2001.
- D. șt. sol. = Ana Conea, Irina Vintilă, Andrei Canarache, *Dicționar de știința soluției*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- DT = Paul Bunescu, Zissu Karniol, Radu Țițeica, Max Solomon, *Dicționar tehnic*. București, Editura Tehnică, 1953.
- DTAM = Lucreția Titircă, *Dicționar de termeni pentru asistenții medicali*. Ediția a 9-a, București, Editura Viața Medicală Românească, 2008 (prima ediție în 1999).
- DTEFB = Mihai Miroiu, *Dicționar de termeni economici financiari-bancari și de bursă. Engleză, franceză, română*. Alexandria, Editura Andreescu, 1992.
- D. term. jur. = Ion Pitulescu, Pavel Abraham, Emil Derșidan, Ion Ranete, *Dicționar de termeni juridici uzuali. Explicativ-practic*. București, Editura Național, 1997.
- D. term. lit. = Emil Boldan (coord.), *Dicționar de terminologie literară*. București, Editura Științifică, 1970.
- DTI = Mihaela Marinescu, Marius Popa, *Mic dicționar de termeni internaționali intrați în uzul limbii române*. București, Editura Vremea, 2007.
- DTL = Al. Săndulescu (coord.), *Dicționar de termeni literari*. București, Editura Academiei, 1976.
- DTLR^d = Cristina Florescu (coordonator), Elena Dănilă, Laura Manea, Marius-Radu Clim, *DTLR^d, Bază lexicală informatizată. Derivate în -ime și -iște*. Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2008.
- DTM = Zeno Vancea (coord.), *Dicționar de termeni muzicali*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
- DTM² = Gheorghe Firca (coord.), *Dicționar de termeni muzicali*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, Editura Enciclopedică, 2008.
- DTO = Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*. Ediția a II-a revizuită și completată. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1994 (prima ediție în 1981).
- DTT = Radu Țițeica (coord.), *Dicționar de termeni tehnici*. București, Editura Tehnică, 1972.
- Dulfu, I. P. = Petre Dulfu, *Isprăvile lui Păcală*. București, Editura Tineretului, 1966 (prima ediție în 1894).
- DULR = Elena Comșulea, Valentina Șerban, Sabina Teiuș, *Dicționarul uzual al limbii române*. Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
- Dumistrăcel, Expr. = Stelian Dumistrăcel, *Până-n pânzele albe: expresii românești*. Ediția a II-a, revăzută și augmentată. Iași, Institutul European, 2001 (prima ediție în 1997).
- Dumistrăcel, Infl. lb. lit. = Stelian Dumistrăcel, *Influența limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Dumitrache, I. = Stolnicul Dumitrache, *Istoria evenimentelor din Orient, cu referință la principatele Moldova și Valahia, din anii 1769–1774*. Editată, după copia lui Necolai Piteșteanu din anii 1782, de V. A. Urechia. București, Tipografia Academiei Române, 1889 (extras din AA ist. seria II, tomul X, p. 353–479).
- Dumitrașcu, Str. = N. I. Dumitrașcu, *Strigoii*. București, Cultura Națională, 1929.

- Dumitriu, E. = Anton Dumitriu, *Eseuri. Știință și cunoaștere. Alétheia. Cartea întâlnirilor admirabile*. București, Editura Eminescu, 1986.
- Dumitriu, Ist. log. = Anton Dumitriu, *Istoria logicii*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975 (prima ediție în 1969).
- D. Dumitriu, P. G. = Dana Dumitriu, *Prințul Ghica*. București, Cartea Românească, vol. I: 1982; vol. II: 1984; vol. III: 1985.
- P. Dumitriu, Cron. fam. = Petru Dumitriu, *Cronică de familie*. Ediția a III-a. București, Editura Fundației Culturale Române, 3 vol., 1993 (prima ediție 1955).
- Dunăreanu, Ch. = N. Dunăreanu, *Chinuiții*. București, Minerva, 1907.
- Dunăreanu, R. = N. Dunăreanu, *Răsplata*. București, Minerva, 1908.
- Duțu, C. Î. = Alexandru Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*. București, Editura Academiei, 1972.
- DZMV = Eugen Paștea (coord.), *Dicționar de zootehnie și medicină veterinară*. București, Editura Agrosilvică, 1969.
- D. zoot. = Ion Dinu (coord.), *Dicționar enciclopedic de zootehnie*. București, Editura Ceres, 1982.
- Ec. agr. = *Probleme de economie agrară*. Culegere. București, Editura de Stat pentru Literatură Politică, 1957.
- Eftimiu, O. = Victor Eftimiu, *Opere*. Ediție îngrijită de Constantin Mohanu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 20 vol., 1969–2007.
- EGT = *Elementuri despre gheometrie. Elementuri despre trigonometria dreptunghiului*. Manuscris din anii 1820–1830 (Biblioteca Universității din Iași, cota III–11 f. 1–69; f. 70–82).
- Eliade, C.A. = Mircea Eliade, *Cosmologie și alchimie babiloniană*. București, Editura Vreamea, 1937.
- Eliade, Jur. = Mircea Eliade, *Jurnal*. Ediție îngrijită de Mircea Handoca. București, Editura Humanitas, 2 vol., 1993.
- Eliade, Mem. = Mircea Eliade, *Memorii*. Ediție îngrijită de Mircea Handoca. București, Editura Humanitas, 1991.
- Eliade, N.S. = Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*. Ediție îngrijită de Mircea Handoca. București, Editura Minerva, 2 vol., 1991 (prima ediție în română, 1971).
- Eliade, O. = Mircea Eliade, *Opere*. Ediție îngrijită de Mihai Dascal și Mircea Handoca. București, Editura Minerva, 2 vol., 1994–1997.
- Eliade, P.F. = M. Eliade, [*Integrala prozei fantastice*]. Ediție îngrijită de Eugen Simion. Iași, Editura Moldova, 3 vol., 1994–1995.
- P. Eliade, L. = P. Eliade, *Ce este literatura?* Ediție îngrijită de Alexandru George. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1978 (prima ediție 1903).
- ELR = Marius Sala (coord.), *Enciclopedia limbii române*. București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.
- Eminescu, O. = M. Eminescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Perpessicius, ulterior de un grup de cercetători de la Muzeul Literaturii Române. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II” / Editura Academiei Române, 16 vol., 1939–1993.
- Enc. pers. = Dumitru Bondalici, *Enciclopedia marilor personalități din Vechiul și Noul Testament*. Caransebeș, Editura Diecezană, 2005.
- Enc. rom. = C. Diaconovich, *Enciclopedia română*. Sibiu, Editura și tiparul lui W. Krafft. Tomul I: *A–Copenhaga*, 1898; tomul II: *Copepode–Keman*, 1900; tomul III: *Kemet–Zymotic*, 1904.
- Enc. tehn. = Nic. P. Constantinescu, *Enciclopedia invențiilor tehnice*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, vol. I: 1939; vol. II: 1942; vol. III: 1946.
- Enc. vet. = Gr. Hortopan, *Enciclopedie veterinară. Creșterea și boalele animalelor domestice*. Ediția II-a. București, Tipografia Revista Geniului, 1912.
- Episcopescu, A. = Ștefan Vasile Episcopescu, *Apele metalice ale Rumâniei mari*. Buzău, Tipografia Sfintei Episcopii, 1837.
- Episcopescu, M. = Ștefan Episcopescu (= Episcopescu), *Mijloace și leacuri de ocrotirea ciurii*. București, 1824.
- Episcopescu, O.Î. = Ștefan Vasile Episcopescu, *Oglinda înțelepciunii, cunoștința sineșului, coprinzătoare de antropologie și cosmologie, spre aflarea puterilor omului și ale naturii*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1843.

- Episcopescu, O. S. = Ștefan Vasile Episcopescu, *Oglinda sănătății și a frumuseții omenești. Mijloace și leacuri de ocrotirea și de îndreptarea stricăciunilor*. București, Tipografia de la Cișmea, 1829.
- Episcopescu, Practica = Ștefan Vasile Episcopescu, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării și-a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești. C-o prescurtare de chirurgie, de materia medică și veterinerie, pentru doctor și norod*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1846.
- Epoca = *Epoca*. Cotidian politic, scos de Partidul Conservator. Redactori: Barbu Ștefănescu Delavrancea, Gr. Ventura. București, 1885–1889, 1895–1916; seria II, Iași, 18 sept.–1 dec. 1918; seria III, București, 2 dec. 1918–1923, 1926–1938.
- ER = [*Curs de economie rurală*], Manuscris moldovenesc din 1835–1855; probabil o traducere din limba franceză (Biblioteca Academiei Române, cota 785).
- Esop = *Viața lui Esop*. Ediție îngrijită de Violeta Barbu. București, Editura Minerva, 1999 (text din 1703).
- Etimol. = *Tretaj pentru tehnologia etimologică*. Fragment de gramatică. Text moldovenesc, semnat „Theofan, 1810”. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 3051).
- Eustatievici, Gr. rum. = Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească. 1757. Prima gramatică a limbii române*. Ediție îngrijită de N. A. Ursu. București, Editura Științifică, 1969.
- Eustatievici, I. = *Scurt izvod pentru lucruri de obște și de chilin în scrisori de multe chipuri*. Traducere de Dimitrie Eustatievici. Sibiu, Chesaro-crâiasca Rumânească Privileghiata a Răsăritului Tipografie a lui Petru Bart, 1792.
- Eustatievici, Povăț. = *Ducere de mână sau povățuire către aritmetică sau socoteală, pentru întrebuițarea pruncilor rumânești celor neuniți ce să învață în școalele cele mici*. Traducere de Dimitrie Eustatievici. Sibiu, Tip. Petru Bart, 1789.
- Eustratie, Prav. = *Pravila aleasă*. Traducere de Eustratie, manuscris din 1632 (Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41).
- Eustratie, Prav.² = *Pravila aleasă*. Traducere de Eustratie. Ediție, studiu introductiv, note și glosar de Alin-Mihai Gherman. București, Editura Academiei Române, 2018 (text din 1632).
- Eustratie, Ș. taine = *Șapte taine a besearecii*. Traducere de Eustratie. Iași, Tipariul cel domnesc, 1644.
- Eustratie, Ș. taine² = *Șapte taine a besearecii. Iași. 1644*. Traducere de Eustratie Logofătul. Ediție critică, notă asupra ediției și studiu filologico-lingvistic de Iulia Mazilu. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012.
- Everac, C. L. = Paul Everac, *A cincea lebădă*. București, Editura Eminescu, 2 vol., 1982.
- Ev. înv. = *Evanghelie învățătoare (Govora, 1642)*. Ediție de Alin-Mihai Gherman. București, Editura Academiei Române, 2011.
- Ev. sl.-rom. = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551–1553*. Facsimile publicate de Emil Petrovici. București, Editura Academiei, 1971.
- E. Zoocin. = Mitică Georgescu, George Cristian Georgescu, *Enciclopedie zoocinegetică*. București, Editura Albatros, 1996.
- Fabian-Bob – Gusti, Geogr. = V. Fabian (= Fabian-Bob), D. Gusti, *Geografia nouă pentru școlile începătoare*. Partea astronomică și fizică, de răposatul paharnic V. Fabian. Partea politică cu geografia Moldovei, de stolnicul D. Gusti. Ediția a III-a. Iași, Institutul Albinei, 1843.
- Fabian-Bob, G. = V. Fabian-Bob, *Gheografia elementară, cuprinzătoare preliminarilor și descrierii gherenale a celor cinci părți a pământului*. Ediția a doua. Iași, Tipografia Albinei, 1840 (prima ediție în 1834).
- Facca, C. V. = Costache Facca, *Comodia vremii*, în Pr. dram., p. 87–110 (text din 1833).
- Factor, M. = A. Factor, *Manualul meu. Carte de obște folositoare pentru economii de casă și de câmp*. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- Familia = *Familia. Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni*. Pesta, apoi Oradea Mare. Redactor responsabil: Iosif Vulcan. 1865–1906.
- Fauna rom. = *Fauna Republicii Populare Române* (ulterior *Fauna Republicii Socialiste România și Fauna României*). Academia Română, 16 vol. (apărute pe fascicule), București, Editura Academiei Române, 1951–2015.
- Fauna rom. înd. = *Fauna Republicii Populare Române. Îndrumător*. Partea I. București, Editura Academiei, 1951.

- Fătu, D. = A. Fătul, *Descrierea și întrebuițarea apei simple și a apelor minerale din Moldova*. Iași, Tipografia Româno-Franceză, 1851.
- Fătu, M. = Anastasie Fătul, *Manual pentru învățătura moașelor*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.
- F. dum. = *Foaia duminicii, spre înmulțirea cei de obște folositoare cunoștințe*. Alcătuite de o societate de învățați. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1837.
- Filat. = Marcel Dănescu, *Filatelia de la A la Z*. București, Editura Sport-Turism, 1987.
- Filimon, O. = Filimon, *Opere*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu, București, Editura Minerva, 2 vol., 1975–1978.
- Filipescu, D. = *Dascalul agronomiei sau Mănoducătorul practic în toate ramurile economiei*. Traducere din limba germană și adaosuri de Leon Filipescu. Iași, Institutul Albinei, 2 vol., 1844.
- Filipi = Goran Filipi, *Atlasul lingvistic istroromân*. Pula, Znanstvena Udruga Mediteran, 2002.
- Filitti, C. S. = I. C. Filitti, *Clasele sociale în trecutul românesc*. București, Atelierele Grafice Socec & Co., Soc. Anonimă, 1925 (extras din Conv. lit. LVII, februarie-martie).
- Filitti, Org. adm. = Ioan C. Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a principatelor române*. București, Fundația Culturală Regele Mihai I, Imprimeria, 1929 (extras din *Revista de Drept Public* IV, nr. 2).
- Filocalia = *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți cari arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*. Traducere din limba greacă de Dumitru Stăniloae. Sibiu, Tipografia Arhidiecezană / București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, Roman, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor / București, Editura Harisma, vol. I: 1946, vol. II: 1947, vol. III: 1948, vol. IV: 1948, vol. V: 1976, vol. VI: 1977, vol. VII: 1977, vol. VIII: 1979, vol. IX: 1980, vol. X: 1981, vol. XI: 1990, vol. XII: 1991.
- Fiziologul = *Fiziologul*. Ediție îngrijită de V. Guruianu, în CMVCP II, p. 93–98 (text din 1693).
- FL = *Foaie literară pe I semestru al anului 1838*. Redactor G. Barițiu. Anul I. Brașov, Ioan Gött.
- Fl. d. (1592–1604) = *Floarea darurilor*. Ediție îngrijită de Magdalena Georgescu, în CMVCP I, p. 119–182.
- Fl. d. (1693) = *Floarea darurilor*. Text din 1693, manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 1436).
- Flacăra = *Flacăra*. Revistă social-politică și literar-artistică. București, 1952–2012.
- Flambura = *Flambura*. Revistă aromână tipărită la Salonic, vol. I: 1912, vol. II: 1914.
- Flechtenmacher, T. = I. Morison, *Tractație despre izvorul sănătății și pricina boalelor*. Traducere de Cr. Flechtenmacher, Iași, din 1829–1831. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 3687).
- Flora Mold. = I. Szabo, *Flora Prințipatului Moldovei*. Iași. Manuscris, text din 1840–1842, 3 vol., (Biblioteca Muzeului de Istorie Națională al Universității din Iași, cota III 503).
- Flora Rom. = *Flora Republicii Populare Române. Flora Reipublicae Popularis Romanicae* (de la vol. XI, *Flora Republicii Socialiste România*). București, Editura Academiei, vol. I: 1952; vol. II: 1953; vol. III: 1955; vol. IV: 1956; vol. V: 1957; vol. VI: 1958; vol. VII: 1960; vol. VIII: 1961; vol. IX: 1964; vol. X: 1965; vol. XI: 1966; vol. XII: 1972; vol. XIII: 1976.
- Florea, T. F. = Ion A. Florea, *Terminologia fierăriei în mediul rural din Moldova și Bucovina. Glosar*. Iași, Tipografia Universității „Al. I. Cuza”, 1981.
- Florescu, G. = Florian, *Gemenii din Bergam*. Traducere de I. Florescu. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
- Florian, R. = Mircea Florian, *Recesivitatea ca structură a lumii*. Ediție îngrijită de Nicolae Gogoneață și Ioan C. Ivanciu. București, Editura Eminescu, 2 vol., 1983–1987 (publicat postum).
- FM = *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. Revistă socială și literară. Brașov, 1838–1865.
- FN = *Foletul novel. Calendarul lui Constantin-Vodă Brâncoveanu. 1693–1704*. Traducere anonimă din limba italiană. Publicat de Emil Vărtosu. București, 1942.
- Foaia populară = *Foaia populară*. Revistă săptămânală. București, 1898–1903.
- Foață, H. = Șerban Foață, *Holorime*. București, Editura Litera, 1986.
- Fochi, D. E. = Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*. București, Editura Minerva, 1976.

- Fogarasi, Catehism = Fogarasi István, *Catechismus*, în Lajos Tamás, *Kátéja*, Cluj, 1942 (text din 1648).
- Folc. Dobr. = *Folclor din Dobrogea*. Culegere de Constantin Brăiloiu, Emilia Comișel și Tatiana Gălușcă-Cârșmariu. București, Editura Minerva, 1978.
- Folc. Mold. = *Folclor din Moldova*. Texte alese din colecții inedite. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1969.
- Folc. Olt. – Munt. = *Folclor din Oltenia și Muntenia*. Texte alese din colecții inedite. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, vol. I-II: 1967; vol. III: 1968; vol. IV: 1969; vol. V: 1970.
- Folc. Transilv. = *Folclor din Transilvania*. Texte alese din colecții inedite. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, vol. I-II: 1962; vol. III: 1967; vol. IV: 1969.
- Fontanin, C. = G. Mar. Fontanin, *Curs elementariu de geografia fizică și matematică*. București, Tipografia Colegiului Național, 1855.
- Fotino, Ist. = Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*. Traducere din neogreacă a unui volum din 1818, de George Sion. București, Imprimeria Națională a lui Iosef Romanov et Companie, 3 vol., 1859.
- Fragm. Tod. = *Fragmentul Todorescu*. Text îngrijit de Ion Gheție, în Texte rom. (XVI), p. 336–343 (text din 1562–1571).
- Frâncu – G. Candrea, M. = Teofil Frâncu, George Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Moșii)*. București, Tipografia Modernă, 1888.
- Frâncu – G. Candrea, R. = Teofil Frâncu, George Candrea, *Rotacismul la moși și istrieni*. București, Tipo-Litografia Dor. P. Cucu, 1886.
- C. Frâncu, Neol. Olt. = C. Frâncu, Neol. Olt. = Constantin Frâncu, „Neologisme juridico-administrative în documentele din Oltenia din timpul administrației austriece (1718–1739)”, în SCL, XXXVI, 1985, nr. 4, p. 307–319 și nr. 6, p. 495–506.
- Friedwagner, R. V. = Mathias Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*. I. Band: *Liebeslieder*. Mit 380 von Alex. Voievidca aufgezeichneten Melodien, 6 farbigen Bildern, einer Auswahl von 100 Liedern in deutscher Übersetzung und einer Karte herausgegeben. Würzburg, Konrad Triltsch Verlag, 1940.
- Frollo, V. = I. L. Frollo, *Vocabular italiano-român, franceso-român și româno-italiano-frances cu trei tractate gramaticale și cu adăugerea numenilor proprie celor mai principale*. Edițiune sterotipă. Partea I. *Vocabular italiano-român*. Pesta, Stabilimentul Tipografic al Societății Deutsch, 1869.
- Frunză, S. = Eugen Frunză, *Sub steagul vieții*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 1950.
- Frunză, Z. = Eugen Frunză, *Zile slăvite*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1951].
- Frunzetti, P. = Ion Frunzetti, *Pegas între Meduza și Perseu*. București, Editura Meridiane, 2 vol., 1985 (dat la tipar în 1943).
- Fulea, B. = Moisi Fulea, *Bucoavnă de normă*. Sibiu, 1815.
- Fulea, C.N. = [J. H. Campe], *Cărticica năravurilor bune pentru tinerime*. Traducere din limba germană de Moisi Fulea. Sibiu, Tipografia lui Ioann Bart, 1819.
- Fundam. = *Fundamentalnice legi pentru granița militară al Carlstadului, Varasdimului, Banalului, Slavoniei și a Bănatului*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1808.
- Fundescu, L.P. = *Literatura populară, basme, orații, păcălituri și ghicitori*. Adunate de I. C. Fundescu. Ediția a IV-a. București, Tipo-Litografia Dor. P. Cucu / Editura Librăriei H. Steinberg, 2 vol., 1896–1897 (prima ediție 1867).
- Fundoianu, P. = B. Fundoianu, *Poezii*. Ediție îngrijită de Paul Daniel și G. Zarafu. București, Editura Minerva, 1978.
- Furnică, D. C. = *Documente privitoare la comerțul românesc. 1473–1868*. Publicate de Dumitru Z. Furnică. București, Tipografia România Nouă, Theodor I. Voinea, 1931.
- Furnică, I. C. = *Din istoria comerțului la români, mai ales băcănia. 1593–1855*. Documente publicate de Dumitru Z. Furnică. București, Socec & Co., Societate Anonimă, 1908.

- Furnică, Ind. = *Industria și dezvoltarea ei în Țările Românești*. Lucrare făcută pe baza documentelor de Dumitru Z. Furnică. București, Institut de Arte Grafice „Tiparul Românesc”, 1926.
- Furtună, C. S. = *Cuvinte scumpe*. Taclale, povestiri și legende românești. Culese de Dumitru Furtună. București, Librăriile Socec & Co. și C. Sfetea, 1914.
- Furtună, V. Î. = *Vremuri înțelepte. Povestiri și legende românești*. Culese de Dumitru Furtună. București, Librăriile Socec & Co., C. Sfetea și Librăria Națională, 1913.
- Fuss = M. Fuss, „Alphabetarische Zusammenstellung der sächsischen, ungarischen, walachischen und deutschen Trivialnamen in Siebenbürgen wildwachsender oder allgemein cultivierter Pflanzen”, în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, III, Hermannstadt, Verlag des Vereins, 1848, p. 177–208.
- G = *Gândirea*. Revistă literară, artistică și socială. Cluj, apoi București, 1921–1944.
- G. sp. = *Gazeta sporturilor*. Cotidian. București, 1989–.
- Gafencu, Î. P. = Grigore Gafencu, *Însemnări politice. 1929–1939*. Ediție îngrijită de Stelian Neagoe. București, Editura Humanitas, 1991.
- Galaction, O. = Gala Galaction, *Opere*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 10 vol., 1994–2005.
- Galan, B. = Valeriu Emil Galan, *Bărăgan*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă / Editura Tineretului, 2 vol., 1954–1959.
- Galan, Z. R. = Valeriu Emil Galan, *Zorii robilor*. Ediția a II-a. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1951 (prima ediție în 1950).
- Gane, S. = Nicolae Gane, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. București, Editura Minerva, 1979.
- C. Gane, A. V. = C. Gane, *Amărâte și vesele vieți de jupânese și cucoane. Boieroaice din Moldova și Țara Românească în veacurile XVI–XIX*. București, Editura Modernă, 1943.
- C. Gane, T. V. = C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*. București, Luceafărul S. A. / Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, vol. I: 1932; vol. II: 1935; vol. III: 1939.
- Gaster, Lit. pop. = Moses Gaster, *Literatura populară română*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu. București, Editura Minerva, 1983 (prima ediție 1883).
- Gavra, L. = Alexandru Gavra, *Lexicon de conversație istoricesc-religionariu*. Tom întâi. A–B. Buda, Tipărit în Regeasca Tipografie, 1847.
- Gaz. săt. = *Gazeta săteanului*. Râmnicu Sărat, 1884–1894.
- Gârbea, Marx = Horia Gârbea, *Cine l-a ucis pe Marx?* București, Editura Vinea, 2001.
- Gârleanu, S. A. = Emil Gârleanu, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1963.
- GBLR = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*. București, Academia Română, Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- GBLR – CE = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica de bază a limbii române: Caiet de exerciții*. București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.
- GCR = *Chrestomație română*. Alcătuită de M. Gaster. Leipzig / București, F. A. Brockhaus / Socec & Co., 2 vol., 1891.
- Genilie, G. = I. Genilie, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- Genilie, Princip. = I. Genilie, *Principe de geografie pentru tinerimea studioasă*. Ediția a doua. București, Tipografia Colegiului Național, 1851 (prima ediție în 1841).
- Geologia XI = Ion Băncilă, *Geologia*. Manual pentru clasa a XI-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Geom. sp. X = Cezar Coșniță, *Geometrie în spațiu*. Manual pentru clasa a X-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Geometrie VIII = Cezar Coșniță, G. D. Simionescu, *Geometrie*. Manual pentru clasa a VIII-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Geometrie IX = G. D. Simionescu, Cezar Coșniță, *Geometrie*. Manual pentru clasa a IX-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.

- Georgescu, R. M. = Al. Dumas, *Regina Margot*. Traducere de P. M. Georgescu. București, George Ioanid, 3 părți, 1856.
- Georgescu-Sachelarie, Jud. dom. – P. J. = Valentin Al. Georgescu, Ovid. Sachelarie, *Judecata domnească în Țara Românească și Moldova (1611–1831)*. Partea a II-a: *Procedura de judecată*. București, Editura Academiei, 1982.
- Georgescu-Strihan, Jud. dom. – O. J. = Valentin Al. Georgescu, Petre Strihan, *Judecata domnească în Țara Românească și Moldova (1611–1831)*. Partea I: *Organizarea judecătorească*. București, Editura Academiei Române, vol. I 1979, vol. II 1981.
- Georgescu-Tistu, B. = *Folklor din județul Buzău*. Culegere de N. Georgescu-Tistu. București, Cultura Națională, 1928.
- Georgescu-Tistu, B.L.R. = Nicolae Georgescu-Tistu, *Bibliografia literară română*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională 1932.
- Gergely, O. L. = *Omu de lume seau Sontice regule cuviinței, grației, mai alesului mod a vieței și a adeveratelor blândețe, spre întribuințarea tinerimei românești*. Traducere adăugită de Vasilie Gerghely de Csokotis. Viena, Tipografia lui Dimitrie Davidovici, 1819.
- Ghelase, T. pescuit. = Gh. I. Ghelase, *Tehnica pescuitului*. București, Editura Tehnică, vol. I: 1949, vol. II: 1951.
- Gheogr. = *Gheografie a tuturor stăpânilor*. Manuscris din 1834 (Biblioteca Academiei Române, cota 2771, f. 11–106^v).
- Gheografia = *Parte a doua a gheografiei. Fragment. Pentru arătare globului. Întâia orânduială a globului*. Manuscris din 1802 (Biblioteca Academiei Române, cota 1152, f. 48^f–51^v).
- Gheom. – Trigon. = *Începuturile gheometriei a lui Volfii, a căriia partea cea întâi arată începuturile a gheometriei ce să zice epipedos, adecă măsurare de câmp. Începuturile trigonometriei cei di pi câmp*. Traducere din neogreacă, făcută în Moldova, în intervalul 1800–1820, probabil de dascălul Petru Stamatiadi de la Academia Domnească. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 923).
- Gheorgachi, Cer. = *Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762*. Studiu și text de Dan Simonescu. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1939.
- Gheorghiu-Dej, Gosp. Agr. = Gh. Gheorghiu-Dej, *Cuvântare rostită la Congresul frunțașilor din gospodăriile agricole colective, 23 mai 1953*. București, Editura pentru Literatură Politică, 1953.
- Gherasim, I. A. = *Istoria Americăi*. Traducere din limba franceză de Gherasim, arhimandrit al Mitropoliei Iașului. Manuscris, copii din: tom I: 1800; tom II: 1795 (Biblioteca Universității din Iași, ms., cota IV–17).
- Gherasim, Ist. = Voltaire, *Istoria craiului Șveziei Carol 12*. Traducere din limba franceză de arhimandritul Gherasim din Iași, manuscris din 1792 (Biblioteca Universității din Iași, cota IV–5).
- Gherasim, Șt. stihii = *Pentru știința stihilor, unde să cuprindă și alte științi*. Traducere din limba franceză de arhidiaconul, apoi arhimandritul Gherasim de la mitropolia din Iași, pe la 1786–1788. Manuscris, copie din anul 1814 (Biblioteca Academiei Române, ms. 194).
- Gherasim, T. F. = Abatele Pérau, *Taina francmasonilor*. Traducere de arhimandritul Gherasim, din 1787. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 451).
- Gherasim, V. H. = Lesage, *Viața domnului Heruvim de la Ronda*. Traducere de arhimandritul Gherasim de la mitropolia din Iași, manuscris din anul 1793 (Biblioteca Academiei Române, ms. 46).
- Gherasim Putneanul, Gheografie = *Gheografie noaună, care cearcă de obște toată fața a sferii idroghiu*. Traducere din neogreacă făcută de ierodiaconul Gherasim Putneanul de la episcopia Romanului în 1770–1780. Manuscris, copie din 1780 (Biblioteca Arhivelor Statului, Iași, cota 121).
- Gherasim Putneanul, Haract. = *Haractirurile lui Epictit*. Traducere din limba franceză a unei versiuni comentate a *Manualului* și altele, făcută de ierodiaconul Gherasim Putneanul de la episcopia Romanului. Manuscris, copie din anul 1779 (Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași, cota 124).
- Gherasim Putneanul, Telemahos = Fénelon, *Întâmplările lui Telemahos, fiului lui Ulises*. Traducere din limba franceză făcută de ierodiaconul Gherasim Putneanul de la episcopia Romanului, pe la 1770. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 1576).

- Gheție, R. M. = Ion Gheție, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Român-magyar szótár*. Budapest, Franklin – Társulat Magyar irod. intézet és könyvnyomda Kiadása, 1896.
- I. Gheție, B. = Ion Gheție, *Birutorii*. București / Chișinău, Editura Litera Internațional, 2 vol., 2002.
- I. Gheție, B. D. = Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*. București, Editura Academiei, 1975.
- I. Gheție, Î. S. = Ion Gheție, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*. București, Editura Academiei, 1974.
- I. Gheție – Mareș, Gr. = Ion Gheție, Al. Mareș, *Grauirile dacoromâne în sec. al XVI-lea*. București, Editura Academiei, 1974.
- I. Gheție – Mareș, Intr. fil. = Ion Gheție, Al. Mareș, *Introducere în filologia românească. Probleme. Metode. Interpretări*. București, Editura Enciclopedică Română, 1974.
- Ghibănescu, I. Z. = *Ispisoace și zapise*. Documente slavo-române publicate de Gh. Ghibănescu, 6 vol. a câte 2 părți, Iași, Tipografia Dacia / Goldner, 1906–1933.
- Ghibănescu, S. I. = *Surete și izvoade*. Documente slavo-române. Publicate de Gh. Ghibănescu. Iași, Tipografia Dacia / Lumina Moldovei / Viața românească / Presa bună, Huși, Atelierele Zanet Corlățeanu / Tipografia „Lețcaș” George Jorică, 25 vol., 1906–1933.
- Ghibu, O. bis. = Onisifor Ghibu, *Viața și organizația bisericească și școlară în Transilvania și Ungaria*. București, Institutul de Arte Grafice „Nicolae Stroilă”, 1915.
- Ghica, O. = Ion Ghica, *Opere*. Ediție îngrijită de Ion Roman. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 4 vol., 1967–1985.
- Ghica, Scr. Al. = Ion Ghica, *Scrisori către Vasile Alecsandri*. Ediție îngrijită de Radu Gârmacea, București, Humanitas, 2004.
- Ghica – Sturdza, A. = Ion Ghica, Dimitrie A. Sturdza, *Ajutorul comerciantului, al agriculturii și al inginerului. Greutăți și măsuri etc. Formule întrebuințate la comerț, bancă, agricultură și ingineria civilă*. București, Librăria Socec & Co., Viena, Tipografia Carol Gerold și Fiii, 1873.
- Ghinoiu, P. R. = Ion Ghinoiu, *Panteonul românesc. Dicționar*. București, Editura Enciclopedică, 2001.
- Giuglea – Vâlsan, R. S. = G. Giuglea, G. Vâlsan, *De la românii din Serbia. Culegere de literatură populară*. București, Tipografia Curții Regale, F. Göbl Fiii, 1913.
- C. Giurescu, St. ist. = C. Giurescu, *Studii de istorie*. Antologie, îngrijire de ediție și introducere de Dinu C. Giurescu. București, Editura Eminescu, 1993.
- C. C. Giurescu, D. = C. C. Giurescu, „Contribuțiuni la studiul marilor dregători în secolele XIV și XV”, în *Bul. com. ist.* V (1926), p. 1–176.
- C. C. Giurescu, I. R. = Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, vol. I: 1935; vol. II₁–II₂: 1937; vol. III₁: 1942; vol. III₂: 1946.
- C. C. Giurescu, Ist. șt. tehn. = Constantin C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV – începutul secolului XIX*. București, Editura Științifică, 1973.
- C. C. Giurescu, P. O. = Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri până la 1918*. București, Editura Academiei Române, 1969.
- GÎ = *Gazeta învățământului*. Organ al Ministerului Învățământului, Culturii și al Uniunii Sindicatelor din Instituțiile de Învățământ și Cultură. [București], 1953–1971.
- Gîdei, Cron. mold. = Al. Gîdei, *Studiu asupra cronicarilor moldoveni din punct de vedere al limbei, metodei și cugetărei*. București, Editor Atanasie Nițeanu (Tip. E. Miulescu), 1898.
- GL = *Gazeta literară*. Organ săptămânal al Uniunii Scriitorilor. București, 1954–1968.
- Gl. Munt. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Glosar dialectal. Muntenia*, București, Editura Academiei, 1999.
- Gl. Olt. = Boris Cazacu (coord.), *Glosar dialectal. Oltenia*. București, Editura Academiei Române, 1967.
- Glosele Bogdan = *Glosele Bogdan*. Ediție îngrijită de Magdalena Georgescu, în *Texte rom.* (XVI), p. 422–438 (sec. XVI – inc. sec. XVII).
- Gl. reg. = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*. București, Editura Academiei, 1961.
- GM = *Gazeta de Moldavia*. Urma Albinei Românești, cu a ei foileton. Publicație periodică politică și literară. Iași, 1850–1858.
- Goga, O. = Octavian Goga, *Opere*. Ediție îngrijită de Ion Dodu Bălan. București, Editura Minerva, 2 vol., 1978.

- Goga, O.² = Octavian Goga, *Opere*. Ediție îngrijită de Ion Dodu Bălan, București, Univers Enciclopedic, vol. I, 2011.
- Golescu, S. = Constantin Golescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu. București, Editura Minerva, 1990.
- Golescu, Tract. = *Adunare de tractaturile ce s-au urmat între preaputernica împărăție a Rusii și Nalta Poartă, însă acelea numai, care sunt pe seama Prințipurilor Valahiei și Moldaviei*. Tălmăcită de Constandin Radovici din Golești [= Dinicu Golescu]. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1826.
- I. Golescu, B. = Iordache Golescu, *Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești*. București, Tipografia lui Eliad, 1840.
- I. Golescu, Cond. = Iordache Golescu, *Condica limbii rumânești*. Manuscris în șapte volume, c.1832 (Biblioteca Academiei Române, cotele 844–850).
- I. Golescu, S. A. = Iordache Golescu, *Scrieri alese. Teatru. Pamflete. Proză. Versuri. Proverbe. Traduceri. Excerpte din Condica limbii românești și din Băgări de seamă asupra canoanelor gramaticești*. Ediție îngrijită de Mihai Moraru. București, Cartea Românească, 1990.
- I. Golescu, U. O. = A. von Kotzebue, *Urârea de oameni și pocăința*. Traducere de Iordache Golescu după o versiune grecească, în 1816. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 2911).
- Gologan, C. R. = N. V. G. Gologan, *Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov*. București, 1928.
- Goma, Jur. = Paul Goma, *Jurnal*. București, Editura Nemira / Criterion Publishing / Editura Anamarol, 8 vol., 1997–2007.
- Goma, Ost. = Paul Goma, *Ostinato*. București, Univers, 1992 (scrisă în 1966).
- Gorjan, H. = *Halima sau povestiri mitologicești arabești, pline de băgări de seamă, și de întâmplări foarte frumoase și de mirare*. Traducere de I. Gherasim Gorjan. București, vol. I–II: 1835, vol. III: 1837, vol. IV: 1838.
- Gorovei, Cim. = *Cimiliturile românilor*. Publicate de Artur Gorovei. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1898.
- Gorovei, Cr. = Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*. București, Librăriile Socec & Co., Pavel Suru, C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena Gerald & Comp., 1915.
- Gorovei, D. = Artur Gorovei, *Descântecelul românilor*. București, Regia M. O. Imprimeria Națională, 1931.
- Gorovei – Lupescu, B. = Artur Gorovei, M. Lupescu, *Botanica poporului român*. Fălticeni, Tipografia Iosef Bendit, 1915.
- Gorun, S. A. = Ion Gorun, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Lidia Munteanu și Vasile Netea. București, Editura Minerva, 1983.
- Graiul = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*. Publicate de I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția. București, Socec & Co. Vol. I: 1906; vol. II: 1908.
- Gram. Mold. = *Verb-scrib-reguleta sau Gramatica moldov-românească*. Preascrie de-al doilea din cărțile d[sa]le d. Gheorghie Dimitriu, în Seminariia Socola. Manuscris din jurul anului 1840 (Biblioteca Academiei Române, cota 528).
- Gram. rom. = Dimitrie Macrea (coord.), *Gramatica limbii române*. Academia Română. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1954.
- Gram. rom.² = Al. Graur, Mioara Avram, Laura Vasiliu (coord.), *Gramatica limbii române*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Academia Română. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1963.
- Gram. rom.³ = Valeria Guțu-Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*. Academia Română București, Editura Academiei Române, 2 vol., 2005.
- Gram. rom.³ – 2008 = Valeria Guțu-Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*. Tiraj nou, revizuit. Academia Română. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 2008.
- Grande, S. = Grigore H. Grande, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Pavel Țugui. București, Editura Minerva, 1975.
- Grădișteanu, D. P. = Molière, *Domnu Pursoniac*. Traducere de Gr. Grădișteanu fiul. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.

- Gr. băn. = Romul S. Molin, „Din graiul bănașenilor”, în N. Rev. R., vol. VIII, 1910, nr. 13–14, p. 191–196.
- Greceanu, Î. = Polyzois Contos, *Învățături de multe științe, folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe dumnezeiasca Scriptură*. Traducere din limba greacă de Nicodim Greceanul. Sibiu, Tipografia lui Ioann Bart, 1811.
- R. Greceanu, Î. = Radu Greceanu, *Începătura istoriei vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, Io Costandin Brâncoveanu Basarab voievod*, în Cron. munt. II, p. 5–272 (text din 1693–1714).
- Răducanu Greceanu, Cuv. = Fontenelle, *Cuvântări pentru mulțimea lumilor*. Traducere din neogreacă de Răducanu Greceanu. Manuscris de la începutul secolului al XIX-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 1383).
- Grecescu, Fl. = Doctorul D. Grecescu, *Conspectul florei României. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic*. București, Tipografia „Dreptatea”, 1898.
- Gregorian, Cl. = M. Gregorian, *Graiul din Clopotiva*. București, Socec, 1937 (extras din GS, VII, 1937, p. 132–193).
- Gridan, U. B. = Teofil Gridan, *Universul bijuteriilor*. București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Grigore Râmniceanu, Fragm. = [Fragmente de algebră, aritmetică și trigonometrie]. Text muntean din anul 1801, tradus probabil de Grigorie Râmniceanu, manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 1081).
- Grigore Râmniceanu, L. = Ioan Damaschin, *Loghică*. Traducere de episcopul Grigore Râmniceanu. București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1826.
- Grigore Râmniceanu, M. A. = [Manuil Glyzonie Hiotul, *Manual de aritmetică practică*]. Traducere din greacă de Grigorie Râmniceanu. Manuscris din 1793 (Biblioteca Academiei Române, cota 1316).
- Grigoriu, E. = S. Gessner, *Erast*. Traducere din limba greacă de sardăreasa Zoița Grigoriu. Iași, 1822.
- Grigoriu-Rigo, M. P. = Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*. Vol. I: *Boalele oamenilor*, vol. II: *Boalele vitelor*. București, Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1907 (extras din AA lit. seria II, tomul XXX).
- Grigorovitza, C. G. = Em. Grigorovitza, *Chipuri și graiuri din Bucovina*. București, Editura Minerva, Institutul de Arte Grafice și Editură, 1905 (prima ediție în 1900).
- Grigurcu, C. R. = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*. București, Editura Cartea Românească, 1981.
- Groșan, C. C. = Ioan Groșan, *Caravana cinematografică*. București, Editura Cartea Românească, 1985.
- Groșan, P. O. = Ioan Groșan, *O sută de ani de zile la porțile Orientului*. Ediția a II-a. București, Editura Aula, 2002 (prima ediție în 1992).
- GS = *Grai și suflet*. Revista Institutului de Filologie și Folklor, publicată de Ovid Densusianu. București, 1923–1934; 1937.
- GT = *Gazeta de Transilvania* (ulterior, *Gazeta Transilvaniei*, *Gazeta transilvană*). Publicație periodică, politică și culturală. Brașov, 1838–1873; 1875–1945.
- GTN = *Gazeta Teatrului național*. Revistă literară. Condușă de I. Heliade-Rădulescu. București, 1835–1836.
- Guguțel = *Guguțel, fiul vicleanului Meșter Perdaș, carte de tot glumeață și amuzantă, oricine o cetește nu mai isprăvește a râde firește*. Galați, Librăria, G. D. Nebunelly și fiii, 1879.
- Gulian, B. C. = Constantin I. Gulian, *Bazele istoriei și teoriei culturii*. București, Editura Academiei, 1975.
- Gusti, G. V. = D. Gusti, *Geografia veche*. Pentru clasele colegiale din Academia Mihăileană. Iași, Inst. Albinei, 1843.
- Gusti, R. = Dimitrie Gusti, *Ritorică română pentru tinerime*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.
- D. Gusti, P. A. = Dimitrie Gusti, *Pagini alese*. Ediție îngrijită de Ovidiu Bădina și Octavian Neamțu. București, Editura Științifică, 1965.
- Gyr, P. = Radu Gyr, *Poezii*. Ediție îngrijită de Simona Popa. Timișoara, Editura Marineasa, 3 vol., 1992–1994.
- H. = *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu*. Manuscris legat în 19 volume (Biblioteca Academiei Române, cotele 3418–3436).

- Hamangiu – Nicolau, Dr. roman = C. Hamangiu, Matei G. Nicolau, *Dreptul roman*. Volumul I. București, Editura Librăriei Socec & Co., Societate anonimă, 1930.
- Haneș, Ț. Olt. = V. V. Haneș, *Din Țara Oltului. Însemnări etnografice și lingvistice, culegere de texte, glosar de cuvinte și mai multe clișee*. București, Editura Casei Școalelor, 1922.
- P. Haneș, L. lit. = Petre V. Haneș, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*. București, Tipografia „Munca”, 1904.
- Hasdeu, I. C. = B. P. Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pământul Țării Românești*. Ediție îngrijită de Grigore Brâncuș. București, Editura Teora, 1999 (prima ediție: vol. I: 1873, vol. II: 1875).
- Hasdeu, I. V. = B. Petriceicu-Hasdeu, *Ion-Vodă cel cumplit*. București, Imprimeria Ministerului de Resbel, 1865.
- Hasdeu, O. = B. P. Hasdeu, *Opere*. Ediție îngrijită de Stancu Ilin (vol. I–II, IV–VI), I. Opreșan (vol. II, VII) și Crina Decusară Bocșan (vol. III). București, Editura Minerva / Editura Floarea Darurilor / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 7 vol., 1986–2004.
- Hasdeu, Pub. P. = B. P. Hasdeu, *Publicistica politică. 1869–1902*. Ediție critică, prefață, note și comentarii de I. Opreșan. București, Editura Saeculum I. O., 2 vol., 2001.
- Hasdeu, Pub. pol. = B. P. Hasdeu, *Publicistica politică*. Volumul I. 1858–1868. Ediție critică de Stancu Ilin. București, Editura Floarea Darurilor, 2002.
- Hasdeu, St. lingv. = B. P. Hasdeu, *Studii de lingvistică și filologie*. Ediție de Gr. Brâncuș, București, Editura Minerva, 2 vol., 1988.
- Heliade-Rădulescu, A. = *Aritmetica lui L. B. Francoeur*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- Heliade-Rădulescu, B. = Marmontel, *Bărbatul bun*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- Heliade-Rădulescu, D. C. = Miguel de Cervantes, *Don Chishot de la Mancha*. Traducere din limba franceză, după Florian, de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 2 vol., 1840.
- Heliade-Rădulescu, D. J. = Lord Byron, *Don Juan*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliade, 1847.
- Heliade-Rădulescu, F. B. = Marmontel, *Femeia bună*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 1832.
- Heliade-Rădulescu, Gr. p. = *Regulile sau gramatica poeziei*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, 1831.
- Heliade-Rădulescu, Gr. rom. = Ion Heliade-Rădulescu, *Gramatică românească*. Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo. București, Editura Eminescu, 1980 (prima ediție în 1828).
- Heliade-Rădulescu, Gr. rom. ms. = Ion Heliade-Rădulescu, *Gramatică românească*. Manuscris, copie din 1827 (Biblioteca Academiei Române, ms. 4796).
- Heliade-Rădulescu, Hr. = I. Eliad [=Heliade-Rădulescu], *Hristianismu la începutul său. Ecstract din Cele din urmă zile ale lui Pompei*. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- Heliade-Rădulescu, M. P. = A. de Lamartine, *Meditații poetice*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu, București, 1830.
- Heliade-Rădulescu, O. = Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de D. Popovici. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 2 vol., 1939–1943.
- Heliade-Rădulescu, O.² = Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție critică de Vladimir Drimba. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 4 vol., 1967–1985.
- Heliade-Rădulescu, O.³ = Ion Heliade-Rădulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu. București, Univers Enciclopedic, 2 vol., 2002.
- Heliade-Rădulescu, O. L. B. (A) = *Din operile lui lord Byron*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, vol. I: 1837; vol. II₁–II₂: 1839 (Biblioteca Academiei Române).
- Heliade-Rădulescu, O. L. B. (B) = *Din operile lui lord Byron*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, vol. I: 1837; vol. II₁–II₂: 1839 (Biblioteca Națională).
- Heliade-Rădulescu, Paralelism = I. Heliade, *Paralelism între limba română și italiană* (pe vol. II: *Paralelism între dialectele română și italiană sau forma ori gramatica acestor două dialecte*). București, Tipografia lui Heliade, vol. I: 1840, vol. II: 1841.

- Heliade-Rădulescu, S. L. B. = *Din scrierile lui lord Byron*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 3 vol., 1834.
- Heliade-Rădulescu, Speronare = Al. Dumas, *Speronare (impresii de călătorie)*. Traducere de I. Heliade-Rădulescu. București, Tipografia lui Eliad, 1847.
- Heliade-Rădulescu, V. = I. Eliade, *Vocabular de vorbe streine în limba română, adică: slavone, ungurești, turcești, nemțești, grecești etc.* București, Tipografia lui Eliade, 1847.
- Heliade-Rădulescu – Câmpineanu, F. = *Lucrările Societății filarmonice de la 1 dechemvrie 1833 până la 1 aprilie 1835*. [Editat de I. Heliade-Rădulescu și I. Câmpineanu.] București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- Hepites, B.-A. = C. C. Epitis [= Hepites], *Însușire fizică a apei minerale numită Balta-Albă*. București, La pitaru Zaharia Carcalechi, tipograful Curții, 1847.
- Hepites, Pietr. M. = C. C. Hepites, *Însemnări asupra pietrilor meteorice și asupra puțurilor arteziene*. Brăila. Manuscris din 1835 (Biblioteca Academiei Române, cota 2859).
- Herzog – Gherasim, M. = E. Herzog, V. Gherasim, „Glosarul dialectului mărginean”, partea I: *A-căškă*, în CC I, 1924, p. 355–399; partea II: *Da-huzuri*, în CC II–III, 1925–1926, p. 371–428; partea III: *I-k'uz*, în CC IV–V, 1927–1928, p. 185–260; partea IV: *l'-m*, în CC VII, 1931–1932, p. 1–47.
- Hill, Gram. lat. = George Hill, *Începuturi de gramatică latină pentru clasele de limba latină, în Colegiul Sfântul Sava*. București, Tipografia Colegiului, 1842.
- Hist. urb. = *Historia Urbana*. Revista Comisiei de Istorie a Orașelor din România. Editura Academiei Române. Anul I (1993) ș.u.
- Hobana, S. F. – L. A. = Ion Hobana, [Scrieri], vol. I: *Science fiction. Autori, cărți, idei*. București, Editura Eminescu, 1983; II: *Literatura de anticipație. Autori, cărți, idei*. București, Editura Eminescu, 1986.
- Hodoș, C. băn. = *Cântece bănățene*. Culese de E. Hodoș. Caransebeș, 1898.
- Hodoș, D. = E. Hodoș, *Mic dicționar*. Cuprinde peste 15 mii de neologisme, cuvinte străine, unele provincialisme, arhaisme ș.a. Pentru școale și particulari. Ediția I. Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, [1929].
- Hodoș, P. P. = *Poezii populare din Bănat*. Culegere publicată de Enea Hodoș. 3 vol., vol. I: Caransebeș, 1892; vol. II: *Balade*. Sibiu, Editura „Asociațiunii”, 1906; vol. III: *Descântece*. Sibiu, Editura „Asociațiunii”, 1912.
- Hogaș, D. M. = C. Hogaș, *Pe drumuri de munte*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, vol. I: 1944, vol. II: 1947.
- Hol. = *Pentru holeră*. București, foi volante din 1829–1830 (Biblioteca Academiei Române, pachetul IX).
- Holban, R. = Maria E. Holban, „Un raport francez despre Moldova (1828) al consulului Lagan”, în *Bul. com. ist.* IX, 1930, p. 147–184.
- A. Holban, O. = Anton Holban, *Opere*. Studiu introductiv, ediție îngrijită, note și bibliografie de Elena Beram. București, Editura Minerva, 3 vol., 1970–1975.
- Horea, C. = Ion Horea, *Coloană în amiază*. Versuri. București, Editura pentru Literatură, 1961.
- Horea, P. = Ion Horea, *Poezii*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 1956.
- Horga-Popovici, Og. = Nicolae Horga-Popovici, *Oglindă arătată omului înțelept carea cuprinde în sine vechile ntâmplări cu pildă adusă cumu-i de lipsă omului a se cunoaște și celui de aproape îngăduit a fi din înțelepciunea sa*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1807.
- Hoțul = *Hoțul*. Revistă săptămânală. București, 1887–1888.
- Hrisoverghi, A. = A. Dumas, *Antoni*. Traducere de A. Hrisoverghi. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- Hrisoverghi, P. = A. Hrisoverghi, *Poezii*. Ediție completă. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1843.
- Hrisovul = *Hrisovul*. Buletinul Școalei de arhivistică. București, 1941–1947; serie nouă, 1995–2009.
- Huboți, Î. = Ioan Huboți, *Oarecare învățături pentru căutarea boalelor și prăsirea vitelor domestice*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842.
- Iacob, Mat. sup. = Caius Iacob, *Curs de matematici superioare*. București, Editura Tehnică, 1957.
- Ianovici, Gram. rom. = Vasili Ianovici, *Gramateca limbei românești, pentru a treia clasă a școalelor poporene*. Viena, Leopold Grund, 1851.
- Iarcu, D. S. = J. Jaclot, *Doppia scriptură sau ținerea catastifelor, în partidă simplă și în partidă îndoită*. Traducere din limba franceză de D. Iarcu. București, Tipografia lui Eliade, vol. I: 1844, vol. II: 1845.

- Iarcu, M. G. = *Mesuri și greuteți sau Aritmetica soțială*. Culeasă și tipărită de Dimitrie Iarcu. București, Tipografia „Secolului”, 1857.
- Iarcu, Rom. glum. = *Românul glumeț. Basmе, legende, tradițiuni populare orațiuni de Anul Nou și de nuntă, cântece populare vechi, ghicitori, povestea vorbii sau proverburі etc.* Culese de Dimitrie Iarcu. Ediția a IV-a revăzută și adăugită. București, Tipografia Thiel & Weiss, 1874 (prima ediție în 1857).
- I. B. = *Informația Bucureștiului*. Ziar, 1953–1989.
- Ibrăileanu, O. = G. Ibrăileanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Rodica Rotaru și Al. Piru. București, Editura Minerva, 10 vol., 1974–1980.
- Ic. lum. = *Icoana lunei*. Foaie pentru îndeletnicirea moldo-românilor. Redactor responsabil: Gh. Asachi. Iași, Tipografia „Institutul Albinei”, 1840–1841; 1845–1846.
- I. Cr. = *Ion Creangă*. Revistă de limbă, literatură și artă populară. Redactor: Tudor Pamfile. Bârlad, 1908–1921.
- Ieud = *Manuscrisul de la Ieud*. Ediție îngrijită de Mirela Teodorescu și Ion Gheție. București, Editura Academiei, 1977 (text din 1622–1633).
- IL = *Iașul literar*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din România. Filiala Iași. 1954–1969.
- Ilarion, Ex. = Vasile cel Mare, *Exaimeronul*. Traducere și comentarii de ieromonahul Ilarion de la Dragomirna, din 1774–1775. Manuscris, copie din jurul anului 1800 (Biblioteca mănăstirii Neamț, ms. 198).
- Inochentie, E. = *Ecaterina al doile. Istorie adunată a Împărăției rusăști din ceputul ei pân’ la anul de acum. Împreună și scriire împrejură a Tavricescului Hersonescului ostrov și a orașului Hersonii*. Traduceri din grecește de ieromonahul Inochentie, egumenul mănăstirii Pângărați, probabil împreună cu logofătul Ioniță Chira, în anul 1788. Manuscris, copie din anul 1793 (Biblioteca Academiei Române, ms. 3102).
- Inst. feud. = Ovid Sachelarie, Nicolae Stoicescu (coord.), *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*. București, Editura Academiei, 1988.
- Instit. Ling. Val. = *Institutiones Linguae Valachicae*. Ediție îngrijită de Gh. Chivu, București, Editura Academiei Române, 2001 (text din c.1770).
- Instr. dez. (1796) = [*Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor*]. Foaie volantă. Cluj, 1796.
- Instr. dez. (1797) = [*Instrucțiuni pentru iertarea dezertorilor*]. Foaie volantă. Cluj, 1797.
- Instr. emigr. = [*Instrucțiuni privitoare la emigrație*]. Foaie volantă. Sibiu, 1787.
- Instr. șc. = *Instrucție pentru școalele românești în Bănat*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1809.
- Instrucții = *Instrucții* [privitoare la emigrația din Bucovina]. Foaie volantă. Traducere de I. Budai-Deleanu. Viena, 1787.
- Instrucțiuni = [*Instrucțiuni pentru evidența populației*]. Foaie volantă. Sibiu, Tipografia lui Petru Barth, 1785.
- Intr. lingv. = Al. Graur (red. resp.), *Introducere în lingvistică*. București, Editura Științifică, 1958.
- Ioanovici, Tehn. = Liviu Ioanovici, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VII-a, București, Editura de Stat, 1949.
- Ionescu, E. = Eugen Ionescu, *Eu*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic. Cluj, Editura Echinoc, 1990.
- Ionescu, Nu = Eugen Ionescu, *Nu*. București, Editura Humanitas, 1991 (prima ediție în 1934).
- Ionescu, R. = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistică românească*. Ediție îngrijită de Mariana Vartic și Aurel Sasu. București, Editura Humanitas, 2 vol., 1992.
- G. Ionescu, C. T. = George Ionescu, *Călăuza tipografului*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.
- Gr. Ionescu, Ist. arhît. = Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii românești din cele mai vechi timpuri până la 1900*. București, Tiparul „Cartea Românească”, 1937.
- I. Ionescu, Agr. M. = Ion Ionescu [de la Brad], *Agricultura română din județul Mehedinți*. București, Imprimeria Statului, 1868.
- I. Ionescu, Agr. P. = Ion Ionescu [de la Brad], *Agricultura română din județul Putna*. București, Imprimeria Statului, 1869.

- I. Ionescu, B. C. = Ion Ionescu [de la Brad], *Calendar pentru bunul cultivator*. Ediția a III-a. Adăugată cu elemente de meteorologie, agronomie și mecanica agricolă, și cu 54 de gravure reprezentând mașinile agricole cele mai însemnate. București, Tipografia Statului Nifon, 1861 (prima ediție în 1845).
- I. Ionescu, B. G. = Ioan Ionescu [de la Brad], *Calendar pentru bunul gospodar*. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1845.
- I. Ionescu, D. = Ion Ionescu [de la Brad], *Agricultura română din județul Dorohoi*. București, Imprimeria Statului, 1866.
- I. Ionescu, F. = I. Ionescu [de la Brad], *Ferma modelă și Institutul de Agricultură în Moldavia*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
- I. Ionescu, V. A. = David Low, *Vitele albe din Angliera*. Traducere și introducere de Ioan Ionescu de la Brad. Iași, la Institutul Albinei, 1842.
- R. Ionescu, C. = R. Ionescu, *Cânturi intime*. București, Librăria A. Daniilopolu, 1854.
- T. V. Ionescu, E. = Theodor V. Ionescu, *Electricitatea*. București, Editura Tehnică, 1957.
- Ionescu-Boteni, S. N. = Ion Ionescu-Boteni, *Din satul nostru*. București, Minerva, 1908.
- Ionescu-Muscel, Fil. = Iosif Ionescu-Muscel, *Curs de filatură. Bumbac, în cânepă, iută, lână, mătase*. București, Editura Tehnica Textilelor, 1947.
- Ionescu-Muscel, Țes. = Iosif Ionescu-Muscel, *Tratat de țesătorie*. București, Editura Tehnica Textilelor, 1948.
- Ionescu-Rion, S. = Raicu Ionescu-Rion, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Florica Neagoe. București, Editura Științifică, 1964.
- Ionescu-Teodosiu, J. Ș. = D. Ionescu, Gr. Teodosiu, *Jocuri școlare, pentru uzul familiilor și al școalelor*. Ediția a II-a. București, Steinberg, 1905.
- Ionică-Ciobanu, C. B. = Apostol Ionică, Ion R. Ciobanu, *Compendiu de botanică*. București, Editura Medicală, 1977.
- Iordache, M. E. = Gheorghe Iordache, *Mărturii etnolingvistice despre vechimea meseriilor populare românești*. Studiu cu privire specială la Oltenia. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1980.
- Iordachi Hagi, Stih. = Xenia Iordachi Hagi, *Stihuri*. Ediție îngrijită de Eugenia Dima. Chișinău, Editura Gunivas, 2012 (text din 1826).
- Iordan, G. = Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*. București, Cartea Românească, [1937].
- Iordan, L. M. = Iorgu Iordan, „Lexicul graiului din sudul Moldovei”, în Arhiva XXVIII, 1921, p. 186–202.
- Iordan, L. R. = Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*. București, Editura Academiei Române, 1954.
- Iordan, L. R. A. = Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*. Ediția a II-a. București, Editura Socec & Co., 1948 (prima ediție în 1943).
- Iordan, Mem. = Iorgu Iordan, *Memorii*. București, Editura Eminescu, vol. I: 1976; vol. II: 1977; vol. III: 1979.
- Iordan, N. L. = Iorgu Iordan, *Nume de locuri românești în Republica Populară Română*. Volumul I. București, Editura Academiei, 1952.
- Iordan, Stil. = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*. București, Institutul de Linguistică Română, 1944 (Societatea Română de Linguistică. Seria II. Studii, 4).
- Iordan, Top. = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*. București, Editura Academiei, 1963.
- Iorga, A. M. = N. Iorga, *Acțiunea militară a României. În Bulgaria cu ostașii noștri*. Vălenii de Munte, Tipografia Neamul Românesc, 1913.
- Iorga, A. R. G. = *Acte românești și câteva grecești din Archivele Companiei de comerț oriental din Brașov*. Publicate cu o introducere despre istoria Companiei de N. Iorga. Vălenii de Munte, 1932.
- Iorga, C. I. = N. Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*. București, Minerva / Socec, vol. I–II: 1905, vol. III: 1906.
- Iorga, D. = N. Iorga, *Discursuri parlamentare. 1907–1917*. Antologie de Ion Constantinescu. București, Editura Politică, 1981.
- Iorga, I. L. (XVIII) = N. Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688–1821)*. București, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 2 vol., 1901.

- Iorga, I. L. (XIX) = N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte, în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*. Vol. I: București, Editura „Minerva”, 1907; vol. II: București, Editura „Minerva”, 1908; vol. III: Vălenii de Munte, Editura Tipografiei „Neamul Românesc”, 1909.
- Iorga, Ist. arm. = N. Iorga, *Istoria armatei românești*. Vol. I, Vălenii de Munte. București, 1910, vol. II, București, Tipografia „Cultura Neamului Românesc”, 1919.
- Iorga, Ist. bis. = N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*. Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, vol. I: 1908, vol. II: 1909.
- Iorga, Ist. com. = N. Iorga, *Istoria comerțului românesc. Epoca veche*. București, Tipografia „Tiparul Românesc”, 1925.
- Iorga, Ist. ind. = N. Iorga, *Istoria industriilor la români*. București, 1927.
- Iorga, Ist. inv. = N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*. București, Editura Casa Școalelor, 1928.
- Iorga, L. R. = N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*. București, Ateliere Grafice I. V. Socec, 1904.
- Iorga, Mem. = Iorga, *Memorii*. București, Editura „Națională”, S. Ciomei, vol. I-II: 1931; vol. III-VII: 1939.
- Iorga, N. rom. Ard. = N. Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească*. București, „Minerva” Institut de Artă Grafică și Editură, 2 vol., 1906.
- Iorga, N. rom. Bas. = N. Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*. București, Editura Librăriei Socec & Co., 1905.
- Iorga, N. rom. Bucov. = N. Iorga, *Neamul românesc în Bucovina*. București, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1905.
- Iorga, Oriz. = N. Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*. Ediție îngrijită de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu. București, Editura Minerva, 1984 (prima ediție în 1934).
- Iorga, P. A. = N. Iorga, *Pagini alese*. Antologie de M. Berza. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1965.
- Iorga, SBD = N. Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*. Ediția a II-a, Vălenii de Munte, Așezământul tipografic „Datina Românească”, 1925.
- Iorga, S. D. = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*. Publicate de N. Iorga. București, I. V. Socec / Socec & comp. / Tipografia „Neamul Românesc”, 29 vol., 1901–1914.
- Iorga, S. M. = Nicolae Iorga, *Sate și mănăstiri din România*. București, „Minerva” Institut de Artă Grafică și Editură, 1905.
- Iorga, S. N. = *Scrisori de negustori*. Tipărite cu o prefață de Nicolae Iorga. București, 1925.
- Iorga, V. F. = N. Iorga, *Viața femeilor în trecutul românesc*. Vălenii de Munte, „Neamul Românesc”, 1910.
- Iorgovici, Obs. = Paul Iorgovici, *Observații de limba rumânească*. Ediție îngrijită de Doina Bogdan-Dascălu și Crișu Dascălu. Timișoara, Editura Facla, 1979 (text din 1799).
- Iosif, O. = St. O. Iosif, *Opere*. Ediție îngrijită Ion Roman. București, Editura Minerva, 4 vol., 1970–1981.
- Iovescu, N. = Ion Iovescu, *Nuntă cu bucluc*. București, „Cugetarea”, [1936].
- Ippocrat = *Alegerile lui Ippocrat*. Manuscris din a doua jumătate a secolului XVIII (Biblioteca Universității din Iași, cota VI-1).
- Irimia, L. E. = Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*. Iași, Editura Junimea, 1979.
- Irimie, Port. P. = Cornel Irimie, *Portul popular din zona Perșanilor. Țara Oltului*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].
- Irineu, S. B. = Cora Irineu, *Scrisori bănățene*. București, Cultura Națională, 1924.
- Isac, O. = Emil Isac, *Opere*. Ediție definitivă, îngrijită de Miron R. Paraschivescu. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946.
- Iser, V. = Andrei Iser, *Walachisch-Deutsches Wörterbuch. Vocabular românesc-nemțesc*. Kronstadt, Gebruckt bei Iohann Gött, 1850.
- Isis = *Isis sau Natura*. Jurnal pentru răspândirea științelor naturale și esacte în toate clasele. Redactor: Iuliu Barasch. București, Imprimeria Națională a lui I. Romanov et Comp., 1856–1862.
- Ispirescu, O. = Petre Ispirescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Aristița Avramescu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1969–1971.
- Ispirescu, U. = Petre Ispirescu, *Poveștile unchiașului sfătos*. București, 1879.

- Ist. B.O.R. = Gheorghe I. Moisescu, Ștefan Lupșa, Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii române. Manual pentru institutele teologice*. Vol. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1957.
- Ist. dr. rom. = Vladimir Hanga (redactor responsabil), *Istoria dreptului românesc*. Vol. I, București, Editura Academiei, 1980.
- Ist. l. rom. lit. = Ion Gheție (coord.), *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)*. București, Editura Academiei Române, 1997.
- Ist. lit. rom. = *Istoria literaturii române*. București, Editura Academiei. Vol. I: *Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400–1780)*, red. resp. Al. Rosetti, 1964; vol. II: *De la Școala Ardeleană la Junimea*, red. resp. Al. Dima, 1968; vol. III: *Epoca marilor clasici*, red. resp. Șerban Cioculescu, 1973.
- Ist. Rom. = *Istoria României*. București, Editura Academiei. Vol. I: *Comuna primitivă. Sclavagismul. Perioada de trecere la feudalism*, red. resp. C. Daicoviciu, 1960; vol. II: *Feudalismul timpuriu. Feudalismul dezvoltat, în condițiile fărâmițării feudale și ale luptei pentru centralizarea statului. Feudalismul dezvoltat, în condițiile instaurării dominației otomane (a doua jumătate a secolului al XVI-lea)*, red. resp. A. Oțetea, 1962; vol. III: *Feudalismul dezvoltat în secolul al XVII-lea și la începutul secolului al XVIII-lea. Destrămarea feudalismului și formarea relațiilor capitaliste (1848–1878)*, red. resp. A. Oțetea, 1964; vol. IV: *Formarea și consolidarea orânduirii capitaliste (1848–1878)*, red. resp. P. Constantinescu-Iași, 1964.
- Ist. T. = *Istoria teatrului în România*. București, Editura Academiei. Vol. I: *De la începuturi până la 1848*, coord. George Oprescu, 1965; vol. II: *1849–1918*, red. resp. Simion Alterescu, 1971; vol. III: *1919–1944*, red. resp. Simion Alterescu, 1973.
- Istorii = Herodot, *Istorii*. Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu. Prefață, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Șapcaliu. București, Editura Minerva, 1984 (text din 1668–1670).
- Istrati, O. = Panait Istrati, *Opere*. Vol. I *Povestiri, romane*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici, București, Editura Academiei Române, Univers Enciclopedic, 2003.
- Istrati – Longinescu, Ch. = C. I. Istrati, G. G. Longinescu, *Curs metodic de chimie și mineralogie pentru licee și cursuri speciale*. Ediția IV prelucrată conform cu noile programe analitice. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1908.
- Izvorașul = *Izvorașul. Revistă muzicală populară*. Redactor: Gh. N. Dumitrescu-Bistrița. Bistrița (jud. Mehedinți), apoi București, 1919–1940.
- Ivasiuc, I. = Alexandru Ivasiuc, *Interval*. Roman. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Ivasiuc, Păs. = Alexandru Ivasiuc, *Păsările*. Roman. București, Editura Minerva, 1970.
- Ivasiuc, Vest. = Alexandru Ivasiuc, *Vestibul*. București, Editura pentru Literatură, 1967.
- Ivănceanu, D. = Vintilă Ivănceanu, *Până la dispariție*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- C. Ivănescu, D. = Cezar Ivănescu, *Doina*. București, Editura Cartea Românească, 1983.
- M. Ivănescu, P. = Mircea Ivănescu, *Poezii vechi și nouă*. Antologie. București, Minerva, 1999.
- Ivela, D. M. = A. L. Ivela, *Dicționar muzical ilustrat*. București, Editura Librăriei „Universala” – Alcalay Co., 1927.
- I. z. = *Informația zilei*. Ziar, Satu Mare, online la: informatia-zilei.ro, 1990–.
- Izvoade = *Izvoadele lui Tudosie Dubău, Miron Logofătul și Vasile Demian*. Publicate de C. Giurescu, București, Atelierele Grafice Socec & Co., Societate anonimă, 1915 (extras din Bul. com. ist. I, 163–214).
- Îndr. leg. = *Îndreptarea legii. 1652*. Ediție întocmită de colectivul de drept vechi românesc condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, [1962].
- Îndr. moral. = *Îndreptări moralicești, tinerilor foarte folositoare*. Cu cheltuiala jupânului Ioann Logofet. Buda, Tipografia Universității Ungurești din Peșta, 1813.
- Îndreptarea = *Îndreptarea dregătorilor de ținerea sănătății de grije purtătoare și a fețelor pe lângă contumații slujitoare*. Foaie volantă. Cluj, 1831.
- Îns. ieș. = *Însemnări ieșene*. Revistă literară lunară. Iași, 1936–1940. Serie nouă. Iași, 1992–1993, 2004–2005, 2009–.

- Îns. ms. = *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*. Un corpus editat de I. Caproșu și T. E. Chiaburu. Iași, Casa Editorială Demiurg, 4 vol., 2008–2009.
- Însemnare = *Însemnare pentru câte doftorii să află întru această cărticică*. Manuscris din preajma anului 1788 (Biblioteca Academiei Române, cota 3750).
- Înștiințare = *Înștiințarea Soțietății Filozofesti din Ardealul*, în ȘA I, 199–202 (text din 1795).
- Întâmpl. = *Întâmplările războiului franțozilor și întoarcerea lor de la Moscva*. Traducere din limba germană de Ioan Teodorovici-Nica și Nicola Nicolau. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1814.
- Înv. adev. = A. Szöts și J. Eckstein, *Învățătură adevărată pre scurt a vindeca boala sfranțului*. Traducere de Ioan Piuaru-Molnar. Sibiu, Petru Bart, 1803.
- Înv. civit. = *Învățătură pentru cvitanții*. Foaie volantă. Sibiu, 1788.
- Înv. cop. = C. Grigorescu, I. Creangă, V. Receanu, *Învățătorul copilor*. Ediția a V-a, corectată și îmbunătățită. Iași, Tipografia D. Gheorghiu, 1878.
- Înv. in. = *Învățătură despre sămănarea inului, pentru Bohemia, Moravia și Silezia*. Unterricht ueber den Flachsbau fuer Boehmen, Maehren und Schlesien. Liov, Iosef Ioan Piler, 1804.
- Înv. Isaia = *Învățătură despre vremea de apoi a prorocului Isaia*. Ediție îngrijită de Alexandru Mareș, în CMVCP VIII, p. 214–219 (text din 1673–1705).
- Înv. lucr. = *Învățătură pentru lucrătorii de tăbacă în Țara Ungurească și în Galiția*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1823.
- Înv. șt. = *Mult de lipsă și folositoare învățaturi și științe despre mai multe lucruri*. Traducere din limba greacă, din 1832. Manuscris (Biblioteca Universității din Cluj, cota 1938/85).
- Jarník – Bârseanu, D. = *Doine și strigături din Ardeal*. Culese de Ioan Urban Jarník și Andrei Bârseanu. Ediție îngrijită de Adrian Fochi. București, Editura Academiei, 1968 (prima ediție în 1885).
- Jebeleanu, S. = Eugen Jebeleanu, *Scrieri. Poezii*. București, Editura Minerva, 2 vol., 1974.
- Jianu, C. L. = Nicolaie Jianu, *Cumpăna luminilor*. București, Editura Tineretului, 1952.
- Jinga, B. S. = Constantin Jinga, *Biblia și sacrul în literatură*. Timișoara, Editura Universității de Vest, 2001.
- Jipescu, Op. = Gligore M. Jipescu, *Opincaru, cum este și cum tribuie să hie săteanu. Scriere-n limba țăranului muntean*. București, Tip. Alessandru A. Grecescu, 1881.
- Jipescu, R. = Gligore M. Jipescu, *Răurile orașelor*. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români), 1884.
- Jipescu, Suf. = Gligore M. Jipescu, *Suferințele țărânimii și vindecarea lor*. București, Tipografia Academiei Române, 1888.
- Jitia = *Cele douăsprezece vise. Jitia a doaosprezecea vise*. Ediție îngrijită de Alexandru Mareș, în CMVCP VIII, p. 193–199 (text din jum. sec. XVIII).
- JN = *Justiția nouă*. Revistă juridică democratică. București, Editura Cooperativei Justiția Nouă, 1945–1966.
- Joja, S. L. = Ath. Joja, *Studii de logică*. București, Editura Academiei, 1960.
- Jud. Rom. soc. = *Județele României Socialiste*. București, Editura Politică, 1969.
- Jurn. agr. = *Jurnal de agricultură*. Redactor Ioan Ionescu de la Brad, Iași, 1857–1858.
- Jun. lit. = *Junimea literară*. Revistă literară științifică sub direcțiunea unui comitet de redacție. Editor și redactor responsabil: Ion I. Nistor. Cernăuți, Suceava. 1904–1939.
- Jurn. lit. = *Jurnalul literar*. Foaie săptămânală de critică și informație literară. Redactor responsabil: G. Călinescu. Iași, 1 ianuarie – 31 decembrie 1939; serie nouă, București, 1947–1948.
- Kernbach, D. M. = Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*. București, Editura Albatros, 1983.
- Kernbach, D. M.² = Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
- Kifalov, Pov. hol. = *Povață nouă împotriva holerii, adecă măsuri de pază și lecuire*. Traducere de Mihail Kifalov. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.
- Kirișescu, G. = Alexandru Kirișescu, *Gaițele și alte piese de teatru*. Studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu. București, Editura Eminescu, 1986.
- C. Kirișescu, R. = Const. Kirișescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916–1919*. București, România Nouă, vol. I: 1922, vol. II: 1924.

- Kogălniceanu, O. = M. Kogălniceanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Dan Simonescu (vol. I), Alexandru Zub (vol. II), Vladimir Diculescu (vol. III/I–III/III), Georgeta Penelea (vol. IV/I–IV/IV, V: I–V/V). București, Editura Academiei Române / Fundația Națională pentru Știință și Artă, vol. I–V/V, 1974–2004.
- Kogălniceanu, Scris. = M. Kogălniceanu, *Scrisori (1834–1849)*. Cu o prefață, un indice de lucruri, de nume proprii și de cuvinte de Petre V. Haneș. București, Institut de Arte Grafice și Editura „Minerva”, 1913.
- Kretzulescu, A. = N. A. Kretzulescu, *Manual de anatomie descriptivă*. București, Tipografia lui Eliade, 1843.
- Kretzulescu, M. = F. E. Fodéré, *Manual pentru îngrijitorii și îngrijitoarele de bolnavi, pentru îngrijitoarele de femei lehuze, pentru moașe și pentru mume de familie îndeobște*. Traducere de N. A. Kretzulescu. București, Tipografia lui Eliade, 1842.
- L = *Luceafărul*. Revistă literară a Uniunii Scriitorilor. București, 1958–1993; 1995–2008; (sub titlul *Luceafărul de dimineață*) 2009–.
- Labiș, P. I. = Nicolae Labiș, *Primele iubiri*. București, Editura pentru Literatură, 1962.
- Lacea, Cod. pușc. = *Codicele Pușcașul*. Studiu de Constantin Lacea, în *Rev. fil.* I, 1927, nr. 1–2, p. 67–84.
- Lahovari, Disc. = Alexandru Lahovari, *Discursuri parlamentare*. Vol. I: 1868–1872, culese de Al. G. Florescu, București, Tipografia Dor. P. Cucu, [1909]; vol. II: 1888–1891, publicate de Al. G. Florescu, Petre V. Haneș și Em. N. Lahovari. București, Editura „Librăriei Școalelor” C. Sfetea, 1915.
- Lambrior, St. = A. Lambrior, *Studii de lingvistică și folclorică*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Ion Nuță. Iași, Editura Junimea, 1976.
- Laurian, F. = A. Delavigne, *Manual de filosofie*. Traducere de A. T. Laurian. București, Colegiul Național, 1846.
- Laurian, F. F. = W. Traug. Krug, *Manual de filosofie și literatură filosofică*. Traducere de A. T. Laurian. Tomul I. București, Tipariul Colegiului Național, 1847.
- Laurian, M. III = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa III a școalelor primare din Moldavia*. Edițiunea a doua. Iași, Tipografia lui Goldner, 1857 (prima ediție, în 1855).
- Laurian, M. IV = A. T. Laurian, *Manual de geografie pentru clasa IV a școalelor primare din Moldavia*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1857.
- Lazarini, M. = G. Lazarini, *Matematică*. Partea I-a. *Aritmetică*. Iași, Tipografia Româno-Francesă, 1854.
- Lazăr, A. = Gh. Lazăr, *Aritmetică matematicescă*. București. Manuscris din 1821 (Biblioteca Academiei Române, cota 2787).
- Lazăr, T. = Gh. Lazăr, *Trigonometria cea dreaptă*. București. Manuscris din 1821 (Biblioteca Academiei Române, cota 2788).
- Lăcusteanu, A. = Grigore Lăcusteanu, *Amintirile colonelului Lăcusteanu*. Ediție îngrijită de Sande Vârjoghe. Galați, Editura Porto-Franco, Muzeul Literaturii Române, 1991 (text scris pe la 1874).
- Lăcusteanu, A. – An. = A. Lăcusteanu, *Amintirile colonelului Lăcusteanu. Anexă*, în Lăcusteanu, A., p. 152–156 (text din 1848).
- Lăncrănjan, C. = Ion Lăncrănjan, *Cordovanii*. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1963.
- Lăzărescu, San. = A. Lăzărescu, *Sanuto*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1851.
- LB = *Lesicon românesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1825.
- Lecca, Cr. = A. von Kotzebue, *Cruciații*. Traducere de Constantin Lecca. Craiova, Tipografia lui Constantin Leca, 1839.
- Lef. boier. = *Lefile și veniturile boierilor Moldovei în 1776. Document de la Grigore A. Ghica Vv*. Publicat cu o introducere de Petru Rășcanu. Iași, Tipografia Națională, 1887.
- Leg. Dum. = *Legendele Duminicii*. Ediție îngrijită de Emanuela Timotin, în CMVCP X, p. 313–394 (nouă texte dintre 1601 și 1834).

- Leg. ec. pl. = *Legislația economiei planificate*. București, Editura de Stat. Literatura Juridică, 1949.
- Lem. crucii = *Lemnul crucii*. Ediție îngrijită de Emanuela Timotin, în CMVCP V, p. 193–199 (text din a doua jum. sec. XVII).
- N. Leon, Med. = N. Leon, *Istoria naturală medicală a poporului român*. București, Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl” S-sor I. St. Rasidescu, 1903 (extras din AA șt., seria II, tom. XXV).
- N. Leon, Zool. = Nicolae Leon, „Zoologia medicală a țaranului român”, în Arhiva, VIII (1897), nr. 5–6, p. 249–278.
- Lesnea, V. = George Lesnea, *Versuri*. București, Editura pentru Literatură, 1964.
- Lesnea, P. E. = *Poeme de Serghei Esenin*. Traduse de George Lesnea. A treia ediție. Iași, Cartea Moldovei, 1943 (prima ediție în 1937).
- Let. = *Letopisișile Țării Moldovii*. Publicate pentru întâiași dată de M. Kogălniceanu. Iași, la Cantora Foiei Sătești, 3 vol. I: 1852; vol. II: 1845; vol. III: 1846.
- Let.² = *Cronicele României sau letopiseșele Moldaviei și Valahiei*. A doua edițiune. București, Imprimeria Națională, vol. I–II: 1872; vol. III: 1874.
- Let. cantac. = *Istoria Țării Rumânești de când au descălecat pravoslavnicii creștini (Letopiseșul Cantacuzinesc)*, în Cron. munt. I, p. 81–224 (text din 1665–1690).
- Lettr. Bist. = *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)*. Ediție îngrijită de Alexandru Rosetti. Institutul de Filologie și Folclor. București, Socec & Co., 1926.
- Let. Ț. Mold. = Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopiseșul Țării Moldovii de la domnia întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voevod (1733–1774)*, în *Cronici moldovenești*. Ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu. București, Editura Minerva, 1987, p. 1–153 (text de la sf. sec. XVIII).
- Leu, Patr. = Corneliu Leu, *Patriarhii*. București, Editura Cartea Românească, 1979.
- Lex. constr. = *Lexicon de construcții și arhitectură*. București, Editura Tehnică. Vol. I: A–C, de Șt. Bălan, N. Mihăilescu, A. Teodoru, 1985; vol. II: D–M, de Șt. Bălan, N. Mihăilescu, 1986; vol. III: N–Z, de Șt. Bălan, N. Mihăilescu, 1988.
- Lex. cont. = Ion Agache, *Lexicon contabil financiar*. București, Editura Moldova, 1995.
- Lex. mark. = Petre Mălcomete, *Lexicon de marketing intern și internațional*. Iași. Editura Junimea, 1994.
- Lex. Mars. = *Il „Lexicon Marsilianum”*. *Dizionario latino-rumeno-ungherese del sec. XVII*. Ediție îngrijită de Carlo Tagliavini. București, Cultura Națională, 1930 (text de la c. 1700).
- Lex. mat. tehn. = I. Ivanov, Al. Căpățână, *Lexicon de materiale tehnologice pentru industrie și construcții* Vol. I. A–C. București. Editura Tehnică, 1995.
- Lex. mil. = Stelian Staicu, Dumitru Atanasiu, Corneliu Soare, Vasile Gherghescu (coord.), *Lexicon militar*. București, Editura Militară, 1980.
- Lexic reg. = *Lexic regional*. Vol. I, redactor coordonator Gh. Bulgăr, București, Editura Academiei, 1960; vol. II, redactor coordonator Lucreția Mareș, București, Editura Științifică, 1967.
- LFBA = Gheorghe D. Bistriceanu, *Lexicon de finanțe, bănci, asigurări*. București, Editura Economică, 3 vol., 2001.
- LFCI = C. G. Demetrescu, E. I. Macovei, Gh. D. Bistriceanu, *Lexicon de finanțe-credit, contabilitate și informatică financiar-contabilă*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 2 vol., 1981.
- Liiceanu, Î. = Gabriel Liiceanu, *Încercare în politropia omului și a culturii*. București, Cartea Românească, [1981].
- Liiceanu, Jur. = Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș. Un model paideic în cultura umanistă*. Ediția a II-a revizuită și completată. București, Humanitas, 1991 (prima ediție în 1983).
- Liiceanu, L. = Gabriel Liiceanu, *Despre limită*. București, Humanitas, 1994.
- Liiceanu, U. I. = Gabriel Liiceanu, *Ușa interzisă*. București, Humanitas, 2002.
- Liiceanu, U. = G. Liiceanu, *Despre ură*. București, Humanitas, 2007.
- Lit. antimonarhică = *Din literatura antimonarhică*. București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din România, 1950.
- Litinschi, M. = D. Litinschi, *Manual de agronomie practică pentru Moldova*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1853.

- Liuba – Iana, M. = Sofronie Liuba, Aurelie Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*. Caransebeș, Tipariul Tipografiei Diecesane, 1895.
- Livaditu, D. = I. H. Livaditu, *Dicționari de începători latino-românesc*. București, 1852.
- LM = A. T. Laurian, I. C. Massim, *Dicționariul limbei române*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect. București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români. Vol. I (A–H), 1871; vol. II (colaboratori Iosif Hodoș și G. Barițiu: I–Z), 1876.
- LM Gl. = A. T. Laurian, I. C. Massim, *Dicționariul limbei române*. București, Noua Tipografie a Laboratorilor Români. Tom. III: *Glossariu, care coprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine îndoioasă*, 1877.
- Lobiuc, C. ucr.-rom. = Ioan Lobiuc, *Contactele lingvistice ucraino-române (pe baza Atlasului lingvistic român și a tuturor celorlalte surse documentare)*. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004.
- Lovinescu, C. = Eugen Lovinescu, *Critice*, vol. I, București, Editura Librăriei Socec & Co., 1909; vol. II, București, Editura Librăriei Socec & Co., 1910; vol. III, București, Institutul de Editură și Arte Grafice „Flacăra”, 1915; vol. IV, București, Tipografia „Gutenberg”, 1916; vol. V, București, Editura Viața Românească, S. A., 1921; vol. VI, București, Editura Ancora, 1921; vol. VII, București, Editura Ancora, 1922; vol. VIII, București, Editura Ancora, 1923; vol. IX, București, Editura Ancora, 1923.
- Lovinescu, Ist. lit. = Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*. București, Editura „Aurora” S. Benvenisti & Co., vol. I–II: 1926, vol. III: 1927, vol. IV: 1928, vol. V: 1937, vol. VI: 1929.
- Lovinescu, O. = Eugen Lovinescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Maria Simionescu și Alexandru George. București, Editura Minerva, 9 vol., 1982–1989.
- Lovinescu, S. = Eugen Lovinescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Eugen Simion, București, Editura pentru Literatură / Minerva, 9 vol., 1969–1982.
- H. Lovinescu, T. = Horia Lovinescu, *Teatru*. București, Editura pentru Literatură, 1963.
- H. Lovinescu, T.² = Horia Lovinescu, *Teatru*. București, Editura Eminescu, 2 vol., 1978.
- M. Lovinescu, Jur. = Monica Lovinescu, *Jurnal*. București, Humanitas, 6 vol., 2002–2006.
- V. Lovinescu, I. E. = Vasile Lovinescu, *Interpretarea ezoterică a unor basme și balade populare românești*. București, Cartea Românească, 1993.
- LRC = Ion Coteanu (coord.) *Limba română contemporană*. București, Editura Didactică și Pedagogică, vol. I: 1974; vol. II: 1975.
- LTR¹ = Remus Răduleț (coord. principal), *Lexiconul tehnic român*. București, Editura Tehnică, vol. I: 1949, vol. II: 1950, vol. III: 1951, vol. IV: 1952, vol. V: 1954, vol. VI–VII: 1955.
- LTR² = Remus Răduleț (coord. principal), *Lexiconul tehnic român*. Elaborare nouă. București, Editura Tehnică, vol. I–II: 1957, vol. III–IV: 1958, vol. V: 1959, vol. VI–VII: 1960, vol. VIII–IX: 1961, vol. X–XI: 1962, vol. XII–XIII: 1963, vol. XIV–XV: 1964, vol. XVI–XVII: 1965, vol. XVIII: 1966, vol. XIX: Indice 1968.
- L. tr. văm. = Gheorghe Caraiani (coord. șt.), *Lexicon de termeni în domeniul transporturilor și vămii*. București, Editura Lumina Lex, 2000.
- Luc. = *Luceafărul*. Revistă literară. Budapesta, 1902–1906; Sibiu, 1906–1914; București, 1919–1920; serie nouă, Sibiu, 1941–1944.
- Lucaci, M. = V. Lucaci, *Manual de epidemicele boale ale dobitoacelor*. București, Imprimeria Sântei Metropolie, 1855.
- Lucr. pământ. = *Oarecare secreturi ale lucrării pământului și ale meșteșugului sădării*. Tălmăcite dintru o carte a unui dascal vestit și iscusit în meșteșugul lucrării de pământ, adecă al plugului. Tipărită de Dimitrie Râmnicenul, 1796.
- Lumina = *Lumina*. Revistă poporană a românilor din Imperiul Otoman. Bitolia, 1903–1908.
- Lungianu, Cl. = Mihail Lungianu, *Clacă și robot. Icoane din viața țărânilor*. Ediția a treia. București, Socec & Co., 1921 (prima ediție în 1916).
- Lungianu, Cr. = Mihail Lungianu, *La Cruci. Icoane de la țară*. Ediția a II-a. București. Editura Cartea Românească, 1923 (prima ediție în 1911).

- Lungu, B. C. = Dan Lungu, *Sunt o babă comunistă*. București, Editura Polirom, 2007.
- Lupaș, C. I. = *Cronicari și istorici români din Transilvania. Școala Ardeleană*. Ediție comentată de I. Lupaș. Craiova, Scrisul Românesc, 2 vol., 1933.
- Lupaș, DIT = I. Lupaș, *Documente istorice transilvane. I (1599–1699)*. Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1940.
- Lupeanu-Melin, E. = Alexandru Lupeanu[-Melin], *Evocări din viața Blajului*. Blaj, Tipografia Seminarului, 1937.
- Lupescu, Buc. țăr. = Mihai Lupescu, *Din bucătăria țaranului român*. Studiu introductiv și bibliografie de Maria Rafailă. București, Editura Paideia, 2000 (prima ediție în 1916).
- Lupta = *Lupta*. Ziar liberal-opoziționist. Director: G. Panu. Iași, București, 1884–1895.
- Lupta de clasă = *Lupta de clasă*. Organ teoretic și politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. București, 1920; (illegal) 1926–1939; (legal) 1949–1972.
- M = *Muzica*. Revista Uniunii Compozitorilor din România și a Ministerului Învățământului și Culturii. București, 1950–1989; serie nouă: 1990–.
- Macarie, Gram. = Macarie arhimandritul, *Gramatica moldovenească*. Manuscris, Iași, text din 1772 (Biblioteca Academiei Române, cota 102).
- Macarie, Irm. = *Irmologhion sau Catavasieriu musicesc, care cuprinde în sine catavasiile praznicilor împărătești și ale Născătoarei de Dumnezeu, ale triodului și ale penticostariului*. Traducere din limba greacă de Macarie ieromonahul. Viena, 1823.
- Macarie, Izv. = *Izvodul lui Macarie de pre elinogrecie. Carte numită Gramatică ori Ustav sau Erminie, în Cărți de pictură bisericească bizantină*. Traducere de Macarie ieromonahul de la Căldărușani, după redacțiunea lui Dionisie din Furna. Ediție îngrijită de Vasile Grecu. Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei”, 1936, p. 43–313 (prima ediție în 1805).
- Macarie, Lex. = Macarie ieromonahul, *Păcurariul sau Leccionul păcurariului*. Manuscris din 1778, pregătit pentru tipar la București (Biblioteca Academiei Române, ms. 2252).
- Macarie, Theor. = *Theoriticon sau Privire cuprinzătoare a meșteșugului musichiei bisericești după așezământul sistimii ceii noao*. Traducere din limba greacă de Macarie ieromonahul. Viena, 1823.
- Macarovici, Ch. = Constantin Gh. Macarovici, *Elemente de chimie generală*. Cluj, Editura Cartea Românească, 1948.
- Macarovici, Chim. cant. = Constantin Gh. Macarovici, *Manual de chimie analitică cantitativă. Gravimetria*. București, Editura Tehnică, 1956.
- Macedonia = *Macedonia*, revistă, București, 1888–1889.
- Macedonski, O. = Al. Macedonski, *Opere*. Ediție îngrijită de Adrian Marino (vol. I–VII) și Elisabeta Brâncuș (vol. VI–VII). București, Editura pentru Literatură / Minerva, 7 vol., 1966–1980.
- Macrea, F. = Dimitrie Macrea, *Probleme de fonetică*. București, Editura Academiei, 1953.
- Mag. Ist. Dacia = *Magazin istoric pentru Dacia*. Editori: A. T. Laurian și N. Bălcescu. București, vol. I: 1845, vol. II: 1846, vol. III: 1846, vol. IV: 1847 și vol. V: 1847.
- Magazin = *Magazin*. Revistă săptămânală. București, 1957–.
- Magazin ist. = *Magazin istoric*. Revistă de cultură istorică. Societatea de Științe Istorice și Filologice din România. București, 1967–1989; serie nouă, 1990–.
- Maier, D. = P. Maier, *Dialogu pentru începutul limbei română*, în Maier, S. II, p. 302–333 (prima ediție în 1819).
- Maier, D. Z. = *Dissertație a lui Ioann Burgher M. D. despre zăhar, carele din must de tului de cucuruz și de jugastru se face*. Traducere prescurtată de Petru Maier. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești din Peșta, 1813.
- Maier, Didahii = Petru Maier, *Didahii, adecă Învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1809.
- Maier, Didahii² = Petru Maier, *Didahii, adecă învățături pentru creșterea fiilor, la îngropăciunea pruncilor morți* (fragmente), în Maier, S. I, p. 59–92 (prima ediție în 1809).

- Maior, Dis. limb. = Petru Maior, *Dissertație pentru începutul limbei românești*, în Maior, S. I, p. 296–313 (prima ediție în 1812).
- Maior, Dis. lit. = Petru Maior, *Dissertație pentru literatura cea veche a românilor*, în Maior, S. I, p. 314–330 (prima ediție în 1812).
- Maior, I. B. = Petru Maior, *Istoria Beseariceii românilor, atât a cestor dincoace precum și a celor din colò de Dunăre*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1813.
- Maior, I. B.² = Petru Maior, *Istoria besericeii românilor, atât acestor dincoace precum și a celor din colò de Dunăre* (fragmente), în Maior, S. II, p. 94–197 (prima ediție în 1813).
- Maior, Ist. = Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1812.
- Maior, Ist.² = Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia* (fragmente), în Maior, S. I, p. 93–295 (prima ediție în 1812).
- Maior, Înv. doft. = *Învățatură pentru ferirea și doftoriia boalelor celor ce încing prin țeară și a celor ce se leagă și a unor boale sporadice, adecă pe ici, pe colo înblătoare, ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. [Traducere de Petru Maior]. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1816.
- Maior, Înv. frăg. = Ludvig Mitterpacher, *Învățatură despre cultura sau creșterea frăgarilor și a vermilor de mătasă pentru întrebuițarea școalelor naționale*. [Traducere de Petru Maior]. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Pesta, 1823.
- Maior, Înv. pom. = Fr. Heintl, *Învățatură pentru prăsirea pomilor*. Traducere din limba germană de Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1812.
- Maior, Înv. vin. = Ludvig Mitterpacher, *Învățatură despre agonisirea viței de vie și despre măestria de a face vin, vinars și oțet*. Întocmită de autorii Șaptal, Rozier, Parmentier și Dussieux. Traducere prescurtată de Petru Maior. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești din Peșta, 1813.
- Maior, Înv. zăh. = I. Neuhold, *Învățatură de a face sirup și zăhar din mustul tuleilor de cucuruz, după ce s-au cules cucuruzul de pre ei*. Traducere din limba germană de Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1812.
- Maior, Învățatură = *Învățatură pentru ferirea și doftoriia boalelor celor ce încing prin țeară și a celor ce se leagă și a unor boale sporadice, adecă pe ici, pe colo înblătoare, ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. Traducere de Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1816.
- Maior, Pred. = Petru Maior de Diciosânmartin, *Prediche sau învățuri la toate duminicile și sărbătorile anului*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, vol. I: 1810; vol. II–III: 1811.
- Maior, Proc. = Petru Maior, *Procanon ce cuprinde în sine cele ce sânt de lipsă spre înțalesul cel deplin și desăvârșit al canoanelor și a toată tocmeala besericească, spre folosul mai cu samă a românilor*, în Maior, S. I, p. 1–36 (scris în 1783).
- Maior, Prop. = Petru Maior de Dicio Sânt-Mărtin, *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1809.
- Maior, Răsp. = Petru Maior, *Răspunsul la cârtirea carea s-au dat asupra persoanei lui Petru Maior, autorului Istoriei ceii pentru începutul românilor în Dachia*, în Șc. Ard. I, p. 790–814 (prima ediție în 1814).
- Maior, S. = Petru Maior, *Scieri*. Ediție critică de Florea Fugariu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1976.
- Maior, S. Î. = Frățilă Bene, *Scurtă învățatură pentru vărsatul cel mântuitor*. Traducere de Petru Maior. Ediția a II-a adăugită. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității de la Pesta, 1817 (prima ediție în c. 1800).
- Maior, Tel. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiului lui Ulise (Odissevs)*. Traducere din limba italiană de Petru Maior. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Pesta, 1818.
- Gr. Maior, I. = Gavriil Grigore Maer (= Grigore Maior), *[Instrucții la moartea Mariei Tereza]*. Foaie volantă, Blaj, 1780.
- Gr. Maior, Lex. = Grigore Maior, *Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum* (1759–1765), în *Institutiones linguae Valachicae. Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*, ediție îngrijită de Alin-Mihai Gherman. Alba Iulia, Universitatea „1 Decembrie 1918”, 2 vol., 2001.

- Maioreescu, J. E. = Titu Maioreescu, *Jurnal și Epistolar*. Ediție îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon. București, Minerva, 9 vol., 1975–1989.
- Maioreescu, L. = Titu Maioreescu, *Logica*. Ediția a cincea. București, Editura Socec & Co., 1898 (prima ediție în 1876).
- Maioreescu, O. = Titu Maioreescu, *Opere*. Ediție îngrijită de D. Vatamaniuc. București, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Univers Enciclopedic, 4 vol., 2005–2006.
- Maioreescu, P. F. = Titu Maioreescu, *Prelegeri de filosofie*. Ediție îngrijită de Grigore Traian Pop și Alexandru Surdu. Craiova, Scrisul Românesc, 1980.
- Man. Gött. = *Manuscrisul italian-român din Göttingen*. Editat de Ștefan Pașca în revista *Studii italiene*, II, 1935, p. 119–136 (text din 1770).
- Manifest = *Manifestul Înălției Sale împăratului Austriei, craiul Ungariei și al Boheimiei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești, 1813.
- Man. ing. agr. = *Manualul inginerului agronom*. București, Editura Tehnică. Vol. I–II, coord. de V. Rogojanu, H. Chisel, 1952; vol. III–IV, coord. de C. Băicoianu, H. Chisel, 1954; vol. V, coord. de H. Chisel, C. Bodea, 1956.
- Man. ing. chim. = *Manualul inginerului chimist*. București, Editura Tehnică. Vol. I₁, coord. de Costin D. Nenișescu, Viorica Ioan, 1951; vol. I₂, coord. de Costin D. Nenișescu, Viorica Ioan, 1952; vol. II₃, coord. princ. Em. Bratu, 1953; vol. II₄, coord. princ. Em. Bratu, 1954; vol. III₅, coord. de Edith Beral, 1956; vol. III₆, coord. gen. de Edith Beral, 1957.
- Man. ing. forest. = *Manualul inginerului forestier*. București, Editura Tehnică. Vol. 80–81, coord. de T. Bălănică, 1955; vol. 82, coord. de D. Sburlan, 1955; vol. 83, coord. de D. Sburlan, 1956; vol. 84, coord. de V. Stinghe, 1957; vol. 85, coord. de V. Stinghe, 1958.
- Man. ing. petr. = *Manualul inginerului petrolist*. București, Editura Tehnică, vol. XLI–XLIII, 1957.
- Maniu, S. = Adrian Maniu, *Scrieri. Versuri*. Ediție definitivă, îngrijită de autor. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1968.
- V. Maniu, O. R. = Vasile Maniu, *Disertațiune istorico-critică și literară tractândă despre originea românilor din Dacia Trajană*. Timișoara, Tipariul lui M. Hazay și a fiului Guilomu, 1857.
- Man. jur. = *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*. Ediție întocmită de colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, 1959 (prima ediție în 1814).
- Manoilescu, Corp. = Mihail Manoilescu, *Filozofia și doctrina corporatistă*. București, Tipografia ziarului „Universul”, 1934.
- Manolescu, I. = N. Manolescu, *Igiena țaranului*. București, Lito-Tipografia Carol Göbl, 1895.
- N. Manolescu, A. N. = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*. București, Editura Minerva, vol. I: 1980; vol. II: 1982; vol. III: 1983.
- N. Manolescu, C. M. = N. Manolescu, *Contradicția lui Maioreescu*. București, Editura Cartea Românească, 1970.
- N. Manolescu, Ist. crit. = N. Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*. Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
- N. Manolescu, M. P. = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Marcovici, C. = *Culegere din cele mai frumoase nopți ale lui Yung*. Traducere de Simeon Marcovici. A doua ediție. București, Tipografia lui Eliad, 1835 (prima ediție în 1831).
- Marcovici, D. = *Datoriile omului creștin*. Întemeiate pe învățăturile Sfintei Scripturi. Traducere de Simeon Marcovici. București, Tipografia pitarului Constandin Pencovici, 1839.
- Marcovici, R. = Simion Marcovici, *Curs de retorică*. București, Tipografia lui Eliad, 1834.
- Marcovici, V. cont. = [M-me de Tencin,] *Viața contelui de Comminj sau triumful virtuții asupra patimii amorului*. Traducere din franceză de Simeon Marcovici. București, 1830.
- Marcovici, Vel. = Marmontel, *Velisarie*. Traducere din franceză de Simeon Marcovici. București, Tipografia Curtii lui Fr. Valbaum, 1843.

- Marcu, A. = Alexandru Marcu, *Valoarea artei în Renaștere*. Craiova, Scrisul Românesc, 1942.
- Marcu, F. F. = Alexandru Marcu, *Figuri feminine din Renaștere*. București, Editura Cartea Românească, 1939.
- Mardarie, L. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc și Tâlcuirea numelor din 1649*. Ediție de Grigorie Crețu. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1900.
- Mareș, C. P. = Alexandru Mareș, *Cărți populare din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea. Contribuții filologice*. București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2006.
- Margela, Gram. = Ștefan Margela, *Gramatică rusască și rumânească*. Dipartamentul Opșteștei Învățări. Sankt Peterburg, 3 vol., 1827.
- Marian, B. = Simion Florea Marian, *Botanica poporană română*. Ediție îngrijită de Aura Brădățan. Suceava, Editura Mușatinii / Editura Academiei Române, vol. I: 2008, vol. II–III: 2010 (publicat postum).
- Marian, Ch. = S. Fl. Marian, *Chromatica poporului român*. Discurs de recepțiune, rostit în ședința Academiei Române de la 12 martie 1882. București, Tipografia Academiei Române, 1882 (extras din *Analele Academiei Române*, secț. II: Memorii și notiții, seria II, tomul V).
- Marian, D. = *Descântece poporane române*. Culese de S. Fl. Marian. Suceava, Tipografia lui R. Eckhardt, 1886.
- Marian, H. = *Hore și chiuituri din Bucovina*. Adunate de S. Fl. Marian. București, Librăriile Socec & Co., C. Sfetea și Librăria Națională, Viena, Gerold & Comp., Lipsca, O. Harrassowitz, 1910 (publicat postum).
- Marian, Ins. = Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1903.
- Marian, Î. = S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*. Edițiunea Academiei Române, București, Lito-tipografia Carol Göbl, 1892.
- Marian, Î.² = S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*. Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilușiu. București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995 (prima ediție în 1892).
- Marian, Na. = S. Fl. Marian, *Nașterea la români*. Edițiunea Academiei Române. București, Lito-tipografia Carol Göbl, 1892.
- Marian, Na.² = S. Fl. Marian, *Nașterea la români*. Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilușiu. București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995 (prima ediție în 1892).
- Marian, Nu. = S. Fl. Marian, *Nunta la români*. Edițiunea Academiei Române. București, Tipografia Carol Göbl, 1890.
- Marian, Nu.² = S. Fl. Marian, *Nașterea la români*. Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilușiu. București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995 (prima ediție în 1890).
- Marian, Orn. = S. Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*. Cernăuți, Tipografia lui R. Eckhardt, 2 vol., 1883.
- Marian, P. P. = *Poesii populare despre Avram Iancu*. Adunate și publicate de Simeon Fl. Marian, Suceava, Editura Autorului, 1900.
- Marian, S. R. = Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*. Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu. București, Editura Fundației Culturale Române, 2 vol., 1994 (prima ediție: vol. I: 1898; vol. II: 1899; vol. III: 1901).
- Marian, Sa. = *Satire populare române*. Adunate de S. Fl. Marian, București, Editura Librăriei Socec & Co., 1893.
- Marian, Tr. = *Tradiții populare române din Bucovina*. Adunate de S. Fl. Marian, București, Imprimeria Statului, 1895.
- Marian, Vr. = *Vrăji, farmece și desfaceri*. Adunate de S. Fl. Marian. București, Lito-tipografia Carol Göbl, 1893 (extras din AA lit., seria II, tomul XV).
- Marian – Țițeica, Fiz. = Victor Marian, Radu Țițeica, *Curs de fizică generală*. Cluj, Editura Lepage, vol. I: 1947, vol. II: 1948.
- Marin – Mărgărit, Gr. Ung. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri românești din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*. București, Editura Academiei Române, 2005.

- Marin, Conv. geom. = Alexie Marin, *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra geometriei*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1839.
- Marin, Conv. mec. = Alexie Marin, *Moș Pătru sau învățătorul de sat. Convorbiri asupra mecanicii*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1842.
- Marin, F. = D. Pouillet, *Noțiuni generale de fizică și de meteorologie spre usul junimei*. Traduse de A. Marin. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1857.
- Marin, P. C. = A. Marin, *Prescurtare de cunoștințe uzuale*. A doua ediție. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1842 (prima ediție în 1839).
- Marin, Pr. = T. J. Pelouze, E. Frémy, *Prescurtare de chimie*. Traducere de Alexie Marin. București, Tipografia Colegiului Național, vol. I: 1852, vol. II: 1854.
- D. Marin, Statute și reglementu al privilegiatului național-bancului austriacesc. Traducere din limba germană de Dimitrie Marin. Brașov, Tipografia lui Ion Gatt, 1836.
- S. Marin, C. B. = Sanda Marin, *Carte de bucate*. Ediția a XV-a revăzută. București, Editura Cartea Românească, 1946 (prima ediție în 1936).
- Marinescu, P. A. = Gh. Marinescu, *Pagini alese*. București, Editura Academiei, 1955.
- Marino, D. = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*. Vol. I, București, Editura Eminescu, 1973.
- Marino, E. = Adrian Marino, *Pentru Europa: integrarea României. Aspecte ideologice și culturale*. Iași, Editura Polirom, 1995.
- Marino, L. C. = Adrian Marino, *Libertate și cenzură în România. Începuturi*. Iași, Polirom, 2005.
- Marino, M. = Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*. București, Editura pentru Literatură Universală, 1969.
- Marino, V. O. = Adrian Marino, *Viața unui om singur*. Iași, Editura Polirom, 2010 (scris în 1999).
- Marketing – D. ex. = Constantin Florescu, Petre Mâlcome, Nicolae Al. Pop (coord.), *Marketing. Dicționar explicativ*. București, Editura Economică, 2003.
- Marki, E. = Anton de Marki, *Auszug aus der für Normal- und Hauptschulen vorgeschriebenen deutschen Sprachlehre in deutscher und wallachischer Sprache, enthaltend das Wichtigste der deutschen und wallachischen Sprache*. Cernăuți, Petrus Echardt, 1810.
- Marțian, S. ec. pol. = Dionisie Pop Marțian, *Studii sistematice în economia politică*. Partea primă: *Economia socială*. București, Imprimeria Mitropolitului Nifon, 1858.
- Mat. dialect. = *Materiale și cercetări dialectale*. Vol. I, București, 1960 (Academia Română, Filiala Cluj, Institutul de Lingvistică).
- Mat. folk. = *Materialuri folkloristice*. Culese și publicate de Gr. G. Tocilescu. București, Tipografia Corpului Didactic, C. Ispirescu și G. Brătănescu, 2 vol., 1900.
- Matcovschi, C. S. = Dumitru Matcovschi, *Capul și sabia*. București, Editura Fundației Culturale Române, 1993.
- Mateescu, B. = *Balade*. Adunate de C. N. Mateescu. Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1909.
- Mateevici, S. = Alexie Mateevici, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ion Nuță. Iași, Editura Junimea, 1989.
- Mazilu, Neb. = Teodor Mazilu, *Acești nebuni fățarnici*. Ediție îngrijită de Victor Parhon. București, Editura Eminescu, 1986.
- Mazilu, T. = Teodor Mazilu, *Teatru*. București, Editura Cartea Românească, 1971.
- Mălăncioiu, P. T. = Ileana Mălăncioiu, *Pasărea tăiată*. București, Editura Tineretului, 1967.
- Măn. Sucevița = M. A. Musicescu, M. Berza, *Mănăstirea Sucevița*. București, Editura Academiei, 1958.
- Mărgăritare = Ioan Gură de Aur, *Mărgăritare*. Traducere de Radu Greceanu și Șerban Greceanu. Ediție îngrijită de Rodica Popescu. București, Editura Libra, 2001 (text din 1691).
- Mărgineanu, C. U. = Nicolae Mărgineanu, *Condiția umană. Aspectul ei bio-psiho-social și cultural*. București, Editura Științifică, 1973.
- Mărginenii = Cornel Irime, Nicolae Dunăre, Paul Petrescu (coord.), *Mărginenii Sibiului. Civilizație și cultură populară românească*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.
- Mândrescu, I. G. = Simion C. Mândrescu, *Influența culturii germane asupra noastră. Influența germană asupra limbei române*. Iași, Tipografia Editoare „Dacia”, Ilescu, Grossu & Comp., 1904.

- Mândrescu, L. P. = *Literatură și obiceiuri populare din comuna Râpa de Jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)*. Publicate de Simeon C. Mândrescu. București, Tipografia F. Göbl fiii, 1892.
- Mândrescu, Ung. = Simeon C. Mândrescu, *Elemente ungurești în limba română*. București, Tipografia F. Göbl fiii, 1892.
- MDBIG = Ștefan Brăgărea, *Mic dicționar de biotehnologie și inginerie genetică*. București, Editura Zecasin, 1995.
- MDD = *Mic dicționar diplomatic român*. București, Editura Politică, 1967.
- MDEA = Ileana Constantinescu, Gabriela Dijmărescu, Anne-Laure Stamminger, Elena Bălan-Osiac, Irina Adrian, *Mic dicționar explicativ pentru afaceri (român-francez-spaniol-italian-englez-german)*. București, Editura Niculescu, 1997.
- M. d. bibl. = Magdalena Timar, Constantin Olaru, *Mic dicționar biblic*. București, Editura Uranus, 1992.
- M. d. enc. = *Mic dicționar enciclopedic*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1972.
- M. d. enc.² = *Mic dicționar enciclopedic*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- M. d. jur. = Vladimir Hanga, *Mic dicționar juridic*. București, Editura Lumina Lex, 1999.
- M. d. lingv. = Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*. București, Editura Albatros, 1980.
- M. d. mod. = Doina Berchină, *Mic dicționar subiectiv de modă contemporană*. București, Editura Nemira, 1998.
- MDEP = Gheorghe Gorincu, *Mic dicționar al economiei de piață*. București, Editura Porto Franco, 1991.
- MDN (2000) = Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*. Ediție revizuită, augmentată și actualizată. București, Editura Saeculum, 2000.
- MDN (2006) = Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*. Ediția a VIII-a, revăzută, augmentată și actualizată. București, Editura Saeculum I. O. 2006.
- MDN (2008) = Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme*. Ediția a X-a, revăzută, augmentată și actualizată. București, Editura Saeculum Vizual, 2008.
- MDT = *Mic dicționar tehnic*. București, Editura Tehnică, 1950.
- MDTI = Mihai Manea, *Mic dicționar de termeni istorici*. București, Editura All Educational, 1999.
- MEC = *Mică enciclopedie de chimie*. București, Editura Enciclopedică Română, 1974.
- MED = Vladimir Trebici, *Mică enciclopedie de demografie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.
- Mehedinți, G. F. = S. Mehedinți, *Geografia fizică pentru clasa V-a secundară*. București, Editura Librăriei Socec & Co., 1901.
- Mehedinți, O. A. = Simion Mehedinți, *Opere alese*. Ediție îngrijită de V. Mihăilescu. București, Editura Științifică, 1967.
- Mehedinți, O. M. = Soveja (= S. Mehedinți), *Oameni de la munte*. Ediția II. București, Editura Librăriei Socec, 1921 (prima ediție în 1920).
- Mehedinți, Păm. = S. Mehedinți, *Pământul*. Ediția a III-a. București, Editura Librăriei Leon & Alcalay, 1905.
- Mehedinți, R. = S. Mehedinți, *România. Schiță geografică*. București, Atelierele Socec & Co., 1907.
- Meitani, C. = G. G. Meitani, *Cânturi intime*. București, Imprimeria Anunțatorului Român, Hanu Greci, 1860.
- Melchisedec, H. = Episcopul Melchisedec, *Chronica Hușilor și a Episcopiei cu aseminea numire*. București, Tipografia C. A. Rosetti, 1869.
- Melchisedec, R. = Episcopul Melchisedec, *Chronica Romanului și a Episcopiei de Roman*. București, Tipografia Națională, vol. I: 1874, vol. II: 1875.
- Melik, G. = I. M. Melik, *Elemente de geometrie*. Edițiunea a IX-a. Iași, Tipolitografia H. Goldner, 1897 (prima ediție în 1869).
- Melinescu, C. I. = Gabriela Melinescu, *Ceremonie de iarnă*. Poezii. București, Editura pentru Literatură, 1965.
- M. enc. agr. = C. Filipescu (coord.), *Marea enciclopedie agricolă*. București, Institutul de Arte Grafice „Luceafărul” / Editura P.A.S. Imprimeriile „Curentul”, vol. I: 1937; II: 1938; III: 1940; IV: 1942; V: 1943.

- M. enc. fin. = Gheorghe D. Bistriceanu, *Mică enciclopedie de finanțe, monedă, asigurări*. București, Editura Universitară, 3 vol., 2006.
- M. enc. hort. = *Mică enciclopedie de horticultură*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Mera, L. B. = *Din lumea basmelor*. Publicate de I. T. Mera. București, Minerva, 1906.
- Meșt. doft. = *Meșteșugul doftoriei*. Ediție îngrijită de Lia Brad Chisacof. București, Editura Academiei Române, 2017. Traducere din neogreacă a operei lui Fr. Páriz Pápai, *Pax corporis*. Editare a două manuscrise din 1760–1770, aflate la Biblioteca Academiei Române: ms. 933 BAR: p. 115–503; ms. 4841 BAR: p. 504–861.
- Met. scr. = I. Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Răceanu, A. Simionescu, *Metodă nouă de scriere și citire*. Ediția 22. Iași, Tipografia națională, 1891.
- Meyer, Opisanie = Andrei Kazimirovici Meyer, *Opisanie Očakovskija zemli*. Sankt Petersburg, 1794.
- MG = *Monografia geografică a Republicii Populare Române*. I. *Geografia fizică*. București, Editura Academiei Române, 1960.
- MH = Florian, *Mirtil și Hloe*. Traducere manuscrisă; copie din 1819 (Biblioteca Academiei Române, cota 2364).
- Micu, C. R. = Samuil Micu, *Carte de rogacioni, pentru evlavia omului creștin*. Viena, Joseph de Kurzbek, 1779.
- Micu, D. = Samuil Klein (= Micu), *Dictionarium Valachico-Latinum*. Bevezető tanulmányok közzéteszi Gáldi László (Erdélyi Tudományos Intézet). Budapest, Királyi magyar egyetemi nyomada, 1944 (text din 1780–1801).
- Micu, Ist. rom. = Samuil Micu, *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor pre scurt*, adaos la Calend. Buda (A), Crâiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1806.
- Micu, Înv. = Samuil Klein (= Micu), *Propovedanie sau învățături la îngropăciunea oamenilor morți*. Blaj, Tipariul Seminarului, 1784.
- Micu, L. = Friedrich Christian Baumeister, *Loghica, adecă partea cea cuvântătoare a filosofiei*. Traducere de Samuil Micu. Buda, Crâiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, 1799.
- Micu, L. F. = Friedrich Christian Baumeister, *Legile firei, ihtica și politica sau filosofia cea lucrătoare*. Traducere de Samuil Micu. Sibiu, Tipografia lui Petru Bart, 2 vol., 1800.
- Micu, Log. = [Friedrich Christian Baumeister,] *Loghica*. Traducere de Samuil Micu Clain. Ediție îngrijită de Alin-Mihai Gherman. Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2007 (manuscris din 1781–1783)
- Micu, L. S. = [*Legile sașilor din Ardeal*]. Traducere de Samuil Micu, copiată de Simion Balomiri din Sas Sebeș în anul 1794 (reproduce manuscrisul din Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 246).
- Micu, Prax. = Samuil Micu, *Praxișul furumului bisericesc*. Manuscris din jurul anului 1800 (Biblioteca Academiei Române, cota 414).
- Micu, St. = *Statuta sau legile scaonelor săsești din Ardeal care în toate ju[de]cățile și rânduielile politicești să țin în scaonele săsești*. Traducere de Samuil Micu. Manuscris din 1802 (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, cota 184).
- Micu, T. M. = Wenzel Schanza, *Teologhiia moralicească sau Bogosloviia, carea cuprinde învățătura năravurilor celor bune și a vieții creștinești*. [Prelucrare de Samuil Micu] Blaj, 2 vol., 1796 (vol. II: *Cartea a doua a Teologhiei moralicești, carea cuprinde învățătura despre contracturi și osibite detorii a fiștecărui stat și despre darul lui Dumnezeu și Tainele Sfintei Biserici și cealealalte*).
- Mihai, L. = Mihai Logofătul, *Lexicon slavo-român*. Târgoviște, 1678–1683, manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 1348).
- Mihale, O. N. = Aurel Mihale, *Ogoare noi*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1953].
- Mihali, C. ist. nat. = Simeon Mihali, *Compediu de istoria naturală pentru începători*. Ediția a II-a. Blaj, 2 vol., 1856 (prima ediție în 1854).
- Mihalic, Obs. = C. Mihalic de Hodocin, *Observații asupra stărei pădurilor din Valea Bistriței de Sus*. Iași, Institutul Albinei, 1840.
- Mihalic, Pr. = C. Mihalic de Hodocin, *Proiect pentru băi publice și o shoală de înotat și Disertația despre folosul unui asemenea așezământ*. Iași, Institutul Albinei, 1843.

- Mihăescu, O. = Gib I. Mihăescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Al. Andriescu. București, Editura Minerva, 5 vol., 1976–1985.
- D. Mihăescu, C. R. = Doru Mihăescu, *Cronografele românești*, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Mihăilă, C. I. C. L. = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*. București, Editura Minerva, 1972.
- Mihăilă, C. L. R. V. = G. Mihăilă, *Cultură și literatură română veche în context european*. Studii și texte. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Mihăilă, Or. – Occ. = G. Mihăilă, *Între Orient și Occident*. Studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea – al XVIII-lea. București, Editura Roza Vânturilor, 1999.
- Mihăilă, S. L. = G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
- Mihăileanu = Ștefan Mihăileanu, *Dicționar macedo-român*. București, Carol Göbl, 1901.
- Mihăilescu, Geogr. = Vintilă Mihăilescu, *Geografie Teoretică: Principii fundamentale, orientare generală în științele geografice*, București, Editura Academiei, 1968.
- Mihăilescu, Lit. rom. = Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceaușism*. Iași, Editura Polirom, vol. I 2004, vol. II 2006, vol. III 2007.
- Mihuț, Man. = *Manuductor pentru învățătorii sholasticești sau îndreptare către cuviincioasa împlinire a dregătoriei învățătoarești*. Traducere din germană de Ioan Mihuț. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungariei, 1818.
- Mil. instr. = *Milostiva instrucție pentru maghistratualiștii carii regulația urbarialicească o vor duce în săvâșire (execuție)*. Traducere din limba latină. Cluj, 1819.
- Milescu Spătarul, A. – O. = Ioan Cantacuzino, *Patru apologii pentru religia creștină și Patru orații*. Traducere de Nicolae Milescu Spătarul. Ediție critică de Eugenia Dima. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010 (texte din 1651–1680).
- Milescu Spătarul, Septuaginta = *Vechiul Testament – Septuaginta*. Versiunea lui Nicolae Spătarul Milescu (Ms. 45 de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române). Ediție de text, prefață, notă asupra ediției, introducere, bibliografie, indice de cuvinte și forme, indice de nume proprii de Eugen Munteanu (coordonator), Ana-Maria Gînsac, Ana-Maria Minuț, Lucia-Gabriela Munteanu, Mădălina Ungureanu. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016 (traducere din 1665–1685).
- Mille, S. A. = C. Mille, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Virgiliu Ene. București, Editura pentru Literatură, 1961.
- Millo, B. H. = Matei Millo, *Baba hârca*, în Pr. dram., p. 371–416 (prima ediție, în 1851).
- Millo, Î. = Matei Millo, *Însurășii*, în Pr. dram., p. 303–355 (publicat postum).
- Millo, P. R. = Matei Millo, *Un poet romantic*, în Pr. dram., p. 357–370 (prima ediție, în 1850).
- M. Millo, A. = Matei Millo, *Aritmetica. Arătare pentru pravilile întăie, pentru cele de alte feliuri, prifacere a celor mari în mai mici și a celor mici în mai mari, cu povățuiri la toate pravilele*. Manuscris din 1795 (Biblioteca Academiei Române, cota 4566).
- Mineiul (1698) = *Mineiul*. Tipărit de episcopul Mitrofan. Buzău, 1698.
- Mineiul = *Mineiul*. Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1776–1780. Tipărite de episcopii Chesarie (oct. 1776; nov. 1778; dec., ian., febr., mar. 1779) și Filaret (aprilie, mai, iunie, iulie, august: 1780).
- Minerva = *Minerva. Enciclopedie română*. Cluj, Editura Comitetului de Redacție al Enciclopediei Române Minerva, 1930.
- Minulescu, O. = Ion Minulescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Emil Manu. București, Editura Minerva, 4 vol., 1974–1983.
- Minulescu, R. = Ion Minulescu, *Roșu, galben și albastru*. Roman. Ediție îngrijită de Traian Radu. București, Editura Minerva, 1991 (prima ediție în 1924).
- Miorița = Adrian Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*. București, Editura Academiei Române, 1964.
- Mironescu, S. = I. I. Mironescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. București, Editura pentru Literatură, 1968.

- Missail, A. = G. Missail, *Prescurtare de astronomie populară*. Traducere din franceză. București, Tipografia lui August Ruof, 1839.
- MLC = [Mircea Miclea], *Mic lexicon de cadastru și carte funciară*. București, Editura All Beck, 2000.
- MN = *Muzeul național*. Gazetă literală și industrială. Suplement la *Curierul Românesc*. Redactor: I. Heliade-Rădulescu. București, 1836–1838.
- MO = *Monitorul oastei*. Ziar oficial. București, Tipografia Ministerului de Război, 1860–1862.
- Moaler, Simb. pl. = Petru Moaler, *Simbolul plinelor de bucurie simțiri*. Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
- Mogoș – Ianculescu, C. = Gheorghe Mogoș, Alexandru Ianculescu, *Compendiu de anatomie și fiziologie a omului*. București, Editura Științifică, [1972].
- Moldovan, Ț. N. = Silvestru Moldovan, *Țara noastră. Descrierea părților Ardealului de la Murăș spre miazăzi și Valea Murășului*. Sibiu, Tipografia Archidieceșană, 1894.
- T. Moldovan, C. Leg. = *Cartea legilor, pravililor de obște pârgărești*. Traducere de Toma Moldovan, revizuită de Ion Budai-Deleanu. Cernăuți, Tipografia Bucovinei, 3 vol., 1812.
- Moldovanu, AS = *Acte sinodali ale baserecei romane de Alba Iulia și Fağarasiu*. Publicate de Ioan M. Moldovanu. Blaj, Tipografia lui S. Filtsch (W. Krafft), vol. I, 1869, vol. II 1872.
- Molière, Dandin = Molière, *Gheorghii Dandin sau bărbatul cel sinhisit*. Traducere anonimă, copie din anul 1827 (Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Iași, ms. 219).
- Molin, Gr. băn. = Romul S. Molin, „Din graiul bănățenilor”, în N. Rev. R. VIII, 1910, nr. 13–14, p. 191–196.
- Molin, R. B. = R. S. Molin, *Românii din Banat*. Timișoara, Craiova, Scrisul Românesc, 1928 (extras din Arh. Olt. VI, 1927, nr. 32–33, p. 281–289 și nr. 34, p. 416–422).
- V. Molin, V. T. = Virgil Molin, *Vocabularul tipografului român*. Craiova, Editura Autorului, [Tiparul Scrisul Românesc], 1923.
- V. Molin, V. T.² = Virgil Molin, *Vocabularul tipografului*. Ediția a II-a. Craiova, Editura Grafica Română, 1928.
- V. Molin, V. T.³ = Virgil Molin, *Vocabularul tipografului*. București, Editura Uniunea Camerelor de Muncă, 1940.
- Molitvenic = *Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc*. Publicat de Nicolae Drăganu în revista DR II, 1922, p. 254–326 (sec. XVII).
- Mon. of. = *Monitorul oficial*. București, 1859–1949; 1989–.
- Montan, Str. = Gheorghe Montan, *Străinul în Pesta*. Adecă o vorbire între un străin din Țara Turcească și între un cetățean din Pesta. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1816.
- Morariu, Pl. = Iuliu Morariu, „Noi numiri populare românești de plante”, în Arh. som., 1937, nr. 23, p. 453–468.
- L. Morariu, D. N. = Alexandru Leca Morariu, *De la noi, Povești bucovinene*. Suceava, Tipografia Societății „Școala Română”, 1915.
- Moroianu, C. S. = George Moroianu, *Chipuri din Săcele*. București, Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, [1938].
- Moxa, C. = Mihail Moxa, *Cronica universală*. Ediție îngrijită de G. Mihăilă. București, Editura Minerva, 1989 (text din 1620).
- Mozaicul = *Mozaicul*. Revistă culturală și literară. Redactor: Constantin Lecca. Craiova, 1838–1839; serie nouă 1998–.
- Ms. = *Manuscriptum*. Revistă trimestrială, editată de Muzeul Literaturii Române. București, 1970–.
- Mumuleanu, S. = Barbu Paris Mumuleanu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Rodica Rotaru. București, Editura Minerva, 1972.
- Munde, Descr. așez. = Carol Munde, *Descriere cu de-amănuntul asupra așezământului de cură cu apă rece și asupra metodei de tămăduire a lui Prisniț de la Grejfenberg*. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1840.
- Muntean, P. R. = *Proverbe românești*. Antologie de George Muntean, București, Editura Minerva, 1984 (prima ediție, 1967).

- Munteanu, Lex. bibl. = Eugen Munteanu, *Lexicografie biblică românească*. București, Editura Humanitas, 2008.
- Mureșanu, I. = Cr. F. Saltman, Carol Han, *Icoana creșterii rele cu mijloace de a o face și mai rea*. Traducere prelucrată de Andrei Mureșanu. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1848.
- Mureșanu, P. A. = Andrei Mureșanu, *Poezii. Articole*. Antologie de Ion Buzăși. București, Editura Minerva, 1988.
- Murgoci – Ludwig, M. = G. M. Murgoci, E. Ludwig, *Noțiuni de mineralogie*. Manual pentru clasa VI-a liceală. București, Göbl, 1902.
- Murgu, C. F. = Eftimie Murgu, *Curs de filosofie*, ținut la Academia Mihăileană. Iași, manuscris. Vol. I–II: 1834–1835; vol. III: 1835–1836 (Biblioteca Centrală Universitară din Iași, ms. III: 15, 16, 17).
- Murgu, C. F.² = Eftimie Murgu, *Curs de filosofie, ținut la Academia Mihăileană*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Victor Țarcovnicu. Timișoara, Editura Facla, 1986.
- Murnu, DMR = Ioan Murnu, *Dicționar macedo-român*. Manuscris din secolul XIX, în 4 vol. (Biblioteca Academiei Române, cota 4822–4825).
- Murnu, Gr. = George C. Murnu, *Studiu asupra elementului grec antefanariot în limba română*. București, Tipografia Curții Regale F. Göbl fiii, 1894.
- Murnu, I. = Homer, *Iliada. Douăsprezece cânturi*. Traducere în versuri de George Murnu. Budapesta, Institutul de Arte Grafice și Editură „Luceafărul”, 1906.
- Murnu, Odis. = Homer, *Odissea*. Traducere de George Murnu. București, Cultura Națională, [1924].
- Mușatescu, S. = Tudor Mușatescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Traian Radu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 9 vol., 1969–1990.
- Mușlea – O. Bârlea, F. = Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*. București, Editura Minerva, 1970.
- Mutso, Ort. = Gh. Mutso, *Scurtă ortografie a limbei dacoromână, cu stremoseștile latinești litere*. Pesta, 1829.
- Myst. = *Mystirio sau sacrament sau taine 2 den ceale 7, botezul și sfântul Myr*. Târgoviște, 1651.
- N. Rev. R. = *Noua revistă română*. Politică, literatură, știință și artă. Director: C. Rădulescu-Motru. București, 1900–1902; 1908–1916.
- N. Test. = *Noul Testament*. Tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ștefan, mitropolitul Transilvaniei. Reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Emilian, episcop al Alba Iuliei. Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.
- Nagy, P. = Nagy Jenő, *Portul popular maghiar din Trascău*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].
- NALR – B. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*. Sub conducerea lui Petru Neiescu, întocmit de Eugen Beltechi, Ion Faiciuc și Nicolae Mocanu. București, Editura Academiei Române, vol. I: 1980; vol. II: 1997.
- NALR – C. = *Noul Atlas lingvistic român. Crișana*. Vol. I: *Corpul omenesc (Părțile corpului, boli, însușiri fizice și morale)*, întocmit de Ionel Stan și Dorin Urițescu. București, Editura Academiei Române, 1996; vol. II: *Familia (Rude, naștere, căsătorie). Casa (părțile casei, mobilieri, obiecte casnice)*, întocmit de Ionel Stan și Dorin Urițescu. București, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române, Editura Clusium, 2003; vol. III: *Curtea, agricultura și legumicultura; pomicultura, viticultura, apicultura; cânepa*, de Dorin Urițescu (coord.), Ionel Stan, Gabriela Violeta Adam, Lăcrămioara Oprea, Veronica Ana Vlasiu. București, Editura Academiei Române, 2011; vol. IV: *Pădurea (flora și fauna ei); vânătoare; pescuit; hrană; îmbrăcăminte; încălțăminte; timpul; fenomene atmosferice; terenul; relieful; școala; armata; administrația; meserii; comerț; diverse*, de Dorin Urițescu (coord.), Ionel Stan, Gabriela Violeta Adam, Lăcrămioara Oprea, Veronica Ana Vlasiu. București, Editura Academiei Române, 2018.
- NALR – M. B. = *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina*. Vol. I, întocmit de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț. Iași, Editura Academiei

- Române, 1987; vol. II, întocmit de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț. Iași, Editura Academiei Române, 1997; vol. III, întocmit de Vasile Arvinte, Luminița Botoșineanu, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Doina Hreapcă, Ion Nuță, Florin Theodor Olariu, Adrian Turculeț. Iași, Editura Academiei Române, 2007; vol. IV, întocmit de Vasile Arvinte, Luminița Botoșineanu, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Doina Hreapcă, Ion Nuță, Florin Theodor Olariu, Adrian Turculeț. Iași, Editura Academiei Române, 2014.
- NALR – O. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*. Întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu. București, Editura Academiei Române, vol. I: 1967; vol. II: 1970; vol. III: 1974; vol. IV: 1980; vol. V: 1984.
- Nandriș-Cudla, Sib. = Anița Nandriș-Cudla, *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean*. București, Editura Humanitas, 1991 (publicat postum).
- Natura = *Natura*. Revistă științifică pentru răspândirea științei, publicată sub îngrijirea lui G. Țițeica și G. G. Longinescu. București, Tipografia Gutenberg, 1905–1916; 1922–1948; serie nouă 1949–1960.
- G. Naum, C. A. = Gellu Naum, *Cărțile cu Apolodor*. Ediția a 4-a. București, Editura Humanitas Educațional, 2003 (prima ediție în 1979).
- G. Naum, Z. = Gellu Naum, *Zenobia*. București, Editura Humanitas, 2005 (prima ediție în 1985).
- Naum Râmniceanu, C. I. = Naum Râmniceanu, *Cronica inedită de la Blaj*. Partea I-a. Text însoțit de un studiu introductiv de Șt. Bezdechi. Cluj – Sibiu, Tipografia „Cartea Românească”, 1944 (scris între 1800 și 1802).
- Naum Râmniceanu, G. = [Naum Râmniceanu, *Introducere în gramatica grecească și românească*]. Manuscris grecesc și românesc din 1805 (Biblioteca Academiei Române, cota 1492, f. 2–46).
- Naum Râmniceanu, H. = *Hristoithia nea. Buna obicinuiță noauă*. Traducere de Naum Râmniceanu, manuscris românesc și grecesc de la începutul secolului al XIX-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 1487).
- Naum, Ist. art. = Alexandru A. Naum, *Istoria artei, de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea*. Vol. I: *Vechea artă creștină în Apus*. București, Tipografia „Cultura”, 1925; vol. II: *Vechea artă creștină în Răsărit*. Iași, Tipografia „Presa Bună”, 1937.
- Nădejde, S. = Sofia Nădejde, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Victor Vișinescu. Iași, Editura Junimea, 1978.
- Năsturel, Varlaam – Ioasaf = *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf*. Traducere de Udriște Năsturel, în Maria Stanciu-Istrate, *Reflexe ale medievalității europene în cultura română veche*. București, Editura Muzeului Național al Literaturii Române, 2012 (text din 1648).
- Năsturel, Varlaam – Ioasaf, ed. Năsturel = *Vieța Sfinților Varlaam și Ioasaf*. Tradusă din limba elenă la anul 1648 de Udriște Năsturel de Fierești, al doilea logofăt. Tipărită pentru prima oară de Generalul P. V. Năsturel. București, Stabiliment de Arte Grafice „Universala”, 1904 (textul reproduce o copie din 1675, prelucrată de grămaticul Fota, mss. 3339).
- NDN = Florin Marcu, *Noul dicționar de neologisme*. București, Editura Academiei Române, 1997.
- NDU = Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*. București / Chișinău, Litera Internațional, 2006.
- Neagoe, Înv. = *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Ediție îngrijită de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. București, Editura Minerva, 1970 (text din prima jumătate a sec. XVII).
- V. Neagoe – Mărgărit, Gr. bulg. = Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*. București, Editura Academiei Române, 2006.
- Neagu, F. N. = Fănuș Neagu, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe. Fals tratat despre iubire*. București, Editura Eminescu, 1976.
- Neagu, Î. = Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*. Roman. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Neam. rom. pop. = *Neamul românesc pentru popor*. Fondator: Nicolae Iorga. Vălenii de Munte, Tipografia „Neamul Românesc”, 1910–1916; 1920–1924; 1925–1940.
- Neculce, L. = Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat și O samă de cuvinte*, în Ion Neculce, *Opere*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Minerva, 1982 (text din 1743).
- Neculuță, Ț. D. = D. Th. Neculuță, *Spre țarmul dreptății*. Ediție îngrijită de Miha Dragomir. București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor, [1950].

- Nedelciu, A. = Mircea Nedelciu, *Aventuri într-o curte interioară*. Antologie de autor. București, Editura Paralela 45, 1999 (prima ediție în 1979).
- Nedelciu – Babeți – Mihăieș, F. = Mircea Nedelciu, Adriana Babeți, Mircea Mihăieș, *Femeia în roșu*. București, Editura Cartea Românească, 1990.
- Nedelcovici, G. I. = Bujor Nedelcovici, *Grădina Icoanei*. București, Editura Eminescu, 1977.
- Nedelcovici, T. H. = Bujor Nedelcovici, *Un tigru de hârtie. Eu, Nica și Securitatea*. București, Editura Allfa, 2003.
- Nedelcovici, Z. = Bujor Nedelcovici, *Zile de nisip*. București, Cartea Românească, 1979.
- Negoescu, R. = Cristu S. Negoescu, *Retorica*. Ploiești, Tipografia Progresul, 1883.
- Negoieșcu, S. M. = Ion Negoieșcu, *Scriitori moderni*. Ediție îngrijită de Mihai Ungheanu. București, Editura Eminescu, vol. I: 1996, vol. II: 1997 (prima ediție în 1966; 1970).
- Negruzzi, O. = Costache Negruzzi, *Opere*. Ediție critică, cu studiu introductiv, comentarii și variante de Liviu Leonte. București, Editura Minerva, vol. I: 1974, vol. II: 1984, vol. III: 1986.
- Negruzzi – Kogălniceanu, R. B. = C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, *200 rețete cercate de bucate, prăjituri și alte trebi gospodărești*. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1841.
- I. Negruzzi, S. = I. Negruzzi, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Andrei Nestorescu și Nicolae Mecu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1980–1983.
- Negulescu, F. R. = P. P. Negulescu, P. Negulescu, *Filosofia Renașterii*. Vol. I–II. București. Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, vol. I: 1910, vol. II: 1914.
- Negulescu, F. R.² = P. Negulescu, *Filosofia Renașterii*. Ediția a II-a. București, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras / Cugetarea, vol. I: [1945]; vol. II: [1946]; vol. III: [1947].
- Negulescu, G. = P. P. Negulescu, *Geneza formelor culturii. Priviri critice asupra factorilor ei determinanți*. Ediție îngrijită de Z. Ornea. București, Editura Eminescu, 1984 (prima ediție în 1910).
- Negulici, E. = L. Aimé Martin, *Educația mumelor de familie sau civilizația neamului omenesc prin femei*. Traducere de I. D. Negulici. București, Tipografia lui Fr. Walbaum, vol. I: 1844; vol. II: 1846.
- Negulici, V. = I. D. Negulici, *Vocabular român de toate vorbele străbune repriimate până acum în limba română, și de toate cele ce sunt a se mai priimi d-acum înainte, și mai ales în științe*. București, Tipografia Colegiului, 1848.
- Nemișescu, Ist. Dachiei = *Istoriia politică a Dachiei și a neamului românilor*. Traducere din anul 1808 de Ioan Nemișescu, după sinteza lui Ludwig Albrecht Gebhardi, *Allgemeine Weltgeschichte*. Manuscris, partea I, *Istoria Valahiei* (Biblioteca Centrală Universitară din Iași, cota IV–30); partea a II-a, *Istoria Moldaviei* (Biblioteca Academiei Române, cota 4702); partea a III-a, *Istoria Bulgariei* (Biblioteca Centrală Universitară din Iași, cota III–18).
- Nenișescu, C. O. = Costin D. Nenișescu, *Tratat elementar de chimie organică*. Ediția IV. București, Editura Tehnică, vol. I: 1956; vol. II: 1958 (prima ediție în 1928).
- Nica, L. Vam. = N. C. Nica, *Lexicon vamal, cuprinzând: denumirea comercială (uzuală) a mărfurilor, prevăzute cu art. respectiv de taxare, cu taxele vamale și modul de taxare, conform tarifului vamal român din 1929*. București, Craiova, Tiparul Scrisul Românesc, 1930.
- Nichifor, P. C. = *Allgemeine Handlungs- und Wechsel-Ordnung* sau *Pravilă comercială, care cuprinde regulile comerțului, ale catastifelor și ale vexelilor și socoteala interesurilor ș.a.* Traducere din germană de Emanoil Ioan Nichifor. Brașov, Tipografia lui Johann Gött, 1837.
- Nicodin, L. = Dinu Nicodin, *Lupii*. București, Atelierele Grafice „Bucovina” I. E. Torouțiu, București, III, 1933 (scris în 1931).
- Nicodin, R. = Dinu Nicodin, *Revoluția*. Ediție îngrijită de Ion Simuț. București, Editura Albatros, 2 vol., 2000 (prima ediție 1943).
- Nicolau, P. N. = Pierre Blanchard, *Plutarh nou sau pe scurt scrierea vieților celor mai vestiți bărbați și femei a toate neamurilor, din ceale mai vechi vremi până în vremile noastre*. Traducere de N. Nicolau. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 2 vol., 1819.
- Nicolăescu-Plopșor, Ce. = C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Ceaur. Povești oltenesti*. Craiova, Tip. Craiova, 1928.
- Nicolăescu-Plopșor, V. O. = C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Vorbe oltenesti*. București, Tipografia Convorbiri Literare, 1922 (Extras din Conv. lit., LIV, 1922, nr. 2, p. 163–166 și nr. 4, p. 363–372).

- Niculescu, ILRLR = Niculescu Alexandru, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*. Vol. 1: *Contribuții gramaticale*, București, Editura Științifică, 1965; vol. 2: *Contribuții socioculturale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978; vol. 3: *Noi contribuții*, Cluj-Napoca, Clusium, 1999; vol. 4: *Elemente de istorie culturală*. Cluj-Napoca, Clusium, 2003.
- Niculescu-Varone, Dicț. joc. = G. T. Niculescu-Varone, Elena Costache Găinariu-Varone, *Dicționarul jocurilor populare românești*. București, Editura Litera, 1979.
- Niculică-Voronca, D. = Elena Niculică-Voronca, *Datinele și credințele poporului român*. Ediție îngrijită de Victor Durnea. Iași, Editura Polirom, 2 vol., 1998 (prima ediție în 1903).
- Nistor, H. W. = I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. Cernăuți, K. K. Universitätsbuchhandlung H. Pardini, 1912.
- Nistor, Ist. bas. = Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*. Ediție îngrijită de Stelian Neagoe. București, Humanitas, 1991 (prima ediție în 1923).
- Nistor, Ist. Bucov. = Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*. Ediție îngrijită de Stelian Neagoe. București, Humanitas, 1991 (scrisă în 1942–1950).
- Nițescu, Șt. N. = A. von Kotzebue, *Ștefu Nerod sau ce știi, aceasta la ce e bună*. Traducere de I. Nițescu. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- Noica, D. = Constantin Noica, *Devenirea întru ființă*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 2 vol., 1981.
- Noica, M. C. E. = Constantin Noica, *Modelul cultural european*. București, Editura Humanitas, 1993.
- Noica, M. = Constantin Noica, *Mathesis sau Bucuriile simple*. Ediția a doua. București, Editura Humanitas, 1992 (prima ediție în 1934).
- Noica, R. = Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească*. București, Editura Științifică, 1970.
- Noica, S. R. = Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*. București, Editura Eminescu, 1978.
- Nom. min. = *Nomenclatura minimală a produselor și utilajului*. Ediția a II-a. București, Imprimeria Națională, 2 vol., 1949 (prima ediție în 1948).
- Nom. prof. = *Nomenclatura profesiunilor și întreprinderilor, cuprinzând și codul profesiunilor*. București, 1933.
- Norme și precizări = *Terminologia științifică românească*. I: *Norme și precizări generale. Științe matematice și fizice*. Academia Română. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1940.
- Novacovici, C. B. = *Cuvinte bănățene*. Adunate de Emilian Novacoviciu. Vol. I, Oravița, Tipografia Felix Weiss, 1924–1925; vol. II, Oravița, Tipografia Iosif Kader, 1931.
- Nunta = *Nunta la români*. Antologie din poezia ceremonialului nunții. Ediție îngrijită de I. Moanță. București, Editura Minerva, 1977.
- Nuță, D. V. = Ion Nuță, *Dicționar de termeni viticoli*. Vol. I: *Denumiri pentru soiuri de struguri*. Universitatea „Al. I. Cuza” – Iași. Centrul de Lingvistică, Istorie, Literatură și Folclor. Iași, 1989.
- Nylström, Mijlociri = Nyls Nylström, *Mijlociri noauă aflate pântru stângerea focului*. Traducere din limba germană. Liov, Tipariu lui Piller, 1794.
- OAI = [*Orânduială privitoare la ajutorarea invalizilor de război*]. Foaie volantă, Cluj, 1816.
- Oblăduirea = T. Thornton, *Starea de acum din oblăduirea gheograficească, orășenească și politicească a Prințipurilor Valahiei și a Moldaviei după îngrijirile făcute de o lăcuire de ani cincisprăzece, atât în Țarigrad, cât și în Împărăția Turcească*. Traducere din franceză. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1826.
- Obradovici, Aritm. = *Povățuire către învățatura socoatei sau Arithmetica spre trebuința școlilor celor românești*. Traducere din germană de Gr. Obradovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității din Peșta, 1805.
- Obradovici, D. = *Datorințele a subdaților, adecă a suptușilor, către monarhul lor, spre întrebuițarea în școalele cele românești naționalnice*. Traducere din germană și adăugiri de Gr. Obradovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1805.
- Obradovici, Or. ec. = *Carte de mână pentru bine orânduia economie, lucrarea câmpului și pentru plămădirea și pândirea a vitelor și a pasărilor celor casnice*. Tradusă de pre limba cea serbească prin Gr. Obradovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1807.

- Obradovici, Povăț. înv. = *Scurtă de mână povățuire cătră modrul cel înainte scris de învățatură, pentru învățătorii cei de sate și orașă (vernaculi)*. Traducere din limba germană de Gr. Obradovici, în 1810, manuscris (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, fondul Oradea, cota 180).
- Obs. cult. = *Observator cultural*. Revistă săptămânală. Fondator și redactor-șef: Ion Bogdan Lefter. București, 2000–2004; serie nouă, redactor-șef: Carmen Silvia Mușat. București, 2005–.
- Observatoriul = *Observatoriul*. Ziar politic, economic și literar. Redactor responsabil: G. Barițiu. Sibiu, 1878–1885.
- Odobescu, O. = Al. Odobescu, *Opere*. Ediție îngrijită de G. Pienescu (vol. I), Marta Anineanu (vol. II), Mircea Babeș (vol. IV), Marian Ciucă (vol. V), Nadia Lovinescu (vol. VIII–XIII), Filofteia Mihai (vol. VIII–XIII), Rodica Bichis (vol. VIII–XIII). București, Editura Academiei, 10 vol., 1965–1996.
- Odobescu, O. C. = Alexandru Odobescu, *Opere complete*, București, Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva”, 2 vol., 1906–1908.
- Odobescu, S. = Alexandru Odobescu, *Scriseri literare și istorice*. București, Socec, 3 vol., 1887.
- Odobescu – Slavici, C. Cit. = Al. Odobescu, Ioan Slavici, *Carte de citire*. Ediția a 22-a. București, Socec, 1890.
- Ojog-Brașoveanu, B. M. = Rodica Ojog-Brașoveanu, *Bună seara, Melania!*. Cluj, Editura Dacia, 1975.
- Ollănescu-Ascanio, A. P. = Quintus Horatius Flaccus, *Ad Pisones (Ars Poetica)*. Traducere de Dumitru Constantin Ollănescu[-Ascanio]. București, Carol Göbl, 1891.
- Ollănescu-Ascanio, O. E. = Quintus Horatius Flaccus, *Ode, Epode, Carmen Saeculare*. Traducere de Dumitru Constantin Ollănescu[-Ascanio]. București, Socec & Co., 1891.
- Ollănescu-Ascanio, P. T. P. = D. C. Ollănescu-Ascanio, *Poezii. Teatru. Proză*. Ediție îngrijită de Florin Berindeanu. București, Editura Minerva, 1988.
- Olteanu – Șerban, M. = Ștefan Olteanu, Constantin Șerban, *Meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu*. București, Editura Academiei, 1969.
- Oncescu, G. = N. Oncescu, *Geologia Republicii Populare Române*. București, Editura Tehnică, 1957.
- Onciul, Î. ort. = Dimitrie Onciul, *Îndreptariu pentru ortografia română. Regule și vocabulariu ortografic*, în *Scriseri istorice despre Bucovina și Transilvania și studii lexicografice*. București, Editura Academiei Române, 2010, p. 171–247 (text din 1893).
- Onciul, S. A. = Dimitrie Onciul, *Scriseri alese*. Ediție îngrijită de Ștefan Ștefănescu, Dorina N. Rusu, Bogdan-Alexandru Halic. București, Editura Academiei Române, 2006.
- Onișor, Doine = Victor Onișor, *Doine și strigături din Ardeal*. Partea I. Iași, Editura Librăriei Școlalelor Frații Șaraga (Stabilimentul Grafic „Miron Costin”), 1894.
- Oprea, T. F. = Ioan Oprea, *Terminologia filozofică românească modernă*. Studiu asupra epocii de formare. București, Editura Științifică, 1996.
- Oprescu, A. M. = G. Oprescu, *Considerații asupra artei moderne*. București, Editura Meridiane, 1966.
- Oprescu, I. A. = G. Oprescu, *Manual de istoria artei*. Ediția II-a. București, Editura „Universul”, vol. I: 1943, vol. II: 1945, vol. III–IV: 1946.
- Oprescu, S. = G. Oprescu, *Scriseri despre artă*. București, Editura Meridiane, 1966.
- Orășanu, M. M. = N. T. Orășanu, *Misterele mahalalelor sau Cronica scandaloasă a orașului*. Vol. I–V, București, Imprimeria Națională a lui Iosif Romanov et Comp., 1857; vol. VI–IX, București, Imp. Nifon Mitropolitul, 1858.
- Orășanu, O. S. = Nicolae T. Orășanu, *Opere satirice*. București, Tipografia August Laurian, 1875. Vol. I: *Satire vechi. 1859–1868*; vol. II: *Satire noi. 1868–1872*; vol. III: *Dicționarul politic seau epoca pruso-ciocoiască, 1871*.
- Orând. C. = [*Orânduiala căsătoriei soțiilor foștilor militari, morți sau dispăruți în timpul războiului*]. Foaie volantă, Sibiu, [1803].
- Orând. P. = [*Orânduiala paraclisurilor împărătești*]. Iași, Tipografia cea Politicească a lui Mihail Strilbițchi, 1789.
- Orbonaș, Mec. = I. Orbonaș, *Manual de atelier mecanic*. București, Fundațiunea pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1935.
- Ord. cium. = [*Ordonanță împotriva ciumii*]. Foaie volantă, Blaj, 1766.

C

- Orescu, T. G. = *Tratație asupra geometriei descriptive*. Traducere din limba franceză, după Louis Étienne Lefébure de Fourcy, de Alexandru Orescu. București, 1851.
- Oreste = Voltaire, *Oreste, fiul Clitimestrii și a lui Agamemnon*. Traducere manuscrisă de la începutul secolului al XIX-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 3696).
- Org. săn. = T. Ilea, L. Grom, P. Pruteanu (coord.), *Organizarea ocrotirii sănătății*. București, Editura Medicală, 1956.
- OTB = [*Orânduiești în treburile bisericesti, dintre anii 1758–1784, adunate și tipărite sub nr. 7889*]. Foaie volantă, Sibiu, 1785.
- Otescu, Cr. = I. Otescu, *Credințele țaranului român despre cer și stele*. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, [1907] (extras din AA lit., seria II, tom. XXIX, p. 425–506).
- Oțelea, A. F. = Nicolae Oțelea, *Alese fabule*. Ediție îngrijită de Mircea Popa. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985 (prima ediție în 1784).
- Oțetea, R. = Andrei Oțetea, *Renașterea și Reforma*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.
- Oțetea, T. V. = Andrei Oțetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în Țările Românești, 1821–1822*. București, 1945 (Institutul de Studii și Cercetări Balcanice. Seria istorică, nr. 5).
- Oxenstiern, C. = Oxenstiern, [*Cugetări*]. Traducere din limba franceză, atribuită de N. A. Ursu lui Gherasim Putneanul, c.1770. Cartea I, copie din 1779 (manuscris, Biblioteca Academiei Române, cota 2773), cartea a II-a, copie din 1780 (manuscris, Biblioteca Academiei Române, cota 96).
- Paia – Minda, DM = Nicolae Paia, Teodor Minda, *Dicționar meglenoromân*, ms., Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, terminat în 1968.
- Paleologu, L. = Alexandru Paleologu, *Despre lucrurile cu adevărat importante*. Ediție îngrijită de Adriana Babeți. Iași, Editura Polirom, 1997.
- Paleologu, S. L. = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera. Încercări de pseudocritică*. București, Editura Eminescu, 1970.
- Paleologu, T. L. = Alexandru Paleologu, *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*. București, Editura Cartea Românească, 1978.
- Paler, A. G. = Octavian Paler, *Apărarea lui Galilei. Dialog despre prudență și iubire*. București, Cartea Românească, 1978.
- Paler, D. = Octavian Paler, *Drumuri prin memorie*. Versiune nouă. București, Editura Albatros, 1999 (prima ediție în 1972).
- Paler, V. P. = Octavian Paler, *Viața pe un peron*. Ediția a II-a. București, Editura Albatros, 1991 (prima ediție în 1981).
- Palia ist. = *Palia istorică*. Ediție îngrijită de Alexandra Moraru și Mihai Moraru, în CMVCP IV, p. 101–243 (text din sec. XVII).
- Palladi, C. I. = Teodor Palladi, *Către toți iubitorii de lumină compatrioți, cinste și închinăciune*. Prospect la publicațiunea *Împrumutată învățatură*. București, 1824.
- Pamfile, A. R. = Tudor Pamfile, *Agricultura la români*. București, Librăriile Socec și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1913.
- Pamfile, B. = Tudor Pamfile, *Basme*. Ediție îngrijită de V. Marian. Iași, Editura Junimea, 1976.
- Pamfile, B. L. = Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, după datinile și credințele poporului român. Adunate din comuna Țepu (Tecuci)*. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria Națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1911.
- Pamfile, C. Ț. = *Cântece de țară*. Adunate de Tudor Pamfile. București, Librăriile Socec & Comp., C. Sfetea și Librăria Națională, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1913.
- Pamfile, Cer. = Tudor Pamfile, *Cerul și podoabele lui după credințele poporului român*. București, Librăriile Socec & Co., Pavel Suru, C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1915.
- Pamfile, Cim. = *Cimilituri românești*. Introducțiune și glosar de Tudor Pamfile. Academia Română. București, [Institutul de Arte Grafice „Progresul” – Ploiești], 1908.

- Pamfile, Cr. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*. București, Librăria Socec & Co. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pamfile, D. = Tudor Pamfile, *Diavolul învrăjbitor al lumii, după credințele poporului român*. București, Librăria Socec & Co., C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pamfile, I. C. = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi*. București, Librăria Socec & Comp., Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910.
- Pamfile, J. = *Jocuri de copii*. Adunate din satul Țepu (jud. Tecuci) de Tudor Pamfile. Vol. I, extras din AA lit., seria II, tom. XXVIII, 1906; vol. II, extras din AA lit. seria II, tom. XXIX, 1907; vol. III, Academia Română. Institutul de Arte Grafice „Progresul”, Ploiești, 1909.
- Pamfile, Mit. = Tudor Pamfile, *Mitologie românească*. Vol. I: *Dușmani și prieteni ai omului*. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp. 1916; vol. II: *Comorile*. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916; vol. III: *Pământul. După credințele poporului român*. București, Cultura Națională, 1924 (publicat postum).
- Pamfile, S. T. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Pamfile, S. V. = Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la români*. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910.
- Pamfile, Văzd. = Tudor Pamfile, *Văzduhul după credințele poporului român*. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916.
- Pamfile – Lupescu, Cr. = Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, *Cromatică poporului român*. București, Librăria Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1914.
- Panaiteșcu, C. R. = P. P. Panaiteșcu, *Introducere la istoria culturii românești*. București, Editura Științifică, 1969.
- Panaiteșcu, O. Ț. = P. P. Panaiteșcu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*. București, Editura Academiei, 1964.
- Pandrea, P. C. = Petre Pandrea, *Portrete și controverse*. Vol. I, București, „Bucur Ciobanul” S. A., 1945; vol. II, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946.
- Pann, G. M. = Anton Pann, *Mică gramatică musicală, teoretică și practică, care coprinde în sine învățătura a tuturor semnelor și a scărilor muzicii bisericești*. București, Tipografia A. Pann, 1854.
- Pann, Muz. bis. = A. Pann, *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică*. București, Întru a sa tipografie, 1845.
- Pann, N. E. = Anton Pann, *Noul Erotocrit*. Sibiu, Gheorghie de Clozius, 5 vol., 1837.
- Pann, S. L. = Anton Pann, *Scrieri literare*. Ediție îngrijită de Radu Albala și I. Fischer. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1963.
- Panțu, Orchid. = Zach. Panțu, *Orhidaceele din România*. București, Librăria Socec & Co., 1915.
- Panțu, Pl. = Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*. Vocabular botanic cuprinzând numirile române, franceze, germane și științifice. București, Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1906.
- Panțu, V. B. = Zach. C. Panțu, *Vocabular botanic, cuprinzând numirile științifice și populare ale plantelor*. București, Inst. de Arte Grafice și Editură Minerva, 1902 (extras din *Buletinul Erbariului Institutului Botanic din București*, anul I).
- I. Panțu, C. C. = I. C. Panțu, *Curs complet de corespondență comercială cu explicarea termenilor comerciali*. Ediția a doua prelucrată și augmentată. Brașov, Tipografia Mureșianu, 1904 (prima ediție în 1897).
- I. Panțu, L. M. = I. C. Panțu, *Logofătul Matei*. Brașov, Tipografia Alexi, 1887.
- I. Panțu, Pr. = I. C. Panțu, *Procent, promil, interese și teoria conturilor curente*. Ediția II-a prelucrată și completată. Brașov, Editura Librăriei Ciurcu, 1910 (prima ediție în 1898).
- I. Panțu, Sch. = I. C. Panțu, *Schițe*. Brașov, Editura Ciurcu, 1893.

- Panu, A. = G. Panu, *Amintiri de la „Junimea” din Iași*. Vol. I, București, Editura Societății Anonime pe Acțiuni Adevărul, 1908; vol. II, București, Noua Tipografie Brozer & Parzer, 1910.
- Papacostea, Sof. = Cezar Papacostea, *Sofiștii în Antichitatea greacă*. Studiu însoțit de o traducere din Platon, *Gorgias* (481–506, 521–527). București, Editura Cartea Românească, 1934.
- Ș. Papacostea, Olt. = Șerban Papacostea, *Olenia sub stăpânirea austriacă (1718–1739)*. București, Editura Academiei, 1971.
- Papadat-Bengescu, O. = Hortensia Papadat-Bengescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Eugenia Tudor-Anton. București, Editura Minerva, 5 vol., 1972–1988.
- Papahagi, B. = Pericle Papahagi, *Basme aromâne și glosar*. Edițiunea Academiei Române, București, Institutul Carol Göbl, 1905.
- Papahagi, Gl. = Pericle Papahagi, „Glosar”, în *România din Meglenia. Texte și glosar*. București, Tipo-litografia Societății „Tiparul”, 1900, p. 30–72.
- Papahagi, Lit. = Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a aromânilor*. București, Tipografia Corpului Didactic, 1900.
- Papahagi, M² = Pericle Papahagi, *Megleno-românii. Studiu etnografic-filologic*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1902.
- Papahagi, P. A. = Per. Papahagi, *Parallele Ausdrücke und Redensarten im Rumänischen, Albanesischen, Neugriechischen und Bulgarischen. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultät der Universität Leipzig*. Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1908.
- Papahagi, Scr. = Pericle Papahagi, *Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1909.
- T. Papahagi, Ant. = Tache Papahagi, *Antologie aromânească*. București, Tipografia „România nouă”, Theodor I. Voinea, 1922.
- T. Papahagi, C. A. = T. Papahagi, *Cercetări în Munții Apuseni*. București, Atelierele Socec & Co., 1925 (extras din GS II, p. 22–89).
- T. Papahagi, C. L. = T. Papahagi, *Contribuții lexicale*. București, Atelierele Grafice Socec & Co., S. A., 1939.
- T. Papahagi, I. = T. Papahagi, *Images d’ethnographie roumaine*. Vol. I: *Daco-roumaine et aroumaine. 471 photographies avec texte français et roumain*. Publié sous les auspices de la Societatea Cultural-Națională Apostol Mărgări. București, 1928; vol. II: *Daco-roumaine et aroumaine. 318 photographies avec texte français et roumain*. București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1930; vol. III: *Banat. Oltenie. 361 photographies avec texte français et roumain*. București, Atelierele Grafice Socec & Co, 1934.
- T. Papahagi, M. = T. Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*. București, Cultura Națională, 1925.
- Papazoglu, Dion = *Din cuvântările lui Dion filosoful, ce s-au numit de greci Hrisostom, adecă Gură-de-Aur*. Traducere din limba greacă de medelnicerul Ianache Papazoglu. București, Privileghiata Tipografie, 1825.
- Papilian, N. = Victor Papilian, *Nuvele oltenesti*. Craiova, Editura Ramuri, 1946.
- Papu, M. L. = Edgar Papu, *Motive literare românești*. București, Editura Eminescu, 1983.
- Papu, Protocron. = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc*. București, Editura Eminescu, 1977.
- Paraclis = *Cea mai veche carte rakóczyană*. Ediție îngrijită de N. Drăganu, în AIIN, I, 1921–1922, p. 244–263 (text din 1639).
- Parascheva, Oștirea = *Oștirea franțezilor în Rosia la leat 1812*. Traducere din limba greacă de clucerul de arie Parascheva. București, Privileghiata Tipografie, 1826.
- Paraschivescu, S. = Miron Radu Paraschivescu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de George Zarafu. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1969.
- Parhon, B. = C. I. Parhon, *Bătrânețea și tratamentul ei. Problema reîntineririi*. București. Editura de Stat pentru Literatura Medicală, 1948.
- Parhon, O. A. = C. I. Parhon, *Opere alese*. București, Editura Academiei Române, vol. I: 1954; vol. II: 1957; vol. III: 1959; vol. IV: 1961; vol. V: 1962.

- Pas, L. = Ion Pas, *Lanțuri*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, vol. I: 1950; vol. II: 1951.
- Pas, Z. = Ion Pas, *Zilele vieții tale*. București, Editura de Stat, vol. I–II: 1949; vol. III–IV: 1950.
- Pascadi, A. = Ion Pascadi, *Arta de la A la Z*. Iași, Editura Junimea, 1978.
- Pascu, Cim. = George Pascu, *Despre cimilituri*. Teză de doctorat tipărită cu ajutorul Fundațiunii Universitare Carol I. Iași, 1909.
- Pascu, Ist. lit. = George Pascu, *Istoria literaturii și a limbii române din secolul XVI*. București, Editura Cartea Românească Soc. Anon., 1921.
- Pașca, Gl. = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*. București, Cultura Națională, 1928.
- Pașca, N. = Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională Cartea Românească, 1936.
- I. Pașca, M. = *Meșteșugul lungimei de viață prin doftoreasca grije a trupului și a sufletului*. Traducere din limba latină de Iosif Pașca. Manuscris din 1815 (Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 449).
- Patapievici, C. L. = Horia-Roman Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă*. Ediția a cincea revăzută. Iași, Editura Polirom, 2005 (prima ediție în 1995).
- Patapievici, O. R. = Horia-Roman Patapievici, *Omul recent*. București, Editura Humanitas, 2001.
- Patent = [*Patent pentru ținerea sărbătorilor*]. Foaie volantă, Blaj, 1787.
- Patent tol. = [*Patent de toleranță*]. Foaie volantă, Blaj, 1782.
- Pauleti, C. S. = Nicolae Pauleti, *Cântări și strigături românești de cari cântă fetele și feciorii jucând*. Ediție îngrijită de I. Mușlea. București, Editura Academiei Române, 1962.
- Paulini, Gram. = V. Paulini, *Gramatica româno-latină*. Iași, Institutul Albinei, 2 vol., 1840.
- Pavel, P. M. = Emilia Pavel, *Portul popular moldovenesc*. Iași, Editura Junimea, 1976.
- Pavel, S. E. = Emilia Pavel, *Studii de etnologie românească*. Iași, Editura Junimea, 1990.
- Pavel, S. T. = Emilia Pavel, *Scoarțe și țesături populare*. București, Editura Tehnică, 1989.
- D. Pavel, Elem. alg. = M. Sonnet, *Întâile elemente de algebră*. Traducere din franceză adăugită de Dimitrie Pavel. București, Tipografia Colegiului Național, 1852.
- D. Pavel, El. arit. = Dimitrie Pavel, *Elemente de aritmetică raționată*. București, Tipografia Colegiului Național din Sf. Sava, 1855.
- D. Pavel, Trigon. dr. = *Elemente de trigonometrie drept-liniată și sferică*. Culeasă de Dimitrie Pavel. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1850.
- Eug. Pavel, C. T. = Eugen Pavel, *Carte și tipar la Bălgrad (1567–1702)*. Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2001.
- Pavlescu, E. = Eugen Pavlescu, *Economia breslelor în Moldova*. București, Fundația „Regele Carol I”, 1939.
- Pavlescu, M. N. = Eugen Pavlescu, *Meșteșug și negoț la românii din sudul Transilvaniei (sec. XVII–XIX)*. București, Editura Academiei Române, 1970.
- Păcală, M. R. = Victor Păcală, *Monografia comunei Rășinariu*. Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1915.
- Păcală, R. = Victor Păcală, *Din etnografia comunei Rășinari*, în revista „Transilvania”, Sibiu, XLI, 1910, p. 57–84.
- Păcurariu, Ist. B.O.R. = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*. Pentru Seminariile Teologice Liceale. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2006.
- Păcurariu, S. ist. B.O.R. = Mircea Păcurariu, *Studii de istorie a Bisericii Ortodoxe Române*. București, Editura Academiei Române, vol. I: 2005, vol. II: 2009.
- Pământeanul = *Pământeanul*. Publicație politică și literară. București, 3 iulie – 25 septembrie 1839.
- Păsculescu, L. P. = *Literatură populară românească*. Adunată de Nicolae Păsculescu. București, Librăria Socec & Co., Viena, Gerold et comp., Leipzig, O. Harrassowitz, 1910.
- Păstr. pr. = *Păstrătorul prunciei și tinereții sau Mijloace de a se întrebuița la creșterea copiilor, de la nașterea lor până în vârsta de pubertate (junie)*. Traducere din limba franceză de G. Ioanid. București, 1835.

- Pătrășcanu, O. A. = D. D. Pătrășcanu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Viorica Farcașiu. Iași, Editura Junimea, 2 vol., 1971–1972.
- Păunescu, F. = Adrian Păunescu, *Fântâna somnambulă*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Păunescu, U. = Adrian Păunescu, *Ultrasentimente*. București, Editura pentru Literatură, 1965.
- Păun-Pincio, V. P. = Ioan Păun-Pincio, *Versuri, proză, scrisori*. Ediție îngrijită de Andrei Rusu. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955.
- Păcleanu, I. = Torquato Tasso, *Ierusalimul liberat*. Traducere de Atanasie N. Păcleanu. București, Tipografia lui Iosef Kopainig, 2 vol., 1852.
- Pârvan, G. = Vasile Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*. București, Cultura Națională, 1926 (extras din AA ist., seria III, tomul III, nr. 2).
- Pârvan, I. F. = Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice*. Patru lecții inaugurale. București, Editura Cartea Românească, 1920.
- Pârvan, S. ist. = Vasile Pârvan, *Studii de istorie medievală și modernă*. Ediție îngrijită de Lucian Nastasă. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1990.
- Pârvescu, H. C. = Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal*. București, Institutul de Arte Grafice „Progresul”, 1908.
- Pârveu, M. R. = Gogu Pârveu, *Minerale și roci*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- C. Pârveu, Univ. Pl. = Constantin Pârveu, *Mică enciclopedie. Universul plantelor*. București, Editura Enciclopedică, 1991.
- Pârvulescu, B. I. = Ioana Pârvulescu, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*. București, Humanitas, [2003].
- Pârvulescu, I. S. = Ioana Pârvulescu, *În intimitatea secolului 19*. București, Editura Humanitas, 2005.
- PBC = [*Proclamația generalului Buccow pentru încetarea certurilor între românii ortodocși și cei uniți cu biserica Romei*]. Text în germană, maghiară și română. Foaie volantă, Sibiu, 1761.
- Pelimon, C. I. = Al. Pelimon, *Coliba indiană și poezii diverse*. București, Tipografia lui Iosef Copainig, 1850.
- Pelimon, I. = Alexandru Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*. Ediție îngrijită de Dalila-Lucia Aramă. București, Editura Sport-Turism, 1984 (prima ediție în 1858).
- Pelimon, Suliot. = Al. Pelimon, *Suliotul. Grecia liberă. Poezii*. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1847.
- Peltz, C. V. = Isac Peltz, *Calea Văcărești*. București, Cultura Națională, 2 vol., 1933.
- Pen. Balc. = *Peninsula Balcanică*. Revistă lunară. București, 1923–1930.
- Penescu, M. = I. Penescu, *Manual de economia casnică sau Datoriile morale și materiale ale stăpâniei de casă*. Pentru învățătura fetelor. București, Tipografia lui Anton Pann, 1846.
- Penescu, Pr. = I. Penescu, *Prințipuri de agricultură, cu adăogire de cele patru lucrări din aritmetică cu numere întregi și câteva sentenții morale*. București, Tipografia lui Anton Pann, 1845.
- Perpessicius, O. = Perpessicius, *Opere*. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 6 vol., 1966–1973.
- Peșacov, S. = Gh. Peșacov, [*Scrisoare către Zaharia Carcalechi*]. Manuscris, 1828 (BAR, ms. 1277, f. 117–121).
- Petică, S. = Ștefan Petică, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Eufrosina Molcuț. București, Editura Minerva, 2 vol., 1970–1974.
- C. Petrescu, 1907 = Cezar Petrescu, *1907*. București, Editura „Cugetarea”, vol. I: [1937]; vol. II: [1938]; vol. III: [1943].
- C. Petrescu, A. = Cezar Petrescu, *Aurul negru*. București, Editura „Națională” S. Ciornei, [1934].
- C. Petrescu, A. R. = Cezar Petrescu, *Ajun de revoluție 1848*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1954.
- C. Petrescu, A. Ș. = Cezar Petrescu, *Aranca, știma lacurilor*. Proză fantastică. Postfață și bibliografie de Ion Maxim. București, Editura Minerva, 1973.
- C. Petrescu, C. V. = Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*. București, Editura „Națională” S. Ciornei, [1930].
- C. Petrescu, Î. = Cezar Petrescu, *Întunecare*. Craiova, Editura Scrisul Românesc, vol. I: 1927; vol. II: 1928.
- C. Petrescu, O. P. = Cezar Petrescu, *Oraș patriarhal*. București, Editura „Cugetarea”, 2 vol., [1932].
- C. Petrescu, R. Dr. = Cezar Petrescu, *Comoara regelui Dromichet*. București, Editura „Națională” S. Ciornei, 1931.

- C. Petrescu, S. R. = Cezar Petrescu, *Scrisorile unui răzeș*. București, Cultura Națională, [1922].
- Camil Petrescu, B. = Camil Petrescu, *Bălcescu*. București, Editura de Stat, 1949.
- Camil Petrescu, Nuv. = Camil Petrescu, *Nuvele*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1953].
- Camil Petrescu, O. = Camil Petrescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Al. Rosetti și Liviu Călin. București, Editura Minerva, 6 vol., 1973–1984.
- Camil Petrescu, T. = Camil Petrescu, *Teatru*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, vol. I–II 1946, vol. III 1947.
- R. Petrescu, C. M. = Radu Petrescu, *Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal. 1946–1951; 1954–1956*. București, Humanitas, 1999.
- R. Petrescu, M. I. = Radu Petrescu, *Matei Iliescu*. București, Editura Eminescu, 1970.
- R. Petrescu, Priz. = Radu Petrescu, *Prizonier al provizoratului. Jurnal. 1957–1970*. Ediție îngrijită de Ruxandra Mihăilă. Pitești, Paralela 45, 2002.
- Petri, V. = S. Petri, *Vocabular portativ românesc-nemțesc și nemțesc-românesc*. Sibiu, Tipografia lui Gheorghie de Clozius, 1861.
- Petrovici, Ped. = Guillaume, *Pedagoghia și methodica pentru învățătorii shoalelor orășenești și sătești*. Traducere de Naum Petrovici. Buda, Crăiasca Tipografia a Universității Ungariei, 1818.
- E. Petrovici, St. = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie și toponimie*. Ediție îngrijită de I. Pătruț, B. Kelemen, I. Mării. București, Editura Academiei, 1970.
- I. Petrovici, A. = I. Petrovici, *Amintirile unui băiat de familie*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938.
- I. Petrovici, Filos. C. = I. Petrovici, *Filosofi contemporani*. Ediție îngrijită Alexandru Boboc. București, Editura Garamond, 1997.
- I. Petrovici, I. M. = Ion Petrovici, *Introducere în metafizică*. Ediția a II-a adăugită. București, Editura Școalelor, 1929 (prima ediție în 1924).
- I. Petrovici, L. V. = I. Petrovici, *De-a lungul unei vieți. Amintiri*. București, Editura pentru Literatură, 1966.
- Philippide, O. A. = Alexandru Philippide, *Opere alese*. Editate de G. Ivănescu și Carmen-Gabriela Pamfil. București, Editura Academiei, 1984.
- Al. Philippide, S. = Alexandru A. Philippide, *Scrieri*. Ediție de autor. București, Editura Minerva, 2 vol., 1976.
- Pilde filosoficești (1795) = *Pilde filosofești*. Traducere din neogreacă. Sibiu, Tipografia lui Petru Bart, 1795.
- Pillat, O. = Ion Pillat, *Opere*. Ediție îngrijită de Cornelia Pillat. București, Editura Eminescu, 3 vol., 1985–1986.
- Pitiș, Sărb. jun. = G. I. Pitiș, „Sărbătoarea junilor la Paști. Obicei particular al românilor din Șchei, Brașov”, în *Rev. nouă*, II, 1889, nr. 7, p. 278–280; nr. 8, p. 299–303.
- Pitiș, Șch. = G. I. Pitiș, „Nunta în Șchei până pe la 1830”, în *Rev. nouă*, I, 1888, nr. 3, p. 104–112 și nr. 4, p. 150–156.
- Piuariu-Molnar, D. = Ioan Piuariu-Molnar, *Deutsch-walachische Sprachlehre*. Wien, Joseph Edlen von Kurzbek, 1788.
- Piuariu-Molnar, E. S. = Ioan Piuariu-Molnar, *Economia stupilor*. Viena, Iosif Curțbec, 1785.
- Piuariu-Molnar, I. = Claude-François-Xavier Millot, *Istorie universală, adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*. Traducere după originalul francez și după versiunea germană de I. Piuariu-Molnar. Buda, Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, 1800.
- Piuariu-Molnar, Începuturi = Claude-François-Xavier Millot, *Începuturi temeinice ale istoriei de obște*. Istorie vechi. Partea dintâi. Traducere de Ioan Piuariu-Molnar. Sibiu, Tipografia lui Petru Bart, 1798.
- Piuariu-Molnar, Ret. = Ioan Molnar, *Retorică, adecă învățătură și întocmirea frumoasei cuvântări*. Buda, Crăiasca Tipografie Orientalicească a Universității Peștii, 1798.
- Piuariu-Molnar, W. = I. Piuariu-Molnar, *Wörterbüchlein deutsch und wallachisches. Vocabularium nemțesc și românesc*. Sibiu, Martin Hohmaister, 1822.

- Pl. med. = Gr. Constantinescu, Elena Maria Hațieganu, *Plantele medicinale*. București, Editura Medicală, 1979.
- Platon, M. = Constantin Platon slugeriu, *Manual de gramatică română*. Compusă după scrierile celor mai buni autori. Iași, Institutul Albiniei, 1845.
- Pleșoianu, A. = G. Pleșoianul, *Abețedar franțezo-românesc pentru tinerii începători*. A doua ediție. Sibiu, 1829.
- Pleșoianu, Ab. = G. Pleșoianu, *Abețedar înlesnitor pentru învățătura copiilor*. Sibiu, 1828.
- Pleșoianu, A. L. = Marmontel, *Aneta și Luben*. Traducere din limba franceză de G. Pleșoianu. București, 1829.
- Pleșoianu, A. M. = *Abețedar moral și religios sau Lecții scoase din Sfânta Scriptură*. Traducere adăugită din limba franceză de G. Pleșoianu. Sibiu, 1833.
- Pleșoianu, Cun. = Pierre Blanchard, *Cele dintâi cunoștințe pentru trebuința copiilor care încep a citi*. Traducere din limba franceză și adăugiri de Grigorie Pleșoianu. București, 1828.
- Pleșoianu, Gram. = M. Fournier, *Limba franțuzească și ortografia ei, arătată prin principii în 24 de lecții; au Gramatecă franțuzească, prin ajutorul cărăia poate să învețe cinevași, singur și fără dascăl, a vorbi și-a scri regulat*. Traducere de G. Pleșoianu. Sibiu, 1830.
- Pleșoianu, Tel. = Fénelon, *Întâmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*. Traducere din limba franceză de G. Pleșoianu. Craiova, 4 vol., 1831.
- Pleșoianu – Libriér, Abețedar = Grigorie Pleșoianu, Gheorghie Libriér, *Abețedar greco-român cu frumoase dialoguri, rugăciuni, legi moralicești, idei fizicești, gheograficești și istoricești*. București, 1825.
- Pleșu, Com. = A. Pleșu, *Comedii la porțile Orientului*. București, Editura Humanitas, 2005.
- Pleșu, Î. = Andrei Pleșu, *Despre îngeri*. București, Editura Humanitas, 2003.
- Pleșu, J. T. = Andrei Pleșu, *Jurnalul de la Tescani*. București, Editura Humanitas, 1993.
- Pleșu, M. M. = Andrei Pleșu, *Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului*. București, Cartea Românească, 1988.
- Pleșu, O. L. = Andrei Pleșu, *Ochiul și lucrurile*. București, Editura Meridiane, 1986.
- PLR = *Presa literară românească*. Articole-program de ziare și reviste. Ediție de I. Hangiu. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1968.
- PO = *Palia de la Orăștie. 1581–1582*. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil. București, Editura Academiei, 1968 (text din 1582).
- Podariu, Fl. = *Flori de pe câmpie*. Poezii populare, culese de T. Podariu. Sibiu, Editura Asociațiunii „Astra”, 1929.
- Podoleanu – Luca, C. B. = Lucia Podoleanu, Thea Luca, *Carte de bucate*. București, Editura Ceres, 1980.
- Poenaru, E. A. = *Elemente de algebră, dupe Appeltauer*. Traducere din latinește, cu oarecare modifi cații, de P. Poenaru. București, Tipografia Colegiului Sfântul Sava, 1841.
- Poenaru, G. = *Elemente de geometrie, după Legendre*. Traducere de P. Poenaru. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- Poenaru, Î. = P. Poenaru, *Învățături pentru prăsi rea duzilor și creșterea gândacilor de mătasă, adunate și întocmite pe clima Țării Românești*. București, Tipografia C. A. Rosetti și Winterhalder, 1849.
- Poenaru – Aaron – Hill, V. = P. Poenaru, F. Aaron, G. Hill, *Vocabular franțezo-românesc*. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, Tomul I: A–H, 1840; tomul II: I–Z, 1841.
- I. Poenaru, D. L. = I. B. Henry (Des Vosges), *Curs elementariu de desemnul liniariu de agrimensură (arpentage) și de arhitectură*. Traducere de I. M. Poenaru. A 5-a edițiune. București, Imprimeria Statului, 1865 (prima ediție în 1852).
- Poeții Văcărești = *Poeții Văcărești (Ienache, Alecu și Nicolae). Opere*. Ediție îngrijită de Cornel Cârstoiu. București, Editura Minerva, 1982.
- Poez. Văcăreștilor = *Poeziile Văcăreștilor*. Ediție îngrijită de Al. Odobescu, București, Socec & Co., 1908.
- Pogor, Henriada = Voltaire, *Henriada*. Traducere de Vasile Pogor. București, Tipografia lui Eliad, 1838.
- Pogor, S. = Vasile Pogor, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Vasile Sandu. București, Editura Minerva, 1986.

CVII

- Polițion = *Istoria lui Polițion și a Militinei*. Ediție îngrijită de Florina Racoviță-Cornet, în CMVCP VII, p. 58–135 (text din 1794).
- Polizu, H. = G. A. Polizu, *Mica hirurgie*. București, Tipografia Serdarului C. Pencovici, 1844.
- Polizu, P. anat. = G. A. Polizu, *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice, care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. București, Imprimeria Națională a lui I. Romanov et Comp., 1859.
- Polizu, V. = G. A. Polizu, *Vocabular româno-german*. Îmbogățit și corectat de g. Barițiu. Brașov, Tiparul Römer și Kamner, 1857.
- Pompiliu, B. = *Balade populare române*. Adunate de Miron Pompiliu. Iași, Tipografia Societății Junimea, 1870.
- Pompiliu, Bih. = M. Pompiliu, „Graiul românesc din Biharea, în Ungaria”, în Conv. lit. XX, 1887, nr. 12, p. 993–1022.
- Pompiliu, L. = *Literatură și limbă populară*. Culegere de Miron Pompiliu. Ediție de Vasile Netea. București, 1967.
- Poni, Ch. = Petru Poni, *Curs de chimie elementară, fundat pe teoria atomică*. Edițiunea a treia. Iași, Tipografia Națională, 1891 (prima ediție în 1885).
- Poni, F. = Petru Poni, *Elemente de fizică*. Ediția VII-a. Iași, Tipografia H. Goldner, 1897 (prima ediție în 1883).
- Pontbriant, D. = Raoul de Pontbriant, *Dicționar româno-frances*. București și Göttingen, Adolf Ulrich, Paris, Gustave Bossange & C-ia, Leipzig, E. F. Steinacker, 1862.
- Ponturi = *Ponturi*. Alcătuite prin obșteasca adunare de Preaosfințitul mitropolit, cu dumnealor veliții boieri, pentru urmarea ce are să se păzească a aveturilor și a împlinealelor i altele. Iași, 1815.
- A. Pop, Chirurg. = Alexandru Pop, *Elemente de chirurgie*. Sibiu, Editura H. Welther, 1943.
- D. Pop, M. = Darius Pop, *Mărturii strămoșești*. Satu Mare, Athenaeum, 1938.
- G. Pop, A. = D. G. Popp, *Prescurtare de aritmetică spre întrebuițarea școalelor începătoare*. București, Tipografia lui Eliad, 1833.
- G. Pop, E. = L. B. Francoeur, *Elemente de aritmetică raționată*. Traducere din franceză de slugerul G. Pop. București, Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1850.
- G. Pop, G. = L. M. Desdouits, *Elemente de geometrie teoretică și practică spre întrebuițarea claselor elementare colegiale*. Traducere din limba franceză de G. Pop. București, Tipografia Colegiului Național, 1852.
- I. Pop, Gr. rom. = [Ioan Pop,] *Grămatică românească*. București, Tipografia lui Eliad, 1835.
- I. Pop, Gr. rom.¹² = [Ioan Pop,] *Gramatică românească*. Primită în clasele de începători ale școalelor publice. A douăsprezecea ediție. București, Librăria lui A. Daniilopolul, 1853.
- I. Pop, L. = *Lecții de analiză logică*. Traducere de Ioan Pop. București, Tipografia lui Iosif Copainig, 1848.
- T. Pop, D. J. = Traian Pop, *Dicționar juridic român-maghiar și maghiar-român*. Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1921.
- Popa, B. = Victor Ion Popa, *Bătaia*. București, Editura „Vreamea”, [1942].
- Popa, T. = V. I. Popa, *Teatru*. Ediție îngrijită de Ștefan Cristea. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].
- Popa, Vel. = Victor Ion Popa, *Velerim și Veler Doamne*. București, Editura Cultura Națională, 1933.
- M. Popa, I. L. R. = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine. 23 august 1944 – 22 decembrie 1989*. București, Editura Fundația Luceafărul, 2 vol., 2001.
- C. Popescu, T. V. = Chiriac Popescu, *Memoriu despre mișcarea lui Tudor Vladimirescu* [1862], în N. Iorga, *Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu*. București, Librăriile Cartea Românească și Pavel Suru, 1921.
- C. T. Popescu, Trigr. = Cristian Tudor Popescu, *Trigrama Shakespeare. Ficțiuni speculative*. Antologie și prefață de Mihai Iovănel. București, Editura Corint, 2005.
- D. R. Popescu, O. Î. = D. R. Popescu, *Orașul îngerilor*. București, Editura Cartea Românească, 1985.
- D. R. Popescu, T. = D. R. Popescu, *Teatru*. Ediție îngrijită de Valentin Silvestru. București, Editura Eminescu, 1985.

- D. R. Popescu, T. B. = Dumitru Radu Popescu, *Viața și opera lui Tiron B.* Vol. I: *Iepurele șchiop.* București, Editura Cartea Românească, 1980; vol. II: *Podul de gheață.* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982.
- D. R. Popescu, V. R. = D. R. Popescu, *Vânătoarea regală.* București, Editura Eminescu, 1973.
- I. A. Popescu, Or. = *Orații de nuntă. Colăcării, cântece și strigături alese de pe Valea Someșului.* Publicate de Ion Apostol Popescu. București, Editura Minerva, 1979.
- P. Popescu, G. P. = Petru Popescu, *Dulce ca mierea e glonțul patriei.* Roman. București, Editura Cartea Românească, 1971.
- R. Popescu, Ist. = Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Rumânești*, în Cron. munt. I, p. 225–577 (text din 1718–1729).
- R. Sp. Popescu, G. G. = Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lângă munte.* Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1980.
- Sp. Popescu, S. = Spiridon Popescu, *Scrieri.* Ediție îngrijită de Ion Tiba. București, Editura Minerva, 1977.
- Popescu-Scriban, Geogr. Dac. = *Mică geografie a Daciei, Moldaviei și a Țării Românești.* Prelucrată de pitarul V. Popescu-Scriban. Iași, Tipografia Albinei, 1838.
- Popolul = *Popolul suveran.* Gazetă politică și literară. București, 1848.
- Popovici, Cuv. = Toma Popovici, *Tristă cuvântare la îngroparea strelucitului și înalt învățatului domn Naum Petrovici.* Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1824.
- D. Popovici, P. E. = D. Popovici, *Poezia lui Mihai Eminescu.* București, Editura Tineretului, 1969 (publicat postum).
- I. Popovici, R. D. = Iosef Popovici, *Rumaenische Dialekte.* Band I: *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat.* Halle, Max Niemeyer, 1905.
- T. Popovici, C. P. = Titus Popovici, *Cartierul Primăverii. Cap sau pajură.* București, Editura, 1998 (publicat postum).
- T. Popovici, Se. = Titus Popovici, *Setea.* București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- T. Popovici, St. = Titus Popovici, *Străinul.* București, Editura Tineretului, 1955.
- Tim. Popovici, D. M. = Timotei Popovici, *Dicționar de muzică.* Sibiu, Tipografia lui W. Krafft, 1905.
- Popovici-Bănățeanul, L. = Ion Popovici-Bănățeanul, *În lume. Nuvele și schițe.* Ediție îngrijită de Nicolae Țirioi. Timișoara, Editura Facla, 1973.
- A. Popovici – Kirileanu, B. = A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *Descrierea moșiei regale Broșteni județul Suceva.* București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1906.
- I. Popp, T. = Ioan Popp, *Tractat de punctuațiune.* București, Imprimeria Națională a lui Iosif Romanov & Comp., 1858.
- V. Popp, A. M. = Vasilie Popp, *Despre apele minerale de la Arpătac, Bodoc și Covasna și despre întrebuițarea acelorași în deschilinite patimi.* Sibiu, Tipografia lui Ioan Bart, 1821.
- Pop-Reteganul, Ch. = *Cine nu știe striga cetească cartea asta, adecă chiuituri de care strigă feciorii în joc.* Culese de Ion Pop-Reteganul. Gherla, Tiparul, Editura și proprietatea Tip. „Aurora” A. Todoran, 1891.
- Pop-Reteganul, N. S. = Ioan Pop-Reteganul, *Novele și schițe.* Vol. I: Gherla, Tipografia „Aurora” A. Todoran, 1898; II: Sibiu, Tipografia „Societate pe Acțiuni”, 1899.
- Pop-Reteganul, Pov. = *Zâna apelor. Povești ardelenesti.* Culese de Ion Pop-Reteganul. Ediție îngrijită de Iordan Datcu. București, Editura Minerva, 1997 (prima ediție în 1888).
- Pop-Reteganul, Pov. p. = *Povești din popor.* Adunate de Ioan Pop-Reteganul. Sibiu, Tiparul Tipografiei Archiepiscopale, 1895.
- Pop-Reteganul, Pov. țăr. = Ioan Pop-Reteganul, *Povestiri din viața țăranilor români.* Sibiu, Editura Asociațiunii, Tipariul Tipografiei Archiepiscopale, vol. I: 1900, vol. II: 1901.
- Pop-Reteganul, Tr. = *Trandafiri și vioarele.* Culegere de poezii de Ioan Pop-Reteganul. Ediția a II-a amplificată. Gherla, Tipariul și Editura Tipografiei „Aurora” A. Todoran, 1891 (prima ediție în 1884).
- Poronca Div. = *Copii de pe poronca dumnealui deplin-împuternicitului prezident Divanurilor către înaltul comitet a stârpirei boalei molipsitoare.* Foaie volantă, Iași, 1829–1830.

- Porțile de Fier = *Gratul din zona „Porțile de Fier”*. Vol. I. *Texte. Sintaxă*. Publicate de Cornelia Coșuț și Magdalena Vulpe. București, Editura Academiei, 1973.
- Porucic, E. = T. Porucic, „Lexiconul termenilor entopici din limba română din Basarabia”, în *Arh. Bas. X* (1930), nr. 1, p. 1–33, nr. 2, p. 186–202, nr. 3, p. 315–331, nr. 4, p. 467–476.
- Poruncă = [*Poruncă pentru depunerea jurământului de către locuitorii din Bucovina*]. Dată de Maria Thereza, împărăteasa Austriei. Foaie volantă. Tipografia Episcopiei Blajului din Ardeal, [1777].
- Poteca, C. P. = Eufrosin Poteca, *Cuvinte panighirice și moralnice*. București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1826.
- Poteca, F. = Ioannes Gottlieb Heineccius, *Filosofia cuvântului și a năravurilor, adică loghica și ithica elementare, cărora să pune înainte istoria filosoficească*. Traducere din limba greacă de Eufrosin Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1829.
- Poteca, G. = Dimitrie Nicolae Darvari, *Mai înainte gătire spre cunoștința de Dumnezeu prin privirea celor ce sânt*. Traducere din limba greacă de Eufrosin Poteca. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1818.
- Poteca, I. = Eufrosin Poteca, *Ideile faptelor mele pă anul 1828, până la april 1829*. Pesta, manuscris din 1829 (Biblioteca Academiei Române, cota 1564).
- Potlog, D. A. = Alexe S. Potlog, *Dicționar practic de agronomie*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Pov. țăr. = *Povestea țărilor Asiei. Cosmografie românească veche*. Ediție de Cătălina Velculescu și V. Guruianu. București, Editura Vestala, 1997 (texte copiate între 1693 și 1703).
- Povăț. sãn. = *Povățuitorul sănătăței și a economiei*. Foaie periodică pentru poporul românesc. Redactor: C. Vârnav. Iași, 1844–1845.
- Povăț. tin. = *Povățuitorul tinerimei către adevărata și dreapta cetire*. Sub îngrijirea lui Zaharia Carcalechi. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1826.
- Povățuiri = *Povățuiri pentru holera morbus*. Foaie volantă. Iași, 1829–1830.
- P. Pr. = Lászlo Pál Baranyi, *Pânea pruncilor sau Învățătura credinței creștinești, strânsă în mică sumă*. Traducere de Ianăș Duma. Ediție îngrijită de Florina Ilis. Cluj-Napoca, Argonaut, 2008 (prima ediție în 1702).
- Prale, Psalt. = *Psaltirea prorocului și împărat David*. Traducere în versuri de Ioan Prale. Brașov, Tipografia D. Franțisc de Șobeln, 1827.
- Prav. cond. = *Pravilniceasca Condica (1780)*. Ediție critică întocmită de colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei Române, condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, 1957.
- Prav. Gov. = *Pravila aceasta iaste direptătoriu de leage, tocmeala sfinților apostoli tocmita de 7 săboară către aceasta și a preacuvioșilor părinți învățătorilor lumie*. Tipărită în vremea lui Matei Basarab la mănăstirea Govora, 1640.
- Prav. Lucaci = *Pravila ritorului Lucaci*. Ediție îngrijită de I. Rizescu, București, Editura Academiei, 1971 (text din 1581).
- Prav. Mold. = *Carte românească de învățătură*. Ediție critică întocmită de colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei Române, condus de acad. Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, [1961] (prima ediție în 1646).
- Pravila Donici = *Adunare cuprinzătoare în scurt din cărțile împărăteștilor pravile*. Alcătuită de Andronache Donici. Iași, 1814.
- Pr. dram. = *Primii noștri dramaturgi*. Ediție îngrijită de Al. Niculescu. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1956].
- Pr. drept = *Principii de drept*. Ministerul Justiției. București, Editura Științifică, 1959.
- Precup, Păst. = Emil Precup, *Păstoritul în Munții Rodnei*. Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1926.
- Preda, O. = Marin Preda, *Opere*. Ediție îngrijită de Victor Crăciun. București, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, 3 vol., 2002.
- Preda, V. P. = Marin Preda, *Viața ca o pradă*. București, Editura Albatros, 1977.

- Predetici, D. = Anton Predetici Nasodi, *Lexicon Germanico-Latino-Daco-Romanum* (pe al doilea caiet: *Dictionarium trium linguarum. Germano-Latina et Daco-Romana*). Manuscris din 1792–1793, 3 vol. (Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 457–459).
- Presc. ist. univ. = L. Domairon, *Prescurtarea istoriei universale*. Traducere din neogreacă, după At. Stagiritul. București, Priveleghiata Tipografie, vol. I–II: 1826, vol. III–IV: 1827.
- Pretorian, D. C. = Alessandro Pretorian, *Noțiuni de drept constituțional și administrativ, pentru usul școalelor publice din țară*. Edițiunea IV-a, corectată și adăogită. București, Alcalay, Tipografia „Dreptatea”, 1899 (prima ediție în 1882).
- Prev. accid. = *Prescripțiuni tehnice pentru prevenirea accidentelor de muncă*. București (Metalica Întreprindere naționalizată), 1949.
- Probl. econ. = *Probleme economice*. Revistă de studii și documentare. Organ al Consiliului Superior Economic. Redactor responsabil Radu Mănescu. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1948–1974.
- Probl. geogr. = *Probleme de geografie*. București, Editura Academiei Române, vol. I: 1954, vol. II: 1955.
- Probl. lit. noi = *Probleme ale literaturii noi în România*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1952].
- Prodan, I. = David Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVII-lea*. București, Editura Academiei Române, vol. I: 1967, vol. II–III: 1968.
- Prodan, R. H. = David Prodan, *Răscoala lui Horea*. Ediție nouă, revăzută. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 2 vol., 1984 (prima ediție în 1979).
- Prodan, S. L. V. = David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*. Ediție nouă refăcută. București, Editura Științifică, 1967 (prima ediție în 1948).
- Prodan, Transilv. = David Prodan, *Transilvania și iar Transilvania*. București, Editura Enciclopedică, 1992.
- Prodan, Urb. = David Prodan (ed.), *Urbariile Țării Făgărașului*. București, Editura Academiei, vol. I: 1970; vol. II: 1976.
- I. Prodan – Buia, F. I. = I. Prodan – Al. Buia, *Flora mică ilustrată a Republicii Populare Române*. Ministerul Agriculturii și Silviculturii. București, Editura Agrosilvică de Stat, 1958.
- Propășirea = *Propășirea*. Foaie științifică și literară. Ediție îngrijită de Mariana Costinescu și Petre Costinescu. București, Editura Minerva, 1980 (prima ediție în 1844).
- Protici, Pat. chir. = P. Protici, *Studiu de patologia hirurgicală*. Cours manuscris copiat de studentul Vasile Vlădescu. București, manuscris din 1859 (Biblioteca Academiei Române, cota 1707).
- Protopopescu – Popescu, N. D. = E. Protopopescu și V. Popescu, *Nou dicționar portativ de toate zicerile radicale și streine reintroduse și introduse în limbă, coprinzând și termeni științifici și literari*. București, 1862, vol. I: Tipografia lui Toma Teodorescu, vol. II: Tipografia Oprea Demetrescu.
- D. Protopopescu, C. C. = Dragoș Protopopescu, *Condamnați la castitate*. București, Editura Națională Ciornei, [1933].
- D. Protopopescu, F. E. = Dragoș Protopopescu, *Fenomenul englez. Studii și interpretări*. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1936.
- Psalt. Alba Iulia = *Psaltirea de la Alba Iulia* 1651. Tipărită acum 350 de ani sub păstorirea lui Simion Ștefan, Mitropolitul Ardealului. Alba Iulia, Reîntregirea, 2001.
- Psalt. Hur. = *Psaltirea Hurmuzaki*. Ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 2005 (text din c.1500).
- Psalt. Sch. = *Psaltirea scheiană*. Publicată de prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române, București, Tipografia Carol Göbl, 1889 (text din 1573–1578).
- Psalt. Sch., ed. Candrea = *Psaltirea Scheiană, comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*. Ediție de I.-A. Candrea. Vol. II. *Textul și glosarele*. București, Atelierele grafice Socec & Co., 1916 (text din 1573–1578).
- Psalt. Vor. = *Slavisch-rumänisches Psalter Bruchstück*. Herausgegeben von Constantin Gălușcă. Halle, Max Niemeyer, 1913 (text din 1551–1558).

- Pseudo-Costin, L. = Pseudo Neculai Costin, *Leatopiseșul Țării Moldovii de la Ștefan sin Vasilie vodă*, în *Let.* II, p. 3–77 (text din 1715).
- Publ. per. rom. = *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*. Vol. I: *Catalog alfabetic, 1820–1906*, de Nerva Hodoș și Al. Sadi-Ionescu, București, Socec și C. Sfetea, 1913; vol. II: *Catalog alfabetic, 1907–1918. Supliment, 1790–1906*, de George Baiculescu, Georgeta Răduică și Neonila Onofrei, București, Editura Academiei, 1969; vol. III: *Catalog alfabetic, 1919–1924*, de Ileana Stanca Desa, Dulciu Morărescu, Ioana Patriche, Adriana Raliade și Iliana Sulică, București, Editura Academiei, 1987; vol. IV: *Catalog alfabetic, 1925–1930*, de Ileana Stanca Desa, Dulciu Morărescu, Ioana Patriche, Cornelia Luminița Radu, Adriana Raliade și Iliana Sulică, București, Editura Academiei Române, 2004; vol. V: *Catalog alfabetic, 1931–1935*, de Ileana Stanca Desa, Elena Ioana Mălușanu, Cornelia Luminița Radu, Iliana Sulică și Maria Buturugă, București, Editura Academiei Române, Partea 1, 2009, Partea 2–3, 2017.
- Pumnul, Conv. = Aron Pumnul, *Convorbire între un tată și între fiul lui asupra limbei și literelor românești*. Cernăuți, Tipografia lui Ioan Ekhardt și fiu, 1850.
- Purdela Sitaru, E. L. = Maria Purdela Sitaru, *Etnomedicină lingvistică*. Timișoara, Amarcord, 1999.
- Pușcariu, D. V. = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895–1906)*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Pușcariu, Mem. = Sextil Pușcariu, *Memorii*. Ediție îngrijită de Magdalena Vulpe și Ion Bulei. București, Editura Minerva, 1978.
- Pușchilă, Mol. = D. Pușchilă, *Molitvelnicul lui Dosoftei*. București, Librăriile Socec & Co. și C. Sfetea, 1914 (extras din AA lit., seria II, tom. XXXVI, 1913–1914, p. 1–114).
- P. v. rom. = *Poezie veche românească*. Antologie de Mircea Scarlat. București, Editura Minerva, 1985.
- Racoce, Chrest. rom. = *Chrestomaticul românesc sau adunare a tot felul de istorii și alte făptorii, scoase din autorii di pe osebite limbi*. Parte întâia. Traducere de Teodor Racoce. Cernăuți, Petru Ekart, 1820.
- Ralea, F. = Mihail Ralea, *Cele două Franțe*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1956].
- Ralea, Oc. = Mihai Ralea, *În Extremul Occident. Note de drum din Antile, California, Canada*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955.
- Ralea, S. = Mihail Ralea, *Scrieri*. Ediție îngrijită de N. Tertulian (vol. I–III) și Florin Mihăilescu (vol. IV–VII). București, Editura Minerva, 7 vol., 1972–1989.
- Ralet, Suv. = Dimitrie Ralet, *Suvenire și impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*. Ediție îngrijită de Mircea Angheliescu. București, Editura Minerva, 1979.
- Rădulescu, Silv. = Anton V. Rădulescu, *Silvicultură generală*. București, Editura Agrosilvică, 1956.
- M. Rădulescu, L. det. = Mihai Rădulescu, *Istoria literaturii române de detenție*. București, Editura Ramida, 2 vol., 1998.
- Rădulescu-Codin, Î. = *Îngerul românului. Povești și legende din popor*. Publicate de C. Rădulescu-Codin. București, Librăriile Socec & Co. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1913.
- Rădulescu-Codin, L. = *Legende, tradiții și amintiri istorice*. Adunate din Oltenia și din Muscel de C. Rădulescu-Codin. București, Librăria Socec & Co. Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1910.
- Rădulescu-Codin, L. P. = C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*. Vol. I. Ediție îngrijită de Ioan Șerb și Florica Șerb. București, Editura Minerva, 1986.
- Rădulescu-Codin, L. tr. = C. Rădulescu-Codin, *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbi-Muşcelului*. București, Atelierele Grafice „Cultura Națională”, 1929.
- Rădulescu-Codin, M. = C. Rădulescu-Codin, *O seamă de cuvinte din Muscel*. Ediția I. Câmpulung, Tipografia și Leg[ă]toria de Cărți Gheorghe N. Vlădescu, [1901].
- Rădulescu-Codin, M. C. P. = C. Rădulescu-Codin, *Din Muscel. Cântece poporane*, I. București, Editura Librăriei Socec & Comp., 1896.
- Rădulescu-Codin, M. N. = C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru*. I: *Comuna Corbi și locuitorii săi*. Câmpulung, Tipografia, librăria și legătoria de cărți Gheorghe N. Vlădescu, 1922.

- Rădulescu-Codin – Mihalache, Sărb. = *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*. Culegere din părțile Muscelului de C. Rădulescu-Codin, D. Mihalache. București, Tipografia „Cooperativa”, 1909.
- Rădulescu-Motru, P. E. = C. Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic*. Ediție îngrijită de G. Pienescu, București, 1984.
- Rădulescu-Motru, Psih. = C. Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român*. Ediție îngrijită de Constantin Schifirneț. București, Editura Albatros, 1999.
- Rădulescu-Motru, T. D. = C. Rădulescu-Motru, *Timp și destin*. Ediție îngrijită de Constantin Schifirneț. București, Editura Minerva, 1997 (prima ediție în 1940).
- Rădulescu-Niger, R. = N. Rădulescu-Niger, *Rustice*. București, Librăria Socec, vol. I–II: 1893, vol. III: 1894, vol. IV: 1900.
- Rând. căs. = *Rânduiala căsătoriilor*. Foaie volantă. Sibiu, Tipografia lui Petru Bart, 1786.
- Rând. crim. = *Obștească giudecătorească rânduială de criminal*. Text paralel german-român, probabil traducere de Petru Aron. Liov, Tipografia Pilăreștilor, 1789.
- Rând. jud. = *Rânduială judecătorească de obște. Pentru Bohemie, Moravie, Silesie, Austrie de jos de Enț și de sus de Enț, dimpreună cu hotarale ei împreună*. Text paralel german-român. Traducere de Georg Oechsner, revizuită de Ion Budai-Deleanu. Viena, Iosif Kurțbec, 1787.
- Rând. neutr. = [Rânduiala despre neutralitate]. Foaie volantă. Sibiu, 1803.
- Rând. văm. = [Rânduiala cea nouă a vămilor]. Foaie volantă. Sibiu, 1784.
- Rând. vân. = [Rânduiala lui Iosif al II-lea pentru vânatoare]. Foaie volantă, text paralel german-român. Traducere de Ion Budai-Deleanu. Viena, 1786.
- Rebreanu, Jur. = Liviu Rebreanu, *Jurnal*. Ediție îngrijită de Puia-Florica Rebreanu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1984.
- Rebreanu, O. = Liviu Rebreanu, *Opere*. Ediție îngrijită de Nicolae Gheran (vol. I–X), Nicolae Liu (vol. I–III). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 10 vol., 1968–1981.
- Reg. Ad-hoc. = *Regulămîntul Adunării ad-hoc a Moldovei*. Iași, Tipografia Buciumul Român, 1857.
- Reg. fin. = *Regulament de finance. 1860. Noemvrie 29*. București, 1860.
- Reg. școlast. = *Regulele școlasticești, care sânt orânduite și așezate pentru țânearea și procopseala școalelor românești celor din Țeara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Traducere din limba germană atribuită lui Gh. Șincai. Buda, tipărită cu cheltuiala Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești, 1806.
- Regl. ost. = *Reglement ostășesc de slujba infanteriei. Cartea întâia. Pentru slujba frontului*. Traducere din limba rusă de căpitanul A. D. Macedonski. București, C. A. Rosetti & Vinterhalder. Partea I, *Eczersîiul de roată*, 1850; partea a doua: *Eczersîiul de batalion*, 1851.
- Regl. Shol. = *Reglement a sholelor publice din Prințipatul Moldovii*. Iași, manuscris din 1835 (BCU Iași, ms. IV–60).
- Regl. telegr. = *Reglementul instituției telegrafice a Moldaviei*. Iași, Tipografia lui A. Bermann, 1858.
- Regul. Org. Mold. (1831) = [Regulamentul organic al Moldovei]. Traducere, după redacția franceză, de Gh. Asachi. Manuscris din 1831 (Biblioteca Universității din Iași, cota VI–61).
- Regul. Org. Mold. (1837) = *Regulamentul organic a Prințipatului Moldovei*. Iași, Tipografia Albinei, 1837.
- Regul. Org. Ț. Rom. (1832) = *Regulamentul organic* [al Țării Românești]. București, 1832.
- Regul. Org. Ț. Rom. (1847) = *Regulamentul organic, intrupat cu legiuirile din anii 1831, 1832 și 1833 și adăogat, la sfârșit, cu legiuirile de la anul 1834 până acum, împărțite pe fiecare an, precum și cu o scară deslușită a materiilor*. București, Pitarul Z. Carcalechi tipograful Curții, 1847.
- Regul. ost. = *Regulament ostășesc pentru miliția pământenească a prințipatului Valahii*. București, 1831.
- Resmeriță, D. = Alexandru Resmeriță, *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române*. Craiova, Institutul de Editură „Ramuri”, 1924.
- Ret. rom. = *Retorica românească*. Antologie. Ediție îngrijită de Mircea Frînculescu. București, Editura Minerva, 1980.
- Reț. hol. = *Rețetă pentru boala ce să numește holera morbus*. Foaie volantă. Iași, 1831.
- Reț. med. = [Rețete medicale și descânțece]. Manuscris din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 1320, f. 20^f–22^v; 31–32).

- Rev. crit. = *Revista critică*. Director Giorge Pascu. Iași, 1927–1940.
- Rev. crit. lit. = *Revista critică literară*. Director Ar. Densusianu. Iași, 1893–1897.
- Rev. ist. = *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*. Sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu. București, Tipografia Academiei Române, 1882–1885; 1887; 1891; 1894; 1902–1903; 1909–1915; 1922.
- Rev. istorică = *Revista istorică*. Dări de seamă, documente, notițe. Publicată sub auspiciile Casei Școalelor de N. Iorga cu concursul mai multor specialiști. București, 1915–1924; Vălenii de Munte, 1925–1946; serie nouă, red. resp. Ovidiu Cristea, București, Editura Academiei Române, 1990–.
- Rev. nouă = *Revista nouă*. Director B. P. Hasdeu. București, 1887/1888–1894/1895.
- Rev. păd. = *Revista pădurilor*. Organ al Societății „Progresul silvic”. București, 1881–1882; 1886–1916; 1919–.
- RFR = *Revista Fundațiilor Regale*. Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală. Directori: D. Caracostea și Al. Rosetti, București, 1934–1945; serie nouă, director: Al. Rosetti, 1945–1947.
- RL = *România liberă*. Ziar. București, 1944–.
- Rogoz, E. = Ion Rogoz, *Ecologia faunei acvatice din Câmpia Olteniei*. București, Editura Academiei, 1979.
- Rom. lib. = *România liberă*. Cotidian politic și literar. București, 1877–1889.
- Rom. lit. = *România literară*. Foie periodică, sub direcția d-lui V. Alecsandri. Iași, Tipografia Franco-Română, 1855.
- Rom. = *Românul*. Cotidian. Arad, 1911–1916; 1918–1922; 1927–1932; 1935–1938.
- Romanescu, Ist. C. = Vasile Romanescu, *Istoria unei cărți. Operă completă*. București, Tiparul Cartea Românească, 1944 (prima ediție în 1934–1936).
- România literară = *România literară*. Săptămânal de literatură și artă. Editat sub egida Uniunii Scriitorilor. București, 1968–.
- Românul = *Românul*. Ziaru politic, comercial, literar. București, 1857–1864; 1865; 1866–1905; 1914–1915.
- Ronetti-Roman, M. = Ronetti-Roman, *Manasse*. București, Editura Librăriei Șteinberg, 1900.
- Rosetti, C. relig. = Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*. București, Librăriile „Cartea Românească” și „Pavel Suru”, 1920 (extras din AA lit., seria II, tom. XL).
- Rosetti, I. sl. = Al. Rosetti, *Influența limbilor slave meridionale asupra limbii române (sec. VI–XII)*. București, Editura Academiei, 1954.
- Rosetti, L. descânt. = Al. Rosetti, *Limba descântecelor românești*. București, Editura Minerva, 1975.
- Rosetti, S. L. = Al. Rosetti, *Studii lingvistice*. București, Editura Academiei, 1955.
- Rosetti – Byck, G. = Al. Rosetti, J. Byck, *Gramatica limbii române*. Ediția a doua revăzută și adăugită. București, Editura Universul, 1945 (prima ediție în 1943).
- Rosetti – Cazacu – Onu, I. L. R. = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*. Vol. I. *De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*. Ediția a doua, revăzută și adăugită. București, Editura Minerva 1971 (prima ediție în 1961).
- C. A. Rosetti, C. = C. A. Rosetti, *Ceasurile de mulțumire*. București, Tipografia Curții a lui Fred. Walbaum, 1843.
- C. A. Rosetti, N. I. = C. A. Rosetti, *Note intime*. Adnotate și publicate de Vintilă C. A. Rosetti. București, Tipografia Lucrătorilor Asociației Marinescu & Șerban, 2 vol., 1902–1903.
- R. Rosetti, S. = Radu Rosetti, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Cătălina Poleakov. București, Editura Minerva, 1980.
- Roșca, E. T. = D. D. Roșca, *Existența tragică. Încercare de sinteză filosofică*. Ediție de A. Mihu. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995 (text din 1934).
- RPL = [*Rânduială în privința loteriei*]. Foie volantă. Cluj, 1813.
- R. Psih. = *Revista de psihologie*. Institutul de Psihologie. București, Editura Academiei. 1955–.
- RRG = *Revue Roumaine de Géologie, et de Géographie* (din 1964: *Revue Roumaine de Géologie, Géophysique, et de Géographie*; din 1991 *Revue Roumaine de Géologie*), București, Editura Academiei, 1957–1963; 1964–1989; 1991–.

- Rromathan = *Rromathan. Studii despre rromi*. Revistă apărută cu sprijinul Fundației pentru o societate deschisă. Anul I, 1997.
- R. R. Term. = Alexandru Timotin, Florin T. Tănăsescu, Paraschiva Onica (coord.) *Remus Răduleț și contribuțiile românești la dezvoltarea terminologiei electrotehnice*. București, Editura Agir, 2006.
- R. soc. = *Revista română de sociologie*. Serie nouă. Institutul de Sociologie „Dimitrie Gusti”. București, Editura Academiei Române, 1996–.
- RT = *Romanul Troadei*. Manuscris din 1766 (Biblioteca Academiei Române, cota 2183).
- Rucăreanu, F. S. = Prințesa Constanca de S., *Douăzeci și patru de ore ale unei femei simțibile sau O mare leție*. Traducere de N. Rucăreanu. București, Tipografia lui Eliade, 1843.
- Rucăreanu, I. = Nicolae Rucăreanu, *Impresiuni d-un viagiu la Constantinopole*. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii români), 1886.
- Rudow, T. L. = Wilhelm Rudow, *Neue Belege zu türkischen Lehnwörtern im Rumänischen*, în ZRPh, XVII, 1893, p. 368–418.
- Rudow, R. W = Wilhelm Rudow, *Neue Belege zu rumänischen Wörtern nichttürkischen Herkunft*, în ZRPh, XXII, 1898, p. 217–242.
- Rus, I. = Ioan Rus, *Icoana pământului sau carte de geografie*. Ediție de Florica-Elisabeta Nuțiu, Doina-Elena Horhoi, Adrian-Vasile Podar. Târgu-Lăpuș, Galaxia Gutenberg, 3 vol., 2011 (prima ediție în 1842).
- Ruset, E. = Corneille, *Eraclie, împărat al Răsăritului*. Traducere din limba franceză de I. Ruset. București, 1831.
- Ruset, Sg. = Molière, *Sgârcitul*. Traducere de I. Ruset. București, Tipografia lui I. Eliad, 1836.
- Russo, S. = Alexandru Russo, *Scieri*. Publicate de Petre V. Haneș. Edițiunea Academiei Române. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1908.
- Russo, S. L. = Alecu Russo, *Scieri literare*. Ediție îngrijită de Teodor Vârgolici. București, Editura 100+1 Gramar, 1996.
- Russu-Șirianu, M. = I. Russu-Șirianu, *Militărește*. Comedie într-un act. Brașov, Editura Librăriei Ioan I. Ciurcu, 1913.
- Rusu, L. F. = Liviu Rusu, *Logica frumosului*. Cluj, Editura Universității „Regele Ferdinand I”, 1946.
- S = *Steaua*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din România. Cluj, 1954–.
- Sadoveanu, E = Mihail Sadoveanu, *Evocări*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1954.
- Sadoveanu, P. C. = Mihail Sadoveanu, *Poezia cimiliturilor*. București, Editura pentru Literatură și Artă, [1949].
- Sadoveanu, O. = Mihail Sadoveanu, *Opere*. Ediție începută sub îngrijirea autorului, ulterior îngrijită de Constantin Mîtru. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă / Editura Minerva, 22 vol., 1954–1973.
- I. M. Sadoveanu, S. V. = Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*. Ediție îngrijită de I. Opreșan. București, Editura Minerva, 1975 (prima ediție în 1944).
- Sahia, S. A. = Alexandru Sahia, *Scieri alese*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960.
- Sandu-Aldea, A. M. = C. Sandu-Aldea, *Ape mari*. București, „Minerva”, Institut de Arte Grafice și Editură, 1910.
- Sandu-Aldea, D. N. = C. Sandu-Aldea, *Două neamuri*. București, „Minerva”, Institut de Arte Grafice și Editură, 1906.
- Sandu-Aldea, D. P. = C. Sandu[-Aldea], *Drum și popas*. București, „Minerva”, Institut de Arte Grafice și Editură, 1904.
- Sandu-Aldea, S. C. = Constantin Sandu[-Aldea], *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*. București, „Minerva”, Institut de Arte Grafice și Editură, 1907.
- Sandu-Aldea, U. P. = C. Sandu-Aldea, *În urma plugului*. București, „Minerva”, Institut de Arte Grafice și Editură, 1905.
- Sandu-Timoc, P. P. = *Poezii populare de la românii din Valea Timocului*. Culegere de C. Sandu-Timoc. Craiova, Editura „Scrisul Românesc”, 1943.
- Sandu-Timoc, Pov. = *Povești populare românești*. Culegere de Cristea Sandu-Timoc. București, Editura Minerva, 1988.

- Sanielevici, R. = Alex. S. Sanielevici, *Radioactivitatea*. Vol. I. București, Editura Academiei, 1956.
- Săghinescu, S. dicț. = V. Săghinescu, *Scrutare Dicționarului universal al limbei române, de Lazăr Șăineanu*. Iași, Tipografia-Editoare „Dacia” P. Iliescu & D. Grossu, 1898.
- Săghinescu, V. = V. Săghinescu, *Vocabular românesc de vreo câteva mii cuvinte, cu o critică minuțioasă și cu îndreptar erorilor „Dicționarului universal al limbei române” de Lazăr Șăineanu*. Iași, Tipografia Națională, 1901.
- Săghinescu, V. – S. = V. Săghinescu, *Suplement la Vocabularul limbei române de câteva mii de cuvinte*. Iași, Tipografia Națională, 1902.
- Săm. = *Sămănătorul*. Revistă literară săptămânală. București, 1901–1910.
- Săm. vist. = *Sămile Vistieriei Țării Moldovei*. Ediție îngrijită de Ioan Caproșu. Iași, Casa Editorială Demiurg, vol. I: 1763–1784, 2010; vol. II: 1786–1798, 2010; vol. III: 1805–1826, 2011.
- Săptămâna = *Săptămâna culturală a Capitalei*. Redactor: Eugen Barbu. București, 1962–1989.
- Sărmanul Klopștock, F. = Sărmanul Klopștock, *Feciorul lui nenea Take Vameșul. Biblia unui trecut 1879–1925*. Vol. I, București, Editura „Națională” S. Ciornei, 1932; vol. II, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1935; vol. III, București, Editura Casa Școalelor, 1943.
- Săulescu, Gram. rom. = Gh. Săulescu, *Gramatică românească seau Observații gramăticești asupra limbei românești*. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, partea I–II: 1833; partea a III-a: 1834.
- Săulescu, Hr. = Gh. Săulescu, *Hronologhia și istoria universală*. Iași, Tipografia Sf. Mitropolii, 2 vol., 1837.
- Săulescu, Î. = Gh. Săulescu, *Întâiele cunoștințe de litere și de idei, pentru tinerimea școalelor începătoare*. Iași, Tipografia Albinei, 1832.
- Săvulescu, M. U. = Traian Săvulescu, *Monografia uredinalelor din Republica Populară Română*. București, Editura Academiei Române, 2 vol., 1953.
- Săvulescu, Pat. veg. = Traian Săvulescu, *Patologia vegetală*. București, 1946–1947 (curs litografiat).
- Săvulescu, Ustil. = Tr. Săvulescu, *Ustilaginalele din Republica Populară Română*. [București], Editura Academiei, 2 vol., 1957.
- SB = *Scrisul bănățean*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din România. Timișoara, 1949–1963.
- Sbiera, F. S. = Ion G. Sbiera, *Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului*. Cernăuți, Tipografia Universitară a lui R. Eckhardt, 1899.
- Sbiera, Pov. = *Povești populare românești*. Culese de Ion G. Sbiera. Cernăuți, Editura Proprie, Tipografia Archiepiscopală, 1886.
- S. Braș. = *Socotelile Brașovului și scrisori românești către sfat în secolul al XVII-lea*. Publicate de N. Iorga, București, 1899.
- Scară = *Scară a cuvintelor celor streine și a celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuința a să metahirisi în alcătuirea pravililor*. Iași, 1815.
- Scavinschi, M. = Cristoph Wilhelm Hufeland, *Macroviotică sau methodul a lungi viața ominiască*. Traducere din limba germană de D. Scavinschi. Manuscris de începutul secolului al XIX-lea (Biblioteca Academiei Române, cota 409).
- Scavinschi, Odă = D. Scavinschi, *Odă din partea opștiei întru slava nunții luminării sale prințesii Elenco Sturza, ce să prăznuiește astăzi, octomvrii 18. Anul 1825* (2 f.).
- Scânteia = *Scânteia*. Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist din România. București, Tip. „Curierul”, 1944–1989.
- S. C. Geof. = *Studii și cercetări de geofizică* (în 1963–1989: *Studii și cercetări de geologie, geofizică, geografie. Seria Geofizică*). București, Editura Academiei Române, 1963–2006.
- Schelitti, R. M. = *Reglement militar pentru oștirea Moldaviei. Slujba de garnizon*. Traducere din rusă de P. Schelitti. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1845.
- Schütz, Manual = [*Manual de istorie universală*], curs predat prin anii 1815–1819 în seminarul de la Socola din Iași. Traducere anonimă a primelor două volume ale lucrării lui J. B. Schütz, *Allgemeine Weltgeschichte für denkende und gebildete Leser*, Viena, 1805. Manuscris, copie din anul 1824 (Biblioteca Academiei Române, ms. 2791, f. 5–327).

- SCB = *Studii și cercetări de bibliologie* (în 1964–1968, *Studii și cercetări de documentare și bibliologie*). Biblioteca Academiei Române. București, Editura Academiei, 1955–1968; serie nouă, 1969–1974.
- SCLF = *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*. București, Editura Academiei Române, 1952–1963.
- SCȘt. (Cluj) = *Studii și cercetări științifice*. Academia Română. Filiala Cluj. 1950–1955.
- SCȘt. (Iași) = *Studii și cercetări științifice. Filologie*. Academia Română. Filiala Iași. 1950–1964.
- Scurtu, T. I. = Vasile Scurtu, *Termenii de înrudire în limba română*. București, Editura Academiei, 1966.
- Scutul cat. = *Scutul catichizmului cu răspunsu den scrăptura svântă*. Bălgrad, 1656.
- Scutul cat.² = *Catehismul Calvinesc impus clerului și poporului român sub domnia principilor Georgiu Rakoczy I și II, 1656*. Ediție îngrijită de G. Barițiu, Sibiu, Tipografia lui W. Kraft, 1879, a lucrării *Scutul catichizmului cu răspunsu den scrăptura svântă* (Bălgrad, 1656).
- S. D. lit. = *Studii și documente literare*. Publicate de I. E. Torouțiu. București, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, vol. I: în colaborare cu Gh. Cardaș, 1931; vol. II–III: 1932; vol. IV: 1933; vol. V: 1934; vol. VI: 1938; vol. VII: 1936; vol. VIII: 1939; vol. IX: 1940; vol. X: 1940; vol. XI: 1940; vol. XII: 1940; vol. XIII: 1946.
- SDR = *Studii de drept românesc*. Institutul de Cercetări Juridice. București, Editura Academiei Române. 1989–2011
- Sebastian, Jur. = M. Sebastian, *Jurnal. 1935–1944*. Text îngrijit de Gabriela Omăt. București, Editura Humanitas, 1996.
- Sebastian, O. = M. Sebastian, *Opere*. Ediție coordonată de Mihaela Constantinescu-Podocea. București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 7 vol., 2011–2015.
- Seche, S.I.L.R. = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*. București, Editura Științifică, vol. I: 1966; vol. II: 1969.
- Selingher, Povăț. = I. Selingher, *Povățuire pentru curățenia gurii și păstrarea sănătății dinților și a altor boale ale gurii*. București, Privileghiata Tipografie, 1828.
- Serrurie, P. = Grigorie Serrurie, *Collectiune de poezii scrise în esiliu*. București, Imprimeria Nifon Mitropolitul, 1858.
- Sevastos, A. P. = Elena Didia Odorica Sevastos, *Anecdote populare*. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, 1893.
- Sevastos, C. mold. = *Cântece moldovenești*. Publicate de Elena Didia Odorica Sevastos. Iași, Tipografia Națională, 1888.
- Sevastos, N. = Elena Didia Odorica Sevastos, *Nunta la români*. București, Tipografia Carol Göbl, 1889.
- Sevastos, Pov. = *Povești*. Publicate de Elena Didia Odorica Sevastos. Iași, Editura Librăriei Frații Șaraga, Tipografia Națională, [1892].
- M. Sevastos, C. B. = Mihail Sevastos, *Carte de bucate. Bucătăria românească, franceză, rusă, greacă, italiană, turcă, ungară, poloneză și germană*. București, Editura „Cugetarea” – P. C. Georgescu Delafhas, [1939]
- Severin, Syn. = C. I. V. Severin, *Synonymele limbii române cu radicali diferiți în raport mai cu samă la lucrurile divine, la cult și la terminologia ecleziastică*. Vol. I. Iași, Atelierele Grafice Lumina Moldovei, 1923.
- Sf. rom. = *Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*. Lucrare alcătuită din încredințarea Sfântului Sinod sub directa purtare de grijă a înalt Prea Sfințitului Nestor, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1987.
- SG = *Studii de gramatică*. București, Editura Academiei. Vol. I: 1956; vol. II: 1957; vol. III: 1961.
- Sibineanu, Com. = *Despre vestita cometa anului 1834 și despre sistema soarelui*. Traducere de Ioan Sibineanu. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1833.
- Sibineanu, S. bărb. = I. Sebeni (= I. Sibineanu), *Sculamentul bărbaților și femeilor cu doctoriile sale apărătoare și lecuitoare*. București, Tipografia lui Eliade, 1837.
- SIE = *Studii de istorie economică și istoria gândirii economice*. Secția de științe economice, juridice și sociologie. Comisia de istorie economică și istoria gândirii economice. București, Editura Academiei Române, 1996–.

- Sihleanu, A. = Al. Sihleanu, *Armonii intime*. București, Imprimeria lui Ferdinand Om, 1857.
- Sima, F. moș. = Grigore Sima, *Folclor din Țara Moșilor*. Ediție îngrijită de Ioan Felea și Mircea Popa. Cluj, Napoca Star, 2003.
- Sima, M. = Gr. Sima al lui Ion, „Materialuri de limbă”, în Rev. ist. II, 1884, p. 181–185.
- Sima, S. A. Moș. = *Scrieri alese din Țara Moșilor*. Culegere de Grigore Sima al lui Ion. Ediție îngrijită de Ioan Felea. Cluj, Napoca Star, 2003.
- Simion Dascălul, Let. = Simion Dascălul, *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595), întocmit după Grigorie Ureche vornicul, Istratie logofătul și alții*. Ediție îngrijită de Const. Giurescu. București, Atelierele Grafice Socex & Co., Societate anonimă, 1916 (text din a doua jum. sec. XVII).
- Simion, D. P. = Eugen Simion, *Dimineața poezilor*. București, Editura Cartea Românească, 1980.
- Simion, E. = Eugen Simion, *Proza lui Eminescu*. București, Editura pentru Literatură, 1964.
- Simion, S. R. = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*. București, Editura Cartea Românească, vol. I: 1974, vol. II: 1976, vol. III: 1984, vol. IV: 1989.
- Simionescu, F. R. = I. Simionescu, *Fauna României*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1938.
- Simionescu, Fl. = I. Simionescu, *Flora României*. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939.
- M. Simionescu, I. = Mircea Horia Simionescu, *Ingeniosul bine temperat*. Ediția a II-a. București, Editura Alfa, 5 vol., 2000 (prima ediție: vol. I: 1969; vol. II: 1970; vol. III: 1976; vol. IV: 1980; vol. V: 1983).
- Sindipa (1703) = *Sindipa*. Ediție îngrijită de Magdalena Georgescu, în CMVCP I, p. 249–315.
- Sindipa (1786) = *Istoria lui Sindipa, filosoful*. Manuscris din 1786 (Biblioteca Academiei Române, cota 830).
- Sion, C. M. = Gh. Sion, *Cesurile de mulțemire*. Iași, Cantora Foaiei Sătești, 1844.
- Sion, E. = Dimitrie Cantemir, *Evenimentele Cantacuzinilor și Brâncovenilor din Țeara Muntenească*. Traducere din limba grecească de G. Sion, în *Operele Principelui Demetriu Cantemir*, tom. V, București, Typographia Curții, proprietar F. Göbl, 1878, p. 7–31.
- Sion, F. = George Sion, *101 fabule*. București, Imprimeria Națională, 1869.
- Sion, Ist. Ț. R. = Frații Tunusli, *Istoria politică și geografică a Țerei Românesce de la cea mai veche a sa întemeiere până la anul 1774*. Traducere din limba greacă de George Sion. București, Tipografia Națională a lui Stephan Rassidescu, 1863.
- Sion, M. = A. de Lamartine, *Moartea lui Socrate*. Traducere de Gheorghie Sion. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1847.
- Sion, S. C. = G. Sion, *Suvenire contimpurane. Emanciparea țiganilor. În arhivele Kișineului. Frații Cuciuc. Din anul 1848. Din copilărie. Din tinerețe. Epilog*. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), 1888.
- Sîrbu, A. E. = Ion D. Sîrbu, *Adio, Europa!* București, Editura Cartea Românească, vol. I: 1992, vol. II: 1993 (scrisă în 1980).
- Slavici, O. = Ioan Slavici, *Opere*. Ediție îngrijită de Dumitru Pop (vol. I), Ion Șeulean (vol. I), Octavian Șchiu (vol. I), Teofil Teaha (vol. II–V), Ioan Dodu Bălan (vol. VI), C. Mohanu (vol. VII–XII), Gherasim Pinteș (vol. XIII). București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 14 vol., 1967–1987.
- Slătineanu, A. = Metastasio, *Ahilefs la Schiro*. Traducere din limba greacă de Iordache Slătineanu, în vol. Metastasio, *Ahilefs la Schiro*. Sibiu, Tipografia lui Martin Hohmaister, 1797, p. 1–96.
- Slătineanu, Caton = [Metastasio], *Caton*. Traducere din neogreacă de Iordache Slătineanu, manuscris din c.1800, manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 3454, f. 59–86”).
- Slătineanu, I. S. = *Istoria lui Sofronim. Greaca noao*. Traducere din neogreacă de Iordache Slătineanu, în Metastasio, *Ahilefs la Schiro*. Sibiu, Tipografia lui Martin Hohmaister, 1797, p. 97–120.
- Slătineanu, Mil. Tit. = [Metastasio], *Milostivirea lui Tit*. Traducere din neogreacă de Iordache Slătineanu, manuscris din c.1800 (Biblioteca Academiei Române, cota 3454, f. 1^v–30).

- Slătineanu, Siroiu = [Metastasio], *Siroiu*. Traducere din neogreacă de Iordache Slătineanu, manuscris din c.1800 (Biblioteca Academiei Române, cota 3454, f. 30^v–58^v).
- SMFC = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Vol. I–VI. București, Editura Academiei (Institutul de Lingvistică din București), vol. I: 1959; vol. II: 1961; vol. III: 1962; vol. IV: 1967; vol. V: 1969; vol. VI: 1972.
- SMIM = *Studii și materiale de istorie medie*. Academia Română, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. București, Editura Academiei, 1956–.
- Snoava = *Snoava populară românească*. Ediție critică de Sabina-Cornelia Stroescu. București, Editura Minerva, vol. I: 1984, vol. II: 1986, vol. III: 1987, vol. IV: 1989.
- Soare, Maș. = D. D. Soare, *Elemente de mașini*. București, Institutul de Documentare Bibliografie și Editura Tehnică, 1949.
- Sob. hris. = *Sobornicescul Hrisov (1785, 1835, 1839)*. Ediție critică întocmită de Colectivul pentru vechiul drept românesc al Academiei Române, condus de academicianul Andrei Rădulescu. București, Editura Academiei, 1958.
- Sobaru, Ec. plan. = Al. Sobaru, *Economia și planificarea comerțului socialist în R.P.R.* București, Editura Științifică, 1957.
- Soc. rom. = *Sociologie românească*. Director: D. Gusti. București, Editura Institutului Social Român, 1936–1943; serie nouă, redactor-șef: Ion Ungureanu. București, Editura Academiei Române, 1990–2006.
- Sociolingv. = Liliana Ionescu-Ruxădoiu, Dumitru Chițoran (coord.), *Sociolingvistica: orientări actuale*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
- Sol. rom. = Cristian Hera, Ioan Oancea (coord.), *Folosirea rațională și conservarea solurilor românești*. București Editura Academiei Române, 2002.
- Sorbul, T. = Mihail Sorbul, *Teatru*. București, Editura pentru Literatură, 1963.
- Sorescu, D. = Marin Sorescu, *Descântoteca*. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976.
- Sorescu, I. = Marin Sorescu, *Iona*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Sorescu, L. L. = Marin Sorescu, *La Liliaci*. Vol. I: București, Editura Eminescu, 1973; vol. II: București, Editura Cartea Românească, 1977; vol. III: București, Editura Cartea Românească, 1980; vol. IV: Craiova, Scrisul Românesc, 1988; vol. V: București, Editura Creuzet, 1995; vol. VI: București, Fundația „Marin Sorescu”, 1998.
- Sorescu, O. = Marin Sorescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu Podocea. București, Univers Enciclopedic, Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 6 vol., 2002–2006.
- Sorescu, P. = Marin Sorescu, *Poeme*. București, Editura pentru Literatură, 1965.
- Sorescu, S. P. = Marin Sorescu, *Singur printre poeți. Parodii*. București, Editura pentru Literatură, 1964.
- Sorescu, Tuș. = Marin Sorescu, *Tușiti*. București, Editura Eminescu, 1970.
- Sorescu, U. = Marin Sorescu, *Unde fugim de-acasă? (Aproape teatru, aproape poeme, aproape povești)*. București, Editura Tineretului, 1966.
- SP = *Gheografia sau scrierea pământului. Întocmită după orânduiala cea mai noao, așezată pentru 4 părți ale pământului, adică: Evropa, Asia, Africa, America, cu tot cuprinsul lor*. Traducere de de Nicola Nicolau și Ioan Teodorovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, vol. I: 1814, vol. II: 1815.
- Sp. pop. = *Sportul popular*. Ziar pentru răspândirea sportului în marile mase populare. Organ al Comitetului pentru Cultură fizică și sport de pe lângă Consiliul de Miniștri și al C.G.M. București, 1945–1967.
- Speranția, A. P. = Th. D. Speranția, [Anecdote populare]. Vol. I: *Anecdote populare*. București, Editura Librăriei și Tipografiei Școalelor, 1888; II: *Alte anecdote populare*. București, Editura Librăriei și Tipografiei Școalelor, C. Sfetea, 1892; III: *Tot anecdote populare*. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1893.
- Speranția, Introd. = Th. D. Speranția, *Introducere în literatura populară Română: studiu comparativ*. București, Tipografia „Clementa”, 1904.

- Spic. = *Spicitorul moldo-român*. Jurnal științific, literar și industrial, rediguit de o societate de literați. Iași, Institutul Albinei, 4 vol., 1841.
- Sporer, Meșt. moș. = I. Sporer, *Meșteșugul moșării pentru învățatura moașelor la Institutul Maternității din București*. București, Tipografia lui August Ruof, 1839.
- Sportul = *Sportul*. Ziar al Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport. București, 1968–1988.
- Staicu, Lex. = Grămăticul Staicu, *Lexicon slavo-român*, în B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. București, Tipografia Societății Academice Române, vol. I, 1878, p. 259–312 (manuscris c.1660–1670, Biblioteca Academiei Române, cota 312).
- Stamati, D. = T. Stamati, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1851.
- Stamati, F. = Teodor Stamati, *Fizica elementară pentru clasele colegiale din Prințipatul Moldovei*. Compilată după F. Crișu. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1849.
- Stamati, M. = T. Stamati, *Manual de istoria naturală, prescurtată pentru tinerimea românească*. Iași, Institutul Albinei, 1841.
- Stamati, Pep. = Teodor Stamati, *Pepelea sau Trădicuni năciunare românești*. Partea I. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1851.
- Stamati, V. = Teodor Stamati, *Vocabulariu de limba germană și română, cu adăogirea celor mai obicinuite și în conversăciune primite cuvinte streine*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.
- C. Stamati, M. = Constantin Stamati, *Muza românească. Compuneri originale și imitații din autorii Europei*. Ediție îngrijită de Ion și Rodica Rotaru. București, Editura pentru Literatură, 1967.
- Stamati-Ciurea, R. = Constantin Stamati-Ciurea, *Resunete din Basarabia*. Cernăuți, Editura H. Pardini, Societatea Tipografică Cernăuțeană, 1898.
- Stancu, D. = Zaharia Stancu, *Desculț*. Roman. Ediția a IV-a. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1952 (prima ediție, în 1948).
- Stancu, M. I. = Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit*. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Stancu, P. S. = Zaharia Stancu, *Poeme simple. 1923–1943*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957.
- Stancu, R. A. = Zaharia Stancu, *Rădăcinile sunt amare*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, vol. I–IV: 1958, vol. V: 1959.
- Stancu, Ș. = Zaharia Stancu, *Șatra*. Ediția a II-a. București, Editura pentru Literatură, 1969 (prima ediție, în 1968).
- Stancu, URSS = Zaharia Stancu, *Călătorind prin URSS*. Ediția a doua. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1951] (prima ediție în 1950).
- Stănescu, B. = *Basme*. Culese de Dumitru Stănescu. București, Ig. Haimann, Librar–editor, 1892.
- Stănescu, C. R. = N. Stănescu, *Cartea de recitare*. București, Editura Cartea Românească, 1972.
- Stănescu, O. C. = N. Stănescu, *Ordinea cuvintelor. Versuri. (1957–1983)*. Ediție îngrijită de Alexandru Condescu cu acordul autorului. București, Editura Cartea Românească, 2 vol., 1985.
- Stănescu, R. = Nichita Stănescu, *Respirări*. București, Editura Sport – Turism, 1982.
- Stăniloae, O. R. = Dumitru Stăniloae, *Ortodoxie și românism*. Ediție îngrijită de Constantin Schifirneț. București, Editura Albatros, 1998 (scris în 1937).
- Stănoiu, C. I. = Damian Stănoiu, *Călugări și ispite*. București, Editura Cartea Românească, 1928.
- Stâncă, Med. soc. = Ștefan Stâncă, *Mediul social ca factor patologic*. Cu un studiu introductiv și adnotări de Samuil Iszak. București, Editura Academiei, 1956 (prima ediție, în 1891).
- Steaua = *Steaua Dunării*. Jurnal politic, literar și comercial. Sub redacția lui M. Kogălniceanu. Iași. 1855–1856; 1858–1860.
- Steege, Ape min. = L. Steege, *Apele minerale de la Slănic, în Moldova, în priivirea analogiilor cu ape minerale streine și a lucrărei terapeutice*. Iași, A. Hennig & comp., Institutul Albinei, 1854.
- Steinberg, D. = Adolphe Steinberg, *Cel mai nou dicționar de buzunar pentru tălmăcirea cuvintelor radicale și zicerilor streine din limba română*. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), 1886.
- Steinhardt, Jur. = N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*. Ediție îngrijită și postfață de Virgil Ciomoș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991 (scris la începutul anilor 1970; publicat postum).

- Stere, O. = Constantin Stere, *Opere. În preajma revoluției*. Ediție îngrijită de Victor Durnea. București, Academia Română. Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2 vol., 2010.
- Stere, Pub. = C. Stere, *Publicistică*. Vol. I. (1893–1905). Ediție îngrijită de Victor Durnea. Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.
- Sterescu, N. = St. Sterescu, „Nărojii”. Poveste populară din Gorj, cu note lingvistice, în *Conv. lit.*, XLVI, 1912, p. 1044–1055 și 1164–1168.
- Stoenescu, F. = George Virgil Stoenescu, *Fratele meu*. București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
- Stoian, Păst. = I. I. Stoian, „Păstoritul în Râmnicul Sărat”, în *GS VI*, 1933–1934, p. 41–74.
- I. M. Stoian, D. R. = Ion M. Stoian, *Dicționar religios*. Termeni religioși, credințe populare și nume proprii. București, Editura Garamond, 1994.
- Stoica, Vîn. = Coriolan Stoica, *Călăuza vânătorului*. Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1937.
- N. Stoica, C. B. = Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*. Ediție îngrijită de Damaschin Mioc. Ediția a II-a revăzută. Timișoara, Editura Facla, 1981 (text din 1825–1829).
- N. Stoica, S. = Nicolae Stoica de Hațeg, *Scrieri*. Ediție îngrijită și prefată de Damaschin Mioc. Timișoara, 1984.
- Ș. Stoica, J. C. = *Julie Cesar*. Tragedie în cinci acte de William Shakspeare [sic!]. Tradusă de căpitanul S. [= Ștefan] Stoica. București, Tipografia lui Eliad, 1844.
- Ș. Stoica, Osândit = Victor Hugo, *Zioa dupe urmă a unui osândit*. Traducere din franceză de Ștefan Stoica. București, Tipografia lui Eliad, 1839.
- Stoicescu, C. R. = Nicolae Stoicescu, *Continuitatea românilor. Privire istoriografică. Istorical problemei, dovezile continuității*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- Stoicescu, C. S. = Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori*. Contribuții la istoria armatei române. București, Editura Militară, 1968.
- Stoicescu, D. = Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*. Sec. XIV–XVII. București, Editura Enciclopedică Română, 1971.
- Stoicescu, S. D. = Nicolae Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova (Sec. XIV–XVII)*. București, Editura Academiei, 1968.
- Stoilow, T. F. = S. Stoilow, *Teoria funcțiilor de o variabilă complexă*. Vol. I: *Noțiuni și principii fundamentale*. București, Editura Academiei, 1954; vol. II: *Funcții armonice. Suprafețe riemanniene*, în colaborare cu Cabiria Andreian Cazacu. București, Editura Academiei, 1958.
- Streinu, P. C. = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară. Marginalia. Eseuri*. Ediție începută sub îngrijirea autorului (vol. I–II) și îngrijită ulterior de George Muntean (vol. III–V). București, Editura pentru Literatură / Minerva, vol. I–II: 1968, vol. III: 1974, vol. IV: 1976, vol. V: 1977.
- Streinu, V. M. = Vladimir Streinu, *Versificația modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*. București, Editura pentru Literatură, 1966.
- Strilbițki, Fiziogn. = *Curioznică și în scurt arătare celor ce iubesc a cerca vrednice învățături din Fiziognomie*. Traducere din limba rusă de Mihai Strilbițki. Iași, 1785.
- Stud. fiziol. = *Studii și cercetări de fiziologie*. Institutul de Fiziologie Normală și Patologică București, Editura Academiei, 1956–1970.
- Studii = *Studii*. Academia Română, București, 1948–1989.
- Stud. statist. = *Studii de statistică*. Lucrările consfățuirii științifice de statistică, 27–29 noiembrie 1961. București, Direcția Centrală de Statistică, 1962.
- Sturdza, E. = Demetriu A. Sturdza, *La morminte de eroi*. București, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, 1896.
- Sturdza, M. N. = Demetriu A. Sturdza, *Memoriu asupra numismaticii românești*. București, Tipografia Societății Academice Române, 1878 (extras din *Columna*, 1877, no. 10–11).
- Sturdza, N. = Dimitrie A. Sturdza, *Numismatică română*. București, Tipografia Națională C. N. Rădulescu, 1878 (extras din *Globul*).
- S. Ț. = *Cei de obște articuli pentru soțietățile și țehurile de supt crăimea Ungariei*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești, 1813.
- Suceveanu, I. A. = W. Robertson, *Istoria Americii*. Traducere din limba greacă de C. Suceveanu. Manuscris în 4 vol., Iași, 1818–1820 (Biblioteca Universității din Iași, cota III–23).

- Suciu, S. B. = Moise Suciu, *Semnul bucuriei și a poftii inimii*. Buda, Tipariul Crăieștii Universitate din Pesta, 1829.
- Suciu, DILT = Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. București, Editura Academiei, vol. I: 1967, vol. II: 1968.
- Sufl. olt. = *Suflet oltenesc*. Culegeri și cercetări folcloristice. Publicație apărută la Craiova, 1927.
- Suțu, Not. = N. Suțu, *Notiții statistice asupra Moldaviei*. Traducere cu adăugiri de Th. Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.
- SVSR = Pandele Olteanu (coordonator), Gheorghe Mihăilă, Lucia Djamo-Diaconiță, Emil Vrabie, Elena Lința, Olga Stoicovici, Mihai Mitu, *Slava veche și slavona românească*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
- Synopsis = *Synopsis, adecă adunare de multe învățături care acum întâi s-au tipărit întru aceștia chip, cu osteneala și toată cheltuiala a preosfințitului Mitropolit al Moldovei, Chir Iacov*. Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1757.
- S. Z. = *Scrisori și zapise de meșteri români*. Publicate de N. Iorga. București, 1926.
- ȘA = *Școala Ardeleană*. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1983.
- Șaguna, Ist. Bis. Ort. = Andrei Șaguna, *Istoria Bisericii Ortodoxe Răsăritene Universale de la întemeierea ei, până în zilele noastre*. Sibiu, Tipografia Diecesană, 2 vol., 1860.
- Șaguna, Pred. = Mitropolitul Andrei Șaguna, *Predici*. Cluj, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1945 (prima ediție, în 1855).
- Șandru – Brînzeu, Jina = D. Șandru, F. Brînzeu, *Printre ciobanii din Jina*. București, Atelierele Socec & Co., 1934 (extras din GS, vol. V, 1931–1932, VI, 1933–1934).
- Șandru, F. = *Folclor românesc*. Culegere de Dumitru Șandru. Ediție îngrijită de Tudora Șandru Olteanu. București, Editura Minerva, 1987.
- Șăineanu, B. = Lazăr Șăineanu, *Basmelor române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*. Ediție îngrijită de Ruxandra Niculescu. București, Minerva, 1978 (prima ediție în 1895).
- Șăineanu, DRG = Lazăr Șăineanu, *Dicționar româno-german, conținând Nomenclatura completă a Vocabularului român; termenii tehnici și neologismele cele mai întrebuintate; indicarea etimologiei și a accentului, fraseologia și expresiunile idiomatice*. București, Librăria Socec & Comp., 1889.
- Șăineanu, E. T. = L. Șăineanu, *Elementele turcești în limba română*. București, Tipografia Academiei Române (Laboratorii Români), 1885.
- Șăineanu, S. = Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbei române. Studii istorice despre tranzițiunea sensurilor*. București, Tipografia Academiei Române, 1887.
- Șc. ard. = *Școala Ardeleană*. Antologie alcătuită și coordonată de Eugen Pavel. Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 4 vol., 2018.
- ȘDU¹ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, [1896].
- ȘDU² = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A doua edițiune cu totul prelucrată și adăugită. Ortografia Academiei Române. Craiova, Institutul de Editură „Samitca”, I. Samitca și D. Baraș, 1908.
- ȘDU⁴ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A 4-a edițiune revăzută și adăogită, Craiova, Editura „Scrisul Românesc”, 1922.
- ȘDU⁶ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A 6-a edițiune revăzută și adăogită, Craiova, Editura „Scrisul Românesc”, 1929.
- ȘDU⁸ = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. Craiova, Editura „Scrisul Românesc”, [1930].
- Șesan, G. = Dragoș Șesan, *Glosar de cuvinte rare și uitate*. București, Editura Universității, 2012.
- Șez. = *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălțiceni, 1892–1899; 1901–1905; 1907–1916; 1922–1929.

- Șincai, Aritm. = *Povățuire cătră arithmetică sau învățătura numerilor spre folosul școalelor românești celor din Țeara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Traducere din limba germană de Gh. Șincai. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1806.
- Șincai, Cat. = Gheorghie Gavriil Șincai, *Catehismul cel mare, cu întrebări și răspunsuri*. Alcătuit și întocmit pentru folosul și procopsala tuturor școalelor normălești a neamului românesc. Blaj, Tipariul Seminariului, 1783.
- Șincai, D. sup. = *Datorințele supușilor cătră monarhul lor*. Traducere din limba germană de Gh. Șincai. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1806.
- Șincai, Economia = *Povățuire cătră economia de câmp, pentru folosul școalelor românești celor din Țeara Ungurească și din părțile ei împreunate*. Traducere de Gh. Șincai. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1806.
- Șincai, Hr. = Gheorghie Șincai, *Hronica românilor*, în *Opere. Hronica românilor*. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. București, Editura pentru Literatură, vol. I: 1967, vol. II–III: 1969 (terminat în 1812).
- Șincai, I. nat. = *Istoria naturei sau a firei*. Traducere din limba germană, după Helmuth, de Gh. Șincai. Manuscris din 1806 (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, cota 422; descriere veche, făcută de N. A. Ursu: fondul Oradea, cota 40).
- Șincai, Î. = G. Șincai, *Îndreptare cătră arithmetică*. Întâia parte. Blaj, Tipariul Seminariului, 1785.
- Șincai, Înv. = *Învățătura firească spre surparea superstiției norodului*. Traducere de Gh. Șincai. Ediție îngrijită de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor. București, Editura Științifică, 1964 (text din 1804–1808).
- Șincai, P. princ. = Gh. Șincai, *Prima principia latinae grammatice quae ad usum scholarum Valachico-nationalium propter maiorem incipientium puerorum facilitatem, adiecta Valachica lingua*. Blaj, Tiparul Seminarului Diocezan, 1783.
- Șincai, V. ist. nat. = Gh. Șincai, *Vocabularium pertinens ad tria Regna Naturae. Vocabulariu ce se ține de istoria naturei*. Manuscris din anii 1804–1808 (Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, cota 482; descriere veche, făcută de N. A. Ursu: fondul Oradea, cota 125).
- Șt. și tehn. = *Știință și tehnică*. București, 1954–.
- Ștefănescu, C. compt. = Theodor Ștefănescu, *Curs complect de comptabilitate în partidă dublă, pentru usul scoalelor, comercianților și în general al persoanelor atașate pe lângă secșiuni de comptabilitate*. Ediția IV. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1896 (prima ediție în 1874).
- T. = *Teatrul*. Ministerul Culturii și Uniunea Scriitorilor. București, 1956–1989.
- Tafrali, Ist. art. = Oreste Tafrali, *Manual de istoria artelor*. București, Editura „Cartea Românească”, Atelierele C. Sfetea, vol. I [1922], vol. II: 1927.
- Tafrali, S. dobr. = O. Tafrali, *Scene din viața dobrogeană*. București, Editura „Biroului Universal”, Athelier I. Nițeanu, Stabilimentul de Arte Grafice „Universala”, 1906.
- Tavernier, A. = Alcibiade Tavernier, *Amărunturi apărătoare și highienice pentru miserere sau holera-morbus și alte boale epidemice*. București, Privileghiata Tipografie, 1831.
- Tărățeanu, L. = Vasile Tărățeanu, *Litanii din Țara de Sus*. Timișoara, Editura „Augusta”, 1995.
- Tăutu, Priv. pol. = Pierre d’Herbigny, *Privire politicească a Evropii toată din anu 1825*, tradusă din limba franceză și adnotată de comisul Ionică Tăutu, la Constantinopol, prin anii 1825–1826, copie de Costache Conachi (Biblioteca Academiei Române, ms. 5887).
- Tăutu, S. = Ionică Tăutu, *Scrieri social-politice*. Ediție îngrijită de Emil Vîrtosu. București, Editura Științifică, 1974.
- Tâmpeanu, G. = Serdarul Scarlat Tâmpceanul, *Gheografia Țării Rumânești*. București, Tipografia pitarului Constandin Pencovici, 1840.
- T. dial. B.-N. = *Texte dialectale și glosar. Bistrița-Năsăud*. Publicate de Maria Marin și Marilena Tiugan. Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, București, 1987.
- T. dial. D. = *Texte dialectale și glosar. Dobrogea*. Publicate de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu. Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, București, 1987.
- T. dial. M. = *Texte dialectale. Muntenia*. București, Editura Academiei. Vol. I, coord. de Boris Cazacu, texte publicate de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu,

- Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, 1973; vol. II, coord. de Boris Cazacu, texte publicate de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe, 1975; vol. III, texte publicate de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, 1987.
- T. dial. M. B. = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina. Texte dialectale*. Culese de Stelian Dumistrăcel și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu. Vol. I, partea 1, Iași, Editura Academiei Române, 1993; partea a 2-a, Iași, Editura Academiei Române, 1995; vol. II, partea 1, texte culese de Ion-Horia Bîrleanu și publicate de Doina Hreapcă și Ion-Horia Bîrleanu, București, Editura Academiei Române, 2002; vol. III, texte publicate de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, Luminița Botoșineanu, Doina Hreapcă, Florin-Teodor Olariu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2007; vol. III. *Supliment*, cuprinzând materialul din punctele cu anchete privitoare la graiurile huțule din volumele I și II ale NALR – Moldova și Bucovina, de Adrian Turculeț, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2007.
- T. dial. O. = *Texte dialectale. Oltenia*. Publicate sub redacția lui Boris Cazacu de Cornelia Coșuț, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe. București, Editura Academiei Române, 1967.
- T. doc. Dâmb. = *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418–1800)*. Ediție îngrijită de George Potra. Târgoviște, Muzeul județean Dâmbovița, 1972.
- TDR = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie românească*. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984.
- Teaha, C. N. = Teofil Teaha, *Graiul din valea Crișului Negru*. București, Editura Academiei, 1961.
- Telegraful = *Telegraful român*. Gazetă de informație socială și culturală. Sibiu, Editura și Tiparul Tipografiei Diecesane, 1853–.
- Telegraful (Buc.) = *Telegraful* (ulterior: *Telegraful de București*). Cotidian politic, istoric și literar. Tipografia C. N. Rădulescu, 1871–1892.
- Tem. gheom. = *Temeiurile gheometriei*. Manuscris, probabil copii după cursul lui Gh. Lazăr, c. 1820, 2 caiete (Biblioteca Academiei Române, I: cota 1189; II: cota 3356).
- Tempea, Ist. b. Șch. = Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Scheilor Brașovului*. Ediție îngrijită de Octavian Șchiau și Livia Bot. București, Editura pentru Literatură, 1969 (publicată postum).
- R. Tempea, Gram. = Radu Tempea, *Gramatică românească*. Sibiu, Tipografia lui Petru Bart, 1797.
- Radu Tempea, O. S. = Radu Teampe, *Oglinda statului bisericesc și politicesc sau Învățătura năravurilor celor bune și a vieții creștinești*. Brașov, Tipografia a lui Ioan Gött, 1835.
- Teodoreanu, O. A. = Ionel Teodoreanu, *Opere alese*. Ediție îngrijită de Nicolae Ciobanu. București, Editura pentru Literatură / Editura Minerva, 6 vol., 1963–1981.
- Al. O. Teodoreanu, H. = Al. O. Teodoreanu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc*. Iași, Editura Junimea, 1989 (prima ediție în 1928).
- E. Teodoreanu, B. = Elena Teodoreanu, *Bioclimatologie umană*. București, Editura Academiei Române, 2002.
- Teodorescu, B. = *Basme române*. Culegere de G. Dem. Teodorescu. Ediție îngrijită și glosar de Rodica Pandelescu și Petre D. Anghel. București, Editura Vitruviu, 1996.
- Teodorescu, Înc. = G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*. București, Tipografia Petrescu-Conduratu, 1874.
- Teodorescu, P. P. = *Poezii populare române*. Culegere de G. Dem. Teodorescu. Ediție îngrijită de George Antofi. București, Editura Minerva, 1982 (prima ediție în 1885).
- A. Teodorescu, A. = A. Teodorescu, *Aritmetică sau învățătura socotelilor*. Iași, Tipografia Sf. Mitropolii, 1839.
- Teodori, A. = Al. Teodori, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*, în Carcalechi, C. M., 1825, p. 55–86.
- Teodorovici, Alexandru = Johann Daniel Friedrich Rumpf, *Arătarea stăpânirii și a caracterului lui Alexandru I, împăratul a toată Rossia*. [Traducere de Ioan Teodorovici]. Buda, Crăiasca

- Tipografie a Universității Ungariei, 1815.
- Teodorovici, I. = Pavel Kengyllác, *Istoria universală sau a toată lumea*. Traducere de Ioann Theodorovici. Buda, Tipariul Crăeștei Universitate din Pesta, 1824.
- Teodorovici, L. P. = *Scurtă arătare despre luarea Parisului și alte întâmplări, de la un iubitoriu de pace*. [Traducere de Ioan Teodorovici]. Buda, în Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1814.
- Teodorovici, M. = *Moralnice sentenții sau folositoare pilde*. Traducere de Ioan Teodorovici. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1813.
- Teodorovici, Napoleon = *Napoleon Bonaparte, ce au fost și ce iaste. O întocmită arătare despre viața și faptele lui, dimpreună cu bătaia ce s-au întâmplat la luarea Parisului până la ducerea lui în insula Elba*. [Traducere de Ioan Teodorovici]. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1815.
- Teodorovici, Piramida = *Vreadnica de pomenire biruință, ce în vremea noastră s-au făcut, sau Piramida cea din tunuri înălțată în marea cetate Moscva*. [Traducere de Ioan Teodorovici] Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1815.
- Teodorovici, Prunc. = Leopold Șimani, *Pruncii cei părăsiți, ajutorului lui Dumnezeu și purtării de grijă a unei bătrâne și credincioasă crescătoare încredințați*. Traducere din limba franceză de Ioan Teodorovici. Buda, Tipariul Crăeștei Tipografii a Universității din Pesta, 1830.
- Tes. = *Tesaur de monumente istorice pentru România, atât din vechi tipărite, cât și manuscripte*. Ediție îngrijită de A. Papiu Ilarian. București, Tipografia Națională a lui Ștefan Rassidescu, vol. I: 1862, vol. II: 1863, vol. III: 1864.
- Teulescu, Ces. = A. de Lamartine, *Istoria lui Cesar*. Traducere de D. P. Teulescu. București, Tipografia Națională a lui Roman et C-nie, 1856.
- Teulescu, H. S. = Edmond About, *Hagi-Stavros, regele munților*. Traducere liberă din limba franceză de P. Teulescu. București, Tipografia Națională a lui I. Romanov et Comp., 1857.
- Teulescu, I. = George Sand, *Indiana*. Traducere de P. Teulescu. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1847.
- Texte rom. (XVI) = Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*. București, Editura Academiei, 1982.
- Texte uitate = *Texte uitate – texte regăsite*. Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. București, Academia Română / Fundația Națională pentru Știință și Artă, vol. I: 2002, vol. II: 2003, vol. III: 2004, vol. IV: 2005.
- Theodorescu, V. A. = Cicerone Theodorescu, *Versuri alese*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 2 vol., 1955.
- Tiktin, Gr. = Hariton Tiktin, *Gramatica română pentru învățământul secundar, teorie și practică*. Ediția a doua. Vol. I, *Etimologia*; vol. II, *Sintaxa*, București, Tipografia Nouă Grigorie Panaitescu, 1895 (prima ediție în 1893).
- Timotin, Descânt. = Emanuela Timotin, *Descântecelile manuscrise românești (secolele al XVII-lea – al XIX-lea)*. București, Editura Academiei Române, 2010.
- Timp. = *Timpul*. Cotidian. Din 1877, director Titu Maiorescu. București, 1876–1884; 1889–1900; 1923–1924.
- Timpul = *Timpul*. Jurnal politic-comercial. Prim-redactor: Gr. R. Bossuceanu. (Din 1857, titlul *Secolul*, iar din 1861 redevine *Timpul*). București, 1854–1855; 1856–1857.
- Tin. Rom. = *Sholasticescul fruct al tinerimei romane din libera crăiască cetate Pesta, carele în cursul de veață l-au făcut și la publica examenare, în 2 septemvrie anul 1824, s-au arătat*. Buda, Tipariul K. Universității din Pesta, 1824.
- Titel, Ț. Î. = Sorin Titel, *Țara îndepărtată*. Roman București, Editura Eminescu, 1974.
- Titulescu, D. = Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*. Ediție coordonată de George Macovescu. București, Editura Politică, 1967.
- Tocilescu, Mon. = *Monumentele epigrafice și sculpturale ale Museului național de antichități din București și a altor colecțiuni particulare din Roumania*. Publicate de Gr. G. Tocilescu. Partea I: *Colecțiunea epigrafică a Museului până la anul 1881*. București, Tipografia „Corpului Didactic” C. Ispășescu & G. Brătănescu, 1902; II: *Colecțiunea sculpturală a Muzeului până la*

1881. Noua tipografie Profesională Dim. C. Ionescu, 1908.
- G. Tocilescu, Pr. civ. = George G. Tocilescu, *Curs de procedură civilă. (Organizațiune judecătorească. Competință și Procedura civilă propriu-zisă)*. Vol. I: *Organizațiunea judecătorească*. Iași, Tipografia Națională, 1887; vol. II: *Competința juridicțiunilor civile*. Iași Tipografia Națională, 1889; vol. III: *Procedura civilă propriu-zisă*. București, Tipografia Gutenberg, 1893.
- Todoran, Contr. = Romulus Todoran, *Contribuții la studiul limbii române*. Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1998.
- Todoran, Gl. = Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*. Cluj, Cartea Românească, 1949 (manuscris din 1887).
- Tohăneanu, Cuv. rom. = Gheorghe Tohăneanu, *Cuvinte românești*. Timișoara, Editura Facla, 1986.
- Tohăneanu, V. L. = Gheorghe Tohăneanu, „*Viața lumii*” *cuvintelor. Vechi și nou din latină*, Timișoara, Editura Augusta, 1998.
- Tomescu, Gl. = Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*. Slatina, Tipografia „Tiparul Oltului”, 1944.
- Tomici, C. A. = *Cultura albinelor sau Învățătura despre ținerea stupilor în magașinuri*. Traducere de Ioan Tomici. Buda, Tipariul Crăieștei Universității din Pesta, 1823.
- Tomici, C. B. = Iosif Blașcovici, *Cultura bombițelor sau Învățătura despre ținerea și creșterea omidelor sau goangelor de mătăsă*. Traducere de Ioan Tomici. Buda, Tipariul Crăieștei Universitate din Pesta, 1823.
- Tomici, Î. = Ioan Tomici, *Scurte învățături pentru creșterea și buna purtare a tinerimei română, precum și niște alese cântări besearicești și unele cuvioase și desfătătoare lumești*. Buda, Tipariul Crăieștei Universitate din Pesta, 1827.
- Topîrceanu, S. = G. Topîrceanu, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Al. Săndulescu. București, Editura Minerva, 2 vol., 1983.
- Transilvania = *Transilvania*. Redactor: G. Barițiu. Brașov, Tip. Römer & Kamner, 1868–1879; Sibiu, 1881–1946; Cluj, 1948–1969; serie nouă: redactor-șef Mircea Tomuș, 1972–1989, Ion Mircea, 1990–1999; Sibiu, 2002–.
- Trib. = *Tribuna*. Director: Ioan Slavici. Sibiu, Editura și Tipariul „Institutului Tipografic”, 1884–1903.
- Trib. rom. = *Tribuna românilor de peste hotare*, revistă, București, 4 vol., 1924–1927.
- Tribuna = *Tribuna*. Revistă. Săptămânal de cultură. Redactor-șef: Ioanichie Olteanu. Cluj. 1957–.
- Trigonom.-R. X = O. Sacter, *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a reală. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Trigonom.-U. X = Gheorghe Popescu, Alfred Schüzler, *Trigonometrie*. Manual pentru clasa a X-a umanistică. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1961.
- Tr. lingv. gen. = Al. Graur, S. Stati, Lucia Wald (red. resp.), *Tratat de lingvistică generală*. București, Editura Academiei, 1971.
- Tudoran, Opt. = Radu Tudoran, *Al optzeci și doilea*. București, Editura pentru Literatură, 1966.
- Tudoran, P. S. = Radu Tudoran, *Toate pânzele sus!* București, Editura Tineretului, 1954.
- Tulbure, V. R. = Victor Tulbure, *Vioara roșie*. București, Editura de Stat, 1948.
- Turcu, E. = Ioan Turcu, *Escursiuni pe munții Țării Bârsei și ai Făgărașului, din punctul „La om” de pe „Buceciu” până dincolo de „Negoiul”*. Brașov, Tipografia A. Mureșianu, 1896.
- Turnescu, Chir. = N. Turnescu, *Curs de clinică chirurgicală*. Copie de Vasile Vlădescu, București, 1859. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 1706).
- Turnescu, Med. op. = N. Turnescu, *Curs elementar de medicină operatorie sau de operație*. Copie de Vasile Vlădescu, București, 1857. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 1705).
- Tuțescu – Danilescu, Catanele = Șt. St. Tuțescu, P. Danilescu, *Monografia istorică, economică, culturală, socială a satului Catanele din districtul Doljiu*. Craiova, Librăria și Stabilimentul Grafic Fane Constantinescu, 1908.
- Tuțescu, Sf. = Șt. St. Tuțescu, *O parte din sfinții poporului*. Craiova, Tipografia „Fulgerul”, 1908.
- Tzara – Pană = Tristan Tzara, *Primele poeme și Insurecția de la Zürich* prezentată de Sașa Pană. București, Editura Cartea Românească, [1971]

- Ț. N. = *Țara noastră*. Revistă săptămânală, (din 1932) cotidian. Director Octavian Goga. Sibiu, 1907–1909; Cluj, 1922–1926; București, 1927; Cluj, 1928–1930; Cluj, București, 1931; București, 1932–1938.
- Țichindeal, A. M. = Dosithei Obradovici, *Adunare de lucruri moralicești, de folos și spre veselie*. Traducere de Dimitrie Țichindeal. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1808.
- Țichindeal, F. = Dimitrie Țichindeal, *Fabule și moralnice învățături*. Ediție îngrijită de Virgil Vintilescu. Timișoara, Editura Facla, 1975 (prima ediție în 1814).
- Țichindeal, Sf. = Dosithei Obradovici, *Sfaturile a înțelegerii cei sănătoase*. Traducere de Dimitrie Țichindeal. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii Orientalicească a Universitatii Peștii, 1802.
- Țichindeal, St. inst. = D. Țichindeal, *Arătare despre starea acestor noao introduse scolasticești instituturi ale nației rumânești, sârbești și grecești*. Buda, Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității Ungurești din Peșta, 1813.
- Țiplea, P. P. = *Poezii populare din Maramureș*. Adunate de Alexandru Țiplea. București, Carol Göbl, 1906 (extras din AA lit., seria II, tomul XXVII, p. 413–531).
- Țiucra Pribeagul, P. R. = Petru Țiucra Pribeagul, *Pietre rămase*. Contribuție la monografia județului Arad. București, Imprimeria Căilor Ferate Române, 1936.
- Țoiu, G. = Constantin Țoiu, *Galeria cu viță sălbatică*. București, Editura Eminescu, 1976.
- Țoiu, Î. = Constantin Țoiu, *Însoțitorul*. București, Editura Eminescu, 1981.
- Țopa, Contr. = Emilian Țopa, „Contribuțiuni etnobotanice”, în *Buletinul Facultății de Științe din Cernăuți*, XI, 1937, p. 217–224.
- Udrescu, Gl. = D. Udrescu, *Glosar regional Argeș*. București, Editura Academiei, 1967.
- Ugliș-Delapeca, P. B. = *Poezii și basme populare din Crișana și Banat*. Culegere de Petre Ugliș-Delapeca. București, Editura pentru Literatură, 1968.
- Ulieru, C. M. = George Ulieru, *Din carnetul unui medic de plasă*. București, Editura pentru Literatură și Artă, 1948.
- Unirea = *Unirea*. Foaie bisericească-politică. Redactor responsabil: V. Hossu; redactor: Al Grama. Blaj, Tipografia Seminarului Teologic Greco-Catolic, 1891–1945.
- Unirea Pop. = *Unirea poporului*. Număr poporal al „Unirii”. Director: Alexandru-Lupeanu Melin, redactor responsabil: Iuliu Maior. Blaj, Tipografia Seminarului Teologic Greco-Catolic, 1919–1948.
- Univ. = *Universul*. Noutăți din toată natura, cultura, literatura. [Revistă săptămânală]. Editor și redactor: I. Genilie. București, 1845–1848.
- Univ. ap. = Dan Rădulescu, Cristina Tebeica, *Universul apei*. Mică enciclopedie. București. Editura Științifică și Enciclopedică, 1987.
- Universul = *Universul*. Cotidian de informație politică și culturală, cu pagină literară. Directori: Luigi Cazzavillan (1884–1903), Stelian Popescu (1918–1948). București, 1884–1916; 1918–1953.
- Urbariul = *Urbariul* [pentru Banat]. Viena, 1781.
- Ureche, L. = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955 (text din 1642–1647).
- Ureche, L.² = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*. Ediție îngrijită de P. P. Panaitescu, ediția a doua revăzută. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958 (text din 1642–1647).
- Urechia, E. = V. Alecs. Urechia, Urechia, *Despre elocința română. Oratoria forensă, amvonul, haranga. Oratorii moderni. Panu, Barbu Catargiu, Kogălniceanu, Brătianu & &*. Lectură publică ținută în 12 (21) Decembrie, 1866. București, Tipografia Ioan Weiss, 1867.
- Urechia, I. R. = V. A. Urechia, *Istoria românilor*. Curs făcut la Facultatea de Litere din București Lito-tipografia Carol Göbl / Institutul de Arte Grafice Carol Göbl / Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, 13 vol., 1891–1902.
- Urechia, Leg. = Vasile A. Urechia, *Legende române*, București, Socec, 1891.
- Urechia, S. L. = V. A. Urechia, *Scrieri literare*. Ediție îngrijită de Alexandru George. București, Minerva, 1976.
- Uricariul = *Uricarul sau Colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor* (vol. I–VII, cu titluri diferite). Documente publicate de Theodor Codrescu. Iași, Tipografia Buciumului Român. Vol. I: *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, anaforale și alte acte, din suta a XVIII și a XIX, 1852*; vol. II: *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, firmanuri și alte acte ale Moldovei*,

- 1852; vol. III: *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, firmanuri și alte acte ale Moldovei*, 1853; vol. IV: *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, anaforale, tratate și alte acte de ale Moldo-Valahiei*, 1857; vol. V: *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, tratate și alte acte atingătoare de Moldo-Valahia*, 1862; vol. VI: *Uricariul cuprinzător de hrisoave, ispisoace, urice, anaforale, proclamațiuni, hatișerife și alte acte de ale Moldovei și Țărei Românești, de pe la anul 1461 și până la 1854*, 1875; vol. VII: *Uricarul cuprinzătoriu de diverse acte care pot servi la istoria românilor*, 1886; vol. VIII: 1886; vol. IX: 1887; vol. X: 1888; vol. XI–XV: 1889; vol. XVI–XIX: 1891; vol. XX–XXI: 1892; vol. XXII 1893; vol. XXIII–XXV: 1895.
- Urmuz, P. B. = Urmuz, *Pagini bizare*. Ediție întocmită de Sașa Pană. București, Editura Minerva, 1970.
- Ursachi, N. L. = Mihai Ursachi, *Nebunie și lumină*. București, Editura Nemira, 1998.
- Ursachi, Z. = Mihai Ursachi, *Zidirea și alte povestiri*. București, Editura Cartea Românească, 1978.
- Ursu, C. ist. cult. = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea. Studii filologice*. Iași, Editura Cronica, 2003.
- Ursu, C. ist. lit. = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române. Studii și note filologice*. Iași, Editura Cronica, 1997.
- Vaida, Săl. = Vasile Vaida, „Material jargon de dialect sălăgian”, în Trib. 1890, nr. 83, p. 329; nr. 84, p. 333; nr. 85, p. 337–338; nr. 86, p. 341–342; nr. 87, p. 345–346; nr. 88, p. 349; nr. 89, p. 353; nr. 90, p. 358; nr. 91, p. 361–362; nr. 92, p. 365–366; nr. 93, p. 369–370; nr. 94, p. 373–374; nr. 95, p. 378–379; nr. 96, p. 381–382; nr. 97, p. 385–386.
- Vaillant, V. = J. A. Vaillant, *Vocabular purtăreț rumânesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. București, Tipografia lui Friderih Valbaum, 1839.
- Varlaam, Caz. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediție îngrijită de J. Byck. București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943.
- Varlaam, Leastvița = Ioan Scărarul, *Leastvița sau Scara raiului*. Traducere de ierarhul Varlaam. Ediție de Oana Panaite. Iași, Trinitas, 2007 (text din 1613).
- Varlaam, R. C. = Varlaam mitropolitul, *Opere. Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*. Ediție îngrijită de Mirela Teodorescu. București, Editura Minerva, 1984 (prima ediție în 1645).
- Varlaam – Sadoveanu = *De la Varlaam la Sadoveanu*. Studii despre limba și stilul scriitorilor. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].
- Vasici-Ungureanu, Antrop. = P. Vasici-Ungurean, *Antropologia sau Scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. Buda, Crăiasca Tipografia Universității Ungurești, 1830.
- Vasici-Ungureanu, Dietet. = P. Vasici-Ungurean, *Dietetica sau Învățătura a păstra întreagă sănătate; a domoli boalele; a se feri de primejdia morții și a se mântui dintr-însa*. Buda, Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1831.
- Vasici-Ungureanu, M. = Cr. W. Hufeland, *Macroviotica sau măiestria a lungi viața*. Traducere de Pavel Vasici[-Ungureanu]. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, vol. I: 1844, vol. II: 1845.
- Vasici-Ungureanu, Nep. vind. = P. Vasici[-Ungureanu], *Nepuțința și a ei totala vindecare cu mijloace simple cercate prin experiență și aprobate de mulți pătimiși*. Brașov, Tipografia lui Ioan Gött, 1846.
- Vasiliu, Cânt. = *Cântece, urături și bocete de-ale poporului*. Adunate de Alexandru Vasiliu. Academia Română. București, 1909.
- Vasiliu, P. L. = *Povești și legende*. Culese de Alexandru Vasiliu. Academia Română. București, Cultura Națională, 1928.
- E. Vasiliu, I. = Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*. București, Editura Științifică, 1990.
- Vatra = *Vatra*. Foaie ilustrată pentru familie. București. Directori: I. Slavici, I. L. Caragiale și G. Coșbuc. 1894–1896; serie nouă: Târgu Mureș, 1971–.
- Văcărescu, Gr. = Ianache Văcărescu, *Observații sau băgări-dă-seamă asupra regulilor și orânduieilor grammaticii rumânești*, în *Poezii Văcărești*, p. 85–180 (text din 1787).
- Văcărescu, Ist. = Ianache Văcărescu, *Istoria othomanească*. Ediție îngrijită de Gabriel Ștrempel. București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2001 (text din 1794).
- Văcărescu, P. = Ianache Văcărescu, *Poezii*, în *Poezii Văcărești*, p. 311–324 (text din 1793).
- A. Văcărescu, P. = Alecu Văcărescu, *Poezii*, în *Poezii Văcărești*, p. 327–355 (texte din 1795).

- I. Văcărescu, O. = Iancu Văcărescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Cornel Cârstoiu. București, Editura Minerva, 1985.
- N. Văcărescu, C. = Nicolae Văcărescu, *Din corespondența lui ... către nepotul său Iancu Văcărescu*, în *Poezii Văcărești*, p. 383–391.
- N. Văcărescu, P. = Nicolae Văcărescu, *Poezii*, în *Poezii Văcărești*, p. 379–382 (text ante 1825).
- Vătășianu, Ist. A. E. = Virgil Vătășianu, *Istoria artei europene*. Vol. I: *Epoca medie*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1967; vol. II: *Arta din perioada Renașterii*. București, Editura Minerva, 1972.
- Vătășianu, Ist. A. F. = Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Române*. Vol. I. *Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului*. București, Editura Academiei Române, 1959.
- Vâlsan, O. A. = George Vâlsan, *Opere alese*. Ediție coordonată de Tiberiu Morariu. București, Editura Științifică, 1971.
- Vân. pesc. = *Vânătorul și pescarul sportiv* (în 1990–1991: *Revista vânătorilor și pescarilor*). Revista vânătorilor și pescarilor sportivi din România. București, 1953–1989; 1990–2001; 2006–.
- Vârnav, F. = Ch. Rollin, *Frumusețile a istoriei românești sau Tabla întâmplărilor cari au înveșnicit pe romani*. Traducere din limba franceză de serdariusul Vasilie Vârnav. Manuscris din 1823 (Biblioteca Academiei Române, cota 175).
- Vârnav, F. M. = Muratori, *Filosofia moralicească*. Traducere din limba greacă de Vasilie Vârnav. Manuscris din 1825, 2 vol. (Biblioteca Academiei Române, cotele 189 și 183).
- Vârnav, G. P. = Chesar Vecaria, *Pentru greșele și pedepși, politicește prăvite*. Traducere din limba greacă de V. Vârnav. Manuscris din 1824 (Biblioteca Academiei Române, cota 185).
- Vârnav, L. = Condillac, *Loghica sau Întăile talmăcirile meșteșugului de a să socoti cineva bine*. Traducere din limba greacă de banul Vasilie Vârnav. Manuscris din 1825 (Biblioteca Academiei Române, cota 425).
- Vârnav, S. M. = D. Cantemir, *Scrisoarea Moldovei*. Traducere de Vasile Vârnav, tip. Sfânta Monastire Neamțul, 1825.
- C. Vârnav, H. = Costachi Vârnav, *Despre holera epidemiască sau Istoria ei în scurt, chipul în care să arată și în care să lățește, cât și mijloacele de a să feri și de a să vindeca de ea și fără doftor*. Iași, Tipografia Institutului Albinei, 1848.
- C. Vârnav, Z. F. = G. Fr. Loredano, *Zăbava Fandasier*. Traducere din limba greacă de Constantin Vârnav (în continuarea traducerii lui Toma Dimitriu). Iași, manuscris, copie din 1788, 2 vol. (Biblioteca Academiei Române, cotele 1793 și 433).
- V. cotid. = *Viața cotidiană a Țării Românești în documente. 1800–1848*. Publicate de Vl. Diculescu. Cluj, Editura Dacia, 1970.
- Ved. Dan. = *Vedenia lui Chir Daniil*. Ediție îngrijită de Andrei Timotin și Emanuela Timotin, în CMVCP VI, p. 155–168 (text din 1793).
- Ved. Sof. = *Vedenia Sofianei*. Ediție îngrijită de Andrei Timotin și Emanuela Timotin, în CMVCP VI, p. 133–163 (text de la sfârșitul sec. XVII – începutul sec. XVIII).
- Veisa, I. = [Dr. Tollhausen], *Instrucție în scurt de prințipurile ighienismului sau a sistemii morizoniane și de întrebuințarea doftoriei universale de veghetaluri*. Traducere din limba franceză de căminarul C. Veisa. Iași, Tipografia Sfintei Mitropoliei, [1836].
- Velini, C. M. = [*Curs de metafizică*]. Predat de Anton Velini la Seminarul de la Socola din Iași, prin anii 1844–1847. Manuscris (Biblioteca Centrală Universitară din Iași, cota II–7).
- Velini, L. = Anton Velini [*Curs de logică*]. Predat la Seminarul de la Socola din Iași, prin anii 1844–1847. Manuscris (Biblioteca Academiei Române, cota 3043).
- Velini, M. P. = Antoniu Velini, *Manual de metodică și pedagogică pentru profesorii școalelor primarie*. Iași, Tipografia Buciumului Român, 1860.
- Veress, Păst. = Andrei Veress, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească (până la 1821)*. București, Cultura Națională, 1927.
- Vianu, O. = Tudor Vianu, *Opere*. București, Editura Minerva, 14 vol., 1971–1990.
- Viciu, Col. = *Colinde din Ardeal*. Culegere de Alexiu Viciu. București, Librăriile Socec & Co. și C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & comp., 1914.

- Viciu, F. = *Flori de câmp. Doine, strigături, bocete, balade*. Publicate de Alexiu Viciu. Ediție îngrijită de R. Todoran și I. Taloș. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976.
- Viciu, Gl. = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. București, Carol Göbl, 1906 (extras din AA lit., seria II, tomul XXIX).
- Viciu, S. Gl. = Alexiu Viciu, *Suplement la „Glosar de cuvinte dialectale” din graiul viu al poporului român din Ardeal*. București, Cultura Națională, 1925 (extras din AA lit., seria III, tomul III).
- Vida, Gram. = Gheorghie Vida, *Gramatică practică romano-franțozască*. Buda, Tipariul Crăieștii Universității, 1833.
- Vidmann, Apa miner. = Carol Vidmann, *Despre apa minerală de la Balta Albă*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847.
- Vieru, V. M. = Grigore Vieru, *Văd și mărturisesc*. București, Editura Minerva, 1996.
- Vinea, O. = Ion Vinea, *Opere*. Ediție îngrijită de Elena Zaharia Filipaș. București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 8 vol., 1984–1995.
- Vinețchi, Lucr. fol. = *Această cârticică, ce acum întâiași dată s-au tipărit și s-au tălmăcit după limba leșască pre limba rumânească, care cuprinde întru sine multe lucruri spre folosul a toată obștea atât oamenilor, cât și dobitoacelor*. Traducere de Gavriil Vinețchi. București, 1806.
- Vintilă, O. F. = Petru Vintilă, *Oamenii și faptele lor. Poeme*. București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din România, 1949.
- Vise șah. = *Cele douăsprezece vise. Slujba Șahișului paratului*. Ediție îngrijită de Alexandru Mares, în CMVCP VIII, p. 209–213 (text din a doua jumătate a sec. XVII).
- Vise Șaic = *Cele douăsprezece vise. 12 vise a lui Șaic-Împărat*. Ediție îngrijită de Alexandru Mares, în CMVCP VIII, p. 200–208 (text din 1643–1652).
- Vissarion, Fl. = I. C. Vissarion, *Florica și alte nuvele*. București, Librăria Nouă, 1916.
- Vissarion, Î. = I. C. Vissarion, *Învietorul de morți*. București, Fundația Regală pentru Literatură, 1935.
- Vissarion, S. A. = I. C. Vissarion, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită de Viorica Florea. București, Editura Minerva, 3 vol., 1983–1987.
- Vișniec, T. = Matei Vișniec, *Teatru*. București, Editura Cartea Românească, 2 vol., 1996.
- Vîrcol, M. = V. Vîrcol, „Din graiul popular al județului Mehedinți”, în N. Rev. R, vol. VIII, 1910, nr. 6, p. 84–88.
- Vîrcol, Vâlcea = V. Vîrcol, *Graiul din Vâlcea*. București, Atelierele Grafice Socec, 1910.
- Vlad, L. R. = Cezar Vlad, *Litiaza renală. Răspândire. Cauza. Tratament*. Ediția a II-a. București, Editura Academiei Române, 2004 (prima ediție în 2000).
- Vlad Delamarina, P. B. = Victor Vlad Delamarina, *Poesii bănățenești*. Întocmiri. Adunate de dr. Valeriu Braniște. Lugoj, 1902.
- Vlahuță, S. A. = A. Vlahuță, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii și bibliografie de Valeriu Rîpeanu. București, Editura pentru Literatură, 3 vol., 1963–1964.
- Vlasiu, A. P. = Ion Vlasiu, *Am plecat din sat*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1957 (prima ediție în 1938).
- Vlasiu, D. = Ion Vlasiu, *Drum spre oameni*. București, Editura pentru Literatură, 1961 (prima ediție în 1947).
- Vlădescu, M. = G. M. Vlădescu, *Moartea fratelui meu*. Cluj, Editura Dacia, 1971 (prima ediție în 1934).
- Vocea Oltului = *Vocea Oltului* (în 1857 și *Oltul*). Jurnal politic și literar. Craiova, 1857–1860.
- Voiculescu, L. = V. Voiculescu, *Toate leacurile la îndemână*. București, Fundația Principelui Carol, 1935.
- Voiculescu, P. = V. Voiculescu, *Poezii*. Ediție îngrijită de I. Voiculescu și V. Iova. București, Editura pentru Literatură, 2 vol., 1968.
- Voiculescu, Pr. lit. = V. Voiculescu, *Integrala prozei literare*. Ediție îngrijită de Roxana Sorescu. București, Editura Anastasia, 1998.
- Voinescu II, B. = Molière, *Bădăranul boierit*. Traducere de căpitanul I. Voinescu [II]. București, Tipografia lui Eliad, 1836.
- Voinescu II, M. = A. von Kotzebue, *Misanthropia și pocăința*. Traducere de maiorul I. Voinescu [III]. București, Tipografia lui Eliad, 1837.
- A. Voinescu, J. = Alice Voinescu, *Jurnal. 1929–1961*. Ediție îngrijită de Maria Ana Murnu. București, Editura Albatros, 1997.

- Vornic, O. P. = Tiberiu Vornic, *Oameni sub patrafir*. București, Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din România, [1950].
- Vornic, Paj. = Tiberiu Vornic, *Sub pajura împărăției*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1954.
- Vorobchievici, A. M. = Isidor Vorobchievici, *Manual de armonia musicală*. Cernăuți, Tipariul lui Rudolf Echardt, 1869.
- Voronca, S. = Ilarie Voronca, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Ion Pop. București, Minerva, 3 vol., 1992–1996.
- Vrabie, B. P. = Gheorghe Vrabie, *Balada populară română*. București, Editura Academiei, 1966.
- Vrabie, Pr. = Gheorghe Vrabie, *Proza populară românească*. București, Editura Albatros, 1986.
- Vrănceanu, G. D. = Gheorghe Vrănceanu, *Lecții de geometrie diferențială*. București, Editura Academiei, vol. I: 1951, vol. II: 1952.
- Vrănceanu, Geom. an. = Gh. Vrănceanu, *Geometrie analitică și proiectivă*. București, Editura Tehnică, 1954.
- V. rom. = *Viața Românească*. Revistă literară și științifică. Iași, (din 1930) București, 1906–1916; 1920–1940; 1944–1946, 1948–.
- V. Sf. Vasile = *Viața Sfântului Vasile cel Nou și vămile văzduhului*. Ediție îngrijită de Maria Stanciu-Istrate, în CMVCP IX, p. 149–243 (text din dec. 4–5 ale sec. XVII).
- V. t. rom. = Ion Gheție (coord.), *Cele mai vechi texte românești*. București, Tipografia Universității, 1982.
- Vuia, Păst. = Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX – începutul sec. XX)*. București, Editura Academiei, 1964 (publicat postum).
- Vuia, Port. = Romulus Vuia, *Portul popular al pădurenilor din regiunea Hunedoara*. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, [1958].
- Vuia, Ț. H. = R. Vuia, *Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor*. Cluj, Tiparul „Ardealul”, 1926 (extras din *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. II: 1924–1925, p. 35–152).
- Vulcan, T. = [Simion–Auguste André Tissot], *Tractat despre vindecarea morburilor poporului de la țară*. Manuscris autograf al lui Samuil Vulcan, c.1820–1830 (Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, cota 563; descrierea veche, făcută de N. A. Ursu: fondul Oradea, cota 283).
- I. Vulcan, Nov. = Iosif Vulcan, *Novele*. Pesta, Tipariul lui Alesandru Kocsi, vol. I–II: 1872, vol. III: 1873.
- I. Vulcan, S. = Iosif Vulcan, *Scrieri*. Ediție îngrijită de Lucian Drimba. București, Editura Minerva / Fundația Națională pentru Știință și Artă, 4 vol., 1987–2002.
- Vulcănescu, D. R. = Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*. Ediție îngrijită de Marin Diaconu și Zaharia Balica. București, Editura Eminescu, 3 vol., 1996.
- Vulpescu, P. = Romulus Vulpescu, *Poezii*. București, Editura pentru Literatură, 1965.
- I. Vulpescu, A. C. = Ileana Vulpescu, *Arta conversației*. București, Editura Cartea Românească, 1980.
- I. Vulpescu, C. P. = Ileana Vulpescu, *Carnetul din port-hart*. București, Editura Eminescu, 1996 (prima ediție în 1995).
- Vulpian, P. = Dimitrie Vulpian, *Poesia populară pusă în musică*. București, Tipolitografia Ștefan Mihăilescu, 1886.
- Wachmann, M. = I. Wachmann, *Principuri generale de muzică europeenească modernă*. București, Tipografia lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, 1846.
- Weigand, Ar. = Gustav Weigand, *Die Aromunen – ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen*. Leipzig, Johann Ambrosius Barth, vol. I: 1895, vol. II: 1894.
- Weigand, B. B. = Gustav Weigand, *Die Dialekte der Bukowina und Bassarabiens*. Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1904.
- Weigand, S. = Gustav Weigand, *Die Sprache der Olympto-Walachen*. Leipzig, Metzger & Wittig, 1888.
- Wertheimer, Descr. ape. = M. Wertheimer, *Descrierea tuturilor apelor minerale din România și unele din străinătate, cele mai cunoscute și mai obicinuite, precum și o indicație despre modul întrebuințării lor*. București, Tipografia Sântei Mitropolii, 1853.
- Wertheimer, Mat. medic. = M. Wertheimer, *Manual de materie medicală*. București, 1858.
- Wertheimer, Parab. = M. Wertheimer, Wertheimer, *Curs de parabolanologie pentru formare de garde malade (îngrijitori de bolnavi)*. Adaptare după dr. Schmidt. București, Imprimeria Nifon Mitropolitul, 1857.

- Xenopol, I. R. = A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Iași, H. Goldner, vol. I: 1888, vol. II: 1889, vol. III: 1890, vol. IV: 1891, vol. V: 1892, vol. VI: 1893.
- Xenopol, I. R.² = A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. București, Editura C. Sfetea, vol. I: 1913, vol. II–V: 1914.
- Xenopol, I. R.³ = A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Ediția III-a, postumă, îngrijită de I. Vlădescu. București, Cartea Românească, vol. I–II: 1925, vol. III: 1926, vol. IV–V: 1927, vol. VI: 1928, vol. VII–IX: 1929, vol. X–XIV: 1930 (reproduce ediția a II-a, incompletă (vol. 1–5), și 9 volume ms. ale autorului).
- N. Xenopol, B. P. = N. Xenopol, *Brazi și putregai. Moravuri provinciale*. Ediția a 3-a. București, Tipografia „Voința națională”, 1892 (prima ediție în 1881).
- Ygrec, M. N. = Doctorul Ygrec, *Medicul nostru. Dicționar enciclopedic medical*. București, „Adevărul”, [1931].
- Zaciu, Jur. = Mircea Zaciu, *Jurnal*. Cluj-Napoca, Editura Dacia / București, Editura Albatros, vol. I: 1993; vol. II: 1995; vol. III: 1996; vol. IV: 1998.
- Zalomit, E. F. = A. Charma, *Elemente de filosofie*. Traducere de I. Zalomit. București, Tipografia Colegiului Național, 1854.
- Zamfirescu, L. N. = Duiliu Zamfirescu, *Lume nouă și lume veche*. București, Editura Librăriei Carol Müller, 1895.
- Zamfirescu, O. = Duiliu Zamfirescu, *Opere*. Ediție îngrijită de Mihai Gafița (vol. I–V), Ioan Adam (vol. V–VI/2), Georgeta Adam (vol. VI/1–VI/2), Al. Săndulescu (vol. VII–VIII). București, Editura Minerva, 8 volume, 1970–1985.
- G. M. Zamfirescu, T. = G. M. Zamfirescu, *Teatru*. Ediție îngrijită de Valeriu Râpeanu. București, Editura Minerva, 1983.
- G. M. Zamfirescu, M. D. = George Mihail Zamfirescu, *Maidanul cu dragoste*. București, Editura Națională Ciornei, 2 vol., 1933.
- G. M. Zamfirescu, Sf. M. = George Mihail Zamfirescu, *Sfânta mare nerușinare*. București, Editura Cartea Românească, vol. I 1935, vol. II 1936.
- Zanne, Prov. = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*. București, Imprimeria Statului, Editura Librăriei Socec & Co. / Institutul de Arte Grafice, Carol Göbl, Editura Librăriei Socec & Co. / Stabilimentul Grafic I. V. Socec, Editura Librăriei Socec & Co., vol. I: 1895; vol. II: 1897; vol. III: 1899; vol. IV: 1900; vol. V: 1900; vol. VI: 1901; vol. VII: 1901; vol. VIII: 1900; vol. IX: 1901; vol. X: 1903.
- Zarifopol, A. L. = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*. Ediție îngrijită de Al. Săndulescu. București, Editura Fundației Culturale Române, vol. I: 1997, vol. II: 1998.
- Zarifopol, I. G. = Paul Zarifopol, *Din registrul ideilor gingașe*. București, Cultura Națională, 1926.
- Zeletin, N. = Ștefan Zeletin, *Neoliberalismul. Studii asupra istoriei și politicii burgheziei române*. Ediția a III-a îngrijită de C. D. Zeletin. București, Editura Scripta, 1992 (prima ediție în 1927).
- Zilot Românul, O. = Zilot Românul, *Opere complete*. Ediție îngrijită de Marcel-Dumitru Ciucă. București, Editura Minerva, 1996.
- Zimbrul = *Zimbrul*. Gazetă politică și literară. (între 1 noiembrie și 30 decembrie 1858 apare sub titlul *Zimbrul și Vulturul*). Iași, 1850–1852; 1855–1856.
- Zoba, S. A. = Ioan Zoba din Vinț, *Sieriul de aur*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția. București, Editura Minerva, 1984 (prima ediție în 1683).
- Zoologia IX = Constantin Bogoescu, Emil Sanielevici, Coralia Nițescu Vernescu, *Zoologia*. Manual pentru clasa a IX-a. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1962.
- Zosim = *Călătoria lui Zosim la blajini*. Ediție îngrijită de Maria Stanciu-Istrate, în CMVCP III, p. 55–65 (text din 1676).

A

A¹ [ar., mr., ir.] prep., folosită ca marcă de infinitiv; cu unele verbe, exprimă un raport de asemănare, de comparație; marcă de genitiv cu numerale și unii cuantificatori; (înv.) prep. locativă, finală, marcă de dativ analitic („la”) – marque de l’infinitif; avec certains verbes, exprime la similitude, la comparaison; marque de génitif avec des numéraux et certains quantifieurs; (vieilli) „à” (locatif, final, marque de datif) c.1500 (Psalt. Hur.).

Lat. *ad* cu sensul local „la”, dar și, târziu, marcă a unor construcții echivalente cu dat. și gen.; panrom. REW 136. Folosirea în construcții distributive, cu numerale (de ex. *trei pachete a 10 kg*), după fr. *à*.

Cf. **abiá**, **adăpóst**, **adevăr**, **adíns**, **adínțe**, **afără**, **aídoma**, **aiévea**, **apói**, **aproápe**, **asúpra**, **atót-**, **atúnci**, **dânsul**, ar. **deadún**, **adágio**, **ad-hoc**, **ad-ínterim**, **adío**, **aferát**, **ajúr**, **amónte**, **arierát**, **atú**, **avál**^{1,2}.

A² [ar., mr., ir.] interj. care exprimă surpriza, plăcerea, durerea etc. – interjection qui exprime la surprise, le plaisir, la douleur, etc. 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 90^f).

Lat. *ā*, *āh* sau creație spontană independentă.

AALENIÁN s.n., adj. (geol.) „primul etaj al jurasicului mediu sau ultimul etaj al jurasicului inferior; care aparține acestei perioade – aalénien” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *aalénien*, nume dat de geologul elvețian Karl Mayer-Eymar, pe baza top. *Aalen*, oraș din sud-vestul Germaniei, din Jura Franconiană, situat într-o regiune unde s-au găsit formațiuni geologice corespunzătoare acestei perioade.

ABÁ¹ s.f. „un fel de postav – (vêtement de) bure” 1621 (DIR B IV, 63), var. (Ban., Trans.) *habá*¹, (*h*)*ábă*.

Tc. *aba* (< pers. < arab ‘*abā*), dial. *haba*. Var. *ábă* < scr. *aba*, magh. *aba*. Var. *hábă* < scr. *haba*. Var. cu *h-*, posibil și < ucr. *haba*.

Fam.: **abagér** s.m. (Mold.) „fabricant sau negustor de aba” 1673 (var. *abăgeár*, doc. apud Pavlescu, E. 510) ← *abagiu*, încadrat în clasa derivatelor în *-ar* HEM I, 62, DA sau ← *abagerie* TDRG, DEX, Suci, IT II, 29; **abagerie** s.f. „loc în care se produce sau se vinde aba; meseria de abagiu” 1705–1732 (var. *abăgerie*, Cron. anon. racov. 9) ← *abagiu* TDRG, CADE, SDLR, DEX, Suci, IT II, 29 sau ← *abager* DA; **abageriță** s.f. „femeie care se ocupa cu fabricarea sau vânzarea abalei sau a hainelor de aba” 1742 (Cond. Mav. II, 470) ← *abager*; **abagiu** s.m. „fabricant sau negustor de aba” 1642 (Doc. Ist. Buc. 28, apud Suci, IT II; atestarea 1582–1591, antrop. *Abagi*, Doc. Î. 156, dată de TDRG, este suspectă, apărând într-o listă ce conține multe nume proprii străine), var. (înv.) *abagéu*, *habagiu* < tc. *abaci*; **abăgeresc** adj. (Olt.) „de abagerie, de abager” 1886 (HEM) ← *abager*.

Cf. **abái**.

ABÁ² (înv.) interj. care introduce o întrebare sau exprimă mirare, amestecată cu îndoială, mai ales în interogative – „Voyons! Dis donc! Dites donc!” 1887 (HEM I, 59), var. (Mold.) *habá²*.

Probabil ← *a² + ba* HEM I, 59, DA, ȘDU sau ← *au¹ + ba^o* // Onomatopoe CDER 3, DEX, TDRG³.

ABÁC s.n. „instrument de calculat alcătuit dintr-un cadru pe care se pot deplasa bile – abaque” 1678–1689 (var. *ambác*, Danovici, Cronograf II, 241), var. (înv.) *ábacus* (1842, Asachi, L. 6), *hambác* (1785, M. Cantacuzino, Călăt. II, 115^v).

Fr. *abaque* (DA, CADE, SDLR, CDER 5, DEX, TDRG³), lat. neol. *abacus* „tablă de joc împărțită în pătrățele, eșichier; tablă de calcul; tăblie folosită ca suport sau ca ornament; partea superioară a capitelului unei coloane” < gr. *ἄβαξ, ἄβακος*. Var. *ambac* < ngr. *ἀμπακος* (< it.).

Fam.: **abácă** s.f. (arhit.) „partea superioară a capitelului unei coloane” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *abaque*; **ambăcăr** s.m. (înv.) „om care numără (măsoară)” 1678–1689 (Danovici, Cronograf II, 179), var. *hambăcăr* ← *ambac* (= *abac*).

ABAGIÚBĂ s.f. (bot., hapax, Barcianu, V.) „măliniță, lemn-câinesc (*Ligustrum vulgare*) – Troène commun” 1868.

Et. nes., probabil înrudit cu lat. *ziziphus, zizyphus* (< gr. *ζίζυφον*), numele unui arbore cu fructe asemănătoare („*Ziziphus jujuba*”), moștenit în unele limbi romanice (fr. *jujube* < lat. **zizūpus*, occ. *jousibo* < lat. **zuzīpus*, it. *giuggiola*, cf. TLF, REW 9627); HEM I, 65 sugerează (cu rezerve) lat. *arbor jujuba* // Et. nec. DA, DEX.

ABAÍ s.n. (înv.) „învelitoare (împodobită) care se pune sub șa – tapis de selle, chabraque” 1594 (Doc. Î. 192), var. (Ban.) *abáie*.

Tc. *abayi* (< pers. *‘abā’ī*, cuvânt de origine arabă). Var. *abaie* < scr. *abaja* (< tc.).

Fam.: **abăioară** s.f. (dim.) 1609 (scris *abăiură*, D. Bogdan, Gl.) ← *abaie* (= *abai*).

Cf. **abá¹**.

ABAJÚR s.n. „dispozitiv (decorativ) care se pune la o lampă pentru a dirija razele în direcția dorită – abat-jour” 1854 (Baronzi, M. II, 602).

Fr. *abat-jour*, inițial folosit pentru ferestre care primeau lumina zilei de sus (< *abattre* „a doborî, a da jos” < lat. *abbatt(u)ere* < *battuere* „a bate” + *jour* „zi” < lat. *diurnum* < *diēs* „zi”).

Cf. **abatáj**, **abáte²**, **abatór**, **abatíză**, **báte¹**, **batalión**, **baterie**, **batóză**, **bătălie**, **combáte**, **dezbáte¹**, **zbáte**, **ajúr**, **ajurná**, **dejúr**, **jurnál**, **zi**, **azi**, **cotidián**, **diárist**, **diúrn**, **meridionál**, **miazăzi**, **ziár**.

ABÁLDĂ s.f. (Trans.; înv.) „depozit de mărfuri – dépôt de marchandises” 1780–1801 (Micu, D. 275).

Probabil germ. *Ablade[raum]* „(cameră de) depozitare” (*abladen* „a descărca” < *laden* „a încărca”) DA.

Cf. **ládă**.

ABANDONÁ vb. „a părăsi pe cineva; a renunța la ceva – abandonner” 1842–1844 (CAS IV, 127).

Fr. *abandonner* „a abandona; (înv.) a permite, a lăsa, a pune la dispoziția cuiva, a aplica” < v.fr. *a bandon* „la dispoziția, în puterea...” (cf. *mettre à bandon* „a pune la

dispoziția...”); *bandon* „putere (legală), autoritate” este probabil rezultatul contaminării francicului **bann* (cf. lat. med. *bannum* „proclamație, poruncă sub amenințarea unei pedepse”) cu baza germanică **band-* „semn, stindard” (cf. lat. med. *bandum*), susținută de existența în lat. med. a lui *bandum* cu sensul lui *bannum* TLF.

Fam.: **abandón** s.n. (abstr.) 1842 (Asachi, L. 6) < fr. *abandon*.

Cf. **banál, bándă**¹.

ABANÓS s.m. „arbore exotic cu lemnul dur, de culoare neagră – ébène” 1669 (doc. apud HEM).

Tc. *abanos* (= *abanoz*) < arab *abanūs* < gr. *ἄβανος* (cuvânt de origine egipteană).

Cf. **ebén**.

ABATÁJ s.n. „operațiune de extragere a unui minereu dintr-un zăcământ; loc în care se execută această operațiune; doborâre a arborilor în exploatările forestiere; (rar) tăierea animalelor la abator – abattage” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.).

Fr. *abattage* < *abattre* „a da jos, a doborî” < lat. *abbatt(u)ere* < *battuere* „a bate”.

Fam.: **preabatáj** s.n. „galerie subterană într-o mină, executată în vederea începerii abatajului” 1949 (Nom. min. I).

Cf. **abajúr, abáte**², **abatíză, abatór, batalión, bate**¹, **baterie, batóză, bătălie, combáte, dezbáte**¹, **zbáte**.

ABÁTE¹ s.m. „starețul unei mănăstiri catolice; titlu onorific dat unor preoți, la catolici – abbé” 1806 (Beldiman, Alexii, 22^f), var. (înv.) *abát*.

It. *ab(b)ate* TDRG, CADE, CDER 9, SDLR, DEX, Ursu, ÎL II, MDA, lat. neol. *abbās, abbātem* (< gr. *ἄββᾱ* < aramaic *’abbā* „tată”) DLRM, Ursu, ÎL II, MDA // Fr. *abbé* DA.

Fam.: **abatésă** s.f. „călugăriță care conduce o abație” 1822 (var. *abatísă*, Bobb, DRLU I), var. (înv.) *abadésă* < it. *abadessa*, cu *-t-* după *abate*; var. *abatísă* < lat. neol. *abatissa*; **abațiál** adj. „care aparține unei abații, de abație” 1859 (Codrescu, D. I, 2) < fr. *abbatial*; **abație** s.f. „mănăstire catolică condusă de un abate sau de o abatesă” 1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie, 99^v) < it. *abbazia* DA, CADE, SDLR, DEX // ← *abate*¹ TDRG³.

Cf. **ávă**¹.

ABÁTE² [ar. *abátire, abâteáre*] vb. „a (se) îndepărta (de la o direcție, de la o normă etc.); a doborî (azi, în part. *abátut* (fig.) „deznădăjduit, trist”) – dévier; abattre” 1560–1561 (Coresi, Pravila, 4^v).

Lat. *abbattere* „a da jos, a doborî” (atestat în secolul VI în forma *abattere* (TLL I, 48) < **abbattuere* < *battuere* „a bate”) PEW 2, CDDE 148, DA, CADE, REW 11, DEX, cf. it., eng., fr., occ., cat., sp., ptg. REW 11, cu evoluție semantică pe teren românesc, explicabilă printr-un sens „a da la o parte (în mod violent)” (DA, observând o îndepărtare de sensul „a bate” și la verbele *străbate* și *răzbate*, sugerează influența v.sl. *biti* care, pe lângă „a bate”, avea în compuse și sensul „a împinge”, cf. *otūbiti* (°), *razūbiti*). Sensul „a doborî” este neologic, după fr. *abattre* // Probabil ← *bate* CDER 8.

Fam.: **abătătoáre** s.f. (Trans. înv., rar) „han” 1825 (LB), probabil calc după lat. *deuorsorium/diuorsorium*; **abătător** adj. „(înv. Trans.) care derivă din; (Brașov) sârguincios” 1691–1697 (T. Corbea, D. 155); **abătătúra** s.f. (înv., rar) „cale lăaturalnică” 1721 (T. Doc. Dâmb. 613); **neabătút** adj. „care își păstrează direcția, nedeviat” 1682 (Dosofti, V. S. dec. 201^l).

Cf. **abajúr**, **abatáj**, **abatíză**, **abatór**, **batalión**, **báte¹**, **baterie**, **batóză**, **bătălie**, **combáte**, **dezbáte¹**, **zbáte**.

ABATÍZĂ s.f. (mil.) „dispozitiv de apărare făcut din copaci tăiați și culcați cu vârful spre inamic – abattis” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *abattis* (< *abattre* „a da jos, a răpune” < lat. *abbatt(u)ere* < *battuere* „a bate”). Adaptarea sub forma *-iză* în loc de *-iu* (reflexul românesc normal al cuvintelor franceze în *-is*, cf. *crochiu* < *croquis*, *șasiu* < *châssis*) se explică prin influența unor împrumuturi din franceză similare ca semantism (desemnând diferite tipuri de construcții, tehnici, amenajări etc.), din substantive în *-ise*, cf. *ampriză*, *antepriză*, *asiză*, *baliză* etc.

Cf. **abajúr**, **abatáj**, **abáte²**, **abatór**, **batalión**, **báte¹**, **baterie**, **batóză**, **bătălie**, **combáte**, **dezbáte¹**, **zbáte**.

ABATÓR s.n. „loc (cu instalații speciale) unde se taie vitele destinate consumului și unde se prelucrează carnea proaspătă – abattoir” 1868 (var. *abatóriu*, Kogălniceanu, O. IV/I, 607).

Fr. *abattoir* (< *abattre* „a da jos, a răpune” < lat. *abbatt(u)ere* < *battuere* „a bate”).

Cf. **abajúr**, **abatáj**, **abáte²**, **abatíză**, **batalión**, **báte¹**, **baterie**, **batóză**, **bătălie**, **combáte**, **dezbáte¹**, **zbáte**.

ABAZÍE s.f. „imposibilitate de a merge datorată unei tulburări a sistemului nervos – abasie” 1904 (Parhon, O. II 521).

Fr. *abasie*, format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *βάσις* „mers” (< *βαίειν* „a merge”).

Fam.: **disbazie** s.f. „tulburare a mersului” 1969 (D. med.) < fr. *dysbasie*, format pe baza gr. *βάσις* „mers” (< *βαίειν* „a merge”), cu prefixul *dys-* < gr. *δυσ-* „rău”.

Cf. **báză**, **acrobát**, **adiabátic**, **anabátic**, **anevató**, **báseball**, **basídie**, **catabátic**, **diabáz**, **diabét**, **epibát**, **hiperbát**.

ABĂRLĂU s.n. (Trans.) „vas în care se strecoară laptele – vaisseau servant à filtrer le lait” 1805 (var. *abârlău*, Coloși, LWLH, apud Micu, D. 259), var. *abarlău*.

Magh. *abárló* „vas de opărit” (< *abárol* „a opări”).

ABCÉS s.n. „acumulare de puroi într-un țesut – abcès” 1842 (var. *absșes*, Asachi, L. 17), var. *absceș*.

Fr. *abcès*, împr. din lat. *abscessus*, propriu-zis „retragere, îndepărtare” (< *abscedere* „a se îndepărta, a se retrage” < *cedere* „a merge, a se retrage, a pleca, a ceda”), cu sens medical după gr. *ἀπόστημα* (< *ἀφίσταμαι* „a îndepărta”, intrans. și „a se dizolva”). Var. *absces* < lat. neol. *abscessus*. Var. *absșes* < germ. *Abszess* și lat. neol. *abscessus* cu pronunție tipică Europei Centrale.

Cf. **accés**, **accesóriu**, **cedá**, **ancestrál**, **antecedént**, **decedá**, **excedá**, **intercede**, **precedá**, **procedá**, **purcede**, **recesív**, **recesiúne**, **scesiúne**, **succedá**, **succés**.

ABDICĂ vb. „a renunța la tron – abdiquer” 1823 (var. *abdicarisi*, Vârnab, F. 35^f, 130^v; forma *abdicá*, 1831, AR, p. 80, col. 2).

Fr. *abdiquer*, lat. neol. *abdicare* (< *dicāre* „a declara solemn, a dedica”, derivat de la radicalul verbului *dicere* „a zice”). Var. *abdicarisi*, prin încadrare în clasa derivatelor în *-arisi*.

Fam.: **abdicație** s.f. (abstr., înv.) 1830 (AR, p. 216, col. 1), var. *abdicațiune* < fr. *abdication*.

Cf. **dedică, predică, zice, adicție, condicțiune, condiție, contrazice, dezice**^{1,2}, **dictă, dictón, dicție, dicționár, edict, indicțiune, interzice, prezice**.

ABDOMÉN s.n. „parte a corpului între torace și bazin – abdomen” 1839 (Vaillant, V.).

Fr. *abdomen*, lat. neol. *abdomen*.

Fam.: **abdominál** adj. „referitor la abdomen” 1843 (Kretzulescu, A. 267) < fr. *abdominal*, lat. neol. *abdominalis*; **postabdomén** s.n. (zool.) „partea posterioară a abdomenului unor artropode, terminată cu un ac veninos” 1904 (Enc. rom. III, 916) < fr. *postabdomen*.

ABDUCȚIE s.f. „mișcare de îndepărtare a unui membru, efectuată de un mușchi; (log.) silogism în care dintr-o majoră sigură și o minoră probabilă se deduce o concluzie probabilă – abduction” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 3), var. (în v.) *abducțiune*.

Fr. *abduction*, lat. neol. *abductio, -onem* (< *abducere* „a îndepărta” < *ducere* „a conduce, a duce”), cu sensul log. după gr. *ἀπαγωγή*.

Fam.: **abducere** s.f. „abducție” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *abduction*, lat. neol. *abductio, -onem* (cu echivalarea sufixului); **abductór** adj., în sintagma *mușchi* ~ „care îndepărtează un membru de axul median al corpului sau două organe unul de altul” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 3) < fr. *abducteur*.

Cf. **dúce**^{1,2}, **aduce, aducție, apedúct, conduítă, condotiér, deduce, induce, produce, rădúce, reduce, redúťă, seduce, traduce**.

ABECEDÁR s.n. „manual elementar pentru învățarea scrisului și a cititului – abécédaire” 1822 (Bobb, DRLU), var. (în v.) *abețedár*.

Lat. neol. *abecedarium*, format pe baza primelor patru litere ale alfabetului, intrat și prin fr. *abécédaire*, it. *abecedario*.

Fam.: **abețedă** s.f. (în v. Trans.) „alfabet” 1805 (Coloși, LWLH, apud Micu, D. 261), format de la primele patru litere ale alfabetului latin, cu pronunția latinei tipică Europei Centrale, cf. scr., ceh, slovac *abeceda*; **neabețedát** adj. (în v.) „analfabet” 1832 (CR 213) ← *ne-* + **abețedat* (← *abețedă*) probabil după fr. *analphabète*.

ABERĂȚIE s.f. „abatere de la ceea ce este normal sau corect; ineptie, absurditate; (astron.) variație aparentă a poziției unui astru pe cer, ca urmare a mișcării Pământului în jurul Soarelui – aberration” 1842 (Asachi, L. 12), var. (în v.) *aberațiune, aberăciune*.

Fr. *aberration*, lat. neol. *aberratio, -onem*, propriu-zis „rătăcire” < *aberrare* „a se rătăci, a se abate” < *errare* „a rătăci”.

Fam.: **aberá** vb. „a se îndepărta de adevăr; a spune prostii” 1906 (Alexi, DRG²) < lat. neol. *aberrare* sau ← *aberant, aberație* (der. regresiv); **aberánt** adj. „care se abate de la ceea ce este normal sau corect; absurd” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *aberrant*, lat. neol. *aberrans, -ntem*; **aberatív** adj. (livr.) „departe de realitate, aberant” 1916 (Zamfirescu, O. VI/1, 207) < fr. *aberratif*; **aberoscóp** s.n. „instrument pentru observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal” 1949 (LTR¹ I) < fr. *aberoscope*.

Cf. **eroáre, erátă**.

ABEȘ adv. (Ban.) „într-adevăr – pour sûr” c.1650 (Anon. Car.).

Probabil construit pe baza lui *baș*³ „chiar, tocmai” (< scr. *baş*, element turc) CDER 706, DA („et. nec., cf. *baș*³”), Boerescu, El. substr. 137 sau *a*¹ + el. de substrat înrudit cu alb. *besë* „credință, încredere, jurământ, fidelitate” (unde -s- poate proveni dintr-un mai vechi *č*, cf. Orël, AED; cuvântul derivă probabil de la rădăcina i.-e. **bheid-* „a avea încredere, a convinge”, ca și *bind* „a convinge”, *be* „jurământ”) HEM I, 80–81, C. Poghirc, ILR II, 335, Brâncuș, VA, 131 (probabil).

ABHORÁ vb. (rar) „a avea aversiune față de ceva sau de cineva – abhorrer” 1858 (Heliade-Rădulescu, O.³ II, 137).

Fr. *abhorrer*, lat. neol. *abhorre* < *horrere* „a fi zbârlit; (fig.) a fi îngrozit, a tremura de frică”.

Cf. **oroáre, urí**.

ABIÁ [ar. *agá, ayá, ayía*] adv. „cu greu, cu greutate; de curând; nu mai devreme de – à peine, avec peine; (temporel) juste, (avec des expressions temporelles) ce n'est que...que, pas avant” 1559-1560 (formele *abiiá, abie*, Cod. Bratul, 246), var. *abeá*, (Ban.) *abé(a)*, (Ban., Olt.) *abi(a)*.

Lat. *ad uix* (prep. *ad* + *uix* „cu greu, de-abia”) > *abi*, la care s-a adăugat *-a* adverbial HEM I, 85 (care însă îl explică pe *-a* printr-o presupusă diftongare a lui *-i* accentuat), CDDE 2 (care îl explică pe *-a* prin falsă analiză produsă înaintea verbelor în *a-*), DA, CADE, DEX, cf. v.fr., v.sp. REW 224 (forma simplă *uix*, păstrată în surselv. REW 9421) // V.sl., bg. *abije* „îndată” CDED II, 1, SDLR.

Var. *abé* ← *abeá* ← *abia*. Var. *abéa* ← *abé* + *-a*.

Fam.: **abielúșa** adv. (Munt.) „de curând, de foarte puțin timp” 1881 (Jipescu, O. 50) ← *abia* + suf. dim. *-(I)uș* (probabil după *nițeluș*) + *-a* adverbial; **abielúșca** adv. (Mold.) „de curând, de foarte puțin timp” 1884 (H. XII); **abielúța** adv. (fam.) „de curând, de foarte puțin timp” 1838 (Pogor, S. 107); **abiúța** adv. (Ban.) „de curând, de foarte puțin timp” 1895 (Liuba-Iana, M. 111).

Cf. **a**¹.

ABIETACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de conifere cuprinzând arbori din specia bradului – abietacée” 1930 (Minerva).

Fr. *abietacée(s)*, lat. savant *Abietaceae* < *abies, abietem* „brad”.

Fam.: **abietín** s.n. „substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și în alcool” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *abietine*; **abietinée** s.f. (mai ales la pl.) „abietacee” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *abietinée(s)* < lat. savant *Abietineae*.

ABÍL adj. „îndemânatic, priceput – habile” 1846 (Laurian, F. 210), var. (înv.) *ábil*.

Fr. *habile* (împr. din lat. *habilis* „ușor de mânuit, potrivit, adaptabil” < *habēre* „a avea”, cu sensul inițial „a ține”). Var. *ábil* < lat. neol. *habilis*, it. *abile*.

Fam.: **abilitá** vb. „a califica o persoană (în urma unui examen) pentru un post universitar; (jur.) a împuternici” 1871 (LM), var. *habilitá* < fr. *habilitier*, germ. *habilitieren*; **abilitáte** s.f. (abstr.) 1846 (Laurian, F. 173) < fr. *habileté*, lat. neol. *habilitas*, *-atem*; **abilitáție** s.f. (înv.) „abilitare” 1871 (LM) < fr. *habilitation*, germ. *Habilitation*; **dizabilitáte** s.f.

„deficiență fizică sau mentală, care limitează o persoană în deplasare, activitate, receptare” 1978 (R. Psih. 24, 111), var. (rar) *disabilitate* < engl. *disability* „incapacitate, dizabilitate” (< *ability* „abilitate”, după *disable* „a face să nu fie în stare, a provoca o incapacitate” < engl. med. *ablen* „a face în stare, a face capabil” < *able* „în stare, capabil” < fr. (*h*)*able* „capabil, potrivit, agil” < lat. *habilis*); **inabil** adj. „lipsit de abilitate” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inhabile*; **inabilitate** s.f. (abstr.) 1876 (LM, II, 33) < fr. *inhabilité*; **neabil** adj. „lipsit de abilitate” 1876 (LM, II, 33); **reabilitá** vb. „(jur.) a repune, a reintegra pe cineva în drepturile pierdute; a restabili reputația cuiva; (despre construcții, instalații) a restabili buna funcționare, a recondiționa; (preponderent în inf. lung *reabilitare*) a restabili sănătatea, mai ales în urma unor dependențe sau afecțiuni psihice” 1854 (Baronzi, M. IV, 671) < fr. *réhabilitier*; **reabilitáție** s.f. (înv.) „reabilitare” 1866 (doc. apud Kogălniceanu, O. IV/I, 99), var. *reabilitațiune* < fr. *réhabilitation*.

Cf. **aveá**, **abitáție**, **coabitá**, **datór¹**, **débit²**, **habitát**, **habitúdine**.

ABÍS s.n. „prăpastie adâncă, genune, hău – abysse” 1822 (Bobb, DRLU I).

Fr. *abysses*, lat. neol. *abyssus* < gr. *ἄβυσσος* < *ἀ-* privativ + *βυσσός* (= *βυθός*) „fund (al mării)”.

Fam.: **abisál** adj. „care ține de regiunile adânci ale mărilor; (fig.) de o mare profunzime, fără limite” 1935 (Blaga, T. cult. 18) < fr. *abyssal* sau ← *abis*.

ABISINIÁN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) din Abisinia (veche denumire a Etiopiei); (s.f.) limba vorbită de populația majoritară a Etiopiei, amhară; (s.f.) rasă de pisici domestice, cu părul scurt brun-auriu, cu corp suplu, picioare lungi și urechi mari – Abyssinien” 1840 (forma *abisineán*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 7).

Fr. *Abyssinien* < *Abyssinie* „Abisinia” < *Abyssin* < it. *Abissino* sau lat. med. *Abyssinus* < gr. *Ἀβυσσῆνός* < arab *ḥabašat*, *ḥabaš*.

Fam.: **abisín** s.m., adj. (înv.) „abisinian” 1839 (var. *abiseán*, Vaillant, V.), var. *abisian* < fr. *Abyssin*; var. *abisean*, *abisian*, cu românizare; **abisinésc** adj. (înv.) „abisinian” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *abisenésc* ← *abisin* sau < fr. *Abyssin* cu încadrare în clasa derivatelor în *-esc*; **abisiniáncă** s.f. „persoană din Abisinia” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 7).

ABITÁȚIE s.f. „drept de folosință a unei case de locuit care este proprietatea altcuiva; (înv.) locuire, habitat – (droit d’) habitation” 1861 (var. *abitațiune*, Barasch, B. 232).

Fr. *habitation* „locuire”, lat. neol. *habitatio*, *-onem* (< *habitāre* „a locui”, frecventativul lui *habēre* „a avea”, inițial „a ține”).

Fam.: **abitánt** s.m. (înv., rar) „locuitor” 1864 (Bolintineanu, O. V, 445) < fr. *habitant*.

Cf. **coabitá**, **habitát**, **aveá**, **abíl**, **datór¹**, **débit²**, **habitúdine**.

ABITÍR adv. (reg.; precedat de *mai*) „mai mult, mai tare (decât...) – encore plus, encore mieux, extra” 1855 (I. Dumitrescu, „Zmărăndița”, apud HEM).

Tc. *beter*, (înv.) *biter* „mai rău; (înv.) mai mult, mai tare, (dial.) foarte, extrem de (bun, frumos etc.)” (< pers. *bedter*, *better*, comparativul lui *bed*, *bet* „rău”), cu proteza lui *a* G. Iogu, GS V, 181, CDER 14, DEX, Suci, IT II, 31 // Turco-persan *abeter*, comparativul lui *abe* „clar, luminos, transparent”, L. Șăineanu, Rev. Ist. 4, 1885, 651, TDRG, DA (probabil), CADE, SDLR (cuvânt neatestat în tc. potrivit lui Suci, IT II 31).

ABITURIÉNT s.m. „(în sistemul școlar german) persoană care urmează să susțină examenul de bacalaureat – (dans l’enseignement allemand) personne qui soutiendra le baccalauréat” 1842 (Asachi, L. 13).

Germ. *Abiturient* < neolatin *abituriens*, -ntem, part. lui *abiturire* „a urma să plece (să părăsească școala)” < *abitus*, part. viitor al vb. *abire* „a pleca” (< *ab-* + *ire* „a merge”), cf. *Abitur* „bacalaureat”.

Cf. **i**, **ieși**, **pierí**, **suí**, **coít**.

ABJÉCT adj. „care inspiră repulsie, dispreț – abject” 1843 (var. *abiet*, Heliade-Rădulescu, O.² IV, 459).

Fr. *abject*, împr. din lat. *abjectus*, part. perf. al lui *abiceré* „a arunca, a da la o parte, a înjosi, a disprețui” < *ab-* + *iacere* „a arunca”. Var. *abiet* < it. *abbietto*.

Fam.: **abjécție** s.f. (abstr.) 1846 (Negulici, E. II 51) < fr. *abjection*.

Cf. **aieptá**², **înieptá**, **petréce**, **treáptá**, **tréce**, **adjectív**, **conjectúrá**, **dejécție**, **disjéct**, **ejaculá**, **ejécție**, **injécție**, **interjécție**, **obiéct**, **proiéct**, **rejécție**, **subiéct**, **traiéct**, **záceá**, **adágio**, **adiacént**.

ABJUDECÁ vb. „a anula, a suspenda (un titlu, un drept etc.) printr-o hotărâre judecătorească – annuler, suspendre par une décision de justice” 1848 (Negulici, V.).

Lat. neol. *abiudicare* (< *ab-* + *iudicare* < *iudex* „judecător” < *ius* „drept” + *-dex* „care arată, care spune”, pe radicalul lui *dīcere* „a spune”), infl. de *judeca*.

Cf. **judecá**, **adjudecá**, **prejudíciu**, **jur**², **jurá**, **jurídíc**, **just**, **ajustá**, **abjurá**, **adjurá**, **conjurá**.

ABJURÁ vb. (livr.) „a renega public o credință religioasă, o doctrină, o părere etc. – abjurer” 1844–1847 (CAS V, 153).

Fr. *abjurer*, lat. neol. *abiurare* (< *ab-* + *iurare* „a jura” < *ius*, *iuris* „drept”).

Fam.: **abjuráție** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Goleșcu, Cond. I, 126^f), var. (înv.) *abjurațiune* < fr. *abjuration*.

Cf. **jur**², **jurá**, **just**, **adjurá**, **conjurá**, **injurie**, **înjurá**, **jurídíc**, **sperjúr**, **judecá**, **adjudecá**, **prejudíciu**.

ABLACTÁȚIE s.f. „(med.) oprirea lactației la femei, pe cale medicală; (agr.) procedeu de altoire a unor pomi fructiferi și a viței-de-vie, în care un lăstar, netăiat, este introdus într-o crăpătură a unei plante vecine, iar după un număr de săptămâni este tăiat de planta-mamă; (la copii) trecere de la alimentația exclusiv lactată a sugarului la o alimentație diversificată – ablactation” 1862 (var. *ablactațiune*, Antonescu, D.).

Fr. *ablactation* DN³, cu sensul referitor la copii, germ. *Ablaktation* DEX, engl. *ablactation* ° (< lat. *ablactatio* < *ablactare* „a înțărca” < *ab-* + *lac*, *lactis* „lapte”).

Fam.: **ablactáre** s.f. „ablactație” 1898 (Enc. rom. I, cu sensul agr.) ← *ablactație* (cu substit. finalei) sau fr. *ablactation*, cu echivalarea sufixului.

Cf. **lápte**.

ABLÁS s.m. (înv. Mehed., hapax, I. Ionescu, Agr. M. 185, în pl. *ablași*; despre țărani) „birnic – contribuabil” 1868.

Et. nes., posibil germ. *Ablass* „indulgență”, de unde „persoană care se bucura de un drept de indulgență la plata birului” DA, cuvânt introdus în timpul ocupației austriece a Olteniei de la începutul sec. XVIII (CDER 15).

ABLATÍV s.n. (gram.) „caz care exprimă punctul de plecare, instrumentul, cauza etc. – ablativ” 1783 (Șincai, P. princ. 179).

Lat. neol. *ablatus* (termen introdus de Quintilian, format pe baza temei de supin *ablātum* a verbului *aufferre* „a îndepărta” < *ferre, tulī, lātum* „a purta, a duce”), germ. *Ablativ*, fr. *ablatif*.

Cf. **ablațiune, colaționá, delațiune, dilatóriu, ilatív, relație, superlatív, transláție.**

ABLAȚIÚNE s.f. „(med.) îndepărtare chirurgicală a unui organ; (geol.) deplasare, prin acțiunea vântului, a apelor sau a rocilor dezagregate – ablation” 1848 (Negulici, V., cu sensul med.; cu sensul geol., 1898, Enc. rom. I), var. *abláție*.

Fr. *ablation*, împr. din lat. *ablatio* „înlăturare, îndepărtare”, derivat de la tema de supin *ablātum* a verbului *aufferre* „a îndepărta” < *ferre, tulī, lātum* „a purta, a duce”.

Cf. **ablatív, colaționá, delațiune, dilatóriu, ilatív, relație, superlatív, transláție.**

ÁBLAUT s.n. (lingv.) „apofonie – apophonie, gradation vocalique” 1866 (Mairescu, O. I, 362).

Germ. *Ablaut* < *ab-* „de-, dez-” (prefix care arată îndepărtarea) + *Laut* „sunet”.

Cf. **úmlaut.**

ABLEGÁT s.m. (Trans.; înv.) „trimis al papei; (în Imperiul Austriac) deputat, delegat – ablégat; (dans l’Empire Autrichien) député, délégué” 1842 (Asachi, L. 13).

Fr. *ablégat*, germ. *Ablegat*, lat. neol. *ablegatus* (< *ab-* + *legatus* „trimis, sol” < *legare* „a încredința o sarcină, a trimite în misiune, a delega”).

Cf. **alegá², delegá, legá², relegá, lége.**

ABLEPSÍE s.f. (med.) „cecitate – ablepsie” 1842 (Asachi, L. 13).

Fr. *ablepsie* < gr. *ἀβλεψία* < *ἀ-* privativ + *βλέψις* „vedere, privire” < *βλέπειν* „a privi”.

Cf. **catoblépas, monoblepsie, nifoblepsie.**

ABLUȚIÚNE s.f. (rel.) „spălare rituală a corpului – ablution” 1842 (var. *ablúție*, Asachi, L. 13).

Fr. *ablution*, lat. neol. *ablutio*, *-onem* (< *abluere* „a curăța prin spălare” < *ab-* + *lauere* (= *lauāre*) „a spăla”).

Cf. **aluvíune, colúviu, delúviu¹, diluá, dilúviu, elúviu, la³, lavábil, lavabóu, loțiune, prolúviu, spălá.**

ABNEGÁ vb. (rar) „a tăgădui, a se lepăda de cineva sau de ceva – renier” 1846 (Barițiu, C. II, 330).

Lat. neol. *abnegare* (< *ab-* + *negare* „a nega”, derivat de la o formă cu *-g-* a particulei negative *nec*, cf. *negotium* și *neglegere* DELL).

Fam.: **abnegáție** s.f. „devotament (dus până la sacrificiu)” 1840 (Kogălniceanu, O. I, 223), var. (înv.) *abnegațiune* < fr. *abnégation*, lat. neol. *abnegatio*, *-onem*, propriu-zis „refuz, negare”, folosit în lat. creștină și cu sensul „renunțare, detașare de sine”.

Cf. **negá.**

ABÓ (înv. Ban.) interj. care exprimă mirarea – interjection qui exprime la surprise c.1650 (Anon. Car.).

Et. nes., probabil ← *aba²* (DA: cf. *aba²*).

ABOLÍ vb. „a desființa (o instituție, o stare sau anumite uzanțe); a anula oficial (o lege, o hotărâre etc.) – abolir” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *abolir*, împr. din lat. *abolēre* „a distruge, a nimici, a suprima; a abroga, a aboli”.

Fam.: **abolție** s.f. (abstr., înv.) 1831 (Regul. Org. Mold. 185), var. *abolițiune* < fr. *abolition*, lat. neol. *abolitio*, -onem; **aboliționism** s.n. „mișcare politică apărută la sfârșitul sec. XVIII, care urmărea desființarea sclaviei” 1871 (LM) < fr. *abolitionnisme* (< engl. *abolitionism*); **aboliționist**, -ă s.m., s.f., adj. „adept al aboliționismului” 1839 (GT 78¹) < fr. *abolitionniste*, germ. *Abolitionist* (< engl. *abolitionist*).

Cf. **deleătur**.

ABOLLA s.f. (ist., rar) „manta militară la romani – manteau militaire chez les Romains (abolla)” 1966 (DN²).

Lat. neol. *abolla*.

ABOMINĂBIL adj. „care provoacă oroare, repulsie, detestabil, îngrozitor – abominable” 1847 (Heliade-Rădulescu, O. II, 344).

Fr. *abominable*, lat. neol. *abominabilis* (< *abominari* „a respinge ca fiind rău prevestitor, a respinge cu groază, a detesta” < *ab-* + *omen*, *ominis* „semn prevestitor”).

Fam.: **abominăție** s.f. (abstr.) 1847 (Heliade-Rădulescu, O. II, 344) < fr. *abomination*, lat. neol. *abominatio*, -onem.

ABONÁ vb. „a face un abonament – abonner” 1830 (var. *abonarisi*, AR, 42; forma *aboná*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 126¹).

Fr. *abonner* (v.fr. și *aborner*, *abourner*, *abosner*), inițial, „a fixa o limită”, de unde „a fixa o sumă de bani corespunzătoare datoriilor către senior, a supune printr-o convenție la o redevență determinată plătită la anumite termene” < *borne* „limită” < v.fr. *bodne* < lat. târziu *bodina*, **botina* (atestat sub forma *butina* la înc. sec. VII), probabil de origine celtică FEW I, 466. Var. *abonarisi*, prin încadrare în clasa derivatelor în -*arisi*.

Fam.: **abonamént** s.n. „convenție prin care, în schimbul unei taxe, se obțin unele servicii, dreptul la folosirea unui mijloc de transport, anumite publicații etc.; înscris prin care se certifică această convenție” 1830 (AR, 254) < fr. *abonnement*; **abonát**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care are un abonament” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 126¹); **dezaboná** vb. „a desființa un abonament, (refl.) a renunța la un abonament” 1896 (ȘDU¹) < fr. *désabonner*; **reaboná** vb. „a (se) abona din nou” 1887 (Hoțul, I, nr. 24, 190) ← *re*²- + *abona* sau < fr. *réabonner*.

Cf. **bórnă**.

ABORDÁ vb. „(despre nave) a acosta; a se alipi de o altă navă; a începe studierea unei probleme; a se apropia pentru a discuta, a iniția o discuție cu cineva – aborder” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 126¹).

Fr. *aborder* < *bord* „bord¹, margine”, împrumut germanic, cf. v.nord., v.engl. *bord*, ol. *boord*, v. germ. de sus *bort*.

Fam.: **abordábil** adj. „care poate fi abordat, ușor de abordat” 1847 (Barițiu, C. IV, 272) < fr. *abordable*; **abordáj** s.n. (abstr., despre nave) 1856 (var. *abordágiu*, Teulescu, Ces. 152) < fr. *abordage*; **îmbordá** vb. (în v., rar) „a acosta” 1805 (Șc. Ard. II, 332) < fr. *aborder*, adaptat prin substituirea prefixului; **inabordábil** adj. „imposibil de abordat” 1858

(Ralet, Suv. 99) < fr. *inabordable*; **neabordabil** adj. „inabordabil” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 317) ← *ne-* + *abordabil* (după fr. *inabordable*).

Cf. **bártă**, **bord**¹, **bor**².

ABORIGÉN, **-Ă** adj., s.m., s.f. „autohton, indigen – aborigène” 1658–1661 (var. *avorighén*, M. Dragomir, Hron. I, 116).

Fr. *aborigène*, lat. neol. *aborigines*, nume dat inițial primilor locuitori al Lațiuului (posibil derivat din expresia *ab origine* „de la origine, de la începuturi”, sau deformare prin etim. pop. a unui nume etnic, cf. DELL). Var. *avorighen* < ngr. *αβορίγινες*, (rar) *αβορίγετες*.

ABRACADÁBRA interj., s.n. (frecvent folosit ironic) cuvânt cabalistic căruia i se atribuie putere magică – „abracadabra” 1839 (Negruzzi, O. II, 295).

Fr. *abracadabra*, it. *abracadabra*, cuvânt posibil atestat în lat. la înc. sec. III, explicat în diverse feluri (gr. *ἀβραζάς*, termen folosit de gnosticul Basilides pentru denumirea divinității supreme, la care s-a adăugat ebr. *dabar* „cuvânt” FEW XXIV, 47; cuvânt format prin citirea în sens invers a expresiei ebraice *arba dak arba* „patrul să-l distrugă pe patru”, adică „Atotputernicul să distrugă cele patru elemente” E. Katz, „Zeitschrift für die Geschichte der Juden” I, 1964, 179–187, apud TLF; gr. *αἴρα κατ'αἴρα* „spirit după spirit” P. Martino, *Abracadabra*, Roma, Il Calamo, 1998, apud Nocentini, VLI).

Fam.: **abracadabránt** adj. „năucitor, ciudat” 1882 (Eminescu, O. XIII, 93) < fr. *abracadabrant*.

ABRÁȘ adj. (Mold., Munt.) „(despre cai) nărăvaș; (despre oameni) rău, violent – (en parlant d'un cheval) rétif; (en parlant de l'homme) méchant, violent” 1857 (Polizu, V.), var. (invar.; Mold.) *abrâșa*, (Munt.) *iabrâș*, (Olt.) *ibrâș*.

Tc. *abraș*, (inv.) *ebraș*. Var. *iabraș*, probabil ← *cai abrași*, prin falsă analiză ° (DA, s.v. *iabraș*, o explică prin influența lui *iapă*).

Fam.: **cabrâș** adj. (Buzău) „(despre cai) cu ochii învărgați” 1885 (H. II, 137), probabil ← *cal abraș* DA.

ABRAZIÚNE s.f. (med., tehn., geol.) „roadere a unui corp ca urmare a frecării lui de un alt corp – abrasion” 1871 (LM).

Fr. *abrasion*, împr. din lat. *abrasio*, *-onem* < *abradere* „a răzui” < *ab-* + *radere* „a rade, a răzui”.

Fam.: **abrazáre** s.f. „abraziune” 1957 (LTR² I) ← *abraziune* (cu substit. sufixului); **abrazív** adj. „(despre materiale) care are proprietatea de a roade prin frecare” 1942 (Enc. tehn. II, 9) < fr. *abrasif*; **abrazór** s.n. „unealtă alcătuită dintr-un material abraziv, folosită la prelucrarea prin așchiere” 1957 (LTR² I, s.v. *abrazare*) ← *abrazare* sau ← *abraziv* sau ← *abraziune* (cu substit. sufixului).

Cf. **ráde**, **raclá**.

ABREVIÁ vb. „a prescurta un cuvânt, un titlu, o expresie – abrégér” 1858 (Heliade-Rădulescu, O.³ II, 133).

It. *abbreviare*, lat. neol. *abbreviare* < *brevis* „scurt”.

Fam.: **abreviatív** adj. (rar) „care indică o prescurtare” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *abréviatif*; **abreviatór** s.m. „funcționar al cancelariei papale; persoană care face o versiune

prescurtată a unor scrieri” 1842 (Asachi, L. 16) < fr. *abrégiateur*; **abreviatură** s.f. (rar) „semn sau literă care reprezintă un cuvânt abreviat” 1783 (ABC, 79) < germ. *Abbréviatur* ° sau it. *abbreviatura* SDLR // și fr. *abréviature* SDLR (cuvânt rar, deja învechit în sec. XIX, cf. TLF); **abreviație** s.f. „prescurtare” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 125^f), var. (înv.) *abreviaciune, abreviațiune* < fr. *abréviation*, lat. neol. *abreviatio, -onem*; **abreviere** s.f. „prescurtare” 1862 (Pontbiant, D.).

Cf. **brăvă, brevăt, breviár, brevilín, brevilocvénță, briefing.**

ABROGĂ vb. „a anula o lege, o dispoziție oficială – abroger” 1799 (Iorgovici, Obs. 210, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1848, Negulici, V., iar în texte, 1849, Bărbătescu, C. Dr. Civ. 167).

Fr. *abroger*, lat. neol. *abrogare* < *ab-* + *rogare* „a cere în mod oficial, a propune o lege, a întreba, a ruga”.

Fam.: **abrogăție** s.f. (abstr., înv.) 1799 (Iorgovici, Obs. 210, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 125^f), var. (înv.) *abrogațiune* < lat. neol. *abrogatio, -onem*, fr. *abrogation*; **autoabrogare** s.f. (jur.) „abrogare de la sine a unei legi la termenul fixat în prevederile ei” 1988 (DEX-S) ← *auto*¹ + *abrogare*.

Cf. **rugă, întrebă, arogă, derogă, interogă, prorogă, rogătoriu, subrogă, surrogăt.**

ABRUDEÁN, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) din Abrud; (s.f.) dans popular din regiunea Abrud – (personne) originaire de la région d’Abrud ou qui habite cette région; danse populaire de la région d’Abrud” 1846 (Barițiu, C. III, 95), var. *abrudán, -ă*.

Top. *Abrud*.

Fam.: **abrudeánca** s.f. art. (cor. pop.) 1931 (Niculescu-Varone, Dicț. joc.).

ABRÚPT adj. „(despre forme de relief, terenuri) care este în pantă foarte înclinată; (fig., despre gesturi, comportamente, vorbire, stil) brusc, lipsit de suplețe – abrupt” 1845 (Heliade-Rădulescu, O². III, 120).

Fr. *abrupt*, lat. neol. *abruptus*, part. perf. al lui *abrumbere* „a rupe (smulgând, desfăcând” < *ab-* + *rumpere* „a rupe”.

Fam.: **abruptaménte** adv. (livr.) „pe neașteptate, în mod brusc” 1939 (SDLR) < fr. *abruptement* ° sau ← *abrupt* SDLR.

Cf. **rupe, corúpe, disruptív, erúpe, irúmpe, rúță, derutá.**

ABSCÍȘĂ s.f. „una dintre coordonatele carteziene, care, alături de ordonată, servește la stabilirea poziției unui punct – abscise” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 125^f).

Fr. *abscisse*, împr. din lat. *abscissa (linea)*, part. perf. fem. al lui *abscindere* „a despărți, a separa prin tăiere” < *ab-* + *scindere* „a despica, a separa, a scinda”.

Cf. **scindá, absquízie.**

ABSCÍZIE s.f. „(med.) înlăturare a unei părți a corpului, a unui organ sau a unui țesut, prin tăiere; (bot.) detașare naturală a unei părți a unei plante (de exemplu, a frunzelor uscate, a fructelor coapte) – abscission” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D. I, 10), var. *absciziune*.

Fr. *abscis(s)ion*, împr. din lat. *abscisio, -onem* (< *abscidere* „a tăia, a separa prin tăiere” < *caedere* „a tăia”), contaminat cu lat. *abscissio* „smulgere, separare” (< *abscindere* „a smulge, a despărți” < *ab-* + *scindere* „a sfășia, a despica, a separa, a scinda”).

Cf. **cemént**¹, **cezúrá**, **cimént**¹, **circumcíde**, **cizelá**, **concís**, **decíde**, **discízie**, **incízie**, **precís**, **ucíde**, **abscísă**, **scindá**.

ABSCÓNS adj. (livr.) „greu de înțeles; ascuns, tainic – abscons” 1899 (Adev., nr. 3647, 17 sept., p. 1, col. 1).

Fr. *abscons*, lat. neol. *absconsus*, part. perf. al lui *abscondere* „a ascunde” (în locul formei mai vechi *absconditus*, prin regularizare) < *abs-* „de la, separat” + *condere* „a pune împreună, a întemeia, a pune la adăpost, a pune într-un loc sigur”, de unde „a ascunde”, format cu prefixul *con-* de la radicalul i.-e. **dheH₁-* „a pune”, păstrat numai în compuse și confundat cu radicalul lui *dare* „a da”.

Fam.: **absconșitate** s.f. (abstr., rar) 1922 (Ibrăileanu, O. I, 336), var. *absconșitate*.

Cf. **ascúde**, **condimént**, **condít**, **addénda**.

ABSÉNT adj. „care nu e de față, care lipsește – absent” 1787 (Instrucții, 9).

Fr. *absent*, lat. neol. *absens*, *-ntem*, part. prez. al vb. *absum*, *abesse*, *afui* < *ab-* + *sum*, *esse*, *fui* „a fi”.

Fam.: **absentá** vb. „a nu fi de față, a fi absent” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *s'absenter* sau ← *absent*; **absenteísm** s.n. „absență frecventă și nemotivată; neparticipare la alegeri sau la ședințe politice; (înv.) absență îndelungată a deținătorului unei proprietăți funciare, pe care o exploatează printr-un intermediar” 1869 (Hasdeu, Pub. pol. I, 164) < fr. *absentéisme*; **absenteíst** adj. „care practică absenteismul” 1907 (Iorga, D. 129) < fr. *absentéiste*; **absénță** s.f. (abstr.) 1787 (var. *absénție*, Instrucții, 10) < fr. *absence*, lat. neol. *absentia*.

Cf. **fi**, **esénță**, **prezent**¹.

ABSÍDĂ s.f. „nișă semicirculară sau poligonală care închidea nava centrală a unei bazilici romane; încăpere semicirculară destinată altarului în biserici – abside” 1862 (Odobescu, O. II, 199).

Fr. *abside*, împr. din lat. *absida* < gr. *ἀψίδα*, forma de acuzativ sg. a lui *ἀψίς* „ochi de plasă, cercul roții, boltă, absidă”, inițial „îmbinare, articulație” < *ἄπτειν* „a atașa, a prinde”.

Fam.: **absidiál** adj. „de absidă” 1913–1914 (var. *apsidál*², AA ist. II/36, 296), var. *absidál* < fr. *absidial*; var. *absidal*, *apsidal*² < fr. *absidal*, *apsidal*; **absidiólă** s.f. „mică absidă laterală” 1911 (Conv. lit. LVI III, 931) < fr. *absidiole*.

Cf. **apsidă**.

ABSÍNT s.n. „plantă amară și aromatică, pelin (*Artemisia absinthium*); băutură alcoolică tare preparată din pelin, anason și alte plante – absinthe” 1822 (var. *absínthiu*, Bobb, DRLU I).

Fr. *absinthe*, lat. neol. *absinthium* „plantă aromatică cu gust amar” < gr. *ἀψίνθιον*.

ABSOLÚT adj., s.n. „care este independent de orice condiții și relații, care nu este supus niciunei restricții, care nu are limite, necondiționat; (adv.) cu totul, cu desăvârșire – absolu; absolutment” 1787 (var. *asolút*, Văcărescu, Gr. 120).

Lat. neol. *absolutus* (part. perf. al lui *absoluere* „a dezlega, a lăsa liber, a achita” < *ab-*+ *soluere* „a desface, a elibera, a achita”), cu sensurile fr. *absolu*. Var. *asolut* < it. *assoluto*.

Fam.: **absolutaménte** adv. (rar) „în mod absolut, cu totul, pe deplin” c.1863 (Bărnuțiu, I. F. I, 70) < fr. *absolument*, it. *assolutamente*, adaptate după *absolut*; **absolutism** s.n. „regim

politic în care monarhul are putere absolută” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 125^r) < fr. *absolutisme* LM, TDRG, DA, CADE, DEX, germ. *Absolutismus* TDRG // ← *absolut* SDLR; **absolutist** adj. „bazat pe absolutism, care ține de absolutism” 1848 (Negulici, V.) < fr. *absolutiste*; **absolutizá** vb. „a atribui în mod eronat unui fapt sau unei idei o valoare absolută” 1936 (Cioran, S. F. 24) ← *absolut* DEX sau fr. *absolutiser* MDN.

Cf. **absolví**^{1,2}, **dizolvá**, **rezolvá**, **solúție**.

ABSOLVÍ¹ vb. (mai ales jur.) „a ierta, a scuti de o pedeapsă – absoudre” c.1800 (var. *absolvăluí*, Micu, Prax. 5^r; forma *absolví*, 1842, Asachi, L.), var. (înv.) *absolvá*.

Lat. neol. *absoluere* „a dezlega, a lăsa liber, a achita”, în lat. creștină și „a ierta” (< *ab-* + *soluere* „a desface, a elibera, a achita”), cu sensul după fr. *absoudre*. Var. *absolvăluí* < magh. *abszolvál*.

Fam.: **absolutóriu**¹ adj. „care absolvă, care iartă (o vină)” c.1832 (var. *absolutór*, I. Golescu, Cond. I, 125^r) < fr. *absolutoire*, lat. neol. *absolutorius*; **absoluțiune** s.f. „(bis., la catolici) iertare (a păcatelor); (jur.) iertare de pedeapsă” c.1800 (var. *absoluție*, Micu, Prax. 21^r) < fr. *absolution*, lat. neol. *absolutio*, -onem.

Cf. **absolút**, **absolví**², **dizolvá**, **rezolvá**, **solúție**.

ABSOLVÍ² vb. „a termina studiile, cu îndeplinirea anumitor condiții, atestate printr-un certificat – achever (ses études)” 1814 (var. *absolviruí*, scris *absorviruí*, Țichindeal, F. 204; forma *absolví*, 1827, Doc. farm. 70).

Germ. *absolvieren*, lat. neol. *absoluere* „a dezlega, a lăsa liber, a achita”, de unde „a se achita de, a isprăvi” (< *ab-* + *soluere* „a desface, a elibera, a achita”).

Fam.: **absolutóriu**² s.n., adj. (Trans., Buc.) „certificat de absolvire a unei școli superioare” 1839 (var. *absolutórium*, Doc. Șch. III, 214) < germ. *Absolutorium*; **absolvént** s.m. „persoană care a absolvit un ciclu de studii” 1875 (Eminescu, O. XVI, 102) < germ. *Absolvent*, lat. neol. *absoluens*, -entem; **absolvéntă** s.f. 1875 (Eminescu, O. XVI, 151) ← *absolvent*; **absolvéntă** s.f. (abstr.) 1906 (Slavici, O. XI, 291) ← *absolvent* (cu substit. sufixului) și ← *absolví*².

Cf. **absolút**, **absolví**¹, **dizolvá**, **rezolvá**, **solúție**.

ABSORBÍ vb. „a încorpora o substanță; (fig.) a captiva, a preocupa – absorber” 1830 (Heliade-Rădulescu, M. P. 52), var. (înv.) *absoárbe*, *absorbá*, *asorbí* (scris și *assorbí*).

Fr. *absorber*, lat. neol. *absorbere* (< *sorbere* „a sorbi”), românizat după *sorbi*. Var. *asorbi* < it. *assorbire*.

Fam.: **absorbábil** adj. (chim., biol.) „care poate fi absorbit” 1848 (Negulici, V.) < fr. *absorbable*; **absorbánt** adj., s.n. „(substanță, obiect) care are proprietatea de a absorbi fluide, particule sau energie” 1852 (Marin, Pr. I, 49) < fr. *absorbant*; **absorbítór** adj. „care absoarbe”, s.n. „dispozitiv folosit pentru recoltarea prin absorbție a probelor de aer în scop analitic” 1844 (Vasici-Ungureanu, M. I, 185), var. (înv.) *absorbátór*, *absorbátór*; **absorbítív** adj. (despre substanțe, corpuri) „care absoarbe” 1848 (var. *absorbítív*, Negulici, V.), var. *absorbítív* < fr. *absorbptif*; **absorbítivitate** s.f. „capacitate a unui corp, a unei substanțe de a absorbi (gaze, lichide, radiație), putere de absorbție” 1859 (var. *absorbptivitate*, Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *absorbptivité*; **absorbție** s.f. (abstr.) 1821 (V. Popp, A. M. 24), var. (înv.) *absorbțiune*, *absorbptiune* < fr. *absorption*, lat. neol. *absorptio*, -onem; **fonoabsorbánt** adj.

„care are proprietatea de a absorbi sunetele” 1960 (LTR² VII, 635) < engl. *phonoabsorbant* (< *phono-* < gr. *φωνή* „voce, sunet” + *absorbant*).

Cf. **adsorbí, sorbí, sórbție.**

ABSTÁ vb. (înv., rar) „a se ține la distanță, a se abține, a renunța, a abandona – se tenir à l'écart, s'abstenir, renoncer, abandonner” 1870 (Costinescu, V.).

Lat. neol. *abstare* „a sta la distanță, a ține la distanță” (< *ab-* + *stare* „a sta”), cu sensurile germ. *abstehen* °.

Cf. **sta, adăstá, antísté, circumstánță, constá, constatá, contrást, costá¹, custá¹, distánță, instánță, obstácol, rest, arestá, arét³, stabíl, stánță, stat^{1,2}, statív, statuá, statúie, statúră, stáție, stául, substánță.**

ABSTERGÉNT adj., s.n. (înv.) „(substanță) care se folosește la ștersul rănilor – abstergent” 1842 (Asachi, L.).

Fr. *abstergent*, împr. din lat. *abstergens, -ntem*, part. prez. al vb. *abstergere* „a șterge” < *abs-* + *tergere* „a șterge”.

Fam.: **abstergatív** adj. (despre medicamente) „care curăță rănilor” 1848 (Negulici, V.) ← *absterge*, după *purgatív*; **abstérge** vb. „a șterge și a curăța o rană; a face purgație, a evacua intestinele” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *abstergere*; **abstergéntă** s.f. „purgație” 1842 (Asachi, L.) < fr. *abstergence*; **abstérsie** s.f. „curățarea unei răni” 1848 (Negulici, V.), var. *abstersiúne* < fr. *abstersion*; **abstersív** adj. (despre medicamente) „care curăță rănilor” 1848 (Negulici, V.) < fr. *abstersif*.

Cf. **detergént, șterge.**

ABSTRÁGE vb. „(fil., log.) a considera în mod izolat numai o parte, o însușire (generală) a unui obiect, a unui fapt complex, a judeca în afara unui context; (refl., rar) a se izola de realitatea înconjurătoare, a se detașa – abstraire” 1834–1835 (Murgu, C. F. I, 11^v), var. (înv., rar) *astráge*.

Lat. neol. *abstrahere* („a smulge, a îndepărta, a separa, (lat. med.) a abstrage” < *abs-* + *trahere* „a trage”), modificat după *trage*, cu accepțiunile fr. *abstraire*. Var. *astrage* < it. *astrarre*, românizat după *trage*.

Fam.: **abstráct¹** adj. „care rezultă prin operația gândirii de separare și generalizare a însușirilor unui grup de obiecte sau de fenomene; (despre produse ale gândirii) aflat departe de datele experienței nemijlocite; (despre artă) non-figurativ, care nu reprezintă realitatea exterioară, perceptibilă; (gram., s.n.) substantiv derivat dintr-un verb sau adjectiv, care exprimă acțiunea sau însușirea” 1799 (Iorgovici, Obs. 267), var. (înv. Trans.) *abștráct*, (înv.) *abstrát, astráct, astrát* < germ. *abstrakt*, lat. neol. *abstractus* (part. perf. al vb. *abstrahere*, cu sensul „separat de obiectele materiale” apărut în lat. med.); var. *abstrat* < fr. *abstrait*; var. *astrat* < it. *astratto*; **abstráct²** s.n. „rezumat” 1829 (AR, nr. 39, 155 și nr. 60, 240, atestări izolate; ulterior, 1960, Avramescu – Căndea, Intr. Docum. 214) < engl. *abstract* < lat. med. *abstractum* (part. perf. al lui *abstrahere*, cu sensul „a extrage”); **abstractísm** s.n. „caracter abstract, (spec.) artă abstractă” 1922 (Vinea, O. V, 301) ← *abstráct¹*; **abstractíst** adj. „(despre artă) care are un caracter abstract”, s.m. „adept al artei abstracte” 1922 (Vinea, O. V, 301) ← *abstráct¹*, *abstractism*; **abstractitate** s.f. (rar) „caracter abstract” 1870 (Conv. lit. IV, 20) ← *abstráct¹*; **abstractív** adj. „care realizează o abstractizare; bazat pe abstractizare”, (rar) s.m. „adept al abstractizării” 1804 (var. *abștráctív*,

Căian, Teol. I, 120) < fr. *abstractif*; var. (înv., Trans.) *abștractiv* < germ. *abstraktiv*; **abstractivitate** s.f. „capacitatea de a abstrage, de a opera abstractizări” 1934 (Ionescu, Nu, 27) < fr. *abstractivité*; **abstractizá** vb. „a face (mai) abstract” 1908 (Panu, A. I, 305) ← *abstract*¹; **abstractizánt** adj. „care abstractizează” 1924 (Blaga, Încerc. filos. 131) ← *abstractiza*; **abstractór** s.m., adj. „(persoană) care abstrage, care realizează abstracții; (în expr. ~ de *chintesență*) intelectual (scriitor, filosof, critic etc.) care folosește în exces abstracții, speculații” 1848 (Negulici, V.) < fr. *abstracteur*; **abstrácție** s.f. „operație a gândirii de separare și generalizare a însușirilor unui grup de obiecte sau fenomene și rezultatul acestei operații; considerare în mod izolat a unei singure părți sau însușiri a unui obiect” 1821 (L. Asachi, B. 81), var. *abstracțiune* < fr. *abstraction*, germ. *Abstraktion*; **abstracționism** s.n. „curent artistic care promovează arta abstractă” 1924 (Ibrăileanu, O. III, 142) < fr. *abstractionnisme*; **abstracționist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „referitor la abstracționism, adept al abstracționismului” 1913 (Arghezi, S. XXIX, 95) < fr. *abstractionniste*.

Cf. **tráge**, **atráge**, **contráct**, **contractá**¹, **contráge**, **detractór**, **distrá**, **distráge**, **extráge**, **retráge**, **sustráge**, **antrená**, **tărăgână**, **tract**, **tractá**, **tratá**, **tren**, **trená**, **trénă**, **tréning**.

ABSTRÚS adj. (rar) „neclar, confuz, încurcat – abstrus” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *abstrus*, lat. neol. *abstrusus* „ascuns, greu de pătruns”, part. perf. al lui *abstrudere* „a ascunde” < *abs-* + *trudere* „a împinge”.

Cf. **intrús**, **extrudá**.

ABSÚRD adj. „lipsit de logică, lipsit de sens; (s.n.) faptul de a fi lipsit de logică, lipsit de sens, (în expr. *reducere la ~*) metodă de demonstrare a unui adevăr prin derivarea unei consecințe absurde din negarea lui – absurde” 1799 (Micu, L.152).

Fr. *absurde*, lat. neol. *absurdus* „fără sens, absurd, nepotrivit”, inițial „supărător la ureche, discordant”, cuvânt cu etimologie controversată: format, cu prefixul *ab-*, pe un radical prezent și în *susurrus* „murmur, șușotit” (DELL), sau derivat din *surdus* „surd”, de la un presupus sens „nemaiauzit” (De Vaan, EDLIL).

Fam.: **absurditate** s.f. „trăsătura de a fi absurd; lucru, enunț absurd, idee absurdă” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud Lupu, Lexicogr. rom. 70) < fr. *absurdité*, germ. *Absurdität*, lat. neol. *absurditas*, *-atem*.

ABȚIBÍLD s.n. „imagine colorată care se lipește pe o suprafață netedă – image coloré, qu'on colle sur une surface” 1919 (var. *acțibild*, Topîrceanu, S. II, 83).

Germ. *Abziehbild* „decalc, abțibild” < *abziehen* „a scoate, a trage, a face o copie” (< *ab-* + *ziehen* „a trage”) + *Bild* „imagine”.

Cf. **abțiguí**, **bildungsroman**, **țug**.

ABȚIGUI vb. „(refl., fam.) a se îmbăta (ușor); (tranz., reg.) a bate (ușor), a înșela, a sustrage; (reg.) a pritoci vinul – (se) griser (légèrement); battre (légèrement), tromper, soustraire; transvaser le vin” 1930-1937 (ALR (SN) I, h. 246), var. (Munt.) *abțigăi*, *abțigăiá*, *abțuguí*, (Rădăuți) *hapțuguí*.

Et. nes.: cu sensurile „a pritoci vinul” și „a se îmbăta”, probabil derivat din **abțug* < germ. *Abzug* „scurgere, tragere, decantare, lichid (vin, rachiu etc.) tras, scos din butoi” (< *abziehen* „a scoate, a trage, a decanta vinul”) ° (cf. P. Boerescu, LR 2009, 4, 467, care propune ca etimon direct verbul *abziehen*, *abzog*, *abgezogen*). Pentru sensul „a înșela,

a sustrage”, posibil germ. *abziehen*, *abzog*, *abgezogen* „a scoate, a trage (afară)”, infl. și de derivatul nominal *Abzug*, Graur, ER, 51 // Posibil din expresia *hapțighevezn* „afacere necurată” (auzită de Al. Graur „în tinerețe”, „de obicei, la adresa evreilor”), formată pe baza verbelor germ. *gehabt* „avut” și *gewesen* „fost” Graur, AER, 23; ← *abțaiig* „lucru de puțin folos, acte cu care cineva încearcă să câștige un proces” < germ. *Akzept* „accept, poliță acceptată” Ș. Binder, AUT, 1965, 3, 111.

Cf. **abțibild**, **țug**.

ABȚINE vb. refl. „a se reține (de la ceva) – s’abstenir” 1846 (var. *abșține*, Laurian, F. 89), var. (înv.) *abstină*, *abțineá*.

Fr. *s’abstenir*, lat. neol. *abstinere* (< *abs-* + *tenere* „a ține”), românzate după *ține(a)*.

Fam.: **abstenționism** s.n. (rar) „abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot; doctrină care susține această atitudine” 1958 (D. politic) < fr. *abstentionisme* < *abstention* „abținere”, împr. din lat. *abstentio*, *-onem*; **abstenționist**, **-ă** adj., s.m., s.f. (rar) „privitor la abstenționism; adept al abstenționismului” 1885 (Rom. lib., nr. 2240, 1) < fr. *abstentionniste*; **abstențiune** s.f. (rar; jur.) „abținere” 1842 (var. *absténție*, Asachi, L.) < fr. *abstention*; **abstinént**, **-ă** adj., s.m., s.f. „care se abține de la anumite plăceri (alcool, fumat etc.)” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *abstinent*, lat. neol. *abstinens*, *-ntem*, part. prez. al vb. *abstinere*; **abstinénță** s.f. (abstr.) 1844 (Vasici-Ungureanu, M. I, 119) < lat. neol. *abstinentia*, germ. *Abstinenz*, fr. *abstinence*.

Cf. **ține**, **apartține**, **atenánsă**, **aține**, **conteni**, **conține**, **deține**, **întreține**, **menține**, **pertinént**, **reține**, **susține**.

ABULIE s.f. „boală psihică, caracterizată prin lipsa voinței – abulie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *aboulie* < gr. *ἀβουλία* „imprudență, lipsă de reflexie” (< *ἀβουλος* „imprudent, indiferent, ostil” < *ἀ-* privativ + *βουλή* „sfat, decizie, plan, voință” < *βούλεσθαι* „a dori, a vrea”), cu sensul „lipsă de voință” refăcut după *βούλεσθαι*.

Fam.: **abúlic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de abulie” 1923 (Ralea, S. VI, 6) < fr. *aboulique*.

Cf. **parabulie**.

ABUNDĂ vb. „a fi din belșug – abonder” c.1832 (Cornelli, 20, apud TDRG³), var. (înv.) *abondá*.

Fr. *abonder*, it. *abbondare*, lat. neol. *abundare* „a se revărsa, a fi din belșug, a avea din belșug” (< *ab-* + *undare* „a se revărsa, a se învolbura, a abunda, a văluri” < *unda* „undă”).

Fam.: **abundént** adj. „care abundă” 1834–1835 (var. înv. *abondánt*, Murgu, C. F. I 125^r), var. (înv.) *abundánt*, *abondént* < fr. *abondant*, lat. neol. *abundans*, *-antem*; **abundénță** s.f. (abstr.) 1794 (var. *abondánță*, Văcărescu, Ist. 126), var. (înv.) *abondénță*, *abundánță* < fr. *abondance*, it. *abbondanza*, lat. neol. *abundantia*; **supraabundá** vb. (înv.) „a fi exagerat de abundent” 1870 (Costinescu, V.), var. *suprabundá* ← *supra*²- + *abunda*, după fr. *surabonder*; **supraabundént** adj. „exagerat de abundent” 1910 (Dobrogeanu-Gherea, O. C. IV, 125, 127), var. (înv.) *supraabundánt* ← *supra*²- + *abundent* (după fr. *surabondant*); **supraabundénță** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.), var. (înv.) *supraabundánță* ← *supra*²- + *abundénță* (după fr. *surabondance*).

Cf. **úndă**, **inundá**, **ondulá**, **redundánt**.

ÁBUR [ar.] s.m. „vapori de apă (formați din mici picături aflate în suspensie); ceață rară; exalație; (înv.) răsuflare – vapeur; buée; exhalaison; (vieilli) haleine” c.1500 (Psalt. Hur. 99), var. *ábor*, *ábore*, *ábure*.

Probabil el. de substrat, cf. alb. *avull* „abur”, (înv.) *avullë*, (dial.) *abull* (termen autohton în alb., explicat fie din i.-e. **gbh(u)l-*, cf. lat. *nebula*, v. germ. de sus *nebul* „ceață” Orël, AED, fie din **av(ë)*, din i.-e. **h₂eyh₁-* „a sufla”, cf. *aft*, *afsh* „suflu” Demiraj, Alb. Et.) HEM I, 100–102, TDRG (probabil), CADE, REW 15 (probabil), Pușcariu, LR I, 177–178 (probabil), C. Poghirc, ILR II, 335, Russu, Etnogeneza, 246, Brâncuș, VA, 28–30, DEX (DA: et. nec., probabil înrudit cu alb. *avull*). // Rom. *aburi*² „a adia” (← *boare* < lat. *boreas* „vânt din nord”) Philippide, ILR, 33, 61, E. Petrovici, CL, 10, 1965, 357–358; rom. *aburi*¹ „a scoate aburi” < lat. **abbūrīre* (< *ad-* + **būrere* „a arde”, refăcut din *ambūrere* < *amb-* + *ūrere* „a arde”, cf. *combūrere* „a arde”, *bustum* „rug”) sau lat. **abbulīre* (< *bullīre* „a clocoti”) O. Densusianu, Romania, 25, 1896, 130–131; lat. **uapulus* < *uapor*, *-ōrem* „abur”, cu *v-* dispărut ca în *opaiț* < *văpaiț* Pascu, Sufixe, 77; lat. **albulus* (< *albus* „alb”, cf. lat. med. *albulus* „pată albă”, it. *avolo* „mreană”) CDER 28; lat. *uapor*, *uapōrem* LB, LM; lat. **a(b)bulus*, provenit din contaminarea lat. *albulus* „alburii” cu daco-moesianul **awolo* „suflare” și cu lat. **abullus* „abur fierbinte” (< *(*ab)bullāre* „a da în clocot”) P. Boerescu, ERC, 181–199.

Fam.: **abureală**¹ s.f. (abstr.) 1760–1770 (Meșt. doft. 248), var. *aboreală* ← *aburi*¹; **aburi**¹ vb. „a expune la aburi; a produce aburi, a exala; a (se) îmbăta; (fam.) a seduce (cu vorbele), a păcăli” 1589 (var. *aburá*¹, Coresi, Ps.² 152^v), var. *abori*¹; **aburitor** adj. „care produce aburi” 1691–1697 (T. Corbea, D. 534) ← *aburi*¹; **aburós** adj. (rar) „plin de aburi” 1691–1697 (T. Corbea, D. 534); **dezaburá** vb. (înv., rar) „a degaja, a emana (despre alcoolul dintr-un lichid)” 1838 (CR, 18), var. *desaburá*, *dezaburi*² ← *abur*, calc după fr. *évaporer* (împr. din lat. *euaporare* < *ex-* + *uapor* „abur, vapor”) °; **dezaburi**¹ vb. „a înlătura aburul de pe geamuri, obiecte metalice etc.” 1927 (Bucuța, S. I, 218) ← *aburi*¹; **dezaburitor** s.n. „instalație împotriva aburirii geamurilor (la autoturisme)” 1986 (LR, nr. 4–6, 509) ← *dezaburi*; **exaburá** vb. (înv.) „a exala” 1840 (inf. lung *exaboráre*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 640) ← *abur*, calc după fr. *évaporer* °.

ABURCÁ vb. „a (se) urca, a ridica – monter” 1825 (var. *buricá*¹, LB; forma *aburcă*, 1836, Asachi, O. I, 263), var. *băricá*, *bârâcá*.

Et. nes., posibil lat. **arboricāre* (< *arbor*) > **arbureca* (cf. *burica*) > *aburca* (cu disimilarea totală a primului *-r-* și sincopa lui *-e-*), cu sensul inițial „a se urca într-un copac” DA, CADE, sau lat. **aboricāre* < *ab-* + **oricāre* (< *orīrī* „a se ridica”), păstrat în rom. *urca* TDRG¹ („posibil *ab-urcă*”), CDER 29 (posibil), P. Boerescu, LR 2017, 312, cu *-b-* păstrat înainte de *-u-* precum *-v-* în *avui*, *avut* ° (CDER 29 emite ipoteze greu de acceptat pentru păstrarea lui *-b-*: existența unei forme **boricāre* formată ca **burere*, *bustum* < *urere*, sau o compunere cu *ad-*); legătura cu *urca* este admisă și de SCLR („cf. *urca*”) și DEX („et. nec., cf. *urca*”).

Fam.: **îmbârcá** vb. (SE Trans.) „a ajuta pe cineva să se urce” 1906 (Viciu, Gl. 110) ← *aburca* (cu substituirea prefixului), infl. de *cârcă* DA.

ABÚZ s.n. „întrebuințare excesivă sau ilegală a unui lucru; ilegalitate comisă prin depășirea atribuțiilor – abus” 1815 (Budai-Deleanu, O. 580).

Fr. *abus*, lat. neol. *abusus* (< *abuti* „a folosi complet, a consuma, a abuza” < *ab-* + *uti* „a folosi”).

Fam.: **abuzá** vb. „a comite un abuz, a folosi excesiv sau ilegal, a comite o nedreptate profitând de o anumită situație; (tranz., mai ales în part. *abuzat*) a maltrata (o persoană vulnerabilă, dependentă)” 1847 (Aricescu, F. 72) < fr. *abuser*, cu sensul „a maltrata” (și folosirea tranz.) după engl. *abuse*; **abuzív** adj. „care constituie un abuz; care abuzează” 1832 (Regul. Org. Ț. Rom. 38) < fr. *abusif*; lat. neol. *abusiuus*.

Cf. **dezabuzá**, **ustensilă**, **util**, **uz**, **uzurpá**.

AC [ar., mr.; ir. *ác*] s.n. „mică ustensilă subțire de metal, prevăzută cu un orificiu prin care se trece un fir, folosită la cusut; numele altor piese de această formă; frunză îngustă, ascuțită, caracteristică coniferelor; organ de apărare și de atac al unor animale, în formă de ghimpe sau de vârf ascuțit; macaz – aiguille; aiguillon; aiguilles de chemin de fer” 1508 (DERS).

Lat. *acus*, cf. dalm., it., sd. REW 130 (format pe radicalul *ac-* din *acēre* „a fi acru, înțepător”, *acidus* „acru, înțepător”, *ācer* „acru”, *aciēs* „țaiș, linie de luptă”). Sensul „macaz”, după fr. *aiguille*, germ. *Nadel*.

Fam.: **acár¹** s.m. „macagiu” 1901 (Săghinescu, V.); **acár²** s.n. „cutie pentru ace” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 30); **acár³** s.n. (reg.) „piesă de metal care susține cocul” 1890 (Marian, Nu. 379); **acárniță** s.f. „cutie pentru ace” 1839 (Vaillant, V.) ← *ac* sau ← *acar²*; **acărítă²** s.f. (Mold., Trans.) „cutie pentru ace” 1825 (LB) ← *ac* sau ← *acar²*; **achét** s.n. (Ban.) „cutie pentru ace” 1887 (HEM I, 203); **acói** s.m. (augm.) c.1650 (forma *acón*, Anon. Car.); **acóniță** s.f. (Ban.) „cutie pentru ace” 1887 (HEM I, 203) ← *acón* (= *acoi*); **acós** adj. (înv.) „ascuțit, înțepător” 1682 (Dosofoței, V. S. oct. 73^v); **aculéț** s.n. (dim.) 1839 (Vaillant, V.); **acușór** s.n. (dim.) 1691–1697 (var. *acșór*, T. Corbea, D. 10); **acúț** s.n. (dim.) 1870 (CED I, 2).

Cf. **acicul**, **acuitate**, **aculéu**, **acuminát**, **acupunctură**, **acút**, **ăță**.

ACÁCIA s.f. „gen de arbuști tropicali; (înv.) salcâm – acacia (le genre *Acacia*); (vieilli) faux-acacia (*Robinia pseudoacacia*)” 1848 (Negulici, V. cu sensul „salcâm”; cu sensul actual, 1871, LM).

Fr. *acacia*, lat. neol. *acacia* (< gr. *ἀκακία*, probabil termen de origine orientală, desemnând un arbust provenit din Arabia). Termenul a fost folosit în fr., germ., it. și pentru „salcâm”, arbore originar din America de Nord, care însă aparține altui gen de plante (*Robinia*; numele științific este *Robinia pseudoacacia*).

Fam.: **acát** s.m. (Trans.) „salcâm” 1783 (Benkö 28), var. *acățăn*, *acăție* s.f. 1857 (Polizu, V.), *acățiu*, *arcăț* < magh. *akác* < germ. *Akazie* „acacia; (pop.) salcâm”; var. *acăție* < germ. *Akazie*; var. *acățăn* ← *acaț*, infl. de *frasăn*, *mesteacăn*; var. *arcăț* ← *acaț*, infl. de *arțar*.

ACADEĂ s.f. „bomboană din zahăr topit, pusă pe un băț – sorte de caramel” 1850 (Kogălniceanu, O. I, 96).

Tc. *akide* (= *akide*).

Fam.: **acadelár** s.m. (înv.) „fabricant și vânzător de acadele” 1894 (N. A. Bogdan, apud Pavlescu, E. 409).

ACADEMIE s.f. „instituție culturală care reunește cei mai de seamă savanți și artiști; instituție de învățământ superior – académie” 1691–1697 (T. Corbea, D. 33), var. (înv.) *académie*, *acadimie*.

Lat. neol. *acadēmīa* (< gr. *Ἀκαδημία*, numele unei grădini din împrejurimile Atenei unde și-a stabilit școala Platon, de unde numele acestei școli filozofice < *Ἀκαδημοσ*, numele

unui erou legendar), fr. *académie*. Var. *académie* < lat. neol. *acadēmia* (var. cu *-i-* scurt), it. *accademia*. Var. *acadimie* < ngr. *ακαδημία*.

Fam.: **academián** s.m. (înv.) „membru al unei academii” c. 1770 (Oxenstiern, C. I, 113^v) < fr. (înv.) *académien*; **académic¹** s.m. (înv.) „profesor într-o instituție de învățământ superior” 1667–1669 (C. Cantacuzino, N. Î. 128^v) < lat. neol. *academicus*, it. *accademico*; **académic²** adj. „care ține de academie, privitor la academie; în stilul folosit în academii; (în unele expresii, după germ. *akademisch*) referitor la învățământul superior” 1770–1775 (var. *academicésc*, Dumitriu, T. pol. 70^v, 209^f), var. (înv.) *académic*, *academițăsc* < fr. *académique*, lat. neol. *academicus*; **academicéște** adv. (înv.) „în mod academic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 7) ← *academic²* sau ← *academicesc*; **academiación** s.m. „membru al unei academii” 1825 (var. *academisián*, Vârnav, F. M. I, 131^v), var. (înv.) *academițian* < fr. *académicien*; **academiaciónă** s.f. „membră a unei academii” 1923 (D. Gusti, P. A. 203) ← *academician*; **academism** s.n. „stil promovat în academiile de artă, caracterizat prin imitația creațiilor clasice; filozofia lui Platon și a urmașilor săi la conducerea Academiei” 1910 (Vlahuță, S. III, 352) < fr. *académisme*; **academíst, -ă** adj., s.m., s.f. „referitor la academism, caracterizat prin academism; (înv., s.m.) elev al unei școli superioare” 1795 (Gherasim, I. A. II, 85^v) < fr. *académiste*; **antiacadémic** adj. „care respinge principiile academice” 1966 (Contemp., 30 sept., p. 4, în DCR²) ← *anti¹* + *academic²*, posibil și fr. *antiacadémique*; **neacadémic** adj. 1890 (GT, nr. 118, 27 mai, p. 3, col. 3) ← *ne-* + *academic²*.

ACADIÁN¹ adj. „referitor la o regiune din estul Canadei, fostă colonie franceză numită Acadie (mai ales referitor la dialectul fr. din această regiune)”, s.n., adj. (geol.) „(referitor la) a doua perioadă a cambrianului – acadien” 1904 (Enc. rom. III, 958, s.v. *siluric*).

Fr. *acadien* < top. *Acadie*.

ACAJÚ s.m. invar., s.n., adj. invar. „specie de arbore exotic, din regiunea tropicală a Americii, cu lemn considerat prețios (*Swietenia mahagoni*); (de) culoarea acestui arbore, maro-roșcat – acajou” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *acajou* (prescurtat din *acajoucantin* < tupi *acaiacatinga* contaminat cu fr. *acajou* „anacardium occidentale, arbore de caju”, numele unui arbore din Brazilia cu fructe comestibile < tupi *acayu* TLF).

Cf. **cajú**.

ACALÉFĂ s.f. „clasă de celenterate care cuprinde meduzele – acalèphe” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.).

Fr. *acalèphe* (< gr. *ἀκαλήφη* „urzică”, apoi „meduză”, animal care provoacă, la atingere, senzații înțepătoare).

ACALMÍE s.f. „potolire temporară a mișcării (vântului sau valurilor) – accalmie” 1883 (Rom. lib., nr. 1834, 11 aug., p. 2, col. 3).

Fr. *accalmie* (< *s'accalmir* „a se calma (despre mare)” < *se calmir*, var. normandă a verbului *se calmer* < *calme* „calm”).

Cf. **calm**.

ACÁNT s.m. „specie de plantă decorativă; ornament arhitectonic, asemănător frunzelor acestei plante – acanthe” 1865 (I. Poenaru, D. L. 54), var. *acántă* s.f.

Fr. *acanthé* (s.f.), lat. neol. *acanthus* (< gr. *ἄκανθος* < *ἄκανθα* „spin”).

Fam.: **acantacée** s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante dicotiledonate al cărei tip este acantul” 1931 (CADE) < fr. *acanthacée(s)*.

Cf. **acantocefál, acantoptér, acantóză, adragánt.**

ACANTOCEFÁL s.m. (mai ales la pl.) „clasă de viermi paraziți cu o trompă retractilă înconjurată de cârlige de apărare – acanthocéphale” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *acanthocéphale(s)* (< *acantho-* < gr. *ἄκανθα* „spin” + *-céphale* < gr. *κεφαλή* „cap”).

Cf. **acánt, acantoptér, acantóză, cefálic, cefálo-, acefál, bicefál, chefál, cebocefál, ciclocefál, cinocefál, derencefál, encefál.**

ACANTOPTÉR adj., s.m. „(ordin de pești) cu înotătoarea dorsală anterioară ghimpoasă – acanthoptère” 1939 (SDLR).

Fr. *acanthoptère* (< *acantho-* < gr. *ἄκανθα* „spin” + *-ptère* < gr. *πτερόν* „aripă”).

Fam.: **acantopterigián** s.m., adj. „acantopter” 1898 (Enc. rom. I, 424, 719) < fr. *acanthoptérygien*.

Cf. **acánt, acantocefál, acantóză, -pter, ptero-, aptér, arheoptérix, pterigótă.**

ACANTÓZĂ s.f. „boală de piele caracterizată prin prezența unor pete pigmentate – acanthose” 1956 (Parhon, O. A. IV, 58).

Fr. *acanthose* < *acantho-* (< gr. *ἄκανθα* „spin”) + *-ose* (sufix caracteristic maladiilor), cu referire la faptul că această afecțiune implică inflamarea stratului „spinos” al epidermei – *stratum spinosum* – caracterizat prin celule cu formă de spin.

Fam.: **acantózic** adj. „care ține de acantoză” 1951 (Parhon, O. A. V, 533) < fr. *acanthosique*.

Cf. **acánt, acantocefál, acantoptér.**

ACAPARÁ vb. „a-și însuși mai mult decât este cuvenit, a-și însuși totul în dauna altora; (fig.) a atrage întreaga atenție, întregul interes al cuiva, a ocupa tot timpul cuiva – accaparer” 1859–1869 (Heliade-Rădulescu, O.³ II, 930).

Fr. *accaparer*, inițial „a reține o marfă plătind în schimb un acont” < it. (de nord) *accaparrare* < *caparra* „acont, gaj” < *capo* „cap” + *arra* „acont, gaj” < lat. *arra*, scurta din *arrabō* < gr. *ἀρραβών* (sau gr. *ἄρραβών* pătruns printr-un intermediar etrusc), cuvânt de origine orientală, cf. egiptean *ʿrb*, ebraic *ʿērābōn* Chantraine, DELG.

Fam.: **acaparánt** adj. „care atrage întreaga atenție, întregul interes al cuiva, ocupă tot timpul cuiva” 1913–1914 (AA ist. II, vol. 36, 186) < fr. *accaparant*; **acaparatór, -toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care acaparează” 1881 (Eminescu, O. XII, 353) ← *acapara* SDLR, DEX // fr. *accapareur* CADE.

Cf. **căpără, cap^I, arvună.**

ÁCAR⁴(-) el. de comp., (rar) conj., adv. (Trans.) „ori-; fie; deși; măcar – n’importe (qui, quoi, comment, etc.); soit; quoique; au moins” 1648 (în forma *acarcé*, N. Test. 426; conj., c.1650, Anon. Car.).

Magh. *akár* „sau, fie; ori-” < *akar* „a vrea” (cu aceeași evoluție ca și rom. *oare, oare-, ori-*).

Fam.: **acarcáre** pron., adj. pron. „oricare” c.1650 (Anon. Car.); **acarcánd** adv. „oricând” 1760–1761 (Biblia, V, 243); **acarcát** adj. pron., pron. „oricât” 1820–1830

(Vulcan, T. în Șc. ard. IV, 545); **acarcé** pron., adj. pron. „orice” 1648 (N. Test. 426); **acarcine** pron. „oricine” 1805 (Coloși, LWLH); **acarcúm** adv. „oricum” 1783 (Maior, S. I, 35); **acărúnde** adv. „oriunde” 1820–1830 (Vulcan, T. în Șc. ard. IV, 1177).

ACARÉT s.n. „construcție auxiliară a unei proprietăți; (înv.) bunuri imobile – immeuble attenant (à une maison, à une terre); (vieilli) bien-fonds” 1743 (Cond. Mav. III, 87), var. (înv.) *ecarét*.

Tc. *akaret* „bunuri imobile” < arab *‘aqārāt*, pl. lui *‘aqār* „proprietate imobilă”.

ACARIÁN s.m. (mai ales la pl.) „specie de arahnide mici – acarien” 1886 (Rom. lib., nr. 2649, 1).

Fr. *acarien(s)* < *acare, acarus* „specie de parazit din ordinul acarienilor” < lat. savant *acarus* < gr. *ἄκαρι, ἀκαρί* < *ἀκαρής* „minuscul, mărunț”, inițial „care nu se poate tunde” < *ἀ-* privativ + *κείρειν* „a tunde”.

Fam.: **acarioid** s.n., adj. „(substanță) care omoară acarienii” 1949 (LTR¹) < fr. *acaricide* (< *acari-* < *acarien* + *-cide* < lat. *-cida* „care omoară” < *caedere* „a doborî, a izbi, a ucide”); **acarióză** s.f. „boală de piele provocată de acarienii” 1962 (DER) < fr. *acariose* (< *acari-* < *acarien* + *-ose*, sufix caracteristic numelor de boli).

Cf. **acărítă**.

ACATALEPSÍE s.f. (în filozofia sceptică greacă) „îndoială absolută, care duce la renunțarea căutării adevărului – acatalépsie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 7).

Fr. *acatalepsie* < gr. *ἀκαταληψία* „incomprehensibilitate” < *ἀκατάληπτος* „incomprehensibil” < *καταλαμβάνειν* „a prinde, a înhăța, a înțelege” < *κατα-* + *λαμβάνειν* „a lua”.

Fam.: **acataléptic** adj., s.m. „adept al acatalepsiei” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 7) < fr. *acataleptique*.

Cf. **catalepsie, analepsie, astroláb, dilémă, epanalépsă, epilepsie, lémă, metalépsă, prolépsă, silépsă**.

ACATÍST s.n. „imn religios ortodox (în timpul căruia se stă în picioare); rugăciune făcută de preot pentru una sau mai multe persoane, ceea ce se dă preotului pentru a face această rugăciune – litanies (pendant lesquelles on reste debout); prière faite par un prêtre pour une ou plusieurs personnes, ce qu'on donne au prêtre pour faire cette prière” 1640 (var. *acátist*, Prav. Gov. 159¹), var. *acáfist, acátest*.

Ngr. *ακάθιστος* (numele unui imn bizantin închinat Fecioarei, în timpul căruia credincioșii trebuiau să stea în picioare: *ακάθιστος* „care nu se așază” < *α-* privativ + *καθίζειν* „a se așeza” < v.gr. *κατα-* „jos” + *ἵζειν* „a se așeza”), slavon *akathistŭ*.

Fam.: **acatistier** s.n. „carte care conține acatiste” 1746 (Bis. doc. Olt. 176), var. *acafistér, acatistér*.

Cf. **cátismă**.

ACĂRIȚĂ¹ s.f. (entom.) „căpușă – tique” 1825 (LB).

Derivat diminutival de la un împrumut rom. (probabil **acarie*) din ngr. *ἀκαρί* „căpușă”.

Cf. **acarián**.

ACĂSTĂU s.n. (Trans., N Mold.) „spânzurătoare; schelă, construcție – fourches patibulaires; echaffaudage, édifice” 1888 (Alexics, Magy. el. 18, apud Tamás, EW), var. *căstău*.

Magh. *akasztó(-fa)* < *akasztó* < *akaszt* „a spânzura” + *fa* „lemn, copac”.

ACĂTĂRE pron., adj. pron. „(înv.) oarecare, oarece, vreun(ul), cineva; atare, asemenea, (rar) anumit; (azi, ca adj. invar., mai ales în forma *acătării*, mai ales precedat de *mai*) de seamă, de calitate – (vieilli) quelque, quelqu’un, (un) tel, certain; remarquable, de qualité” 1559–1560 (forma *acătările*, Cod. Bratul, 352), var. (toate ca adj. invar.) *acătărea*, *acătărei*, *acătările*, *cătăre*², *cătările*.

Lat. *eccum* „iată-(l)” + *tālis* „astfel de” (HEM I, 132, TDRG, SDLR, CDER 35) > **actare* (cf. *atare*, ar. *ahtare*), cu -ă- apărut poate sub infl. unui el. de substrat (cf. alb. *akë*-) Densusianu, HLR, I, 352, Brâncuș, VA, 131 // Posibil ← *acă*- (< alb. *akë*) + *tare* (< lat. *tālem*) DA; lat. *aeque talis* CDED I, 278; lat. *ad-que tale* Cipariu, Gram. I, 260.

Sensul (curent astăzi) „de seamă, de calitate” a apărut inițial în expresii negative (cf. *nu e (un) oarecare*). Pentru formele *acătării*, *acătărei*, care au doar acest sens, se poate presupune contaminarea cu sintagma *a cătare* „de considerat, de avut în vedere, de apreciat”, care a putut determina tratarea ca un genitiv (*a cătării/-ei*). Contaminarea cu un substantiv verbal (neprecizat) este susținută de CDER 35. DA propune o compunere românească *a + cătare* „vrednic de privit, de seamă” (cf. *a mirare*), fără legătură cu pronumele // ← *a*¹ + *cătare* (< lat. **capitāle* < *capitālem*) I. A. Candrea, GS VII, 1937, 284–285.

Cf. **atāre**, **cutāre**, **tāre**.

ACĂU s.n. (Trans.) „măsură de capacitate pentru lichide – mesure de capacité pour les liquides” 1767 (An. Ist. Arh. XXII, 315, apud TDRG³), var. (Ban., Mehed.) *acov*.

Magh. *akó* (împr. slav, cf. slovac, ceh *okov* „măsură de capacitate; găleată, vas de lemn”). Var. *acov* < scr. *akov*.

ACCEĂ s.f. (înv.) „o veche monedă turcească – une ancienne monnaie turque” 1573 (forma *acce*, inscripție pe o monedă din timpul lui Ion-Vodă cel Cumplit, apud HEM, atestare izolată; ulterior, în texte, 1836, Barac, Hal. II, 34).

Tc. *akça*, *akçe* „monedă otomană valorând o treime dintr-o para; ban” ȘIO I, XVII–XVIII, DA, Suci, IT II, 32 // Cuman *akče* „bani” HEM (care argumentează împotriva originii turce pe baza faptului că moneda turcă era de argint, iar cea a lui Ion-Vodă cel Cumplit, de aramă; însă extinderea semantică „ban de argint” > „ban” este un fenomen curent, care a avut loc chiar în turcă, cf. ȘIO loc. cit.).

ACCELERĂ vb. „a mări viteza, a grăbi – accélérer” 1816 (scris *acerăla*, probabil eroare grafică, Maior, Învățătură, 125), var. (înv.) *aceleră*.

Fr. *accélérer*, împr. din lat. *accelerare* „a grăbi” < *celerare* „a grăbi” < *celer* „repede, iute”. Var. *acelera* < it. *accelerare*.

Fam.: **accelerando** adv. (muz.) „din ce în ce mai repede” 1905 (Tim. Popovici, D. M.) < it. *accelerando*; **accelerát** adj., s.n. „(tren) cu viteză mai mare decât a personalului” 1879 (Eminescu, O. X, 366); **acceleratór** adj. „care mărește viteza unui proces”, s.n., s.m. „mecanism prin care se mărește turația unui motor, accelerându-se mișcarea autovehiculelor; (fiz.) instalație care imprimă particulelor elementare viteze foarte

mari, sub acțiunea unor câmpuri electrice și magnetice” 1848 (adj., Negulici, V.; ca s., 1928, Arghezi, O. V, 985) < fr. *accélérateur*; **accelerăție** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *acelașiune* < fr. *accélération*; **accelerograf** s.n. „accelerometru” 1949 (LTR¹) < fr. *accélérographe*; **accelerometru** s.n. „aparat cu care se măsoară accelerația, îndeosebi la vehiculele aeriene” 1949 (LTR¹) < fr. *accéléromètre*; **cardioaccelerător** adj. (med., mai ales în sintagma *nerv* ~) „care accelerează ritmul bătăilor inimii” 1969 (D. med.) < fr. *cardioaccélérateur*, engl. *cardioaccelerator*.

Cf. **céler**¹, **deceleră**.

ACCÉNT s.n. „proeminență prozodică atribuită unei silabe dintr-un cuvânt; semn grafic care notează această proeminență sau alte valori fonetice; fel particular de pronunțare specific unui grai sau unui vorbitor care are altă limbă maternă; (muz.) intonare a unei note cu intensitate sporită, semn care marchează această intonare; (fig.) importanță, subliniere – accent” 1785 (var. *acént*, CPÎ, II, 58).

Fr. *accent*, it. *accento*, lat. neol. *accentus* (< *ad-* + *cantus* „cântec” < *canere* „a cânta”, calc după gr. *προσφῳδία* „acompaniament muzical; accent” < *προσφῳδος* „care cântă împreună cu, în armonie cu” < *προσ-* „la, ad-” + *-φῳδος* < *ᾄδειν* / *ᾄδεν* „a cânta”). Var. *acţent* < germ. *Akzent*, lat. neol. *accentus* cu pronunțare specifică Europei Centrale.

Fam.: **accentuá** vb. „a pune, a folosi un accent; a sublinia, a pune în evidență” c.1832 (var. *accentá*, I. Goleşcu, Cond. I, 43¹), var. (înv.) *acentá*, *acţentuí* < fr. *accentuer*, lat. neol. *accentuare*; var. *acentá* < it. *accentare*; **accentuáție** s.f. (abstr., rar) 1833 (var. *acentuáție*, Săulescu, Gram. rom. I, 14, 223) < fr. *accentuation*; var. *acentuáție* < it. *accentuazione*.

Cf. **cântá**, **cánto**, **canţónă**, **discánt**, **încântá**, **şansonétá**, **şarm**.

ACCEPTĂ vb. „a fi de acord cu ceva; a primi – accepter” 1827 (var. *acţeptului*, Tomici, Î. 41; forma *acceptá*, 1859, Bălăşescu, D. R.-Fr.), var. (înv.) *acetařisí*, *acetařá* 1846 (Laurian, F. 7), *acetařá*, *acetařá* 1839 (Vaillant, V.), *acţeptá*, *acţeptarisí* 1833 (Cod. Calimach, 623), *aţeptáľuí*, *aţetarisí*, *aţitařá*, *aţitarisí*.

Fr. *accepter*, lat. neol. *acceptare* (< *accipere* „a primi, a accepta” < *ad-* + *capere* „a lua, a prinde”). Var. *acţeptului*, *aţeptáľuí* < magh. *akceptál*. Var. *aceta*, *acita*, *acetařisi* < it. *accettare*.

Fam.: **accépe** vb. (înv., rar) „a accepta” 1799 (Iorgovici, Obs. 181, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1859–1869, Heliade-Rădulescu, O.³ II, 386) < lat. neol. *accipere*, românizat după *pricepe*, *incepe*; **accépt** s.n. „act prin care cineva se obligă să achite o datorie la un anumit termen; consimțământ” 1851 (Stamati, D.), var. (înv.) *acţépt* < lat. neol. *acceptum*; var. *acţept* < germ. *Akzept*; **acceptábil** adj. „care poate fi acceptat” 1859 (Bălăşescu, D. R.-Fr.) < fr. *acceptable*; **acceptábilitate** s.f. (abstr.; frecvent în lingv., cu referire la enunțuri) 1859 (Bălăşescu, D. R.-Fr.) < fr. *acceptabilité*, în lingv. și < engl. *acceptability*; **acceptánt** s.m., adj. (înv.) „(persoană, parte) care semnează un accept, care acceptă o poliță, un dar etc.” 1833 (Cod. Calimach, 731), var. (Trans.) *aţeptánt* < fr. *acceptant*; var. *aţeptánt* < germ. *Akzeptant*; **acceptántă** s.f. (psih., sociol., fin., marketing) „acceptare” 1972 (I. Breazu, V. Maşek, I. Pascadi, „De gustibus disputandum”, 202) < engl. *acceptance*; **acceptatór** s.m., adj. (înv., rar) „(persoană) care acceptă, acceptant” 1926 (Vinea, O. VI, 249); **acceptáție** s.f. (înv.) „consimțire legală de a primi ceva; asumarea unei obligații de plată; acceptare” 1821 (var. *acţeptáție*, Acte Bas. I, 206), var. *acţeptáție*, *acetařție*, *aţeptáție* < fr. *acceptation*, lat. neol. *acceptatio*, *-onem*, germ. *Akzeption*, rus

akceptacija; var. *acetăție* < it. *accettazione*; **acceptór** s.m., adj. (fiz.) „(atom) care poate primi un electron suplimentar; (substanță) care poate fixa altă substanță chimică; (firmă) care acceptă transferul unui client de la altă firmă furnizoare de servicii; (s.n., în sintagma ~ *de monede/bancnote*) aparat care verifică autenticitatea banilor introduși, permițând plata automată” 1949 (LTR¹ I) < fr. *accepteur*, engl. *acceptor*, inițial „persoană care acceptă o poliță”, împr. din lat. *acceptor* (< *accipere*); **accepție** s.f. „sens al unui cuvânt, luare a unui cuvânt cu un anumit sens” 1846 (var. *acepciune*, Laurian, F. 86), var. *accepțiune* < lat. neol. *acceptio*, *-onem*, propriu-zis „acceptare, admitere”, cu sensul „accepție” apărut în lat. med. (< *accipere* „a primi, a accepta; a percepe, a înțelege într-un anumit fel, a interpreta”), fr. *acceptation*; **inacceptabil** adj. „care nu poate fi acceptat” 1877 (Eminescu, O. IX, 306) < fr. *inacceptable*; **inacceptare** s.f. (rar) „refuz de a accepta, respingere” 1871 (LM I, 524) ← *in-* + *acceptare* (după fr. *inacceptation*); **neacceptabil** adj. „care nu poate fi acceptat” 1877 (Eminescu, O. IX, 306) ← *ne-* + *acceptabil*; **neacceptare** s.f. „refuz de a accepta” 1884 (Telegraful (Buc.), nr. 3737, p. 3, col. 5) ← *ne-* + *acceptare*.

Cf. **agăță**, **anticipă**, **apercépție**, **cáblu**, **capábil**, **capacitate**, **captá**, **captár**, **captív**, **captíós**, **concépe**, **conțopíst**, **decépție**, **emancipá**, **exceptá**, **excipiént**, **fórceps**, **incipiént**, **interceptá**, **încăpeá**, **începe**, **ocupá**, **participá**, **percépe**, **precépt**, **pricépe**, **príncipe**, **príncipiu**, **receptá**, **recuperá**, **rețétá**, **susceptibil**, **uzucapiúne**.

ACCÉS s.n. „posibilitate de a pătrunde într-un loc; posibilitatea de a dobândi o anumită situație, o anumită informație, posibilitatea de a folosi ceva; (med.) tulburare clinică bruscă – accés” 1794 (Calend. Viena, apud Chivu, VTR 284).

Fr. *accès*, lat. neol. *accessus* < *accedere* „a ajunge, a veni, a surveni, a se apropia, a se alătura” < *ad-* + *cedere* „a merge, a ajunge, a se retrage”.

Fam.: **accéde** vb. „a ajunge la ceva (mai ales fig.: la o anumită situație dorită)” 1799 (Iorgovici, Obs. 235) < lat. neol. *accedere*, fr. *accéder*; **acesá** vb. „(inform.) a intra într-o rețea, a deschide un program, o pagină de internet etc.; a utiliza o funcție a unui aparat electronic (telefon, televizor etc.); a obține o finanțare; (rar) a ajunge (la), a pătrunde; (rar) a utiliza un tratament” 1995 (Dilema, nr. 134, p. 14, în DCR²) < engl. *access* (< *access* „acces” < fr. *accès*, lat. med. *accessus*); **acesíbil** adj. „la care se poate ajunge (ușor); ușor de înțeles; ușor de dobândit, de procurat” 1846 (var. *acesíbil*, Laurian, F. 27) < fr. *accessible*, lat. neol. *accessibilis*; var. *acesíbil* < it. *accessibile*; **acesibilitáte** s.f. (abstr.) 1848 (Brezoianu, Í. 17) < fr. *accessibilité*; **acesít** s.n. (înv.) „distincție școlară echivalentă cu mențiunea, acordată celor care s-au apropiat cel mai mult de cei premiați” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 8) < fr. *accessit* < lat. *accessit (proxime)* „s-a apropiat cel mai mult, a ajuns foarte aproape”; **acesiúne** s.f. (jur.) „mod de a dobândi o proprietate ce constă în incorporarea unui bun secundar în altul principal” 1848 (var. *acesiúne*, *acesie*, Negulici, V.), var. (înv.) *acesie* < fr. *accession*, lat. neol. *accessio*, *-onem*; var. *acesiune*, *acesie* < it. *accessione*; **inacesíbil** adj. „la care nu se poate ajunge, în care nu se poate pătrunde; imposibil de înțeles” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inaccessible*, lat. neol. *inaccessibilis*; **inacesibilitáte** s.f. (abstr.) 1908 (Alexi, DGR⁶, 613) < fr. *inaccessibilité*.

Cf. **cedá**, **abcés**, **acesóriu**, **antecedént**, **decedá**, **excedá**, **intercéde**, **precedá**, **procedá**, **purcéde**, **recesív**, **recesiúne**, **secesiúne**, **succedá**, **succés**.

ACCESÓRIU adj., s.n. „(element) care constituie un element secundar; obiect mai puțin important folosit într-o anumită activitate, (spec.) piesă anexă a unui autovehicul,

element care completează o ținută vestimentară – *accessoire*” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 8), var. (înv.) *accessór*.

Fr. *accessoire*, lat. neol. *accessorius*, propriu-zis „care se adaugă la”, derivat, apărut în lat. med., de la *accedere* „a ajunge, a veni, a se alătura, a se adăuga la” (< *ad-* + *cedere* „a merge, a ajunge, a se retrage”).

Fam.: **acesorizá** vb. „a dota un obiect (în special un autovehicul) cu accesorii; a completa ținuta cu accesorii vestimentare; a însoți un produs cu diverse accesorii” 1994 (LR, XLIII, 106) < engl. *accessorize*.

Cf. **accés, cedá, abcés, antecedént, decedá, excedá, intercéde, precedá, procedá, purcéde, recesív, recesiúne, secesiúne, succedá, succés**.

ACCIDENT s.n., (înv., azi doar muz.) s.m. „eveniment neprevăzut (în general, cu urmări nedorite); însușire neesențială, modificare întâmplătoare, neregularitate; (muz.) modificare a unei note, alterație – *accident*” 1799 (var. *accidente*, Iorgovici, Obs. 181, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 43^r, forma *accident*), var. (înv.) *accidinte, acidént*.

Fr. *accident*, it. *accidente*, lat. neol. *accidens, -ntem*, part. prez. al vb. *accidere* „a cădea (pe, asupra), a se întâmpla” (< *ad-* + *cadere* „a cădea”), folosit pentru a reda termenul fil. gr. *συμβεβηκός* „(fapt, proprietate) neesențial(ă)”. Var. *accidinte*, prin românizare.

Fam.: **accidentá** vb. „a provoca stricăciuni sau răni printr-un *accident*” 1939 (SDLR) ← *accident* sau < fr. *accidenter*; **accidentál** adj. „întâmplător, neesențial” c.1832 (Cornelli, 27, ap. TDRG³) < fr. *accidentel*, it. *accidentale*; **accidentalitate** s.f. (rar) „caracter accidental, faptul de a fi accidental” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *accidentalité*; **accidentát** adj. (despre terenuri, drumuri) „cu denivelări, greu de străbătut” 1847 (Heliade-Rădulescu, Speronare, 242) < fr. *accidenté* < *accident* cu sensul „ceea ce întrerupe mersul regulat, uniformitatea”, folosit despre relief; **accidentár** s.m. „muncitor specializat în accidente” 1931 (CADE) ← *accidentá*¹; **accidentá**¹ s.f. „lucrare tipografică măruntă (afiș, invitație, carte de vizită, program etc.), executată în afara activității obișnuite (tipărirea de cărți și ziare); (înv., mai ales la pl.) venit suplimentar” 1888 (GT, nr. 271, cu sensul „câștig suplimentar”), var. (înv., pl.) *accidenții* „venituri suplimentare” < germ. *Akzidenz*, sg. refăcut din *Akzidenzien/Akzidenzia*, pluralul latinizant al lui *Akzidens* „accident, lucru accesoriu, suplimentar” < lat. *accidens*, pl. *accidentia* „accident”; var. (pl.) *accidenții* < germ. *Akzidenzien/Akzidenzia*; **accidentá**² s.f. (înv.) „(fil.) accident; accident de teren” 1799 (var. *accidenție*, Iorgovici, Obs. 181, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1848, var. *acidénță*, Negulici, V.) < fr. *accidence*, lat. neol. *accidentia*; **antiaccident** adj. (tehn.) „care previne accidentele” 1967 (Flacăra, 14 ian., p. 20, în DCR²); **autoaccidentá** vb. refl. „a se accidenta pe sine” 1973 (Scânteia, nr. 9620, 4 sept., p. 5, col. 5) ← *auto*¹- + *accidentata*.

Cf. **cădeá, scădeá, cadávru, cadénță, cadúc, cascádă, cascador, caz, căsuná, coincide, decadént, deșeu, incident, occidént, ocázie, recidívă, șánsă**.

ACCIZĂ s.n. „impozit indirect asupra unor obiecte de consum; (înv.) taxă de consumație, de barieră și vamală – *accise*” 1818-1828 (var. *acțiz* s.n., Acte Bas. I, 230), var. (înv.) *accíz* s.n. c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 43^r), *acsíz* s.n.

Fr. *accise* < ol. medie *accijs*, deformare a lui *assijs, assise* < v.fr. *assise* „ședință, decizie luată într-o ședință, determinare a unui impozit, impozit”, part. substantivat al vb.

(s')*asseoir* „a (se) așeza” < lat. **assedere* = *assidere* < *ad-* + *sedere* „a șede” (în ol. cuvântul a putut intra și prin intermediul lat. med. *assisia*, *assisa*; apariția lui *-cc-* este explicată prin influența unor cuvinte lat. precum *census* „impozit, taxă” sau lat. *excidere* „a scoate tăind”) TLF, EWN, van Ween & van der Sijs. Var. *acțiz*, în Bas. din rus. *akciz*, în Trans. din germ. *Akcis* (= *Akzise*).

Fam.: **accizár** s.m. (înv.) „funcționar care încasa accizele” 1888 (Kogălniceanu, O. V/IV, 198).

Cf. **asiétă**, **asiză**, **așeză**, **ședeá**, **asédiu**, **asesór**, **asíduu**, **disidént**, **insidiós**, **obsedá**, **posedá**, **prezidá**, **rezidá**, **rezíduu**, **sedá**, **sedentár**, **sedimént**, **sédiu**, **sesiúne**, **subsídiu**, **șá**, **ședíntă**.

ACEDIE s.f. (bis., livr.) „stare de apatie, indiferență, lene (considerată ca un păcat) – acédie” 1848 (Negulici, V.), var. *akedie*.

Fr. *acédie*, lat. neol. *acedia* (< gr.), gr. neol. *ἀκηδία* < *ἀ-* privativ + *κῆδεσθαι* „a avea grijă de, a fi îngrijorat”.

ACEFÁL adj. „(despre unele animale inferioare; despre reprezentări antropomorfe) fără cap – acéphale” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *acéphale* (împr. din lat. *acephalus* < gr. *ἀκεφαλος* (mitologic) „fără cap” < *ἀ-* privativ + *κεφαλή* „cap”).

Fam.: **acefalie** s.f. „lipsă a capului (la unele animale inferioare sau ca malformație genetică)” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *acéphalie*.

Cf. **cefálic**, **bicefál**, **chefál**, **cebocefál**, **ciclocefál**, **cinocefál**, **derencefál**, **encefál**.

ACÉL [ar. (*a*)*ṭel*; mr. *ṭel*; ir. (*a*)*cel*] adj. dem. de depărtare, (înv.) pron. dem. de depărtare – „ce... là, celui-lă” c.1500 (Psalt. Hur. 42').

Lat. *eccum* „iată-(l)” + *illum* „acel(a)” PEW 9, CDDE 532, TDRG, DA, SDLR, cf. dalm., it., ret., sd., occ., cat., sp., ptg. REW 4266 sau lat. *ecce* „iată” + *illum*, cf. fr., occ. CDED I, 8, CDDE 532, DA, CADE, DEX; etimonul *eccum-illum* este mai probabil deoarece unele adverbe deictice nu se pot explica decât prin compunerea cu *eccum*: *acolo* < *eccum+illōc*, *acum* < *eccum + modo*; inițiala *a-* se poate explica fonetic sau poate fi de dată latină, cf. cat. *aquell*, sp. *aquel*, ptg. *aquelle*, v.occ. *aquel*, explicabilă printr-o contaminare cu *atque* „și” // posibil lat. *atque + illum* PEW 9, DA (improbabil din motive semantice, *atque* însemnând „și”); lat. *hic ille*, *haec illa*, *hoc illud* LM.

Fam.: **acéla** [mr. *ṭéla*, ir. *céla*] pron. și adj. dem. de depărtare c.1500 (Psalt. Hur. 92) ← *acel* + *-a*, *-ia* (cf. fem. v.rom. *aceaia*, ar. *aṭéluṣa* „acela”) < *illāc* „(pe) acolo” CDED I, 8, PEW 9, CDDE 532, DA, Găzdaru, Dem. ille, 159–161, Giurgea, Or. art. 170, cu *-ll-* căzut între vocale ca și în *ea*, **-ua*, *-o* < *illa(m)* (CDDE, Giurgea, loc. cit.), ceea ce presupune pierderea accentului lui *illāc*, sau cu *-l-* redus prin haplologie la m.sg. **acelu-lá* (DA), ceea ce nu explică, însă, f.sg. *aceaea* și ar. *aṭéluṣa*; mai puțin probabil, cu *-a* după *acesta*, unde *-a* < lat. *hāc* (Rosetti, ILR, 373), soluție care nu explică formele cu *-ea* și presupune existența unui adverb foarte scurt **a* (de observat că lat. *hīc* și *hōc* necompuse cu *eccum* s-au păstrat doar în forme cu *-ce*, v. *aici*, *aoace*) // ← *acel* + *a*, *ia* particulă deictică provenită, probabil, din substrat HEM I, 11–13; ← *acel* + art. hot. fem. sg. *-a* CDER 43; **acélași** pron. și adj. dem. de identitate c.1500 (Psalt. Hur. 171), var. (înv.) *célași* ← *acela* + particula *-și*; ar. **aṭelacló** pron. și adj. dem. „acela de acolo” 1932 (Capidan, Ar. 423), var. *ṭelacló* ← (*a*)*ṭel* + *aclo* „acolo”.

Cf. **cel**, **al**¹, **ăl**, **el**, **înăuntru**, **la**; **acést**, **ací** (s.v. **aíci**), **acoáce**, **acólo**, **acúm**, **aşá**, **atáre**, **acătăre**, **cutáre**, **atát**, **decінде**.

ACERACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante lemnoase dicotiledonate, din care face parte arţarul – acéracée” 1962 (DER).

Fr. *acéracée(s)* < lat. savant *Aceraceae* < *acer* „arţar”.

Cf. **arţár**.

ACERATÉRIU s.m. „mamifer fosil neozoic, strămoş al rinocerului, caracterizat prin absenţa cornului – acérathérium” 1962 (var. *acerathérium*, DER).

Fr. *acérathérium*, lat. savant *Aceratherium* < gr. *ἀκέρως* (< *ἀ-* privativ + *κέρας* „corn”) + *θηρίον* „animal sălbatic; animal”.

Cf. **carát**, **cerargírít**, **cerást**, **ceratít**, **chelicér**, **cheratínă**, **cheratítă**, **cladocér**, **díceras**, **dinocéras**, **rinocér**, **amfitériu**, **antracotériu**, **dinotériu**, **megatériu**, **paleotériu**.

ÁCERĂ [ar. *áçiră*] s.f. (reg., rar) „vultur – aigle” 1862 (Antonescu, D.), var. *áciră*.

Lat. *aquila* HEM I, 160, CDDE 7, DA, CDER 44, DEX, panrom. REW 582 // Lat. neol. *aquila*, românzare savantă TDRG¹ (probabil), SDLR (ipoteză contrazisă de prezenţa cuvântului în ar.).

Dublet etim.: **ácvilă**.

ACÉRB adj. „necruţător, aspru – acerbe” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *acerbe*, lat. neol. *acerbus*, iniţial „cu gust înţepător, acru, amar”, înrudit cu *ācer* „acru”, *acētum* „oţet”, *acēre* „a fi acru”, *acidus* „acru”.

Fam.: **acerbítáte** s.f. (abstr.) 1859 (Bălăşescu, D. R.-Fr.) < fr. *acerbité*; **exacerbá** vb. „a intensifica, a accentua (mai ales despre stări negative)” 1871 (LM), var. (înv.) *esacerbá* < lat. neol. *exacerbare*, fr. *exacerber*; **exacerbáţie** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.), var. (înv.) *esacerbáţie*, *esacerbáţiuine*, *exacerbáţiuine* < fr. *exacerbation*.

Cf. **acétic**, **acíd**, **ácrú**², **acridínă**, **acrilíc**, **acroleínă**, **acrimoníe**, **oţét**.

ACÉST [ar. *açestu*; mr. *çist*, *çest*; ir. *cesta*] adj. dem. de apropiere, (înv.) pron. dem. de apropiere – „ce, ce...ci, celui-ci” c.1500 (Psalt. Hur. 150), var. (înv.) *cest*³, *cist*².

Lat. *eccum* „iată-(l)” + *istum* „acest(a)” PEW 11, CDDE 103, TDRG, DA, SDLR, cf. it., ret., v. occ., cat., sp., ptg. REW 4553 sau lat. *ecce* „iată” + *istum*, cf. fr., occ. CDED I, 8, CDDE 103, DA, CADE, DEX; etimonul *eccum-istum* este mai probabil deoarece unele adverbe deictice nu se pot explica decât prin compunerea cu *eccum*: *acolo* < *eccum+illōc*, *acum* < *eccum + modo*; iniţiala *a-* se poate explica fonetic sau poate fi de dată latină, cf. cat. *aquest*, sp., ptg. *aqueste*, explicabilă printr-o contaminare cu *atque* „şi” // posibil lat. *atque + istum* PEW 11, DA (improbabil din motive semantice, *atque* însemnând „şi”); lat. *hic iste, haec ista, hoc istud* LM.

Fam.: **acésta** [mr. *çista*, *çesta*; ir. *cesta*] pron. şi adj. dem. de apropiere, c.1500 (Psalt. Hur. 105), var. (înv.) *césta* ← *acést + -a* < *hāc* „(pe) aici” N. Drăganu, DR 9, 1936–1938, 263, Rosetti, ILR, 373, Giurgea, Or. art. 170, sau după *acela* PEW 11 // *acést + a, ia* particulă deictică provenită probabil din substrat HEM I, 11–13; **acéstaşi** pron. şi adj. dem. de identitate 1563–1583 (Cod. vor. 67¹) ← *acesta + particula -şi*.

Cf. **ăst**, **acél**, **ací** (s.v. **aíci**), **acoáce**, **acólo**, **acúm**, **aşá**, **atáre**, **acătăre**, **cutáre**, **atát**, **decінде**.

ACETAZOLAMÍDĂ s.f. „medicament cu efecte diuretice – acetazolamide” 1962 (DER I, 15).

Fr. *acétazolamide*, engl. *acetazolamide* (< *acet-* „acetic” + *-azol(e)* „compus caracterizat printr-o grupare ce conține cel puțin un atom de azot” + *-amide* „amidă”).

Cf. **acétic**, **amidă**, **azót**.

ACÉTIC adj. (chim.) „(acid organic) obținut prin oxidarea alcoolului etilic – acétique” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *acétique*, format de chimiștii francezi Guyton de Morveau și Lavoisier în 1787 pe baza lat. *acetum* „oțet”.

Fam.: **acetát** s.m. „sare a acidului acetic, folosită în industria chimică și farmaceutică; ester al acidului acetic, întrebuițat ca dizolvant” 1822 (Bobb, DRLU I) < fr. *acétate*; **acetificá** vb. „a transforma alcoolul etilic în acid acetic” 1937 (M. enc. agr. I, 35) < fr. *acétifier*; **acetil** s.m. „radical organic monovalent, derivat de la acidul acetic” 1906 (Alexi, DRG²) < fr. *acétyle*, derivat de la baza lat. *acetum* „oțet” + *-yle*, sufixoid caracteristic radicalilor monovalenți < gr. *ἄλη* „lemn, materie”; **acetilacétic** adj., în sintagma *acid* ~ „acid instabil care se descompune în acetonă și bioxid de carbon” 1962 (DER I, 18) < fr. *acétylacétique* (< *acétyle* „acetil” + *acétique* „acetic”); **acetiláre** s.f. „proces chimic de introducerea radicalului acetil în molecula unui compus organic” 1949 (LTR¹ I, 16) < fr. *acétylation* (< *acétyle* „acetil”), cu echivalarea sufixului; **acetilénă** s.f. „hidrocarbură gazoasă (cu formula C₂H₂), inodoră în stare pură, cu miros urât când e impură, explozibilă” 1898 (Enc. rom. I, 453, 467), var. (înv.) *acetilén* s.n. < fr. *acétylène* (cuvânt creat de chimistul francez Marcellin Berthelot în 1860, pe baza lui *acétyle*); **acetilsalicilic** adj., în sintagma *acid* ~ „aspirină” 1937 (M. enc. agr. I, 342) < fr. *acétylsalicylique* (< *acétyle* „acetil” + *salicylique* „salicilic” < *salicyle* „salicilat” < lat. *salix*, *salicis* „salcie” + *-yle*, sufixoid caracteristic radicalilor monovalenți < gr. *ἄλη* „lemn, materie”); **acetilúrá** s.f. „derivat al hidrocarburilor acetilenice” 1949 (LTR¹ I, 18) < fr. *acétylure* (< *acétyle* „acetil”); **acetofán** s.n. „folie transparentă folosită ca suport pentru desenele animate” 1984 (Cinema, nr. 3, 9) < fr. *acétophane* (< *acéto-*, prefix folosit în chimie pentru a indica prezența radicalului CH₃-CO < lat. *acetum* „oțet” + *-phane* < gr. *-φανής* „cu aspect de, care arată a...” < *φαίνειν* „a arăta, a lumina”, *φαίνεσθαι* „a apărea”); **acetométru** s.n. „aparat pentru măsurarea concentrației de acid acetic din oțet” 1886 (Steinberg, D.), var. *acetimétru* < fr. *acétomètre*, *acétimètre*; **acetónă** s.f. „lichid incolor, cu miros plăcut, foarte volatil, obținut prin distilarea unui acetat, folosit ca dizolvant” 1862 (var. *acetón* s.n., Antonescu, D.) < fr. *acétone* (< *acét(o)-*, prefix folosit în chimie pentru a indica prezența radicalului CH₃-CO < lat. *acetum* „oțet” + *-one*); **acetonemie** s.f. „prezență anormală a acetonei în sânge” 1898 (Enc. rom. I, 23) < fr. *acétonémie* (< *acétone* + *-(h)émie* < gr. *αἷμα* „sânge”); **acetonurie** s.f. „prezență anormală a acetonei în urină” 1957 (LTR² I, 55) < fr. *acétonurie* (< *acétone* + *-urie* < gr. *-ουρία* < *οὔρεῖν* „a urina”); **acetós** adj. (înv.) „cu gust de oțet” 1822 (Bobb, DLRU I, 6) < fr. *acéteux*, împr. din lat. med. *acetosus* < *acetum* „oțet”; **diacetil** s.m. „dicetonă alifatică cu patru atomi de carbon în moleculă” 1940 (M. enc. agr. III, 705) < fr. *diacétyle*; **diacetilénă** s.f.sg. „produs secundar obținut la sinteza acetilenei, cu formula C₄H₂” 1956 (Nenițescu, C. O. I, 291) < fr. *diacétylène*; **poliacetát** s.m., în sintagma ~ *de vinil* „produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil” 1962 (LTR² X, 175) < fr. *polyacétate*.

Cf. **acetazolamidă**, **acetofenónă**, **cetónă**, **ceténă**, **acérb**, **acid**, **á cru**², **acridină**, **acrflic**, **acroleină**, **acrimonie**, **aracét**, **oțét**.

ACETOFENÓNĂ s.f. „cetonă mixtă, folosită în industria farmaceutică și a parfumurilor – acétophénone” 1949 (LTR¹ I, 18).

Fr. *acétophénone* (< *acéto-*, prefixoid folosit în chimie pentru a indica prezența radicalului CH₃-CO < lat. *acetum* „oțet” + *-phénone*, sufixoid folosit pentru a indica prezența unui grup fenil < *phén[yl]* + *-one*).

Cf. **acétic**, **acetazolamidă**, **cetónă**, **ceténă**, **oțét**, **fenil**.

ACHÉNĂ s.f. „tip de fruct care nu se deschide, a cărui sămânță nu este sudată de învelișul său tare – akène” 1837 (J. Cihac, I. N. 260).

Fr. *akène* < lat. savant *achena*, termen creat de botanistul Noël Martin Joseph de Necker în 1790 pe baza gr. *ák-* prefix privativ și *χαίρειν* „a se căsca, a sta deschis, a căsca”.

Fam.: **diachénă** s.f. „fruct format din două achene lipite între ele” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *diakène*; **monoachénă** s.f. „fruct format dintr-o singură achenă” 1949 (LTR¹ I, 18, s.v. *achenă*) ← *mono-* + *achenă*; **poliachénă** s.f. „fruct format din mai multe achene” 1949 (LTR¹ I, 18, s.v. *achenă*) < fr. *polyakène*; **tetrachénă** s.f. „fruct format din patru achene” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *tetrakène*.

ACHERÓNTIC adj. (rar) „subpământean, din Infern – achérontique” 1822 (Bobb, DRLU I).

Fr. *achérontique*, lat. neol. *Acheronticus* < *Acheron* < gr. *Ἀχέρων*, *-οντος* „Acheron”, numele unui râu din Epir care în mitologia greacă era considerat unul dintre râurile din Infern.

ACHIESÁ vb. „(jur.) a accepta condițiile sau termenii unui contract; (livr.) a fi de acord – acquiescer” 1898 (Enc. rom. I, 24).

Fr. *acquiescer*, împr. din lat. *acquiescere* „a se odihni, a se potoli, a fi liniștit, a-și găsi plăcerea în...”, de unde „a aproba, a consimți” (< *ad-* + *quiescere* „a se liniști”, format pe radicalul lui *quiēs*, *-ētis* „liniște, odihnă”).

Cf. **achitá**, **chietism**, **chit**¹, **inchietúdine**, **încét**, **recviém**.

ACHILÉE s.f. (mai ales pl.) „gen de plante din familia compozitelor – achillées” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *achillée(s)*, lat. savant *Achillea* < gr. *Ἀχιλλεῖος* „iarba lui Ahile” < n.pr. *Ἀχιλλεύς*.

ACHILÍE s.f. „absență sau diminuare a secrețiilor digestive – achylie” 1910 (Bianu, D. S. 551).

Fr. *achylie*, format pe baza gr. *ἄχυλος* „fără suc” < *ák-* privativ + *χυλός* „suc”.

Cf. **chil**², **cir**, **diachil**.

ACHILIMÍT adj. (Ban.) „înstărit – aisé” 1887 (HEM I, 170).

Et. nes., posibil înrudit cu *chimului* (= *chemului*) (Trans.) „a chibzui” (< magh. *kimel*, *kémel*) Tamás, EW // magh. *kellem* „plăcere”, *kellemiteni* „a face plăcere” DA.

ACHINGÍU s.m. (inv.) „călăreț turc – cavalier turc” 1847 (Bălcescu, O. I, 208).

Tc. *akıncı* < *akın* „raid, alergare” < *akmak* „a alerga, a curge”.

ACHITĂ vb. „a declara nevinovat printr-o hotărâre judecătorească; a plăti o obligație materială sau morală – acquirer” 1854 (Baronzi, M. II, 376).

Fr. *acquirer* < *quitte* „eliberat de o obligație” < lat. med. *quitus* „achitat de o datorie, de o sarcină” < lat. *quietus* „liniștit”.

Fam.: **achit** s.n. (jur.; înv.) „chitanță plătită”, în expr. *în ~* „care și-a achitat obligațiile” 1862 (scris *acquit*, Antonescu, D.; forma *achit*, 1894, Alexi, DRG) < fr. *acquit* (< *acquirer*).

Cf. **achiesă**, **chietism**, **chit¹**, **inchietúđine**, **încét**, **recviém**.

ĂCHIU¹ s.m. „țelină – céleri” 1861 (Odobescu, S. I, 235).

Probabil creație a lui Al. Odobescu, după lat. *apium*.

ACHIU² s.n. „tac la biliard; prima lovitură la jocul de biliard – queue de billard; acquit” 1789 (M. Strilbițki, apud V. Vascenco, SCL IX, 1958, 239).

Fr. *acquit* „prima lovitură la jocul de biliard”, specializare semantică a lui *acquit* „achitare a unei obligații” (< *acquirer* „a achita”); cu sensul „tac la biliard”, după rus. *kij* „tac la biliard” (< sl. com. **kyjĭ* „ciocan, ciomag”).

ACHIZIȚIE s.f. „dobândire a unui bun – acquisition” 1837 (var. *acvizîție*, Săulescu, Hr. II, 461), var. (în v.) *achizițiune*, *acuizițiune*.

Fr. *acquisition*, lat. neol. *acquisitio*, *-onem* < *acquirere*, *acquisiui*, *acquisitum* „a dobândi, a câștiga” < *ad-* + *quaerere* „a căuta (să obțină), a cere, (rar) a obține”, cu sensul „a dobândi” cu prefixe arătând rezultatul (*ad-*, *con-*).

Fam.: **achizitiv** adj. „(jur.) pe baza căruia se dobândește un drept sau un bun; de achiziție, referitor la achiziție” 1925 (Ralea, S. II, 560) < fr. *acquisitif*; **achizitivitate** s.f. (abstr., rar) 1939 (SDLR) ← *achizitiv*; **achizitor**, **-toăre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care se ocupă cu achizițiile” 1862 (Antonescu, D. 28, s.v. *acquisitiune*) ← *achiziție* (cu substit. finalei) sau < fr. *acquisiteur*; **achiziționă** vb. „a face o achiziție” 1923 (Ralea, S. 19); **acquis** s.n. (mai ales în expr. ~ *comunitar*) „ansamblul legilor și hotărârilor judecătorești care constituie legislația comună a Uniunii Europene” 1997 („Evenimentul zilei”, 16 dec., p. 6, în DCR³) < fr. *acquis* „dobândit, totalitatea a ceea ce este dobândit” (part. substantivat al vb. *acquérir* < v.fr. *aquerre* < lat. **acquare*, refacere a lui *acquirere* pe baza verbului simplu *quaerere*), în expr. *acquis communautaire*; **coachizitoăre** s.f. (rar) „femeie care cumpără ceva împreună cu altă persoană” 1978 (DN³) ← *coachizitor*; **coachizitor** s.m. (rar) „persoană care cumpără ceva împreună cu altă persoană” 1978 (DN³) ← *achizitor*; **coachiziție** s.f. „achiziție făcută de mai multe persoane” 1978 (DN³) ← *co-* + *achiziție* sau fr. *coacquisition*.

Cf. **cére**, **anchetă**, **chestiune**, **chéstor**, **chétă**, **conchétă**, **conchistă**, **cuceri¹**, **inchiziție**, **percheziție**, **rechiziție**.

ACÍC s.n. (în v.) „navă turcească fără punte, în formă de luntre, folosită mai ales la navigația pe Dunăre – canot turc, utilisé surtout pour naviguer sur le Danube” 1693 (Cond. vist. 172).

Tc. *açık [gemi]* „(navă) deschisă, descoperită (fără punte)” (< *açmak* „a deschide”).

ACÍCUL s.m. „(bot.) spin mic, subțire și drept; (zool.) fir de păr de forma unui ghimpe la unele specii de viermi – acicule” 1962 (DER).

Fr. *acicule*, împr. din lat. *acicula* = *acucula*, dim. lui *acus* „ac”.

Fam.: **aculár** adj. (metal., bot.) „subțire și ascuțit ca acul” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *aculaire*.

Cf. **ac**, **acuitate**, **aculéu**, **acupunctură**, **acút**, **ăță**.

ACÍD s.m., (înv.) s.n. „clasă de substanțe chimice caracterizate prin proprietatea de a elibera ioni H^+ , formând săruri în combinație cu bazele și determinând, în soluție apoasă, un gust acru sau înțepător”, adj. „care conține o astfel de substanță; (fig.) foarte critic, caustic – acide” 1813 (pl. *acide*, probabil accentuat *ácide*, Maior, Înv. vin. 87), var. (înv.) *ațid*.

Fr. *acide*, lat. neol. *acidus*, inițial „acru” < *acēre* „a fi acru” (format pe radicalul *ac-* „ascuțit, înțepător” din *acus* „ac”, *aciēs* „țaiș, linie de luptă”, *acētum* „oțet”, *ācer* „acru”), folosit ca termen de chimie în lat. med.

Fam.: **acidifiant** adj., s.m. „(substanță) care crește aciditatea alimentelor” 1940 (M. enc. agr. III, 499) < fr. *acidifiant*; **acidifică** vb. „a face (să conțină) acid; a transforma în acid” 1848 (Negulici, V.), var. (înv.) *acidifă* < fr. *acidifier*, cu adaptare după etimonul lat. al sufixului fr.; **acidimetrie** s.f. „măsurare a cantității de acid, prin neutralizare cu o bază” 1898 (Enc. rom. I, 27) < fr. *acidimétrie*; **acidimétru** s.n. „aparat pentru determinarea acidității unui lichid” 1937 (M. enc. agr. I, 41) < fr. *acidimètre*; **aciditate** s.f. „cantitatea de acid dintr-o soluție, proprietatea de a fi acid” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 13), var. (înv.) *ațiditate* < fr. *acidité*; **acidofil** adj. (despre substanțe, țesuturi, organisme) „cu afinitate pentru un mediu acid” 1955 (Parhon, O. A. V, 76) < fr. *acidophile*; **acidofilie** s.f. (abstr.) 1954 (Parhon, O. IV, 169) < fr. *acidophilie*; **acidóză** s.f. (med.) „creștere anormală a acidității sângelui” 1928 (Parhon, O. A. III, 379) < fr. *acidose*; **acidulá** vb. „a introduce acid într-un lichid” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 13) < fr. *aciduler*; **anaciditate** s.f. „lipsă a acidității sucului gastric” 1957 (Parhon, O. IV, 440) < fr. *anacidité* sau ← *an-* + *aciditate*; **antiacid** adj. „(despre medicamente) care neutralizează aciditatea gastrică; (despre materiale) rezistent la acțiunea acizilor” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *antiacide*; **biacid** adj. (despre acizi) „care are doi atomi mobili de hidrogen ce pot fi înlocuiți cu un metal” 1871 (LM) < fr. *biacide*; **cetoacidóză** s.f. „stare patologică caracterizată prin scăderea rezervei alcaline a sângelui, datorită acumulării de acetonă, acid acetilacetic etc.” 1969 (D. med.) < fr. *cétoacidose* (< *céto-* < *cétone* „cetonă” + *acidose*); **dezacidá** vb. (înv.) „a face să-și piardă aciditatea” 1871 (LM) < fr. *désacider*; **dezacidificá** vb. „a face să-și piardă aciditatea” 1871 (LM) < fr. *désacidifier*; **dezaciduláre** s.f. (tipogr.) „operația de înlăturare a oxizilor formați pe suprafața unei forme de tipar plan, făcută cu soluții slabe de acid clorhidric, azotic, acetic sau formic” 1960 (LTR²) ← *acidulare*; **hidracíd** s.m. „acid compus dintr-un halogen sau un metaloid din grupa oxigenului și unul sau doi atomi de hidrogen” 1930 (Minerva, 373) < fr. *hydracide* (< *hydro-* cu sensul „referitor la hidrogen”, după *hydrogène* + *acide*); **hiperaciditate** s.f. „creștere excesivă a acidului clorhidric din secreția gastrică” 1938 (M. enc. agr. II, 673) < fr. *hyperacidité*; **hipoaciditate** s.f. „scădere a acidității gastrice sub valorile normale” 1938 (M. enc. agr. II, 673) < fr. *hypoacidité*; **monoacid** adj. „care are în moleculă un singur atom de hidrogen” 1898 (Enc. rom. I, 470) < fr. *monoacide*; **oxiacíd** s.m. „acid care conține oxigen în moleculă” 1949 (LTR¹ I, 58) < fr. *oxyacide*, engl. *oxyacid*; **peracid** s.m. „acid care conține mai mult oxigen decât acidul obișnuit corespunzător” 1952 (LTR¹ IV) < fr. *peracide* < *per-* (prefix de origine lat., cu sens intensiv, folosit în chimie pentru a indica prezența în exces a unui element sau a unei substanțe) + *acide*; **poliacíd** s.m. „acid care conține în moleculă mai mulți atomi de hidrogen înlocuibili cu atomi de metal” 1952 (LTR¹ IV) < fr. *polyacide*; **pseudoacid** s.m.

„substanță care, fără a fi un acid, participă la unele reacții caracteristice acizilor” 1965 (LTR² XVII, s.v. *trinitrometan*) < fr. *pseudo-acide*, engl. *pseudoacid*.

Cf. **acil**, **acérb**, **á cru**², **acridínă**, **acrilic**, **acroleínă**, **acrimonie**, **acétic**, **agasá**, **alchidál**, **oțét**.

ACÍL s.m. „radical monovalent al unui acid organic – acyle” 1957 (LTR² I, 60).

Fr. *acyle* (< *ac[ide]* „acid” + *-yle*, sufixoid folosit în chimie pentru a indica prezența unui radical < gr. *ἄλη* „lemn, materie”).

Fam.: **acilá** vb. „a introduce un radical acil în molecula unui compus organic” 1949 (forma *aciláre*, LTR¹ I, 20) < fr. *acyler*.

Cf. **acíd**.

ACÍN s.n. (anat.) „mică dilatație, în formă de boabă de strugure, la capătul terminal al unei glande sau al unei bronhiole – acine” 1898 (var. *ácinus*, Enc. rom. I, 27).

Fr. *acine*, lat. savant *acinus*, propriu-zis „boabă de strugure”, cu sens anatomic din sec. XVII.

Fam.: **acinós** adj. „care prezintă acine; în formă de acin” 1898 (Enc. rom. I, 407) < fr. *acineux*.

Cf. **á fin**¹.

ACIOÁIE s.f. „nume popular pentru diferite metale sau aliaje – laiton; bronz; alliage, airain” 1609-1618 (var. *cioáie*, Codex Sturdz. 297), var. *ciuoáie*.

It. *acciaio* (< lat. târziu *aciarium*, substantivizat prin elipsă din expresia *ferrum aciarium* „fier de tăiat” < *aciēs* „tăiș”, format pe radicalul *ac-* „ascuțit, înțepător” din *acus* „ac”, *acēre* „a fi acru”, *acidus*, *ācer* „acru”) HEM I, 187, TDRG, CADE, SDLR, CDER 49, DEX // Probabil lat. *cibus* CDED II, 356–357; et. nec. DA.

ACIPENSERÍD s.m. (mai ales la pl.) „familie de pești răpitori, de talie mare, cu scheletul cartilagos și cu corpul fără solzi, sturion – esturgeon” 1898 (Enc. rom. I, 767).

Lat. savant (pl.) *Acipenseridae* (< *acipenser/acupenser/aquipenser* „sturion”), fr. *acipenséride*, taxon propus de biologul francez Lucien Bonaparte în 1831 ° (DEX: cf. lat. *acipenser*).

Fam.: **acipenser** s.m. (înv.) „acipenserid, sturion” 1859 (var. *acipéne*, Bălășescu, D. R.-Fr.) < lat. savant *Acipenser*; **acipensericultură** s.f. „ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea sturionilor” 1966 (DN²) ← *acipenser(id)* + *cultură*; **acipenseriförme** s.f.pl. „ordin de pești răpitori, cu schelet cartilagos, capul conic și corpul alungit, cu cinci șiruri de plăci osoase, din care fac parte acipenserizii și peștii-spatulă” 1962 (Zoologia IX, 112) < lat. savant, fr. *Acipenseriformes*.

ACIRÁ vb. (Ban., Munt., Olt.; înv.) „a aștepta; a se ține după cineva, deranjându-l – rester à attendre; importuner” 1581 (Coresi, Ev. 458), var. *acerá*, var. (Ialomița) *aciná*, (Olt.) *aginá* „a se ține după cineva, lingușindu-l; a zăbovi (dimineța, în pat)”.

Et. nes., posibil lat. *acinārī*, atestat în glose cu sensul „a zăbovi, a întârzia” A. Graur, BL IV, 1936, 64, CDER 45, TDRG² // Rom. *aceră* D. Strungaru, SCL, 38, 1987, 38–45; împrumut foarte vechi din alb. *qëlloj* S. Pușcariu, DR 2, 1921, 592 (care atribuie cuvântului alb. și un sens „a lua seama, a avea grijă”; sensurile de bază ale cuvântului alb. sunt „a lovi,

a ținti, a nimeri”), SDLR; lat. *cēlāre* „a ascunde” G. Giuglea, DR 3, 1922–1923, 1090; ← *a-* + *cere* HEM I, 159; lat. *aspīrāre* LM; et. nec. DA, DEX; var. *aginá* < magh. *agyal*, *agyaz* „a face patul” SDLR (faptul că este vorba de o variantă a lui *acina*, *acira* a fost notat de Graur, AER, 23–24).

Fam.: **acerát** s.n. „așteptare” c.1650 (Anon. Car.).

ACIUÁ vb. „a (se) adăposti; a se odihni, a se liniști – (s’)abriter; se reposer, s’apaiser” 1581 (Coresi, Ev. 313), var. *aciolá*, *aciolá*, *aciuiá*, *aciuí*.

Et. nes., probabil lat. **accellāre* (< lat. *cella* „cămară”) A. Philippide, ZRPh, 31, 287, DA (care admite și posibilitatea suportului lui *cēlāre* „a ascunde”, devenit **cellāre* prin influența lui *cella*), cf. it. dial., sp. REW 1802. Formele cu *-u-* ar proveni din formele cu accent pe radical (**accellat* > **aceáúă*), iar cele cu *-ol-* s-ar explica prin formele cu accent pe sufix (**accellāmus*, **accellāre* > **acelám*, **acelá*), cu *-o-* prin contaminare cu restul paradigmei DA // Lat. **accubīlāre* (< *cubīle* „culcuș, cuib”) CDDE 10, CADE, DEX; lat. târziu (*ac*)*cīre* (< *ciēre*) „a chema la sine, a lăsa să vină”, inițial folosit despre strângerea vitelor CDER 50; lat. *acquiēre* „a se odihni, a sta liniștit” HEM I, 189–193; v.sl. *utečati* CDED II, 1.

Fam.: **acioálă** (3 sil.) s.f. (Munt.) „adăpost, șopron” 1885 (H. XI, 265–270) ← *aciola* (= *aciua*) DA sau ← *aciuiálă* °; **aciúáš** s.n. (Buc.) „adăpost” 1886 (Sbiera, Pov. 217); **aciúătór** s.n. (înv.) „adăpost, refugiu” c.1500 (var. *aciúotóriu*, Psalt. Hur. 5^v), var. *aciotór*; **aciuiálă** s.f. (rar) „liniștire, potolire; adăpost” 1780–1801 (var. *acieálă*, Micu, D. în Șc. Ard. II, 231).

Cf. **célla**, **celúlă**, **chilie**¹, **celár**, **chelár**¹, **chélner**, **chilér**.

ACLAMÁ vb. „a primi cu strigăte de însuflețire, a ovaționa – acclamer” 1834 (Săulescu, Gram. rom. III, 1).

Fr. *acclamer*, lat. neol. *acclamare* (< *clāmāre* „a striga, a chema”).

Fam.: **aclamáție** s.f. (abstr.) 1829 (AR, 150), var. (înv.) *aclamațiune* < fr. *acclamation*, lat. neol. *acclamatio*, *-onem*.

Cf. **chemá**, **clamá**, **declamá**, **exclamá**, **proclamá**, **reclamá**, **reclámă**, ar. **șcl’imuráre**.

ACLÍNÍC adj. „în care înclinația câmpului magnetic este nulă – acclinique” 1966 (DN²).

Fr. *acclinique* < *a-* (< gr. *ἀ-* privativ) + *clin-* (< gr. *κλίνειν* „a se înclina”) + *-ique*.

Cf. **anteclíză**, **anticlinál**, **climactériu**, **clímax**, **clímă**, **clínic**, **clinográf**, **clinométru**, **clinorómbic**, **clinoterapie**, **clísis**, **clític**, **diaclinál**, **diclín**, **monoclín**, **monoclínic**, **periclín**, **sinclinál**, **triclínic**, **triclíniiu**.

ACLUOFOBÍE s.f. (psih.) „frică patologică de întuneric – achluophobie” 1987 (D. enc. psih. I).

Engl. *achluophobia*, fr. *achluophobie*, format pe baza gr. *ἀχλός* „întuneric” și *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”.

Cf. **-fob**, **fobie**.

ACNÉE s.f. „boală de piele, manifestată printr-o erupție de coșuri – acné” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 203).

Fr. *acné* < engl. *acne* < lat. savant *acne* < gr. târziu *ἀκνη*.

Fam.: **acnéic** adj. „referitor la acnee; (despre persoane) cu acnee” 1904 (Enc. rom. III, 145); **acneifórm** adj. „cu aspect de acnee” 1910 (Bianu, D. S. 679) < fr. *acnéiforme*.

ar. **ACÓ** adv. (nord) „acolo – là(-bas), y” 1905 (Papahagi, B. 508).

Et. nes., lat. *eccum* (particulă deictică, v. *acést*) + *hōc* „aici, încoace” CDDE 11, DDA, cf. sp., ptg. *acó* „aici” REW 4159, cu sensul „acolo” sub infl. lui *aclo* „acolo” sau dintr-un mai vechi sens „în apropierea interlocutorului”, cf. *acia* °, sau ← *aclo* prin simplificarea grupului consonantic ° // Refăcut din *acolea* pe modelul *aci – acilea* PEW 14 (însă în ar. nu există vreo formă *ațilea*).

Cf. **acoáce**, **aíci**, **acólo**.

ACOÁCE adv. (înv., păstrat în compuse cu prepoziții) „încoace, înspre vorbitor – ici (indiquant le déplacement vers le locuteur)” 1616 (în sintagma *dentr-acoáce* Doc. ist. rom. XV/2, 865; în sintagma *în acoáce*, 1630–1650, V. Sf. Vasile, 109^v; în sintagma *într-acoáce*, 1682, Dosoftei, V. S. oct. 82^f).

Lat. *eccum*, particulă deictică + *hōc(c)e* = *hōc* „încoace” (format pe tema *hi-/ho-/ha-* a pronumelui dem. de apropiere *hic, haec, hoc*, cu particula deictică *-ce*; pentru *-e* final, v. *aici*) HEM II, 1251, TDRG, S. Pușcariu, ZRPh, 32, 1908, 478, DA, CDER 4381, cf. dalm. REW 4159 (*eccum hōc* păstrat și în sp., ptg., *hōc(c)e* păstrat și în sd., cf. REW 4159; pentru *a-*, v. *acést*) // Lat. *eccum* + **hāc(c)e* (< *hāc* „(pe) aici”), cf. *eccum-hāc* păstrat în it., ret., sp., ptg. Philippide, ILR, 92, CDDE 851, SDLR, DEX, greu de admis deoarece ar implica păstrarea mai îndelungată a hiatului în **eccu/acu-ace* (altfel, grupul *-qu-* înainte de *a* fie ar fi evoluat la *-p-*, fie ar fi pierdut apendicele labial), ceea ce este contrazis de evoluția lui *eccum* în alți compuși (*eccum hīc* > *aci*, *eccum istum* > *acést*, *eccum illum* > *acel*). Pentru etimonul *hōc(c)e* pledează și sensul de direcție, ca și păstrarea lui *hōc* în forma *aoa* (v. infra).

De la tema *hi-/ho-/ha-*, româna a moștenit și adverbul de loc *hīc*, în formele *aici, aci*, și adverbul *hinc* „de aici”, în mr. *dințea* și ir. *ānc*; adverbul *hāc* este posibil să se fi păstrat în particula *-a* din *acesta*.

Fam.: **aoá** [ar.; mr. *ua*] adv. (Crișana) „aici, în apropierea vorbitorului (în unele graiuri ar., opus lui *ația* „în apropierea interlocutorului”); acum” 1925 (GS II, 55; ar. *aoa*, 1906, Dalametra) < lat. *hōc*, cu *a-* specific deicticelor, bazat pe *a-* din compusele cu *eccum* (cf. *acolo, acum*; pentru atașarea lui *a-* la un element fără *eccum*, cf. *aici, aiest*, sp. *ahí* < *hí*) ° sau reprezentând prepoziția *a* (Capidan, Megl. III propune lat. *ad hōc*, însă atașarea prepoziției nu poate fi de dată latină, deoarece consoana finală a lui *ad* s-a păstrat înainte de vocale în sintagme sudate de dată foarte veche, cf. *adinte, adins* și *dānsul*, izolat din sintagma *la-d-insu*); diftongarea lui *o* final se poate explica prin pronunțarea deschisă, susținută de *a-* precedent (în alte cazuri, *-ó* nu s-a diftongat: *acolo* < *aculó* < *eccu+(i)llōc*; *acmo* „acum” < *eccum+modo*; diftongarea în silabă finală, datorată pronunțării deschise, este atestată pentru *-é*: *dea* < *det*, *bea* < **be* < *bibit*, *nea* < **ne* < *niuem*) °; posibil și refăcut din *aoace* după perechea *aci/acice* ° // lat. *ad* + *hāc*, cu epenteza lui *-y-* între vocalele în hiat CDDE 115, DDA, Rosetti, ILR, 149; **aoáce**¹ [ar. *aoáțe*; mr. *uáți*; ir. *oč* „aici, încoace”] adv. (Crișana) „aici” 1887 (Pompiliu, Bih. 1004), var. *aoáci*¹, *oaci* < lat. *hōc(c)e* (DA), cu *a-* reprezentând fie *a-* specific deicticelor, bazat pe *a(c)-* din *eccum* (v. *aoa, aici*) °, fie prepoziția *a*¹ < lat. *ad* (A. Philippide, ZRPh 31, 1907, 292: lat. *ad* + *hoce*; atașarea prepoziției nu poate fi, însă, de dată latină, v. supra, s.v. *aoá*) // lat. *ad* + **hāc(c)e*, cu epenteza lui *-y-* între vocalele în hiat CDDE 116, CADE, SDLR, Rosetti, ILR, 149

(inacceptabil deoarece *-d* din *ad* s-a păstrat înainte de vocale în sintagmele sudate de dată foarte veche, v. supra; în plus, nu avem alte exemple de epenteză a lui *-d*); **aoácea** [ir. *óca* „aici, încoace”] adv. (Crișana) „aici” 1780–1801 (Micu, D. 284) ← *aoace* (pt. *-a*, cf. *acia* s.v. *aici*); ar. **aoáia** adv. „aici” 1905 (Papahagi, B.) ← *aoa* + elementul deictic *-ia* (posibil provenit din lat. **illāc*, cf. formele *aceaia* > *aceea*, ar. *aṭéluṣa* „acela”, v. *acela* s.v. *acel*); ar. (nord), mr. **coa** adv. „încoace” 1905 (Papahagi, B. 383) ← *încoa*; **dincoá** [ar., mr.] adv. „dincoace” 1844–1847 (CAS V, 96) ← *de* + *încoa* sau ← *dincoace*, după perechea *încoa/încoace*; **dincoace** [ar. *dincoáṭe*] adv. „în partea aceasta, în partea dinspre vorbitor; (cu accentul *dincoáce*) din partea aceasta” 1560–1561 (var. *dencoace*, în expr. *dencoace și dencolo* „de o parte și de alta”, Coresi, Tetr. 230¹), var. *dincoáce* ← *de* + *încoace*; **inacoáce** adv. (reg.) „încoace” 1825 (LB); **incoá** [ar. *ncoa*; mr. *(a)ncoá*, *(a)ncō*] adv. „încoace” 1829 (Doc. ec. 447) ← *încoace* (CDER 4381, Rosetti, ILR, 149, DEX), refăcut prin analogie, după modelul perechilor *aci/acice*, *aoa/aoace* // *în* + **cua* < lat. *eccum* + *hāc*, cf. it., ret., sp., ptg. CDDE 850, DDA; lat. *eccum* + *illāc* „(pe) acolo”, cu sensul modificat sub infl. lui *încoace* S. Pușcariu, ZRPh 32, 1908, 479, DA; **incoáce** [ar. *ncoáṭe*; mr. *āncoáṭi*; ir. *āncóṣ*] adv. „înspre vorbitor, înspre acest loc” c.1500 (Psalt. Hur. 150) ← *în* + *(a)coace*.

Cf. **aíci**, ir. **ânč**, **deci**¹, mr. **dínṭea**, **acél**, **acést**, **acólo**, **acúm**, **așá**, **atáre**, **acătáre**, **cutáre**, **atát**, **decinde**.

ACOLÁDĂ s.f. „(ist.) îmbrățișare a celui investit cu titlul de cavaler; semn grafic în forma a două fragmente de arc împreunate, prin care se arată că mai multe cuvinte, formule, portative muzicale etc. sunt luate împreună – accolade” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 37^v).

Fr. *accolade*, probabil < *acolée* „îmbrățișare” < *acoler* „a îmbrățișa (punând brațele în jurul gâtului)” < v.fr. *col* „gât” < lat. *collum*.

Cf. **col**², **colán**, **colerétá**, **colét**^{1,2}, **colier**, **colportá**, **culáre**, **decoletá**, **decoltá**, **racolá**, **tortícolis**.

ACOLISÍ vb. refl. (înv.) „a insista pe lângă cineva, a se agăța de cineva, cu intenții rele – insister, s'accrocher à qqn., importuner, molester qqn.” 1581 (Prav. Lucaci, 245^v, notă marginală; ulterior, 1631, doc. apud HEM), var. *acolosí*, *ocolisí*.

Probabil ngr. *κolló* „a lipi”, aor. *κόλλησα* (< *κόλλα* „lipici”) TRDG, SDLR, DEX, cu *a-* după *agăța* sau prin falsă analiză din *s-a *colisit*, eventual și sub infl. ngr. *ακολουθώ* (aor. *ακολούθησα*) „a urmări” °; explicarea lui *a-* prin vechiul aorist *εκόλλησα* (TDRG, CADE, SDLR, DEX) este problematică deoarece augmentul, în ngr., a dispărut când nu era sub accent. Posibil și ngr. *ακolló* „a lipi”, aor. *ακόλλησα* (DA), care însă este foarte puțin atestat (absent din Kriaras, LMED, LBG, Babiniotis; atestat în Carl Weigel, *Deutsch-Neugriechisches Wörterbuch*, Leipzig, 1804).

Var. *ocolisi*, prin etim. pop. după *ocol*.

Fam.: **acolisitór** adj. „care se agăța de cineva, supărător, obraznic” 1646 (Uricariul, XX, 255); **acolisitúrá** s.f. „insistență” 1648 (N. Test. 234).

Cf. **ancolá**, **coálá**, **colá**², **colagén**, **colembólá**, **colenchím**, **colódiu**, **colografie**, **coloid**, **decolá**.

ACOLÍT s.m. „adept, pârtaș; slujitor de rang inferior din clerul catolic, având atribuții legate de cult – acolyte” 1822 (Bobb, DRLU I).

Lat. neol. *acolyt(h)us* (< gr. *ἀκόλουθος* „însoțitor, persoană care urmează pe cineva, care face parte din suita cuiva” < *ἀ-* „împreună, con-” + *κέλευθος* „drum”), fr. *acolyte*.

Fam.: **acolitát** s.n. „funcția de acolit” 1904 (Enc. rom. III, 472) < fr. *acolytat*, lat. neol. *acolythatus*.

Cf. **anacolút**.

ACÓLO [ar. *acló*, *aculó*, *clo*; mr. *coló*, *culó*; ir. *coló*] adv. deictic de depărtare („în acel loc îndepărtat de vorbitor”) – „lă(-bas), y” c.1500 (Psalt. Hur. 166), var. *acló*, *acoló*, *cólo*, *coló*.

Lat. *eccum* + *illōc* „(într-)acolo” (cu verbe de mișcare) < *illō* (derivat de la tema demonstrativului *ille* „acela” + particula deictică *-ce*); inițiala *a-* se poate explica fonetic sau poate fi de dată latină, cf. demonstrativele iberoromanice cu *aqu-*. Var. etimologică este *aculó* (păstrată în ar.) > *acoló* prin asimilare vocalică > *acólo*. Lat. *illōc* a fost moștenit în dalm., v.sd., v.it., it. dial., v.fr., v.ptg. REW 4270.

Fam.: ar. **acloía** adv. „acolo” 1922 (T. Papahagi, Ant. 222) ← *aclo* + elementul deictic *-ia* (probabil provenit din lat. **illāc*, cf. formele *aceaia* > *aceea*, ar. *aṣṣelūḡa* „acela”, v. *acela* s.v. *acel*); ar. **aculóte** [mr. *clóṭi*] adv. „acolo” înc. sec. XIX (Cod. Dim. 111), var. *aclóte* ← *aculo*, după perechea *aoa* / *aoaṭe* CDDE 12 // lat. *eccum* + **illōc(c)e* HEM I, 202, DA, DDA (problematic deoarece rezultatul fonetic așteptat ar fi fost **aculoaṭe*, cum observă CDDE); **acólea** [ar. *aculeá*; mr. *cóla*; ir. *colé*] adv. deictic indicând un grad intermediar de depărtare între *aici* și *acolo* c.1500 (var. *acoleá*, Psalt. Hur. 146), var. *acóle*, *cólea*, *coleá* ← *acolo* (ILR² I 549: posibil), pe modelul *aici/aicea*, *aoace/aoacea* °, sau lat. *eccum* + *illāc* „(pe) acolo” CDED I, 2, Philippide, ILR, 92, CDER 52, de unde **acolá* (cf. mr. *cola* și *la* < *illāc* + *ad*), cu finala modificată în *-ea* după forme ca *aicea*, *aoacea* ° // ← *acolo* după *acilea* (← *aci*) PEW 14 (de fapt este mai probabil ca *acilea* să fi apărut pe modelul lui *acolea*); posibil lat. *eccum* + **illic* (= *illīc*, cu *-i-* scurtat poate sub influența pronumelui *illic*) > **acolé*, + *-a* adverbial DA; lat. *eccum* + *illīc* HEM I, 196 (imposibil deoarece *l* înainte de *ī* trebuia să evolueze la *l'*, apoi *ḡ*); probabil lat. *eccum* + *illīc* + *-a*, cu *-l-* păstrat poate sub infl. lui *illāc* TDRG; ← *acolo*, cu finala modificată după adverbele v.sl. în *-ě*, precum *kolě* „când”, *selě* „acum” Densusianu, HLR I, 245, CDDE 12, SDLR; **acoleși** adv. (acc. nec., inv.) „tot acolo” 1691–1697 (var. *acoleaș*, T. Corbea, D. 241) ← *acolea* + *-și*; **acolóși** adv. (inv.) „tot acolo” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 184) ← *acolo* + *-și*; mr. **cólaia** adv. „acolo, încolo” 1935 (Capidan, Megl. III) ← *cola* (= *acolea*) + particula deictică *-ia* (v. *acloia*); **dincólea** [mr. *díncola*] adv. „dincolo” 1648 (var. *dencoalea*, N. Test. 131^v) ← *de*¹ + *încolea*; **díncolo** [ar. *dincló*; mr. *dioanculó*] adv. „în partea cealaltă; în altă parte; (cu accentuarea *dincólo*) din acea direcție” 1560–1561 (var. *dencolo*, în expr. *dencoace* și *dencolo* „de o parte și de alta”, Coresi, Tetr. 230^v), var. *dincólo* ← *de*¹ + *încolo*; **încólea** [ar. *anculeá*, (*i*)*nculeá*; mr. *āncuóla*, (*ā*)*ncóla*] adv. „încolo” 1648 (var. *încoleá*, N. Test. 151^v) ← *în*¹ + *colea* (= *acolea*); **încólo** [ar. *nc(u)ló*; mr. *āncólo*, *nclo*; ir. (*ā*)*ncoló*] adv. „în acea direcție, spre acel loc; mai târziu, apoi” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 63^r/22), var. *încoló* ← *în*¹ + *colo* (= *acolo*); mr. **lānculó** adv. „încolo” 1935 (Capidan, Megl. III) ← *la* + **(ā)nculó* (forma mai veche a lui *āncolo* și *nclo* „încolo”).

Cf. **al**, **el**, **acél**, **cel**, **înăúntru**, **la**; **acést**, **ací** (s.v. **aíci**), **acoáce**, **acúm**, **așá**, **atáre**, **acătăre**, **cutáre**, **atát**, **decinde**.

ACOMODÁ vb. (mai ales refl.) „a (se) adapta – (s’)accommoder” 1806 (Reg. școlast. 27).

Fr. (*s'*)*accommoder*, it. *acomodare/accomodarsi*, lat. neol. *accommodare* (< *ad-* + *commodare* „a ajusta; a pune la dispoziție” < *commodus* „comod, măsurat, convenabil” < *con-* + *modus* „măsură”).

Fam.: **acomodabil** adj. „care se acomodează cu ușurință; cu care te poți acomoda ușor” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accommodable*; **acomodaj** s.n. (înv.) „preparare, aranjare (a felurilor de mâncare, a părului sau a unei peruci)” 1848 (Negulici, V.), var. *acomodăgiu* < fr. *accommodage*; **acomodant** adj. „conciliant, tolerant” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accommodant*; **acomodament** s.n. (rar) „aranjament, înțelegere amiabilă” 1794 (Văcărescu, Ist.) < fr. *accommodement*; **acomodăție** s.f. (abstr., înv.) 1842 (Asachi, Lex.) < fr. *accommodation*; **inacomodabil** adj. „care nu se poate acomoda, inadapabil” 1876 (LM, II) < fr. *inaccommodable*.

Cf. **comód, comodát, acúm, mod, módă, modél, moderá, modést, módic, modificá.**

ACOMPANIA vb. „a însoți; (muz.) a interpreta linii melodice secundare sau acorduri care însoțesc melodia principală dintr-o piesă muzicală – *accompagner*” 1794 (Calend. Viena, 30), var. (înv.) *acompanerisi, acompaniarisi*.

Fr. *accompagner* (< v.fr. *compain*, caz oblic *compagnon* „tovarăș” < lat. târzie *compāniō* „tovarăș (inițial, de arme)”, propriu-zis, „care împarte aceeași pâine” < *con-* + *pānis* „pâine”, calc după un cuvânt germanic, cf. got. *gahlaiþa* < *ga-* + *hlaiþs* „pâine”, v.germ. de sus *galeipo* FEW II, 968), it. *accompagnare*.

Fam.: **acompaniamént** s.n. (muz.) „însoțire cu vocea sau cu un instrument a melodiei principale dintr-o piesă muzicală; linie sau linii melodice secundare care însoțesc melodia principală” 1836 (I. Văcărescu, O. 576) < it. *accompagnamento*; **acompaniatoare** s.f. 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 9) ← *acompaniator*; **acompaniatór** s.m. (muz.) „persoană care acompaniază” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accompagnateur*, it. *accompagnatore*.

Cf. **apanáj, companie, pâine.**

ACONDROPLAZIE s.f. „boală congenitală caracterizată prin oprirea creșterii oaselor membrelor, datorată absenței cartilajului de creștere – achondroplasia” 1962 (DER).

Fr. *achondroplasie* (< gr. *ἄχονδροσ* „fără cartilaj” < *ἀ-* privativ + *χόνδροσ* „materie granulară (obținută prin măcinare); cartilaj”) + *-plasie* „formare, dezvoltare a unui organ sau țesut” (< gr. *πλασις* „alcătuire, formare, modelare” < *πλάσσειν* „a forma, a modela”).

Cf. **condro-, hipocóndru, ipohóndru, mitocóndrie, -plast, plástic, plásmă, -plazie, plásmuí, aplazie, cataplásmă.**

ACONÍT s.m. (bot.) „plantă cu florile albastre și cu frunzele verde-închis, omag – aconit” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *aconit*, împr. din lat. *aconitum* < gr. *ἀκόνιτον*, numele a diferite plante toxice.

Fam.: **aconític** adj., în expr. *acid ~* „acid ce poate fi extras din omag” 1937 (M. enc. agr. I, 45) < fr. *aconitique*; **aconítină** s.f. „substanță alcaloidă extrasă din omag, care provoacă inhibiția centrilor nervoși ai aparatului respirator, circulator și vasomotor” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *aconitine*.

ACÓNT s.n. „parte plătită în avans dintr-o sumă de bani – acompte” c.1832 (Cornelli, 119, apud TDRG³), var. *acómpit, acónto*.

It. *acconto*, fr. *acompte* (< *à compte* „la socoteală”, adică „sumă ce trebuie inclusă în calculul unei sume de plătit”; *compte* < lat. târziu *computus* „socoteală” < *computāre* „a socoti” < *con-* + *putāre* „a estima, a calcula, a verifica o socoteală”, inițial „a curăța copacii, via”).

Fam.: **acontá** vb. „a plăti un scont” 1926 (Arghezi, S. XXXIV, 171).

Cf. **computá**, **contá**, **contoár¹**, **contór¹**, **cúmpăt**, **amputá**, **deputát¹**, **disputá**, **imputá**, **împutá**, **putatív**, **reputáție**, **scontá**.

ACOPERÍ [ar. *acoapirire*, *acupirire*; mr. *cuapiriri*, *cupiriri*; ir. *coferi*, *cuperí*] vb. „a pune ceva peste un obiect, pentru a-l ascunde sau a-l proteja; a cuprinde în ceva o anumită regiune, o chestiune, o parte a unui domeniu (de ex., a asigura informația privitoare la o anumită zonă, a oferi produse sau servicii populației dintr-o anumită zonă, a se aplica anumitor fenomene) – couvrir, voiler” c.1500 (Psalt. Hur. 98), var. *acuperí*, *coferí*, *cuperí*.

Lat. *cooperire* (< *co(n)* + *operire* „a închide, a acoperi”) panrom. REW 2205. *A-* inițial poate reprezenta prefixul lat. *a(d)-* (**accōperire*) CDED I, 2, PEW 15, CDDE 389, CADE, SDLR, DDA, DEX sau un *a-* protetic adăugat formei *coferi* DA, CDER 2379.

Fam.: **acoperământ** [ar. *acupirâmîndu*; mr. *cupirimînt*] s.n. „ceea ce servește la acoperit; (înv.) cort, adăpost” c.1500 (Psalt. Hur. 98), var. *acoperemânt*, *coferemânt*, *coferimânt* < lat. *co(o)perimentum*, cf. it., sd., cat., ptg. REW 2204; pentru formele cu *a-*, v. supra; **acoperéală** s.f. „acoperământ” 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv., în Șc. Ard. II, 1472); **acoperemîș** s.n. (reg.) 1951 (CV, nr. 3–4, 47) ← *acoperământ* + *acoperiș* (contaminație); **acoperiș** [ar. *cupirișu*] s.n. „partea de deasupra a unei construcții, care o acoperă, apărând-o de intemperii; învelitoare; capac” 1581 (var. *coferiș*, Coresi, Ev. 108; forma *acoperiș*, 1640, Prav. Gov. 44^v), var. *coporăș*; **acoperit** s.n. (abstr.) 1570 (var. *coferit*, Coresi, Ps.¹ 205^v); **acoperitoare¹** s.f. „acoperământ” c.1650 (Anon. Car.); **acoperitór**, **-toáre²** adj., s.m., s.f. „care acoperă; (înv.) ocrotitor, protector” c.1500 (Psalt. Hur. 147), var. *coferitór*; **acoperitúră** [ar. *acupirátúră*; mr. *cupiritúră*] s.f. „acoperire; acoperământ” 1642 (Ev. înv. 319), var. *coferitúră*; **coferioárá** s.f. (suspect, hapax, Baronzi, L. 98) „capac” 1872 ← *coferi*; **înacoperí** vb. (înv.) „a ascunde, a acoperi” c.1500 (Psalt. Hur. 108); **încoperí** vb. (Munt.) „a acoperi” 1907 (CDDE 387) ← *în-* + *coferi* sau ← *în-* + [*des*]*coferi*; **reacoperí** vb. „a acoperi din nou, a acoperi la loc” 1868 (Barcianu, V. 214), calc după fr. *recouvrir*.

Cf. **copértă**, **cover**, **covérgă**, **covértă¹**, **coviltír**, **cuvértă^{1,2}**, **cuvertúra**, **descoperí**.

ACÓRD s.n. „armonie, potrivire, concordanță; înțelegere, învoială; aprobare, acceptare; (gram.) concordanță a formei unor cuvinte între care există anumite raporturi sintactice; (muz.) emisie simultană a cel puțin trei sunete, care formează un anumit tip de armonie – accord” 1700–1712 (N. Costin, L.² 321).

În Mold. sec. XVIII, cu sensul „învoială, înțelegere”: pol. *akord* (< fr. *accord*, lat. med. *accordium*), rus. *akkord* DÎLR. Ulterior, cu toate sensurile: fr. *accord* (DA, CADE, SDLR, DEX, Ursu, ÎL II), it. *accordo* (DEX, Ursu, ÎL II), germ. *Akkord* (Ursu, ÎL II). Fr. *accord*, it. *accordo* < *accorder/accordare* „a pune în acord, (refl.) a fi în acord” < lat. **accordāre* < *cor*, *cordis* „inimă”, pe modelul lui *concordāre* „a fi în acord” TLF, FEW I, 87.

Fam.: **acordá** vb. „a da (un drept, o distincție, o favoare), a conferi; (gram.) a stabili acordul gramatical, (refl.) a fi în relație de acord; (muz.) a aduce sunetele unui instrument muzical la frecvența corectă; (tehn.) a regla frecvența unui aparat astfel încât să fie egală cu frecvența altui aparat” 1794 (Calend. Viena, 33), var. (înv.) *acordarisí* < fr. *accorder*;

acordabil adj. (mai ales muz.) „care poate fi acordat” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accordable* sau ← *acorda*; **acordáj** s.n. „acordare a unui instrument muzical, mod în care este acordat un instrument muzical” 1956 (Alexandru, I. M. 103) < fr. *accordage*; **acordánt**¹ s.m. (înv., rar) „persoană care execută lucrări în acord; arendaș” 1933 (Nom. prof. 14, 54), var. (Rădăuți) *acortánt* < germ. *Akkordant*; **acordánt**² adj. (rar) „care acordă; care se acordă, se potrivește” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) ← *acorda*, cu sensul „care se acordă, se potrivește” și din fr. *accordant* sau după *discordant*; **acordántă** s.f. (înv., rar) 1958 (DLRM) ← *acordant*¹; **acordatór** s.m. (înv.) „acordor” 1839 (var. *acordător*, Vaillant, V.) ← *acorda*, după fr. *accordeur*; **acordătoáre** s.f. (înv., rar) „acordor” 1839 (Vaillant, V.) ← *acorda*, după fr. *accorder*; **acórdic** adj. (muz.) „referitor la acorduri; bazat pe acorduri; (despre sunete) care intră în componența acordului” 1938 (RFR, nr. 5, 560); **acórdicá** s.f. (muz.) „folosirea acordurilor, tehnica acordurilor, disciplina care studiază acordurile muzicale” 1960 (M, nr. 8, 12); **acordór**¹ s.m. „persoană care acordează instrumentele muzicale” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accordeur*; **acordór**² s.n. „instrument pentru acordare” 1848 (var. *acordóriu*, Negulici, V.) < fr. *accorder*; **dezacórd** s.n. „lipsă a acordului” 1848 (Negulici, V.) < fr. *désaccord*; **dezacordá** vb. (mai ales refl.) „(despre instrumente muzicale) a-și pierde sau a face să-și piardă consonanța tonurilor” c.1832 (var. *dăzacordá*, I. Goleșcu, Cond. I, 40^f) < fr. *désaccorder*; **dezacordáj** s.n. (rar) „dezacordare” 1966 (Contemp., nr. 1007, 7/2) < fr. *désaccordage* sau ← *dezacorda*, după *acordaj*; **inacordabil** adj. „care nu poate fi acordat” 1876 (LM) < fr. *inaccordable*.

Cf. **acordeón**, **cord**¹, **anchiór**, **concordá**, **curáj**, **discordá**, **mizericórdie**, **racordá**, **recórd**, **recorder**.

ACORDEÓN s.n. „instrument muzical portabil, cu burduf, clape și butoane – accordéon” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *accordéon* (< germ.), germ. *Akkordeon*, inițial *Accordion*, nume dat de inventatorul instrumentului, austriacul C. Demian, în 1829, format pe baza lui *Akkord* „acord”.

Fam.: **acordeoníst** s.m. „persoană care cântă la acordeon” 1948 (Contemp., nr. 112, 5) < fr. *accordéoniste*, germ. *Akkordeonist* sau ← *acordeon*; **acordeonístă** s.f. 1955 (DLRLC) ← *acordeonist*.

Cf. **acórd**, **cord**¹, **anchiór**, **concordá**, **curáj**, **discordá**, **mizericórdie**, **racordá**, **recórd**, **recorder**.

ACORÍE¹ s.f. „anomalie congenitală care constă în absența pupilei – acorie (absence congénitale de la pupille)” 1962 (DER I).

Fr. *acorie* < *a-* (< gr. *ἀ-* privativ) + gr. *κόρη* „fată; pupilă” + *-ie*.

Cf. **coreclíză**, **coregón**, **coreométru**, **diplororie**, **policorie**.

ACORÍE² s.f. „lipsa senzației de sațietate la masă, care poate duce la apariția obezității – acorie (absence de la sensation de satiété)” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *acorie* < gr. *ἀκορία* „nesățurare” < *ἄκορος* „care nu se poate sătura” < *ἀ-* + *κόρος* „sațietate, săturare” < *κορενύναι* „a sătura”.

ACOSTĂ vb. „a (se) apropia de țărm pentru debarcare; a opri pe cineva din drum pentru a i se adresa – accoster” 1842 (Asachi, L.).

Fr. *accoster* < v.fr. *coste* „coastă”, inițial „a se plasa lângă cineva; a naviga pe lângă țărm”, cu *-s-* păstrat sub influența occ. *accostar* TLF.

Cf. **coastă**, **antricót**, **cotlét**¹.

ACOSTAMÉNT s.n. „fâșie laterală din platforma unei șosele, de obicei nepavată, situată la marginea părții carosabile – accotement” 1949 (LTR¹ I, 26).

Fr. *accotement* (inițial „suport, element de susținere” (acostamentul servind la susținerea carosabilului) < *accoter* „a sprijini”, v.fr. „(refl.) a se sprijini în coate, a se întinde sprijinindu-se pe coate, (intranz.) a se culca” < lat. târziu *accubitāre* „a sta pe pat, la masă (sprijinindu-se în coate)” < *accubāre* „a sta culcat lângă cineva, la masă” sau < *cubitus* „cot” TLF), cu -s- printr-o falsă etimologizare a termenului fr., prin apropiere de verbul *acosta* (contra explicației fr. *accotement* din v.fr. *acoster* < *coste* „coastă”, cf. TLF).

ÁCQUA-TOFÁNA s.f. (ist.) „otravă celebră în Italia în sec. al XVII-lea – acqua-tofana” 1838 (România, 206, 231).

It. *acqua tofana* (*acqua* „apă” + *Tofana*, numele inventatoarei acestei otrăvi, Giulia Tofana).

ACRATOPÉĜ adj. (despre apele minerale) „slab mineralizat și rece – acratopège” 1937 (scris *akratopege*, „Buletinul Facultății de Științe din Cernăuți”, nr. 11–12).

Germ. *Akratopege*, format pe baza gr. *ἀκρατος* „pur, neamestecat” (< *ἀ-* privativ + *κραννύναι* „a amesteca”) și *πηγή* „izvor”, cu sensul „rece” prin opoziție cu *Akratotherme* „acratotermă, apă termală pură, slab mineralizată”.

Cf. **acratoterm**.

ACRATOTÉRM, -Ă adj., s.f. „(apă minerală) termală slab minealizată – (eau minérale) acratotherme” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *acratotherme*, germ. *Akratotherme*, termen savant format pe baza gr. *ἀκρατος* „pur, neamestecat” (< *ἀ-* privativ + *κραννύναι* „a amesteca”) și *θερμός* „cald”.

Cf. **acratopég**, **termo-**, **-term(ă)**, **térmă**, **térmic**, **atermán**.

ACREDITÁ vb. „a împuternici o persoană sau o instituție cu o anumită calitate, (spec.) a investi cu drepturi de reprezentant diplomatic; a face să se creadă ceva, a prezenta o idee, o afirmație, o teorie, o informație ca demnă de încredere, sigură – accréditer” 1830 (part. substantivat *acreditát*, AR, 156).

Fr. *accréditer* (< sp. *acreditar* < *crédito* „credit, încredere” < it. *credito*, împr. din lat. *creditum* „împrumut, datorie”, part. substantivat al vb. *credere* „a încredința, a da cu împrumut, a crede”).

Fam.: **acreditánt** adj. (despre state) „care numește un reprezentant diplomatic” 1967 (MDD) < fr. *accréditant*; **acreditár** adj. (despre state) „în care este numit un reprezentant diplomatic” 1967 (MDD) < fr. *accréditaire*; **acreditív** s.n. „document financiar pentru decontare” 1851 (Stamati, D.) < fr. *accréditif*, germ. *Akkreditiv*.

Cf. **créde**, **crédit**, **creánță**, **concréde**, **credénț**, **credeńionál**, **delcrédere**.

ACRÉȚIE s.f. „(astron.) fenomenul prin care se formează și se măresc corpurile cerești ca urmare a atracției gravitaționale exercitate asupra unei materii difuze (praf interstelar, corpuri mici aflate în preajma unui corp mare etc.); (geol.) creștere graduală a unor formațiuni geologice (a crustei oceanice, a zonelor de uscat, a unor formațiuni sedimentare etc.) – accrétion” 1977 (D. astr. 121).

Engl. *accretion*, inițial folosit, în științele naturii (deja la Francis Bacon), cu sensul „creștere (treptată) prin atașarea unor elemente venite din afară”, ca opusă creșterii organice a ființelor vii (< lat. *accretio*, -onis < *accrescere* „a crește, a se mări, a se adăuga” < *ad-* + *crescere* „a crește”), posibil intrat și prin fr. *accrétion*.

Cf. **crește**, **concret**, **concrețiune**, **creá**¹, **creól**, **crescendo**, **créștet**, **croasánt**, **decremént**, **inreémént**.

ACRIBÍE s.f. „exactitate, precizie meticuloasă în cercetarea științifică, în activitățile intelectuale – acribie, exactitude, précision méticuleuse” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Germ. *Akribie* (< lat. med. *acribia* < gr. *ἀκριβεία* „exactitate” < *ἀκριβής* „exact”), fr. *acribie* (cuvânt mai rar în fr., neînregistrat în TLF, Larousse).

Fam.: **acribiós** adj. (rar) „foarte exact, riguros, minuțios” 1980 (Contemp., 1 aug., p. 11, în DCR²); **acribologie** s.f. (rar) „precizie, rigoare în alegerea cuvintelor” 1966 (DN²) < fr. *acribologie*, germ. *Akribologie* (< gr. *ἀκριβολογία* < *ἀκριβής* „exact” + *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”).

ACRÍD s.m. (bot.; înv.) „viță-de-vie sălbatică – vigne sauvage” 1898 (Grecescu, Fl. 146). Et. nes., probabil rom. *aguridă*, infl. de *acru*^o // Ngr. *ακρίδα* „vin slab” DA, CADE.

ACRÍDĂ s.f. (entom.) „cosaș – sauterelle” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Ngr. *ακρίδα* SDLR, CDED II, 632 // și sl. *akrida* CDER 57; v.sl. *akrida* TDRG, DA, CADE.

Fam.: **acridián** adj., s.m. „familie de insecte din ordinul ortopterelor săritoare, care cuprinde lăcustele” 1932 (Pillat, O. IV, 170) < fr. *acridien*.

ACRIDÍNĂ s.f. „combinație organică, incoloră, care se găsește în gudroanele cărbunilor de pământ, folosită în industria coloranților și în farmaceutică – acridine” 1940 (M. enc. agr. III, 310).

Fr. *acridine* (< germ.), germ. *Acridin*, termen creat de chimiștii germani Carl Graebe și Heinrich Caro în 1870, pe baza lat. *acer* „acru, înțepător”, datorită acțiunii iritante a acestei substanțe asupra pielii.

Cf. **ácrú**², **acrilic**, **acroleină**, **acrimoníe**, **acérb**, **acétic**, **acíd**, **oțét**.

ACRÍLIC adj. (chim.) „(în sintagma *acid* ~) lichid incolor, cu miros înțepător, obținut prin oxidarea acroleinei și folosit la fabricarea unor materiale sintetice; (despre produse industriale) obținut pe baza acidului acrilic – acrylique” 1937 (M. enc. agr. I).

Fr. [*acide*] *acrylique*, echivalare a germ. *Akrylsäure* „acid acrilic” (< *acr-* < *Akrolein* „acroleină” + *-yl*, sufixoid caracteristic radicalilor monovalenți < gr. *ἄλη* „materie, lemn”).

Fam.: **acrilát** s.m. „material plastic sintetic folosit în stomatologie pentru confecționarea protezelor, a diverselor aparate și suporturi dentare” 1957 (LTR² I, 82) < fr. *acrylate*.

Cf. **acroleină**, **ácrú**², **acridină**, **acrimoníe**, **acérb**, **acétic**, **acíd**, **oțét**.

ACRIMONÍE s.f. (livr.) „atitudine plină de ironie usturătoare, sarcasm – acrimonie” 1855 (Russo, S. 65).

Fr. *acrimonie*, împr. din lat. *acrimonia*, propriu-zis „acreală” < *acer* „acru”.

Fam.: **acrimoniós** adj. „ironic, sarcastic” 1911 (V. rom. 202) < fr. *acrimonieux*; **acrimoniozitate** s.f. (rar) „acrimonie” 1936 (RFR III, nr. 5, 25) ← *acrimonios*.

Cf. **á cru**², **acridină**, **acrilic**, **acroleină**, **acérb**, **acétic**, **acid**, **oțet**.

ACRINIE s.f. „lipsă de secreție a unei glande – acrinie” 1966 (DN²).

Fr. *acrinie* < gr. *ἀ-* privativ + *κρίνειν* „a cerne; a secreta”.

Cf. **apocrisiár**, **critériu**, **critic**¹, **criză**, **diácrisis**, **diacrític**, **ipocrít**.

ACRO- el. de comp. „extremitate, vârf – acro-”.

Fr. *acro-*, gr. neol. *ἄκρο-* < *ἄκρος* „(adj.) vârf, extremitate a unui obiect” (folosit pe lângă un substantiv care indică obiectul respectiv, de ex. *ἄκροι πόδες* „vârful picioarelor”), cf. și germ. *akro-*, it. *acro-*, engl. *acro-*.

Cf. **acrobat**, **acrocefál**, **acrofobie**, **acrolít**, **acromanie**, **acromegalie**, **acromicrie**, **acromión**, **acronic**¹, **acroním**, **acrópolă**, **acrostól**, **acrotéră**.

ACROAMÁTIC adj. (în Grecia antică, despre doctrine filozofice) „transmis exclusiv pe cale orală unui cerc restrâns de discipoli – acroamatique” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *acroamatique*, gr. neol. *ἀκροαματικός* < *ἀκρόαμα* „ceea ce este ascultat (lectură, muzică)” < *ἀκροᾶσθαι* „a asculta”.

Fam.: **acroátic** adj. „acroamatic” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *acroatique*, gr. neol. *ἀκροατικός* < *ἀκρόασις* „ascultare; lectură”.

ACROBÁT s.m. „persoană care execută exerciții de echilibristică – acrobate” 1831 (CR, 320).

Fr. *acrobate* (< gr. *ἀκρόβατος* „care merge pe vârfurile picioarelor” < *ἄκρος* „extremitate, vârf” + *-βατος* < *βαίνειν* „a merge”).

Fam.: **acrobată** s.f. 1848 (Negulici, V.); **acrobatíc** adj. „de acrobație” 1832 (Doc. bresle, 248) < fr. *acrobatique*; **acrobație** s.f. „exercițiu dificil de echilibristică, de gimnastică; (fig.) efort neobișnuit pentru a ieși dintr-o situație grea, dintr-o încurcătură” 1886 (Telegraful (Buc.), nr. 4179, p. 2, col. 1) < fr. *acrobatie*.

Cf. **acro-**, **abazie**, **adiabátic**, **anabátic**, **anevató**, **báză**, **baseball**, **basídie**, **catabátic**, **diabáz**, **diabét**, **epibát**, **hiperbát**.

ACROCEFÁL adj. „cu craniul ascuțit, conic – acrocéphale” 1930 (Minerva).

Fr. *acrocéphale* (< *acro-* < gr. *ἄκρος* „extremitate, vârf” + *-céphale* < gr. *κεφαλή* „cap”).

Fam.: **acrocefálic** adj. „acrocefál” 1969 (D. med.) < fr. *acrocéphalique*; **acrocefalie** s.f. „malformație a craniului, constând în aspectul ascuțit, conic al cutiei craniene” 1900 (Enc. rom. II, 779) < fr. *acrocéphalie*.

Cf. **acro-**, **cefálic**, **cefalo-**, **bicefál**, **chefál**, **cebocefál**, **ciclocefál**, **cinocefál**, **derencefál**, **encefál**.

ACROFOBIE s.f. „teamă patologică de locuri înalte – acrophobie” 1962 (DER).

Fr. *acrophobie* < *acro-* (< gr. *ἄκρος* „vârf”) + *-phobie* (< gr. *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”).

Cf. **acro-**, **-fob**, **fobie**.

ACROLEÍNĂ s.f. „aldehidă nesaturată, care se obține prin distilarea glicerinei cu acid sulfuric (CH₂=CH-CHO) – acroléine” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *acroléine* (< germ.), germ. *Akrolein*, termen creat de chimistul german Rudolf Brandes în 1832, pe baza lat. *ācer* „acru, înțepător” și *olēre* „a miroși”, substanța având un miros înțepător.

Cf. **ācru**², **acridínă**, **acrilic**, **acrimonie**, **acérb**, **acétic**, **acid**, **oțét**.

ACROLÍT s.n. „statuie ale cărei extremități sunt executate din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale – acrolithe” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *acrolithe* < gr. *ἀκρόλιθος* < *ἄκρος* „extremitate, vârș” + *λίθος* „piatră”.

Cf. **acro-**, **lito-**, **-lit**, **litosfēră**, **monolít**, **megalít**.

ACROMANÍE s.f. (rar) „grad extrem de nebunie – acromanie” 1966 (DN²).

Fr. *acromanie* < *acro-* (< gr. *ἄκρος* „vârș, extremitate”, aici, în mod excepțional, cu sensul „exces”) + *-manie* (< gr. *μανία* „nebunie” < *μαίνεσθαι* „a fi cuprins de furie, delir”), cuvânt foarte rar.

Cf. **acro-**, **manie**.

ACROMEGALÍE s.f. „boală endocrină care se manifestă prin dezvoltarea exagerată a capului și a membrelor – acromégalie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *acromégalie* < *acro-* (< gr. *ἄκρος* „extremitate, vârș”) + *-mégalie* (< gr. *μέγας, μεγάλη, μέγα* „mare” + *-ie*).

Fam.: **acromegál**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) car suferă de acromegalie” 1903 (Parhon, O. IV, 72) < fr. *acromégale*; **acromegálic** adj., s.m. „de acromegalie; (persoană) care suferă de acromegalie” 1903 (Parhon, O. IV, 72) < fr. *acromégalique*; **acromegaloid** adj. „care prezintă acromegalie” 1919 (Parhon, O. II, 420) < fr. *acromégaloïde*.

Cf. **acro-**, **mega-**, **cardiomegalie**, **cheiromegalie**, **dactilomegalie**, **hepatomegalie**, **tiflomegalie**.

ACROMICRIÉ s.f. „stare patologică manifestată prin oprirea din creștere a capului și a membrelor, din cauza unui dereglaj hormonal al hipofizei – acromicrie” 1937 (Parhon, O. A. II, 465).

Fr. *acromicrie* < *acro-* (< gr. *ἄκρος* „extremitate, vârș”) + *-micrie* (< gr. *μικρός* „mic” + *-ie*).

Cf. **acro-**, **micro-**.

ACROMIÓN s.n. „apofiză a omoplatului care se articulează cu clavicula – acromion” 1843 (Kretzulescu, A. 44).

Fr. *acromion* < gr. *ἀκρώμιον* < *ἄκρος* „extremitate, vârș” + *ᾶμιος* „umăr”.

Cf. **acro-**, **omoplát**.

ACRÓNIC¹ adj. (astron.) „care se află, la răsărit sau la apus, în partea cerului opusă soarelui – acronyque” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 13).

Fr. *acronyque* < gr. *ἀκρόνυχος* „de la căderea nopții” < *ἄκρος* „extremitate, margine” + *-νυχος*, format pe radicalul lui *νύξ, νυκτός* „noapte”.

Cf. **acro-**, **nictaginacée**, **nictalfobie**, **nictalgie**, **nictalóp**, **nictemér**.

ACRONÍM s.n., (rar) adj. „(cuvânt, siglă) format(ă) din primele litere ale cuvintelor unui titlu, unei sintagme – acronyme” 1968 (SCB X, 265, 266).

Fr. *acronyme*, germ. *Akronym*, termen recent format, probabil, inițial în germană (cf. Merriam-Webster; cuvântul german este înregistrat în 1922 în enciclopedia „Brockhaus Handbuch des Wissens”), pe baza el. de comp. *akro-* (< gr. *ἄκρος* „vârf, extremitate”) și *-onym* (< gr. *-ωνυμος* < *ὄνομα* „nume”, cf. *ἀνώνυμος* „anonim”, *συνώνυμος* „sinonim”).

Cf. **acro-**, **anoním**, **antoním**, **antonomáză**, **antroponím**, **asteroním**, **criptoním**, **omoním**, **onomasiologie**, **onomástic**, **onomatopée**, **paroním**, **paronomáză**, **pseudoním**, **sinoním**, **toponím**.

ACRÓPOLĂ s.f. „citadelă în orașele din Grecia antică, așezată pe o înălțime și adăpostind principalele edificii publice – acropole” 1862 (var. *acrópol*, Pontbriant, D.), var. *acrópole*, (înv.) *acrópoli* (cu *-i* vocalic).

Fr. *acropole*, ngr. *ακρόπολη* (v.gr. *ἀκρόπολις* < *ἄκρος* „vârf, extremitate” + *πόλις* „cetate”).

Cf. **acro-**, **pólis**, **metrópolă**, **mitropolít**, **politéte**, **polític**, **políție**.

ACROSTÍH s.n. „poezie sau strofă în care literele inițiale ale versurilor alcătuiesc unul sau mai multe cuvinte – acrostiche” 1698 (var. *ahrósticon*, Mineiul, 15^r apud TDRG³), var. *acróstih*, *acróstihon*.

Ngr. *ακρόστιχον* (refacere a lui *ἀκροστιχίς*, *-ίδος*, format deja în v.gr. < *ἄκρος* „vârf, extremitate” + *στίχος* „vers, linie”). Accentul *acróstih*, după fr. *acrostiche*.

Fam.: **acrostihídă** s.f. (înv.) „acrostih” 1796 (A. Văcărescu, P. 329) < ngr. *ἀκροστιχίδα* < v.gr. *ἀκροστιχίς*, *-ίδος*.

Cf. **acro-**, **stih**.

ACROSTÓL s.n. (ist.) „parte înaltă a extremităților unei corăbii – acrostole” 1966 (DN²).

Fr. *acrostole* < gr. *ἀκροστόλιον* < *ἄκρος* „vârf, extremitate” + *στόλος* „element de rezistență care închide corpul unei nave la prora (etravă), prora”, propriu-zis „echipare, echipament”, de unde și „expediție, flotă” < *στέλλειν* „a echipa, a pregăti, a trimite”.

Cf. **acro-**, **anastáltic**, **apóstol**, **diástolă**, **epístolă**, **perístolă**, **sistolă**, **stol¹**, **stólă**.

ACROȘĂ vb. „a agăța; a prinde din mers, (sport) a intercepta mingea în aer; a lovi ușor, cu un autovehicul, un alt autovehicul, o persoană sau un obiect; (rar) a pune receptorul în furcă – accrocher” 1939 (Argetoianu, Î. Z. VI, 189).

Fr. *accrocher* „a agăța” < *croc* „cârlig” < francic **krōk* (cf. v. nord. *krōkr*).

Fam.: **acróș** s.n. (rar) „parte a unui text sau a unui anunț publicitar menită să atragă atenția” 1981 (Scânteia, nr. 12) < fr. *accroche* „agrafă, agățătoare; (fig.) acroș”; **acroșáj** s.n. „acroșare; ținere a adversarului, la box; (fam., rar) altercație; (min.) rampă de puț, pe unde vagonetele sunt introduse în ascensor; acroș, element dintr-o reclamă menit să atragă atenția” 1957 (LTR² I) < fr. *accrochage*; **acroșánt** adj. (livr.) „care atrage atenția, antrenant, palpitant” 1987 (V. Botez, „Comunicare și valoare în presă”, 121) < fr. *accrochant* (cuvânt rar).

Cf. **crochét**, **crósă¹**, **cróșă**, **croșétă**, **croșeu**, **decroșă**.

ACROTÉRĂ s.f. „mic pedestal așezat în vârful sau la extremitățile unui fronton pentru a susține vase, statuete sau alte ornamente – acrotère” 1840 (în forma *acrotéerii* n.pl., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 15).

Fr. *acrotère*, *acrotérium* (< lat.), lat. neol. *acroteria* (n.pl.) < gr. *ἀκροτήριον* (pl. *ἀκροτήρια*) „vârf, promontoriu, extremitate, acrotéră” (< *ἄκρος* „vârf, extremitate”).

Cf. **acro-**.

ÁCRU¹ s.m. „unitate de măsură pentru suprafețe de teren – acre” 1829 (CR, 257).

Fr. *acre* (împrumut germanic, cf. got. *akrs*, v.nord. *akr*, v.sax., v. germ. de sus *akkar* etc. „ogor”, în unele limbi și cu sensul de unitate de măsură, cf. v. engl. *æcer*, germ. medie *acker* TLF).

ÁCRU² [ar., mr.] adj. „care are gustul caracteristic al oțetului, al lămâii etc. – aigre, âcre” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 45^v).

Lat. **ācrus*, *-a -um* (= *ācer*, *ācris*, *ācre*, format pe radicalul *ac-* „ascuțit, înțepător” din *acus* „ac”, *aciēs* „țaiș, linie de luptă”, *acētum* „oțet”, *acēre* „a fi acru”), panrom. REW 92.

Fam.: **acreală** [mr. *ăcreală*] s.f. „însușirea de a fi acru; băutură sau mâncare cu gust acru” 1837 (Factor, M. 25) ← *acru* și *acri*; **acreată** [mr. *ăcreță*] s.f. (abstr.) 1778 (Macarie, Lex., apud HEM) < lat. **acritia*, cf. it. *agrezza*, v.fr. *aigresse* Pascu, Sufixe, 30 sau ← *acru* DA, CADE; **acri** [ar. *acrire*; mr. *ăcriri*] vb. „a (se) face acru” c.1650 (Anon. Car.); mr. **acrițcu** adj. „acrișor” 1927 (Candrea, Gl. I, 176); **acricél**, **-ică** adj. (dim.) 1840 (I. Golescu, B. 122); **acriciós** adj. „destul de acru, oarecum acru, acrișor” 1807 (Obradovici, Or. ec. 75); **acriciúne** s.f. (abstr.) 1778 (Macarie, Lex., apud HEM); **acrimé** [ar.; mr. și *ăcrimi*] s.f. (abstr.) 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 58^v); **acriș**¹ [ar.] s.n. (Ban., Trans.) „zer înăcrit” 1887 (HEM); **acrișor** [ar.] adj. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D. 10); **acritoare** s.f. (înv., Mold.) „chelfâneală” 1887 (HEM) ← *acri*; **acritór** adj. „care acrește” 1760–1770 (Meșt. doft. 560) ← *acri*; **acritură** s.f. „aliment acru; (fig.) persoană ursuză, morocănoasă” 1760–1770 (Meșt. doft. 628) ← *acri*; **acriú** adj. (rar) „acrișor” 1814 (Țichindeal, F. 56); mr. **acriúnc** adj. „acrișor” 1927 (Candrea, Gl. I, 176), var. *ăcrúnc*; **acriúț** adj. (dim.) 1825 (LB); ar. **anăcriciu** s.f. „acreală” 1906 (Dalametra) ← *anăcrite* (= *inacri*); ar. **anăcrime** s.f. „acreală” 1908 (Lumina, IV, 245) ← *anăcrite* (= *inacri*); **dezacri** vb. „a face să-și piardă acreală” 1862 (Pontbriant, D.) ← *acri*; **înăcreală** s.f. „substanță acră cu care se înăcrește o mâncare; mâncare acră” 1816 (Maior, Învățătură, în Șc. ard. IV, 426), var. *năcreală* ← *inacri*; **înăcrici** [ar. *anăcrite* „a certa”; mr. (*ă*)*năcrici*] vb. „a acri” 1551–1553 (var. *anacri*, Ev. sl.-rom. 45^v), var. *năcrici*; **înăcritór** adj. „care acrește” 1760–1770 (var. *năcritór*, Meșt. doft. 635) ← *inacri*.

Cf. **acérb**, **acétic**, **acid**, **acridină**, **acrilic**, **acroleină**, **acrimonie**, **agasá**, **oțét**.

ACRÚM¹ s.n. (înv., rar) „aftă; o boală de copii; un soi de medicament – aphte; une maladie infantile; une sorte de médicament” sf. sec. XVIII (ms. apud HEM).

Ngr. (înv.) *ακρούμι* „o boală de copii” TDRG, DA, ȘDU, CADE, SDLR, CDER 60 // lat. *acrumen* (< *acer* „acru”), atestat în lat. med. cu sensul „lucru acru, acreală” (de unde it., fr. *agrumes*) HEM I, 221; și lat. neol. *acrumen* TDRG.

ACT s.n. „manifestare a activității umane, acțiune, faptă; hârtie oficială, document; parte a unei piese teatrale – acte” 1787 (Rând. jud. 227).

Fr. *acte*, lat. neol. *actum* „faptă” (pl. *acta* „acțiunile unei autorități, de ex., ale senatului”, de unde „document oficial”), *actus* „acțiune, act al unei piese de teatru” < *agere* „a acționa, a mâna, a pune în mișcare”.

Fam.: **ácta** s.n.pl. „colecție de documente” 1834–1835 (doc. apud Murgu, C. F. I, 23, nota 2) < lat. neol. (pl.) *acta*; **áctă** s.f. (înv., Mold.) „dosar” 1872 (Baronzi, L. 161) < lat. neol. (pl.) *acta*; **actuár**² s.m. (înv., Trans., Buc.) „notar; grefier” 1807 (C. Prav. II, 157), var. *actuárius* < lat. neol. *actuarius*, germ. *Aktuar*; **antráct** s.n. „pauză între două acte sau între două părți ale unei reprezentații” 1837 (AR, 263) < fr. *entracte* < *entre* „între” + *acte* „act”.

Cf. **actív**¹, **actór**, **actuál**, **actuár**¹, **acțiúne**, **agéndă**, **agént**, **áger**, **agíl**, **agitá**, **ambíguu**, **atitúđine**, **autodafé**, **cașerá**, **cașétă**, **cheag**¹, **coacțiúne**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exactiúne**, **exámen**, **excogitá**, **exigént**, **exíguu**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ACTÍNIC adj. (fiz.) „(despre radiații) capabil să producă reacții chimice – actinique” 1894 (Hasdeu, O. IV, 354).

Fr. *actinique* < gr. *ἀκτίς*, *ἀκτινοσ* „rază” + *-ique*.

Fam.: **actiníd** s.n. „fiecare dintre cele 14 elemente chimice situate, în sistemul periodic al lui Mendeleev, după actiniu, având proprietăți asemănătoare cu ale acestuia” 1951 (Man. Ing. Chim. I, 10) < fr. *actinide(s)*, germ. *Aktiniden*, formate pe baza lui *actinium* (*Aktinium*) „actiniu”; **actinísm** s.n. „proprietate a anumitor raze luminoase de a avea un efect chimic intens” 1931 (CADE) < fr. *actinisme*; **actíniu** s.n. „element chimic radioactiv descoperit în minereurile din care s-a extras radiul” 1914 (Marinescu, P. A. 34) < fr. *actinium*, nume dat de descoperitul acestui element, André-Louis Debierne, pe baza gr. *ἀκτίς*, *ἀκτινοσ* „rază”, cu sufixul *-ium* caracteristic numelor de elemente; **actinográf** s.n. „aparat care înregistrează energia radiației luminoase, folosit în tehnica fotografică, în meteorologie etc.” 1930 (Minerva) < fr. *actinographe* (< engl.), engl. *actinograph* (termen creat de fizicianul englez Robert Hunt, în 1845, de la gr. *ἀκτίς*, *ἀκτινοσ* „rază” și *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”, după modelul lui *heliograph*); **actinografie** s.f. „procedeu de pregătire în tipografie a unui clișeu, folosind un negativ obținut cu raze X; imagine obținută cu un clișeu astfel pregătit” 1957 (LTR² I) < fr. *actinographie*, germ. *Aktinographie*; **actinométric** adj. „referitor la actinometrie” 1884 (Rom. lib., nr. 2126, 1) < fr. *actinométrie*; **actinometríe** s.f. „măsurare a intensității radiațiilor electromagnetice din atmosferă” 1931 (CADE) < fr. *actinométrie*; **actinométru** s.n. „aparat care măsoară intensitatea radiațiilor electromagnetice, în particular cele luminoase” 1898 (Enc. rom. I, 33) < fr. *actinometre* (< engl. *actinometer*, termen creat de John Herschel, în 1825, pe baza gr. *ἀκτίς*, *ἀκτινοσ* „rază” și a lui *-meter* < gr. *μέτρον* „măsură”); **actinón** s.n. „izotop al radonului, obținut prin dezintegrarea actiniului” 1949 (LTR¹ I) < fr. *actinon*; **actinoterapie** s.f. „tratament medical în care se folosesc radiații luminoase, ultraviolete sau infraroșii, aplicat în special în rahitism” 1930 (Minerva) < fr. *actinothérapie*.

Cf. **actínie**, **actinomicét**, **actinomórf**, **actinopterigián**, **actinót**.

ACTÍNIE s.f. „animal marin din încrengătura celenteratelor, cu aspect de floare și cu orificiul bucal înconjurat de tentacule (anemonă-de-mare, dedițel-de-mare) – actinie” 1837 (J. Cihac, I. N. 246).

Fr. *actinie*, construit pe baza gr. *ἀκτίς*, *ἀκτινοσ* „rază”, cu sufixul *-ie*.

Cf. **actínic**, **actinomicét**, **actinomórf**, **actinopterigián**, **actinót**.

ACTINOMICÉT s.n. „grup de bacterii cu aspect filamentos – actinomycète” 1895 (Babeş, O. A. I, 507).

Fr. *actinomycète*, lat. savant *Actinomyces*, pl. *Actinomycetes* < gr. *ἀκτίς*, *ἀκτιῖνος* „rază” + *μύκης*, *μύκητος* „ciupercă”, nume dat deoarece la început aceste microorganisme au fost clasificate ca ciuperci.

Fam.: **actinomicóză** s.f. „boală provocată de actinomicete” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *actinomycose*.

Cf. **actinic**, **actinie**, **actinomórf**, **actinopterigián**, **actinót**, **micóză**, **ascomicétă**, **aureomicină**, **basidiomicétă** (s.v. **basídie**), **discomicétă**, **eritromicină**, **ficomicétă**, **macromicétă**, **micromicétă**, **mixomicétă**, **neomicină**, **streptomicină**.

ACTINOMÓRF adj. (despre flori) „cu simetrie radială – actinomorfe” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *actinomorpe* < *actino-* (< gr. *ἀκτίς*, *ἀκτιῖνος*) + *-morphe* (< gr. *μορφή* „formă”).

Cf. **actinic**, **actinie**, **actinomicét**, **actinopterigián**, **actinót**, **-morf**, **-morfie**, **amórf**, **morfológie**.

ACTINOPTERIGIÁN s.m. „clasă de pești osoși, cuprinzând majoritatea speciilor actuale de pești, caracterizați prin înotătoare susținute de formațiuni osoase sau cartilagineose asemănătoare unor raze – actinoptérygien” 1957 (LTR² I).

Fr. *actinoptérygien* < lat. savant *Actinopterygii* (< gr. *ἀκτίς*, *ἀκτιῖνος* + *πτερυξ*, *πτερυγος* „aripă, înotătoare” < *πτερόν* „aripă”, format pe radicalul lui *πέτεσθαι* „a zbura”).

Cf. **actinic**, **actinie**, **actinomicét**, **actinomórf**, **actinót**, **-pter**, **ptero-**, **aptér**, **arheoptérix**, **pterigótă**.

ACTINÓT s.m. „silicat natural hidratat de calciu, magneziu și fier din grupa amfibolilor, frecvent în șisturile cristaline – actinote” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *actinote*, termen creat de mineralogul francez René Just Haüy, pe baza engl. *actinolite*, nume dat minereului de către savantul irlandez Richard Kirwan în 1794, din gr. *ἀκτίς*, *ἀκτιῖνος* „rază” și *λίθος* „piatră”, cu referire la aspectul fibros al cristalelor acestui mineral.

Cf. **actinic**, **actinie**, **actinomicét**, **actinomórf**, **actinopterigián**.

ACTÍV¹ adj. „care participă efectiv la o acțiune; care se implică mult într-o acțiune, într-o ocupație; (mil.) care este în serviciul efectiv; (despre corpuri sau substanțe) care realizează (intens) un anumit fenomen, un anumit efect; (gram., despre diateză) care exprimă faptul că subiectul săvârșește acțiunea; (despre vocabular) care este folosit în mod frecvent în vorbire – activ” 1785 (CPÍ, II, 10).

Fr. *actif*, lat. neol. *actiuus* (< *agere*, *actum* „a acționa, a mâna, a pune în mișcare”), inițial termen de filozofie și gramatică, calc după gr. *πρακτικός*.

Fam.: **actív²** s.n. „totalitatea bunurilor aparținând unei persoane fizice sau juridice, parte a bilanțului contabil care cuprinde ce are de primit și ce posedă o societate comercială; (în perioada comunistă) colectiv într-o organizație politică sau într-o instituție, care îndeplinea sarcini de natură politică” 1831 (Regul. Org. Mold. 121¹) < fr. *actif*; **activá** vb. „a desfășura o anumită activitate; (tranz.) a face să fie activ, a pune în funcțiune (un aparat), a pune în vigoare o anumită dispoziție juridică condiționată” 1833 (var. *activí*, Săulescu, Gram. rom. II, 4; forma *activá*, 1851, Fătu, D. 29) < fr. *activer*; var. *activi*, posibil și din germ. *aktivieren*; **activánt** adj., s.m. (chim.) „(substanță) care conferă proprietăți

active unei alte substanțe” 1894 (var. *activánte*, Antonescu, NDFR, I, 38) < fr. *activant*; **activatór** adj., s.n., s.m. (chim.) „(substanță) care conferă proprietăți active unei alte substanțe” 1935 (Parhon, O. V, 165) ← *activa* sau < fr. *activateur*; **activísm** s.n. „implicare activă în cauze de interes public (sociale, politice etc.); doctrină care susține o asemenea implicare” 1884 (Slavici, O. XIV, 296) < fr. *activisme*, ulterior întărit și de engl. *activism*; **activíst** s.m. „persoană implicată activ într-o cauză socială, politică, de interes public; adept al activismului; (în epoca comunistă) membru al unei organizații de partid, cu activitate exclusiv politică” 1884 (Slavici, O. XIV, 296) < fr. *activiste* (cu sensul „adept al activismului”), rus. *aktivist* (cu sensul din epoca comunistă), engl. *activist* (cu sensul actual „persoană implicată activ într-o cauză de interes public”); **activístă** s.f. 1951 (V. rom., nr. 12, 264) ← *activist*; **activitate** s.f. „faptul de a fi activ; ansamblu de acțiuni, ocupație, îndeletnicire; măsura în care ceva este activ, (spec.) numărul de particule emise pe o unitate de timp de o sursă radioactivă” 1705 (Cantemir, I. I. 538, atestare izolată; ulterior, 1805, Obradovici, D., dedicație) < lat. neol. *actiuitas*, -atem, fr. *activité*, germ. *Aktivität*; **activizá** vb. (rar) „a face pe cineva să lucreze mai intens; a grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen” 1936–1938 (Gh. Adamescu, în AA lit. III/8, 114); **activizatór** adj., s.n. „(aparat) care activează” 1963 („Documentare tehnică”, vol. XIII, 248) ← *activiza*; **dezactivá** vb. „a scoate din funcțiune, din starea activă un dispozitiv, un aparat; a trece în stare inactivă o anumită substanță; a îndepărta substanțele radioactive” 1949 (LTR¹ I, 764) < fr. *désactiver*; **dezactivánt** adj. „care dezactivează” 1964 (DER II) ← *dezactiva*; **hiperactiv** adj. (med., psihol.) „care manifestă o activitate ce depășește pragul normalității” 1937 („Revista științelor medicale”, 210) < fr. *hyperactif*, ulterior și engl. *hyperactive*; **hiperactivitate** s.f. (med., psihol.) „activitate a cărei intensitate depășește pragul normalității” 1923 (Parhon, O. II, 94) < fr. *hyperactivité*, ulterior și engl. *hyperactivity*; **inactiv** adj. „care nu este activ” 1846 (Laurian, F. 81) < fr. *inactif*; **inactivá** vb. „a face să devină inactiv” 1903 (Babeș, O. A. II, 113) < fr. *inactiver*; **inactivísm** s.n. „mod de viață inactiv, atitudine care promovează inactivitatea” 1930 (Galaction, O. VIII, 158) < germ. *Inaktivismus* DEX sau ← *inactiv*, după *activism* °; **inactivitate** s.f. „lipsă de activitate” 1846 (Laurian, F. 138) < fr. *inactivité*; **neactiv** adj. (inv.) „inactiv” 1844 (Vasici-Ungureanu, M. I, 7, 35) ← *activ*, după fr. *inactif*; **radioactiv** adj. (despre elemente) „cu proprietatea de a se dezintegra, degajând radiații corpusculare și electromagnetice”, (despre substanțe, materiale, obiecte) „care conține un astfel de element” 1905–1906 (Natura, 32) < fr. *radioactif* (< *radio-* < lat. *radius* „rază” + *actif*); **radioactivitate** s.f. „proprietate a unor elemente de a emite, prin dezagregare spontană, radiații corpusculare și electromagnetice” 1905–1906 (Natura, 271) < fr. *radioactivité* < *radio-* < lat. *radius* „rază” + *activité*, nume dat de soții Pierre și Marie Curie în 1898 acestui fenomen, care fusese descoperit cu doi ani înainte de către Henri Becquerel; **reactivá** vb. „a face să devină sau a deveni din nou activ” 1876 (Eminescu, O. IX, 262) < fr. *réactiver*; **reactivánt** adj. „care reactivează”, s.m. (spec.) „reactiv chimic folosit în industria extractivă pentru a da particulelor de minereu proprietatea de a pluti într-un lichid” 1954 (Danielopolu, F. N. II, 252) ← *reactiva*; **retroactiv** adj. (jur.) „care are efect și asupra unor fapte petrecute în trecut” c.1832 (I. Golescu, Cond. V, 304¹) < fr. *réroactif*; **retroactivitate** s.f. (abstr.) 1881 (Eminescu, O. XII, 39) < fr. *réroactivité*; **supraactivitate** s.f. „activitate exagerat de intensă” 1909–1910 (Natura, 100) ← *supra*² + *activitate* (după fr. *suractivité*).

Cf. **act**, **actor**, **actual**, **actuar**¹, **acțiune**, **agendă**, **agént**, **áger**, **agíl**, **agitá**, **ambíguu**, **atitudine**, **cașerá**, **cașetá**, **cheag**¹, **coacțiune**¹, **cugetá**, **decatá**, **excogitá**, **exáct**, **exacțiune**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ACTÓR s.m. „artist care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc.; (fig.) participant (activ) la o acțiune sau un complex de acțiuni; (Trans.; înv.) reclamant – acteur” 1794 (Micu, L. S. 24, cu sens jur.; cu sensul „interpret”, 1802, Beldiman, A. Z. 87^v, 88^s), var. (în v.) *actér, actiór, actóre, aft(i)ór, ahtiór*.

Lat. neol. *actor, -orem* (propriu-zis „persoană care acționează, pune în mișcare, efectuează ceva”, de unde „persoană care acționează într-o piesă de teatru” < *agere* „a acționa”), fr. *acteur*. Var. *actiór, aft(i)ór, ahtiór* < rus. *aktjor*.

Fam.: **actorás** s.m. (dim.) 1881 (Literatorul, nr. 5, 802); **actoricésc** adj. „de actor, referitor la actori” 1884 (Rom. lib., nr. 1975, 3); **actoricéște** adv. „în felul unui actor, ca un actor” 1926 (Vianu, O. XII, 221) ← *actor* sau ← *actoricesc*; **actorie** s.f. „profesiunea de actor, arta actorului” 1842 (Asachi, L. 81); **actoríme** s.n. (col.) 1868 (Eminescu, O. XIV, 272); **actoriță** s.f. (în v.) „artistă care interpretează roluri în piese de teatru” 1851 (Stamati, D.); **actriță** s.f. „artistă care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc.; (în v.) reclamantă” 1805 (Aaron, P. F. 38^v, cu sens jur.; cu sensul „artistă”, 1830, Căpățineanu, M. R. 202), var. (în v., rar) *actrice* „reclamantă; artistă”, *actrisă* „artistă” < fr. *actrice* (cu sensul „artistă”), lat. neol. *actrix, -icis* (cu sensul jur.).

Cf. **act, activ¹, actual, actuár¹, acțiune, agendă, agent, áger, agil, agită, ambíguu, atitudine, cașerá, cașetá, cheag¹, coacțiune¹, coagulá, cugetá, decatá, excogitá, exáct, exactiune, exámen, exigént, exíguu, intransigént, prodíg, redácție, soáge, tranzácție**.

ACTUÁL adj. „care există sau se petrece în prezent – actual” 1794 (Calend. Viena, 18).

Germ. *aktuell* (< fr.), fr. *actuel* (împr. din lat. *actualis* „care este în act, activ, eficace, efectiv” < *actus* „act, acțiune” < *agere* „a acționa, a mâna”), modificate formal după lat. *actualis* (sensul temporal pare o dezvoltare internă a francezei, cf. TLF).

Fam.: **actualism** s.n. (geol.) „explicare a fenomenelor geologice din trecut pe baza studierii fenomenelor geologice actuale” 1930 (Minerva) < fr. *actualisme*; **actualitate** s.f. „ceea ce este actual; faptul de a fi actual” 1837–1838 (Câmpeanu, Gnoz. 5) < fr. *actualité*; **actualizá** vb. „a face să fie actual, a (re)aduce în prezent; (fil., lingv.) a trece sau face să treacă de la virtualitate la act” 1909 (N. Rev. R. VII, nr. 4, p. 57) < fr. *actualiser*; **actualizábil** adj. „care se poate actualiza, care poate fi actualizat” 1943 (Vulcănescu, D. R. III, 188) ← *actualiza* sau < fr. *actualisable*; **actualizatór** adj. „care actualizează” 1928 (Vulcănescu, D. R. II, 83) ← *actualiza* sau < fr. *actualisateur*; **actualménțe** adv. „în prezent” 1868 (Kogălniceanu, O. IV/I, 576) < fr. *actuellement*; **dezactualizá** vb. refl. (rar) „a-și pierde actualitatea” 1937 (forma *dezactualizáre*, Stăniloae, O. R. 146) ← *actualiza*; **inactuál** adj. „care nu este actual, care este în afara intereselor, tendințelor, gusturilor prezentului” 1917 (Arghezi, S. XLIV, 273) < fr. *inactuel*; **inactualitate** s.f. (abstr.) 1907 (Ibrăileanu, O. IV, 151) < fr. *inactualité* sau ← *inactual*; **neactuál** adj. (rar) „inactual” 1934 (Zarifopol, A. L. I, 323); **reactualizá** vb. „a face să fie din nou actual, a readuce în actualitate” 1936 (Ionescu, R. II, 295) ← *re²- + actualiza*; **radioactualitate** s.f. „emisiune radiofonică în care se transmit informații din actualitate” 1978 („Programul Radio-TV”, 8 febr., p. 8, în DCR¹) ← *radio² + actualitate*.

Cf. **act, activ¹, actór, actuár¹, acțiune, agendă, agent, áger, agil, agită, ambíguu, atitudine, cașerá, cașetá, cheag¹, coacțiune¹, coagulá, cugetá, decatá, excogitá, exáct, exactiune, exámen, exigént, exíguu, intransigént, prodíg, redácție, soáge, tranzácție**.

ACTUĂR¹ s.m. „specialist în calcule statistice privitoare la asigurări și, în general, la probleme financiare – actuaire” 1909 (CDDG).

Fr. *actuaire* < engl. *actuary*, inițial „notar, secretar” < lat. med. *actuarius* (clasic „stenograf, copist, contabil, intendent”; cf. dubletul *actuar²* s.v. *act*) < *actum, acta* „act”.

Fam.: **actuariál** adj. „de actuariat” 1943 (RFR, nr. 12, 673) < fr. *actuariel*; **actuariát** s.n. „funcția actuarului; totalitatea operațiilor și a normelor pe baza cărora, folosind teoria probabilităților și statistica matematică, se efectuează calcule financiare” 1909 (almanah, în D. calend. alm. 77) < fr. *actuariat*.

Cf. **act**, **actív¹**, **actór**, **actuál**, **acțiune**, **agéndă**, **agént**, **áger**, **agíl**, **agitá**, **ambíguu**, **atitudíne**, **cașerá**, **cașetá**, **cheag¹**, **coacțiune¹**, **coagulá**, **cugetá**, **decatá**, **excogítá**, **exáct**, **exacțiune**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ACȚIUNE s.f. „faptul de a face ceva (în mod voluntar), faptă; desfășurare a întâmplărilor într-o operă literară; exercitare a unei influențe asupra unui obiect, a unui fenomen; (jur.) act prin care se cere deschiderea unui proces; proces; (econ.) hârtie de valoare care reprezintă o parte anumită, fixă și dinainte stabilită, a capitalului unei societăți și care dă deținătorului dreptul să primească dividende – action” 1786 (var. *ácție*, Așez. 6), var. (în.v.) *accíune, ácsie, acción*.

Lat. neol. *actio, -onem* (< *agere* „a acționa, a mâna, a pune în mișcare”), fr. *action*. Var. *acție* < germ. *Akzie (Aktie)*.

Fam.: **actánt** s.m. (lingv.) „participant la evenimentul exprimat de verb”, (filol.) „protagonist, participant la acțiune (într-o narațiune)” 1970 (V. rom. XI, 88) < fr. *actant* < *action*, cu substit. sufixului; **acțiună** vb. „a întreprinde, a desfășura o acțiune; a exercita o influență asupra cuiva sau a ceva; a pune în mișcare, a face să funcționeze un dispozitiv; (în expr. ~ în justiție) a intenta un proces, a da în judecată” 1859 (Dâmbovița, nr. 76, 308, col. 1), var. (în.v.) *acțiună* < fr. *actionner* „a pune în mișcare un dispozitiv, a intenta un proces”, extins semantic (pe baza lui *acțiune*) pentru a reda și sensurile fr. *agir* (împr. din lat. *agere*), față de care *action* „acțiune” funcționează ca abstract verbal; **acționabil** adj. „(despre aparate) care poate fi acționat; (jur.) care poate fi acționat în justiție” 1963 (LTR² XIII, 172) ← *acționa*; **acționál** adj. (mai ales psih. și gram.) „referitor la acțiune, de acțiune” 1871 (Bujoreanu, Col. Leg. App. 155, atestare izolată, în expr. *capital* ~; ulterior, 1957, Rev. psih. III, 39, 40) ← *acțiune* sau < fr. *actionnel*; **acționálism** s.n. (sociol.) „concepție care pune în centrul explicării vieții sociale conceptul de acțiune umană” 1971 (Rev. filoz. XVIII, 1364) < fr. *actionnalisme*; **acționálist, -ă** s.m., s.f., adj. „adept al acționismului; care ține de acționism” 1978 (D. fil.) < fr. *actionnaliste* sau ← *acționálistism*, cu substit. sufixului; **acționánt** adj. (rar) „care acționează” 1901 (Zamfirescu, O. V, 402) ← *acționa*; **acționár** s.m. „deținător de acțiuni la o societate comercială” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 43¹), var. (în.v.) *acionár, acsionér, acționér, acțiunár* < fr. *actionnaire*; **acționariál** adj. „referitor la acționari” 1997 (Th. Brateș, „Privatizarea, durerile facerii”, 524) ← *acționar, acționariat* (cf. *notarial, managerial*); **acționariát** s.n. „totalitatea acționarilor unei societăți comerciale; (rar) calitatea de acționar” 1924 (Ralea, S. IV, 385) < fr. *actionnariat*; **acționism** s.n. (rar) „concepție (morală, filozofică, sociologică, artistică) care acordă o mare importanță acțiunii; curent artistic de avangardă din Viena anilor 1960, care pune accentul pe acțiune ca eveniment artistic, în locul operei de artă ca obiect” 1908 (Săm. VII–VIII, 184) ← *acțiune*, eventual și engl. *actionism*; cu sensul artistic < germ. *Aktionismus*, engl. *actionism*; **acționíst¹** s.m. (în.v.) „acționar” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *actionniste*; **acționíst², -ă** s.m., s.f., adj. „partizan al acțiunii sociale, civice; adept al acționismului

artistic” 1915 (V. rom. XXXIX, 187) ← *acțiune*, mai târziu posibil și engl. *actionist*; cu sensul artistic, ← *acționism*, cu substit. sufixului sau < engl. *actionist*; **acțiós** adv. (inv. rar) „activ” 1861 (Barițiu, C. VII, 153) ← *acție* (= *acțiune*); **coacționár** s.m. „persoană care posedă acțiuni (la o societate comercială) împreună cu altcineva” 1879 (Eminescu, O. X, 356) < fr. *co(-)actionnaire*; **coacționără** s.f. 1988 (DEX-S) ← *coacționar*; **coacțiune**² s.f. (rar) „acțiune făcută împreună cu altcineva” 1906 (Alexi, DRG²); **inacțiune** s.f. „lipsa oricărei acțiuni” 1881 (Eminescu, O. XII, 263) < fr. *inaction*; **interactiv** adj. „bazat pe interacțiune; cu caracter de interacțiune” 1951 (Studii, nr. 1, 238) < engl. *interactive* DEX, DCR³, mai puțin probabil și fr. *interactif* (DCR³), cuvânt recent, probabil împr. din engl.; **interacționá** vb. „a fi în raport de acțiune sau influență reciprocă” 1961 (LTR² VIII, 207) ← *interacțiune*; **interacțiune** s.f. „(fiz.) acțiune reciprocă între corpuri, fenomene, sisteme fizice; (p. ext.) influențare reciprocă a faptelor, a fenomenelor” 1943 (Frunzetti, P. I, 123) < fr. *intéraction* (termen creat probabil la început în engl., cf. TLF); **neacțiune** s.f. „lipsa oricărei acțiuni” 1869 (Heliade-Rădulescu, Anatolida, în O.² I, 295) ← *ne-* + *acțiune*, după fr. *inaction*; **reactanță** s.f. (fiz.) „mărime caracteristică circuitelor electrice care lucrează în flux de curent alternativ și care conțin ca elemente reactive bobine sau condensatoare; bobină electrică a cărei reactanță este sensibilă” 1953 (DT) < fr. *réactance* (< engl. *reactance* < *react* „a reacționa”); **reactív** adj., s.m., s.n. „de reacție, care reacționează; (substanță) care are proprietatea de a reacționa specific într-o reacție chimică” 1852 (Marin, Pr. I, 75, 132, 244) < fr. *réactif* (< *réaction* „reacție”, cu substit. sufixului, după *actif*); **reactivitate** s.f. (abstr.) 1954 (Danielopolu, F. N. II, 36) < fr. *réactivité*; **reactór** s.n. „dispozitiv în care se execută o reacție chimică sau nucleară” 1957 (DLRLC) < fr. *réacteur* (< *réaction* „reacție”, cu substit. sufixului); **reacție** s.f. „acțiune făcută ca răspuns la un anumit fapt; (biol.) modificare a organismului, a materiei vii ca urmare a influenței unui factor străin; (psihol.) răspuns al unui sistem psihic la o stimulare din exterior; (chim., fiz.) fenomen de transformare a uneia sau a mai multor substanțe sau particule sub acțiunea altor substanțe sau particule; (fiz., în forma *reacțiune*) forță (sau cuplu de forțe) care se opune unei acțiuni, fiind egală și de sens contrar cu aceasta; (în forma *reacțiune*) împotrivire (în general organizată) la schimbările politice și sociale” 1832 (AR, 166, col. 2), var. (înv.) *reácsie*, (azi, specializat semantic) *reacțiune* < fr. *réaction* (< lat. med. *reactio* < *re-* + *actio*); **reacționá** vb. „a avea o reacție, a răspunde într-un anumit fel la o excitare sau la o acțiune din afară; (chim., fiz.) a intra într-o reacție” 1853 (Wertheimer, Descr. ape. 108), var. (înv.) *reacțiuná* ← *reacție*, *reacțiune*, folosit pentru a reda fr. *réagir*; **reacționál** adj. (psihol. și biol.) „care ține de reacție, referitor la reacții” 1948 (Parhon, B. 126) < fr. *réactionnel*; **reacționár, -ă** adj., s.m., s.f. „care manifestă reacțiune politică, (persoană) care participă la reacțiune sau susține reacțiunea” 1848 (Negulici, V.) < fr. *réactionnaire*; **reacționarism** s.n. (rar) „concepție politică reacționară” 1879 (Telegraful (Buc.), nr. 2100, 20 apr., p. 2, col. 1) ← *reacționar*; **retroacțiune** s.f. (mai ales fiz., tehn., inform.) „acțiune de răspuns la o altă acțiune, feed-back” c.1832 (var. *retroacție*, I. Golescu, Cond. V, 304¹) < fr. *retroaction*.

Cf. **act**, **activ**¹, **actór**, **actuál**, **actuár**¹, **agéndă**, **agént**, **áger**, **agíl**, **agítá**, **ambíguu**, **atitudíne**, **cașerá**, **cașetá**, **cheag**¹, **coacțiune**¹, **coagulá**, **cugetá**, **decatá**, **excogítá**, **exáct**, **exacțiune**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ACUARÉLĂ s.f. „tehnică de pictură în care se folosesc culori diluate cu apă – aquarelle” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 40^f), var. *acvarélă*.

Fr. *aquarelle* < it. (înv.) *acquarella* = *acquarello*, *acquerello* < *acqua* „apă” < lat. *aqua*.

Fam.: **acuarelist** s.m. „pictor specializat în acuarelă” 1848 (Negulici, V.), var. *acvarelist* < fr. *aquarelliste*; **acuarelistă** s.f. „pictoriță specializată în acuarelă” 1939 (SDLR) ← *acuarelist*.

Cf. **acva-**, **acváriu**, **acvátic**, **adăpă**, **ápă**, **apedúct**.

ACUITĂTE s.f. „ascuțime, agerime (a simțurilor) – acuité” 1857 (Marin, F. 394).

Fr. *acuité* < lat. med. *acuitas* < *acuere* „a ascuți”, *acutus* „ascuțit” < *acus* „ac”.

Cf. **ac**, **acícul**, **aculéu**, **acupunctură**, **acút**, **áță**.

ACULÉU s.m. (biol.) „ghimpe, spin – aiguillon, épine” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Lat. neol. *aculeus* (dim. lui *acus* „ac”).

Fam.: **aculeát**, **-ă** adj., s.f. „(despre insecte) care are ac” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < lat. savant *aculeatus*, fr. *aculéate(s)*; **aculeifórm** adj. „în formă de ac, de ghimpe” 1898 (Grecescu, Fl. 267) < fr. *aculéiforme*; **aculeól** s.m. „ac mic al unor plante; ghimpe, spin” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aculéole*.

Cf. **ac**, **acícul**, **acuităte**, **acupunctură**, **acút**, **áță**.

ACÚM [ar. *amó*, *amú*; mr. (*a*)*cmó*, *amú*, *mo*; ir. (*a*)*cmó*, (*a*)*hmó*] adv. „în prezent, în momentul vorbirii – maintenant, à présent” c.1500 (var. *acmú*, Psalt. Hur. 88), var. (reg.) *acú*, *amú*, (Ban.) *acnú*, *acru*³, *acrum*².

Lat. *eccum*, particulă deictică + *modo* „acum” (> **mo*, cu aceeași cădere a lui *-d*-survenită și în *quomodo* „cum”) < ablativul *modō* (> *modo* prin scurtare iambică) al lui *modus* „măsură; mod, fel”, cu sensul „după măsură, exact”, de unde (adverbializat) „doar” și „tocmai; imediat; acum” HEM I, 233, CDED I, 2 TDRG, PEW 18, DA, CDDE 14, CADE, SDLR, DEX. *Mo(do)* păstrat și în dalm. *mut*, v. it. și it. dial. *mo*, ladin *amó*, sd. *immó*, *immói*, și, în compunere cu *eccum* (ca în rom.), și în sd. *komó* REW 5630, friul. *kumó* AIS. Pentru *a-* inițial, v. *acést*, *acél* // Lat. **eccum hūc modo* CDER 65.

Formele românești presupun două accentuări ale lat. *eccum mo(do)*: *eccúmmo(do)* > *acúm*; *eccummó(do)* > mr., ir. *acmó*, *amó* HEM I, 232–233, CDED I, 2, DA.

Var. *acmú* ← *acmo* + *acu*, *acum* PEW 18, DA // ← *acmo* în poziție atonă CDDE 14; lat. **eccum mo(do-h)ūc* TDRG.

Var. *acnú*, *acru*³, *acrum*² ← *acmu* (printr-un accident fonetic) ° sau ← *acruma* (← *acnuma* (← *acu numa*) CDDE 14 // forma *acnú* < lat. *eccum* + *nunc* „acum” HEM I, 195, DA (problematic deoarece *nunc* nu s-a moștenit în celelalte limbi romanice); forma *acrum*² < lat. **ecru* (< *eccere*)-*modo* HEM I, 233–234.

Var. *acú* ← *acum*, prin fonetică sintactică CDDE 14 // Lat. *eccum* + *hūc* „încoace” DA (posibil), CDER 65.

Var. *amó*, *amú* ← *acmo*, *acmu* HEM I, 233, TDRG, DA // Lat. *ad modo* PEW 18, CDDE 57.

Fam.: **acúma** adv. „acum” 1612 (DIR B II, 91), var. (Ban.) *acúia*; **acúșa** adv. „îndată” 1780–1801 (Micu, D. 276) ← *acuși*; **acúși** adv. (înv.) „îndată” 1562–1571 (var. *acmúși*, Fragm. Tod. 1¹), var. (înv.) *acúmuși*, *amúși*¹; **acușica** adv. (dim.) 1838 (Gotjan, H. IV, 76) ← *acuși*; ar. **acmóți**, mr. **cmóți**, ir. **acmóce** adv. „acum” 1902 (mr., Papahagi, M², 156; forma ar., 1924–1925, GS II, 57), var. mr. *móți*, ir. *ahmóce*, *cmóce*, *hmóce* ← *acmo* + *-ce* din adv. deictice (cf. *aoa* – *aoațe*, *ncoa* – *ncoațe*, *aclo* – *acloțe*, dr. *aci* – *acice*); **acnúma** adv. (Ban.) „chiar acum” 1896 (Jb. III, 312) ← *acu* + *numa* (contaminație); **amúia**²

[mr. *acmóia* „îndată”, (*a)cmúă*] adv. (Oaş) „acum” 1907 (Candrea, Ț. O.), var. *móia*; **amúma** adv. (Olt.) „acum” 1907 (Pamfile, J. II, 130) ← *amu* + *acuma* (contaminație); mr. **módicmo** „deocamdată” 1935 (Capidan, Megl. III) ← *mo di cmo*.

Cf. **acél**, **acést**, **ací** (s.v. **aíci**), **acoáce**, **acólo**, **acúm**, **aşá**, **atáre**, **acătăre**, **cutáre**, **atát**, **decínde**, **mod**, **acomodá**, **comód**, **comodát**, **módă**, **modél**, **moderá**, **modést**, **módic**, **modificá**.

ACUMBÉNT adj. (bot., despre părți ale plantelor) „culcat – accombant” 1898 (Grecescu, Fl.).

Lat. savant *accumbens*, *-ntem* (cf. fr. *accombant*, engl. *accumbent*), part. prez. al vb. *accumbere* „a se culca” (*ad-* + **cumbere*, păstrat numai în compuse, formă cu infix nazal construită pe radicalul *cub-* din *cubăre* „a sta culcat”).

Cf. **concubină**, **cubículum**, **cuib**, **sculá**, **decúbit**, **incúb**, **incubá**, **incumbá**, **sucombá**.

ACUMÉTRU s.n. „aparat cu ajutorul căruia se măsoară acuitatea auditivă – acumètre” 1930 (Nica, L. Vam.).

Fr. *acoumètre* (< germ.), germ. *Akumeter*, termen creat de savantul german Christian H. Wolke în 1802, pe baza gr. *ἀκούειν* „a auzi” și *μέτρον* „măsură”, cf. H. Feldmann, „Laryngo-Rhino-Otologie” 71 (9), 1992, 477–482.

Fam.: **acumetrie** s.f. „măsurare a acuității auditive cu ajutorul acumetrului” 1962 (DER) < fr. *acoumétrie*, engl. *acoumetry*.

Cf. **acústic**, **métru**.

ACUMINÁT adj. (bot.) „care se termină cu un vârf ascuțit – acuminé” 1898 (Grecescu, Fl. 62).

Lat. savant *acuminatus* (< *acumen* „ascuțit, vârf” < *acus* „ac”), fr. *acuminé*.

Fam.: **subacuminát** adj. „care se termină cu un vârf ușor ascuțit” 1898 (Grecescu, Fl. 107) ← *sub*²- + *acuminat*.

Cf. **ac**, **acícú**, **acuitáte**, **aculéu**, **acupunctură**, **acút**, **áță**.

ACUPRESŪRĂ s.f. „metodă terapeutică (de origine chineză) constând în masarea anumitor puncte ale pielii – acupression (méthode thérapeutique d’origine chinoise, qui consiste en le massage de certains points de la peau)” 1987 (D. enc. psih. III, 114).

Engl. *acupressure* < *acu[puncture]* „acupunctură” + *pressure* „presiune, apăsare” < lat. *pressura* < *premere* „a apăsa” (cuvântul *acupressure* mai apare, în engleză, cu sensul „metodă de a opri o hemoragie prin zănd vasul de sânge cu ajutorul unui ac”, încă din sec. XIX; acest cuvânt, format pe baza lat. *acus* „ac” și *pressura* „apăsare”, nu pare a avea vreo legătură etimologică cu *acupressure* „tip de masaj”).

Cf. **acupunctură**, **presá**, **adprés**, **ampréntă**, **compresă**, **comprimá**, **depresiúne**, **deprimá**, **exprimá**, **imprimá**, **împresurá**, **oprimá**, **presă**¹, **reprimá**, **scréme**, **suprimá**.

ACUPUNCTURĂ s.f. „metodă terapeutică constând în înțeparea pielii cu ace subțiri – acupuncture” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 37^f), var. (înv.) *acupuntură*.

Fr. *acupuncture* < lat. savant *acupunctura* < *acus* „ac” + *punctura* „înțepătură” < *pungere* „a înțepa, a împunge”.

Fam.: **acupunctór** s.m. „specialist în acupunctură, medic care practică acupunctura” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *acupuncteur*; **acupuncturál** adj. (rar) „de acupunctură”

1995 (RL, 30 sept., p. 16, în DCR²); **acupuncturist** s.m. „medic care practică acupunctura” 1984 (Flacăra, 21 sept., p. 8, în DCR²); **electroacupunctură** s.f. „metodă de acupunctură în care acul primește impulsuri electrice” 1977 (RL, 31 nov., p. 6, în DCR¹) < engl. *electroacupuncture* ° // ← *electro-* + *acupunctură* DEX.

Cf. **ac**, **acicul**, **acuitate**, **aculéu**, **acuminát**, **acupresură**, **acút**, **átă**, **apuntamént**, **împúnge**, **punct**, **púnctie**, **contrapúnct**, **poántă**, **pontá**^{1,3}, **pointillism**.

ACURÁT adj. „îngrijit; exact – soigneux; exacte” 1781–1783 (Micu, Log. 92¹).

Germ. *akkurat*, lat. neol. *accuratus* (part. perf. al lui *accurare* „a îngriji” < *ad-* + *curare* „a îngriji” < *cura* „grijă”), it. *accurato*.

Fam.: **acuratéte** s.f. (abstr.) 1821 (var. *acuratés*, Lazăr, T. 37^v), var. (înv.) *acoratéță*, *acuratésă*, *acuratéță* < it. *accuratezza*; var. *acurates* < germ. *Akkuratesse*.

Cf. **curát**¹, **chiurétă**, **cură**, **curátor**, **curiós**, **curopalát**, **procurá**, **procurá**, **procurór**, **securitate**, **sígur**.

ACÚRGE vb. (înv., Trans.) „a ajuta, a sări în ajutor, a veni în fugă – aider; accourir” 1825 (LB), var. *acúre*.

Lat. neol. *accurrere* „a veni în goană, a alerga către, a sări în ajutor” (< *ad-* „la, spre” + *currere* „a fugi”), românizat după *curge*.

Cf. **cúrge**, **coridă**, **coridór**, **corsár**, **córso**, **curántă**, **curánd**, **curént**¹, **curiér**, **currículum**, **cúrsă**¹, **cursív**, **cursór**, **curtiér**, **concurá**, **decúre**¹, **decurént**, **decúrge**, **discúrs**, **excúrsie**, **incursiúne**, **intercurént**, **parcúrge**, **precursór**, **recúrge**, **recurént**.

ACÚSTIC adj. „care emite, transmite și recepționează sunete; referitor la auz – acoustique” 1825 (var. *acusticésc*, Várnáv, L. glosar final; forma *acústic*, 1831, AR, nr. 9, 36).

Fr. *acoustique* < gr. *ἀκουστικός* „referitor la auz” < *ἀκούειν* „a auzi”.

Fam.: **acústică** s.f. „parte a fizicii care se ocupă cu studiul sunetelor; calitatea unei încăperi de a propaga sunetele și de a înlesni perceperea lor” c.1832 (I. Goleșcu, Cond. I, 40¹) < fr. *acoustique*; **acusticián** s.m. „specialist în acustică” 1898 (Cerne, D. M. I, 23) < fr. *acousticien*; **acusticiánă** s.f. „specialistă în acustică” 1955 (DLRLC) ← *acustician*; **acustomát** s.n. „dispozitiv care declanșează înregistrarea pe o bandă magnetică de îndată ce percepe o undă sonoră și oprește automat înregistrarea când undele sonore încetează” 1988 (DEX–S) < germ. *Akustomat* (denumire comercială aparținând firmei germane de electronică Uher); **anacuzie** s.f. „surditate totală” 1969 (D. med.) < fr. *anacousie* (< *a(n)-* < gr. *ἀ(ν)* privativ + *-acousie* < gr. *ἀκουσις* „auz” < *ἀκούειν* „a auzi”); **bioacústic** adj. „referitor la bioacustică” 1982 (D. ecol. 345) ← *bioacustică* (der. regresiv); **bioacústică** s.f. „domeniu interdisciplinar care se ocupă cu studiul producerii, al structurii și al funcției semnalelor acustice la organismele vii” 1978 (DN³) < fr. *bioacoustique*, engl. *bioacoustics*; **diacústică** s.f. „parte a fizicii care studiază propagarea sunetelor prin medii de densități diferite” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *diacoustique* (< *dia-* < gr. *δια-* „prin” + *acoustique*); **disacuzie** s.f. „deficiență a auzului” 1969 (D. med.) < fr. *dysacousie* (< *dys-* < gr. *δυσ-* „rău” + *-acousie* < gr. *ἀκουσις* „auz” < *ἀκούειν* „a auzi”); **electroacústic** adj. „referitor la electroacustică” 1940 (Pușcariu, LR I, 79) < fr. *électro-acoustique*, germ. *elektroakustich*; **electroacústică** s.f. „ramură a acusticii care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers” 1938–1941 (D. Macrea, DR X/1, 166) < fr. *électro-acoustique*, germ. *Elektroakustik*; **hidroacústic** adj. „referitor la hidroacustică” 1975 (I. B.,

9 dec., p. 4, în DCR³, 210) < fr. *hydroacoustique*, engl. *hydroacoustic*; **hidroacústică** s.f. „ramură a acusticii care se ocupă cu producerea și propagarea sunetelor în apă” 1957 (LTR² I, 111) < fr. *hydroacoustique*; **hiperacuzie** s.f. „acuitate auditivă ieșită din comun” 1945 (D. filos.) < fr. *hyperacousie* (< *hyper-* < gr. *ὑπερ-* „peste” + *-acousie* < gr. *ἄκουσις* „auz” < *ἀκούειν* „a auzi”); **hipoacuzic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de hipoacuzie” 1987 (D. enc. psih. I, 65) < fr. *hypoacousique* (< *hypoacousie*); **hipoacuzie** s.f. „slăbire a acuității auzului” 1967 (SMFC IV, 17) < fr. *hypoacousie* (< *hypo-* < gr. *ὑπο-* „sub” + *-acousie* < gr. *ἄκουσις* „auz” < *ἀκούειν* „a auzi”); **infraacústic** adj. (despre vibrații acustice) „a căror frecvență se află sub pragul de percepție a sunetelor” 1961 (LTR² IX, 277) < fr. *infra-acoustique*; **paracuzie** s.f. „anomalie în percepția sunetelor” 1967 (SMFC IV, 17) < fr. *paracousie* (< *para-* < gr. *παρα-* „pe lângă” + *-acousie* < gr. *ἄκουσις* „auz” < *ἀκούειν* „a auzi”); **prezbiacuzie** s.f. „slăbire a auzului la oamenii în vârstă” 1969 (D. med.) < fr. *presbyacousie* (< *presby-* < gr. *πρέσβυς* „bătrân” + *-acousie* < gr. *ἄκουσις* „auz” < *ἀκούειν* „a auzi”); **stereoacústică** s.f. „percepție a sunetelor cu identificarea direcției de unde vin acestea” 1955 (LTR¹ VI) < fr. *stéréo-acoustique* (< *stéreo-* „referitor la volum, la corpuri tridimensionale” < gr. *στερεός* „solid” + *acoustique*); **termoacústic** adj. „referitor la termoacustică” 1965 (LTR² XVII, 248) < fr. *thermo-acoustique*; **termoacústică** s.f. „parte a acusticii care se ocupă cu transformarea căldurii în energie sonoră” 1965 (LTR² XVII) < fr. *thermo-acoustique*; **ultraacústic** adj. „referitor la ultraacustică, la ultrasunete” 1964 (LTR² XV, 505) < fr. *ultraacoustique*; **ultraacústică** s.f. „parte a acusticii care se ocupă cu studierea ultrasunetelor” 1957 (LTR² I, s.v. *acustică*) < fr. *ultraacoustique* (< *ultra[son]* „ultrasunet” + *acoustique*).

Cf. **acumétru**.

ACÚT adj. „(despre sunete) ascuțit, înalt; (despre accente) ascuțit; (despre boli, senzații) intens, brusc – (en parlant de sons, de maladies, de sensations, d’accents) aigu” 1815 (Budai-Deleanu, O. 611).

It. *acuto*, lat. neol. *acutus* (part. perf. al lui *acuere* „a ascuți” < *acus* „ac”).

Fam.: **acutiză** vb. refl. „a deveni acut” 1963 (V. rom., nr. 10, 106); **postacút** adj., s.m. (med.) „(persoană) care a depășit o stare malativă critică” 1974 (RL, 15 mai, p. 1, în DCR¹, 114) ← *post*³- + *acut*; **subacút** adj. (despre boli) „cu simptome relativ slabe” 1892 (Babeș, O. A. I, 293) ← *sub*²- + *acut*, după fr. *subaigu*; **supraacút** adj. (despre boli) „cu evoluție foarte rapidă” 1910 (Bianu, D. S. 583) ← *supra*²- + *acut*, după fr. *suraigu*.

Cf. **ac**, **acicul**, **acuităte**, **aculéu**, **acuminát**, **acupunctură**, **agasă**, **ascuți**, **ăță**.

ACUZĂ vb. „a învinui, a deschide o acțiune juridică împotriva cuiva, a imputa cuiva o vină, o faptă rea; (med., despre pacienți) a declara existența unui simptom; (livr.) a vădi, a indica – accuser” 1776 (doc. apud Urechia, I. R. II, 302).

Fr. *accuser*, it. *accusare*, lat. neol. *accusare* (< *ad-* + *causa* „motiv, cauză, proces”).

Fam.: **acuzabil** adj. „care poate fi acuzat” 1848 (Negulici, V.) < fr. *accusable*; **acuzát** s.m. „persoană învinuită (într-un proces)” 1794 (Calend. Viena, 37); **acuzátă** s.f. „femeie învinuită (într-un proces)” 1875 (Mon. of., 21 mar.); **acuzatór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care acuză” 1845 (Cipariu, apud Barițiu, C. IV, 241) < fr. *accusateur*; **acuzáție** s.f. (abstr.) 1837 (AR, nr. 55, 237²) < fr. *accusation*, lat. neol. *accusatio*, *-onem*; **acúză** s.f. (abstr.) 1856 (I. Maiorescu, apud Barițiu, C. I, 394) ← *acuza* (der. regresiv); **autoacuză** vb. refl. „a se acuza pe sine” 1966 (Scânteia, 7 oct., p. 6, în DCR²) < fr.

autoaccuser; **autoacuzáție** s.f. (abstr.) 1934 (Ionescu, Nu, 102) < fr. *auto-accusation*; **coacuzát** s.m. „persoană acuzată împreună cu altcineva în același proces” 1906 (Alexi, DRG²) ← *co-* + *acuzat*, după fr. *coaccusé*; **coacuzátă** s.f. 1931 (CADE) ← *coacuzat*; **contraacuzáție** s.f. „răspuns la o acuzație prin altă acuzație” 1936 (DA) < fr. *contre-accusation*; **inacuzábil** adj. „care nu poate fi acuzat” 1978 (DN³) < fr. *inaccusable*.

Cf. **acuzatív, căuză, cozerie, recuzá, scuzá**.

ACUZATÍV s.n. „caz gramatical a cărui funcție specifică este complementul direct – accusatif” 1787 (ca adj. în expresia *cădere acuzativă*, Văcărescu, Gr. 101).

Fr. *accusatif*, lat. neol. *accusatiuus* (*casus*), format pe baza lui *accusare* „a acuza” după gr. *αἰτιατική* (*πτῶσις*) „caz al efectului” < *αἰτιατόν* „efect” (neutru adjectivului *αἰτιατός* „cauzat”) < *αἰτιάσθαι* „a acuza; a declara drept cauză” < *αἴτια* „cauză, acuzație”, *αἴτιος* „responsabil de”. În latină, cuvântul *αἰτιατική* a fost în mod greșit raportat direct la *αἰτιάσθαι*, luat cu sensul „a acuza” (de unde etim. pop. a lui Varro: *casus accusandi*).

Cf. **acuzá, căuză, cozerie, recuzá, scuzá**.

ACVA-, **ACVI-** el. de comp. „(referitor la) apă – aqua-, aqui-”.

Lat. *aqua-*, *aqui-* (< *aqua* „apă”), intrat și prin împrumuturi din fr., it.

Cf. **ápă, adăpá, apedúct, acuarélă, acvacultúrá, acvadág, acvafóрте, acvanaút, acváriu, acvátic, acvatíntă, acvatipíc, acvifér**.

ACVACULTÚRĂ s.f. „creștere a plantelor și a animalelor acvatice în scopul comercializării lor – aquaculture” 1975 (RL, 21 apr., p. 6, în DCR²).

Fr. *aquaculture* (probabil după engl. *aquaculture*).

Cf. **acva-**, **ápă, cultúrá** (s.v. **cult¹**).

ACVADÁG s.n. „soluție de grafit coloidal folosită ca strat conductor la tuburile catodice – solution de graphite colloïdal utilisée comme couche conductrice dans les tubes cathodiques” 1951 (scris *aquadag*, Man. ing. chim. I, 767).

Engl. *Aquadag*, nume comercial, abreviere din *Aqueous Deflocculated Acheson Graphite* „grafit defloculat apos, marca Acheson”.

Cf. **acva-**, **ápă**.

ACVAFÓRTE s.f. invar. „procedeu de gravură care constă în corodarea unei plăci de cupru (pe care, în prealabil, s-a trasat un desen) cu ajutorul acidului azotic – procédé de gravure à l’eau forte” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

It. *acquaforte* < lat. med. *aqua fortis* „acid azotic” (propriu-zis „apă tare”).

Fam.: **acvafortíst** s.m. „gravor în acvaforte” 1906 (DA) < fr. *aquafortiste*, it. *acquafortista*; **acvafortístă** s.f. 1906 (DA) ← *acvafortist*.

Cf. **acva-**, **ápă, foárte, fort, fórtă, a fortióri, confórt, efórt**.

ACVANAÚT s.m. „specialist în scufundări făcute cu scopul de a cerceta mediul marin – aquanaute” 1967 (Șt. și tehn., nr. 7, p. 36, în DCR³).

Fr. *aquanaute* < *aqua-* (< lat. *aqua* „apă”) + *-naute* (< lat. *nauta* „navigator” < gr. *ναύτης* < *ναῦς* „navă, corabie”, dublet etim. al lat. *nāuis*).

Fam.: **acvanaútă** s.f. 1988 (DEX-S); **acvanaútíc** adj. „referitor la scufundările făcute cu scopul de a cerceta mediul marin” 1976 (Scânteia, 8 apr., p. 4, în DCR¹) < fr. *aquanautique*.

Cf. **acva-**, **ápă**, **aeronaútíc**, **argonaút**, **astronaút**, **cosmonaút**, **motonaútícă**, **naútíc**.

ACVÁRIU s.n. „bazin de sticlă în care se țin plantele sau animalele acvatice – aquarium” 1822 (Bobb, DRLU I), var. *acuáriu*.

Fr. *aquarium*, it. *acquario*, lat. neol. *aquarium* „rezervor de apă” (< *aqua* „apă”).

Fam.: **acvaríst** s.m. „persoană care se ocupă cu creșterea viețuitoarelor în acvariu” 1966 (RL, 21 dec., p. 2, în DCR²) < germ. *Aquarist*, fr. *aquariste*, sau ← *acvariu*; **acvarístă** s.f. 1978 (DN³) ← *acvarist*; **acvarístícă** s.f. „creșterea viețuitoarelor în acvariu” 1968 (I. B., 24 sept., p. 1, în DCR²) < germ. *Aquaristik*.

Cf. **acva-/acvi-**, **acuarélă**, **acvátíc**, **adăpă**, **ápă**, **apedúct**.

ACVÁTIC adj. „de apă, care trăiește în apă – aquatique” 1794 (var. *acátíc*, Critil², 45), var. *acuátíc*.

Fr. *aquatique*, it. *acquatico*, lat. neol. *aquaticus* (< *aqua* „apă”).

Fam.: **subacvátíc** adj. „care se află, se petrece sub apă; care se referă la mediul existent pe fundul apelor” 1942 (M. enc. agr. IV, 660) ← *sub*²- + *acvatic*, după fr. *sous-aquatique*, sau < fr. *subaquatique*.

Cf. **acva-/acvi-**, **acuarélă**, **acváriu**, **adăpă**, **ápă**, **apedúct**.

ACVATÍNTĂ s.f. „procedeu de gravură (de tipar) cu acid azotic, care imită desenul în tuș; gravură obținută prin acest procedeu – aquatinte” 1840 (var. *acuatínta*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 15), var. *aqua-tinta*.

It. *acquatinta* < *aqua* „apă” (< lat. *aqua*) + *tinta* „vopsită”, part. lui *tingere* < lat. *ting(u)ere* „a muia, a îmbiba, a impregna, a colora”.

Cf. **acva-**, **ápă**, **acuarélă**, **acváriu**, **acvátíc**, **adăpă**, **apedúct**, **întíngere**, **tíntură**.

ACVATIPÍE s.f. „procedeu de tipar folosit în artă, care imită pictura în acuarelă – aquatypie” 1957 (LTR² I).

Fr. *aquatypie* (cuvânt rar) < *aquatype* (numele unui aparat prezentat la Expoziția universală de la Paris, în 1900, de tipograful P. Orsoni) < *aqua-* < lat. *aqua* „apă” + *-type* < gr. *τύπος* „marcă, amprentă”, posibil și germ. *Aquatypie*, rus *akvatipija*.

Cf. **acva-**, **ápă**, **tip**, **-tipíe**, **tipár**.

ACVIFÉR adj. „care conține apă – aquifere” 1900 (var. *aquifer*, Enc. rom. II, 77).

Fr. *aquifère* < *aqui-* (< lat. *aqui-/aqua-* < *aqua* „apă”) + *-fère* (< lat. *-fer* < *ferre* „a purta”).

Cf. **acva-/acvi-**, **ápă**, **-fer**.

ÁCVILĂ s.f. „vultur – aigle” 1832 (var. *áchilă*, Bojincă, A. I, 93), var. (înv.) *ácuilă*.

Lat. neol. *aquila*, it. *aquila* (< lat.).

Fam.: **acvilidă** s.f. (mai ales la pl.) „familie de păsări răpitoare, având ca tip principal acvila” 1931 (scris *aquilide*, pl., Anal. Dobr. 33) < lat. savant *Aquilidae* (pl.), fr. *aquilidés*; **acvilín** adj., în expr. *nas ~* „nas de forma unui cioc de acvilă”, *privire ~ă* „privire ageră ca a acvilei” 1840–1842 (Heliade-Rădulescu, O.², III, 85), var. *acuilín* < fr. *aquilin*, lat. neol. *aquilinus*, propriu-zis „de acvilă”.

Dublet etim.: **áceră**.

ACVILÓN s.n. (livr.) „vânt de miazănoapte, crivăț; punctul cardinal nord – aquilon” 1703 (var. *acfilón*, FN, 119), var. *acuilón*, *aquilón*.

Lat. neol. *aquilo*, *-onem*, fr. *aquilon*.

ACVITANIÁN s.n., adj. (geol.) „primul etaj al miocenului – aquitanien” 1957 (LTR² I, 112).

Fr. *aquitanien*, denumire creată pe baza top. lat. *Aquitania*.

ADACTILÍE s.f. „malformație congenitală care constă în absența tuturor degetelor – adactylie” 1969 (D. med.).

Fr. *adactylie*, creat pe baza gr. *ἀ-*, prefix privativ, și *δάκτυλος* „deget”.

Cf. **dactilo¹**-, **dactil²**, **dactil¹**, **dactilită**.

ADÁGIO adv., s.n. (muz.) „(în) tempo lent; piesă muzicală executată în acest tempo – adagio” 1838–1840 (Negruzzi, O. I, 51).

It. *adagio* < *ad agio*, propriu-zis „cu comoditate” < fr.-prov. *aize* „comoditate” < lat. *adiacens*, part. prez. substantivizat al vb. *adiacere* „a fi situat lângă, a se întinde lângă” < *ad-* + *iacere* „a zăcea, a sta întins”, format pe același radical cu *iacere* „a arunca”.

Fam.: **adagiétto** adv., s.n. „puțin mai repede decât adagio; piesă muzicală executată în acest tempo” 1905 (Tim. Popovici, D. M.) < it. *adagietto*.

Cf. **adiacént**, **zăcea**, **abjéct**, **aiéptá²**, **înieptá**, **petréce**, **treáptă**, **tréce**, **adjectív**, **conjectură**, **dejéctie**, **disjéct**, **ejaculá**, **ejéctie**, **injéctie**, **interjéctie**, **obiéct**, **proiéct**, **rejéctie**, **subiéct**, **traiéct**.

ADÁGIU s.n. „sentință, maximă – adage” 1667–1669 (var. *adághiu*, C. Cantacuzino, N. Î. 112¹), var. *adágheu*.

Lat. neol. *adagium* (format pe același radical ca *aiō* „a afirma, a spune *da*”), ulterior și fr. *adage*.

ADALÍU s.m. (înv., rar) „locuitor al unei insule, în raialele turcești – habitant d’une île, dans les provinces turques” 1742 (Cond. Mav. II, 141), var. *adaláu*, *adaláu*.

Tc. *adali* < *ada* „insulă”.

ADAMÁNT s.n. (înv.) „diamant – diamant” 1643 (Varlaam, Caz. 456), var. (Trans.) *adiamánt*, *adiemánt*, *adimánt*, *aghimánt*.

Slavon *adamanŭtŭ* < gr. *ἀδάμας*, *-αυτος* „metal foarte tare, oțel; diamant”, propriu-zis „neînving” < *ἀ-* privativ + *δανίναται* „a învinge”. Var. *adiemant*, *aghimant*, *adimant*, prin încrucișare cu *ghemant*, *diemant* (< magh. *gyémánt* „diamant”). Var. *adiamant*, prin încrucișare cu *diamant*.

Fam.: **adamantín** adj. „de diamant, strălucitor ca diamantul, (fig., la Dosoftei) (om) înzestrat cu o mare tărie de caracter; (med.) referitor la smalțul dentar” 1683 (Dosoftei, V. S. mart. 42^v, atestare izolată; ulterior, 1844–1847, CAS, 205) < lat. neol. *adamantinus* (< gr. *ἀδαμάντινος* < *ἀδάμας*), fr. *adamantin*; **adamantínă** s.f. (anat.) „smalț dentar” 1969 (D. med.) ← *adamantin*.

Cf. **almás**, **demantóid**, **diamánt**.

ADAMÁSCĂ¹ s.f. (bot.; Mold.) „barba-boierului – Ajuga Laxmanni” 1887 (HEM), var. *adămească*.

N.pr. *Adam* Avram, NCE, 19–20.

Cf. **adamí**, **adámic**.

ADAMÍ vb. refl. (rar) „a se îmbăta – se griser” 1901 (Zanne, Prov. VI, 469).

N.pr. *Adam*.

Cf. **adamáscă**, **adámic**.

ADÁMIC adj. „care se referă la Adam, specific lui Adam; (fig.) originar – adamique” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 15).

Fr. *adamique* < n.pr. *Adam*.

Fam.: **adamíán** adj., s.m. (rar) „adamit; adamic” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *adamien* și (pentru sensul „adamic”) ← n.pr. *Adam*; **adamísm** s.n. „doctrina adamitilor; curent literar din Rusia, de la începutul sec. XX, care pleda pentru elementul biologic primitiv, natural, în opoziție cu organizarea rigidă a societății” 1913 (Vinea, O. IV, 33) < fr. *adamisme*; **adamít²** s.m. „membru al unei secte gnostice din primele secole ale creștinismului, caracterizată prin dorința de a imita viața lui Adam înainte de căderea în păcat, de unde refuzul de a purta haine”, adj. „adamic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 15) < fr. *adamite*, împr. din lat. med. *Adamita(e)* < gr. *Ἀδαμίται* < n.pr. *Ἀδάμ*; **adamítă** s.f. 1966 (DN²) ← *adamit²*; **adamíteán** adj. (înv.) „adamit” 1678 (Cheia în. 56) < gr. neol. *Ἀδαμίτης*, adaptat la derivatele în *-ean*; **adamític** adj. (rar) „adamic; referitor la adamiti” 1877 (Slavici, O. X, 33, 37) < fr. *adamitique*, germ. *adamitisch*; **adámicésc** adj. (înv., rar) „care se referă la Adam, specific lui Adam” 1826 (Iordachi Hagiu, Stih. 58) ← n.pr. *Adam*.

Cf. **adamáscă**, **adamí**.

ADAMÍT¹ s.n. „arseniat hidroxid de zinc natural – adamite” 1983 (Pârvu, M. R.).

Engl. *adamite*, fr. *adamite*, nume dat după mineralogul francez Gilbert-Joseph Adam.

ADAMSÍTĂ s.f. „compus organic (C₁₂H₉AsClN) folosit ca gaz lacrimogen și vomitiv – adamsite” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *adamsite* < engl. *Adamsite*, de la numele chimistului american Roger Adams, care a sintetizat compusul în 1918.

ADAPTĂ vb. „a (se) transforma pentru a corespunde anumitor cerințe; a (se) obișnui, a (se) acomoda; (biol., despre organisme, refl.) a se transforma treptat, de-a lungul generațiilor, pentru a putea trăi într-un anumit mediu – (s’)adapter” 1781 (Urbariu, 11).

Lat. neol. *adaptare* (< *ad-* + *aptare* „a aplica, a echipa” < *aptus* „atașat, legat”, part. perf. al vb. *apere* „a lega, a atașa”), fr. (*s’*)*adapter*.

Fam.: **adaptábil** adj. „care se poate adapta ușor” 1881 (Eminescu, O. XII, 54) < fr. *adaptable*; **adaptabilitáte** s.f. (abstr.) 1880 (Eminescu, O. XI, 252) ← *adaptabil* sau < fr. *adaptabilité*; **adaptatív** adj. (biol., psih.) „care ține de adaptare” 1913 (V. rom. XXXI, 254) < fr. *adaptatif*, ulterior și engl. *adaptive*; **adaptatór** s.m. „persoană care adaptează (o operă literară, o concepție), (spec.) persoană care transpune în formă teatrală sau cinematografică o operă literară” 1886–1909 (Măiorescu, P. F. II, 299) < fr. *adaptateur*; **adaptáție** s.f. (abstr.) 1876–1877 (Conta, O. F. 194), var. *adaptațiune* < fr. *adaptation*;

adaptív adj. (rar) „de adaptare” 1912 (N. Rev. R. XIII, nr. 3, 38) < fr. *adaptif*;
adaptométru s.n. „aparat care măsoară viteza de adaptare a retinei la variațiile de intensitate a luminii” 1969 (D. med.) < fr. *adaptomètre*, posibil și engl. *adaptometer*;
adaptór¹ s.n. „dispozitiv intermediar de conexiune directă între două (sau mai multe) sisteme sau subsisteme cu caracteristici diferite” 1955 (DLRLC) < engl. *adapter/adapter* ° // fr. *adapteur* DEX (dar cuvântul obișnuit în fr. este *adaptateur*); **adaptór**² s.m. (rar) „persoană care adaptează, adaptator” 1920 (Pârvan, I. F. 81) < fr. *adapteur*, ulterior și engl. *adapter/adapter*; **autoadaptă** vb. „a se adapta fără ajutorul cuiva” 1962 (Contemp., 17 aug., p. 7, în DCR²) ← *auto*¹- + *adapta*; **dezadaptă** vb. „a pierde sau a face să își piardă caracteristicile dobândite într-un proces de adaptare” 1907 (Ibrăileanu, O. IV, 206) < fr. *désadapter*; **inadaptabil** adj. „care nu se poate adapta” c.1880 (Eminescu, O. XIII, 568) < fr. *inadaptable*; **inadaptabilitate** s.f. (abstr.) c.1880 (Eminescu, O. XIII, 568) ← *inadaptable* sau < fr. *inadaptabilité*; **inadaptare** s.f. „imposibilitate de a se adapta” 1926 (Lovinescu, Ist. lit. I, 23) ← *in-* + *adaptare*, după fr. *inadaptation*; **inadaptat** adj. „care nu s-a adaptat” 1928 (Lovinescu, Ist. lit. IV, 44) ← *in-* + *adaptat*, după fr. *inadapté*; **neadaptare** s.f. „inadaptare” 1901 (Dobrogeanu-Gherea, O. C. III, 353) ← *ne-* + *adaptare*, după fr. *inadaptation*; **readaptă** vb. „a (se) adapta din nou” 1935 (Teodoreanu, O. A. V, 192) ← *re*²- + *adapta*.

Cf. **adépt**, **amént**, **apt**, **artilérie**, **coaptăție**, **cópulă**, **cuplét**, **cúplu**, **inépt**.

ADĂPĂ [ar.; mr. (*an*)*dăpári*; ir. *dapá*] vb. „a da apă (unui animal); (refl., despre animale) a bea apă – abreuver, faire boire” c.1500 (Psalt. Hur. 117).

Lat. *adaquāre* (< *aqua* „apă”), cf. it., sd., v.fr., occ., ptg. REW 147.

Fam.: **adăpát** s.n. (abstr.) 1853 (Litinski, M. 113); **adăpăciune** s.f. (abstr., înv., rar) 1818 (Budai-Deleanu, Lex.); **adăpătoare** s.f. „locul unde se adapă vitele” 1582 (PO, 103); **adăpătór** adj. „care (se) adapă” 1640 (Ceaslov rom. 104); **adăpătós** adj. „care adapă din belșug; bogat în apă” 1760–1761 (var. *adăpătós*¹, Biblia, I, 47) ← *adăpat* (supin); var. *adăpătós*¹, posibil după *adăpătós*² (= *adăpostos*); **adăpătúră** [ar.; mr. *dăpătúră*] s.f. (abstr., înv.) c.1650 (Anon. Car.); **adăpói** s.n. (mil.) „adăpat” 1939 (SDLR) ← *adăpa* °, poate infl. de rus. *vodopoj* „adăpătoare” SDLR.

Cf. **ăpă**, **acva-**, **acvi-**, **acváriu**, **acvátic**, **apedúct**.

ADĂPÓST s.n. „loc ferit, menit să apere de intemperii, primejdii – abri” 1581 (Coresi, Ev. 45).

Lat. *ad dēpos(i)tum*, propriu-zis „la loc sigur” (*dēpositum* < *dēpōnere* „a pune jos; a pune la loc sigur” < *dē-* + *pōnere* „a pune”) TDRG, PEW 21, DA, CADE, REW 2573, CDER 70, DEX; mai puțin probabil, din motive semantice, lat. *ad-appos(i)tum* (< *appōnere* „a pune lângă”) CDDE 15, SDLR, DEX // Lat. *ad-pos(i)tum* CDED I, 221, HEM I, 285.

Fam.: **adăpostá** vb. (rar) „a adăposti” 1680 (Dosoitei, Psalt. sl.-rom. 48^v); **adăposteală** s.f. „adăpost; odihnă” 1643 (Varlaam, Caz. 45) ← *adăposti*; **adăpostí** vb. „a pune la adăpost” 1566 (Coresi, L. 150); **adăpostít** s.n. (abstr.) 1907 (DA) ← *adăposti*; **adăpostitór** adj. „care adăpostește” 1639 (Paraclis, 245) ← *adăposti*; **adăpostitúră** s.f. „adăpost, adăpostire” (forma *adăpostúră*, poate greșeală de tipar DA) 1581 (Coresi, Ev. 45) ← *adăposti*; **adăpostós** adj. (inv., rar) „care adăpostește” sf. sec. XVIII (var. *adăpătós*², Îns. ms. III, 92).

Cf. **depune**^{1,2}, **deponent**¹, **depou**, **depozit**, **pune**, **apozitie**, **apune**, **compóst**¹, **compostá**¹, **compót**, **compound**, **compune**, **despune**, **dispune**, **expune**, **impostór**, **impune**, **post**¹, **postură**, **poză**, **pozitiv**, **pozitie**, **prepozitie**, **presupune**, **răpune**, **spune**, **supune**, **transpune**.

ar. **ADĂRĂRE** [mr. *dărări*] vb. „a face; a aranja – faire; arranger, parer” 1797 (Ucuta, „Nέα Παιδαγωγία”, apud Papahagi, Scr. 79).

Et. nes., probabil el. de substrat, de la radicalul i.-e. **der(ā)-*, cf. gr. *δρᾶν* „a face”, lit. *daryti* „a face, a drege” Th. Capidan, *Langue et littérature I*, 1940, 95–100, Russu, *Etnogeneza*, 304–305 (care adaugă și un posibil etimon i.-e. **dhē-l- < *dhē* „a pune, a face”, cf. v.sl. *dělo* „lucru, treabă”). Posibil păstrat și în dacorum. în subst. *dară* (NV Trans.) „treabă”. // Lat. *dolāre* „a ciopli”, de unde **(a)doaru > adaru* Papahagi, Scr. 187 (însă acest verb s-a moștenit în forma *dură*² „a construi, a alcătui”, mr. *durări* „a tăia lemne”); lat. **adarāre < arāre* „a ara” S. Pușcariu, *Conv. lit.* 38, 250, CDDE 72.

ADĂSTĂ [ar.] vb. (înv.) „a sta în așteptare – être dans l’attente, attendre longuement” 1559–1560 (Cod. Bratul, 290).

Lat. (târziu) *adastāre* (< *ad-* + *astāre* „a sta în picioare (lângă, la), a fi de față” < *ad-* + *stāre* „a sta”) TDRG, PEW 22, DA, CADE, SDLR, CDER 72, DEX, cf. v.it. REW 148 // Lat. *astare* (= *adstare*) CDED I, 263; lat. *ad-ab-stare* LM.

Fam.: **adăstăt** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **adăstătór** adj. „care așteaptă” 1793 (Urechia, I. R. V, 190).

Cf. **sta**, **abstá**, **antíste**, **circumstántă**, **constá**, **constatá**, **contrást**, **costá**¹, **custá**¹, **distántă**, **instántă**, **obstácol**, **rest**, **arestá**, **arét**³, **stabil**, **stántă**, **stat**^{1,2}, **stativ**, **statuá**, **statuie**, **statură**, **stăție**, **stául**, **substántă**.

ADĂTUÍ vb. (NV Trans., Criș., Mar.) „a înșela, a ademeni, a purta cu vorba; a aranja, a pune la punct; a întărâta, a ațâța, a răscula – tromper, leurrer, attirer; arranger; inciter, exciter, amener” 1907 (Candrea, T. O. 36, 47), var. *adăli*, *adăhui*, *odătuí*.

Magh. *vadít* „a întărâta, a răscula” (< *vad* „sălbatic”) Tamás, EW. Var. *adăhui*, prin substituirea finalei, după verbele în *-ăhui* °. Var. *adăli* ← *adăhui*.

ADĂU s.n. (Trans., Ban.; înv.) „impozit – contribution, redevance” c.1650 (Anon. Car.), var. *dău*.

Magh. *adó* (< *ad* „a da”).

Cf. **ademánă**.

ADĂUGĂ [ar. *adăvdzire*, *adăvdzeare*, *adăvgăre*, *adăvdzire*; mr. *dăvdziri*] vb. „a pune în plus; a spune sau a scrie ceva în continuare sau în completare – ajouter” c.1500 (var. *adăuge*, Psalt. Hur. 121), var. *adăogă*, *adăugi*, *dăogă*.

Lat. *adaugere* (= *adaugēre* < *ad-* + *augēre* „a spori”), cf. v.fr. REW 149.

Fam.: **adăos** s.n. „ceea ce se adaugă la ceva, supliment, completare” 1559–1560 (Cod. Bratul, 455), var. *adăus* ← *adauge* (= *adăuga*); **adăosătúrá** [mr. *dăfsătúrá*] s.f. (înv.) „adaos” 1567–1568 (var. *adausătúrá*, Coresi, T. Ev. – Mol. 250¹) ← *adauge* (part. *adaos*); **adăosúrá** s.f. (înv.) „adaos” 1682 (Dosoitei, V. S. nov. 177¹) ← *adauge* (= *adăuga*), part. *adaos*; **adăoșág** s.n. (înv.) „impozit suplimentar (pe vremea fanarioșilor)” 1743 (Neculce,

L. 422) ← *adaos*; **adăugăciós** adj. (înv., rar, Trans.) „(modul) conjunctiv; adjectiv” 1822 (var. *adăogăciós*, Bobb, DRLU I), calc după lat. *subiunctiuus* sau *coniunctiuus* „conjunctiv” (< *subiungere* „a împreuna, a adăuga, a subordona” / *coniungere* „a lega împreună, a atașa”), respectiv (*nomen*) *adiectiuum* „(nume) pus alături, adjectiv”; **adăugământ** [ar. *adăvgămîntu*] s.n. (înv.) „adaos” 1822 (var. *adăogământ*, Diaconovici-Loga, Gr. rom. 203); **adăugător** adj., s.n. (înv.) „care (se) adaugă; adjectiv; (rar, despre moduri) conjunctiv” c. 1660–1670 (var. *adăogător*, Staicu, Lex. 246^f), var. *adăogitor*, *adăugitor* ← *adăuga*, cu sensul gram. „adjectiv” după gr. *ἐπιθετον* (*övoμα*), lat. (*nomen*) *adiectiuum* „(nume) pus alături”, cu sensul „conjunctiv” după it. *congiuntivo*, lat. *subiunctiuus* sau *coniunctiuus* (< *subiungere* „a împreuna, a adăuga, a subordona” / *coniungere* „a lega împreună, a atașa”); **adăugătură** [ar. *adăvgătūră*] s.f. (înv.) „adaos” 1639 (Paracelis, 244), var. *adăogătūră*, *adăugitūră*; **adăugeală** s.f. (rar) „adaos” 1905 (Iorga, N. rom. Bas. 74); **supraadăugă** vb. „a adăuga și mai mult” 1910 (Antoniade, F. B. 36) ← *supra*²- + *adăuga* (după fr. *surajouter*).

Cf. **agurá**, ar. **amintăre**, **augmentá**, **augúr**, **áugust**¹, **augúst**², **agúst**, **agustós**, **autór**, **autoritate**, **autorizá**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr**¹, **ursúz**.

ADĂUȘ adj. (Bih., despre vite) „care respiră greu – haletant (se dit du bœuf)” 1896 (Rev. Crit. Lit. IV, 336).

Et. nes., probabil magh. *dühös* „furios; în călduri” (< *düh* „furie”) DA.

ADÂNC [ar.] adj., s.n. „(despre ape, cavități sau lucruri concave) al cărui fund se află la o distanță mare de marginea de sus, de suprafață; aflat în ceva, la mare distanță de suprafață sau de margine; (fig., despre senzații, sentimente) puternic, profund; (fig.) care ține de esența, de fondul lucrurilor, temeinic, profund, serios; (despre sunete) grav, jos; (s.n.) parte a unui lucru situată la mare distanță de suprafață (în jos) sau de margine – profund, bas” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 65^r).

Lat. **adancus* < *aduncus* „încovoiat, curbat” (< *uncus* „încovoiat; cârlig, ancoră”; păstrat în cors. *aonco* REW 210a) + *ancus*, atestat cu sensul „cu brațul încovoiat, neputând fi îndreptat” (cu urmași romanici incerti: cors., sd. *anca* „șold, gambă”, tratați de REW 446 ca proveniți din *ancus*, reprezintă probabil germanicul **hanka*, cf. Wagner, DES) PEW 25, DA, REW 144 (probabil); formele *ancus* și *uncus* provin de la același radical i.-e. (DELL). Evoluția semantică a fost „curbat” > „concav” > „adânc”. Etimonul *aduncus*, fără influența lui *ancus*, a fost propus de TDRG, CDDE 17, SDLR, CDER 82, DEX, dar schimbarea vocalei este greu de explicat. CDDE 17 propune *u>â* în formele neaccentuate ale verbului *adânca*. CDER 82 citează *lungo* > *lângă*, dar în acest caz schimbarea se poate explica prin folosirea atonă, ca prepoziție (ca în *contra* > *cătră*).

Fam.: **adâncă**¹ vb. (înv.) „a (se) adânci” 1551–1558 (Psalt. Vor. 115) < lat. **adancāre* = *aduncāre* „a se încovoia” DA, CDDE 18 (doar *aduncāre*), cf. it. dial. (Lucca) *aoncare* REW 210, sau ← *adânc* CDER 82; ar. **adâncă**² [mr. *dăncă*] adv. „adânc” 1905 (Papahagi, B. 186), var. *adancă*, *dancă*, *dâncă*; **adâncăt** adj., s.n. (înv.) „adânc” 1532 (top. *Adâncata*, DERS) ← *adânca*¹; **adâncătură** s.f. (înv.) „adâncitură” 1559–1560 (Cod. Bratul, 251) ← *adânca*¹; **adâncél** adj. (dim., rar) 1840 (I. Golescu, B. 129); **adânci** vb. „a face ceva mai adânc; (refl.) a se cufunda în, a pătrunde în adâncime, (fig.) a se intensifica” 1678–1689 (Danovici, Cronograf, I, 192) ← *adânca*¹ HEM I, 276, DA sau ← *adânc* TDRG, CDDE 17, CDER 82, DEX; **adâncime** s.f. (abstr.) prima jum. a sec. XVII (Neagoe,

Înv. 306); **adâncitór** adj., s.n. „care adâncește; (tehn.) unealtă pentru prelucrarea suprafețelor prin așchiere” 1906 (DA) ← *adânci*; **adâncitură** s.f. „parte adâncită, scobită a unei suprafețe” c.1870 (Eminescu, O. VII, 304) ← *adânci*; **adâncós** [ar. și *aduncós*] adj. (rar) „adânc” 1863 (Bolintineanu, O. VI, 400); **adâncușór** adj. (dim., rar) 1906 (DA); **adâncúț** adj. (dim.) 1870 (CDED I, 4).

Dublet etim.: **adúnc**.

ADDÉNDA s.f. „ceea ce se adaugă la o lucrare pentru a o completa – addenda” 1892 (Urechia, I. R. II, 519).

Lat. neol. *addenda* „(lucruri) de adăugat”, n.pl. al gerundivului verbului *addere* „a adăuga”, format cu prefixul *ad-* de la radicalul i.-e. **dheH₁-* „a pune”, păstrat numai în compuse și confundat cu radicalul lui *dare* „a da”.

Cf. **adiatór**, **adiție**, **abscóns**, **ascúnde**, **condimént**, **condít**.

ADECVÁT adj. „corespunzător, potrivit – adéquat” 1842 (Asachi, L.), var. (înv.) *adecuát*.

Fr. *adéquat*, cu forma după etimonul său, lat. *adaequatus*, part. vb. *adaequare* „a face egal, a egaliza, a egala, a compara”, de unde, în lat. creștină, „a corespunde exact” (< *ad-* + *aequare* „a nivela, a face egal” < *aequus* „egal”).

Fam.: **adecvá** vb. „a deveni sau a face să devină adecvat; (refl.) a se potrivi” 1901 (Petică, S. II, 292) ← *adecvat* sau *adecvare* (der. regresiv); **adecváre** s.f. „potrivire” ante 1889 (var. *adecuáre*, Eminescu O. XIV, 276) < fr. *adéquation*, cu echivalarea sufixului; **inadecváre** s.f. „lipsă de adecvare” 1934 (Ionescu, Nu, 136) < fr. *inadéquation*, cu echivalarea sufixului; **inadecvát** adj. „care nu este adecvat” 1876 (var. *inadecát*, LM) < fr. *inadéquat*.

Cf. **echi-**, **echilíbru**, **echinócțiu**, **echitáte**, **echivalá**, **egál**.

ADELFIÉ s.f. (bot.) „reunire a staminelor într-un mănunchi – adelphie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *adelphie*, format pe baza lui *-adelphie* „referitor la stamine” < lat. savant *-adelphus* (< gr. *ἀδελφός* „frate” < **ἀδελφός* < **sm-* „același, împreună, con-” + *δελφός* „uter”), folosit de Linné în compuse ca *diadelphus*, *monadelphus*.

Fam.: **diadélf** adj., s.n. „(despre stamine) care sunt reunite în două fascicule; androceu în care staminele sunt unite în două fascicule” 1871 (LM) < fr. *diadelphie*, lat. savant *diadelphus* (termen folosit de Linné) < gr. *δι-* „dublu” + *ἀδελφός* „frate”; **diadélfia** s.pl. „clasa plantelor cu staminele reunite în două fascicule” 1842 (Caiet, 79^f) < lat. savant *diadelphia* (n.pl.), termen din taxonomia lui Linné; **diadelfie** s.f. „reunire a filetelor staminelor în două fascicule” 1879-1883 (scris *2-adelfie*, Brandza, Fl. 105; scris *diadelfie*, 1898, Enc. rom. I, s.v. *adelfie*) < fr. *diadelphie* < *diadelphie*; **monadélf** adj. „(despre stamine) reunite într-un mănunchi; (despre plante) cu staminele reunite într-un singur fascicul” 1879-1883 (scris *1-adelf(e)*, Brandza, Fl. 105), var. *monoadélf* < fr. *monadelphie*, lat. savant *monadelphus* (termen folosit de Linné) < gr. *μόνος* „singur” + *ἀδελφός* „frate”; **monadélfia** s.pl. „clasa plantelor cu staminele reunite în două fascicule” 1861 (scris *monodelfia*, Barasch, B. 26), var. *monadelfie* < lat. savant *monadelphia* (n.pl.), termen din taxonomia lui Linné; var. *monadelfie* s.f. < fr. *monadelphie*; **monoadelfie** s.f. „reunire a filetelor staminelor într-un singur fascicul” 1898 (Enc. rom. I, s.v. *adelfie*) < fr. *monadelphie*, cu *-o-* refăcut după prefixul *mono-*; **poliadélf** adj. „(despre stamine) reunite în mai multe fascicule; (despre plante) cu staminele reunite în mai multe fascicule” 1898

(Grecescu, Fl. 12) < fr. *polyadelphie*, lat. savant *polyadelphus* (termen folosit de Linné) < gr. *πολύς* „mult” + *ἀδελφός* „frate”; **poliadélfia** s.pl. „clasă de plante cu staminele reunite în mai multe fascicule” 1861 (Barasch, B. 26), var. *poliadelfie*² s.f. < lat. savant *polyadelphia* (n.pl.), termen din taxonomia lui Linné; var. *poliadelfie*² < fr. *polyadelphie*; **poliadelfie**¹ s.f. „reunire a filetelor staminelor în mai multe fascicule” 1898 (Enc. rom. I, s.v. *adelfie*) < fr. *polyadelphie* < *polyadelphie*.

Cf. **diadelfit**, **didélf**.

ADEMĂNĂ s.f. (înv.; Trans.) „dar, mită; camătă – don, cadou, pot-de-vin; usure” c.1500 (var. *adămână*, Psalt. Hur. 97), var. *adămân* s.n. „cadou – cadou”.

Magh. *adomány* „dar” (< *ad* „a da”) CADE, SDLR, CDER 73, Tamas, EW, 54, TDRG^{2,3} // ← *ademeni* HEM I, 305, DA, TDRG¹.

Fam.: **ademeneală** s.f. (abstr.) 1889 (Sevastos, N. 203) ← *ademeni*; **ademeni** vb. „a tenta, a atrage pe cineva, de obicei cu vorbe înșelătoare” 1698 (Cantemir, D. 133), var. (înv.) *adămână*, *adămăni* ← *ademană* DA, CADE, SDLR, CDER 73 // lat. *ad-a manuo* LB; lat. **admanuare* (< *ad manum* „la mână”) HEM I, 305-306; cf. *manus* TDRG¹; ← *moni* CDED II, 202; **ademenit** s.n. (abstr.) 1886 (Conv. Lit. XX, 137) ← *ademeni*; **ademenitor** adj. „care ademenește” 1807 (var. *adămânetóriu*, C. Prav. II, 132) ← *ademeni*; **ademenitură** s.f. (abstr.) 1705 (Cantemir, I. I. 740) ← *ademeni*; **neademenit** adj. „incoruptibil” 1886 (Vlahuță, S. A. II, 93) ← *ne-* + *ademenit*.

Cf. **adáu**.

ADEMPȚIÚNE s.f. (jur., înv.) „revocare a unui testament, a unei donații, a unui stipendiu – ademption” 1862 (Antonescu, D.), var. *ademțiuine*.

Fr. *ademption*, împr. din lat. *ademptio*, -onem < *adimere* „a lua” < *ad-* + *emere* „a cumpăra”, inițial „a lua”.

Cf. **dirimânt**, **exemplu**, **exempt**, **perimá**, **prémium**, **prompt**, **prómppter**, **redempțiune**, **súmă**.

ADÉN(O)- el. de comp. „glandă – glande”.

Fr. *adén(o)*-, gr. neol. *ἀδὴν* „glandă”.

Cf. **adenóm**, **adenopatie**.

ADENÓM s.n. (med.) „tumoare glandulară benignă, constituită din celule epiteliale – adenome” 1888 (var. *adenóma*, Mon. of., nr. 604).

Fr. *adénome* (< *adén(o)*- < gr. *ἀδὴν* „glandă” + *-ome* < gr. *-ωμα*). Var. *adenoma* < lat. savant *adenoma*.

Fam.: **adenită** s.f. „inflamație (acută sau cronică) a ganglionilor limfatici” 1894 (Bacalbașa, S. A. I, 136) < fr. *adénite* (< gr. *ἀδὴν* „glandă” + suf. *-ite*); **adenoid** adj. „care aparține țesutului glandular” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *adénoide* (< *adén(o)* < gr. *ἀδὴν* „glandă” + *-oide* < gr. *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect”); **adenoidită** s.f. „afecțiune provocată de o infecție a țesutului glandular din regiunea rino-faringiană” 1962 (DER) < fr. *adénoïdite*; **adenotomie** s.f. (med.) „îndepărtare pe cale chirurgicală a unui adenom” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *adénotomie* < *adéno-* (< *adénome*) + *-tomie* (< gr. *-τομία* < *-τόμος* < *τέμνειν* „a tăia”, *τομή* „tăiere”); **dacrioadenită** s.f. „inflamație a glandei lacrimale” 1964 (ABC săn.) < fr. *dacryoadénite* (< *dacryo-* < gr. *δακρυο-* < *δάκρυ(ov)* „lacrimă” + *adénite*); **fibroadenóm** s.n. „tumoare glandulară benignă, formată

din celule și fibre conjunctive” 1935 (Parhon, O. V, 166) < fr. *fibroadénome*; **hidradenóm** s.n. „adenom sudoripar” 1969 (D. med.) < fr. *hidradénome* (< *hidr(o)-* < gr. *ἵδρως* „sudoare” + *adénome*); **limfadenită** s.f. „adenită” 1959 (Belea, P. A. 141) < fr. *lymphadénite*; **limfadenóm** s.f. „tumoare a ganglionilor limfatici” 1904 (Enc. rom. III, 1140) < fr. *lymphadénome*.

Cf. **aden(o)-, adenopátie**.

ADENOPATIE s.f. (med.) „boală a glandelor sau a ganglionilor limfatici, care se manifestă prin creșterea în volum și inflamarea acestora – adénopathie” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *adénopathie* < *adén(o)-* (< gr. *ἀδήν* „glandă”) + *-pathie* (< gr. *-πάθεια, πάθος* „ceva suportat, afect, suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a fi afectat, a păți, a suferi”).

Cf. **aden(o)-, adenóm, -patie, antipátie, apátie, empatie, pátimă, pátos, simpatie**.

ADÉPT, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care aderă la o idee, la o doctrină etc., partizan – adept” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 16).

Fr. *adepte*, inițial „(alchimist) inițiat” < lat. med. *adeptus*, part. lui *adipisci* „a atinge, a dobândi” < *ad-* + *apisci* „a atinge, a dobândi” < (arhaic) *apere* „a atășa”.

Cf. **adaptá, amént, apt, artilérie, coaptátie, cópulă, cuplét, cúplu, inépt**.

ADERÁ vb. „a se lipi de ceva; a deveni adept al unei mișcări, al unei ideologii etc.; a deveni parte la un tratat – adhérer” 1856 (Teulescu, Ces. 178).

Fr. *adhérer*, lat. neol. *adhaerere* < *ad-* + *haerere* „a fi lipit, prins de ceva”.

Fam.: **aderént** adj. „care aderă” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud Lupu, Lexicogr. rom. 70) < fr. *adhérent*, lat. neol. *adhaerens, -entem*; **aderénță** s.f. (abstr.) 1846 (var. *aderință*, Laurian, F. 86) < fr. *adhérence*, lat. neol. *adhaerentia*; **adeziúne** s.f. „proprietatea unor corpuri de a se lipi unul de altul; solidarizare cu ceva” 1841 (var. *adézie*, scris *adhésia*, Ic. lum., nr. 4, 26 ian., 30) < lat. neol. *adhesio, -onem*, fr. *adhésion*; **adezív** adj., s.m. „(mai ales despre materiale) care stă strâns lipit de ceva, care aderă; produs chimic care permite lipirea a două suprafețe” 1868 (Eminescu, O. XIV, 309) < fr. *adhésif*; **adezivitate** s.f. (abstr.) 1949 (LTR¹ I) < fr. *adhésivité*; **autoadezív** adj., s.n. „(material, în special hârtie) care se lipește fără a fi nevoie să fie gumată sau umezită” 1961 („Documentare tehnică”, XIII, 220) < fr. *autoadhésif*, it. *autoadesivo*; **inaderént** adj. „care nu aderă” 1934 (Ionescu, Nu, 132) < fr. *inadhérent*; **inaderénță** s.f. (abstr.) 1934 (Ionescu, Nu, 191) ← *inaderent* (cu substit. sufixului); **neaderént** adj., s.m. „care nu este aderent; (persoană) care nu aderă” 1902 (Telegraful, nr. 124, p. 503, col. 2) ← *ne-* + *aderent*; **neaderénță** s.f. (abstr.) 1935 (RFR, nr. 1, 154) ← *ne-* + *aderență*; **semiaderént** adj. „care nu se prinde bine de ceva, nu aderă suficient” 1957 (Parhon, O. A. II, 76) < fr. *semi-adhérent*.

Cf. **coerént, coerór, coeziúne, ezită, inerént**.

ADERMÍNĂ s.f. „vitamina B6 – adermine” 1949 (LTR¹).

Germ. *Adermin* (nume dat în anii 1930, pe baza gr. *ἀ-* privativ și *δέρμα* „piele”, datorită faptului că această vitamină previne dermatitele la șobolani), fr. *adermine* (< germ.).

Cf. **dérmă, -derm(ă), derm(at)o-**.

ADÉT s.n. (inv.) „obicei; impozit – coutume, tradition; impôt, taxe” 1590–1591 (Doc. Î. 168), var. *adătiiu, adeátiiu, adétiiu, adít*.

Tc. *âdet* < arab *‘ādāt*, pl. lui *‘āda* „obicei, practică”.

ADEVĂR, -ĂRĂ s.n., (înv.) adj., adv., s.f. „concordanță între reprezentări / cunoștințe și realitatea obiectivă; (înv., ca adj., adv.) care corespunde realității – vérité; (vieilli) vrai” c.1500 (Psalt. Hur. 90).

Lat. *ad* + *ad uerum* (PEW 24, DA, REW 9262, CDER 77; în SDLR, scris, problematic: **ad-ad-uerus*) sau + *dē uērō* (Philippide, ILR, 96, DA, Pușcariu, Îns. Et. Wb., CDER 77, DEX; în LM, TDRG, scris, problematic: **ad-de-uerus*), sintagme cu sensul „într-adevăr” (< *uērus* „adevărat”). În favoarea lui *ad+ad uerum* pledează ar. *di-aver* „într-adevăr” (< *de* + *ad uerum*); forma *adevăr* se poate explica printr-o asimilare din **adāver* (> **adever* > *adevăr* prin transformarea regulată a lui *e* în *ă* după labiale). Adverbe bazate pe aceste sintagme se întâlnesc și în alte limbi romanice (it. *daddovero* < *da* + **dovero* < lat. *dē uērō*, sd. *abberu* < lat. *ad uerum*; cf. și ptg. *deveras* „într-adevăr”). În română, *adevăr* a fost inițial adverb, apoi adjectiv și, de aici, substantiv. Adjectivul *uērus* s-a păstrat doar în subst. *văr*. // Lat. *ad uerum* CDED I, 4, HEM I, 316; ← *adevăra* CADE.

Fam.: **adevărát** adj., adv. „conform cu realitatea” 1559–1560 (Cod. Bratul, 458) ← *adevăra* (= *adeveri*); **adevărăciune** s.f. (înv., rar) „adevăr; confirmare” 1649 (var. *adevericiune*, Mardarie, L. 154) ← *adevăra, adeveri*; **adevărătate** s.f. (înv., rar) „adevăr” 1679 (Dosoței, L. 138); **adeveréală** s.f. (abstr., înv.) 1705 (Cantemir, I. I. 658), var. *adevăreală* ← *adeveri, adevăra*; **adeveri** vb. „a confirma, a constata exactitatea; a dovedi, a aduce dovezi; a mărturisi; a asigura; (refl., înv., jur.) a se obliga” 1560 (var. *adevără*, Coresi, Catehism, 3^v), var. *dăvără* ← *adevăr* TDRG, DA // < lat. **addeuerare* (pentru forma *adevăra*) CADE, SDLR, CDER 78; **adevericiós** adj. (înv., rar, Trans.) „probabil” 1780–1801 (Micu, D.) ← *adeveri*, calc după germ. *wahrscheinlich* „probabil” (< *wahr* „adevărat” + *scheinen* „a părea”), posibil și după lat. *uerisimilis*; **adeverie** s.f. (hapax, Coresi, Tetr. 222^v) „adevăr” 1560–1561; **adeverință** vb. (înv.) „a adeveri” 1682 (Dosoței, V. S. oct. 97^v) ← *adeverință*; **adeverință** s.f. „atestare, confirmare, certificat; (înv.) adevăr” 1624 (DIR B IV, 386) ← *adeveri*; **adeverit** s.n. (înv.) „promisiune” 1620 (Moxa, C. 208) ← *adeveri*; **adeveritor** adj. „care confirmă, adeverește” 1567–1568 (var. *adevărătoriu*, Coresi, T. Ev. – Mol. 224^v) ← *adeveri, adevăra*; **adeveritură** s.f. (abstr., înv.) 1566 (var. *adevărătură*, Coresi, L. 367) ← *adeveri, adevăra*; ar. **avér** adv., în expr. *di-aver* „într-adevăr” 1894 (Weigand, Ar. II, 362) < lat. *ad uerum*; **neadevăr** s.n., (înv.) adj. „lucru fals, minciună; (înv.) neadevărat” a doua jum. sec. XVII (Simion Dascălul, Let. 48); **neadevărát** adj. „care nu corespunde realității, fals” 1642–1647 (Ureche, L.² 93) ← *adevărát*; **neadeverință** s.f. (înv.) „neconcordanță, imprecizie” 1763 (Boțulescu, „Istorie de toată lumea”, apud Dima – Dima, Trad. 134) ← *adeverință* sau ← *neadevăr*.

Cf. **a¹, văr, veracitate, veridic, verifică, veritabil, verosimil**.

ADEVĂSÍ vb. (înv. și reg.) „a risipi; a consuma, a istovi – disperser, gaspiller; épuiser” 1582 (var. *adăvăsí*, PO, 173), var. (Olt.) *dăvăsí*, (Apuseni) *tăvăsí*.

Magh. *odavesz* „a se pierde, a dispărea” (< *oda* „încolo, acolo” + *vészni* „a se pierde, a se rățăci, a dispărea”) N. Drăganu, DR 4, 1924–1926, 753, Tamás, EW, 56 // Sl. *do* + *všějati* TDRG; magh. *távoz* SDLR; lat. *aduersum* HEM I, 292; et. nec. DA.

Fam.: **adevestí** vb. refl. (Trans.) „a se ivi (nepoftit), a se pripăși” 1906 (Viciu, Gl.) < magh. *odaveszt* „a pierde, a rățăci”; în rom., sensul propriu-zis trebuie să fi fost „a se rățăci (într-un loc)” N. Drăganu, DR 4, 1924–1926, 753, Tamás, EW, 56.

AD-HOC adv., adj. „creat pentru un anumit scop, într-o situație particulară; (ist., în expr. *divan / adunare* ~) fiecare dintre cele două adunări speciale care s-au întrunit în 1857

în Moldova și Țara Românească și au cerut unirea principatelor – ad hoc, à cet effet” 1850 (Brezoianu, A. 235), scris și *ad hoc*.

Lat. neol. *ad hoc* „pentru aceasta”.

Cf. **a¹**, **aíci**.

ADIÁ [ar. *adil'áre* „a adia; a respira; a trăi; a mângâia”] vb. „(despre vânt) a sufla ușor; (înv.) a atinge ușor; (înv.) a mișca încoace și încolo – (en parlant du vent) souffler légèrement; (vieilli) toucher légèrement; (vieilli) agiter, frétiller” 1668–1670 (Istoriei, 475), var. (Trans.) *aduiá*, (înv.) *adii*.

Et. nes., posibil (i) lat. **aduliāre* (< *adulārī* „a se gudura”) DA, REW 204a, ILR², 543 (posibil), (ii) lat. **adheliāre* < *adhālāre* „a atinge cu răsufierea” (var. *aduiá*, după bg. dial. *duja* „a sufla”) G. Pascu, Rev. crit. 12, 1938, 169, (iii) lat. **adiliāre* „a respira, a sufla”, din expr. **dūcere/trahere ad īlia = dūcere/trahere īlia* „a sufla greu, a gâfâi” (< *īlia* „măruntaie, pânțece”) CDDE 817, DDA, DEX, ILR², 543 (posibil) // Lat. **adoliāre* < *adolēre* „a exhala, a face să fumege” CDER 79; lat. **adillāre* (< *adīre*) „a întâmpina cu blândețe” HEM I, 343; lat. *ad-***anheliāre* < *anhēlāre* „a respira greu, a gâfâi” (> **adinel'a* > **adinil'a* > **adinl'a* > *adia*) G. Giuglea, LL, 2, 1943, 39–42; el. de substrat (< i.e. **dheu-* „a fi împins de o mișcare vie, a se învârti”) Russu, Etnogeneza, 247–248; cu forma de bază *adii* ← adv. **adil'i* sau **adil'i* „încoace și încolo” < lat. *a(d)-dē-hīc-illīc*, sensul de bază fiind „a agita” A. Philippide, ZRPh, 31, 1907, 289; scr. *dujem*, bg. *duja* „a sufla” SDLR; pol. *odwīac*, *odwiewać* „a sufla în față”, cf. v.sl. *vějati* „a sufla” CDED II, 1.

Fam.: **adiát¹** [ar. *adil'át* „respirație”] s.n. (abstr.) 1907 (DA); **adietór** adj. „care adie” 1895 (Urechia, S. L. 201); ar. **adil'átic** s.n. „răsufiere” 1906 (Dalametra); ar. **adil'ós** adj. „duios” 1906 (Dalametra) ← *adil'are* (care are și sensul „a mângâia”), posibil infl. de **dul'os* „duios” (DDA: „lat. *doliosus*?”).

ADIABÁTIC adj. (despre fenomene fizico-chimice) „produs în interiorul unui sistem închis, fără a ceda sau a primi căldură din exterior – adiabatique” 1908 (Natura, IV, 233).

Fr. *adiabatique* < engl. *adiabatic*, termen creat de fizicianul scoțian William Rankine pe baza gr. *ἀδιάβατος* „de netrecut” < *ἀ-* privativ + *διαβατός* „care poate fi trecut, străbătut” < *διαβαίνειν* „a străbate, a trece prin” < *δια-* „prin” + *βαίνειν* „a merge”.

Fam.: **adiabátă** s.f. „curbă care reprezintă grafic o transformare adiabatică” 1949 (LTR¹) < germ. *Adiabate* DN³ sau fr. *adiabate* DEX.

Cf. **báză**, **abazie**, **acrobát**, **anabátic**, **anevató**, **báseball**, **basídie**, **catabátic**, **diabáz**, **diabét**, **epibát**, **hiperbát**.

ADIACÉNT adj. „alăturat, vecin – adjacent” c.1832 (I. Golescu, Cond., apud Lupu, Lexicogr. rom. 153), var. (înv.) *adiacénte*.

Fr. *adjacent*, it. *adiacente*, lat. neol. *adiacens*, *-entem*, part. prez. al vb. *adiacēre* „a zăcea alături, a se afla aproape de, a se învecina” < *ad-* + *iacēre* „a sta culcat, a zăcea, a se afla”.

Fam.: **adiacénță** s.f. (abstr.) 1928 (Arghezi, O. VII, 171) < fr. *adjacence* sau ← *adjacent* (cu substit. sufixului).

Cf. **adágio**, **zăceá**, **abjéct**, **petréce**, **tréce**, **conjectură**, **dejéctie**, **disjéct**, **ejaculá**, **ejéctie**, **injéctie**, **interjéctie**, **obiéct**, **proiéct**, **rejéctie**, **subiéct**, **traiéct**.

ADIÁFOR adj. (înv.) „nepăsător, indiferent – indifférent” 1776 (Acte jud. 156), var. *adiáforos*.

Ngr. *αδιάφορος* < v.gr. *ἀδιάφορος* < *ἀ-* privativ + *διάφορος* „diferit” < *διαφέρειν* „a fi diferit, (propriu-zis) a duce în părți diferite” < *δια-* + *φέρειν* „a duce, a purta”.

Fam.: **adiaforie** s.f. „nepăsare, indiferență” 1775 (Uricariul, VI, 456) < ngr. *αδιαφορία*; **adiaforisí** vb. „a fi indiferent” 1815 (doc. apud Gáldi 138) < ngr. *αδιαφορώ* (aor. *αδιαφόρησα*).

Cf. **-for**, **ámforă**, **anafór**, **anaforá**, **anafóră¹**, **anaforéză**, **anáfură**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diaforá**, **diafóră**, **diaforéză**, **disforie**, **electroforéză**, **epifóră**, **euforie**, **fotoforéză**, **metafóră**, **pliroforie**, **trocofóră**.

ADIATÓR s.n. (înv.) „tip de calculator mecanic pentru efectuarea operațiilor de adunare și de scădere – type de calculatrice mécanique permettant de réaliser des additions et des soustractions” 1951 (LTR¹ III, 825).

Germ. *Addiator*, denumire comercială, formată pe baza lui *addieren* „a aduna” (< lat. *addere* „a adăuga”), *Addition* „adunare” ° // Fr. *adiateur* DEX (cuvânt inexistent).

Cf. **addénda**, **adiție**, **abscóns**, **ascúnde**, **condimént**, **condít**.

ADÍCĂ adv. „cu alte cuvinte; (înv., azi doar la românii din Ungaria) iată; (azi, mai ales în expr. *la (o) ~*) la urma urmei, în definitiv, (numai în expr. *la o ~*) la nevoie, dacă este să se întâmple – c’est-à-dire; (vieilli) voici; (surtout dans l’expression *la (o) ~*) en fin de compte, (dans l’expression *la o ~*) si c’est le cas” c.1500 (var. *ádecă*, c.1500, Psalt. Hur. 94), var. *ádică*.

Et. nes., posibil lat. *adest* „este de față” > **ade* „iată” + *că*, cf. *iată că* ° (cf. Al. Procopovici, DR 10, 1941–1943, 79, care însă propune o sintagmă lat. *adest eccum* „este de față, iată”, cu *-u* devenit *-e* în combinații cu pronume clitice: *adecă-te*, *adecă-le*, *adecă-mă*, *adecă-ne*; pe lângă problema lui *-u* > *-ă*, prezența lui *eccum* este contrazisă de accentuarea *ádecă*, predominantă până în sec. XVIII, cf. DA) sau lat. **addicā* = *indicā* „arată!” G. Subak, „Archeografo triestino” XXX, vol. 2, fasc. 2, p. 13, în DA // Lat. *adde quod* „adaugă că”, G. Ebeling, ZRPh, 25, 1901, 525, I-A. Candrea, „Romania”, 31, 1902, 296–297, PEW 23, TDRG (greu de admis deoarece în textele vechi sensul era exclusiv „iată”, sensul „cu alte cuvinte” apărând abia pe la jumătatea sec. al XVII-lea, cf. DA, Zamfir 2015); lat. *uide eccum* „vezi, iată!”, cu *v-* căzut ca în *iară*, *ori*, și cu *e-* aton > *a-* G. Crețu, în Mardarie, L. 304; lat. *ad id quod* „la aceasta că” SDLR; lat. *ad quod* „la care” CDED I, 32; lat. *adaequē* „deopotrivă, la fel” CDER 81; lat. *ad dicam* (< gr. *δικη* „dreptate”) HEM I, 294; et. nec. DA, DEX.

În sintagma *la ádică*, apare și cu haplogogie în forma *la dică⁵* (DA), pe care HEM o considerase formă originară, din lat. *ad dicam* (< gr. *δικη*).

Fam.: **adicăle** adv. „adică” 1785 (Doc. putn. II, 27) ← *adică* + pron. *le* Al. Procopovici, DR 10, 1941–1943, 79; **adicălea** adv. „adică” 1877 (Creangă, O. I, 88) ← *adicăle*; **adicăte** adv. „adică” 1634 (var. *adécăte*, DRH B XXIV, 516) ← *adică* + pron. *te* Al. Procopovici, DR 10, 1938–1939, 79; **adicătea** adv. „adică” 1677 (var. *adécătea*, Doc. Orh. 138) ← *adicăte*; **adicătele** adv. „adică” 1825 (var. *adécătele*, LB) ← *adicăte* + *adicăle* Al. Procopovici, DR 10, 1938–1939, 79; **adicătelea** adv. „adică” 1880 (Slavici, O. II, 114) ← *adicătele*.

ADICHISÍ vb. (înv.) „a nedreptăți, a prejudicia – faire une injustice à quelqu’un, endommager, porter des préjudices” 1733 (T. doc. Dâmb. 629).

Ngr. *αδίκησα*, aor. lui *αδικώ* < v.gr. *ἀδικοῦν* < *ἄδικος* „nedrept” < *ἀ-* privativ + *δίκη* „dreptate”.

Cf. **dicasterie**, **dicheofilax**, **dichéomă**, **dichiu**¹.

ADICȚIE s.f. „dependență patologică de un drog, de o substanță psihoactivă, (p. ext.) dependență de o anumită activitate (joc de noroc, jocuri pe calculator etc.) – addiction” 1987 (D. enc. psih. I).

Engl. *addiction* „dependență, înclinație” < lat. med. *addictio*, *-onem* „adjudecare, atribuire, (despre persoane) punerea unui debitor rău-platnic într-o relație de dependență față de creditorul său” < *addicere* „a judeca, a atribui printr-o hotărâre judecătorească, a condamna (o persoană liberă la sclavie, pentru neplata datoriilor), a acorda, a consacra” < *ad-* + *dicere* „a zice”.

Fam.: **adict**¹ s.m. (rar) „persoană dependentă de un drog, de o substanță psihoactivă, de o anumită activitate” 2001 (Patapievici, O. R. 222, 377) < engl. *addict* (< lat. med. *addictus*, part. perf. al lui *addicere*); **adict**² adj. (înv. Trans.) „devotat” 1885 (GT, nr. 115) < lat. neol. *addictus*, part. lui *addicere*; **adictiv** adj. „care produce adicție; care ține de adicție” 1987 (D. enc. psih. I, s.v. *adicție*) < engl. *addictive*; **adictologie** s.f. (rar) „studiul și tratamentul adicțiilor” 2007 (I. z., 3 oct., în DCR³) < engl. *addictology*.

Cf. **zice**, **condicțiune**, **condiție**, **contrazice**, **dezice**^{1,2}, **dictă**, **dictón**, **dicție**, **dictionár**, **edíct**, **indicțiune**, **interzice**, **prezice**, **abdicá**, **dedicá**, **predicá**.

ADIDAS s.m. „tip de încălțăminte comodă, sportivă – type de chaussure de sport” 1983 (RL, 7 apr., p. 3, în DCR³).

Germ. *Adidas*, denumire comercială, firmă germană de încălțăminte numită după fondatorul ei Adolf (hipocoristic, Adi) Dassler.

ADINEĂORI adv. „cu puțin timp înainte – il y a un instant, tout à l’heure” 1705 (var. *dineáore*, Cantemir, I. I. 606; forma *adineáori*, 1780–1801, Micu, D.), var. *adineáură*, *adinioárá*, *adinióri*, *adineáuri*, (înv.) *deneáori*, *deneáuni*, *dineáoră*, *dineáori*, *dineáuri*.

Lat. *dē* + *in illā hōrā* „în acel moment, în acel timp” (CDDE 1273, TDRG – care admite și posibilitatea *dē* + *in eā hōrā* –, DA, CDER 83) sau *ad* + *in illā hōrā* (°), de unde, cu pierderea accentului de pe substantiv, (*a*)*dineáură*/*(*a*)*dineáoră* (cf. ar. *adineavra/deaneavra*, v. infra). Sensul „de curând” provine dintr-un sens „chiar în acel moment”, marcat prin accentuarea emfatică a demonstrativului. Dacă etimonul este *dē* + *in illā hōrā*, variantele cu *a-* se pot explica prin analogie cu alte adverbe deictice precum *acolo/colo*, *aici/ici* etc. CDDE 1273, sau prin atașarea mai târzie a prepoziției *a* (PEW 26, DEX) // Lat. *ad* + *dē ūnā (ūniā) hōrā* „acum numai o oră” > **adeunoară* sau **adeunioară* > *adinioară*, cu mutarea accentului pe modelul lui *púrure*, *alătúre*, *almíntere*, *așjđere* etc. HEM I, 347 (greu de acceptat deoarece nu explică diftongul *-ea-* din (*a*)*dineáoră*, a cărui vechime este confirmată de ar. *deaneavra*; v. rom. *deneoară/dănăoară* stă la baza adverbului *odinioară*, cu un sens foarte diferit); ← *dănăoară* „odinioară, odată” (< lat. *dē ūnā hōrā*) SDLR; lat. (*ad*) *dē in hōrā* CDED I, 183.

Var. *adinioárá*, probabil prin contaminare cu (*o*)*dinioară* (< lat. *dē ūnā hōrā*).

Fam.: **adineáorea** [ar. *adineávra*, *d(e)aneávra*] adv. „cu puțin înainte” 1643 (var. *dineáolea*, Năsturel, Varlaam – Ioasaf, 103), var. *adineáora*, *adineáura*, *adinioárea*, (S Trans.) *adineáunea*, (înv.) *deneáurea*, *dineáorea*, *dineáurea*; **adineáurelea** adv. „cu puțin

timp înainte” 1931 (CADE), var. *adineáurlea* ← *adineauri* (= *adineaori*); **deneaórníc** s.n. (gram., înv., rar) „perfect simplu” c.1770 (Macarie, Gram. 18^f/15) ← *deneaori* (= *adineaori*).

Cf. **oárá¹**, **órá**, **deoarecé**, **odinioárá**, **agurídă**, **orológiu**.

ADÍNS (înv., azi doar în sintagme prepoziționale sudate) pron. de întărire (în general invar.), precedând forme de pronume personal (în general marcate cu *-și*) cu sens reflexiv sau reciproc, putând substitui prepoziții sau marca de dativ (de ex. *adins voi(și)* „vouă înșivă/pe voi înșivă/(voi) unii altora/(voi) unii pe alții/unii către alții/între voi”) – pronom emphatique (en général invar.), précédant des formes du pronom personnel (en général pourvues de *-și*) au sens réfléchi ou réciproque, pouvant remplacer des prépositions ou la marque de datif (p. ex. *adins voi(și)* „(à) vous-même / les uns aux/les autres / entre vous”) 1559–1560 (Cod. Bratul, 394); adv. (aproape exclusiv în sintagme prepoziționale sudate), în sintagmele *inadins*, *într-adins*, *dinadins* „intenționat, cu un anumit scop – exprès”, *cu tot dinadinsul* „cu orice preț – à tout prix”, *deadins* (înv.), *dădins* (înv.), *cu deadins(ul)* (înv.) „serios, cu stăruință, cu atenție, cu grijă – sérieusement, attentivement, scrupuleusement, avec persistance”, *în deadins* (înv.) „intenționat, premeditat – exprès”, *mai cu dinadinsul* (înv.) „înainte de toate – surtout” 1567–1568 (expr. *cu deadins*, Coresi, T. Ev. – Mol. 91^v, 184^v, 227^r), var. *adin* (cu folosire pron., hapax, PO, 154; cu sensul „inadins”, în Sălaj, în expr. *cu de-adin* și *în adin*).

Lat. *ad* „la” + *ipsum* „însuși” (HEM I, 355, PEW 870, TDRG (posibil), DA, CDDE 868), cu forma **insu(m)* (cf. *îns*, *dânsul*) apărută probabil după prepoziții terminate în nazale (CDDE 869, DA; o posibilă dovadă a intercalării unei nazale chiar în latină este forma *inpsuius* de pe o inscripție din Salona, CIL III 2377, cf. Densusianu, HLR I, 144). Folosirea în sintagme prepoziționale se bazează probabil pe un adverb **adins* „cu intenție, în mod serios”, provenit din sintagma lat. *ad ipsum* „chiar la/pentru aceasta, pentru chiar acest lucru” HEM I, 352. *Adins* în aceste sintagme a început să fie simțit ca un substantiv, putând căpăta articolul definit și determinantul *tot*; apare independent ca s.n. și adj. („serios, lucru serios”) doar la Budai-Deleanu. // Lat. *ad id ipsum* CDED I, 128, TDRG, SDLR, CDER 84; *ad dē ipsō* TDRG (posibil), CADE.

Formele *adin* (PO, 154, Gen. 43.33, în contextul *adin eiși mirară-se pre aceasta*) și *aden* (Codex Sturdz. 240, în contextul *vă veți giunghea aden voi*) reprezintă var. ale lui *adins*, cu care coincid din punct de vedere funcțional ° // lat. *ad de in* Densusianu, HLR I, 276.

Forma *adinsere* din Tetr. 38^v, în contextul *obliceaște el adinsere și acela singur* Matei 18.15 (unde textul grec înseamnă „ceartă-l în prezența doar a ta și a lui”, lit. „între tine și el singur”), reprezintă probabil o înțelegere greșită a expresiei *adins sere* (traducând slavon *meždu soboŭ* cu reflexivul interpretat greșit ca fiind de persoana a 3-a) dintr-un original rotacizant pierdut al traducerii coresiene, Al. Mares, LR XXIII, 1974, 218–219; o altă posibilitate este ca originalul să fi avut sintagma *adins tire* DA, Densusianu, HLR II, 177 (TDRG: greșeală de tipar pentru *adin(s) tene*) // ← *adins* + *-re* adverbial HEM I, 355.

Fam.: **înadíns** adj. (înv., rar) „special pentru un anumit scop” 1835 (Hurmuzaki, S. V. 136).

Cf. **a¹**, **dânsul**, **îns**, **însă**.

ADINTÁ vb. (Mold., înv., rar) „a lua aminte – prêter attention” 1632 (Eustratie, Prav.², 274).

Et. nes., probabil lat. *attendere*, cu metateză (*t-d > d-t*) și schimbare de conjugare G. Săulescu, „Buciumul român”, 1876, 253, Avram, NCE, 20–22, cf. it., sd., fr., occ., cat.,

sp., ptg. (REW 763), sau lat. **adintuērī* < *ad-* + *intuērī* „a privi cu atenție, a-și fixa privirea” HEM I, 357 // Lat. **adhiantare* < *hians*, *-ntem* „căscat, care își cască gura” SDLR; et. nec. DA.

Cf. **atént**, **întinde**.

ADÍNTE adv. (Mar., Oaș) „adineauri, mai înainte – avant, tout-à-l’heure” 1899 (Jb VI, 75).

Lat. **ad* + *ante* DA (s.v. *înainte*) > **adânte* > *adinte* sub influența lui **inte* < (*ab*)*ante* „înainte”, cf. *ainte*, *înainte* Avram, SFI, 108–110 sau *a*¹ + *de*¹ + **inte* Avram, SFI, 108–110 (CDDE, CADE: **ad-de-ante*).

Cf. **a**¹, **înaînte**, **întâi**, **între**², **ante-**, **anteriór**, **antíc**, **antúm**, **aván**²-, **avansá**, **avantáj**, **devansá**.

AD-ÍNTERIM adj. invar. „care ține locul titularului – intérimaire” 1859 (Alecsandri, O. VIII, 447).

Lat. neol. *ad* „la, pentru” + *interim* „între timp, în acest răstimp, deocamdată” (< *inter* „între, în interior”).

Fam.: **interim** adv., adj. invar., s.n. (înv.) „provizoriu; interimat” 1848 (Negulici, V.) < lat. neol. *interim*, cu sensul după fr. *intérim*; **interimál** adj. (înv., Trans.) „interimar” 1829 (Bibl. rom. II, 57) < lat. neol. *interimalis*; **interimár** adj., s.m. „(persoană) care exercită provizoriu o funcție în locul titularului” 1857 (Baronzi, C. I, 82) < fr. *intérimaire* < *intérim* „interimat”, împr. din lat. *interim*; **interimát** s.n. „exercitare în mod provizoriu a unei funcții în locul titularului; perioadă de timp în care cineva exercită această funcție” 1881 (Kogălniceanu, O. V/II, 55) < fr. *intérimat*.

Cf. **a**¹, **între**¹, **inter-**, **interiór**, **intérm**, **intrá**.

ADÍO interj., s.n., formulă de salut pentru o despărțire mai lungă sau definitivă – „Adieu!” 1821 (L. Asachi, B. 70).

It. *addio* < *a Dio* „(te încredințez) Domnului”.

Cf. **a**¹, **Dumnezéu**, **zeu**.

ADIPÓS adj. (biol.) „referitor la grăsime – adipeux” 1900 (Enc. rom. II, 118).

Fr. *adipeux*, format pe baza lat. *adeps*, *adipis* „grăsime”.

Fam.: **adípíc** adj., în sintagma *acid* ~ „acid bibazic saturat, materie primă pentru fabricarea unor fibre sintetice poliamidice” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *adipique*; **adipóză** s.f. „exces de grăsime într-un țesut” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *adipose* < *adip[eux]* + *-ose* (< gr. *-ωσις*), sufix caracteristic numelor de afecțiuni; **adipozítáte** s.f. „acumulare de grăsime într-un anumit țesut” 1888 (Mon. of. 604) < fr. *adiposité*.

ADIPSÍE s.f. (med.) „lipsă parțială sau totală a senzației de sete – adipsie” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.).

Fr. *adipsie*, format pe baza gr. *ἀδῖψος* „căruia nu îi este sete” < *ἀ-* privativ + *δίψα* „sete”.

Cf. **anadipsie**, **dipsác**, **dípsas**, **dipsomaníe**, **polidipsie**.

ADISTÁ vb. (SV Trans.) „a repara, a ajusta – réparer, ajuster” 1906 (Viciu, Gl. 73), var. *aghiustá*.

Et. nes., germ. *adiustieren* (< fr. *ajuster*, cu latinizare) DA sau magh. *agyusztál* (= *adjustál*), *agyustiroz* (< germ.) Tamás, EW.

Fam.: **distăluí** vb. (Mar.) „a (se) dichisi” 1925 (T. Papahagi, M. 218) < magh. *agyusztál* (= *adjustál*).

Cf. **ajustá**.

ADÍȚIE s.f. (chim., biol., înv. și mat.) „adăugare, adunare – addition” 1777 (DAS, în Șc. Ard. IV, 9), var. (în.) *adițiune*.

Lat. neol. *additio*, *-onem* (< *addere* „a adăuga”, format cu prefixul *ad-* de la radicalul i.-e. **dheH-* „a pune”, păstrat numai în compuse și confundat cu radicalul lui *dare* „a da”), fr. *addition*.

Fam.: **adiruí** vb. (mat., înv., Trans.) „a aduna” 1805 (Obradovici, Aritm. 22) < germ. *addieren* (< lat. *addere*); **aditamént** s.n. „(mat.) termen adițional mic care servește la calculul logaritmului lungimilor laturilor din triunghiurile sferice mici, în triangulațiile geodezice; (în.) adaos, completare” 1843 (var. *aditámént*, Cipariu, apud Barițiu, C. IV, 183) < germ. *Additament*, lat. neol. *additamentum* (format pe baza part. perf. *additus* al lui *addere*), ulterior posibil și engl. *additament*; **aditív** adj., s.n. „(mat., chim., fiz., lingv.) referitor la operația de adunare, de adăugare; (despre funcții) a cărei aplicare la o sumă de termeni dă același rezultat ca însumarea aplicării ei la fiecare termen; substanță care se adaugă pentru a îmbunătăți proprietățile unor produse sau ale altor substanțe” 1855 (D. Pavel, El. arit. 71) < fr. *additif* < lat. savant *addituius* „care se adaugă”, inițial termen de gramatică; **aditivitate** s.f. (abstr., mat.) 1956 (Sanielevici, R. 184) < fr. *additivité*; **adiționá** vb. (mat., rar) „a aduna” 1848 (Negulici, V.) < fr. *additionner*; **adiționál** adj. „care se adaugă, suplimentar” 1848 (Negulici, V.) < fr. *additionnel*.

Cf. **addénda**, **adiatór**, **adúct**, **abscóns**, **ascúnde**, **condimént**, **condít**.

ADJECTÍV s.n. „parte de vorbire cu flexiune nominală, desemnând însușiri, relații, folosită pe lângă substantive sau ca nume predicativ – adjectiv” c.1772 (Macarie, Gram. 17), var. (în.) *adiectív*, (în., rar, prin românizare) *aiectív*.

Fr. *adjectif*, lat. neol. [*nomen*] *adiectivum* (< *adicere* „a adăuga; a arunca spre, lângă” < *ad-* + *iacere* „a arunca”) „(nume) care se atașează (altui nume)”, calc după gr. *ἐπίθετον* (*époimot*).

Fam.: **adjectivá** vb. „a (se) transforma în adjectiv” 1833 (var. *adiectivá*, Săulescu, Gram. rom. II, 91) < lat. neol. *adiectiuare*, fr. *adjectiver*; **adjectivál** adj. „de adjectiv, referitor la adjectiv” 1855 (var. *adiectivále*, Cipariu, O. II, 24) < lat. neol. *adiectivialis*, fr. *adjectival*; **adjectivizá** vb. „a (se) transforma în adjectiv” 1956 (forma *adjectivizare*, SG I, 20).

Cf. **aiectá**², **înieptá**, **petréce**, **treáptă**, **tréce**, **abjéct**, **conjectură**, **dejéctie**, **disjéct**, **ejaculá**, **ejéctie**, **injecție**, **interjecție**, **obiéct**, **proiéct**, **rejéctie**, **subiéct**, **traiéct**, **zăceá**, **adágio**, **adiacént**.

ADJUDECĂ vb. „a atribui un bun la o licitație, printr-o hotărâre juridică sau a unui juriu de concurs – adjuger” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 132^f), var. (în.) *adjudicá*.

Fr. *adjudger*, lat. neol. *adiudicare* „a atribui printr-o sentință juridică” (< *ad-* + *iudicare* „a judeca” < *iudex* „judecător” < *ius* „(ceea ce este) drept” + *-dex* „care indică, care pronunță”), românzate după *judeca*.

Fam.: **adjudecatár** s.m. „persoană căreia i se atribuie un bun scos la licitație” 1840 (var. *adjudicătár*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 17) < fr. *adjudicataire*, adaptat după *adjudeca*; **adjudecatără** s.f. 1878 (Mon. of. nr. 19, p. 401, col. 1) ← *adjudecatár*; **adjudecáție** (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond. II, 220^v), var. (în.) *adjudecațiune*,

adjudicație, adjudicațiune < fr. *adjudication*, lat. neol. *adiudicatio*, -*onem*; **adjudecător, -toare** s.m., s.f., adj. „(persoană) care adjudecă bunuri (la o licitație)” (var. *adjudicator*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 17), var. *adjudecător* s.m. < fr. *adjudicateur*, adaptat după *adjuceca*.

Cf. **judecă, abjudecă, prejudiciu, jur², jurá, jurídíc, just, abjurá, adjurá, conjurá.**

ADJÚNCT, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care are funcția imediat subordonată titularului unui post de conducere; (lingv.) constituent opțional din componența unui grup sintactic – adjoint” c.1832 (var. *adiunct*, Cornelli, 41⁵).

Germ. *Adjunkt*, lat. neol. *adiunctus*, propriu-zis „persoană adăugată alteia într-o funcție” (part. lui *adiungere* „a adăuga, a pune laolaltă” < *ad-* + *iungere* „a înjuga, a uni, a lega laolaltă”), cu sensul lingv. după engl. *adjunct*.

Fam.: **adjonctiune** s.f. „(jur., lingv., log., fil.) unire, adăugare; (stil.) figură de stil în care mai multe propoziții au în comun un element exprimat într-una dintre ele și subînțeles în celelalte” 1840 (var. (azi, în log., lingv., jur.) *adjunctie*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 17), var. (înv.) *adjunctiune* < fr. *adjonction*, împr. din lat. *adiunctio*, -*onem* „legătură, unire, adaos” (< *adiungere*); var. *adjunctie* (log., lingv.) < engl. *adjunction*.

Cf. **ajunge, conjugá, conjugál, conjunctură, conjuncție, disjunge, înjunghia, jonctiune, jug, jugulár, junctură, júxtă, juxtapune.**

ADJURÁ vb. (livr.) „a ruga în mod stăruitor, invocând divinitatea; a exorciza – adjurer” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 17).

Fr. *adjurer*, împr. din lat. *adiurare* „a jura”, în lat. med. și „a adjura” (< *ad-* + *iurare* „a jura” < *ius, iuris* „drept”).

Fam.: **adjurație** s.f. „formulă a exorcismului care începe cu cuvintele lat. *adiuro te*; rugămintă insistentă, implorare” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 17), var. (înv.) *adjurațiune* < fr. *adjuration*.

Cf. **jur², jurá, just, abjurá, conjurá, injúrie, înjurá, jurídíc, sperjúr, judecă, adjudecá, prejudiciu.**

ADJUVÁNT adj., s.m., s.n. „(medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament; (persoană) care ajută pe altele, într-o activitate; (înv.) adaos – adjuvant” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *adjuvant*, împr. din lat. *adiuuans*, -*antem* „care ajută”, part. prez. al lui *adiuuare* < *ad-* + *iuuare* „a ajuta”.

Cf. **ajutá, aghiotánt.**

ADMINISTRÁ vb. „a conduce, a gospodări (o instituție, o întreprindere etc.); a da unui bolnav un medicament, un tratament; (jur., în expr. *a ~ o probă*) a folosi un mijloc de probă într-un proces – administrer” 1742 (var. *administrăluí*, Moldovanu, AS, I, 147, 149; forma *administrá*, 1824, Popovici, Cuv., foaia de titlu), var. (înv., Trans.) *administriruí, administruí*.

Fr. *administrer*, lat. neol. *administrare* < *ad-* + *ministrare* „a servi; a manevra, a conduce; a oferi, pune la dispoziție” < *minister* „slujitor, servitor” < *minor, minus* „mai mic” (cf. *magister* „căpetenie, șef, maestru” < *magis* „mai mare”). Var. *administrălui* < magh. *adminisztrál*. Var. *administrirui* < germ. *administrieren*.

Fam.: **administrabil** adj. „care poate fi administrat” 1909 (CDDG); **administrativ** adj. „referitor la administrație” 1829 (CR, 234) < fr. *administratif*; **administratoare** s.f. 1883 (Delavrancea, O. IX, 412), var. *administrătoară* ← *administrator*; **administrător** s.m. „persoană care administrează” 1787 (Decret or. bis. 7, 9), var. *administrător* < germ. *Administrator* °, lat. neol. *administrator*, fr. *administrateur*; **administrăție** s.f. „totalitatea instituțiilor care administrează un stat sau a personalului dintr-o instituție care se ocupă cu administrarea acesteia; administrare” 1722 (Doc. agr. I, 304), var. (înv.) *administrățiune* s.n., *administrățiune* < germ. *Administration*, lat. neol. *administratio*, -onem, rus. *administracija*, ulterior întărit și de fr. *administration*; **autoadministră** vb. refl. sau tranz. cu dativ refl. „(despre o localitate sau instituție) a se administra prin mijloace proprii; (despre bolnavi) a-și da singur un tratament” 1935 (forma *autoadministrare*, RFR, nr. 3, 579) ← *auto*¹- + *administra*; **subadministrător** s.m. (înv.) „ajutor al unui administrator” 1855 (Laurian, M. III, 73) ← *sub*²- + *administrator*.

Cf. **ministru**, **amănunt**, **diminua**, **mărunt**, **mínim**, **minór**, **mínus**, **minúscul**, **minút**, **minúție**.

ADMIRĂ vb. „a privi ceva sau pe cineva cu încântare, aprobare, respect; a aprecia în mod deosebit – admirer” 1794 (Calend. Viena, 27).

Fr. *admirer*, lat. neol. *admirari* < *ad-* + *mirari* „a se mira; a admira” < *mirus* „surprinzător, minunat”.

Fam.: **admirabil** adj. „de admirat, excelent” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 132^f) < fr. *admirable*, lat. neol. *admirabilis*; **admirát** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **admirativ** adj. „care exprimă admirație” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 17) < fr. *admiratif*; **admiratoare** s.f. 1880 (Conv. lit. XIV, nr. 3, 87) ← *admirator*; **admirător** s.m. „persoană care admiră” 1830 (var. *amirător*, CR, 234²) < fr. *admirateur*, lat. neol. *admirator*; var. *amirător* < it. *ammiratore*; **admirăție** s.f. (abstr.) 1834 (Marcovici, R. 138), var. (înv.) *admirățiune* < fr. *admiration*, lat. neol. *admiration*, -onem.

Cf. **mirá**^{1,2}, **míră**, **mirácol**, **mirífic**.

ADMÍTE vb. „a accepta, a primi (ca urmare a îndeplinirii unor condiții), a permite; a considera ca adevărat, a fi de acord – admettre” 1799 (Iorgovici, Obs. 189, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1846, Laurian, F. 4, 13, 75, 99).

Lat. neol. *admittere* „a da drumul, a lăsa să vină, să intre, a primi, a admite” (< *ad-* + *mittere* „a trimite, a da drumul”), fr. *admettre*.

Fam.: **admisibil** adj. „care poate fi admis” 1846 (Laurian, F. 51) < fr. *admissible*; **admisibilitate** s.f. (abstr., rar) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *admissibilité*; **admisie** s.f. „intrare dirijată a unui fluid într-o mașină care produce energie; (înv.) admitere” 1842 (Asachi, L. 47), var. *admisiune* < fr. *admission*; **admitanță** s.f. (fiz.) „mărime fizică egală cu raportul dintre valoarea curentului electric admis într-un circuit și valoarea tensiunii de alimentare” 1949 (LTR¹ I) < fr. *admittance* (< engl.), posibil și engl. *admittance*, germ. *Admittanz*; **inadmisibil** adj. „care nu poate fi admis” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inadmissible*; **inadmisibilitate** s.f. (abstr., rar) 1848 (Negulici, V.) < fr. *inadmissibilité* sau ← *inadmisibil*; **neadmisibil** adj. (rar) „care nu poate fi admis” 1867 (Românul, 30 dec., p. 1111) ← *admisibil* (după fr. *inadmissible*); **neadmisibilitate** s.f. (abstr., rar) 1868 (Kogălniceanu, O. IV/I, 356) ← *neadmisibil* sau ← *ne-* + *admisibilitate*; **readmisie** s.f. „nouă admitere” 1870 (Costinescu, V.), var. *readmisiune* < fr. *réadmission*; **readmite** vb. „a admite din nou” 1870 (Costinescu, V.) ← *admite* sau fr. *réadmettre*.

Cf. **armăsăr**, **comis**^{2,3}, **comisăr**, **comisie**, **comisión**, **comisóriu**, **comisúrá**, **comíte**², **comité**, **compromíte**, **demíte**^{1,2}, **dímíte**, **emíte**, **încumetă**, **mesáj**, **mésă**, **misiúne**, **omíte**, **permíte**, **promíte**, **remíte**, **submíte**, **transmíte**, **trimíte**.

ADMONEȘTĂ vb. „a certa, a mostra (în calitate oficială) – admonester” 1870 (Kogălniceanu, O. IV/II, 448).

Fr. *admonester* < v.fr. *a(d)monester* „a îndemna; a avertiza; a reaminti; a mostra”, cuvânt cu etimologie neclară, răspândit și în alte limbi romanice (v.occ., v.cat., v.sp. *amonestar*, v.ptg. *amoestar*, v.it., sd. *ammonestare*), având la bază lat. *admonēre* „a avertiza, a îndemna, a aminti”, posibil contaminat cu *molestāre* „a supăra, a necăji” TLF.

Fam.: **admonestăție** s.f. (abstr., înv.) 1882 (var. *admonestațiune*, Kogălniceanu, O. V/II, 83) < fr. *admonestation*; **readmonestă** vb. „a admonesta din nou” 1988 (DEX-S).

Cf. **admonițiune**, **monédă**, **monitór**, **monumént**, **premoniție**, **mónstru**, **monstránță**, **mustrá**, **demonstrá**.

ADMONIȚIÚNE s.f. (în v.) „admonestare; avertisment – admonition” 1822 (var. *admoniție*, Bobb, DRLU I).

Lat. neol. *admonitio*, *-onem* (< *admonere* „a avertiza, a îndemna, a aminti” < *ad-* + *monere* „a sfătui, a avertiza”), fr. *admonition*.

Fam.: **admoniá** vb. (Trans., Buc., în v.) „a soma, a admonesta” 1742 (var. *admonăluí*, Moldovanu, AS I, 154; forma *admoniá*, 1865, Codru-Drăgușanu, P. T. 141) < lat. neol. *admonēre*; **admonitív** adj. (livr.) „care admonestează” 1871 (LM) < fr. *admonitif*.

Cf. **admonestă**, **monédă**, **monitór**, **monumént**, **premoniție**, **mónstru**, **monstránță**, **mustrá**, **demonstrá**.

ADNÁT adj. (bot., despre organe) „crescut pe un alt organ, atașat unei alte părți din planta respectivă – adné” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *adné* < lat. savant *adnatus* < *ad-* + *natus* „născut” (formație mai recentă decât *agnatus*, apărută după pierderea lui *g-* din forma *gnātus*).

Cf. **agnát**, **cognát**, **cumnát**, **năște**, **natál**, **națiune**.

ADNOTĂ vb. „a face însemnări pe marginea unui text – anoter” 1833 (Săulescu, Gram. rom. II, Prolog), var. (în v.) *anotá*¹.

Lat. neol. *adnotare* (< *notare* „a marca, a nota, a remarca” < *nota* „marcă, semn, notă”). Var. *anota*¹ < fr. *annoter*, it. *annotare*, lat. neol. *annotare*.

Fam.: **adnotát** s.n. (abstr.) 1909 (CDDG); **adnotatoáre** s.f. 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) ← *adnotator*; **adnotatór** s.m. „persoană care adnotează un text” 1840 (var. *anotatór*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 56) < lat. neol. *adnotator*, fr. *annotateur*; **adnotáție** s.f. „adnotare, notă pe marginea unui text” 1808 (Țichindeal, A. M. 101), var. *adnotațiune*, (în v.) *anotáție*, *anotațiune* < lat. neol. *adnotatio*, *-onem*; var. *anotáție*, *anotațiune* < fr. *annotation*, it. *annotazione*, lat. neol. *annotatio*, *-onem*.

Cf. **nótă**.

ADOLEȘCĂNT s.m. „persoană cu vârsta cuprinsă între pubertate și maturitate – adolescent” 1843 (Kogălniceanu, O. I, 316).

Fr. *adolescent*, lat. neol. *adolescens*, *-entem* (târziu și *adolescens*) < *adolescere* „a crește” < *alere* „a hrăni, a crește (pe cineva), (la pasiv) a crește, a se dezvolta”.

Fam.: **adolescénță** s.f. 1879 (Observatoriul, nr. 30, p. 119, col. 3); **adolescentín** adj. „de adolescent” 1945 (Eliade, Jur. I, 63) < it. *adolescentino* sau ← *adolescent*; **adolescentinism** s.n. (rar) „comportament, caracter de adolescent” 1988 (DEX-S) ← *adolescentin*; **adolescentism** s.n. (rar) „comportament, caracter de adolescent” 1958 (V. rom. I, 103) ← *adolescent*; **adolescénță** s.f. (abstr.) 1844 (var. *adolesință*, Negulici, E. I, 90; forma *adolescénță*, 1859, Bălășescu, D. R.-Fr.), var. (înv.) *adolescénție*, *adolesțénție*, *adolescénție*, *adoliscénță* < fr. *adolescence*, lat. neol. *adulescentia*, it. *adolescenza*.

Cf. **adult**, **alimént**, **altán**, **altétă**, **álthorn**, **álto**, **altitúdine**, **alúmn**, **coalescénț**, **coalție**, **exaltá**, **ínált**, **proletár**, **proliferá**.

ADÓNIS s.m. (rar) „tânăr foarte frumos – adonis” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 18).

Folosire figurată a antrop. mitol. *Adonis*.

Fam.: **adónic** adj., s.m. „(metru, vers) format dintr-un dactil și un spondeu sau un troheu, folosit în versificația greacă sau latină” c.1772 (var. *adonicésc*, Macarie, Gram. 134^v; forma *adónic*, 1859, Codrescu, D. I, 23) < fr. *adonique*, creat pe baza lat. *Adonius* (*uersus*), *Adonium* (*metrum*) < gr. *Ἀδώνιον* (*μέτρον*); var. *adonicésc*, probabil ngr. *Ἀδώνιον*, încadrat în clasa adj. în *-icesc*.

ADOPTÁ vb. „a înfia; a-și însuși (o părere, un comportament etc.) – adopter” 1815 (var. *adoptisi*, Scară, 1; forma *adoptá*, 1828, Bojincă, R. 18), var. (înv.) *adoptarisí*.

Fr. *adopter*, lat. neol. *adoptare* „a alege (pentru sine), a adopta” < *ad-* + *optare* „a alege”.

Fam.: **adoptábil** adj. „care poate fi adoptat” 1848 (Negulici, V.) < fr. *adoptable*; **adoptánt**, **-ă** s.m., s.f., adj. „(persoană) care adoptă” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *adoptant* sau ← *adopta*; **adoptatoáre** s.f. (rar) 1931 (CADE) ← *adoptator*; **adoptátór** s.m. (rar) „persoană care adoptă” 1842 (Asachi, L. 48); **adoptív** adj. „(despre copiii) primit în familie prin adopție; (despre părinți) care a adoptat” 1831 (AR, 168²) < fr. *adoptif*, lat. neol. *adoptiuus*; **adópție** s.f. (abstr.) 1808 (Fundam. 25), var. *adoptiúne* < fr. *adoption*, lat. neol. *adoptio*, *-onem*.

Cf. **cooptá**, **optá**.

ADORÁ vb. „a iubi în cel mai înalt grad; a slăvi o divinitate, a venera – adorer” 1785 (CPÎ, II, 272), var. (înv., rar) *adorarisí*.

Fr. *adorer*, lat. neol. *adorare* „a adresa cuvântul; a se adresa unui zeu, a implora; a slăvi o divinitate, a venera” < *ad-* + *orare* „a ruga, a rosti o formulă rituală” (posibil derivat de la *os*, *oris* „gură”, cf. de Vaan, EDLIL, ipoteză contestată de DELL).

Fam.: **adorábil** adj. „plin de farmec, vrednic de a fi adorat” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 126^v) < fr. *adorable*, lat. neol. *adorabilis*; **adoratoáre** s.f. 1867 (Bolintineanu, O. II, 193) ← *adorator*; **adorátór** s.m. „persoană care adoră” 1839 (Mozaicul, 500) < fr. *adrateur*; **adoráție** s.f. (abstr.) 1840-1842 (CAS, 80¹), var. (înv.) *adoratiúne* < fr. *adoration*, lat. neol. *adoratio*, *-onem*.

Cf. **urá**, **inexorábil**, **orácol**, **oráție**, **perorá**.

ADORMÍ [ar. *adurnîre*] vb. „a trece sau a aduce pe cineva la starea de somn – (s’)endormir” c.1500 (var. *adurmí*, Psalt. Hur. 55^v).

Lat. *addormire* (< *ad-* + *dormire* „a dormi”), cf. v.it., it. dial., v.fr., occ., cat., sp., ptg. REW 157.

Fam.: **adormít** s.n. (abstr.) 1581 (Coresi, Ev. 95); **adormită** vb. (înv.) „a adormi” 1573–1583 (var. *adurmitá*, Psalt. Sch. 237) < lat. **addormitāre* < *dormitāre* „a dormita” SDLR sau ← *dormita* + *adormi* DA; **adormitór** adj. „care te adoarme” 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv.); **adormițele** s.f.pl. (bot.) 1855 (HEM I, 366) „dediței; (Trans.) zorele, volbură” ← *adormit*, nume dat dedițelor fiindcă aceste flori se închid la apusul soarelui; **adurmecá**¹ vb. (Mar., NV Trans.) „a adormi, a moțâi” 1925 (var. *adurmăcă*, T. Papahagi, M. 213) < lat. **addormicāre* Loșonți, CPE; **neadormire** s.f. (înv.) „atenție, grijă, veghe” 1774 (Uricariul, I, 176) ← *adormire*; **neadormít** adj. „care nu adoarme, mereu vigilent” 1581 (Coresi, Ev. 36), var. *neadurmít* ← *adormit*; **readormí** vb. „a adormi din nou” 1862 (Pontbriant, D.) ← *re*²- + *adormi*, după fr. *se rendormir*.

Cf. **dormí**.

ADPRÉS adj. (bot., rar, despre perișori) „alipit de tulpină – (à propos des poils) attaché à la tige” 1942 (M. enc. agr. IV, 36).

Lat. savant *adpressus*, part. perf. al vb. *adprimere* (*apprimere*) „a strânge, a apăsa pe ceva” (< *ad-* + *primere* „a apăsa, a presa”).

Cf. **acupresură**, **ampréntă**, **compresă**, **comprimá**, **depresiune**, **deprimá**, **exprimá**, **imprimá**, **împresurá**, **oprimá**, **presá**, **presă**¹, **reprimá**, **scréme**, **suprimá**.

ADRAGÁNT s.n. „gumă vegetală secretată de un arbust spinos, folosită în farmacie – adragant” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *adragant*, (vechi) *dragant*, împr. din lat. *dragantum* < *tragacantum* < *tragacantha* „astragal (plantă din care se produce această gumă)” < gr. *τραγάκανθα* < *τράγος* „țap” + *ἄκανθα* „spin”.

Cf. **tragedie**, **acánt**.

ADRENALÍNĂ s.f. „hormon produs de glandele suprarenale, care mărește afluxul de sânge în mușchi, activitatea cardiacă și nivelul de zahăr din sânge – adrenaline” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *adrénaline* < engl. *adrenalin* (< *adrenal* „glandă suprarenală” < *ad-* + *renal* „renal”), nume dat de savantul japonez Jokichi Takamine în 1901.

Fam.: **adrenérgic** adj. „care provoacă secreția de adrenalină” 1969 (D. med.) < fr. *adrénergique*; **adrenocróm** s.n. „produs de oxidare a adrenalinei, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sangvine” 1949 (LTR¹ I) < fr. *adrénochrome*.

Cf. **renál**, **rinichi**.

ADRÉSĂ s.f. „indicație (pe scrisori, pe colete etc.) cuprinzând numele și domiciliul destinatarului; date care indică precis localizarea domiciliului unei persoane, a sediului unei instituții, a unei informații în memoria calculatorului, a unui site etc.; comunicare oficială făcută în scris către o instituție – adrese” 1788 (var. *adrés* s.n., Piuaru-Molnar, D. 385).

Fr. *adresse* < *addresser* „a (se) îndrepta, a adresa” < *dresser* „a pune în poziție verticală, a îndrepta” < lat. **dīrectiāre* < *dīrectus* „drept”, part. perf. al lui *dīrigere* „a îndrepta” < *regere* „a dirija, a conduce”. Var. *adres* < magh. *adrez*.

Fam.: **adresá** vb. „a trimite un mesaj, a comunica ceva, indicând clar destinatarul; a viza, a destina, a se ocupa de o problemă” 1809 (var. *adresarísí*, doc. în Contribuții, III, 83; forma *adresá*, 1829, CR, 14), var. (înv.) *adresarúí*, *adresí*, *adresuí*, *adrisarisí* < fr.

addresser, germ. *adressieren*; cu sensul „a viza, a destina, a se ocupa de o problemă”, după engl. *address*; **adresabil** adj. (mai ales inform.) „care poate fi adresat, accesat” 1969 („Prelucrarea electronică a informației economice”, 216) ← *adresa*, în inform. < engl. *addressable*; **adresabilitate** s.f. „calitatea de a se adresa unei mase largi, accesibilitate” 1962 (Stud. statist. 568) ← *adresabil*; **adresant** s.m. „expeditor (al unei scrisori, al unui colet etc.); destinatar (persoană căreia îi este adresată o scrisoare, un colet etc.)” 1789 (M. Strilbițki, apud V. Vascenco, SCL IX, 1958, 239) < germ. *Adressant* „expeditor”, posibil și rus. *adresant* id.; sensul „destinatar”, prin confuzie cu *adresat*; **adresantă** s.f. 1870 (Costinescu, V.) ← *adresant*; **adresat** s.m. (înv.) „persoană căreia îi este adresat un mesaj, un colet etc., destinatar” 1863 (Barițiu, C. IV, 383) < germ. *Adressat*.

Cf. **diréct**, **dirécție**, **dirijá**, **drége**, **drept**, **dresá**, **alértá**, **arátá**, **coréct**, **erécție**, **erijá**, **insurécție**, **rect**, **rectitúđine**, **réctor**, **rección**, **redresá**, **regént**, **regie**, **regím**, **regimént**, **regiúne**, **reglá**, **régulá**, **riglá**, **deraiá**, **resurécție**.

ADSORBÍ vb. (despre substanțe) „a produce fixarea și acumularea moleculelor unui gaz sau ale unui lichid pe suprafața unui corp – adsorber” 1949 (LTR¹ I, 42).

Fr. *adsorber* (< engl. *adsorb* sau germ. *adsorbieren*, formate pe baza lui *absorb/absorbieren* „a absorbi”, cu substit. prefixului), după *sorbi*.

Fam.: **adsorbánt** adj., s.m. „(corp) pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție” 1940 (RFR, nr. 6, 694) < fr. *adsorbant*; **adsorbát** s.m. „substanță fixată prin adsorbție pe suprafața unui corp” 1949 (LTR¹) < fr. *adsorbat*, germ. *Adsorbat*; **adsorbítv** s.n. „substanță adsorbită în suprafețe” 1949 (scris *adsorptív*, LTR¹) < fr. *adsorbítif*, engl. *adsorptive*; **adsórbție** s.f. (abstr.) 1940 (RFR, nr. 6, 694), var. *adsorbțiúne* < fr. *adsorption*.

Cf. **absorbí**, **sorbí**, **sórbție**.

ADÚCE [ar. *aduțeáre*, *aduțire*; ir. *adúce*] vb. „a lua cu sine un lucru sau o persoană și a veni cu el undeva sau la cineva; a mișca ceva spre sine; a semăna cu; (fig.) a produce, a provoca – apporter, emmener; rapprocher (de soi-même); ressembler à; produire, causer” c.1500 (Psalt. Hur. 109).

Lat. *addūcere* (< *ad-* + *dūcere* „a duce”), cf. it., ret., v.fr., fr. dial., occ., cat., sp., ptg. REW 160. În mr., prin căderea lui *a-*, verbul s-a confundat cu *duțiri* „a duce”.

Fam.: ar. **adúcă** s.f. „asemănare” 1906 (Dalamatra); **aducător** adj. „care aduce”, s.m. (înv.) „persoană care aduce”, s.f. (înv.) „semn al citării, ghilimele (care «aduc» vorbele cuiva)” 1570 (Coresi, Lit. 139); **aducătură** [ar. *aducătură* „conduită”] s.f. (rar) „aducere; boală presupusă a fi adusă prin vrăji” 1892 (Zamfirescu, O. V, 385); **adúcere** s.f. (abstr.), (înv.) „jertfă, ofrandă” c.1500 (Psalt. Hur. 34¹); **adús** s.n. (abstr.) 1581 (Coresi, Ev. 301); **adúse** s.f.pl. (înv., rar) „jertfe” 1570 (Coresi, Ps.¹ 73^v); **adusătură** s.f. „(înv.) aducere; (Buc.) boală (presupusă a fi adusă prin vrăji)” c.1650 (Anon. Car.; atestarea 1567, Coresi, *Molitvenic rumânesc*, ediția Nerva Hodoș, 2^v, din TDRG³, nu este confirmată în ediția modernă, unde apare cuvântul *adausătură* „adaos”) ← *adus*; **adusoáre** s.f. (înv.) „aducere” 1683 (Dosoștei, Par. 317) ← *adus*; **doadúce** vb. (Ban.) „a termina de adus” 1925 (Novacovici, C. B. I, 9); **neaducător** adj. (înv., rar, mai ales în sintagma ~ *aminte*) „care nu aduce (profit, rod), care nu-și aduce (aminte)” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf, 165) ← *aducător*; **readucător** s.n. (tehn.) „dispozitiv de restabilire a condițiilor inițiale de funcționare ale unui sistem tehnic sau de readucere a unei mărimi la o valoare cuprinsă în intervalul de reglare” 1954 (LTR¹ V) ← *aducător*; **readúce** vb. „a aduce la loc, a aduce din nou” 1849 (Cornea, E. I, 203).

Cf. **abdúcție, adúcție, apedúct, condotiér, condúce, conduítă, dúce**^{1,2}, **dedúce, duct, indúce, produce, rădúce, redúce, redútă, sedúce, tradúce.**

ADÚCT s.n. „amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe – adduit” 1957 (LTR²).

Germ. *Addukt* (< *Additionprodukt* < *Addition* „adăugare, adiție” + *Produkt* „produs” < lat. *productum*, part. perf. al vb. *producere* „a produce”), engl. *adduct* ° // Fr. *adducte* DEX (de fapt forma franceză este *adduit*).

Cf. **adiție, produce.**

ADÚCȚIE s.f. „construcție hidrotehnică destinată transportării unui fluid; (anat.) mișcare a unui mușchi care apropie un membru de corp sau un organ de altul – adduction” 1843 (scris *adducție*, Kretzulescu, A. 128), var. *aducțiune*.

Fr. *adduction*, împr. din lat. *adductio*, *-onem* „aducere” < *adducere* „a aduce” (< *ad-* + *ducere* „a duce”).

Fam.: **aductór** adj., în sintagma *mușchi* ~ „mușchi care apropie un membru de corp sau un organ de altul” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 16) < fr. *adducteur*, format din *adduction* prin substit. sufixului, după lat. *adductor* „(persoană) care aduce”.

Cf. **adúce, abdúcție, apedúct, condotiér, condúce, conduítă, dúce**^{1,2}, **dedúce, duct, indúce, produce, rădúce, redúce, redútă, sedúce, tradúce.**

ADULÁ vb. „a flata pe cineva în mod servil – aduler” 1806 (forma *adulăre*, Șincai, I. nat. 30, apud TDRG³).

Fr. *aduler*, lat. neol. *adulari* „a se gudura, a linguși, a se prosterna în fața cuiva”.

Fam.: **adulatív** adj. (rar) „care ține de adulație, lingușitor” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19) < fr. *adulatif*; **adulatór, -toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care adulează” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19) < fr. *adulateur*, lat. neol. *adulator*; **adulátie** s.f. (abstr.) 1840 (var. *adulațiune*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19) < fr. *adulation*, lat. neol. *adulatio*, *-onem*.

Cf. **adiá.**

ADULMECĂ vb. „a simți sau a încerca să simtă, cu ajutorul mirosului, prezența unui animal sau urmele lăsate de acesta, o substanță etc. – flairer, suivre à la piste” 1665–1685 (var. *adulmăcă*, Milescu Spătarul, Septuaginta, 442), var. *adurmecă*², (Mold.) *dulmecă*.

Lat. **adolmicăre* (HEM I, 387, PEW 29, DA, SDLR (posibil)) < **adolmăre* (cf. rom. *adulma*, v. infra) sau < **olmicăre* (cf. ar. *ulmicare*) < **olmăre* (cf. rom. *ulma* „a adulmece”, *olm* „miros”) < **osmăre*, **ormăre* „a lua urma” (< gr. *ὄσμων* „a adulmece, a mirosi” < *ὄσμη* „miros”, cf. rom. *urma* și alte forme romanice indicate în REW 6112), cu *-l-* după *olēre* „a mirosi (a avea un miros)” REW 6112 sau printr-un accident fonetic; derivarea directă din *olēre* pe baza unui **olmen* „miros”, propusă de HEM I, 387 (acceptată ca posibilă de SDLR), este mai puțin probabilă. Legătura cu *urmă* a fost sesizată deja de CDED II, 720 (care, însă, include *urmă* între elementele albaneze – alb. *gjurmë* „urmă” – ceea ce este neverosimil) // et. nec. DEX.

Var. *adurmeca* ← *adulmece*, infl. de *urmă* HEM I, 387, TDRG, PEW 29, DA (o derivare directă din lat. **ormăre* este mai puțin probabilă, deoarece cele mai vechi atestări românești prezintă forme cu *-l-*, iar aromâna are *-l-* în verbul simplu *ulmicare*).

Fam.: **adulmă** vb. (înv.) „a adulmeca” 1686 (Dosoitei, V. S. apr. 75^r) < lat. **adolmare* (< **olmare*, cf. rom. *ulma*) HEM I, 387, PEW 29, DA; **adulmecăt** s.n. (abstr.) 1907 (DA), var. *adurmecăt*; **adulmecător** adj. „care adulmecă” 1705 (var. *adulmăcător*, Cantemir, I. I. 436), var. *adurmecător*; **adulmecós** adj. (înv.) „adulmecător” 1705 (var. *adulmăcós*, Cantemir, I. I. 469); **adúrmec** s.n. (abstr., rar) 1896 (Coșbuc, O. A. V, 104) ← *adurmeca* (= *adulmeca*).

Cf. **ulmă, úrmă, anosmie, disodil, disosmie, ósmiu, osmo-, osmóză.**

ADULT, -Ă adj., s.m., s.f. „(organism, persoană) care a ajuns la maturitate – adulte” c.1832 (Cornelli, 1^r, apud TDRG³).

Fr. *adulte*, lat. neol. *adultus*, part. perf. al vb. *adolescere* „a crește” < *alere* „a hrăni, a crește (pe cineva), (la pasiv) a crește, a se dezvolta”.

Cf. **adolescént, alimént, altán, altéřă, álthorn, álto, altitúđine, alúmn, coalescént, coalířie, exaltá, ínált, proletár, proliferá.**

ADULTÉR¹, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care a încălcat fidelitatea conjugală – adultère” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19).

Fr. *adultère*, lat. neol. *adulter*, der. regresiv din *adulterăre* „a strica, a corupe” < *alterăre* „a schimba, a altera, a falsifica” < *alter* „celălalt” (derivat din radicalul lui *alius* „altul”).

Fam.: **adulter²** s.n. „încălcarea fidelității conjugale” 1840 (var. *adultérie* s.f., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19) < fr. *adultère* (s.m.), lat. neol. *adulterium*; **adulterá** vb. (livr.) „a falsifica, a denatura” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19) < fr. *adultérer*, lat. neol. *adulterare*; **adulterín, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) născută dintr-un adulter” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud Lupu, Lexicogr. rom. 70) < fr. *adultérin*, lat. neol. *adulterinus*.

Cf. **alt, alterá, altercářie, alterná, altruism.**

ADUMBRÍ vb. (rar) „a face, a ține umbră – ombrager” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 211), var. (înv.) *adumbrá, dumbrí*.

Lat. *adumbrāre* (< *umbra* „umbră”), infl. de *umbri*, cf. it., fr., occ. REW 208.

Fam.: **adumbrít** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **adumbritór** adj. „care face, care ține umbră” 1872 (Baronzi, L. 257); **adumbritúřă** s.f. (abstr.) 1872 (Baronzi, L. 257).

Cf. **úmbřă, umbrélă.**

ADUNĂ [ar. *adunári*; mr. *dunári*; ir. *adurá*] vb. „a strânge într-un loc ceea ce se află răspândit, a culege; a face suma unor numere; (despre persoane) a (se) strânge la un loc, formând un grup – ramasser, assembler, recueillir, accumuler; additionner; (se) rassembler, (se) réunir” c.1500 (Psalt. Hur. 87).

Lat. (târziu) *adūnāre* (< *ad-* + *ūnus* „unu, unic”), cf. it., v.fr., occ., cat., sp., ptg. REW 209.

Fam.: **adunánřă** s.f. (înv.) „adunare (de persoane)” 1844–1847 (CAS V, 255) < it. *adunanza*; **adunāre** s.f. „reunire a mai multor persoane, cu un scop comun (pentru a dezbate și a lua decizii comune, pentru a manifesta etc.); (înv.) întovărășire, companie; (înv.) întâlnire oficială; (înv.) comunitate, obște” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 137); **adunát** s.n. (abstr.) c.1500 (Psalt. Hur. 151); **adunáta** s.f. art. (cor. pop.) 1910 (Pamfile, S. V. 59); **adunăciúne** s.f. (abstr., înv.) 1818 (Budai-Deleanu, O. 722); **adunătór** adj., s.m. „(persoană) care adună, strânge; (înv.) (persoană) care participă la o adunare”; s.n. „mașină pentru recoltarea cerealelor și a fânului” c.1500 (Psalt. Hur. 198); **adunătúřă** s.f. „(peior.)

grup format prin adunarea, de obicei întâmplătoare, a diferite obiecte sau (mai ales) persoane de proastă calitate sau de origini diferite, nepotrivite între ele; (înv.) strânsură, ceea ce s-a adunat și s-a pus deoparte; (înv.) adunare de persoane, reuniune” c.1500 (Psalt. Hur. 104); **readună** vb. „a (se) aduna din nou” 1846 (CR, 42) ← *re*²- + *aduna*.

Cf. **un, împreună**, ar. **deadún, odinioară, uni-, unaním, unifórm, unisón, univérs, anulá, nul**.

ADVÁR s.n. (înv.) „talisman – talisman” 1632 (var. *avgár*, Eustratie, Prav.² 357), var. *agvár, avdár*.

Et. nes., probabil < antrop. *Abgar (Avgar)*, numele autorului unei scrisori apocrife purtate ca talisman V. Bogrea, AIIN, I 1921, 318–326, SDLR, CDER 98, TDRG³ // Ebr. *had²varim* „precepte, text sacru” HEM I, 409; posibil tc. *devr*, pl. *edvar* „inel” TDRG¹ (de fapt, cuvântul tc. înseamnă „rotație, ciclu, circulație, epocă”); et. nec. DA.

ADVÉCTIE s.f. (meteor.) „mișcare a aerului în direcție orizontală sau aproape orizontală – advection” 1949 (LTR¹).

Fr. *advection*, împr. din lat. *advection* „transport” (< *ad-* + *uehere* „a transporta”), cu sensul meteorologic prin diferențiere față de *convection* „convecție”.

Cf. **convécție, evecțiúne, invectívă, véctor, vehemént, vehícul**.

ADVÉNT s.n. „perioadă de patru săptămâni înainte de Crăciun la catolici – Avent” 1800 (Iorga, S. D. I, 146, nota 2; atestare izolată 1559–1560, Cod. Bratul, 448, cu sensul „sosire”: *Ferește-ne și pre advent Duhului Sfânt părintelui tău*).

Lat. neol. *adventus* (< *aduenire* „a sosi” < *ad-* + *uenire* „a veni”) DEX, MDN, germ. *Advent* MDN // și fr. *advent* DEX (formă învechită, dispărută după sec. XVII; forma curentă este *Avent*).

Cf. **adventíce, adventíst, adventív, avení, aventúrá, vení, convént, covenánt, contravení, cuvánt, cuvení, devení, evenimént, eventuál, invénție, prevení, provení, survení, viitór**.

ADVENTÍCE s.f., adj. (biol.) „(țesut conjunctiv) care formează tunica externă a unui organ tubular – adventice” 1890 (Babeș, O. A. I, 165).

Fr. *adventice*, propriu-zis „adăugat, venit din afară”, împr. din lat. *adventicius* „venit din afară, dobândit” < *aduenire* „a sosi” < *ad-* + *uenire* „a veni”.

Cf. **advént, adventíst, adventív, avení, aventúrá, vení, convént, covenánt, contravení, cuvánt, cuvení, devení, evenimént, eventuál, invénție, prevení, provení, survení, viitór**.

ADVENTÍST, -Ă adj., s.m., s.f. „adept al unui cult creștin neoprotestant, întemeiat în jurul anilor 1830 de predicatorul american William Miller, care predică apropierea celei de-a doua veniri a lui Cristos – adventiste” 1884 (GT, nr. 95, p. 2, col. 1).

Fr. *adventiste* (< engl.), engl. *adventist* (< lat. *adventus* „sosire”), germ. *Adventist*.

Fam.: **adventísm** s.n. „cultul neoprotestant practicat de adventiști” 1912 (Conv. lit. XLVI) < engl. *adventism*, germ. *Adventismus*.

Cf. **advént, adventíce, adventív, avení, aventúrá, vení, convént, covenánt, contravení, cuvánt, cuvení, devení, evenimént, eventuál, invénție, prevení, provení, survení, viitór**.

ADVENTÍV adj. „(despre plante) originar din alte țări sau continente și care s-a răspândit fără a fi cultivat; (despre țesuturi, organe) care se dezvoltă în alte locuri decât cele obișnuite; (geol., despre cratere) care are altă deschizătură decât craterul principal; (jur.) dobândit pe altă cale decât prin succesiune directă – adventif” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *adventif*, împr. din lat. *aduenticius* (< *aduenire* „a sosi” < *ad-* + *uenire* „a veni”), cu echivalarea sufixului.

Cf. **advént**, **adventíce**, **adventíst**, **avení**, **aventúrá**, **vení**, **convént**, **covenánt**, **contravení**, **cuvánt**, **covení**, **devení**, **evenimént**, **eventuál**, **invénție**, **prevení**, **provení**, **survení**, **viitór**.

ADVÉRB s.n. „parte de vorbire neflexibilă, care determină verbe, adjective sau alte adverbe – adverb” 1691–1697 (var. *advérbium*, T. Corbea, D. 17).

Fr. *adverbe*, împr. din lat. *adverbium* < *ad-* + *uerbum* „verb” (calc după gr. *ἐπίρρημα* < *ἐπι-* „pe, peste” + *ρῆμα* „verb, spusă, cuvânt”). Var. *adverbium* < lat. neol. *adverbium*.

Fam.: **adverbiál** adj. „cu valoare de adverb, referitor la adverb” 1827 (var. *adverbál*, Heliade-Rădulescu, Gr. rom. ms. 39^r) < fr. *adverbial*, lat. neol. *adverbialis*; **adverbializá** vb. „a (se) transforma în adverb” 1967 (SMFC IV, 108) < fr. *adverbialiser* sau ← *adverbial*.

Cf. **verb**, **provérb**.

ADVÉRS adj. „opus, potrivnic – adverse” 1799 (Iorgovici, Obs. 171, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19).

Fr. *adverse*, lat. neol. *aduersus* „întors cu fața spre, situat în fața”, de unde „contrar” < *ad-* + *uersus*, part. perf. al vb. *uertere* „a întoarce, a îndrepta spre”.

Fam.: **adversár** s.m. „persoană care luptă împotriva alteia sau împotriva unei concepții, idei” 1799 (var. *adversáriu*, Iorgovici, Obs. 171, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, c.1832, Cornelli, I^t, apud TDGR³) < fr. *adversaire*, lat. neol. *aduersarius*; **adversárá** s.f. 1859–1869 (var. *adversárie*, Heliade-Rădulescu, O.³ II, 791) ← *adversar*; **adversatív** adj. (lingv.) „care exprimă o opoziție” 1797 (R. Tempea, Gram. 170) < lat. neol. *aduersatiuus*, fr. *adversatif*; **adversítáte** s.f. (abstr.) 1799 (Iorgovici, Obs. 171, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 19) < fr. *adversité*, lat. neol. *aduersitas*, -atem.

Cf. **advertoriál**, **avérs**, **avérsă**, **aversiúne**, **avertizá**, **inadverténță**, **bulversá**, **controvérsă**, **conversá**, **convertí**, **deversá**, **divérs**, **jós**, **ínvers**, **pervérs**, **retrovérs**, **revérs**, **subversiúne**, **sus**, **tergiversá**, **transversál**, **traversá**, **univérs**, **vársá**, **vers**, **versánt**, **versát**, **versatíl**, **versiúne**, **vícevérsa**, **viers**.

ADVERTORIÁL s.n. „material publicitar cu stilul și aspectul unui articol de informare – publireportage” 2004 („Ziua”, 16 ian., p. 1, în DCR³).

Engl. *advertorial* < *advertisement* „publicitate, reclamă” + *editorial* „editorial, articol de informare”. Engl. *advertisement*, inițial „anunț public” < v.fr. *a(d)vertir* „a întoarce, (refl.) a observa, a-și da seama”, de unde „a atrage atenția” < lat. **aduertire* < *aduertere* „a întoarce spre; a fi atent, a observa (inițial, în expresia *animum aduertere*)” < *ad-* + *uertere* „a întoarce, a îndrepta spre”.

Cf. **avertizá**, **advérs**, **avérs**, **avérsă**, **aversiúne**, **inadverténță**, **bulversá**, **controvérsă**, **conversá**, **convertí**, **deversá**, **divérs**, **ínvers**, **jós**, **pervérs**, **retrovérs**, **revérs**, **subversiúne**,

sus, tergiversá, transversál, traversá, univérs, vărsá, vers, versánt, versát, versatíl, versiúne, vicevérsa, viers.

AÉD s.m. „poet epic recitator și cântăreț în Grecia antică – aède” 1861 (Odobescu, O. II, 13).

Fr. *aède* < gr. *αοιδός* < *αείδειν* „a cânta”.

Cf. **ódă, comedie, melodie, palinodie, rapsód, tragedie.**

ÁER¹ [ar. *áir*; ir. *áier*] s.n. „amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei și care este absolut necesar vieții; înfățișare, aspect, atitudine; (înv.) arie muzicală – air” 1581 (Coresi, Ev. 357; incert 1390–1410, ms. slavon apud L. Djamo-Diaconiță, SCL, XXXII, 1981, nr. 2, 155; cuvântul există în slavonă, dar forma *aieru* poate indica o origine românească).

Lat. *āēr*, *āerem* (< gr. *ἀήρ*, *ἀέρος*), cf. v.it., ret., fr., occ., sp., cat., ptg. REW 240, cu sensul „înfașare, aspect, atitudine” după fr. *air(s)*. Sensul „arie muzicală”, calc după fr. *air*, it. *aria*.

Fam.: **aerá** vb. „a introduce aer în masa unui lichid, mai ales vâscos, sau a unor materiale granulate; a pune la soare haine sau alte lucruri pentru a le usca; (refl., rar) a-și face vânt; (înv.) a aerisi” 1839 (var. *aerí*, Vaillant, V.) < fr. *aérer*; **aeráj** s.n. (tehn.) „introducere de aer proaspăt într-un loc închis, ventilație” 1900 (Enc. rom. II, 496) < fr. *aérage*; **aeratór** s.n. „dispozitiv folosit pentru aeratie” 1958 (DLRM) < fr. *aérateur*; **aeráție** s.f. „(tehn.) introducere de aer într-un mediu închis, într-un lichid, în sol etc.; (înv.) aerisire” 1892 (var. *aerațiune*, GT, nr. 8, 6) < fr. *aération*; **aereálă** s.f. (înv.) „tărie, esență” 1903 (N. Leon, Med. 90); **aerián** adj. „care se află în aer; referitor la aviație; (fig.) diafan, transparent; (despre persoane, fig.) distrat, visător” c.1832 (I. Golesecu, Cond. I, 24¹) < fr. *aérien*; **aeriseálă** s.f. „împrospătare a aerului, aerisire” 1893 (DDRF) ← *aerisi*; **aerisí** vb. „a lăsa să pătrundă aer proaspăt într-o încăpere; a expune un obiect (de îmbrăcăminte) la aer; (refl.) a ieși afară pentru a respira aer proaspăt” 1795 (Urechia, I. R. V, 422) < ngr. *αερίζω*, aor. *αέρισα*; **aerós** adj. (înv.) „vaporos” 1852 (Barasch, M. II, 6); **antiaerián**, -ă adj., s.f. „(artilerie) care luptă împotriva atacurilor aviatice” 1937 (Argetoianu, Î. Z. III, 50) < fr. *antiaérien*; **dezaerá** vb. „a elimina aerul aflat în materia primă fibroasă la fabricarea hârtiei; a evacua aerul dintr-o conductă sau dintr-un rezervor” 1949 (forma *desaerare*, LTR¹ I, 194) < fr. *désaérer*; **dezaerisí** vb. „a evacua aerul dintr-o conductă sau dintr-un rezervor; a înlătura substanțele toxice persistente (în special cele gazoase)” 1947 (Ionescu-Muscel, Fil. 501) ← *aerisi*; **reaerisí** vb. „a aerisi din nou” 1988 (DEX-S) ← *re*¹ + *aerisi*; **subaerián** adj. „din straturile inferioare ale atmosferei” 1954 (Probl. geogr. I, 167) < fr. *subaérien*. Derivatul *aeresc* citat în DA ca atestat la Cantemir, I. I., este considerat a fi lecțiune greșită pentru *ceresc* în edițiile moderne ale operei.

Duble etim.: **áer²**, **árie²**. Cf. **aerób**, **aeri-/aero-**, **aerifér**, **aerifórm**, **aerobúz**, **aerocolie**, **aerodínă**, **aerodróm**, **aerofagie**, **aerofobie**, **aerofór**, **aerogén**, **aerografie**, **aerogramă**, **aerolít**, **aerologie**, **aerometrie**, **aeronaútic**, **aeroscóp**, **aerosól**, **aerostát**, **aerotérmă**, **aerozínă**, **airbag**, **aneroíd**.

ÁER² s.n. (bis.) „pânză cu care se acoperă vasele liturgice – voile dont on couvre le calice” 1570 (Coresi, Lit. 8¹; atestarea 1390–1410, ms. slavon, apud L. Djamo-Diaconiță, SCL, XXXII, 1981, nr. 2, 155, este problematică, deoarece cuvântul a pătruns, probabil, în română prin slavonă).

Slavon *aerŭ* < m.gr. *ἀήρ, ἀέρος* „aer”, cu sensul „văl (al unui acoperământ de cap), urzeală a unei stofe, pânză cu care se acoperă vasele liturgice” apărut în m.gr.

Dublet etim.: **ăer**¹. Cf. **ărie**².

AERÉL¹ s.sg. tantum (înv.) „substanță cu miros și gust neplăcute, întrebuințată în medicină – ase fétide” 1898 (Enc. rom. I).

Probabil ← *aerel*² (= *arel*) „Lasserpitium latifolium”, datorită asemănării acestei plante cu planta *Ferula assa foetida*, din care se obține aerelel^o // dim. din *aior*² (= *alior*) „numele unor plante din specia *Euphorbia*” CADE (datorită asemănării dintre florile de alior și cele de *Ferula assa foetida*, planta din care se obține aerelel); ← **aiorel* < *ai* HEM I, 417; ← *aer* DA, CDER 101.

AERI-, AERO- el. de comp. „(referitor la) aer; avion, aviație – air; avion, aviation”.

Fr. *aéri-*, *aéro-* (< gr.), gr. neol. *ἀερο-* (< *ἀήρ*).

Cf. **ăer**^{1,2}, **aerifér**, **aerifórm**, **aerób**, **aerobúz**, **aerocolie**, **aerodină**, **aerodróm**, **aerodúct**, **aerofagie**, **aerofobie**, **aerofór**, **aerogén**, **aerográf**¹, **aerografie**², **aerogramă**, **aerolít**, **aerologie**, **aerométru**, **aeronaútíc**, **aeroscóp**, **aerosól**, **aerostát**, **aerotérmă**, **aerozínă**.

AERIFÉR adj. „care poartă, care conduce aerul – aérifère” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *aérifère* < *aéri-* (< lat. *aer* „aer” < gr. *ἀήρ*) + *-fère* (< lat. *-fer* < *ferre* „a purta”).

Cf. **aeri-/aero-**, **ăer**¹, **-fer**.

AERIFÓRM adj. „care are aspectul sau proprietățile fizice ale aerului – aériforme” 1832 (AR, 236).

Fr. *aériforme* < *aéri-* (< lat. *aer* „aer” < gr. *ἀήρ*) + *-forme* (< lat. *-formis* < *forma* „înfățișare, aspect”).

Cf. **aeri-/aero-**, **ăer**¹, **-form**, **fórmă**.

AERÓB adj., (înv.) s.m. (biol.) „(organism) care nu poate trăi fără oxigen – aérobie” 1898 (pl. *aerobi*, Enc. rom. I), var. *aeróbiu*.

Fr. *aérobie* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < gr. *ἀήρ* „aer”) + *-bie* (< gr. *βίος* „viață”), termen creat de Louis Pasteur, după modelul lui *amphibie* (TLF). Forma primară a fost *aerobiu*, de unde, printr-o falsă interpretare a finalei, a rezultat un nou sg. *aerob*.

Fam.: **aeróbic** adj., s.n. „gimnastică de întreținere executată pe un fond muzical, cu mișcări alerte care cresc nevoia de oxigen a corpului; (ca adj.) referitor la acest tip de gimnastică” 1984 (I. B., 18 febr., p. 6, în DCR³) < engl. *aerobics* (termen propus de medicul american Kenneth Cooper, substantivare a adj. *aerobic* „aerob” < fr. *aérobie* cu substit. finalei prin sufixul *-ic*), posibil și prin fr. *aérobique* (< engl.); **anaerób** adj. „care nu poate trăi în prezența oxigenului” 1898 (pl. *anaerobi*, Enc. rom. I, s.v. *aerobi*), var. *anaeróbiu* < fr. *anaérobie* < *aérobie*.

Cf. **aeri-/aero-**, **ăer**¹, **bio-**, **biologie**, **amfíbiu**, **micrób**.

AEROBÚZ s.n. (înv., rar) „avion de pasageri de mare capacitate, pentru curse dese pe distanțe medii – aérobuz” 1967 (Șt. și tehn., nr. 6, p. 30, în DCR²).

Fr. *aérobuz* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-bus* (el. de comp. extras din *omnibus* „pentru toți”, unde *-bus* reprezintă desinența latină de D. pl.).

Fam.: **airbus** [ˈe(ə)ɾβas] s.n. (inv., rar) „aerobuz” 1967 (Scânteia, 4 nov., p. 1, în DCR²) < engl. *airbus*, inițial substantiv comun, ulterior dispărut prin concurența cu numele de firmă *Airbus*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **autobúz**, **bibliobúz**, **electrobúz**, **hidrobúz**, **microbúz**, **omnibúz**, **troleibúz**.

AEROCOLÍE s.f. „acumulare de gaze în intestinul gros (care dă senzația de balonare a abdomenului) – aérocolie” 1962 (DER I).

Fr. *aérocologie* < *aérocologie* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *colique* (împr. din lat. *colica*, substantivare a formei fem. a adj. *colicus* < gr. *κολικός* < *κόλον*, formă târzie pentru *κόλον* „colon”¹, probabil prin confuzie cu *κῶλον* „membru”).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **cólică**, **colón¹**.

AERODÍNĂ s.f. „vehicul aerian mai greu decât aerul – aérodyne” 1957 (LTR² I).

Fr. *aérodyne* < engl. *aerodyne* < *aero-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-dyne* (< gr. *δύναμις* „putere”).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **dinámic**, **autodínă**, **didinám**, **dinamítă**, **dinastie**, **heterodínă**.

AERODRÓM s.n. „teren special amenajat pentru decolarea, aterizarea și staționarea avioanelor – aérodrôme” 1899 (Anestin, C. V. 157).

Fr. *aérodrome* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-drome* (< gr. *δρόμος* „cursă, loc de alergare”, ulterior „drum” < *δραμεῖν* „a alerga”, aoristul vb. *τρέχειν*), pe modelul lui *hippodrome* (împr. din lat. *hippodromus* < gr. *ἵπποδρόμος*).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-drom**, **drum**, **amfidrómic**, **desmodrómic**.

AERODÚCT s.n. „conductă specială cu rol de aerisire – conduit au rôle d’aération” 1966 (Contemp., 2 sept., p. 10, în DCR³).

Engl. *air duct* „conductă de aer”, românizat prin folosirea prefixului *aero-*, după modelul lui *apeduct*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **apedúct**, **dúce¹**, **duct**.

AEROFAGÍE s.f. „act reflex caracterizat prin înghițirea, odată cu saliva sau cu alimentele ingerate, a unei cantități mari de aer – aérophagie” 1937 (M. enc. agr. I, 11).

Fr. *aérophagie* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-phagie* (< gr. *-φαγία* < *φαγεῖν* „a mânca”, aoristul vb. *έσθίειν*).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-fag**, **-fagie**.

AEROFOBÍE s.f. „teamă patologică de aer sau de vânt – aérophobie” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *aérophobie* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-fobie* (< gr. *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”).

Fam.: **aerofób**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de aerofobie” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *aérophobe*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-fob**, **fobie**.

AEROFÓR s.n. „aparat care furnizează aerul necesar scafandrilor – aérophore” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *aérophore* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-phore* (< gr. *-φορος* „care poartă” < *φέρειν* „a purta”).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-for**.

AEROGÉN adj. „care este produs prin intermediul aerului – aéroène” 1964 (ABC sãn. 34).

Fr. *aéroène* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-ène* „care produce...” (< gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**.

AEROGRÁF¹ s.n. „pulverizator pentru culori lichide (folosit la desene, zugrăveli etc.) – aérographie” 1931 (CADE).

Fr. *aérographie* (< engl.) CADE, DEX, engl. *Aerograph*, denumire comercială dată de inventatorul instrumentului, Charles Burdick, formată pe baza lui *aero-* (< gr. *ἀήρ* „aer”) și *-graphie* (< gr. *-γράφος* < *γράφειν* „a desena, a scrie”) °.

Fam.: **aerografie¹** s.f. „desen, zugrăveală, aplicare a vopselei cu ajutorul aerografului” 1958 (Man. ing. forest. 328, 329).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-graf**, **grafie**.

AEROGRAFÍE² s.f. (înv.) „disciplină care se ocupă cu studierea aerului – aérographie” c.1832 (I. Golescu, Cond.).

Fr. *aérographie* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ*) + *-graphie* (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **aerografie²** s.m. „savant care se ocupă cu aerografia” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aérographie*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-graf**, **grafie**.

AEROGRÁMĂ s.f. „(meteor.) diagramă care reprezintă relații între temperatură și presiune; (înv.) mesaj transmis prin telegrafie fără fir; scrisoare trimisă cu avionul – aérogramme” 1931 (CADE).

Fr. *aérogramme* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ*) + *-gramme* (< gr. *γράμμα* „literă, scris, scriere” < *γράφειν* „a scrie”); cu sensul „mesaj transmis prin telegrafie fără fir”, format probabil după *télégramme*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **gram**, **-gramă**, **gramatică**.

AEROLÍT s.m., (înv.) s.n. „meteorit alcătuit preponderent din silicați, având aspectul unor roci eruptive; (înv.) meteorit (în general) – aérolithe” 1829 (pl. *aérolite*, AR, 234).

Fr. *aérolithe* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-lithe* (< gr. *λίθος* „piatră”), propriu-zis „piatră venită din aer”. Sensul actual „meteorit alcătuit mai ales din silicați, cu aspectul unei roci”, atestat și în fr. *aérolithe*, engl. *aérolithe*, germ. *Aérolith*, a apărut prin diferențiere față de *siderit* „meteorit metalic”, folosindu-se accepțiunea „piatră” a elementului *-lith(e)* °.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **lito-**, **-lit**.

AEROLOGÍE s.f. „ramură a meteorologiei care se ocupă cu studiul proprietăților atmosferei la diferite înălțimi, bazându-se pe măsurători efectuate cu instrumente ce plutesc sau se deplasează în aer; (înv.) parte a fizicii care studiază proprietățile atmosferei – aérologie” 1780–1790 (var. *aerologhie*, Amfilohie, G. F. 135^f).

Fr. *aérologie* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-logie* (< gr. *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”). Var. *aerologhie* < ngr. *αερολογία*.

Fam.: **aerológ** s.m. „specialist în aérologie” 1964 (Scânteia, 6 ian., p. 6, în DCR²) < fr. *aérologue*; **aerológă** s.f. 1978 (DN³) ← *aerolog*; **aerológic** adj. „referitor la aérologie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aérológique*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-logíc**, **lógos**, **léxic**.

AEROMÉTRU s.n. „aparat cu care se măsoară densitatea aerului – aéromètre” c.1832 (var. *aerométr*, I. Golescu, Cond., apud TDRG³).

Fr. *aéromètre* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-mètre* (< gr. *μέτρον* „măsură”).

Fam.: **aerometrié** s.f. (înv.) „ramură a fizicii care studiază proprietățile aerului” c.1832 (I. Golescu, Cond.) < fr. *aérométrie*.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **métru**.

AERONAÚTIC adj. „care se referă la vehiculele aeriene; (înv., s.m.) persoană care conduce un balon sau călătorește într-un balon – aéronautique; (vieilli) aéroneaute” 1864 (Amicul școalei, V, 261).

Fr. *aéronautique* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *nautique* „referitor la navigație, nautic”, împr. din lat. *nauticus* < gr. *ναυτικός* < *ναύτης* „navigator, marinar” < *ναῦς* „navă, corabie”.

Fam.: **aeronaút** s.m. „persoană care conduce un balon sau călătorește într-un balon” c.1832 (var. *aeronót*, I. Golescu, Cond., apud TDRG³) < fr. *aéroneaute*; **aeronaútă** s.f. 1907 (DA) ← *aeronaut*; **aeronaútică** s.f. „ramură a tehnicii care se ocupă cu construirea vehiculelor de transport aerian și cu problemele navigației aeriene” 1840 (CR, nr. 9, 34) < fr. *aéronautique*; **aeronaútător** s.m. (înv., rar) „aeronaut” 1829 (AR, 134) < fr. *aéroneaute*, adaptat după *înotător*, interpretat prin etim. pop. ca „înotător în aer”.

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **acvanaút**, **argonaút**, **astronaút**, **motonaútică**, **naútic**.

AEROSCÓP s.n. „aparat cu care se colectează praful din aer (pentru a putea fi examinat la microscop) – aéroscop” 1886 (Steinberg, D.).

Fr. *aéroscop* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-scope* (< gr. *-σκόπος* < *σκέπειν* „a privi”).

Cf. **aeri-/aero-**, **áer¹**, **-scop²**, **-scopie**, **schépsis**, **scop¹**, **scéptic**, **episcop**.

AEROSÓL s.m. „suspensie, în aer sau într-un alt gaz, a unor particule solide sau lichide foarte fine; sistem prin care se pot împrăști în aer sau în alt gaz particule solide sau lichide – aérosol” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *aérosol* < engl. *aerosol* < *aero-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *sol* „soluție coloidală”, format pe modelul lui *hydrosol* de către savantul irlandez Frederick G. Donnan în anii Primului Război Mondial.

Fam.: **aerosoloterapie** s.f. „procedeu terapeutic prin care medicamentele sunt introduse, sub formă de aerosoli, pe căile respiratorii cu ajutorul unor pulverizatoare

speciale” 1962 (DER I) < fr. *aérosolothérapie* ° sau, mai puțin probabil, ← *aerosol* + *terapie* DEX.

Cf. **aeri-/aero-, áer¹, hidrosól, soluție, absolut, absolvi^{1,2}, dizolvá, rezolvá.**

AEROSTÁT s.n. „vehicul aerian compus dintr-un balon umplut cu un gaz mai ușor decât aerul și o nacelă – aérostat” 1829 (CR, nr. 45, 197).

Fr. *aérostat* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-stat* (< gr. *στατός, -στάτης* „stabil, fix”, construit pe rad. *στα-* al vb. *ιστάναι* „a sta, a opri”).

Fam.: **aerostátic** adj. „referitor la aerostatică” 1830 (AR, 209) < fr. *aérostatique*; **aerostátică** s.f. „ramură a mecanicii fluidelor care se ocupă cu studiul echilibrului aerului și, în general, al gazelor, precum și cu construirea și dirijarea aerostatelor” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *aérostatique*; **aerostátie¹** s.f. (înv.) „ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul construcției și al zborului aerostatelor” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. *aerostațiune* < fr. *aérostation* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ*) + *station* (împr. din lat. *statio, -onem* „stare, oprire” < *stare* „a sta, a se opri”).

Cf. **aeri-/aero-, áer¹, -stat⁴, státic, stáză, anastasimatár, anastátic, apostát, apóstimă, astatíniu, catástasis, citostátic, diastáză, diastémă¹, epistát, extáz, iconostás, ipostáză, metastáză, parastás.**

AEROTÉRMĂ s.f., înv. (adj., despre aparate) „(aparat electric) de încălzire cu aer cald – aérotherme” 1949 (adj., Nomenc. prod. II, 13), var. *aerotérm* s.n.

Fr. *aérotherme* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + *-therme* (< gr. *θερμός* „cald”).

Cf. **aeri-/aero-, áer¹, termo-, -term(ă), térmă, -termie, térmic, atermán, diatermán.**

AEROZÍNĂ s.f. „carburant lichid pentru motoarele rachetelor – aérozine” 1977 (D. astr. 17).

Fr. *aérozine* < *aéro-* (< gr. *ἀερο-* < *ἀήρ* „aer”) + [*hydra*]zine „hidrazină”.

Cf. **aeri-/aero-, áer¹, hidrazină.**

AETÍTĂ s.f. (înv.) „mineral format din peroxid de fier – aétite” 1840 (var. *aetít* s.n., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 20).

Fr. *aétite*, împr. din lat. *aetites* < gr. *ἀετίτης (λίθος)*, propriu-zis „piatră de vultur” (< *ἀετός* „vultur”), nume bazat pe credința că aceste pietre s-ar găsi în cuiburile vulturilor.

Cf. **aliét.**

AFÁBIL adj. „primitor, prietenos, amabil – affable” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 119’).

Fr. *affable*, lat. neol. *affabilis* „căruia i se poate vorbi, prietenos, afabil” < *affari* „a se adresa cuiva, a vorbi cuiva” < *ad-* + *fari* „a vorbi”.

Fam.: **afabilitate** s.f. (abstr.) 1825 (Vârnav, F. M. II, 88’) < fr. *affabilité*, lat. neol. *affabilitas, -atem*.

Cf. **confesá, fábulă, fânté, fatál, inefábil, infantil, profesiúne.**

AFAGÍE s.f. (med.) „incapacitate de a înghiți – aphagie” 1898 (scris *aphagia*, Enc. rom. I).

Fr. *aphagie* < *a-* (< gr. *ἀ* privativ) + *-phagie* (< gr. *-φαγία* < *-φάγος* < *φαγεῖν* „a mânca”, aoristul vb. *έσθίειν*).

Cf. **-fag², -fagie.**

AFÁN s.n. (hapax, LM: „vorbă ... auzită în gura puținor români din Moldavia”) „necaz – chagrin, souci” 1871.

Et. nes., probabil ← *afanisi* ° (HEM I, 419: probabil ngr., cf. *αφανισμός, αφανίζω*, de unde *afanisi*), sau, mai puțin probabil, lat. **a(ff)annum*, cf. it. *a(ff)anno* „suflu greu, greutate, necaz”, v.occ. *afan*, v.fr. *ahan* „trudă, chin, efort”, cat. *afany* „chin”, v.sp. *afaño* „osteneală, muncă, necaz” DA (aceste cuvinte romanice au etimologie neclară; unii le consideră postverbale din **affanare* „a trudi” (verb reprezentat în v.fr., v.occ., it., cat., sp.), v. REW 252, pus în legătură cu lat. *afannae* (atestat la Apuleius) „cuvinte încurcate, subterfugii” (> ***, „încurcătură, situație dificilă” > „necaz”), v. Corrominas, DCEC).

AFANISÍ vb. (Mold.; înv.) „a nimici, a distruge – anéantir, détruire” 1774 (Pseudo-Enache Kogălniceanu, „Letopisețul Țării Moldovii”, BAR, ms. rom. 62, f. 169, apud Gáldi, 139), var. *afinisí*.

Ngr. *αφανίζω*, aor. *αφάνισα* „a distruge” < *ἀφανής* „invizibil” < *ἀ-* privativ + *-φανής* „care (se) vede”, format pe același radical cu *φαίνειν* „a arăta, a lumina”, *φαίνεσθαι* „a apărea”.

Fam.: **afaniseală** s.f. (abstr.) 1939 (SDLR).

Cf. **apofântic, diafán, emfáză, epifanie, fandosí, fandaxie, fanerogámă, fantásmă, fantezie, fantómă, fáză, fenomen, hierofanie, profáză, sicofánt, teofanie, triptofán, uranofán.**

AFĂRĂ [ar. *afóará*; mr. *fără*; ir. (*a*)*fără*] adv. „dincolo de limitele unui spațiu închis, în exterior; (în expr. (*în*) ~ *de*) cu excepția – dehors, à l’extérieur; sauf” c.1500 (Psalt. Hur. 111).

Lat. *ad forās* (< *ad* + *forās* „(în) afară”, inițial acuzativul plural al unui dublet de declinarea I al lui *forēs* „poartă”, cf. și ablativul plural *forīs* „afară”), cf. v.it., v.fr., sp., ptg. REW 265 (sintagma *dē forīs* este continuată în it., fr., occ., cat. REW 2520; forma de bază *forās*, în rom. *fără*, it., sd., occ., cat., sp., ptg., iar *forīs*, în eng., friul., fr. REW 3431).

Fam.: **dinafără** adv., în loc. *pe* ~ „pe de rost (apelând exclusiv la memorie, reproducând din memorie)” 1844 (Propășirea).

Cf. **a¹, fără.**

AFAZIE s.f. „pierdere a capacității de a vorbi – aphasie” 1878 (Eminescu, O. VII, 288).

Fr. *aphasie* < *a-* (< gr. *ἀ-* privativ) + *-phasie* (< gr. *-φασία* < *-φασος* < *φάσσειν* „a spune”).

Fam.: **afazic, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de afazie” 1885 (GT, nr. 158) < fr. *aphasique*.

Cf. **-fazie, apofâtic, fâtic, bradifazie, catafazie, dactilofazie, disfazie, endofazie, monofazie, parafazie, schizofazie.**

AFÂNĂ vb. „a face ca un material granular să fie mai rar, mai puțin compact, a-i mări volumul prin săpare, fărâmițare etc.; a rări, a înfoia – ameublir, raréfier” 1847 (part. *afânat*, Pann, „Povestea vorbii”, în S. L. II, 354).

Lat. **affĕnāre* (< *fĕnum* „fân”) HEM I, 443, CDDE 591, CDER 111, DEX sau ← *fân* TDRG, DA, REW 3247, SDLR.

Fam.: **afânător** s.n. „instrument folosit în industrie pentru afânarea diverselor amestecuri, aerator”, s.m. „substanță pentru afânarea produselor alimentare” 1958 (DLRM).

Cf. **fân.**

AFECTĂ vb. „a produce asupra cuiva sau a ceva un efect negativ, a prejudicia, a impresiona neplăcut; a simula; a destina (o sumă de bani, o cantitate de materiale etc.) unui anumit scop – affecter” c.1832 (Cornelli, 54^v, apud TDRG³).

Fr. *affecter*, împr. din lat. *affectāre* „(clasic) a aspira la, a încerca, (refl.) a simula; (lat. med.) a furniza, a destina (unui anumit scop)” (< *afficere*, *affēcī*, *affectum* „a face să aibă parte de, a atribui; a pune într-o anumită stare, a afecta, a impresiona” < *ad-* + *facere* „a face”), cu sensul „a produce un efect negativ, a impresiona” după lat. *afficere* și derivatele sale *affectus* „afect” și *affectio* „afecțiune” (> fr. *affection*).

Fam.: **afect** s.n. „stare emoțională” 1783 (Șc. ard. IV, 20) < germ. *Affekt*, lat. neol. *affectus* (< *afficere*); **afectabil** adj. „care poate fi afectat” 1876 (în derivatul *neafectabil*, *Telegraful* (Buc.), nr. 1368, 3); **afectăție** s.f. „comportament artificial” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 937), var. (înv.) *afecțiune* < lat. neol. *affectatio*, *-onem*, fr. *affection*; **afectiv** adj. „referitor la sentimente, la emoții” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 21) < fr. *affectif*, lat. neol. *affectiuus* (< *afficere*); **afectivitate** s.f. „totalitatea proceselor afective, sensibilitate” 1871 (Conv. lit., nr. 11, 171) < fr. *affektivité*; **afectuos** adj. „care manifestă simpatie, dragoste” 1794 (Calend. Viena, apud Chivu, VTR, 288) < fr. *affectueux*, lat. neol. *affectuosus*; **afectuositate** s.f. (abstr.) 1871 (LM) < fr. *affectuosité*; **afecționă** vb. (rar) „a manifesta afecțiune pentru cineva sau ceva” 1848 (Negulici, V.) < fr. *affectionner*; **afecțiune** s.f. „simpatie, dragoste față de cineva; stare patologică, boală” 1794 (var. *afecțiune*, Calend. Viena, 36, var. (înv.) *afecție* < fr. *affection*, lat. neol. *affectio*, *-onem* (< *afficere*); **dezafectă** vb. „a scoate din funcțiune, a nu mai folosi” 1927 (part. *dezafectat*, Teodoreanu, O. A. III, 153) < fr. *désaffecter*; **dezafecțiune** s.f. (înv., rar) „pierdere a afecțiunii pentru cineva” 1873 (Ghica, O. II, 250) < fr. *désaffection*; **socioafectiv** adj. „referitor la motivațiile afective ale relațiilor sociale” 1973 (V. rom., nr. 3, 153) ← *socio-* + *afectiv*.

Cf. **face**, **aferat**, **artificiu**, **cofături**, **confecție**, **confetti**, **confia**¹, **defect**, **defetism**, **deficient**, **edificiu**, **efect**, **eficient**, **facil**, **dificil**, **facsimil**, **factice**, **factitiv**, **factor**, **facultate**, **facțiune**, **-fic**, **-fică**, **infectă**, **oficiu**, **perfect**, **prefect**, **suficient**.

AFEDRÓN s.n. (înv., rar) „latrină; anus – latrine; anus” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 32^v, 82^f).

Slavon *afedronŭ* „latrină” < gr. *ἀφεδρόν* < *ἀπο-* + *ἔδρα* „scaun, tron, sediu, ședere” (derivat de la radicalul *ἔδ-* al verbului *ἕζεσθαι* „a se așeza”). Sensul „anus”, prin interpretarea eronată a pasajului din Matei 15,17 prin care a pătruns cuvântul (sensul originalului gr. este „tot ce intră în gură ajunge în pântece și este aruncat afară în hazna”; traducerea din Coresi, Tetr. este: *tot ce intră în gură în mațe se mistuiaște și pre afedron iase*).

AFÉLIU s.n. „punctul cel mai îndepărtat de soare de pe orbita unei planete – aphélie” 1780–1790 (var. *afelio*, Amfilohie, G. F. 133^v), var. *afelie* s.f.

Lat. neol. *aphelium*, format de către Johannes Kepler pe baza elementelor gr. *ἀπο-* (prefix arătând îndepărtarea) și *ἥλιος* „soare”, pe modelul gr. *ἀπόγειον* (lat. *apogaeum*) „punctul cel mai îndepărtat de pământ al orbitei unei planete”, termen al astronomiei geocentrice a lui Ptolemeu. Var. *afelio* < it. *afelio*. Var. *afelie* < fr. *aphélie*.

Cf. **apo-**, **helio-**, **heliac**, **heliánt**, **heliást**, **helióză**, **héliu**, **parhelie**, **perihéliu**.

AFERÁT adj. „care este sau dă impresia că este foarte ocupat – affairé” 1885 (Rom. lib., nr. 2412, 2).

Fr. *affaire* < *affaire* „afacere” < *à faire* „de făcut” (*à* < lat. *ad* și *faire* < lat. *facere*).

Cf. **face**, **afectă**, **artificiu**, **cofături**, **confecție**, **confetti**, **confia**¹, **defect**, **defetism**, **deficient**, **edificiu**, **efect**, **eficient**, **facil**, **dificil**, **facsimil**, **factice**, **factitiv**, **factor**, **facultate**, **facțiune**, **-fic**, **-fică**, **infectă**, **oficiu**, **perfect**, **prefect**, **suficient**.

AFERÉNT adj. „care este în legătură cu ceva, care depinde sau decurge din ceva; (jur.) care revine sau se cuvine cuiva; (anat., despre vase) care se varsă în altele sau pătrunde într-un organ, (despre nervi) care transmite excitațiile periferice centrilor nervoși – afférent” 1862 (var. *afferinte*, Antonescu, D.).

Fr. *afférent*, cu sensul „care este în legătură cu ceva, ține de ceva”, part. prez. al vb. v.fr. *afférir* „a aparține, a se potrivi” < lat. **afferrire* = *afferre* „a aduce” (< *ad-* + *ferre* „a purta, a duce”); cu sensul anat., împr. din lat. *afférens*, part. prez. al vb. *afferre*.

Fam.: **aferețătie** s.f. (anat.) „transmitere a excitației de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali” 1962 (DER I) < fr. *afférentation*; **deafereță** vb. (med.) „a secționa rădăcinile posterioare ale măduvei spinării pentru a întrerupe căile nervoase aferente” 1964 (forma *deaferețare*, DER II) < fr. *déafférenter*.

Cf. **-fer**, **conferi**, **deferent**, **deferi**, **diferi**, **inferență**, **oferi**, **preferă**, **proferă**, **referi**, **suferi**, **transferă**.

AFERÉZĂ s.f. „(med.) tăierea unei părți a corpului; (fon.) căderea unui sunet sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvânt – *aphérèse*” c.1832 (Cornelli, 54^v, apud TDRG³).

Fr. *aphérèse*, împr. din lat. *aphaeresis* < gr. *ἀφαίρεσις* „îndepărtare, eliminare, extragere” < *ἀφαίρειν* „a lua, a îndepărta” < *ἀπο-* (prefix care arată îndepărtarea, extragerea) + *αἶρειν* „a lua”.

Cf. **apo-**, **aneriși**, **dieréză**, **erezie**, **exeréză**, **sineréză**.

AFERÍM interj. (înv.) „Foarte bine! Bravo! – Bravo! Parfait!” c.1650 (Anon. Car.), var. *áferim*, *áferin*.

Tc. *aferim*, *aferin* (accentuat *áferin*) < pers. *āferīn* „laudă, elogiu, binecuvântare; bravo!”. În Ban., posibil prin scr. *aferim*.

AFÉT s.n. „suport pe care se fixează țeava unui tun – affût” 1789 (M. Strilbički, apud V. Vasenco, SCL, IX, 1958, 239).

Germ. *Lafette* (< fr. *l'affût*), rus *lafet* (< germ.), cu inițiala după etimonul acestuia, fr. *affût* „suport, suport de tun” (< *affûter* „a sprijini” < *fût* „bucată de lemn, obiect de lemn, trunchi, băț, pat de armă” < lat. *fustis* „par, băț, ciomag”).

Cf. **fúște**.

AFGÁN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) din Afganistan, referitor la Afganistan; persoană care face parte dintr-o populație indo-europeană din Asia-Centrală, din grupul iranic, care locuiește în Afganistan, paștun; (s.f.) limba acestei populații; (s.m.) unitate monetară din Afganistan – afghan” 1879 (Rom. lib., nr. 681, 2), var. grafică *afghan*, -ă.

Fr. *afghan* < engl. *afghan* < pers. *afghān* „paștun”.

AFÍD s.n. (entom.) „numele unor specii de insecte cuprinzând păduchii de plante mici, cu forme aripate și nearipate – affide” 1918 (Conv. lit. LI, 374).

Fr. *aphide* < lat. savant *aphis*, pl. *aphides*, termen creat de Linnaeus, cu origine incertă.

AFIDAVÍT s.n. (jur., în dreptul anglo-saxon) „declarație sub jurământ – affidavit” 1893 (Lupta, nr. 2102, 2).

Engl. *affidavit* (< lat. med. *affidauit* „a declarat sub jurământ”, ind. perf. pers. 3 sg. a vb. *affidare* „a încredința, a declara sub jurământ” < *fidare* < lat. clasic *fidus* „de încredere, sigur”, format pe radicalul verbului *fidere* „a se încrede”), fr. *affidavit* (< engl.).

Cf. **confidént**, **desfide**, **difidént**, **fidél**, **fiduciár**, **sfidá**.

AFIEROSÍ vb. (înv.) „a (se) dedica, a (se) consacra cuiva; (despre averi) a risipi – (se) dédier, (se) consacrer; éparpiller (sa fortune)” 1691–1699 (C. Cantacuzino, Ist. Ț. R. 7), var. *afirosí*.

Ngr. *αφιερώνω* (aor. *αφιέρωσα*) < v.gr. *ἀφιερῶ* < *ἀπο-* (arătând separarea, punerea deoparte) + *ἱεροῦν* „a consacra” < *ἱερός* „sacru, sfânt”.

Fam.: **afiroseálă** s.f. „risipă, cheltuie” 1752 (Doc. buc. Colțea, 150), var. *afiroseálă*, *firoseálă*.

Cf. **apo-**, **arhierú**, **hierátic**, **hierofánt**, **hieroglifă**, **ierárh**, **ierarhie**, **ierosí**, **irosí**.

AFÍF adj. (Mold., înv.) „fără bani, lefter – sans le sous, panné” 1852 (Alecsandri, O. V, 463).

Tc. *afif* (= *hafif*) „ușor; (fam.) fără bani” (< arab *hafif*).

Fam.: **ififliu** adj. (Munt.) „care a rămas fără niciun ban” 1868–1872 (var. *ifiliu*, Orășanu, O. S. II, 40) < tc. *hafifli* „ușor” ȘIO I 9, DA, SDLR, DEX (Suciu, IT II, contestă originea tc. invocând lipsa atestărilor; cuvântul este, totuși, atestat, sporadic, în surse turcești disponibile online); var. *ifiliu*, prin haplogogie.

AFÍGE vb. (jur., înv.) „a afișa – afficher” 1853 (Barițiu – Munteanu, W. I, 38).

Lat. neol. *affigere* < *ad-* + *figere* „a înfige, a fixa”.

Fam.: **afípt** s.n. (rar) „afiş” 1871 (LM), românizare a part. perf. *affictum*.

Cf. **afîș**, **afix**, **antefix**, **defige**, **fix**, **infix**, **înfige**, **prefige**, **prefix**, **sufix**.

AFÍL adj. (bot.) „lipsit de frunze – aphyllé” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *aphylle* < gr. *ἀφυλλος* < *ἀ-* privativ + *φύλλον* „frunză”.

Cf. **calapăr**, **calomfir**¹, **cariofilacée**, **chervál**, **garoáfă**, **trandafir**.

AFILIÁ vb. „a (se) asocia la o societate, organizație etc. – (s’)affilier” 1813 (var. *afiluí*, S. Ț. 30; forma *afilíá*, 1859, Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *affilier*, inițial „a adopta, a înfia” < lat. med. *affiliare* < *filius* „fiu”. Var. (înv., Trans.) *afiluí* < lat. neol. (din Imperiul Habsburgic) *affiliare*, termen care căpătase sensul fr. *affilier*.

Fam.: **afiliáție** s.f. „(rar) apartenență la o societate, organizație etc.; (înv.) faptul de a se afilia” 1813 (S. Ț. 28), var. (înv.) *afiliațiune* < fr. *affiliation*, lat. neol. *affiliatio*, *-onem*.

Cf. **fiu**, **fiástru**, **fin**¹.

ÁFIN¹ [ar. *afin*] s.m. „arbust cu fructe comestibile din zona montană (*Vaccinium myrtillus*) – myrtille” 1804–1808 (Șincai, V. ist. nat.), var. *afin*¹.

Et. nes., probabil contaminare între lat. *acinus* „boabă” și lat. **dafinus* „laur” S. Pușcariu, DR 7, 1931–1933, 103–105, SDLR, TDRG² sau lat. **dafinus* (= *daphne*) HEM, cu *d-* dispărut prin deglutinare sau perceput ca prep., în sintagme ca *Baca dafini* E. Herzog apud S. Pușcariu loc. cit., CDER 110 (cf. și calabr. *afina* „laur”), TDRG². Originea lat. este susținută de formele cu rotacism (*afir*, *afiră*) S. Pușcariu, loc. cit. // Magh. *afonya* LM, CDED II, 475, TDRG¹; et. nec. DA, DEX.

Fam.: **afinár** s.m. (Hațeg) „tufă de afin” 1887 (HEM I, 435); **afinátă** s.f. „băutură alcoolică preparată din afine” 1955 (DLRLC) ← *afină*¹ (după *vișinată*); **áfină**¹ [ar. *afină*¹] s.f. „fructul afinului” 1783 (Benkö 20); ar. **afincă** s.f. „afină¹” sec. XIX (var. *afingă*, Murnu, DMR); ar. **afinche** s.f. „afină” 1906 (var. *afinghe*, Dalametra), probabil ← **afince*,

format cu suf. dim. *-ce*, cu transformarea *nġ > nġ* ca în *nghios* „jos” S. Pușcariu, DR 7, 1931–1933, 103; ar. **afincu** s.m. „afin¹” 1907 (com. Papahagi, în DA); **afineá** s.f. (dim.) 1939 (SDLR) ← *afinã¹*; **afinét** s.n. (Sibiu, col.) 1887 (HEM I, 435); **afinicã** s.f. (dim.) 1939 (SDLR) ← *afinã¹* sau ← *afinea*; **afiniș** s.n. „loc pe care cresc afini” 1783 (Benkő 20).

Cf. **acín**, **dáfin**.

AFÎN², -Ă² s.m., s.f., adj. „(jur.) rudă prin alianță; (livr.) asemănător, înrudit în spirit – parent par alliance, affîn” 1855 (Asachi, O. II, 133).

Lat. neol. *affinis* „vecin; pătaș; rudă prin alianță” (< *ad-* + *finis* „graniță”), fr. *affin*.

Fam.: **afinitate** s.f. „potrivire între oameni sau între manifestările lor, datorată unor înclinații care îi apropie; (chim.) proprietate a substanțelor de a intra în combinații chimice cu alte substanțe; (jur.) legătură de rudenie creată prin căsătorie între unul dintre soți și rudele celui/alt soț” c.1832 (Cornelli, 52^v, apud TDRG³) < fr. *affinité*, lat. neol. *affinitas*.

Cf. **fin²**, **fine**, **confiniu**, **definí**, **infinitív**.

AFIÓN s.n. „substanță narcotică extrasă, de obicei, din macul de grădină, opiu – opium” c.1650 (var. *afióm*, Anon. Car.).

Ngr. *απιόνη* (< tc.), tc. *afyon* (< arab *afyun* < gr. *όπιον* < *όπος* „suc, sevă”), scr. *afijon*. Var. *afiom* < magh. *áfium*.

Cf. **ópiu**.

AFIRMÁ vb. „a susține că ceva este adevărat, a declara în mod ferm; (refl.) a se remarca – (s’)affirmer” 1825 (var. *afirmăluí*, Vârnav, F. M. II, 38^f; forma *afirmá*, 1827, Heliade-Rădulescu, Gr. rom. ms. 8^v), var. (înv.) *adfírmá*.

Fr. *affirmer*, lat. neol. *affirmare* „a întări, a confirma; a afirma, a declara” < *ad-* + *firmare* „a întări; a confirma, a asigura” < *firmus* „solid, rezistent, ferm”.

Fam.: **afirmatív** adj. (despre un enunț, o judecată) „care exprimă, conține o afirmație” 1821 (L. Asachi, B. 94) < fr. *affirmatif*, lat. neol. *affirmatiuus*; **afirmáție** s.f. (abstr.) 1815–1820 (var. *afermáție*, Budai-Deleanu, TGR, 52^v), var. (înv.) *afirmațiune* < fr. *affirmation*, lat. neol. *affirmatio*, *-onem*; **autoafirmá** vb. refl. „a se face remarcat prin forțe proprii, a-și manifesta personalitatea” 1931 (Vinea O. VIII, 393) ← *auto¹-* + *afirma*; **contraafirmáre** s.f. „afirmație opusă unei alte afirmații” 1866 (Măiorescu, O. I, 367) ← *contra-* + *afirmare*, după fr. *contre-affirmation*; **reafirmá** vb. „a afirma din nou” 1882 (Eminescu, O. XIII, 169) ← *re²-* + *afirma*.

Cf. **confirmá**, **ferm**, **férmă**, **fírmă**, **fírmamént**, **infírm**, **infírmá**.

AFÎȘ s.n. „foaie (de hârtie), expusă la vedere, care cuprinde un anunț – affiche” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 119^f).

Fr. *affiche* < *afficher* cu sensul „a fixa (pe ceva), a agăța” < *ficher* „a atașa, a fixa, a înfișe” < lat. **ficcāre* (cf. it., eng., occ., sp., ptg.) < **fīgicāre* < *fīgere* „a înfișe”.

Fam.: **afișá** vb. „a expune, a lipi un afiș; (fig.) a manifesta în mod ostentativ o anumită atitudine” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 119^f) < fr. *afficher*; **afișáj** s.n. „dispozitiv electronic pe care sunt afișate informații; (înv.) lipire de afișe” 1897 (Adev., nr. 2981, 2) < fr. *affichage*; **afișiér** s.n. „panou sau vitrină pe care se lipesc afișe” 1955 (DLRLC) ← *afiș* sau ← *afișá*; **afișór** s.m. „persoană care lipește afișe”, s.n. „dispozitiv electronic pe care sunt afișate informații” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 22), var. (înv.) *afișér* < fr. *afficheur*.

Cf. **afige**, **afix**, **antefix**, **defige**, **fix**, **infix**, **înfișe**, **prefige**, **prefix**, **sufix**.

AFÍX s.n. „(lingv.) morfem atașat unui radical, cu ajutorul căruia se derivă un cuvânt nou sau se exprimă anumite categorii gramaticale; (mat.) punct care reprezintă un număr complex într-un sistem de coordonate carteziane – affixe” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *affixe*, împr. din lat. *affixus* „atașat”, part. perf. al vb. *affigere* „a înfige pe ceva, a atașa” < *ad-* + *figere* „a înfige”.

Fam.: **afixál** adj. (lingv.) „realizat prin afixe” 1957 (SCL 8, 529) < fr. *affixal*.

Cf. **afíge**, **afíș**, **antefix**, **defíge**, **fix**, **infíx**, **înfige**, **prefíge**, **prefíx**, **sufíx**.

AFLÁ [ar. *aflāre*; mr. (*a*)*flāri*; ir. (*a*)*flā*] vb. „a lua cunoștință de ceva; (înv.) a găsi, a descoperi; (refl.) a se găsi, a fi (undeva), a exista – apprendre, prendre connaissance de; trouver, découvrir; se trouver, exister” c.1500 (Psalt. Hur. 90).

Lat. *aflāre* „a sufla asupra, (despre vânt, soare, foc, lumină) a atinge” (< *ad* + *flāre* „a sufla”), cu sensul „a găsi” apărut în latina vulgară, păstrat în dalm., surselv., it. dial. de sud, sp., ptg. REW 261, HEM I, 456, TDRG, PEW 34, CDDE 19, DA, CADE, SDLR, CDER 114, DEX; evoluția semantică este explicabilă prin vocabularul vânătorii, verbul fiind folosit cu referire la câinii care, adulmecând, găsesc vânatul, H. Schuchardt, ZRPh 32, 231–238, REW // M.gr. *ἀλφειν, ἀλφιδέειν* „a găsi” CDED II, 633; gr. *ἀλφειν* LB, LM.

Fam.: **aflát** s.n. (abstr.) 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 33¹); **aflătór** [ar.] adj., s.m. (rar) „care se găsește; (înv.) care găsește, descoperitor” c.1500 (Psalt. Hur. 150); **izăflá** vb. (Ban., SV Trans.; înv.) „a găsi; a născoci” c.1650 (Anon. Car.), var. *izaflá, izeflá*, (suspect, în HEM I, 456) *esaflá* ← *iz-* + *afla* DA // lat. *exaflāre*, cu *iz-* prin substituirea prefixului HEM I, 456–457; lat. neol. *exaflare* DLR (pentru forma *esafla*, literalizată ca *exafla*; atât forma rom. *exafla*, cât și verbul lat. *exaflare* sunt neatestate); **reaflá** vb. (rar) „a afla din nou, a (se) regăsi” 1848 (CR, 13; forma *răaflá*, 1751, Uricariul, X, 106, este suspectă) ← *re*²- + *afla*.

Cf. **suflá**, **umflá**, **deflăție**^{1,2}, **gonflá**, **inflăție**.

AFLICȚIÚNE s.f. „(livr.) durere mare; (jur.) pedeapsă directă – affliction” 1794 (var. *aflliciúne*, Calend. Viena, apud Chivu, VTR, 290).

Fr. *affliction*, lat. neol. *afflictio, -onem* < *affligere* „a izbi, a doborî, a zdrobi” < *ad-* + *fligere* „a izbi”.

Fam.: **aflictív** adj. (jur., despre pedepse) „care lovește direct pe cel condamnat” 1878 (Telegraful (Buc.), nr. 1973, 2) < fr. *afflictif*.

Cf. **conflict**, **inflicțiune**.

AFLORIMÉNT s.n. (geol.) „loc unde apar la suprafața pământului rocile sau mineralele, deschidere geologică – affleurement” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *affleurement* (< *affleurer* „a netezi, a nivela, a ajunge la același nivel cu” < expr. *à fleur de* „la nivelul”, de la *fleur* „floare” cu sensul „partea superioară, cea mai de sus”), românizat după *floare*.

Cf. **floáre**, **deflorá**, **eflorá**, **eflorescént**, **flóră**, **florétă**, **Floríi**, **florilégíu**, **florín**, **pasiflóră**, **spadiciflóră**.

AFLUÉNT s.m. „curs de apă considerat în raport cu altul, mai mare, în care se varsă – affluent” 1859 (Cobălcescu, G. 5).

Fr. *affluent* „care curge spre; afluent”, împr. din lat. *affluens, -entem*, part. prez. al vb. *affluere* „a curge spre; a veni în număr mare; a avea din belșug” < *ad-* + *fluere* „a curge”.

Fam.: **afluá** vb. (rar) „a curge spre același punct” 1896 (ȘDU¹) < fr. *affluer* (împr. din lat. *affluere*), var. *aflui*; **afluénță** s.f. „mulțime de oameni care se îndreaptă spre același punct, aflux; abundență, belșug de produse” 1853 (var. *afluință*, Wertheimer, Descr. ape. 80) < fr. *affluence*, lat. neol. *affluentia*.

Cf. **defluí**, **fluént**, **flúviu**, **flux**.

AFÓN adj., s.m., s.f. „(persoană) care nu poate cânta corect, care nu are ureche muzicală; (persoană) fără glas, ca urmare a unei leziuni a laringelui; (despre sunete) care se articulează fără vibrația coardelor vocale, surd – aphone” 1893 (DDRF), var. (înv.) *áfon*.

Fr. *aphone* < gr. *ἄφωνος* „fără voce” < *ἀ-* privativ + *φωνή* „voce”. Accentuarea *áfon*, după gr. *ἄφωνος*.

Fam.: **afónic** adj. (înv., despre sunete) „articulat fără vibrația coardelor vocale” 1904 (Enc. rom. III, 689) < fr. *aphonique*; **afoníe** s.f. „boală care constă în pierderea glasului” c.1832 (I. Goleșcu, Cond., apud TDRG³) < fr. *aphonie*; **afonizáre** s.f. (lingv.) „asurzire” 1934 (Arh. Olt. XIII, nr. 71–73, 519).

Cf. **fono-**, **-fon**, **-foníe**¹, **fonétic**, **fónic**, **antifón**¹, **diafoníe**, **disfoníe**, **polifoníe**, **simfoníe**.

AFORÍSM s.n. „cugetare enunțată într-o formă concisă – aforisme” a doua jum. a sec. XVIII (Ippocrat, 8^f), var. *aforísmă* s.f., *aforismós*.

Fr. *aphorisme* (împr. din lat.), lat. neol. *aphorismus* < gr. *ἀφορισμός* „definiție; sentență, aforism” < *ἀφορίζειν* „a delimita, a defini” < *ἀπο-* prefix care arată separarea + *ορίζειν* „a delimita, a limita” < *ὄρος* „hotar, limită”. Var. *aforismă* < it. *aforisma*. Var. *aforismos* < ngr. *αφορισμός*.

Fam.: **aforíst** s.m. (rar) „autor de aforisme” 1971 (V. Nemoianu, „Calmul valorilor”, 262) < fr. *aphoriste*, engl. *aphorist*; **aforístic** adj. „de aforism, în formă de aforism; care conține aforisme” 1834–1835 (Murgu, C. F. II, 2¹) < fr. *aphoristique*, germ. *aphoristisch*.

Cf. **afurísí**, **auríst**, **orizónt**, **ursí**, **apo-**.

A FORTIÓRI adv., adj. invar. „cu atât mai mult; (despre raționamente) care constă în trecerea de la o judecată la alta, pentru care există tot atâtea temeieri sau temeieri în plus – a fortiori” 1881 (Rom. lib., nr. 1248, 1).

Lat. neol. *a fortiori* (*a(b)*) „de la” + *fortiori*, ablativul lui *fortior*, comparativul lui *fortis* „puternic, tare”), termen scolastic.

Cf. **foárte**, **fort**, **fórte**, **fórță**, **acvafórte**, **confortá**, **efórt**.

ar. **AFREÁȚĂ** s.f. „turtă – galette” 1906 (Jb. XII, 101).

Lat. *africia* P. Papahagi, Jb. XII, 1906, 101, REW 271.

AFRETÁ vb. „a închiria o navă pentru transportul de mărfuri – affréter” 1902 (Adev., nr. 4491, 2).

Fr. *affréter* < *fret* „costul transportului mărfurilor pe mare; chirie plătită pentru folosirea unei nave; încărcătura unei nave” < ol. medie *vrecht*, *vracht*.

AFRICÁN, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) din Africa – africain” 1665–1690 (Let. cantac. 19, antrop. *Sjipio African*; ca apelativ, 1682, Dosoftei, V. S. oct. 87¹).

Lat. neol. *Africanus* NDU (< *Africa* < *Afer*, pl. *Afri*, nume dat unei populații din regiunea Tunisiei actuale), posibil și ngr. *Ἀφρικανός* °, ulterior întărit și de fr. *africain* NDU // ← top. *Africa* DEX.

Fam.: **africaníst** s.m. „specialist în studiul limbilor și civilizațiilor africane” 1947 (Eliade, Jur. I, 102) < fr. *africaniste*; **africanistă** s.f. 1978 (DN³) ← *africanist*; **africanistică** s.f. „studiul limbilor și al civilizațiilor africane” 1969 („Revista română de studii internaționale”, 1(5), 141) < germ. *Afrikanistik*; **africanitate** s.f. „caracter specific (culturii) popoarelor africane” 1979 (D. etnol.) < fr. *africanité*; **africanológ** s.m. „specialist în studiul limbilor și al civilizațiilor africane” 1966 (DN²) < fr. *africanologue* sau ← *africanologie* (der. regresiv) // ← *Africa* DEX; **africanológă** s.f. 1982 (DOOM²) ← *africanolog*; **africanologie** s.f. „studiul limbilor și al civilizațiilor africane” 1966 (DN²) < fr. *africanologie* ° // ← *Africa* DEX; **africâneán** adj., s.m. (inv.) „african” 1691–1697 (T. Corbea, D. 23) < lat. *Africanus*, inclus în clasa derivatelor în *-ean*; **africâneáncă** s.f. (inv.) „africană” 1691–1697 (T. Corbea, D. 23) ← *africânean*; **africâneáncă** s.f. (inv.) „africană” 1691–1697 (T. Corbea, D. 233) < lat. *Africanus*, inclus în clasa derivatelor în *-esc*; **africâneáste** adv. (inv.) „ca africanii” 1839 (var. *africâneáste*, Vaillant, V.); **africáneásc** adj. (inv.) „african” (T. Corbea, D. 270) ← top. *Africa* sau lat. neol. *africanus*, inclus în clasa derivatelor în *-esc*; **áfro**² adj. invar. „(despre coafuri) cu părul foarte încrețit, pe model african; (despre muzică și alte arte) caracteristic afro-americanilor sau africanilor” 1981 (RL, 6 iun., p. 2, în DCR³) < engl. *afro*; **panafricáneán** adj. „care cuprinde, implică toată Africa” 1978 (DN³) < fr. *panafrican* (*pan-* < gr. *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* „tot” + *african*); **panafricanism** s.n. „doctrină care promovează unitatea și solidaritatea tuturor popoarelor africane” 1978 (DN³) < fr. *panafricanisme*; **transafricáneán** adj., s.n. „(șosea) care traversează Africa” 1928–1929 (Conv. lit. LXI, 111) ← *trans-* + *african* (după fr. *transafrican*).

Cf. **afrikaans**, **afro**¹-.

AFRICÁT, -Ă adj., s.f. (lingv.) „(consoană) a cărei articulație începe cu o ocluziune și se termină printr-o constricție – affriqué(e)” 1894 (Philippide, ILR I, 296).

Fr. *affriqué(e)*, germ. *Affrikate*, *Affrikata* < lat. *affricata*, part. perf. fem. al vb. *affricare* „a freca (de ceva)” < *ad-* + *fricare* „a freca”.

Fam.: **africatizá** vb. refl. „a se transforma într-o africată” 1914 (Arhiva, 152).

Cf. **frecá**, **fricatív**, **fricțiúne**.

AFRIKAANS (pronunțat *africáns*) s.n. „varietate a limbii olandeze, vorbită în Africa de Sud – afrikaans” 1962 (DER I).

Engl. *Afrikaans* (< ol. *Afrikaans* „african”), fr. *afrikaans*.

Fam.: **afrikánder** s.m. (rar) „persoană care face parte din populația de origine olandeză din Africa de Sud, bur” 1930 (Minerva), var. *afrikáner*, var. grafică *afrikaander* < engl. *Afrikander* < ol. din Africa de Sud *Afrikaander* „african (subst.)”; var. *afrikaner* < engl. *Afrikander* < ol. *Afrikaaner* = *Afrikaander*.

Cf. **africáneán**, **afro**¹-.

ÁFRO¹- el. de comp. „referitor la Africa – afro”.

Engl. *Afro-*, fr. *afro-*.

Cf. **afro-americáneán** (s.v. **americáneán**), **afro-asiátic** (s.v. **asiátic**), **africáneán**, **afrikaans**.

AFRODIZIÁC adj., s.n. „(substanță) care stimulează impulsurile sexuale – aphrodisiaque” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 62).

Fr. *aphrodisiaque* < gr. *ἀφροδισιακός* „erotic, referitor la plăcerile dragostei” < *ἀφροδίσιος* „al Afroditei; erotic” < *Ἀφροδίτη* „Afrodita, zeița dragostei”.

Fam.: **afrodizie** s.f. (rar) „exacerbare a impulsurilor sexuale, a preocupărilor sexuale” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aphrodisie*; **anafrodiziác**, -ă adj., s.n., s.m., s.f. „(substanță) care face să înceteze dorințele sexuale; (persoană) care nu are dorințe sexuale” 1898 (Enc. rom. I, 684) < fr. *anaphrodisiaque*; **anafrodizie** s.f. „lipsă a dorințelor sexuale” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anaphrodisie*.

AFRÓNT s.n. „insultă, ofensă – affront” 1784 (Beldiman, Siroe, 51^v), var. *afrúnt*.

It. *affronto* (< *affrontare* „a înfrunța, a ataca”), fr. *affront* (< *affronter* „a înfrunța, a brava, a sfida, a ataca”, derivat posibil de dată lat. târzie, **affrontāre*, de la *frons, frontem* „frunte”).

Fam.: **afrontá** vb. „(înv.) a înfrunța; (med.) a apropia prin operație buzele unei plăgi, pentru o bună cicatrizare” c.1832 (I. Golescu, Cond. VII, 82²), var. *afrunță* < fr. *affronter* „a înfrunța; a pune (două lucruri) față în față, (spec., med.) a pune în contact buzele unei plăgi”, it. *affrontare*; var. *afrunța*, infl. de *înfrunța*.

Cf. **frunte**, **confrunță**, **front**, **frontál**, **frontiéră**, **frontispíciu**, **frontón**, **înfrunță**.

ÁFTĂ s.f. „mică ulcerăție produsă pe mucoasa gurii sau a faringelui – aphte” 1816 (Maior, Înv. doft. 74).

Fr. *aphte*, lat. neol. *aphta* < gr. *ἄφθα*.

Fam.: **aftoid** adj. (med.) „cu aspect de aftă” 1969 (D. med.) < fr. *aphtoïde*; **aftós** adj. (despre boli) „caracterizat prin prezența aftelor” 1906 (DA) < fr. *aphteux*.

AFTERSCHOOL (pronunțat *aftărskül*) s.n. „program organizat de o instituție de învățământ în care copiii mici, după orele de școală, desfășoară diferite activități recreative sau educative – afterschool” 2005 (zf.ro, 4 nov., în DCR³).

Engl. *after-school*, inițial adj. (în expr. ~ *activities, programs*) < *after* „după” + *school* „școală”.

AFUMÁ [ar.; mr. *fumári*] vb. „a expune ceva la fum, a umple cu fum, (refl.) a se înnegri de la fum; (fam.) a se îmbăta ușor – (s’)enfumer, exposer à la fumée; se griser” 1424 (antrop. *Afumatu*; în texte rom., c.1500, Psalt. Hur. 121¹).

Lat. **affumāre* HEM I, 458, PEW 35, DA, CDDE 679, CDER 115, cf. it, sd., occ., cat., sp., ptg. REW 268 // ← *fum* TDRG¹.

Fam.: **afúm** s.n. (rar) „miros caracteristic al afumăturilor” 1891 (Met. scr. 43) ← *afuma* (der. regresiv); **afumát** s.n. (abstr.) 1582 (PO, 245); **afumătoáre** [ar.] s.f. „instalație sau cameră specială pentru afumarea alimentelor; utilaj (metalic) pentru producerea fumului fără flacără, în vederea liniștirii familiei de albine când se lucrează în stup; (înv.) vas în care se ard mirodenii” 1777–1780 (Doc. Cal. II, 36), var. *afumător*² s.n.; **afumător**¹ adj. „care afumă” c.1650 (Anon. Car.); **afumătoric** s.f. „instalație specială pentru afumarea cârnii” 1840 (Doc. ist. rom. – S. VI, 252) ← *afumător*; **afumătură** [ar.] s.f. „produs alimentar conservat cu ajutorul fumului; afumare” 1698 (Cheia în. 99¹).

Cf. **fum**.

AFUNDÁ [ar. *afundáre*] vb. „a pătrunde adânc, a (se) adânci, a (se) scufunda; (rar, fig.) a ponegri; (rar) a înfunda – (s’) enfoncer, (s’) ensevelir; immerger, plonger, couler bas; diffamer; (se) boucher” c.1500 (Psalt. Hur. 144).

Lat. **affundāre* (< *ad-* + *fundus* „fund”; atestat doar în lat. med.) HEM I, 469, CDDE 681, DA, CADE, REW 269 (posibil), SDLR (posibil), DEX, cf. it., v.fr., sp., ptg. REW 269 // ← *afund* TDRG¹, CDER 116; ← *fund* (fără specificarea modului de derivare) CDED I, 104, REW 269 (probabil); ← *a*¹ + *fund* SDLR (posibil).

Fam.: **afundăt** s.n. (abstr.) 1887 (HEM I, 472); **afundătoare** s.f. (înv.) „ascunzătoare” c.1500 (Psalt. Hur. 83^v); **afundătúrá** s.f. (rar) „adâncitură, loc adânc” 1652 (Îndr. leg. 157); **afundíș** s.n. (rar) „loc adânc, adâncime” 1872 (Baronzi, L. 237), var. *afunziș* ← *afund* DA, CADE, DEX sau ← *afunda* CDDE 681.

Cf. **fund**, **fond**, **fondá**, **fundál**, **fundamént**, **îfundá**, **latifúndie**, **profúnd**.

AFURCĂ vb. (mar.) „a ancora o navă cu ajutorul a două ancore – affourcher” 1901 (C. Bălescu și C. Niculescu-Rizea, „Manualul gabierului”, București, 1901, apud M. Bujeniță, LR, XV, 1966, 295).

It. *afforcare* DEX, fr. *affourcher* (propriu-zis „a pune în formă de furcă, a crăcăna” < *fourche* „furcă” < lat. *furca*) CADE, românizate după *furcă* (SDLR: ← *furcă* după fr. *affourcher*).

Fam.: **afúrcă** s.f. „ansamblul de manevre și cabluri folosite la afurcare; ancoră mică” 1886 (Steinberg, D.) ← *afurca* (der. regresiv).

Cf. **fúrcă**.

AFURISÍ vb. „a anatemiza, a excomunica; a blestema; (înv., refl.) a jura sub pedeapsa blestemului – anathématiser, maudire; faire serment sous peine d’être maudit” 1594 (Doc. Î. 104), var. (înv.) *aforisí*.

Slavon *afurisati*, ngr. *αφορίζω* (aor. *αφορίσα*) < gr. *ἀφορίζειν* „a separa, a delimita” < *ἀπο-* prefix care arată separarea + *ορίζειν* „a delimita, a limita” < *ὄρος* „hotar, limită”.

Fam.: **afurisénie** s.f. (abstr.) 1631 (var. *afurisánie*, DRH B XXIII, 324); **afurisít** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **dezafurisí** vb. „a scoate din anatemă prin rugăciuni” 1870 (Costinescu, V.).

Cf. **apo-**, **aforísm**, **aoríst**, **orizónt**, **ursí**.

AFUZALÍ s.m. „soi de viță de vie originar din Asia Mică – dattier (variété de raisin)” 1939 (Simionescu, Fl. 294, apud Suciú, IT II, 34), var. *afuzalie* s.f., (Olt.) *fuzalie* s.f.

Tc. *afuzali* (= *hafizali*) < n.pr. *Afuz-Ali* Suciú, IT II, 34.

AGABANÍU s.n. (înv., rar) „stofă orientală scumpă, folosită pentru turbane – sorte d’étouffe précieuse orientale” 1786 (pl. *agabanii*, Iorga, S. D. VI, 194), var. *agambaní*, *agambaníu*.

Tc. *agabani*. Formele cu *-mb-*, probabil printr-un intermediar ngr. neatestat.

AGALACTÍE s.f. (med.) „absență a secreției lactate la femeia care a născut – agalactie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *agalactie*, format pe baza gr. *γάλακτος* „care nu are lapte” < *ἀ-* privativ + *γάλα*, *γάλακτος* „lapte”.

Cf. **galactorée**, **galactóză**, **galaxie**, **hipogalactie**.

AGÁLE adv. „fără grabă, domol – lentement, doucement” 1851 (Negruzzi, O. I, 204).

Ngr. *αγάλι(α)* < m.gr. *ἀγάλην* < *ἀγάληνα* < *ἀγαληνά* < *γαληνά* < *γαληνός* „calm”.

AGĂM adj. (despre plante) „asexuat – agame” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 24).

Fr. *agame* < gr. *ἀγάμος* „necăsătorit” < *ἀ-* + *γάμος* „căsătorie”.

Cf. **-gam**, **-gamie**, **gamét**, **alogamie**, **autogámă**, **bigám**, **digám**, **fanerogámă**, **hierogamie**, **monogám**, **poligám**, **trigám**.

AGÁPĂ s.f. (fam.) „ospăț (la care participă prieteni, colegi) – agape” 1822 (Bobb, DRLU I).

Fr. *agape* DA, CADE, DEX, inițial „masă luată în comun de către primii creștini, în cursul căreia avea loc împărțășania” < lat. creștină *agape* < gr. *ἀγάπη* „dragoste (frățească), afecțiune” < *ἀγαπᾶν* „a primi prietenește, a trata cu afecțiune; a iubi” // și ngr. *αγάπη* TDRG; și lat. neol. *agape* DEX.

AGĂR-AGĂR s.n. „substanță gelatinoasă extrasă din alge – agar-agar” 1898 (Enc. rom. I, 59).

Fr. *agar-agar* (< malaez *agar-agar*, probabil prin intermediar engl.), germ. *Agar-Agar*.

AGAREÁN adj., s.m. (înv.) „nume al unei populații biblice, descendentă din Agar, o roabă a lui Avraam; musulman – Hagarien; musulman” c.1500 (Psalt. Hur. 157).

Slavon *Agaréninŭ*, pl. *Agarêne* (< *Agarŭ*, după gr. *ἀγαρηνός* < *Άγαρ* „Agar” < ebraic *Hagar*); termen folosit pentru musulmani datorită tradiției potrivit căreia Ismail, fiul lui Agar, este strămoșul unor triburi arabe, printre care și cel al lui Mahomed.

Fam.: **agareáncă** s.f. „păgână” 1939 (SDLR); **agarineán** adj, s.m. „musulman” 1682 (Dosofoei, V. S. dec. 211^v) < ngr. *αγαρηνός*, încadrat în clasa derivatelor în *-ean*; **agarinésc** adj. (înv.) „necreștin, musulman” 1682 (Dosofoei, V. S. sept. 25^v); **agărenie** s.f. „religia musulmană” 1682 (Dosofoei, V. S. dec. 221^v).

AGARÍCI s.m. (bot.) „un soi de ciupercă de copac – agaric” 1862 (var. *agaric*, Antonescu, D.).

Fr. *agaric* (cf. forma de la Antonescu, D.) ° sau lat. savant *agaricus* (lat. clasic *agaricum* < gr. *ἀγαρικόν*, posibil derivat de la top. *Άγαρία*, regiune în Sarmăția) DA, cu sg. refăcut după pl. // Lat. *agaricus*, cu *-ci* după plural HEM I, 487 (problematic din motive fonetice, rezultatul așteptat fiind *agárec(i)*).

Fam.: **agaricacée** s.f. (mai ales la pl.) „familie de ciuperci din care face parte agariciul” 1898 (Encl. rom. I, 59) < fr. *agaricacée(s)*, lat. savant *Agaricaceae*.

AGASÁ vb. „a irita, a enerva, a plictisi cu insistențe – agacer” 1894 (Alexi, DRG).

Fr. *agacer* < v.fr. *aacier* „a strepezi dinții; a pune drojdie” (< lat. **adaciāre* (< **adacidāre* (prin disimilare) < *acidus* „acru” sau, mai puțin probabil < *aciēs* „ascuțiș”), contaminat cu *agace* „coțofană” sau *agu* „ascuțit, picant” (< lat. *acūtus*) FEW I, 130, TLF.

Fam.: **agasánt** adj. „iritant, care agasează” 1886 (Steinberg, D.) < fr. *agaçant*.

Cf. **acíd**, **ácru**², **acút**, **oțét**.

AGÁT s.n. „mineral dur utilizat ca piatră semiprețioasă – agate” 1582 (var. *acátes*, PO, 311), var. *acátie* s.f., *agátă* s.f. (și „literă tipografică cu floarea de șase puncte”), *ahát*.

Fr. *agate* (împr. din lat. *achates* < gr. *ἀχάτης*, inițial numele unui râu din Sicilia, unde a fost găsit acest mineral). Var. *acates* (scris și *achates*), *acatie* < lat. neol. *achates*. Var. *ahat* < ngr. *αχάτης*.

Fam.: **dendragát** s.n. (rar) „agat care prezintă nervuri ramificate” 1832 (I. Golescu, Cond., cf. DLR) < fr. *dendragathe* < gr. *δενδραχάτης* (< *δένδρον* „copac” + *ἄτης*).

AGATĂRS s.m. „numele unei populații scitice stabilite în Transilvania – Agathyrse” 1668–1670 (forma *agathyrși*, Istorii).

Gr. neol. (pl.) *Ἀγάθυρσοι*, lat. neol. *Agathyrsi*.

AGĂVĂ s.f. „specie de plantă exotică erbacee – agave” 1862 (var. *agáve*, Antonescu, D.).

Fr. *agave* < lat. savant *Agave*, nume dat de Linnaeus, pe baza gr. *ἀγανή*, femininul adjectivului *ἀγανός* „admirabil, magnific” < *ἀγασθαι* „a se mira, a admira”.

ĂGĂ s.m. (înv.) „ofițer sau comandant din armata otomană – officier ou commandant turc” 1599 (Doc. Î. 111), var. *agá*.

Tc. *aga* (= *ağa*, probabil < mongol *aga*, *aka* „omagi; frate mai mare” Eyuboğlu).

Fam.: **agésc** adj. „de agă” 1700–1712 (N. Costin, L.² 301); **agie** s.f. „funcția de agă; prefectură de poliție” 1675 (M. Costin, L. 298¹); **agiésc** s.f. „de agie” 1776 (doc. apud ȘIO II/1, 12) ← *agie*; **agoáie** s.f. „soția unui agă” 1840 (Doc. ist. rom. – S. VI, 275); **baș-agá** s.m. „comandant al unui detașament din armata otomană” 1788 (doc. apud ȘIO II/2, 13) < tc. *başağa*; **deli-agá** s.m. „căpetenia deliilor” sec. XVIII (Cron. anon. racov., apud ȘIO II/2) < tc. *deli-ağa*.

AGĂNĂU s.n. (Olt.) „un dans țărănesc foarte vioi, jucat de bărbați – nom d’une danse paysanne très vive, dansée par les hommes” 1887 (HEM I, 490).

Et. nec. DA (scris *agăndău*), TDRG², DEX // Scr. *agino* (adj. neutru) „de agă” CDER 121; ← **agán* < lat. ac. *agōnem* = *agona* < gr. *ἀγών* „întrecere sportivă, luptă”, cu *-ă-* în loc de *-u-* așteptat ca în *plămân* (< lat. *pulmonem*) HEM I, 491.

AGĂRLĂC s.n. (înv.) „bagaj, calabalâc – bagage” 1693–1714 (R. Greceanu, Î. 37), var. *agărlăc*, *angarlăc*, *ardalăc*, *argălăc*, *hargălăc*, *hargalíc*.

Tc. *ağırlik* „greutate, povară; bagaj” < *ağır* „greu”. Var. *angarlăc* ← *agărlăc*, infl. de *angara*.

AGĂRNÍ vb. (hapax, Anon. Car.) „a acoperi – couvrir” c.1650.

Scr. *grnuti* „a îngrămădi, a acoperi, a înfășura” ° // ← **gárnă* < scr. *garna* „culme, partea de sus a unui lucru”, cf. scr. *granati* „a pune vâr” HEM I, 492 (însă scr. *grana* înseamnă „creangă, vlăstar; partea superioară a labei piciorului”, iar *granati* – „a da vlăstare, a se ramifica, a (se) dezvolta, a povesti multe, a scorni, a-și mișca crengile, a da din mâini”); scr. *granati* „a pune vâr” DA.

Fam.: **agărnitură** s.f. (hapax, Anon. Car.) „acoperământ” c.1650.

AGĂȚĂ [ar. (*a*)*cățâre* „a prinde; a ocupa; a începe; a înțelege; a zămisli; a socoti ca; a închiria; a prii”; mr. *cățâri* „a prinde; a începe; a aprinde; a costa; (refl.) a se adevări”; ir. (*a*)*cațâ* „a prinde, a apuca; a atârna în cui; a înhăța; a căpăta; a începe”] vb. „a atârna, a suspenda ceva de un cârlig, de un cui etc.; a prinde fără voie o țesătură într-un obiect ascuțit; (refl.) a se prinde de; (rar) a apuca, a înhăța – accrocher, suspendre; s’accrocher à; saisir” 1581 (var. *acățâ*, Prav. Lucaci, 245^v).

Lat. **accaptiāre* „a prinde” < **captiāre* (< *capere* „a prinde, a lua”, part. *captus*, cf. *captāre* „a căuta să prindă”) Philippide, ILR, 43, TDRG (probabil), CDDE 6, DA, CADE, SDLR, CDER 34, DEX; forma **captiāre* este moștenită în celelalte limbi romanice, cu sensul „a vâna” REW 1662; urma unei forme fără *a-* în română ar putea fi *cață*¹ (v. s.v.). CDER 34 sugerează, pentru pierderea lui *-p-*, influența unui cuvânt balcanic (citând bg. *kačǎ* „a agăța”, formă inexistentă, probabil eroare grafică pentru *kačǎ* = *kačvam*, *kača* „a (se) urca”, unde sensul „a agăța” apare în compunere cu prefixe: *okača*, *zakača*), ceea ce nu este necesar, căci mai există cazuri de simplificare a grupurilor *-pt-*, *-ct-* (*boteza* < *baptizare*, *vătâma* < *uictimare*) // ← *a*¹ + *cață*¹ HEM I, 128; lat. *ad* + *cattus* „pisică” LM; magh. *akasztal* CDER II, 475.

Fam.: **agățat** s.n. (abstr.) 1881-1882 (var. *acățăt*, Contemporanul, 310); **agățaciós** adj. „care se agăță ușor; care se tot agăță, se poticnește” 1822 (var. *acățaciós*, Bobb, DRLU I); **agățătoare** s.f. „șiret sau lântșor cusut la o haină spre a o putea atârna în cui” 1691-1697 (var. *acățătoare*, T. Corbea, D. 382); **agățător** adj. „care se agăță, cățărător” 1691-1697 (var. *acățători* m.sg., T. Corbea, D. 539), var. *acățător*; **agățătură** [ar. *acățătură*; mr. *cățătură*] s.f. (abstr.) 1857 (Polizu, V.), var. *acățătură*; **acățele** s.f.pl. „cârcei la vița-de-vie” 1822 (Bobb, DRLU I); **descățătoare** s.f. (rar) „unealtă care servește la desfacerea unei undițe agățate” 1839 (Vaillant, V.) ← *descăța* (= *dezgăța*); **dezgăță** vb. (pop.) „a (se) desprinde, a (se) desface” 1839 (var. *descăță*, Vaillant, V.); mr. **pricățări** vb. „a cuprinde cu mâinile” 1935 (Capidan, Megl. III).

Cf. **anticipă**, **apucă**, **căță**¹, **cățără**, **captă**, **acceptă**, **căblu**, **capabil**, **capacitate**, **captăr**, **captiv**, **capțiós**, **concepe**, **conțopist**, **decépție**, **emancipă**, **exceptă**, **excipiént**, **forceps**, **incipiént**, **interceptă**, **încăpeă**, **începe**, **ocupă**, **participă**, **percepe**, **precépt**, **pricépe**, **príncipe**, **príncipiu**, **receptă**, **recuperă**, **rețetă**, **susceptibil**, **uzucapiune**.

AGÂMBĂ vb. (Mold., Trans.; rar) „a urmări, a merge pe urmele cuiva, a prinde din urmă, a apuca, a-l ajunge un rău – marcher sur les traces de quelqu'un, attraper quelqu'un, affliger” 1700-1712 (var. *gâmbă*, N. Costin, L.² 197).

Lat. **aggambāre* (< *gamba* = *camba* „picior”, clasic „partea dinapoi a genunchiului (la animale, în special la cal), picior de animal” < gr. *καμπή* „articulație, îndoitură, cotitură” < *κάμπτεν* „a îndoii, a curba”) DA, REW 1539 // Probabil lat. **aggimbāre* (< **gimbus* < *gibbus* „cocoasă”), cf. calabr. *agghimbare* „a se îndoii, a se cocoșa” CDER 131.

Var. *gâmba* ← *agâmba* cu afereză ° sau < lat. **gambāre* DA // ← *gâbui*, cu infix nazal sau prin încrucișare cu rădăcina expresivă *gâng-* CDER 3762; cf. *gâbui*, *gâmbosi* SDLR.

Fam.: **agâmbălă** s.f. (Trans.) „epilepsie” 1887 (Bugnariu, N.); **gâmbă** s.f. (Someș) „epilepsie” 1925 (Viciu, S. Gl.) ← *gâmba* (= *agâmba*), der. regresiv; **îngâmbă** vb. (Olt.) „a înșfăca” 1782-1785 (Axinte Uricariu, Cron. 235, aparat critic) ← [*a*] *gâmba* sau *gâmba* ° sau < lat. **ingambāre* DA.

Cf. **gâmbă**, **jambón**.

AGEĂG s.n. (Trans., Bih., Mar.) „lut, argilă – glaise, argile” 1890 (var. *agheág*, Vaida, Săl.), var. *ajág*.

Magh. *agyag*.

AGEAMÍU, **-IE** adj., s.m., s.f. „începător, novice; (om) nepriceput – débutant, novice, inexpérimenté” 1779 (Arh. Olt. IV, 189), var. (Mold.) *agemiu*.

Tc. *acami* = *acemi* „novice, neexperimentat, stângaci” < arab *a‘jam(ī)* „ne-arab, barbar”, de unde „grosolan, ignorant, stupid”.

Cf. **agém**.

AGEÁT s.n. (înv. Munt., Mold.) „dorință, intenție – dēsir, envie” 1845 (var. *agit*, doc. în HEM I, 502, s.v. *áget*), var. *ageá* s.f.

Tc. *hacet* „nevoie, dorință” (< arab *hājāt*, pl. lui *hāja* „nevoie”) ° // Der. regresiv dintr-un verb moștenit din lat. *agitare*, cf. *cugeta*, *pregeta* Gh. Săulescu, apud HEM I, 502; et. nec. DA.

AGÉM adj., s.m. (înv.) „persan; țesătură persană – Persan; sorte d’étouffe orientale” 1681 (doc. apud HEM I, 495), var. *hagém*.

Tc. *Acem* „persan” < arab *a‘jam* „ne-arab”. Var. *hagem*, infl. de *hagiu*.

Fam.: **agemesc** adj. „persan” 1681 (doc. apud HEM I, 495), var. *hagimesc*; **hagemis** s.n. „covor persan” 1905 (Iorga, C. I. I, 128) ← *hagem* (= *agem*).

Cf. **agemiu**.

AGÉNDĂ s.f. „carnet în care se notează, pe zile, lucrurile planificate; planificare – agenda” 1851 (Stamati, D., 28), var. *agénda*.

Fr. *agenda*, lat. neol. *agenda* „(lucruri) de făcut”, n.pl. al gerundivului vb. *agere* „a mâna, a acționa”.

Cf. **act**, **activ**¹, **actor**, **actual**, **actuár**¹, **acțiune**, **agént**, **áger**, **agil**, **agitá**, **ambíguu**, **atitúdine**, **cașerá**, **cașetá**, **coațiune**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiune**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **excogitá**, **intransigént**, **prodíg**, **redáctie**, **soáge**, **tranzáctie**.

AGÉNT s.m. „reprezentant (oficial) al unei instituții, al unei organizații etc., persoană însărcinată, instituțional, cu îndeplinirea anumitor activități; factor activ, care provoacă diferite fenomene fizice, chimice, patologice; (fil., lingv.) autorul unei acțiuni, persoană care acționează – agent” 1716–1742 (var. *aghént*, Tempea, Ist. B. Șch., 89^f).

Fr. *agent*, lat. neol. *agens*, *-ntem*, part. prez. al vb. *agere* „a mâna, a acționa”. Var. *aghent* < germ. *Agent*, rus. *agent*.

Fam.: **agéntă** s.f. 1907 (M. I. Caragiale, O. 524); **agentúră** s.f. „(în epoca comunistă, azi, fam.) serviciu de spionaj, grupare secretă infiltrată într-un stat, într-o instituție; (înv.) agenție” 1824 (var. *aghentúră*, Tăutu, S. 123) < germ. *Agentur*, întărit de rus *agentura*; **agenție** s.f. „reprezentanță, filială sau sucursală a unei instituții, a unei firme, situată în alt punct decât acela în care se află sediul principal; întreprindere, instituție care oferă un serviciu determinat; (spec.) reprezentanță diplomatică; (spec.) serviciu de spionaj” 1792–1793 (Predetici, D. I, 65), var. (înv.) *agénță*, *aghenție* < it. *agenzia* (< *agente*); var. *agénță* < fr. *agence* (< it.); var. *aghenție* < germ. *Agentie* (< it.); **subagént** s.m. „persoană sau întreprindere care lucrează pe contul și în numele unui agent mandatar” 1932 (Eftimiu, O. XIII, 73) ← *sub*²- + *agent* (după fr. *sous-agent*).

Cf. **act**, **activ**¹, **actor**, **actual**, **actuár**¹, **acțiune**, **agéndă**, **áger**, **agil**, **agitá**, **ambíguu**, **atitúdine**, **cașerá**, **cașetá**, **coațiune**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiune**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **excogitá**, **intransigént**, **prodíg**, **redáctie**, **soáge**, **tranzáctie**.

ÁGER adj., adv. „iute în mișcări, sprinten; isteț – agile” 1582 (PO, 175).

Lat. *agilis* „ușor de mișcat; sprinten, ager” (< *agere* „a mâna, a acționa”) HEM I, 496, TDRG, CDDE 20, DA, CADE, SDLR, CDER 127, păstrat numai în rom. REW 280 // Lat. *acer* CDED I, 3.

Fam.: **ageréște** adv. (înv.) „sprinten, vioi” 1691–1697 (T. Corbea, D. 27); **agerí** vb. (rar) „a (se) face ager (la minte)” 1691–1697 (T. Corbea, D. 94); **agerie** s.f. (abstr.; înv.; reg.) 1651–1680 (Milescu, A. – O. 92^v); **agerime** s.f. (abstr.) 1691–1697 (T. Corbea, D. 255).

Dublet etim.: **agil**. Cf. **act**, **activ**¹, **actor**, **actual**, **actuár**¹, **acțiune**, **agéndă**, **agént**, **agitá**, **ambíguu**, **atítudine**, **cașerá**, **cașétă**, **coațiúne**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiúne**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **excogitá**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

AGÉST s.n. (Trans.; rar) „îngrămădire de bușteni, crengi etc. aduse de ape (la cotul unui râu) – tout ce que l'eau charrie et dépose (au tournant d'une rivière)” 1558 (DERS), var. (Buc.) *agéstru*.

Lat. *aggestus* sau *aggestum* < *aggerere* „a căra într-un loc, a îngrămădi” < *ad-* + *gerere* „a căra, a purta” (cf., pentru sens, *aggestio* „îngrămădire de nisip, aluviune”), păstrat numai în rom. REW 277b (alte derivate de la *aggerere* cu sensuri asemănătoare sunt valon *ažir* „grămadă de crengi” < **aggeries*, ven. *arzare*, it. *argine* „baraj, stăvilar” < *agger(em)* REW 277, 277a).

Fam.: **agestá** vb. (hapax, Frâncu – G. Candrea, R. 48) „a proteja” 1886 (de la sensul „stavilă, baraj” al lui *agest*); **agestí** vb. „a (se) îngrămădi, a (se) opri, a (se) așeza într-un loc” 1883 (var. *agestrí*, Marian, Orn. I, 55).

Cf. **congéstie**, **digerá**, **digest**¹, **digéste**, **gest**, **gestáție**, **gestiúne**, **ingerá**, **sugerá**.

AGFACOLÓR adj., în sintagma *procedeu* ~ „procedeu de obținere a imaginii colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile – méthode d'obtenir l'image en couleurs par la superposition de trois couches photosensibles” 1949 (Nom. min. I, 511).

Germ. *Agfakolor*, denumire comercială (< *Agfa*, acronim pentru *Aktien-Gesellschaft für Anilinfabrikation* + *-kolor* „color”).

AGHEÁSMĂ s.f. (în religia creștină) „apă sfințită – eau bénite” 1656 (var. *aghiázma*, Scutul cat.² 16), var. *aiásmă*, *aiázmă*, (Ban.) *iásmă*¹.

Slavon *agiazma* (< gr. *ἀγιασμα* „lucru consacrat, sfințit, sanctuar, apă sfințită” < *ἀγιάζειν* „a consacra, a sfinți” < *ἅγιος* „sfânt”). Var. *aiazmă*, *iasmă* < bg. (*a*)*jazma*, ngr. *αγιασμα*.

Fam.: **agheasmátár** s.n. „vas liturgic pentru agheasmă; clădire destinată sfințirii agheasmei; carte de rugăciuni” 1792 (Urechia, I. R. II, 481), var. *aiasmátár* < ngr. *αγιασματάριο*(v); **aghesmuí** vb. „a stropi cu apă sfințită; (ironic) a bate, (refl., fam.) a se îmbăta” 1871 (Alecsandri, O. V, 234); **aghesmuít** s.n. (abstr.) 1887 (var. *aiesmuít*, HEM I, 504) ← *ahgesmui*.

Cf. **aghiós**, **hagiográf**, **hagiologie**, **hagioním**.

AGHÉU s.n. (NV Trans., Mar.) „tun – canon” c.1872–1873 (scris *adéu*, poezie pop. de cătănie, în Eminescu, O. VI, 216).

Magh. *ágyú*.

AGHIÁS s.n. (Bih.) „strat de flori; snopi de cereale împrăștiți pe arie pentru a fi treierați (cu vitele) – plate-bande; gerbes étalées sur l'aire en vue d'être battues” 1888 (Alexics, Magy. el.).

Magh. *ágyás* < *ágy* „pat” Tamás, EW.

AGHIÓS s.n. „numele unei cântări liturgice care începe cu cuvintele «aghios, aghios» («sfânt, sfânt»); (pl., în sintagma *a trage la aghioase*) sforăituri – chant liturgique qui commence par les mots «aghios, aghios» («saint, saint»); ronflement” 1632 (Eustratie, Prav.² 370), var. *ághios*.

Ngr. *άγιος* „sfânt”.

Fam.: **aghiútă** s.m. (fam.) „drac” 1835 (Heliade-Rădulescu, Amfitrion, în O.² IV, 90) ← *aghios* DA, SDLR, CDER 130 // ← **Ague* (< tracă), cf. alb. gheg *Ago*, art. *Agoja* „Dumnezeu” HEM I, 511.

Cf. **agheásmă**, **hagiográf**, **hagiologie**, **hagioním**.

AGHIOTÁNT s.m. „ofițer atașat unui comandament sau unui șef militar – aide-de-camp, adjutant” 1715 (var. înv. *adiutánt*, Pseudo-Costin, în Let. II, 72), var. (în v.) *adiotánt*, *adjutánt(e)*, *aghitánt*.

Germ. *Adjutant* (< fr. *adjutant* sau sp. *ayudante*, adaptate după etimonul îndepărtat, lat. *adiutans*, -ntem, part. prez. al vb. *adiutare* „a ajuta”), pol. *adjutant*, rus. *adjutant*. Formele cu -*g-*, prin pronunție dial. Var. *adjutánt*, infl. de fr. *adjutant*.

Cf. **ajută**, **adjuvánt**.

AGÍL adj. „care se mișcă ușor și repede – agile” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *agile*, împr. din lat. *agilis* „ușor de mișcat; sprinten, ager” (< *agere* „a mâna, a acționa”).

Fam.: **agilitate** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *agilité*.

Dublet etim.: **áger**. Cf. **act**, **actív**¹, **actór**, **actuál**, **actuár**¹, **acțiúne**, **agéndă**, **agént**, **agitá**, **ambíguu**, **atitúndine**, **cașerá**, **cașétă**, **coacțiúne**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiúne**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **excogitá**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ÁGIO s.n. „diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia – agio” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 25), var. *ágiu*¹, var. grafică *aggio*.

It. *aggio* (probabil < gr. biz. *ἀλλάγιον* „schimb” < v.gr. *ἀλλαγὴ* „schimbare, schimb” < *ἀλλάσσειν* „a schimba” < *ἄλλος* „altul”, cf. v.ven. *lazo*, abr. *lajjè* G. Alessio, Paideia 3, 1948, 145–146, DELI), fr. *agio* (< it.).

Fam.: **agiotá** vb. „a face speculă cu valoarea sau cu marfa al cărei preț este variabil” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *agioter* (< *agiot* = *agio*); **agiotáj** s.n. (abstr.) 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 25) < fr. *agiotage* (< *agioter*); **agiotatór** s.m. (în v.) „agiotor” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 25) ← *agiotá*, după fr. *agioteur*; **agiotór** s.m. „persoană care agiotează” 1893 (DDRF) < fr. *agioteur*.

Cf. **dialág**, **diságio**, **paraláxă**, **alo**³, **alandála**, **alegorie**, **alélă**, **alergie**, **alótrii**, **dialélă**, **paralél**.

AGITÁ vb. „a (se) mișca repede încoace și încolo; a (se) frământa, a (se) zbugiuma; a ațăța, (spec.) a incita la revoltă – agiter” 1846 (Laurian, F. 70).

Fr. *agiter*, lat. neol. *agitare*, frecventativul lui *agere* „a mâna, a acționa”.

Fam.: **agitatór**¹, **-toáre** s.m., s.f., adj. „(persoană) care face agitație (mai ales politică)” 1837 (AR, 257) < fr. *agitateur*; **agitatór**² s.n. „dispozitiv sau aparat care servește la omogenizarea unui amestec de substanțe” 1937 (M. enc. agr.) < fr. *agitateur*; **agitatóric**

adj. (rar) „referitor la agitația politică” 1899 (Sbiera, F. S.) ← *agitator* (după germ. *agitatorisch*); **agităție** s.f. (abstr.) 1794 (var. *aghitațiōne*, Calend. Viena, 27), var. (înv.) *aghitație*, *agitațiune*, *agităciune* < fr. *agitation*, lat. neol. *agitatio*, -onem, germ. *Agitation*.

Cf. **act**, **activ**¹, **actor**, **actual**, **actuár**¹, **acțiune**, **agendă**, **agént**, **áger**, **agíl**, **ambíguu**, **atitúđine**, **cașerá**, **cașetá**, **coațiune**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiune**, **exámen**, **exigént**, **exíguu**, **excogitá**, **intransigént**, **prodíg**, **redáctie**, **soáge**, **tranzáctie**.

AGLÍCĂ s.f. (bot.) „plantă erbacee din familia rozaceelor (*Filipendula vulgaris*); ciuboțica-cucului (*Primula officinalis*) – filipendule; primevère” 1783 (var. *aglíci* s.m, Benkő 15), var. (Olt.) *aglice*, *aglíș* s.m., *anglică*, *anglíci* s.m., (Ban.) *agrice*, *iglice*, (Munt.) *oglice*.

Bg. *aglika* (= *iglika*) „*Primula veris*, *Primula vulgaris*” CDED II, 1, CADE, SDLR, CDER 132, DEX, scr. *jaglika* „ciuboțica-cucului” CDED II, 1, DA, SDLR, DEX // Gr. *ἀγλίς* „câtel de usturoi” HEM I, 518.

Fam.: **aglicél** s.m. (dim.) 1881 (Jipescu, Op. 74, apud HEM I, 519), var. *anglicél* ← *aglici* (= *aglică*); **agriceá** s.f. (Ban.) „ciuboțica-cucului” 1881 (Calendar, apud HEM I, 519) ← *agrice* (= *aglică*).

AGLOMERĂ vb. „a (se) strânge la un loc în număr mare; a (se) îngrămădi – agglomérer” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *agglomérer*, împr. din lat. *agglomerare* „a strânge laolaltă, a îngrămădi” < *glomus*, -eris „ghem”.

Fam.: **aglomerát** s.n. „(min.) bucați de mineral lipite împreună; (p. ext.) grup eterogen de indivizi sau de elemente” 1865 (Codru-Drăgușanu, P. T. 129) < fr. *agglomérat*; **aglomeránt** s.m. „substanță care are proprietatea de a uni între ele granulele, firele sau fâșiile care compun un material; (înv., lingv.) aglutinant” 1930 (Minerva, 30) < fr. *agglomérant*; **aglomeráție** s.f. „îngrămădire, număr mare de oameni, de vehicule într-un spațiu prea mic” 1848 (Negulici, V.), var. *aglomeráțiune* < fr. *agglomération*; **dezaglomerá** vb. (despre un loc, un spațiu) „a (se) elibera de (o parte din) mulțimea înghesuită de oameni, de vehicule” 1921 (Vinea, O. V, 245); **supraaglomerá** vb. „a (se) aglomera peste măsură” 1923 (Papadat-Bengescu, O. II, 23) ← *supra*²- + *aglomera*; **supraaglomeráție** s.f. „aglomerație excesivă” 1928 (G 8–9, 324) ← *supra*²- + *aglomerație*.

Cf. **conglomerá**, **ghem**, **glomerúlă**.

AGLOSÍE s.f. „malformație congenitală care constă în lipsa limbii – aglossie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *aglossie* < gr. *ἀλωσσία* „lipsă a limbii (fig.: lipsă de elocință)” < *ἀλωσσοσ* „lipsit de limbă” < *ἀ-* privativ + *λωσσα* „limbă”.

Cf. **glósă**, **diglosíe**, **glosítă**, **gloso-**, **hipoglós**, **izoglósă**, **pahiglosíe**, **aloglót**, **glótă**, **gloto-**, **poliglót**.

AGLUTINĂ vb. „(despre particulele unor materiale, bacterii, formațiuni anatomice, morfeme) a se lipi unele de altele – s’aglutiner” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *agglutiner*, împr. din lat. *agglutinare* „a alipi” < *ad-* + *glutinare* „a lipi” < *gluten*, -inis „clei; (fig.) legătură”.

Fam.: **aglutinánt** adj. „care are proprietatea de a aglutina; (despre limbi, morfologie) caracterizată prin afixe cu grad ridicat de independență, specializate pentru exprimarea unei

singure categorii sau trăsături gramaticale și atașate succesiv, adesea în șiruri lungi, la o anumită bază”, (înv.) s.m. „plasture medicinal care se lipește tare de piele” 1862 (Antonescu, D. 40) < fr. *agglutinant*; **aglutinativ** adj. (med.) „care servește la lipit”, (lingv., rar) „aglutinant” 1876 (Conv. lit. IX) < fr. *agglutinatif*; **aglutinătate** s.f. (abstr.) 1859 (var. *aglutinațiune*, Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *agglutination*, lat. neol. *agglutinatio*, -onem; **aglutinină** s.f. (med.) „anticorp conținut de unele seruri, care provoacă aglutinarea unor microbi sau a globulelor roșii” 1924 (Conv. lit. 56, p. 694) < fr. *agglutinine*; **aglutinogén** s.m. (med.) „substanță care stimulează producerea aglutininei” 1924 (Conv. lit. 56, p. 695) < fr. *agglutinogène*.

Cf. **conglutină**, **deglutină**, **dezbină**, **glutamic**, **glutén**.

AGNÁT s.m. (ist., în dreptul roman) „rudă în linie paternă – agnat” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 26).

Lat. neol. *agnatus*, substantivare a part. perf. al vb. *agnasce* „a se naște alături de” < *ad-* + *gnasce* = *nasce* „a se naște”.

Fam.: **agnată**² s.f. 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.); **agnatic** adj. „referitor la agnați, la rudenie pe linie paternă” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 26) < fr. *agnatique*; **agnațiune** s.f. „legătură de rudenie în linie paternă” 1840 (var. *agnăție*, Poenu – Aaron – Hill, V. I, 26) < lat. neol. *agnatio*, -onem.

Cf. **adnăt**, **cognăt**, **cumnăt**, **năște**, **natăl**, **natúră**, **națiune**.

AGNÁTĂ¹ s.f. „clasă de vertebrate acvatice lipsite de maxilarul inferior – agnathae” 1957 (LTR² I).

Fr. *agnathe*, format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *γνάθος* „falcă”.

Cf. **gnatostóm**, **prognăt**, **retrognatism**.

AGNÉT s.n. (bis.) „bucată de prescură folosită la împărțășanie – hostie, agnus” 1560–1561 (Coresi, Pravila, 8^v), var. *agneț*.

Slavon *agniči*, dim. lui *agne* „miel”.

AGNÓMEN s.n. (ist.) „supranume, poreclă purtată de romani în urma unor fapte deosebite – agnomen” 1833 (var. *anúme*², Bojincă, A. II, 205), var. (înv.) *agnóme*, *agnúme*.

Lat. neol. *agnomen* < *ad-* + *nomen* „nume”, cu -g- pe modelul unor cuvinte cu *gn-* > *n-*, unde -g- se păstrează după prefixul *ad-* (cf. *agnatus* – *natus*, *agnoscere* – *noscere*; același -g- neetimologic în *cognomen*, după perechi precum *cognatus* – *natus*, *cognoscere* – *noscere*). Var. *anume*², *agnume*, prin românizare.

Cf. **núme**, **anomíe**², **cognómen** (Addenda vol. III), **ignominie**, **nomenclátor**, **nominatív**.

AGNÓSTIC, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care susține imposibilitatea cunoașterii esenței realității și, în special, imposibilitatea de a stabili dacă Dumnezeu există sau nu – agnostique” 1884 (Contemporanul, nr. 20, 770).

Fr. *agnostique* (< engl.), engl. *agnostic*, termen creat de Thomas Huxley în 1869 pe baza gr. *ἀ-* privativ și *γνωστικός* „referitor la cunoaștere, capabil de cunoaștere, cunoscător, gnostic” (cf. și engl. *gnostic* „gnostic”) < *γνώσις* „cunoaștere” < *γινώσκειν* „a cunoaște”.

Fam.: **agnosticism** s.n. „doctrină care susține imposibilitatea cunoașterii esenței realității și, în special, imposibilitatea de a stabili dacă Dumnezeu există sau nu” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *agnosticisme*; **semiagnostic** adj. „parțial agnostic” 1966 (DN²) ← *semi-* + *agnostic*.

Cf. agnozie, **anagnóst**, **diagnóstic**, **gnómic**, **gnomón**, **gnoseologie**, **gnóstic**, **gnozie**, **pirognostíe**, **prognóză**, **pronostíe**.

AGNOZIE s.f. „pierdere sau tulburare a funcțiilor intelectuale de recunoaștere – agnosie” 1947 (RFR, nr. 5, 59).

Fr. *agnosie* < gr. *ἀγνώσια* „necunoaștere” < *ἄγνωσ*, *-ωτος* „ignorant” < *ἀ-* privativ + *γινώσκειν* (aor. *ἔγνω*) „a cunoaște”.

Cf. **agnóstic**, **anagnóst**, **diagnóstic**, **gnómic**, **gnomón**, **gnoseologie**, **gnóstic**, **gnozie**, **pirognostíe**, **prognóză**, **pronostíe**.

AGÓGICĂ s.f. „teorie care se ocupă cu schimbările de tempo în interpretarea muzicală – agogique” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *agogique* (< germ.), germ. *Agogik*, termen creat în 1884 de muzicologul german Hugo Riemann pe baza gr. *ἀγωγή* „transport, mânăre, ghidare, conducere, (muz.) mișcare” (< *ἄγειν* „a mâna, a conduce”).

Cf. **agonie**, **agonisí**, **anagogie**, **antagoníst**, **antanagógă**, **apagógic**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagoníst**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

AGONÁLE s.f.pl. (ist., la romani) „sărbătoare în cinstea lui Ianus – agonales” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26), var. *agonálii*.

Lat. neol. *agonalia*, fr. *agonales*.

AGÓNĂ¹ s.f. „linie de pe suprafața pământului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică – ligne sans déclinaison magnétique” 1898 (var. *agóne*, Enc. rom. I).

Fr. (*ligne*) *agone*, propriu-zis „(linie) fără unghiuri”, format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *-γωνος* < *γωνία* „unghi”.

Cf. **-gon**, **diagonál**.

AGONIE s.f. „stare a organismului care precedă moartea; (p. ext.) suferință extremă – agonie” 1818 (Budai-Deleanu, O. 718).

Fr. *agonie*, lat. neol. *agonia* „angoasă, chin mare; agonie” < gr. *ἀγωνία* „luptă sportivă; luptă; luptă a sufletului, zbucium, angoasă” < *ἀγών* „întrecere sportivă, jocuri”, inițial „reuniune, adunare; adunare pentru jocurile publice” < *ἄγειν* „a mâna, a conduce”.

Fam.: **agónă**² s.f. (înv., doar la Cantemir, în expr. *agonă/agoana morții*) „agonie” 1705 (Cantemir, I. I. 518), var. *agoánă* < lat. neol. *agona* (ac. grecesc), în expresia *agon mortis* < gr. *ἀγών*, cu aceeași evoluție sem. ca *agonia*; **agónic** adj. „referitor la agonie; care este în agonie” 1904 (Bacovia, O. 6) ← *agonie* (cu substit. finalei), după germ. *agonisch*; **agonizá** vb. „a fi în agonie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26) < fr. *agoniser*; **agonizánt** adj. „care este în agonie” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J. 129) < fr. *agonisant*.

Cf. **agonisí**, **agonístic**, **antagoníst**, **antanagógă**, **apagógic**, **agógică**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagoníst**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

AGONISÍ vb. „a dobândi, a câștiga în timp, prin muncă asiduă – gagner laborieusement, acquérir par le travail” c.1500 (Psalt. Hur. 117).

M.gr. *ἀγωνίζομαι*, aor. *ἀγώνισα* (< v.gr. *ἀγωνίζεσθαι*, inițial „a concura în întrecerile sportive” < *ἀγών* „întrecere sportivă, jocuri”, inițial „reuniune, adunare; adunare pentru jocurile publice” < *ἄγειν* „a mâna, a conduce”) DA, SDLR, CDER 134 // Ngr. *αγωνίζομαι* DEX.

Fam.: **agoniseală** s.f. „ceea ce agonisește cineva, câștig dobândit prin muncă asiduă” 1616 (Varlaam, Leastvița, 19^v); **agonisie** s.f. (înv., rar) „agoniseală” 1893 (Bibicescu, P. P. 290); **agonisit** s.n. (abstr.) 1806 (Șincai, Economia, 121); **agonisită** s.f. (înv.) „agoniseală, câștig” c.1500 (Psalt. Hur. 149); **agonisitor** adj. „care agonisește” 1613 (Varlaam, Leastvița, 186^f).

Cf. **agonie**, **agonistic**, **antagonist**, **antanagógă**, **agógică**, **apagógic**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagonist**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

AGONÍSTIC, -Ă adj., s.f. (rar) „referitor la luptele atletice ale vechilor greci; (p. ext.) referitor la luptă, care implică sau recomandă lupta, întrecerea, rivalitatea; (ca s.f.) disciplina întrecerilor atletice, la vechii greci – agonistique” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26).

Fr. *agonistique* < gr. *ἀγωνιστικός* (adj.), *ἀγωνιστική* (s.f., subînțeles ... *τέχνη*) < *ἀγωνιστής* „atlet” < *ἀγωνίζεσθαι* „a concura în întrecerile sportive” < *ἀγών* „întrecere sportivă, jocuri”, inițial „reuniune, adunare; adunare pentru jocurile publice” < *ἄγειν* „a mâna, a conduce”.

Fam.: **agón** s.n. (rar) „competiție sportivă la vechii greci” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26) < fr. *agone*, gr. neol. *ἀγών*; **agonál** adj. (rar) „agonistic” 1945 (Pandrea, P. C. I, 82) < fr. *agonal* < lat. *agonalis* < *agon* < gr. *ἀγών*; **agonotét** s.m. (ist.) „magistrat care prezida întrecerile sportive la vechii greci” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26) < fr. *agonothète*, gr. neol. *ἀγωνοθέτης* (< *ἀγών* + *-θέτης* < *τιθέναι*, aor. *θέλλαι* „a pune, a rândui”).

Cf. **agonie**, **agonisí**, **antagonist**, **agógică**, **antanagógă**, **apagógic**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagonist**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

AGORÁ s.f. „piață publică în orașele Greciei antice – agora” 1862 (Antonescu, D.), var. *agóra*.

Fr. *agora*, gr. neol. *ἀγορά*, inițial „adunare a poporului; loc al acestei adunări” < *ἀγείρειν* „a aduna”.

Fam.: **agorafobie** s.f. „teamă de spațiile publice” 1912 (Conv. lit. XLVI, II, 1057) < fr. *agoraphobie*.

Cf. **alegorie**, **categorie**, **dimigorie**, **parigorie**.

AGRÁFĂ s.f. „obiect cu ajutorul căruia se prinde sau se fixează o haină, părul, foile etc. – agrafe” 1829 (AR, 98).

Fr. *agrafe* < *agrafer* „a agăța, prinde cu o agrafă” < fr. med. *graffer* „a prinde cu un cârlig, un crampon” < v.fr. *graffe* „cârlig” < v. germ. de sus *chrapfo*.

AGRAMÁT, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care face greșeli elementare de limbă; (înv.) lipsit cu totul de învățătură – inculte, illettré” 1848 (Codru-Drăgușanu, R.), var. *agrámat*, *agrámatos*.

Ngr. *αγράμματος* „analfabet, needucat” (< v.gr. < *ἀ-* privativ + *γράμμα*, -*ατος* „literă, scriere” < *γράφειν* „a scrie”) DA, CADE, CDER 135. Sensul actual „care face greșeli elementare de limbă”, infl. de *gramatică* ° // Lat. neol. *agrammatos* DEX.

Fam.: **agramatísm** s.n. „necunoaștere a vorbirii și a scrierii corecte, greșeală de limbă; (med.) incapacitate de exprimare gramaticală corectă” 1898 (Enc. rom. I) ← *agramat* (pentru primul sens) ° și, cu sensul medical, < fr. *agrammatisme*, germ. *Agrammatismus*.

Cf. **-graf, (-)grafie, gram, -grámă, gramátică**.

AGRĂR adj. „care se referă la proprietatea funciară; (despre state, economii) bazat pe agricultură, în care predomină agricultura – agraire” 1823 (Vârnav, F. 80’).

Fr. *agraire*, lat. neol. *agrarius* < *ager* „ogor, teren cultivat”.

Fam.: **agrarián** adj. „partizan al unei doctrine politice care acordă o mare importanță agriculturii (în detrimentul industriei și al dezvoltării urbane)” 1907 (V. rom. V, 307) < fr. *agrarien*; **agrarianism** s.n. „doctrină politică ce acordă o mare importanță agriculturii” 1927 (Zeletin, N.) ← *agrarian*.

Cf. **agri-, agro-, ágru, agrést, agríș**.

AGREÁ vb. „a simpatiza; a accepta, a fi de acord – agréer” 1879 (Caragiale, O. III, 267).

Fr. *agréer* < *gré* „asentiment, voie, plac” < lat. *grātum*, neutrul substantivat al adj. *grātus* „plăcut”.

Fam.: **agreábil** adj. „plăcut, simpatic” 1805 (Obradovici, D. prefață) < fr. *agréable*; **agremént** s.n. „distracție, divertisment; (jur.) consimțământ, aprobare, (spec.) încuviințare dată de un stat la numirea reprezentanților diplomați ai altui stat; (în expr. ~ *tehnic*) autorizație; (înv.) calitate a unui obiect plăcut” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *agrément*, cu sensul recent „autorizație” după engl. (*technical*) *agreement* (°); **agrementá**¹ vb. „a acorda agreementul tehnic, a autoriza” 1997 (forma *agrementăre*, Mon. of. 1 sept.) ← *agrement* „autorizație” (în expresia *agrement tehnic*) °; **agrementá**² vb. (livr.) „a da culoare, relief, a înfrumuseța prin adăugarea unui accesoriu plăcut” 1894 (Vlahuță, S. A. II, 609) < fr. *agrémenter*; **dezagreá** vb. (rar) „a nu fi de acord cu ceva; a-i dispăcea” 1906 (Alexi, DRG²) < fr. *désagréer*; **dezagreábil** adj. „neplăcut, supărător” 1862 (forma *desagreábile*, Antonescu, D.) < fr. *désagréable*; **dezagremént** s.n. (livr.) „neplăcere, neajuns” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *désagrément*.

Cf. **gratificá, grátis, gratulá, grátie, ingrát**.

AGREGÁ vb. refl. (despre molecule, corpuri) „a se uni (într-un tot), a se alipi – agréger” 1859 (Codrescu, D. I, 36).

Fr. *agréger*, lat. neol. *aggregare* „a aduna la un loc, a uni, a asocia” < *grex, gregis* „turmă”.

Fam.: **agregát**¹ s.m. (înv., în sintagma *profesor* ~) „cadru didactic asociat, în sistemul universitar” 1871 (LM) < fr. (*professeur*) *agrégé* „asociat”; **agregát**² s.n. „un tot rezultat din reunirea strânsă a mai multor elemente distincte; (geol.) concreștere de minerale în diferite formațiuni naturale; material alcătuit din granule, fibre sau fășii, care intră în compoziția betoanelor, a mortarelor etc.; (ind.) grup de mașini care lucrează împreună pentru realizarea unei anumite operații” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 27) < fr. *agrégat*, cu sensul „grup de mașini” după rus. *agregat*; **agregátie** s.f. (înv.) „agregare; concurs pentru postul de profesor agregat” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 27), var. *agregatiune* < fr. *agrégation*, lat. neol. *aggregatio*, -*onem*; **autodezagregábil** adj. „care se

dezagregă de la sine” 1967 (RL, 13 ian., p. 3, în DCR²) ← *auto*¹-+ *dezagregabil*;
dezagregă vb. refl. „a se desface în părțile constitutive, a se dezintegra” 1876–1877 (Conta, O. F. 203) < fr. *désagrégér*; **dezagregabil** adj. „care se poate dezagrega” 1966 (LTR² XVIII, 661) < fr. *désagrégable* sau ← *dezagrega*; **dezagregánt** adj. „care provoacă un proces de dezagregare, care distruge coeziunea” 1859 (Cobălcescu, G. 54) ← *dezagrega*;
dezagregátor s.n. (rar) „mașină folosită în turnătorie pentru afânarea amestecului de formare” 1957 (LTR² I, 182) < fr. *désagrégateur*; **dezagregátie** s.f. (înv.) „dezagregare” 1876–1877 (var. *dezagregațiune*, Conta, O. F. 203) < fr. *désagrégation*; **turboagregát** s.n. „agregat acționat de o turbină” 1964 (LTR² XIV, 343) ← *turbo*- + *agregat*.

Cf. **congregátie**, **gregár**, **segregá**.

AGRESIÚNE s.f. „atac împotriva unei persoane sau a unui stat, a unei comunități etc. – aggression” 1836 (AA ist. II, 31), var. (înv., rar) *agresie*.

Fr. *agression*, lat. neol. *agressio*, -*onem* < *aggredi* „a merge către, a se adresa, a ataca” < *ad*- + *gradi* „a pași, a merge”.

Fam.: **agresá** vb. „a ataca, a supune unei agresioni” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 27) < fr. *agresser* (format de la tema *agress-* din *agression*, *agresif*, provenită din tema de part. *agressus* a vb. lat. *aggredi*); **agresív** adj. „care atacă, căruia îi place să atace” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 27) < fr. *agresif*; **agresivitate** s.f. (abstr.) 1926 (Arh. Olt. V, 277) < fr. *agresivité*; **agresór**, -**oáre** s.m., s.f., adj. „atacator” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 27) < fr. *agresseur*, lat. neol. *aggressor*; **neagresiúne** s.f. (în relațiile internaționale) „absența oricărei agresioni” 1922 (Conv. lit. LIV, 477) ← *ne*- + *agresiune* (după fr. *non-agression*); **neagresív** adj. „care nu este agresiv” 1890–1891 (Kogălniceanu, O. V/V, 234) ← *ne*- + *agresív*; **neagresivitate** s.f. (abstr.) 1988 (DEX–S) ← *neagresív* sau *ne*- + *agresivitate*.

Cf. **congrés**, **grad**, **digresiúne**, **ingresiúne**, **progrés**, **regrés**, **retrográd**, **tardigrád**, **transgresá**, **unguligrád**.

AGRÉST adj. (rar) „câmpenesc, rustic – agreste” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 27).

Lat. neol. *agrestis* (< *ager* „ogor, câmp”), fr. *agreste*.

Cf. **agri-**, **agro-**, **ágru**, **agrár**, **agríș**.

AGRI-, **AGRO-** el. de comp. „(referitor la) ogor, teren agricol, agricultură – agri-, agro-”.

Gr. neol. *ἀγο-* < *ἀγρός* „ogor”, lat. neol. *agri* < *ager*, *agri* (ambele din același cuvânt i.-e. **agros*).

Cf. **agricultúrá**, **agrimensúrá**, **agroalimentár** (s.v. **alimént**), **agrobiologie** (s.v. **biologie**), **agrocenóză** (s.v. **cenóză**), **agrochimie** (s.v. **chimie**), **agrologie**, **agronomie**, **agrogeologie** (s.v. **geologie**), **agrotéhnică** (s.v. **téhnică**), **ágru**, **agrár**, **agrést**, **agríș**.

AGRICULTÚRĂ s.f. „cultivarea pământului; (p. ext.) creștere a plantelor și a animalelor – agricultură” 1813 (Maior, D. Z. 4).

Fr. *agriculture*, lat. neol. *agricultura* (< *ager* „ogor” + *cultura* < *colere*, part. perf. *cultus* „a cultiva, a se îngriji de”).

Fam.: **agrícól** adj. „referitor la agricultură” 1830 (CR, 68) < fr. *agricole*, inițial s. „agricultor, cultivator”, împr. din lat. *agricola* (< *ager* + *colere*); **agricultóáre** s.f. 1932–1933 (Vianu, O. VIII, 408) ← *agricultor*; **agricultór** s.m. „persoană care se ocupă cu agricultura” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 33^f) < fr. *agriculteur*, împr. din lat. *agricultor* <

ager + *cultor* „cultivator” < *colere*; **neagricol** adj. „care nu ține de agricultură, care nu folosește agricultura” 1940 (M. enc. agr. III, 400) ← *ne-* + *agricol*.

Cf. **agri-**, **agro-**, **agrár**, **agrést**, **ágru**, **cult**^{1,2}.

AGRIMENSURĂ s.f. „tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole – agrimensation” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Lat. neol. *agrimensura* (< *ager* „ogor” + *mensura* „măsurare, măsură” < *metiri*, *mensur sum* „a măsura”) DA, CADE, SDLR, it. *agrimensura* DEX.

Fam.: **agrimensór** s.m. „specialist în agrimensură” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < it. *agrimensore*, lat. neol. *agrimensor* „măsurător al ogorului”.

Cf. **agri-**, **agro-**, **ágru**, **măsură**, **comensurábil**, **dimensiúne**, **iméns**.

AGRIOTIMIE s.f. „tendință patologică de a comite acte de nebunie furioasă – agriothymie” 1966 (DN²).

Fr. *agriothymie*, termen savant format pe baza gr. *ἄγριος* „sălbatic; crud” (inițial, „de la câmp, care trăiește în câmp” < *ἀγρός* „câmp”) și *-θυμία* < *θυμός* „suflet, partea pasională, afectivă a sufletului”, cf. *ἀγριόθυμος* „cu temperament sălbatic”.

Cf. **timie**, **alexitimie**, **ciclotimoe**, **lipotimie**, **schizotimie**.

AGRIPNIE s.f. (med.) „insomnie – agrypnie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 28).

Fr. *agrypnie* < lat. savant *agrypnia* < gr. *ἀγρυπνία* < *ἀγρυπνος* „insomniac” < *ἀγρεῖν* „a vâna, a urmări” + *ἕπνος* „somm”.

Cf. **hipno-**, **hipnagógic**, **hipnóză**.

AGRIȘ s.m. „arbust cu ramuri ghimpoase și cu fructe comestibile (Ribes grossularia); (inv.) strugure necopt, aguridă – groseillier-à-maquereau; (vieilli) raisin vert, verjus” c.1650 (var. *ágreș*, Anon. Car.), var. *acriș*², *aghiréș*, *agréș*, *agrij*, *ágriş*.

Magh. *egres* „Omphax; Vitis labrusca; Ribes grossularia” (< it. de nord, friul. *agrest* „strugure acru, aguridă” < lat. *agrestis* „sălbatic; câmpenesc” < *ager* „câmp, ogor”) DA, CADE, CDER 136, Tamás, EW, 58, DEX // ← *agrișă* (< magh. *egres*) SDLR; ← *acriș* ← *acru* + *-iș* HEM I, 529; lat. **acricius* (< *acer* „acru”) CDED I, 3 (LM: lat. *acer*).

Var. *acriș*², după *acru*.

Fam.: **agrișă** s.f. „fruct al agrișului” 1870 (CDED I, 3), var. *aghiréșă*, *ágrişă* ← *agriș* DA // < magh. *egres* SDLR.

Cf. **agri-**, **agro-**, **ágru**, **agrár**, **agrést**.

AGROLOGIE s.f. „știință agricolă care se ocupă cu studiul solului – agrologie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *agrologie* < *agro-* (< gr. *ἀγο-* < *ἀγρός* „câmp”) + *-logie* (< gr. *-λογία* „vorbitură despre, știință” < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”).

Cf. **agro-**, **-logie**, **lógos**, **léxic**.

AGRONOMIE s.f. „știința cultivării pământului – agronomie” 1835 (AR, 14 mart., 77).

Fr. *agronomie* < *agronome* „agronom” < gr. *ἀγρονόμος* „magistrat (la Atena) însărcinat cu supravegherea zonelor rurale, de câmp” < *ἀγρός* „câmp” + *-νόμος* < *νέμειν* „a distribui, a atribui, a administra”.

Fam.: **agronóm** s.m. „specialist în agronomie” 1829 (CR, nr. 18, 273) < fr. *agronome*; **agronómă** s.f. 1951 (V. rom., nr. 10, 225) ← *agronom*; **agronómic** adj. „referitor la agronomie” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *agronomique*.

Cf. **agro-**, **antinómie**, **anómie**¹, **antonómaj**, **astronomie**, **autonóm**, **clironóm**, **economie**, **gastronomie**, **geonomie**, **heteronóm**, **nomád**, **nómă**², **nomocanón**, **nomográf**, **nomogramă**, **olonóm**, **taxonomie**, **zoonómie**.

ÁGRU [ar., mr.] s.n. (înv.) „ogor – champ (labouré), guéret” 1551–1558 (Psalt. Vor. 141).

Lat. *agrum* (acuzativul lui *ager*), cf. it. dial., v.fr., occ., cat., v.sp., galic. REW 276.

Cf. **agri-**, **agro-**, **agrár**, **agrést**, **agríș**.

AGÚDĂ s.f. „dudă – mûre” 1719 (Amelio, 69^f apud TDRG³), var. *agútă*, (Mehed.) *iagódă*.

V.sl. *agoda* (= *jagoda*) „boabă” (termen folosit în limbile slave și cu sensurile particulare „căpșună”, „fragă”, „mură”, „afină”) HEM I, 535, SCLR, DEX // ← *agud* DA, CDER 138.

Var. *iagodă* < bg., scr. *jagoda* „fragă, căpșună, mură”.

Fam.: **agúd** s.m. „dud” 1643 (Varlaam, Caz. 378^v), var. *agút*, (Mehed.) *iagód* ← *agudă* (der. regresiv) HEM I, 534, CADE, SCLR, DEX, TDRG² // V.sl. **agoda* CDER 138; scr. *jagoda* DA; tc. *ağacı doud* „arborele dud” CDED II, 542.

AGURÁ vb. (Bih.) „a prezice – prédire” 1896 (Rev. crit. IV, 336).

Lat. **agurāre* (= *augurāre* < *augur* „preot care interpreta semnele prevestitoare (*auguria*)”, probabil un vechi derivat de la rădăcina verbului *augēre* „a spori”, cu sensul inițial „sprijin dat de zei pentru o acțiune”), cf. it. dial., occ., sp., ptg. REW 784.

Dublet etim.: **augurá**. Cf. **augúr**, **inaugurá**, **ogúr**¹, **ursúz**, **adăugá**, ar. **amintăre**, **augmentá**, **autór**, **áugust**¹, **augúst**², **agúst**, **agustós**, **autoritate**, **autorizá**, **auxiliár**.

AGURÍDĂ s.f. „strugure necopt, acru – raisin vert, verjus” 1631 (antrop., DRH B XXIII, 381; ca apelativ, c.1650, Anon. Car.).

Ngr. *αγορίδα* (m.gr. *ἀγορίς*, *-ίδος* < *ἀγορος* „necopt” < *ἀγορος* < v.gr. *ἄγορος* „căruia nu i-a venit vremea sau i-a trecut vremea” < *ἀ-* privativ + *ἄρα* „sezon, perioadă de timp”) TDRG, DA (m.gr. *ἀγορίδα*), CADE, CDER 140 (m.gr. *ἀγορίδα*), DEX, posibil și prin bg. *agorida* (= *jagorida*) DA.

Fam.: **agurijoáră** s.f. (bot.; reg.) „plantă erbacee decorativă, cu flori mari (Portulaca grandiflora)” 1906 (Bassarabescu, Dr. 171), var. *agrijoáră*; **aguridár** s.m. (bot.; reg.) „viță sălbatică” 1887 (var. *agurizár*, HEM I); **agurizá** vb. (hapax, Biblia (1688), 464) „a rodi struguri acri” 1688; **înaguridá** vb. refl. (reg., despre struguri) „a rămâne acri” (Pontbriant, D.) 1862.

Cf. **oáră**¹, **óră**, **adineáori**, **deoarecé**, **odinioáră**, **orológju**.

AGÚST [ar. *águstu*] s.m. sg. tantum (pop.) „august – août” 1595–1597 (Doc. Î., 197; în texte slave, forme de tipul *agust* – atestate încă de la c.1000, cf. Mihăilă, DLRV), var. *agóst*, *agústru*, *gust*².

Lat. pop. *agustus* (= *Augustus*, nume dat lunii *Sextilis* în anul 8 î.Hr., în cinstea împăratului Augustus), panrom. REW 786; ar. *águstu*, accentuat după ar. *ávγustu* (< m.gr. *Αἰγούστος*).

Fam.: **gustár** s.m. sg. tantum (pop.) „august” 1881 (Jipescu, Op. 16) ← *gust²* (= *agust*); **gústea** s.m. sg. tantum (Mold.) „august” 1894 (DDRF II) ← *gust²* (= *agust*).

Dublet etim.: **áugust¹**, **augúst²**. Cf. **agustós**.

AGUSTÓS s.m. „soi de struguri timpurii – sorte de raisin” 1887 (HEM).

Tc. *ağustos [üzümü]* „(strugure) de august” Vl. Drimba, SCL, 43, 1992, 561 // ← *agust* [= *agust*] HEM I, 540, TDRG, DA, CDER 141.

Cf. **agúst**, **áugust¹**, **augúst²**.

AGUTÍ s.m. „mic animal rozător din America de Sud și Oceania – agouti” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26).

Fr. *agouti* (< tupi și guarani *akuti*, *aguti*).

AH interj. care exprimă durerea, supărarea, și, în general, o emoție bruscă – „Ah! Hélas!” 1691–1697 (T. Corbea, D. 26).

Creație spontană.

AHÁ interj. care exprimă satisfacția de a fi găsit un răspuns, un lucru căutat – „Eh bien! Voilà!” 1691–1697 (T. Corbea, D. 26).

Creație spontană.

AHÉU s.m. „una dintre cele patru diviziuni etnice ale vechilor greci; nume dat grecilor în general, la Homer – achéen” 1668–1670 (Istoriei, 59).

Gr. neol. *Ἀχαιοί*, lat. neol. *Achaeus*.

Fam.: **aheean**, **-ă** adj., s.m., s.f. „aheu; specific aheilor, referitor la ahei” 1866 (Bolintineanu, O. VI, 410) < fr. *achéen*.

AHÓ interj. prin care se opresc boii înjugați la car sau (p. ext.) o persoană – „Holà! Ohé!” 1852 („Urare cu plugul”, în Alecsandri, O. III, 119), var. *hahó*, *ho*.

Creație spontană.

AHÓTĂ s.f. (Mold.; înv., rar) „pasiune, poftă – ardeur, ferveur, passion” 1840 (Alecsandri, O. IV, 713).

Rus. *ochota* (< *chotet'* „a dori”).

Fam.: **ahótnic** adj. „doritor, lacom” 1844 (Propășirea, 546) < rus. *ochotnik* CDED II, 272, TDRG, DA, CDER 143, ucr. *ochotnyk* CADE, SDLR // și pol., ceh. *ochotnik* CDER 143.

Cf. **poftí**.

AHT s.n. (înv.) „oftat, suspin; suferință, chin; poftă, dor – soupir; souffrance; envie” 1728 (R. Popescu, Ist. 482), var. *afí*.

Ngr. *ἀχτι* „mânie, ranchiună, dorință puternică” (< tc. *ahit*, *ahdi* „promisiune, jurământ (către Dumnezeu)” < arab *ahd*) DEX // ← *ah* HEM I, 548, CDED II, 542, DA, SDLR, CDER 142 (pare infl. de ngr. *ἀχτι*), TDRG².

Fam.: **ahtiá** vb. refl. (încă în uz, mai ales în part. *ahtiát²* „care râvnește, dorește cu ardoare”) „a dori, a râvni” 1820 (part. *ahtiát²*, Mumuleanu, S. 27); **ahtiát¹** s.n. (rar) „dorință puternică” 1893 (DDRF).

Cf. **ahfinameá**.

ΑΗΤΑΡÓΔ s.m. (înv.) „caracatiță – poulpe” 1911 (Conv. lit. XLV, 932).

Ngr. *αχταπόδι* (< m.gr. *όκταπόδιον* < v.gr. *όκτάπους*, -οδος „cu opt picioare” < *όκτώ* „opt” + *πούς*, *ποδός* „picior”), tc. *ahtapot* (< ngr.).

Cf. **-pod²**, **anápoda**, **apogiatúră**, **octo-**.

ΑΗΤΙΝΑΜΕÁ s.f. (înv.) „tratat al Imperiului Otoman cu o putere creștină – traité de paix de la Porte avec les pays chrétiens” 1672–1674 (M. Costin, O. 291), var. *actinameá*, *ahtinám* s.n., *atnám* s.n.

Tc. *ahitname*, *ahtname* < *ahit*, *ahdi* „angajament, promisiune” (< arab *‘ahd*) + *name* „scriere” (< pers. *nāma*). Var. *atnam* < magh. *atnam* Suciú, IT II, 38.

Cf. **aht**, **nameá**, **emrinameá**, **ruznameá**.

AI¹ [ar. *ál’u*; mr. *al’*; ir. *ál’*] s.m. (Trans., Ban., Buc.) „usturoi – ail” c.1650 (Anon. Car.).

Lat. *allium*, panrom. REW 376.

Fam.: **aiá** vb. (Ban., Trans.) „a usturoia” c.1650 (Anon. Car.), var. *ai²*; **aiór¹** s.m. „leurdă (*Allium ursinum*)” 1868 (Barcianu, V.); **aiós** adj. „cu usturoi” 1794–1812 (Budai-Deleanu, O. 309); **aišoáră** s.f. (bot.) „usturoiță” 1887 (HEM), var. *aiušoáră*; **aişór** s.m. (bot.) „usturoiță; crin-de-pădure; ghiocel; dalac” 1783 (Benkő 414, apud TDRG³), var. *aiuşór*; **aié** s.f. pl. tantum (Mold., Buc., Trans.) „piftie” 1825 (LB) ← *ai²* (= *aiá*); **aitúră** s.f., mai ales la pl. (Mold., Buc., Trans.) „piftie” 1780–1801 (Micu, D.) ← *ai²* (= *aiá*); **aiúş¹** s.m. (bot.) „*Allium silvestre*” c.1650 (Anon. Car.).

Cf. **alicină**, **alil**, **aióli**, **mujdéli**.

AI³ s.m. „mic mamifer arboricol din America de Sud și Madagascar – ai” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *ai* (împr. din tupi).

AI⁴ interj. prin care se exprimă durerea, insatisfacția, (înv.) mirarea – „Ah! Aié!” c.1650 (Anon. Car.).

Creație spontană.

AI⁵ interj. prin care se cere o confirmare – „Hein?” 1863 (Filimon, O. II, 126).

Creație spontană.

AIÁN s.m. (înv.) „primar turc (al unei raiale, al unui oraș); (Dobr.) persoană de vază, notabilitate locală – maire turc; notable” 1794 (Văcărescu, Ist. 126), var. *aghián*, *haián*.

Tc. *ayan* (< arab *a’yān*, pl. lui *‘ain* „ochi”, cu folosire fig. „ochii stăpânirii” ŞIO II/2).

Fam.: **aienésc** adj. „de aian” 1887 (HEM).

AIÁR s.n. (înv., rar) „verificarea cântarelor; mercurial; verificare; model, etalon – jauge, étalonnage; fixation des prix des denrées; essaie; modèle, étalon” 1776 (doc. apud ŞIO II/1, 13).

Tc. *ayar*, cu sensul inițial „etalon, standard” < arab *‘yār*.

ΑΪCΙ adv. deictic de apropiere „în acest loc (în apropiere de vorbitor) – ici” 1560–1561 (var. *aiçe*, Coresi, Tetr. 228⁸).

Lat. *hīc(c)e* (cf. forma *ice* atestată într-o inscripție creștină, ThLL VI 2752) < *hīc* „aici” (< **hei*, fost locativ de la tema *hi-/ho-/ha-* a pronumelui dem. *hic*, *haec*, *hoc*, cu particula deictică *-ce*), cu *-e* final explicabil fie prin remarcarea cu particula *-ce*, a cărei formă plină se mai păstra în forme ca *huiusce*, *hōsce* etc., fie prin augmentarea corpului fonetic al cuvintelor monosilabice terminate în consoană, cf. *miere* < *mel* + *-e*, *fiere* < *fel* + *-e*, *cine* < **quen* < *quem* + *-e*, it. *spene* < **spen* < *spem*; forma *hīc(c)e* se regăsește și în adverbul clitic it. *ci* și în compuși romanici cu **eccum-*: dalm. *čaiiko*, v. it. *quici* REW 4129. *A-* inițial reprezintă fie un element de întărire specific deicticelor, bazat pe *a(c)-* din *eccum*, cf. *acest*, *acel*, *acum*, *acolo*, *atât* (pentru atașarea lui *a-* la un element fără *eccum*, cf. *aiest* < *a-* + **iest* < lat. *istum*, sp. *ahí* < *hi* Meyer-Lübke, RomGr III §475, Corominas, DCEC) DA, fie prepoziția *a*¹ (< lat. *ad*) Philippide, ILR 92, CDDE 26, SDLR, CDER 148, DEX; în a doua ipoteză, atașarea prepoziției nu poate fi de dată latină, deoarece consoana finală a lui *ad* s-a păstrat înainte de vocale în sintagme sudate de dată foarte veche, cf. *adinte*, *adins* și *dânsul* (izolat din sintagma *la-d-insu*). De la tema *hi-/ho-/ha-*, româna a moștenit și adverbele *hōc* „încoace”, în formele *acoace*, *încoace*, *aoa(ce)*, și *hinc* „de aici”, în mr. *dințea* și ir. *ânč*; adverbul *hāc* este posibil să se fi păstrat în particula *-a* din *acesta*.

Fam.: **aci** [mr. *aŕi*, *ăŕi*, *ăŕi*; ir. *cí*] adv. „aici; (Olt., V Munt.) în apropierea interlocutorului (diferențiat de *aici*)” c.1500 (Psalt. Hur. 166), var. *cí*³ < lat. *eccum* (particulă deictică) + *hīc* TDRG, PEW 12, CDDE 8, DA, REW 4129, cf. it., eng., v.occ., cat., sp., ptg. REW 4129 sau lat. *ecce* + *hīc* CDED I, 6, CDDE 8, DA, CADE, cf. occ., cat., v.fr. REW 4129 (pentru chestiunea elementului inițial, v. *acel*, *acest*); **acia** [ar. (*a*)*ŕia*, *aŕie* (pindean) „acolo”, (grămostean, fărșerot) „în apropierea interlocutorului” (opus lui *aoá* „în apropierea vorbitorului”); ir. (*a*)*cía*] adv. „aici” c.1500 (Psalt. Hur. 144), var. (înv.) *acie*, *aci*, *cía*, *cii* ← *aci* + *-a* < lat. *hāc* „(pe) aici”, cf. eng. (*ac*)*quia* DA sau cu *-a* deictic apărut inițial la dem. de depărtare *acela* (unde provine din *illāc*; cf. *acesta*, pentru care PEW 11 presupune preluarea lui *-a* de la *acela*) // ← *aci* + *-a* „prin legături sintactice, cf. *abi a venit*” CDDE 8; *aci* + *a*, *ia* particulă deictică provenită probabil din substrat HEM I, 11–13, 551; lat. *eccum/atque* + *hīc* + *ibi* pentru varianta *acii* DA (improbabil deoarece *ibi* însemna „acolo”; fr. *ici* pe care DA îl derivă din *hīc ibi* a primit alte explicații, cf. TLF); **aciași** adv. (înv.) „îndată” 1560–1561 (var. *aciș*, Coresi, Pravila, 12¹), var. *acieși* ← *acia* + particula *-și* (probabil de la un sens de identitate „în același loc/timp”, cf. valoarea lui *-și* în *același*, v.rom. *acestași*); **acicea** adv. (reg.; înv.) „aici” c.1500 (Psalt. Hur. 199), var. *cice(a)* < lat. *eccum* (particulă deictică) + **hīcce* + *-a* (pentru care vezi *acia*; pentru inițială, vezi *aci*, *acest*, *acel*) HEM I, 184, TDRG, PEW 13, DA, CDDE 9, SDLR; mai puțin probabil ← *aci* + *acice(a)* CDER 48; **acilea** adv. „aici” 1613 (var. *acile*, Uricariul, IX, 436) ← *aci*, după *acolea*, formă mai veche și atestată cu accent pe finală HEM I, 197, Densusianu, HLR I, 245, CDDE 8 sau ← *aci* + *-le(a)* adverbial (cf. *aiurilea*, *altmintrelea*) TDRG, DA; **ai**⁶ adv. (Mar.) „aici” 1925 (T. Papahagi, M. 61) ← *aici* prin trunchierea specifică graiului (S. Pușcariu, DR 6, 1929–1930, 305: posibil) // mai probabil lat. *ad* + *hīc* S. Pușcariu, DR 6, 1929–1930, 305, CDER 148; **aicea** adv. „aici” 1599 (Iorga, SBD, 39) ← *aici* + *-a* (pentru *-a*, vezi *acia*); **icea** [ir. *íča*] adv. „aici” 1593 (Doc. Í. 204) ← *ici* + *-a* (pentru *-a*, vezi *acia*); **ici** adv. „aici” 1600 (Doc. Í. 134) < lat. *hīc(c)e* DA, SDLR, DEX sau ← *aici* cu afereză CDDE 26, CDER 148 (var. a lui *aici*).

Cf. **acoáce**, ir. **ânč**, **deci**¹, mr. **dințea**.

AÍDOMA adv. „la fel, ca și; aievea, într-adevăr – (tout) semblable, tel quel; véritablement” 1678–1689 (var. *avidoma*, Danovici, Cronograf I, 173), var. (înv.) *avidomă*, (Munt.) *idoma*.

Rom. *a*¹ (< lat. *ad*) + **vidom* (< v.sl. *vidomŭ* „vizibil”, inițial part. prez. medio-pasiv de la *viděti* „a vedea”) + *-a* adverbial CDED II, 3, TDRG, DA, CADE, SDLR, CDER 149. *Aidoma* ← *avidoma*, după *aievea* Avram, NCE, 23 // „Rest dacic?” HEM I, 554; gr. *εἶδος*, *εἶδωλον* LM.

AIEPTĂ¹ [ir. *al'eptă*] vb. (înv., rar) „a ademeni – allécher, tenter, séduir” 1825 (LB).

Lat. *allectāre* „a atrage, a îmbia”, frecventativul lui *allicere* < *ad-* + *lacere* „a ademeni”, cf. it., ret., v.fr. REW 355.

Cf. **delectă**, **delicăt**, **deliciu**, **diletánt**.

AIEPTĂ² vb. (Trans., N Olt., NV Munt.) „a arunca; (refl.) a-și lua avânt, a se îndrepta; (refl., fig.) a se făli; a îndrepta, a aranja; a conduce; a indica, a arăta; a ghici – lancer; (refl.) s'élancer, prendre l'essor, se dresser; (réfl., fig.) se venter; redresser, dresser, ajuster; diriger, conduire; indiquer; deviner” 1788 (Piuariu-Molnar, D. 254).

Lat. *ēiectāre* „a arunca afară” (< *ēicere*, supin *ēiectum* < *ex-* + *iacere* „a arunca”) PEW 42, DA, REW 2835 (care citează și ptg. *enjeitar* „a respinge”, dar acesta poate reprezenta **iniectāre* = rom. *îniepta*), SDLR, CDER 151. Pentru absența africativizării lui *-j-*, cf. *treaptă* < *trāiecta*, *baieră* < *baiula*; pentru *e-* aton > *a-*, cf. *arici* < *ēricius*, *amnar* < *ignārium*, *al*¹ < *illum* art. antepus, ar. *asbunari* < *exbonāre* etc. // Lat. **adiectāre* (< *adicere*, supin *adiectum* „a arunca spre” < *ad-* + *iacere* „a arunca”) CDED I, 5, CDDE 27, CADE, Rosetti, ILR, 113, DEX (puțin probabil, deoarece nu se cunosc alte cazuri de evoluție *-dj-* intervocalic > *-j-*); gr. *ῥίπτειν* „a lansa, a trimite”, cu prefixul *a-* (< *ad-*) C. Diculescu, DR 4, 1924–1926, 463; același cu *aiepta*¹ < lat. *allectāre* HEM I, 583.

Fam.: **aiépt** s.n. „avânt” 1896 (Coșbuc, O. V, 144), der. regresiv; **aiéptát** s.n. „avânt” 1907 (DA); **aiéptátór** adj. „care aruncă, (se) îndreaptă, indică” 1907 (DA).

Cf. **înieptă**, **ejécție**, **abjéct**, **adjectív**, **conjectură**, **dejécție**, **disjéct**, **ejaculă**, **injécție**, **interjécție**, **obiéct**, **petréce**, **proiéct**, **rejécție**, **subiéct**, **traiéct**, **treáptă**, **tréce**, **zăcea**, **adágio**, **adiacént**.

AIÉVEA adv. „în realitate, cu adevărat – réellement, en vérité” c.1500 (var. *aiáve*, Psalt. Hur. 129), var. *aiávea*, *aiéve*.

Rom. *a*¹ + **iave(a)* < v.sl. *javě* „clar, vizibil”.

AÍNDERE adv. (Ban., V Trans.) „în altă parte – ailleurs” 1825 (var. *aíndine*, LB). Forma *aínde*, dată ca intrare în HEM (și preluată de dicționarele ulterioare), nu are atestări în sursele primare.

Lat. *aliunde* (< *ali-* < *alius* „alt” + *unde* „de unde”) + elementul *-re* prezent și în *aiurea* (v. s.v. *aiurea*, cf. și *altminteri*, *(pre)tutindere*); pentru var. *aíndine*, cf. *(pre)tutindeni* < *(pre)tutindere*; etimonul *aliunde* a fost propus pentru presupusa formă *aínde* de PEW 45 și acceptat de SDLR, REW 348, CDER 153 (posibil); lat. *aliunde* a fost moștenit și în occ. *alhondre*, *alhonz*, v.eng. *althuonder*, v.sp. *algondre* REW 348 // V.sl. *inŭde* CDED II, 2 (soluție care nu este total exclusă de CDER 153); lat. *eccum* + *inde* (+ *-re/-ne* adverbiale) HEM I, 555 (care pleacă de la un sens „de cealaltă parte” și compară *decinde*, mr. *dinde*).

Fam.: **aínderea** adv. „în altă parte” 1780–1801 (var. *aíndenea*, Micu, D.), var. *aánderea*, *alíndera*; **ánderete** adv. (Bih.) „în alt loc” 1887 (Pompiliu, Bih. 1004), var.

andiléte, ándirete, andiréte ← **ainderéte* ← *aindere* + *-te* adverbial (cf. *(pre)tunderete* „pretutindeni”), Avram, NCE, 27-28 // et. nec., pare a fi germ. *anderwärts* DA.

Cf. **aiúrea, álias, alibí, aliená, alicót, alicuántă, altmínteri, alt, únde.**

AINÚ s.m., adj. „numele populației autohtone din insula Hokkaido a Japoniei și din insula Sahalin; limba (izolată) vorbită de această populație – Aïnou” 1898 (var. *ainó*; forma *ainú*, 1937, RFR, nr. 10, 152).

Fr. *Aïnou, Aïno* < ainu *ainu* „om”.

AIÓLI s.n. „tip de sos pe bază de usturoi și ulei de măsline (eventual și gălbenuș și zeamă de lămâie), specific bucătăriei mediteraneene – aioli” 1946 (S. Marin, C. B. 45).

Occ. *alholi, aioli* (< *alh, ai* „usturoi” + *oli* „ulei”), intrat prin fr. *aioli*, ulterior și engl. *aioli*.

Cf. **ai¹, alicină, alil, mujdái, uléi, apiól, oleo-/olei-, oleaginós, oléic, olivă.**

AIRÁN s.n. „băutură tradițională turcească bazată pe iaurt amestecat cu mentă – ayran (boisson turque à base de yaourt)” 1937 (M. enc. agr. I), var. grafică *ayran*.

Tc. *ayran*.

AIRBAG (pronunțat *érbeg*) s.n. „dispozitiv de siguranță la autoturisme constând într-o pernă dintr-un material subțire și rezistent, care, în cazul unui impact, se umflă instantaneu, protejând persoanele din mașină – airbag” 1998 („Libertatea”, 19 iun., p. 8, în DCR³).

Engl. *airbag* < *air* „aer” (< v.fr. *air* < lat. *aer* < gr. *ἀήρ*) + *bag* „sac” (< v. nord. *bagge* „pachet”, probabil înrudit cu v.fr. *bague* „bagaj”), denumit astfel deoarece primele versiuni erau bazate pe aer comprimat.

Cf. **áer^{1,2}, aeri-/aero-, árie², aneroíd, bagáj, pachét.**

ÁISBERG s.n. „bloc (mare) de gheață plutitor, desprins din calotele glaciare polare – iceberg” 1901 (scris *iceberg*, Mehedinți, G. F. 52).

Engl. *iceberg* < ol. *ijsberg* < *ijs* „gheață” + *berg* „munte”.

Cf. **áisfild, banchíză.**

ÁISFIELD s.n. (geogr.) „câmp de gheață de dimensiuni mari, format prin unirea mai multor ghețari, în special în zonele muntoase – ice-field (champ de glace)” 1972 (M. d. enc.).

Engl. *icefield* < *ice* „gheață” + *field* „câmp”.

Cf. **áisberg, banchíză.**

AIÚREA [ar. *al'úrea*; mr. *l'úrea*] adv. „în alt loc, undeva, altundeva; (și ca adj. invar.) irațional, fără rost, aberant – ailleurs, dans un autre endroit; sans raison, aberrant” 1561 (Coresi, Tetr. 207¹), var. *áirea*.

Rom. *aiure* + *-a* adverbial. *Aiure* (ir. *(a)l'úre*) < lat. *aliubi* (< *ali-* < *alius* „alt” + *ubi* „unde”) CDED I, 6, PEW 48, TDRG, CDDE 29, DA, DEX, cu finala *-re* insuficient explicată, prezentă și în cat. *enlloure*, sp. *alubre, allure, alumbre*, asturian *dayures*, ptg. *alhures* REW 347 (pentru formele ibero-rom., Meyer-Lübke, RomGr II §627 propune infl. lui *siempre*; pentru rom. *-re*, S. Pușcariu, DR 3, 1922–1923, 402–406, propune fie lat. *-libet*, element de formare a pron. și adv. nehot., fie lat. **alitre* < *aliter*, cf. *aimintre* < *aliã*

ment(e) + -re; după H. Tiktin, ZRPh XII, 458 și TDRG, *-r-* ar fi apărut în loc de *-b/v-* căzute intervocalic, pentru evitarea hiatului, ca în *are < habet, Dunăre < *Dunave*, cf. mgr. *Δούναβις*; CDER 155 mai sugerează și lat. *-(uo)let*, în loc de *uis*, ca element de formare a pron. și adv. nehot.; ILR II 105 propune lat. *rē*, ablativul lui *rēs* „lucru”, ceea ce este problematic din motive sintactico-semantice // Lat. *alibi* LM, HEM I, 605, CDER 155 (considerând forma de bază *airea*, dar această formă este un regionalism din Trans., folosită în zone în care se spune și *inde* în loc de *unde* DA); lat. *aliosum* Cipariu, Gram. 364, SDLR.

Fam.: **aiurá** [ar. *al'uráre*] vb. „a delira; a visa cu ochii deschiși” 1838 (var. *aiurí*², Gorjan, H. IV, 18); **aiúre** [ir. (*a*)*l'úre*] adv. (înv.) „în altă parte, aiurea” 1619 (Codex Sturdz. 116^v), var. *aiúri*³ < lat. *aliubi + -re* (v. supra); **aiureálă**¹ s.f. „delir, vorbire fără sens” 1847 (Alecsandri, O. VIII, 101) ← *aiurí*² (= *aiura*); **aiúri** adv. (înv.) „aiurea” 1582 (PO, 6), var. *aiúrle*; **aiúri** adv. (înv.; Trans.) „aiurea” 1646 (var. *aiúrelea*, DRH A XXVIII), var. *aiérlea*, *aiúri* adv. ← *aiurle*; **aiuríst** adj., s.m. (înv., ironic) „(persoană) care vorbește aiurea, aiurit¹” ante 1926 (Bogrea, S. V. 178) ← *aiurea*, posibil infl. de *aiurít*¹; **aiurístic** adj. (fam., mai ales despre idei, comportamente, atitudini) „aiurea; ciudat, excentric; zăpăcit” 1942 (Băncilă, O. VI, 17) ← *aiurea* sau ← *aiuríst*; **aiurít**² s.n. „delir” 1876 (Eminescu, O. I, 69) ← *aiurí*² (= *aiura*); **aiurítór**² s.m., adj. (înv., rar) „(om) care aiurează” 1880 (Alecsandri, O. VI, 702) ← *aiurí*² (= *aiura*); ar. **nal'úra** adv. „aiurea” 1905 (Papahagi, B. 304) ← *în + al'urea*.

Cf. **iúă**, **încotró**, **nicăié**ri, **ubícuu**, **áinde**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alícuantă**, **altmínteri**, **alt**, **aiurít**¹.

AIURÍT¹ adj. „zăpăcit – ahuri, étourdi” 1867 (Alecsandri, O. V, 736).

Fr. *ahuri* (part. perf. al lui *ahurir* „a zăpăci, a năuci”, inițial „a zbârli părul” < *hure* „căpățână de animal, cap ciufulit”, probabil cuvânt de origine germanică TLF), apropiat prin etim. pop. de *aiurí*² < *aiurea* Pușcariu, LR I, 379 (citând pe I. Iordan, BIFR I, 111, care afirmă că part. vb. *aiurí*² „începe a fi confundat cu fr. *ahuri*”), DEX.

Fam.: **aiureálă**² s.f. „zăpăceală” 1897 (Caragiale, O. III, 652) ← *aiurí*¹; **aiurí**¹ vb. „a zăpăci” 1899 (Caragiale, O. II, 893) < fr. *ahurir*, apropiat prin etim. pop. de *aiurí*², sau der. regresiv din *aiurít*¹; **aiurisánt** adj. (rar) „stupefiant” 1930 (Arh. Olt. IX, 295) < fr. *ahurissant*; **aiurítór**¹ adj. „stupefiant” 1910 (N. Rev. R., nr. 7, 152) ← *aiurí*¹.

AJDÉR s.m. (înv.) „balaur – dragon” 1777 (Cron. pov. rom. 195).

Tc. *ajder* (= *ejder*) < pers. *aždar*.

AJÚN [ir. *jun*] s.n. „zi care precedă o sărbătoare religioasă; (p. ext.) zi sau perioadă de timp care precedă un eveniment important; (înv.) zi de post, post – veille; (vieilli) jeûne” c.1500 (Psalt. Hur. 182).

Rom. *ajuna* „a posti” < lat. *ieiünāre, iaiünāre* (< *ieiünus* „nemâncat”) TDRG¹ (posibil), PEW 49, REW 4581, CDDE 31, DA, CADE, SDLR, DEX. Vocalismul *-a-* în prima silabă, atestat în Itala (și, pentru adjectiv, la Plaut), este întâlnit și în alte limbi romanice (sp. *ayunar*, v.nap. *yagiuna*, v.piem. și genov. *zazun*, sd. campidanez *giañnu*) și în forme împrumutate de alte limbi (irl. *aoine*, alb. *agjeroj*) Corominas, DCEC I, 428. Pierderea lui *ĵ* este explicabilă prin disimilare (DA, care presupune rezultatul **ēiünāre*). Pentru română, se poate admite și evoluția fonetică *e-* aton > *a-*, plecând de la forma **ēiünāre* (pentru *a-* < *e-* neaccentuat, cf. *arici* < *ēricius*, *amnar* < *ignārium*, *astâmpăra* < *extemperāre*, ar. *asbunari* < *exbonāre* etc.). CDDE 31 propune o formă **aiünāre*,

considerată rezultatul unei contaminări (mai degrabă, improbabile) între *eiünăre* și *iaiünăre*. // Lat. *ieiünum*, neutrul adj. *ieiünus* („nemâncat”), folosit ca abstract („post”, sens neatestat, pentru care lat. clasică folosea substantivul *ieiünium*) TDRG¹ (posibil), problematic deoarece presupune omonimia cu adjectivul, care s-a păstrat în toate limbile romanice (cf. REW 4582), inclusiv în ar. *agiun* (v. infra); lat. *iaiünus* = *ieiünus* CDER 157; lat. **adiunum* (= *ieiunium*) HEM I, 612; *ad* + *ieiunium* CDED I, 6.

Fam.: ar. **agiún** adj. „flămând” 1901 (Mihăileanu, 14) < lat. *ieiünus*; ar. **agiunáme** s.f. (sg. tantum) „foame” 1906 (Dalamatra, 5) ← *agiun*; ar. **agiunátic** s. (sg. tantum) „foame; post” 1901 (Mihăileanu, 13) ← *agiun*; ar. **agiuneátă** s.f. „foame” 1905 (Papahagi, B. 513) ← *agiun*; **ajuná** [ar. *agiunáre*] vb. (azi, rar) „a posti; (fig.) a îndura foamea” 1560–1561 (Coresi, Pravila, 9^v) < lat. **eiünăre*/**aiünăre* < *ieiünăre*/*iaiünăre* (v. supra) TDRG, CDDE 31, CADE (< lat. **aiunăre*), panrom. REW 4581 // ← *ajun* CDER 157; lat. **adiunare* DEX; **ajunát** s.n. (abstr.) 1570 (Coresi, Ps.¹ 125^v) ← *ajuna*; **ajunátór** adj., s.m. (înv.) „(persoană) care postește” 1590–1602 (Codex Sturdz. 52^v) ← *ajuna*.

Cf. **dejuná, dinéu**.

AJUNGE [ar. *agiündzire, agiundzeáre*; mr. *júngiri*] vb. „a sosi, a atinge capătul unui drum; a se întinde până la...; a fi suficient; (tranz.) a întâlni, venind din urmă, o persoană sau un obiect aflate în mișcare, a prinde din urmă; a nimeri, a da peste (mai ales despre rele); a deveni; (refl., înv.) a se învoi, a se înțelege – arriver; suffire; rattraper; atteindre; devenir, aboutir, parvenir; (vieilli, réfl.) s’entendre, se mettre d’accord” c.1500 (Psalt. Hur. 100).

Lat. *adiungere* „a uni, a atașa, a înjuga, a adăuga, a aplica” (*ad*- + *iungere* „a înjuga, a uni, a lega laolaltă”), cf. it., sd., v.fr., occ., v.cat. REW 171. Evoluția de sens explicabilă în forma reflexivă: „a se uni în urma unei mișcări de apropiere” > „a se întâlni, a se atinge”, de unde, tranz., „a întâlni, a atinge” DA; sensul rom. se regăsește în v. it. de nord și în dialectul din Poitou (REW 171).

Fam.: **ajungátór** adj. (înv.) „care ajunge, suficient; (fig.) tenace, îndrăzneț” 1691–1697 (T. Corbea, D. 87); **ajúns** s.n. „ajungere; (înv.) înțelegere tainică” 1820 (Uricariul, X, 267); **ajunsátúrá** s.f. (înv.) „înțelegere tainică, mituire” 1754 (Doc. agr. II, 312); **ajunsie** s.f. (înv., rar) „suficientă; adecvare” 1815–1820 (Budai-Deleanu, O. 625) ← part. *ajuns*, calc după lat. *sufficiens*; **indeajúns** adv. „suficient” 1794–1821 (Budai-Deleanu, O. 422) ← *ajuns*; **neajungere** s.f. „faptul de a nu ajunge; (înv.) sărăcie, insuficiență” 1642 (Ev. înv. 464) ← *ne*- + *ajungere*; **neajúns**¹ s.n. „lipsă, neplăcere” 1771 (Doc. agr. II, 440) ← *ajuns*; **neajúns**² adj. (înv.) „insuficient” 1815 (Uricariul, I, 334) ← *ne*- + part. *ajuns* (după fr. *insuffisant*, it. *insuficiente*); **neajunsie** s.f. (înv., rar) „lipsă” 1815–1820 (Budai-Deleanu, O. 635) ← *ajunsie*, calc după lat. *insufficiens*; mr. **prijúngiri** vb. „a ajunge pe cineva” 1935 (Capidan, Megl. III).

Cf. **adjúnc**, **conjugá, conjugál, conjunctúrá, conjuncție, disjunge, înjunghia, joncțiúne, jug, jugulár, junctúrá, juxtá, juxtapúne**.

AJÚR s.n. „broderie pe o țesătură obținută prin scoaterea firelor din urzeală sau din bătătură – ajour” 1850 (Alecsandri, O. V, 169).

Fr. *ajour* < (*percé*) *à jour* „cu goluri, prin care trece lumina” < *à* „la” (< lat. *ad*) + *jour* „zi; lumina zilei” (< lat. *diurnum*, n. substantivat al adj. *diurnus* „de zi” < *diēs* „zi”).

Fam.: **ajurá** vb. „a lucra un obiect de pânză cu ajururi, a aplica unui obiect mici goluri prin care trece lumina” 1887 (Odobescu, O. IV, 893) < fr. *ajourer*.

Cf. a¹, abajúr, ajurná, dejúr, jurnál, zi, azi, cotidián, diaríst, diúrn, meridionál, miazăzí, ziár.

AJURNĂ vb. (înv.) „a amâna – ajourner” 1839 (Heliade-Rădulescu, O.², IV, 354), var. *adjurná*.

Fr. *ajourner*, inițial „a fixa un termen, în justiție” < *jour* „zi” (< lat. *diurnum*, n. substantivat al adj. *diurnus* „de zi” < *diēs* „zi”). Var. *adjurna*, prin latinizare (fr. *a-* < lat. *ad-*).

Cf. abajúr, ajúr, dejúr, jurnál, zi, azi, cotidián, diaríst, diúrn, meridionál, miazăzí, ziár.

AJUSTĂ vb. „a adapta, a potrivi o piesă la un ansamblu, un obiect de îmbrăcăminte pe corp etc. – ajuster” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. (Trans., înv.) *adjustá* „a adapta, a potrivi; a pregăti, a aranja – ajuster; préparer, arranger”.

Fr. *ajuster* < *juste* „drept, corect”, împr. din lat. *iustus* < *ius*, *iuris* „drept, ceea ce se cuvine”. Var. *adjusta* < germ. *adiustieren* (care în germ. austriacă are și sensurile „a pregăti, a pune în ordine”).

Fam.: **ajustabil** adj. „care poate fi ajustat” 1949 (Nom. min. II, 214); **ajustáj** s.n. „ajustare; (tehn.) mărime care măsoară cât de bine se potrivesc două piese” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *ajustage*; **ajustát** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **ajustoáre** s.f. „muncitoare calificată care ajustează piesele unei mașini” 1955 (DLRLC) ← *ajustor*; **ajustór** s.m. „muncitor calificat care ajustează piesele unei mașini, (înv.) muncitor care ajustează monedele, dându-le greutatea potrivită” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *ajusteur*; **reajustá** vb. „a ajusta din nou” 1874-1877 (Eminescu, O. XIV, 373) < fr. *réajuster*.

Cf. adistá, ajutáj, just, abjudecă, abjurá, adjudecá, adjurá, conjurá, judecă, jur², jurá, jurídíc, prejudíciu.

AJUTĂ [ar. *agiutare*; mr. *jutári*; ir. (*a*)*jutá*] vb. „a oferi sprijin, a fi de folos – aider” c.1500 (Psalt. Hur. 103).

Lat. *adiūtāre* (< *adiuuāre* < *ad-* + *iuuāre* „a ajuta, a fi folositor, a face plăcere”), panrom. REW 172.

Fam.: **ajtezău** interj. (înv.) „Doamne-ajută!” 1852 (Pann, S. L. III, 101), var. *aștezău* ← *ajute Zău*; **ajutărét** adj. (înv., gram., despre verbe) „auxiliar” 1818 (Budai-Deleanu, Lex.), calc după lat. *auxiliaris*; **ajutător** adj. „care ajută” c.1500 (Psalt. Hur. 102); **ajutătorie** s.f. (înv., rar) „ajutorare” 1581 (Coresi, Ev. 317) ← *ajutător*; **ajutór, -toáre** [ar. *agiutór*; mr. *jutór*] s.n. „faptul de a ajuta, acțiune făcută pentru a ajuta; bun oferit cuiva pentru a-l ajuta; (și s.m., s.f.) persoană care o ajută pe alta într-o anumită activitate, fiind subordonată acesteia” c.1500 (Psalt. Hur. 92) < lat. *adiūtōrium*, păstrat numai în rom. REW 173; **ajutorá** vb. „a ajuta pe cineva din punct de vedere material; (înv.) a proteja, a sprijini” 1635 (DRH A XXIII, 32), var. (înv.) *ajuturá, ajutorí* ← *ajutor* CDER 161, DEX // < lat. **adiūtulāre* (< *adiūtāre*) HEM I, 649, DA; lat. **adiūtōriāre* CADE; **ajutorie** s.f. (înv.) „ajutorare” 1581 (Coresi, Ev. 409) ← *ajutor*; **ajutorínță** s.f. (înv.) „ajutor; numele unui impozit din sec. XVIII din Țara Românească și Moldova” 1673 (Dosoștei, Ps. 185) ← *ajutori* (= *ajutora*); **ajutoritór** adj., s.m. (înv.) „(persoană) care vine în ajutor” 1682 (Dosoștei, V. S. nov. 185^v) ← *ajutori* (= *ajutora*); **ajutórníc** adj. (înv.) „gata să dea ajutor” 1650 (Anon. Car. 72) ← *ajutor*; **întrajutá** vb. refl. (înv., rar) „a se ajuta reciproc” 1848 (Brezoianu, Î. 107) ← *între* + *ajuta*, după fr. *s'entraider* °; **întrajutorá** vb. refl. „a se ajuta

reciproc” 1957 (Probl. econ. X, nr. 1–6, 85) ← *întrajutorare* (der. regresiv) DEX sau ← *între* + *ajutora*, după fr. *s'entraider* °; **întrajutorăre** s.f. „ajutor reciproc” 1937 (Soc. rom. II, 109) ← *între* + *ajutorare*, după fr. *entraide* ° // ← *întru* + *ajutorare* DEX; **neajutător** adj. „care nu ajută” 1969 (V. rom., nr. 7, 32) ← *ne-* + *ajutător*; **neajutorăre** s.f. „neputință, nepricepere, neîndemânare” 1956 (V. rom. febr. 34) ← *ne-* + *ajutorare*, cu sensul după *neajutorat*; **neajutorát** adj. „lipsit de sprijin, de resurse; care nu se poate descurca singur” 1665–1685 (var. *neajutorít*, Milescu Spătarul, Septuaginta, 477) ← *ajutora*.

Cf. **adjuvánt**, **aghiotánt**.

AJUTĂJ s.n. (tehn.) „tub scurt, executat astfel încât curgerea fluidelor să se producă în fiecare secțiune la presiunile sau la vitezele dorite – ajoutage” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *ajoutage* < *ajutage* (infl. de *ajouter* „a adăuga”) < *ajuster* „a ajusta”.

Cf. **ajustá**.

AKÁN s.m. „poet, recitator și cântăreț popular la kazahi și kirghizi – akyn (poète et chanteur populaire chez les Cosaques et les Kirghizes)” 1962 (DER).

Rus *akyn* < kazah *akyn*.

AKKADIÁN, **-Ă** adj., s.m., s.f. „populație semitică care a trăit în Antichitate în Mesopotamia, în regiunea Akkad; (s.f.) limba vorbită de această populație, cea mai veche limbă semitică scrisă – accadien” 1876 (var. grafică *acadián*², **-ă**, Columna VII, nr. 2, febr., 94–96).

Fr. *akkadien*, *accadien* (< top. *Akkad*).

AL¹, A³ [ar., mr., ir. *a*³ invar.] articol posesiv (acordat cu numele regent; invar. în graiurile daco-române nordice și în dial. sud-dunărene, în forma *a*); element de formare a numeralelor ordinale – article possessif (qui introduit les génitifs et les possessifs et s'accorde avec le nom-tête; invar. dans les parlers daco-roumains du nord et dans les dialectes sud-danubiens); marque des ordinaux 1425 (doc. apud Mihăilă, DLRV, 70).

Lat. *illus* (= *ille*), *illa* (cu funcția unui articol proclitic) CDED I, 7, Philippide, ILR, TDRG, PEW, DA, Găzdaru, Dem. *ille*, CDER 162, DEX, panrom. REW 4266. *Al* a fost inițial articol al numelui regent, ceea ce explică acordul cu acesta și faptul că încă funcționează ca morfem al determinării când apare la începutul grupului nominal (ex. *ai țării bravi ostași*). Apărând doar în anumite configurații sintactice (de ex., cu atribute posesive și ordinale antepuse regentului sau cu elipsa numelui regent: *al meu*, *ai mei părinți*, *al doilea an*), *al* a fost reanalizat ca marcă a acestor atribute (în afară de posesive, genitive și ordinale, *al* mai apare înainte de *alt* în forma *alalt*, v. s.v. *alt*, și în *alde*, v. infra), cf. Giurgea, Or. art. 111–161 și RRL 57, 2012, 1, 35–65. Inițiala *a-* în loc de *ie-* se explică prin folosirea atonă (pentru *a-* < *e-* neaccentuat, cf. *arici* < *ēricius*, *amnar* < *ignārium*, *astămpăra* < *extemperāre*, ar. *asbunari* < *exbonāre*, ar. *asperdiciune* < **expeditiōnem* etc.). *A* invariabil este mai recent, cum o dovedește faptul că cele mai vechi texte din graiurile nordice prezintă încă exemple de acord // ← *a*¹ (< lat. *ad*) + *-lu* (< lat. *illum*) HEM I, 660, CDDE 1, CADE, Rosetti, ILR, 134 (imposibil deoarece, în această ordine, *-lu* (*illum*) ar fi trebuit să se acorde cu numele în genitiv).

În mr., *a* invariabil (< *a*¹, *a*⁵) apare sudat cu articolul hotărât de genitiv-dativ, în formele *ăl*, *al* (< *a lui*).

Fam.: **álde** adj. pron. invar. (pop.) „(urmat de un nume propriu sau nume de rudenie la singular) persoana respectivă alături de familia ei; (precedat de *de* partitiv) oameni ca...”, folosit și ca termen de reverență, când precedă un nume propriu sau un termen de rudenie 1672 (forma *ái de*, Dosoftei, V. S. sept. 6^r), var. *ánde*¹ ← *al* + *de* genitival, cu sensul inițial „cel/cei al/ai lui...”, *al* păstrând încă forme variabile în limba veche: *ai/ái de* (Dosoftei, V. S. 6^r, 59^v, 79^f, 99^f, 225^v, 241^v); **alsău** s.n. (înv.) „însușire” 1683 (Dosoftei, Par. 127^r) ← *al* + *său* (după ngr. *ιδιότης* sau slavon *svojstvo*); **alsăuí** vb. (înv.) „a însuși” 1825 (LB) ← *alsău*; **alsăuire** s.f. (înv.) „proprietate, însușire” 1709–1716 (Antim, D. 62) ← *al* + *său* + *-ire*, calc după ngr. *ιδίωμα* (contextul în care apare cuvântul fiind „idiomata adecă alsăuiri”) °.

Cf. **ál**, **el**, **acél**, **cel**, **acólo**, **înăúntru**, **la**.

ÁLA-BÁLA s. invar., doar în formule rimate din jocuri de copii și în expr. *ce mai ~* „ce se mai petrece? ce atâta discuție?” – nom invariable utilisé dans des formules rimées des jeux d’enfants et dans l’expression *ce mai ~* „quoi de nouveau? à quoi bon toute cette discussion?” 1882 (Ispirescu, „Legende sau basmele românilor”, în O. I, 171), var. (în jocuri de copii și în ghicitori) *álea-málea*, *hála-bála*, *hálea-bálea*, *hálea-málea*, *hálea-pálea*.

Et. nes., probabil creație spontană DEX, CDER 3976, eventual, pornind de la primele litere ale alfabetului, I. Iordan, BIFR 1, 1934, 112 // *ala*, *ba ala* TDRG; arab *‘alā bāb allāh* „la poarta lui Allah”, cu sensul „cu ocrotirea lui Allah” (Lokotsch 59: probabil), prin intermediar tc. CDER 165; et. nec., cf. *alandala* DA.

ALABALÁC s.m. (suspect) „păstrăv-de-mare – truite de mer” 1909 (Antipa, F. I. 14), var. *alábâlác*.

Tc. *alabalık* < *ala* „cu pete, pestriț” + *balık* „pește”. Calificat de Antipa F. I. 14 ca termen turcesc, a fost totuși inclus în indicele lucrării și apoi preluat de dicționare (CADE, SDLR).

Cf. **alabás**, **aláci**, **alageá**, **balác**, **balácđis**.

ALABANDÍNĂ s.f. „sulfură naturală de mangan, care se prezintă ca o masă compactă negricioasă, cu luciu metalic – alabandine” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr. 37).

Fr. *alabandine*, inițial „tip de granat de culoare roșie-brună, almandin”, împr. din lat. *Alabandina* < n.pr. *Alabanda*, oraș din Anatolia de unde era extras acest mineral. Sensul modern „sulfură de mangan” a fost impus de chimistul francez François Sulpice Beudant, în prima parte a sec. XIX.

Fam.: **almandín** s.n. „aluminosilicat de fier, de culoare roșie-brună, folosit ca abraziv sau ca piatră semiprețioasă” 1859 (var. *almandínă* s.f., Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *almandínă* s.f. (1862, Antonescu, D.) < fr. *almandine* < *alemandine*, împr. din lat. *Alamandina*, deformare a lui *Alabandina*.

ALABÁSTRU s.n. „varietate de ghips asemănătoare marmurii albe – albâtre” 1648 (var. *alavástru*, N. Test. 164).

Lat. neol. *alabastrum* (< gr. *ἀλάβαστρος* < *ἀλάβαστος*, prin analogie cu alte derivate în *-τρος*, probabil împr. de origine egipteană Chantraine, DELG). Var. *alavástru* < ngr. *ἀλάβαστρο(ν)*.

ALABÁȘ s.m. (Munt., Dobr.) „nap; gulie – navet; rave” 1927 (Bucuța, S. I. 231).

Tc. *alabaș* „nap, gulie” (< *ala* „pătat” + *baș* „cap”), bg. *alabaš* „gulie” (< tc.).

Cf. **alabalác**, **aláci**, **alageá**, **baș**¹⁻².

ALÁC¹ s.n. „specie de grâu care se cultivă în regiunile de munte (Triticum spelta); orz de toamnă – épeautre; sorte d'écourgeon” 1683 (Dosoftei, Par. 350).

Etimonul îndepărtat este probabil lat. *alica* „alac” (< gr. *ἄλιζ*, ac. *ἄλικα*); o formă cu asimilare (**alaca*) se putea oricând produce pe teren latin sau romanic, cf. sp. *álaga* „alac”; principala problemă pentru moștenirea din lat. o reprezintă păstrarea lui *-l-* intervocalic; de aceea, este de presupus un reîmprumut după încetarea transformării *-l-* > *-r-*, dar nu se cunoaște sursa; în limbile învecinate, cuvântul mai apare doar în magh., în forma *alakor*, care însă ar putea proveni din rom. (EWU consideră posibil ca finala *-or* să provină prin disimilare din *-ol* < articolul rom. *-ul*) CDER 166 (SDLR: cf. lat. *alica*, sp. *alaga*; TDRG: cf. lat. *alica*, magh. *alakor*) // Magh. *alakor* CDED II, 475; et. nec., cf. magh. *alakor* DA, DEX; el. de substrat < gr. *λάχανον* „legumă, verdeață (de grădină)”, cf. alb. *lakër(ë)* „varză; verdeață (de grădină)”, cu forma etimologică *(*a*)*lacru* HEM I, 667; cf. alb. *lakër(ë)* „varză; verdeață” (< gr. *λάχανον*) Philippide, OR II, 696, N. Drăganu, DR 7, 1931–1933, 201.

ALÁCI adj. (Buc., Mar., Sălaj; înv.) „(despre vite) peștiț, bălțat – bigarré, bariolé” 1886 (Marian, D. 30), var. *alác²*.

Tăt. *alaca* ȘIO II/1, 13–14, HEM I, 669 (scris *alacș*) < tc. *alaca* „peștiț, multicolor” < *ala* „pătat”, posibil întărit și de tc. *alaca* (considerat etimon direct în DA, CADE, SDLR, CDER 169). Var. *alac²*, refăcută din pl. *alaci* DA, CDER 167 // ← *alac¹* HEM I, 662.

Cf. **alabalác**, **alageá**, **alabáš**.

ALAGEÁ s.f. (în v.) „stofă vărgată, țesută din fire de in și de mătase; (fig.) pățanie, încurcătură; gălăgie, tărăboi – sorte d'étoffe orientale rayée, sorte d'indienne; problème, embarras; vacarme” 1761 (doc. în Arh. rom. II, 323), var. *alageá*, *halageá*.

Tc. *alaca* „peștiț, multicolor” < *ala* „pătat, peștiț”. Cu sensurile „încurcătură” și „gălăgie”, probabil din tc. *alacalk* „vrajbă, scandal” Suci, IT II, 39.

Fam.: **alagică** s.f. „alagea” 1890 (var. *alăgică*, Marian, Nu. 351) ← *alagea*, cu substit. finalei.

Cf. **alabalác**, **aláci**, **alabáš**.

ALÁI s.n. „cortegiu, suită, pompă – suite, cortège, pompe” 1672–1674 (M. Costin, Ist. cr. ung. 297), var. (Munt.) *halái*.

Tc. *alay* „alai; mulțime; regiment” (posibil < m.gr. *ἀλλάγιον* „regiment”, cf. ESTJ).

Fam.: **alai-ceaúș** s.m. „fiecare dintre cei trei-patru (în Țările Române) sau doisprezece (în Imperiul Otoman) ofițeri care pășeau în fruntea alaiului oficial” 1783 (doc. apud ȘIO II/2, 5) < tc. *alay çavușu*, (în v.) *alay çauș*; **baş-alai-ceaúș** s.m. „șeful alai-ceaúșilor” 1776 (doc. apud ȘIO II/2, 13) ← *alai-ceaúș*.

ALAÍT s.n. „mineral rar de culoare roșie, care se găsește în Asia Centrală – alaíte” 1966 (DN²).

Fr. *alaíte* < n.pr. *Alai*, numele unor munți din Asia Centrală.

ALALAGMÓN s.n. (în v.) „strigăt de bucurie, chiot – cri de joie” 1680 (Dosoftei, Psalt. sl.-rom. 202).

Ngr. *αλαλαγμός*, ac. *αλαλαγμόν* „strigăt de luptă; zgomot puternic” < v.gr. *ἀλαλαγμός* < *ἀλαλάζειν* „a scoate strigăte de luptă” < *ἀλαλή* „strigăt de luptă”, de origine onomatopeică.

Fam.: **alalagmosí** vb. „a striga de bucurie, a chiuí” 1680 (Dosofoei, Psalt. sl.-rom., 198) ← **alalagmon*, cu substit. finalei; **alalagmuí** vb. „a striga de bucurie, a chiuí” 1680 (Dosofoei, Psalt. sl.-rom. 203) ← *alalagmon*, cu substit. finalei.

ALALÍE s.f. (med.) „incapacitate de a vorbi sau de a pronunța unele sunete – alalie” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *alalie* < *a-* (< gr. *ἀ-* privativ) + *-lalie* (< gr. *λαλία* „vorbăria; conversație; vorbire”, *λαλεῖν* „a pălăvrăgi; a vorbi”, verb de origine onomatopeică).

Cf. **-lalie**, **bradilalie**, **coprolalie**, **dislalie**, **ecolalie**, **glosolalie**, **idiolalie**, **palilalie**, **paralalie**, **tahilalie**.

ALAMÁN¹ s.n. (Dobr.) „unealtă de pescuit (alcătuită dintr-un sac central cu aripi) pentru peștii marini – sorte de filet (formé d’un sac central pourvu d’ailes) pour les poissons marins” 1951 (Ghelase, T. pescuit. II, 316).

Tc. dial. *alaman* (din expresia *alamana aḡi* „năvod”, propriu-zis „plasă de barcă de pescuit”: *alamana* „barcă de pescuit” + *aḡ* „plasă”) Suceu, IT II.

ALAMÁN² s.m. (mai ales la pl. *alamáni*) „nume al unor triburi germanice, care au ocupat în Antichitatea târzie sud-vestul Germaniei și estul Elveției actuale – Alamans” 1678–1689 (Danovici, Cronograf I, 16), var. *alemán*.

Lat. neol. *Alamanni* / *Alemanni*, ngr. *Αλαμαν(ν)οί*, ulterior și germ. *Alemanne(n)*, fr. *Alamans* / *Alémans*. Numele însemna în v.germ. „toți oamenii” (cf. germ. *alle Männer*), folosit probabil cu referire la o confederație de triburi.

Cf. **allemandă**, **almândă**.

ALĂMĂ s.f. „aliaj de cupru și zinc, galben-auriu – laiton, cuivre jaune” 1712 (N. Costin, în Let. II, 73).

Et. nes., probabil it. *lama* HEM I, 674–675, TDRG, DA (poate prin scr. *lama*, *lim*), SDLR, DEX, probabil infl. de *aramă* Hristea, PE, 336–337. It. *lama* < fr. *lame* < lat. *lamina* „foiță (de metal)” // Lat. *lamna* (*lamina*) CDED I, 8; ngr. *μάλαμα* „aur” (cf. și ar. *malamā*) CDER 171.

Fam.: **alămár** s.m. „persoană care face obiecte de alamă; negustor de alămuri” 1820 (doc. apud N. A. Bogdan, C. M. 101); **alămărie¹** s.f. „obiecte de alamă, alămuri” 1881 (Telegraful (Buc.), nr. 2729, 3); **alămărie²** s.f. „atelier unde lucrează alămarul, prăvălie de obiecte de alamă” 1852 (Stamati, V. 515) ← *alămar* sau ← *alamă*; **alămí** vb. „a acoperi cu un strat subțire de alamă” 1885 (Teodorescu, P. P. 347), var. *alămá* (în part. *alămát*); **alămíu** adj. „de culoarea alamei” 1838 (Albiniș, M. 186); **alămú** vb. „a alăma” 1888 (Sevastos, C. mold. 270).

Cf. **lámă¹**, **laminá**.

ALAMBÍC s.n. „instalație metalică pentru distilare, compusă dintr-o căldare acoperită și un condensator – alambic” 1705 (var. *lembíc*, Cantemir, I. I. 397), var. (înv.) *limbíc*.

Fr. *alambic* < lat. med. *alambicus*, „vas de distilat; (p. ext.) loc ascuns”, termen din vocabularul alchimistilor < arab *al-anbīq* (*al* art. hot. + *anbīq* < gr. *ἀμβιζ*, *ἄμβικος* „cupă, vas”). Var. *limbic*, *lembic* < it. *limbicco*, *lembicco* (< arab).

Fam.: **alambicá** vb. „a distila cu ajutorul alambicului; (fig.) face prea subtil, a complica” 1874 (Kogălniceanu, O. IV/III, 380) < fr. *alambiquer*.

ALANDÁLA adv. (fam.) „la întâmplare, în dezordine – pêle-mêle, d'une manière désordonnée" 1851 (var. *alantála*, Negruzzi, O. I, 204), var. (pop.) *halandála*.

Ngr. *άλλ'άντ'άλλα* „unul în locul altuia”.

Cf. **alo³**-, **ágio**, **alegorie**, **alélă**, **alergie**, **alótrii**, **dialág**, **dialélă**, **paraláxă**, **paralél**, **anti¹**-.

ALÁN s.m. (mai ales la pl.), adj. „populație de origine iranică, strămoșii oșezilor; (adj.) referitor la această populație – Alain" 1717–1723 (Cantemir, Hr. 936).

Lat. neol. *Alani*, gr. neol. *Άλανοί*, împr. dintr-o formă locală (**allan* > oset *allon*) a etnonimului *arya*- al indo-iranienilor (cu trecerea *-ry-* > *-l-* întâlnită în osetă), probabil de la forma de caz oblic plural vechi iranic *aryānām* (Vasmer, în „Reallexikon der Vorgeschichte" XII, 242), sau de la un adj. derivat vechi iranic **aryana*, cf. avestic *airyana* (Abaev, „Istoriko-ëtimologičeskij slovar' osetinskogo jazyka", I, 47).

Cf. **arián²**, **iranián**.

ALANÍNĂ s.f. „aminoacid care intră în componența celor mai multe proteine, cu formula CH₃CH(NH₂)COOH – alanine" 1949 (LTR¹ I).

Fr. *alanine* < germ. *Alanin* < *Al[dehyd]* + *-an-* + *-in*, sufix specific denumirilor de substanțe chimice.

Cf. **aldehydă**.

ALANTOÍDĂ s.f. „una dintre anexele embrionare la reptile, păsări și mamifere, constituind inițial o prelungire a intestinului embrionului, care la mamifere face parte din placenta – allantoide" c.1832 (I. Golescu, Cond., apud Lupu, Lexicogr. rom. 155).

Fr. *allantoïde* < *allanto-* (< gr. *άλλ'ας*, *άλλ'αντος* „cârnat") + *-(o)ide* (< gr. *-ειδής* „care arată ca..." < *εἶδος* „formă, aspect").

Cf. **idéé**, **idol**, **-oid**.

ALÁRMĂ s.f. „anunțare a unui pericol; semnal sonor prin care se anunță un pericol; semnal sonor care are rolul de a atrage atenția; (fig.) neliniște – alarme" 1794 (Calend. Viena, 28), var. (înv.) *alárm* s.n.

Fr. *alarme* (< it.), it. *allarme* (< *all'arme* „la arme!", comandă militară).

Fam.: **alarmá** vb. „a pune în stare de alertă; a (se) neliniști" 1851 (Stamati, D.) < fr. (*s'*)*alarmer*; **alarmánt** adj. „care alarmează; neliniștitor" 1876 (Eminescu, O. IX, 110) < fr. *alarmant*; **alarmíst**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care îi alarmează nejustificat pe alții, de obicei cu intenția de a produce panică; (persoană) care se alarmează ușor" 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 26) < fr. *alarmiste* DEX // ← *alarmă* SDLR.

Cf. **ármă**, **lármă**.

ALÁȘ s.n. (Trans.) „schelă; adăpost (pentru vite) – échafaudage; abri (pour le bétail) dans une auberge" 1788 (Budai-Deleanu, Prav. 20).

Magh. *állás* „fundatie, construcție; staul" < *áll* „a sta, a se așeza”.

ALAÚN s.n. (chim.) „sulfat dublu de aluminiu și potasiu folosit în tăbăcărie, farmaceutică, medicină, piatră-acră – alun" 1785 (var. *aláun*, CPÍ, II, 226), var. *alún²*.

Germ. *Alaun* < germ. medie de sus *alūn* < lat. *alumen*. Var. *alun²* < fr. *alun* (< lat.).

Cf. **aluminíu**, **alunít**.

ÁLĂ¹ s.f. (ist.) „unitate romană de cavalerie, care acoperea flancurile – cavalerie qui couvrait les ailes de l’infanterie romaine” 1878 (Odobescu, O. V, 162).

Lat. neol. *ala* „aripă”, inițial „articulația umărului cu brațul sau a aripii cu corpul” < **axla*, derivat de la radicalul lui *axis* „osie, axă” DELL.

Cf. **áxă**, **axilă**.

ALĂM s.m. (Mold.; înv.) „dare plătită în trecut de tătării stabiliți în Moldova – redevance que payaient autrefois les Tartares établis en Moldavie” 1726–1729 (Cron. anon. Mold. 97), var. *alám*.

Tăt. *alym* HEM I, 682, TDRG, DA, CADE, SDLR // și tc. *alim* DA, CADE, SDLR.

ALĂMÓJNĂ s.f. (Crișana, SV Trans.; înv.) „pomană – aumône” 1601 (CMVCP, X, 317).

Magh. *alamozsna* (= *alamizsna*), împr., posibil printr-un intermediar slav catolic, din lat. med. *alamosina* < *eleemosyna* „milă; pomană” (< gr. *ἐλεημοσύνη* < *ἐλεήμων* „căruia îi este milă” < *ἐλεεῖν* „a-i fi milă” < *ἐλεος* „milă”). DA și CADE propun și slavonul *almužino* pentru o presupusă formă *almojnă*, dar această formă reprezintă de fapt o lectură greșită a lui *alămojnă* din „Legenda duminicii”, în Hasdeu CB II 62, cf. Tamás, EW.

Fam.: **almojneán** s.m. (Serbia) „sărac” 1900 (Jb. VII, 62, 82).

Cf. **alimójdii**.

ALB [ar. *álbu*; mr.; ir. *áb*] adj., s.n., s.m. „care are culoarea zăpezii, a laptelui; culoarea albă; persoană aparținând rasei albe; (ist.) conservator – blanc” 1389 (antrop. *Albul*, DERS).

Lat. *albus*, panrom. REW 331. Sensul „conservator”, după fr. *blanc*. În expresii neologice (*armă albă*, *carne albă*, *noapte albă*), după fr. *blanc*, *blanche*.

Fam.: **álba** s.f. art. (rar) „zorile” 1882 (Ispirescu, O. I, 271); ar. **albát** adj. „alb” 1923 (An. Dobr. IV, nr. 1, 92) < lat. *albatus* „albit”, cf. v.fr., v.occ., cat. REW 319a; **albatăriță** s.f. (med. pop.) „leac contra cataractei” 1887 (HEM I, 728) et. nes., probabil ← **albatăriță* ← *albață* (= *albeață*) „cataractă” + *-ariță* DA // ← **albat* (< lat. *albatus*) + *-ariță* HEM I, 728; ar., mr. **álbă** s.f. „rachiu; variolă” 1901 (Mihăileanu); **albái** adj. (în v.) „albicios” 1615 (hidronim *Albâia*, doc. apud HEM I, 726; ca apelativ, 1683, pl. *albái*, Dosoftei, Par. 19^v), atestat doar în forme de pl. și de f.sg. (HEM și DA reconstituie un m.sg. *albáu*), probabil < lat. *albineus* (-*n*- s-ar putea regăsi în formele hidronimului *Albâia* din documentele slavone din sec. XV–XVI (*do*) *Albini*, *Albineju*, pe care însă DLRV le consideră atestări pentru *albin*, v. infra) ° // ← *albiu* DA; **albeală¹** s.f. „acțiunea de a albi” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 437) ← *albi*; **albeală²** s.f. „proprietatea de a fi alb; (în v.) tencuială, var” 1822 (Bobb, DLRU I, 30) ← *alb*; **albeață** [ar.; mr. și *álbeață*] s.f. „culoarea albă, proprietatea de a fi alb; (med. pop.) cataractă” înc. sec. XVII (Lettr. Bist. 62), var. *albéte* < lat. **albitia* (= *albities*) HEM I, 727, Pascu, Sufixele, 30; **albéi** adj., s.m. (reg.) „blond; câine alb; (bot.) *Panicum dactylon* (un fel de iarbă albicioasă)” 1607 (antrop. *Albeaiu*, Iorga, S. D. VI, 641); **albéi** adj. (dim., rar, pop.) 1893 (Bibicescu, P. P. 346); ar. **albéi** adj. „blond” 1901 (Mihăileanu); **albescénță** s.f. (livr.) „albeață, albiciune” 1966 (DN²) < fr. *albescence*, împr. din lat. târziu *albescentia* < *albescere* „a albi”; **albéi** adj. (reg.) „albicios”, s.n. „strat de lemn tânăr, de culoare albicioasă, aflat imediat sub scoarță” 1710 (Antrop. *Albăt*, Doc. Șch. I, 48) ← *alb* HEM I, 735, CDDE 36, DA, TDRG // < lat. **albicius* CDED I, 8; **albí** [ar. *alg’ire*, *alg’are*; mr. *albíri*, *álbíri*] vb. „a face sau a deveni alb; a încărunți; (în v.) a se face ziuă; (fig.) a face

să pară cinstit, nevinovat” c.1650 (Anon. Car. 72) < lat. **albīre* (= *albēre* „a fi alb”) și *albescere* „a deveni alb” PEW 57, DA, CDDE 41, CDER 176, REW 320 (cf., pentru *albescere*, sic. *arbisciri*, calabr. *briscire*, sd. *albeskere*) sau ← *alb* CDED I, 8, HEM I, 735, SDLR, CDER 176, DEX; **albică** adj. f. (dim., rar) 1877 (HEM I, 736) ← *albel* (cu substit. sufixului); mr. **albicăv** adj. „albicios” 1927 (Candrea, Gl., în GS I, 177), var. *ălbicăv*; **albicél, -eá** adj. (dim.) 1907 (comunicare S. Fl. Marian în DA); mr. **albicic** adj. „albicios” 1927 (Candrea, Gl., în GS I, 177), var. *albicic*, *ălbicic*; **albicíos** [ar.] adj. „care bate în alb, aproape alb” 1705 (Cantemir, I. I. 647) ← *albeață* Pascu, Sufixe, 75 (*-icios* a fost extras din combinații *-eață/-ici/-ate* + *-(i)os* Pascu, loc. cit.) // ← *alb* HEM I, 737, TDRG, CDDE 36, DA, CDER 176; < lat. **albiciosus* CDED I, 8; ← *albit* SDLR; **albiúne** s.f. (abstr.) 1665–1685 (Milescu Spătarul, Septuaginta, 477) ← *alb* HEM I, 738, CDDE 36, CDER 176, DEX, TDRG² sau ← *albi* DA, CADE; **albie**² s.f. (abstr., înv.) 1682 (Dosofoței, V. S. oct. 81¹); ar. **ălbile** s.f.pl. „ielele” 1900 (Papahagi, Lit. 231); **albilîță** s.f. (entom.) „fluture alb, ale cărui omizi distrug foile de varză și pomii fructiferi” 1903 (Marian, Ins. 258, 259); **albíme** s.f. (abstr., rar) 1822 (Bobb, DLRU, I, 30); **albin** adj. (rar) „albicios” 1907 (despre vaci, com. S. Fl. Marian, în DA; incert hidronim 1428 DLRV 71: ar putea reprezenta forma *Albiña*, dat fiind că astăzi pârâul se numește *Albâia*) ← *alb* sau < lat. *albīnus* (o origine veche ar fi susținută de existența mai multor derivate de la baza *albin-*, v. infra); **albineală** s.f. „convalescență” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← *albin*; **albinet** adj. „palid; bălan” 1682 (Dosofoței, V. S. ian. 46^v), var. *albenet* ← *albin* HEM I, 753, DA sau ← *alb* CDDE 36 (după *gălbineț*), CADE, SDLR, DEX, TDRG // < lat. **albinicius* CDED I, 8; **albinî** vb. (reg.) „a da la iveală; a crește, a se dezvolta; (despre un bolnav) a merge spre însănătoșire” 1901 (Rădulescu-Codin, M.) ← *albin* DA sau ← *alb* CDDE 36, CADE; **albinîu** adj. (Buc.) „albu” 1882 (Marian, Ch. 50) ← *albin*; **albiór** adj. (dim.) 1870 (CDED I, 7) ← *alb* DA, DEX // < lat. **albeolus* CDED I 7; **albișor**¹ adj. (dim.) 1632 (antrop. *Albișorul*, DRH B XXIII, 490; ca apelativ, 1691–1697, T. Corbea, D. 28) ← *alb* DA, DEX // < lat. **albiciolus* CDED I, 8; **albișor**² s.m. „ban de argint” 1893 (Bibicescu, P. P. 277); **albișoară** s.f. „peștele *Cyprinus alburnus*; pește mic alb; varietate de strugure alb; varietate de prune albe-gălbui” 1887 (HEM I, 756–757), var. *ablișoară*, *albișor*³ s.m. ← *alb*; var. *ablișoară* ← *albișoară* ← *alb* HEM I, 756, DA, CDDE 36, CADE, CDER 176, TDRG, DEX sau < **abla* < **albla* < lat. *albula* S. Pușcariu, DR 3, 1922–1923, 826, REW 328; **albitór, -toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care albește” 1691–1697 (T. Corbea, D. 388, 504) ← *albi*; **albitorie** s.f. „atelier în care se albesc produsele” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) ← *albitor*; **albitură** [ar. *alġitūrā*] s.f. „albire; lucruri albe (legume, rufe, pești etc.)” prima jum. a sec. XVII (Neagoe, În. 198) ← *albi*; **albiță** s.f. „peștele *Cyprinus alburnus*; mică plantă din familia cruciferelor” 1868 (Barcianu, V.); **albiú** adj. (rar) „alburu, albicios” 1780–1801 (Micu, D. 280) ← *alb* DA // < lat. **albiuus* CDED I, 8; **alboáre** s.f. (rar) „lucire albă” 1854 (R. Ionescu, C. 85) < lat. *albōrem*, cf. it. dial., v.fr., occ., sp., ptg. REW 324; **alboi** adj. (augm.) 1609 (antrop. *Alboe*, DIR A, II, 230); **albuí** adj. „albicios” 1869 (Bolliac, S. II, 289); **albiuét** adj. (Arad) „albăstrui” 1897 (Jb. IV, 325) ← *albui* (pentru evoluția sem., cf. *albastru*); **albulét** adj. (dim.), s.n. (reg.) „strat de lemn tânăr, de culoare albicioasă, aflat imediat sub scoarță” 1594 (incert, antrop. [*Al*] *bulețov*, DERS; ca apelativ, 1691–1697, T. Corbea, D. 488) ← *alb* // < lat. **albulicius* CDED I, 8; **albumeală** s.f. (bot.) „floarea-reginei” 1898 (Enc. rom. I, 125) ← *albumiță* (cu substit. sufixului) DA sau ← **albumea* ← **albume* (< lat. *albūmen*) ° (CDDE 40, CDER 181: lat. *albūmen* + *-ealā*); **albumiță** s.f. (bot.) „floarea-reginei” 1879 (Brandza, Fl.) ← **albume* < lat. *albūmen*; **alburí** vb. (rar)

„a răspândi o lumină alburie; a pudra cu alb” 1881 (Jipescu, Op. 75) ← *alboare*; **alburiu** adj. „de o culoare foarte apropiată de alb” 1780–1801 (Micu, D. 280) ← *alboare*; **albúș** [ar.] s.n. „partea albă a oului; albul ochiului” c.1650 (Anon. Car. 72) ← *alb*, CDDE 36, DA, CADE, SDLR, CDER 176, DEX // < lat. *albuceus* CDED I, 8; **albușeu** s.m. (iht., reg.) „obleț” 1898 (Șez. V, 25) ← *albuș*; **albúț** adj. (dim., rar) 1572 (antrop. DERS) ← *alb* DA, DEX sau < lat. *albūceus* (atestat ca nume de plantă: *albuicum*; cf. și *Albucius* antrop.) CDED I, 8; ar. **álgi** s.m.pl. „bani” 1900 (Papahagi, Lit. 420); **dalb** adj. (în poezia pop. și în limbajul literar de inspirație pop.) „alb (imaculat, frumos, strălucitor)” 1868 (Conv. lit. I, nr. 24, 15 febr., p. 350) ← *alb*, probabil cu *d-* (← *de*¹) folosit în poezia pop. fără sens special, înaintea unor cuvinte care încep cu vocală DA; **dalbazână** s.f. (Dobr.) „cireasă albă” 1929–1938 (ALR SN I, h. 208/682) ← *dalb*; **dalbél** adj. (dim., rar) 1907 (DA I, 97) ← *dalb*; **dálbeș** adj. (Ban.) „dalb” 1927–1928 (DR V, 524) ← *dalb*; **dalbinéț** adj. (Trans.) „dalb” 1902 (Jb. IX, 198), var. *dalbănéț* ← *dalb* (după *albineț*); **dalboșél** adj. (dim., Apuseni) 1939 (An. Arh. Folk. V, 138) ← *dalb*; **dălbíc** adj. (dim., rar) 1853 (Alecsandri, O. I, 162) ← *dalb*; **dălbíná** vb. (Buzău, Brașov) „a slăbi” 1944 (forma *dălgîná*, DA) ← *dalb* „gingaș” DA; **dălbíór** adj. (rar, dim.) 1852 (Alecsandri, O. I, 77) ← *dalb*; **dealbăție** s.f. (înv.) „transformare a vopselei negre în vopsea albă prin acțiunea focului” 1862 (var. *dealbățiune*, Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *déalbation*, împr. din lat. *dealbatio* < *dealbare* „a albi” (< *de-* + *albus*); **inalbitorie** s.f. „albitorie” 1870 (CDED I, 9) ← *înălbi*, după *albitorie*; **înălbél** adj. (dim., rar, pop.) 1892 (Mândrescu, L. P. 217) ← *albel*, după *înălbi*; **înălbí** [mr. *nălbíri*] vb. „a albi” 1570 (Coresi, Ps.¹ 95¹), var. *nălbí*; **înălbít** s.n. (abstr.) 1825 (Doc. ec. I, 341) ← *înălbi*; **înălbítór** s.m. „(produs) care albește” 1691–1697 (T. Corbea, D. 506), var. *nălbítór* ← *înălbi*; **înălbítură** [mr. *nălbítură*] s.f. (înv.) „albitură” 1862 (Pontbriant, D.) ← *înălbi*; **îndálb** adj. (rar, în poezia pop.) „dalb” 1910 (Păsculescu, L. P. 47) ← *dalb*; **nalbár** s.m. (reg.) „specie de fluture alb, numit și albiliță” 1903 (Marian, Ins. 258, 260); **realbí** vb. „a albi la loc, a albi din nou” 1862 (Pontbriant, D.) ← *re*²- + *albi*; **supraalbí** vb. (rar) „a albi foarte mult” 1961 (I. B., 31 dec., p. 2, în DCR¹) ← *supra*²- + *albi*.

Dublet etim.: **albúm**. Cf. **albădă**, **albspínă**, **albástru**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albumén**, **albumínă**, **albúrn**.

ALBĂDĂ s.f. „alboradă (cântec spaniol interpretat în zori) – alborade” 1966 (DN²).

Sp. *albada* < *alba* „zori”, inițial f.sg. al vechiului adj. *albo* „alb” (înlocuit prin *blanco*) < lat. *albus*.

Cf. **alb**, **albspínă**, **albástru**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albumén**, **albumínă**, **albúrn**.

ALBANÉZ, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care face parte din populația de bază a Albaniei; (s.f.) limba vorbită de această populație; privitor la Albania – Albanais” 1763 (Boțulescu, S. 107).

It. *albanese*, fr. *albanais* (< lat. med. *Albanenses*, (rar) *Albani*, inițial numele unui trib ilir ce trăia în Albania de astăzi). Numele acestei populații se regăsește în v.alb., alb. dial. *arbën/arbër* „albanez; Albania”; de la această bază cu *-rb-* au provenit, pe diverse filiere, formele românești *arbănaș*, *arvanit* și *arnăut* (v. infra).

Fam.: **albán** adj., s.m. (înv., rar) „albanez” 1856 (Bolintineanu, O. I, 187) < lat. neol. *Albanus*; **albanésc** adj. (înv., rar) „albanez” 1847–1848 (Cipariu, O. I, 32) < germ. *albanisch*, lat. neol. *albanicus*, cu echivalarea sufixului; **albanéște** adv. (înv., rar) „în limba albaneză” 1882 (B. P. Hasdeu, Columna, nr. 10–12, 534) ← *albanesc*; **albanézism** s.n. (rar)

„cuvânt (sau alt element) de origine albaneză” 1940 (Pușcariu, LR I, 270); **albanism** s.n. (rar) „cuvânt (sau alt element) de origine albaneză” 1882 (B. P. Hasdeu, Columna, nr. 7–9, 528) ← *alban* sau ← *albanez* cu substituția sufixului; **albanist** s.m. „specialist în studiul limbii și al culturii albaneze” 1933 (Arh. Olt. XII, 462) < it. *albanista* sau ← *albanez* cu substit. sufixului; **albanistică** s.f. „studiul limbii și al culturii albaneze” 1968 (Hristea, PE, 54) < germ. *Albanistik* sau ← *albanist*, *alban[ez]*; **albanológ** s.m. „specialist în studiul limbii și al culturii albaneze” 1903 (Rev. ist., nr. 9, 184) < fr. *albanologue*, germ. *Albanologe*; **albanologie** s.f. „studiul limbii și al culturii albaneze” 1956 (CL, 104) < fr. *albanologie*, germ. *Albanologie*; **arbănăș** s.m. (înv.) „albanez” 1595–1596 (antrop. Doc. Î. 105; ca apelativ, 1620, Moxa, C. 128^r), var. *arbanăș* < bg. *arbanas*, scr. *arbanas* (include în clasa cuvintelor în -aș), împr. dintr-o formă albaneză bazată pe toponimul / etnonimul (v. alb., alb. dial.) *arbën*, probabil chiar dintr-o veche formă **arbēnes*/**arbanes* a cuvântului albanez atestat *arbēnesh/arbēresh* „albanez”, în care -s- nu trecuse la -sh-, cf. forma aromână *arbinés* „albanez” °; sufixul -esh, specific numelor de locuitori, poate proveni din lat. -ensis (Jokl, Archivum Romanicum XXIV, 137); Skok, ERHSJ I, 55 propune o derivare cu sufixul alb. -as întâlnit și în *Tiranas* „locuitor al Tiranei”, ceea ce este problematic deoarece o formă **Arbēnas* nu este atestată în albaneză; **arnăut** s.m. „(înv.) albanez; (înv., ist.) soldat mercenar (inițial, de origine albaneză), angajat în garda domnească din Țările Române; (și adj., în sintagma *grâu ~*) specie de grâu de primăvară; numele unui dans popular” 1715 (Diichiti, Cron. exp. 58) < tc. *Arna(v)ut* < m.gr. *Ἀρβανίτης* (cf. *arvanit*, v. infra), cu metateza v..n > n..v(>u); sensul „soi de grâu” < tc. *Arna(v)ut* [*buğdayı*]; **arnăuțel** s.m. (dim., înv.) 1852 (Alecsandri, O. III, 209) ← *arnăut*; **arnăuțesc**, **-ească** adj., s.f. (înv.) „de arnăut; (s.f. mai ales art. *arnăuțesca*) numele unui dans popular (luat în secolul al XVIII-lea de la arnăuții din garda domnească)” 1762 (Gheorgachi, Cer. 109) ← *arnăut*; **arnăuțește** adv. (înv.) „ca arnăuții” 1801–1820 (Budai-Deleanu, O. 493) ← *arnăuțesc* sau ← *arnăut*; **arnăuțime** (col., înv.) post 1824 (Zilot Românul, O. 114) ← *arnăut*; **arvanit**, **-ă** s.m., s.f., adj. (înv.) „albanez” 1727 (var. *alvanit*, DRH A XXIII, 47) < ngr. *Ἀρβανίτης*, *Ἀλβανίτης* < proto-alb. **arban-* = v.alb., alb. dial. *arbën/arbër* „Albania; albanez” + sufixul de nume de locuitor -ίτης; **dalbănăș** s.m. (Dobr., într-o colindă) „albanez” 1880 (Burada, Dobr. 80) ← *arbănaș*, probabil infl. de *dalb*.

ALBASPÍNĂ s.f. (bot.) „păducel (*Crataegus monogyna*) – aubépine” 1852 (pl. *albépine*, Băjescu, C. 106).

Fr. *aubépine* (< v.fr. *albe (e)spine* < lat. *alba spīna*, propriu-zis „spin alb”), refăcut după etimonul său latin, posibil și it. *albspina*.

Cf. **alb**, **albădă**, **albăstru**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albumén**, **albumínă**, **alburn**, **spin**¹, **spinăre**.

ALBÁSTRU [ar.] adj., s.n. „care are culoarea cerului senin – bleu” 1588 (Doc. Î. 163).

Lat. *albaster* „albicios”, cu evoluția semantică explicabilă prin izolare din expresia *vânăt albastru* „albastru-deschis” (*vânăt* < lat. *uenetus* „albastru-închis”) DA.

Fam.: **albăstrân** adj. (hapax, Teodorescu, P. P. 341) „îmbrăcat orășenește” 1885; **albăstreă** s.f. (bot.) „*Centaurea cyanus*” 1839 (Asachi, O. II, 542); **albăstreală** s.f. „calitatea de a fi albastru; vopsea albastră; substanță de culoare albastră, care are proprietatea de a descompune culoarea galbenă și care se folosește în gospodărie și în industrie pentru accentuarea albului unor obiecte” 1872 (Baronzi, L. 224); **albăstrél** adj. (dim.) 1849 (Alecsandri, O. I, 36); **albăstrí** vb. „a (se) face albastru” c.1830 (Poez.

Văcăreștilor, 97); **albăstrică** s.f. „albăstrea”, adj.f. (dim.) 1882 (Marian, Ch. 50) ← *albăstrea* (cu substit. sufixului); **albăstrime** s.f. (abstr.) a doua jum. a sec. XVIII (Ippocrat, apud Chivu, VTR 230); **albăstriór** adj. (dim.) 1907 (DA); **albăstriță** s.f. (bot.) „albăstrea” ante 1907 (Hasdeu, O. I, 254); **albăstríu** adj. „de o nuanță apropiată culorii albastre” 1838 (Pogor, Henriada, 170); **albăstrúi** adj. „de o nuanță apropiată culorii albastre” 1839 (Vaillant, V.); **înălbăstri** vb. „a albăstri” 1852–1853 (var. *înălbăstri*, Alecsandri, O. III, 288); **nalbăstru** [ar. *nalbástru* „sur”] adj. (hapax, Micu, D.) „albastru-deschis, azuriu” 1780–1801 ← *în albastru*.

Cf. **alb**, **albădă**, **albspínă**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albumén**, **albumínă**, **albúrn**.

ALBATRÓS s.m. „pasăre marină – albatros” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *albatros* < engl. *albatros*, alterare a lui *albatross* sub infl. lat. *albus* (dată fiind culoarea păsării); *albatross* < sp., ptg. *alcatraz*, probabil < arab *al* (art. hot.) + *ghattās* „specie de vultur marin”.

ALBÉDO s.n. (fiz.) „mărime care indică fracțiunea din energia luminoasă incidentă care este reflectată (difuz) de un corp – albédo” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *albédo*, cu pronunția după etimonul său, lat. *albedo* „albețe” < *albus* „alb”.

Cf. **alb**, **albădă**, **albspínă**, **albástru**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albumén**, **albumínă**, **albúrn**.

ALBIÁN s.n., adj. „prima perioadă a cretacicului mijlociu; care se referă la această perioadă – albien” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *albien*, derivat de la numele latinizat (*Alba*) al departamentului francez Aube.

ÁLBIE¹ s.f. „vas lunguiet de lemn, covată; matca unui râu – auge; lie d’une rivière” 1529 (top. DERS), var. (Buc., Trans.) *álvie*.

Lat. **alvea* < *alveum* = *alveus* (înruđit cu *aluus* „vintre, cavitate abdominală; stup”), cf. it. dial., fr. REW 392; celelalte forme romanice provin din forma lat. târzie *alveus*; forma română poate proveni atât dintr-o formă cu *-lb-* cât și dintr-o formă cu *-lu-* (cf. *nalbă* < *malua*, *sălbatic* < *siluaticus* și evoluția *-ru-* > *-rb-*).

Fam.: **albiér** s.m. „persoană care confecționează albi” 1887 (HEM I, 740); **albiú** vb. (rar) „a lua forma unei albi” 1874 (Alecsandri, O. I, 359); **albioáră** s.f. (dim.) 1887 (HEM I, 741) ← *albie* HEM I, 755, DA, CDER 178, DEX sau lat. **alveola* = *alveolus* CDDE 44, CADE, SDLR; **albiúță** s.f. (dim.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Cf. **albínă**, **alveólă**, **alvín**.

ALBIGÉNS s.m (ist.) „adept al unei secte din Evul Mediu cu centrul în orașul Albi – albigeois” 1860 (Filimon, O. I, 155), var. *albigéns*.

Lat. neol. *Albigensis*, germ. *Albigenser*.

ALBÍNĂ [ar. *alğínă*; mr. și *ălbínă*; ir. *albire*] s.f. „insectă din familia apidelor, care produce miere – abeille” c.1500 (Psalt. Hur. 187).

Lat. *aluina* „stup” (< *aluus* „vintre, cavitate abdominală; stup”), cf. it. dial., ret. LEI 454–455.

Fam.: **albinár** [ar. *alġinár*; mr. și *ălbinár*] s.m. „crescător de albine” 1853 (Barițiu – Munteanu, W. I, 172); mr. **albinárníc** s.n. „prisacă, stupină” 1927 (Candrea, Gl. I, 177), var. *ălbinárníc* ← *albinar*; **albinărel** (ornit.) „prigoare (Merops apiaster)” 1877 (S. Fl. Marian în S. D. lit. I, 273) ← *albinar*; **albinărie**¹ s.f. „ocupația de apicultor” 1818 (Budai-Deleanu, Lex. apud HEM I, 751) ← *albinar*; **albinărie**² s.f. „mulțime de albine” 1853 (Barițiu – Munteanu, W. I, 172) ← *albină*; **albinărit**¹ s.n. „creșterea albinelor, ocupația de apicultor” 1839 (Vaillant, V.) ← *albinar*; **albinărit**² s.n. (înv.; ist.) „impozit pe albine” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) ← *albină*; **albinea** s.f. (dim., rar) 1887 (HEM I, 748); **albinét** s.n. (col.) 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud HEM I, 751); **albinică** s.f. (dim.) 1778 (ms. 2252 BAR, apud HEM I, 751); **albinioară** s.f. (dim.) 1778 (ms. 2252 BAR apud HEM I, 751); **albinîș** s.n. „loc bogat în albine” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud HEM I, 751); **albinîșă** s.f. (dim., rar) 1903 (Marian, Ins. 174); **albinîță** s.f. (dim.) 1778 (ms. 2252 BAR apud HEM I, 751); **albinúșă** s.f. (dim., rar) 1903 (Marian, Ins. 174); **albinúță** s.f. (dim.) 1778 (ms. 2252 BAR, apud HEM I, 751); ar. **alġináme** s.f. (col.) 1905 (Papahagi, B. 138).

Cf. **ălbie**, **alveolă**, **alvín**.

ALBINÓS, -OÁSĂ s.m., s.f., adj. „(om, animal) cu pielea și părul depigmentate genetic – albinos” 1839 (Vaillant, V.).

Fr. *albinos* < sp. *albino* < (v.sp.) *albo* „alb” < lat. *albus*.

Fam.: **albinísm** s.n. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *albinisme*.

Cf. **alb**, **albadă**, **albspină**, **albastru**, **albedo**, **albit**, **alboradă**, **albúm**, **albumén**, **albumină**, **alburn**.

ALBIT s.n. „mineral folosit în ceramică, specie de feldspat – albite” 1883–1884 (Contemporanul, III, 340), var. *albită* s.f.

Fr. *albite* < suedez *albit* (poate prin germ. *Albit*), nume dat de către chimiștii suedezi Johann Gottlieb Gahn și Jöns Jakob Berzelius în 1815, pe baza lat. *albus*, de la culoarea minereului.

Cf. **alb**, **albadă**, **albspină**, **albastru**, **albedo**, **albinós**, **alboradă**, **albúm**, **albumén**, **albumină**, **alburn**.

ALBORÁDĂ s.f. „compoziție muzicală de inspirație folclorică spaniolă; (în Spania) cântec interpretat în zori – composition instrumentale d’inspiration folklorique espagnole; (en Espagne) chanson interprétée à l’aube” 1966 (DN²).

Sp. *alborada* „zori; cântec interpretat în zori” < *albor* „zori; albeață” < lat. *albor*, *-ōrem* < *albus* „alb”.

Cf. **alb**, **alboare** (s.v. **alb**), **albadă**, **albspină**, **albastru**, **albedo**, **albinós**, **albúm**, **albumén**, **albumină**, **alburn**.

ALBÚM s.n. „caiet (cu foile dintr-o hârtie specială) în care se păstrează fotografii, ilustrate, mărci poștale etc.; volum conținând ilustrații, fotografii; colecție de melodii ale unui muzician, înregistrate pe disc; (înv.) caiet în care se scriu versuri, citate sau în care se schițează desene – album” 1830 (var. *albóm*, CR, 48), var. (Trans., înv.) *álbum*.

Fr. *album*, inițial „caiet purtat într-o călătorie, în care persoanele (importante) întâlnite erau rugate să scrie câteva cuvinte înțelepte și să se semneze” < germ. *Album* < lat. *album* (*amicorum*) < *album* „tablă albă pentru afișat anunțuri” (neutru adj. *albus* „alb”). Var. accentuală *álbum* < germ. *Album*.

Dublet etim.: **alb**. Cf. **albádă**, **albspínă**, **albástru**, **albédo**, **albinós**, **alborádă**, **albumén**, **albumínă**, **albúrn**.

ALBUMÉN s.n. „țesut vegetal din semințele unor plante, în care se depozitează substanțele nutritive de rezervă și care servește embrionului ca hrană în timpul germinăției – albumen” 1862 (var. *albúme*, Antonescu, D.), var. *albúmen*.

Fr. *albumen*, împr. din lat. *albumen* „albuș” < *albus* „alb”.

Fam.: **albuminát** adj. (despre semințe) „cu albumen” 1898 (Enc. rom. I, 88) < fr. *albuminé*; **exalbuminát** adj. (despre semințe) „fără albumen” 1898 (Enc. rom. I, 88) < fr. *exalbuminé*.

Cf. **albumínă**, **alb**, **albádă**, **albspínă**, **albástru**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albúrn**.

ALBUMÍNĂ s.f. „substanță din grupul proteinelor, care intră în compoziția sângelui și a altor lichide organice – albumine” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 34), var. *albumín* s.n.

Fr. *albumine*, termen științific creat pe baza lat. *albumen* „albuș” (< *albus* „alb”).

Fam.: **albuminoid** adj., s.n. „cu aspect de albumină; proteină existentă în țesuturile cartilagineoase” 1882 (Contemporanul II, 501) < fr. *albuminoïde*; **albuminométru** s.n. „aparat care măsoară cantitatea de albumină dintr-un lichid organic” 1966 (DN²) < fr. *albuminimètre*, cu -o- după alte compuse cu -metru; **albuminós** adj. „care conține albumină” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 34) < fr. *albumineux* DA, CADE, DEX, TDRG² // ← *albumină* SDLR; **albuminurie** s.f. „prezența albuminei în urină” 1896 (ȘDU¹) < fr. *albuminurie* (< *albumine* + *-urie* < gr. *-ουρία* < *οὐρεῖν* „a urina”); **albumóză** s.f. „derivat necoagulabil al albuminei” 1949 (LTR¹ I) < fr. *albumose*; **dezalbuminäre** s.f. „îndepărtare a substanțelor albuminoase dintr-o soluție, cu ajutorul unui reactiv chimic” 1950 (scris *desalbuminare*, LTR¹ I) < fr. *désalbumination*, cu echivalarea sufixului.

Cf. **albumén**, **alb**, **albádă**, **albspínă**, **albástru**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albúrn**.

ALBÚRN s.n. (bot.) „strat de lemn tânăr, mai moale și de culoare albicioasă, aflat între scoarța și inima trunchiului unui copac – aubier” 1806 (Șincai, I. nat. 4).

Lat. neol. *alburnum* (< *albus* „alb”, cf. rom. *albeț*, *albuleț*) DA, CADE, DEX, posibil și it. *alburno* DEX.

Cf. **alb**, **albádă**, **albspínă**, **albástru**, **albédo**, **albinós**, **albít**, **alborádă**, **albúm**, **albumén**, **albumínă**.

ALCÁIC adj. „tip de vers antic, de 11 silabe, format dintr-o anacruză, un troheu, un spondeu, un dactil și încă o silabă – alcaïque” 1757 (var. *alcaicésc*, Eustatievici, Gr. rum. 121^v; forma *alcáic*, 1834, Săulescu, Gram. rom. III, 22).

Gr. neol. *ἀλκαϊκός* (< n.pr. *Ἀλκαῖος* (Alceu), poet liric din epoca arhaică), lat. neol. *alcaicus*, fr. *alcaïque*.

ALCÁLDE s.m. „magistrat municipal în Spania – alcalde” 1795 (pl. *alcádzi*, Gherasim, I. A. II, 85^v), var. *alcád*, *alcáde*.

Sp. *alcalde* (< arab *al* art. hot. + *qādī* „judecător”). Var. *alcad*, *alcade* < fr. *alcade* (< sp. *alcade* = *alcalde*).

Cf. **cadíu**.

ALCÁLIU s.n. „(chim.) bază (compus chimic caustic, care colorează în albastru hârtia roșie de turnesol și, în combinație cu un acid, formează o sare); plantă marină din a cărei cenușă se produce sodă – alcali” 1806 (var. *alcál*, Șincai, I. nat. 35), var. *alcali*.

Germ. *Alkali*, fr. *alcali* < lat. med. *alcali* < arab *al* art. hot. + *qalī* (= *qily*) „sodă” < *qaly-* „a frige, a coace”.

Fam.: **alcalescēt** adj. (înv.) „care capătă proprietăți alcaline” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alcalescent*; **alcalescēnță** s.f. (înv.) „proprietatea de a fi alcalinescent” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alcalescence*; **alcálic** adj. (înv.) „alcalin” 1804–1808 (Șincai, V. ist. nat.) < germ. *alkalisch*; **alcalicitate** s.f. (înv.) „alcalinitate” 1848 (Negulici, V.) ← *alcalic*; **alcalimetriē** s.f. „măsurare a concentrației alcaliilor” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *alcalimétrie*; **alcalimétru** s.m. „aparat pentru determinarea gradului de concentrație a alcaliilor” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alcalimètre*; **alcalín** adj. (despre substanțe chimice) „care are proprietățile alcaliilor, albăstrind hârtia roșie de turnesol și neutralizând acizii” 1804–1808 (var. *alcálin*, Șincai, V. ist. nat. 17) < fr. *alcalin*; var. *alcálin*, probabil după germ. *alkalisch*; **alcalinitate** s.f. (abstr.) 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *alcalinité* DA, CADE, DEX // ← *alcalin* SDLR; **alcalinizá** vb. „a face să capete proprietăți alcaline” 1884 (part. *alcalinizát*, Contemporanul IV, 485) < fr. *alcaliniser* CADE, DEX // ← *alcalin* SDLR; **alcalinizánt** adj. „care face să capete caracter alcalin, care reduce aciditatea” 1940 (M. enc. agr. III, 499) < fr. *alcalinisant* sau ← *alcaliniza*; **alcalinizáție** s.f. (abstr.) 1850 (Brezoianu, A., 16), var. *alcalinizațiune* < fr. *alcalinisation*; **alcalíno-pământós** adj. (despre metale) „care face parte din grupa a II-a a sistemului periodic al elementelor” 1949 (LTR¹ I) ← *alcalin* + *pământos* (după fr. *alcalino-terreux*); **alcalizá** vb. „a alcaliniza” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 34) < fr. *alcaliser* DA, CADE // ← *alcali* SDLR; **alcalizáție** s.f. (abstr., înv.) 1848 (Negulici, V.), var. *alcalizațiune* < fr. *alcalisation*; **alcaloíd** s.m. „substanță alcalină azotată de origine vegetală sau obținută sintetic, toxică, folosită în doze mici ca medicament” 1871 (LM) < fr. *alcaloïde*; **alcalóză** s.f. „creștere anormală a rezervei alcaline din sânge cauzată de unele tulburări funcționale” 1949 (LTR¹ I) < fr. *alcalose*; **dezalcalinizáre** s.f. „operația de îndepărtare a hidroxidului de sodiu din materialul textil” 1960 (LTR²) ← *dez-* + *alcalinizare*.

ALCÁM s.n. (Trans.; înv.) „viclenie – ruse” 1566 (Coresi, L. 180).

Magh. *alkalom* „ocazie” (format pe radicalul *alk-* al verbului *alkot* „a potrivi, a alcătui, a crea”) DA, CADE, SDLR, CDER 182 // Lat. *arcanum* LM.

Cf. **alcătui**^{1,2}.

ALCÁN s.n. (chim.) „nume generic dat hidrocarburilor aciclice saturate (în care toate legăturile carbon-carbon sunt simple) – alcane” 1953 (DT).

Fr. *alcane*, germ. *Alkan*, format de la *alkyl* „alchil” prin substituirea sufixului *-yl* cu sufixul *-an(e)*, folosit pentru hidrocarburile care au doar legături simple C-C (*metan*, *etan*, *butan* etc.).

Fam.: **cicloalcán** s.m. „hidrocarbură ciclică saturată (în care toate legăturile carbon-carbon sunt simple)” 1958 (LTR²) < fr. *cycloalcane*.

Cf. **alchénă**, **alchíl**, **alchínă**, **alcoól**.

ALCARÁZAS s.n. (rar) „vas poros de pământ în care se răcește un lichid, datorită evaporării prin pereții lui – alcarazas” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *alcarazas* < sp. *alcarazza* < arab *al* art. hot. + *karrāz* „borcan cu gâtul îngust” TLF.

ALCAZÁR s.n. „palat fortificat în stil maur, construit în Evul Mediu în principalele orașe spaniole – alcazar” 1896 (ȘDU¹).

Fr. *alcazar*, sp. *alcázar* < arab *al* art. hot. + *qaṣr* „fortăreață, palat” < lat. *castrum* „castru”.

Cf. **cástru**, **castél**.

ALCĂTUÍ¹ vb. „a face, a construi, a compune, a aranja; (înv., refl.) a se potrivi – former, constituer, composer, arranger; (vieilli, refl.) passer, se conformer à” 1581 (Coresi, Ev. 435).

Magh. *alkot* (derivat cu sufixul cauzativ *-t-* de la radicalul *alk-*).

Fam.: **alcătuială** s.f. „alcătuire, compunere; structură, construcție” 1691–1697 (T. Corbea, D. 484); **alcătuiță** s.f. (înv.) „compunere, structură” 1825 (LB); **alcătuit** adj. (înv.) „potrivit, bine întocmit” 1691–1697 (T. Corbea, D. 425); **alcătuitór**, **-toáre** adj. „care alcătuieste, compune ceva, care intră în compoziția unui lucru”, s.m., s.f. (înv.) „persoană care alcătuieste, creează ceva” 1691–1697 (T. Corbea, D. 132); **dezalcătui** vb. (înv.) „a (se) descompune, a se dezagrega” 1818 (Asachi, Algebra, 19^f); **nealcătuit** adj. (înv.) „rău întocmit, nepotrivit” 1691–1697 (T. Corbea, D. 305).

Cf. **alcám**, **alcătui**².

ALCĂTUÍ² vb. (înv.) „a cădea la învoială – convenir” 1776 (Mineiul, oct., 8, 2/2).

Magh. *alkud(ozik)* (format pe radicalul *alk-* al lui *alkot* „a alcătui¹”), influențat de *alcătui*¹ DA sau ← *alcătui*¹, după *tocmi* „a întocmi; a cădea la învoială” Tamás, EW, 62. Este posibilă și infl. lui *alcăzui* (v. infra).

Fam.: **alcăzui** vb. refl. (Trans.) „a cădea la învoială” 1780–1801 (Micu, D.), var. *alcăzi*, *alcăzl(u)i* < magh. *alkuszik*, format pe radicalul *alk-* al lui *alkot* „a alcătui¹, a potrivi”.

Cf. **alcătui**¹, **alcám**.

ALCÉE s.f. (bot.) „numele unei plante din familia malvaceelor – alcée” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *alcée*, împr. din lat. *alcea* „specie de nalbă” < gr. *ἀλκέα*.

ALCHÉNĂ s.f. (chim.) „nume generic dat hidrocarburilor nesaturate care conțin cel puțin o legătură dublă C=C – alcène” 1951 (Man. ing. chim. I, 322).

Germ. *Alkene*, engl. *alkene*, format de la *alkyl* „alchil” prin substituția sufixului *-yl* cu sufixul *-ene*, folosit pentru hidrocarburile care au cel puțin o legătură dublă C=C.

Fam.: **cicloalchénă** s.f. „hidrocarbură ciclică nesaturată care conține cel puțin o legătură dublă C=C” 1951 (Man. ing. chim. I, 324) < engl. *cycloalkene*.

Cf. **alchán**, **alchíl**, **alchínă**, **alcoól**, **diénă**.

ALCHIDÁL s.m. (ind.) „rășină sintetică folosită la prepararea unor lacuri și vopsele – alkyde” 1949 (LTR¹ I).

Germ. *Alkydal* (denumire comercială) < *alkyd* „poliester modificat prin adăugarea unor acizi grași și a altor componente”, termen creat de R. H. Kienle în 1927 (inițial în forma *alcid*), pe baza lui *alcohol* „alcool” și *acid* „acid”.

Fam.: **alchídic** adj., în expr. *rășină* ~ „alchidal” 1950 (LTR¹ II, 742) < fr. *alkydique*.

ALCHÍL s.m. (chim.) „radical organic monovalent obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen dintr-un alcan – alkyle” 1930 (Minerva).

Fr. *alkyle*, germ. *Alkyl* (cuvânt creat de chimistul german Johannes Wislicenus pe baza lui *Alk[oholradicale]* „radical alcoolic”, cu sufixul *-yl* (< gr. *ἔλη* „materie”) folosit deja în numele unor alchili – etilul, metilul și amilul).

Fam.: **alchiláre** s.f. „introducere a unui alchil în molecula unui compus organic” 1949 (LTR¹ I) < fr. *alkylation* (cu echivalarea sufixului).

Cf. **alcán**, **alchénă**, **alchínă**, **alcoól**.

ALCHIMÍE s.f. „formă de studiere empirică, experimentală a naturii, îmbinată cu elemente de astrologie și misticism, care urmărea prefacerea metalelor în aur și găsierea elixirului vieții – alchimie” 1792–1793 (scris *alchimia*, Predetici, D. I, 68), var. (înv.) *alhimie*, *alșimie*.

Germ. *Alchimie*, lat. neol. *alchimia* < arab *al art. hot.* + *kīmiyā* < gr. *χημ(ε)ία, χυμεία*, care provine probabil din *Χημία* „Egipt”, cu sensul inițial „artă egipteană” (< copt *K(h)ēme* „Egipt”, propriu-zis „Țara Neagră, țara cu pământ negru”: *k(h)ēme* = „negru”), scris și cu *-v-* prin apropiere de *χυμός* „suc”, *χύμα* „vărsare” Liddell – Scott, OED. Var. *alșimie* < fr. *alchimie*.

Fam.: **alchímic** adj. „care ține de alchimie” c.1832 (var. *alșimic*, I. Golescu, Cond. I, 54¹), var. (înv.) *alhimic* < lat. neol. *alchimicus*, fr. *alchimique*; **alchímist** s.m. „practicant al alchimiei” 1705 (var. *alhimista*, Cantemir, I. I. 392), var. (înv.) *alhimist*, *alșimist* < lat. neol. *alchimista*, fr. *alchimiste*.

Cf. **chimie**.

ALCHÍNĂ s.f. (chim.) „nume generic pentru hidrocarburile nesaturate care conțin cel puțin o legătură triplă C≡C – alcyne” 1957 (LTR²).

Germ. *Alkine*, engl. *alkyne*, format de la *alkyl* „alchil” prin substituția sufixului *-yl* cu sufixul *-yne/-ine*, folosit pentru hidrocarburile care au cel puțin o legătură triplă C≡C.

Cf. **alcán**, **alchénă**, **alchíl**, **alcoól**.

ALCIÓN s.m. „pasăre marină mitică; specie de celenterate care au capul înconjurat de tentacule – alcyon” 1822 (var. *alchión*, Bobb, DRLU I).

Fr. *alcyon*, lat. neol. *alcyon* < gr. *ἀλκυόν*. Var. *alchion* < germ. *Alkyon*.

Fam.: **alcionián** adj. „cele șapte zile de dinainte și de după solstițiul de iarnă, în care, potrivit unei legende antice, alcionul își face cuibul și marea este liniștită” 1939 (SDLR) < fr. *alcyonien*; **alciónic** adj. „alcionian” 1909 (CDDG) < fr. *alcyonique* (cuvânt rar) sau germ. *alkyonisch*.

ALCMANIÁN adj. „numele unui vers grecesc (tetrametru dactilic catalectic) – alcmanien” 1939 (SDLR).

Fr. *alcmanien* < n.pr. gr. *Ἀλκμάν*, poet liric din secolul VII î.Hr., din Sparta.

Fam.: **alcmánic** adj. „alcmanian” 1757 (var. *alcmanicésc*, Eustatievici, Gr. rum. 120¹; forma *alcmánic*, 1772, Macarie, Gram. 136^v) < ngr. *αλκμανικός*.

ALCOÓL s.n. „derivat obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi cu un oxidril; alcool etilic (lichid incolor, inflamabil, cu miros și gust specific, preparat prin fermentarea zahărului din cereale, fructe sau cartofi și folosit la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant sau combustibil) – alcool” 1813 (var. *alcohol*, Maior, Înv. vin. 62).

Fr. *alcool*, cuvânt care inițial desemna o pudră fină folosită ca medicament (< sp. *alcohol* < arab *al* art. hot. + *kuḥ(u)l* „pudră de antimoniu folosită ca fard”). Sensul „esență obținută prin distilare; alcool etilic” a apărut în lat. savantă, reprezentând probabil o creație a lui Paracelsus (TLF). Var. *alcohol* < germ. *Alkohol*.

Fam.: **alcoolát** s.m. „derivat al alcoolului, obținut prin înlocuirea hidrogenului din grupa hidroxil cu un metal” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alcoolate*; **alcoolemie** s.f. „cantitatea de alcool prezentă în sânge” 1969 (D. med., s.v. *alcoholism*) < fr. *alcoolemie* (< *alcool* + *-(h)émie* < gr. *αἷμα* „sânge”); **alcoólic**, **-ă** adj. „care conține alcool”, s.m., s.f. „persoană care consumă, în mod obișnuit, băuturi alcoolice în exces, persoană dependentă de consumul de alcool” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 35), var. *alcohólic* < fr. *alcoholic*; var. *alcoholic* < germ. *alkoholisch*; **alcoholism** s.n. „abuz continuu de băuturi alcoolice, dependență de consumul de alcool” 1886 (Barcianu, D.), var. *alcoholism* < fr. *alcoholisme*; var. *alcoholism* < germ. *Alkoholismus*; **alcoolizá** vb. „a pune alcool într-un lichid, a mări concentrația de alcool dintr-o soluție; (refl.) a consuma alcool (în exces); a deveni alcoolic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 35), var. *alcoholizá* < fr. *alcooliser*; var. *alcoholizá* < germ. *alkoholisieren*; **alcoholmetrie** s.f. „determinarea concentrației de alcool dintr-o soluție” 1859 (var. *alcoholometrie*, scris *alcoholometria*, Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alcoholométrie*; **alcoholmétru** s.n. „instrument cu care se măsoară concentrația de alcool dintr-o soluție” 1850 (var. *alcoholimétru*, Brezoianu, A. 618), var. *alcoholométru*, *alcoométru* ← *alcool* + *metru* (după fr. *alcoholimètre*, *alcoholomètre*); var. *alcoholimétru* < fr. *alcoholimètre*; var. *alcoométru* < fr. *alcoomètre*; var. *alcoholometru* < fr. *alcoholomètre*; **alcoholscóp** s.n. „instrument pentru determinarea alcoolemiei” 1975 (RL, 24 nov., p. 6, în DCR¹) ← *alcool* + *-scop* (cf. *bronhoscop*, *stetoscop*, *telescop* etc.); **alcoholscópic** adj. „făcut cu alcoholscopul, referitor la alcoholscop” 1973 (RL, 1 aug., p. 5, în DCR³) ← *alcoholscop*; **alcoholtést** s.n. „test pentru stabilirea concentrației de alcool în sânge; aparat pentru măsurarea alcoolemiei” 1967 (I. B., 14 dec., p. 2, în DCR³) < fr. *alcoholtest*; **antialcoólic** adj. „care combate alcoholismul; care combate consumul de alcool” 1908 (DA) < fr. *antialcoolique*; **antialcoholism** s.n. „luptă împotriva alcoholismului” 1908 (DA) < fr. *antialcoolisme*; **alcoxíd** s.m. „alcoholat” 1951 (Man. ing. chim. I, 330) < fr. *alcoxide*, engl. *alkoxide* (< *alko[ol]* + *oxide*); **dezalcoholizá** vb. „a supune un alcoolic unui tratament pentru a-l scoate de sub dependența de alcool” 1960 (Călinescu, O. VII, 430) ← *alcooliza*; **dialcoól** s.m. compus organic cu două grupe hidroxil în moleculă” 1942 (M. enc. agr. IV, 124) < fr. *dialcool* (< *di-* < gr. *δι-* „dublu, de două ori” + *alcool*); **nealcoólic** adj. „care nu conține alcool; care nu consumă băuturi alcoolice” 1951 (LTR¹ III, 695) ← *ne-* + *alcoolic*; **polialcoól** s.m. „alcool care conține două sau mai multe grupări hidroxil” 1949 (LTR¹ I, 67) < fr. *polyalcool*.

Cf. **alcán**, **alchénă**, **alchidál**, **alchíl**, **alchínă**, **aldehydá**.

ALCÓV s.n. „despărțitură dintr-o cameră de dormit, unde se așază patul; (fig.) loc intim pentru raporturi amoroase – alcôve” 1831 (Conachi, S. A. 186), var. *alcóvă*.

Fr. *alcôve* (s.f.) < sp. *alcoba* < arab *al* art. hot. + *qubba* „cupolă; cameră mică adiacentă unei săli”.

Cf. **cubeá**.

ALDĂMĂȘ s.n. „băutură oferită de cineva după încheierea unei tranzacții – le vin du marché” 1505 (var. *aldamáș*, DERS), var. *adălmăș*, *altăməș*.

Magh. *áldomás*, înv. și *áldamás* „jertfă; băutură ce întărește încheierea unei tranzacții; binecuvântare” < *áld* „a jertfi, a binecuvânta”, cf. Tamás, EW, 64.

Fam.: **aldămășár** s.m. (înv.) „părtaș la aldămaș; martor” 1579 (DERS).

Cf. **aldovăni**, **alduí**.

ALDEHIDĂ s.f. (chim.) „substanță organică obținută prin oxidarea unor alcooli – aldéhyde” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *aldéhyde* < germ. *Aldehyd*, cuvânt creat de chimistul german Justus von Liebig, ca abreviere pentru *alkohol dehydrogenatum*.

Fam.: **acetaldhidă** s.f. „aldehidă acetică” 1949 (LTR¹ I) < fr. *acétaldéhyde*; **aldól** s.m. „aldehidă-alcool provenită din polimerizarea unei aldehide” 1949 (LTR¹ I, 766) < fr. *aldol* < *ald[éhyde alcool]*; **aldóză** s.f. „monozaharidă având în moleculă gruparea carbonil caracteristică aldehydelor” 1949 (LTR¹ I) < fr. *aldose* < *ald[éhyde]* + *-ose*; **dialdehydă** s.f. „compus organic având în moleculă două grupări aldehidice” 1960 (LTR² VI, 343) < fr. *dialdéhyde* < *di-* (< gr. *di-* „de două ori, dublu”) + *aldéhyde*.

Cf. **alanină**, **alcoól**, **aldosterón**, **hidrogén**.

ALDÍN, -Ă adj., s.n., s.f. „(caracter tipografic) care are conturul mai gros decât al literelor obișnuite, bold – (caractère typographique) gros” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 35).

It. *aldino* < n.pr. *Aldo Manuzio*, tipograf și editor venețian din sec. XVI.

ALDOSTERÓN s.m. „hormon cu structură steroidă, asemănătoare corticosteronului, extras din glanda suprarenală – aldostéron” 1958 (var. *aldosterónă* s.f., Nenițescu, C. O. II, 906).

Fr. *aldostérone* < *aldo-* < *aldéhyde* „aldehidă” + *stérone* „steron” < *stérol* (cu substit. sufixului), extras din *cholestérol* „colesterol”.

Cf. **aldehydă**, **colesteról**, **steról**, **androsterón**, **progesterón**, **testosterón**.

ALDOVĂNÍ vb. refl. (hapax, PO, 214) „a se jertfi – se sacrificier” 1582.

Probabil scr. dial. *aldovati se* (cf. part. *aldovan* „jertfi” și abstractul *aldovanje*) < *aldov* „jertfă” < magh. *áldó*, part. lui *áldoz* „a jertfi” °. Densusianu, HLR II, 538 propune o contaminare între magh. *áldoz* și scr. *aldovanje*. Proveniența exclusiv din magh., de la gerunziul *aldván*, propusă de V. Pamfil, CL III, 234, este contestată de Tamás, EW.

Cf. **aldămăș**, **alduí**.

ALDUÍ vb. (Trans.) „a binecuvânta – bénir” 1559–1560 (Cod. Bratul, 443).

Magh. *áld* HEM I, 792, DA, CADE, SDLR // Lat. *allaudo* LB.

Fam.: **aldăș** s.m. „binecuvântare” 1660 (ms. apud Tamás, EW, 63) < magh. *áldás*; **alduíálă** s.f. (abstr.) 1683 (Zoba, S. A. 10).

Cf. **aldămăș**, **aldovăni**.

ALEÁN s.n. (Trans.; înv.) „(în expr. *în(tr)-aleanul*, *de-a aleanul*) împotriva; dușmănie, ranchiună; suferință, durere sufletească (din cauza unei dorințe neîmplinite) – contre; aversion, inimitié, rancune; chagrin, tristesse” c.1500 (Psalt. Hur. 210).

Magh. *ellen* „contra, împotriva” HEM I, 819, TDRG, DA, CADE, SDLR, CDER 186, DEX // V.sl. *alinü* „insidios”, cf. magh. *ellen* CDED II, 2; lat. *alienus* LB.

Fam.: **aleáneș** s.m. (Trans., înv.) „dușman” 1562–1571 (var. *aleániș*, Fragm. Tod. 1^r) < magh. *ellenes*; **alenșúg** s.n. (Trans.) „dușmănie” 1562–1571 (var. *alenșig*, Fragm. Tod. 1^v) < magh. *ellenség*.

ALEATÓRIU adj. „întâmplător, supus hazardului – aléatoire” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *aleatór*.

Fr. *aléatoire*, împr. din lat. *aleatorius* „referitor la jocul de zaruri” < *alea* „zar, joc de zaruri”.

Fam.: **aleatóric** adj. „aleatoriu; (despre un tip de muzică modernă) bazat pe hazard (în privința compoziției sau a interpretării)” 1882 (Telegraful (Buc.), nr. 2909, p. 2, col. 4) < fr. *aléatorique*, germ. *aleatorisch*; **aleatorísm** s.n. „curent artistic de avangardă, în care se acordă un loc important hazardului în procesul de creație” 1968 (V. rom., nr. 8, 124) < fr. *aléatorisme*.

ALÉE s.f. „drum îngust (mai ales pentru pietoni) în parcuri, grădini sau printre case – allée” 1788 (M. Cantacuzino, Călăt. IV, 24^r).

Fr. *allée*, inițial „mers, călătorie” < *aller* „a merge” < lat. târziu **amlāre* < *ambulāre* „a umbla” (moștenit în rom. *umbla*).

Fam.: **contraalée** s.f. (în v.) „alee laterală, paralelă alteia principale” 1896 (ȘDU¹) < fr. *contre-allée*.

Cf. **umblá**, **alură**, **ambulácru**, **ambulánt**, **andánte**, **dánă**¹, **funambúl**, **noctambúl**, **plimbá**, **preambúl**, **somnambúl**.

ALEGÁ¹ vb. refl. (în v. și reg.) „a se lega, a se ține de capul cuiva – s'en prendre à quelqu'un, s'attaquer à quelqu'un” 1892 (Ispirescu, O. I, 24).

Lat. *alligare* (< *ad-* + *ligāre* „a lega”), cf. it., fr. REW 363.

Dublet etim.: **aliá**¹. Cf. **legá**¹, **cârneleágă**, **câșlégi**, **coligăre**, **deligăție**, **ligamént**, **ligatură**, **obligá**.

ALEGÁ² vb. (jur.) „a invoca probe în sprijinul unei idei sau ca justificare a unei acțiuni – alléguer” c.1800 (var. *alegăluí*, Micu, Prax. 6^r; forma *alegá*, 1862, Pontbriant, D.).

Fr. *alléguer*, lat. neol. *allegare* „a invoca (un fapt, un argument, o autoritate)”, inițial „a trimite” (< *ad-* + *legāre* „a încredința o sarcină, a trimite în misiune, a delega”). Var. *alegăluí* < lat. neol. *allegare*, adaptat după verbele în *-ăluí*.

Fam.: **alegăție** s.f. (abstr.) c.1800 (Micu, Prax. 26^v), var. *alegațiune* < fr. *allégation*, lat. neol. *allegatio*, *-onem*.

Cf. **ablegát**, **delegá**, **legá**², **relegá**, **lége**.

ALEGĂDUÍ vb. (Trans.; rar) „a mulțumi, a îndestula – contenter, satisfaire” 1593 (Doc. Î. 205), var. *alegădí*.

Magh. *eléged* < *elég* „destul”.

ALÉGE [ar. *aleádzire*, *alidzeáre*; mr. *leáziri*] vb. „a prefera ceva sau pe cineva; (spec.) a desemna pe cineva prin vot; a distinge; a separa; (refl.) a rămâne cu ceva de pe urma unui fapt, a unei împrejurări – choisir, élire; distinguer; séparer; (refl.) obtenir (suite à un évènement)” c.1500 (Psalt. Hur. 36^r).

Lat. *allegere* (< *ad-* + *legere* „a culege, a alege, a citi”) PEW 60, CDDE 47, DA, CADE, SDLR, CDER 188, DEX, cf. dalm., v.it. REW 364 // Lat. *eligere* HEM I, 808–809, TDRG.

Fam.: **alegător, -toăre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care alege, (spec.) persoană care are dreptul să-și aleagă reprezentanții politici prin vot” 1691–1697 (T. Corbea, D. 187); **alegătură** s.f. (înv.) „alegere; separarea părului în cărare” 1870 (Costinescu, V.); **alegând** adv., prep. (înv.) „în afară de” 1551–1558 (Psalt. Vor. 245); **alegută** interj. (Buc.) „În lături!”, folosit pentru îndepărtarea vițeilor de vaci în timpul mulsului 1907 (DA), de la sensul „a (se) separa”; **alegută** vb. (Buc.) „a lua vițelul de la vacă” 1907 (DA) ← *aleguf*; **alés**¹ s.n. (abstr.) 1581 (Coresi, Ev. 493); **alés**² adj. „remarcabil, deosebit”, s.m. „persoană aleasă într-o funcție; persoană aleasă de Dumnezeu (pentru mântuire)” c.1500 (Psalt. Hur. 88¹); **alesător** s.m. (înv.) „boier însărcinat cu hotărnicia moșilor” 1642–1647 (Ureche, L. 76) ← tema de part. *ales*; **alesătură** s.f. „(înv.) alegere; separarea părului în cărare; procedeu de ornamentare a țesăturilor populare” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 187^v) ← tema de part. *ales*; **alesură** s.f. „separarea părului în cărare” 1870 (Costinescu, V.) ← tema de part. *ales*; **realége** vb. „a alege din nou” 1841 (Poenaru – Aaron – Hill, V. II, 513) ← *alege*, după fr. *réélire*.

Cf. **colectă, colectiv, colecție, colhoz, culége, diléct, diligént, diligénță**¹, **electív, elegánt, inteléct, înțelége, lectură, lecție, legéndă, neglijá, prediléct, prelégere, recóltă, selectá.**

ALEGORIE s.f. „procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete (imagini, întâmplări, povești); operă artistică în care se întrebuintează acest procedeu – allégorie” 1776 (var. *aligorie*, Mineiul, oct., în BRV II, 216).

Fr. *allégorie*, lat. neol. *allegoria* < gr. *ἀλληγορία* < *ἄλλος* „altul” + *ἀγορεύειν* „a vorbi (într-o adunare), a anunța, a declara” (< *ἀγορά* „adunare (a poporului)” < *ἀγείρειν* „a aduna”). Var. *aligorie* < ngr. *αλληγορία*.

Fam.: **alegórico** adj. „caracteristic alegoriei; care reprezintă o alegorie” 1787 (var. *aligoricésc*, Gherasim, T. F. 41^v; forma *alegórico*, 1818, Budai-Deleanu, Lex.), var. (înv.) *alegoricésc* < lat. neol. *allegoricus*, fr. *allégorique*; var. *aligoricesc* < ngr. *αλληγορικός*, cu adaptarea sufixului; **alegoricéște** adv. (înv.) „în mod alegoric” 1800 (Piuariu-Molnar, I. 217) ← *alegoricesc*; **alegorism** s.n. „exprimare prin alegorii; folosire excesivă a alegoriilor” 1848 (Negulici, V.) < fr. *allégorisme*; **alegorist, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care face alegorii; (persoană) care explică alegoriile” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 38) < fr. *allégoriste*; **alegorizá** vb. „a reprezenta o idee printr-o alegorie” 1822 (Bobb, DRLU I) < lat. neol. *allegorizare*, fr. *allégoriser*; **alegorizánt** adj. „care alegorizează” 1946 (Vianu, O. IV, 181) ← *alegoriza*.

Cf. **alo**³-, **ágio, alandála, alélă, alergíc, alótrii, dialág, dialélă, paraláxă, paralél, agorá, categoríe, dimigorie, parigorie.**

ALÉGRU adj., adv. (livr.) „vioi; allegro – allègre; allegro” 1837 (Pann, S. L. I, 201).

Fr. *allègre* (v. fr. și (*h*)*aliegre*) < lat. **alacru, *alecru* = *alacer* (forma *allègre* în loc de *aliegre*, posibil după it. *allegro*). Sensul „allegro”, după it. *allegro*.

Fam.: **alegréte** s.f. (livr.) „vioiciune, sprinteneală (a tonului, a exprimării)” 1825 (var. *alegréte*, Vârnav, F. M. II, 55¹), var. (înv.) *alegrésă, alegrétă* < fr. *allègresse*, it. *allegrezza*; **alegrétto** adv., s.n. (muz., despre tempo) „vioi, dar mai moderat decât allegro; compoziție caracterizată prin acest tempo” 1839 (Vaillant, V.) < it. *allegretto* (dim. din *allegro*); **allégro** adv., s.n. (muz., despre tempo) „vioi, rapid; compoziție caracterizată prin acest tempo” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 38) < it. *allegro* < lat. **alecru* = *alacer*.

ALÉI interj. care introduce o invocație cu o puternică nuanță afectivă – „Ah! Hélas!” 1852 (Alecsandri, O. III, 46), var. *alelé, álele, aleléi, aleléle, aleléu*.

Creare spontană. Interjecții cu elementul *-le-* apar și în alte limbi înconjurătoare: bg. *olele* (DA: „înruit cu bg. *olele*”), scr. *lele*. Var. *aleléu*, prin contaminare cu *aoléu*.

Fam.: **daléi** interj. 1870 (var. *dalé*, Costinescu, V.), *daleléi, daleléle, dáli*, construit cu *d-* protetic specific poeziei pop., cf. *daleu* (s.v. *aoleu*), *dalb* (s.v. *alb*).

Cf. **aoléu**.

ALÉLĂ s.f. (biol.) „fiecare dintre formele sub care poate exista o genă ce ocupă același locus în cromozomii omologi, fiind asociată cu o anumită variantă a unei trăsături – allèle” 1942 (M. enc. agr. IV, 109).

Fr. *allèle* (< engl.), engl. *allele*, prescurtat din *allelomorph*, creat de către geneticienii britanici William Bateson și Edith Rebecca Saunders pe baza gr. *ἀλληλο-* „reciproc” (< *ἀλλήλους, -ας, -α* pron. reciproc, format prin reduplicare de la *ἄλλος* „alt(ul)”).

Fam.: **pseudoalélă** s.f. (biol.) „genă care se comportă asemenea alelelor, dar se manifestă ca o singură unitate funcțională” 1969 (D. med.) < fr. *pseudo-allèle*, engl. *pseudoallele*.

Cf. **alo³**-, **ágio**, **alandála**, **alegorie**, **alergie**, **alótrii**, **dialág**, **dialélă**, **paraláxa**, **paralél**.

ALELÚIA interj. care apare ca un refren de laudă în cântări bisericești – „Alléluia!” 1551–1558 (var. *alilúia*, Psalt. Vor. 219).

În forma *alihuia* < slavon *aliluja* < gr. biblică *ἀλληλουία* < ebraic *hallelu-Yah* „lăudați-l pe Domnul” (*hallelu*, imperativ 2 pl. al vb. *hillel* „a lăuda” + *Yah*, formă scurtată a lui *Yahve*). Forma *aleluia*, probabil după lat. *Alleluia*.

Cf. **ler**.

ALÉM s.n. (inv.) „semilună sau stea fixată în vârful minaretului unei moschei; steag otoman – croissant ou étoile placée au sommet d’une mosquée; étendard” 1718–1729 (R. Popescu, Ist., 280), var. *alám, aleám*.

Tc. *alem* < pers. *alam* < arab *‘alam* „semn, steag” < *‘alima* „a ști, a afla”.

ALEMÍ vb. (rar, doar în poezia pop., în conțextele *altul șoimi îmi alemește*, Teodorescu, P. P. 96 și *alemește limbi de șoimi, ibid.* 30) „a pregăti? (sens atribuit de Teodorescu, P. P.); a stârni șoimii din culcuș? (sens atribuit de HEM) – préparer? dénicher les faucons?” 1885 (Teodorescu, P. P. 30).

Et. nec. // Derivat cu prefixul *ad-* de la lat. *lama* „baltă, groapă”, de unde un rom. **lámă* (cf. pl. **lâmi* reinterpretat ca *limbi* în versul *alemește limbi de șoimi*), care s-ar fi aplicat la găurile unde își fac culcușul șoimii HEM I, 816–818.

ALERGĂ [ar. *alagāre* „a alerga, a umbla, a cutreiera”; mr. *lăgári*] vb. „a merge repede, a fugi; a goni, a face să fugă – courir; chasser, faire courir” 1551–1558 (Psalt. Vor. 221).

Lat. **allargāre* < *largus* „abundent, generos; (târziu, sens perpetuat în limbile romanice) larg”, de unde „departe” (cf. ar. *largu* „departe”, alb. *larg* „departe”) TDRG, PEW 61, DA, CDDE 952, CADE, SDLR, DEX, cf. genovez *allargarse*, sd. *allargarese* „a se îndepărta” REW 352, cu *-e-* în loc de *-a-*, în dr., după *merge* Meyer-Lübke, RomGr I §273, PEW 61, CDDE 952, DA. Pentru evoluția de sens, DA propune o folosire inițială factitivă „a face să se îndepărteze, a alunga”, ceea ce este problematic deoarece verbul este

intrans. în cele mai vechi atestări și în dialectele sud-dunărene; de aceea este mai probabil un sens inițial „a se duce departe”, propus de TDRG, sau proveniența din lat. (militar) *largāre* „a rupe rândurile, a se dispersa” (manevră executată repede, în pas de fugă) Mihăescu, Lg. lat. 25 // Din expresia lat. *ad largum (uadere)* „a hoinări”, atestată în lat. med. HEM I, 831, dificil din punct de vedere semantic; probabil lat. *allegāre* < *legāre* „a porunci, a trimite” CDER 192; magh. *nyargal, nyargaló* sau it. *allegro, alla larga* CDED II, 475–476.

Fam.: ar. **adălăgăre** vb. „a alerga” înc. sec. XIX (Cod. Dim. 12^v), var. *dălăgăre* < lat. *ad-* + **allargare*; ar. **alăgă** s.f. „fugă” 1906 (Dalamatra); **alérg** s.n. (rar) „alergare” 1899–1913 (Coșbuc, O. VII, 158) ← *alerga* (der. regresiv), probabil creație personală a lui Coșbuc; **alergáci** s.m. (înv.) „alergător, curier” 1870 (Costinescu, V.); **alergát** s.n. (abstr.) c.1650 (Anon. Car.); **alergăriște** s.f. (înv.) „alergare de cai” 1686 (Dosoftei, V. S. iun. 482^v); **alergătoare**¹ s.f. „(înv.) alergare, cursă; (înv.) loc pentru cursele de cai; (reg.) depănătoare; piatră de moară care se învârtește” 1830 (N. Stoica, S. 123); **alergător, -toare**² [mr. *lăgător*] adj., s.m., s.f. „(persoană) care aleargă” 1566 (Coresi, L. 548); **alergătură** [mr. *lăgătură*] s.f. (abstr.) 1566 (Coresi, L. 432); **alergău** s.m. (înv.) „curier” 1825 (LB); ar. **dălăga** adv. „repede” 1901 (Mihăileanu, 138); **dealergá** vb. (Mar., într-o poezie pop., hapax, Bîrlea, C. P. 131) „a se duce undeva în fugă” 1924, formație ocazională, cu *d(e)*- protetic caracteristic poeziei pop.; mr. **zălăgári** vb. „a alerga după cineva” 1935 (Capidan, Megl. III).

Cf. **larg**.

ALERGIE s.f. (med.) „mod special de a reacționa al unui organism față de un agent microbial, chimic etc., producând simptome neplăcute – alergie” 1930 (Minerva).

Fr. *allergie* < germ. *Allergie*, termen creat de medicul austriac Clemens von Pirquet pe baza gr. *ἄλλος* „altul” și *-εργεια* < *ἔργον* „lucru, acțiune” (cf. *ἐνέργεια* „acțiune”).

Fam.: **alergén** adj., s.n. „(substanță) care provoacă o alergie” 1957 (LTR² I, 247) < fr. *allergène* (< *aller[gie]* + *-gène* „-gen” < gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”); **alérgic** adj. „care ține de alergie; (despre persoane) care manifestă o alergie” 1957 (LTR² I, 247) < fr. *allergique*; **alergológ** s.m. „specialist în alergologie” 1965 (Stud. fiziol. X, 371) ← *alergologie*; **alergológic** adj. „referitor la alergologie” 1961 (I. B., 23 mar., în DCR³) < fr. *allergologique*; **alergologie** s.f. „parte a medicinei care studiază alergiile” 1964 (ABC săn. 338) < fr. *allergologie*; **alergogén** adj. „care provoacă alergie” 1981 (Scânțea, 29 iul., p. 5, în DCR³) < fr. *allergogène* sau germ. *allergogen*; **antialérgic** adj., s.n. „(medicament) care previne sau suprimă o alergie” 1957 (LTR² I) < fr. *antiallergique*; **fotoalergie** s.f. „alergie la lumină” 1978 (DN³) < engl. *photoallergy*, germ. *Photoallergie*, fr. *photoallergie*.

Cf. **alo**³, **ágio**, **alandála**, **alegorie**, **alélă**, **alótrii**, **dialág**, **dialélă**, **paraláxa**, **paralél**, **anergie**, **energíe**, **ergo-**, **-ergie**, **argát**, **argón**, **argós**, **orgán**, **órgă**.

ALERTĂ s.f. „alarmă – alerte” 1940 (Argetoianu, Î. Z. VIII, 136).

Fr. *alerte* < expr. *à l'erte* „a fi în gardă, a fi vigilent” < it. *all'erta*, propriu-zis „pe o ridicătură (pentru a putea observa în jur)”, folosit în limbajul militar < *erta* „pantă abruptă, urcuș”, fem. adjectivului *erto* „abrupt; ridicat”, part. perf. al lui *ergere* < lat. *erigere* „a ridica” < *ex-* + *regere* „a îndrepta, a dirija”.

Fam.: **alért** adj. „vui, prompt” 1862 (Antonescu, D.) < fr. *alerte*; **alértá** vb. „a preveni pe cineva asupra unui pericol; (înv.) a grăbi” 1892 (Barițiu, C. VII, 211) < fr. *alerter*; **alértete** s.f. (livr.) „vioiciune” 1961 (var. *alértéță*, DN¹) < it. *allertezza*.

Cf. **drége**, **drept**, **adrésă**, **arătă**, **coréct**, **diréct**, **dirécție**, **dirijá**, **dresá**, **erécție**, **erijá**, **insurécție**, **rect**, **rectitúdine**, **réctor**, **rectiúne**, **redresá**, **regént**, **regie**, **regím**, **regimént**, **regiúne**, **reglá**, **régulă**, **ríglă**, **deraiá**, **resurécție**.

ALESIDĂ s.f. (înv.) „lănțisor întrebuițat la ceasornicele de buzunar sau ca podoabă în jurul gâtului – chaîne de montre, collier” 1834 (var. *alásidă*, Kogălniceau, Scris. 49), var. *alisidă*.

Ngr. *αλσιδα* < m.gr. *ἀλσιδιον*, dim. lui *ἀλσιον* < v.gr. *ἄλσις* „lanț”.

ALESTÂNCĂ s.f. (Mold.) „numele unei țesături de bumbac – le nom d’un tissu en coton” ante 1848 (var. *halastîncă*, V. cotid. 270), var. *alastâncă*, *alestîncă*, *halastâncă*.

Rus. *cholstinka* (< *cholst* „pânză”), de unde *halastîncă* > *halastâncă*.

ALÉU¹ s.n. (Trans.) „arvună – arrhes, gage” 1825 (LB), var. *aláu*¹.

Magh. *elő[pénz]* „bani dați înainte” (*elő* „înainte, anterior”).

Cf. **alitáu**, **aluăș**.

ALEURÍT s.n. „rocă sedimentară neconsolidată – aleurite” 1962 (DER I).

Fr. *aleurite*, germ. *Aleurit*, termen științific creat de geologul rus A. N. Zavarickij, pe baza gr. *ἄλευρον* „făină” (rus *alevrit*), cu referire la aspectul acestor roci.

Fam.: **aleurític** adj. „specific aleuritelor” 1955 (LTR¹ VI, 506) < fr. *aleuritique* sau ← *aleurit*; **aleurolít** s.n. „rocă sedimentară aleuritică, compactă” 1962 (DER I) < fr. *aleurolite* (< *aleuro-* + *-lite* < gr. *λίθος* „piatră”).

Cf. **aleurónă**.

ALEURÓNĂ s.f. (biol.) „substanță proteică – aleurone” 1898 (Enc. rom. I, 87).

Fr. *aleurone* < germ. *Aleuron*, nume dat de biologul german Theodor Hartig în 1856, pe baza gr. *ἄλευρον* „făină”.

Fam.: **aleuométru** s.n. „aparat care măsoară cantitatea de gluten din făină” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *aleuromètre*; **aleuronát** s.n. „produs alimentar bogat în proteine, obținut din gluten, din care se fac preparate culinare dietetice pentru bolnavii de diabet” 1904 (Enc. rom. III, 517) < germ. *Aleuronat*, nume dat de inventatorul acestui produs, Johannes Hundhausen, în 1880; **aleurónic** adj. (despre țesuturi) „bogat în aleuronă” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *aleuronique*.

Cf. **aleurít**.

ALEVÍN s.m. „larvă de pește – alevin” 1937 (M. enc. agr. I).

Fr. *alevin* < lat. **alleuīmen* < **alleuāmen* < *alleuāre* „a ușura, a ridica”, presupunând un sens neatestat „a crește” apărut prin confuzie cu *ēleuāre* (fr. *élever*), cf. v.fr. *alever* „a crește un copil” TLF.

Fam.: **alevináj** s.n. „îngrijire și hrănire a puietului de pește” 1942 (M. enc. agr. IV, s.v. *piscicultură*) < fr. *alevinage*.

Cf. **luá**, ar. **alináre**, **aluát**, **ușór**, **elév**, **elevát**, **levánt**, **levátă**, **leviér**, **levitáție**, **relief**, **basoreliéf**, **relevá**, **relevéu**.

ALEXANDRÍN adj., s.m. „care ține de civilizația elenistică din Alexandria; (persoană) din Alexandria antică; vers clasic de 12 silabe – alexandrin” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 1184).

Fr. *alexandrin*, lat. neol. *Alexandrinus* < top. *Alexandria* < gr. *Ἀλεξάνδρεια* < n.pr. *Ἀλέξανδρος* (Alexandru Macedon, întemeietorul acestui oraș). Sensul din prozodie, apărut în fr., de la titlul poemului *Roman d'Alexandre*.

Fam.: **alexandrésce** adj. (înv., rar) „alexandrin, din Alexandria antică” 1566 (Coresi, L. 23) < slavon *aleksanŭdriskŭ*; **alexandrineán** adj., s.m. „(persoană) din Alexandria” 1877 (Căian, Ces., 125) < lat. *Alexandrinus*, încadrat în seria derivatelor în *-ean*; **alexandrinism** s.n. „ansamblu de manifestări ale civilizației elenistice din Alexandria; sistem filozofic al școlii alexandrine; stil ornat, subtil și uneori obscur, propriu poezilor greci din epoca alexandrină; (p. ext.) caracter rafinat, erudit și decadent al unei arte, al unei filozofii” 1923 (Ralea, S. II, 273) < fr. *alexandrinisme*; **alexandreánin** s.m. (înv.) „locuitor al Alexandriei” 1566 (Coresi, L. 87) < slavon *Aleksandrĕninŭ*.

ALEXANDRÍT s.n. (min.) „o varietate de pietre prețioase – alexandrite” 1930 (Minerva). Germ. *Aleksandrit* (nume dat în onoarea țarului Alexandru I al Rusiei), fr. *alexandrite*.

ALEXĂNDREÁN adj., s.m. „(persoană) din orașul românesc Alexandria – personne de la ville roumaine d'Alexandria” 1926 (Galaction, O. IX, 242).

Top. *Alexandria*.

Fam.: **alexăndrineán** s.m., adj. „alexăndrean” 1988 (DEX–S) ← *alexandrinean* „locuitor al Alexandriei din Egipt”, reinterpretat ca derivat din top. rom. *Alexandria* ° sau ← *Alexandria* (DEX), după cuvinte cu *-ean* atașat unei finale *-in(a)*; **alexăndrineáncă** s.f. „femeie din Alexandria” 1988 (DEX–S) ← *alexăndrinean*.

ALEXÍE s.f. (med.) „incapacitate (patologică) de a înțelege limbajul scris – alexie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *alexie* < *a-* (< gr. *ἀ-* privativ) + *-lexie* (< gr. *λέξις* „vorbire, vorbă, cuvânt” < *λέγειν* „a vorbi”), specializat pentru incapacitatea de a citi prin asociere cu lat. *legere* „a citi” și derivatele sale împrumutate în fr. (*lecture, lection, lecteur* etc.)

O formă *alezie* cu același sens, atestată în dicționare începând cu DN¹, nu pare a avea o circulație reală (etimonul propus de DN² și DEX, fr. *alésie*, nu există).

Cf. **dislexie, léxic, -log, -logie, lógos**.

ALÉXII s.f. pl. tantum „ziua Sf. Alexie (17 martie) – fête du saint Alexios” 1893–1896 (Fochi, D. E.).

N. pr. *Alexie*.

ALEXÍNĂ s.f. „specie de anticorp aflată în serul sangvin – alexine” 1915 (V. rom. 216).

Fr. *alexine* < germ. *Alexin*, nume dat de descoperitorul acestei substanțe, savantul german Hans Büchner, pe baza gr. *ἀλέξιν* „a ține la distanță de, a proteja”.

ALEXITIMÍE s.f. (psih.) „incapacitate de a identifica și a descrie emoțiile proprii sau ale altor persoane – alexithymie” 1982 (RL, 21 iun., p. 6, în DCR³).

Engl. *alexithymia*, termen creat de psihiatrui americani John Nemiah și Peter Sifneos în 1970 pe baza gr. *ἀ-* privativ, *λέξις* „vorbi” și *-θυμία* < *θυμός* „suflet, partea pasională, afectivă a sufletului”.

Cf. **timie**, **agriotimie**, **ciclotimie**, **lipotimie**, **schizotimie**.

ALEZÁ vb. „a prelucra interiorul unei piese cilindrice, dându-i diametrul cerut – aléser” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *aléser* < v.fr. *alaisier* „a lărgi, a lăți” < lat. **allātiāre* < *lātus* „lat”.

Fam.: **alezáj** s.n. (abstr.) 1949 (LTR¹ I) < fr. *alésage*; **alezór** s.n. „unealtă așchietoare de formă cilindrică sau conică utilizată la alezare” 1949 (LTR¹ I) < fr. *alésair*.

Cf. **lat**, **dilatá**, **laticlávă**, **latifúndiu**, **latitúdine**.

ÁLFA¹ s.m. „numele primei litere a alfabetului grecesc; (fig., în expr. ~ și *omega*) început; (fiz., în sintagma *particulă* ~) particulă alcătuită din doi protoni și doi neutroni, emisă de unele substanțe radioactive; (în sintagma *mascul* ~) mascul dominant într-un grup de animale – alpha” 1648 (N. Test. 304^t).

Ngr. *άλφα* (v.gr. id. < fenician *’ālep*, propriu-zis „bou”; semnul provine probabil de la o hieroglifă ce reprezenta un cap de bou, fiind folosit apoi pentru fonemul ’ pe baza faptului că substantivul *’ālep* începea cu acest fonem, și reinterpretat de greci ca reprezentând vocala *a*), cu sensuri neologice după fr., engl. *alpha*.

Fam.: **alfatrón** s.n. (fiz.) „vacuummetru bazat pe efectul ionizant al radiației alfa” 1961 (LTR² IX, 630) < fr. *alphatron*, engl. *alphatron* (< *alpha* + *-tron* < gr. *-τρον*, sufix de instrument).

Cf. **alfabét**.

ÁLFA² s.m. „specie de plantă graminee care crește în sud-estul Spaniei și Africa de Nord – alpha” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *alfa* < arab *ḥalfā*.

ALFABÉT s.n. „totalitatea literelor, așezate într-o ordine convențională; (înv., în forma *alfavita*) abecedar – alphabet; (vieilli) *abécédaire*” 1705 (var. *alfavita*, Cantemir, I. I., 712; forma *alfabét*, 1818, Budai-Deleanu, Lex. I, 16^v), var. (înv.) *alfavit*, *alfáviton*.

Fr. *alphabet*, germ. *Alphabet*, lat. neol. *alphabetum* < gr. *ἀλφάβητος*, de la numele primelor două litere ale alfabetului, *άλφα* și *βήτα*. Var. *alfavita* < ngr. *αλφαβήτα*; var. *alfáviton* < ngr. *αλφάβητον*.

Fam.: **alfabetár** s.n. „set cu literele alfabetului (decupate) folosit pentru predarea scrisului și a cititului; (în arhivistică) listă alfabetică; (înv.) abecedar” c.1832 (var. *alfavitár*, I. Golescu, Cond. I, 124^v); **alfabétic** adj. „așezat în ordinea literelor alfabetului; (despre sisteme de scrieri) care reprezintă fonemele prin litere” 1800 (var. *alfaviticésc*, Piuariu-Molnar, I; forma *alfabétic*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 54^t), var. (înv.) *alfabeticésc* 1824 (BRV III, nr. 1212) < fr. *alphabétique*; var. *alfaviticésc* < ngr. *αλφαβητικός*; **alfabeticéște** adv. „în ordinea alfabetului” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, I. 40) ← *alfabet* sau ← *alfabeticésc*; **alfabetizá** vb. „a învăța să citească și să scrie o persoană adultă sau un grup social” 1955 (DLRLC) < fr. *alphabétiser* sau ← *alfabet* sau ← *alfabetizare* (der. regresiv); **alfabetizáre** s.f. (abstr.) 1946 (RFR, nr. 6, 430) < fr. *alphabétisation* (cu echivalarea sufixului); **analfabét**, **-ă** s.m., s.f., adj. „(persoană) care nu știe să citească și să scrie”

c.1832 (I. Golescu, Cond., apud TDRG³) < fr. *analphabète* (împr. din lat. *analphabeticus* < gr. *ἀναλφάβητος* < *ἀν-* privativ + *ἀλφάβητος*), germ. *analphabet*; **analfabetism** s.n. „necunoaștere a scrisului și a cititului” 1931 (Bănuț, S. 163) < fr. *analphabétisme*; **dezanalfabetiză** vb. „a scoate din analfabetism” 1948 (Iordan, LRA, 515) ← *analfabet*; **semianalfabét, -ă** s.m., s.f., adj. „(persoană) care cunoaște insuficient cititul și scrisul” 1935 (Sahia, S. A. 243) ← *semi-* + *analfabet*.

Cf. **álfa**¹, **béta**.

ALFENÍD s.n. „aliaj alb compus din aramă, zinc, nichel și fier, alpaca – alfenide” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *alfénide*, de la numele inventatorilor, frații Halphen.

ALFIÓR s.m. (bot.; reg.) „nume de plantă – nom de plante” 1783 (Benkö 417).

Et. nes., probabil contaminație între *alior* și *añion* Avram, NCE, 23–24 // Contaminație între *alior* și *alifje* sau *fior* HEM I, 891, DA.

ALGARÁDĂ s.f. (înv.) „atac neașteptat – algarade” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J. 62).

Fr. *algarade* < sp. *algarada* < *algara* < arab *al* art. hot. + *ghāra* Corominas, DCEC.

ÁLGĂ s.f. „categorie de plante acvatice inferioare – algue” 1806 (Șincai, I. nat., în Șc. ard. IV, 146).

Fr. *algue*, lat. neol. *alga*.

Fam.: **algină** s.f. „substanță mucilaginoasă extrasă din anumite alge marine și folosită pentru apretare în industria pielăriei” 1957 (LTR² I, 253) < fr. *algine*; **algológ** s.m. „cercetător al algelor” 1978 (DN³) < fr. *algologue*; **algológă** s.f. „cercetătoare a algelor” 1978 (DN³) ← *algolog*; **algológic** adj. „referitor la algologie” 1938 (Anal. Dobr., nr. 1, 229) < fr. *algologique*; **algologie** s.f. „ramură a biologiei care se ocupă cu studierea algelor” 1962 (Botanica VIII, 109) < fr. *algologie*.

ALGÉBRĂ s.f. „ramură a matematicii care studiază operațiile aritmetice independent de valorile numerice, folosind simboluri (în loc de cifre) pentru mărimile necunoscute – algèbre” 1793 (var. *alghevră*, Gherasim, V. H. 9^v; forma *algebră*, 1837, Asachi, E. II), var. (înv.) *álgebră*, *alghébră* (1818, Asachi, Alghebra).

Fr. *algèbre* (< lat. med. *algebra* < arab *al* art. hot. + *jabr* „reducere, restabilire”, scurtare din expresia *ilm al-jabr wa l-muqābala* „știința reducerilor și a comparațiilor”, popularizată printr-un tratat din sec. IX al lui Al-Khwārizmī, intitulat *al-Kitāb al-mukhtaṣar fi ḥisāb al-jabr wal-muqābala* „Compendiu de calcul prin reducere și comparație”). Var. *alghebră* < lat. neol. *algebra*, germ. *Algebra*. Var. *álgebră* < lat. neol. *algebra*. Var. *alghevră* < ngr. *ἀλγεβρα*.

Fam.: **algebráic** adj. (înv.) „algebric” 1801 (var. *algebraicésc*, Grigore Râmnicănu, Fragm. 217^f; forma *algebráic*, 1837, Asachi, E. II, 3) < germ. *algebraisch*; **algebríc** adj. „de algebră” 1818 (var. *algebraicésc*, Asachi, Alghebra, 7^v; forma *algebríc*, 1839, Vaillant, V.), var. (înv.) *algebraicésc* < lat. neol. *algebraicus*, fr. *algebrique*, it. *algebrico*; **algebraicéște** adv. (înv.) „în mod algebric” 1832 (Heliade-Rădulescu, A. 124) ← *algebraic* sau ← *algebraicesc*; **algebríst** s.m. „specialist în algebră” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, I, 36) < fr. *algebriste*; **algebrístă** s.f. 1939 (SDLR) ← *algebrist*; **algebraicéște** adv. (înv.) „în mod algebric” 1801 (Grigore Râmnicănu, Fragm. 216^f) ← *algebraicesc* (= *algebraic*).

ALGERIÁN s.m., s.f., adj. „persoană care face parte din populația de bază a Algeriei; din Algeria, care ține de Algeria – algérien” 1839 (var. *algereán*, Vaillant, V.).

Fr. *algérien* (< top. *Algérie*).

ALGEZÍE s.f. (med.) „capacitatea de a simți durerea – algésie” 1969 (D. med.).

Germ. *Algesie*, fr. *algésie* < gr. *ἀλγησις* < *ἀλγεῖν* „a dura” < *ἀλγος* „durere”.

Fam.: **algezimetríe** s.f. „determinare a intensității excitației necesare provocării unei senzații dureroase” 1962 (DER I) < fr. *algésimétrie*; **algezimétru** s.n. „instrument care măsoară excitația necesară provocării unei senzații dureroase” 1900 (Enc. rom. II, 242), var. *algeziométru* < fr. *algésimètre*; **algeziológ** s.m. „specialist în terapia durerii (algeziologie)” 2012 („Viața medicală”, 15 iun.) ← *algeziologie* (der. regresiv); **algeziologie** s.f. „disciplină medicală care se ocupă cu studiul durerii și al posibilităților de prevenire și combatere a acesteia” 2000 (Ostin C. Mungiu, „Algeziologie specială”) < engl. *algesiology*; **analgeziánt** adj. (rar) „analgezic” 1988 (DEX-S) < fr. *analgésiant* < *algésie* „analgezie”; **analgézic** adj., s.n. „(medicament) care atenuează sau suprimă temporar durerea” 1900 (Enc. rom. II, 749) < fr. *analgésique* < *algésie* „analgezie”; **analgezie** s.f. „lipsă a sensibilității la durere” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *algésie* < gr. *ἀναλγησία* < *ἀνάλγητος* „insensibil la durere” < *ἀν-* privativ + *ἀλγεῖν* „a dura”; **analgezină** s.f. (rar) „un medicament folosit ca analgezic, antipirină” 1909 (CDDG) < fr. *analgésine*; **hiperalgezie** s.f. „sensibilitate exagerată la durere” 1957 (Parhon, O. II 231) < fr. *hyperalgésie*; **hipoalgezie** s.f. „sensibilitate diminuată la durere” 1957 (Parhon, O. II 207) < fr. *hypoalgésie*; **psihonalgezie** s.f. „calmarea senzațiilor dureroase prin psihoterapie” 1969 (D. med.) < fr. *psycho-algésie*, engl. *psychoanalgesia*; **termoanalgezie** s.f. „insensibilitate la durerea produsă de temperaturi extreme” 1969 (D. med.) < fr. *thermo-algésie*, engl. *thermoanalgesia*.

Cf. **algie**, **algocalmín**, **algofobie**, **algogén**, **algomanie**, **nostalgie**.

ALGÍD adj. (med., despre boli) „însoțit de senzația de frig – algide” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *algide*, împr. din lat. *algidus* „rece, înghețat”, derivat din radicalul lui *algēre* „a-i fi frig”.

Fam.: **algiditate** s.f. (abstr.) 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *algidité*.

ALGÍE s.f. (med.) „durere (localizată), care, în general, nu este asociată unei leziuni evidente – algie” 1969 (D. med.).

Fr. *algie*, extras din compusele cu *-algie* < gr. *-αλγία* < *-αλγής* „care suferă o durere de...” < *ἀλγος* „durere”.

Fam.: **abdominalgie** s.f. „durere abdominală” 1969 (D. med.) < fr. *abdominalgie*; **antálgic** adj. „care calmează durerea” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *antiálgic* < fr. *anti(i)algique* (< *ant(i)-* < gr. *ἀντι-* + *algie*), ulterior și *anti-* + *-algic*; **antinevrálgic** adj., s.n. „(medicament) care combate nevralgiile” 1909 (CDDG) < *antinévralgique*; **artralgie** s.f. „durere a articulațiilor” 1910 (Bianu, D. S. 678) < fr. *arthralgie* (< *arthr-* < gr. *ἄρθρον* „articulație” + *-algie*); **cardialgie** s.f. „durere acută în zona inimii” 1838 (var. *cardialghie*, Albinet, M. 126, 148, 223) < fr. *cardialgie* < gr. *καρδιαλγία* < *καρδία* „inimă” + *-αλγία*; var. *cardialghie* < ngr. *καρδιαλγία*; **cauzalgie** s.f. „senzație dureroasă de arsură, localizată, de obicei, la mâini sau la picioare” 1949 (Studii, nr. 2, 241) < fr. *causalgie* < gr. *καύσις*

„arsură” (< *καίειν* „a arde”) + *-algie*; **cefalalgie** s.f. „durere de cap” c.1832 (I. Golescu, Cond. VII, 123^v) < fr. *céphalalgie* < gr. *κεφαλαλγία* < *κεφαλή* „cap” + *-αλγία*; **cistalgie** s.f. „durere a vezicii urinare” 1910 (Bianu, D. S.) < fr. *cystalgie* < *cyst-* < gr. *κύστις* „vezică” < *-algie*; **costalgie** s.f. „nevralgie intercostală” 1966 (DN²) < fr. *costalgie*; **coxalgic** adj. „de coxalgie” 1904 (Enc. rom. III, 915) < fr. *coxalgique*; **coxalgie** s.f. „durere a articulației șoldului” 1904 (Enc. rom. III, 483) < fr. *coxalgie* (< lat. *coxa* „coapsă” + *-algie*); **dermatalgie** s.f. „nevralgie a pielii” 1900 (Enc. rom. II, 136) < fr. *dermatalgie* (< *dermat-* < gr. *δέρμα*, *δέρματος* „piele” + *-algie*); **dorsalgie** s.f. „durere în regiunea dorsală” 1969 (D. med.) < fr. *dorsalgie*; **enteralgie** s.f. „durere intestinală” 1900 (Enc. rom. II) < fr. *entérealgie* < *entéro-* (< gr. *έντερον* „intestin”) + *-algie*; **epigastralgie** s.f. „durere în regiunea epigastrului” 1931 (CADE) < fr. *épigastralgie*; **gastralgie** s.f. „durere de stomac” 1886 (Steinberg, D.) < fr. *gastralgie* < gr. *γαστραλγία* < *γαστήρ* „stomac” + *-αλγία*; **hemialgie** s.f. „durere care afectează o jumătate a corpului” 1969 (D. med.) < fr. *hémialgie*; **hepatalgie** s.f. „durere de ficat” 1870 (var. *epatalgie*, Costinescu, V.) < fr. *hépatalgie* (< *hépat-* < gr. *ἥπαρ*, *ἥπατος* „ficat” + *-algie*); **hiperalgie** s.f. „sensibilitate exagerată la durere” 1969 (D. med.) < fr. *hyperalgie*; **histeralgie** s.f. „durere de uter” 1969 (DZMV) < fr. *hystérealgie* < *hystér(o)-* (< gr. *ἕστéra* „uter, matrice”) + *-algie*; **ischialgie** s.f. „nevralgie sciatică, durere localizată în ischion” 1969 (D. med.) < fr. *ischialgie* < *ischio-* (< gr. *ισχίον* „ischion, șold”) + *-algie*; **lombalgie** s.f. „durere localizată în regiunea lombară” 1969 (D. med.), var. *lumbalgie* < fr. *lombalgie* < *lombes* „șale” + *-algie*; **mialgie** s.f. „durere musculară” 1904 (scris *myalgia*, Enc. rom. III) < fr. *myalgie* < *myo-* „referitor la mușchi” (< gr. *μῦς*, *μῶς* „șoarece; mușchi”) + *-algie*; **nefralgie** s.f. „durere de rinichi” 1904 (scris *nephralgia*, Enc. rom. III) < fr. *néphrealgie* < *néphr(o)-* (< gr. *νεφρός* „rinichi”) + *-algie*; **nevralgie** s.f. „durere (acută) localizată pe traiectul unui nerv senzitiv” 1859 (Codrescu, D. II, 367), var. *neuralgie* < fr. *névralgie* < *névr(o)-* < gr. *νεῦρον* „nerv, fibră” + *-algie*; **nictalgie** s.f. „durere care se manifestă noaptea” 1969 (D. med.) < fr. *nyctalgie* < *nyct(o)-* (< gr. *νύξ*, *νυκτός* „noapte”) + *-algie*; **odontalgie** s.f. „durere de dinți” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *odontalgie* < gr. *ὀδονταλγία* < *ὀδούς*, *ὀδόντος* „dinte” + *-αλγία*; **ostealgie** s.f. „durere de oase” 1876 (LM) < fr. *ostéalgie* < *osté(o)-* (< gr. *ὀστέον* „os”) + *-algie*; **otalgie** s.f. „durere de urechi” 1876 (LM) < fr. *otalgie* < gr. *ὠταλγία* < *οὔς*, *ὠτός* „ureche” + *-αλγία*; **plantalgie** s.f. „durere a tălpii” 1969 (D. med.) < fr. *plantalgie* < lat. *planta* „talpă” + *-algie*; **proctalgie** s.f. „durere a anusului” 1978 (DN³) < fr. *proctalgie* < *proct(o)-* (< gr. *πρωκτός* „anus”) + *-algie*; **rahialgie** s.f. „durere de-a lungul coloanei vertebrale” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *rachialgie* < *rachi-* (< gr. *ράχις* „coloană vertebrală”) + *-algie*; **sinalgie** s.f. „durere resimțită într-un organ sănătos ca reflex al altei dureri” 1969 (DZMV) < fr. *synalgie* (< *syn-* < gr. *συν-* „împreună, con-” + *-algie*); **spinalgie** s.f. „durere localizată în coloana vertebrală” 1969 (D. med.) < fr. *spinalgie*; **tarsalgie** s.f. „durere în regiunea tarsiană” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *tarsalgie* < *tarse* „tars” (< gr. *ταρσός* „leasă, impletitură, șirul degetelor de la picioare, tars”) + *-algie*; **telalgie** s.f. „durere care apare la distanță de locul leziunii” 1969 (D. med.) < engl. *telalgia* < *tel(e)-* (< gr. *τηλε-* < *τῆλε* „departe”) + *-algia*, posibil și fr. *télgie*; **tenalgie** s.f. „durere a tendoanelor” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *ténalgie* < gr. *τένων* „tendon” + *-algie*.

Cf. **algemie**, **algocalmín**, **algofobie**, **algogén**, **algomanie**, **nostalgie**.

ALGOCALMÍN s.n. „medicament nonsteroidal antiinflamator, întrebuințat în mod curent ca analgezic – nom d’un médicament analgésique, anti-inflammatoire, basé sur le métamizole” 1964 („Farmacia”, 693).

Rom. *algo-* (< gr. *ἄλγος* „durere”) + *calma* + *-in*, denumire comercială.
Cf. **algezie, algie, algofobie, algogén, algomanie, nostalgie.**

ALGOFOBIE s.f. (med.) „teamă patologică de durere – algofobie” 1969 (D. med.).
Fr. *algophobie* < *algo-* (< gr. *ἄλγος* „durere”) + *-fobie* (< gr. *-φοβία* < *-φοβος* „care se teme...” < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”).

Cf. **algezie, algie, algocalmín, algogén, algomanie, nostalgie, -fob, fobie.**

ALGOGÉN adj. „care provoacă durere – algogène” 1966 (DN²).

Fr. *algogène* < *algo-* (< gr. *ἄλγος* „durere”) + *-gène* „care produce...” (< gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”).

Cf. **algezie, algie, algocalmín, algofobie, algomanie, nostalgie, -gen², génă, genéză, -genie, -gonie.**

ALGÓL s.n. (inform.) „numele unui limbaj de programare – algol” 1972 (DTT).

Engl. *algol* < *Algo[rithmic] L[anguage]* „limbaj algoritmic”.

Cf. **algoritm, limbă.**

ALGOMANIE s.f. „căutare a plăcerii în durere – algomanie” 1966 (DN²).

Fr. *algomanie* < *algo-* (< gr. *ἄλγος* „durere”) + *-manie* (< gr. *μανία* „nebunie” < *μαίνεσθαι* „a fi cuprins de furie, delir”).

Cf. **algezie, algie, algocalmín, algofobie, algogén, nostalgie, -man, manie.**

ALGONKIÁN¹ adj., s.m. „numele unui trib amerindian din Canada, de pe valea râului Ottawa; numele unei familii de limbi amerindiene cu largă răspândire în America de Nord – algonquin” 1884 (var. *algonquin*, Ghica, O. III, 114), var. *algonchin*, var. grafice *algonchián, algonquián, algonkin*.

Engl. *Algonkian, Algonquian* (< fr. canadiană *Algonquin/Algooumequin* < top. algonkian *Algumakin* „loc unde se pescuiește cu harponul” < *algum* „harpon” TLF sau din expresia din limba Maliseet-Passamaquody *elakómkwik* „ei sunt rudele noastre” Merriam-Webster). Var. *algonquin, algonchin, algonkin* < engl. *Algonquin, Algonkin*, fr. *Algonquin, Algonkin*.

Fam.: **algonkián**² s.n., adj. „numele unei ere geologice (partea superioară a precambrianului), cuprinsă între arhaic și cambrian” 1949 (LTR¹ I) < fr. *algonkien* (< engl.), engl. *Algonkian*, nume folosit pentru a caracteriza anumite roci din zona Lacului Superior, dintr-un teritoriu al unei populații algonkiene.

ALGORÍTM s.m. „ansamblu de reguli pentru efectuarea unei serii de operații într-o ordine dată în vederea rezolvării unor probleme – algorithm” 1862 (var. *algorism*, Antonescu, D.).

Fr. *algorithme*, (înv. și) *algorisme*, inițial „calcul ce folosea cifrele arabe” < v.sp. *alguarismo* < n.pr. *Al-Khwārizmī*, supranumele unui matematician iranian din sec. IX (Muhammad ibn Mūsā), însemnând „din Khorezm” (regiune actualmente în Uzbekistan).

Fam.: **algorítmic** adj. „de algoritm, bazat pe algoritm” 1907 (DA) < fr. *algorithmique*.

Cf. **algól.**

ALGRAFÍE s.f. „procedeu de executare a formelor de imprimare pe plăci de aluminiu, folosit pentru tiparul plan – algraphie” 1955 (LTR¹ VI).

Fr. *algraphie*, germ. *Algraphie* < *al-* < *Al[uminium]* „aluminiu” + *-graphie* „-grafie”, nume dat de inventatorul acestui procedeu, Karl Scholz (care a patentat invenția în anii 1892–1893).

Fam.: **chromoalgrafie** s.f. „algrafie folosită pentru forme de tipar multicolore” 1959 (LTR² V) < germ. *Chromoalgraphie* ° // fr. *chromoalgraphie* DEX (cuvânt a cărui existență nu a putut fi confirmată).

Cf. **aluminiu**, **grafie**.

ALGUAZÍL s.m. „agent de grad inferior al poliției spaniole – alguazil” 1840 (var. *algazil*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 36).

Fr. *alguazil* (< sp.), sp. *alguacil* < arab *al* art. hot. + *wāzir* „ministru”.

Cf. **vizír**.

ALIÁ¹ vb. „(refl., despre state, formațiuni de putere) a încheia o înțelegere, pe baza unui tratat, pentru a acționa în comun, a se ajuta reciproc, în special în caz de conflict; (p. ext.) a se asocia cu cineva în condițiile unui conflict; (tranz.) a topi împreună anumite metale sau metale cu metaloizi – (s’)allier” c. 1832 (I. Golescu, Cond. I, 47^v).

Fr. *allier*, inițial „a se asocia, a se lega” < lat. *alligāre* < *ad-* + *ligāre* „a lega”.

Fam.: **aliáj** s.n. „produs metalic obținut prin topirea laolaltă a anumitor metale sau a unor metale cu metaloizi” 1839 (Vaillant, V.), var. *aliágiu* < fr. *alliage*; **aliánt** s.m. (înv.) „aliat” 1792 (Gherasim, Ist. 27ⁿ), var. *aleánt* ← *alianță*, *aleanță* (cu substit. sufixului); **aliánță** s.f. (abstr.) c. 1770 (var. *aliánție*, Oxenstiern, C. I, 50ⁿ), var. *aleánță* < fr. *alliance*; var. *aleanță* < it. *alleanza*; **aliát** adj., s.m. „putere, stat aflat într-o alianță cu altul” 1794 (part. *aliát*, Cantacuzino, A. 83^v), var. *aleát* < fr. *allié*, it. *alleato*; **feroaliáj** s.n. „aliaj de fier cu alte metale sau metaloizi” 1950 (LTR¹ II) < fr. *ferro-alliage*; **interaliát** adj. „comun mai multor aliați, stabilit sau existent între aliați” 1938 (Diamandi, D. 70) < fr. *interallié* (termen apărut în contextul Primului Război Mondial); **microaliá** vb. „a alia metale (sau metaloizi) în cantități extrem de reduse” 1965 (LTR² XVII, s.v. *transistorul microaliat*) ← *micro*¹ + *alia*.

Dublet etim.: **alegá¹**. Cf. **legá**, **cârneleágă**, **câșlégi**, **coligáre**, **deligáție**, **ligamént**, **ligatúrá**, **obligá**.

ALIÁ² s.f. „imigrarea evreilor în Israel; comunitate de imigranți din Israel caracterizată prin țara de origine – aliyah, alyah” 1991 („Secolul 20”, nr. 346–348, p. 91, în DCR³).

Ebr. *aliyah*, propriu-zis „urcare, ascensiune”.

ÁLIAS adv. „zis și – alias” 1868 (Barițiu, C. II, 219).

Lat. neol. *alias* „altfel”, acuzativ plural adverbializat al adj. *alius* „alt(ul)”.

Cf. **aínde**, **aiúrea**, **alibí**, **aliená**, **alicuántă**, **altmínteri**, **alt**.

ALIBÍ s.n. „dovadă de nevinovăție rezultată din constatarea că, la data săvârșirii infracțiunii, cel învinuit se afla în altă parte decât la locul săvârșirii ei – alibi” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *alibíu*¹.

Fr. *alibi*, împr. din lat. *alibi* „altundeva” < *alius* „alt(ul)” (cu sufixul locativ prezent și în *ubi* „unde”, *ibi* „acolo”).

Cf. **aínde**, **aiúrea**, **álias**, **aliená**, **alicuántă**, **altmínteri**, **alt**.

ALICÁNTE s.n. „soi de viță-de-vie; vin produs din acest soi – alicante” 1943 (M. enc. agr. V).

Fr. *alicante* < top. (sp.) *Alicante*.

ALÍCĂ s.f. „proiectil sferic de plumb folosit pentru încărcarea unor cartușe de vânătoare; (înv.) pietricică – plumb de chasse; (vieilli) caillou” 1688 (var. pl. *halice*², Biblia, 439, Proverbe, 20), var. (*h*)*alic* s.n., *halice*¹, *halici*¹ s.n.

Ngr. *χαλίκι*, propriu-zis „pietricică” (< m.gr. *χαλίκιον*, dim. de la *χάλιζ*, *χάλικος* „piatră mică; molon”) CDED II, 662, HEM I, 875, TDRG, DA, CADE, SDLR, CDER 198, DEX // Probabil lat. *alica* LM.

Fam.: **alicărie** s.f. „material de construcție din bucăți de cărămidă sau pietre” (Arghezi, S. 28); **alicî**² vb. „a întări tencuiala introducând în ea mici bucăți de țiglă; (rar) a rani cu alice” 1895 (forma *alicire*, Manolescu, I. 22).

ALICÎ¹ [ar. *alāncīre*, *alīncīre*] vb. refl. (Olt.) „a începe să se distingă, a se ivi; (despre vreme) a se îndrepta – paraître, apparaître (vaguement); s’éclaircir, se remettre au beau (en parlant du temps)” 1882 (Ispirescu, O. I, 288), var. *halicî*².

Probabil v.sl. **ličiti*, cf. slavon *ličiti se* „a se forma, a se arăta cumva, a simula”, bg. *liča* „a se arăta, a se ivi” Th. Capidan, DR 3, 754, CDER 199 // ← interj. *lic* DA, s.v. *licări*; lat. *allūcēre* HEM I, 866, REW 370 (problematic deoarece forma ar. ar fi trebuit să aibă *ṭ*, Capidan, ibid.); același cu *alicî*² ← *alică* DEX.

ALICÍNĂ s.f. „compus organic prezent în usturoi, responsabil de mirosul specific – allicine” 1955 (LTR¹ VII, 595).

Fr. *allicine*, engl. *allicin*, nume dat de descoperitorii substanței, chimiștii americani Chester Cavallito și John Bailey, pe baza lat. *alium* „usturoi”.

Cf. **ai**¹, **alîl**, **aiôli**, **mujdêi**.

ALICÓT, -Ă adj., s.f. (mat.) „(parte) care se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o cantitate dată – aliquote” 1832 (Heliade-Rădulescu, A. 65), var. (înv.) *alicuôtă*, *alicvôtă*.

Fr. *aliquote*, împr. din lat. *aliquot* „un anumit număr de, câțiva, câteva” < *alius* „alt(ul), unul (din mai mulți)” + *quot* „câți, câte”.

Cf. **aінде**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicót**, **altmínteri**, **alt**, **cotidián**, **coțiént**.

ALICUÁNTĂ adj.f. (mat.), în sintagma *parte ~* „care nu se cuprinde exact, de un anumit număr de ori, într-o cantitate dată – aliquante” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 37).

Fr. *aliquante*, împr. din lat. *aliquanta (pars)* „(parte) de o anumită mărime”, fem. lui *aliquantus* < *alius* „alt(ul), unul (din mai mulți)” + *quantus* „cât, cât de mare”.

Cf. **aінде**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicót**, **altmínteri**, **alt**, **cantitáte**, **cât**¹, **cuántum**, **neșchít**.

ALIDÁDĂ s.f. „instrument care servește la măsurarea unghiurilor – alidade” 1838 (var. *alidád* s.n., Asachi, E. III, 39).

Fr. *alidade*, lat. neol. *alidada* < arab *al* art. hot. + *‘iḏāda* „stâlp vertical al ușii; riglă a astrolabului”.

ALIENÁ vb. „(jur.) a transmite cuiva un drept sau un lucru prin vânzare, cesiune etc., a înstrăina; (refl., fig.) a se simți străin (de mediul înconjurător) – aliéner” 1822 (Bobb, DRLU I).

Fr. *aliéner*, lat. neol. *alienare* < *alienus* „străin” < *alius* „alt(ul)”.

Fam.: **abaliená** vb. (jur., înv.) „a înstrăina” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < lat. neol. *abalienare*; **abalienațiune** s.f. (jur., înv., abstr.) 1939 (SDLR) < lat. neol. *abalienatio*, *-onem*; **alienábil** adj. (jur.) „care poate fi înstrăinat” 1859 (Bălășescu, D.R.-Fr.) < fr. *aliénable*; **alienabilitáte** s.f. (jur., abstr.) 1877 (Kogălniceanu, O. V/IV, 105) < fr. *aliénabilité*; **alienát, -ă** adj., s.m., s.f. „care și-a pierdut mințile, nebun” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.); **alienáție** s.f. „demență, boală mentală gravă; (în v.) înstrăinare” 1851 (Stamati, D.), var. (în v.) *alienațiune* < fr. *aliénation*, lat. neol. *alienatio*, *-onem*; **alieníst** s.m. (în v.) „(medic) specialist în boli mintale, psihiatru” 1876–1877 (Conta, O. F. 234) < fr. *aliéniste*; **dezaliená** vb. „a scoate din starea de alienare, de înstrăinare de lume” 1961 (forma *desalienare*, V. rom., nr. 5, 157) < fr. *desaliéner* sau refăcut din *dezalienare*, adaptare a fr. *désaliénation*; **dezalienánt** adj. „care face să înceteze starea de alienare, de înstrăinare” 1969 (T., ianuarie, 116) ← *dezaliena*; **inalienábil** adj. (jur.) „care nu poate fi înstrăinat” 1859 (Boerescu, Esplic. 24) < fr. *inaliénable*; **inalienabilitáte** s.f. (abstr.) 1855 (Rom. lit. 338) < fr. *inaliénabilité*; **inalienáre** s.f. (jur.) „imposibilitate de înstrăinare” 1978 (DN³) < fr. *inaliénation* (cu echivalarea sufixului); **nealienábil** adj. „inalienabil” 1862 (Pontbriant, D.) ← *alienabil*, după fr. *inaliénable*; **nealienabilitáte** s.f. „inalienabilitate” 1862 (Pontbriant, D.) ← *nealienabil*, după fr. *inaliénabilité*.

Cf. **aínde, aiúrea, álias, alibí, aliená, alicót, alicuántă, altmínteri, alt**.

ALIÉT s.m. (ornit.) „pescar-de-mare – mouette rieuse, mouette pigmée” 1939 (SDLR).

Ngr. *αλιέτος* „specie de vultur (vultur de mare)” < m.gr. *αλιέτος* < *άλς*, *άλός* „sare; mare” + *άι(ι)ετός* „vultur” ° // Ngr. *αλιεντής* „pescar” SDLR.

Cf. **aetítă, alurghidă, halo²-, halogén**.

ALIFÁTIC adj. (chim.) „format din atomi de carbon legați între ei în formă de lanț liber la ambele capete – aliphatique” 1930 (Minerva, 18).

Fr. *aliphatique*, germ. *aliphatisch*, termen științific internațional format pe baza gr. *αλειφαρ*, *αλείφατος* „grăsime; ulei” < *αλείφειν* „a unge”.

Cf. **alífie**.

ALIFÍE s.f. „preparat de consistență moale, destinat întrebuințării externe în medicină și în cosmetică – pommade” 1649 (var. *alífie*, Mardarie, L. 195), var. (pop., în v.) *alefie*, *alefiu* s.n.

Ngr. *αλοιφή* < v.gr. *αλοιφή* „grăsime, ulei, alifie” < *αλείφειν* „a unge”.

Fam.: **alifiós** adj. (în v., rar) „unsuros” 1877 (LM Gl.).

Cf. **alifátic**.

ALIGATÓR s.m. „o specie de crocodil – alligator” 1806 (var. *aligátor*, Șincai, I. nat. 71).

Fr. *alligator* (< engl. *alligator* < sp. *el lagarto* „caimanul”, propriu-zis „șopârla” < lat. **lacartus* = *lacertus*). Var. *aligátor* < germ. *Alligator*.

Cf. **lacertilián**.

ALIGNÍ¹ vb. (Mold., Buc.) „a adia, a începe să sufle – souffler (en parlant du vent)” 1888 (Sevastos, C. 296).

Ucr. *lygnuty* „a lovi”, cu *a-* după *adia*, *alina* (pentru sens, cf. *pală de vânt*, *bate vântul*) Avram, NCE, 24–25 // Et. nec., cf. magh. *legyezni* „a face vânt”, *legyinteni* „a atinge ușor” DA; ngr. *λιχναίνω*, cf. *lihni* CDER 201; cf. *lihni* SDLR; et. nec. TDRG.

ALIGOTÉ s.n. „soi de viță-de-vie originar din Franța – aligoté” 1914 (V. rom. XXXIV, 244).

Fr. *aligoté*.

ALÍL s.m. „radical organic monovalent, cu un lanț de trei atomi de carbon – allyle” 1910 (Bianu, D. S. 493).

Fr. *allyle* < germ. *Allyl*, termen creat de chimistul german Theodor Wertheim în 1844 pe baza lat. *allium* „usturoi”, deoarece în esența de usturoi au fost descoperiți compuși conținând acest radical.

Fam.: **dialíl** s.m. „radical organic care conține două grupări alil” 1960 (LTR² VI) < fr. *diallyle*.

Cf. **ai¹**, **alicină**, **aióli**, **mujdái**.

ALIMÉNT s.n. „produs în stare naturală sau prelucrat care servește drept hrană – aliment” c.1832 (Cornelli, 6^v, apud TDRG³).

Fr. *aliment*, lat. neol. *alimentum* < *alere* „a hrăni”.

Fam.: **agroalimentár** adj. „referitor la produse alimentare provenite din agricultură” 1970 (Form. cuv. I, 185) ← *agro-* + *alimentar*; **alicamént** s.n. (rar) „aliment recomandat ca având și un rol terapeutic, de susținere a sănătății” 2006 (<http://www.mct-excelenta.ro>) < fr. *alicament* < *aliment* + *médicament*; **alimentá** vb. „a da să consume alimente; (p. ext.) a furniza în mod regulat resursele necesare funcționării (unui aparat); (fig.) a întreține (stări neplăcute sau conflictuale); a depune bani într-un cont” 1848 (Negulici, V.) < fr. *alimenter*; **alimentár** adj. „de alimente, privitor la alimente” 1856 (Barasch, I. N. II, 184) < fr. *alimentaire*, lat. neol. *alimentarius*; **alimentără** s.f. „magazin în care se vând alimente” 1952 (V. rom. XII, 236) ← (*prăvălie*) *alimentară*; **alimentatór** adj., s.n. „care alimentează; dispozitiv care servește la alimentarea unui aparat cu materie primă sau curent electric” 1909 (CDDG) < fr. *alimentateur*; **alimentáție** s.f. „asigurare a organismului cu hrană; ansamblul alimentelor consumate de o persoană; aprovizionare” 1851 (Stamati, D.), var. (inv.) *alimentațiune* < fr. *alimentation*; **realimentá** vb. „a alimenta din nou” 1957 (DL III) ← *re²-* + *alimenta*; **subalimentá** vb. „a alimenta în mod insuficient” 1938 (Călinescu, O. III, 142) ← *sub²-* + *alimenta*, eventual după fr. *sous-alimenter*; **subalimentáție** s.f. (abstr.) 1922 (Gorun, O. M. 196) ← *sub²-* + *alimentație*, după fr. *sous-alimentation*; **supraalimentá** vb. „a alimenta în exces” 1925 (Ralea, S. II, 595) ← *supra²-* + *alimenta*, după fr. *suralimenter*; **supraalimentáție** s.f. (abstr.) 1927 (Papadat-Bengescu, O. III, 208), var. *supraalimentațiune* ← *supra²-* + *alimentație*, după fr. *suralimentation*.

Cf. **adolescént**, **adúlt**, **altán**, **altétă**, **álthorn**, **álto**, **altitúđine**, **alúmn**, **coalescént**, **coalíție**, **exaltá**, **ínált**, **proletár**, **proliferá**.

ALIMÓJDII s.f. pl. tantum (Munt.) „fleacuri – bagatelles” 1896 (Rev. crit. IV, 85).

Et. nes., probabil rom. *alámojná* „pomană” CDER 212 (care citează o formă *alimojná*, neconfirmată) // Rom. *hălámujdie* „dezordine, gălăgie” SDLR; et. nec., cf. scr. *almoštvo* „pomană” DA (problematic deoarece cuvântul este învechit în sârbă).

ALIMÓN s.m. (bot.; Dobr., Munt.; rar) „lemnul-Domnului – aurone, armoise citronelle” 1880 (Burada, Dobr. 241).

Bg. *ălimon* (= *limon*) „lămâi” ° (CADE: bg. *limon*) // Ngr. *λιμόνι* HEM I, 874, TDRG, DA.

Cf. **lămâie**, **limonádă**, **limonít**, **limoníu**.

ALIMÓRI s.m.pl. (Trans., Ban.) „numele unei sărbători populare – nom d’une fête populaire” 1882 (Mangiucă, Călindar, apud HEM I, 875).

Nume derivat de la strigătul *alimori* pronunțat de tineri în timpul sărbătorii, când fac un cerc de foc din tăciuni și paie aprinse < bg. *ale more!* „uite, măi!” DA, CDER 204 // Lat. *ad Lemures*, roata de foc fiind folosită la îndepărtarea spiritelor rele HEM I, 876.

Cf. **măi**.

ALINÁ¹ vb. „a (se) potoli, a (se) liniști; a mângâia; (refl., reg.) a se culca – (se) calmer, (s’)apaîser, (se) tempérer; caresser, consoler; se coucher, s’endormir” 1581 (Coresi, Ev. 365), var. *alini* (refl.) „a se culca”.

Lat. **allēnāre* (< *lēnis* „lin¹”) HEM I, 880, PEW 62, CDDE 989, DA, CADE, SDLR, CDER 205, DEX, cf. it., sd. *allenare* DA // Rom. *lin* TDRG.

Fam.: **alín** adv. (rar, livr.) „domol” 1869 (Alecsandri, „Concertul în luncă”, în O. I, 343) ← *lin¹*, infl. de *alina¹* TDRG (posibil), CADE // posibil și ← *lin* infl. de *alene* TDRG; ← *alina¹* DEX (der. regresiv); ← *a¹* + *lin* HEM I, 883, DA; **alinător** adj. „care alină, care calmează” 1829 (Episcopescu, O. S. 256); **alinătură** s.f. (rar, abstr.) 1870 (CDED).

Cf. **lin¹**.

ar. **ALINÁRE** vb. „a (se) urca; a se ridica; (fig.) a lăuda – monter, gravir; s’élever; louer, vanter” 1894 (Weigand, Ar. II, 142).

Probabil lat. **alleuināre* „a ridica” < *alleuāre* (< *leuāre* „a ușura, a ridica” < *leuis* „ușor”), cf. *aluat* < *alleuātum* Papahagi, Scr. 190 // Lat. **annināre* „a legăna” (< *ninna* „leagăn”), de unde un sens „a atârna leagănul de grindă” > „a agăța” > „a se cățăra” > „a urca” PEW 89; lat. **alenāre* „a răsufla greu” (metatezat din *anhelāre*) S. Pușcariu, DR 3, 1922–1923, 661.

Cf. **alevín**, **aluát**, **aniná**, **elév**, **elevát**, **levánt**, **levátă**, **leviér**, **levitație**, **luá**, **reliéf**, **basoreliéf**, **relevá**, **relevéu**, **ușór**.

ALINEÁT s.n. „rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii; fragment de text care începe cu un asemenea rând – alinéa” 1831 (var. *alinée* s.f., AR, 33), var. (înv.) *alinea*, *aliniát*, *alinií* f.pl.

Fr. *alinéa* (< lat. med. *a linea* „(retras) de la linie”), cu *-t* analogic. Var. *aliniat*, infl. de *alinia*.

Cf. **linie**, **aliniá**, **in**, **fe**, **delínt**, **línters**, **lințóliu**.

ALINIÁ vb. „a (se) așeza în linie dreaptă – aligner” 1840 (var. *alineá*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 37).

Fr. *aligner* (< *ligne* „linie” < lat. *linea* „fir de in; sfoară; linie” < *lineus* „de in” < *linum* „in”).

Fam.: **aliniamént** s.n. „poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii drepte; (spec.) limitele laterale ale arterelor de circulație, care delimitează spațiul public de spațiul privat” 1852 (var. *aliniamént*, G. Pop, G. 154) < fr. *alignement*; **nealiniát** adj. „care

nu face parte dintr-o alianță (mai ales cu referire la cele două blocuri antagoniste din timpul Războiului Rece)” 1977 (V. rom. II, 44) ← *ne-* + *aliniat* (după fr. *non-aligné*); **nealiniere** s.f. „politică de neutralitate față de cele două blocuri antagoniste (occidental și comunist) din timpul Războiului Rece” 1973 (V. rom. I, 126) ← *ne-* + *aliniere* (după fr. *non-alignement*).

Cf. **linie**, **alineat**, **in**, **ie**, **delint**, **linters**, **lințoliu**.

ALINTĂ vb. „a dezmiarda, a mângâia; a răsfăța; (înv.) a (se) potoli – caresser, cajoler; gâter (un enfant); (vieilli) apaiser, (se) calmer” 1673 (Dosoței, Ps. 799).

Et. nes., lat. **allēnitāre* (cu sincopa lui *-i-*) < *lēnitāre*, frecventativul lui *lēnīre* „a calma, a potoli” < *lēnis* „lin, blând, potolii” CDDE 990 (cf. și HEM I, 885, care îl tratează ca frecventativ al lui **allēnāre* > *alina*) sau lat. **allentāre* = *lentāre* „a îndoi, a încovoia; a prelungi; a potoli, a muia” (< *lentus* „mlădios, flexibil; lent, greoi”) TDRG, PEW 64, DA, SDLR, cf. it. *allentare* „a încetini”, dial. it. din Arcevia *allentare* „a înceta (despre ploaie)”, sd. *allentare*, v.fr. *alenter*, v.occ. *alentar* „a încetini” REW 357 (dar aceste forme ar putea fi derivate pe teren romanic, deoarece toate aceste limbi au moștenit pe *lentus*, cf. FEW, DELI), cu evoluția semantică „a face flexibil” > „a împlânzi” DA. CDER 207 sugerează că *allentāre* (< *lentus*) a fost reinterpretat ca frecventativ al lui **allēnāre*.

Fam.: **alint** s.n. (abstr.) 1893 (Coșbuc, O. A. I, 13) ← *alinta* (der. regresiv); **alintător** adj. „care alintă” 1870 (CDED); **alintătură** s.f. (abstr.) 1698 (Cantemir, D. 28^v).

Cf. **alină**, **lin**¹, **lent**.

ALIÓN s.m. (ornit.; Mehed.) „presură sură (Emberiza miliaria) – proyer” 1887 (HEM I, 888).

Et. nes., posibil antrop. *Alion* (= *Leon*) HEM I, 888, DA.

ALİOTMÁN s.n. (înv., rar) „mulțime de turci – foule de Turcs” 1794 (var. *aliosmán*, Văcărescu, Ist. 13).

Tc. *âli Osman* „dinastia lui Osman, otomanii”.

Cf. **osmanlău**, **otomán**.

ALIPUÍ vb. (Bih.; rar) „a așeza, a pune – ranger, placer” 1899 (Alexici, L. P.).

Magh. *állapít* „a așeza, a pune” Tamás, EW, 70 // Magh. *alapít* „a întemeia” DA.

ALISMATACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante acvatice monocotiledonate – alismacée” 1943 (M. enc. agr. V, 233).

Lat. savant *Alismataceae* (format pe baza gr. *ἄλισμα, ἄλισματος* „limbariță”), fr. *alismatacée(s)*.

Fam.: **alismacée** s.f. (mai ales la pl.) „alismatacée” 1898 (Enc. rom. I, 170) < lat. savant *Alismaceae* (format pe baza gr. *ἄλισμα, ἄλισματος* „limbariță”), fr. *alismacée(s)*.

ALIȘPÁN s.m. (Trans., înv.) „subprefect – sous-préfet” 1887 (GT, nr. 201, p. 2, col. 3).

Magh. *alispán* < *al-* „sub” + *ispán* „prefect” (împr. slav, cf. scr., slovac *župan*).

Cf. **fișpán**, **ispán**, **jupán**, **jupán**.

ALIȘVERIȘ s.n. (reg.; rar) „negoț, afaceri – commerce, affaires” 1741 (Iorga, S. D. VI, 446), var. *aleșveriș*, (Munt.) *arișveriș*.

Tc. *alıșveriș* (< *alıș* „lua” + *veriș* „dare”), calc după it. *dare-avere* (cf. *daraveră*).

ALITĂU s.n. (Crișana, Ungaria) „astupător al cuptorului – bouchoir, plaque de cheminée” 1926 (var. *halitău*, Chest. II, 323).

Magh. *elitő* = *előte*, *előtő* < *elő* „înainte, în față” Tamás, EW.

Cf. **aléu**¹, **aluăș**.

ALITERĂȚIE s.f. „procedeu stilistic care constă în repetarea unui sunet sau a unui grup de sunete în cuvinte care se succedă – allitération” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 49¹), var. (înv.) *aliterațiune*.

Fr. *allitération*, împr. din lat. savant *allitteratio* < *ad-* + *littera* „literă”, probabil după *adnominatio* „paronomază” CODEE.

Fam.: **aliteră** vb. (rar) „a forma o aliterație” 1909 (CDDG) < fr. *allitérer*; **aliterativ** adj. „cu aliterații” 1930 (Minerva, 630) < fr. *allitératif*; **aliterare** s.f. (rar) „aliterație” 1907 (DA) ← *aliterați(un)e*, cu substit. sufixului (DA) sau < fr. *allitération* (cu echivalarea sufixului).

Cf. **literă**.

ALIVĂNCĂ s.f. (Mold., Buc.) „plăcintă din mălai, lapte bătut și brânză; (pl.) un fel de horă – sorte de gâteau de farine de maïs au fromage; sorte de danse populaire” 1838 (Negruzzi, O. I, 222), *alivenci* s.n. (sg. refăcut).

Probabil dintr-un derivat slav al verbului *nalivati/naliti* „a turna în, a umple” (< *livati/liti* „a turna”), cf. ceh. (*na*)*livanec*, *nalivenec*, *nalévanec* „mică prăjitură turnată în formă” CDED II, 2, ucr. *nalyvanyj* „turnat, umplut; dolofan” (part. lui *nalyty*), *nalyvanka* „tip de cârnat”^o (HEM 901 propune o formă pol. sau ucr. înrudită cu ceh. *livanec/lévanec*). TRDG și DA propun o formă slavă **livanŭka* (< part. *livanŭ* al lui *livati*) // Poate înrudit cu *alivanta* < ngr. *άλλα βάντα*, eventual contaminat cu un cuvânt sl. CDER 210; poate sl. **olivenka*, cu referire la Muntele Măslinilor, cf. sinonimul lui *alivancă*, *ghismană* < *Ghetsemani* V. Bogrea, DR 3, 1922–1923, 724.

ALIVĂNTA adv. (Mold., Olt., înv.; cu verbe ca *a da*, *a cădea*, *a trânti*, *a veni*, sau folosit exclamativ) „peste cap, răsturnat; (arg.) pleacă! – à la renverse, culbute; (arg.) va-t'en!” 1844 (Alecsandri, O. VI, 21), var. (doar în LM și HEM, fără citate) *alivândă*.

Et. nes., probabil ngr. *αλαμπάντα* [ala'banda] (despre corăbii) „(care se înclină) pe o parte”, folosit ca exclamație când o corabie este gata să se răstoarne < it. [*andare*] *alla banda* (despre corăbii) „a se lăsa pe o parte”, (fig.) „a sta să cadă; a se ruina” (*banda* „latură”) HEM I, 897, SDLR, CDER 210, DEX (urmându-l pe HEM, dicționarele românești dau o formă ngr. *άλλα βάντα* [ala'vanda], care însă nu este atestată; it. *banda* a fost împrumutat în ngr. cu oclusiva păstrată, în forma *μπάντα*, iar forma m.gr. *βάντα* citată de HEM este probabil o grafie pentru [banda], cf. Kriaras, LMED, Dimitrakou) // Et. nec., pare a fi o contaminare între *a se alivăni* și it. *avanti* DA; același cu *alivancă*, de la modul de preparare al plăcintei, prin rulare CDED II, 2.

Cf. **alivăni**.

ALIVĂNÍ vb. (Mold., Munt., înv., mai ales refl.) „a (se) răsturna; a se duce în lume, pierzându-și urma – rouler, culbuter, renverser; se perdre dans le monde, errer” 1903 (Săm. II, 503).

Et. nes., probabil înrudit cu *alivanta* CDER 210 // Et. nec., poate legat de sl. *liti*, *polivati* „a turna”, cu aceeași evoluție semantică ca la rom. *răsturna* DA; var. a lui *alimăni* (← *liman*) SDLR (care îi atribuie lui *alivăni* sensul „a se pripăși”).

ALIZARÍNĂ s.f. „colorant roșu, extras în trecut din rădăcina roabei, astăzi preparat sintetic – alizarine” 1896 (ȘDU¹).

Fr. *alizarine* < *alizari* „rădăcină de roibă” < ngr. *ρίζαρι* < *ρίζα* „rădăcină”.

Cf. **rizo-**, **rizóm**.

ALIZÉU s.n. „vânt care suflă în tot timpul anului în regiunile tropicale – alizé” 1839 (Vaillant, V.).

Fr. *alizé*, cuvânt cu etimologie incertă, posibil de la baza *lisser* „a netezi”, *lisse* „neted” (cf. dial. din Berry *alizer* „a netezi, a uniformiza”, v.occ. *lis* „neted; (despre vreme) frumos”, occ. dial. *alisa* „a netezi”) TLF.

Fam.: **contraalizéu** s.n. „vânt regulat care bate deasupra alizeelor, în sens contrar acestora” 1949 (LTR¹ I) < fr. *contre-alizé*.

ALLEMÁNDĂ s.f. „vechi dans de origine populară germană – allemande” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 38).

Fr. *allemande*, fem. adj. *allemand* „german” < lat. *Allamānus*, *Allemānus* „alaman²”.

Cf. **alamán²**, **almándă**.

ALMANÁH s.n. „calendar care cuprinde informații de popularizare din diferite domenii; publicație periodică (de obicei, anuală) care cuprinde articole dintr-un anumit domeniu de activitate – almanach” 1701 (var. *almanác*, FN, 89).

Fr. *almanach* (< lat. med.), germ. *Almanach*, lat. neol. *almanach(us)* (< arab din Spania *al* (art. hot.) *manākh* „calendar, almanah”, cuvânt cu origine incertă, posibil din siriatic *l-manhaī* „anul viitor” TLF sau același cu *manākh* „oprire într-o călătorie”, de unde „semn al zodiacului” Corominas, DCEC). Var. *almanac* < it. *almanacco* sau lat. neol. *almanach(us)*.

ALMÁNDĂ s.f. (înv.) „fard lichid de albit obrazul – eau allemande” 1939 (SDLR), var. *almán*, *olmán*.

Fr. [*eau*] *allemande*, propriu-zis „apă germană” (fr. *allemand* < lat. *Allamānus/Allemānus* „alaman²”).

Cf. **alamán²**, **allemándă**.

ALMÁS s.n. (înv.) „diamant – diamant” 1594 (Doc. Í. 194), var. *olmáz*.

Tăt. *almas* ° sau tc. (înv., dial.) *almas* (= *elmas*) DA, SDLR, CDER 5865 (s.v. *olmaz*), Suci, IT II, 42 < arab *al mās* „diamant(ul)” (< gr. *ἀδάμας*, *-ατρος*, cu inițiala interpretată ca art. hot.), cuvânt pătruns din limbile turcice în majoritatea limbilor balcanice și în limbile slave de est.

Cf. **adamánt**, **demantoíd**, **diamánt**.

ALMÉE s.f. (înv.) „cântăreață, dansatoare orientală – almée” 1855 (Bolintineanu, P. I, 240).

Fr. *almée* < arab *‘ālima*, inițial „femeie instruită, cultă”, derivat pe rădăcina verbului *‘alima* „a ști”.

Cf. **além**, **halimá**.

ALMICANTARÁT s.m. (înv.) „cerc al sferei cerești paralel cu orizontul – almicantarát” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *almicantará*.

Fr. *almicantarat* < arab *al* art. hot. + *muqanțarat*, formă de fem. a part. *muqanțar* „arcuit, boltit” < *qanțara* „a arcui, a bolti”.

ÁLNIC adj. (Trans.; înv.) „viclean – insidieux, perfide” 1582 (PO, 18).

Magh. *álnok* (< *ál* „fals, înșelător”, împrumut turcic), cu substit. finalei după derivatele în *-nic*.

Fam.: **alnicie** s.f. „viclenie” 1582 (PO, 117).

ALÓ¹ interj. (Trans.) „Du-te!; Ferește-te! – Allez-vous-en! Va-t'en! Allons!; Gare-toi!” 1853 (Barițiu – Munteanu, W. 433).

Germ. *hallo!* DA, interj. folosită pentru a atrage atenția, a asmuți câinii, a exprima surpriză, satisfacție etc.

Cf. **aló²**.

ALÓ² interj., exclamație convențională prin care se cheamă sau se răspunde la telefon, (p. ext.) exclamație pentru atragerea atenției – „Allô!” 1907 (DA).

Fr. *allô* (< engl. *hallo/hello*, interj. folosită pentru a atrage atenția, popularizată odată cu răspândirea telefonului).

Cf. **aló¹**.

ALO³ - el. de comp. „alt – autre, allo-”.

Fr. *allo-*, gr. neol. *ἄλλο-* < *ἄλλος* „alt(ul)”.

Cf. **alofón**, **alogamie**, **alogén**, **aloglót**, **alohtón**, **alopatie**, **alotropie**, **alozóm**, **agio**, **alandála**, **alegorie**, **alélă**, **alergie**, **alótrii**, **dialág**, **dialélă**, **paraláxă**, **paralél**.

ALOBROĞ s.m. (mai ales la pl.) „populație celtică din SE Franței de azi – Allobroge” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 39).

Fr. *Allobroge(s)*, lat. neol. (pl.) *Allobroges*.

ALOCĂȚIE s.f. „sumă de bani prevăzută într-un buget pentru un anumit scop – allocation” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 39), var. (în v.) *alocațiune*.

Fr. *allocation*, împr. din lat. med. *allocatio* < *allocare* „a plasa; a atribui o sumă de bani pentru un anumit scop” (< *locare* „a pune într-un loc” < *locus* „loc”), sensuri dezvoltate și în verbul fr. moștenit *allouer*.

Fam.: **alocá** vb. „a prevedea într-un buget o sumă de bani pentru un anumit scop” 1867 (Kogălniceanu, O. IV/I, 135), adaptare a fr. *allouer* după *alocație*; **alocábil** adj. „care poate fi alocat” 1958 (DLRM) ← *aloca*.

Cf. **loc**, **colocá**, **culcá**, **cuș¹**, **cușétă**, **locáție**.

ALOCUȚIÚNE s.f. „scurtă cuvântare ocazională, către o adunare – allocution” 1838 (AR, 368), var. (în v.) *alocúție*.

Fr. *allocution*, lat. neol. *allocutio*, *-onem* < *alloqui* „a se adresa, a vorbi cuiva” < *loqui* „a vorbi”.

Cf. **brevilocvént**, **colócviu**, **elocvént**, **grandilocvént**, **locuțiúne**, **locváce**.

ALÓDIU s.n. (ist., în Evul Mediu) „proprietate funciară liberă, scutită de orice sarcini de vasalitate – alleu” 1812 (Șincai, Hr. III, 363).

Lat. neol. *alodium* < francic **alōd* < *al* „tot, complet” + **ōd* < germanic **auda*- „bun, proprietate” (cf. got. *auda*-, v.sax. *ōd*, v.engl. *ēad*, v.germ. de sus *ōt*).

Fam.: **alodiál** adj. „care face parte dintr-un alodiu; referitor la alodiu” 1789 (Rind. imp. 15) < lat. neol. *alodialis*, fr. *alodial*; **alodialitate** s.f. „formă de proprietate bazată pe alodiu” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 39) < fr. *alodialité*.

ALÓE s.f. „plantă exotică din familia liliaceelor, din ale cărei frunze se extrage o substanță întrebuințată în medicină – aloès” 1560–1561 (var. *alói*, Coresi, Tetr. 231^v), var. *alóes*.

Fr. *aloès*, lat. neol. *aloe(s)* < gr. *ἀλόη*. Var. *aloi* < slavon *alój* (< gr.).

Fam.: **aloétic** adj. „care conține extras de aloé” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aloétique*.

ALOFÓN s.n. „variantă pozițională a unui fonem – allophone” 1961 (CL VI).

Fr. *allophone* < engl. *allophone*, termen creat de lingvistul englez Benjamin Lee Whorf pe baza gr. *ἄλλο-* < *ἄλλος* „alt” și *-phone* „-fon, sunet” < gr. *-φωνος* < *φωνή* „voce, sunet”.

Cf. **alo³**-, **fono-**, **-fon**, **-fonie¹**, **fonétic**, **fónic**, **afón**, **antifón¹**, **diafonie**, **disfonie**, **polifonie**, **simfonie**.

ALOGAMÍE s.f. „fecundare a unei plante cu polen provenit de la alte plante din aceeași specie – allogamie” 1952 (LTR¹ IV, 721).

Fr. *allogamie* < *allo-* (< gr. *ἄλλο-* < *ἄλλος* „alt”) + *-gamie* (< gr. *-γαμία* < *-γάμος* < *γάμος* „căsătorie”).

Fam.: **alogám**, **-ă** adj., s.f. „(plantă) a cărei fecundare se face prin alogamie” 1961 (LTR² IX, 58) < fr. *allogame*.

Cf. **alo³**-, **-gam**, **-gamie**, **agám**, **autogámă**, **bigám**, **fanerogámă**, **gamét**, **hierogamie**, **monogám**, **poligám**, **trigám**.

ALOGÉN adj. „care se deosebește prin natură și origine de mediul în care se află – allogène” 1919 (Iorga, Mem. II, 228).

Fr. *allogène* < gr. *ἀλλογενής* „de alt neam, de alt soi” < *ἄλλος* „alt” + *γενος* „neam, gen, soi”.

Fam.: **alogenétic** adj. „alogen” 1962 (LTR² XI, 113) < fr. *allogénétique* < *allo-* (< gr. *ἄλλος* „alt”) + *génétique* „genetic” (< gr. *γεννητικός* < *γέννησις* „geneză, generare, naștere” < *γεννᾶν* „a naște”).

Cf. **alo³**-, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**.

ALOGLÓT adj. „(persoană) care vorbește altă limbă (decât cea comună într-o anumită regiune) – alloglote” 1937 (RFR, nr. 5, 296).

Fr. *alloglotte* < *allo-* (< gr. *ἄλλος* „alt”) + *-glotte* (< gr. *-γλωττος* < *γλῶττα* „limbă”).

Fam.: **aloglótic** adj. „aloglot” 1927 (Philippide, OR II, 216).

Cf. **alo³**-, **glótă**, **gloto-**, **poliglót**, **aglosie**, **diglosie**, **glósă**, **glosită**, **gloso-**, **hipoglós**, **izoglosă**, **pahiglosie**.

ALOHTÓN adj. (geol.) „(despre roci) care a suferit deplasări față de locul inițial de formare – allochtone” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *allochtone* < *allo-* (< gr. *ἄλλος* „alt”) + [*auto*] *chtone* „autohton”.

Cf. **alo³**-, **autohtón**, **htonián**.

ALÓNJĂ s.f. „piesă demontabilă care servește la prelungirea unor obiecte – allonge” 1933 (Călinescu, O. I, 219).

Fr. *allonge* < *allonger* „a alungi” < *long* „lung” < lat. *longus*.

Cf. **lung**, **alungă**, **elongăție**, **longănim**, **longeviv**, **longitudine**, **prolongăție**, **șezlóng**.

ALOPATIE s.f. „tratament medical cu substanțe contrare naturii bolii – allopathie” 1851 (Stamati, D.).

Fr. *allopathie* < germ. *Allopathie*, termen creat de medicul german Samuel Hahnemann în 1816 ca antonim al lui *Homöopathie* „homeopatie”, pe baza gr. *ἄλλος* „alt” și *-pathie* < gr. *-πάθεια* < *-παθής* < *πάθος* „ceva suportat, suferință, afect” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a fi afectat, a păți, a suferi”.

Fam.: **alopát** s.m., adj. „medic care tratează prin alopatie; bazat pe alopatie” 1857 (Polizu, V.) < fr. *allopathe*; **alopátic** adj. „bazat pe alopatie, de alopatie” 1857 (Polizu, V.), var. (înv.) *alopaticésc* < fr. *allopathique*; **alopáticește** adv. (înv.) „în mod alopát” 1857 (Polizu, V.) ← *alopatic(esc)*.

Cf. **alo³**-, **-patie**, **antipatie**, **apatie**, **empatie**, **pátimă**, **pátos**, **simpatie**.

ALOPECIE s.f. „boală constând în căderea temporară a părului – alopecie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *alopécie* < gr. *ἀλωπεκία* < *ἀλώπηξ*, *ἀλώπεκος* „vulpe” (nume dat bolii prin analogie cu năpârlirea vulpii).

ALÓTRII s.f.pl. (livr.; înv.) „lucruri în afara subiectului – choses étrangères au sujet” 1882 (Măiorescu, O. I, 569), var. *alótria*.

Germ. *Allotria* < gr. *ἀλλότρια*, n.pl. al adj. *ἀλλότριος* „străin, din afară, care aparține altuia” < *ἄλλος* „alt”.

Cf. **alo³**-, **agio**, **alandála**, **alegorie**, **alélă**, **alergie**, **dialág**, **dialélă**, **paraláxă**, **paralél**.

ALOTROPIE s.f. „proprietate a unui element chimic de a exista în două sau mai multe forme care diferă între ele prin proprietățile fizice – allotropie” 1898 (scris *allotropie*, Enc. rom. I).

Fr. *allotropie* < germ. *Allotropie*, termen creat de Berzelius (întâi în suedeză, *allotropi*, în 1840), pe baza gr. *ἀλλότροπος* „de alt fel” < *ἄλλος* „alt” + *τρόπος* „mod, fel, manieră” < *τρέπειν* „a (se) întoarce, îndrepta spre”.

Fam.: **alotróp** adj. „care prezintă alotropie” 1950 (LTR¹ II) < fr. *allotrope*; **alotrópic** adj. „care prezintă alotropie; de alotropie” 1900 (Enc. rom. II, s.v. *fosfor*) < fr. *allotropique*.

Cf. **trop¹**, **-trop³**, **anemotróp**, **apotrópáic**, **entropie**, **epitróp**, **izotróp**, **trópic**, **troposféră**.

ALOXÁN s.n. „substanță derivată prin oxidare din acidul uric – alloxane” 1962 (DER).

Fr. *alloxane*, germ. *Alloxan* < *All[antoin]* „alantoină (produs de oxidare al acidului uric)” + *Oxal(säure)* „acid oxalic”, termen creat de chimiștii germani Justus von Liebig și Friedrich Wöhler în 1838.

Cf. **oxálic**.

ALOZÓM s.m. „cromozom implicat în determinarea sexului, făcând parte din singura pereche de cromozomi care pot fi diferiți unul de altul – allosome” 1937 (M. enc. agr. I, 364).

Fr. *allosome* (< engl.), engl. *allosome*, termen creat de biologul american Thomas Harrison Montgomery Jr. în 1906, pe baza el. de comp. *allo-* „diferit” (< gr. *ἄλλος*) și *-some* < *chromosome* „cromozom”.

Cf. **alo**³-, **cromozóm**, **autozóm**, **somátic**.

ALPACÁ¹ s.f. (zool.) „animal rumegetor cu lână fină, lungă și subțire, care trăiește în America de Sud – alpaca, alpaga” 1859 (var. *alpagá*¹, Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *alpaca*¹.

Fr. *alpaca*, *alpaga* < sp. *alpaca*, probabil împr. din limba aymara, vorbită într-o regiune andină.

ALPACÁ² s.f. „aliaj de nichel, cupru și zinc – argentan” 1887 (GT, 22 ian.), var. *alpagá*².
Germ. *Alpaka* (denumire comercială).

AL PÁRI loc. adv. „cu preț egal cu valoarea nominală – au pair” 1867 (Kogălniceanu, O. IV/I, 277).

Germ. *al pari* < it. *al pari* „în același mod, egal” < *al* (prep. *a* „la” + art. hot.) + *pari* „egal” (< lat. *par*, *paris*).

Cf. **par**.

ÁLPENȘTOC s.n. „baston lung, cu vârf metalic ascuțit, folosit în alpinism – alpenstock” 1908 (pl. *alpenstockuri*, V. rom. IX, 114).

Germ. *Alpenstock* < *Alpen* „Alpi” + *Stock* „baston, băț”.

Cf. **alpín**, **stoc**, **ștoc**.

ALPÍN adj. „care aparține sau care este caracteristic munților Alpi sau regiunilor muntoase înalte – alpin” 1850 (Brezoianu, A. 412).

Fr. *alpin*, lat. neol. *alpinus* < *Alpes* „Alpi”.

Fam.: **alpéstru** adj. „alpin” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 40) < fr. *alpestre*, posibil și it. *alpestre*; **álpic** adj. (înv.) „alpin” 1858 (Bolintineanu, O. I, 215) < lat. neol. *alpicus*; **alpinism** s.n. „sport constând în ascensiuni pe culmi muntoase greu accesibile” 1899 (Caragiale, O. II, 875) < fr. *alpinisme*; **alpinist** s.m. „practicant al alpinismului” 1896 (ȘDU¹) < fr. *alpiniste*; **alpinistă** s.f. „practicantă a alpinismului” 1909 (CDDG) ← *alpinist*; **cisalpín** adj. „care, din punctul de vedere al Romei, se află dincoace de Alpi” c.1832 (I. Golescu, Cond. VII, 133¹) < lat. neol. *cisalpinus* (< *cis* „dincoace” + *alpinus*); **subalpéstru** adj. (rar) „subalpin” 1958 (Călinescu, C. O. 248) ← *sub*²- + *alpestru*, posibil după fr. *sous-alpestre*; **subalpín** adj. „situat în regiunea imediat inferioară celei alpine, la poalele unor munți înalți” 1869 (Hasdeu, St. lingv. I, 101) < fr. *subalpin*; **transalpéstru** adj. (rar) „care traversează Alpii” 1909 (V. rom. XIII, 499) ← *alpestru*; **transalpín** adj. „care, din punctul de vedere al Romei, se află dincolo de Alpi” 1865 (Codru-Drăgușanu, P. T. 64) < lat. neol. *transalpinus* (< *trans* „dincolo de” + *alpinus*), fr. *transalpin*.

Cf. **álpenștoc**.

ALSACIÁN, **-Ă** adj., s.m., s.f. „(locuitor) din Alsacia – alsacien” 1874 (Kogălniceanu, O. IV/III, 357).

Fr. *alsacien* < *Alsace* „Alsacia”.

ALT [ar. *alt(u)*; mr.; ir. *ât*] pron. și adj. pron. care arată non-identitatea – „altre” c.1500 (Psalt. Hur. 137) [în ar., DDA înregistrează și o formă *váltu*, în exemplul *care valtu*

va s' u fãþea (Cosmescu, Biog. 61), tradus prin „cine altul ar fi fãcut-o?”; mai degrabã este vorba de pronumele *careva*, cu o contragere în foneticã sintacticã: *careva altu* > *carevaltu*, segmentat greþit *care valtu*].

Lat. *alter*, clasic „celãlalt, unul din doi, (un) al doilea” (derivat cu sufixul *-ter-* de la rãdãcina lui *alius* „alt”), folosit în toate limbile romanice cu sensul lui *alius*, cf. REW 382.

Fam.: **aístalalt** adj. pron., pron. dem. care aratã non-identitatea (Mold.) 1863 (Alecsandri, O. V, 627), var. *aistalãlt*, *ístalalt*, *ístalant*, (*a*)*ístlalt*, (*a*)*ístlant* ← *aist* (= *aiest*) + *alalt*; **alãlt** [ar. și *alãntu*, *anãntu*; mr. *lãlt(u)*, *lãnt(u)*] adj. pron., pron. dem. (înv.) „celãlalt” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 58^v), var. (reg.; înv.) *alãnt* ← *al*¹ cu sens de art. hot. + *alt*, cf. Giurgea, Or. art. 116; **alteritãte** s.f. „faptul de a fi altul, de a fi diferit” 1937 (Vulcãnescu, D. R. I, 161) < lat. neol. *alteritas*, *-tatem*, fr. *altérité*; ar. **auãltadz** adv. „alaltãieri” 1914 (Flambura II, 5, 4), var. *auãltaz* ← **auãltã*, veche formã de fem. a lui *alaltu* „celãlalt” + *dzã* „zi” (DDA: *a*¹ + *altã* + *dzã*); **ãlãlalt** adj. pron., pron. dem. care aratã non-identitatea (pop.) 1682 (dat. pl. *aloralãlþi*, Dosoftei, V. S. I, 35^v), var. *alalãlt*, *ãlalãlt*, *ãlalãnt*, *ãlãlãnt*, *ãllãlt*, (*h*)*ãl(ã)lãlt* ← *ãl(a)* + *alalt*; **ãstãlalt** adj. pron., pron. dem. care aratã non-identitatea (pop.) 1892 (Hodoþ, P. P. I, 194), var. *astãlãlt*, *astãlãnt*, *ãstalãlt*, *ãstalalt*, *ãstãlãlt*, *ãstãlãnt*, *ãstlãlt* ← *ãst(a)* + *alalt*; **célãlalt** adj. pron., pron. def. care aratã non-identitatea 1581 (var. *célalalt*, Coresi, Ev. 118), var. *céllalt*, *célalant*, *célãlant*, *céllant*, *célan*, (înv.) *acélalalt*, *acélãlalt* ← (*a*)*cel* + *alalt*; **céstãlalt** adj. pron., pron. dem. care aratã non-identitatea (înv.) 1675 (var. *céstalalt*, M. Costin, L. 243), var. *acéstalalt* ← *cest* (= *acest*) + *alalt*; **neãltul** pron. (rar), în expr. *ca ~*, „ca nimeni altul” 1881 (Eminescu, O. XII, 216).

Cf. **adultér**, **alãltãieri** (s.v. **ieri**), **alterã**, **altercãþie**, **alter ego**, **alternã**, **altruism**, **laolãltã**, **ãinde**, **aiúrea**, **ãlias**, **alibí**, **alienã**, **alicót**, **alicuãntã**, **altmínteri**.

ALTĂIC adj. „din Altai, caracteristic munþilor Altai – altaíque” 1882–1883 (Contemporanul II, 307).

Fr. *altaíque* < top. *Altai*.

ALTĂN s.n. (rar) „terasã, balcon – balcon, terrasse” 1859 (Bãlãþescu, D. R.-Fr.).

Germ. *Altan(e)* < it. *altana* < v.it. *altano* „înalþ” < *alto* „înalþ” < lat. *altus* ° // Ngr. *ãltãva* < it. *altana* CDER 217.

Cf. **înalþ**, **ãlto**, **altéþã**, **ãlthorn**, **altitúðine**, **adolescênt**, **adúlt**, **alimênt**, **alúmn**, **coalescênt**, **coalíþie**, **exaltã**, **proletár**, **proliferã**.

ALTĂR [ar. și *altãre*; mr. și *ãltár*] s.n. „parte a bisericii, despãrþitã de naos prin catapeteasmã, în care se oficiazã liturghia – autel” c.1500 (forma *altãriu*, Psalt. Hur. 107).

Lat. *altarium* sau *altare* HEM I, 927, DA, CDDE 49, CADE, SDLR, CDER 218, DEX, TDRG², panrom. LEI 239, clasic *altaria* n.pl. „partea superioarã a altarului, pe care se ardeau jertfele”, probabil înrudit cu *adolêre* „a cinsti pe zei prin arderi de jertfe” DELL, de Vaan, EDLIL // Neologism TDRG¹.

Fam.: **altãrãþ** s.n. (dim.) 1904.

Cf. **oltár**.

ALTĂNGÍC s.n. (bot.; Dobr., Mold.) „condurul-doamnei – la capucine” 1887 (HEM), var. *altanãc*, *atingíc*, *aptangíc*, *atlangíc*.

Tc. *altncik* „monedã de aur; nume de floare” < *altin* „aur”.

Fam.: **altãngeã** s.f. „altãngic” 1887 (HEM) ← *altãngic* (cu substit. finalei) HEM I, 929.

ÁLTER ÉGO s.m. „persoană care se aseamănă întru totul cu alta, încât i se poate substitui; persoană în care poți avea încredere ca în tine însuși – alter ego” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Lat. neol. *alter ego* „un al doilea eu”.

Cf. **alt**, **eu**.

ALTERÁ vb. „a suferi sau a face să sufere transformări sub acțiunea mediului extern, (spec.) a (se) descompune, a (se) strica – (s’) altérer” c.1832 (Cornelli, apud TDRG³).

Fr. *altérer*, lat. neol. *alterare* < *alter* „celălalt, unul din doi, un al doilea”.

Fam.: **alterábil** adj. „care se poate altera” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 41) < fr. *altérable*; **alterabilitáte** s.f. (abstr.) 1931 (CADE) < fr. *altérabilité*; **alteránt** adj. „care alterează” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *altérant*; **alterátór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. (înv.) „care alterează” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *altérateur*; **alteratív** adj. (rar) „care alterează; care provoacă o modificare, o alterare” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 41) < fr. *altératif*; **alteráție** s.f. „(muz.) ridicare sau coborâre a unui sunet (cu un semiton sau cu un ton) marcată printr-un semn convențional; (înv.) alterare” 1822 (Bobb, DRLU I), var. (înv.) *alterațiune* < fr. *altération* DA, CADE, DEX, posibil și it. *alterazione* TDRG²; **dealterá** vb. (înv.) „a-și potoli setea” 1862 (Protopopescu-Popescu, N. D.) < fr. *désaltérer* < *altérer* „a altera; a tulbura, a afecta, (spec.) a face sete”; **inalterábil** adj. „care nu se poate altera” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inaltérable*; **inalterabilitáte** s.f. (abstr.) 1876 (LM) < fr. *inaltérabilité*; **nealterábil** adj. „care nu se poate altera” 1854 (Baronzi, M. IV, 555) ← *ne-* + *alterabil*, după fr. *inaltérable*.

Cf. **alt**, **adultér**, **altercáție**, **alterná**, **altruísm**, **laoláltă**, **aінде**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicót**, **alicuántă**, **altmínteri**.

ALTERCÁȚIE s.f. „dispută violentă – altercation” 1859 (var. *altercațiune*, Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *altercation*, lat. neol. *altercatio*, *-onem* < *altercari* „a avea un schimb de cuvinte, a dezbate în contradictoriu (mai ales, cu referire la procese)” < **altercus* „pe rând, cu schimbul” < *alter* „celălalt, unul din doi, un al doilea”.

Cf. **alt**, **adultér**, **alterá**, **alterná**, **altruísm**, **laoláltă**, **aінде**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicót**, **alicuántă**, **altmínteri**.

ALTERNÁ vb. „a reveni sau a face să revină succesiv, a lua pe rând unul locul altuia – alterner” c.1832 (Cornelli, 8^t, apud TDRG³).

Fr. *alterner*, lat. neol. *alternare* < *alternus* „pe rând, alternativ” < *alter* „celălalt, unul din doi, un al doilea”.

Fam.: **altérn** adj. (geom., despre unghiuri; bot., despre frunze sau flori) „aflat de o parte și de alta” 1837 (Poenaru, G. 38) < fr. *alterne*, lat. neol. *alternus*; **alternábil** adj. (rar) „care poate alterna” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.); **alternánt** adj. „care alternează” 1887 (GT, nr. 224) < fr. *alternant*, lat. *alternans*, *-antem* (part. prez. al vb. *alternare*); **alternánță** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alternance*; **alternatív** adj. „care alternează” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud Lupu, Lexicogr. rom. 70) < fr. *alternatif*, lat. neol. *alternatiuus*; **alternatívă** s.f. „situație în care există două căi de urmat care se exclud reciproc; una din două soluții, căi de urmat care se exclud reciproc” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 41) < fr. *alternative*; **alternátór** s.n. „generator electric care produce curent alternativ” 1912–1913 (Natura VIII, 309) < fr. *alternateur*; **alternațiune** s.f. (înv., abstr.)

1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *alternăție* < fr. *alternation*; **subaltérn**, -ă adj., s.m., s.f. „(despre persoane) subordonat; (log., despre două propoziții) care sunt astfel încât din adevărul uneia decurge adevărul celeilalte, dar nu invers, (spec.) propoziție particulară, în raport cu propoziția universală corespunzătoare” 1766 (var. *subaltérnuș*, Ord. cium. 2) < lat. neol. *subalternus* (inițial, termen de logică, < *alternus* „alternativ”), fr. *subalterne*; var. *subalternuș* < lat. neol. *subalternus* cu pronunțare magh.; **subalternăre** s.f. (log.) „raport între judecățile universale și judecățile particulare de aceeași calitate” 1876 (Maioreescu, L. 59) < fr. *subalternation* °, germ. *Subalternation* MDN (< lat. med. *subalternatio*, -onem) cu echivalarea sufixului // ← *sub*²- + *alternare* DLR; **subalternitate** s.f. (inv.) „raport de subordonare, faptul de a fi subaltern” 1848 (Negulici, V.) < fr. *subalternité*; **turboalternator** s.n. „turbogenerator de curent alternativ” 1966 (LTR² XVIII) < fr. *turbo-alternateur*.

Cf. **alt**, **adultér**, **alterá**, **altercăție**, **altruism**, **laoláltă**, **aінде**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicót**, **alicuántă**, **altmínteri**.

ALTÉȚĂ s.f. „titlu dat principilor și principeselor dintr-o casă domnitoare – altesse” 1815 (var. *altése*, Teodorovici, Napoleon, 4), var. *altésă*.

It. *altezza*, propriu-zis „înălțime” (< lat. târziu *altitia* < *altus* „înalt”). Var. *altésă*, *altese* < fr. *altesse*.

Cf. **înált**, **altán**, **álthorn**, **álto**, **altitúdine**, **adolescént**, **adúlt**, **alimént**, **alúmn**, **coalescént**, **coalíție**, **exaltá**, **proletár**, **proliferá**.

ÁLTHORN s.m. „un fel instrument de suflat de alamă – sorte de corne, corne de contralto” 1905 (D. muz., 129), var. *althórn*.

Germ. *Althorn* < *Alt* „alto” (< it. *alto* < lat. *altus* „înalt”) + *Horn* „corn”.

Cf. **álto**, **înált**, **altán**, **altéță**, **altitúdine**, **adolescént**, **adúlt**, **alimént**, **alúmn**, **coalescént**, **coalíție**, **exaltá**, **proletár**, **proliferá**.

ALTITÚDINE s.f. „înălțime a unui punct de pe suprafața Pământului în raport cu nivelul mării – altitudine” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *altitude*, lat. neol. *altitudo*, -inem „înălțime” < *altus* „înalt”.

Fam.: **altigráf** s.n. „altimetru care înregistrează în timpul zborului înălțimile atinse de avion” 1949 (LTR¹ I) < fr. *altigraphe* < *alti[tude]* „altitudine” + *-graphie* (< gr. *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”); **altimétric** adj. „de altimetrie” 1924–1925 (Anal. Dobr. 108) < fr. *altimétrique*; **altimetríe** s.f. „ramură a topografiei care se ocupă cu stabilirea altitudinilor punctelor de teren față de un nivel de referință” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *altimétrie* < *alti[tude]* „altitudine” + *-mètrie* (< gr. *-μετρία* < *μέτρον* „măsură”); **altimétru** s.n. „instrument cu care se măsoară altitudinea față de un nivel de referință” 1848 (Negulici, V.) < fr. *altimètre* < *alti[tude]* „altitudine” + *-mètre* (< gr. *μέτρον* „măsură”); **altitudinál** adj. „referitor la altitudine” 1937 (M. enc. agr. I, 663) < fr. *altitudinal*; **radioaltimétru** s.n. „instalație montată la bordul unui avion, care folosește undele radiofonice pentru a determina înălțimea la care se găsește avionul” 1949 (LTR¹ I, 85) < fr. *radioaltimètre*, rus. *radioaltimetr*.

Cf. **înált**, **altán**, **altéță**, **álthorn**, **álto**, **adolescént**, **adúlt**, **alimént**, **alúmn**, **coalescént**, **coalíție**, **exaltá**, **proletár**, **proliferá**.

ALTÍȚĂ s.f. „porțiune ornamentală în partea de sus a mânecilor iei – épaulette des chemises paysannes ornée de broderies” sec. XVII (doc. apud HEM I, 932), var. *látiiță*, *latiță*, *lătiiță* „colier de mărgelă”.

V.sl. **latica* (cf. bg., scr. dial. *latica*) Mihăilă, CELR, 143 sau scr. *latica* „petală; clin (la subțioara cămășii)” (înruđit cu *latak* „șesătură, stofă”, v.rus, ceh *lata*, pol. *lata* „petic”, rus *laty* „armură”, formație pe baza radicalului vb. v.sl. *latiti* „a prinde” Skok, ERHSJ II, 274, ESSJ), cu metateză CDED II, 2, DA, CADE, SDLR // Lat. *altitia* CDER 219 (inadmisibil deoarece rezultatul așteptat este **alteață*); dim. din **lat* „margine, căpătâi, umăr” < lat. *latus* „parte laterală a corpului, coastă”, (târziu și) „umăr” HEM I, 932 (care susține că termenii scr. provin din rom.).

Var. (Ban., SV Trans., V Olt.) *latiță* < scr. *latica*.

Fam.: **lățițar** s.n. (Ban., SV Trans., Munt.) „podoabă de mărgelile mărunte pentru gât” 1885 (var. *lătețăr*, H. VII, 8).

ALTMÍNTERI adv. „altfel – autrement” 1559–1560 (var. *aimíntre*, Cod. Bratul, 187), var. *aimínteri*, *almíntere*, *almínteri*, *almínterine*, *altmínte*, *amíntere*, *amíntre*.

Forma de bază *aimíntre* < lat. *aliā mente* „în alt chip” (cu folosirea ablativului lui *mens* „minte” în loc. adv. foarte răspândită în alte limbi romanice), cu *-r-* probabil prin contaminare cu **alitre* < *aliter* DA sau cu *-re* < *-libet* (folosit la formarea pron. și adv. nehot., care ar explica și sufixul adv. *-le*) S. Pușcariu, DR 3, 1922–1923, 403–405; forme cu *-mentre* pentru *-mente* apar și în v.ven., v.sp., pentru care Meyer-Lübke, RomGr II §627 sugerează infl. lui *duminterim* (> it. *mentre*, v.sp. *mientre*, v.fr. *dementre*). Formele ar. și mr. (cu *-a* adverbial: ar. *al'úmtrea*; mr. *l'umínterea*, *l'umíntrea*, v. infra) prezintă un *-u*-datorat probabil influenței lui *al'urea* „aiurea” (< lat. *aliubi* + *-re*), care poate explica și mutarea accentului în ar. (**al'úmtrea* > *al'úmtrea*) DDA.

Formele cu inițiala *alt-* sunt refăcute după *alt* și compusele cu *alt-* (*altceva*, *altcineva*), apărând abia la sf. sec. XVIII (*altmíntere* 1785, Sob. Hris.) HEM I, 934–935, DA // < lat. *alterā mente* CDED I, 167, TDRG, PEW 44, CDDE 1134, CADE, SDLR, DEX; lat. *aliā mente* contaminat cu *alterā mente* CDER 220.

Fam.: **aimíntrea** [ar. *al'úmtrea*; mr. *l'umínterea*, *l'umíntrea*] adv. „altminteri” 1521 (Doc. Î. 95), var. *aimínterea*, *aimíntirea*, *altmínterea*, *altmíntrea*, *amínterea*, *amíntirea* ← *aimíntre*, *altmínteri* (și alte var.) + *-a* adverbial; **aimínterile** adv. „altminteri” c.1650 (Anon. Car.), var. *almíntrele*, *altmíntrele*, *amíntele*, *amínterle*, *amíntrele* ← *aimíntre* (și alte var.); **aimínterilea** adv. „altminteri” 1592–1604 (Fl. d. 102^v), var. *almíntrelea*, *altmíntrelea*, (Ban.) *altmíntrenea*, *amíntrelea* ← *aimínterile*, *altmíntrele* (și alte var.) + *-a* adverbial.

Cf. **ainde**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicuántă**, **alt**, **mínte**.

ÁLTO s.m., adj. invar. „voce (de femeie sau de copil) cu timbru grav, situată ca registru între sopran și tenor, a doua voce ca înălțime; (despre instrumente) cu registru situat între sopran și tenor, (spec., rar) violă – alto” 1829 (CR, 258).

It. *alto*, propriu-zis „înalt” (< lat. *altus*). Cu sensul „violă” < fr. *alto*.

Fam.: **altíssimo** adv. „(cântat) foarte sus” 1909 (CDDG) < it. *altíssimo*; **altíst** s.m. „persoană cu voce de alto; instrumentist care cântă la violă” 1852 (Stamati, V. 36) < fr. *altiste*, germ. *Altist*; **altístă** s.f. „femeie cu voce de alto; instrumentistă care cântă la violă” 1898 (Enc. rom. I, 86) ← *altist*; **contrált** s.m. „bărbat cu voce de contralto” 1857 (var. *contraált*, Polizu, V.) < it. *contralto*; var. *contraalt* < germ. *Kontraalt*; **contráltă** s.f. „femeie cu voce de contralto” 1886 (Steinberg, D.), var. *contraáltă* ← *contralt* sau it. *contralta*; **contrálto** s.n. „voce feminină sau de copil cu registrul cel mai grav” 1836 (Gh. Asachi, în GTN, XIII) < it. *contralto* (< *contra* + *alto* „înalt”).

Cf. **înálț**, **altán**, **altéță**, **álthorn**, **altitudine**, **adolescént**, **adúlt**, **alimént**, **alúmn**, **coalescént**, **coalíție**, **exaltá**, **proletár**, **proliferá**.

ALTÓI¹ s.n. „vlăstar detașat dintr-o plantă mamă introdus într-o altă plantă pentru a-i îmbunătăți calitatea; (înv.) vaccin – greffon” 1646 (var. *ultoán*, Prav. Mold., glava X, 88), var. *altoáie* s.f., *altoán*, *altoánă* s.f., *altón*, *hultoán*, *hultoánă* s.f., *hultói¹*, *hultón*, *oltoán*, *oltói¹*, *oltón*, *ultoánă* s.f., *ultói*.

Magh. *olt(o)ván* (= *olt(o)vány* < *olt* „a altoi”) CDED II, 519, TDRG, DA, CADE, SDLR, Tamás, EW, 72, DEX, de unde formele cu *-n-*, care sunt mai vechi și predomină în Trans. Variantele cu *-i* (*altoi¹*, *hultoi*, *oltoi¹*, *ultoi*) se explică dintr-un **oltoń* (Munt.) < magh. *oltvány* (Tamás, EW, 72–73); formele cu *a-* inițial, explicabile prin disimilare (< *oltoi*, *olton*) Tamás, EW // Postverbal din *altoi²* CDER 221; var. *altoi* < magh. *oltó* „altoitor” (> **altău*, modificat pentru a fi diferențiat de pronumele *al tău*) HEM I, 937; cu sensurile „altoire; vaccin”, postverbal din *altoi²* DA (dar citatele nu susțin suficient existența unui substantiv abstract *altoi* diferit de *altoi¹*).

Fam.: **altoi²** vb. „a introduce o ramură a unei plante în țesutul alteia, stabilind astfel un contact între țesuturile lor generatoare pentru a da plantei altoite însușirile altoiului; (înv.) a vaccina” 1646 (var. *ultuí*, Prav. Mold., glava X, 88), var. *altuí*, *hultoí²*, *hultuí*, *oltoí²*, *oltoní*, *oltuí*, *ultói* < magh. *olt*, cu unele var. după *altoi* și variantele sale; **altoiálă** s.f. (abstr.) 1691–1697 (var. *altuiálă*, T. Corbea, D. 387), var. *hultuiálă*, *oltuiálă*, *ultoiálă* ← *altoi²*; **altoit** s.n. (abstr.) 1806 (Șincai, Economia, 127), var. *oltonít*, *ultoit* ← *altoi²*; **altoitór** s.m., adj. „(persoană) care altoiește, (înv.) care vaccinează” 1691–1697 (var. *altuitór*, T. Corbea, D. 262), var. *hultuitór*, *oltoitór*, *oluitór*, *ultuitór* ← *altoi²*; **altoitúră** s.f. „altoi¹, altoire” 1820–1830 (var. *hultuitură*, Conachi, S. A. 279), var. *oltoitură*, *oluitură*, *ultoitură*, *ultuitură* ← *altoi²*; **hultoian** s.m. (rar) „arbore altoit” 1909 (Vasiliu, Cânt.) ← *hultoí¹* (= *altoi¹*); **portaltói** s.n. „plantă pe care are loc operația altoirii” 1931 (CADE) ← *port³* + *altoi¹* (după fr. *port-greffé*); **realtoí** vb. „a altoi din nou” 1931 (part. *realtoit*, Ciaușanu, Gl.) ← *altoí²*.

ALTRUIȘM s.n. „dispoziția sufletească de a acționa dezinteresat în favoarea altora – altruisme” 1859–1869 (Heliade-Rădulescu, O.³ II, 825).

Fr. *altruisme*, format (probabil de Auguste Comte) după modelul lui *egoisme* pe baza fr. *autrui* „altul, altă persoană”, cu *-l-* după etimonul lat. al acestuia (lat. **altrui(us)*, forme flexionare târzii de gen. și dat. sg. ale lui *alter* „celălalt, (târziu) altul”).

Fam.: **altruist** adj. „care manifestă altruism” 1883 (Eminescu, O. XIII, 281) < fr. *altruiste*.

Cf. **alt**, **adultér**, **alterá**, **altercăție**, **altérn**, **laoláltă**, **aінде**, **aiúrea**, **álias**, **alibí**, **aliená**, **alicót**, **alicuántă**, **altmínteri**.

ALȚÁR s.n. (Țara Moșilor) „scriu (în care se păstrează documentele și banii) – armoire dans laquelle on garde les documents et l’argent” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 97).

Et. nes., posibil deformare a lui *arțar*, cu folosire metonimică ° // Et. nec. DA.

ALȚIÉR s.m. (hapax, Doine, 113) „nume de plantă – nom de plante” 1891 (Doine). Probabil var. a lui *arțar*, din motive prozodice.

ALUÁȘ s.m. (Sălaj) „lacheu, fecior în casă – laquais” 1890 (Vaida, Săl.).

Et. nes., probabil magh. *elős, elüös* „cel care merge în față” N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 1089 // Magh. *al* „sub, jos” + *-aş* (cf. magh. *alattas* „subaltern”) DA; magh. *lovás* „călăreț, călare” G. Giuglea, DR 3, 1922–1923, 1089, N. Drăganu, DR 6, 1929–1930, 245–246.

Cf. **aléu¹**, **alităú**.

ALUÁT [ar.; mr. *lq̣t*; ir. *aluát*] s.n. „pastă din făină amestecată cu apă și alte ingrediente (sare, grăsime, zahăr etc.), din care se prepară pâine și produse de patiserie; maia – pâte; levain” 1551–1553 (forma *aluvát*, Ev. sl.-rom. 45^v).

Lat. *alleuātum*, part. perf. al lui *alleuāre* „a ridica” (< *leuāre* „a ușura, a ridica” < *leuis* „ușor”), verb păstrat în it., v.fr., cat. (REW 359); pentru evoluția semantică „a (se) ridica” > „a dospî” la această bază verbală, cf. lat. *leuamentum* „ferment, maia” (> eng. *alvamaint* REW 4999), fr. *levain*, friul. *levam*, v.ven. *levame* „maia” (< lat. *leuāmen*) REW 4998, ret. *alvó, levá*, it. dial. de nord *le(v)a(t)*, nap. *levatə*, occ. *levat*, cat. *llevat* „aluat, maia” CDDE 1008, Densusianu, HLR I, 192, DA.

Fam.: **aluățél** [mr. *luțól*] s.n. „plămădeală”, s.m. nume de plantă (probabil varietate de Ophrys) c.1650 (var. *aloțél*, Anon. Car.), var. *alăuțél*.

Cf. ar. **alináre**, **alevín**, **elév**, **elevát**, **levánt**, **levátă**, **leviér**, **levitáție**, **luá**, **reliéf**, **basoreliéf**, **relevá**, **relevéu**, **ușór**.

ALUMÍNIU s.n. „metal ușor, ductil și maleabil, de culoare argintie, folosit în industrie și în tehnică – aluminium” 1862 (Pontbriant, D.), var. *aluminium*.

Fr. *aluminium* < engl. *aluminium*, termen creat de descoperitorul acestui element, chimistul englez Humphrey Davy în 1812, pe baza engl. *alumina* „oxid de aluminiu, alumină”, creat pe baza lat. *alumina*, pl. lui *alumen* „piatră-acră, alaun (sulfat dublu de aluminiu și potasiu)”, probabil întâi în fr. *alumine* (folosit de Guyton de Morveau în 1782).

Fam.: **aluminát** s.n. „sare în care alumina joacă rol de acid” 1871 (LM) < fr. *aluminate*; **alumină** s.f. „oxid natural de aluminiu” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 41) < fr. *alumine*, nume dat de chimistul francez Guyton de Morveau în 1782, pe baza lat. *alumen* „piatră-acră, alaun”; **aluminifér** adj. (despre terenuri, roci) „care conține aluminiu sau alumină” 1978 (DN³) < fr. *aluminifère*; **aluminizá** vb. „a acoperi suprafața unui metal cu un strat protector de aluminiu” 1953 (DT, în forma *aluminizáre*); **aluminós** adj. „care conține aluminiu sau compuși ai aluminiului” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 41) < fr. *alumineux*; **aluminotermie** s.f. „producere de temperaturi înalte prin reacția dintre pulberea de aluminiu și un oxid metalic” 1930 (Minerva) < fr. *aluminothermie*; **feroaluminíu** s.n. „aliaj de fier și aluminiu” 1950 (LTR¹ II) < fr. *ferro-aluminium*.

Cf. **alaún**, **algrafie**, **alunít**.

ALÚMN s.m. „(înv., Trans., Mold.) elev de internat; (rar, livr.) elev, discipol; (astăzi) absolvent, fost elev – (vieilli, Trans., Mold.) élève dans un internat; (livr., rare) disciple, élève; (aujourd’hui) ancien étudiant, ancien élève” 1851 (Stamati, D).

Germ. *Alumnus*, lat. neol. *alumnus* „elev” (inițial, „copil alăptat de doică, crescut de altcineva decât părinții naturali” < *alere* „a crește”). Cu sensul „absolvent” < engl. *alumnus*, (pl.) *alumni*.

Fam.: **alumnát** s.n. (înv.) „internat școlar (în Germania și în Statele Unite ale Americii)” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < germ. *Alumnat*; **alúmnă** s.f. 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.); **alumnéu** s.n. (înv.) „internat, pension (în Imperiul Habsburgic)” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < germ. *Alumneum*.

Cf. **adolescânt**, **adúlt**, **alimént**, **altán**, **altéță**, **álthorn**, **álto**, **alitudíne**, **coalescânt**, **coalțițe**, **exaltá**, **ínált**, **proletár**, **proliferá**.

ALÚNĂ [ar. și *lúnă*²; mr. *lună*²; ir. *alúre*] s.f. „fruct comestibil al unui arbust din familia betulaceelor – noisette” 1691–1697 (T. Corbea, D. 4).

Lat. **abellōna* = *abellāna* (*nux*), propriu-zis „nucă de Abella (oraș în Campania)”, panrom. REW 17.

Fam.: **alún**¹ [ar. (*a*)*lún*; mr. *lun*; ir. *alúr*] s.m. „arbust din familia betulaceelor” 1525 (top. *Alun*, DERS) ← *alună* (der. regresiv); **aluná** vb. (rar, înv.) „a holba ochii” 1887 (Contemporanul VII, 470); ar. **alunáme** s.f. (col.) 1906 (Dalametra) ← *alun*¹; **alunár**¹ s.n. „tufă de alun” 1825 (LB) ← *alun*¹; **alunár**² s.m. „vânzător de alune; gaiță de munte; mic șoarece de pădure” 1883 (Marian, Orn. II, 407); **alunás** s.m. (dim.; cor. pop.) 1887 (HEM I, 947) ← *alun*¹; **alunát** s.n. (col., rar) 1906 (Țiplea, P. P. 62) ← *alun*¹; **alunăreasă** s.f. 1907 (DA) ← *alunar*²; **aluneá** [ar.] s.f. „alună; aluniță; (pl. *alunéle*) coada-șoricelului, baraboi” 1892 (Hodoș, P. P. I, 32); **aluneásca** s.f.art. (cor. pop.) 1955 (DLRLC); **alunél** s.m. (dim.; cor. pop.) 1852 (Alecsandri, O. III, 370) ← *alun*¹; **alunét** s.n. (col.) 1825 (LB) ← *alun*¹; **alunícă** s.f. „alună mică; aluniță” 1792-1793 (Predetici, D. II, 83); **alunís** s.n. (col.) 1529 (top. *Aluniș*, DERS) ← *alun*¹; **alunítă** s.f. „mică excrescență pigmentată pe piele” 1839 (Vaillant, V.) ← *alună* TDRG, DA, DEX // bg. *lunica* S. Pușcariu, DR 1, 1920–1921, 225, SDLR; ← *alunică* ← *lună* CADE; **aluníu** adj. „de culoarea alunei” 1841 (Poenaru – Aaron – Hill, V. II, 238); **alunúc** s.m. (dim.) 1894 (Șez. III, 156) ← *alun*¹; **alunúță** s.f. (dim.) 1894 (Șez. III, 63); mr. **luníčcá** s.f. (dim.) 1935 (Capidan, Megl. III).

ALUNECÁ [ar. *alunicăre*, *arunicăre*; mr. *luricári*] vb. „a-și pierde echilibrul călcând pe o suprafață lucioasă; a se mișca lin pe o suprafață, fără a întâmpina vreo rezistență; a cădea pierzându-și echilibrul; (despre obiecte) a se deplasa de la locul unde era așezat, fixat, susținut; (înv., refl., în var. *lunecá*) a păcătui, a greși – glisser; (vieilli, réfl.) pécher” c.1500 (forma *lunrecăre*, Psalt. Hur. 47^v), var. *lunecá*.

Lat. *lūbricāre* „a face alunecos; a fi alunecos” (< *lūbricus* „alunecos”), cf. v.fr., fr. dial. REW 5132, de unde **lureca* (cf. mr. *luricári*), cu *-n-* apărut prin disimilarea lichidelor, cf. *asemănare*, *suspînare* Avram, NR, 151.

Fam.: **alunecát** s.n. (abstr.) c.1500 (var. *lunecát*, forma *lunrecát*, Psalt. Hur. 100^v); **alunecătór** adj. „care alunecă”, s.n. „piesă mobilă, la unele mașini și aparate, care se deplasează prin alunecare” 1643 (var. *lunecătór*, Varlaam, Caz. 337^v); **alunecătúrá** [ar. *arunicătúrá*] s.f. (abstr.) 1688 (Biblia, 933); **alunecós** [ar. *arunicós*; mr. *luricós*] adj. „pe care se alunecă ușor; care alunecă ușor; (fig.) nestatornic, pe care nu te poți baza, ipocrit” c.1500 (var. *lunecós*, forma *lunrecós*, Psalt. Hur. 28^v); **alunecúș** s.n. „loc alunecos, ghețuș; (rar) alunecare” 1673 (var. *lunicúș*, Dosoftei, Ps. 126), var. *lunecúș*.

Cf. **lúbric**, **lubrifíá**.

ALUNGÁ vb. „a obliga pe cineva să părăsească un loc, a izgoni – chasser” 1680 (Dosoftei, Psalt. sl.-rom. 266).

Lat. **allongāre* (= *ēlongāre* „a alungi, a prelungi; a îndepărta, a se depărta” < *longus* „lung”, *longē* „departe”), cf. v.it., fr., occ. REW 2853.

Fam.: **alungát** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **alungătór** adj. „care alungă” 1886 (Vlahuță, S. A. II, 55); **alungătúrá** s.f. (abstr.) 1909 (CDDG).

Cf. **lung**, **alónjă**, **elongăție**, **longănim**, **longeviv**, **longitudine**, **prolongăție**, **șezlóng**.

ALUNÍT s.m. „sulfat natural hidratat de aluminiu și potasiu, alb-gălbui, sticlos, utilizat la prepararea unor vopsele, medicamente etc. – alunite” 1898 (Enc. rom. I), var. *alunită* s.f.

Fr. *alunite* < *alun* „alaun” < lat. *alūmen*.

Cf. **alaún**, **aluminíu**.

ALÚRĂ s.f. „fel de a se mișca, înfățișare – allure” 1896 (ȘDU¹).

Fr. *allure* < *aller* „a merge” < lat. târziu **amlāre* < *ambulāre* „a umbla” (moștenit în rom. *umbla*).

Cf. **umblá**, **alée**, **ambulácru**, **ambulánt**, **dánă**¹, **funambúl**, **noctambúl**, **plimbá**, **preambúl**, **somnambúl**.

ALURGHÍDĂ s.f. (Mold., înv.) „manta de purpură – manteau de pourpre” 1682 (Dosoftei, V. S. sept. 146^v), var. *alorghídă*.

Ngr. *αλουργίδα* < v.gr. *αλουργίς*, *-ίδος* < *αλουργής* „de purpură”, propriu-zis „făcut cu un produs al mării” < *άλο-* (< *ἄλς* „sare; mare”) + *-εργής* „făcut, produs” (< **werg-*, cf. *ἔργον* „lucru, lucrare”, *ἔρδειν* „a face, a produce”, *-οργός* „lucrător”).

Cf. **aliét**, **halo**², **halogén**, **energíe**, **ergo-**, **-ergíe**, **orgán**, **órgă**.

ALUVIÚNE s.f. „material format din mâl, nisip și pietriș, transportat de apele curgătoare – alluvion” 1851 (var. *alúvie*, Stamati, D), var. (în v.) *aluvión* s.n.

Lat. neol. *alluio*, *-onem* (< *alluere* „a uda, a scălda” < *ad-* + *lauere* (= *lauāre*) „a spăla”), fr. *alluvion*.

Fam.: **aluviál** adj. „format din aluviuni” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *alluvial*; **aluvionár** adj. „format din aluviuni” 1904 (Enc. rom. III, 454) < fr. *alluvionnaire*; **aluvionáre** s.f. „formare de aluviuni” 1915 (Vâlsan, O. A., 229) < fr. *alluvionnement*, cu echivalarea sufixului; **alúviu** s.n. (geol., înv.) „a doua perioadă a erei cuaternare (holocen)” 1930 (Minerva) < germ. *Alluvium* < engl. *alluvium* < lat. *alluuium* „aluviune” (< *alluere*), nume dat de geologul britanic William Buckland în 1823 pentru a desemna perioada de după potopul biblic, caracterizată prin aluviuni.

Cf. **abluțiúne**, **colúviu**, **delúviu**¹, **dilúá**, **dilúviu**, **elúviu**, **la**³, **lavábil**, **lavabóu**, **loțiúne**, **prolúviu**, **spălá**.

ALÚZIE s.f. „cuvânt sau expresie prin care se face indirect referire la cineva sau ceva, apropo – allusion” 1823 (var. *aluzión* s.n., Vânav, F. 142^r; forma *alúzie*, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 40), var. (în v.) *aluziúne*.

Fr. *allusion*, împr. din lat. *allusio*, *-onem* „joc, glumă; joc de cuvinte, aluzie” < *alludere* „a se juca, a glumi, a face aluzie la” < *ludere* „a se juca”.

Fam.: **aluzív** adj. „care conține o aluzie” 1926 (scris *alusív*, V. rom. 49) < fr. *allusif*.

Cf. **deluzoríu**, **eludá**, **ilúzie**, **lúdic**, **prelúdiu**.

ALVĂLÚC s.n. (Ban.) „aldămaș – vin du marché” 1909 (var. *alvalúcă* s.f., CDDG), var. *alvalúc*, *alvălúcă* s.f., *arvălúc*, *arvălúcă* s.f.

Scr. *halvaluk*, inițial „bani de cumpărat halva” < tc. *helvalık* < *helva* „halva” Gămulescu, ES, 80.

Cf. **halvá**.

ALVEÓLĂ s.f. „(geol., bot., anat., arhit.) cavitate mică, (spec.) cavitate sferică în maxilar, în care crește dinte; celulă din fagurele de miere; intrând format prin retragerea de la aliniamentul unei artere de circulație – alvéole” 1843 (Kretzulescu, A. 109).

Fr. *alvéole*, împr. din lat. *alveolus*, dim. lui *alveus* „albie (de spălat); albie a unui râu”.

Fam.: **alveolár** adj. „referitor la alveole; care prezintă alveole; (lingv., despre sunete) care se articulează cu limba lipită de alveolele gingiei interioare de sus” 1843 (var. *alveolér*, Kretzulescu, A. 109) < fr. *alvéolaire*; **alveolát** adj. „cu alveole” 1907 (DA) < fr. *alvéolé*; **alveolítă** s.f. „inflamație a alveolelor” 1937 (M. enc. agr. I, 653) < fr. *alvéolite*.

Cf. **álbie**¹, **albínă**, **alvín**.

ALVÍN adj. (med.) „relativ la abdomen, la intestin – alvin” 1907 (DA).

Fr. *alvin*, împr. din lat. *alvinus* „care are diaree” < *aluus* „burtă, cavitate abdominală; stup”.

Cf. **álbie**¹, **albínă**, **alveólă**.

AMÁ interj. (Munt., Olt., Ban.; înv.) „Zău că...! Zău așa! – Ma foi! En vérité! En voilà!”, conj. „în schimb, însă – mais, toutefois” 1814 (var. *amán*² conj., Țichindeal, F. 110), var. *áma*.

Tc. *am(m)a* „dar, totuși; într-adevăr, zău”, posibil și prin ngr. *amá* DA, bg., scr. *ama* Suci, IT II, 43. Forma *aman*², întâlnită doar la Țichindeal, pare a fi o confuzie între *ama* și *aman*¹ DA.

AMÁBIL adj. „prietenos, politico – aimable” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 58¹).

Fr. *aimable*, lat. neol. *amabilis* < *amare* „a iubi, a-i plăcea”.

Fam.: **amábile** adv. (muz.) „grațios” 1905 (Tim. Popovici, D. M.) < it. *amabile*; **amabilitate** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 42) < fr. *amabilité*, lat. neol. *amabilitas*, -atem; **neamábil** adj. „care nu este amabil” 1987 (LR, nr. 4-6, 577).

Cf. **amánt**, **amatór**, **amiábil**, **amíc**, **amór**.

AMALGÁM s.n. „aliaj de mercur cu alt metal; amestec de elemente disparate – amalgame” 1837 (J. Cihac, I. N. 411), var. (înv.) *amalgámă* s.f.

Fr. *amalgame* < lat. med. *amalgama* (inițial, termen de alchimie) < arab ‘*amal al jama’a* „acțiune a uniunii (carnale)”, pe baza analogiei făcute de alchimiști între combinarea mercurului cu metalele și uniunea carnală, cu -g- pentru -j- datorat redării grafice a lui -j- arab prin -g- TLF.

Fam.: **amalgamá** vb. „a alia mercurul cu alt metal; a face un amestec din elemente disparate, eterogene” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 42) < fr. *amalgamer*; **amalgamáție** s.f. (înv.) „amalgamare” 1837 (J. Cihac, I. N. 412), var. *amalgamațiúne* < fr. *amalgamation*.

AMÁN¹ interj. „Îndurare! Iertare! – Misericorde! Grăce! Pardon!” 1743 (Neculce, L. 629).

Tc. *aman* < pers. *amān* „siguranță, pace, protecție” < arab *amān* (format pe radicalul vb. *amuna* „a fi de încredere”).

Fam.: **amán-zamán** interj. (Munt.; înv.) „Îndurare! Iertare” 1901 (var. *amánz-amánz*, Rădulescu-Codin, M.) < tc. *aman zaman [dilemek]* „(a cere) milă”.

Cf. **amanét**.

AMÂNDEA interj. (Mold.; înv.) „Fuga! Repede! – Sus à (ou sur) quelqu’un! Vite!” 1833 (Săulescu, Gram. rom. I, 170), var. *amandea*.

Tc. *amade* „gata, pregătit” ȘIO II/1, 19, DA, CADE, DEX, Suci, IT II, 44 // Tc. *hemende* „imediat” CDER 229; tc. **yagmande* HEM I, 987, SDLR.

Fam.: **amândilea** adv. „în fugă, năpustindu-se” 1893 (var. *amândela*, Rudow, T. L., 381), var. *amândila*.

AMANDÍNĂ s.f. „prăjitură cu cremă de ciocolată și (inițial) migdale – amandine; sorte de gâteau au chocolat” 1949 (LTR¹ I, s.v. *conglutină*).

Fr. *amandine*, substantivare a femininului adj. *amandin* „de migdale” < *amande* „migdală” < lat. târziu *amandula* < *amygdala* < gr. *ἀμυγδάλη*.

Cf. **amigdălă**, **amigdaléu**, **migdál**.

AMANÉT s.n. „gaj, garanție – gage, nantissement” 1594 (var. *amanát*, Doc. Î., 193), var. (înv.) *emanát*, *emanét*.

Tc. *amanet* (= *amanet* < pers. *amānat* „gaj, încredere, siguranță” < arab *amāna* „încredere”, pl. *amānāt*, format pe radicalul vb. *amuna* „a fi de încredere”), ngr. *αμανέτι* (= *αμανότι*).

Fam.: **amanetá** vb. „a pune ceva ca amanet, a da în gaj” 1833 (Doc. Bârl. IV, 310), var. (înv.) *amanetá*; **amanetár**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care primește ceva ca amanet” 1833 (Cod. Calimach, apud ȘIO II/1), var. (înv.) *amanetár*; **amanetari** vb. (înv., rar) „a amaneta” 1866 (I. Ionescu, D. 267); **amanetarisí** vb. (înv.) „a amaneta” 1835 (Uricariul, VIII, 141/26); **amanetarisitór** s.m. (înv.) „amanetar” 1909 (CDDG) ← *amanetarisí*; **amanetát** s.n. (abstr.) 1909 (CDDG) ← *amaneta*; **amanetatór** s.m. „amanetar” 1833 (Cond. Calimach, apud ȘIO II/1) ← *amaneta*.

Cf. **amán**¹.

AMÁNT s.m. „bărbat care întreține relații de dragoste cu cineva în afara căsătoriei – amant” 1794 (Calend. Viena, 29), var. (înv.) *amánte*.

Fr. *amant* „iubitor; amant”, inițial formă de part. prez. a v.fr. *amer* (= *aimer*) „a iubi” < lat. *amare*. Var. *amante* < it. *amante*.

Fam.: **amántă** s.f. „femeie care întreține relații de dragoste cu cineva în afara căsătoriei” 1794 (Calend. Viena, 28) < fr. *amante*; **amá** vb. (înv., livr., mai ales în part. *amát*) „a iubi” 1794 (Calend. Viena, 29) < lat. neol. *amare*.

Cf. **amábil**, **amatór**, **amiábil**, **amíc**, **amór**.

AMÁR [ar.; mr. (*ãn*)*már*; ir. *amâr*] adj., s.n. „care are gustul fierii, al pelinului, al chininei; (fig.) neplăcut, chinuitor; tristețe, necaz; (urmat de prep. *de*) cantitate mare, mulțime – amer; amertume; beaucoup de” 1430 (top. *Amarul*, DERS).

Lat. *amārus*, cf. it., ret., fr., occ. REW 406.

Fam.: **amarétto** s.n. „lichior italian cu aromă de migdale” 2005 („Unica”, XII, p. 156, în DCR³) < it. *amaretto*; **amárníc** adj., adv. „crunt, cumplit, grozav; (înv.) vrednic de milă, amărât” 1620 (var. *márníc*, Moxa, 9^f); ar. **amărăme** s.f. „amărăciune” 1906 (Dalametra); **amărăciós** adj. (înv.) „amărui” 1691–1697 (T. Corbea, D. 23), var. *amărăciós* < lat. **amāritiōsus* (< *amāritia*, păstrat în ar. *amāreață*) PEW 74 sau ← *amar* sau ← *amărî* DA, CADE, CDER 233; **amărăciúne** [ar. *amărăciúni*; mr. *mărăciúni*] s.f. (abstr.) c.1500 (Psalt. Hur. 93), var. (înv.) *amărăciúne*, *amāriciúne* ← *amar* sau ← *amărî*; **amărălúță** s.f. „plantă din familia gentianaceelor” 1872 (Baronzi, L. 225) ← *amărea* sau ← *amăreală*;

amărășteán s.m. „(rar) locuitor din Amărăști; (fam.) amărât, sărăntoc” 1984 (SCL, 193; cu sensul fam., 1990, Voicu Bugariu, „August – decembrie”, 288) ← top. *Amărăști*, cu sensul fam. prin asociere cu *amărât*; **amărățaciúne** s.f. „plantă erbacee cu tulpină înaltă și cu flori galbene” 1939 (Simionescu, Fl. 94) ← *amărât*; **amărăme** [ar.] s.f. (înv.) „amărăciune” 1566 (Coresi, L. 229), var. *amărime*; **amărât, -ă** adj., s.m., s.f. „trist, mâhnit; sărac” 1581 (Coresi, Ev. 27) ← *amări*; **amărâtór** adj. (înv.) „care provoacă nechez, amărăciune” 1581 (Coresi, Ev. 342) ← *amări*; **amărătúrá** [mr. *mărătúră*] s.f. (înv., abstr.) 1680 (Dosoftei, Psalt. sl.-rom. 198) ← *amări*; **amăreá** s.f. (bot.) „*Carduus marianus*” 1825 (LB); **amăreálă** s.f. „gust amar; (bot.) *Polygala vulgaris*” 1784 (var. *amărálă*, Micu, Înv. 62) ← *amări* sau ← *amar*; ar. **amăreáță** s.f. (abstr.) 1813 (Boiagi, Gram., apud Pascu, Sufixe) < lat. *amāritia* (= *amāritiēs*) PEW 76, CDDE 54, Pascu, Sufixe, 30, cf. it., ret., occ. REW 403; **amărel** adj. (dim.) 1872 (Baronzi, L. 225); **amărie** s.f. (hapax, Alecsandri, O. VI 432) „amărăciune” 1857, creație din motive prozodice DA; **amăriu** adj. „cu gust ușor amar” 1872 (Baronzi, L. 225); **amări** [ar.] vb. „a căpăta sau a face să capete gust amar; a (se) întrista, a (se) supăra, a (se) mâhni” 1573–1578 (var. *amări*, Psalt. Sch. ed. Candrea, 93) < lat. **amārire*, *amāreŕescere* PEW 75, REW 400, DA // ← *amar* CDED I, 4, HEM I, 999, CDER 233; **amărnícít** adj., adv. (Mold.) „amarnic” 1924 (Snoava II, 175) ← **amārnici* ← *amarnic*; **amăruí** adj. „cu gust ușor amar” 1882–1897 (Sima, S. A. Moț. 92); **amărúș** s.m. (bot., Buc.) „călin” 1862 (Alth, „Hauptbericht f. Bucovina”, p. 91, apud HEM I, 1036); **amărúț** adj. (dim.) 1872 (Baronzi, L. 225); **amărúță** s.f. (bot.) „amărăluță; iarba-gaiei” 1879–1883 (Brandza, Fl. 310); mr. **mărós** „amar” 1935 (Capidan, Megl. III).

AMARÁ vb. „a lega o ambarcațiune, cu un cablu, de țarm sau de altă navă – amarrer” 1906 (Alexi, DRG²).

Fr. *amarrer* < ol. medie *marren* (pentru prefix, TLF presupune un ol. **aenmarren*).

Fam.: **amaráj** s.n. (abstr.) 1894 (Alexi, DRG) < fr. *amarrage*; **amără** s.f. „parâmă” 1896 (ȘDU¹) < fr. *amarre*.

Cf. **demará**.

AMARÁNT s.m. „plantă erbacee cu inflorescență în formă de spic, cu flori mici, purpurii, galbene sau albe; colorant roșu-albăstrui obținut din această plantă; lemn de culoare violacee, provenit de la un arbore tropical din familia leguminoaselor – amarante” 1826 (Alexi, Gram. 236), var. *amarántă* s.f.

Fr. *amarante*, lat. savant *amarant(h)us* < gr. *ἀμάραντος* „care nu se ofilește; amarant” < *ἀ-* privativ + *μαραίνειν* „a se ofili, a (se) distruge”; grafiile cu *-th-*, după gr. *ἄνθος* „floare”; termenul a fost aplicat, în franceză, unui soi de lemn datorită asemănării culorii acestuia cu cea a florilor de amarant.

Fam.: **amarantacée** s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante erbacee cu frunze întregi, alterne sau opuse, cu flori unisexuate sau hermafrodite, grupate în inflorescențe” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *amarantacée(s)*, lat. savant *Amaranthaceae*.

AMARILIDACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante erbacee monocotiledonate, de obicei cu bulb și cu ovar inferior, din care fac parte crinii – amaryllidacée” 1910 (Bianu, D. S. 802).

Fr. *amaryllidacée(s)*, lat. savant *Amaryllidaceae* < *Amaryllis*, *-idis* „crin de cameră” < n.pr. *Amaryllis*, păstorită cântată în Eclogele lui Vergilius (< gr. *Ἀμαρυλλίς*, *-ίδος*, personaj al lui Theocrit).

Fam.: **amarilidée** s.f. „amarilidacee” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *amaryllidée*.

AMĂSĂ s.f. (Mold.) „soi de corcodușă vânăță – fruit du prunier cerise” 1939 (SDLR), var. *amânsă*.

Et. nec. // Ngr. *αμάς* „coajă de nucă” SDLR.

AMATÓR, -TOÁRE adj., s.m., s.f. „(persoană) căreia îi place ceva, care are predilecție sau pasiune pentru ceva; persoană care se ocupă cu o meserie, cu o artă, cu o disciplină, fără a avea o pregătire profesională adecvată – amateur” 1829 (CR, 48).

Fr. *amateur*, inițial „iubit de”, împr. din lat. *amator* < *amare* „a iubi, a-i plăcea”.

Fam.: **amatorism** s.n. „practicare a unui sport, a unei arte sau a unei meserii ca amator” 1922 (Barnoschi, D. R. 272) < fr. *amateurisme*; **amatoristic** adj. „neprofesionist, făcut de un amator” 1958 (V. rom., nr. 12, 102); **cinematór, -toáre** adj., s.m., s.f. „cineast amator; cinefil” 1961 (Contemp., 17 nov., p. 5, în DCR³) ← *cine*³- + *amator*; **cinematörism** s.n. (abstr.) 1961 (Contemp., 17 nov., p. 5, în DCR³) ← *cineamator*; **radioamatoáre** s.f. 1978 (DN³) ← *radioamator*; **radioamatór** s.m. „persoană care, ca amator, stabilește legături între o stație de radio proprie și o stație de radio străină” 1966 (DER IV, s.v. *radioamatorism*) < *radio-amateur*, germ. *Radioamateur*; **radioamatorism** s.n. (abstr.) 1966 (DER IV) ← *radioamator* sau < fr. *radioamateurisme*.

Cf. **amábil, amánt, amiábil, amíc, amór**.

AMAURÓZĂ s.f. (med.) „diminuare sau pierdere a vederii – amaurose” 1842 (var. *amavrosis*, Huboți, Î. 23; forma *amauroză*, 1851, Fătu, D. 39).

Fr. *amaurose* < gr. *ἀμαύρωσις* < *ἀμαυροῦν* „a întuneca, a face să dispară” < *ἀμαυρός* „întunecat, greu de distins, obscur, orb”. Var. *amavrosis* < ngr. *αμαύρωσις*.

AMAZOÁNĂ s.f. „femeie aparținând unui trib războinic legendar, din care erau excluși bărbații – Amazone” 1693 (FN, 21), var. (înv.) *amazonă*.

Lat. neol. *Amazon*, pl. *-ones* (< gr.), gr. neol. *Ἀμάζων*, pl. *Ἀμάζονες* (posibil, la origine, numele unui trib iranian, **ha-mazan-* „războinici”, cf. pers. *hamazakaran* glosat de Hesyhios ca „a purta război”), ulterior și fr. *amazone*.

Fam.: **amazoneán** adj. (înv.) „referitor la amazone” 1691–1697 (T. Corbea, D. 16^v).

Cf. **amazonián, amazonít**.

AMAZONIÁN adj. „referitor la regiunea fluviului Amazon, din regiunea fluviului Amazon – amazonien” 1968 („Natura”, seria geografie-geologie, 88).

Fr. *amazonien* < top. *Amazonie* < sp. (*Rio de las Amazonas*, propriu-zis „fluviul amazoneilor”, nume dat acestui râu de exploratorul Francisco de Orellana, posibil prin interpretarea unui cuvânt băștinaș prin etim. pop.

Cf. **amazoánă, amazonít**.

AMAZONÍT s.n. „varietate de feldspat verde-albăstrui – amazonite” 1898 (Enc. rom. I), var. *amazonită* s.f.

Fr. *amazonite*, format de la numele fluviului Amazon.

Cf. **amazonián, amazoánă**.

AMĂGÍ vb. „a înșela, a ademeni – décevoir, duper, leurer” 1582 (PO, Exod 22.16).

Lat. **ammagīre* Densusianu, HLR I, 200, CDDE 52, CADE, SDLR, Mihăescu, IG, 54, DEX < gr. *μαγεύειν* „a face vrăji” (< *μάγος* „mag, preot la perși, vrăjitor” < v.pers. *maguš*, inițial etnonim) Densusianu, HLR I, 200, CDDE 52, DA („gr. *μαγεύειν* intrat în limbă înainte de prefacerea lui -g- în -ǵ-”), CADE, SDLR, Mihăescu, IG, 54, CDER 227 (care presupune ca intermediar lat. **magīre/*magāre*), sau derivat în lat. din *magīa* „magie” (< gr. *μαγεία*), *magus* „mag, vrăjitor” (< gr. *μάγος*) °. Alte verbe romanice ce ar putea fi de dată latină sunt sic. *ammagari* „a vrăji” (< lat. **ammagāre*) și log. *ammayare* „a vrăji” (< lat. **ammagiāre*) CDDE 52, Mihăescu, IG, 54 (însă forma log. este considerată de Wagner, DES ca derivată din *mayia* < lat. *magīa*) // ← **māgi* < m.gr. *μαγεύειν* HEM I, 1008–1009 (care susține că este mai probabilă intrarea cuvântului în perioada bizantină, ceea ce ar fi valabil și pentru sic. *ammagari*; totuși, fonetismul formei române indică pătrunderea într-o fază de limbă considerată, convențional, ca aparținând latineii); magh. *ámítgat*, *ámít* CDED II, 542.

Fam.: **amăgeală** s.f. (abstr.) 1654 (GCR I, 171); **amăgelnic** adj. (înv.) „amăgitor” 1698 (Cantemir, D. 3^v) ← *amāgi* sau ← *amāgeală*; **amăgeu** s.m., adj. (înv.) „impostor, șarlatan; iluzoriu” 1643 (Varlaam, Caz. 131), probabil împrumut vechi al unui gr. **μαγεύς* „vrăjitor” < *μαγεύειν* HEM I, 1001 („gr. *μαγευ[τής]*”) TDRG¹, DA, SDLR (gr. *μαγεύς* „frământător de pastă”, contaminat cu *μαγευτής* „vrăjitor”), cu *a-* după *amāgi* SDLR // ← *amāgi* CDDE 35, CADE (problematic din cauza lipsei unui sufix vechi *-eu*); **amăgiăș** s.n. (hapax, Șez. I, 34) „amăgire” 1892; **amăgie** s.f. (înv., abstr.) 1620 (Moxa, C. 93^v); **amăgișag** s.n. (Buc., abstr.) 1905 (DDRF²); **amăgít** s.n. (abstr.) 1885 (Jarník – Bârseanu, D.); **amăgítór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. „care amăgește, iluzoriu; (s.f., Mold.) pasăre care imită cântecul altor păsări pentru a le prinde și a le mânca, berbecel” 1643 (Varlaam, Caz. 29); **amăgítórésc** adj. (înv.) „de amăgitor” 1705 (Cantemir, I. I. 534) ← *amāgitor*; **amăgíturá** s.f. (înv., abstr.) 1628 (doc. apud HEM I, 1014); **autoamăgi** vb. refl. „a se amăgi pe sine” 1954 (Studii, nr. 2, 116) ← *auto*¹- + *amāgi*; **dezamăgi** vb. „a face pe cineva să-și piardă speranțele, iluziile în legătură cu o persoană sau un lucru” 1786–1788 (Gherasim, Șt. stihii, 7^v), var. (înv.) *disamăgi*, calc după fr. *désillusionner*, germ. *enttäuschen* ° (SDLR: „după *deziluziona*”); **dezamăgítór** adj. „care dezamăgește” 1862 (Pontbriant, D.) ← *dezamāgi*; **neamăgeu** adj. (hapax, M. Costin, N. M. 246; notat în mod eronat în DLR ca *neamăgeț*) „care nu amăgește” 1686–1691 ← *ne-* + *amāgeu*; **sinamăgi** vb. refl. (înv., Trans.) „a se înșela pe sine” 1900 (Barcianu, D.), calc după germ. *selbsttäuschen* °.

Cf. **mag**.

AMĂNDÓI [ar. *amindó(i)l'i*; ir. *amindó(i)*] num. „și unul și altul, cei doi – (tous) les deux” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 24^l).

Lat. **aminduī* < *ambī duī* (= *ambō duō*, cu regularizarea flexiunii) panrom. LEI 585–586, REW 411; forma **aminduī*, **aminduōs* (cu nazalizare progresivă) păstrată și în v.it. *amendue*, eng. *amenduos*.

Fam.: ar. **șamindó(i)** [mr. *șámi(n)doi*, *șími(n)doi*] num. „amândoi” 1905 (Papahagi, Basme, 706), var. *șamișdól'i*, *șandó(i)*, *șimindól'i* ← *și*¹ + *amindo(l)i* (de unde s-a extras un el. de comp. *șamin-*, *șamiș-*, care formează numerale colective).

Cf. **doi**, **îmbi**, **âmbii**, **ambidéxtru**, ar. **șamin-**.

AMBALÁ vb. „a împacheta; a face un motor să depășească turajia normală; (refl.) a se lăsa în voia unei emoții puternice (mânie, entuziasm etc.), a se agita, (înv., despre cai) a scăpa din frâu – (s')emballer” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 395).

Fr. *emballer* (< *balle* „pachet, balot”, împr. francic, cf. v.germ. de sus *balō* (= germ. *Ballen*) „balot, pachet”, înrudit cu *Ball* „minge, sferă, glob”), cu sensul „a scăpa din frâu” (de unde „a se lăsa în voia unei emoții”) probabil dezvoltat de la sensul „a băga în trăsura, (refl.) a porni cu trăsura”.

Fam.: **ambaláj** s.n. „material sau obiect în care se împachetează ceva” 1846 (AR, nr. 37, p. 146, col. 2), var. (înv.) *ambalágiu* < fr. *emballage*; **ambalát** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **ambalátor, -toáre** s.m., s.f., adj. „(persoană) care se ocupă cu ambalarea produselor” 1933 (Nom. prof. 90); **dezambalá** vb. „a scoate ambalajul; a face ca un motor ambalat să revină la turația normală; (refl.) a se potoli” 1978 (DN³) < fr. *déemballer*; **preambalá** vb. „a ambala mărfuri înainte de vânzarea lor” 1970 (Scânteia, nr. 8, 385); **reambalá** vb. „a împacheta din nou” 1930 (DA s.v. *colet*).

Cf. **bal**², **balón**¹, **balót**, **báschetbal**, **baseball**, **fótbál**, **hándbal**.

AMBARASĂ vb. (rar, mai ales în part. *ambarasát*) „a pune în încurcătură, a deranja – embarrasser” 1870 (part. *ambarasát*, Bolliac, S. II, 327).

Fr. *embarrasser* < sp. *embarazar* „a împiedica, a deranja” < leonez sau ptg. *embaraçar* < *baraça* „laț, cordon”, *baraço* „coardă făcută din păr de animal, laț”, termen preroman.

Fam.: **ambarasánt** adj. (rar) „deranjant” 1894 (Alexi, DRG) < fr. *embarrassant*.

Cf. **debarasá**, **debará**.

AMBARDÁ vb. (despre nave) „a se îndepărta brusc de la drumul urmat, în mod involuntar, din cauza curenților marini sau a vântului – embarder” 1909 (CDDG).

Fr. *embarder* < occ. *embarda*, propriu-zis „a se împotmoli” < *bard*, *bart* „noroi”.

Fam.: **ambardée** s.f. (abstr.) 1909 (CDDG) < fr. *embardée*.

AMBASÁDĂ s.f. „reprezentanță diplomatică pe lângă guvernul unei țări străine – ambassade” 1837 (Negruzzi, O. III, 177).

Fr. *ambassade* < it. *ambasciata* < v.occ. *ambayssada* < *ambaissa* < lat. med. *ambascia* „serviciu, sarcină” < **ambactia*, împr. germanic, cf. got. *andbahti* „sarcină”, v. germ. de sus *ambahti* < *andbahts* (got.), *ambaht* (v. germ. de sus) „servitor” < celtic *ambacto-* „sclav” (transcris în lat. în forma *ambactus*).

Fam.: **ambasadoáre** s.f. „reprezentantă diplomatică; (înv.) soție de ambasador” 1907 (DA) ← *ambasador*; **ambasadór** s.m. „reprezentant diplomatic cu rangul cel mai înalt; persoană trimisă cu o misiune specială pe lângă un stat sau un for internațional; (fam.) persoană trimisă pe lângă cineva cu o anumită însărcinare” 1794 (var. *ambașadór*, Văcărescu, Ist.), var. (înv.) *ambasadóre*, *ambașator* < fr. *ambassadeur*; var. *ambașator*, *ambașador* < it. *ambasciatore*, (înv.) *ambasciadore* (< occ. *ambaissador*); **ambasadoreasă** s.f. (înv.) „soție de ambasador” 1839 (Vaillant, V.) ← *ambasador*; **ambasadríță** s.f. (înv.) „soție de ambasador; (fam.) femeie trimisă pe lângă cineva cu o anumită însărcinare” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 43) < fr. *ambassadrice*.

AMBETĂ vb. (livr.) „a plictisi, a fi dezagreabil cu cineva – embêter” 1868 (Eminescu, O. VIII, 437).

Fr. *embêter* < *bête* „animal, dobitoc” < v.fr. *beste*, împr. din lat. *bestia*.

Fam.: **ambetánt** adj. „deranjant, supărător” 1909 (CDDG) < fr. *embêtant*.

Cf. **béstie**¹.

AMBIÁNT adj. „înconjurător – ambiant” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 43), var. *ambiént*².

Fr. *ambiant*, împr. din lat. *ambiens*, *-entem*, part. prez. al vb. *ambire* „a merge de jur împrejur” < *amb(i)-* + *ire* „a merge”. Var. *ambient*², după etimonul lat. al cuvântului fr., posibil și it. *ambiente*.

Fam.: **ambiántă** s.f. „mediu social, cultural” 1921 (V. rom. 119) < fr. *ambiance*; **ambiént**² s.n. „mediu (natural sau cultural)” 1900 (Enc. rom. II, 151) < it. *ambiente* (împr. din lat. *ambiens*, *-entem*), engl. *ambient*; **ambiéntál** adj. „(despre opere de artă, muzică, decoruri) „care are rolul de a crea o ambianță specifică; referitor la ambiant, la mediul înconjurător” 1943 (Frunzetti, P. I, 70) ← *ambient* sau it. *ambientale*; **ambiofonie** s.f. „metodă de modificare a acusticii unei săli (prin mijloace electroacustice) pentru crearea ambianței sonore adecvate unui anumit gen de program” 1975 („Munca”, 28 iun., p. 7, în DCR³) < fr. *ambiophonie* < *ambi[ant]* „ambiant”, *ambi[ance]* „ambianță” + *-phonie* (< gr. *-φωνία* < *-φωνος* < *φωνή* „voce”).

Cf. **i**, **ámbitus**, **ámíție**, **circuít**, **coít**, **cómis**¹, **cónte**¹, **deperí**, **éxitus**, **ieși**, **inițial**, **itinerár**, **preterít**, **pieri**, **sedițiúne**, **subít**, **suí**, **tránzit**.

AMBIDÉXTRU, **-Ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care folosește cu aceeași îndemânare ambele mâini – ambidextre” 1859 (var. *ambidéstru*, Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *ambidextre*, împr. din lat. *ambidexter* < *ambō* „amândoi” + *dexter* „drept” (calc după gr. *ἀμφιδέξιος*). Var. *ambidestru* < it. *ambidestro*.

Fam.: **ambidesteritate** s.f. (abstr., înv., rar) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < it. *ambidesterità*; **ambidextrie** s.f. (abstr.) 1962 (DER I) < fr. *ambidextrie*.

Cf. **amândóii**, **ámii**, **îmbi**, **dexteritate**, **déxtra**, **dextrínă**, **dextro-**, **dextrogír**.

AMBÍGUU adj. „care are mai multe înțelesuri, interpretări – ambiguu” c.1832 (var. *ambíg*, I. Goleșcu, Cond. I, 63^f).

Lat. neol. *ambiguus* „cu două fețe, nehotărât, ezitant, ambiguu” < *ambigere* „a sta la îndoială, a ezita, a se contrazice”, inițial „a împinge în părți diferite” < *ambi-* + *agere* „a mâna, a pune în mișcare, a duce, a acționa”.

Fam.: **ambiguitate** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Goleșcu, Cond. I, 63^f) < fr. *ambiguïté*, lat. neol. *ambiguitas*, *-atem*; **ambiguizá** vb. „a face să devină ambiguu” 1972 (forma *ambiguizáre*, LR, 460); **dezambiguizá** vb. „a elimina ambiguitatea” 1974 (forma *dezambiguizáre*, LR, 115) < fr. *désambiguïser*.

Cf. **act**, **activ**¹, **actór**, **actuál**, **actuár**¹, **acțiúne**, **agéndă**, **agént**, **áger**, **agíl**, **agítá**, **atitúđine**, **autodafé**, **cașerá**, **cașetá**, **coacțiúne**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiúne**, **exámen**, **exigít**, **exiguu**, **excogítá**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ÁMBII num. „amândoi – les deux, tous les deux, l’un et l’autre” 1813 (Țichindeal, St. inst. 10).

It. *ambi*, lat. neol. *ambo*, *-ae*.

Dublet etim.: **îmbi**. Cf. **amândóii**, **ambidéstru**.

ÁMBITUS s.n. „intervalul între sunetul cel mai grav și cel mai înalt (al unui instrument, al unei voci, al unei melodii) – ambitus” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *ambitus* < lat. med. *ambitus*, inițial „circuit, înconjur” < *ambire* „a merge de jur împrejur, a face înconjurul” < *amb(i)-* + *ire* „a merge”.

Fam.: **ámbít** s.n. (înv., mai ales Trans.) „circuit, parcurs; contur; coridor, gang, galerie” 1850 (Iser, V.) < lat. neol. *ambitus*.

Cf. **ambiánt**, **ambiție**, **andánte**, **dánă¹**, **i**, **circuít**, **coít**, **cómis¹**, **cónte¹**, **deperí**, **éxitus**, **ieși**, **inițiál**, **itinerár**, **preterít**, **pierí**, **sedițiúne**, **subít**, **suí**, **tránzit**.

AMBÍȚIE s.f. „dorință puternică de a realiza ceva, urmărită cu tenacitate – ambition” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 877), var. (înv., azi ironic) *ambít* s.n., (înv.) *ambițiúne*.

Lat. neol. *ambitio*, *-onem* („dorință de a avea succes politic, de a dobândi popularitate”, inițial „demersuri spre a obține voturi la alegeri” < *ambire* „a merge de colo colo, a merge de jur împrejur” < *amb(i)- + ire* „a merge”), fr. *ambition*, it. *ambizione*.

Fam.: **ambiționá** vb. „a stimula ambiția cuiva; (refl.) a avea o ambiție, o dorință puternică de a realiza ceva” 1835 (Negruzzi, O. III, 27) < fr. *ambitionner*; **ambițiós** adj. „plin de ambiție” 1800 (var. *ambițióz*, Piuariu-Molnar, I. 362) < fr. *ambitieux*, it. *ambizioso*, lat. neol. *ambitiosus*.

Cf. **ambiánt**, **ámbitus**, **i**, **circuít**, **coít**, **cómis¹**, **cónte¹**, **éxitus**, **ieși**, **inițiál**, **itinerár**, **preterít**, **pierí**, **sedițiúne**, **subít**, **suí**, **tránzit**.

AMBIVALÉNT adj. „care comportă simultan două aspecte, orientări, semnificații diferite, opuse – ambivalent” 1949 (V. rom. V–VI, 352).

Fr. *ambivalent* < germ. *ambivalent* „care reunește două porniri sau comportamente contradictorii”, termen creat de psihologul elvețian Eugen Bleuler în 1910, pe baza lat. *ambi-* „în părți diferite” + *ualens*, *-ntem* „care are o anumită capacitate” (part. prez. al lui *ualēre* „a fi în putere, a fi în stare”).

Fam.: **ambivalénță** s.f. (abstr.) 1927–1928 (CC IV–V, 263) < fr. *ambivalence* (< germ.), germ. *Ambivalenz*, termen creat de psihologul elvețian Eugen Bleuler în 1910, pe baza lat. *ambi-* „în părți diferite” + *ualentia* „capacitate, putință”.

Cf. **devaluá**, **echivalént**, **evaluá**, **prevalá**, **valábil**, **valénță**, **valíd**, **valoáre**, **valútă**.

AMBLIÓP, **-OÁPĂ** adj., s.m., s.f. „(persoană) cu vederea slăbită, în urma unei boli – amblyope” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *amblyope* < gr. *ἀμβλυωπός* < *ἀμβλύς* „slab, tocit” + *ὄψις* „vedere” (< *οπ-* „a vedea”, cf. *ὄψομαι* „voi vedea”, *ὄπωπα* „am văzut”).

Fam.: **ambliopíe** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 43) < fr. *amblyopie* < gr. *ἀμβλωπία*.

Cf. **amblipód**, **amblistóma**, **óptic**, **ametróp**, **autopsíe**, **catóptrică**, **ciclóp**, **dióptru**, **diplopie**, **emetróp**, **hipermetróp**, **mióp**, **nictalóp**, **-opsíe**, **prosóp**, **prosoplegíe**, **prosopométru**, **prozopopée**.

AMBLIPÓD s.n. „clasă de mamifere erbivore fosile, din grupa copitatelor, cu picioare scurte și îndesate, terminate cu cinci degete scurte – amblypode” 1962 (DER I).

Fr. *amblypode*, lat. savant *Amblypoda* (< gr. *ἀμβλύς* „slab, tocit” + *πούς*, *ποδός* „picior”).

Cf. **amblióp**, **amblistóma**, **-pod²**.

AMBLISTÓMA s.f. „gen de amfibieni cu corpul lung de 15-25 cm, de culoare cărămizie cu pete mari deschise, răspândiți în America de Nord – amblystome” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *amblystome*, lat. savant *Amblystoma* (< gr. *ἀμβλύς* „tocit, bont” + *στόμα* „gură”).

Cf. **amblióp**, **amblipód**, **stomată**, **stomatologie**, **anastomóză**, **anchilostóm**, **ciclostóm**, **distóm**, **gnatostóm**, **peristóm**, **plagiostóm**.

AMBRĂSĂ s.f. (rar) „cordon cu care se ține strâns mijlocul unei perdele sau draperii – embrasse” 1931 (CADE).

Fr. *embrasse* < *embrasser* „a îmbrățișa” < *bras* „braț” < lat. *brachium*.

Cf. **bras**, **brasárdă**, **braț**.

AMBRAZŪRĂ s.f. „deschizătură în pereții unei fortificații, prin care se execută trageri – embrasure” 1831 (var. *ambrazúr*, Buznea, P. V. 11).

Fr. *embrasure* < *embraser* „a lărgi deschiderea unei ferestre, unei uși, urmând un plan oblic”.

ÁMBRĂ s.f. „substanță ceroasă, brună-cenușie, cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de cașalot și care se folosește în parfumerie (chihlimbar cenușiu); (azi, în sintagma ~ *galbenă*) chihlimbar – ambre gris; ambre jaune” 1691–1697 (var. *ámberă*, T. Corbea, D. 35), var. (înv.) *ámbru* s.n., *ámvră*.

It. *ambra* (< arab *'anbar*, propriu-zis „cașalot”). Var. *amberă* < tc. *amber*, infl. de it. *ambra*. Var. *ambru* < fr. *ambre* (s.m.). Var. *amvră* < ngr. *ámβpa* (< it.).

Cf. **ambribói**.

AMBREIÁ vb. „a cupla, prin intermediul unui dispozitiv special, un motor cu mecanismul pe care îl antrenează – embrayer” 1949 (LTR¹ I, s.v. *ambreiaj*).

Fr. *embrayer* < *braie* „traversă de lemn pusă la moara de vânt” (propriu-zis „pantaloni” < lat. *braca*).

Fam.: **ambreiáj** s.n. „dispozitiv prin care se realizează cuplarea și decuplarea unui mecanism la un motor” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *embrayage*; **debreiá** vb. „a desface legătura dintre două mecanisme cuplate printr-un ambreiaj” 1949 (LTR¹ I, s.v. *ambreiaj*) < fr. *débrayer*; **debreiábil** adj. „care se poate debreia” 1959 (SMFC I, 95) < fr. *débrayable*; **debreiáj** s.n. (abstr.) 1938 (M. enc. agr. II, 196) < fr. *débrayage*; **dezambreiá** vb. „a debreia” 1988 (DEX-S).

Cf. **bráce**, **dezbrăcă**, **îmbrăcă**.

AMBRIBÓI s.m. (reg., înv.) „numele unei plante orientale ornamentale, de culoare roșu-închis – ambrette-jaune” 1794 (Meyer, Opisanie, 168), var. *abribói*.

Tc. *amberbuy* (propriu-zis „aromat, cu parfum de ambră” < pers. *ambarboy* < *ambar* „ambră” + *bū*, *bo* „parfum”), ngr. *ámπερμπόϊ*.

Cf. **ámbră**.

AMBRÓZIE s.f. „hrana zeilor din Olimp; gen de plante erbacee sau de arbuști, aparținând familiei Asteraceae, cu efect alergen – ambrosie” 1691 (var. *amvrosia*, Mărgăritare, în BRV I, 319), var. *amvrozie*, *ambrozie*.

Lat. neol. *ambrosia* (< gr. *ámβροσία* < *ámβροτος* „nemuritor” < *á-* privativ + *βροτός* „muritor”, inițial **μ(β)ροτός*), it. *ambrosia*; ca termen botanic, nume dat de Linnaeus, probabil cu referire la folosirea medicală a speciei *Ambrosia maritima*.

Var. *amvrosia* < ngr. *αμβροσία*.

Fam.: **ambroziac** adj. „de ambrozie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *ambrosiaque*, lat. neol. *ambrosiacus*; **ambrózie** adj. (înv., rar) „de ambrozie” 1852 (Stamati, V., s.v. *ambrosisch*) ← *ambrozie* (după germ. *ambrosisch*).

AMBULÁCRU s.n. „(arhit.) galerie; (zool.) organ în formă de tub subțire, terminat de obicei cu o ventuză, caracteristic echinodermelor și servind la locomoție, respirație și pipăit – ambulacre” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.; cu sens zool., 1884–1885, Contemporanul IV, 868).

Fr. *ambulacre*, inițial „loc de plimbare”, împr. din lat. *ambulacrum* < *ambulare* „a se plimba, a umbla”.

Fam.: **ambulacrár** adj. „de ambulacru, care are caracter de ambulacru” 1950 (LTR¹ II, 309) < *ambulacraire*.

Cf. **umblá**, **alée**, **alúrá**, **ambulánt**, **andánte**, **dánă**¹, **funambúl**, **noctambúl**, **plimbá**, **preambúl**, **somnambúl**.

AMBULÁNT adj. „care își exercită activitatea sau profesiunea deplasându-se dintr-un loc în altul – ambulant” 1837 (AR, 186).

Fr. *ambulant*, împr. din lat. neol. *ambulans*, -*antem*, part. prez. al vb. *ambulare* „a umbla”.

Fam.: **ambulánță** s.f. „vehicul special amenajat pentru transportul la spital al persoanelor rănite sau bolnave; (înv.) spital militar ambulant” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 63¹) < fr. *ambulance*, posibil și it. *ambulanza*; **ambulanțier** s.m., adj. „șofer pe ambulanță; persoană care lucrează într-o ambulanță; care ține de sistemul de ambulanțe” 2001 (N. Steiner, D. Mănăstireanu, „Managementul medical al dezastrelor”, 96) < fr. *ambulancier* sau ← *ambulanță*; **ambulanțieră** s.f. „persoană care lucrează într-o ambulanță” 2020 (ICSO I) ← *ambulanțier*; **ambulatoriu** adj., s.n. „(despre tratamente medicale) care nu necesită spitalizare; instituție medico-sanitară în care se acordă bolnavilor asistență medicală, fără internare; (zool.) care servește la mers; (înv.) care nu are sediu fix, schimbător, care se desfășoară în mers, în timpul unei plimbări” 1855–1864 (Bărnăuțiu, I. F. II, 49) < lat. neol. *ambulatorius* „din mers, fără un loc fix, schimbător, de plimbare”, fr. *ambulatoire* „fără sediu fix; referitor la mers, care servește la mers; ambulatoriu (despre tratamente medicale)”; **deambulá** vb. (livr.) „a merge fără un scop anume, a se plimba” 1964 (Călinescu, C. O. 64) < fr. *déambuler*, împr. din lat. *deambulare* < *ambulare*; **deambulatoriu** adj., s.n. (livr.) „de plimbare; galerie semicirculară a unei biserici catolice situată între altar și absidă” 1932 (Călinescu, O. XI, 236; anterior, forma *deambulatorium*, 1926, Arhiva, nr. 3–4, 290) < lat. neol. *deambulatorium* (< *deambulare* „a se plimba” < *ambulare*), fr. *déambuloire*; **deambuláție** s.f. (livr.) „mers, plimbare” 1939 (var. *deambulațiune*, RFR, nr. 1, 201) < lat. neol. *deambulatio*, fr. *déambulation*.

Cf. **umblá**, **alée**, **alúrá**, **ambulácru**, **andánte**, **dánă**¹, **funambúl**, **noctambúl**, **plimbá**, **preambúl**, **somnambúl**.

AMBUSCĂDĂ s.f. „acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere – embuscade” 1863 (Bolintineanu, O. VI, 359).

Fr. *embuscade* < it. *imboscata* < *imboscare* „a se așeza la pândă pentru a ataca prin surprindere” < *bosco* „pădure” < v.germ. (longobard) **bosk* (= germ. *Busch*, engl. *bush*).

Fam.: **ambuscá**¹ vb. (mil.) „a așeza în ambuscadă; (fam., mai ales la part. *ambuscát*) a (se) pune într-un post cu sarcini ușoare, fără pericole (pe timp de război)” 1906 (Alexi, DRG²) < fr. *embusquer* „a așeza în ambuscadă; (refl.) a se plasa într-o poziție militară”

favorabilă (de unde vezi fără să fii văzut), (fam., mil.) a-și găsi un post cu sarcini ușoare, fără pericole (pe timp de război)”; **ambuscă**² vb. (rar) „a surprinde în ambuscadă” 2007 („Prahova”, 3 iul., în DCR³), der. regresiv.

Cf. **boschét**, **buchét**, **buşón**.

AMBUȘURĂ s.f. „parte a unui instrument muzical de suflat prin care se suflă aerul – embouchure” 1966 (DN²).

Fr. *embouchure* < *emboucher* „a duce la gură un instrument de suflat” < *bouche* „gură” < lat. *bucca* „gură (fam.); (la pl.) obraz”.

Fam.: **îmbucătura**² s.f. (înv.) „ambușură” 1905 (Tim. Popovici, D. M.) < it. *imbocatura*, cu românizare.

Cf. **bucătă**, **bucă**, **buceá**, **debuşeu**.

AMBUTEIĂJ s.n. „blocare a circulației rutiere sau navale – embouteillage” 1949 (LTR¹ I, 523).

Fr. *embouteillage* < *embouteiller* „a pune într-o sticlă; a pune într-un loc închis; a bloca circulația” < *bouteille* „sticlă” < lat. târziu *buticula* < *buttis* „vas de lemn”, înrudit cu gr. *βοῦτις*, *βυτίνη*, *πυτίνη*.

Fam.: **ambuteiá** vb. „a bloca circulația prin numărul prea mare de vehicule” 1982 (DCR¹) < fr. *embouteiller*.

Cf. **búte**, **butélcă**, **butélie**, **pútină**.

AMBUTISĂJ s.n. „prelucrare prin deformare plastică, la cald sau la rece, a unui semifabricat din tablă – emboutissage” 1949 (LTR¹ I, 64).

Fr. *emboutissage* < *emboutir* „a prelucra o folie de metal lovind-o cu un ciocan pentru a o deforma sau a o rotunji” < *bout* „capăt; (înv. și) lovitură” < *bouter* „a împinge, a lovi” < francic **bōtan* (cf. germ. medie de jos *bōten*, v. germ. de sus *bozzan*, v.engl. *beatan*, v.nord. *bauta*).

Fam.: **ambutisá** vb. „a prelucra prin deformare plastică, la cald sau la rece, un semifabricat din tablă” 1949 (LTR¹ I, s.v. *ambutisare*) ← *ambutisare* (der. regresiv); **ambutisáre** s.f. „ambutisaj” 1949 (LTR¹ I) < fr. *emboutissage* (cu echivalarea sufixului); **ambutisór** s.m. „muncitor care execută lucrări de ambutisare” 1949 (LTR¹ I) < fr. *emboutisseur*.

Cf. **beat**².

AMELIORĂ vb. „a (se) îmbunătăți – améliorer” 1834 (forma *ameliorare*, Uricariul, IX, 415).

Fr. *améliorer* < v.fr. *ameillorer* (< *meilleur* „mai bun” < lat. *melior*), refăcut după lat. *melior* „mai bun”, *meliorare* „a îmbunătăți”.

Fam.: **ameliorábil** adj. „care poate fi îmbunătățit” 1942 (Vianu, O. IX, 313) ← *ameliora* sau < fr. *améliorable*; **amelioránt** adj. „care ameliorează” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *améliorant*; **amelioratív** adj. „care ameliorează” 1936 (Stere, O. II, 826) < fr. *amélioratif*; **amelioratór** adj. (rar) „care ameliorează” 1909 (CDDG); **amelioráție** s.f. (abstr., rar) 1851 (Stamati, D.), var. (înv.) *ameliorațiune* < fr. *amélioration*; **hidroamelioráre** s.f. „îmbunătățire a calității solului prin lucrări hidrotehnice” 1970 (Form. cuv. I, 139) ← *hidro-* + *ameliorare* (după fr. *hydroamélioration*, rus. *gidroamelioraciya*); **hidroamelioratív** adj. „referitor la hidroameliorație” 1955 (LTR¹ VII, s.v. *hidroameliorație*) ← *hidroameliorație*,

cu substit. sufixului; **hidroamelioratoare** s.f. „specialistă în hidroameliorații” 1978 (DN³) ← *hidroameliorator*; **hidroameliorător** s.m. „specialist în hidroameliorații” 1958 (Agrotehnica I, 6) ← *hidroameliorație*, cu substit. sufixului; **hidroameliorăție** s.f. (mai ales la pl.) „lucrarea hidrotehnică cu scopul de a menține în sol un raport favorabil între apă și ceilalți factori ai fertilității solului, reducând excesul sau deficitul de apă” 1955 (LTR¹ VII) ← *hidro-* + *ameliorație*, după rus. *gidroamelioracija*; **silvoameliorăție** s.f. (mai ales la pl.) „ansamblu de lucrări menite să combată degradarea terenurilor forestiere” 1966 (DER IV, s.v. *silvicultură*) ← *silvo-* + *ameliorație*.

Cf. **melioratív**.

AMENAJĂ vb. „a aranja (un spațiu) în vederea unei anumite utilizări – aménager” 1870 (var. *amenageá*, Costinescu, V.).

Fr. *aménager* < *ménage* (v.fr. *mesnage, mainage*) „locuință; administrare a bunurilor; ansamblul ustensilelor domestice; menaj” < v.fr. *manoir* „a locui” (< lat. *manēre* „a rămâne, a poposi”), contaminat cu *maisnée* „familie” (< lat. **mansiōnāta* < *mansiō*, *-ōnem* „ședere, rămânere, popas; loc de popas; locuință” < *manēre* „a rămâne, a poposi”) TLF.

Fam.: **amenajabil** adj. „care poate fi amenajat” 1960 (LTR² VII, 238) < fr. *aménageable*; **amenajament** s.n. (mai ales despre păduri, adesea în expr. ~ *silvic*) „sistem de măsuri pentru organizarea exploatărilor forestiere, pentru întreținerea și ameliorarea pășunilor sau pentru a preveni stricăciunile provocate de ape” 1850 (Brezoianu, A. 501) < fr. *aménagement*; **reamenajă** vb. „a amenaja din nou” 1950 (SCL I, 235) ← *re*²- + *amenaja*.

Cf. **menáj**, **mâneá**, **râmâne**, **remanént**.

AMÉNDĂ s.f. „pedeapsă în bani – amende” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 58^f).

Fr. *amende* < *amender* „a repara, a corecta, a plăti pentru un prejudiciu” < lat. *ēmendāre* < *mendum*, *menda* „defect; greșeală”.

Fam.: **amendá**¹ vb. „a pedepsi cu amendă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 44) ← *amendá* DEX // același cu *amendá*² (< fr.) DA; **amendá**² vb. „a îmbunătăți, (spec.) a modifica o lege” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 44), var. (înv., Trans.) *amândá* < fr. *amender*; **amendabil** adj. „care se poate îmbunătăți” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 58^f) < fr. *amendable*; **amendament** s.n. „modificare sau propunere de modificare a unei legi, a unui tratat; operație de îmbunătățire a proprietăților fizice ale pământului cultivat, substanță folosită pentru ameliorarea solului” c.1832 (var. *amandament*, I. Golescu, Cond. I, 58^f) < fr. *amendement*; **subamendament** s.n. „propunere de modificare a unui amendament făcută de altă persoană decât cea care a propus amendamentul” 1870 (Costinescu, V.) ← *sub*²- + *amendament* (după fr. *sous-amendament*).

Cf. **emendá**.

AMENINȚĂ vb. „a arăta intenția de a face rău cuiva, (fig., despre obiecte, situații) a indica posibilitatea unui rău viitor, a constitui o primejdie; (înv.) a face semn, a face un gest poruncitor, a porunci, a acorda, a indica, a menționa – menacer; (vieilli) faire signe, donner un ordre, accorder, indiquer, mentionner” 1581 (var. *amerință*, Coresi, Ev. 254), var. (înv.) *amănință*, *amelință*, *ameliță*, *meliță*², *menință*.

Et. nes. Se propune în general lat. **ammināciāre* „a amenința” (< *minācia* „amenințare” < *mināx*, *-ācis* „amenințător” < *minārī* „a amenința” < *minae* „ieșituri în afară ale zidurilor, stâncilor, surplombe; (fig.) amenințări”, derivat de la radicalul lui *minēre*

„a ieși în afară”) HEM I, 1046 (scris *amminatiare*), TDRG, PEW 77, DA, CDDE 56, CADE, CDER 242, DEX, verb păstrat în nap., sic., sd., cat., sp., ptg. (forma simplă *minăciare*, păstrată în it., fr., occ., cat., v.sp.) CDDE 56, REW 5584; lat. **amminăciare* > **amenăța* > **amenența* prin asimilarea vocalei *ă* și propagarea nazalității CDDE 65, DA. Evoluția semantică este problematică, deoarece sensul etimonului latin „a arăta intenția de a face rău cuiva”, deși curent astăzi, este rar în limba veche, fiind atestat abia spre finalul sec. XVII. Sensurile din limba veche se grupează în jurul noțiunii „a face un semn (poruncitor, arătător)”, iar în sensul „a arăta intenția de a face rău cuiva” se construiește și cu dativul sau cu *asupra, către* (pe când urmașii romanici ai lui **amminăciare* sunt verbe tranzitive). DA presupune contaminarea cu un alt verb, însă verbul propus, lat. **amminiciare* (< **minicius* < *minārī*), ar fi trebuit să fie sinonim cu **amminăciare* (DA presupune că *minārī* ar fi fost păstrat cu un sens mai vechi „a ridica mâna”, sens neconfirmat lexicografic). Se poate presupune evoluția semantică „a indica un rău viitor” > „a indica ceva viitor, o posibilitate”, cf. evoluția lat. *minārī*, atestat și cu sensul „a lăsa să se prevadă (inclusiv ceva favorabil)” // Lat. **amminentiare* sau **ēminentiare* < *ēminens* „prominent” SDLR; lat. **adminitare* (= *minitārī* „a amenința”) CDED I, 166; pentru sensul „a menționa”, în forma *amelita* < ngr. *μελετώ* „a studia, a medita, a menționa” CDER 240 (improbabil deoarece sensul „a indica” apare și la variantele *amelința, amerința*, sensul obișnuit al verbului ngr. nu este „a menționa”, iar forma așteptată ar fi fost **meletisi*).

Fam.: **amenințat** s.n. (abstr.) 1907 (DA); **amenințător** adj. „care amenință” 1800 (var. *amerințător*, Piuaru-Molnar, I. 95); **amenințătură** s.f. (abstr., inv.) 1717–1723 (var. *amelățătură*, Cantemir, Hr. 1220), var. *amelițătură, amerințătură; amenințeală* s.f. (abstr., inv.) 1683 (var. *melițală*, Dosoftei, V. S. febr. 56’).

Cf. **îndemnă, mână, eminent, iminent, proeminent**.

AMENITĂȚE s.f. „amabilitate, atitudine binevoitoare – aménité” 1843 (E. Asachi, Î. 166).

Fr. *aménité*, împr. din lat. neol. *amoenitas, -atem* „frumusețe, farmec, aspect încântător” < *amoenus* „plăcut, agreabil, încântător”.

AMÉNT s.m. (bot.) „inflorescență în formă de ciorchine – inflorescence sous forme de grappe” 1861 (Barasch, B. 79).

It. *amento*, lat. savant *am(m)entum*, (clasic) „curea de piele aplicată la mijlocul suliiței, în care se băgau degetele pentru ca, prin rotire în jurul axului, suliița să fie aruncată cu mai multă putere” (derivat de la rădăcina verbului *apere* „a atașa”), folosită ca termen botanic prin analogie între axul în jurul căruia sunt dispuse florile și suliița înconjurată de curea.

Fam.: **amentacée** s.f. (bot.; mai ales la pl.) „familie de plante lemnoase cu inflorescență în amenți” 1856 (Barasch, I. N. 218) < fr. *amentacée(s)*.

Cf. **adaptă, adépt, apt, artilerie, coaptăție, cōpulă, cuplét, cūplu, inépt**.

AMERICĂN adj., s.m. „din America, care aparține unuia sau ambelor continente americane; (spec.) din Statele Unite ale Americii, (persoană) care face parte din populația de bază a Statelor Unite ale Americii – américain” 1800 (Piuaru-Molnar, I. în ȘA, I, 514).

Fr. *américain*, lat. neol. *Americanus* < top. *America*, nume atribuit de cartograful german Martin Waldseemüller continentului sud-american, pe o hartă din 1507, în onoarea exploratorului italian Amerigo Vespucci (latinizat Americus Vesputius), care, în urma unor expediții în America de Sud, demonstrase că teritoriile descoperite de Columb nu aparțineau Asiei; numele a fost extins de cartograful flamand Gerardus Mercator în 1538 și la continentul nord-american.

Fam.: **afro-american**, -ă adj., s.m., s.f. „american(că) de origine africană; referitor la populația americană de origine africană” 1979 (D. etnol., s.v. *Herskovits*) < engl. *Afro-american*; **americăncă** s.f. 1888 (Conv. lit. XXII, 585) ← *american*; **americanism** s.n. „particularitate de limbaj sau de comportament tipică americanilor” 1877 (Eminescu, O. X, 216), var. *americănistm* < fr. *américanisme* sau ← *american*; **americanist** s.m. „specialist în studiul limbilor, culturilor și civilizațiilor americane” 1896 (ȘDU¹) < fr. *américaniste*; **americanistică** s.f. „studiul limbilor, culturilor și civilizațiilor americane” 1970 (Eliade, Jur. II, 5) < germ. *Amerikanistik*, fr. *américanistique*, engl. *americanistics*; **americanizá** vb. „a dobândi sau a face să dobândească trăsături tipic americane” 1880 (Eminescu, O. XI, 28) < fr. *américaniser*; **américă** s.f. (înv.) „pânză de bumbac de calitate inferioară” 1858 (Pelimon, I. 84) < top. *America*; **americănesc** adj. (fam.) „de american, specific americanilor” 1839 (var. *americanésc*, Vaillant, V.) ← *american*; **americănește** adv. „în felul americanilor” 1839 (var. *americanéște*, Vaillant, V.) ← *american* sau ← *américănesc*; **américută** s.f. „o specie de mușcată” 1893 (DDRF) ← top. *America*; **antiamericăncă** adj. „care se opune Statelor Unite ale Americii” 1948 (Contemp., nr. 106, p. 8); **antiamericănistm** s.n. „atitudine de opoziție față de Statele Unite ale Americii” 1957 (V. rom., nr. 8, 239) ← *antiamericăncă*, posibil și fr. *anti-américanisme*; **nord-american** adj., s.m. „care aparține Americii de Nord sau populației sale; locuitor al Americii de Nord” 1843 (Kogălniceanu, O. II, 388) < fr. *nord-américain*, eventual și după germ. *Nordamerikaner*, *nordamerikanisch*; **nord-americană** s.f. „femeie din America de Nord” 1971 (DLR) ← *nord-american*; **panamerican** adj. „care aparține întregii Americi, ambelor continente americane” 1911 (V. rom. 165) < fr. *panaméricain*; **panamericanism** s.n. „doctrină care urmărește să dezvolte o mai strânsă colaborare între statele americane” 1921 (V. rom. 449) < fr. *panaméricanisme* (< engl. americană *Pan-Americanism*); **panamericanist**, -ă adj., s.m., s.f. „adept al panamericanismului” 1978 (DN³) ← *pan-* + *american* sau < fr. *panaméricaniste*; **proamerican** adj. „favorabil americanilor, Statelor Unite ale Americii” 1949 (Studii IV, 209); **sud-american** adj., s.m. „care aparține Americii de Sud sau populației sale; locuitor al Americii de Sud” 1890 (Barițiu, Ist. Transilv. II, 584) < fr. *sud-américain*, eventual și după germ. *Südamerikaner*, *sudamerikanisch*; **sud-americană** s.f. „femeie din America de Sud” 1994 (DLR) ← *sud-american*.

Cf. **americu**, **amerindian**.

AMERICIU s.n. „element chimic radioactiv sintetic, din familia elementelor transuranice, care se prezintă ca un metal alb-argintiu – américium” 1949 (LTR¹ I), var. *américium*.

Fr. *américium*, engl. *americium*, nume dat elementului pe baza top. *America*, pornind de la faptul că se află sub europiu în tabelul periodic al elementelor.

Cf. **americăncă**, **amerindian**.

AMERINDIAN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care aparține populațiilor băștinașe din America – améridien” 1882 (Ghica, O. III, 469).

Fr. *améridien* (< engl.), engl. *amerindian* < *amer[ican]* + *indian*.

Cf. **americăncă**, **americu**, **indian**.

AMERIZÁ vb. „(despre aeronave) a coborî pe suprafața unei ape – amerrir” 1930 (Minerva, s.v. *hidroplan*).

Fr. *amerrir* (*a-* + *mer* „mare”, pe modelul lui *atterrir* „a ateriza”), adaptat la verbele în *-iza*, după *ateriza*.

Fam.: **amerizáj** s.n. (abstr.) 1949 (var. *amerisáj*, LTR¹ I) < fr. *amerrissage* (cu *-z-* după *amerika*); **amerizór** s.n. „dispozitiv al unui hidroavion care permite manevrarea în timpul decolării și amerizării” 1957 (var. *amerisór*, LTR² I) < fr. *amerrisseur* (cu *-z-* după *amerika*).

Cf. **máre**².

AMESTECĂ [ar. (*a*)*misticăre*; mr. *misticári*] vb. „a pune la un loc obiecte sau substanțe diferite, făcând să se întrepătrundă (în mod neordonat sau producând un tot omogen); (fig.) a confunda; (refl.) a interveni (nechemat) într-o acțiune, discuție etc.; (înv.) a ponegri, a calomnia – mêler, melanger; se mêler; (vieilli) dénigrer, diffamer” c.1500 (var. *mestecá*², Psalt. Hur. 144).

Lat. **ammixticăre* (< *mixtus* „amestecat”, part. perf. al vb. *miscēre* „a amesteca”) CDDE 1086, DA, CADE, CDER 244, DEX, cf. dalm., v.it., it. dial. REW 5617 // ← *a*¹ + *mestecá*² (< lat. **mixticăre*) SDLR; ← *a*¹ (< lat. *ad*) + *mesteca*¹ (< lat. *masticăre*) CDED I, 162, HEM I, 1056.

Var. *mestecá*², fie prin afereză, fie < lat. **mixticăre*.

Fam.: **améstec** s.n. „tot format prin amestecare, reuniune dezordonată de lucruri diverse; amestecare; intervenție în treburile altora, într-o acțiune, conversație etc.” 1566 (var. *meástec*, Coresi, L. 361), var. *méstec*, der. regresiv; **amestecát** s.n. (abstr.) 1833 (Cod. Calimach, 251), var. *mestecát*²; **amestecăciúne** s.f. (înv.) „raport sexual” 1682 (var. *mestecăciúne*, Dosoftei, V. S. sept. 38^v); **amestecătór**¹ s.n. „unealtă sau aparat folosit la amestecat” 1825 (LB); **amestecătór**² adj., s.m. (înv.) „care se amestecă; intrigant, calomniator” 1580 (var. *mestecătór*², Coresi, Ev. 440); **amestecătúrá** [ar. (*a*)*misticătúrá*] s.f. „amestec” 1567–1568 (var. *mestecătúrá*, Coresi, T. Ev. – Mol. 14^v); **amestecățiș** s.n. (înv., rar) „lucruri amestecate” 1688 (Biblia, 553) ← *amestecat* (part.); **amestecúș** s.n. (rar) „amestec” c.1800 (var. *mestecúș*, Budai-Deleanu, Ț. (A) 91) ← *amestec*; **dezaméstec** s.n. „separare, prin difuziune, a unui lichid sau a unui cristal în două componente” 1960 (LTR² VI) ← *amestec*; **dezamestecá** [ar. *dizmisticăre*] vb. (înv., rar) „a separa (ceva amestecat), a descurca, a clarifica” 1862 (Pontbriant, D.), var. *dezamestecá* ← *dez-* + (*a*)*mesteca*, după fr. *démêler*; **mestecár** s.n. (reg.) „făcăleț” 1894 (DDRF III) ← *mestecá*²; **mestecălău** s.n. (Trans., Ban.) „făcăleț” 1937 (Chest. VIII) ← *mestecá*²; **mestecáu**¹ s.n. „făcăleț” 1780–1801 (Micu, D.), var. *măzdăgău* ← *mestecá*²; **neaméstec** s.n. „faptul de a nu se amesteca, de a nu interveni” 1848 (Lăcusteanu, A. – An. 154) ← *ne-* + *amestec*.

Cf. **imixtiúne**, **melánj**, **miscelanéu**, **mixt**, **promíscuu**.

AMETÍST s.n. „piatră prețioasă de culoare violetă – améthyste” 1582 (var. *amatis*, acc. neprecizat, PO, 311), var. *ametístă* s.f.

Slavon *ametistŭ*, *amatistŭ*, ngr. *αμέθυστος* (< v.gr. *ἀμέθυστος*, propriu-zis „fără beție, care înlătură beția” < *μεθύω* „a fi beat” < *μέθυσ* „băutură alcoolică, vin, bere”, nume dat pietrei datorită culorii, care ar fi semănat cu cea a vinului amestecat cu apă, Chantraine, DELG), lat. neol. *amethystus*. Var. *ametistă* < fr. *améthyste*.

AMETRÓP, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de o tulburare a vederii provocată de un viciu de refracție în mediile transparente ale ochiului – amétrope” 1898 (Enc. rom. I, s.v. *ametropie*).

Fr. *amétrope* < gr. *ἄμετρος* „fără măsură” (< *ἀ-* privativ + *μέτρον* „măsură”) + *-ωψ*, *-ωπος* „ochi, aspect, privire” (< *οπ-* „a vedea”, cf. *ὄμομαι* „voi vedea”, *ὄπωπα* „am văzut”).

Fam.: **ametropie** s.f. „tulburare a vederii provocată de un viciu de refracție în mediile transparente ale ochiului” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *amétropie*.

Cf. **métru**, **óptic**, **amblióp**, **anizometropie**, **autopsie**, **catóptrică**, **ciclóp**, **dióptru**, **diplopie**, **emetróp**, **hipermetróp**, **mióp**, **nictalóp**, **-opsie**, **prosóp**, **prosoplegie**, **prosopométru**, **prozopopee**.

AMEȚÍ vb. „a (se) zăpăci, a-și pierde capul – étourdir, perdre la tête” c.1650 (Anon. Car.), var. *amățí*, *amoțí*.

Et. nes., probabil lat. **amma(t)tīre* (< *ma(t)tus* „beat”, posibil < *maditus*, part. perf. al lui *madēre* „a fi umed”) DA, CADE, DEX, REW 5428 (legătura dintre lat. *mat(t)us* „umed, beat, trist” și it. *matto* „nebun”, susținută de DA, este contestată de REW 5401) sau lat. **ammetiscere*/**ammetīre* < gr. *μεθόσκειν* „a îmbăta”, *μεθόθειν* „a fi beat” (LM: gr. *μεθόσκειν*), cf. *amăgi* pentru atașarea prefixului *a(d)-* la un verb de origine gr. // El. de substrat, de la radicalul i.-e. **menth-/*meth-* „a amesteca, a mișca învârtind, a agita” Russu, Etnogeneza, 249; lat. *āmittere* HEM I, 1062; lat. **ammatteāre* (< *mattea* „băț, par”), cf. it. *ammazare* „a omorî”, sp. *mazar*, ptg. *maçar* CDER 245; et. nec., cf. lat. *amittere*, v.gr. *μεθόω* SDLR; et. nec., poate v.sl. *męsti* „a turba” TDRG.

Fam.: **amețeală** s.f. (abstr.) c.1650 (Anon. Car.); **amețit** s.n. (abstr., rar) 1898 (Gorovei, Cim. 394); **amețitor** adj. „care amețește” 1832 (Asachi, I. I, 226), var. *amățitor*; **amețitură** s.f. (abstr., rar) 1870 (CDED I, 167); **dezamețeală** s.f. (abstr., inv.) 1870 (Costinescu, V.) ← *dezameți*; **dezmeți** vb. (inv., reg.) „a (se) trezi din amețeală, a se dezmetici” 1682 (Dosoței, V. S. nov. 106^v), var. *dăzmeți*, *dezameți*, *dizmeți*; **dezmețitor** adj. (inv., reg.) „care trezește din amețeală” 1862 (Pontbriant, D.), var. *dezamețitor(iu)* ← *dezmeți*.

AMFETAMÍNĂ s.f. „substanță care excită scoarța cerebrală, înlăturând temporar somnul și foamea – amphétamine” 1957 (LTR² I).

Fr. *amphétamine* < engl. *amphetamine*, prescurtare din *a[lpha]-m[ethyl]ph[en]et[hyl]amine* (nume dat de chimistul american Gordon Alles în 1927).

Cf. **amínă**, **etil**, **fenól**, **metil**.

AMFI- el. de comp. „de ambele părți, în două direcții – amphi-”.

Gr. *ἀμφι-*, intrat prin diverse filiere moderne.

Cf. **amfibi**, **amfibolie**, **amfibráh**, **amficionie**, **amfidrómic**, **amfigonie**, **amfimá cru**, **amfimizie**, **amfineurián**, **amfióx**, **amfipód**, **amfiprostil**, **amfitériu**, **ámforă**.

AMFÍBIU adj., s.m. „care poate trăi (sau funcționa, acționa) și pe apă, și pe uscat; (inv., s.m.) amfibian – amphibie; (vieilli) amphibien” 1806 (Șincai, I. nat., în ȘA I, 668), var. *amfíbie* s.f. „amfibian; autovehicul care se deplasează atât pe apă cât și pe uscat”, (inv.) *amfíviu*.

Lat. neol. *amphibius* (< gr. *ἀμφίβιος* < *ἀμφι-* „de ambele părți” + *βίος* „viață”), fr. *amphibie*. Var. *amfíviu* < ngr. *αμφίβιος*.

Fam.: **amfibián** adj., s.m. „clasă de animale vertebrate cu temperatura corpului variabilă, care pot trăi în apă și pe uscat” 1898 (Enc. rom. I, 818) < fr. *amphibien*; **autoamfibi** s.n. „automobil care se poate deplasa atât pe uscat, cât și pe apă” 1962

(DER I) ← *auto*²- + *amfibiu*, după fr. *auto-amphibie* (numele vehiculului creat de Ulysse Texier de La Caillerie în 1932).

Cf. **amfi-**, **bio-**, **biologie**, **aerób**, **micrób**.

AMFIBOLÍE s.f. „(log.) eroare logică care apare din ambiguitatea construcției gramaticale; (înv.) ambiguitate, echivoc, îndoială – amphibolie” 1718–1729 (var. *amfivolie*, R. Popescu, Ist. 490).

Fr. *amphibolie*, împr. din lat. *amphibolia* < gr. *ἀμφιβολία* < *ἀμφίβολος* „ambiguu” < *ἀμφι-* „de ambele părți, în două direcții” + *-βολος* < *βάλλειν* „a arunca”. Var. *amfivolie* < ngr. *αμφιβολία*.

Fam.: **amfiból** s.m. „mineral cristalizat sau grup de minerale constituite din silicați hidratați de magneziu, fier, aluminiu, calciu sau sodiu” 1862 (var. *amfibólă* s.f., Antonescu, D.) < fr. *amphibole*, inițial (adj.) „echivoc, ambiguu” < gr. *ἀμφίβολος*; **amfibológic** adj. (lingv., log.) „echivoc, ambiguu” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *amphibologique*; **amfibologie** s.f. (lingv., log.) „enunț ambiguu” 1834–1835 (var. *amfibologhie*, Murnu, C.F.² 125) < lat. neol. *amphibologia* (haplogologie din *amphibologia* < gr. *ἀμφιβολολογία* < *ἀμφίβολος* „ambiguu” + *-λογία* „vorbire”), fr. *amphibologie*.

Cf. **amfi-**, **anabolism**, **balistă**, **catabolism**, **colebólă**, **diávol**, **discoból**, **emblémă**, **embolie**, **hipérbolă**, **metabolism**, **parábolă**, **parlamént**, **periból**, **problémă**, **simból**.

AMFIBRÁH s.m., (înv.) s.n. „unitate ritmică formată dintr-o silabă lungă, precedată și urmată de câte o silabă scurtă – amphibraque” 1757 (var. *amfivrahéu*, Eustatievici, Gr. rum. 133), var. (înv.) *amfibráhiu*.

Lat. neol. *amphibrachus* < gr. *ἀμφίβραχος* < *ἀμφι-* „de ambele părți” + *βραχός* „scurt”. Var. *amfivrahéu* < ngr. *αμφίβραχος*, *-εος*.

Fam.: **amfibráhic** adj. (despre ritm, versuri) „format din amfibrăhi” 1892 (scris *amfibrachic*, Rev. nouă, 118) < fr. *amphibrachique*.

Cf. **amfi-**, **brahi-**, **-brah**.

AMFICȚIONÍE s.f. (în Grecia antică) „uniune de triburi sau asociație de orașe-state, grupate în jurul unui sanctuar comun – amphictyonie” 1840 (var. *amfictionie*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 48).

Fr. *amphictyonie*, împr. din gr. *ἀμφικτυονία* < *ἀμφικτύονες* „delegați trimiși de cetăți la reuniunile ligii” (probabil identic cu *ἀμφικτίονες* „locuitori din preajmă, din jurul unei cetăți” < *ἀμφι-* „împrejur” + *κτι-*, radicalul verbului *κτίζειν* „a întemeia, a stabili într-un loc”).

Fam.: **amfición** s.m. „membru al unei amficiōnii” 1839 (var. *amfición*, Asachi, O. II, 573) < fr. *amphictyon* (< gr. *ἀμφικτύων*, *ἀμφικτύονος*); **amficiónic** adj. „referitor la o amficiōnie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 48), var. (înv.) *amficiónic* < fr. *amphictyonique*.

Cf. **amfi-**, **ctítor**.

AMFIDRÓMIC adj., în sintagma *punct* ~ „punct teoretic, de maree nulă, în jurul căruia pivotează curenții de maree – amphidromique” 1951 (LTR¹ III 623).

Fr. *amphidromique*, format pe baza gr. *ἀμφίδρομος* „care aleargă sau curge în două direcții” < *ἀμφι-* „de ambele părți” + *-δρομος* < *δρομεῖν* „a alerga”, aoristul vb. *τρέχειν* „a alerga”.

Cf. **amfi-**, **-drom**, **drúm**, **desmodrómic**.

AMFIGONÍE s.f. (biol.) „înmulțire sexuată în care gameții uniți provin de la indivizi deosebiți – amphigonie” 1898 (scris *amphigonia*, Enc. rom. I).

Germ. *Amphigonie* (termen creat de biologul german Ernst Haeckel, pe baza gr. *ἀμφι-* „de ambele părți” și *-γονία < -γονος*, din radicalul **gen-/gon-* al verbului *γίγνεσθαι* „a se naște”) °, posibil și fr. *amphigonie* DEX (care este însă rar).

Cf. **amfi-**, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**, **arhegón**, **perigón**, **sporogón**.

AMFIGÚRIC adj. (livr.) „obscur, neinteligibil – amphigourique” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 48).

Fr. *amphigourique < amphigouri* „vorbire sau scriere obscură, incomprehensibilă”.

AMFIMÁCRU s.n. „unitate ritmică formată din trei silabe, dintre care prima și ultima sunt lungi, iar cea din mijloc scurtă – amphimacre” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *amphimacre*, lat. neol. *amphimacrus < gr. ἀμφίμακρος < ἀμφι-* „de ambele părți” + *μακρός* „lung”.

Cf. **amfi-**, **macro-**.

AMFIMIXÍE s.f. (biol.) „tip de înmulțire în care fecundația se realizează prin unirea a două celule provenite de la indivizi diferiți, reproducere sexuată – amphimixie” 1910 (Negulescu, G. 393).

Fr. *amphimixie < germ. Amphimixis*, termen creat de biologul german August Weismann în 1891 pe baza gr. *ἀμφι-* „de ambele părți” și *μίξις* „amestec, contopire” < *μυγνύναι* „a amesteca, a contopi”.

Cf. **amfi-**, **panmixie**.

AMFINEURIÁN s.m. (mai ales la pl.) „clasă de moluște marine primitive, caracterizată prin două corzi nervoase laterale și două ventrale – amphineure” 1951 (LTR¹ III, s.v. *moluște*).

Fr. *amphineure(s)*, lat. savant *Amphineura* (termen creat pe baza gr. *ἀμφι-* „de ambele părți” și *νεῖρον* „nerv, fibră”), de unde rom. (pl.) *amfineure* (atestat 1898 Enc. rom. I, 813: *moluște amphineure*), la care s-a atașat sufixul *-(i)an*, după *batracian*, *amfibian* etc.

Cf. **amfi-**, **neur(o)-/nevro-**, **neurón**, **aneurie**, **aneurínă**, **nevráx**, **nevrícós**, **nevróm**, **nevróză**.

AMFIÓX s.m. „animal marin acraniat, cu corpul transparent, în formă de suveică, al cărui schelet este format doar din notocord – amphioxus” 1898 (Enc. rom. I, 741).

Fr. *amphioxus*, lat. savant *Amphioxus*, termen creat de biologul englez William Yarrel în 1836 pe baza gr. *ἀμφι-* „de ambele părți” și *ὄξύς* „ascuțit” (cu referire la forma animalului, ascuțit la ambele capete).

Cf. **amfi-**, **oxicefál**, **oxigén**, **oximorón**, **oxitón**, **oxiúr**.

AMFIPÓD s.n. (mai ales la pl.) „clasă de crustacee cu două feluri de picioare, unele servindu-le la sărit și altele la înotat – amphipode” 1898 (Enc. rom. I, 275).

Fr. *amphipode(s)*, lat. savant *Amphipoda < gr. ἀμφι-* „de ambele părți” + *πούς, ποδός* „picioar”.

Cf. **amfi-**, **-pod²**.

AMFIPROSTÍL s.n. „templu care are un portic pe fațada anterioară și unul pe cea posterioară – amphiprostyle” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *amphiprostyle* < gr. *ἀμφιπρόστυλος* < *ἀμφι-* „de ambele părți” + *πρόστυλος* „coloadă în partea din față a unui edificiu” < *προ-* „în față” + *στυλος* „coloană”.

Cf. **amfi-**, **stíl**², **areostíl**, **diastíl**, **epistíl**, **eustíl**, **hexastíl**, **hipostíl**, **monostíl**, **peristíl**, **prostíl**.

AMFITÉRIU s.m. „mamifer din jurasic – amphithérium” 1962 (DER I).

Fr. *amphithérium*, nume creat de biologul francez Henri de Blainville, în 1838, pe baza gr. *ἀμφι-* „de ambele părți, în două părți diferite, împrejur”, luat cu sensul „ambiguu”, și *θηρίον* „animal”, pentru a marca nesiguranța cu privire la clasificarea fosilei ca mamifer sau reptilă.

Cf. **amfi-**, **aceratériu**, **antracotériu**, **dinotériu**, **megatériu**, **paleotériu**.

AMFITRÍÓN s.m. (livr.) „gazdă a unui ospăț – amphitryon” 1839 (Vaillant, V.).

Fr. *amphitryon*, apelativ glumeț pentru gazda unui ospăț sau cel care suportă cheltuielile unui ospăț, cu referire la două versuri din comedia *Amphitryon* de Molière (*Le véritable Amphitryon / est l'Amphitryon où l'on dîne*). N.pr. *Amphitryon* < gr. *Ἀμφιτρώων*, personaj mitologic.

ÁMFORĂ s.f. „vas de pământ ars cu o formă specială, folosit în Antichitate – amphore” 1832 (Bojincă, A. I, 146).

Lat. neol. *amphora* < gr. *ἀμφορεύς* < *ἀμφιφορεύς* < *ἀμφι-* „de ambele părți” + *-φορ-* < *φέρειν* „a purta”, cu referire la faptul că vasul avea două toarte, fiind așadar ținut de ambele părți.

Fam.: **amforétă** s.f. (dim.) 1960 (Ist. Rom. I, 108) < it. *amforetta*.

Cf. **ampolozitate**, **ámpulă**, **amfi-**, **-for**, **adiáfor**, **anafór**, **anaforá**, **anafóră**¹, **anaforéză**, **anáfură**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diaforá**, **diafóră**, **diaforéză**, **electroforéză**, **epifóră**, **fotoforéză**, **metáforă**, **trocofóră**.

AMFOTÉR adj. „care are proprietatea de a reacționa ca un acid în prezența unei baze și ca o bază în prezența unui acid – amphotère” 1904 (Enc. rom. III, 54).

Fr. *amphotère* < gr. *ἀμφότερος* „și unul și celălalt” (în general la dual sau pl. „amândoi”) < *ἄμφω* „amândoi”.

Cf. **amfotonie**.

AMFOTONÍE s.f. „stare de hiperactivitate a sistemului nervos simpatic și a celui parasimpatic – amphotonie” 1954 (Danielopolu, F. N. II, 251).

Fr. *amphotonie* < *ampho-* (< gr. *ἄμφω* „amândoi”) + *-tonie* (< gr. *-τονία* < *τόνος* „tensiune, forță, intensitate” < *τείνειν* „a întinde”).

Cf. **amfotér**, **ton**¹, **-tonie**, **barítón**, **oxitón**, **tónus**.

AMHÁR, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care face parte din populația majoritară a Etiopiei; limba semitică vorbită de această populație – Amhara; amharique” 1964 (DER II, 304).

Fr., engl. *Amhara(s)* (< top. *Amhara*, regiune din Etiopia) ° // N.pr. *Amhara* DEX.

Fam.: **amhárică** adj., s.f. „limbă semitică, vorbită de amhari” 1898 (Enc. rom. I, 51) < fr. *amharique*.

AMIÁBIL adj. „(despre modul rezolvării unor diferende) prin negociere, de comun acord, fără a recurge la o înfruntare (juridică, militară etc.); (despre relații, comportamente) prietenesc, binevoitor – amiable” c.1832 (var. *amiábl*, I. Golesecu, Cond. I, 58^v), var. (înv.) *amicábil*.

Fr. *amiable* < lat. târziu *amīcābilis* „prietenesc, prietenos” < *amīcus* „prieten” < *amāre* „a iubi”. Var. *amicabil*, după *amic* sau lat. neol. *amicabilis*.

Cf. **amábil**, **amánt**, **amatór**, **amíc**, **amór**.

AMIÁNT s.n. „varietate de azbest – amiante” 1822 (Bobb, DRLU I), var. *amiántă* s.f.

Fr. *amiante* < gr. *ἀμίαντος (λίθος)* „fără murdărie, pur” < *ἀ-* privativ + *μιαίνειν* „a murdări”.

AMÍBĂ s.f. „animal microscopic cu corpul lipsit de membrană, care-și schimbă ușor forma – amibe” 1896 (ȘDU¹), var. (înv.) *amébă*.

Fr. *amibe* < lat. savant *Amiba*, termen creat de naturalistul francez Jean-Baptiste Bory de Saint-Vincent, în 1822, pe baza gr. *ἀμοιβή* „schimbare” (< *ἀμειβεῖν* „a schimba”). Var. *amebă* < germ. *Amöbe*, lat. savant *Amoeba*, modificare a numelui genului propusă de naturalistul german Christian Gottfried Ehrenberg în 1830 (pentru o mai mare apropiere de cuvântul grecesc).

AMÍC s.m. (fam.) „prieten – ami” 1794 (Calend. Viena, 28).

It. *amico*, lat. neol. *amicus* (< *amare* „a iubi”).

Fam.: **amicál** adj. „prietenesc” c.1832 (I. Golesecu, Cond. I, 58^v) < fr. *amical*, lat. neol. *amicalis*; **amică** s.f. 1794 (Calend. Viena, 36) < lat. neol. *amica*; **amicie** s.f. (abstr., înv.) 1794 (Calend. Viena, 30); **amicție** s.f. (abstr.) 1822 (Bobb, DRLU I) < it. *amicizia*, lat. neol. *amicitia*; **inamic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „dușman, adversar” 1824 (var. *inimíc*, Teodorovici, I. 128), var. *inemic* < lat. neol. *inimicus*, cu *-a-* după *amic*; **inamicie** s.f. (înv.) „vrăjmășie” 1848 (Negulici, V.), var. *inemicie* ← *inamic*; **inamicție** s.f. (abstr.) 1848 (var. *inimicție*, Negulici, V.) < lat. neol. *inimicitia*, cu *-a-* după *amic*, *amicție*; **neamic** s.m. (înv., rar) „dușman” 1794 (Calend. Viena, 26) ← *ne-* + *amic* după lat. *inimicus*; **neamică** s.f. (înv., rar) „dușmană” 1863 (Asachi, E. D. 33) ← *neamic*; **neamicie** s.f. (înv.) „dușmănie” 1848 (Negulici, V.) ← *neamic*; **nemic**² s.m. (înv.) „dușman” 1805 (Obradovici, D. 2) < it. *nemico*.

Cf. **amábil**, **amánt**, **amatór**, **amiábil**, **amór**.

AMÍDĂ s.f. (chim.) „compus organic obținut prin înlocuirea unui atom de hidrogen al amoniacului cu radicalul unui acid – amide” 1882 (Contemporanul II, 638).

Fr. *amide* < *am-* (< *ammoniac*) + *-ide*.

Fam.: **acetamidă** s.f. „amidă a acidului acetic” 1930 (Minerva, s.v. *amide*) < fr. *acétamide*; **amidáză** s.f. „enzimă care realizează hidroliza amidelor” 1949 (LTR¹ I) < fr. *amidase*; **amidină**¹ s.f. „compus rezultat prin substituarea oxigenului dintr-o amidă cu radicalul =NH” 1949 (LTR¹ I) < fr. *amidine*; **amidură** „compus chimic obținut din amoniac prin substituarea unui atom de hidrogen cu un metal” 1949 (LTR¹ I) < fr. *amidure*;

carbodiamidă s.f. „uree, substanță care conține două grupări NH₂ legate printr-o grupare CO” 1904 (Enc. rom. III, 1174) < fr. *carbo-diamide*, germ. *Carbodiamid*; **diamidă** s.f. „substanță care conține doi radicali de tip amidă” 1950 (LTR¹ II, 107) < fr. *diamide*; **poliamidă** s.f. „clasă de polimeri de sinteză care conțin în moleculă gruparea –CO–NH–” 1951 (LTR¹ III, 637) < fr. *polyamide*; **poliamidic** adj. „de poliamidă, fabricat dintr-o poliamidă” 1951 (LTR¹ III, 636) ← *poliamidă* sau fr. *polyamidique*.

Cf. **acetazolamidă**, **amoniac**, **amină**, **glutamic**.

AMIDÓL s.n. „substanță folosită ca dezvoltator în fotografie (hidroclorid de diaminofenol) – amidol” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *amidol*, germ. *Amidol*, denumire comercială.

AMIDÓN s.n. „substanță hidrocarbonată care se găsește în celulele plantelor – amidon” 1760–1770 (var. *ámilon*, Meșt. doft. I, 58^v), var. (inv., rar) *amil*².

Fr. *amidon* < lat. med. *amidum* < *amylum* < gr. *ἄμυλον*, neutrul substantivat al adj. *ἄμυλος* „nerâșnit” < *μύλη* „moară”. Var. *amilon* < ngr. *ἄμυλον*. Var. *amil*² < lat. neol. *amylum*.

Fam.: **amidină**² s.f. „varietate de dextrină obținută din amidon, întrebuințată ca apret” 1949 (LTR¹ I) < fr. *amidine* < *amid[on]* + *-ine*; **amidonă** vb. „a amesteca cu amidon” 1898 (part. *amidonát*, Enc. rom. I, 789); **amidonerie** s.f. „fabrică în care se prelucrează cerealele pentru a extrage amidonul” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 45) < fr. *amidonnerie*.

Cf. **amil**¹.

AMIEZÍTĂ s.f. „strat de beton asfaltic, folosit la pavarea drumurilor – couche de béton asphaltique” 1949 (LTR¹ I).

Engl. *amiesite*, denumire comercială, creată pe baza numelui inventatorului, americanul Joseph Hay Amies ^o, posibil intrat prin intermediul fr. *amiésite*.

AMIGDÁLĂ s.f. „fiecare dintre cele două glande de natură limfatică, în formă de migdală, situate de o parte și de alta a omușorului – amygdale” 1843 (Kretzulescu, A. 278).

Fr. *amygdale*, împr. din lat. *amygdala*, propriu-zis „migdală” (cu sensul anatomic apărut în lat. med., prin analogie cu forma fructului) < gr. *ἄμυγδάλη*.

Fam.: **amigdalectomie** s.f. (med.) „operație de extirpare a amigdalelor” 1942 (Parhon, O. IV 144) < fr. *amygdalectomie* (< *amygdale* + *-ectomie* < gr. *ἐκτομή* „îndepărtare prin tăiere” < *ἐκτέμνειν* < *ἐκ-* „ex-” + *τέμνειν* „a tăia”); **amigdalián** adj. „referitor la amigdale” 1905 (Babeș, O. II 159) < fr. *amygdalien*; **amigdalită** s.f. (med.) „boală manifestată prin inflamarea (acută sau cronică) a amigdalelor” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *amygdalite*.

Cf. **amandină**, **amigdaléu**, **migdál**.

AMIGDALÉU, -ÉE adj., s.f. (bot.) „(specie de plantă) din familia migdalului – amygdalé” 1908 (Tuțescu – Danilescu, Catanele).

Fr. *amygdalé*, lat. savant *Amygdaleae* < *amygdala* „migdal(ă)” < gr. *ἄμυγδάλη* „migdală”.

Fam.: **amigdaloid** adj., s.m., s.n. „în formă de migdală; (min.) rocă eruptivă conținând formațiuni cu aspect de migdală” 1840 (*amigdaloidă* s.f., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 49) < fr. *amygdaloïde*.

Cf. **amandină**, **amigdálă**, **migdál**.

AMÍL¹ s.n. „radical organic monovalent cu formula C₅H₁₁, din componența unor alcooli – amyle” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *amyle*, format pe baza lat. *amylum* „amidon”, nume dat pornind de la prezența acestui radical în alcoolul provenit din amidon (*alcool amylique*).

Fam.: **amilacéu** adj. „care conține sau care este constituit din amidon” 1898 (Grecescu, Fl. 19) < fr. *amylacé*, format pe baza lat. savant *amylum* „amidon”; **amilază** s.f. „substanță azotată neutră produsă de pancreas, care transformă amidonul în maltoză și glucoză” 1930 (Minerva, 443) < *amylase*, format pe baza lat. savant *amylum* „amidon”; **amílic** adj. (în sintagma *alcool* ~) „alcool aciclic saturat, derivat din pentan” 1895 (Crăiniceanu, Ig. 294) < fr. *amylique*, format pe baza lat. savant *amylum* „amidon”; **amilográf** s.n. „aparat care măsoară consistența gelului de amidon dintr-o făină, pentru a determina capacitatea de panificație a acesteia” 1949 (LTR¹ I) < fr. *amylographe*, germ. *Amylograph* (termen creat de inventatorul său, Carl Wilhelm Brabender < *amyl*- < lat. savant *amylum* „amidon” + *-graph*); **amilogramă** s.f. „diagramă înregistrată la amilograf” 1949 (LTR¹ I) < fr. *amylogramme*, germ. *Amylogramme* (< *amyl*- < lat. savant *amylum* „amidon” + *-gramme*); **amiloíd** adj. „care seamănă cu amidonul” 1895 (Crăiniceanu, Ig. 240) < fr. *amiloïde* (< *amyl*- < lat. savant *amylum* „amidon” + *-ide* < gr. *-ειδίς* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect”); **amiloídóză** s.f. „fenomen patologic ce constă în depunerea în unele organe și țesuturi a unei substanțe proteice amorfe asemănătoare cu amidonul” 1949 (Studii, nr. 2, 140) < fr. *amylōïdose* (< *amylōïde* „amiloíd”); **amilóză** s.f. „component solubil al amidonului” 1930 (Minerva, s.v. *amilopectina*) < fr. *amylose* (< *amyl*- < lat. savant *amylum* „amidon”).

Cf. **amidón**.

AMIMÍE s.f. „stare patologică constând în incapacitatea de exprimare a stărilor afective prin mimică – amimie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *amimie*, format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *μιμεῖσθαι* „a imita”.

Cf. **mim**, **ecomimíe**, **fonomimíe**, **paramimíe**.

AMÍN interj. „Așa să fie! – Amen! Ainsî soít-ill!” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 11¹), var. (rar) *ámen*.

Slavon *aminŭ*, v.sl. *aminŭ* < gr. *ἀμῆν* < ebraic *āmēn* „adevărat, într-adevăr”, folosit ca formulă de confirmare la sfârșitul unui discurs, al unei rugăciuni. Var. *ámen* < lat. neol. *amen*.

AMÍNĂ s.f. „compus organic derivat al amoniacului, în care atomii de hidrogen sunt înlocuiți cu radicali carbonici – amine” 1904 (Enc. rom. III, 693).

Fr. *amine* < *am[moniac]* + *-ine*.

Fam.: **amíno** s.n., adj. (în expr. *grup* ~) „grupare funcțională monovalentă rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula amoniacului” 1930 (Minerva, 60) < fr. *amino*; **aminoacíd** s.m. „acid organic care conține un grup de tip amină, un grup acid carboxil și un lanț organic variabil, constituent principal al materiei vii, intrând în compoziția proteinelor” 1908 (V. rom. IX, 446) < fr. *aminoacide*; **aminoacidemíe** s.f. „prezența aminoacizilor în sânge, cantitatea de aminoacizi prezentă în sânge” 1950 (Parhon, O. A. V, 613) < fr. *aminoacidémie* (< *aminoacide* + *-(h)émie* < gr. *αἷμα* „sânge”); **aminoaciduríe** s.f. „prezența aminoacizilor în urină; cantitatea de aminoacizi prezentă în urină” 1969 (D. med.) < fr. *aminoacidurie*; **aminoalcoól** s.m. „alcool care conține o grupare amino” 1950 (LTR¹ II, 659) < fr. *aminoalcool*; **aminoplást** s.n. „rășină sintetică obținută

prin reacții de policondensare între formaldehidă și compuși cu grupare amino” 1949 (LTR¹ I) < fr. *aminoplaste*, germ. *Aminoplast* (< *amino-* + *plast/fisch* „plastic”); **aminozahăruri** s.n. pl. tantum „derivați cu amină ai zaharurilor” 1949 (LTR¹ I) ← *amino* + *zaharuri* (după fr. *amino-sucre*, germ. *Amino-zucker*); **cloramínă** s.f. „compus organic cu puternice proprietăți oxidante și antiseptice” 1949 (LTR¹ I) < fr. *chloramine*; **dezaminá** vb. „a înlătura amoniacul sau o amină dintr-un compus organic” 1949 (LTR² I, 101) < fr. *désaminer*; **dezamináză** s.f. „enzimă care catalizează procesul de dezaminare” 1949 (LTR¹ I, s.v. *adenozin-desaminaza*) < fr. *désaminase*.

Cf. **amfetamină**, **amidă**, **aminopirínă**, **amofós**, **amoniác**, **auramínă**, **glutámic**, **vitamínă**.

AMINOPIRÍNĂ s.f. „medicament contra febrei și a durerii, piramidon – aminopyrine” 1963 (LTR² XII, 415).

Fr. *aminopyrine* < *amino-* (< *amine* „amină”) + [*anti*]pyrine „medicament contra febrei” (< germ. *Antipyrene*, denumire comercială < *antipyr[etisch]* „antipiretic” + *-ine*, substanță descoperită de chimistul german Ludwig Knorr).

Fam.: **amidopirínă** s.f. „aminopirínă” 1957 (LTR² I) < fr. *amidopyrine* < *aminopyrine*.

Cf. **amínă**, **piramidón**, **pirétic**, **pirítă**, **pir(o)-**, **piróză**.

ar. **AMINTÁRE** vb. „a câștiga, a dobândi; a naște – gagner; naître, accoucher” 1888 (Weigand, S. 29).

Lat. *augmentāre* „a spori” < *augmentum* „spor, creștere” < *augēre* „a spori, a crește”.

Dublet etim. **augmentá**. Cf. **adăugá**, **agurá**, **autór**, **augúr**, **áugust¹**, **augúst²**, **agúst**, **agustós**, **autoritáte**, **autorizá**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**.

AMIOTROFÍE s.f. „atrofie a unui grup de mușchi – amiotrophie” 1890 (Babeș, O. A. I, 147).

Fr. *amyotrophie*, format pe baza gr. *ἀ-* privativ, *μῦς*, *μῶς* „mușchi” (propriu-zis „șoarece”) și *-τροφία* < *-τροφος* „care se hrănește (cu), care hrănește” < *τρέφειν* „a hrăni”.

Cf. **mio¹⁻**, **mióm**, **-trof**, **-trofie**, **trófic**, **atrepsíe**, **atrofíe**.

AMIRÁ s.m. (înv.) „împărat (în țările orientale); guvernator – empereur; gouverneur” 1678–1689 (pl. *amirádzi*, Danovici, Cronograf II, 69), var. (doar la Dosoftei, V. S.) *amirán*.

Ngr. *αμράς* (pl. *αμράδες*) < arab *amīr* „comandant, prinț, emir, șef de trib” < *amara* „a porunci, a comanda”.

Var. *amiran*, probabil din rațiuni morfologice (apare în forma articulată *amiranul*, altfel substantivul apare neflexibil, ca un nume propriu) ° // Posibil ← **amirar* DA.

Fam.: **amiroánă** s.f. (Săcele, înv., pronunțat *amíroánă*, hapax, G. Moroianu în Săm. I, 121) „împărăreasă, boieroaică” 1901 (Săm. I 121), probabil < ar. *amiroahe* O. Densusianu, GS II, 348–350 sau ← var. *amiran*, cu finala după *cucoană* °.

Cf. **amirál**, **emír**.

AMIRÁL s.m. „cel mai înalt grad de ofițer în marina militară – amiral”, adj. (despre nave) „pe care este imbarcat amiralul, (p. ext.) care coordonează acțiunile unei flote – amiral” 1678–1689 (Danovici, Cronograf II, 345), var. (înv. Trans., Buc., Mold.) *admirál*.

Ngr. *αμυράλις* (< it.), fr. *amiral* (< arab *amīr* „comandant”, cu finala *-al* reprezentând articolul unui atribut postpus: *amīr al-rahl* „comandant al flotei”, *amīr al-baħr* „comandant al mării”, *amīr al-‘ālī* „comandant suprem”; în primele atestări are sensul „comandant arab”; sensul „comandant al flotei” a apărut în Regatul Normand al Siciliei, cf. TLF, OED), it. *ammiraglio*. Var. *admiral* < germ. *Admiral* (< fr. *admiral*, grafie învechită a cuvântului, prin asociere cu lat. *admirabilis*), rus. *admiral*.

Fam.: **amiralăt** s.n. „demnitatea de amiral” 1939 (SDLR) < fr. *amiralat* sau ← *amiral*; **amiraleasă** s.f. (rar, fam.) „soție de amiral” 1839 (Vaillant, V.); **amiralitate** s.f. „comandament suprem al marinei militare” 1792–1793 (var. *admiralită*, Predetici, D. 63), var. (înv.) *admiralitate* ← *amiral* (după fr. *amirauté*); var. *admiralita*, *admiralitate* < germ. *Admiralität*, cu latinizarea sufixului; **contraamiral** s.m. „grad de ofițer în marina militară, corespunzător gradului de general-maior din trupele de uscat” 1833 (Asachi, I. II, 283) < fr. *contre-amiral*; **viceamiral** s.m. „grad de ofițer în marina militară, inferior amiralului și superior contraamiralului” 1792 (var. *vișeamiral*, Gherasim, Ist. 208^v) < fr. *vice-amiral*.

Cf. **amiră**, **emir**.

AMNĂR [ar. *amnāri*, *amneār*, *mān(e)ār*; mr. și *mānār*] s.n., s.m. „unealtă de oțel cu care se scot scântei din cremene; (Ban., Munt.) piesă de fier din structura plugului, cu care se ridică sau se lasă fierul lat; (Mold.) stâlp de lemn așezat la colțul casei; (Mold.) parte a războiului de țesut folosită pentru a învârti sulul dinainte; (Mold.) spetează la capătul loitrei căruței – briquet, pierre à fusil; sorte de regulateur en forme de tige métallique qui sert à hausser et à baisser le soc de la charrue; poteau cornier; pièce du métier à tisser qui sert à faire tourner le rouleau de devant; traverse à l’extrémité d’une ridelle du chariot” 1508 (DERS), var. *amânăr*.

Lat. **igniārium* (= *igniārium* < *ignis* „foc”) LB, LM, CDED I, 11, Philippide, ILR, 46, SCLR. Unele variante (*amânar*, ar. *mānear*, mr. *mānar*) și unele sensuri (piesă la războiul de țesut, spetează), probabil infl. de *mână* // Lat. *manuāle* sau *manuārium* (n. substantivat al adjectivelor *manuālis*, respectiv *manuārius* „de mână”), cu sensurile reprezentând particularizări ale sensurilor generale „obiect purtat în mână, obiect care are funcția unei mâini” (de unde piesa de la războiul de țesut), „obiect cu formă ramificată” (de unde termenul de arhitectură, cu referire la așezarea în furcă a bânelor) HEM I, 1090–1098; lat. *manuāle*, cu *a-* după expresia *a mână* CDDE 1123; posibil < lat. *manuārius* „de mână” (PEW 82, CDER 252), substantivat (prin elipsa substantivului *clāuus*), iar cu sensul „stâlp așezat la colțul casei” ← *mână*, comparându-se acești stâlpi cu niște mâini (brațe) care susțin casa DA; posibil legat de lat. *manus* TDRG¹.

Fam.: **amnărél** s.n. (dim.) 1899 (Corcea, B. 127); **amnărí** vb. (Hațeg) „a se ameți” 1895 (Rev. crit. lit. III, 86); **amnărúș** s.n. (dim.) „amnăr la războiul de țesut” 1898 (Șez. V, 25).

Cf. **ignifúg**, **igniție**, **ignipunctură**.

AMNEZIE s.f. „pierdere totală sau parțială a memoriei – amnésie” 1846 (Univ. 200).

Fr. *amnésie* < lat. med. *amnesia* < gr. *ἀμνησία* < *ἀ* + *-μνησις* (numai în compuse) „amintire”, derivat de la radicalul verbului *μυμήσκειν* „a aminti”.

Fam.: **amnézic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de amnezie” 1928 (Sebastian, O. III, 300) < fr. *amnésique*.

Cf. **amnistie**, **anamnéză**, **catamnéză**, **dismnezie**, **hipermnezie**, **hipomnezie**, **mnemotéhnic**, **mnézic**, **paramnezie**.

AMNIÓS s.n. (anat.) „membrana care învește fătul, în formă de sac care conține lichid – amnios” 1825 (var. *ámion*, Teodori, A., 78), var. *ámnios*.

Fr. *amnios* (< gr. *ἀμνείος*, *ἀμνίος* < *ἀμνός* „miel” Chantraine, DELG). Var. *amnion* < ngr. *ἀμνιον*.

Fam.: **amniót**, **-ă** adj., s.f. (zool.) „(vertebrat) al cărui embrion are amnios și alantoidă” 1898 (Enc. rom. I, s.v. *alantois*) < fr. *amniote*; **amniótic** adj. (mai ales în sintagma *lichid* ~) „referitor la amnios; (lichid) aflat în interiorul amniosului, care apără fătul” 1882 (Contemporanul II, 197) < fr. *amniotique*; **anamniótă** s.f. (mai ales la pl.) „grup de vertebrate al căror embrion nu are amnios și alantoidă” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *anamniotes*; **hidramniós** s.n. „exces de lichid amniotic” 1937 (M. enc. agr. I, 719) < fr. *hydramnios* (< *hydr(o)*- < gr. *ἵδωρ* „apă” + *amnios*).

AMNISTÍE s.f. „act al puterii de stat prin care se înlătură răspunderea penală pentru o infracțiune săvârșită – amnistie” 1782 (var. *amnestie*, Dumitrache, I. 451), var. *amnistie*.

Lat. neol. *amnestia*, *amnistia* (< gr. *ἀμνηστία* „iertare; amnistie” < *ἀμνηστος* „iertat; uitat” < *ἀ-* privativ + *-μνησ-*, extindere a radicalului *mnē-* al verbului *μνησκειν* „a aminti”), ngr. *ἀμνηστία*, fr. *amnistie*.

Fam.: **amnistíá** vb. „a acorda o amnistie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 46) < fr. *amnistier*; **amnistíabil** adj. „care poate fi amnistiat” 1955 (DLRLC) < fr. *amnistiable*.

Cf. **amnezíe**, **anamnézá**, **catamnézá**, **dismnezíe**, **hipermnezíe**, **hipomnezíe**, **mnemotéhic**, **mnézic**, **paramnezíe**.

AMÓC s.n. „boală psihică, care se manifestă prin accese subite de violență extremă, fără explicație, observată întâi în Malaezia; (fam.) furie – amok” 1898 (scris *amok*, Enc. rom. I).

Fr. *amok* < engl. *amok* < ptg. *amouco*, *amuco* < malaez *amuk*.

AMOFÓS s.n. „îngrășământ chimic obținut din amoniac și acid fosforic – ammophos” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *ammophos* sau engl. *ammophos* < *ammo[nia]* „amoniac” + *phos[phor]* „fosfor”, *phos[phate]* „fosfat”.

Cf. **amoniác**, **amidă**, **amínă**, **fósfor**.

AMONIÁC s.n. „gaz incolor cu miros înțepător, compus din azot și hidrogen – amoniac” 1829 (Episcopescu, O. S. 281).

Fr. *ammoniac*, inițial (*sal*) *ammoniac* „clorură de amoniu (mineral din care se extrage amoniacul)”, împr. din lat. *ammoniacum*, *sal ammoniacus* < gr. *ἀμμωνιακόν*, n. adjectivului *ἀμμωνιακός* „al lui Amon, din ținutul lui Amon”, cu referire la templul lui Amon din oaza Siwa (actualmente în vestul Egiptului), de unde se extrăgea această sare.

Fam.: **amoniacál** adj. „care conține amoniac” 1850 (Brezoianu, A. 48) < fr. *ammoniacal*; **amoniát** s.m. „combinație a amoniacului cu un oxid metalic” 1900 (Enc. rom. II, 796) < fr. *ammoniate*; **amonificáre** s.f. „proces de formare a amoniacului prin descompunerea proteinelor și a altor compuși organici din sol sub acțiunea microorganismelor” 1937 (M. enc. agr. I 332) < fr., engl. *ammonification*, cu echivalarea sufixului ° // după fr. *ammonisation* DEX; **amóniu** s.n. „radical monovalent NH₄, care, în combinațiile sale, se comportă ca un metal alcalin” 1853 (var. *amónium*, Litinschi, M. 19) < fr. *ammonium* < lat. savant *ammonium*, der. regresiv din *ammoniacus*; **amoniuríe** s.f.

„prezența amoniacului în urină” 1966 (DN²) < fr. *ammoniurie*; **dezamoniacalizá** vb. (tehn.) „a îndepărta amoniacul din gazele de pirogenare ale cărbunilor” 1960 (LTR² VI, 26) ← *amoniacal*; **diamoniacál** adj. „care conține doi atomi de amoniac” 1958 (Agrotehnica I, 191) < fr. *diammoniacal*.

Cf. **amidă, amină, amofós, amonít, glutámic, vitamínă**.

AMONÍT s.m. „ordin de moluște cefalopode fosile, cu cochilia spiralată împărțită în compartimente – ammonite” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *ammonite* < lat. savant *Ammonitis*, termen creat de biologul german Johann Philipp Breyne în 1732, pe baza n.pr. *Ammon*, zeu egiptean, datorită asemănării formei cochiliei cu cornul de berbec cu care era reprezentat acest zeu.

Cf. **amoniác**.

AMÓNTE s.n., în loc. adv. *în ~* „în susul apei – amont” 1861 (Ghica, O. III 304).

It. *a monte*, propriu-zis „la munte”.

Cf. **a¹, múnte**.

AMÓR s.n. „(fam.) dragoste (sexuală); (livr., înv.) dragoste (în general) – amour” c. 1770 (Oxenstiern, C. I, 93¹), var. (în v.) *amére* s.f. (doar 1794, Calend. Viena 28, 30), *amoáre* s.f., *amúr*.

Lat. neol. *amor* (< *amare* „a iubi”), it. *amore*. Var. *amoare*, prin românizare. Var. *amere*, prin includerea în clasa derivatelor în *-ere* (cf. *plăcere, durere*). Var. *amur* < fr. *amour*.

Fam.: **amorás** s.m. „reprezentare, în artele plastice, a zeului dragostei (Cupidon) ca un copil gol cu aripi” 1830 (I. Văcărescu, O. 329), probabil după it. *amoretto* °; **amoréz** s.m. (azi, fam.) „îndrăgostit, adorator” 1786 (Beldiman, I. T. 59¹), var. (în v., rar) *amuréz* < fr. *amoureux*; **amorezá** vb. refl. (azi, fam.) „a se îndrăgosti” 1794 (Polițion, 32¹), var. (în v., rar) *amurezá* ← *amorez*; **amoréză** s.f. (azi, fam.) „iubită” 1786 (Beldiman, I. T. 108¹), var. (în v.) *amoreáză, amureáză* < fr. *amoureuse*; **amorós** adj. „de dragoste (mai ales erotică)” 1827 (Buznea, C. Î. 16) ← *amor* (după fr. *amoureux* sau it. *amoroso*); **amoróso** adv. (muz., pronunțat *amorózo*) „care trebuie interpretat cu duioșie, cu căldură” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < it. *amoroso*; **amór-própriu** s. sg. tantum „stimă de sine, orgoliu” 1859 (var. *amóre próprie*, Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *amour-propre*; **înamorá** vb. refl. (livr., azi fam.) „a se îndrăgosti” 1837 (Negruzzi, O. III, 152) ← *amor* (după fr. *s'enamourer*).

Cf. **amábil, amánt, amatór, amiábil, amíc**.

AMÓRF adj. „fără o formă precisă, definită – amorphe” 1852 (Marin, Pr. I, XXXIV).

Fr. *amorphe* < gr. *ἄμορφος* < *ἀ-* privativ + *μορφή* „formă”.

Fam.: **amorfie** s.f. (abstr., rar) 1931 (CADE) < fr. *amorphie*; **amorfism** s.n. (abstr.) 1919 (Ibrăileanu, O. II, 309).

Cf. **-morf, -morfie, anamorfóză, catamorfism, ciclomorfóză, citomorfóză, deuteromorfóză, dimórf, metamorfóză, morfologie, pseudomorfóză**.

AMORÍT s.m. (mai ales la pl.) „populație semitică din Antichitate, care a trăit în Siria și Mesopotamia în milenii III–II î.Cr., menționată și în Biblie printre vechile popoare din Canaan – Amorrite” 1582 (var. *amoriteán*, PO, 48).

Magh. *Amorrita(k)*, ulterior fr. *Amorrite(s)* < lat. med. *Amor(r)ita(e)*, refacere cu sufixul *-ita-* a lui *Amorr(h)aeus* < gr. *Ἀμορραῖος* (< ebr. *Ĕmōrī*; numele populației este atestat în akkadiană în forma *Amurrūm*).

Fam.: **amoréu** s.m. (mai ales la pl.) „amorit” 1582 (PO, 186) < slavon (pl.) *Amorēi*, gr. neol. *Ἀμορραῖος*.

AMÓRSĂ s.f. „dispozitiv pentru aprinderea unei încărcături de exploziv; strat aderent aplicat pe pereți pentru a asigura aderența următorului strat; (rar) nadă – amorce” 1874 (Lăcusteanu, A. 71).

Fr. *amorce*, inițial „nadă, momeală”, part. substantivat al verbului v.fr. *amordre* „a mușca” < lat. **ammordere* = *ammordēre* < *ad-* + *mordēre* „a mușca”.

Fam.: **amorsă** vb. „a pregăti condițiile pentru declanșarea unui fenomen pirotehnic, a unui proces tehnic, a unei reacții chimice; a da cu amorsă pe pereți” 1914 (forma *amorsăre*, Marinescu, P. A. 45) < fr. *amorcer*; **dezamorsă** vb. „a scoate amorsa unui proiectil (pentru a-l împiedica să explodeze)” 1949 (LTR¹ I, 216) < fr. *désamorcer*.

Cf. **mursecă**, **mordăce**, **mordânt**, **mordént**¹.

AMORTIZĂ vb. „a împiedica propagarea unui zgomot, a unui șoc; a stinge o datorie, prin plăți succesive sau prin răscumpărarea creanțelor, a recupera o investiție – amortir” 1863 (Barițiu, C. VIII, 35).

Fr. *amortir*, cu sensul general „a slăbi încetul cu încetul, a atenua” < lat. **ammortire* < *mortuus* „mort” < *morī* „a muri”.

Fam.: **amortibil** adj. „amortizabil” 1898 (Epoca, 10 apr.), probabil ← *amortiza* (cu substit. finalei), după fr. *amortir* (fr. *amortible* este foarte rar); **amortismént** s.n. „stingere treptată a unei datorii” 1852 (D. Pavel, Elem. alg. 231) < fr. *amortissement*; **amortizábil** adj. (fin.) „care se poate amortiza” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *amortissable*; **amortizáție** s.f. (abstr., înv.) 1830 (CR, 6), var. (în v.) *amortizațiune* ← *amortiza* sau < germ. *Amortisation*, it. *ammortizzazione*; **amortizór** s.n. „dispozitiv care servește la amortizarea unui șoc, a unui zgomot sau a unui fenomen de oscilație la un sistem tehnic” 1930 (Nica, L. Vam. 8) < fr. *amortisseur*; **amortizuí** vb. (Trans.; în v.) „a amortiza” 1812 (T. Moldovan, C. Leg. III, 30) < germ. *amortisieren*, încadrat în clasa verbelor în *-ui*.

Dublet etim. **amorțí**. Cf. **murí**.

AMORȚÍ [ar. *amurțáre*; mr. *murțóri*] vb. „(despre părți ale corpului) a deveni, temporar, inert, imposibil de mișcat, mai puțin sensibil; (fig., despre senzații, sentimente, activități) a-și pierde vigoarea, a slăbi în intensitate; (în v.) a încremeni, (rar tranz.) a face să încremenească, a face să înceteze, a diminua – (s’)engourdir; (s’)émousser, (s’)apaiser; (vieilli) demeurer perclus, rester pétrifié, pétrifier, faire cesser, diminuer” 1582 (PO, 229), var. (în v.) *amurțí*.

Lat. **ammortire* (< *mortuus* „mort” < *morī* „a muri”), panrom. REW 186.

Fam.: **amorțeálă** s.f. (abstr.) c.1650 (var. *amurțeálă*, Anon. Car.); **amorțít** s.n. (abstr.) 1908 (DA); **amorțítór** adj. (în v., rar) „care provoacă amorțirea” 1822 (Bobb,

DRLU I); **amortitură** [ar. *amurțătūră*; mr.] s.f. (abstr., înv.) 1898 (Marian, S. R. I, 173); mr. **ământurțori** vb. „a amorti” 1927 (Candrea, Gl. I, 181), var. *ământurțori*; **dezmorțeală** s.f. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *dezmorți*; **dezmorți** [ar. *dizmurțâre*; mr. *dizmurțori*] vb. „a ieși sau a scoate din amorțeală” 1812 (Șincai, Hr. I, 112), var. *dezamorți*, *dezmurți*; mr. **murțonă** s.f. „gură-cască” 1935 (Capidan, Mevl. III).

Dublet etim. **amortiză**. Cf. **murí**.

AMOVÍBIL adj. „(despre funcționari) care poate fi concediat sau mutat; (despre piese, părți ale unor mecanisme) care poate fi separat de restul ansamblului fără ca acesta să se defecteze – amovibil” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 58^v).

Fr. *amovible* (< lat. med. *amouibilis* < *amouere* „a îndepărta” < *ab-* + *mouere* „a mișca, a deplasa”), it. *amovibile*.

Fam.: **amovibilitate** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 58^v) < fr. *amovibilité*, it. *amovibilità*; **inamovibil** adj. „(despre funcționari) care nu poate fi destituit sau mutat; (despre piese, părți ale unor mecanisme) care nu poate fi separat de restul ansamblului fără ca acesta să se defecteze” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 183ⁱ) < fr. *inamovible*; **inamovibilitate** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 183ⁱ) < fr. *inamovibilité*.

Cf. **comóție**, **emóție**, **mobíl**, **móbilă**, **motór**, **moțiúne**, **momént**, **promová**.

AMPATAMÉNT s.n. (tehn.) „distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul – empattement” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *empattement*, inițial „ceea ce servește de suport” < *empatter* „a susține cu un suport” < fr. *patte* „labă”, formație onomatopeică întâlnită și în alte limbi romanice.

Cf. ar. **pátă**², **epatá**, **patină**¹, **patrúlă**.

AMPELIDACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante dicotiledonate, din care face parte vița-de-vie – ampelidacée” 1871 (LM, s.v. *cissu*).

Fr. *ampelidacée(s)* < lat. savant *Ampelidaceae*, format pe baza gr. *ἄμπελος* „viță-de-vie”.

Fam.: **ampelidée** s.f. „familie de plante din care face parte vița-de-vie” 1862 (Antonescu, D., s.v. *vitacee*) < fr. *ampelidé(e)* < lat. savant *Ampelideae*.

Cf. **ampelografie**.

AMPELOGRAFÍE s.f. „știință care se ocupă cu studiul genurilor, al speciilor și al soiurilor de viță-de-vie – ampélographie” 1900 (Enc. rom. II, 581).

Fr. *ampélographie*, format pe baza gr. *ἄμπελος* „viță-de-vie” + *-graphie* (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **ampelograf** s.m. „specialist în ampelografie” 1937 (M. enc. agr. I, 78) < fr. *ampélographe*; **ampelografă** s.f. „specialistă în ampelografie” 1978 (DN³) ← *ampelograf*; **ampelografic** adj. „de ampelografie” 1938 (M. enc. agr. II, 43) < fr. *ampélographique*.

Cf. **ampelidacée**, **grafie**.

AMPENÁJ s.n. „dispozitiv al unui avion amplasat în spatele fuzelajului, care servește la stabilitatea avionului sau la schimbarea direcției – empennage” 1933 (Camil Petrescu, O. III 313).

Fr. *empennage*, inițial „garnitura de pene atașată la coada săgeții” < *empenner* „a pune pene” < *penne* „pană” < lat. *pinna*.

Cf. **depaná**, **pánă**^{1,2}.

AMPÉR s.m. „unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric – ampère” 1897 (Poni, F. 258).

Fr. *ampère*, de la numele fizicianului francez André-Marie Ampère.

Fam.: **amperáj** s.n. „intensitatea unui curent electric exprimată în amperi” 1930 (Minerva, 360) < fr. *ampérage*; **ampermétru** s.n. „instrument de măsură a intensității curentului electric, gradat în amperi” 1930 (Minerva, 360) < fr. *ampermètre*; **amperoră** s.f. „unitate de măsură a curentului electric care trece printr-un circuit într-un interval de timp, egală cu cantitatea de curent de un amper care trece într-o oră” 1949 (LTR¹ I) ← *amper+oră*, după fr. *ampère-heure*; **amperormétru** s.n. „instrument pentru măsurarea sarcinii electrice care trece într-un interval de timp printr-un circuit” 1949 (LTR¹ I) ← *amperoră* + *-metru*, după fr. *ampèreheuremètre*; **amper-spiră** s.f. „unitate de măsură a tensiunii magnetice, egală cu tensiunea magnetică în lungul unei linii închise, produsă de o spiră prin care trece un curent electric cu intensitatea de un amper” 1949 (LTR¹ I); **kiloampér** s.m. „unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu 1000 de amperi” 1957 (LTR² I, s.v. *ampermetru*) < fr. *kiloampère*; **kiloampermétru** s.n. „instrument pentru măsurarea curenților electrice de mare intensitate, gradat în kiloamperi” 1961 (LTR² IX, 342) < fr. *kiloampermètre*; **microampér** s.n. „unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o milionime de amper” 1957 (T. V. Ionescu, E. 123) < fr. *microampère*; **microampermétru** s.m. „instrument pentru măsurarea curenților electrice de foarte mică intensitate, gradat în microamperi” 1950 (LTR¹ II, 341) < fr. *microampèremètre*; **miliampér** s.n. „unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu o miime de amper” 1910 (Bianu, D. S. 561) < fr. *milliampère*; **miliampermétru** s.m. „instrument pentru măsurarea curenților electrice de mică intensitate, gradat în miliamperi” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *milliampèremètre*.

AMPICILÍNĂ s.f. „antibiotic cu spectru larg – ampicilline” 1969 (DZMV, s.v. *penicilină*).

Engl. *ampicillin*, scurtat din *am[inobenzyl]p[en]icillin* (substanță descoperită în anii '60 în laboratoarele Beecham).

Cf. **penicilină**, **novocilină**.

AMPLASAMÉNT s.n. „loc destinat unei construcții, unui obiect, unui dispozitiv – emplacement” 1868 (Românul, 5–6 aug., p. 667, col. 1).

Fr. *emplacement* < v.fr. *emplacier* „a amplasa, a destina” < *place* „loc; piață” < lat. *platea* „stradă largă; piață publică” (printr-o formă intermediară *plattea*, probabil sub influența lui **plattus* „plat”) < gr. *πλατεία*, fem. substantivat al adj. *πλατύς* „larg”.

Fam.: **amplasá** vb. „a așeza o instalație sau o construcție într-un anumit loc” 1936 (Caranfil, Asan. 74) ← *amplasament* (der. regresiv); **reamplasá** vb. „a amplasa din nou, la loc” 1963 (V. rom. IV, 47) ← *re*²- + *amplasa*.

Cf. **deplasá**, **piátă**, **plasá**, **plat**.

AMPLEXIÚNE s.f. (livr.) „îmbrățișare; cuprindere (a unui subiect) – amplexion” 1933 (Călinescu, O. I, 267).

Fr. *amplexion*, împr. din lat. *amplexio* < *amplecti* „a îmbrățișa, a cuprinde” < *am(b)- + plectere* „a împleti”.

Fam.: **ampectív** adj. (bot., despre părți ale unei plante) „care îmbrățișează complet alte organe” 1966 (DN²) < fr. *amplectif*; **amplexicául**, **-ă** adj., s.f. (bot.) „(frunză) care

îmbrățișează tulpina” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *amplexicaule* (< *amplexi-* < lat. *amplexus*, part. perf. al lui *amplecti* + lat. *caulis* „tulpină”); **amplexiflór** adj. (bot., despre frunze) „care îmbrățișează floarea” 1966 (DN²) < fr. *amplexiflore*.

Cf. **compléx**¹, **perpléx**.

AMPLOIÁT s.m. (înv.) „funcționar – employé” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 63¹), var. *amploaiát*.

Fr. *employé* < *employer* „a folosi, a avea pe cineva în serviciu”, înv. și „a încredința; a aplica (lovituri); a pune în acțiune” < lat. *implicāre* „a înfășura, a încolăci, a împleti; a răspândi, a vâri” < *in* + *-plicāre* < **plecāre* „a îndoii, a plia” (forma simplă *plicāre* refăcută din compuse, cf. *applicāre*, *explicāre*, *implicāre* etc.; de la aceeași rădăcină *plec-* provin și *plectere* „a împleti”, *-plex*, cf. *simplex* „simplu”, *duplex* „dublu”).

Cf. **aplicá**, **complicá**, **complíce**, **explicá**, **impiegát**, **implicá**, **plecá**, **plex**, **pliá**, **replicá**, **símpļu**.

ÁMPLU adj. „larg, întins, dezvoltat (din punct de vedere cantitativ) – ample” 1816 (Maior, Învățătură, 65).

Fr. *ample*, lat. neol. *amplus*.

Fam.: **amplificá** vb. „a da sau a căpăta amploare; a mări intensitatea unor fenomene fizice (sunet, curent electric etc.)” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 49) < fr. *amplifier*, it. *amplificare*, lat. neol. *amplificare*; **amplificánt** adj. (tehn., rar) „care amplifică” 1939 (SDLR) ← *amplifica*; **amplificatív** adj. (rar) „care amplifică” 1887 (HEM I, 555) < fr. *amplificatif*; **amplificatór** adj., s.m., s.n. „(aparatură) care amplifică” 1848 (Negulici, V.) < fr. *amplificateur*; **amplificáție** s.f. (abstr., înv.) c.1832 (I. Golescu, Cond. I 63¹), var. *amplificațiune* < fr. *amplification*, lat. neol. *amplificatio*, *-onem*; **amplitúdine** s.f. „(fiz.) distanța dintre pozițiile extreme ale unui corp care oscilează; (mat.) mărimea unui arc; întindere, amploare” 1857 (Marin, F. 25) < fr. *amplitude*, it. *amplitudine*, lat. neol. *amplitudo*, *-inem*; **amplóare** s.f. (abstr.) 1909 (CDDG) < fr. *ampléur*; **bioamplificatór** s.n. (med.) „aparatură electronică folosită pentru amplificarea biopotențialelor musculare” 1988 (DEX-S) ← *bio-* + *amplificator*, după engl. *bioamplifier* ° // < fr. *bioamplificateur* DEX (cuvânt rar, neatestat anterior cuvântului românesc); **preamplificatór** s.n. „amplificator utilizat într-un lanț de transmisie înaintea unui amplificator principal, pentru a-i ridica nivelul semnalului de intrare” 1955 (LTR¹ VII, 771) ← *pre*¹- + *amplificator*, după engl. *preamplifier*, fr. *préamplificateur*; **radioamplificáre** s.f. „amplificarea semnalelor radio” 1954 (LTR¹ V) ← *radio*¹ + *amplificare*.

AMPOLOZITÁTE s.f. (livr.) „exprimare bombastică, grandilocventă – emphase, grandiloquence” 1946 (Călinescu, O. XVI 26).

It. *ampollosità* < *ampollosa* „bombastic, grandilocvent, prolix” < lat. med. *ampullosus* < *ampulla* „mică amforă, vas mic cu două toarte, flacon; (fig.) exprimare bombastică” < *amphora* „amforă” < gr. *ἀμφορέω*.

Cf. **ámforă**, **ámpulă**.

AMPRÉNTĂ s.f. „image a unui obiect întipărită prin presare pe o suprafață, (spec.) urmele lăsate de degete pe o suprafață, folosite ca mijloc de identificare a unei persoane, (med.) model al formei dinților, folosit în stomatologie – empreinte” c.1860 (Hasdeu, O. III, 482).

Fr. *empreinte*, part. f. substantivat al vb. *empreindre* „a imprima, a marca” < lat. *imprimere* < *in-* + *premere* „a apăsa”.

Fam.: **amprentă** vb. „a lua amprente (urmele lăsate de degete); a imprima o amprentă, a realiza un model prin apăsa pe o suprafață plastică; (fig.) a marca, a-și pune amprentă; (med.) a confecționa o amprentă dentară” 1969 (forma *amprentare*, D. med. I, 67); **amprentologie** s.f. „studiul amprentelor digitale” 1966 (DN²) < fr. *empreintologie*.

Cf. **imprimă**, **acupresură**, **adpres**, **compresă**, **comprimă**, **deprimă**, **exprimă**, **împresură**, **oprimă**, **presă**, **presă**¹, **reprimă**, **scrème**, **suprimă**.

AMPRÍZĂ s.f. „lățimea fâșiei de teren care se expropriază în vederea executării unui drum; lățime a fâșiei de teren pe care urmează să se construiască o șosea, o cale ferată, un dig etc. – emprise” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *emprise* „confiscare de către stat a unei proprietăți private; (înv.) întreprindere” < *entreprendre* (înv.) „a întreprinde; a interveni (contra), a se lua de; a lua dintr-o proprietate” < lat. **impre(he)ndere* < *pre(he)ndere* „a apuca, a prinde”.

Cf. **impresăr**, **antrepriză**, **aprehensiune**, **aprinde**, **comprehensiune**, **cuprinde**, **deprinde**, **întreprinde**, **prinde**, **priză**, **surprinde**.

ÂMPULĂ s.f. „(zool.) organ de mers al echinodermelor; (anat.) dilatare a unor vase, canale; fiolă – ampoule” 1840 (var. *ampulă*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 49).

Fr. *ampoule* < lat. *ampulla* „flacon, fiolă; vas mic cu două toarte”, dim. lui *amphora* „amforă” < gr. *ἀμφορέβς*.

Cf. **âmforă**, **ampolozitate**.

AMPUTĂ vb. „a tăia un membru al corpului – amputer” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 49).

Fr. *amputer*, împr. din lat. *amputare* „a tăia, a reteza, a amputa” < *am(b)-* + *putare* „a curăța (arborii)”.

Fam.: **amputăție** s.f. (abstr., înv.) 1816 (Maior, Învățătură, 111), var. *amputațiune* < fr. *amputation*, lat. neol. *amputatio*, *-onem*; **reampută** vb. „a amputa încă un segment al unui membru” 1924 (Resmeriță, D.) ← *re*¹- + *amputa*.

Cf. **acónt**, **compută**, **cónt**¹, **contă**, **contoár**¹, **contór**¹, **cumpătă**, **deputát**¹, **dispută**, **împută**, **împută**, **putatív**, **reputăție**, **scontă**.

AMULÉTĂ s.f. „talisman, mic obiect purtat de oameni cu credința că îi va proteja de rele – amulette” c.1832 (var. *amulét* s.n., I. Golescu, Cond. I, 60^r).

Fr. *amulette* (s.f. și s.m.), împr. din lat. *amuletum*. Var. *amulet*, în Trans. și Buc., < germ. *Amulett*, lat. neol. *amuletum*.

AMUZĂ vb. „a (se) distra, a provoca bună dispoziție, veselie – (s’)amuser” 1852 (Stamati, V. 39).

Fr. *amuser*, inițial „a distrage, a păcăli, a face să piardă timpul” < *muser* „a sta gură-cască, a sta degeaba, a hoinări” < v.fr. *mus(e)* „bot” < lat. târziu *mūsus*.

Fam.: **amuzamént** s.n. (abstr.) 1857 (Barasch, I. 178) < fr. *amusement*; **amuzánt** adj. „care amuză” 1852 (Stamati, V. 39) < fr. *amusant*; **amuzatór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. (înv.) „(persoană) care amuză” 1900 (Petică S. II, 255) ← *amuza* (după fr. *amuseur*).

AMUZIE s.f. „pierdere sau tulburare a funcțiilor de înțelegere, elaborare și exprimare muzicală – amusie” 1945 (D. filos.; atestare izolată cu sensul „incultură (mai ales muzicală)”, 1859, Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *amusie* < germ. *Amusie*, termen tehnic introdus de neurologul german August Knoblauch în 1888 pe baza gr. *ἀμουσία* „incultură (mai ales muzicală)” (< *ἀμουςος* „lipsit de cultură” < *ἀ-* privativ + *μουῖσα* „muză”).

Cu sensul „incultură (mai ales muzicală)” < lat. neol. *amusia*, gr. neol. *ἀμουσία*.

Cf. **múză**, **muzéu**, **múziică**.

AMVÓN s.n. „construcție (ca un balcon) într-o biserică, de unde se predică sau se citește evanghelia – ambon” 1643 (var. *ambón*, Varlaam, Caz. 11^v), var. (înv.) *advón*², *amvoánă* s.f., *amvónă* s.f.

Slavon *am(ũ)bonũ*, *amvonũ* < m.gr. *ἄμβων*.

Fam.: **advón**¹ s.n. „nartex, pronaos” 1800 (Iorga, S. D. XV, 351), probabil deformare a lui *amvon* (cf. *advon*² „amvon”, atestat în CMVCP VI, 160), cu evoluția semantică insuficient explicată (DA, DEX: cf. *amvon*).

AN [ar., mr.; ir. *án*] s.m. „perioadă de timp care corespunde unei revoluții a Pământului în jurul Soarelui; (adverbial, înv., pop.) acum un an, anul trecut – année, an; (adv.) l'année dernière” c.1500 (Psalt. Hur. 111).

Lat. *annus*, panrom. REW 487. Folosirea adverbială continuă ablativul lat. *annō*, atestat în acest sens în latină și păstrat în it. dial.

Fam.: **anișór** s.m. (dim.) 1878 (Conv. lit. XI, 90); **aniversá** vb. „a sărbători împlinirea unui număr de ani de la un eveniment” 1911 (V. rom. XXIII, 130) ← *aniversare* (der. regresiv); **aniversár**, **-ă** adj., (înv.) s.f. „(zi) care marchează trecerea unui număr de ani de la un eveniment” 1829 (CR, 12), var. (înv.) *aniversáriu* < fr. *anniversaire*, lat. neol. *anniuersarius* „care revine în fiecare an” (< *annus* + *uertere*, *uerti*, *uersum* „a (se) întoarce”); **aniversáre** s.f. „împlinire a unui număr de ani de la un anumit eveniment” 1847 (Aricescu, F. 137) ← *(zi) aniversară/aniversarie*, reinterpretat ca infinitiv lung; **an-lumină** s.m. (astron.) „unitate de măsură a distanțelor, egală cu distanța străbătută de lumină într-un an” 1913 (Natura IX, 17) ← *an* + *lumină* după fr. *année-lumière* sau germ. *Lichtjahr* (termen internațional ce pare a fi fost folosit pentru prima dată în germană, de Otto Ule în 1851); **annátă** s.f. (ist.) „redevență percepută de papalitate de la episcopii și abații nou instalați, echivalând cu veniturile lor pe un an” 1840 (scris *anátă*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 55) < fr. *annate*, lat. neol. *annata* (cuvânt apărut în lat. med., derivat din *annus*); **anotímp** s.n. „fiecare dintre cele patru diviziuni ale anului, care prezintă caractere specifice de climă și de lumină” 1837 (Săulescu, Hr. XIII) ← *an* + *timp*, după germ. *Jahreszeit* TDRG, DA, CADE, SDLR, CDER 260, DEX // lat. *anni tempus*, *anni tempora* CDED I, 12; **anțărț** [ar. și *andzárțu*; mr. și *anțórț*] adv. (reg.) „acum doi ani” c.1650 (var. *anțérț*, Anon. Car.), var. *ánțărț* < lat. *annō tertio* (propriu-zis „anul al treilea”), cf. ret., sd. REW 8679; **anuál** adj. „care are loc în fiecare an sau o dată pe an; care corespunde unui an” 1815 (Piramida, 10) < fr. *annuel*, lat. neol. *annualis*; **anualizá** vb. „a calcula modificarea în decurs de un an a unei valori” 1997 (Mon. of. 6) < engl. *annualize*, eventual și fr. *annualiser*; **anuár** s.n. „publicație anuală” 1836 (MN, 11) < fr. *annuaire*; **anuitáte** s.f. „sumă de bani plătită anual, spre a rambursa o datorie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 57) < fr. *annuité*; **anúț** s.m. (dim., Mar.) 1906 (Țiplea, P. P., Glosar); **bianuál** adj. „care are

loc de două ori pe an; (despre plante) cu ciclul de vegetație de doi ani” 1907 (Conv. lit. XLI, 901) ← *bi-* + *anual* (după fr. *bisannuel*); **multianuál** adj. „desfășurat pe mai mulți ani” 1938 (M. enc. agr. II, 4) ← *multi-* + *anual*.

Cf. **mulțumí, anále, bienál, cvadrienál, decénium, milénium, septenál, trienál**.

ANÁ¹ s.f. (Dobr., S Munt.) „frânghie, prevăzută cu plute, care se agață de marginea superioară a plasei de pescuit; curentul principal al unei ape curgătoare; frunză de tutun de la mijlocul tulpinii – palangre; courant d'eau au milieu d'une rivière; feuille de tabac attachée au milieu de la tige” 1916 (doc. apud Suci, IT II, 45).

Tc. *ana* „principal” (< *ana* „mamă”), folosit în expresiile *ana halat* „frânghie, parâma principală” (de unde tc. dial. *ana* „frânghie principală”, prin elipsă), *ana akıntı* „curent principal”, *ana yaprak* „frunză principală” Suci, CTR, 136.

Cf. **babadám, anasâna, anateftér**.

ANA²- el. de comp. care arată mișcarea de jos în sus, mișcarea înapoi, opoziția, întinderea de-a lungul unui spațiu, repetiția – „ana-”, var. *an³*-.

Gr. *áva-*, intrat prin diverse filiere moderne.

Cf. **anabátic, anabolísm, anacronísm, anacrúză, anadiplóză, anadipsíe, anafór, anaforá, anaforá¹, anaforéză, anáfură, anaglífă, anagnóst, anagogíe, anagrámă, anahorét, analécte, analepsíe, analiză, analóg^{1,2}, anamnéză, anamorfóză, anapést, anápoda, anaptíxă, anasárcă, anastáltic, anastasimatár, anastátic, anastomóză, anastrófă, anatómă, anatócísm, anatolián, anatomíe, anerísí, anevató, anión, anód, antanacláză, anabaptísm** s.v. **baptíst**.

ANABÁTIC adj. (meteor., despre mișcări ale aerului) „de jos în sus – anabatique” 1955 (LTR¹ VII, 366).

Fr. *anabatique* (< gr. *ἀναβατικός* „referitor la urcare” < *ἀνάβασις* „urcare, ascensiune” < *ἀναβαίνειν* „a urca” < *áva-* + *βαίνειν* „a merge”), posibil și engl. *anabatic*, germ. *anabatisch*.

Cf. **ana²-, abazíe, acrobát, adiabátic, anevató, báză, báseball, basídie, catabátic, diabáz, diabét, epibát, hiperbát**.

ANABOLÍSM s.n. „fază a metabolismului în care materiile nutritive introduse în organism sunt transformate în substanțe proprii acestuia – anabolisme” 1938 (M. enc. agr. II, 14).

Fr. *anabolisme* (termen științific internațional) < *métabolisme* „metabolism” (< gr. *μεταβολή* „schimbare, transformare” < *μεταβάλλειν* „a (se) transforma” < *μετα-* + *βάλλειν* „a arunca”), prin substituirea pref. *méta-* cu *ana-* „în sus” < gr. *áva-*, cf. antonimul *catabolism*.

Fam.: **anabolizánt** adj., s.n. „(substanță) care stimulează anabolismul, antrenând o creștere a masei musculare” 1969 (D. med.) < fr. *anabolisant*.

Cf. **ana²-, amfibolíe, balístă, catabolísm, colembólă, diávol, discoból, emblémă, embolíe, hipérbolă, metabolism, parábolă, parlamént, periból, problémă, simból**.

ANACÁRD¹ s.n. „fruct comestibil al unui arbust tropical din America, caju – anacarde” 1840 (var. *anacárdă* s.f., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 50).

Fr. *anacarde* < lat. med. *anacardium* (fructul), *anacardus* (arborele), inițial desemnând o plantă medicinală, deformare pe teren gr. (cf. m.gr. *ἀνακάρδιον*) sau latin a lui *onocardion*, gr. *ὄνοκάρδιον* < *ὄνος* „măgar” + *καρδία* „inimă”, aplicat arborelui tropical datorită asemănării dintre forma miezului fructului și o inimă.

Fam.: **anacárd²** s.m. „arbusc tropical din America, cu fructe comestibile (Anacardium occidentale)” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 50); **anacardiáceu, -ee** adj., s.f. (bot., mai ales la pl.) „familie de arbori din regiunile tropicale, având ca tip anacardul” 1936 (DS) < fr. *anacardiácees*; **anacardiér** s.m. „anacard” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *anacardier*.

Cf. **cardi(o)-, cardiác, cárdium**.

ANACOLÚT s.n. „discontinuitate sau ruptură logico-sintactică în interiorul unei propoziții sau al unei fraze – anacoluthie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. (înv.) *anacolútă* s.f.

Fr. *anacoluthie*, lat. neol. *anacoluthon* < gr. *ἀνακόλουθον*, n. adjectivului *ἀνακόλουθος* „care nu urmează (în mod logic)” < *ἀκολουθεῖν* „a urma” < *ἀκόλουθος* „însoțitor, persoană care urmează pe cineva, care face parte din suita cuiva” < *α-* „împreună, con-” + *κέρυθος* „drum”.

Cf. **acolít**.

ANACÓNDA s.f. „specie de șarpe semiacvatic, de mari dimensiuni (până la 10–12 m. lungime), din America Centrală și din America de Sud – anaconda” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *anaconda* < engl. *anaconda*, inițial desemnând un piton din Ceylon, probabil < singalez *henakandayā* „specie de șarpe” Merriam-Webster.

ANACREÓNTIC adj. „în genul poemelor atribuite poetului grec Anacreon; tip de vers de trei picioare și jumătate, considerat a fi introdus de Anacreon – anacreontique” 1757 (var. *anacreonticésc*, Eustatievici, Gr. rum. 118^r; forma *anacreóntic*, 1822, Asachi, V. 2^v).

Lat. neol. *anacreonticus* (< n.pr. *Anacreon, -ontis*, gr. *Ἀνακρέων, -οντος*), it. *anacreontico*.

Fam.: **neoanacreóntic** adj. „referitor la poezia lirică cultivată de imitatori târzii ai lui Anacreon” 1942 (Caracostea, E. 22) < fr. *néo-anacréontique*; **pseudoanacreóntic** adj. „care imită poezia lui Anacreon” 1975 (DEX).

ANACRONÍSM s.n. „nepotrivire în raport cu o anumită perioadă de timp; obicei sau opinie perimată – anachronisme” 1812 (var. *anahronism*, Șincai, Hr. I, 450).

Germ. *Anachronismus* (< lat.), fr. *anachronisme*. Var. *anahronism* < lat. neol. *anachronismus* < gr. *ἀναχρονισμός* < *ἀναχρονίζειν* „a atribui o dată anterioară celei reale” < *ἀνα-* „în sus” + *χρόνος* „timp”.

Fam.: **anacrónic** adj. „nepotrivit în raport cu o anumită perioadă de timp” 1918 (Conv. lit. LI, 290) < fr. *anachronique*; **anacronístic** adj. (înv.) „anacronic” 1874 (Odobescu, O. C. I, 99) < germ. *anachronistisch* ° // ← *anacronic* (cu substit. sufixului) DEX; ← **anacronist* (← *anacronism* cu substit. sufixului) + *-ic* DA.

Cf. **ana²-, cronaxie, crónic, crónică, crono-, cronofág, cronográf^l, cronogramă, cronologie, cronométru, diacrónic, homocrón, izocrón, metacronísm, pancrónic, paracronísm, protocronísm, sincrón**.

ANACRÚZĂ s.f. „notă sau grup de note care formează o măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale; prima silabă neaccentuată a unui vers – anacrouse” 1869 (var. *anacrúsă*, Vorobchievici, A. M. 23).

Fr. *anacrouse* < gr. *ἀνάκρουσις* „preludiu (la un instrument); anacruză (în vers)” < *ἀνακρούειν* „a începe să cânte la un instrument cu coarde” < *ἀνα-* + *κρούειν* „a lovi; a ciupi coardele unui instrument, a cânta la un instrument cu coarde”.

Fam.: **anacrúzie** adj. (muz.) „cu anacruză” 1899 (var. *anacrúsic*, Cerne, D. M. II, 177).

Cf. **ana²-**.

ANADIPLÓZĂ s.f. „figură retorică prin care se începe o frază cu cuvântul sau cuvintele de la sfârșitul frazei precedente – anadiplose” 1859 (Bălășescu, D. R-Fr.).

Fr. *anadiplose*, împr. din lat. *anadiplosis* (< gr.) sau gr. *ἀναδίπλωσις* < *ἀναδίπλω* „a dubla, a repeta” < *ἀνα-* + *δίπλω* „a dubla” < *δίπλω* „dublu” < *δι-* (formă a radicalului lui *δύο* „doi”, folosită în compunere și în *δίς* „de două ori”) + *-πλοος* (de la o rădăcină înrudită cu lat. *-plo-* și *-plec* din *duplus*, *simplex*, got. *tweifls* etc.).

Cf. **ana²⁻**, **diplo-**, **diplóe**, **díplomă**, **haplo-**, **aplá**, **aplié**, **aplít**.

ANADIPSÍE s.f. (med.) „sete exagerată – anadipsie” 1966 (DN²).

Fr. *anadipsie*, format pe baza gr. *ἀνα-* și *δίψα* „sete” (după *polydipsie*, *adipsie*).

Cf. **ana²⁻**, **adipsie**, **dipsác**, **dipsas**, **dipsomaníe**, **olidipsíe**.

ANAFÓR s.n. (Dunărea de Jos) „vârtej, vâltoare – vertige” 1912 (Conv. lit. XLV, 933).

Tc. *anafor* „contracurent” (< ngr. *αναφόρι* „contracurent”, propriu-zis „drum în sus” < gr. *ἀνοφέρεια* „mișcare ascendentă”, *ἀνώφορος* „care urcă” < *ἄνω* „în sus” + *φέρειν* „a purta, a duce”) A. Scriban, Conv. lit. XLV, 933.

Fam.: **anafórniță¹** s.f. „vâltoare” 1902 (Tocilescu, Mon. 241) ← *anafor*, după *viforniță^o* // același cu *anaforniță²* (← *anafură*) DA.

Cf. **ana²⁻**, **-for**, **ámforă**, **anafóră**, **anafóră¹**, **anaforéză**, **anáfură**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diafóră**, **diafóră**, **diaforéză**, **electroforéză**, **epifóră**, **fotoforéză**, **metafóră**, **trocofóră**.

ANAFÓRĂ s.f. (înv.) „raport făcut domnitorului – rapport adressé au prince regnant” 1754 (Doc. Buc. I, 426).

Ngr. *αναφορά* „raport, menționare, referință” < v.gr. *αναφορά* „referire, referință, atribuire, recurs, raport” < *ἀναφέρειν* „a duce înapoi, a readuce, a raporta (la), a se referi” < *ἀνα-* + *φέρειν* „a purta, a duce”.

Cf. **ana²⁻**, **-for**, **ámforă**, **anafór**, **anafóră¹**, **anaforéză**, **anáfură**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diafóră**, **diafóră**, **diaforéză**, **electroforéză**, **epifóră**, **fotoforéză**, **metafóră**, **trocofóră**.

ANAFÓRĂ¹ s.f. „procedeu stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvânt la începutul mai multor fraze sau părți de frază; (lingv.) relație prin care o expresie își ia referința sau sensul de la o expresie folosită anterior (în propoziție sau în discurs), expresie care își ia referința sau sensul prin acest procedeu – anaphore” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 51), var. *anáforă¹*.

Fr. *anaphore*, împr. din lat. *anaphora* < gr. *αναφορά* „referire, referință, atribuire, recurs, raport” < *ἀναφέρειν* „a duce înapoi, a readuce, a raporta (la), a se referi” < *ἀνα-* + *φέρειν* „a purta, a duce”. Var. *anáforă* < lat. neol. *anaphora*, germ. *Anapher*.

Fam.: **anafóric** adj. „care reia o noțiune, o idee exprimată anterior; (lingv.) care își ia referința de la un termen menționat anterior” 1894 (Densusianu, O. I, 105) < fr. *anaphorique*.

Cf. **ana²⁻**, **-for**, **adiáfor**, **ámforă**, **anafór**, **anafóră**, **anáfură**, **anaforéză**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diafóră**, **diafóră**, **diaforéză**, **electroforéză**, **epifóră**, **fotoforéză**, **metafóră**, **trocofóră**.

ANAFORÉZĂ s.f. (fiz.) „deplasare a particulelor dintr-o soluție coloidală spre anod sub acțiunea unui curent electric – anaphorèse” 1949 (LTR¹ I, 110).

Fr. *anaphorèse* (< *ana-*, aici în sensul „spre anod” + *-phorèse* < gr. *φόρησις* „transport, deplasare” < *φορεῖν* „a transporta, a duce”, derivat de la radicalul verbului *φέρειν* „a purta, a duce”).

Cf. **ana²-**, **-for**, **adiáfor**, **ámforă**, **anafór**, **anaforá**, **anafóră¹**, **anáfură**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diaforá**, **diafóră**, **diaforéză**, **electroforéză**, **epifóră**, **fotoforéză**, **metafóră**, **trocofóră**.

ANÁFURĂ s.f. „pâine binecuvântată care se împarte creștinilor ortodocși la sfârșitul liturghiei – pain bénit” 1560–1561 (var. *náfură*, Coresi, Pravila, 7^v), var. *anáforă²*, *náforă*.

Slavon (*a*)*nafora*, ngr. *αναφορά* < v.gr. *ἀναφορά* „ofrandă”, inițial „ridicare, ducere în sus” < *ἀναφέρειν* „a ridica, a duce în sus” < *ἀνα-* + *φέρειν* „a purta, a duce”.

Fam.: **anafórniță²** s.f. „vas pentru anafură” 1697 (Iorga, S. D. XV, 192), var. *nafórniță*; **náfurár** s.n. (pop.) „vas pentru anafură” 1913 (Pamfile, C. Ț. 196) ← *nafură* (= *anafură*); **náfurică** s.f. (bot.) „plantă din familia compozeelor, cu frunze penate și cu flori gălbui, dispuse în capitule mici (*Artemisia annua*)” 1907 (Marian, B. II, 418) ← *nafură* (= *anafură*).

Cf. **ana²-**, **-for**, **adiáfor**, **ámforă**, **anafór**, **anaforá**, **anafóră¹**, **anaporéză**, **canefóră**, **catafóră**, **cataforéză**, **diaforá**, **diafóră**, **diaforéză**, **electroforéză**, **epifóră**, **fotoforéză**, **metafóră**, **trocofóră**.

ANAGLÍFĂ s.f. „lucrare de sculptură în (baso)relief, realizată prin cizelare; procedeu pe baza căruia se obține imaginea în relief a unui obiect fotografiat – anaglyphe” 1859 (var. *anaglif* s.n., Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anaglyphe*, împr. din lat. *anaglyphus* „sculptat în relief, prin cizelare” < gr. *ἀνάγλυφος* id., *ἀνάγλυφή* „relief (sculptat)” < *ἀναγλύφειν* „a cizela, a sculpta în relief” < *ἀνα-* + *γλύφειν* „a sculpta, a grava”.

Fam.: **anaglíptă** s.f. „anaglifă” 1859 (var. *anaglípt* s.n., Bălășescu, D.R.-Fr.) < fr. *anaglypte*, împr. din lat. *anaglypta* (pl.) „basoreliefuri” < gr. *ἀνάγλυπτος* (adj.) „sculptat în basorelief” < *ἀναγλύφειν*; **anaglíptic** adj. „imprimat în relief pentru a putea fi urmărit cu degetele de către orbi” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anaglyptique*, inițial „cu anaglif”, împr. din lat. *anaglypticus*.

Cf. **ana²-**, **dactilioglíf**, **diglíf**, **glíptic**, **hieroglifă**, **petroglifă**, **triglíf**.

ANAGNÓST s.m. „(ist.) sclav însărcinat cu lectura în Roma antică; (inv.) cititor la biserică – anagnotest” 1682 (Dosoștei, V. S. dec. 218^v), var. *anagnóstis*.

Slavon *anagnostŭ* (< gr. *ἀναγνώστης* „cititor” < *ἀναγιγνώσκειν*, aor. *ἀνέγνω* „a recunoaște; a citi” < *ἀνα-* + *γιγνώσκειν* „a cunoaște”), lat. neol. *anagnostes* (< gr.), fr. *anagnotest*. Var. *anagnostis* < ngr. *ἀναγνώστης*.

Cf. **ana²-**, **agnóstic**, **agnozie**, **diagnóstic**, **gnómic**, **gnomón**, **gnoseologie**, **gnóstic**, **gnozie**, **pirognostíe**, **prognóză**, **pronostíe**.

ANAGOGIE s.f. „interpretare a Bibliei care se ridică de la sensul literal al textului la cel mistic – anagogie” 1859 (Bălășescu, D. Fr.-R.).

Fr. *anagogie* < lat. med. *anagogia* < gr. ἀναγωγή „ridicare; înălțare a sufletului” < ἀνάγειν, aor. ἀνήγαγον „a ridica, a conduce în sus” < ἀνα- + ἄγειν „a mâna, a conduce”.

Fam.: **anagógic** adj. „referitor la anagogie” 1859 (Bălășescu, D. Fr.-R.) < fr. *anagogique*.

Cf. **ana²-**, **agógică**, **agonie**, **agonisí**, **antagoníst**, **antanagógă**, **apagógic**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagoníst**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

ANAGRĂMĂ s.f. „schimbare a ordinii literelor unui cuvânt pentru a obține un alt cuvânt; cuvânt obținut prin această schimbare – anagramme” 1794-1821 (Budai-Deleanu, O. 9), var. (înv.) *anagrám* s.n.

Lat. neol. *anagramma* (format pe baza gr. ἀναγραμματίζειν „a transpune literele unui cuvânt astfel încât să se obțină un alt cuvânt” < ἀνα- + γράμμα, -ατος „literă, scriere” < γράφειν „a scrie”), fr. *anagramme*, it. *anagramma*. Var. *anagram* < germ. *Anagramm*.

Fam.: **anagramá** vb. „a face o anagramă” 1961 (DN¹) ← *anagramă* sau < fr. *anagrammer*; **anagramátic** adj. „care formează o anagramă” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anagrammatique*; **anagramatizá** vb. „a face o anagramă” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anagrammatiser*.

Cf. **ana²-**, **-graf**, **grafie**, **gram**, **-grámă**, **gramátică**.

ANAHORÉT s.m. „pustnic – anachorète” 1683 (var. *anahorít*, Dosoftei, V. S. ian. 18^l), var. *anacorét*.

Lat. neol. *anachoreta* (< gr. ἀναχωρητής < ἀναχωρεῖν „a se retrage, a da înapoi, a se îndepărta” < ἀνα- + χωρεῖν „a face loc, a se da înapoi, a se deplasa” < χώρα „spațiu”), fr. *anachorète*. Var. *anahorít* < ngr. ἀναχωρητής.

Fam.: **anahorétă** s.f. 1888 (Sion, S.C., 464); **anahorétic** adj. „de anahoret” 1908 (Hogaș, D. M. I, 233) < fr. *anachorétique*.

Cf. **ana²-**, **anemocór**, **autocór**, **hidrocór**, **izocór**, **zoocór**.

ANALCÍD s.n. „insecticid puternic, întrebuințat mai ales pentru distrugerea păduchilor, a ploșnițelor, a puricilor și a țânțarilor – insecticide puissant” 1949 (LTR¹ I, 110).

Denumire comercială (cu finala reprezentând elementul *-cid* „care omoară” < lat. *-cida*).

ANÁLE s.f. pl. tantum „scriere istorică în care sunt înregistrate an cu an evenimentele din viața unui popor; publicație anuală a unei instituții – annales” 1717-1723 (Cantemir, Hr. 1059).

Lat. neol. *annales* (< *annus* „an”), fr. *annales*.

Fam.: **analíst¹** s.m. „autor de anale” 1787 (M. Cantacuzino, G. 59), var. (înv.) *analista* < lat. neol. *annalista*, it. *annalista*, fr. *annaliste*.

Cf. **an**, **bienál**, **cvadrienál**, **decénium**, **milénium**, **mulțumí**, **septenál**, **trienál**.

ANALÉCTE s.f. pl. tantum „culegere de fragmente din opera unui autor sau din operele mai multor autori – analectes” 1812 (Maior, S. I, 310).

Fr. *analectes*, lat. neol. *analecta* < gr. ἀνάλεκτα, n.pl. al adj. ἀνάλεκτος „ales, selectat” < ἀναλέγειν „a alege, a colecta, a culege” < ἀνα- + λέγειν „a culege, a alege” (sensul primar de unde s-au dezvoltat sensurile „a enumera, a povesti, a vorbi”).

Cf. **ana²-**, **analóg^{1,2}**, **antologie**, **catalécte**, **léxic**, **-log**, **-logie**, **lógos**.

ANALEPSÍE s.f. „revenire a forțelor după o boală – analepsie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *analepsie*, împr. din lat. *analepsia* < gr. ἀνάληψις < ἀναλαμβάνειν „a recăpăta” < ἀνα- + λαμβάνειν „a lua”).

Fam.: **analéptic** adj., s.n. „(medicament) cu acțiune stimulative asupra sistemului nervos central, în special asupra centrilor nervoși respiratori și circulatori” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 50) < fr. *analeptique*; **psihoanaléptic** adj., s.n. „(substanță) cu acțiune psihotonică, euforizantă” 1987 (D. enc. psih. I) < fr. *psychoanaleptique*, engl. *psychoanaleptic*.

Cf. **ana²**-, **acatalepsie**, **astroláb**, **catalepsie**, **dilémă**, **epanalépsă**, **epilepsie**, **lémă**, **metalépsă**, **prolépsă**, **silépsă**.

ANALÍZĂ s.f. „activitate de cercetare care se bazează pe studiul sistematic al fiecărui element în parte; (p. ext.) examinare amănunțită a unei probleme – analyse” 1781 (var. *ánálisis* s.n., Micu, Log. 136), var. (înv.) *ánálisă*, *ánaliz* s.n.

Fr. *analyse*. Var. *ánalis*, *ánalisis* < ngr. ἀνάλυσις (< gr. ἀλύω, propriu-zis „desface”, specializat cu sensul „metodă de rezolvare a unei probleme prin separarea componentelor” în filozofia lui Aristotel < ἀνολύειν „a desface, a elibera, a dizolva” < ἀνα- + λύειν „a desface, a dezlega”), lat. neol. *ánalysis*.

Fam.: **ánalísí** vb. (înv.) „a analiza” 1795 (Gherasim, I. A. II, 101^v), var. *ánalízí* < ngr. ἀναλύω, conjunctiv aor. (να) ἀναλύσω; var. *ánalízí*, după *ánalíză*; **ánalíst²** s.m. „specialist în analiză” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 51) < fr. *ánalyste*; **ánalístă** s.f. „specialistă în analiză” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) ← *ánalíst*; **ánalític** adj. „care se bazează pe analiză, care procedează prin analiză” 1799 (var. *ánalíticésc*, Micu, Log. 99; forma *ánalític*, 1829, Poteca, F. 67) < ngr. ἀναλυτικός, lat. neol. *ánalyticus*, fr. *ánalytique*; **ánalíticéște** adv. (înv.) „în mod analitic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 51) ← *ánalític(esc)*; **ánalítism** s.n. „caracter analitic” 1943 (M. enc. agr. V, 563) ← *ánalític* (cu substit. sufixului); **ánalíză** vb. „a cerceta un întreg, un obiect sau un fenomen, examinându-i fiecare element în parte” c.1832 (var. *ánalísă*, I. Golescu, Cond. I, 64^f) < fr. *ánalyser* < *ánalyse*; **ánalízábíl** adj. „care poate fi analizat, descompus” 1825 (Vârnăv, L. 131^v) < fr. *ánalysable*; **ánalízatór** adj., s.n., s.m. „(aparat) care analizează; (biol.) sistem al organismului animal (format dintr-un organ de simț, din nervi și din celule ale creierului) care culege, transmite și prelucrează senzațiile; (înv.) persoană care analizează” 1870 (Costinescu, V.) ← *ánalíză*; **ánalízór** s.n. „instrument cu ajutorul căruia se realizează o analiză” 1949 (LTR¹ I, 113) < fr. *ánalyseur*; **áutoánalíză** vb. „a se analiza pe sine sau o parte a propriei persoane” 1932 (Constantinescu, S. V, 12) ← *áuto¹- + analiză*; **áutoánalíză** s.f. „analizare a propriei persoane” 1931 (Conv. lit. LXIV, 83) ← *áuto¹- + analiză*; **électroánalíză** s.f. „analiză chimică în care se folosesc fenomene electrice” 1950 (MDT) < germ. *Elektroanalyse*, fr. *électro-analyse*; **ínoánalízábíl** adj. „care nu poate fi analizat” 1925 (Ralea, S. II, 518) < fr. *ínoánalysable*; **microánalíză** s.f. „analiză chimică în care se lucrează cu cantități foarte mici de substanță” 1949 (LTR¹ I, 113) < fr. *microanalyse*; **narcoánalíză** s.f. „metodă psihanalitică de investigare a subconștientului în condiții de narcoză” 1969 (D. med.) < fr. *narcoanalyse*; **neánalízábíl** adj. „care nu poate fi analizat” 1875–1879 (Conta, O. F. 522) ← *ne-* + *ánalízábíl*; **neopsíhanalíză** s.f. „orientare în teoria psihanalizei, apărută după Freud, care pune accentul pe factorii sociali și culturali, renunțând la exclusivitatea factorilor sexuali și ai psihismului infantil” 1988 (DEX–S) < engl. *neopsychoanalysis* (adaptat după *psíhanalíză*); **psíhanalíst** s.m. „persoană care se ocupă cu psihanaliza” 1925

(var. *psihoaanalist*, Ralea, S. VI, 33) < fr. *psychanalyste*, *psycho-analyste*; **psihanalistă** s.f. „femeie care se ocupă cu psihanaliza” 1957 (DLRM) ← *psihanalist*; **psihanalitic** adj. „referitor la psihanaliză” 1925 (var. *psihoaanalitic*, Ralea, S. VI, 29) < fr. *psychanalytique*; **psihanaliză** s.f. „metodă de analiză psihologică și de tratament al bolilor neuropsihice, bazată pe relatarea evenimentelor din copilărie, a viselor, și pe tehnici vizând accesarea inconștientului” 1924 (var. *psihoaanaliză*, Conv. lit. LVII, 646) < fr. *psychanalyse*, *psycho-analyse* (cuvânt creat în 1896 de Sigmund Freud, simultan în fr. și germ.); **reanaliză** vb. „a analiza din nou” 1966 (V. rom. IV, 146) ← *re*²- + *analiza*.

Cf. **ana**²-, **-liză**, **autoliză**, **cataliză**, **dializă**, **electroliză**, **fotoliză**, **frontoliză**, **glicoliză**, **hemoliză**, **hidroliză**, **histoliză**, **lipoliză**, **paralizie**, **piroliză**, **steatoliză**, **termoliză**.

ANALÓG¹ s.n. „pupitru înalt, mobil, pe care se pun cărțile de cult spre a fi citite la oficierea slujbei în Biserica Ortodoxă – lutrin (pupitre dans une église, sur lequel on met les livres liturgiques)” c. 1730 (var. *analóghi*, Axinte Uricariul, Cron. I, 137), var. (înv.) *analóghion*.

Slavon *analogij*, ngr. *αναλόγιον* (< mgr. *ἀναλόγιον* < *ἀναλέγομαι* „a culege; a citi” < *ἀνα*- + *λέγειν* „a culege”).

Cf. **ana**²-, **analécete**, **léxic**, **-log**, **-logie**, **lógos**.

ANALÓG² adj. „asemănător, corespunzător – analogue” 1818 (Asachi, Algebra, 4^v), var. *análog*³.

Ngr. *ανάλογος* (< v.gr. *ἀνάλογος* „proporțional, echivalent, analog” < *ἀνα*- + *λόγος* „socoteală, rațiune, vorbire, discurs” < *λέγειν* „a vorbi; a calcula”), lat. neol. *analogus*, fr. *analogue*.

Fam.: **análog**³ s.n. (înv.) „taxă ce se impunea fiecăruia și se aduna prin cotizație” 1780 (Prav. Cond. 150), var. *análogon*, *análogos* < ngr. *ἀνάλογον*, substantivarea adj. *ανάλογος* „proporțional, echivalent, analog”; **análogár** s.m. (Munt., înv., rar) „țăran care a încheiat cu boierul o învoială agricolă” 1939 (SDLR) ← *análog*³; **análoghié**¹ s.f. (înv.) „proporție, cotă-parte, impozit, taxă” 1780 (Prav. cond. 142) < ngr. *αναλογία*; **análoghisí** vb. (Mold.; înv.) „a repartiza (în mod egal, proporțional)” 1798 (forma *análoghisíre*, Doc. agr. II, 692) < ngr. *αναλογίζω*, aor. *αναλόγησα*; **análogic** adj. „întemeiat pe analogie; (electron., despre semnale) a cărui valoare poate fi reprezentată printr-o funcție continuă în timp” 1818 (var. *análoghicésc*, Petrovici, Ped. 135; forma *análogic*, 1839, Vaillant, V.), var. (înv.) *análoghic* 1830 (AR, 198) < lat. neol. *analogicus*, ngr. *αναλογικός*, fr. *analogique*; **análogicéște** adv. (înv.) „în mod analogic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 50), var. *análoghicéște* ← *análog* sau ← *análogic*, *análoghicésc*; **análogie** s.f. „asemănare (parțială, dintr-un anumit punct de vedere) între două sau mai multe noțiuni, obiecte, situații” înc. sec. XIX (var. *análoghié*², Răducanu Greceanu, Cuv. 12^t) < fr. *analogie*, lat. neol. *analogia*; var. *análoghié*² < ngr. *αναλογία*; **análogísm** s.n. „raționament prin analogie, gândire analogică; (lingv.) teorie a lui Aron Pumnul, care propunea adaptarea neologismelor pe baza analogiei cu evoluția fonetică a cuvintelor moștenite” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *analogisme*.

Cf. **ana**²-, **apologie**, **catalog**, **dialóg**, **epilóg**, **léxic**, **-log**, **-logie**, **lógos**, **logorée**, **monológ**, **omológ**, **orológ**, **prológ**, **dialéct**, **dialéctică**, **idíoléct**.

ANAMNÉZĂ s.f. „totalitatea datelor pe care medicul le capătă interogând bolnavul cu privire la apariția și evoluția bolii de care suferă și la antecedentele ei – anamnese” 1898 (var. *anamnesis*, Enc. rom. I; forma *anamnéză*, 1913, Parhon, O. A. II, 353).

Fr. *anamnèse* < gr. *ἀνάμνησις* „reamintire, amintire” < *ἀναμνήσκειν* „a (-și) reaminti” < *ἀνα-* + *μνήσκειν* „a (-și) aminti”.

Cf. **amnezie**, **amnistic**, **catamnéză**, **dismnezie**, **hipermnezie**, **hipomnezie**, **mnemotéhic**, **mnézie**, **paramnezie**.

ANAMORFÓZĂ s.f. „imagine deformată (dată de o oglindă curbă); desen deformat care dă o imagine corectă numai dacă e privit dintr-un anumit punct sau într-o oglindă sau lentilă specială; tip de metamorfoză în care larva are un număr mai mic de segmente față de adult; (mat.) transformare a unei figuri prin multiplicarea absciselor și a ordonatelor cu factori diferiți; (cinem.) procedeu optic folosit pentru comprimarea imaginii, astfel încât să se poată înregistra pe pelicula cinematografică normală o imagine corespunzătoare ecranului lat – *anamorphose*” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 51), var. (înv.) *anamorfós* s.n.

Fr. *anamorphose*, format pe baza gr. *ἀναμορφοῦν* „a transforma” < *ἀνα-* + *μορφοῦν* „a da o formă” < *μορφή* „formă”.

Fam.: **anamorfoză** vb. „a deforma o imagine sau a transforma o figură matematică prin anamorfoză” adj. 1949 (LTR¹ I) < fr. *anamorphoser*; **dezanamorfoză** s.f. (cinem.) „operație inversă anamorfozei, care permite restituiră proporțiilor normale ale imaginilor proiectate pe ecran” 1988 (DEX–S; 1978 forma *dezamorfoză* DN³, eroare grafică sau var. cu haploglie) < fr. *désanamorphose*.

Cf. **ana²-**, **-morf**, **-morfie**, **amorf**, **catamorfism**, **ciclomorfóză**, **citomorfóză**, **deuteromorfóză**, **dimórf**, **metamorfóză**, **morfologie**, **pseudomorfóză**.

ANANÁS s.m. „plantă erbacee cultivată în zonele tropicale, cu frunze lungi și tulpină scurtă, cu fructe comestibile; fructul comestibil al acestei plante, cu coaja tare, cărnos, cu gust dulce-acrișor și foarte aromat – ananas” 1796 (Iorga, S. D. VIII, 35).

Fr. *ananas* < tupi-guarani (*a*)*naná*.

ANÁNGHIE s.f. (fam.) „nenorocire, situație dificilă – misère, situation difficile” 1790 (var. *anánghe*, T. Doc. Dâmb. 877).

Ngr. *ανάγκη* „nevoie”.

ANAPÉST s.m. „picior metric format din două silabe scurte urmate de una lungă – anapeste” 1691–1697 (T. Corbea, D. 39).

Lat. neol. *anapestus* (< gr. *ἀνάπαιστος* < *ἀναπαίειν* „a lovi din nou, a ricoșa” (< *ἀνα-* + *παίειν* „a lovi”), cu referire la faptul că accentul metric este la sfârșitul piciorului), ngr. *ἀνάπαιστος*, fr. *anapeste*.

Fam.: **anapéstic** adj. „format din anapești” 1757 (var. *anapesticésc*, Eustatievici, Gr. rum. 139; forma *anapéstic*, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 51) < ngr. *αναπαιστικός*, lat. neol. *anapaesticus*, fr. *anapestique*.

Cf. **ana²-**.

ANÁPODA adv., adj. „pe dos; altfel decât trebuie – à l’envers, de travers” c. 1830–1831 (Zilot Românul, O. 31), var. (Mold.) *anápada*.

Ngr. *ανάποδα* < mgr. *ἀνάποδα* < *ἀνά* „în sus” + *πόδα*, ac. sg. al lui *πούς* „picior”.

Cf. **ana²-**, **-pod²**, **antipód**, **apód**, **apogiatúra**.

ANAPTÍXĂ s.f. „apariție accidentală a unei vocale între două consoane – anaptyxe” 1960 (Mat. dialect. 61).

Fr. *anaptyxe*, germ. *Anaptyxe* < gr. *ἀνάπτυξις* „desfacere, despăturire” < *ἀναπτύσσειν* „a desface, a despături” < *ἀνα-* + *πτύσσειν* „a plia, a împături, a îndoi”.

Cf. **ana²-**.

ANARGHIRÍE s.f. (jur., înv.) „acțiunea prin care cineva se recunoaște debitor al unei sume care nu a fost primită sau care a fost primită parțial – l'action par laquelle on se reconnaît débiteur d'une somme qu'on n'a pas reçue, ou qu'on n'a reçue qu'en partie” 1776 (var. *anargherie*, Acte jud. 616).

Ngr. *αναργυρία* (< m.gr. < *ἀνάργυρος* „fără bani” < *ἀ(v)-* privativ + *ἀργυρος* „argint; ban de argint; bani”).

Cf. **arghirofilie**, **arginină**, **argirism**, **hidrargir**, **litargir**, **pirargirit**.

ANÁRH adj. (în v.) „fără început – sans commencement” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 875).

Ngr. *ἀναρχος* „fără început” (< v.gr. *ἀναρχος* < *ἀ(v)-* privativ + *ἀρχεῖν* „a începe; a conduce”, *ἀρχή* „început”).

Cf. **anarhie**, **arcóză**, **arhe(o)-**, **arhetíp**, **arhi-**, **arhitéct**, **arhívă**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ANARHÍE s.f. „stare de dezordine într-un stat, datorată lipsei, slăbiciunii sau fragmentării puterii politice; (p. ext.) dezorganizare, haos într-o instituție, într-o comunitate – anarchie” 1776 (Acte jud. 170), var. (în v.) *anarchie*, *anárhie*, *anaršie*.

Ngr. *ἀναρχία* (< v.gr. *ἀναρχία* „lipsă a unei conduceri politice; anarchie” < *ἀναρχος* „fără conducător” < *ἀ(v)-* privativ + *ἀρχεῖν* „a conduce; a începe”), germ. *Anarchie*. Var. *anaršie* < fr. *anarchie*. Var. *anárhie* < lat. neol. *anarchia*, posibil și rus. *anarhiya*. Var. *anarchie* < it. *anarchia*, fr. *anarchie*.

Fam.: **anárhic** adj. „care se caracterizează prin anarchie, car ține de anarchie” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 63^v), var. (în v.) *anarhicésc*, *anárhic* < fr. *anarchique*, ngr. *αναρχικός*, germ. *anarchisch*; **anarhism** s.n. „doctrină politică, apărută în sec. XIX, care pledează pentru suprimarea statului; atitudine de promovare a anarchiei” 1848 (Negulici, V.) < fr. *anarchisme*, germ. *Anarchismus*, rus. *anarhizm*; **anarhist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „partizan al anarhismului” c. 1832 (I. Golescu, Cond. I, 63^v), var. (în v.) *anarșist* < fr. *anarchiste*, germ. *Anarhist*, rus. *anarhist*; **anarhizá** vb. (rar) „a da sau a căpăta un caracter anarchic” 1909 (forma *anarhizáre*, Ibrăileanu, O. IV, 284) < fr. *anarchiser*; **anarhizánt** adj., s.m. (rar) „(persoană) care anarhizează, care produce anarchie” 1928 (Ralea S. VII, 162) < fr. *anarchisant* sau ← *anarhiza*; **anarhosindicalism** s.n. „curent anarhist, apărut la începutul sec. XX, care atribuie sindicatelor rolul de a realiza dobândirea controlului muncitorilor asupra economiei” 1955 (DLRLC) < fr. *anarcho-syndicalisme*, rus. *anarhosindikalizm*; **anarhosindicalist**, **-ă** s.m., s.f., adj. „adept al anarhosindicalismului; referitor la anarhosindicalism” 1955 (DLRLC) < rus. *anarhosindikalist*; **semianarhist** adj. (rar) „parțial anarhist” 1954 (Studii, nr. 2, 122) ← *semi-* + *anarhist*.

Cf. **anárh**, **arcóză**, **arhe(o)-**, **arhetíp**, **arhi-**, **arhitéct**, **arhívă**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ANARTRÍE s.f. „incapacitate patologică de a articula cuvintele – anarthrie” 1898 (scris *anarthria*, Enc. rom. I).

Fr. *anarthrie* < gr. *ἀναρθρία*, abstractul adj. *ἀναρθρος* „lipsit de articulații, nearticulat, fără vigoare” < *ἀ(v)-* privativ + *ἀρθρον* „articulație”, derivat de la rădăcina verbului *ἀρθρίσκειν* „a potrivi (într-un întreg)”.

Cf. **artrítă**, **artropód**, **artróză**, **armonie**, **artiodactíl**, **disartríce**.

ANÁRT s.m., adj. „(persoană) care făcea parte dintr-o populație celtică din antichitate, care a trăit și pe teritoriul Daciei – Anarte” 1923 (Philippide, OR I, 543).

Lat. neol. *Anartus*.

ANASÁRCĂ s.f. (med.) „infiltrație generalizată de lichid seros în țesutul conjunctiv – anasarque” 1760–1770 (forma *anasarca*, Meșt. doft. II, 35^f).

Ngr. *ανάσαρξ*, acuzativ *άνάσαρκα* (< v.gr. < *ανάσαρξ* < *ανα-* arătând dispersia + *σάρξ*, *σαρκός* „carne”), fr. *anasarque*, germ. *Anasarka*.

Fam.: **anasarhie** s.f. „anasarcă” 1966 (DN²) < germ. *Anasarkie* < gr. *άνασαρκία*.

Cf. **ana²-**, **sarcásm**, **sarcocél**, **sarcofág**, **sarcolémă**, **sarcóm**, **sarcópt**.

ANASÁNA s. invar. (Munt.; înv.), în expr. *a lua cu ~*, *a duce cu ~* „a lua/a duce cu forța – emmener de force” 1908 (DA; atestările mai vechi – *anasini*, *anasáni* – date de HEM, ȘIO I, DA sunt cuvinte turcești, fiind explicit atribuite unor turci).

Tc. *anasını* [*siktim*], înjurătură turcească formată din *anasını* „pe mama ta” și *siktim*, formă de pers. 1 sg. perfect a vb. *sikmek* „a întreține relații sexuale” HEM, ȘIO I, 131–132.

Cf. **anateftér**, **aná¹**, **abadám**.

ANASÓN s.m. „plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor – anis vert” 1696-1697 (Anatef. 95), var. (Mold., E Trans.) *alisión*, *alison*, *anesón*, *anison*.

Tc. *anason*, *anison* (< arab *anīsūn* < gr.). Var. *anison* (*alision*, *alison*, *aneson*) < ngr. *άνισον* < v.gr. *άνησον*, *άνηθον* „mărar; anason”.

Fam.: **anasoná** vb. (rar; azi, mai ales în part. *anasonát*) „a condimenta cu anason, a da gust de anason” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 55), var. (Mold.) *anisoná*; **anís** s.m. (Trans.) „anason” c.1650 (var. *anís*), var. *ágniş*, *hánăş*, (Mold.) (*h*)*ános* < germ. *Anis*, lat. neol. *anisum*; var. *anış* < magh. *ánis* (= *ánisz*).

Cf. **anisól**, **anizetă**.

ANASTÁLTIC adj., s.n. „(medicament) cu acțiune astringentă puternică – anastaltique” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *anastaltique* < gr. *άνασταλτικός* (posibil prin intermediul lat. savant *anastalticus*) < *άναστέλλειν* „a pune la loc carnea (într-o operație chirurgicală), a retrace, a ține în loc, a respinge” < *άνα-* + *στέλλειν* „a trimite, a aranja, a pregăti”.

Cf. **ana²-**, **acrostól**, **apóstol**, **diástolă**, **epístolă**, **peristolă**, **sistolă**, **stol¹**, **stólă**.

ANASTASIMATÁR s.n. „carte cu cântări despre învierea lui Hristos – livre de cantiques sur la résurrection de Jésus-Christ” 1818 (var. *anastasimatári*, Îns. ms. 429), var. *anastasimár*.

Ngr. *αναστασιματάριον* (< *αναστάσιμος* „referitor la înviere” < *ανάστασις* „înviere” < v.gr. *ανάστασις* „ridicare; înviere” < *άνιστάναι* „a (se) ridica” < *άνα-* + *ίστάναι* „a (se) opri, a sta (în picioare), a pune în poziție verticală”) Gáldi, 146 // derivat din ngr. *αναστάσιμος*, cu același sufix ca în *agheasmatar* DA; ngr. *αναστάσιμος* CDED II, 634, TDRG, CADE, CDER 269, SDLR.

Cf. **anastátic**, **ana²-**, **-stat⁴**, **státic**, **stáză**, **apostát**, **apóstimă**, **astatíniu**, **catástasis**, **citostátic**, **diastáză**, **diastémă¹**, **epistát**, **extáz**, **iconostás**, **ipostáză**, **metastáză**, **parastás**.

ANASTÁTIC adj. „care reproduce (în mod exact) o tipăritură, prin imprimare sau gravare – anastatique” 1940 (V. Molin, V. T.³).

Fr. *anastatique*, format pe baza gr. *ἀνάστασις* „ridicare; înviere” (< *ἀνιστάναι* „a (se) ridica” < *ἀνα-* + *ιστάναι* „a (se) opri, a sta (în picioare), a pune în poziție verticală”), probabil cu referire la reînnoirea, repunerea în circulație a unei vechi tipărituri.

Cf. **anastasimatár**, **ana**², **-stat**⁴, **státic**, **stáză**, **apostát**, **apóstimă**, **astatíniu**, **catástasis**, **citostátic**, **diastáză**, **diastémă**¹, **epistát**, **extáz**, **iconostás**, **ipostáză**, **metastáză**, **parastás**.

ANASTOMÓZĂ s.f. (med., anat.) „comunicație naturală sau artificială (chirurgicală) între două vase sangvine, între două organe cavitare etc. – anastomose” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *anastomose* < gr. *ἀναστόμωσις* „deschizătură, gură a unui râu” < *ἀναστομοῦν* „a face o deschizătură, o gură de evacuare” < *ἀνα-* + *στόμα* „gură”.

Fam.: **anastomótic** adj. „de anastomoză” 1905 (Babeș, O. A. II, 536) < fr. *anastomotique*; **anastomozá** vb. „a face o anastomoză” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *anastomoser*; **enteroanastomóză** s.f. „operație chirurgicală prin care se stabilește o legătură între două anse intestinale” 1966 (DN²) < fr. *entéro-anastomose* (< *entéro-* < gr. *ἔντερον* „intestin” + *anastomose*).

Cf. **ana**², **stomátă**, **stomatologie**, **amblistóma**, **anchilostóm**, **ciclostóm**, **distóm**, **gnatostóm**, **peristóm**, **plagiostóm**.

ANASTRÓFĂ s.f. „procedeu stilistic care constă în inversarea ordinii obișnuite a cuvintelor într-o propoziție, cu scopul de a atrage atenția asupra unui element – anastrophe” 1787 (var. *anast[r]ofí*, Văcărescu, Gr. 130).

Fr. *anastrophe* (< lat. *anastrophe* < gr. *ἀναστροφή* „inversare, răsturnare, reîntoarcere” < *ἀναστρέφειν* „a întoarce, a răsturna” < *ἀνα* + *στρέφειν* „a întoarce”), germ. *Anastrophe*. Var. *anastrofi* < ngr. *αναστροφή*.

Cf. **ana**², **apostrof**¹, **apostrofă**¹, **catastrófă**, **diastrofism**, **epistrofă**, **extrofie**, **iconostróf**, **streptocóc**, **streptomicină**, **strófă**.

ANATEFTÉR s.n. (înv.) „registru în care se înregistrau veniturile și cheltuielile statului – registre matricule” 1714 (R. Greceanu, Î. 134).

Tc. (înv.) *anatefter* < *ana* „mamă; (adj.) principal” + *tefter* „registru”.

Cf. **aná**¹, **anasâna**, **teftér**.

ANATÉMĂ s.f. „excludere, ostracizare a cuiva de către biserică; (înv., cu naloare adj.) blestemat – anathème; (vieilli) maudit” 1560–1561 (var. *anátema*, Coresi, Pravila, 4^v), var. *anáf(t)emă*, *anátemă*, *anátima*, (Olt.) *nátemă*, *nátimă*.

Slavon *anatema*, *anaf(t)ema*, *anathema*, ngr. *ανάθεμα* (< v.gr. *ανάθεμα*, *ἀναθέματος* „obiect dedicat, consacrat (unei divinități); (gr. biblică) om sau lucru blestemat (ucis sau distrus ca ofrandă adusă divinității), blestem”, după ebr. *herēm* Nocentini, VLI, Babiniotis, de unde „excomunicare însoțită de blestem”; *ἀνάθεμα* < *ἀνατιθέναι* „a pune (ridicat, în picioare), a pune sus, a dedica”). Var. *nátemă* < bg. dial. *natema*. Accentuarea *anátemă*, după fr. *anathème*.

Fam.: **anatemá** vb. (înv.) „a exclude din sânul bisericii” 1581 (Prav. Lucaci, 206^f); **anatematizá** vb. „a exclude din sânul bisericii” 1682 (var. *anatematisí*, Dosoftei, V. S. oct. 11, 61^r; forma *anatematizá*, 1857, Polizu, V.) < fr. *anathématiser* (împr. din lat.

anathematizare < gr. *ἀναθεματίζειν* < *ἀνάθεμα*, *ἀναθέματος*), germ. *anathematisieren*; var. *anatematisí* < ngr. *αναθεματίζω*, aor. *αναθεμάτισα*; **anatemisí** vb. (înv.) „a exclude din sânul bisericii” 1679 (var. *anatemesisí*, Dosoftei, L. 191), var. *anatimisí*; **anatemizá** vb. „a exclude din sânul bisericii” 1845 (Heliade-Rădulescu, O.² III, 126) ← *anatemă* CDER 270, DEX sau < it. *anathemizzare*, lat. neol. *anathemizare* ° // după germ. DA; după fr. *anathématiser* CADE.

Cf. **ana²-**, **apotemă**, **chichîță**, **diatéză**, **epitét**, **ipotéză**, **metatéză**, **protéză**, **sintéză**, **teacă**, **-tecă**, **témă**, **téză**.

ANATOCÍSM s.n. (rar) „operație financiară prin care dobânda obținută la o sumă dată cu împrumut este transformată în capital – anatocisme” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anatocisme*, împr. din lat. *anatocismus* < gr. *ἀνατοκισμός* < *ἀνα-* + *τοκισμός* „împrumut cu dobândă” < *τοκίζειν* „a împrumuta cu dobândă” < *τόκος* „produs, naștere, fiu, dobândă” < *τίκτειν* „a naște, a produce”.

Cf. **ana²-**, **distocie**, **eutocie**, **toco-**, **tocologie**.

ANATOLIÁN adj. „din Anatolia, referitor la Anatolia; (despre limbi) familie de limbi indo-europene vorbite în mileniul II î.Hr. în Anatolia, din care face parte hittita – anatolien” 1924 (Resmeriță, D., s.v. *nadolean*).

Fr. *anatolien* sau top. *Anatolia*, cuvânt format în lat. med. (*Anatolia*) pe baza gr. *ἀνατολή* „răsărit, Orient” (< *ἀνατέλλειν* „a răsări, a se ivi, a se ridica” < *ἀνα-* + *τέλλειν* „a produce, a îndeplini, (medio-pas.) a se ivi”), folosit cu referire la Anatolia în adj. *ἀνατολικός* (aplicat unei diviziuni administrative a Imperiului Bizantin).

Fam.: **anadól** s.n. (înv.) „tip de blană confecționată în Anatolia” 1870 (doc. apud ȘIO II/2) < tc. (înv.) *Anadol* [*kürkü*] „(blană de) Anatolia”; **anatoleán** adj. (înv.) „anatolian, din Anatolia” 1652 (Îndr. leg. 352), var. *anadoleán*, *nadoleán* ← top. *Anatol* (< ngr. *Ανατολή*); var. *anadolean* ← top. *Anadol* (< tc. *Anadol* < gr.); **anadolésc** adj. (înv.) „din Anatolia” 1824 („Tabla Mișeliilor”, apud V. Alecsandri, Conv. lit. II, 8), var. *nadolésc* ← top. *Anadol* (< tc. *Anadol* < gr.); **nadoleáncă** s.f. „găină de Anatolia” 1879 (CDED II, 208) ← *nadolean* (= *anatolian*).

Cf. **ana²-**.

ANATOMÍE s.f. „știință care studiază structura organismelor vii (animale sau vegetale) – anatomie” 1780–1790 (Amfilohie, G. F. 268^v).

It. *anatomia*, lat. neol. *anatomia* (< gr. *ἀνατομή* „disecție” < *ἀνατέμνειν* „a diseca, a deșira” < *ἀνα-* + *τέμνειν* „a tăia”), fr. *anatomie*.

Fam.: **anatómic¹** s.m. (înv.) „medic” 1705 (Cantemir, O. 391) < ngr. *ανατομικός*, lat. neol. *anatomicus*; **anatómic²** adj. „referitor la anatomie” 1760–1770 (var. *anatomicésc*, Meșt. doft. 211; forma *anatómic²*, 1829, AR, 134) < ngr. *ανατομικός*, lat. neol. *anatomicus*, fr. *anatomique*; **anatomicéște** adv. (înv.) „în modul anatomiei” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 52) ← *anatomic²*; **anatomizá** vb. (livr.) „a diseca” 1840 (var. *anatomisí*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 52) < fr. *anatomiser*; **anatomíst** s.m. „specialist în anatomie” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *anatomiste* DA, CADE, DEX // ← *anatomic* SDLR.

Cf. **ana²-**, **atóm**, **diatomée**, **dihotomie**, **-ectomie**, **epitómă**, **politomie**, **tom**, **-tomie**.

ANCABLÚRĂ s.f. „unitate de măsură pentru lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină – encablure” 1942–1942 (ABC mar. 28).

Fr. *encablure* < *câble* „cablu”, această lungime reprezentând lungimea medie a unui cablu de ancorare.

Cf. **cáblu**.

ANCADRAMÉNT s.n. „chenar decorativ în relief care înconjoară o ușă, o fereastră etc. – encadrement” 1906 (G. Ionescu, C. T. 298).

Fr. *encadrement* < *encadrer* „a încadra, a pune un cadru” < *cadre* „cadru”.

Cf. **cádru**, **cvadri-**, **cadríl**, **cadrílát**, **caréu**, **cariéră**², **caróu**, **carúrá**, **pátrát**.

ANCASTRAMÉNT s.n. „locaș în zidăria unui chei pentru fixarea unei pasarele, a unei schele etc. – encastrement” 1949 (LTR¹ I, 115).

Fr. *encastrement* < *encastrer* „a încadra, a pune un obiect în altul astfel încât să se potrivească precis, să stea fix” < it. *incastrare* < lat. **incastrāre*, probabil < *castrāre* „a tăia, a castra”, de unde, cu prefixul *in-*, „a face o secțiune într-un obiect” Nocentini, VLI, DELI (TLF preferă raportarea la lat. *castrum* „fortăreață”).

Cf. **încastrá**.

ÁNCĂR s.n. (înv.) „șervețel pe care îl țin în mână sau sub braț chelnerii – serviette que portent les garçons de restaurant” 1931 (CADE).

Germ. austriac *Hangerl* (< *hangen* „a atârna”).

ÁNCEPS adj. invar., s.n. „(silabă) care, în schema metrică a unui vers, poate fi atât lungă, cât și scurtă – (syllabe) anceps” 1869 (Almășanu, Prog. gimn. 27).

Lat. neol. *anceps*, *-item*, propriu-zis „cu două capete, de ambele părți; ambiguu” (< *amb(i)* „în două direcții opuse, în ambele părți” + *caput*, *capitis* „cap”). Dicționarele moderne românești, începând cu DN², înregistrează cuvântul cu un sens inexistent „semn care marchează cantitatea unei silabe”, probabil datorat confuziei cu lat. *apex* „semn care marca lungimea vocalelor”.

Cf. **cap**¹, **bíceps**, **occipítal**, **precipítá**.

ANCESTRÁL adj. „strămoșesc – ancestral” 1893 (Conv. lit. XXVII, 24).

Fr. *ancestral* < *ancêtre* „strămoș”, v.fr. *ancestre* < lat. *antecessor* „predecesor, persoană care merge înainte” < *antecēdere* „a merge înainte, a depăși” < *ante-* + *cēdere* „a merge; a se retrage”.

Cf. **antecedént**, **ante-**, **abcés**, **accés**, **accessóriu**, **cedá**, **decedá**, **excedá**, **intercede**, **precedá**, **procedá**, **purcede**, **recesív**, **recesiúne**, **secesiúne**, **succedá**, **succés**.

ANCHÉTĂ s.f. „cercetare ordonată sau efectuată de o autoritate publică pentru a clarifica împrejurările în care s-a produs un fapt, bazată (în general) pe culegerea de informații de la diferite persoane și pe administrarea probelor; cercetare științifică bazată pe culegerea de informații de la diferite persoane – enquête” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *enquête* < v.fr. *enqueste*, part. f. substantivat al vb. *enquerre* (= fr. mod. *enquérir*) „a ancheta, a se informa” < lat. târziu *inquaerere* (part. *inquaesitus*), refacere a clasicului *inquīrere* după verbul de bază *quaerere* „a întreba, a cere, a căuta să obțină”.

Fam.: **anchetá** vb. „a cerceta un fapt sau o persoană (posibil vinovată) printr-o anchetă” 1884 (Kogălniceanu O. V/III, 77) < fr. *enquêter*; **anchetatoáre** s.f. 1933 (Nom. prof. 76) ← *anchetator*; **anchetatór** s.m. „persoană care face o anchetă” 1910

(Dobrogeanu-Gherea, O. C. IV, 133) ← *ancheta*; **contraanchetă** s.f. (jur.) „anchetă făcută cu scopul de a verifica sau a infirma o anchetă anterioară” 1925 (Vinea, O. VI, 175) < fr. *contre-enquête*; **microanchetă** s.f. „anchetă limitată la un număr mic de subiecți” 1967 (I. B., 26 iul., p. 2, în DCR¹) ← *micro*¹- + *anchetă*.

Cf. **cére**, **achiziție**, **chestiune**, **chéstor**, **chétă**, **conchétă**, **conchistă**, **cuceri**¹, **inchiziție**, **perchezție**, **rechiziție**.

ANCHILOSTÓM s.m. „vierme intestinal care perforează vasele de sânge din intestin – ankylostome” 1898 (var. *anchilostómă* s.f., Enc. rom. I, 199).

Fr. *ankylostome* < lat. savant *ankylostoma*, format pe baza gr. *ἀγκύλος* „curb, încovoiat” și *στόμα* „gură”.

Fam.: **anchilostomiáză** s.f. „boală provocată de anchilostom, caracterizată prin inflamarea mucoasei intestinale și scăderea hemoglobinei” 1949 (LTR¹ I, 115) < fr. *anchilostomiase*.

Cf. **anchiloză**, **stomată**, **stomatologie**, **anastomoză**, **ciclostóm**, **distóm**, **gnatostóm**, **peristóm**, **plagiostóm**.

ANCHILÓZĂ s.f. „suprimare parțială sau totală a mișcărilor într-o articulație – ankylose” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 205).

Fr. *ankylose* < gr. *ἀγκύλωσις* < *ἀγκυλοῦν* „a îndoi, a curba” < *ἀγκύλος* „curb, încovoiat”.

Fam.: **anchiloză** vb. „a căpăta sau a produce o anchiloză” 1893 (DDRF) < fr. *ankyloser* TDRG, DA, CADE, DEX // ← *anchiloză* SDLR.

Cf. **anchilostóm**.

ANCHIÓR adj. „(despre bluze, pulovere, tricouri, rochii) cu decolteu în forma literei V – (en parlant des vêtements) en cœur”, s.n. „decolteu în forma literei V – décolté en cœur” 1912 (scris *en cœur*, Pătrășcanu, O. A. I, 219), var. *encoœur* [an'kœr].

Fr. *en cœur* „în formă de inimă; (despre decolteuri) în forma literei V; (despre piese de vestimentație) cu decolteu în forma literei V”.

Cf. **cord**¹, **acórd**, **acordeón**, **concordá**, **curáj**, **discordá**, **mizericórdie**, **racordá**, **recórd**, **recorder**.

ANCHÍR s.n. (Buc.) „cameră de oaspeți – chambre d'hôtes” 1903 (Niculiță-Voronca, D. II, 451).

Ucr. *ankyr* = *alkyr* < pol. *alkierz* < v. ceh. *alkěr* < v. germ. de sus *arkēre* „anexă a unei clădiri, închisă, prevăzută cu ferestre” < v.fr. *arquiere* „ambrazură, deschizătură pentru tragerea cu arcul” < lat. **arcuārium* < *arcus* „arc” (ESUM, Brückner, SEJP, Duden).

Fam.: **anchirăș** s.n. (dim.) 1900 (Grigorovitză, C. G., apud CDDG) ← *anchir* CADE // Germ. *Einkehrhaus* CDDG, SDLR.

Cf. **arc**.

ÁNCLIE s.f. „lamă elastică așezată la gura unui instrument de suflat, care, intrând în vibrație sub acțiunea unui curent de aer, produce un sunet – anche” 1898 (Cerne, D.M. I, 46).

It. *ancia* < fr. *anche*, inițial „jgheab, gât de sticlă, țeavă, cep” < francic **ankya* „canalul din interiorul osului”.

ANCILÁR adj. (livr.) „de slugă, subordonat, supus – ancillaire” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *ancillaire*, împr. din lat. *ancillaris* < *ancilla* „servitoare, sclavă”.

ANCLANȘĂ vb. „a angrena un mecanism în vederea declanșării – enclencher” 1957 (LTR² I, 412).

Fr. *enclencher* < *clenche* „clanță”, împr. germanic, cf. germ. medie de jos *klinke*.

Cf. **declanșă**.

ANCLÚZ s.m. (Buc., în credințele populare) „ban fermecat care poate atrage alți bani sau care se întoarce la cel care l-a cheltuit – argent ensorcelé, qui peut attirer d’autre argent ou qui revient à celui qui l’a dépensé” 1903 (Niculică-Voronca, D. I, 402).

Ucr. *ankljuz* = *inkluz* < pol. *inkluz, inkluzja* „spirit închis într-un obiect; spirit care se credea că locuiește în bani; bani fermecați”, inițial „călugăr claustrat” < lat. *inclusus*, part. perf. al lui *includere* „a închide” (< *claudere* „a închide”) A. I. Ionescu, SCL 27, 4, 1976, 193–194.

Cf. **claus, claustră, clăuză, cloazon, closét, conclúde, deschíde, exclúde, inclúde, închíde, recluziúne**.

ANCOLÁ vb. (rar) „a lipi cu clei – encoller” 1951 (Studii, nr. 3, 98).

Fr. *encoller* < *colle* „lipici” < lat. pop. *colla* < v.gr. *κόλλα*.

Fam.: **ancoláj** s.n. (abstr.) 1949 (LTR¹ I, 115) < fr. *encollage*; **dezancolá** vb. „a dezlipi” 1960 (LTR² VI) < fr. *désencoller*.

Cf. **acolisí, coală, colá², colagén, colembólă, colenchím, colódiu, colografie, colóid, decolá**.

ANCOMBRÁNT adj. (livr.) „care încurcă trecerea printr-un spațiu; (fig.) deranjant – encombrant” 1935 (Stere, O. II, 528).

Fr. *encombrant*, part. prez. al vb. *encombrer* „a ocupa un spațiu în exces, a încurca trecerea, a incomoda, a încărca” < v.fr. *combre* „baraj în albia unui râu”, probabil de origine celtică.

Fam.: **ancombramént** s.n. (livr.; tehn.) „îngrămădire care împiedică trecerea; spațiu ocupat de un obiect masiv, spațiu necesar pentru așezarea unui utilaj” 1949 (LTR¹ I, 115) < fr. *encombrement*.

ÁNCORĂ s.f. „piesă grea de metal cu brațele ca niște gheare, care este coborâtă de pe o navă pe fundul apei, unde se fixează pentru a ține nava în loc – ancre” 1829 (CR, 213).

It. *ancora*, lat. neol. *anc(h)ora* (< gr. *ἄγκυρα*, posibil prin intermediar etrusc DELL).

Fam.: **ánchiră** s.f. (înv.) „ancoră” 1559–1560 (Cod. Bratul, 254), var. *anchiră, ánghiră* < slavon *an(ũ)kira, an(i)gira*, ngr. *ἄγκυρα*; **ancorá** vb. „a fixa o navă sau un corp plutitor de fundul apei cu ajutorul unei ancore; a lega un sistem tehnic de un altul sau de pământ” 1829 (CR, 30) ← *ancoră* sau < it. *ancorare*; **ancoráj** s.n. (abstr.) 1859 (var. *ancorágiu*, Bălășescu, D. R.-Fr.) < it. *ancoraggio* sau fr. *ancrage*, adaptat după *ancora*; **ancorát** s.n. (abstr.) 1870 (Costinescu, V.) ← *ancora*; **ancoratór** s.n. „dispozitiv folosit la navele cu vele pentru coborârea ancorei” 1909 (CDDG) ← *ancora*; **ancorót** s.n. „ancoră mică” 1898 (Enc. rom. I, 165) < it. *ancorotto*; **dezancorá** vb. „a elibera un vas prin ridicarea ancorei” 1928–1929 (Arghezi, S. XXV, 94) ← *ancora*.

ANCÓȘĂ s.f. „decupare făcută pe marginea peliculei fotografice pentru a declanșa anumite operațiuni în procesul de dezvoltare; canal într-o piesă metalică în care se introduc conductorii electrici – encoche” 1949 (LTR¹ I, 118).

Fr. *encoche* < *encocher* „a cresta” < *coche* „mică tăietură, creștătură”.

ANCRASĂ vb. (tehn.) „a (se) acoperi de impurități (zgură, ulei, rugină etc.) care împiedică buna funcționare a unui dispozitiv – encrasser” 1949 (LTR¹ I, 118).

Fr. *encrasser* < *crasse* „strat de murdărie”, substantivare a adj. *cras*, *crasse* „gras, unsuros” < lat. *crassus*.

Cf. **cras¹**, **gras**.

ANDABÁT s.m. „gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește – andabate” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *andabate*, lat. neol. *andabata* (posibil împrumut celtic, compus unde prima parte poate reprezenta corespondentul celtic al sanscr. *andhāḥ* „orb” DELL).

ANDALÚZ, -Ă s.m., s.f., adj. „(locuitor) din Andaluzia – andalou” 1840 (Heliade-Rădulescu, D. C. 13).

Fr. *andalou*, *-se* < sp. *andaluz* < arab (*al*)-*Andalus*, nume dat Spaniei islamice.

Fam.: **andaluzián** adj., s.m. „(persoană) din Andaluzia” 1794 (var. *andaluzién*, Critil², 89) < fr. *andalousien*; **andaluzít** s.n. (min.) „silicat natural de aluminiu cristalizat” 1898 (var. *andaluzită* s.f., Enc. rom. I) < fr. *andalousite* < *Andalousie* „Andaluzia”, unul dintre teritoriile în care se găsește acest mineral.

ANDÁNTE adv., s.n. (muz.) „în ritm lent; compoziție sau parte a unei compoziții executată în acest ritm – andante” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 52).

It. *andante*, part. vb. *andare* „a merge”, probabil < lat. **ambitāre*, frecventativul lui *ambīre* „a merge de jur împrejur” (< *amb(i)*- + *īre* „a merge”), cu *-t-* > *-d-* în it. de nord G. Rohlf, ZRPh 40, 337, REW 409, FEW XXIV, 401 (s-a mai propus *andare* < lat. târziu **amlāre* < *ambulāre* „a umbla” (cf. fr. *aller*, friul. *lā*), cu *-d-* în loc de *-l-* după formele moștenite din lat. *uadere*, care furnizează o parte a paradigmei lui *andare*, Nocentini, VLI, LEI).

Fam.: **andantíno** adv., s.n. (muz.) „(piesă muzicală executată) cu o mișcare puțin mai rapidă decât andante” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 52) < it. *andantino*.

Cf. **ambiánt**, **ámbitus**, **ámbiție**, **dánă¹**, **i**, **circuít**, **coít**, **cómis¹**, **cónte¹**, **deperí**, **éxitus**, **ieși**, **inițiál**, **itinerár**, **preterít**, **pierí**, **sedíțiune**, **subít**, **suí**, **tránzit**.

ANDĂLÍ vb. (Trans.) „a pleca; a începe; a rătăci, a pierde vremea – partir, s'en aller; commencer; errer, perdre son temps” c. 1650 (var. *îndului*, Anon. Car.; forma *andăli*, 1870, Pompiliu, B. 28), var. *îndăluí* „a pleca; a începe – partir; commencer”, *undulí* „a pleca; a urzi o intrigă – partir; ourdir une intrigue”.

Magh. *indul* „a porni, a pleca”.

Fam.: **duluí** vb. „a pleca” 1888 (Alexics, Magy. el.) ← *îndălui* (= *andăli*).

ANDEZÍN s.n. „mineral alcătuit din silicat de sodiu și de calciu – andésine” 1898 (var. *andézina* s.f., scris *andesina*, Enc. rom. I).

Fr. *andésine* < *Andes* „Anzi”.

Fam.: **andezít** s.n. „rocă vulcanică folosită în construcții, care conține andezin” 1898 (var. *andezită* s.f., scris *andesita*, Enc. rom. I) < fr. *andésite*; **andezític** adj. „de andezit” 1904 (Enc. rom. III, 647) < fr. *andésitique*.

Cf. **andín**.

ANDÍN adj. „din Anzi, care aparține munților Anzi – andin” 1900 (Enc. rom. II, 345).
Fr. *andin* (< top. *Andes* sau < sp. *andino* < top. *Andes*, probabil < quechua *anti* „est”).
Cf. **andezín**.

ANDÍVĂ s.f. „plantă erbacee cu frunze albe, cărnoase, comestibile – endive” 1749
(var. *andídie*, C. buc. 49^v), var. *amdídie*, *andívie*, *endívie*.

Fr. *endive* < lat. med. *endiuia* < m.gr. *ἐντύβιον* < *ἐντυβον*, *ἔντυβον*, *ἔντυβος* < lat. *intubus*. Var. *andivie* < ngr. *avtíβi(ov)*, *avtíβia*. Var. *andídie* < ngr. *avtídi(ov)*. Var. *endivie* < germ. *Endivie*, ngr. *evtíβia*.

ANDOSÁ vb. „a indica, pe versoul unui cec, numele persoanei împuternicite să încaseze contravaloarea ceului – endosser” 1840 (var. *îndosá*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 572).

Fr. *endosser* „a pune pe spate” < *dos* „spate” < lat. vulg. *dossum* < *dorsum*.

Fam.: **andosánt** s.m. „persoană care andosează o poliță” 1955 (DLRLC) < fr. *endossant*.

Cf. **dorsál**, **dos**, **dosár**.

ANDREÁ¹ [ar. (*a*)*ndreáúă*, *undreáúă*; mr. *ăndreáúă*, *ăndreáúă*] s.f. „ac lung și gros, folosit la împletit; ac de cusut – aiguille à tricoter ou à coudre” 1688 (var. *undreá*, Biblia, 137), var. (reg.) *andreáúă*, *indreá*, *indreáúă*, *îndreá*², *undreáúă*.

Et. nes., probabil lat. **endrella* (< gr. *ἐνδρῶνον*) „tija, cui de lemn” G. Giuglea, RF, 2, 1928, 64 // El. de substrat (cf. i.-e. **ardh-* „bară, tijă” Reichenkron, Dak. 85, CL, 13, 1968, 350; i.-e. **andher* „vârf ascuțit, nuia” C. Poghirc, LR, 16, 1967, 419; cu forma de bază *undrea* < lat. dun. **undrella* < tracic **und-r-* < i.e. *Ϸendh-* „a învârti, a răsuci, a împleti” Russu, Etnogeneza, 409); v. germ. *nādala* (germ. *Nadel*) HEM II, 1177–1178; tc. *ibre* CDED II, 588; antrop. *Andrei* SCLR, CDER 9060; lat. *intrare* LM; et. nec. TDRG, DEX.

Fam.: **îndrelá** vb. „(Buc., în forma *îndrilá*) a face din mai multe lucruri slabe ceva bun, a înfiripa, a înjgheba; (Olt., var. *undrelí*) a coase cu andreaua” 1930 (var. *îndrilá*, DA) ← *îndrea*², *undrea* (= *andrea*¹); **undrelár** s.n. (N Munt.) „cutie pentru instrumentele de cusut” 1885 (H. IX, 310) ← pl. *undrele* (= *andrele*); **undreléște** adv. (Olt.), în expr. *a coase* ~ „a coase grosolan” 1931 (Ciașanu, Gl.) ← *undrele*, pl. lui *undrea* (= *andrea*¹).

ANDRO- el. de comp. „bărbat; masculin – homme; masculin”.

Fr. *andro-*, gr. neol. *άνδρο-* < *άνήρ*, *άνδρός* „bărbat”.

Cf. **-andru**, **androcéu**, **androgín**, **android**, **andropáuză**, **androsterón**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**.

ANDRÓC s.n. (Trans., Munt.) „fustă țărănească din postav de casă – jupe en laine que portent les paysannes pendant l’hiver” 1873 (Hasdeu, I. C. 612), var. *androácă* s.f., *handróc*, *ondroácă* s.f., *ondróc*.

Săș. *ondær-rock*, *angderrock* „jupon” < *ondær* „sub” (= germ. *unter*) + *Rock* „haină, fustă”.

Cf. **róchie**, **tártán**¹, **underground**.

ANDROCÉU s.n. (bot.) „totalitatea organelor masculine (staminelor) unei flori – androcée” 1883 (Brandza, Fl.).

Fr. *androcée* < lat. savant *androeceum*, format pe baza gr. *άνήρ, άνδρός* „bărbat” și *οίκιον* „locuință, cuib, căsuță” < *οἶκος* „casă”.

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **dichisí**, **diocéză**, **ecologie**, **economie**, **ecuménic**.

ANDROFOBIE s.f. „aversiune patologică față de bărbați – androphobie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *androphobie* < *andro-* (< gr. *άνδρο-* < *άνήρ, άνδρός* „bărbat”) + *-phobie* (< gr. *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”).

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **-fob**, **fobie**.

ANDROGÉN adj. „care provoacă în organism modificări cu caracter masculinizat – androgène” 1942 (Parhon, O. IV, 149).

Fr. *androgène* < *andro-* (< gr. *άνδρο-* < *άνήρ, άνδρός* „bărbat”) + *-gène* „care produce...” (< gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”).

Fam.: **androgenéză** s.f. „geneză a unui organism, pe cale asexuală, dintr-o celulă care posedă numai material genetic patern” 1937 (M. enc. agr.) < fr. *androgenèse*.

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**.

ANDROGÍN adj., s.m. „(bot.) floare care are atât androceu, cât și gineceu; (zool., med.) hermafrodit, organism care are atât caractere sexuale masculine, cât și feminine; ființă fabuloasă din mitologia greacă, jumătate femeie, jumătate bărbat – androgyne” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *androgyne* < gr. *άνδρόγυνος* „hermafrodit, care este atât bărbat, cât și femeie” < *άνήρ, άνδρός* „bărbat” + *γυνή* „femeie”.

Fam.: **androgenie** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *androgynie*.

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **ginecéu**, **ginecologie**, **misogín**.

ANDROÍD s.m., adj. „care prezintă caractere masculine; robot cu aspect uman – androïde” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *androïde* < *andro-* (< gr. *άνδρο-* < *άνήρ, άνδρός* „bărbat”) + *-ide* (< gr. *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect” < *ἴδεν* „a vedea”, aorist).

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **-oid**, **caleidoscóp**, **idée**, **ídol**.

ANDROLOGIE s.f. „ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia organelor sexuale masculine – andrologie” 1962 (DER I, 126).

Fr. *andrologie* < *andro-* (< gr. *άνδρο-* < *άνήρ, άνδρός* „bărbat”) + *-logie* (< gr. *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”).

Fam.: **andrológ** s.m. „specialist în andrologie” 1997 (NDN); **andrológic** adj. „referitor la andrologie” 1957 (Parhon, O. IV, 439).

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **-logie**, **lógos**, **léxic**.

ANDROMEDÍDĂ s.f. „ploaie periodică de meteoriți, datorată cometei lui Biela, care se produce pe la mijlocul lunii noiembrie din direcția constelației Andromeda – andromédides” 1949 (pl. *andromedide*, LTR¹ I, 118).

Sg. refăcut din pl. *andromedide* < fr. *andromédides* < n.pr. *Andromède* „(constelația) Andromeda”.

ANDROPÁUZĂ s.f. „perioadă de involuție a funcției sexuale masculine, însoțită de tulburări neurovegetative – andropause” 1969 (D. med.).

Fr. *andropause* < *andro-* (< gr. *άνδρο-* < *άνήρ*, *άνδρός* „bărbat”) + *pause* „pauză” (< lat. *pausa* < gr. *παῦσις* < *παύειν* „a calma, a înceta”), după *ménopause* „menopauză”.

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **menopáuză**, **páos**, **páuză**, **răposá**, **repáus**.

ANDROSTERÓN s.m. „hormon sexual masculin, care are o activitate mai slabă decât a testosteronului – androstérone” 1948 (var. *androsterónă* s.f., Parhon, O. V, 150).

Fr. *androstérone* < *andro-* (< gr. *άνδρο-* < *άνήρ*, *άνδρός* „bărbat”) + *-sterone* < *stero[l]*, cu *-one* după *hormone*.

Cf. **andro-**, **-andru**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**, **colesteról**, **steról**, **aldosterón**, **progesterón**, **testosterón**.

-ANDRU el. de comp. (bot.) „referitor la stamine – -andre”.

Lat. neol. *-andrus*, fr. *-andre* < gr. *-άνδρος* < *άνήρ*, *άνδρός* „bărbat”, folosit de Linné cu referire la stamine.

Fam.: **anándru** adj. (înv.) „cu flori fără părți masculine” 1908 (DA) < fr. *anandre* < lat. savant *anandrus* < gr. *άνανδρος* „fără bărbat” < *άν(v)-* privativ + *άνήρ*, *άνδρός* „bărbat”; **decándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având zece stamine” 1862 (Antonescu, D. 288) < lat. savant *decandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *δέκα* „zece” și *-άνδρος*; **decándru**, **-ă** adj., s.f. „(clasă de plante cu flori) cu zece stamine” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *décandre*, lat. savant *decandrus*, format pe baza gr. *δέκα* „zece” și *-άνδρος*; **diándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având două stamine” 1837 (J. Cihac, I. N. 264), var. (înv., rar) *diandrie* (acc. nec.; forma *diandrie* s.f.sg., dată ca intrare în DLR, este îndoielnică, nu este confirmată de sursele disponibile și nu corespunde modului de desemnare a claselor de plante, care folosește pluralul) < lat. neol. *diandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *δι-* „di-, dublu, doi” și *-άνδρος*; **diándric** adj. (despre flori sau plante) „care are două stamine” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *diandrique*; **diándru**, **-ă** adj., s.f. „(clasă de plante) cu flori având două stamine” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *diandre*, lat. savant *diandrus*, format pe baza gr. *δι-* „di-, dublu, doi” și *-άνδρος*; **dodecándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având douăsprezece stamine” 1837 (J. Cihac, I. N. 264), var. (înv., rar) *dodecandrie* (acc. nec.; forma *dodecandrie* s.f.sg., dată ca intrare în DLR, cu sensul „caracteristică a unor plante de a avea douăsprezece stamine pe pistil”, nu este confirmată de sursele disponibile) < lat. neol. *dodecandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *δώδεκα* „doisprezece” și *-άνδρος*; **dodecándru** adj. „cu douăsprezece stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *dodécandre*, lat. savant *dodecandrus*, format pe baza gr. *δώδεκα* „doisprezece” și *-άνδρος*; **enándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având nouă stamine” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *enneandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *έννέα* „nouă” și *-άνδρος*; **eneándru** adj. „cu nouă

stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *ennéandre*, lat. savant *enneandrus*, format pe baza gr. *ένέα* „nouă” și *-ανδροσ*; **eptándru** adj. „cu șapte stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *heptandre* < lat. savant *heptandrus*, format pe baza gr. *επτά* „șapte” și *-ανδροσ*; **exándru** adj. „cu șase stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *hexandre* < lat. savant *hexandrus*, format pe baza gr. *ἕξα-* < *ἕξ* „șase” și *-ανδροσ*; **heptándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având șapte stamine” 1870 (var. *eptandrie*, acc. nec., Costinescu, V.) < lat. neol. *heptandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *επτά* „șapte” și *-ανδροσ*; **hexándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având șase stamine” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *hexandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *ἕξα-* < *ἕξ* „șase” și *-ανδροσ*; **icosándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având douăzeci de stamine sau mai multe” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *icosandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *εἰκοσι* „douăzeci” și *-ανδροσ*; **monándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având o singură stamină” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *monandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *μόνος* „singur” și *-ανδροσ*; **monándru** adj. „cu o singură stamină” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *monandre*, lat. savant *monandrus*, format pe baza gr. *μόνος* „singur” și *-ανδροσ*; **octándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având opt stamine” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *octandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *ὀκτώ* „opt” și *-ανδροσ*; **octándru** adj. „cu opt stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *octandre*, lat. savant *octandrus*, format pe baza gr. *ὀκτώ* „opt” și *-ανδροσ*; **pentándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având cinci stamine” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *pentandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *πεντα-* < *πέντε* „cinci” și *-ανδροσ*; **pentándru** adj. „cu cinci stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *pentandre*, lat. savant *pentandrus*, format pe baza gr. *πεντα-* < *πέντε* „cinci” și *-ανδροσ*; **poliándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având un număr mare de stamine (în jur de 100)” 1837 (var. *poliandrie*, acc. nec., J. Cihac, I. N. 264) < lat. neol. *poliandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *πολύς* „mult” și *-ανδροσ*; **poliándru** adj. „cu un număr mare de stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *polyandre*, lat. savant *polyandrus*, format pe baza gr. *πολύς* „mult” și *-ανδροσ*; **tetrándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având patru stamine” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *tetrandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *τετρα-* < *τέσσαρες/τέτταρες* „patru” și *-ανδροσ*; **tetrándru** adj. „cu patru stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *tetrandre*, lat. savant *tetrandrus*, format pe baza gr. *τετρα-* < *τέσσαρες/τέτταρες* „patru” și *-ανδροσ*; **triándria** s.f.pl. „clasă de plante cu flori având trei stamine” 1861 (Barasch, B. 38) < lat. neol. *triandria*, termen din taxonomia lui Linné creat pe baza gr. *τρι-* „trei” și *-ανδροσ*; **triándru** adj. „cu trei stamine” 1898 (Enc. rom. I, 170) < fr. *triandre*, lat. savant *triandrus*, format pe baza gr. *τρι-* „trei” și *-ανδροσ*.

Cf. **andro-**, **androcéu**, **ginandrie**, **misandrie**, **poliandrie**, **scafándru**.

ÁNDRUC s.n. (tipogr.) „tipar de probă – patron d’essai” 1968 (scris *andruck*, LTR² XIX, 554).

Germ. *Andruck* < *andrucken* „a scoate tipare de probă” < *drucken* „a tipări” (inițial, var. a lui *drücken* „a apăsa, a presa”).

ANDURÁNȚĂ s.f. „rezistență în exploatare (a unui motor, a unui vehicul etc.); capacitate de a rezista la eforturi fizice – endurance” 1945 (RFR, nr. 2, 407).

Fr. *endurance* < *endurer* „a îndura, a suporta” < lat. *indūrāre* „a întări” < *dūrus* „dur”.

Cf. **îndură**, **dur**, **durá**¹, mr. **dúră**.

ANECDOTĂ s.f. „istorioară hazlie; fapt divers, mai puțin cunoscut, din viața unei personalități – anecdote” 1818 (Diaconovici-Loga, Ort. 26), var. (înv.) *anecdót* s.n., *anécdotă*.

Fr. *anecdote*, inițial „fapt inedit” < gr. *ἀνέκδοτα*, n.pl. al adj. *ἀνέκδοτος* „nepublicat, inedit” (< *ἀ(ν)*- privativ + *ἐκδιδόναι* „a publica, a livra, a produce” < *ἐκ* „în afară, ex-” + *διδόναι* „a da”), folosit ca titlu al unei culegeri de povestioare din viața privată a curții bizantine de către Procopiu din Cezareea. Var. *anécdotă* < ngr. *ἀνέκδοτο(ν)*.

Fam.: **anecdotic** adj. „cu caracter de anecdotă” c. 1832 (Cornelli, 10^v, apud TDRG³) < fr. *anecdotique* TDRG, DA, CADE, DEX // ← *anecdotă* SDLR; **anecdoticist** s.m. (rar) „autor sau povestitor de anecdote” 1890 (Mairescu, O. I, 655); **anecdoticistă** s.f. 1978 (DN³) ← *anecdoticist*.

Cf. **antidót, apodóză, dóză, epidót, peridót, prodót**.

ANECOÍD adj. (despre încăperi, spații etc.) „lipsit de ecou – anéchoïde” 1958 (LTR² III, 321).

Fr. *anéchoïde*, format pe baza gr. *ἀ(ν)*- privativ și *écho* „ecou” (< gr. *ἤχώ*).

Cf. **ecóu, catehism**.

ANELÍD s.n. (mai ales la pl.) „încrângătură de viermi cu corpul cilindric – annélide” 1856 (Barasch, I. N. 225), var. *anelidă* s.f.

Fr. *annelide(s)*, lat. savant *Annelida* < *anellus*, dim. lui *anulus* „inel”.

Cf. **inél, anulár**.

ANEMÍE s.f. „boală determinată de scăderea numărului de globule roșii din sânge – anémie” 1854 (Steege, Ape min. 32).

Fr. *anémie* < gr. *ἀναιμία* „lipsă de sânge” < *ἀναιμος* „lipsit de sânge” < *ἀ(ν)*- privativ + *αἷμα, -ατος* „sânge”.

Fam.: **anemiá** vb. „a ajunge sau a face să ajungă într-o stare de anemie” 1900 (N. Rev. R., nr. 1, p. 8) < fr. *anémier* sau ← *anémie*; **anémic, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de anemie; (fig.) fără vlagă, fără energie” 1857 (Ursu, ms., apud TDRG³) < fr. *anémique*.

Cf. **-emie, hemato-, hemo-**.

ANEMO- el. de comp. „vânt – vent”.

Fr. *anémo-*, gr. neol. *ἄνεμος* „vânt”.

Cf. **anemocór, anemocórd, anemofil, anemografie, anemométru, anemoscóp, anemostát, anemotróp**.

ANEMOCÓR, -Ă s.f., adj. „(plantă) care are fructe sau semințe adaptate pentru a fi răspândite de vânt – anémochore” 1938 (pl., scris *anemochore*, M. enc. agr. II, 758).

Fr. *anémochore* < *anémo-* (< gr. *ἄνεμος* „vânt”) + *-chore* „referitor la modul de răspândire a semințelor, a sporilor” (< gr. *χωρεῖν* „a face loc, a se deplasa” < *χώρα* „spațiu”).

Cf. **anemo-, anahorét, autocór, hidrocór, izocór, zoocór**.

ANEMOCÓRD s.n. „armoniu cu corzi, instrument la care vibrațiile corzilor sunt determinate de un sistem pneumatic – anémocorde” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anémocorde* < *anémo-* (< gr. *ἄνεμος* „vânt”) + *corde* „coardă” (< lat. *chorda* < gr. *χορδή*).

Cf. **anemo-, coárdă, cord², cordát¹, cordeá, cordeliér, cordită¹, cordón, clavicórd, curdisí**.

ANEMOFÍL adj. (despre plante) „ale căror flori se polenizează prin intermediul vântului – anémophile” 1898 (Enc. rom. I, 884).

Fr. *anémophile* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *-phile* (< gr. *-φίλος* „iubitor” < *φιλεῖν* „a iubi” < *φίλος* „prieten, drag, propriu”)

Fam.: **anemofilie** s.f. (abstr.) 1942 (M. enc. agr. IV, 690) < fr. *anémophilie*.

Cf. **anemo-**, **-fil**, **filo-**.

ANEMOGRAFÍE s.f. „disciplină care se ocupă cu studierea vânturilor – anémographie” 1780–1790 (var. *animografie*, Amfilohie, G. F. 144¹).

It. *anemografia*, fr. *anémographie* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *-graphie* „scriere” (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **anemograf** s.n. „instrument care înregistrează puterea vântului” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < *anémographe*; **anemogramă** s.f. „diagramă de înregistrare a unui anemograf” 1949 (LTR¹ I) < fr. *anémogramme* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *gramme* (< gr. *γράμμα* „literă, scris, scriere” < *γράφειν* „a scrie”).

Cf. **anemo-**, **grafie**.

ANEMOMÉTRU s.n. „instrument pentru măsurarea vitezei gazelor în conducte, a aerului în atmosferă, a unui avion în aer – anémomètre” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 53).

Fr. *anémomètre* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *-mètre* (< gr. *-μέτρης* „care măsoară” < *μετρέῖν* „a măsoara” < *μέτρον* „măsură”).

Fam.: **anemométric** adj. „referitor la anemometrie” 1939 (SDLR) < fr. *anémométrique*; **anemometrie** s.f. „știința măsurării vitezei gazelor în conducte, a aerului în atmosferă, a unui avion în aer” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anémométrie*; **termoanemométru** s.n. „aparat pentru determinarea vitezei vântului prin măsurarea rezistenței electrice a unui filament încălzit” 1966 (DER IV) < fr. *thermo-anémomètre*.

Cf. **anemo-**, **métru**.

ANEMÓNĂ s.f. „plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase și cu flori mari, albastru-violet – anémone” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anémone*, lat. neol. *anemona* < gr. *άνεμώνη*.

ANEMOSCÓP s.n. „instrument care indică direcția vântului – anémoscope” 1780–1790 (var. *animoscóp*, Amfilohie, G. F.).

It. *anemoscopeo*, fr. *anémoscope* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *-scope* (< gr. *-σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”).

Cf. **anemo-**, **-scop²**, **-scopie**, **schépsis**, **scop¹**, **scéptic**, **episcop**.

ANEMOSTÁT s.n. „aparat folosit pentru difuzarea aerului cald dintr-o instalație de încălzire centrală în încăperi – anémostat” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *anémostat* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *-stat* (< gr. *στατός*, *-στάτης* „stabil, fix”, construit pe rad. *στα-* al vb. *ιστάναι* „a sta, a opri”).

Cf. **anemo-**, **-stat⁴**, **státic**, **stáză**, **anastasimatár**, **anastátic**, **apostát**, **catástasis**, **citostátic**, **diastáză**, **diastémă¹**, **epistát**, **extáză**, **iconostás**, **ipostáză**, **metastáză**, **parastás**.

ANEMOTRÓP s.n. „motor eolian – anémotrope” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anémotrope* < *anémo-* (< gr. *άνεμος* „vânt”) + *-trope* (< gr. *-τρόπος* < *τρέπειν* „a (se) întoarce, îndrepta spre”).

Cf. **anemo-**, **trop¹**, **trop³**-, **apotropaic**, **entropie**, **epitrop**, **tropic**, **troposferă**.

ANERGÍE s.f. „lipsă de reacție a organismului la agenți nocivi – anergie” 1962 (DER I).

Fr. *anergie* < lat. savant *anergia*, format pe baza gr. *ά(v)-* privativ și *-εργεια* < *εργον* „lucru, acțiune”, cf. *ένεργεια* „acțiune”.

Cf. **ergo-**, **-ergie**, **alergie**, **energie**, **argát**, **argón**, **argós**, **orgán**, **órgă**.

ANERISÍ vb. (Mold., inv.) „a anula, a desființa – annuler” 1732 (doc. apud Gáldi, 147), var. *anirisi*.

Ngr. *αναίρω* (aor. *αναίρεσα*) < v.gr. *ἀναιρεῖν* „a ridica, a înlătura, a distruge” < *ἀνα-* + *αἶρεῖν* „a lua”.

Cf. **aferéză**, **dieréză**, **erezie**, **exeréză**, **sineréză**, **ana²**-.

ANEROÍD adj., în sintagma *barometru* ~ „barometru metalic de măsurare a presiunii atmosferice – aneroide” 1879–1883 (Brandza, Fl.).

Fr. *anéroïde*, termen creat de savantul francez Lucien Vidi (care a brevetat acest aparat în 1844), pe baza gr. *άν-* privativ, *αἶρ* „aer” (fr. *air*) și *-οειδής* (fr. *-oïde*), cu referire la faptul că instrumentul conține un recipient rotund în care se face vid TLF.

Cf. **áer¹**.

ANESTEZÍE s.f. „suprimare temporară a sensibilității corpului cu ajutorul unor substanțe, pentru efectuarea unor proceduri medicale – anesthésie” 1857 (Polizu, V.).

Fr. *anesthésie* < engl. *anaesthesia* < gr. *ἀναίθησία* „lipsă de sensibilitate, de percepție” < *ἀναισθητος* „lipsit de sensibilitate, de percepție” < *άν-* privativ + *αἰσθάνεσθαι* „a simți, a percepe”.

Fam.: **anestezíá** vb. „a provoca suprimarea temporară a sensibilității corpului cu ajutorul unor substanțe” 1908 (ȘDU²) < fr. *anesthésier* sau ← *anestezie*; **anestezíánt** adj., s.n. „(substanță) care provoacă o anestezie” 1955 (V. rom. V, 223) < fr. *anesthésiant*; **anestézic** adj., s.n. „(substanță) care provoacă o anestezie” 1857 (Turnescu, Med. op. 5¹) < fr. *anesthésique*; **anestezimétru** s.n. (rar) „aparat care măsoară cantitatea de anestezic inhalat” 1988 (DEX-S) < engl. *anesthesimeter* °, posibil și fr. *anesthésimètre* DEX; **anesteziológ** s.m. „specialist în anestezologie” 1967 (Scânteia, 9 sept., p. 6, în DCR¹, 391) ← *anestezologie* (der. regresiv); **anesteziológă** s.f. 1996 (DEX²) ← *anestezilog*; **anesteziológic** adj. „care ține de anestezologie” 2008 (MDN) ← *anestezologie*; **anesteziológie** s.f. „disciplină medicală care se ocupă cu anestezia” 1964 (ABC săn.) < fr. *anesthésiologie*, engl. *anesthesiology*; **anestezist** s.m. „medic specialist în practica anesteziei” 1963 (Scânteia, 7 apr., p. 2, în DCR¹) < fr. *anesthésiste*; **anestezistă** s.f. 1975 (DEX) ← *anestezist*; **electroanestezie** s.f. „anestezie bazată pe folosirea curenților electrici” 1973 (Magazin, 11 aug., p. 1, în DCR¹) < fr. *électro-anesthésie*, engl. *electroanesthesia*; **hemianestezie** s.f. „pierdere a sensibilității pe o jumătate laterală a corpului” 1900 (Enc. rom. II, 947) < fr. *hémi-anesthésie*; **preanestezie** s.f. „pregătire a bolnavului înaintea anesteziei propriu-zise” 1969 (D. med. I, 92) < fr. *préanesthésie*; **rahianestézic** adj., s.n. „(medicament, substanță) cu acțiune anestezică locală, care se injectează în canalul rahidian” 1966 (DER IV) ← *rahianestezie*; **rahianestezie** s.f.

„anestezie obținută în urma unei injecții, prin puncție, în canalul rahidian a unei substanțe anestezice” 1958 (DLRM) < fr. *rachianesthésie*.

Cf. **chinestezie, estétic, estezie, sinestezie**.

ANEURIE s.f. „slăbire a funcțiilor nervoase – aneurie” 1898 (Enc. rom. I).

Germ. *Aneurie*, fr. *aneurie*, formate pe baza gr. *ἀνευρος* „lipsit de nervi; slab” < *ἀ-* privativ + *νεῦρον* „nerv, fibră”.

Fam.: **aneuróză** s.f. (atestat exclusiv lexicografic) „aneurie (sens suspect); absența congenitală a nervilor” 1966 (DN²) < fr. *aneurose* „absența nervilor”.

Cf. **neur(o)/nevro-, neurón, amfineurián, aneurină, nevráx, nevrícós, nevróm, nevróză**.

ANEURÍNĂ s.f. „vitamina B1 – aneurine” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *aneurine* < engl. *aneurin*, nume dat de chimiștii olandezi Barend Jansen și Willem Donath (care au izolat această substanță în 1926), ca abreviere a sintagmei *anti-neuritic vitamin*, această substanță fiind folosită cu succes în tratarea polinevritei (engl. *polyneuritis*).

Cf. **neur(o)/nevro-, neurón, amfineurián, aneurie, nevráx, nevrícós, nevróm, nevróză**.

ANEVATÓ s.n.sg. (înv.) „broderie în relief – plumetis” 1893 (DDRF).

Ngr. *ανεβατό(ν)*, neutrul substantivat al adj. *ανεβατός* „umflat, ridicat” < v.gr. *ἀναβατός* „de ridicat; ușor de urcat” < *ἀναβαίνειν* „a se urca” < *ἀνα-* + *βαίνειν* „a merge”.

Cf. **ana²-, abazie, acrobát, adiabátic, anabátic, báseball, basídie, báză, catabátic, diabáz, diabét, epibát, hiperbát**.

ANEVRÍSM s.n. „dilatare patologică a pereților unei artere – anevrisme” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 53), var. (înv.) *aneurism*.

Fr. *anévrisme*, împr. din lat. *aneurysma, aneurisma* < gr. *ἀνέυρσμα* < *ἀνευρύνειν* „a dilata, a lărgi” < *ἀνα-* + *εὐρύνειν* „a lărgi” < *εὐρύς* „larg” (pronunția cu *-vr-*, posibil după pronunția m.gr. și ngr. a secvenței vocală + *-vr-*).

Fam.: **anevrismál** adj. „care ține de aneurism” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 53) < fr. *anévrismal*; **anevrismátic** adj. „care ține de aneurism, afectat de aneurism” 1939 (SDLR) < fr. *anévrismatique*.

Cf. **euribár, euribiónt, euritérm**.

ANÉXĂ s.f. „ceea ce este alăturat sau alipit, ca element secundar sau dependent, pe lângă altceva mai important – anexe” c.1832 (var. *anex²* s.n., I. Golescu, Cond. I, 67¹), var. (înv.) *anés²* s.n.

Fr. *annexe*, inițial adj. „atașat”, împr. din lat. *annexus*, part. perf. al vb. *annectere* „a lega de, a atașa, a uni” < *ad-* + *nectere* „a înnoda, a împleti, a lega”. Var. *anex²* < lat. neol. *annexum*.

Fam.: **anex¹** adj. „alăturat” 1852 (var. *anés¹*, Stamati, V.) < fr. *annexe*, lat. neol. *annexus*; **anexá** vb. „a atașa la ceva (un document); a îngloba un teritoriu într-un stat” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 67¹), var. *anectá, anesá* < fr. *annexer*; var. *anecta*, după lat. *annectere*; **anexionism** s.n. „politică a unor state de a anexa alte teritorii” 1918 (Iorga, Mem. I, 227) ← *anexiune, anexionist* sau < fr. *annexionnisme*; **anexionist** s.m. „adept al

anexionismului” 1881 (Eminescu, O. XII, 303) < fr. *annexionniste*; **anexită** s.f. (med.) „inflamație a anexelor uterine (ovare și trompe uterine)” 1938 (Parhon, O. A. II, 86) < fr. *annexite* (< *annexe* „anexă”); **anexiune** s.f. „anexare (a unui teritoriu)” 1852 (var. *anesiune*, Stamati, V.) < fr. *annexion*; **dezanexă** vb. „a retroceda un teritoriu anexat” 1917 (forma *dezanexare*, Iorga, Mem. I, 209) < fr. *désannexer*; **metroanexită** s.f. (med.) „inflamație cronică sau acută a uterului și a anexelor acestuia (trompe și ovare)” 1959 (Belea, P. A. 376) < fr. *méto-annexite* < *méto-* „referitor la uter” (< gr. *μήτρα* „uter”) + *annexite*.

Cf. **conex**¹, **nex**.

ANFILĂDĂ s.f. (rar) „șir de clădiri, de porticuri sau de colonade care se succedă în linie dreaptă – enfilade” 1932 (Stere, O. I, 119).

Fr. *enfilade* < *enfiler* „a înșira” < *fil* „fir, șir” < lat. *filum* „fir”.

Cf. **fir**, **defilă**, **defiléu**, **filă**, **filamént**.

ANFRACUOZITĂTE s.f. (înv., rar) „linie sucită, întortocheată, adâncitură neregulată – anfractuosité” 1909 (CDDG).

Fr. *anfractuosité*, împr. din lat. *anfractuositas* < *anfractuosus* „cu îndoituri, cu cotituri” < *anfractus* „încovoitură, îndoitură, ocol” (posibil < *an-/am-* + *fractus* < *frangere* „a frânge” sau împrumut din oscă, dintr-un compus format din **amfr-* = lat. *ambi-* și participiul corespunzător lat. *actus* DELL).

ANGAJĂ vb. „a (se) încadra într-un loc de muncă; (refl.) a-și asuma o obligație; (tranz.) a implica răspunderea cuiva; a aloca o sumă de bani; a antrena într-o acțiune; (refl.) a porni pe un anumit drum; (înv.) a lua cu chirie un vehicul; (înv.) a amaneta – (s’)engager” 1801 (Micu, Ist. rom. I, 414 (ms. 1801, BAR Cluj), apud TDRG³), var. (înv.) *angagiă*, *angajaresi*, *angajarisii*, *angajui*.

Fr. (*s*’)engager, inițial „a da o garanție” (de unde „a-și asuma o obligație”) < *gage* „garanție, gaj” < francic **waddi*, cf. ol. medie *wedde*, v. germ. de sus *wetti* (= germ. *Wette*), intrat în Trans. și prin germ. *engagieren*. Var. *angajaresi*, *angajarisii*, prin încadrare în clasa derivatelor verbale în *-arisi*; var. *angajui*, prin încadrare în clasa derivatelor verbale în *-ui*.

Fam.: **angajamént** s.n. „obligație luată din proprie inițiativă; (înv.) contract care prevede condițiile de angajare într-un loc de muncă” 1854 (GM, 1), var. (înv.) *angajamánt* < fr. *engagement*; **angajánt** adj. „care atrage pe cineva într-o acțiune, ispititor” 1928 (Arghezi, O. VI, 11) < fr. *engageant*; **angaját**¹ s.m. „persoană încadrată într-un loc de muncă, printr-un contract” 1875 (Mon. of.); **angaját**² s.n. (abstr.) 1909 (CDDG); **angajátă** s.f. „femeie încadrată într-un loc de muncă, printr-un contract” 1932 (Eftimiu, O. XIII, 117); **angajatoáre** s.f. 1909 (CDDG) ← *angajator*; **angajatór** s.m. „persoană sau instituție care angajează pe cineva într-un loc de muncă” 1909 (CDDG); **deangajá** vb. „a scoate (pe cineva) sau a ieși dintr-un angajament, dintr-o implicare, dintr-o activitate” 1958 (forma *deangajare*, V. rom. IV, 8) < fr. *désengager*; **reangajá** vb. „a angaja din nou (într-un loc de muncă)” 1908 (Gârleanu, S. A. II, 420) ← *re*²- + *angaja* sau < fr. *réengager*.

Cf. **gaj**, **degajá**.

ANGARĂ s.f. „(înv.) dare, corvoadă; (fam., mai ales la pl.) necaz, greutăți financiare – corvée, impôt; malheur, ennui pécuniaire” 1616 (var. *anghereá*, în pl. *angheréli*, DIR. A IV/50), var. (înv.) *angareá*, (Sălaj) *angárie*, (Mold.) *angarie*, (*h*)*angăreá*, *angărie* (și, mai ales la pl.) „pasăre de curte”, *angherie*, *hangará*.

Tc. *angara* (= *angarya* < ngr. *αγγαρεία*) E. Suci, SCL 38, 1987, 142, VI. Drimba, SCL, 43, 1992, 561. Var. *angarea*, (*h*)*angărea* < tc. *angare*. Var. *angarie*, *anherie* < ngr. *αγγαρεία* < gr. *ἀγγαρεία* < *ἀγγαρεύειν* „a obliga la prestarea unei munci neremunerate, în folos public” (inițial, cu referire la întreținerea serviciului poștal) < *ἄγγαρος* „curier (în Imperiul Persan)”, cuvânt de origine orientală, posibil înrudit cu *ἄγγελος* „mesager; înger”. Sensul „pasăre de curte” al var. *angărie* se poate explica de la acela de „contribuție în păsări de curte” (DA), cf. *gloabă*.

ANGĂȘ s.n. (Dobr.; înv.) „loitră (lungă), corlată; car sau căruță cu asemenea loitre – sorte de ridelle; chariot” 1887 (HEM).

Tc. (dial.) *angiç* ȘIO II/1, 395, DA, CDER 287, Suci, CRT, 20–21 (care, pe baza variantei *ankiș*, reconstituie un tc. **angiș*) sau tăt. *anyş* VI. Drimba, LR, 12, 1963, 46.

Fam.: **angășlă** s.f. „loitră” 1887 (HEM), probabil < tc. *angiçli*, *ankișli*, **angișli* „cu loitră, cu corlată”, Suci, CRT, 21, sau tc. *angiçla* „cu carul”, VI. Drimba, LR 12, 1963, 46.

ANGEITĂ s.f. „inflamație a vaselor sangvine – angéite” 1962 (DER I).

Fr. *angéite*, format pe baza gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”, cu sufixul *-ite*, caracteristic numelor de boli (< gr. *-ιτις*).

Cf. **angio-**.

ÁNGEL s.m. (în v.) „înger – ange” 1643 (var. *ánghel*, Varlaam, Caz.; forma *ángel*, 1842, Heliade-Rădulescu, „Ierusalimul eliberat”).

Lat. neol. *angelus* (< gr. *ἄγγελος* „mesager; (gr. biblică) mesager al lui Dumnezeu, înger”, posibil împrumut dintr-o limbă orientală, cf. *ἄγγαρος* „curier în Imperiul Persan”, v. *angara*), it. *angelo*. Var. *anghel* < slavon *angelŭ*, ngr. *ἄγγελος*.

Fam.: **angelic** adj. „de înger” 1829 (var. *anghelicésc*, Poteca, F. 45; forma *angélic*, 1847, Gavra, L. 125–126) < fr. *angélique*, it. *angelico*, lat. neol. *angelicus*; var. *anghelicesc* < ngr. *ἀγγελικός*, cu adaptarea sufixului; **angelolatrie** s.f. „adorare a îngerilor” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *angélolâtrie* (< gr. *ἄγγελος* + *λατρεία* „slujire; adorare a zeilor” < *λατρεύειν* „a sluji, a lucra pentru un salariu” < *λάτρον* „plată, salariu”); **angelolátru** adj., s.m., s.f. „adorator al îngerilor” 1966 (DN²) < fr. *angélolâtre* (< gr. *ἄγγελος* „înger” + *-λάτρης* „adorator” < *λατρεύειν* „a sluji, a lucra pentru un salariu”); **angelologie** s.f. „parte a dogmaticii care tratează despre îngeri” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *angélogologie*; **ángelus** s.n. „rugăciune catolică în cinstea Bunei Vestiri” 1898 (Enc. rom. I) < lat. neol. *angelus*; **anghelică** s.f. „plantă erbacee aromatică, cu frunze mari și flori albe-verzui, a cărei rădăcină se folosește în industria farmaceutică (*Angelica archangelica*)” 1749 (C. buc. 160), var. *angelică*, *anghelică* < ngr. *αγγελική*, *αγγέλικα* (< lat. savant), lat. neol. *angelica*, f. substantivat al adj. *angelicus* „angelic”; var. *angelică* < fr. *angélique*, lat. neol. *angelica*; **anghelină** s.f. (bot., rar) „anghelică” 1749 (C. buc.), var. (Trans.) *angelină* ← *anghelică* (cu substit. finalei) după n.pr. *Anghelina* DA.

Dublet etim.: **înger**. Cf. **anghilést**, **arhánghel**.

ÁNGHEMAHT s.n. „mâncare cu carne (de pui sau miel) gătită în sos alb de lămâie – plat à la viande (de poulet ou d’agneau) à la sauce de citron” 1844 (Kogălniceanu, O. I, 74), var. *anghemáht*.

Germ. *Eingemachte*, part. perf. substantivat al verbului *einmachen* „a face conserve, a mura, a face dulceturi, compoturi, a prepara” < *ein* „în” + *machen* „a face”.

ANGHILĂ s.f. „pește migrator cu corpul în formă de șarpe, țipar – anguille” 1792–1793 (Predetici, D., în Șc. Ard. II, 152).

Fr. *anguille*, lat. neol. *anguilla*, dim. de la *anguis* „șarpe”.

ANGHILÉST s.n. „octoih – livre des huit modes (de la musique religieuse orientale)” 1588 (var. *anghiréte*, Catastiful mănăstirii Galata 5^v, în Doc. Î. 164), var. *anghelés*, *angherést*, *anghilist*.

Slavon *angel'skŭ* „de înger”, cf. *Angel'skija*, numele unor cântări bisericești rusești; finala *-st* este explicabilă ca sg. refăcut din pl. *anghelești* HEM II, 1203 // „stricat din rus. *angel'skia*” SDLR; probabil, slavon *angel'i jest* „îngerul este”, cu care trebuie să fi început unul dintre imnurile octoihului CDER 283 (supoziție neconfirmată).

Cf. **ângel**, **arhânghel**, **înger**.

ANGHINĂRE s.f. „plantă erbacee spinoasă cultivată pentru inflorescența sa, care este, în parte, comestibilă, și folosită și ca plantă medicinală – artichaut” 1719 (Amelio, apud TDRG³), var. *anghenár* s.m., *anghenără*, *anghenáre*, *anghinár(iu)* s.m., *anghinără*.

Ngr. *αγκινάρα* (< v.gr. *κίναρα*). Var. *anghinar*, *anghenar*, posibil din bg. *anginar*.

ANGINĂ s.f. „inflamație a faringelui și a amigdalelor, care împiedică înghițirea și respirația – angine” 1816 (var. *anghină*¹, Maior, Învățătură, 16).

Fr. *angine* (împr. din lat.), lat. neol. *angina* (< gr. *ἀγχόνη* „strangulare, ștreang” < *ἄγγειν* „a strânge, a strangula”). Var. *anghină*¹ < germ. *Angina*.

Fam.: **anginós** adj., s.m. „(bolnav) de angină” 1939 (SDLR) < fr. *angineux*.

ANGIO- el. de comp. (anat.) „vas sanguin sau limfatic – angio-”.

Gr. neol. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”, fr. *angio-*.

Cf. **angeită**, **angiogenie**, **angiografie**, **angiologie**, **angióm**, **angiopatie**, **angiosperm**, **angiotomie**.

ANGIOGENIE s.f. (anat.) „formarea și dezvoltarea vaselor sangvine – angiogénie” 1966 (DN²).

Fr. *angiogénie* < *angio-* (< gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”) + *-génie* (< gr. *-γένεια* < *-γενής* „născut, produs” < *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, *γίγνεσθαι* „a se naște”).

Cf. **angio-**, **-gen²**, **-genie**, **genă**, **genéză**, **-gonie**.

ANGIOGRAFIE s.f. „studiu radioscopic sau radiografic al vaselor sangvine după introducerea unor substanțe radioopace; (înv.) angiologie (parte a anatomiei care se ocupă cu studiul vaselor sangvine și limfatice) – angiographie; (vieilli) angiologie” 1840 (Poenu – Aaron – Hill V. I, 53, cu sensul „angiologie”; cu sensul modern, 1962, DER).

Fr. *angiographie* (< *angio-* < gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”) + *-graphie* (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **angiográf** s.n. „aparat pentru efectuarea angiografiilor” 1999 (RL, 4 mar., p. 24, în DCR³, s.v. *angiografie*), der. regresiv; **angiográfic** adj. „de angiografie” 1978 (DN³) < fr. *angiographique*.

Cf. **angio-**, **grafie**.

ANGIOLOGÍE s.f. „parte a anatomiei care se ocupă cu studiul vaselor sangvine și limfatice – angiologie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 53).

Fr. *angiologie* < gr. *ἀγγειολογία* < *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge” + *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”.

Fam.: **angiologic** adj. „referitor la angiologie, de angiologie” 1978 (DN³) < fr. *angiologique*.

Cf. **angio-**, **-logie**, **lógos**, **léxic**.

ANGIÓM s.n. „tumoare benignă a vaselor sangvine sau limfatice – angiome” 1898 (forma *angioma*, s.f., Enc. rom. I).

Fr. *angiome*, format pe baza gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”, cu sufixul *-ome* (< gr. *-ωμα*).

Fam.: **limfangióm** s.n. „tumoare benignă a vaselor limfatice” 1904 (Enc. rom. III, 599) < fr. *lymphangiome*; **limfangioplastie** s.f. „operație de refacere a circulației limfatice împiedicate de limfangiom, prin introducerea unor fire tubulare lungi de mătase în țesutul subcutanat” 1969 (D. med.) < fr. *lymphangioplastie*.

Cf. **angio-**.

ANGIOPATÍE s.f. „afecțiune a vaselor sangvine – angiopathie” 1969 (D. med.).

Fr. *angiopathie* < *angio-* (< gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”) + *-pathie* (< gr. *-πάθεια*, *πάθος* „ceva suportat, afect, suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a fi afectat, a păți, a suferi”).

Cf. **angio-**, **-patie**, **antipatie**, **apatie**, **empatie**, **pățimă**, **pátos**, **simpatie**.

ANGIOSPÉRM, **-Ă** adj., s.f. (bot.) „(plantă) la care semințele sunt închise în fruct – angiosperme” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 54).

Fr. *angiosperme* < lat. savant *Angiospermae*, termen creat în 1690 de botanistul german Paul Hermann, pe baza gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient” + *σπέρμα* „sămânță” (< *σπείρειν* „a risipi, a presăra, a însămânța”).

Cf. **angio-**, **diaspór¹**, **diásporă**, **spérmă**, **spor²**.

ANGIOTOMÍE s.f. „disecție a vaselor sangvine – angiotomie” 1939 (SDLR).

Fr. *angiotomie* < *angio-* (< gr. *ἀγγεῖον* „vas, recipient; vas de sânge”) + *-tomie* (< gr. *-τομία* < *-τόμος* < *τέμνειν* „a tăia”, *τομή* „tăiere”).

Cf. **angio-**, **tom**, **-tomie**.

ÁNGLI s.m.pl. „populație vest-germanică stabilită inițial în regiunea numită astăzi Schleswig-Holstein, care, în secolul al V-lea, a cucerit estul Marii Britanii, stând, împreună cu saxonii, la baza poporului englez; (înv.) englezi – Angles” 1847–1848 (Cipariu, O. I, 27).

Lat. neol. *Angli* (= v.engl. *Engle*, *Ængle*, nume pus în legătură cu top. *Angel* (dan.)/*Angeln* (germ.), peninsulă în regiunea Schleswig, explicat prin v.sax., v.engl. *angul* „undiță, cârlig de prins pește” (v.nord. *ongull*, germ. *Angel*), cf. Harper, ED), fr. *Angles*.

Fam.: **angléște** adv. (înv.) „englezește” 1847–1848 (Cipariu, O. I, 86); **ánglic** adj. (înv.) „englez(esc)” 1812 (var. *anglicésc*, Șincai, Hr. I, 337; forma *ánglic*, 1847–1848, Cipariu, O. I, 152) < lat. neol. *anglicus*; **anglicán**, **-ă** adj., s.m., s.f. „referitor la religia de stat a Angliei; adept al religiei de stat a Angliei; (înv.) englez(esc)” 1717–1723 (Cantemir,

Hr. 884) < lat. neol. *anglicanus* (< *anglicus* „referitor la engli; englez, referitor la englezi” < *Angli* „angli”, nume extins ulterior la întreaga populație provenită din valul invadator anglo-saxon), fr. *anglican*; **anglicanism** s.n. „religia de stat a Angliei, de sorginte protestantă” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anglicanisme*; **anglicism** s.n. „cuvânt de origine engleză, împrumutat într-o altă limbă; structură sau locuțiune specifică limbii engleze” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 71¹) < fr. *anglicisme* < engl. *anglicism* „particularitate de vorbire engleză; cuvânt englez trecut în altă limbă”, format pe baza lat. *anglicus* „englez” (< *Angli* „angli; englezi”); **anglicist** s.m. (rar) „anglist” 1972 (V. rom. II, 52) < fr. *angliciste*; **anglicistă** s.f. 1978 (DN³) ← *anglicist*; **angliciză** vb. „a da sau a căpăta un caracter englezesc” 1917 (Arghezi, S. XLIV, 254) < fr. *angliciser*; **anglie** s.f. (înv. Mold., Trans.) „un tip de stofă; oțel englezesc” c.1700 (Iorga, S.D. XII, 10), var. (Trans.) *ânglie* < magh. *anglia* Tamás, EW, 74, posibil și top. *Anglia* DA; **anglist** s.m. „specialist în studiul limbii, al culturii și al civilizației engleze” 1929 (Arhiva XXXVI, 292) < germ. *Anglist* °, eventual și fr. *angliste* DEX (cuvânt rar); **anglistă** s.f. 1978 (DN³) ← *anglist*; **anglistică** s.f. „studiul limbii, al culturii și al civilizației engleze” 1932 (Arhiva XXXIX, 123) < germ. *Anglistik* °, ulterior posibil și engl. *anglistics* (< germ.) DEX; **angliuș** s.n. (înv., Trans.) „englez; stofă englezească; oțel englezesc” 1816 (var. *anglúș*, Batroch. 307) < magh. *ânglus*, *ânglius* (< lat. *Anglus*) Tamás, EW, 74 // după magh. *angolos* DA; **danglie** s.f. (înv. Trans.) „tip de stofă” 1887 (HEM II) ← *de* + *anglie* HEM II, 1204.

Cf. **anglo-**, **englez.**

ANGLO- el. de comp. „care se referă la engleză, la englezi, la Anglia – anglo-”.

Fr. *anglo-*.

Cf. **ângli**, **englez**, **anglofilie**, **anglofobie**, **anglomanie**.

ANGLOFILIE s.f. „simpatie pentru englezi și pentru tot ce este englezesc – anglophilie” 1927 (V. rom. 180).

Fr. *anglophilie* < *anglo-* + *-philie* (< gr. *φιλία* „prietenie, dragoste” < *φίλος* „prieten, drag, propriu”).

Fam.: **anglofil**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care aprobă, admiră, iubește tot ce este englezesc sau vine de la englezi” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anglophile*.

Cf. **ângli**, **anglo-**, **englez**, **-fil**, **-filie**.

ANGLOFOBIE s.f. „aversiune față de englezi și față de tot ce este englezesc – anglophobie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anglophobie* (< *anglo-* + *-phobie* (< gr. *-φοβία* < *-φοβος* < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”), posibil după engl. *anglophobia*).

Fam.: **anglofób**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care manifestă aversiune față de englezi și față de tot ce este englezesc” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anglophobe*.

Cf. **ângli**, **anglo-**, **englez**, **fobie**.

ANGLOMANIE s.f. „admirație exagerată față de englezi și față de tot ce este englezesc – anglomanie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 54).

Fr. *anglomanie* < *anglo-* + *-manie* (< gr. *μανία* „nebunie” < *μαίνεσθαι* „a fi cuprins de furie, delir”).

Fam.: **anglomán, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care manifestă admirație exagerată față de englezi și față de tot ce este englezesc” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 54) < fr. *anglomane*.

Cf. **ánгли, anglo-, englez, manie**.

ANGOĂSĂ s.f. „neliniște, tulburare cauzată de o teamă puternică, uneori fără un motiv identificabil – *angoisse*” 1936 (C. Delavrancea, A. 36).

Fr. *angoisse* < lat. *angustia* „loc strâmt, strâmtorare, dificultate, situație critică” < *angustus* „îngust” < *angor* (inițial, temă în -s-), derivat abstract al verbului *angere* „a strânge, a sufoca”.

Fam.: **angoasă** vb. „a provoca angoasă” 1937 (part. *angoasat*, A. Voinescu, J. 113) < fr. *angoisser*; **angoasânt** adj. „care provoacă angoasă” 1939 (A. Voinescu, J. 143) < fr. *angoissant*.

Cf. **îngúst, angusticláv, anxietate**.

ANGOLÉZ, -Ă s.m., s.f., adj. „(locuitor) din Angola – *angolais*” 1962 (DER I).

Fr. *angolais* < top. *Angola* < ptg. *Angola* < mbundu *ngola*, titlu purtat de regii din regiunea Ndongo.

Fam.: **angolán** s.m. (înv.) „locuitor al coloniei portugheze Angola” 1930 (Minerva) < top. *Angola* sau ptg. *angolano* (cf. și germ. *Angolaner*, engl. *Angolan*).

ANGÓRA s.f. „specie de animale (pisică, iepure, capră) cu păr lung și mătăsos – *angora*” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *angora* < top. *Angora* (< it. *Angora* „Ankara” < m.gr. *Ἄγκυρα*).

ANGRENÁ vb. „a participa sau a face pe cineva să participe la o acțiune; a face ca dinții unei roți să intre între dinții alteia spre a transmite o mișcare de rotație – *engrener*” 1906 (G. Ionescu, C. T. 239).

Fr. *engrener*, inițial „a pune grâu în coșul unei mori” de unde „a porni ceva” < *grain* „grăunte, bob” < lat. *grānum*.

Fam.: **angrenáj** s.n. „sistem de roți și de pinioane care se angrenează unele în altele; (fig.) înlănțuire, concurs de împrejurări strâns legate unele de altele” 1875 (var. *angrenágiu*, Mon. of., 19 febr.) < fr. *engrenage*; **dezagrená** vb. „a scoate din angrenaj” 1933 (Arghezi, O. VII, 1142) < fr. *désengrener*.

Cf. **grăunte, grâu**.

ANGRÓ adv., s.n. „în cantitate mare; cu ridicata; depozit pentru desfacerea mărfurilor cu ridicata – *en gros*” 1800 (Furnică, I. C. 430), var. *angrós*.

Fr. *en gros* „în mare” (*gros* „mare, gros” < lat. târziu *grossus* „gras; grosier, rudimentar”).

Fam.: **angrosíst, -ă** s.m., s.f., adj. „(persoană, întreprindere) care face comerț angro” 1883 (Kogălniceanu, O. V/II, 407).

Cf. **gros¹⁻², degrosisá, degroșá, groș, groștei, grosismént**.

ĂNGSTRÖM [¹ʌŋstrœm] s.m. „unitate de măsură pentru lungimi de undă egală cu a zecea milioana parte dintr-un milimetru – *angstrœm*” 1949 (LTR¹).

Fr. *ångström*, de la numele fizicianului suedez Anders Jonas Ångström, unul dintre inventatorii spectroscopiei.

ANGULÁR adj. „în formă de unghi; referitor la unghiuri, unghiular – angulaire” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 54).

Fr. *angulaire*, lat. neol. *angularis* < *angulus* „unghi”.

Fam.: **angulós** adj. (înv., rar) „angular; colțuros” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anguleux*, lat. neol. *angulosus*; **superangulár** adj., în sintagma *obiectiv* ~ „obiectiv fotografic cu unghi de deschidere mai mare decât cel obișnuit, fiind utilizat pentru peisaje vaste, pentru interioare etc.” 1962 (LTR² XI, 567) ← *super-* + *angular*, după fr. *super-angulaire*, engl. *super angular*.

Cf. **unghi**, **rectangulár**.

ANGUSTICLÁVĂ adj.f. (în expr. *tunică* ~), s.f. „tunică tivită cu o bandă de purpură îngustă, pe care o purtau, la romani, tribunii militari plebei – angusticlave” 1862 (var. *angusticláv* s.n., Antonescu, D.).

Lat. neol. *angusticlauus* < *angustus* „îngust” + *clauus* „cui; bară; bandă de purpură cusută pe partea din față a tunicii”.

Cf. **îngúst**, **angoasă**, **anxietáte**, **clávus**, **clou**, **încheiá**, **laticlávă**.

ANHÍDRU adj. (chim., despre săruri) „din care a fost îndepărtată apa, lipsit de apă – anhydre” 1896 (ȘDU¹), var. (înv.) *anídru*.

Fr. *anhydre* < gr. *ἀνυδροσ* „fără apă” < *ἀ(v)*- privativ + *ἕδωρ* „apă”.

Fam.: **anhidridă** s.f. „substanță anorganică din care, în reacție cu apa, se formează un acid; substanță organică rezultată din eliminarea unei molecule de apă din două grupări carboxil” 1885 (Poni, Ch. 32), var. (înv.) *anidridă* < fr. *anhydride*; **anhidrit** s.m. „sulfat natural de calciu, utilizat în industria materialelor de construcție și la confecționarea unor obiecte de artă” 1898 (var. *anhidrită* s.f., Enc. rom. I, 253, 272) < fr. *anhydrite*.

Cf. **hidro-**, **clepsidră**, **hidrânt**, **hidrargir**, **hidraulic**, **hidră**, **hidrocór**, **hidrogén**, **hidroliză**, **hidromél**.

ANHIDRÓZĂ s.f. „stare patologică, congenitală sau dobândită, caracterizată prin reducerea sau suprimarea transpirației – anhidrose” 1859 (var. *anidróză*, scris *anidrosa*, Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anhydrose* < gr. *ἀνιδρωσις* < *ἀ(v)*- privativ + *ἰδρωσις* „transpirație” < *ἰδρῶν* „a transpira” < *ἰδρῶς* „sudaire”.

Cf. **hidropedéză**, **hidrorée**, **hidróză**.

ANIHILÁ vb. „a înlătura efectul unui lucru, acțiunea cuiva sau a ceva; a nimici – annihiler” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *annihiler* (împr. din lat.), lat. neol. *annihilare* (= *adnihilare*) < *ad-* + *nihil* „nimic” < *ne* (vechea formă a particulei de negație) + *hylum* „pic, cât de puțin, o foarte mică parte” (folosit aproape exclusiv în contexte negative; substantiv fără etimologie, al cărui sens concret s-a pierdut).

Fam.: **anihilatór** adj. „care anihilează” 1846 (Univ. 53) < fr. *annihilateur*; **anihiláție** s.f. (abstr.) 1851 (Stamati, D.), var. (înv.) *anihilațiune*, *anihilăciune* < fr. *annihilation*.

Cf. **nihilísm**.

ANÍL s.n. „plantă exotică din care se extrage indigoul – anil” 1894 (Antonescu, NDFR).

Fr. *anil* < ptg. *anil* < arab *an-* art. hot. (= *al*, cu asimilare) + *nīl* < pers. *nīl* < sanscr. *nīlī* < *nīlah* „albastru-închis”.

Fam.: **anilînă** s.f. „substanță chimică cu aspect de lichid uleios, obținută prin distilarea indigoului sau, industrial, prin reducerea nitrobenzenului, și utilizată în industria coloranților și a medicamentelor” 1875 (Mon. of. 21 iun.) < fr. *aniline*, germ. *Anilin*, termen creat de farmacistul german Carl Julius Fritzsche în 1841; **anilism** s.n. „intoxicație cu anilină” 1898 (var. *anilismus*, Enc. rom. I) < fr. *anilisme* < *aniline*, cu substit. sufixului; var. *anilismus* < germ. *Anilismus*.

Cf. **antranilic**.

ANIMÁ vb. „a (se) face mai activ; a (se) însufleți – animer” 1794 (Calend. Viena, 29).

Lat. neol. *animare* „a da viață; a da vigoare; a da curaj” (< *anima* „suflu vital; suflet”, *animus* „suflet, spirit”), ulterior și fr. *animer*.

Fam.: **animát** adj., s.n. „însuflețit, viu, activ; (în expr. *desen* ~) film bazat pe o suită de desene, proiectate în succesiune foarte rapidă, care dă impresia de mișcare; (lingv., și s.n.) (cuvânt sau categorie lingvistică) care denumește ființe vii” 1846 (Laurian, F. 81); expr. *desen* ~, după fr. *dessin animé*; sensul lingv., după fr. (*genre*) *animé*, introdus în 1897 de A. Meillet; **animáto** adv. (muz.) „cu însuflețire, cu vioiciune” 1898 (Enc. rom. I) < it. *animato*; **animátór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care face mai dinamică o activitate, în special un spectacol; (s.f.) damă de companie” 1862 (adj. *animátóriu*, s.m. *animátór*, Pontbriant, D.) < fr. *animateur*, lat. neol. *animator*; **animáție** s.f. „însuflețire, vivacitate; forfotă; (în expr. *film de* ~) desen animat” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 55), var. (înv.) *animațiune* < fr. *animation*; **animé** s.n. „gen de desene animate japoneze” 2006 (Obs. cult., 16 febr., în DCR³) < engl. *anime* < japon. *anime*, scurtat din *animëshion* < engl. *animation* (Merriam-Webster); **animísm** s.n. „credință care atribuie suflet obiectelor și fenomenelor naturii; (în trecut) teorie științifică potrivit căreia fenomenele fiziologice și psihologice au la bază sufletul, considerat entitate imaterială” 1883 (Contemporanul, III, 930) < fr. *animisme*; **animíst**, **-ă** adj., s.m., s.f. „adept al animismului; care ține de animism” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 55) < fr. *animiste*; **animozítáte** s.f. „atitudine ostilă față de cineva” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 67¹) < fr. *animosité*, împr. din lat. *animositas*, *-atem* „ardoare, însuflețire; (în lat. creștină) ostilitate” < *animosus* „curajos; mândru, orgolios; (despre vânt) violent” < *anima*; **cineanimáție** s.f. „cinematografie de animație” 1967 („Cinema”, în SMFC V, 68) ← *cine*³- + *animație*; **inanimát** adj. „lipsit de suflet” 1862 (Antonescu, D. 327) < fr. *inanimé*; **neanimát** adj. „(înv.) inanimat; (rar) care nu este vioi” 1860 (Filimon, O. I, 140) ← *ne-* + *animat*, după fr. *inanimé*; **reanimá** vb. „a anima din nou; a readuce la viață prin diverse procedee terapeutice” 1859–1860 (Filimon, O. I, 171) ← *re*²- + *anima*; sensul „a anima din nou”, după fr. *ranimer*; sensul med., după *reanimare* și fr. *réanimer*; **reanimáre** s.f. „restabilire a funcțiilor vitale prin procedee medicale” 1951 (CV III–IV, 55) < fr. *réanimation* (< *réanimer*), cu echivalarea sufixului; **reanimátór** s.m. „medic specialist în reanimare” 1964 (ABC săn. 33) < fr. *réanimateur*.

Cf. **ínimă**, **animál**¹, **longánim**, **magnánim**, **námáie**, **pusilánim**, **unaním**.

ANIMÁL¹ s.n. „ființă înzestrată cu facultatea de a simți și de a se mișca; (biol.) organism complex, multicelular, heterotrof; (p. restr.) ființă vie înzestrată cu facultatea de a

simți și de a se mișca, alta decât omul; (fig.) om cu comportament irațional, brutal, grosolan – animal” 1800 (Piuariu-Molnar, I. 97, 99), var. (înv.) *animálă* s.f.

Lat. neol. *animal* (substantivare a adj. n. *animalis* „însuflețit” < *anima* „suflet vital; suflet”, *animus* „suflet, spirit”), ulterior și fr. *animal*. Var. *animală*, posibil infl. de *viță* „animal” DA sau refăcut din pl. °

Fam.: **animál**² adj. „de animal” 1836 (MN, 18) < fr. *animal*, lat. neol. *animalis*; **animálcul** s.n., s.m. (înv.) „animal microscopic; spermatozoid” 1848 (var. *animálculă* s.f., Negulici, V.), var. *animálcul*, *animálcul* < fr. *animálcule* < lat. savant *animáliculum*, dim. lui *animal*; **animálculist** s.m. (ist.) „adept al biologiei preformiste (sec. XVII–XVIII), potrivit căreia în spermatozoid s-ar fi aflat, miniaturizat, viitorul organism” 1848 (Negulici, V.) < fr. *animálculiste*; **animálíc** adj. „de animal, specific animalelor; (înv.) organic” 1842 (Caiet, 104^f, 104^v), var. (înv.) *animálícesc* ← *animál*¹ (după germ. *animálicsch*); **animáliér** adj., s.m. „care se referă la animale, de animal; (despre opere de artă) care reprezintă animale; (despre plasticieni) care înfățișează animale în operele lor” 1867 (Măiorescu, O. I, 36) < fr. *animálier*; **animálitáte** s.f. „stare, atitudine, comportare de animal” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 67^f) < fr. *animálité*; **animálicá** vb. „a deveni sau a face să devină asemănător animalelor, a (se) abrutiza, a (se) degrada” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 67^f) < fr. *animáliciser*.

Dublet etim.: **námáie**. Cf. **ínimă**, **animá**, **longánim**, **magnánim**, **pusilánim**, **unaním**.

ANINÁ [ar. *alináre*] vb. „a prinde de ceva, a agăța, a atârna – attacher à, accrocher, suspendre” 1705 (Cantemir, I. I. 497), var. (Olt., Ban.) *aliná*².

Et. nes., lat. **alleuināre* „a ridica” < *alleuāre* (< *leuāre* „a ușura, a ridica” < *leuis* „ușor”), cf. *aluat* < *alleuātum*, același cu ar. *alinare* „a (se) urca; a se ridica” Pascu, DEM, 110, CADE, sau lat. **annināre* „a legăna” (cf. v. berg. *anina*, sic. *ninnare*, eng. *niner*, friul. *niná*, sd. (an)*ninare* „a legăna”) < *ninna* „leagăn”, de unde un sens „a atârna leagănul de grindă” PEW 89, DA, REW 5817, SDLR, CDER 291, DEX // Lat. **haerināre* < *haerēre* „a fi prins, fixat, a rămâne pe loc” G. Giuglea, DR 4, 1924–1926, 1554; legat de lat. *libra* G. Giuglea, DR 4, 1922–1923, 1090; magh. *nyul* „a întinde mâna, a atinge” CDED II, 476.

Fam.: **aninát** s.n. (abstr.) 1852 (Alecsandri, O. III, 160); **aninációs** adj. (rar, înv.) „care se anină ușor” 1887 (HEM II, 1213); **aninătoáre** s.f. „colț de stâncă de care se agăță un animal urmărit de vânător” 1874 (Odobescu, O. C. I, 158); **aninátór** adj. (rar, înv.) „care anină” 1887 (HEM II, 1213); **aninátúrá** s.f. (abstr., înv.) 1887 (HEM II, 1213); **dezniná** vb. (S Ban.) „a lua (un obiect) din locul în care este agățat” ante 2007 (com. din Sasca Montană – Moldova Nouă, în DLR) ← *dez-* + [*a*]*niná*; forma *desniná* dintr-o cimilitură – *Rădăcină-mpleticină, rar voinic care-o desniná* (= cartea), Gorovei, Cim. 44 – citată de DLR s.v. *dezniná*, reprezintă de fapt o var. a lui *dezghiná* „dezbină”, prin asimilare sau infl. de *anina*, Pascu, Cim. 150.

Cf. ar. **alináre**, **aluát**, **luá**.

ANIÓN s.m. „ion cu sarcină negativă – anion” 1930 (Minerva, 413).

Fr. *anion* < engl. *anion* < gr. *ἀνίον*, part. prez. act. al vb. *ἀνίεσθαι* „a urca” (< *ἀνα-* „în sus” + *ίεσθαι* „a merge”), folosit cu sensul „înspre anod”, cuvânt creat de Faraday în 1834 (împreună cu *cation* și *ion*).

Fam.: **anionactív** adj. (despre substanțe) „care face schimbul de ioni” 1957 (LTR² I, 188) < fr. *anionactif*^o, germ. *anionaktiv* MDN // ← *anion* + *activ* DEX; **anionít** s.m. „substanță producătoare de anioni” 1955 (LTR¹ VII, 592) < fr. *anionite*, rus. *anionit*, germ. *Anionit*.

Cf. **anód**, **ana**²-, **catión**, **ión**.

ANISÓL s.m. „eter metilic al fenolului – anisole” 1930 (Minerva).

Fr. *anisole* < *anis* „anason” (împr. din lat. *anisum* < *άνησον*, *άνηθον* „mărar; anason”), datorită mirosului similar.

Cf. **anasón**, **anizetă**.

ANIZETĂ s.f. „licoare spirtoasă fabricată cu esență de anason – anisette” 1909 (CDDG), var. *anisét* s.n.

Fr. *anisette* < *anis* „anason” (împr. din lat. *anisum* < *άνησον*, *άνηθον* „mărar; anason”), datorită mirosului similar.

Cf. **anasón**, **anisól**.

ANIZOCITÓZĂ s.f. „tulburare care apare în anemiile grave, caracterizată prin inegalitatea în dimensiuni a globulelor roșii – anisocytose” 1962 (DER I).

Fr. *anisocytose*, format pe baza gr. *ἀ(ν)*- privativ, *ἴσος* „egal” și *κύτος* „cavitate, scobitură” (folosit cu sensul „celulă”), cu sufixul *-ose* (< gr. *-ωσις*), specific numelor de boli.

Cf. **izo-**, **cito-**.

ANIZOMETROPÍE s.f. „inegalitate a puterii vizuale a celor doi ochi – anisométrie” 1966 (var. *anisometropie*, DN²).

Fr. *anisométrie* < gr. *ἀνισόμετρος* „cu măsură inegală” (< *ἀ(ν)* privativ + *ἰσόμετρος* „de aceeași măsură” < *ἴσος* „egal” + *μέτρον* „măsură”) + *-ωπια* (< *-ωψ*, *-ωπος* „cu ochi, aspect, privire...” < *οπ-* „a vedea”, cf. *ὄψομαι* „voi vedea”, *ὄπωπα* „am văzut”).

Cf. **izo-**, **métru**, **óptic**, **amblióp**, **ametróp**, **autopsíe**, **catóptrică**, **ciclóp**, **dióptru**, **diplopie**, **emetróp**, **hipermetróp**, **mióp**, **nictalóp**, **-opsíe**, **prosóp**, **prosoplegíe**, **prosopométru**, **prozopopée**.

ANLUMINÚRĂ s.f. „desen sau pictură pe un manuscris medieval, cu rol de ilustrație sau de ornament – enluminure” 1932 (Arghezi, O. VII, 884).

Fr. *enluminure* < *enluminer* „a lumina; a colora, a decora”, împr. din lat. *illuminare* (< *lumen* „lumină”), cu adaptarea prefixului.

Cf. **lúme**, **lumínă**.

ANOCÁTO adv. (Mold., înv., fam.) „de-a valma, anapoda – sans dessus dessous” 1857 (Alecsandri, O. V, 568), var. *anucát*.

Ngr. *ανωκάτω* < *άνω* „în sus” + *κάτω* „în jos”.

Cf. **ana²-**, **cata-**, **anápoda**.

ANÓD¹ s.m. „electrod pozitiv – anode” 1900 (Enc. rom. II, 273), var. (înv.) *anódă* s.f.

Fr. *anode* < engl. *anode* < gr. *άνοδος* „drum în sus, urcare” < *άνα-* „în sus” + *όδός* „drum”, termen introdus de Faraday, în 1834, cu referire la o celulă electrolică orientată astfel încât sensul convențional al curentului să corespundă deplasării est-vest a soarelui, caz în care polul pozitiv corespunde răsăritului.

Fam.: **anód²** adj., în sintagma *placă anodă* „placă cu rol de electrod pozitiv” 1939 (SDLR) < fr. [*plaque*] *anode*; **anódic** adj. „care ține de anod, care provine de la anod” 1927 (Arghezi, O. V, 654) < fr. *anodique*.

Cf. **ana²-**, **anión**, **catód**, **dinódă**, **diódă**, **electród**, **exód**, **metódă**, **sinód**.

ANODÍN adj. „fără importanță sau valoare, fără urmări, tern, banal; (înv., med.) care potolește durerea – anodin” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 57).

Fr. *anodin*, inițial, despre leacuri, „care calmează durerea” (< gr. *άνώδυνος* < *άν-* privativ + *όδύνη* „durere”), apoi „care doar calmează, fără a vindeca”, de unde (fig.) „fără efect, fără importanță, tern, banal”.

Cf. **miodinie**.

ANODONTĂ s.f. „scoică de lac, cu șarniera lipsită de dinți – anodonte” 1904 (Enc. rom. III, 317).

Fr. *anodonte* < gr. *άνόδους*, *άνόδοντος* „fără dinți” < *άν-* privativ + *όδούς*, *όδόντος* „dinte”.

Cf. **odont(o)-**, **-odont**, **creodontă**, **dicinodón**, **heterodónt**, **iguanodón**, **mastodónt**, **odontalgie**, **odontologie**, **ortodontie**, **parodontoză**, **pteranodón**.

ANOFÉL adj., în expr. *țânțar* ~ „țânțar care poartă microbul malariei – anophèle” 1910 (Bianu, D. S. 366, 367, 469).

Fr. *anophèle* < lat. savant *anopheles* < gr. *άνωφελής* „inutil; dăunător” < *άν-* privativ + *όφελος* „folos” < *όφέλλειν* „a spori, a face să prospere”.

Fam.: **anofelogen** adj. (despre locuri) „propice dezvoltării țânțarilor anofeli” 1957 (LTR² I) < fr. *anophélogène*; **dezanofelizare** s.f. „eradicare a țânțarilor anofeli, prin folosirea unor insecticide” 1969 (D. med.).

Cf. **folós**.

ANOMÁL adj. „neregulat, care se abate de la o regularitate – anomal” 1783 (Șincai, P. princ. 34), var. *anómal*.

Lat. neol. *anomalus* (< gr. *άνώμαλος* „inegal; neuniform, neregulat” < *ά(v)-* privativ + *όμαλός* „egal, uniform” < *όμός* „asemănător, comun”), germ. *anomal*, fr. *anomal*. Var. *anómal* < ngr. *ανώμαλος*, lat. neol. *anomalus*.

Fam.: **anomalie** s.f. (abstr.) 1705 (Cantemir, I. I. 532) < lat. neol. *anomalía*, ngr. *ανωμαλία*, ulterior și fr. *anomalie*.

Cf. **(h)omo-**, **homeo-**.

ANOMÍE¹ s.f. (sociol., polit.) „lipsă de reguli, de norme – anomie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anomie* < gr. *άνομία* „illegalitate; absență a legilor” < *άννομος* „fără legi, ilegal” < *ά(v)-* privativ + *νόμος* „lege, normă” < *νέμειν* „a atribui, a repartiza”, *νέμεσθαι* „a-și primi partea”.

Cf. **agronomie**, **antinomie**, **autonomáj**, **astronomie**, **autonóm**, **clironóm**, **economie**, **gastronomie**, **geonomie**, **heteronóm**, **olonóm**, **nomád**, **nómă²**, **nomocanón**, **nomográf**, **nomográma**, **taxonomie**, **zonomie**.

ANOMÍE² s.f. (med.) „tulburare în evocarea numelor de persoane, localități, obiecte etc. – anomie (trouble du langage, dans lequel le patient a de la difficulté à trouver les noms de personnes, lieux, objets etc.)” 1969 (D. med.).

Fr. *anomie*, format pe baza gr. *ά-* privativ și *nom* „nume” (< lat. *nōmen*), eventual și it. *anomía*.

Cf. **núme**, **agnómen**, **cognómen** (Addenda vol. III), **ignominie**, **nomenclatór**, **nominatív**.

ANONÍM adj., s.m., s.f. „(persoană, autor) cu nume necunoscut, cu identitate necunoscută – anonyme” 1705 (var. *anónim*, Cantemir, I. I. 446).

Fr. *anonyme*, împr. din lat. *anonymus* < gr. *ἀνώνυμος* < *ἀ(v)*- privativ + *ὄνομα* „nume”. Var. *anónim* < ngr. *ανώνυμος*, lat. neol. *anonymus*.

Fam.: **anonimát** s.n. (abstr.) 1893 (Hasdeu, O. II, 90) < fr. *anonymat*; **anonimitáte** s.f. (abstr., înv.) 1844 (FM, 283); **anonimizá** vb. „a face anonim, a da un caracter anonim” 1934 (Băncilă, O. VII, 218); **dezanonimizá** vb. „a face să nu mai fie anonim” 1947 (RFR, nr. 1, 197) ← *anonimiza*.

Cf. **acroním**, **antoním**, **antonomáză**, **antroponím**, **asteroním**, **criptoním**, **omoním**, **onomasiologie**, **onomástic**, **onomatopée**, **paroním**, **paronomáză**, **pseudoním**, **sinoním**, **toponím**.

ANOREXÍE s.f. „lipsă (patologică) a poftei de mâncare – anorexie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anorexie* < lat. savant *anorexia* < gr. *ἀνορεξία* < *ἀ(v)*- privativ + *ὄρεξις* „poftă, apetit, dorință” < *ὀρέγειν* „a întinde”, (diateză medie) „a se întinde (spre)”.

Fam.: **anoréctic**, **-ă** adj., s.m., s.f. (rar) „(persoană) care suferă de anorexie” 1978 (DN³) < engl. *anorectic* °, posibil și fr. *anorectique* DEX (care este însă mai rar decât *anorexique*); **anoréxic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de anorexie; care ține de anorexie” 1987 (D. enc. psih. I, 214) < fr. *anorexique*, engl. *anorexic*.

Cf. **disorexíe**, **oreximaníe**, **parorexíe**.

ANORHIDÍE s.f. „lipsă a testiculelor (congenitală, accidentală sau prin extirpare chirurgicală) – anorchidie” 1962 (DER I).

Fr. *anorchidie* < *anorchide* „lipsit de testicule”, format pe baza gr. *ἀ(v)*- privativ și *ὄρχις* „testicul”.

Cf. **criptorhidíe**, **orhidée**.

ANORTÍT s.n. „tip de mineral (feldspat plagioclaz cu calciu) întâlnit în rocile eruptive și în unele șisturi cristaline – anorthite” 1898 (var. *anortítă* s.f., Enc. rom. I).

Fr. *anorthite*, germ. *Anorthit*, cuvânt creat în 1823 de mineralogul german Gustav Rose, pe baza gr. *ἀ(v)*- privativ și *ὀρθός* „drept”, cu referire la faptul că acest cristal nu are o axă dreaptă de simetrie.

Cf. **orto-**, **ortocér**, **ortodonție**, **ortodóx**, **ortogonal**, **ortopéd**, **ortoptér**, **ortoscopie**.

ANOSMÍE s.f. „diminuare sau lipsă a simțului mirosului – anosmie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anosmie*, format pe baza gr. *ἀ(v)*- privativ și *-οσμία* < *-οσμος* „care miroase...”, cu miros...” < *ὀσμή* „miros” < *ὀζειν* „a miroși, a avea un miros”.

Cf. **adulmecá**, **disosmie**, **disodíl**, **ósmiu**, **osmo-**, **osmóză**, **ulmá**, **úrmă**.

ANÓST adj. „plicticos, searbăd – insipide” 1762 (var. invar. *ánosto*, Gheorgachi, Cer. 304), var. (în v.) *ánost*.

Ngr. *ἀνοστος* < v.gr. *ἀνοστος* „care nu se întoarce; neproductiv, care nu dă rod” (< *ἀ-* privativ + *νόστος* „întoarcere” < *νέομαι* „a veni, a se întoarce”), cu sensul modificat după antonimul *νόστιμος* „gustos, delicios” (v.gr. și „care se poate întoarce; productiv, fertil, util”).

Fam.: **anosteală** s.f. (înv.) „plictiseală; persoană plicticoasă” 1868 (Barcianu, V.) ← *anosti* CADE, DEX // ← *anost* SDLR, CDER 293, TDRG; **aností** vb. (înv.) „a (se) plictisi” 1877 (LM Gl.); **anostíe** s.f. (înv.) „lucru plictisitor, insipid, plictiseală” 1874 (Alecsandri, O. VI, 361) < ngr. *avoστία* sau ← *anost*.

Cf. **nóstim**.

ANOXEMIE s.f. „lipsă a unei bune oxigenări a sângelui – anoxémie” 1928 (Parhon, O. III, 381).

Fr. *anoxémie* < *an-* privativ (< v.gr. *ἀν-*) + *-ox-* (< *oxygène* „oxigen”) + *-(h)émie* (< gr. *αἷμα*, *-ατος* „sânge”).

Cf. **oxigén**, **anoxie**, **anemie**, **-emie**, **hemato-**, **hemo-**.

ANOXIE s.f. „tulburare patologică provocată de scăderea, sub valorile normale, a oxigenului din țesuturile organismului – anoxie” 1962 (DER I).

Fr. *anoxie* < *an-* privativ (< v.gr. *ἀν-*) + *-ox-* (< *oxygène* „oxigen”) + sufixul *-ie*.

Cf. **oxigén**, **anoxemie**.

ANROBĂ vb. (tehn.) „a înveli componentele unui agregat cu o peliculă subțire de liant, a înveli un corp solid cu un material aflat în stare plastică – enrober” 1949 (LTR¹).

Fr. *enrober* „a înveli, a acoperi cu un strat protector” < *robe* „rochie, îmbrăcăminte” (inițial, „pradă de război” < germanic **rauba* „pradă”).

Cf. **derobă**, **róbă**.

ANROCAMÉNT s.n. „îngrămădire de bolovani, de pietre, de beton sau alte materiale, care formează diguri sau platforme de întărire – enrochement” 1931 (Arh. Olt. X, 173).

Fr. *enrochement* (< *roche* „rocă, stâncă”, termen preroman de origine necunoscută, cf. sp. *roca*, cat. *roca*, it. dial. *rocca*), românizat după *rocă*.

Cf. **rócă**, **derocă**.

ANSĂMBLU s.n. „tot unitar rezultat din unirea unor elemente – ensemble” 1898 (Enc. rom. I, 927).

Fr. *ensemble*, substantivare a adv. *ensemble* „împreună” < lat. **insemul* = *insimul* „în același timp” < *simul* „deodată, în același timp”, format pe radicalul i.-e. **sem-* „unu”.

Fam.: **subansămbly** s.n. „ansamblu care reprezintă o parte componentă a unui ansamblu mai mare” 1950 (LTR¹ II, 928) ← *sub*²- + *ansamblu*, după fr. *sous-ensemble*.

Cf. **asamblă**, **asemăná**, **asimilá**, **disimulá**, **semăná**², **semelfactív**, **similár**, **símplu**, **simulá**, **simultán**, **verosímil**.

ÁNSĂ s.f. „toartă la un recipient; formațiune anatomică în formă de buclă sau inel; fir de platină terminat cu un laț, care servește la însămânțări de germenii în diferite medii de cultură; conductor de cupru folosit ca vârf pentru lipit la pistolul electric – anse” 1859 (Codrescu, D. I, 78).

Fr. *anse*, împr. din lat. *ansa* „toartă”.

ANSERIFÓRM, -Ă s.f., adj. „ordin de păsări înotătoare acvatice sau semiacvatice, din care fac parte găștele, lebedele și rațele – ansériforme” 1962 (*anseriforme* s.f.pl., DER I).

Fr. *ansériforme(s)*, lat. savant *Anseriformes* < *anser* „gâscă” + *-formis* „cu formă de” < *forma* „formă”.

Cf. **-fórm, fórmă**.

ANSILÁJ s.n. „operație de conservare a nutrețurilor verzi, prin punere în siloz – ensilage” 1937 (M. enc. agr. I).

Fr. *ensilage* < *ensiler* „a pune spre conservare în siloz” < *silo* „siloz, cavitate sau construcție făcută pentru conservarea produselor agricole” < sp. *silo* < lat. *sīrus* „groapă de păstrat grâu” < gr. *σειρός, σιρός*.

Cf. **silóz**.

ANȘOÁ s.m. „pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic – anchois” 1927 (scris *anchois*, Papadat-Bengescu, O. III, 260).

Fr. *anchois* < v.occ. *anchoia* < genovez *anciōa* < lat. **apiua* (atestat sub forma *apyia*, CGL III, 256) < gr. *ἀψύνη* „pește mărunț, plevușcă”.

ANTABLAMÉNT s.n. „element de arhitectură așezat deasupra zidurilor sau coloanelor unei construcții, ieșit în afară, care susține acoperișul – entablement” 1949 (LTR¹).

Fr. *entablement* < *entabler* „a face un planșeu, o suprafață plană” < *table* „masă, suprafață plană, tăblie” < lat. *tabula* „tăblie, tăbliță, tablă”.

Cf. **tabél, táblá^{1,2}, tablóu**.

ANTAGONÍST adj., s.m. „aflat în conflict ireductibil – antagonique” 1825 (Vârnab, F. M. II, 44^v).

Fr. *antagoniste* < gr. *ἀνταγωνιστής* „adversar, rival” < *ἀνταγωνίζεσθαι* „a se lupta cu, a lupta contra” < *ἀντι-* „contra” + *ἀγωνίζεσθαι* „a lupta, a concura, a se întrece” < *ἀγών* „întrecere sportivă, jocuri”, inițial „reuniune, adunare; adunare pentru jocurile publice” < *ἀγειν* „a mâna, a conduce”.

Fam.: **antagónic** adj. „aflat în conflict ireductibil” 1907 (V. rom. XIX, 41) < fr. *antagonique*; **antagonísm** s.n. „contradicție, opoziție ireductibilă; (med.) opoziție între acțiunea a două organe, între efectul a două substanțe, medicamente” c.1832 (Cornelli, 13^t, apud TDRG³) < fr. *antagonisme*, inițial anat., despre mușchi < gr. *ἀνταγωνισμα* „opoziție, conflict” < *ἀγωνίζεσθαι*; **antagonístic** adj. „aflat în conflict ireductibil” 1846 (Episcopescu, Practica, 310) < germ. *antagonistisch*; **antagonizá** vb. „a face să-i fie ostil; a contracara efectul unei substanțe, al unui medicament” 1965 (LTR² XVI, 168) < engl. *antagonize*; **neantagónic** adj. „care nu se află în contradicție, în conflict” 1964 (Călinescu, C. O. 395) ← *antagonic*; **neantagoníst** adj. „care nu se află în contradicție, în conflict” 1948 (Studii, nr. IV, 175).

Cf. **agonie, agonisí, protagonist, agógică, anagogie, antanagógă, apagógic, colagóg, demagóg, epagóg, emenagóg, hidragóg, hipnagógic, mistagóg, pedagog, psihagóg, ptialagóg, sinagógă, stratég**.

ANTÁL s.n. (Mold.) „vas mare de stejar – grand tonneau” 1844 (Asachi, O. I, 348).

Ucr. *antal* (< magh. *antalag, átalag, antal*) DA (posibil), CADE, SDLR, DEX // și rus. *antal*, pol. *antal* DA, SDLR.

ANTANAACLÁZĂ s.f. „figură de stil care constă în repetarea unui cuvânt, folosit cu un sens diferit – antanaclase” 1857 (var. *antanaclás* s.n., Polizu, V.).

Fr. *antanaclase* < gr. *ἀντανάκλασις* „ecou, reverberație, reflexie; repetare a unui cuvânt, cu alt sens” < *ἀντι-* + *ἀνάκλασις* „reverberație, reflexie” < *ἀνακλᾶν* „a îndoi, a frânge trăgând înapoi, a repercuta, a (se) răsfânge” < *ἀνα-* + *κλᾶν* „a frânge, a rupe, a îndoi”.

Cf. **ana²-**, **anti¹-**, **cataclază**, **clăstic**, **clastomanie**, **diaclază**, **iconoclast**.

ANTANAGÓGĂ s.f. (retor., rar) „răspuns la o acuzație, contraargument – antanagoge” 1859 (var. *antanagoge*, Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. (înv.) *antanagoge* „întoarcere a unei acuzații împotriva celui care a formulat-o; răspuns la o acuzație printr-o altă acuzație”, format pe baza gr. *ἀνανάγειν* (al cărui abstract ar trebui să fie *ἀναναγωγή*) „a trimite (flota) împotriva cuiva, a ataca pe cineva” < *ἀντι-* + *ἀνάγειν* „a conduce (în largul mării), a ridica, a aduce înapoi” < *ἀνα-* + *ἄγειν* „a conduce, a mâna”.

Cf. **agógică**, **agonie**, **agonisi**, **anagógie**, **antagonist**, **apagógic**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagonist**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

ANTÁNTĂ s.f. (ist.) „denumire dată unor alianțe politice și militare între state (în special cu referire la alianța între Franța, Anglia și Rusia din timpul Primului Război Mondial) – entente” 1917 (G. Zamfir, „Războiul cel mare”, 44).

Fr. *entente* „înțelegere, acord” < lat. **intendita* (TLF) sau *intenta*, part. f. substantivat al vb. *intendere* „a întinde, a îndrepta spre” (< *tendere* „a întinde”), cu aceeași evoluție sem. ca și în verbul *entendre* „a auzi, a percepe, a (se) înțelege”.

Cf. **tinde**, **antretoază**, **atént**, **contenciós**, **contențiune¹**, **destinde**, **deténtă**, **extinde**, **intendént**, **inténție**, **întinde**, **ostentáție**, **pretinde**, **tensiúne**, **tindă**, **tindéche**, **ține**.

ANTÁRT s.m. (înv.) „haiduc grec – antarte” 1908 (V. rom. VIII, 270, 274).

Ngr. *αντάρτης* „rebel, revoltat” < v.gr. *αντάρτης* < *ἀνταίρειν* „a (se) ridica împotriva” < *ἀντι-* + *αἴρειν* „a ridica”.

Cf. **meteór**.

ÁNTĂ s.f. (archit.) „pilastru de secțiune pătrată, așezat în prelungirea unui zid, cu care face corp comun – ante” 1949 (LTR¹; în forma *anta* (lat.), 1898, Enc. rom. I).

Fr. *ante*, împr. din lat. *anta* „stâlp; contrafort”.

ANTĂNĂSÍI s.f. pl. tantum (Olt., Ban.) „zilele de 17 și 18 ianuarie (a Sfântului Antonie și a Sfântului Atanasie) care, după credința populară, sunt aducătoare de boli (la copii) – les journées de 17 et 18 janvier (la fête du Saint Antoine le Grand et celle du Saint Athanase d’Alexandrie), qui, selon la croyance populaire, apportent des maladies d’enfants” 1896 (var. *Antanasii*, ȘDU¹).

N.pr. *Antonie* + *Atanasie*.

Cf. **antonică**.

ANTE- pref. care indică anterioritatea spațială și temporală – préf. qui indique l’antériorité spatiale et temporelle, var. *anti²-*.

Lat. *ante*. Var. *anti²-* < fr. *anti-*, it. *anti-*.

Cf. **înaînte**, **întâi**, **între²**, **adînte**, **ancestrál**, **antecedént**, **antefix**, **anteriór**, **antíc**, **antíste**, **antúm**, **avan²-**, **avansá**, **avantáj**, **devansá**.

ANTECEDENT adj., s.n. „(fapt) anterior altui fapt, cu care se află în raport cauzal sau de asemănare; (log.) primul termen al unei judecăți ipotetice; (gram.) termen de la care își ia referința un termen anaforic – antécédent” c.1800 (*antetidens* s.n., Micu, Prax. 51^r; forma *antecedent*, 1828, Heliade-Rădulescu, Gr. rom. 123), var. (înv.) *antecedend*, *antecedint*, *antecedinte*, *antejedent*, *antedent*.

Fr. *antécédent*, lat. neol. *antecedens*, -tem, part. prez. al vb. *antecedere* „a preceda, a merge înainte” < *ante-* + *cedere* „a merge; a se retrage”.

Fam.: **antecedință** s.f. (abstr.) 1846 (var. *antecedință*, Laurian, F. 9, 176) < fr. *antécédence*; **antecesoare** s.f. (livr.) 1871 (LM) ← *antecesor*; **antecesor** s.m. (livr.) „predecesor, premergător” 1792 (var. *anteșor*, Gherasim, Ist. 12^f, 42^v; forma *antecesor*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 71^f), var. (înv.) *anteșăsor*, *anticesor* < lat. neol. *antecessor*, -orem (< *antecedere*), it. *antecessore*, fr. *antécresseur*.

Cf. **ancestral**, **ante-**, **abcés**, **accés**, **accesóriu**, **cedá**, **decedá**, **excedá**, **intercede**, **precedá**, **procedá**, **purcede**, **recesív**, **recesiúne**, **scesiúne**, **succedá**, **succés**.

ANTECLÍZĂ s.f. (geol.) „zonă bombată a unei platforme continentale, care se întinde pe o suprafață mare și are flancurile slab înclinate – antéclise” 1957 (LTR² I, 447).

Rus. *antekliza* (termen creat de geologul rus V. A. Terjaev în 1915, în forma *antikliza*, pe baza elementelor savante gr. *άντι-* „anti-” și *κλίσις* „pantă, înclinație”, după *antiklinal* „anticlinal” < fr., engl. *anticlinal*) °, posibil și fr. *antéclise* DEX (cuvânt rar).

Cf. **aclínic**, **anticlinál**, **climactériu**, **clímax**, **clímă**, **clínic**, **clinográf**, **clinométru**, **clinorómbic**, **clinoterapie**, **clísis**, **clític**, **diaclinál**, **diclín**, **monoclín**, **monoclínic**, **periclín**, **sinclinál**, **triclínic**, **triclíniiu**.

ANTEFÍX s.n. „ornament de pământ ars (mai rar de marmură), folosit în arhitectura clasică, așezat la marginea inferioară a acoperișului – antéfixe” 1908 (V. rom. XI, 231).

Fr. *antéfixe*, împr. din lat. *antefixum* (folosit mai ales la pl.) < *ante-* + *fixus*, part. perf. al vb. *figere* „a înfișe, a fixa”.

Cf. **afișe**, **afiș**, **afix**, **defișe**, **fix**, **infix**, **înfișe**, **prefișe**, **prefiș**, **sufiș**.

ANTÉNĂ s.f. „organ de simț în formă de fir la artropode și anelide; conductă sau ansamblu de conducte electrice aeriene care formează un circuit electric; bară lungă, mobilă, prinsă transversal de catarg, de care se fixează pânzele – antenne” 1805 (Șincai, I. nat. 50).

Lat. neol. *antenna* (< *antenna*) „antena de corabie”, fr. *antenne*.

Fam.: **antenáte** s.f. pl. tantum „subîncrengătură a artropodelor, caracterizată prin prezența antenelor” 1964 (Fauna rom. IV, 93) < lat. savant *Antennata*, fr. *antennates*, germ. *Antennaten*.

ANTÉP s.m. (înv., rar) „vișin turcesc – sorte de griottier (Prunus mahaleb)” 1823 (Doc. T. V. III, 306, apud TDRG³), var. (Mold.) *antíp*.

Tc. *antep* HEM II, 1227, TDRG, DA, CADE, SCLR, CDER 297 // „Alterarea tc. *mahaleb*” CDED II, 543.

ANTÉRĂ s.f. (bot.) „mică umflătură din vârful staminelor, care conține polen – anthère” 1806 (Șincai, I. nat. 6).

Lat. neol. *anthera* (inițial, „salbă de petale; medicament făcut pe bază de petale” < gr. *άνθηρός* „înflorit, cu flori” < *άνθος* „floare”), fr. *anthère*.

Fam.: **anterioridie** s.f. „organ de înmulțire la plante, în care iau naștere celulele sexuale masculine” 1898 (Enc. rom. I, 128) < fr. *anthéridie*; **anterozoid** s.m. „celulă sexuală masculină la plante, formată în anterioridie” 1898 (Enc. rom. I, 238) < fr. *anthérozoïde* (< *anthéro-* < *anthère* + *-zoïde* (extras din *spermatozoïde*) < gr. *ζωϊδιον*, dim. lui *ζῷον* „animal” sau *ζῷον* + *-ειδής* „cu aspect de”).

Cf. **antocián**, **antofită**, **antologie**, **antonomáj**, **antozoár**, **calaicán**, **calcantít**, **crizantémă**.

ANTERIOR adj. „precedent; aflat pe partea dinainte; (fon.) articulat în partea din față a cavității bucale – anterior” 1837 (Săulescu, Hr. II, 83, 110).

Fr. *antérieur*, lat. neol. *anterior* < *ante* „înainte, în față”.

Fam.: **anterioritate** s.f. (abstr.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 58) < fr. *antériorité*, lat. neol. *anterioritas*, *-atem*.

Cf. **înaînte**, **întâi**, **între**², **adînte**, **ante-**, **aván**².

ANTERIU s.n. „haină lungă purtată de preoții ortodocși, sutană; (înv.) haină lungă, orientală, pe care o purtau boierii, (p. ext.) nume a diferite haine țărănești – robe de prêtre; sorte de robe d’homme, d’origine orientale, que portaient les boyards; nom de différents types de pardessus paysan” c.1730 (var. Mold. *anteréu*, Axinte Uricariul, Cron. II, 113, 169), var. (Munt.) *antiréu*, (Munt.) *antiríu*, (Olt.) *hantiríu*.

Tc. *anteri* (= *entari*) < arab ‘*antarī*’.

Fam.: **antereiăș** s.n. (dim., înv.) 1840 (var. *anteriăș*, I. Golescu, B. 123); **anterlic** s.n. (înv., Mold.) „bucată de stofă pentru anterior” 1761 (Tarif, apud ȘIO, II/1, 22) < tc. (înv. și dial.) *anterilik*.

ANTÉT s.n. „indicație tipărită în partea de sus a unei foi de hârtie sau a unui plic, cuprinzând numele și adresa unei instituții sau persoane – en-tête” 1926 (Arh. Olt. V, nr. 23, 316).

Fr. *en-tête*, lit. „în cap” (*tête* < lat. *testa* „pământ ars, vas de pământ ars, țeastă, craniu”).

Cf. **țeastă**, **țest**.

ANTI¹- pref. care indică opoziția – préfixe qui indique l’opposition.

Gr. *άντι-*, în împrumuturi din slavonă, latină sau din limbi moderne.

Cf. **antagonísm**, **antanacláză**, **antárt**, **anteclíză**, **anticlinál**, **antidót**, **antifármac**, **antifón**¹, **antigél**, **antigén**, **antihréză**, **antilogie**, **antimís**, **antinomie**, **antipát**, **antipatie**, **antipirínă**, **antipód**, **antipricón**, **antischéting**, **antiscián**, **antizímic**, **antoním**, **alandála**.

ANTÍC adj. „care aparține primei mari perioade din istoria lumii civilizate (Antichitatea); străvechi – antique” c.1772 (var. *anticésc*, Dimitriu, Etiopice I, 45^v; forma *antic*, 1827, Buznea, C. Î. 64), var. (uzual) *ántic*.

Fr. *antique*, it. *antico*, lat. neol. *antiquus* „străvechi, din vechime” (< **anti* = *ante* „înainte”, compus, probabil, cu radicalul i.-e. **h₃k^w*- „vedere, ochi” (> „orientat spre...”), cf. DELL, de Vaan, EDLIL). Var. *ántic*, forma curentă în limbă, după adjectivele cu sufixul *-ic*.

Fam.: **anticăr**² s.m. „vânzător sau colecționar de cărți și alte obiecte vechi; (înv.) cercetător al lucrurilor vechi, al obiectelor antice; (înv., adj.) care ține de studiul obiectelor antice, arheologic” 1830 (CR, 60 bis), var. (înv.) *anticăriu*, *anticuár*, (înv., Trans.) *anticvár* < fr. *antiquaire*, germ. *Antiquar*, lat. neol. *antiquarius* „cunoscător sau iubitor de antichități” (sensul „vânzător de obiecte vechi” a apărut în limbile moderne la înc. sec. XIX, posibil mai întâi în germană, cf. TLF); **anticariát** s.n. „magazin în care se vând cărți vechi sau obiecte de artă vechi” 1840 (var. *anticuariát*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 60), var. (înv.) *anticvariát* < germ. *Antiquariat*; **anticát** adj. (înv., Trans.) „învechit” 1847–1848 (Cipariu, O. I, 7), var. *anticuát*, *anticvát* ← *antic*, după germ. *antiquiert*; **antică** s.f. (înv.) „obiect de artă din Antichitate” 1808 (var. *ántică*, Nemișescu, Ist. Dachiei III, 6^v), *anticuă* < fr. *antique*; **anticărés** adj. (rar) „de anticar” 1913–1914 (Vinea, O. IV, 122) ← *anticar*²; **anticărie** s.f. (înv.) „anticariat; obiect vechi” 1839 (Vaillant, V.), var. *anticuărie*, *anticvărie* ← *anticar*²; **antichitate** s.f. „(scris astăzi cu majusculă) prima perioadă din istoria lumii civilizate; vechime mare; (mai ales la pl.) obiect (de artă) foarte vechi” 1821 (var. *anticvitá*, L. Asachi, B. 93; forma *antichitate*, 1826, Golescu, S. 109), var. (înv.) *anticitate* (1829, AR, 123), *anticuitate*, *anticvităte* (1828, Bojincă, R. 26) < fr. *antiquité*, it. *antichità*, adaptate după etimonul lor, lat. *antiquitas*, *-atem*; var. *anticitate*, prin românzare, după *antic*; **antichizá** vb. „a da aspect antic; a da aspect vechi” 1913–1914 (AA ist. II, nr. 36, 759) ← *antic* sau fr. *antiquiser*, astăzi cu sensul „a da aspect vechi”, întărit de engl. *to antique*, *antiqued* (DCR³, s.v. *antichizát*: cf. engl. *antiqued*); **antichizánt** adj. (despre artă, stil) „inspirat de Antichitate sau care are unele trăsături specifice Antichității clasice” 1934 (Zarifopol, A. L. I, 395), var. *anticizánt* < fr. *antiquisant*; var. *anticizant*, prin românzare; **anticvă** s.f. „tip de litere de tipar asemănătoare cu cele folosite la inscripțiile de pe monumentele din vechea Romă” 1923 (scris *antiqua*, V. Molin, V. T.) < lat. neol. *antiqua* (*littera*) „(literă) veche”.

Cf. **ante-**, **adinte**, **ancestrál**, **antecedént**, **antefix**, **anterior**, **aván**²-, **avansá**, **avantáj**, **devansá**, **înaînte**, **întái**, **între**².

ANTICIPĂ vb. „a face sau a spune ceva înainte de un anumit moment – anticiper” 1799 (Iorgovici, Obs. 183, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1844, FM, 126), var. (înv.) *antițipá*.

Lat. neol. *anticipare* (format cu prefixul *ante-* de la radicalul lui *capere* „a prinde”, probabil prin intermediul unui derivat nominal, cf. *particeps/participare*, de Vaan, EDLIL), it. *anticipare*, fr. *anticiper*.

Fam.: **anticipánt** adj. (rar) „care anticipează” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anticipant*, ulterior posibil și ← *anticipa*; **anticipatív** adj. „care anticipează” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anticipatif*; **anticipátór** adj. „care anticipează” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anticipateur*; **anticipáție** s.f. (abstr.) 1799 (Iorgovici, Obs. 183, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 70^f), var. (înv.) *anticipațiune* < lat. neol. *anticipatio*, *-onem*, fr. *anticipation*.

Cf. **ante-**, **acceptá**, **agăță**, **cáblu**, **capábil**, **capacitate**, **captá**, **captár**, **captív**, **capțiós**, **concepe**, **conțopíst**, **decéptie**, **emancipá**, **exceptá**, **excipiént**, **fórceps**, **incipiént**, **interceptá**, **încăpeá**, **începe**, **ocupá**, **participá**, **percépe**, **precépt**, **pricépe**, **príncipe**, **príncipiu**, **receptá**, **recuperá**, **rețetá**, **susceptíbil**, **uzucapiúne**.

ANTICLINĂL s.n. „parte a unei cute geologice ridicată în formă de boltă – anticlinal” 1930 (Minerva).

Fr. *anticlinal* < engl. *anticlinal*, format pe baza gr. *άντι-* și a lui *κλίνειν* „a se înclina, a sta înclinat”, cu referire la straturile de roci sedimentare înclinate în sensuri opuse față de o axă centrală.

Cf. **anti¹**-, **aclinic**, **antecliză**, **climacteriu**, **climax**, **climă**, **clinic**, **clinograf**, **clinometru**, **clinorombic**, **clinoterapie**, **clisis**, **clitic**, **diaclinal**, **diclín**, **monoclín**, **monoclínic**, **periclín**, **sinclínal**, **triclínic**, **triclíniu**.

ANTIDÓT s.n. „substanță care neutralizează acțiunea unei otrăvi, unei substanțe nocive sau a unui virus din corp; (fig.) remediu – antidote” 1705 (Cantemir, I. I. 500).

Ngr. *αντίδοτο(v)* (< v.gr. *άντιδοτον*, substantivarea adj. *άντιδοτος* „dat împotriva...” < *άντιδιδόναι* < *άντι-* + *διδόναι* „a da”), lat. neol. *antidotum*, fr. *antidote*.

Cf. **anti¹**-, **anecdótă**, **apodóză**, **dóză**, **epidót**, **peridót**, **prodót**.

ANTIFÁRMAC s.n. (înv.) „antidot – antidote” 1705 (Cantemir, I. I. 471).

Ngr. *αντιφάρμακο(v)* < v.gr. *άντιφάρμακον* < *άντι-* + *φάρμακον* „leac”.

Cf. **anti¹**-, **farmacie**, **fármec**.

ANTIFÓN¹ s.n. (bis.) „verset din psalmi, cântat alternativ de două coruri – psalme chanté à deux chœurs se répondant” 1570 (var. *antifonă* s.f., Coresi, Lit. 13^v), var. *antifon¹*.

Slavon *antifonŭ*, ngr. *αντίφωνον* < v.gr. *άντιφωνος* „(voce) care răspunde, care acompaniază” < *άντι-* + *φωνή* „voce”. Var. *antifonă*, probabil sg. refăcut.

Fam.: **antifonár** s.n. „carte în care sunt notate antifoanele” c.1832 (Cornelli, 12^v, apud TDRG³) < ngr. *αντιφωνάριον*; **antifónic¹** adj. „care se cântă alternativ” 1899 (Cerne, D. M. II, 311) < fr. *antiphonique*; **antifonie** s.f. „nume dat în muzica antică modulului de a cânta pe mai multe voci alternativ” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *antiphonie*.

Cf. **anti¹**-, **fono-**, **-fon**, **-fonie¹**, **fonétic**, **fónic**, **afón**, **diafonie**, **disfonie**, **polifonie**, **simfonie**.

ANTIGÉL s.n. „soluție care coboară punctul de îngheț al apei de răcire din motoarele cu ardere internă – antigel” 1949 (LTR¹, 132).

Fr. *antigel* < *anti-* (< gr. *άντι-*) + *gel* „îngheț” (< lat. *gelu*).

Cf. **anti¹**-, **congelá**, **degerá**, **gel**, **gelatínă**, **gelív**, **ger**.

ANTIGÉN s.m., (înv.) s.n. „substanță proteică determinând, la introducerea în organism, crearea unui anticorp – antigène” 1910 (Babeș, O. II, 337, 338, 340, 341, s.n.), var. *antigénă* s.f.

Fr. *antigène*, termen introdus de savantul ungar Ladislas Deutsch (Laszlo Detre) în 1891, format pe baza lui *anticorps* (germ. *Antikörper*) „anticorp” și *-gène* „care produce...” (< gr. *γενᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”), cf. J. Lindenmann, „Scandinavian Journal of Immunology” 19, 281–285, 1984.

Fam.: **antigénic** adj. „referitor la antigeni, cu proprietăți de antigen” 1943 (M. enc. agr. V, 683) < fr. *antigénique*; **autoantigén** s.n. „antigen care stimulează formarea de anticorpi care atacă propriul corp, în bolile autoimune” 1969 (D. med.) < fr. *auto-antigène*.

Cf. **anti¹**-, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**.

ANTIHRÉZĂ s.f. (jur.; înv.) „contract prin care se dă în folosință creditorului un bun imobil care aparține debitorului – antichrèse” 1768 (var. *andicris*, Acte jud. 756), var. *andihrisis*, *anticrésză*, *antihrisis*.

Fr. *antichrèse*, lat. neol. *antichresis* < gr. *ἀντίχρησις* „folosire a unui lucru în locul altuia” < *ἀντι-* + *χρησις* „folosire” < *χρησθαι* „a folosi, a împrumuta, a întreprinde”. Var. *andicris*, *andihrisis*, *antihrisis* < ngr. *αντίχρησις*.

Cf. **anti¹**-, **catahréză**, **catáhrisis**.

ANTIHRÍST s.m. „personaj escatologic, reprezentând principiul răului în religia creștină – Antéchrist” 1559–1560 (Cod. Bratul, 324, 334), var. *anticrist*, (reg.) *antehárs(t)*, *antihárs(t)*, *antihárț*.

Ngr. *αντίχριστος* (< v.gr. *Ἀντίχριστος* < *ἀντι-* + *Χριστός*, propriu-zis „uns” < *χρίειν* „a unge”, calc după ebraicul *māšīaḥ* „unsul lui Dumnezeu, Mesia”), slavon *an(ū)tichristŭ*. Var. *anticrist* < lat. neol. *antichristus*.

Cf. **anti¹**-, **cârstă**, **cârstătă**, **cârstăneasă**, **cârstitel**, **cârstón**, **crásnic¹**, **crástac**, **crem¹**, **crémă**, **crémșnit**, **crestătă¹**, **creștín**, **cretín**, **crijmă¹**, **cristélniță**, **crístic**.

ANTILOGIE s.f. (log., fil., stil., rar) „contradicție între două idei sau între două expresii – antilogie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 60).

Fr. *antilogie* < gr. *ἀντιλογία* < *ἀντι-* + *λόγος* „vorbă, discurs” < *λέγειν* „a vorbi”.

Cf. **anti¹**-, **-logie**, **lógos**, **léxic**.

ANTILÓPĂ s.f. „mamifer rumegător care trăiește în țările calde; pielea tăbăcită a acestui animal, material care imită acest tip de piele – antilope” 1837 (J. Cihac, I. N. 48).

Fr. *antilope* < engl. *antelope*, inițial, numele unui animal fabulos (< v.fr. *antelop* < lat. *anthalopus* < gr. *ἀνθόλωψ*), aplicat antilopelor din India în jurul anului 1600.

ANTIMÍS s.n. „pânză pusă în altar pentru a așeza pe ea pâinea sfințită și potirul – corporal” 1570 (var. *andimis*, Coresi, Lit. 21^v).

Slavon *antimisŭ*, ngr. *αντιμήσιο(v)* < m.gr. *ἀντιμήσιον*, inițial „pânză care ține loc de masă sfințită” < *αντι-* + *-μήσιον* < lat. *mensa* „masă”.

Cf. **anti¹**-, **másă**.

ANTIMÓNIU s.n. „element chimic metaloid, alb-cenușiu, cu numărul atomic 51 (stibiu) – antimoine” 1760–1770 (var. *antimónion*, Meșt. doft. 693), var. (în v.) *antimón*, *antimónie* s.f., *antimónio*.

Ngr. *αντιμόνιον* (< lat. med.), lat. neol. *antimonium* (termen atestat începând cu sec. XI, cu etimologie nesigură, posibil adaptare a arabului *ithmid*), it. *antimonio*.

Fam.: **antimoniál** adj. (în v.) „care conține antimoniu” 1855 (Lucaci, M. 106) < fr. *antimonial* (împr. din lat. *antimonialis*); **antimoniát** s.m. „sare a acidului antimonice” 1854 (Marin, Pr. II, 53) < fr. *antimoniate*; **antimónic** adj., în sintagma *acid ~* „acid al antimoniului” 1854 (Marin, Pr. II, 303) < fr. *antimonique*.

ANTINOMIE s.f. (fil., log.) „contradicție între două teze care se exclud reciproc și care sunt considerate la fel de adevărate – antinomie” 1818 (Budai-Deleanu, Lex. I, 228^v).

Germ. *Antinomie* (< lat. *antinomia* < gr. *ἀντινομία* „contradicție între legi” < *ἀντι-* „anti-” + *νόμος* „lege, regulă, normă”), fr. *antinomie*.

Fam.: **antinómic** adj. „care formează o antinomie; referitor la antinomie” 1906 (Alexi, DRG²) < fr. *antinomique*.

Cf. **anti**¹-, **agronómie**, **anomíe**¹, **autonomáj**, **astronomíe**, **autonóm**, **clironóm**, **economíe**, **gastronomíe**, **geonomíe**, **heteronóm**, **nomád**, **nómă**², **nomocanón**, **nomográf**, **nomogramă**, **olonóm**, **taxonomíe**, **zoonómie**.

ANTIPÁT s.m. (înv.) „proconsul – proconsul” 1566 (Coresi, L. 58).

Slavon *anthipatŭ*, ngr. *ανθύπατος* < v.gr. *ἀνθύπατος* < *ἀντι-* „în loc de” + *ὑπατος* „suprem, cel mai înalt; consul” (adjectiv superlativ format de la radicalul lui *ὑπέρ* „deasupra”, *ὑπό* „dedesubt, sub, (inițial) de dedesubt, de jos în sus”).

Cf. **anti**¹-, **hiper-**, **hipo-**.

ANTIPÁTIE s.f. „sentiment de neplăcere, de respingere față de cineva sau ceva – antipathie” 1705 (var. *antipáthie*, *antepáthie*, Cantemir, I. I. 497, 391), var. (înv.) *andipátie*, *antipátie*.

Lat. neol. *antipathia* (< gr. *ἀντιπάθεια* < *ἀντιπαθής* „care are sentimente sau proprietăți opuse” < *ἀντι-* + *πάθος* „ceva suportat, afect, sentiment, pasiune” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a fi afectat, a păți, a suferi”), fr. *antipathie*. Var. *antipát(h)ie*, *antepáthie*, *andipátie* < ngr. *αντιπάθεια*.

Fam.: **antipátic** adj. „care inspiră antipatie” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 70^v) < fr. *antipathique*, it. *antipatico*; **antipátizá** vb. „a simți antipatie față de cineva sau ceva” 1923 (Ralea, S. VI, 9).

Cf. **anti**¹-, **-patie**, **apatie**, **empatie**, **pátimă**, **pátos**, **simpatie**.

ANTIPIRÍNĂ s.f. „medicament folosit împotriva febrei – antipyrine” 1894 (Bacalbașa, S. A. II, 118).

Fr. *antipyrine* (< germ.), germ. *Antipyrine*, denumire comercială (substanță descoperită de chimistul german Ludwig Knorr) < *antipyr[etisch]* „antipiretic” (< lat. savant *antipyreticus* sau fr. *antipyrétique*, termen savant format pe baza gr. *ἀντι-* și *πυρετικός* „referitor la febră” < *πυρετός* „febră” < *πῦρ* „foc”) + *-ine*.

Cf. **anti**¹-, **piramidón**, **pirétic**, **pirítă**, **pir(o)-**, **piróză**, **barút**.

ANTIPÓD s.m. „loc de pe suprafața Pământului diametral opus altuia; (înv.) persoană ocupând pe suprafața Pământului un punct diametral opus – antipode” 1770-1780 (var. (pl.) *antípodes*, Gherasim Putneanu, Gheografie, 13^v, *andípodes*, ibid. 6^f).

Fr. *antipode* (< lat. (pl.) *antipodes* < gr. *ἀντίπους*, pl. *ἀντίποδες* < *ἀντι-* „contra” + *πούς*, *ποδός* „picior”, cu referire la faptul că oamenii aflați la antipozi au picioarele îndreptate în sens opus), it. *antipode*. Var. *antípodes* < ngr. *αντίποδες*, lat. neol. *antipodes*. Var. *andípodes* < ngr. *αντίποδες*.

Fam.: **antipódal** adj. „care se găsește la antipozi” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *antipodal*; **antipódic** adj. „diametral opus; care se găsește la antipozi” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *antipodique*.

Cf. **anti**¹-, **-pod**², **anápoda**, **apód**, **apogiatúră**.

ANTIPRICÓN s.n. (jur., înv.) „bunuri care înlocuiesc zestrea – l'échange de l'immeuble dotal” 1865 (Caragea, L. 288).

Ngr. *αντίπροικον* „dar dat de mire în schimbul zestreii” < m.gr. *ἀντίπροικον* < *ἀντι-* „în schimbul” + *προίκα* „zestre” < v.gr. *προίξ, προικός* „dar; zestre” < *προ-* „înainte, în față” + rădăcina *ικ-* din *ἴκειν, ἰκνεῖσθαι* „a sosi, a atinge”, *ἰκέτης* „persoană care vine cu o rugămintă”, cu un sens inițial „întindere a mâinii înainte, pentru a da”, cf. *προϊκτης* „cerșetor” Chantraine, DELG.

Cf. **anti**¹-.

ANTISCHÉTING s.n. „dispozitiv de reglaj la pick-upuri pentru compensarea forței centripete – antiskating” 1988 (DEX–S).

Engl. *anti-skating* < *anti-* + *skating* „patinare” < *skate* „a patina” < *skate* „patină” < ol. *schaats* (sg. reinterpretat în engl. ca pl.) < picard *escache* „picioroange” (= fr. *échasse*) < francic **skakkja* < **skakan* „a merge clătînându-se” (cf. v.engl. *sceacan* „a clătina, a zdruncina; a fugi” (> engl. *shake*), v.nord. *skakan* „a clătina, a zdruncina”) EWN.

Cf. **anti**¹-.

ANTISCIÁN adj. „aflat pe același meridian, de o parte și de alta a ecuatorului (propriu-zis, care lasă în același moment umbră în direcții opuse) – antécien” 1840 (s.m.pl. *antisciéni*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 60).

Fr. *antiscien* (= *antécien*) < gr. *ἀντίσκιος* „care lasă umbră în direcția opusă” < *ἀντι-* + *σκιά* „umbră”.

Cf. **anti**¹-.

ANTÍSTE s.m. (înv.) „(Trans.) primar comunal; (Buc.) epitrop – maire d’une commune; marguillier” 1786 (doc. în DA), var. *antíst.*

Lat. neol. *antistes*, propriu-zis „frunț, căpetenie” (< *anti-* = *ante-* + *stare* „a sta”), introdus de latiniști ca echivalent pentru germ. *Vorsteher* DA.

Fam.: **antístie** s.f. (Trans.; înv.) „primărie, municipalitate” 1862 (Barițiu, C. V, 373).

Cf. **ante-**, **sta**, **abstá**, **adăstá**, **circumstánță**, **constá**, **constatá**, **contrást**, **costá**¹, **custá**¹, **distánță**, **instánță**, **obstácol**, **rest**, **arestá**, **arét**³, **stabíl**, **stánță**, **stat**^{1,2}, **statív**, **statuá**, **statúie**, **statúrá**, **státie**, **stául**, **substánță**.

ANTIZÍMIC adj., s.n. „(substanță) care împiedică fermentațiile – antizymique” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *antizymique*, format pe baza gr. *ἀντι-* și *ζύμοῦν* „a face să fermenteze, (diateza medie) a fermenta” < *ζύμη* „drojdie”.

Cf. **anti**¹-, **ázimă**, **enzímă**, **lizozímă**, **zimáză**, **zimogén**.

ANTOCIÁN s.m. „pigment din sucul plantelor care dă florilor, fructelor și frunzelor culoarea roșie, albastră sau violetă – anthocyane” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *anthocyane* < *antho-* (< gr. *ἄθος* „floare”) + *-cyane* (< gr. *κόβανος* „albastru-închis”).

Cf. **antéră**, **antofită**, **antologie**, **antonomáj**, **antozoár**, **calaicán**, **calcantít**, **crizantémă**, **cián**, **cianoficée**, **cianométru**, **cianopsíe**, **cianotipíe**, **cianóză**.

ANTOFÍTĂ s.f. (în unele taxonomii) „plantă cu flori – anthophyte” 1930 (scris *anthophyte*, Minerva, 437).

Fr. *anthophyte*, lat. savant (pl.) *Anthophyta* < gr. *ἄθος* „floare” + *φυτόν* „plantă” (< *φύειν* „a crește, a rodi, a da naștere”).

Fam.: **antofitoză** s.f. „boală a plantelor provocată de unele plante parazite sau semiparazite cu flori” 1949 (LTR¹) < fr. *anthophytose*, rus. *antofitoz*.

Cf. **antără**, **antocián**, **antologie**, **antonomáj**, **antozoár**, **calaicán**, **calcantít**, **crizantémă**, **-fită**.

ANTOLOGIE s.f. „culegere de texte (mai ales literare), florilegiu – anthologie” 1830 (var. *antologhie*, AR, 47; forma *antologie*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 71¹).

Fr. *anthologie* < gr. *ἀνθολογία*, propriu-zis „culegere de flori” < *ἄθος* „floare” + *λέγειν* „a culege, a alege” (sensul primar de unde s-au dezvoltat sensurile „a enumera, a povesti, a vorbi”). Var. *antologhie* < ngr. *ανθολογία*, lat. neol. *anthologia*.

Fam.: **antologá** vb. „a include într-o antologie” 1936 (I. Iordan, BIFR III, 184); **antologábil** adj. „care poate fi inclus într-o antologie” 1973 (România literară, 14 iun., p. 11, în DCR¹) ← *antologa*; **antológhion** s.n. (înv.) „antologie” 1705 (GCR) < ngr. *ανθολόγιον*; **antológic** adj. „(rar) de antologie, care cuprinde sau constituie o antologie; (p. ext., curent) remarcabil, demn de a fi pomenit” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *anthologique*.

Cf. **antără**, **antocián**, **antofită**, **antonomáj**, **antozoár**, **calaicán**, **calcantít**, **crizantémă**, **analóg¹**, **léxic**, **-log**, **-logie**, **lógos**.

ANTONÍCĂ s.f. (Mold.) „plantă erbacee din familia umbeliferelor (*Chaerophyllum aromaticum*); anghelică (*Angelica archangelica*) – Chérophylle aromatique; Angélique-des-jardins” 1887 (HEM II), var. *antonígă*.

Et. nes., probabil ← (*sfântul*) *Anton* HEM II, 1247 (posibil), DA (sigur).

Cf. **antănăsi**.

ANTONÍM s.n. „cuvânt cu sensul opus altui cuvânt corelativ – antonyme” 1900 (ȘIO II/1, 108).

Fr. *antonyme* (< *ant(i)*- < gr. *ἀντι-* + *-onyme* < gr. *-ωνυμος* < *ὄνομα* „nume”), format pe modelul lui *synonyme* „sinonim” < gr. *συνώνυμος*.

Fam.: **antonímic** adj. „care se află în raport de antonimie” 1947 (Oprescu, S.) < fr. *antonymique*, germ. *antonymisch*; **antonimie** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *antonymie*.

Cf. **anti¹**, **acroním**, **anoním**, **antonomáză**, **antroponím**, **asteroním**, **criptoním**, **omoním**, **onomasiologie**, **onomástic**, **onomatopée**, **paroním**, **paronomáză**, **pseudoním**, **sinoním**, **toponím**.

ANTONOMĂJ s.n. „operație de distrugere a gărgărițelor florilor de măr – anthonomie” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *anthonomie* < *anthonome* „gărgărița florilor de măr” < lat. savant *anthonomus* < gr. *ἀθονόμος* „care se hrănește cu flori” < *ἄθος* „floare” + *-νόμος* < *νέμεσθαι* „a paște”, forma medie a lui *νέμειν* „a repartiza, a distribui, (spec.) a repartiza unei turme un loc de păscut”.

Cf. **antără**, **antocián**, **antofită**, **antologie**, **antozoár**, **calaicán**, **calcantít**, **crizantémă**, **agronomie**, **anomíe¹**, **antinomie**, **astronomie**, **autonóm**, **clironóm**, **economie**, **gastronomie**, **geonomie**, **heteronóm**, **olonóm**, **nomád**, **nómă²**, **nomocanón**, **nomográf**, **nomogramă**, **taxonomie**, **zonomie**.

ANTONOMĂZĂ s.f. „figură de stil care constă în folosirea unui nume propriu în locul unui nume comun sau invers – antonomase” 1798 (var. *antonomásie*, Piuariu-Molnar,

Ret. 179; forma *antonomásă*, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 61), var. (înv.) *antonomás* s.n., *antonomasie*.

Fr. *antonomase*, împr. din lat. *antonomasia* < gr. *ἀντονομασία* < *ἀντονομάζειν* „a înlocui numele” < *ἀντι-* „în schimb” + *ὀνομάζειν* „a numi” < *ὄνομα* „nume”. Var. *antonomásie* < lat. neol. *antonomasia*. Var. *antonomasie* < it. *antonomasia*, gr. neol. *ἀντονομασία*.

Cf. **anti¹-**, **acroním**, **anoním**, **antoním**, **antroponím**, **asteroním**, **criptoním**, **omoním**, **onomasiologie**, **onomástic**, **onomatopée**, **paroním**, **paronomáză**, **pseudoním**, **sinoním**, **toponím**.

ANTOZOÁR s.n. (mai ales la pl.) „clasă de celenterate care cuprinde polipii izolați sau grupați în colonii – anthozoaire” 1884–1885 (Contemporanul IV, 867).

Fr. *anthozoaire(s)* < *antho-* (< gr. *ἄνθος* „floare”) + *-zoaire* (< *-zo(o)-* < gr. *ζῷον* „animal”) + sufixul taxonomic *-aire(s)*.

Cf. **antéřă**, **antocián**, **antofită**, **antologie**, **antonomáj**, **calaicán**, **calcantít**, **crizantémă**, **zoo-**, **-zoár**, **-zóic**, **azóic**, **azót**, **zoologie**.

ANTRACÍT s.n. „cărbune de pământ de calitate superioară, de culoare neagră-lucioasă, foarte bogat în carbon – anthracite” 1837 (var. *antrafít*, J. Cihac, I. N.), var. (înv.) *antracítă* s.f.

Fr. *anthracite* (< gr. *ἀνθρακίτις* „soi de cărbune” < *ἄνθραξ* (mai ales la pl. *ἄνθρακες*) „cărbune de lemn”), germ. *Anthrazit*.

Fam.: **antracén** s.m. „substanță din clasa hidrocarburilor aromatice, cristalizată, obținută prin distilarea gudronului de ulei, folosită pentru fabricarea unor coloranți și ca antiseptic” 1898 (Enc. rom. I, 116), var. *antracénă* s.f. < fr. *anthracène* < gr. *ἄνθραξ* „cărbune” + *-ène*; **antrachinónă** s.f. „substanță organică derivată din antracen, alcătuită din cristale gălbui, folosită pentru fabricarea unor coloranți” 1930 (Minerva) < fr. *antraquinone* < *antra[cène]* „antracen” + *quinone* „chinonă”, după germ. *Anthrachinon*; **antracóză** s.f. „boală contractată în urma inhalării prafului de cărbune și a infiltrării lui în plămâni” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *anthracose*; **antranól** s.m. „alcool obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, care se folosește în industria materiilor colorante” 1949 (LTR¹ I) < fr. *anthranol* < *antra[cène]* „antracen” + *-ol*, sufixul caracteristic alcoolilor (< *alcool*).

Cf. **ántrax**, **antracotériu**, **antranílic**.

ANTRACOTÉRIU s.m. „mamifer artiodactil fosil, de talia unui rinocer, din care s-a dezvoltat porcul mistreț – anthracothère” 1898 (forma *anthracothérium*, Enc. rom. I).

Fr. *anthracotherium*, nume dat de naturalistul francez George Cuvier în 1822, pe baza gr. *ἄνθραξ* „cărbune” și *θηρίον* „animal sălbatic, fiară; animal” (< *θήρ* „animal sălbatic; animal”), cu referire la faptul că primele specimene au fost descoperite în depozite de cărbune.

Cf. **antracít**, **ántrax**, **aceratériu**, **amfitériu**, **dinotériu**, **megatériu**, **paleotériu**.

ANTRANÍLIC adj., în sintagma *acid* ~ „pulbere cristalină, incoloră, solubilă în apă și în alcool, ai cărei derivați sunt folosiți în parfumerie – anthranilique” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *anthranilique* < germ. *Anthranil[säure]* „acid antranilic” < *Antra[cen]* „antracen” + *Anil[in]* „anilină” (cf. Merriam-Webster, s.v. *anthranilic acid*).

Cf. **antracít**, **aníl**.

ÁNTRAX s.m. „(med.) boală infecțioasă, produsă de microbi foarte virulenți, manifestată prin abcese care cuprind toate straturile pielii, sau, mai rar, prin leziuni viscerale; (înv.) piatră prețioasă de culoarea cărbunelui aprins – anthrax” 1688 (Biblia, Isaia, LIII), var. (înv., med.) *antráxă*, s.f., *antráxi*.

Ngr. *άνθραξ* (< v.gr. *άνθραξ* „cărbune de lemn; (fig.) piatră prețioasă de culoarea cărbunelui; boală manifestată prin abcese asemănătoare cărbunilor”), lat. neol. *anthrax* (pentru sensul „piatră prețioasă”), ulterior și fr. *anthrax* (pentru sensul medical).

Fam.: **antracnóză** s.f. „boală a unor plante provocată de ciuperci parazite, manifestată prin pete brune-roșietice sau galbene-portocalii pe frunze, tulpini și fructe” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *anthracnose* (format din elementele gr. *άνθραξ* și *νόσος* „boală”).

Cf. **antracít**, **antracotériu**.

ANTRENÁ vb. „a (se) pregăti, prin exerciții metodice, pentru o activitate (mai ales sportivă); a atrage sau a se lăsa atras într-o acțiune, într-o discuție; a trage după sine într-o mișcare, (refl.) a se pune în mișcare sub efectul altei mișcări – entraîner” 1858 (Ralet, Suv. 118).

Fr. *entraîner* < *traîner* „a trage, a duce cu sine, a târî” (< lat. **tragināre* < **tragerere* = *trahere* „a trage”), cu sensul sportiv după engl. *train* (< fr. med. *traîner*).

Fam.: **antrén** s.n. „însuflețire, avânt, animație” 1884 (Barițiu, C. IV, 65) < fr. *entraîn*; **antrenamént** s.n. „pregătire pentru o activitate (mai ales sportivă) prin exerciții metodice” 1924 (Minulescu, R. 135) < fr. *entraînement*; **antrenánt** adj. „care atrage într-o activitate” 1913 (Slavici, O. X, 804) < fr. *entraînant*; **antrenoáre** s.f. 1955 (DLRLC I) ← *antrenor*; **antrenór** s.m. „persoană calificată care se ocupă cu antrenarea sportivilor” 1906 (Alexi, DRG²) < fr. *entraîneur*; **antrenorát** s.n. „calitatea de antrenor, meseria de antrenor” 1973 („Viața studentescă”, 17 oct., în DCR¹) ← *antrenor*; **supraantrenamént** s.n. „antrenament fizic excesiv, care provoacă surmenaj și scăderea capacității funcționale a sportivului” 1964 (ABC săn.) ← *supra*²- + *antrenament* (după fr. *surentraînement*).

Cf. **tráge**, **tărăgáná**, **tren**, **trená**, **tréná**, **tréning**, **abstráge**, **atráge**, **contráct**, **contractá**¹, **contráge**, **detractór**, **distrá**, **distráge**, **extráge**, **retráge**, **sustráge**, **tract**, **tractá**, **tratá**.

ANTREPÓZIT s.n. „clădire amenajată pentru depozitarea stocurilor de mărfuri sau de materiale pentru o anumită perioadă (între achiziție și vânzarea mai departe) – entrepôt” 1837 (var. *antrepó*, AR, 53; forma *antrepózit*, 1853, Codrescu, Coliba I, 184, 189), var. (înv.) *întrepózit*.

Fr. *entrepôt* (< *entreposer* „a pune între; a depozita provizoriu” (< *entre-* „inter-, între” < lat. *inter-* + *poser* „a pune” < lat. *pausāre* „a înceta, a se opri”), derivat pe modelul lui *dépôt* „depozit”, fr. med. *depost*, în care radicalul *-pos-* provenit din tema de supin *pos-it-* a lat. *pōnere* a fost asociat radicalului verbului *poser* < lat. *pausāre*), adaptat după *depozit*.

Fam.: **antrepozítár** s.m. „cel care are mărfuri depuse în antrepozit” 1909 (CDDG).

Cf. **depózit**, **apropó**, **páos**, **páuză**, **răposá**, **repáus**.

ANTREPRÍZĂ s.f. „executare a unei lucrări, sub contract, de către o societate comercială, în schimbul unui preț determinat; societate comercială (care execută astfel de lucrări) – entreprise” 1843 (Buletin, F. 150, 310), var. (înv.) *întrepríză*.

Fr. *entreprise* „antrepriză; întreprindere” < *entreprendre* „a întreprinde” < *entre-* (< lat. *inter-*) + *prendre* „a lua, a apuca, a prinde” < lat. *pre(he)ndere*.

Fam.: **antreprenoáre** s.f. 1908 (V. rom., nr. 9, 436) ← *antreprenor*; **antreprenór** s.m. „persoană care administrează o antrepriză, persoană care inițiază și gestionează o

afacere” 1837 (AR, 267) < fr. *entrepreneur*; **antreprenoriál** adj. „de antreprenor, de întreprinzător” 1993 (P. Drucker, „Inovația și sistemul antreprenorial”) < engl., fr. *entrepreneurial*; **antreprenoriát** s.n. „calitate de antreprenor, activitate de antreprenor, gestionarea unei antreprize” 1994 („Revista de filozofie și drept”, 44) < fr. *entrepreneuriat* sau ← *antreprenor*; **subantreprenór** s.m. „antreprenor care execută o parte dintr-o lucrare contractată integral de altul” 1875 (scris *sub-antreprenor*, Mon. of.) ← *sub*²- + *antreprenor* (după fr. *sous-entrepreneur*); **subantrepríză** s.f. „subcontractare de către un antreprenor general a executării anumitor obiective parțiale ale unei lucrări” 1969 (Scânteia, nr. 8, 200) ← *sub*²- + *antrepríză*.

Cf. **întreprinde**, **ampríză**, **aprehensiúne**, **aprinde**, **comprehensiúne**, **cuprinde**, **deprinde**, **impresár**, **întreprinde**, **prinde**, **príză**, **surprinde**.

ANTRESÓL s.n. (înv., rar) „mezanin – entresol” 1839 (Ș. Stoica, Osândit, 136).

Fr. *entresol*, inițial „apartament sau încăpere construite prin divizarea pe verticală a unui nivel al unei case” < sp. *entresuelo* < *entre-* „între” + *suelo* „sol, podea, planșeu, etaj” (< lat. *solum*).

Cf. **sol**¹, **asolamént**.

ANTRETOÁZĂ s.f. „fiecare dintre grinzile transversale care leagă grinzile principale ale unui pod; bară care servește la legarea a două piese dintr-un mecanism – entretoise” 1909 (CDDG).

Fr. *entretoise*, probabil < *entre-* „între” + *toise* „stânjen; (înv.) șipcă” (< lat. *tensa*, part. perf. f. al lui *tendere* „a întinde”) TLF.

Cf. **întinde**, **antántă**, **antretoáză**, **atént**, **contenciós**, **contențiúne**¹, **destinde**, **deténtă**, **extinde**, **intendént**, **inténție**, **ostentáție**, **pretinde**, **tensiúne**, **tindă**, **tinde**, **tindéche**, **ține**.

ANTRÉU s.n. „prima încăpere, de dimensiuni mici, a unei locuințe, în care se intră venind de afară, vestibul – entrée” 1844 (var. *antrét*, Negruzzi, O. II, 343), var. (înv.) *antrea* s.f.

Fr. *entrée* „intrare; antreu” < *entrer* „a intra” < lat. *intrāre*.

Fam.: **antrelúță** s.f. (dim.) 1900 (Caragiale, O. I, 352) ← *antrea* (= *antreu*); **antrețél** s.n. (dim.) 1916 (Pascu, Sufixe) ← *antret* (= *antreu*).

Cf. **intrá**.

ANTRICÓT s.n. „carne de vacă, de oaie sau de porc provenită din regiunea intercostală – entrecôte” 1922 (Gorun, S. A. 129).

Fr. *entrecôte* < *entre-* „între” + *côte* „coastă” < lat. *costa*.

Cf. **coástă**, **acostá**, **cotlét**.

ANTRÓPIC adj. „determinat de acțiunea omului – anthropique” 1970 (V. rom. XII, 157).

Fr. *anthropique* < gr. *άνθρωπικός* „omenesc” < *άνθρωπος* „om”.

Cf. **antropo-/-antrop**.

ANTROPO-, -ANTROP el. de comp. „referitor la om – qui concerne l’homme, anthropo-”.

Gr. neol. *άνθρωπος* „om”, de obicei, prin împrumuturi moderne din fr. sau lat.

Cf. **antrópic**, **antropofág**, **antropofób**, **antropogén**, **antropografie**, **antropoíd**, **antropolatríe**, **antropologie**, **antropometríe**, **antropomórf**, **antroponím**, **antropopitéc**, **antropozofíe**, **eoantróp**, **filantróp**, **licantróp**, **mizantróp**, **paleantróp**, **pitecantróp**, **sinantróp**, **zoantróp**.

ANTROPOFÁG, -Ă adj., s.m., s.f. „care se hrănește cu carne de om – anthropofage” 1800 (Piuariu-Molnar, I. VII).

Fr. *anthropophage*, lat. neol. *anthropophagus* < gr. *άνθρωποφάγος* < *άνθρωπος* „om” + *-φάγος* < *φαγεῖν*, aor. lui *έσθίειν* „a mânca”.

Fam.: **antropofagie** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anthropophagie*.

Cf. **antropo/-antrop**, **-fag²**.

ANTROPOFÓB, -Ă adj., s.m., s.f. „care se teme de oameni – anthropophobe” 1908 (DA).

Fr. *anthropophobe* < *anthropo-* (< gr. *άνθρωπος* „om”) + *-phobe* (< *-φοβος* < *φοβεῖν* „a înspăimânta”, inițial „a pune pe fugă”, *φόβος* „frică; fugă” < *φέβεσθαι* „a fugi de frică”).

Fam.: **antropofobie** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anthropophobia*.

Cf. **antropo/-antrop**, **-fob**, **fobie**.

ANTROPOGÉN adj. „datorat acțiunii omului – anthropogène” 1939 (Arh. Som. 410).

Fr. *anthropogène* < *anthropo-* (< gr. *άνθρωπος* „om”) + *-gène* < „care produce...” (< gr. *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, cf. *-γενής* „născut, produs”).

Fam.: **antropogenetic** adj. „referitor la antropogeneză; bazat pe antropogeneză” 1962 (V. rom. 170) < fr. *anthropogénétique* DEX sau ← *antropogeneză*; **antropogenéză** s.f. „procesul apariției și dezvoltării omului, a speciei umane” 1962 (DER I) < fr. *anthropogenèse* (< gr. *άνθρωπος* „om” + *γένεσις* „naștere, geneză” < *γίγνεσθαι* „a se naște”, aor. *έγενόμην*), germ. *Anthropogenese*; **antropogenie** s.f. „antropogeneză; (înv.) știință generală despre om, antropologie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anthropogénie* (< *anthropo-* < gr. *άνθρωπος* „om”) + *-génie* < gr. *-γένεια* < *-γενής* „născut, produs” < *γεννᾶν* „a genera, a da naștere”, *γίγνεσθαι* „a se naște”), germ. *Anthropogenie*.

Cf. **antropo/-antrop**, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**.

ANTROPOGRAFÍE s.f. (înv.) „știință care studiază trăsăturile fizionomice specifice raselor și tipurilor umane – anthropographie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anthropographie*, germ. *Anthropographie* < lat. savant *anthropographia* < gr. *άνθρωπος* „om” + *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”.

Fam.: **antropografic** adj. „referitor la antropografie” 1871 (LM) < fr. *anthropographique*.

Cf. **antropo/-antrop**, **grafie**.

ANTROPOÍD, -Ă adj., s.f., s.m. „(ființă, robot) cu aspect uman; (biol.) subordin de maimuțe superioare, asemănătoare cu omul – anthropoïde” 1875 (Hasdeu, I. C. II, 4).

Fr. *anthropoïde(s)* < lat. savant *Anthropoidea*, termen creat de biologul englez St. George Jackson Mivart în 1864 pe baza gr. *άνθρωπος* „om” și *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect” < *ἰδεῖν* „a vedea” (aorist).

Cf. **antropo/-antrop**, **-oid**, **caleidoscóp**, **idée**, **ídol**.

ANTROPOLATRÍE s.f. „adorare a omului, caracteristică ereziei nestoriene a adorării lui Iisus Hristos ca om, nu ca divinitate; (p. ext.) adorare a omului ca pe o divinitate – anthropolâtrie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *anthropolâtrie* CADE, gr. neol. *ἀνθρωπολατρεία* DA < *ἀνθρωπολάτρης* „adorator al omului” < + *ἄνθρωπος* „om” + *-λάτρης* „adorator” < *λατρεύειν* „a sluji, a lucra pentru un salariu” < *λάτρον* „plată, salariu”.

Fam.: **antropolátru** s.m. „adept al antropologiei, adorator al omului” 1848 (Negulici, V.) < fr. *anthropolâtre* CADE, gr. neol. *ἀνθρωπολάτρης* DA.

Cf. **antropo/-antrop, -latrie, -látru**.

ANTROPOLOGÍE s.f. „știință care studiază originea, evoluția și variabilitatea biologică a omului în corelație cu condițiile naturale și socioculturale – anthropologie” 1785 (var. *antropologhie*, Strilbițki, Fiziogn. 3).

Fr. *anthropologie* < lat. savant *anthropologia* (< gr. *ἄνθρωπος* „om” + *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”), termen creat de savantul german Magnus Hundt, în jurul anului 1500, inițial cuprinzând anatomia umană și psihologia; termen specializat pentru studiul variabilității biologice a oamenilor prin lucrările savantului german Johann Friedrich Blumenbach, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ulterior extins la studiul variabilității psihologice și culturale de către savantul german Theodor Waitz și savantul englez Sir Edward Burnett Tylor, în secolul al XIX-lea. Var. *antropologhie* < germ. *Anthropologie*.

Fam.: **antropológ** s.m. „specialist în antropologie” 1871 (LM) < fr. *anthropologue*; **antropológic** adj. „referitor la antropologie” 1818 (var. *antropológic*, Mihaș, Man. 103) < fr. *anthropologique*; var. *antropologhic* < germ. *anthropologisch*, cu echivalarea sufixului; **antropologism** s.n. „concepție filozofică care atribuie un statut primordial în ontologie omului (în locul spiritului, ideilor etc.; în marxism, cu referire la materialismul premarxist, considerat a nu ține seama suficient de relațiile sociale în continuă schimbare în decursul istoriei)” 1930 (Minerva, 443) < fr. *anthropologisme*, germ. *Anthropologismus*; **antropologist** s.m. (înv.) „antropolog” 1875 (Hasdeu, I. C. 2) < engl. *anthropologist*, posibil și fr. *anthropologiste*; **paleoantropológ** s.m. „specialist în antropologie” 1978 (DN³) < fr. *paléoanthropologue*; **paleoantropológă** s.f. 1978 (DN³) ← *paleoantropolog*; **paleoantropológic** adj. „care ține de paleoantropologie” 1979 (D. etnol., s.v. *mulare*) < fr. *paléoanthropologique*; **paleoantropologie** s.f. „parte a antropologiei care studiază omul preistoric” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *paléoanthropologie* (< *paléo* < gr. *παλαιός* „vechi, străvechi” + *anthropologie*).

Cf. **antropo/-antrop, -logie, lógos, léxic**.

ANTROPOMETRÍE s.f. „disciplină care se ocupă cu măsurarea corpului omenesc, a părților sale și a relațiilor dintre aceste măsuri – anthropométrie” 1859 (Bălășescu, D.-Fr.).

Fr. *anthropométrie*, probabil din lat. savant *anthropometria* (termen atestat în sec. XVII la Johann Sigismund Elsholtz) < gr. *ἄνθρωπος* „om” + *-μετρία* < *μέτρον* „măsură”.

Fam.: **antropométric** adj. „de antropometrie” 1896 (ȘDU¹) < fr. *anthropométrique*.

Cf. **antropo/-antrop, métru**.

ANTROPOMÓRF adj., s.n. „cu aspect uman; (înv.) ordinul primatelor superioare – anthropomorpe” 1879 (Conta, O. F. 388).

Fr. *anthropomorpe(s)* < gr. *ἀνθρωπόμορφος* < *ἄνθρωπος* „om” + *μορφή* „formă”, ca termen biol., din lat. savant *Anthropomorfa*, termen introdus de Linné.

Fam.: **antropomórfic** adj. „antropoform; care ține de antropomorfism” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *anthropomorphique*; **antropomorfism** s.n. „reprezentare a

zeilor, a divinității sub înfățișare omenească; tendință de a atribui însușiri umane unor realități non-umane” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 59) < fr. *anthropomorphisme*; **antropomorfist**, -ă s.m., s.f., adj. „adept al antropomorfismului” 1902 (Rev. ist., nr. 8, 244) < fr. *anthropomorphiste*; **antropomorfiză** vb. „a atribui unui lucru, unui fenomen, unei divinități însușiri umane” 1876 (Columna, 249) < fr. *anthropomorphiser*, germ. *anthropomorphisieren*.

Cf. **antropo-/antrop**, **-morf**, **amorf**, **morfologie**.

ANTROPONÍM s.n. (lingv.) „nume de persoană – anthroponyme” 1959 (Rusu, L. T. 21).

Fr. *anthroponyme* < *anthrop(o)-* (< gr. *ἄνθρωπος* „om”) + *-onyme* (< gr. *-onyme* < gr. *-ωνυμος* < *ὄνομα* „nume”, cf. *συνώνυμος*).

Fam.: **antroponimic** adj. „de antroponimie; (înv., s.n.) antroponim” 1943 (BIFR IX, 210) < fr. *anthroponymique*, germ. *anthroponymisch*; **antroponimie** s.f. „ramură a lingvisticii care studiază numele de persoană; totalitatea numelor de persoană dintr-o regiune sau dintr-o limbă” 1935 (Arh. Olt. XIV, 374) < fr. *anthroponymie*, germ. *Anthroponymie*.

Cf. **antropo-/antrop**, **acronim**, **anonim**, **antonim**, **antonomază**, **asteronim**, **criptonim**, **omonim**, **onomasiologie**, **onomastic**, **onomatopée**, **paronim**, **paronomază**, **pseudonim**, **sinonim**, **toponim**.

ANTROPOPITÉC s.m. (înv.) „primată dispărută, considerată intermediară între maimuță și om – anthropopithèque” 1909 (CDDG).

Fr. *anthropopithèque* < lat. savant *anthropopithecus*, inițial folosit pentru ordinul de maimuțe care cuprinde cimpanzeul (numit astăzi Pan), termen creat de biologul francez Henri-Marie Ducrotay de Blainville, pe baza gr. *ἄνθρωπος* „om” și *πίθηκος* „maimuță”.

Cf. **antropo-/antrop**, **australopitéc**, **cercopitéc**, **driopitéc**, **galeopitéc**, **parapitéc**, **pitecantróp**.

ANTROPOZOFÍE s.f. „curent ezoteric, fondat de austriacul Rudolf Steiner la începutul secolului XX, care atribuie omului posibilitatea de a-și cunoaște esența divină, prin exerciții spirituale; (înv.) cunoaștere a naturii umane – anthroposophie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.; cu sensul actual, 1937, Vianu. O. IV, 17).

Fr. *anthroposophie*, germ. *Anthroposophie*, inițial cu sensul „cunoaștere filozofică a omului” (< lat. savant *anthroposophia* < gr. *ἄνθρωπος* „om” + *σοφία* „înțelepciune”, după *philosophia*), folosit de Steiner pentru propria doctrină după *Theosofie* „teozofie”.

Cf. **antropo-/antrop**, **filozofie**, **sofist**, **teozofie**.

ANTÚM adj. „publicat în timpul vieții autorului – anthume” 1940 (RFR, nr. 5, 356).

Fr. *anthume* DN³, format pe baza lat. *ante* „înainte”, după *posthume* „postum” (< lat. *postumus*) // Cf. lat. *ante* DEX.

Cf. **ante-**, **postúm**.

ANTURÁJ s.n. „totalitatea persoanelor care constituie mediul social particular al cuiva, care înconjoară în mod obișnuit pe cineva – entourage” 1843 (Bălcescu, O. IV, 36), var. (înv.) *anturágiu*.

Fr. *entourage* < *entourer* „a înconjura” < *entour* „împrejurime; în preajma” < *en* + *tour* (v.fr. *turn*) „mișcare circulară, înconjur, tur” < *tourner* < lat. *tornāre* „a învârti, a întoarce”, inițial „a da la strung (pentru rotunjire)” < *tornus* „cuțit de strunjit, strung” < gr. *τόρνος*.

Cf. **turná**, **detorní**, **înturná**, **răsturná**, **contúr**, **conturná**, **deturná**, **returná**, **tornádă**, **tur¹**, **tură¹**, **turísm¹**, **turnéu**, **turnír**, **turnúrá**.

ANULĂ vb. „a declara nul, a desființa – annuler” 1833 (var. *anularisí*, Cod. Calimach 381; forma *anulá*, 1846, Laurian, F. 51).

Fr. *annuler*, împr. din lat. med. *annullare* < lat. târzie *adnullare* „a nimici, a anihila; a disprețui, a considera nul” < *nullus* „niciunul, niciun; nul, fără valoare” < particula negativă *ne + ullus* „vreun(ul)”. Var. *anularisí*, prin încadrare în clasa verbelor în *-arisi*.

Fam.: **anulábil** adj. „care poate fi anulat” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *annulable*; **anulabilitáte** s.f. (abstr., rar) 1864 (Cod. civil, 480) < fr. *annulabilité*; **anulatív** adj. (jur., despre sentințe) „prin care se anulează” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *annulatíf*; **anulație** s.f. (rar, înv.) „anulare” 1848 (Negulici, V.), var. *anulațiune* < fr. *annulation*.

Cf. **núl**.

ANULÁR adj. (anat.; astron.; geol.) „cu formă de inel; (rar, despre degete) inelar – annulaire” 1825 (Carcalechi, C. M. 34).

Fr. *annulaire*, lat. neol. *anularis* < *anulus* „inel”.

Cf. **inél**, **anelíd**.

ANUNȚĂ vb. „a înștiința – annoncer” 1794 (var. *anunțá*, Calend. Viena, 12), var. (în v.) *anonsá*, *anonsarisí* (1834, AR), *anonțá*.

Lat. neol. *annuntiare* (< *nuntiare* < *nuntius* „mesager; anunț, mesaj”, *nuntium* „mesaj”), it. *annunziare*, fr. *annoncer*.

Fam.: **anunțátór** s.n. (tehn.) „aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic” 1949 (LTR¹ I) < fr. *annonciateur*; **anúnt** s.n. „faptul de a anunța; ceea ce se anunță” 1851 (var. *anónsă* s.f., Stamati, D.), var. (în v.) *anóns*, *anónț*, *anúnciu*, *anúns*, *anúntie* s.f., *anúntiu* < fr. *annonce*, adaptat după *anunța*; **anunțátór** adj., (în v.) s.m. „(persoană) care anunță” 1840 (var. *anunțátór*, s.m., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 56; forma *anunțátór*, 1844, Heliade-Rădulescu, „Mihaida”, în O². I, 120).

Cf. **denunțá**, **enunțá**, **núnțiu**, **pronunțá**, **renunțá**.

ANÚRĂ s.f. „ordin de amfibieni lipsiți de coadă în stadiul de adult, cu membrele adaptate pentru salt – anoure” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *anoure*, format pe baza gr. *á(v)*- privativ și *oúpa* „coadă”.

Cf. **colúr¹**, **diplúră**, **protúră**, **urodél**.

ANURÍE s.f. „încetare patologică a urinării – anurie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *anurie*, format pe baza gr. *á(v)*- privativ și *-ouρία* < *oúpeñv* „a urina”.

Cf. **-uríe**, **diurétic**, **urétră**.

ÁNUS s.n. „orificiu terminal al intestinului gros – anus” 1830 (Vasici-Ungureanu, Antrop. 71).

Lat. neol. *anus*, fr. *anus*.

Fam.: **anál** adj. „care se referă la anus, din regiunea anusului” 1859 (Turnescu, Chir. 40^v) < fr. *anal*.

ANVELÓPĂ s.f. „înveliș de protecție al camerei de aer a unei roți de vehicul sau a unei mingi, confecționat din cauciuc; (constr.) totalitatea elementelor de construcție care

delimitează spațiul interior al unei clădiri de mediul exterior; supracopertă; (înv.) plic de scrisoare – *enveloppe*” 1875 (Mon. of., nr. 17).

Fr. *enveloppe* „învelitoare, înveliș, plic” < *enveloper* „a înveli, a înconjura” < v.fr. *voloper*, derivat de la o temă romanică productivă în domeniile italo-roman, galo-roman și ibero-roman, de origine străină, atestată în lat. doar într-o glosă, în forma *faluppa* „pai mărunț, vlăstar mărunț”; formele cu *v-*, ca it. *viluppo* „încâlceală de fire, panglici etc., talmeș-balmeș”, v.fr. *voloper*, v.sp. *volopar*, v.it. *avoluper* „a înfășura”, manifestă probabil infl. lat. *uoluere* „a rostogoli, a învârti, a desfășura” FEW III, 400–401, REW 3173.

Fam.: **anvelopă** vb. „a acoperi o clădire cu material termoizolant” 2010 (Adevărul, 19 aug., p. 10, în DCR³) ← *anvelopă* cu sensul „înveliș exterior al unei clădiri”, folosit în sintagma *anvelopă termică*, după engl. *thermal envelope*, fr. *enveloppe thermique* ° // fr. *enveloper* DCR³ (inadmisibil deoarece termenul francez nu are acest sens specializat, ci înseamnă „a înveli, a înconjura”).

Cf. **developă**.

ANVERGÚRĂ s.f. „distanța între vârfulurile aripilor unui avion sau ale unei vietăți zburătoare; (p. ext., curent) cuprindere (mare), amploare, importanță – *envergure*” 1922 (Vinea, O. V, 313).

Fr. *envergure*, inițial „desfășurare a unei pânze pe vergă”, de unde „întinderea unei pânze de-a lungul vergii” < *enverguer* „a fixa o pânză pe o vergă, a înverga” < *vergue* „vergă” (variantă normandă sau picardă a lui *verge* „vergea, vargă” < lat. *uirga*).

Cf. **vărgă, vérgă**.

ANVIZAJĂ vb. (livr.) „a avea în vedere, a lua în considerare, a plănui – *envisager*” 1892 (Bacalbașa, S. A. II, 84).

Fr. *envisager*, inițial „a privi în față” < *visage* „față, chip” < v.fr. *vis* „chip” < lat. *uīsus* „vedere, aspect; (târziu) chip” < *uidēre* „a vedea”.

Cf. **devizajă, vedeă, avíz, avizó, belvedére, evident, improviză, intervíu, providență, provizóriu, prudént, revístă, revízie, televiziúne, vis, víză^{1,3}, vizítă, viziúne**.

ANXIETÁTE s.f. „stare de neliniște, îngrijorare (în general puternică, uneori patologică) – *anxiété*” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 71^v).

Fr. *anxiété*, împr. din lat. *anxietas*, *-atem* < *anxius* „neliniștit, îngrijorat, frământat” < *angere* „a strânge, a sufoca”.

Fam.: **anxiolític** adj., s.n. „(substanță) care încearcă să diminueze sau să înlăture anxietatea” 1962 (DER) < fr. *anxiolytique* < *anxio-* (< *anxieux*, *anxiété*) + *-lytique* „referitor la descompunere, dizolvare, disoluție, distrugere” < gr. *-λυτικός*, el. de comp. adjectival asociat abstractelor în (-) *λυσις* „desfacere, dezlegare” (< *λύειν* „a desface, a dezlega” și compusele sale); **anxiós** adj. „cuprins de anxietate” 1859 (var. *ansiós*, cu un sens „care deranjează, care tulbură” Bălășescu, D. R.-Fr.; cu sensul actual, 1871, LM, tot forma *ansiós*) < fr. *anxieux*, it. *ansioso*, împr. din lat. târziu *anxiosus*.

Cf. **angoasă, angusticláv, îngúst**.

AOÁCE² adv. (Bih., rar) „acolo – là-bas” 1887 (Pompiliu, Bih. 1004), var. *aoáci²*.

Probabil același cu *aoace¹* „aici” (Philippide, ZRPh 31, 1907, 292), care circula în aceleași regiune, cu sensul de depărtare apărut prin diferențiere față de *aici* // Lat. **illāc(c)ē* (< *illāc* „(pe) acolo”) DA, CDER 314, păstrat numai în rom. REW 4265 (problematic

deoarece *-ll-* s-a păstrat înainte de accent; Pușcariu, ZRPh 32, 1908, 479 și DA explică tratamentul special al lui *illāc-ce* prin pronunția velară, în latină, a lui *-ll-* din formele construite pe radicalul lui *ille*; totuși *l* din *illāc* este păstrat în prepoziția *la* < *illāc ad* și în *lăuntru* < *illāc intrō*); HEM II, 1252 presupune că *aoáce*¹ „aici” a fost greșit înțeles de Miron Pompiliu (cel care raportează cuvântul în Conv. lit. 1887, p. 1004) ca însemnând „acolo”; dar sensul „acolo” apare și într-un glosar bihorean în Rev. crit. lit. IV, 336.

AOLÉU interj. care exprimă durerea, spaima, mirarea, surpriza – „Oh! Ah! Aïe! Hélas! Oh là là!” c.1650 (var. *ălió*, Anon. Car. 35, glosat „vox irridentis”), var. *aleó*, (Mold.) *aléu*², *aoileó*, *aoleá*, (Munt.) *aoleó*, *áoleo*, *áoleu*, (Trans.) *auléu*, *aulíu*, *oléi*¹, *olelé*, *oleléu*, *oleó*, *oléu*².

Et. nes., probabil interj. *au* + elementul *-le-* prezent și în *valeu*, *alei* ° sau ← interj. *au* + *-le* din *lele* DA.

Fam.: **aoleálă** s.f. (abstr.) 1887 (HEM II) ← *aoli*; **aolí** vb. „a se văicări, a (se) jeli, a deplânge” 1686 (var. *hăolí*, Dosoftei, V. S. mart. 42^v), var. *aulí*, *hăuli*; **aolică** interj. (glumeț) post 1828 (I. Golescu, B. V. 58), var. *aulică*; **daléu** interj. (în poezia pop.) 1843 (Alecsandri, O. I, 45, 46), var. *daleó* ← *aléu*, *aleó* (= *aoléu*) + *d-* protetic specific poeziei pop., cf. *daléi* (s.v. *aléi*), *dalb* (s.v. *alb*); **dăoleálă** s.f. (abstr.) 1887 (HEM II, s.v. *aoleo*) ← *dăoli* (= *dăuli*); **daolică** interj. (glumeț) 1887 (HEM II, s.v. *aoleo*) ← *aolică*, cu *d-* protetic; **dălacait** s.n. (Munt., Olt.) „văitat” 1930–1935 (Folc. Olt. – Munt. I, 410) ← **dălăcăi* ← *delecăi*, *dolecăi* (= *olecăi*); **dăulí** vb. „a se văicări” 1887 (HEM II, s.v. *aoleo*), var. *dăolí*, probabil ← **dăoleu*, **daoleu*, cf. *daleu*, *daleo*; **olecăi** vb. refl. sau intrans. (înv., reg.) „a se văita” prima jum. a sec. XVII (Neagoe, Înv. 211^r), var. *delecăi* (1899, Alexici, L. P. 207), *dolecăi*, *olecú*, *olicăi*, *olicăiá*, *oligăi*, *oricăi* ← *oleo*, *oleu*² (= *aoleu*); **olecăiálă** s.f. (abstr., înv.) 1691–1697 (T. Corbea, D. 387) ← *olecăi*; **olecăiós** adj. (înv., rar) „tânguitor” 1705 (Cantemir, I. I. 577) ← *olecăi*; **olecăit** s.n. (abstr., înv.) 1717–1723 (Cantemir, Hr. 973) ← *olecăi*; **olecăitór** adj. (înv.) „care se tânguie, bocitor” 1691–1697 (T. Corbea, D. 388) ← *olecăi*; **olecăitúrá** s.f. (abstr., înv.) 1683 (Dosoftei, V. S. ian. 256^v), var. *olicăitúrá* ← *olecăi*; **olicări** vb. refl. (Munt.) „a se văita” 1911 (var. *oligări*, TDRG¹), var. *oricări* ← *olecăi*, cu substit. sufixului.

Cf. **aléi**, **valéu**.

AORÍST s.n. „formă verbală, în unele limbi, care exprimă trecutul perfectiv sau aspectul perfectiv în general – aoriste” 1812 (Maior, Ist. 318).

Fr. *aoriste*, gr. neol. *ἀόριστος*, propriu-zis „nedefinit” (< *ἀ-* privativ + *ὀρίζειν* „a delimita” < *ὄρος* „hotar, limită”), termen aplicat de gramaticii stoici aoristului pentru că timpul aorist al indicativului nu apare într-o pereche prezent/trecut.

Cf. **aforísm**, **afurísí**, **orizónt**, **ursí**.

AÓRTĂ s.f. „artera principală care duce sângele oxigenat de la inimă în tot corpul – aorte” c.1790 (Amfilohie, G. F. 265^v).

It. *aorta*, fr. *aorte*, lat. neol. *aorta* < gr. *ἀορτή* < *ἀείρειν* „a atașa, a agăța, a suspenda”.

Fam.: **aórtic** adj. „care ține de aortă” 1843 (Kretzulescu, A. 528) < fr. *aortique*;

aortítă s.f. „inflamație a (tunicii externe a) aortei” 1908 (DA) < fr. *aortite*.

Cf. **artéră**, **artimón**.

APAGÓGIC adj. (log.) „care demonstrează ceva prin reducere la absurd – apagogique” 1834–1835 (Murgu, C. F. II 54¹).

Fr. *apagogique* < *apagogie* „reducere la absurd” < gr. *ἀπαγωγή* „îndepărtare, ducere (dintr-un loc)”, cu sensul din logică în expresia *ἡ εἰς τὸ ἀδύνατον ἀπαγωγή* „(re)ducere la imposibil” < *ἀπάγειν* „a duce (dintr-un loc), a îndepărta” < *ἀπο-* + *ἄγειν* „a conduce, a mâna”.

Fam.: **apagógice** adv. (înv.) „în mod apagogic” 1855 (Bărnăuțiu, I. F. I, 102) < lat. neol. *apagogice*; **apagógie** s.f. (rar) „demonstrație prin reducere la absurd” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill. V. I, 61) < fr. *apagogie*.

Cf. **apo-**, **agógică**, **agonie**, **agonisí**, **anagógie**, **antagoníst**, **antanagógă**, **colagóg**, **demagóg**, **epagóg**, **emenagóg**, **hidragóg**, **hipnagógic**, **mistagóg**, **pedagóg**, **protagoníst**, **psihagóg**, **ptialagóg**, **sinagógă**, **stratég**.

APÁLT s.n. (înv., rar) „arendare – ferme, bail” 1813 (doc. în AA ist. II/22, 298).

It. *appalto*, probabil < v.fr. *apaut*, **apalt* < lat. **appactum* (< *pāctum*, cf. pl. *pācta* „acord, contract”, part. perf. al lui *pangere* „a înfige, a fixa”), cu trecerea neobișnuită a grupului *-ct-* la *-lt-* Nocentini, VLI (care compară și germanul *Pfacht*, *Facht* id. < lat. *pāctum*).

Cf. **pact**.

APANÁJ s.n. „(ist.) domeniu feudal acordat fiilor din casele domnitoare; (p. ext.) prerogativă; proprietate, însușire exclusivă a unei persoane sau (mai rar) a unui lucru – apanage” 1832 (Asachi, I. I, 20), var. (înv.) *apanágiu*.

Fr. *apanage* < *apaner* „a acorda o dotă unui fiu (care nu este moștenitorul principal) sau unei fiice”, inițial „a hrăni” (cf. v.occ. *apanar*) < lat. târziu *appanare* < *ad-* + *pānis* „pâine”. Var. *apanágiu* < it. *appanagio*.

Fam.: **apanagíst** s.m. (înv.) „persoană care posedă un apanaj” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill. V. I, 62) < fr. *apanagiste*.

Cf. **acompaniá**, **companie**, **pâine**.

APARÁT s.n. „sistem integrat de piese care servește unui anumit scop, care realizează anumite operațiuni; (biol.) totalitatea organelor care servesc la îndeplinirea unei funcții; ansamblul instituțiilor (și al personalului acestora) care realizează o anumită funcție a statului; (în expr. ~ *critic*) totalitatea notelor și a comentariilor care însoțesc o ediție critică; (azi, mai ales în sintagma *de* ~) desfășurare solemnă, pompă, fast – appareil; aparat” 1829 (AR, 126).

Germ. *Apparat* < lat. *apparatus* „pregătire, ansamblu de instrumente cu un anumit scop; fast, lux, pompă” (< *apparare* „a pregăti” < *ad-* + *parare* „a pregăti, a procura”), posibil și lat. neol. *apparatus* (folosit pentru a echivala fr. *appareil*). Cu sensul „pompă, fast”, și fr. *apparat*.

Fam.: **aparátáj** s.n. „ansamblu de aparate” 1947 (Arghezi, O. IX, 1518) ← *aparat* (după fr. *appareillage*); **aparátic** s.m. (peior.) „persoană cu o funcție în cadrul partidelor comuniste” 1982 (D. R. Popescu, T. B. II, 434), var. grafică *aparaticik* < rus *apparaticik*; **aparátúră** s.f. „ansamblu de aparate” 1877 (Kogălniceanu, O. IV/IV, 401) < germ. *Apparatur* DEX // ← *aparat* SDLR; **fotoparát** s.n. (rar) „aparat de fotografiat” 1966 (DN²) < rus. *fotoapparat*.

Cf. **apără**, **cumpără**, **dezampará**, **pará**², **para**⁴-, **prepará**, **repará**, **separá**, **sevráj**.

APARITÓR s.m. (înv.) „subaltern (secretar, scrib, lictor, herald) al magistraților romani; funcționar inferior la tribunale și universități – appariteur” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 66).

Fr. *appariteur*, împr. din lat. *apparitor* < *appārēre* „a apărea; a sta la dispoziția cuiva (ca subaltern)” < *ad-* + *pārēre* „a apărea; a apărea la ordinul cuiva; a sta la dispoziția cuiva (ca subaltern); a asculta de”.

Cf. **apărea, compárs, compărea, dispărea, părea.**

APARTAMÉNT s.n. „ansamblu de camere și dependințe (destinat locuirii unei familii, unei persoane) care face parte dintr-un imobil de locuințe sau dintr-un palat – appartement” 1794 (Cantacuzino, Machen, 30’).

Fr. *appartement* (< it.), it. *appartamento* < sp. *apartamento* < *apartar* „a îndepărta, a despărți, a separa” < *aparte* „aparte, deoparte” < *a* „la” + *parte* „parte” < lat. *pars, partem*.

Cf. **părte, apartheid, compartimént, depárt, departajá, departamént, depárte, despărți, participá, participiu, partíd, partídă, partită, partitúră, repartizá.**

APÁRTHEID (pronunțat și ə'pa:rt(h)eid, ə'pa:rt(h)aɪd) s.n. „politică de segregare rasială, practică până în anul 1991 de guvernul Republicii Sud-Africane împotriva populației de culoare din țară – apartheid” 1962 (DER I).

Engl. *apartheid* < Afrikaans *apartheid* < *apart* „separat, aparte” < v.fr. *a part* < lat. *ad + partem* „parte”.

Cf. **părte, apartamént, compartimént, depárt, departajá, departamént, depárte, despărți, participá, participiu, partíd, partídă, partită, partitúră, repartizá.**

APARȚINE vb. „a ține de cineva sau de ceva; a fi în posesiunea, în proprietatea cuiva – appartenir” 1819 (Doc. ec. I, 195), var. (înv.) *aparțineá*.

Fr. *appartenir* (după *ține*) < lat. *appertinēre* (cu *-a-* sub influența lui *pars, partem* „parte”) < *ad-* + *pertinēre* „a se întinde până la; a se raporta la, a reveni cuiva, a aparține” < *per-* + *tenēre* „a ține; a ține întins, a îndrepta spre”.

Fam.: **apartenént** adj. „care aparține” 1903 (Conv. lit. XXXVII, 229) < fr. *appartenant*; **apartenénță** s.f. „faptul de a aparține; (înv.) dependență” 1862 (var. *apartenință*, în pl. *apartenințe* „anexe ale unei gospodării” Kogălniceanu, O. III/II, 191) < fr. *appartenance*; **aparținător, -toáre** adj. „care aparține cuiva; (azi, s.m., s.f.) persoană care are în responsabilitate juridică un bolnav (în caz că acesta nu poate lua decizii singur) și care are dreptul de a primi informații asupra stării de sănătate a acestuia, (p. ext.) vizitator (rudă, prieten) al unui bolnav, într-un spital” 1898 (Enc. rom. I, 46).

Cf. **pertinent, ține, abține, atenánsă, aține, contení, contáiner, contént, contenziúne¹, continént¹, continénță, contínuu, conține, deține, întreține, menține, reține, susține.**

APÁȘ, -Ă s.m., s.f., adj. „populație amerindiană din sud-vestul Statelor Unite; (înv.) răufăcător, bandit – apache” 1909 (Anestin, Călăt. 260, cu sensul „răufăcător”; cu sensul actual, 1939, SDLR).

Fr. *apache* < engl. *Apache* < sp. *apache* (atestat la 1620 în forma *Apachu*), cu origine incertă, probabil din zuni ¹*a-páču* „Navajo” (pluralul lui *páču* „membru al tribului Navajo”) sau din yawapai ¹*axwáaca* „apaș”, cu *-p-* prin confuzie cu ¹*ápácə* „oameni” M. Oppler, în

„Handbook of North American Indians”, Washington, D.C. Smithsonian Institution, vol. X „Southwest”, 385. Etonimul a fost aplicat de presa franceză din jurul anului 1900 răufăcătorilor din Paris, cu referire la violența triburilor apase, popularizată prin romane (TLF).

APATIE s.f. „stare de indiferență, lipsă de interes, atitudine pasivă față de tot ce e împrejur; (ist., fil.) ideal moral, la stoici, care consta în înăbușirea oricărei pasiuni – apathie” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 71^v).

Fr. *apathie* (< gr. *ἀπάθεια* < *ἀπαθής* „care nu este afectat de ceva, care nu simte, nu suferă” < *ἀ-* privativ + *πάθος* „ceva suportat, afect, suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a fi afectat, a păți, a suferi”), it. *apatia*.

Fam.: **apatíc** adj. „aflat în apatie” 1840 (Dacia lit. 361) < fr. *apathique*, it. *apatico*.

Cf. **-patie, antipatie, empatie, pătímă, pátos, simpatie**.

APATÍTĂ s.f. „fosfat natural de calciu, stielos, utilizat la fabricarea îngrășămintelor minerale și la extragerea fosforului – apatite” 1806 (var. *apatit* s.n., Șincai, O. I, CLXIII).

Fr. *apatite* < germ. *Apatit*, nume creat de geologul german Abraham Gottlob Werner în 1786, pe baza gr. *ἀπατών* „a înșela”, *ἀπάτη* „păcăleală, înșelăciune”, cu referire la faptul că transparența mineralului îl face să fie confundat cu o piatră prețioasă TLF. Var. *apatit* < germ. *Apatit*.

ÁPĂ [ar.; mr. *ápă, ápu*¹; ir. *ápē*] s.f. „lichid incolor, fără gust și fără miros, compus hidrogenat al oxigenului, care formează unul dintre învelișurile Pământului – eau” 1213 (top., Suci, DILT, 404).

Lat. *aqua*, panrom. REW 570.

Fam.: **apár** s.m. (inv.) „sacagiu; corăbier” 1667 (Melchisedec, H. Appendice, 74) ← *apă* CDDE 60, DA, CADE, SDLR, CDER 316, DEX, TDRG², REW 577 sau < lat. *aquarius* HEM II, 1259, PEW 92, REW 577 (păstrat numai în rom.); **apăre** s.f. (inv.) „vas pentru apă” 1679 (Dosofoi, L. 217) < lat. *aquālis* DA, TDRG³ // ← *apă* HEM II, 1294, CDDE 60; **ápă-álbă** s.f. „cataractă” 1815 (Uricariul, VII, 69); **ápă-boteáză** s.f. (reg.; inv.) „Bobotează” 1875 (Hasdeu, St. lingv. II, 67); **ápă-neágră** s.f. „glaucom” 1815 (Uricariul, VII, 69); **apărăie** s.f. (col.) 1890 (Creangă, O. I, 276); **apărăesc** adj. (inv.) „de apar” c.1730 (Let.² III, 92) ← *apar*; **apărie** s.f. (col.) 1696 (Anatef., 441); **apărit** s.n. (Mold.) „apărie” 1908–1921 (I. Cr., apud CADE) ← *apărie* (cu substit. finalei); **ápă-tăre** s.f. „acid azotic” 1804–1808 (Șincai, Inv. 100), după lat. neol. *aqua fortis*, fr. *eau-forte*, it. *acqua-forte*; **apătát** adj. (inv., rar) „ud, udat” 1691–1697 (T. Corbea, D. 161) ← **apăta* „a uda” ← **apat* „ud” < lat. *aquātus* (eventual verbul derivat deja în lat.: **aquatāre*, cu *-p-* în loc de *-c-* așteptat, sub influența bazei *apă*) CDDE 61 // probabil formație ocazională din *apătos* TDRG¹ (s.v. *apătát*, citând forma negativă *neapătát*); **apătós** [ar., mr.] adj. „bogat în apă” c.1500 (Psalt. Hur. 151) < lat. **aquātōsus* (contaminare din *aquōsus* și *aquātus*) DA, TDRG¹ (care derivă pe *aquātōsus* din *aqua* explicând secvența *-at-* prin *aquāticus*, *aquātīlis*), DEX (posibil) sau ← *apătát* CDDE 61, CADE // ← *apă* DEX (posibil); **apătoșá** vb. (inv.) „a (se) umple cu apă; a lăsa apă, a secreta un lichid apos; (în var. *apătoși*) a se lichefia, a se topi” c.1500 (Psalt. Hur. 176) ← *apătos*; ar. **apătusire** vb. refl. „a se umple cu apă; a se muia” 1906 (Dalametra) ← *apătos*; mr. **apíccă** s.f. (dim.) 1935 (Capidan, Megl. III, 25); **apométru** s.n. „aparat pentru măsurarea volumului de apă scurs printr-o conductă” 1932 (Arghezi, O. VII, 888) ← *apă* + *metru*; **após, -oásă** [ar., mr.] adj. „bogat în apă; care

seamănă cu apa; (s.f., la Dosoftei) mare” 1673 (Dosoftei, Ps. 801) < lat. *aquōsus*; **apșoără** s.f. (dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D. 36, 50), var. (rar) *apșoără*; **neapătăt** adj. „care nu s-a udat” 1885 (Teodorescu, P. P, 82) ← *apătāt*.

Cf. **acva-/acvi-**, **acuarělă**, **acvăriiu**, **acvátic**, **adăpă**, **apedúct**.

APĂRĂ [ar. *apărare*; mr. *apărări* (în expr. *s-apără Domnul!*); ir. *apară*] vb. „a interveni în sprijinul cuiva sau a ceva pentru a-l susține împotriva unei acțiuni ostile; a pune la adăpost de o primejdie, a ocroti; (jur.) a interveni în sprijinul cuiva, combătând învinuirile care i se aduc; a susține (o idee), respingând contraargumentele; (înv.) a opri de la ceva, a împiedica, a interzice, a refuza, (refl.) a se împotrivi, a refuza, a se eschiva; (reg., păstorit) a abate animalele de la un drum greșit – *défendre*” c.1500 (Psalt. Hur. 191), var. (înv.) *pără*.

Lat. *apparare* „a pregăti” (cu evoluția semantică „a se pregăti contra” > „a opri de la, a apăra”, sensuri întâlnite doar în română, dar atestate la verbul de bază *parare*, în it., sd. *parare*, cat., ptg. *parar* REW 6229), cf. it., v.fr., fr. dial., occ., sp., ptg. REW 534. Var. înv. *păra*, foarte rară, ← *apăra* cu afereză ° sau < lat. *parare* N. Drăganu, DR 3, 1922–1923, 700, DLR.

Fam.: **apărăbil** adj. (rar) „care poate fi apărat” 1913 (V. Rom. I, 40); **apărăt**¹ s.n. „apărare; (înv.) oprire de la ceva, interdicție (în Coresi, Ps.¹, Ps. sl.-rom. și Psalt. Sch., Ps. 103:7, sens confirmat de alte versiuni ale Psalmilor din acea perioadă (de ex. Coresi, Ps.²), probabil prin apropierea slavonului *zaprěštenije* „certare, reproș” cu slavonul *zaprenije*, *zaprěnije* „oprire, împiedicare”; DA, pe baza unor traduceri moderne ale Psalmilor, atribuie un sens „certare, amenințare”)” 1570 (Coresi, Ps.¹, 199^f); **apărăt**² s.n. (Trans.) „pășune sau pădure interzisă, oprită de la folosire”, substantivare a part. perf., cu sensul vechi al verbului „a opri de la, a interzice” 1887 (HEM II, 1309); **apărământ** s.n. (înv.) „apărare, protecție” 1611 (DIR B II, 13); **apărător**, **-toare** [ar.] adj., s.m., s.f., s.n. „(persoană) care apără; (s.f., s.n.) instrument de apărare; (s.f.) plantă erbacee cu flori purpurii, somnișor, busuiocul cerbilor (care se credea că apără de boli); (s.n., înv.) evantai” 1570 (Coresi, Ps.¹ 27^v); **apărătură** [ar.] s.f. (înv.) „piedică, obstacol; apărare; întăritură, fortificație”, (Tutova) „pădure oprită de la folosire” 1581 (Coresi, Ev. 451); **autoapărare** s.f. „apărare a propriei persoane, fără ajutorul altcuiva” 1933 (Peltz, C. V. 170) ← *auto*¹- + *apărare* (după fr. *autodéfense*); **neapărăt** adv. „în mod absolut necesar”, adj. (înv., azi doar în expr. *neapărată nevoie*) „de care nu te poți lipsi, indispensabil; care nu poate fi împiedicat, oprit” c.1500 (Psalt. Hur. 120) ← part. *apărat*; **neapărător** adj. (înv., rar) „indispensabil, necesar” 1581 (Coresi, Ev. 436) ← *neapărat*.

Cf. **aparát**, **cumpără**, **dezampará**, **pará**², **para**⁴-, **prepará**, **repará**, **separá**, **sevráj**.

APĂREĂ vb. „a se arăta în fața cuiva, a deveni vizibil, (p. ext.) a lua naștere, a începe să existe; a se arăta cuiva sub o anumită înfățișare, a părea – *apparaître*” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *apparaître*, lat. neol. *apparēre* (< *ad-* + *parēre* „a apărea”), infl. de *părea*.

Fam.: **aparént** adj., adv. „care pare a fi într-un anumit fel (fără a fi într-adevăr astfel); care se poate vedea, manifest; (doar adv.) posibil, pe baza dovezilor disponibile” 1840 (Heliade-Rădulescu, Paralelism, I, 73), var. (înv.) *aparinte* < fr. *apparent*; **aparéntă** s.f. „înfățișare exterioară (și adesea neconformă cu realitatea) a cuiva sau a ceva” 1840 (var. *aparință*, Heliade-Rădulescu, Paralelism, I, 73) < fr. *apparence*; **aparíție** s.f. (abstr.) 1840 (Heliade-Rădulescu, Paralelism, I, 73), var. (înv.) *aparíțiune* < fr. *apparition*, lat. neol.

apparitio, -onem; **reaparitie** s.f. (abstr.) 1848 (Asachi, L. 54), var. *reaparițiune* < fr. *réapparition*; **reapărea** vb. „a apărea din nou” 1851 (Serrurie, P. 131) ← *re*²- + *apărea*, după fr. *réapparaitre*.

Cf. **părea**, **aparitor**, **compărea**, **compárs**, **dispărea**.

APĂSĂ vb. „a exercita o presiune asupra unui corp; (fig.) a asupri, a face să sufere; (înv.) a trage în jos, a cântări – presser, appuyer sur; opprimer; accabler, tourmenter; (vieilli) peser” c.1500 (Psalt. Hur. 136).

Lat. **appensāre* (< *pensāre* „a cântări” < *pendere* „a atârna; a cântări”), cf. v.fr., fr. dial., occ. REW 544. Aceeași exprimare a noțiunii de „a apăsa” pornind de la „a atârna greu” se întâlnește în ar. (*a*)*ngricări* (< lat. **ingreucāre*).

Fam.: **apās** s.n. (înv.) „asuprire; nevoie, necaz” 1678–1689 (Danovici, Cronograf I, 142), der. regresiv; **apāsāt** s.n. (abstr.) 1908 (DA); **apāsător** adj. „chinuitor, opresiv”, s.n. (Bih.) „mai, instrument cu care se bătătoarește vatra casei” c.1650 (Anon. Car.); **apāsătură** s.f. (abstr., înv.) c.1650 (Anon. Car.).

Cf. **pāsă**¹, **apēndice**, **compēndiu**, **compensă**, **depēnsă**, **depінде**, **dispensă**, **pendúl**, **pénsie**, **pénsiune**, **ponderá**, **spânzurá**, **suspendá**.

APEDÚCT s.n. „sistem de conducte prin care se aduce apa de la locul de captare până la locul de consum – aqueduc” 1812 (var. *apedús*, Șincai, Hr. I, 211), var. (înv.) *acheduc*, *acueduc*, *acueduct*, *acvaduc*, *apaduc*, *apaducere* s.f., *apaduct*, *apăduc*, *apăducere* s.f., *apeduc*, (doar la pl.) *apedușe*, *apeduceri*, *apoducere* s.f.

Lat. neol. *aquaeductus* (< *aquae*, G. sg. al lui *aqua* „apă” + *ductus* „ducere, conducere” < *ducere* „a duce”), cu românizare parțială, după *apă*. Var. *apaducere*, *apeduceri*, *apoducere*, *apedus*, *apeduse*, cu românizarea ambelor părți (elementul *-duct-* fiind echivalat fie cu abstractele *ducere*, *dus*, fie cu part. *adus*). Var. *acheduc*, *acueduc* < fr. *aqueduc*; var. *acvaduc* < fr. *aqueduc*, cu prima parte modificată după lat. *aqua*; var. *apaduc*, *apăduc*, *apeduc* < fr. *aqueduc*, cu prima parte românată după *apă*.

Cf. **ápă**, **dúce**^{1,2}, **aerodúct**, **abdúctie**, **adúctie**, **condotier**, **condúce**, **conduită**, **dedúce**, **duct**, **indúce**, **prodúce**, **rădúce**, **redúce**, **redútă**, **sedúce**, **tradúce**.

APELĂ vb. „a se adresa cuiva cu o rugămintă, cu o cerere; (jur.) a se adresa unei instanțe judecătorești superioare spre a cere anularea unei sentințe date de o instanță inferioară – faire appel à; appeler d’un jugement, interjeter appel” 1794 (Calend. Viena, 32), var. (înv.) *apelarisí*.

Lat. neol. *appellare* „a se adresa cuiva; a se adresa cu rugămintă; a face apel la autorități, a reclama, a soma” (< *ad-* + **pellāre*, format cu sufixul intensiv-durativ *-ā-* de la *pellere* „a pune în mișcare, a împinge”, cu un sens inițial „a se îndrepta spre”, cf. *interpellāre* DELL) Ursu, ÎL II, SDLR, fr. *appeler* „a chema; a face apel (în justiție)” DA, CADE, SDLR, DEX, Ursu, ÎL II. Var. *apelarisí*, prin încadrare în clasa derivatelor în *-arisi*.

Fam.: **apél** s.n. „chemare, îndemn, (mai ales în expr. *a face ~ la*) a se adresa cuiva cu o rugămintă, a invoca ceva (sentimente, însușiri personale) în scop persuasiv; citire cu glas tare a numelor unor persoane dintr-un colectiv, spre a verifica prezența lor într-un anumit loc; (jur.) cerere de revizuire a unei sentințe, adresată unei instanțe superioare; inițierea unui contact telefonic sau telegrafic” 1829 (CR, 23) < fr. *appel* (< *appeler* „a chema” < lat. *appellāre*); **apelábil** adj. „(jur.) în privința căruia se poate face apel; care poate fi contactat

telefonice” 1862 (Pontbriant, D. 463) < fr. *appelable*; **apelánt, -ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care face apel împotriva unei sentințe judecătorești; persoană care inițiază un apel telefonic” 1831 (Regul. Org. Mold. 195) < fr. *appelant*, lat. neol. *appellans, -ntem*; **apelatív** s.n., adj. „substantiv comun; (jur., înv., despre instanțe) care judecă apelurile” 1787 (Văcărescu, Gr. 14^t) < fr. *appellatif*, it. *appellativo*, lat. neol. *appellativus*; **apelátie** s.f. (în v.) „apel (juridic), adresare cu rugămintă, chemare la...” 1733 (Doc. agr. I, 338), var. *apelatiune*² < lat. neol. *appellatio, -onem*, germ. *Appellation* Ursu, ÎL II // fr. *appellation* DA (care nu separă *apelátie* de *apelatiune*¹; dar sensul „apel” era deja în curs de dispariție în franceză în sec. XVIII, fiind înlocuit de *appel*, potrivit TLF); **apelatiune**¹ s.f. „(rar) denumire, calificare; (spec.) indicație a originii unui produs (mai ales cu referire la vinuri)” 1882 (Rev. ist. I, 188) < fr. *appellation*; **contraapel** s.n. (jur.) „al doilea apel, cu scopul de a controla exactitatea celui dintâi” 1896 (ȘDU¹) ← *contra-* + *apel*, după fr. *contre-appel*; **inapelábil** adj. (jur.) „care nu poate fi modificat printr-un apel” 1851 (Buletin XIX, 145) < it. *inappellabile*, fr. *inappellable*; **reapelá** vb. „a apela din nou” 1794 (Calend. Viena, apud Chivu, VTR, 289).

Cf. **interpelá, compulsá, expulzá, impúls, propulsá, puls, repúlsie**.

APÉLLA s.f. „nume dat adunării poporului din Sparta antică – assemblée du peuple dans la Sparte antique” 1962 (DER I).

Gr. neol. *ἀπέλλα* (termen doric, atestat în pl. *ἀπέλλαι* în inscripții și la Hesychios).

APELPISÍ vb. (în v., fam.) „a duce la disperare, (refl.) a ajunge la disperare – désespérer, faire désespérer” 1861 (Heliade-Rădulescu, O. III, 504).

Ngr. *απελπίζω* (aor. *απέλπισα*) < v.gr. *απελπίζειν* < *ἀπο-* + *ἐλπίζειν* „a spera” < *ἐλπίζω* „speranță” < *ἐλπομαι* „a se aștepta la; a spera”.

Fam.: **apelpiseálă** s.f. (abstr.) 1908 (DA); **apelpisíe** s.f. (abstr.) 1705 (Cantemir, I. I. 466) < ngr. *απελπισία*; **apelpisít** adj., s.m. „(om) deznădăjduit, disperat” 1831 (var. *apilpisít*, Doc. ec. II, 487).

Cf. **apo-**.

APÉNDICE s.n., (în v.) s.f. „parte secundară a unui obiect, care se prezintă ca o prelungire sau ca o completare a acestuia; (mai ales în var. *apendice*) mică prelungire a tubului intestinal, în partea de jos a cecului; (bot., zool.) prelungire a unui organ sau organ secundar atașat altuia – appendice” 1787 (s.f., M. Cantacuzino, G. 233), var. *apendice, apéndix*.

Lat. neol. *appendix, -icem* „ceea ce atârna de ceva, supliment, accesoriu, apendice” (< *ad-* + *pendix* < *pendere*, (intrans.) *pendere* „a atârna”), it. *appendice*, fr. *appendice*.

Fam.: **apendicítă** s.f. „boală manifestată prin inflamarea apendicelui” 1900 (N. Rev. R., nr. 12, 546) < fr. *appendicite*; **apendícú** s.n., s.m. (biol.) „mic apendice” 1889 (Transilvania, nr. 12–13, 104) < fr. *appendicule*; **apendiculár** adj. (biol., despre organe) „care formează un apendice” 1886 (Barcianu, D.) < fr. *appendiculaire*; **apendiculát** adj. (biol.) „care prezintă unul sau mai multe apendice” 1879–1883 (Brandza, Fl. 88) < fr. *appendiculé*.

Cf. **apásá, compéndiu, compensá, depénsă, depinde, dispensá, păsá¹, pendúl, pénsie, pensiuine, ponderá, spânzurá, suspendá**.

APERCEPȚIE s.f. „(fil.) la Leibniz, percepție clară, pe deplin conștientizată (prin opoziție cu percepțiile difuze, care nu sunt conștientizate); la Kant, conștiință primară a sinelui, implicată în orice experiență, asigurând unitatea experiențelor; (psih.) la Wundt, reprezentare care intră în câmpul central al privirii, în centrul atenției; la Herbart, proces

mental care constă în integrarea percepțiilor în experiența individuală anterioară; modul de trăire a realității curente în raport cu experiențele trecute – aperception” 1846 (var. *aperceptiune*, Laurian, F. 32), var. (înv.) *aperceptiune*, *aperceptiune*.

Fr. *aperception* (< *apercevoir* „a zări, a observa, a-și da seama” < *percevoir* „a percepe, a sesiza” < lat. *percipere* „a cuprinde, a căpăta, a cuprinde cu simțurile, a percepe” < *per-* + *capere* „a prinde, a apuca, a lua”), termen creat de Leibniz în „Principes de la nature et de la Grâce fondés en raison”.

Fam.: **apercepe** vb. (rar) „(fil., psih.) a percepe clar, a conștientiza; (înv.) a percepe, a sesiza” 1794 (Șc. ard. II, 1050), var. (Trans., înv.) *apercepá* < germ. *apperzipieren* (pentru sensul fil., psih.) DA, CDER 328, fr. *apercevoir* (pentru sensul înv. „a percepe”) SDLR, cu românizare // ← *apercepție* (der. regresiv), după *percepe* CADE; **aperceptibil** adj. „care poate fi perceput clar” 1893 (Rev. nouă, nr. 3–4, 174) < fr. *aperceptible*; **aperceptibilitate** s.f. (abstr.) 1909 (CDDG) < fr. *aperceptibilité*; **aperceptiv** adj. „referitor la apercție, care ține de apercție” 1898 (Enc. rom. I, 205) < fr. *aperceptif*.

Cf. **percepe**, **pricépe**, **acceptá**, **agăță**, **anticipá**, **cáblu**, **capábil**, **capacitate**, **captá**, **captár**, **captív**, **capțiós**, **concépe**, **conțopist**, **decéptie**, **emancipá**, **exceptá**, **excipiént**, **fórceps**, **incipiént**, **interceptá**, **încăpeá**, **începe**, **ocupá**, **participá**, **percépe**, **precépt**, **pricépe**, **príncipe**, **príncipiu**, **receptá**, **recuperá**, **rețetá**, **susceptibil**, **uzucapiúne**.

APERITÍV adj., s.n. „(băutură, gustare) care se ia înainte de masă sau la începutul mesei; (înv.) medicament purgativ sau diuretic – apéritif” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *apéritif*, inițial „medicament care deschide căile de eliminare”, ulterior „(băutură, aliment) care stimulează apetitul” < lat. med. *aperitiuus* < lat. târzie *aperitiuus* < *aperire* „a deschide”.

Cf. **apertúrá**, ar. **apiríre**, **uvertúrá**.

APERTÚRĂ s.f. „grad de deschidere a canalului fonator în timpul emiterii vocalelor; (mat., optică) grad de deschidere (al unui unghi); (biol., fiz.) deschizătură – aperture” c.1820 (Tem. gheom. I, 11¹).

Fr. *aperture* (împr. din lat. *apertura* „deschidere” < *aperire* „a deschide”), it. *apertura*.

Fam.: **apertométru** s.n. „instrument pentru determinarea aperturii obiectivelor microscopelor; aparat pentru măsurarea câmpului vizual al măștilor de gaze” 1949 (LTR¹ I) < fr. *apertomètre*, engl. *apertometer*.

Cf. **aperitív**, ar. **apiríre**, **uvertúrá**.

APETÉNȚĂ s.f. „înclinație (către o activitate, către satisfacerea unei plăceri) – appétence” 1862 (var. *apetînță*, Antonescu, D.).

Fr. *appétence*, împr. din lat. *appetentia* „dorință, poftă, pornire către ceva” < *appetere* „a căuta să apuce, a căuta să câștige, a râvni” < *ad-* + *petere* „a se îndrepta spre, a căuta să atingă, a căuta să obțină”.

Fam.: **inapeténță** s.f. „lipsă a poftei de mâncare; lipsă de interes față de ceva” 1880 (Romniceanu, „Manual de patologie chirurgicală”, 64) < fr. *inappétence*.

Cf. **apetít**, **competénță**, **competiție**, **impetuós**, **petiție**, **peți**, **repetá**.

APETÍT s.n. „pofță (de mâncare), dorință – appétit” 1788 (Piuariu-Molnar, D. 401).

Lat. neol. *appetitus* (< *appetere* „a căuta să apuce, a căuta să câștige, a râvni” < *ad-* + *petere* „a se îndrepta spre, a căuta să atingă, a căuta să obțină”), fr. *appétit*, germ. *Appetit*.

Fam.: **apetisánt** adj. „care stimulează pofta de mâncare; (p. ext.) atrăgător” 1883 (Eminescu, O. XIII, 324) < fr. *appétissant*; **apetițiúne** s.f. (inv.) „dorință vie” 1855–1864 (Bărmuțiu, I. F. II, 23) < fr. *appétition*.

Cf. **apeténță**, **competénță**, **competiție**, **impetuós**, **petiție**, **peți**, **repetá**.

ÁPEX s.m. „(biol.) capăt, extremitate (ascuțită) a unui organ; (astron.) punctul (de pe bolta cerească) spre care este orientată mișcarea Soarelui în cadrul galaxiei; semn grafic, asemănător unui accent, folosit de romani pentru a marca lungimea vocalelor – apex” 1866 (Măiorescu, O. I, 330).

Fr. *apex*, lat. neol. *apex* „vârf”.

Fam.: **antápex** s.n. (astron.) „punctul de pe bolta cerească diametral opus apexului” 1949 (LTR¹ I, s.v. *apex*) < fr. *antapex* (< *ant(i)-* < gr. *ἀντι-* + *apex*), germ. *Antapex*; **apicál** adj. „(anat., med.) situat la extremitatea unui organ; (lingv.) articulat prin apropierea vârfului limbii de dinți, de alveole, de bolta palatului” 1877–1883 (Brandza, Fl. 59) < fr. *apical*; **apiculát** adj. (bot.) „care se termină cu un vârf scurt și ascuțit” 1877–1883 (Brandza, Fl. 4) < fr. *apiculé*.

APÍCOL adj. „care ține de creșterea albinelor – apicole” 1873 (Hasdeu, I. C.² 366), var. *apicol*.

Fr. *apicole* < *api-* (< lat. *apis* „albină”) + *-cole* (< lat. *-cola* „care cultivă”, cf. *agricola*, *siluicola* < *colere* „a cultiva, a se îngriji de”).

Fam.: **apicultoáre** s.f. 1908 (DA) ← *apicultor*; **apicultór** s.m. „persoană care se ocupă cu apicultura” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *apicúltor* < fr. *apiculteur*; **apicultúră** s.f. „creșterea albinelor” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *apiculture*; **apiterápic** adj. „de apiterapie” 1980 (RL, 16 mai, p. 5, în DCR²) ← *apiterapie*; **apiterapeútic** adj. „care utilizează produse apicole în scop terapeutic” 1981 (RL, 24 dec., în DCR³) ← *api-* + *therapeutic*, după *apiterapie*; **apiterapie** s.f. „tratament medical bazat pe veninul de albine sau pe alte produse apicole” 1969 (D. med.) < fr. *apithérapie* MDN, posibil și germ. *Apitherapie*^o // ← *api[col]* + *terapie* DEX.

Cf. **apídă**, **acvacultúră**, **agricultúră**, **avicultúră**, **carpicultúră**, **colonie¹**, **coprocultúră**, **cult^{1,2}**, **cunicicultúră**, **hemocultúră**, **hidrocultúră**, **horticultúră**, **motocultúră**, **ostreicultúră**, **rizicultúră**, **sericicultúră**, **urocultúră**, **viticultúră**, **zoocultúră**.

APÍDĂ s.f. (mai ales la pl.) „familie de insecte himenoptere din care fac parte albinele și bondarii – apide” 1900 (Enc. rom. II, 749).

Fr. *apide(s)*, lat. savant *Apidae* < *apis* „albină”.

Cf. **apicol**.

APIÓL s.n. „ulei extras din semințele de pătrunjel – apiol” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *apiol*, nume dat de farmaciștii francezi E. M. F. Joret și E. Homolle (cei care au sintetizat substanța pe baza semințelor de pătrunjel) în 1847, construit din lat. *apium* „țelină; pătrunjel” și *oleum* „ulei”.

Cf. **oleo-/olei-**, **uléi**, **aióli**, **oleaginós**, **oléic**, **olívă**.

ar. **APIRÍRE** [mr. (*a*)*piríri*] vb. „a se face ziuă – le jour point” 1901 (Mihăileanu, 34).

Lat. *aperire* „a deschide”, panrom. REW 515.

Fam.: ar. **apirită** s.f. „zori de zi” 1901 (Mihăileanu 34); ar. **apirișu** s.n. „zori de zi” 1974 (DDA²); mr. **apirit** s.n. „revărsatul zorilor” 1900 (Papahagi, Gl. 32), var. *pirit*.

Cf. **aperitiv**, **apertură**, **uvertură**, **apriat**.

APLÁ adv. (înv.) „cu simplitate – tout simplement” 1787 (M. Cantacuzino, G. 23).

Ngr. *απλά*, n.pl. adverbializat al adj. *απλός* „simplu” < v.gr. *ἀπλοῦς* < *ἀ-* (< i.-e. **sm-* „unu”) + *-πλο-ος* (probabil înrudit cu elementul *-pl-* din lat. *simplus*, *duplus*, got. *tweifls* „îndoială”).

Fam.: **aplós** adv. „chiar, simplu” 1705 (Cantemir, I. I. 468) < ngr. *απλός*; **aplotită** s.f. „simplitate” 1814-1820 (Dionisie, H. 9^v) < ngr. *απλότητα*.

Cf. **aplié**, **aplít**, **haplo-**, **haploíd**, **haplogologie**, **diplo-**.

APLANÁ vb. „a face să dispară o neînțelegere, un conflict; (înv.) a egaliza, a nivela, a înlătura o diferență – aplanir” 1850 (Barițiu, C. VII, 51), var. (înv.) *aplaní*.

Fr. *aplanir*, propriu-zis „a nivela, a netezi” (< *plain* „neted, plat” < lat. *plānus*).

Cf. **esplanadă**, **pián**, **piáno**, **plan**^{1,2}.

APLAUDÁ vb. „a bate din palme în semn de mulțumire, de aprobare, de admirație – applaudir” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 82^f), var. (înv., rar) *apláude*, *aplaudí*, *aplodá*.

Fr. *applaudir* (împr. din lat. *applaudere*, propriu-zis „a lovi” < *ad-* + *plaudere* „a bate, a lovi, a bate din palme, a aplaudă”), it. *applaudire*. Var. *apláude* < lat. neol. *applaudere*.

Fam.: **aplaudác** s.m. (ironic, fam.) „persoană care aplaudă din interes sau din obligație, nu ca manifestare a unei aprobări sincere (de obicei, în context politic); (spec.) figurant în unele emisiuni de televiziune, care are rolul de a aplauda” 1991 (RL, 6 iun., p. 2, în DCR³); **aplaudatór** s.m. (rar) „persoană care aplaudă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 68); **aplaudă** s.f. (abstr., înv.) 1838 (România, 138), der. regresiv; **apláuz** s.n. (abstr., azi, mai ales la plural) 1821 (L. Asachi, B. 32), var. (înv.) *apláous*, *apláus* < it. *applauso* (pl. *applausi*), lat. neol. *applausus*; **aplauzá** vb. (înv., rar) „a aplauda” 1844 (Alecsandri, O. VI, 785) ← *aplauz(e)*.

Cf. **explózie**, **implózie**, **plauzibil**.

APLAZIE s.f. „atrofiere a unui țesut sau a unui organ prin întreruperea procesului de dezvoltare – aplasie” (1913, Parhon, O. II, 132).

Fr. *aplasie*, format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *πλασις* „alcătuire, formare, modelare” < *πλάσσειν* „a forma, a modela”.

Fam.: **aplázie** adj. „care prezintă aplazie; de aplazie” 1969 (D. med. I, 70) < fr. *aplasique*.

Cf. **-plazie**, **cataplásmă**, **plásmă**, **-plast**, **plástic**, **plásmuí**.

APLECÁ [ar. *aplecáre*; mr. *plicári*] vb. „a (se) înclina (spre pământ); (refl.) a se preocupa de ceva, a avea o înclinație pentru...; (refl. impers. cu dativul) a i se face greață; (înv.) a alăpta; (înv., rar) a aplica – (se) pencher; alaiter; avoir la nausée; (vieilli, rare) appliquer” c.1500 (Psalt. Hur. 198).

Lat. *applicāre* „a propti; a atașa, a aplica; a îndrepta corabia spre..., a face să acosteze”, în trecerea spre română preluând sensul verbului de bază *plicāre* „a plia, a îndoi”

(la origine, verbul simplu avea forma **plecāre*, fiind format pe radicalul din *plectere*; forma *-plicāre* a apărut în mod regulat în compuse, cf. *applicāre*, *complicāre*, *explicāre*, *implicāre*); lat. *applicāre* a fost moștenit cu alte sensuri în celelalte limbi romanice: calabr. *akkikare* „a ajunge”, v.fr. *aployer*, fr. dial. *aplié*, *aplayé* „a pune boii la jug”, occ. *aplegá* „a aduna, a strânge; a se retrage”, cat. *aplegar* „a strânge, a aduna; a ajunge”, sp. *allegar* „a aduna, a strânge; a apropia; a adăuga”, ptg. *achegar* „a (se) împerechea; a fi suficient” REW 548. Sensurile „a se preocupa de ceva, a avea o înclinație pentru...” după fr. *pencher à*, germ. *zu etwas neigen* DA. Sensul „a aplica”, la scriitori latinizanți, după lat. *applicāre*.

Fam.: **aplecăt** s.n. (abstr.) 1682 (Dosoștei, V. S. sept. 26^v); **aplecăciune** s.f. (înv.) „înclinație către ceva, dispoziție; plecăciune” 1799 (Iorgovici, Obs. 63); **aplecător**, **-toare** [ar. *aplicătoāre* s.f. „(oaie, capră) care alăptează”; mr. *plicătoāri* s.f. „femeie sau oaie care alăptează”] adj. „care se apleacă”, s.f. (Mold., Trans., Ban.) „(femeie, oaie) care alăptează”, s.m. (înv., livr.) „persoană care crește copii” 1648 (N. Test. 160); **aplecătură** s.f. (rar) „alăptare; greață” c.1650 (Anon. Car.); **aplecús**¹ s.m. (Munt.) „miel care sugă” 1908 (DA); **aplecús**² s.n. (Munt.) „povârniș, pantă” 1887 (HEM II); **aplecusăt** adj. „aplecat, gârbovit” 1814 (Țichindeal, F. 34) ← *aplecus*² „înclinare” (eventual printr-un verb **aplecusa*) HEM II, 1326, sau, mai puțin probabil, ← *apleca*, infl. de *gheboșat* TDRG, DA, CADE, CDER 332; mr. **plicăcă** s.f. „femeie care alăptează” 1935 (Capidan, Megl. III).

Dublet etim.: **aplică**. Cf. **plecă**, **pliă**, **amploiăt**, **complică**, **explică**, **exploată**, **impiegăt**, **implică**, **replică**, **compléx**¹, **complice**, **perpléx**, **plex**, **simplu**.

APLICĂ vb. „a pune un lucru peste altul pentru a le fixa; a pune în practică, a întrebuiți ceva cu un anumit scop; (intrans., recent) a depune un proiect, o candidatură spre evaluare (într-o competiție); (înv., refl.) a se dedica unei activități – appliquer; postulul (à un emploi), soumettre un projet à l'évaluation; (vieilli, réfl.) s'appliquer à” 1786 (var. *aplicălu*, Așez.; forma *aplică*, 1819, Nicolau, P. N. II, 231).

Fr. *appliquer*, it. *applicare*, lat. neol. *applicare* „a propti; a atașa, a aplica; a îndrepta corabia spre..., a face să acosteze” (< *ad-* + **plecāre* = *plicāre* (formă refăcută după compuse) „a plia, a îndoi”). Cu sensul „a depune un proiect, o candidatură spre evaluare (într-o competiție)”, după engl. *apply*.

Fam.: **aplicăbil** adj. „care poate fi aplicat” 1799 (var. *aplicăbile*, scris *applicabile*, Iorgovici, Obs. 201, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1839, Ș. Stoica, Osândit, 92, forma *aplicăbil*) < it. *applicabile*, lat. neol. *applicabilis*, fr. *applicable*; **aplicabilitate** s.f. (abstr.) 1868 (Albina, nr. 66, 3) < fr. *applicabilité*; **aplicânt** s.m. „persoană care depune un proiect, o candidatură, o cerere spre evaluare” 1967 (Al. Roșca (ed.), „Psihologia muncii industriale”, 253, 261) < engl. *applicant*; **aplicatīv** adj. „(despre unele științe, domenii sau metode de cercetare) care își găsește o aplicație imediată, care este legat nemijlocit de viața practică; (lingv., și ca s.n.) categorie verbală folosită, în unele limbi, pentru a introduce un argument suplimentar (beneficiar, destinatar, loc etc.)” 1868 (Românul, 10–11 iun., 496) < fr. *applicatif*; **aplicativitate** s.f. (abstr.) 1968 (Studii, nr. 2, 359) ← *aplicativ*; **aplicăție** s.f. „punere în practică; întrebuițare practică (a unei idei, a unui obiect, a unui produs); așezare a unui lucru pe altul, (spec.) broderie sau bucată de stofă cusută pe alt material; aptitudine, talent; înscriere, (dosar de) candidatură (la un post, într-o competiție etc.); program informatic destinat unei sarcini specifice; (înv.) râvnă, silință, dedicare” 1808 (Țichindeal, A.M. 35), var. (înv.) *aplicațiune*, *aplicăciune* < fr. *application*, lat. neol. *applicatio*, *-onem*, it. *applicazione*, cu sensurile recente „candidatură”, „program” după engl. *application*; **aplică** s.f. „ornament (de obicei, de

metal) care se fixează pe suprafața unui obiect (vas, mobilă, legătură de carte, perete); corp de iluminat fixat pe un perete” 1913–1914 (AA. ist. 307) < fr. *applique*; **inaplicabil** adj. „care nu poate fi aplicat” 1864 (Cod. penal, 216) < fr. *inapplicable*; **inaplicabilitate** s.f. (abstr.) 1887 (Rom. lib., nr. 2980, 1) < fr. *inapplicabilité* sau ← *inaplicabil*; **neaplicabil** adj. „care nu poate fi aplicat” 1856 (Baronzi, I. C. I, 220) ← *ne* + *aplicabil*, după fr. *inapplicable*; **neaplicabilitate** s.f. (abstr.) 1893 (Unirea, nr. 32, 262) ← *neaplicabil* sau ← *ne-* + *aplicabilitate*.

Dublet etim.: **aplecă**. Cf. **plecă**, **pliá**, **amploiát**, **aplicá**, **explicá**, **impiegát**, **implicá**, **replicá**, **compléx**¹, **complice**, **plex**, **simplu**.

APLÍE s.f. (înv.) „frânghie care servește la înălțarea unei pânze sau a unui steag – corde utilisée pour lever une voile ou un drapeau” 1939 (SDLR).

Ngr. *απλή* „frânghie trecută o singură dată printr-un singur troliu, care servește la ridicarea părților ușoare ale velaturii”, substantivare a femininului adj. *απλός* „simplu” (< v.gr. *ἀπλοῦς*).

Cf. **aplá**, **aplít**, **haplo-**, **haploíd**, **haplogologie**, **diplo-**.

APLÍT s.n. „rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect granular fin – apelite” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *aplite*, germ. *Aplit*, termen creat de geologul german A. J. Retz, pe baza gr. *ἀπλοῦς* „simplu”, cu referire la constituția mineralogică simplă a acestui tip de rocă.

Cf. **aplá**, **aplie**, **haplo-**, **haploíd**, **haplogologie**, **diplo-**.

APLÓMB s.n. „siguranță excesivă sau îndrăzneală (adesea nejustificată) manifestate în comportarea cuiva; (zool.) poziție și direcție a membrilor unor animale în raport cu pământul și cu planul median al corpului – aplomb” 1848 (var. *aplúmb*, Negulici, V.).

Fr. *aplomb*, propriu-zis „poziție exact verticală, așa cum o indică firul cu plumb” < à „cu” (< lat. *apud* > **abu* > *ab*) + *plomb* „plumb”.

Cf. **ápuđ**, **plumb**.

APNÉE s.f. „oprire temporară a respirației – apnée” 1898 (var. *apnoé*, Enc. rom. I).

Fr. *apnée* < gr. *ἀπνοια* „apnee; lipsă de vânt, calm” < *ἀπνοος* „lipsit de suflu” < *ἀ-* privativ + *πνεῖν* „a sufla, a respira”. Var. *apnoe* < germ. *Apnoe*.

Fam.: **apnéic** adj. „care suferă de apnee; referitor la apnee” 1954 („Buletin științific. Secțiunea de Științe Medicale”, VI, 776) < fr. *apnéique*.

Cf. **dipnói**, **dispnée**, **eupnée**, **pneu**, **pneumátic**, **pneumatolizá**, **pnéumă**, **polipnée**, **tahipnée**.

APO- el. de comp. care arată separarea, depărtarea, pierderea, diferența – „apo-”.

Gr. *ἀπο-*, intrat și prin diverse filiere moderne.

Cf. **apocalípsă**, **apocinacée**, **apocópă**, **apocríf**, **apocrisiár**, **apodíctic**, **apodóză**, **apofántic**, **apofátic**, **apofíză**, **apoftégmă**, **apogamie**, **apogéu**, **apologie**, **apoplexie**, **aposcórahintă**, **apostát**, **apóstimă**, **apóstol**, **apostróf**¹, **apostrófă**¹, **apotécă**, **apotémă**, **apoteóză**, **apotropáic**, **aféliu**, **afereză**, **afierosi**, **aforism**, **afurisi**, **apagógic**, **apelpisi**.

APOCALÍPSĂ s.f. „carte din Noul Testament în care este înfățișat în chip alegoric sfârșitul lumii; sfârșitul lumii, (fig.) eveniment catastrofal – apocalypse” 1645 (var. *apocalipsis*,

Varlaam, R. C. 28^v; var. *apocalíps*, 1678, Cheia în. 12^t; forma *apocalípsă*, 1840, Heliade-Rădulescu, O.³ I, 465).

Ngr. *αποκάλυψις* (< v.gr. *ἀποκάλυψις* „dezvăluire” < *ἀποκαλύπτειν* „a dezvălui, a descoperi” < *ἀπο-* + *καλύπτειν* „a acoperi”), slavon *apokalipsisŭ*. Forma *apocalípsă*, probabil < fr. *apocalypse*.

Fam.: **apocalíptic** adj. „de apocalipsă, catastrofal” c.1832 (Cornelli, 16^t, apud TDRG³) < fr. *apocalyptique*, germ. *apokalyptisch*.

Cf. **apo-**, **eucalípt**.

APOCINACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante erbacee sau lemnoase care secretă un suc lăptos – apocynacée” 1879–1883 (Brandza, Fl. 366).

Fr. *apocynacée(s)*, lat. savant *Apocynaceae* < *apocynum*, numele unei plante cu flori, otrăvitoare pentru câini” < gr. *ἀπόκυνον* < *ἀπο-* + *κύνος*, *κυνός* „câine”.

Cf. **apo-**, **cinic**, **cino-**, **cinantropie**, **cinagétic**, **cinegétic**, **cinozúră**, **dicinodón**.

APOCÓPĂ s.f. (lingv.) „cădere a unui sunet sau a unui grup de sunete de la sfârșitul unui cuvânt – apocope” 1757 (var. *apocopi*, Eustatievici, Gr. rum. 106^t), var. (înv.) *apócopă*.

Lat. neol. *apocopa*, *apocope* (< gr. *ἀποκοπή*, propriu-zis „tăiere, rețezare” < *ἀποκόπτειν* „a separa prin tăiere, a rețeza” < *ἀπο-* + *κόπτειν* „a izbi, a rețeza, a tăia”), fr. *apocope*. Var. *apocopi* < ngr. *αποκοπή*.

Fam.: **apocopá** vb. „a produce o apocopă” 1871 (LM) < fr. *apocoper*, germ. *apokopieren*.

Cf. **apo-**, **cómă**², **copán**¹, **diacopie**, **pericópă**, **sincópă**.

APOCRÍF, -Ă adj., s.n., s.f. „(scriere) care a fost atribuită altui autor decât celui adevărat, (scriere) a cărei autenticitate este pusă la îndoială (mai ales cu referire la texte religioase) – apocryphe” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 1066; anterior, 1683, *Apocriŭfa* n.pr.pl., titlu al unor cărți ale Bibliei, Apostol, în BRV I, 260).

Lat. neol. *apocryphus* (< gr.), gr. neol. *ἀπόκρυφος*, propriu-zis „ocult, secret, ascuns” (specializat în limbajul creștin pentru cărțile religioase necanonice, care nu erau citite în biserici datorită suspiciunii de neautenticitate < *ἀποκρύπτειν* „a ascunde” < *ἀπο-* + *κρύπτειν* „a ascunde”), fr. *apocryphe*.

Cf. **apo-**, **cripsión**, **críptă**, **críptic**, **cripto-**, **kriptón**.

APOCRISIÁR s.m. (rar) „dregător în Imperiul Bizantin, însărcinat cu transmiterea răspunsurilor și a edictelor împăratului – apocrisiaire” 1678–1689 (var. *apocrisáriu*, Danovici, Cronograf II, 359).

Ngr. *αποκρισιάριος* (< *ἀπόκρισις* „răspuns” < *ἀποκρίνεσθαι* „a răspunde” (la activ *ἀποκρίνειν* „a separa”) < *ἀπο-* + *κρίνειν* „a tria, a decide, a aprecia”), lat. neol. *apocrisarius*.

Cf. **acrinie**, **critériu**, **crític**¹, **críză**, **diácrisis**, **diacritic**, **ipocrít**.

APÓD adj. (zool.) „lipsit de picioare – apode” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 63).

Fr. *apode* < *ἄπους*, *ἄποδος* „fără picioare” < *ἀ-* privativ + *πούς*, *ποδός* „picior”.

Cf. **-pod**², **anápoda**, **antipód**, **apogiatúră**.

APODÍCTIC adj. (log.) „care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene – apodictique” 1834–1835 (Murgu, C. F. II, 54^t).

Fr. *apodictique*, lat. neol. *apodicticus* < gr. *ἀποδεικτικός* „doveditor” < *ἀπόδειξις* „demonstrație” < *ἀποδεικνύειν* „a arăta clar, a declara, a demonstra” < *ἀπο-* + *δεικνύειν* „a arăta”.

Cf. **apo-**, **deixis**, **epidictic**, **paradigmă**.

APODÓZĂ s.f. (lingv., log.) „partea a doua a unei perioade condiționale, care conține consecința primei părți – apodose” 1818 (var. *apódosis*, Diaconovici-Loga, Ort., în Șc. ard. II, 625).

Fr. *apodose*. Var. *apodosis* < ngr. *ἀπόδοσις* < v.gr. *ἀπόδοσις* „restituire, retribuție; apodoză” < *ἀποδίδοναι* „a da înapoi, a restitui” < *ἀπο-* + *δίδοναι* „a da”.

Cf. **apo-**, **anecdótă**, **antidót**, **dóză**, **epidót**, **peridót**, **prodót**.

APOFÁNTIC adj. (log., rar) „asertiv, care conține o afirmație, putând fi adevărat sau fals – apophantique” 1964 (V. rom. VI, 143).

Fr. *apophantique* < gr. *ἀποφαντικός* (termen aristotelic) < *ἀποφαίνειν* „a arăta; a declara” < *ἀπο-* + *φαίνειν* „a arăta”.

Cf. **apo-**, **afanisi**, **fáză**, **fantezie**, **fantasmă**, **fantómă**, **fandosí**, **fundaxie**, **diafán**, **emfáză**, **epifanie**, **fanerogámă**, **fenomén**, **hierofanie**, **profáză**, **sicofánt**, **teofanie**, **triptofán**, **uranofán**.

APOFÁTIC adj., adv. (teol., fil., cu referire la vorbirea despre divinitate) „care constă doar în negații, realizat prin negații – apophatique” 1947 (Filocalia, II, 159).

Fr. *apophatique*, gr. neol. *ἀποφατικός*, propriu-zis „negativ” < *ἀπόφασις* „negație” < *ἀποφάναι* „a nega” < *ἀπο-* + *φάναι* „a spune”.

Cf. **apo-**, **fátic**, **afazie**, **-fazie**.

APOFÍZĂ s.f. „parte proeminentă a unui os – apophyse” 1843 (scris *apofisă*, Kretzulescu, M. 18).

Fr. *apophyse*, lat. neol. *apophysis* < gr. *ἀπόφυσις* „lăstar; apofiză” < *ἀποφύειν*, *ἀποφύεσθαι* „a crește, a-i crește ramurile, a se ivi din ceva” < *ἀπο-* + *φύειν*, *φύεσθαι* „a crește, a rodi, a da naștere”.

Cf. **apo-**, **-fită/-fit**, **fito-**, **fízic**, **fizio-**, **diafiză**, **difizism**, **emfiteoză**, **epifiză**, **hipofiză**, **monofizism**, **neofít**, **parafiză**, **simfiză**.

APOFTÉGMĂ s.f. (livr.) „maximă, vorbă memorabilă rostită de o personalitate – apophtegme” 1705 (var. *apóftegma*, Cantemir, I. I. 392).

Fr. *apophtegme*. Var. *apóftegma* < gr. neol. *ἀπόφθεγμα* < *ἀποφθέγγεσθαι* „a declara răspicat, a enunța (o sentență), a cânta un imn” < *ἀπο-* + *φθέγγεσθαι* „a rosti, a vorbi, a exprima, a emite un sunet”.

Fam.: **apoftegmátic** adj. „cu caracter de apoftegmă” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *apophtegmatique*.

Cf. **apo-**, **diftóng**, **monoftóng**, **triftóng**.

APOGAMÍE s.f. „formare a embrionului vegetal fără fecundare – apogamie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *apogamie* < germ. *Apogamie*, termen creat de biologul german Heinrich Anton de Bary în 1878, pe baza gr. *ἀπο-* (cu sens privativ) și *-γαμία* < *-γαμος* < *γάμος* „căsătorie”.

Cf. **apo-**, **-gam**, **-gamie**, **agám**, **gamét**.

APOGÉU s.n. „punctul cel mai depărtat de Pământ la care se află un astru pe orbita sa; (fig., curent) punct culminant (în desfășurarea unui fenomen, a unei acțiuni) – apogée” 1834 (var. *apoghium*, Gheogr. 18^r).

Fr. *apogée* (< lat. savant *apogeum* < gr. *ἀπόγειον*, n. substantivizat al adj. *ἀπόγειος* „depărtat de Pământ; care vine din Pământ” < *ἀπο-* + *γή* „Pământ”), it. *apogeo*. Var. *apoghium* < lat. neol. *apogeum*.

Cf. **apo-**, **geo-**, **epigéu**, **geometrie**, **geografie**, **geologie**, **hipogéu**, **perigéu**.

APOGIATURĂ s.n. „ornament melodic constituit dintr-o notă scurtă care precedă o notă principală de altă înălțime – appogiature” 1848 (Negulici, V.).

It. *appoggiatura* < *appogiare* „a propti, a sprijini” < lat. **appodiāre* < *podium* „pedestal” < gr. *πόδιον* „picioruș; picior de vas” < *πούς*, *ποδός* „picior”.

Cf. **-pod²**, **anápoda**, **antípód**, **apód**.

APÓI [ar., ir.] adv. „după aceea – puis” c.1500 (Psalt. Hur. 94), var. *apái*, *ápoi*, *ápu²*.

Lat. *ad* „la” + *post* „în urmă, după, apoi”, cf. v.it., it.dial., v.sd. REW 195. Forma simplă *post* păstrată doar în *poimăine* (v. s.v. *măine*).

Fam.: ar. **ápoia** [mr. *póia*] adv. „apoi” 1901 (Mihăileanu, 35), var. *apoáia*; **apoiť** (acc. nec.) adv. (M. Apuseni) „mai apoi” 1888 (Frâncu – G. Candrea, M. 262), var. *apoiťi*, format probabil cu suf. dim. *-iťă* DA; ar. **deapóia** adv. „apoi” 1794 (Daniil Moscopoleanul, „Εισαγωγική διδασκαλία”, 116, apud Papahagi, Scr. 207); **inápoi¹** [ar., mr. *nápoi*; ir. *rapói*] adv. „în spate, în urmă, în sens invers” c.1500 (Psalt. Hur. 115), var. *(i)nápoi*, *napói* ← *in* + *apoi*; **inápoi¹** adv. „înapoi” c.1500 (Psalt. Hur. 203), var. *napóia¹* ← *inapoi¹*; **inápoi²** [ar. *nápuire*; mr. *nápoiri*] vb. „a da înapoi; a face să se întoarcă din drum; (refl.) a se întoarce de undeva” 1819 (Doc. ec. I, 197), var. *inapoi²*, *napoi²* ← *inapoi¹*; **inápoisurea** adv. (înv.) „înapoi” 1683 (Dosoștei, Par. 37^v) 1688 ← **inápois* ← *inapoi¹* (cu sufixul adverbial *-is*) HEM II, 1334; **napoíšilea** adv. (Ban.) „înapoi” 1914 (CDDE) ← **inápois* (cf. *inápoisurea*) ← *inapoi¹*.

Cf. **a¹**, **dúpă**, **post³**-, **posteriór**, **postúm**, **apostilă**.

APOLÍNIC adj. „caracterizat printr-o contemplare senină, detașată, printr-o orientare spre ordine, măsură și armonie – apollinien” 1922 (Conv. lit. LIV, 751).

Germ. *apollinisch* (< lat. *Apollo*, *Apollinis* „zeul Apollo” < gr. *Ἀπόλλων*), termen folosit de Nietzsche (în „Nașterea tragediei din spiritul muzicii”) în opoziție cu *dionysisch* „dionisiac”, cu referire la atitudinea existențială a vechilor greci, reflectată în artă.

APOLOGIE s.f. „scriere sau discurs de apărare a cuiva; elogiu, laudă (adesea exagerată) a cuiva sau a ceva – apologie” 1787 (var. *apologhie*, Gherasim, T. F. 160^v).

Fr. *apologie*, lat. neol. *apologia* < gr. *ἀπολογία* „scriere sau discurs de apărare a cuiva” (< *ἀπο-* indicând îndepărtarea + *-λογία* „vorbire” < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”). Var. *apologhie* < ngr. *απολογία*.

Fam.: **apológ** s.n. (rar) „povestire alegorică scurtă, care conține o învățătură morală” 1829 (CR, 210) < fr. *apologue*, lat. neol. *apologus* < gr. *ἀπολόγος* „povestire detaliată; fabulă”; **apologét** s.m. „persoană care apără prin scrierile sau discursurile sale o idee, o credință, o altă persoană etc., (spec., despre autorii creștini timpurii) apărător al religiei creștine împotriva celor ce o combăteau” 1852 (Stamati, V.) < germ. *Apologet*,

it. *apologeta*, substantiv refăcut din adj. *apologetico* (germ. *apologetisch*), împr. din lat. *apologeticus* (< gr. *ἀπολογητικός* „de apărare, apologetic” < *ἀπολογεῖσθαι* „a (se) apăra (prin vorbe), a pleda”), prin interpretarea elementului *-(e)t-* ca reprezentând sufixul grec de agent *-(η)τη-ς*; **apologétic** adj. „care constituie o apologie” (var. *apologhíticésc*, 1829, Poteca, F. 119; forma *apologétic*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 75¹) < fr. *apologétique*, lat. neol. *apologeticus*; var. *apologhíticésc* < ngr. *απολογητικός*, cu adaptarea sufixului; **apologéticǎ** s.f. „parte a teologiei care are ca scop apărarea religiei creștine” 1686 (var. *apologhíticǎ*, Dosoftei, V. S. iun. 137^v) < fr. *apologétique*, lat. neol. *apologetica*; var. *apologhíticǎ* < ngr. *απολογητικά* (n. pl. substantivizat al adj. *ἀπολογητικός* „apologetic, de apărare”); **apologétism** s.n. (rar) „caracter apologetic, (despre autori sau lucrări) tendință de a apăra cu orice preț o teză, o persoană” 1950 (Studii, I, 124) ← *apologet[ic]* ° sau *apologet* DEX; **apologist** s.m. „apologet” 1831 (var. *apologhíst*, Pleșoianu, Tel. I, 45; forma *apologíst*, 1832, I. Golescu, Cond. I, 75¹) < fr. *apologiste*; **apologizǎ** vb. (rar) „a face apologia a ceva, a lăuda excesiv” 1943 (forma *apologizǎre*, Frunzetti, P. I, 292) < fr. *apologiser* ° sau ← *apologie* DCR¹, DEX.

Cf. **apo-**, **-logie**, **-log**, **analóg**^{1,2}, **catalóg**, **dialóg**, **epilóg**, **léxic**, **lógos**, **logorée**, **monológ**, **omológ**, **orológ**, **prológ**, **dialéct**, **dialécticǎ**, **idioléct**.

APOPLEXIE s.f. (med.) „pierdere bruscă a cunoștinței și a posibilității de mișcare, cauzată, de obicei, de o hemoragie cerebrală – apoplexie” 1700–1712 (forma *apoplexia*, N. Costin, L.² 57), var. (înv.) *apoplíxie*.

Lat. neol. *apoplexia* (< gr. *ἀποπληξία* < *ἀπόπληκτος* „lovit de apoplexie, paralizat” < *ἀποπλήσσειν* „a fi lovit de apoplexie, a-și pierde cunoștința” < *ἀπο-* + *πλήσσειν* „a lovi”), pol. *apopleksija*, fr. *apoplexie*. Var. *apoplíxie* < ngr. *ἀποπληξία*.

Fam.: **antiapopléctic** adj., s.n. „(medicament) care se folosește împotriva apoplexiei” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 59) < fr. *antiapoplectique*; **apopléctic**, **-ǎ** adj., s.m., s.f. „de apoplexie; (om) predispus la apoplexie” 1822 (Bobb, DRLU I) < lat. neol. *apoplecticus*, fr. *apoplectique*.

Cf. **apo-**, **cataplexie**, **plágǎ**, **pléctru**, **-plegie**.

APORIE s.f. „dificultate de ordin rațional greu sau imposibil de rezolvat – aporie” 1705 (Cantemir, I. I. 419).

Gr. neol. *ἀπορία* „dificultate de a străbate, lipsă de resurse, situație dificilă, problemă, aporie” (< *ἀπορος* „de netrecut, insurmontabil; dificil; aflat în dificultate” < *ἀ-* privativ + *πόρος* „trecere, pasaj, mijloc de a obține ceva, resursă”, derivat din radicalul lui *πείρειν* „a trece prin, a străpunge, a traversa”), fr. *aporie*.

Fam.: **aporétic** adj. „de aporie, cu caracter de aporie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aporétique*.

Cf. **por**, **diapír**.

APÓRT¹ s.n. „contribuție adusă de cineva într-o acțiune comună – apport” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *apport* < *apporter* „a aduce” < lat. *apportāre* < *ad-* + *portāre* „a purta, a transporta, a aduce”.

Fam.: **apórt**² interj. cu care se îndeamnă un câine să aducă vânatul împușcat sau un obiect aruncat 1842 (Donici, Fab. II 30) < fr. *apporte!*, imperativul verbului *apporter*;

aportá vb. (despre câinii de vânătoare) „a aduce vânatul împușcat sau un obiect aruncat” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *apporter*; **aportát** s.n. (abstr.) 1908 (DA) ← *aporta*.

Cf. **purtá**, **colpurtá**, **comportá**, **deportá**, **exportá**, **importá**, **port²**, **portofél**, **portmonéu**, **portofóliu**, **raportá**, **reportá**, **suportá**, **teleportá**, **transportá**, **port¹**, **poártă**, **oportún**.

APOSCORACHINȚĂ s.f. (înv.) „îndepărtare, respingere – écartement, rejet” 1673 (Dosoftei, Ps. 179).

Creație a lui Dosoftei, pe baza ngr. *αποσκορακίζω* „a îndepărta, a respinge” (< v.gr. *αποσκορακίζειν* „a trimite la naiba, a alunga cu mânie sau dispreț”, format cu preverbul *απο-*, indicând îndepărtarea, de la expresia *εἰς κόρακας* „la corbi”, imprecizie, cu referire la un cadavru lăsat pradă corbilor), al cărui abstract *αποσκορακισμός* a fost transpus în română prin încadrare în clasa derivatelor în *-ință*, din necesități prozodice.

APOSTÁT adj., s.m. „(persoană) care a renunțat public la o credință; (p. ext., înv.) răzvrătit, rebel – apostat” 1682 (Dosoftei, V. S. oct. 93), var. (înv.) *apóstata*.

Ngr. *αποστάτης* (< v.gr. *ἀποστάτης* < *ἀφίστασθαι*, aor. *ἀπέστην* „a se îndepărta de...” < *ἀπο-* + *ἵστασθαι*, aor. *ἔστην* „a se plasa, a sta”), fr. *apostat*. Var. *apostata* < lat. neol. *apostata*.

Fam.: **apostazie** s.f. „renunțare publică la o anumită credință religioasă; (p. ext.) renegare a unei doctrine sau concepții” 1693–1714 (var. *apostasie*, R. Greceanu, Î. 179) < ngr. *αποστασία*, fr. *apostasie*.

Cf. **apo-**, **-stat⁴**, **státic**, **stáză**, **anastasimatár**, **anastátic**, **apóstimă**, **astatíniu**, **catástasis**, **citostátic**, **diastáză**, **diastémă¹**, **epistát**, **extáz**, **iconostás**, **ipostáză**, **metastáză**, **parastás**.

A POSTERIÓRI loc. adj., loc. adv. (fil.) „dobândit în urma experienței – à posteriori” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Lat. neol. *a posteriori*, propriu-zis „din ceea ce este posterior” (opus lui *a priori*), termen scolastic popularizat prin filozofia lui Kant, intrat prin texte scrise în germ. și fr.

Fam.: **aposteriorism** s.n. „concepție filozofică potrivit căreia toate cunoștințele se dobândesc ca urmare a experienței, neexistând cunoștințe a priori” 1945 (D. filos.) < germ. *Aposteriorismus*, fr. *aposteriorisme*.

Cf. **posteriór**, **apói**, **dúpă**, **apostilă**, **post³**, **postúm**.

APOSTILĂ s.f. „rezoluție scrisă pe o petiție, pe un raport sau pe un alt act oficial; (p. ext.) semnătura pusă pe un asemenea act – apostille” 1848 (var. *apostil* s.n. Doc. farm. 138), var. (înv.) *apostilie*.

Fr. *apostille* < *apostiller* „a adnota; a scrie o recomandare pe o petiție” < v.fr. *postille* „notă marginală, glosă, explicație” < lat. med. *postilla* < *post illa uerba (Sacrae Scripturae)* „după acele cuvinte (ale Sfintei Scripturi)” FEW.

Fam.: **apostilá** vb. (rar) „a însemna cu o apostilă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 64) < fr. *apostiller*.

APÓSTIMĂ s.f. (înv.) „abces – apostème” 1836 (Veisa, I, 57; var. *apostémă*, ibid. 167).

Ngr. *ἀπόστημα* < v.gr. *ἀπόστημα* „distanță; abces” < *ἀφίστασθαι*, aor. *ἀπέστην* „a se îndepărta de...”, (med.) a se separa, a se dezagrega, a se exfolia, a se separa prin formarea unui abces” < *ἀπο-* + *ἵστασθαι*, aor. *ἔστην* „a se plasa, a sta”. Var. *apostemă* < fr. *apostème*.

Cf. **apo-**, **apostát**, **-stat**⁴, **státic**, **stáză**, **anastasimatár**, **anastátic**, **astatíniu**, **catástasis**, **citostátic**, **diastáză**, **diastémă**¹, **epistát**, **extáz**, **iconostás**, **ipostáză**, **metastáză**, **parastás**.

APÓSTOL s.m. „nume dat celor doisprezece discipoli ai lui Hristos, trimiși de El în lume pentru a propovădui Evanghelia; (fig.) adept și propagator înflăcărat al unei idei, al unei doctrine etc. – apôtre” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 59^v), var. *apóstul*.

Slavon *apostolŭ*, ngr. *ἀπόστολος* < v.gr. *ἀπόστολος*, inițial „trimis, sol” < *ἀποστέλλειν* „a trimite” < *ἀπο-* + *στέλλειν* „a pregăti, a echipa, a trimite”.

Fam.: **apostolát** s.n. „misiune de apostol, activitatea de propovăduire a Evangheliei, (p. ext.) activitatea de propagare a unei doctrine, a unor idei” 1852 (Stamati, V. 63) < fr. *apostolat*, lat. neol. *apostolatus*; **apóstolă** s.f. „propovăduitoare a Evangheliei sau (p. ext.) a unei idei, doctrine” 1682 (Dosoftei, V. S. nov. 124^f); **apostolésc** adj. „care provine de la apostoli, în acord cu învățătura apostolilor; de apostol” 1559–1560 (Cod. Bratul, 2); **apostoléște** adv. „în felul apostolilor; (fam., în expr. *a merge/a o lua* ~) a merge pe jos (ca apostolii)” 1590–1602 („Apocalipsul Maicii Domnului”, în Codex Sturdz. 255) ← *apostolesc* sau ← *apostol*; **apostolí** vb. (rar) „a face apostolat, a propaga o idee, o doctrină” 1921 (CL LIII, 76); **apostólic** adj. „de apostol; care se trage de la apostoli; papal” c.1832 (I. Golescu, Cond., apud TDRG³) < fr. *apostolique*, lat. neol. *apostolicus*; **apostolicésc** adj. (înv.) „în acord cu învățătura apostolilor; de apostol” 1688 (Biblia, Prefață, XXIX) < ngr. *αποστολικός*, cu adaptarea sufixului; **apostolicéște** adv. 1825 (LB) ← *apostolic* sau ← *apostolicesc*; **apostolicitate** s.f. „character apostolic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 64) < fr. *apostoliceité*; **apostolie** s.f. „apostolat” c.1643 (Varlaam, Caz. 307^v); **apostolizá** vb. (rar) „a face apostolat, a propaga o idee, o doctrină” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 64) < fr. *apostoliser*.

Cf. **acrostól**, **anastáltic**, **diástolă**, **epístolă**, **peristólă**, **sístolă**, **stol**¹, **stólă**.

APOSTRÓF¹ s.n. „semn ortografic în formă de virgulă, care marchează absența în rostire a unor sunete – apostrophe” 1757 (var. *apóstrof*¹, Eustatievici, Gr. rum. 18, 23), var. *apóstrofă*², *apostrofă*².

Ngr. *ἀπόστροφος* s.f. (< v.gr. *ἀπόστροφος* „întors înapoi, întors de la...” folosit ca s.f., pentru semnul ortografic, prin elipsă din expresia *ἀπόστροφος προσφῶδια* „accent întors, curbat” (TLF) < *ἀποστρέφειν* „a întoarce de la..., înapoi” < *ἀπο-* + *στρέφειν* „a răsuci, a întoarce”), lat. neol. *apostrophus*, fr. *apostrophe* s.f.

Fam.: **apostrofí** vb. (înv.) „a elida” 1779 (Micu, C. R. apendice) < germ. *apostrophieren*.

Cf. **apo-**, **anastrófă**, **apostrofă**¹, **catastrófă**, **diastrofism**, **epistrofă**, **extrofie**, **iconostróf**, **streptocóc**, **streptomicină**, **strófă**.

APOSTRÓFĂ¹ s.f. „figură retorică prin care oratorul adresează o muștrare pe un ton violent – apostrophe” 1705 (var. *apostrofă*² s.n., Cantemir, I. I. 484).

Gr. neol. *ἀποστροφή* „întoarcere de la...”, de unde „interpelare, adresare către o persoană anume, abătând destinația discursului de la celelalte persoane” (< *ἀποστρέφειν* „a întoarce de la..., înapoi” < *ἀπο-* + *στρέφειν* „a răsuci, a întoarce”), lat. neol. *apostrofa*, fr. *apostrophe*.

Fam.: **apostrofá** vb. „a adresa cuiva o apostrofă, a muștra” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 64) < fr. *apostropher*.

Cf. **apo-**, **anastrofă**, **apostróf¹**, **catastrofă**, **diastrofism**, **epistrofă**, **extrofie**, **iconostróf**, **streptocóc**, **streptomicină**, **strófă**.

APOTÉCĂ s.f. (Trans., Buc.) „farmacie – pharmacie” 1691–1697 (var. *pătícă*, T. Corbea, D. 447), var. (Buc.) *aftică*, (Trans.) *apotică*, (Mold., Buc.) *apitică*, (Trans.) *potică²*.

Germ *Apotheke*, lat. neol. *apotheca*, inițial „depozit”, de unde „depozit sau magazin de mirodenii, parfumuri, medicamente”, specializat ulterior pentru „farmacie” < gr. *ἀποθήκη* „depozit, magazie” < *ἀποτιθέναι* „a pune deoparte, a depozita” < *ἀπο-* + *τιθέναι* „a pune”. Var. *apitică* < ucr. *aptika*. Var. *potică²* < magh. *patika*.

Fam.: **apotecár** s.m. (Buc., Trans.) „farmacist” 1648 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf, 220^v), var. (Trans.) *apoticár*, *pătícár*, *poticár* < lat. neol. *apothecarius*, eventual și rus. *ap(o)tekar’*, ulterior și ← *apotecă*, după germ. *Apotheker*; var. *păticar* ← *pătícă*; var. *poticar* ← *potică²*; **apotecărie** s.f. (în v., Trans.) „farmacie” c.1700 (var. *petecărie*, Iorga, S. N. 107), var. *apoticărie* ← *apotecar*; **poticarașiță** s.f. (Trans.) „farmacistă” 1961 (Teaha, C. N. 256) ← *poticarăș*; **poticărăș** s.m. (Trans.) „farmacist” 1796 (var. *poticărăș*, Micu, T. M. II, 210), var. *apoticărăș*, *paticărîș*, *păticărăș*, *poticároș*, *potricărăș* < magh. *patikárius* (< lat. *apothecarius*); **poticás** s.m. (Trans.) „farmacist” 1930–1937 (ALR II/I h. 112/95) ← *potică* sau < magh. *patikás*; **poticărîță** s.f. (Trans., Ban.) „farmacistă” 1960 (Mat. dialect. I, 188), var. *păticărîță* ← *poticar*, *păticar*.

Cf. **apo-**, **teacă**, **-tecă**, **anatémă**, **apotémă**, **chichîță**, **diatéză**, **epitét**, **ipotéză**, **metatéză**, **protéză**, **sintéză**, **témă**, **téză**.

APOTÉMĂ s.f. „segment de dreaptă care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul unei laturi; segment de dreaptă care unește vârful unei piramide regulate cu mijlocul unei laturi a bazei – apothème” 1814–1818 (var. *apótemă*, Asachi, G. 34¹, 84¹).

Fr. *apothème*, lat. neol. *apothema*, format pe baza gr. *ἀποτιθέναι* „a pune deoparte, a pune jos” (< *ἀπο-* + *τιθέναι* „a pune”), cu referire la o linie trasă în jos, pornind dintr-un punct, probabil pe modelul lui *ὑπόθεμα* „bază”, cf. Nocentini, VLI.

Cf. **apo-**, **anatémă**, **chichîță**, **diatéză**, **epitét**, **ipotéză**, **metatéză**, **protéză**, **sintéză**, **teacă**, **-tecă**, **témă**, **téză**.

APOTEÓZĂ s.f. „(ist.) divinizare a unei persoane; (p. ext.) preamărire, gloriificare – apothéose” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 75¹), var. (în v.) *apoteós* s.n., *apoteósis* s.n.

Fr. *apothéose*, lat. neol. *apotheosis* < gr. *ἀποθέωσις* < *ἀποθεοῦν* „a pune în rândul zeilor” < *ἀπο-* + *θεός* „zeu”.

Fam.: **apoteótic** adj. „cu caracter de apoteoză” 1887 (Rom. lib., nr. 3015, 2) < fr. *apothéotique*; **apoteoză** vb. „a diviniza o persoană” 1848 (Negulici, V.) < fr. *apothéoser*.

Cf. **apo-**, **teism**, **teo-**, **atéu**, **teobromină**, **teocrație**, **teodicée**, **teofanie**, **teogonie**, **teologie**, **teomahie**, **teomanție**, **teozofie**.

APOTROPÁIC adj. (livr.) „care (se crede că) înlătură răul, influențele malefice, prin mijloace magice – apotropaique” 1902 (var. *apotropéic*, Tocilescu, Mon. I, 474).

Fr. *apotropaique*, format pe baza gr. *ἀποτρόπαιος* < *ἀποτροπή* „îndepărtare, deviere” < *ἀποτρέπειν* „a întoarce de la...”, a deturna, a îndepărta” < *ἀπο-* + *τρέπειν* „a întoarce, a îndrepta spre”.

Cf. **trop¹**, **trop³**-, **alotropie**, **anemotróp**, **entropie**, **epitróp**, **trópic**, **troposfără**.

APOZITIE s.f. „atribut care se atașează unui grup nominal referențial și are aceeași referință cu acesta – apposition” 1799 (Iorgovici, Obs. 205, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1833, Săulescu, Gram. rom. II, 40, 138), var. (înv.) *apozitiune*.

Lat. neol. *appositio*, *-onem* (propriu-zis „adaos; aplicare, punere” < *apponere*, supin *appositum* „a pune la, lângă...; a adăuga” < *ad-* + *ponere* „a pune”), fr. *apposition*.

Fam.: **apozitiv** adj. „cu valoare de apozitie” 1895 (var. *apositiv*, Tiktin, Gr. II 60, 63, 65) < fr. *appositif*; **apozitional** adj. „cu valoare de apozitie” 1910 (DA, vol. II, 413) < fr. *appositionnel*.

Cf. **pune**, **adăpóst**, **apúne**, **compóst**¹, **compostá**¹, **compót**, **compound**, **compúne**, **deponént**¹, **depóu**, **depózit**, **despúne**, **depúne**^{1,2}, **dispúne**, **expúne**, **impostór**, **impúne**, **post**¹, **postúrá**, **poză**, **pozitiv**, **pozitie**, **prepozitie**, **presupúne**, **răpúne**, **spúne**, **supúne**, **transpúne**.

APPASSIONÁTO adv. (muz.) „cu pasiune, plin de însufletire – appassionato” 1920 (R. Rosetti, S. 245).

It. *appassionato*, part. perf. al lui *appassionare* „a trezi însufletire, pasiune” < *passione* „pasiune” < lat. *passiō*, *-ōnem* < *pati* „a suporta, a suferi”.

Cf. **păți**, **compatibil**, **pasibil**, **pasiune**.

APRECIÁ vb. „a emite o opinie asupra unei mărimi (în general exprimată în termeni numerici), a evalua; a atribui valoare unui lucru sau unei persoane, a avea o părere bună despre cineva sau ceva; a fi de părere, a considera; (refl., despre valute, acțiuni etc.) a dobândi o valoare mai mare – apprécier” 1846 (var. *aprejiá*, Laurian, F. 4), var. (înv.) *aprețui* 1848 (Negulici, V.).

Fr. *apprécier*, împr. din lat. *appretiare* „a determina, a evalua” < *pretium* „preț”. Var. *aprejiá*, după etimonul lat. al formei franceze. Var. *aprețui*, prin romanizare, după *prețui*. Sensul „a dobândi o valoare mai mare”, prin asociere antonimică cu *deprecia* (DCR³).

Fam.: **apreciabil** adj. „mare, considerabil; care merită apreciat, admirat” 1848 (var. *aprejiabil*, Negulici, V.) < fr. *appréciable* „care poate fi perceput; care poate fi evaluat; care are o anumită importanță, nu poate fi neglijat, considerabil; care merită apreciat, admirat”; **apreciativ** adj. „care exprimă o estimare sau o aprobare” 1848 (var. *aprejiativ*, Negulici, V.) < fr. *appréciatif*; **apreciator**, **-toáre** adj., s.m., s.f. (rar) „(persoană) care apreciază” 1848 (var. *aprejiator*, Negulici, V.), var. (înv.) *aprețuitór* ← *aprecia* sau < fr. *appréciateur*; **apreciație** s.f. (abstr., înv.) 1846 (var. *aprejiáciune*, Laurian, F. 4), var. (înv.) *apreciațiune*, *aprejiáție* < fr. *appréciation*; **autoapreciá** vb. „a se aprecia pe sine” 1919 (forma *autoapreciere*, Parhon, O. II, 421) ← *auto*¹- + *aprecia*; **inapreciabil** adj. „care nu poate fi evaluat, măsurat, datorită micimii; care nu poate fi îndeajuns de prețuit, foarte valoros, inestimabil” 1846 (var. *inaprejiabil*, Laurian, F. 188) < fr. *inappréciable*; **neapreciabil** adj. (rar) „inapreciabil” 1856 (Teulescu, Ces. 243) ← *ne-* + *apreciabil*, după fr. *inappréciable*; **subapreciá** vb. „a atribui o valoare mai mică decât cea reală” 1946 (RFR, nr. 10, 214) ← *sub*²- + *aprecia*, posibil după *sous-apprécier*; **supraapreciá** vb. „a atribui o valoare mai mare decât cea reală” 1942 (Agârbiceanu, O. XI, 325) ← *supra*²- + *aprecia*, posibil după *sur-apprécier*.

Cf. **deprecia**, **dispreț**, **preț**.

APREHENSIUNE s.f. „frică nedeslușită – appréhension” 1880 (Eminescu, O. XI, 72).

Fr. *appréhension*, inițial „înțelegere, cuprindere cu mintea, idee despre ceva”, specializat începând cu sec. al XVI-lea cu sensul „anticipare însoțită de teamă”, împr. din

lat. *apprehensio*, -*onem* „apucare; înțelegere, concepere” < *apprehendere* „a prinde, a apuca, a cuprinde; a cuprinde cu mintea, a cunoaște” < *ad-* + *prehendere* „a prinde”.

Fam.: **aprehensiv** adj. „care resimte aprehensiune” 1942 (Vulcănescu, D. R. I, 129) < fr. *appréhensif*.

Cf. **aprinde, prinde, ampriză, antrepriză, comprehensiune, cuprinde, deprinde, impresăr, întreprinde, prinde, priză, surprinde.**

APRETĂ vb. „a aplica un apret, a scrobi – aprêter” 1852 (Stamati, V. 63).

Fr. *apprêter* „a pregăti; a apreta” < lat. **appaestāre* < *praestō* „la îndemână, pregătit” (probabil < *prae-* „în față” + un radical verbal, cel din *stare* „a sta” sau cel din *sinere, situs* „a plasa, a lăsa”, cf. DELL).

Fam.: **apret** s.n. „substanță cu care se tratează țesăturile sau fibrele textile pentru a le da asprime, rigiditate, luciu, pentru a le face impermeabile, neșifonabile” 1949 (Nom. Min. II, 19) < fr. *apret*; **apretoare** s.f. 1955 (DLRLC) ← *apretor* sau ← *apreta*; **apretor** s.m. „persoană care apretează” 1933 (Nom. Prof. 35) < fr. *apprêteur* sau ← *apreta*; **apretură** s.f. „apretare; instalație pentru apretare” 1852 (Stamati, V. 63) < fr. *apprêtare*, germ. *Appretur*; **dezapretă** vb. „a îndepărta apretul” 1948 (Ionescu-Muscel, Țes. 56).

Cf. **prestă.**

APRIÁT adj., adv. (înv., Trans., Buc., rar Munt.) „fățiș, manifest; clar, limpede – clair, déclaré, manifeste; clairement” 1675 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf, ed. Năsturel, 131).

Et. nes., posibil participiul unui verb **ap(e)ria* < lat. **aperiāre* = *aperire* „a deschide” (păstrat în ar. *apirire*) P. Boerescu, LR LXVI, 2017, 304; pentru schimbarea neobișnuită de conjugare, cf. *muia* < **moliāre* = *mollire* // Lat. *ad* + *prīuātīm* „în taină; în special, anume” > **apriate* Densusianu, LR XVII, 167 (improbabil din motive semantice); cf. dalm. *apiart* „deschis” Pascu, Elementele; lat. *apertātus*, part. vb. *apertāre* = *aperire* „a deschide” CDED I, 13; deformat din lat. *apertus* „deschis” LM; v.sl. *prijatū* „gratus” (cf. scr. *prijatan* „agreed, plăcut”) cu *a-*, ca în *anevoie, alene* etc. HEM II, 1354; et. nec., probabil creație a școlii latiniste DA (care nu cunoaște atestarea din Năsturel, Varlaam – Ioasaf); it. *aprire* „a deschide”, cu sufixul de participiu *-at* („deschis” > „pe față, lămurit”), prin analogie cu *adevărat, curat* I. Jordan, Arhiva, 30, 1923, 221, SDLR; et. nec., amintește de it. *pria* „întâi, înainte”, lat. *prius* „mai înainte, anterior, altădată”, dar derivarea nu este clară CDER 346.

Cf. ar. **apirire.**

ĂPRIG adj. „înlăcărat, impetuos, înverșunat; crunt, aspru, nemilos; (fig., despre conformații geografice) sălbatic, greu de urcat – impétueux, fougueux, indomptable; dur, implacable, impitoyable; avide; âpre, escarpé” 1678–1689 (Danovici, Cronograf I, 192), var. (înv.) *ăpreg*, var. *ăpric*.

Et. nes., probabil lat. *apricus* „expus la soare” (moștenit și în v.sd., v.it. dial., v.sp., cf. REW 561), de unde „înfierbântat, aprins” LB, CDED I, 13, LM, HEM II, 1355, SDLR, CDER 347, ceea ce presupune însă o schimbare de accent insuficient explicată (P. Boerescu, LR 4/2009, 468 propune influența lui *Africanus* „vânt din Africa” și *asper* „aspru”) // Lat. **apricus* „sălbatic” (< *aper* „mistreț”) sau *Africanus (uentus)* „vânt din Africa, din sud-vest (care suflă cu putere)” TDRG; el. de substrat, de la o temă **apr-* formată pe radicalul i.-e. **op-* „a lucra, a înfăptui; produs al muncii, bogăție”, cf. ved. *āprá-* „activ, harnic, zelos”, v.isl. *ōfr* „violent, zelos”, *afl* „putere, ajutor” și numele de trib dacic *Appuli* Russu,

Etnogeneza, 251; probabil lat. **arpege(m)* (< *harpax*, -*agem* „hrăpăreț, lacom” < gr. ἄρπαξ) DA (care propune pentru *aprig* un sens primar „lacom, avid”; dar exemplele oferite au întotdeauna o complinire cu *la*, de ex. *aprig la câștig, la plăcere, la prăzi*, și se pot subsuma sensului „înflăcărat, înverșunat”, cf. G. Giuglea, DR 10, 1941–1943, 407–408, CDER 347); lat. **aprigus*/**apridus* „crud, necopt” (< gr. ἄπληρος „necopt”) G. Giuglea, DR 10, 1941–1943, 407–408; lat. **apprex*, -*icem* „doritor de a avea ceva” (< *apprecārī* „a ruga”) Subak, „Archeografo triestino”, 30, II, 2, p. 14.

Fam.: **aprigi** vb. refl. (înv.) „a deveni aprig” 1679 (Dosoitei, L. 192); **aprigime** s.f. (înv.) „vehementă” 1870 (CDED I, 13); **aprijune** s.f. (înv.) „vehementă” 1855 (var. *aprigiune*, A. Cantacuzino, S. T. 83).

APRILIE s.m. „a patra lună a anului – april” 1593 (prescurtarea *ap*, Doc. Î. 183), var. *april*.

Slavon *Aprilj, Aprilj* (< m.gr. Ἀπρίλιος < lat. *Aprīlis*) HEM II, 1357 (posibil), TDRG, DA (posibil), CADE (posibil), CDER 348, DEX // posibil și m.gr. Ἀπρίλιος HEM II, 1357, TDRG, DA, CADE; ngr. Ἀπρίλιος SDLR; lat. *Aprīlis* CDED I, 13.

Dublet etim.: **priér**.

APRİNDE [ar. *aprinđiri, aprindeäre*; mr. *prinđiri*] vb. „a da foc, a face să ardă; a face să lumineze (un aparat); (refl.) a lua foc, a începe să ardă; (fig., refl.) a se inflăcăra, a se înfuria; (refl., despre cereale, fân, alimente) a începe să fermenteze – allumer, mettre le feu; (réfl.) prendre feu; (réfl.) s'échauffer, se mettre en colère; (réfl., en parlant de céréales, foin, aliments) s'échauffer, fermenter” c.1500 (Psalt. Hur. 88).

Lat. *apre(he)ndere* „a prinde, a apuca, a cuprinde” (< *ad-* + *pre(he)ndere* „a prinde, a apuca”), cf. it. dial. de nord *aprender* „a aprinde”, în alte limbi (it., fr., occ., cat., sp., ptg.) moștenit cu sensul „a cuprinde cu mintea, a învăța, a afla” REW 554, cu evoluția semantică pornind de la expresii de tipul „focul cuprinde ceva” sau „ceva prinde/ia foc”, atestate în lat. pentru compusul *comprehendere* (chiar cu elipsa termenului „foc, flacăra”), iar pentru *apprehendere*, la Grégoire de Tours (în ex. *flante uento adprehendit domus incendio*, Densusianu, HLR I, 186); cf. și expresiile fr. *prendre feu*, it. *prender fuoco, il fuoco è appreso* „focul a prins, s-a aprins” și v.fr. *emprendre*, dalm. *inprandro* „a aprinde” DA.

Fam.: **aprinjór** s.n. (Trans., Ban.) „chibrit” 1865 (pl. *aprinjoäre*, Codru-Drăgușanu, P. T. 148), var. *aprinjoără* s.f. ← *aprinde*, probabil după germ. *Zündhölzchen* „bețișor de aprins” sau magh. *gyúfa* DA; **aprińs** s.n. (abstr.) c.1650 (Anon. Car. 73); **aprińsătúră** s.f. (înv., rar, abstr.) c.1650 (Anon. Car. 73) ← tema de part. *aprińs*; **aprińsoäre** s.f. (Buc.), în expr. *pe la aprińsori* „pe la aprinsul lumânărilor, spre seară” 1905 (Grigorovitz, C. G., apud CADE); **aprińsúră** s.f. (înv., Trans., Mold.) „inflamație; incendiere” 1703–1709 (N. Costin, C. 526); **aprińzăciós** adj. (rar) „ușor inflamabil” 1760–1770 (Meșt. doft. 509); **aprińzătór, -toäre** s.m., s.n., adj. „(persoană, obiect) care aprinde, (înv., s.f.) chibrit; (înv.) care se aprinde ușor; (înv., despre alimente) excitant, tonic” 1651 (Psalt. Alba Iulia 307); **aprińzătúră** s.f. (rar, abstr.) 1870 (CDED I, 218); **aprińzeălă** s.f. (înv.) „febră” 1829 (Episcopescu, O. S. 195); **autoaprińdere** s.f. „aprińdere de la sine a combustibililor, în anumite condiții de presiune și temperatură” 1949 (LTR¹ I, 163) ← *auto*¹- + *aprińdere*, după fr. *auto-allumage*; **electroaprińdere** s.f. „aprińdere prin scânteie electrică a combustibilului din amestecul carburant în cilindrul unui motor cu ardere internă” 1951 (LTR¹ III, 1069) ← *electro-* + *aprińdere*; **preaprińdere** s.f. „aprińdere prematură a

combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă” 1957 (LTR² I, 540) ← *pre*¹- + *aprinde*, posibil după fr. *préallumage*; **reaprinde** vb. „a (se) aprinde din nou” 1858 (Baronzi, C. VII, 232) ← *re*²- + *aprinde*, după fr. *rallumer*; **termoaprinde** s.f. „aprinde a combustibilului provocată de o zonă caldă a cilindrului motor cu cap de aprindere” 1955 (LTR¹ VI, 218) ← *thermo*- + *aprinde*, posibil după fr. *thermo-allumage*.

Cf. **prinde**, **aprehensiune**, **ampriză**, **antrepriză**, **comprehensiune**, **cuprinde**, **deprinde**, **impresár**, **întreprinde**, **priză**, **surprinde**.

A PRIÓRI loc. adj., loc. adv. (fil., despre cunoștințe, cunoaștere) „anterior experienței, independent de experiență – a priori” 1829 (Poteca, F. 68).

Lat. neol. *a priori*, propriu-zis „din ceea ce precedă, de dinainte” (opus lui *a posteriori*), termen scolastic popularizat prin filozofia lui Kant, intrat prin texte scrise în germ. și fr.

Fam.: **aprioric** adj. (despre cunoștințe, cunoaștere) „anterior experienței, independent de experiență” 1867 (Măiorescu, O. I, 36) < germ. *apriorisch*; **apriorism** s.n. „concepție filozofică potrivit căreia ar exista cunoștințe apriorice” 1890 (Dobrogeanu-Gherea, O. C. VI, 270) < fr. *apriorisme*, germ. *Apriorismus*; **apriorist**, **-ă** adj., s.m., s.f. „adept al apriorismului” 1890 (Dobrogeanu-Gherea, O. C. VI, 256) < fr. *aprioriste* sau ← *apriorism*, cu substit. sufixului; **aprioristic** adj. „care ține de apriorism” 1886 (S. D. lit. I, 395) < germ. *aprioristisch*; **aprioritate** s.f. „caracter aprioric” 1867 (Conv. lit., an 1, nr. 5, 70) < fr. *apriorité*, germ. *Apriorität*.

Cf. **príor**¹, **prioritate**, **prim**¹, **primár**¹, **prímă**¹.

APRISTUÍ vb. (Trans.) „a procura, a câștiga – procurer, fournir” 1559–1560 (Cod. Bratul, 58).

Disimilat din **apistrui* < v.sl. *pristroiti* „a pregăti, a procura” < *stroiti* „a pregăti, a aranja, a administra”.

Cf. **perestróika**, **stroii**.

APROÁPE [ar.; mr. *proápi*, *própi*; ir. (*a*)*própe*] adv. „la mică distanță, în preajmă; cam, aproximativ – près, proche; à peu près, presque” c.1500 (Psalt. Hur. 115).

Lat. *ad prope* (< *ad* „la” + *prope* „aproape”), cf. it. dial., sd., v.fr., occ., cat. REW 197.

Fam.: **aproápele** s.m. art. „orice om, considerat în raport cu altul, semen” c.1500 (Psalt. Hur. 96), calc după slavon *blížini* (< *blizī* „aproape”); ar. **aproápea** adv. „aproape” 1905 (Papahagi, B. 455); **apropiá**¹ [ar. *apruk'áre*; mr. *pruk'ári*] vb. „a aduce (mai) aproape, (refl.) a veni aproape, a ajunge (mai) aproape; (refl.) a se asemăna” c.1500 (Psalt. Hur. 107) < lat. *appropiāre*, cf. sd., fr., v.occ, cat. REW 557; **apropiás** s.m., adj. (rar) „vecin; aflat aproape” 1870 (CDED I, 14) ← *apropia*¹; **apropiát**¹ s.n. (abstr.) c.1650 (Anon. Car. 73) ← *apropia*¹; **apropiát**² adj. „aflat aproape; (despre persoane) aflat într-o legătură strânsă (de prietenie) cu alta; (înv.) afabil, prietenos” 1570 (Coresi, Ps.¹ 69^v) ← *apropia*¹; **apropiélnic** adj. (rar, înv.) „accesibil, afabil, de care te poți apropia” 1840 (I. Golescu, B. 117) ← *apropia*¹; **apropietór** adj., s.m. (înv.) „(persoană) care se apropie; aproximativ” 1570 (Coresi, Ps.¹ 101^v) ← *apropia*¹; cu sensul „aproximativ” (înc. sec. XIX), calc după fr. *approximatif*; **apropietúră** s.f. (rar, înv.) „locul unde se apropie, se întâlnesc sau se îmbină două lucruri” 1900 (Caragiale, O. I, 238) ← *apropia*¹; **apropișór** adv. (rar, dim.) 1892 (Marian, Na. 436); **deaproápele** s.m. art. (înv.) „aproapele, vecin” 1643

(Varlaam, Caz. 5^v) ← *de aproape*, calc după slavon *blizīnī* (< *blizī* „aproape”); **neapropiat** adj. „care nu se află aproape; (înv.) inaccesibil, inabordabil” prima jum. a sec. XVII (Neagoe, Înv. 213^r) ← *apropiat*²; **reapropiă** vb. „a (se) apropia din nou; (înv.) a apropia” 1848 (CR, 32) ← *re-* + *apropia*¹; cu sensul „apropia”, întâlnit în sec. XIX, românizare a fr. *rapprocher*.

Cf. **a**¹, **proxim**, **aproximă**.

APROBĂ vb. „a accepta, a fi de acord – approuver” 1718–1739 (var. *aprobăluī*, doc. apud Ș. Papacostea, Olt. 300; forma *aprobă*, 1794, Calend. Viena, apud Chivu, VTR, 289).

It. *approbare*, lat. neol. *approbare* (< *ad-* + *probare* „a încerca dacă e bun, a verifica; a recunoaște ca bun, a aproba” < *probus* „bun, de bună calitate”). Var. *aprobăluī* < magh. *aprobál*.

Fam.: **aprobát** s.n. (abstr.) 1908 (DA); **aprobativ** adj. „care conține sau exprimă o aprobare” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 69) < fr. *approbatif*; **aprobator** adj. „care aprobă” 1691–1697 (T. Corbea, D. 59), var. (înv.) *aprobător* < lat. neol. *approbator*, fr. *approbateur*; **aprobăție** s.f. (înv.) „aprobare” 1718–1739 (doc. apud Ș. Papacostea, Olt. 300), var. *aprobățiune* < lat. neol. *approbatio*, *-onem*, germ. *Approbation*, fr. *approbation*; **dezaprobă** vb. „a considera rău, criticabil, inacceptabil” c.1832 (I. Golescu, Cond. V, 277^r) ← *dez-* + *apropa*, după fr. *désapprouver*; **dezaprobativ** adj., adv. (rar) „care exprimă dezaprobare” 1877 (Kogălniceanu, O. V/V, 262) ← *dezapropa*; **dezaprobator** adj., adv. „care dezaprobă, care exprimă dezaprobare” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D. 181), var. (înv.) *dezaprobător* ← *dezapropa*; **dezaprobăție** s.f. (înv., abstr.) 1848 (Negulici, V.), var. *dezaprobățiune* < fr. *désapprobation*.

Cf. **probă**, **probabil**, **probitate**, **reprobă**.

APRÓD s.m. (înv.) „dregător al curții domnești în Moldova și Țara Românească, cu atribuții variate (inițial, fiu de boier trimis la curte pentru a îndeplini diferite slujbe, în așteptarea boieririi); perceptor, executor judecătoresc, portărel, ușier – fonctionnaire de la cour princière, en Moldavie et en Valachie; page; percepteur, huissier” 1443 (DERS; în texte românești, 1551–1553, Ev. sl.-rom. 48^v).

Magh. *aprod* „mic, copil; ucenic; paj” < *apró* „mărunt, mic”.

Fam.: **aprozél** s.m. (dim.) 1884 (Teodorescu, P. P. 66); **aprozic** s.f. „demnitatea sau slujba de aprod” 1762 (Gheorgachi, Cer. 269).

APROPÓ adv., s.n. „fiindcă veni vorba, în legătură cu acest subiect; bine că mi-am adus aminte; (s.n.) aluzie la adresa cuiva, propunere făcută cuiva pe ocolite – à propos” 1799 (Iorgovici, Obs. 205, scris *a propo*), var. (înv.) *apropós*, (s.n., înv.) *apropónt*, *apropóu*.

Fr. *à-propos* < *à* „la” (< lat. *ad*) + *propos* „propunere; (mai ales la pl.) vorbe, spuse; subiect de conversație” < *proposer* „a propune, a intenționa, a expune”, adaptare a lat. *proponere* (< *pro-* + *ponere* „a pune”) după *poser* „a pune” (< lat. *pausāre* „a înceta, a se opri”). Var. *apropont*, infl. de *pont*.

Fam.: **apropózito** adv. (înv.) „apropo” 1856 (Timpul, nr. 3, 2) < it. *approposito*, *a proposito*.

Cf. **propune**, **pune**, **antrepózit**, **depózit**, **páos**, **páuză**, **răposá**, **repáus**.

APROPRIĂ vb. (folosit cu clitic reflexiv în dativ) „a-și însuși un lucru străin, (p. ext., despre cunoștințe, abilități etc.) a-și face propriu, a asimila – s’approprier” 1788 (Budai-Deleanu, Prav. 79, 84), var. *apropiá*².

Fr. *s'approprier*, lat. neol. *appropriare* < *proprius* „propriu”. Var. *apropiá*², prin confuzie cu *apropiá*¹.

Fam.: **apropriát** adj. „potrivit pentru un anumit scop, adecvat” 1869 (Kogălniceanu, O. IV/II, 91) < fr. *approprié*; **apropriáție** s.f. (rar, înv., abstr.) 1848 (Negulici, V.), var. *apropriațiune* < fr. *appropriation*; **dezapropriá** vb. (rar, înv.) „a lua cuiva dreptul de proprietate” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *désapproprier*; **dezapropriáție** s.f. (în v., abstr.) 1862 (var. *dezapropiáție*, Protopopescu – Popescu, N. D.), var. *dezapropriațiune* < fr. *désappropriation*.

Cf. **própriu**.

APROXIMĂ vb. „a încerca stabilirea valorii unei mărimi (care nu poate fi cunoscută exact) cât mai aproape de valoarea precisă – approximer” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 84¹), var. (în v.) *aprosimá*.

Fr. *approximer*, inițial „a (se) apropia”, împr. din lat. *approximāre* < *proximus* „cel mai apropiat, foarte apropiat”, format pe radicalul lui *prope* „aproape”.

Fam.: **aproximatív** adj., adv. „stabilit prin aproximație, aproape exact; cam, circa” 1838 (Asachi, E. III, 271) < fr. *approximatif*; **aproximatór** s.m., (rar) adj. „(persoană) care aproximează; (lingv.) element care exprimă aproximarea” 1939 (RFR, nr. 3, 645); **aproximáție** s.f. (abstr.) 1820–1830 (EGT, 31^v) var. (în v.) *aproximațiune* < fr. *approximation*, inițial „apropiere”, împr. din lat. med. *approximatio*.

Cf. **próxim**, **aproápe**.

APROZÁR s.n. „magazin cu produse agroalimentare – magazin de produits agroalimentaires” 1959 (SMFC I, 173).

Apro[vizionare] + *zar[zavat]*, prescurtare utilizată ca firmă a acestor magazine, în perioada comunistă.

Fam.: **aprozaríst** s.m. „vânzător într-un aprozar” 1988 (DEX-S); **aprozaristă** s.f. „vânzătoare într-un aprozar” 1988 (DEX-S) ← *aprozarist*; **aprozărítă** s.f. „vânzătoare într-un aprozar” 1975 (Scânteia, 20 mai, p. 2, în DCR²).

APSÍDĂ s.f. „fiecare dintre extremitățile axei mari ale orbitei unui corp ceresc – apside” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 71), var. (în v.) *apsíd* s.m.

Fr. *apside*, împr. din lat. *apsida* (var. a lui *absida* „absidă”) = *apsis*, *-idem* < gr. *ἀψίδα*, forma de acuzativ sg. a lui *ἀψίς* „ochi de plasă, cercul roții, boltă, absidă, orbită”, inițial „îmbinare, articulație” < *ἄπτειν* „a atașa, a prinde”.

Fam.: **apsidál**¹ adj. „referitor la absidă, (despre linii) care unește apsidele” 1949 (LTR¹ I, 165) < fr. *apsidal*.

Cf. **absidă**.

APT adj. „potrivit, capabil – apte” 1846 (Laurian, F. 11).

Fr. *apte*, lat. neol. *aptus*, propriu-zis „legat, fixat, bine atașat”, part. perf. al verbului *apere* „a atașa”.

Fam.: **aptitudinál** adj. „de aptitudine, referitor la aptitudini” 1946 (Teodoreanu, O. VI, 372) ← *aptitudine* și (ulterior) < engl. *aptitudinal*; **aptitúđine** s.f. „însușire individuală care determină obținerea de rezultate bune într-o anumită activitate” 1808 (var. *aptitúđă*, Țichindeal, A. M. 46) < fr. *aptitude*, lat. neol. *aptitudo*, *-inem*; **inápt** adj.

„incapabil, lipsit de o anumită aptitudine” 1868 (Conv. lit., nr. 2, 28) < fr. *inapte*; **inaptitudin**e s.f. „lipsă de aptitudine, nepricepere” 1879 (Rom. lib., nr. 629, 1) < fr. *inaptitude*.

Cf. **adaptă**, **adépt**, **amént**, **artilérie**, **coaptăție**, **cópulă**, **cuplét**, **cúplu**, **inépt**.

APTÉR adj. (biol.) „lipsit de aripi – aptère” 1806 (Șincai, I. nat. 79).

Fr. *aptère*, lat. neol. *apterus* < gr. *ἄπτερος* < *ἀ-* privativ + *πτερόν* „aripă” (format pe radicalul lui *πέτεσθαι* „a zbura”).

Cf. **-pter**, **ptero-**, **actinopterián**, **arheoptérix**, **pteriógótă**.

APȚIÁN s.n., adj. „subdiviziune a cretacului inferior; care aparține apțianului – apțien” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *apțien*, nume creat de paleontologul francez Alcide D’Orbigny pe baza top. *Apt*, localitate din sud-estul Franței, unde au fost descoperite fosile din această perioadă.

APUCĂ [ar. *ap(u)căre*; mr. *pucări*] vb. „a prinde cu mâna sau cu altă parte a corpului (dinți, gheare etc.), a lua în mână; (refl.) a se prinde cu mâinile de ceva; (despre stări psihice sau fizice, cu obiectul desemnând o persoană) a-l cuprinde; (despre evenimente nedorite, perioade de timp, cu obiectul desemnând o persoană, ca urmare a întârzierii unei acțiuni) a surprinde; a ajunge la timp pentru a găsi pe cineva sau ceva (care urmează să plece sau să nu mai fie disponibil), a fi în viață într-o anumită perioadă, în momentul unui eveniment, a fi contemporan cu o persoană (într-un anumit moment al vieții); (urmat de propoziții cu conjunctivul) a avea timp pentru o activitate; (refl., cu conjuncția *să* sau cu prepoziția *de*) a începe; (cu un obiect care desemnează un drum, sau cu cliticul *o* și un complement de direcție) a începe să meargă pe un anumit drum, într-o anumită direcție; (Trans.) a deveni; (înv.) a scăpa pe cineva de undeva; (înv.) a pune stăpânire (pe un lucru al altuia) – prendre, empoigner, saisir; s’acrocher; surprendre; parvenir à attraper, ne pas manquer, trouver (place); avoir vécu du temps de quelqu’un ou de quelque chose, voir de son vivant, voir le jour d’un évènement; avoir le temps pour; se mettre à, commencer; s’engager sur une voie, prendre une direction; (Trans.) devenir; (vieilli) délivrer quelqu’un (d’un danger); (vieilli) s’emparer” 1551–1558 (Psalt. Vor. 167).

Et. nes., probabil lat. **aucupārī* „a prinde păsări; a căuta să prindă, a vâna” (< *auceps*, *aucupis* „vânător de păsări” < *avis* „pasăre” + *capere* „a prinde”), cu simplificarea diftongului inițial și metateză, V. Burlă, „Studii filologice”, 1880 (apud PEW 103, DA, CDER 355), PEW 103 (cu rezerve), S. Pușcariu, DR 4, 1924–1926, 641–642, REW 776 (posibil), DDA, Rosetti, ILR, 175, Mihăescu, Lg. Lat. 28, DEX // Lat. *occupāre* „a lua în stăpânire, a ocupa” LB, CDED I, 14, CDER 355 (care explică trecerea lui *o-* inițial la *a-* prin influența prefixului *a(d)-* și a verbului *aucupāre*, comparând cu calabr. *accupari* „a strânge; a umbri”), ipoteză problematică din motive semantice, neexplicând sensul concret „a prinde”, care pare a sta la baza tuturor celorlalte; lat. **aboccupāre* „a lua de la cineva; a lua din ceva” (< *ab-* + *occupāre*), probabil prin intermediul unei forme **auccupāre* Avram, NCE, 28–31; lat. **accupāre* < *ad-* + *capere*, format pe modelul lui *occupāre*, metatezat la **appucāre* LM; lat. **apūcāre*, derivat de la radicalul lui *apere* „a atașa, a prinde de” și *apīscī* „a dobândi, a obține, a ajunge”, cu un sufix *-ūc-* întâlnit și în *mandūcāre*, **battūcāre* HEM II, 1391; ← interj. **puc* (cf. *poc*, *boc*, *buc*, *pac*, *pic*) L. Spitzer, DR 3, 1922–1923, 645–646; **apoca* ← interj. *poc* SCLR; et. nec. DA.

Fam.: **apucăt**¹ s.n. (abstr.) 1717–1723 (Cantemir, Hr. 1296); **apucăt**² adj. „posedat de diavol; nebun, ieșit din minți, necontrolat” 1870 (Eminescu, O. VI, 325); **apucătór**,

-toäre adj., s.n., s.f., s.m. „care apucă, cu care se apucă; (s.n.) parte a unui aparat cu care se apucă o greutate pentru a o ridica sau a o transporta; (s.f.) falcă, la un instrument de apucat; lacom; (înv.) prădător” 1643 (Varlaam, Caz. 1^v); **apucătúrá** s.f. „prindere cu mâna; (azi, peior.) deprindere; (pl.) tertipuri; (înv.) jaf, furt; (Trans., rar) avere; (Mold., Munt.) boală care provoacă spasme: colici, epilepsie” 1665–1685 (Milescu Spătarul, Septuaginta, 641); mr. **pripucári** vb. „a preîntâmpina” 1935 (Capidan, Megl. III, 235); **reapucá** vb. „a relua; a apuca din nou” 1853 (Codrescu, Coliba, I, 156, 186) ← *re*²- + *apuca*, după fr. *reprendre*.

Cf. **agăță**, **începe**, **pricépe**, **auspíciu**, **aviáție**, **avicultúrá**.

ÁPUD prep., introducând autorul de la care provine, indirect, un citat, o informație – „apud” 1877 (Columna, ian., 33).

Lat. neol. *apud* „la, lângă” (probabil intrat prin scrieri în limbile moderne).

Cf. **aplómb**.

ÁPUL s.m. (mai ales la pl.) „trib dacic situat în centrul Transilvaniei – tribu dace de la Transylvania centrale” 1873 (Hasdeu, I. C. I, 434).

Lat. neol. *Apulli* (sg. *Apullus*). Accentuarea neetimologică *ápuli*, recomandată de dicționare, pentru evitarea apropierii de un cuvânt considerat obscen.

APÚNE [ar. *apúnire*, *apuneáre* „a pune (jos), a culca, (refl.) a se așeza; a apune; a potoli – mettre, (s’)asseoir, (se) coucher; se coucher en parlant des astres; apaiser”] vb. „a asfinți – (en parlant du soleil, des astres) se coucher” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 70^r).

Lat. *appōnere* „a pune (alături, peste)” (*ad-* + *pōnere* „a pune”) > „a pune jos, a (se) culca”, sens păstrat în ar., cf. it., v.fr., fr., fr. dial., occ., v.sp., ptg. REW 551. Pentru evoluția semantică, cf. și fr. *se coucher*, sp. *el sol se pone*, lat. târziu (*sol*) *ponens* „apus”, de unde occ. *ponen* (> fr. *ponant*), it. *ponente*, sp. *poniente*, ptg. *poente* DA.

Fam.: **apunător** adj. „care apune, este pe cale să apună” 1834 (var. *apuitór*, C. Stamati, M. 49); **apús** s.n. „trecere a unui astru sub orizont (mai ales a Soarelui); unul dintre cele patru puncte cardinale, în care apune soarele (vest); partea de vest a continentului european, Occident; (fig.) declin, dispariție” c.1500 (Psalt. Hur. 129); **apuseán** adj., s.m. „occidental” 1703 (FN, 118) ← *apus*; **neapunător** adj. (rar) „care nu apune” 1698 (var. *neapuitóriu*, Cantemir, D. 222); **neapús** adj. (rar) „care nu trece, nu apune” 1643 (Varlaam, Caz. 245^r).

Cf. **púne**, **adăpóst**, **apozíție**, **compóst**¹, **compostá**¹, **compót**, **compound**, **compúne**, **deponént**¹, **depóu**, **depózit**, **depúne**^{1,2}, **despúne**, **dispúne**, **expúne**, **impostór**, **impúne**, **post**¹, **postúrá**, **poză**, **pozítív**, **pozíție**, **prepozíție**, **presupúne**, **răpúne**, **spúne**, **supúne**, **transpúne**.

APUNTAMÉNT¹ s.n. (înv.) „salariu – salaire” 1848 (var. *apontamént*, Doc. Ec. II, 952).

Fr. *appointements* (DA, CADE, SDLR), inițial (la sg.) „reglare a unui diferend”, de unde „înțelegere, tocmeală”, (pl.) „salariu” (< *appointer* „(înv.) a aranja, a regla, a cădea la învoială, a conveni” < *point* „punct; (spec.) punct al unui acord”, cf. și expr. *à point* „în starea dorită” < lat. *punctum* „înțepătură, gaură mică, pată mică, punct” < *pungere* „a împunge, a înțepa”). Forma română, prin adaptare după etimonul lat., posibil și prin it. *appuntamento* (SDLR).

Cf. **punct**, **acupunctúrá**, **împúnge**, **contrapúncț**, **poántă**, **pointillism**, **pontá**^{1,3}, **púncție**.

AR¹ s.m. „unitate de măsură pentru suprafețele de teren, egală cu 100 m² – are” 1832 (Heliade-Rădulescu, A. 58).

Fr. *are*, format pe baza lat. *area* „suprafață, teren, arie”.

Fam.: **centiár** s.n. „unitate de măsură pentru suprafețe de teren, reprezentând a suta parte dintr-un ar (1 m²)” 1850 (Brezoianu, A. 630), var. (înv.) *centiără* s.f. < fr. *centiare* CADE, DEX // ← *centi* + *ar¹* SDLR; **decár²** s.m. „unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu zece ari” 1949 (Contemp., nr. 161, 11/3) ← *deca⁻¹* (< gr. *δέκα* „zece”) + *ar¹* (după *hectar*); **deciár** s.m. „unitate de măsură pentru suprafețe egală cu a zecea parte dintr-un ar” 1832 (Heliade-Rădulescu, A. 58), var. (înv.) *deciără* s.f. < fr. *déciare*; **hectár** s.n., s.m. „unitate de măsură pentru suprafețe de teren, reprezentând o sută de ari” 1831 (AR, 194) < fr. *hectare* (< *hect(o)*- < gr. *ἑκατόν* „o sută” + *are*).

Dublet etim.: **árie¹**. Cf. **areólă**.

ARÁ [ar. *aráre¹*; mr. (*ă*)*rári*; ir. *arâ*] vb. „a răsturna cu plugul brazde de pământ în vederea pregătirii solului pentru cultivare – labourer” 1560-1561 (Coresi, Tetr. 158^v).

Lat. *arāre*, panrom. REW 508.

Fam.: **arábil** adj. (despre pământ, teren) „care se poate ara, dedicat agriculturii” 1848 (Negulici, V.) < fr. *arable*; **arát¹** s.n. „acțiunea de a ara; (rar) arătură; plugușorul” 1806 (Șincăi, Economia, 15) < lat. *arātus* CDDE 68; **arát²** [ar. *arát*, *arátru*, mr. *arát*, *arátur*, *ărát* „plug”] s.n. (Muscel, pl., cu sg. refăcut *arătă*) „parte a războiului de țesut (brațele vatalelor)” 1929 (C. Lacea, DR 6, 340; pentru ar., forma *arátru*, 1887, Bag. 75) < lat. *arātrum*, panrom. REW 602; înlocuirea, în dacoromână, a termenului moștenit *aratra* „plug” cu împrumutul slav *plug* se poate explica prin faptul că ultimul denumea plugul cu lama de fier, care a înlocuit plugul cu lama de lemn (desemnat prin *aratra*), cf. Mihăilă, ÎVS, 18; **arátru** s.n. (înv.) „plug” 1822 (Bobb, DRLU I), probabil < lat. neol. *aratum* CDDE 69 (nefiind atestat în texte populare, este greu de admis ipoteza moștenirii); **aratóriu** adj. (înv.) „de arat, care slujește la arat” 1862 (Antonescu, D. 85), var. *arátóriu* < fr. *aratoire*; **arărít** s.n. (înv.) „impozit pe produsele agricole” 1857 (Polizu, V.); **arátór** [ar., mr.] adj. „(despre boi) care se folosește la arat; (înv.) arabil; (înv., s.m.) plugar” 1582 (PO, 74) < lat. *arátórius*, cf. v.it., v.fr., v.ptg. REW 601; **arátúrá** [ar., mr.] s.f. „arat¹; recoltă; pământul care s-a arat sau trebuie arat” 1551-1553 (var. *arátúrá*, Ev. sl.-rom. 84) < lat. *arātūra*, cf. it., sd., eng., v.fr., cat., sp., ptg. REW 602a.

ARÁB, -Ă adj., s.m., s.f. „populație semitică, originară din Peninsula Arabică, cu mare răspândire în Orientul Mijlociu și nordul Africii; (s.f.) limba vorbită de această populație – arabe” 1665–1685 (var. *aráv*, Milescu Spătarul, Septuaginta, 152; forma *aráb*, 1822, Bobb, DLRU I, 55).

Fr. *arabe*, lat. neol. *Arabus*, *Arabs/Arabia* (< gr. *Ἀραψ*, *Ἀραβος* < arab ‘*arab*, probabil de la rădăcina ‘-r-b cu sensul de bază „deșert”). Var. *arav* < slavon *Aravŭ*, gr. neol. *Ἀραψ*, *Ἀραβος*.

Fam.: **arabésc** s.n. „ornament specific decorațiunilor arabe” 1830 (CR, 385), var. *arabéscă* s.f. < it. *arabesco*, fr. *arabesque*; **arábic** adj. „care ține de arabi, provenit de la arabi sau din Arabia; (în expr. *gumă arabică*) substanță vâscoasă obținută din lichidul secretat de unele specii de salcâm (sau pe cale sintetică) și folosită ca liant în industria alimentară, farmaceutică, a hârtiei, în pictura cu acuarele” 1771 (var. *aravicésc*, Dimitriu, Alcătuire, 171; var. *arabicésc*, 1800, Piuariu-Molnar, I. 64; var. *arávic*, 1829, AR, 141; forma *arábic*, 1832, Săulescu, Í. 87) < ngr. *αραβικός*, lat. neol. *arabicus*, fr. *arabique*;

arabînă s.f. „substanță organică prezentă în guma arabică” 1900 (Enc. rom. II, 507) < fr. *arabine* < [*gomme*] *arabique*; **arabînic** adj., în expr. *acid* ~ „substanță organică prezentă în guma arabică” 1950 (LTR¹ II, 921) < fr. *arabiniq* < *arabine* „arabînă”; **arabînóză** s.f. „monozaharidă cu cinci atomi de carbon în moleculă” 1904 (scris *arabînósă*, Enc. rom. III, 41) < fr. *arabino* < *arabine* „arabînă”; **arabîsm** s.n. „cuvânt sau expresie proprie limbilor arabe; particularitate a civilizației arabe; doctrină politică ce urmărea unirea tuturor popoarelor arabe” 1855 (Russo, S. 89) < fr. *arabisme*; **arabîst** s.m. „specialist în studiul limbii, istoriei, culturii popoarelor arabe” 1878 (Columna, 95) < germ. *Arabist*, it. *arabista*; **arabîstică** s.f. „studiul limbii, al istoriei și al culturii popoarelor arabe” 1956 (Studii, nr. 5, 151) < germ. *Arabistik* NȘDU // ← *arabist* DEX; **arabíză** vb. „a da un caracter arab” 1891 (forma *arabízare*, Onciul, S. A. 169) < fr. *arabiser*; **aráp** s.m. (înv.) „arab; (p. ext.) african, negru; (peior.) țigan; (Buc.) soi de lăcustă de culoare neagră” 1587 (antrop. *Arapul*, DERS), var. *haráp*, *hăráp* < tc. *Arap* (înv. *Arab*), bg. (*ch*)*arap*, scr. (*h*)*arap*; **arápca** s.f. (înv.) „arăboaică; africană, negresă” 1643 (Varlaam, Caz. 51^v), var. *harápca* < bg. (*ch*)*arapka*, scr. (*h*)*arapka* DA, SDLR // ← *arap* HEM II, 1457, TDRG¹, CDER 365; **arapînă** s.f. „poreclă dată țăganilor” 1862 (P. Ispirescu, în „Țăranul român”, cf. Ispirescu, O. I, 172), var. *harapînă* < scr. (*h*)*arapina* DA, CADE, SDLR, bg. (*ch*)*arapina* CADE // tc. *arabi*, cf. ngr. *αραπίνα* CDER 365; **aravleán** s.m. (înv.) „arab” 1566 (Coresi, L. 8) < slavon *Aravljane* (sg. *Aravljaninŭ*); **arăbesc** adj. „care ține de arabi, provenit de la arabi sau din Arabia” 1691–1697 (var. *araviesc*, T. Corbea, D. 313); **arăbeste** adv. „în felul arabilor; pe limba arabă” 1837 (Gorjan, H. III, 111) ← *arăbesc* sau ← *arab*; **arăboaică** s.f. „femeie de origine arabă” 1858 (Ralet, Suv. 69); **arăboi** s.m. (peior.) „arab” 1998 (D. Bănulescu, Regi, 68); **arăpesc**, **-ească** adj. (înv.) „arab; african, referitor la negri”, s.f. „numele unui dans popular din Dobrogea” 1620 (Alexandria, 99), var. *hărăpesc* ← *arap*; **arăpește** adv. (înv.) „în felul arabilor” 1705 (Cantemir, I. I. 433) ← *arăpesc* sau ← *arap*; **arăpie** s.f. (înv.), în loc. adv. *pe* ~ „arăbește” sf. sec. XVIII (Let.² III, 285) ← *arap*; **arăpilă** s.m. (înv.) „brunet” 1852 (Alecsandri, O. 138) ← *arap*; **arăpime** s.f. (col., înv.) 1688 (Biblia (1688)², 129) ← *arap*; **arăpoaică** s.f. (înv.) „arăboaică; negresă” 1845 (Alecsandri, O. VI, 118), var. *hărăpoaică* ← *arap*; **panaráb** adj. „referitor la totalitatea țărilor de limbă arabă și de civilizație musulmană” 1988 (DEX-S) < fr. *panarabe*; **transarábic** adj., s.n. „(drum) care traversează Peninsula Arabică” 1963 (Scânteia, 13 nov., p. 3, în DCR³) < fr. *transarabique*.

Cf. **cioropînă**.

ARÁC¹ s.m. „par folosit pentru susținerea viței-de-vie sau a unor plante agățătoare; (în var. *hărág*) băț cu ajutorul căruia ciobanii măsoară cantitatea de lapte pe care o dă o oaie la mulsoare; (înv., în var. *harác*, *harág*) unealtă de trasat linii – échalas; bâton avec lequel les bergers mesurent la quantité du lait; jambage” 1796 (var. *harác*, Dict. gr.-rom. 215), var. *arág*, *harág*, *hărác*, *hărág*.

Ngr. *χαράκι* < v.gr. *χάραξ*, *χάρακος*, inițial „lemn ascuțit” < *χάρασσειν* „a ascuți, a face o incizie, a cresta”. Cu sensul „riglă” < ngr. *χάρακας* (< v.gr. *χάραξ*, *χάρακος*).

Fam.: **arácél** s.m. (dim.) 1898 (var. *hărăgél*, Gorovei, Cim. 140); **aráci** vb. „a pune pe araci” 1683 (var. *hăráci*, Dosoftei, Par. 117), var. *hărăgí*; **arácít** s.n. (abstr.) 1773 (var. *hărăgít*, Uricariul, XXI, 363) ← *aráci*; **deshărăceálă** s.f. (abstr., E Munt.) 1881 (H. I, 384) ← **deshărăci* = **dezărăci* (verbul *deshărăci* figurează în DLR, dar fără indicarea unei surse primare); **dezărăcít** s.n. (reg.) „scoaterea aracilor de la vița-de-vie” 1885 (H. XII, 69), var. *deshărăcít* ← **dezărăci* (← *aráci*) sau ← *arácit*; **haracosí** vb. (înv., rar) „a linia” 1857

(Polizu, V.) < ngr. *χαράκωνω*, aor. *χαράκωσα*; **hărăceală** s.f. (abstr.) 1885 (H. II, 58) ← *hărăci* (= *arăci*); **hărăgică** s.f. (bot.; Mold.) „zorele” 1885 (H. I, 57) ← *harag* (= *arac*¹).

Cf. **caractér**, **hărăxi**.

ARÁC² s.n. „băutură spirtoasă, preparată din orez fermentat, amestecat cu zahăr și cu nuci-de-cocos – arack” 1821 (L. Asachi, B. 41).

Fr. *arack* < arab *arak* „sudoare; sevă a palmierului (în expr. ‘*araq at-tamr*’”, de unde „băutură spirtoasă pe bază de orez fermentat, zahăr, nuci-de-cocos etc.”).

Cf. **rachiu**.

ARÁC³ s.n. (NV Trans.) „șanț unde se scurge apa – fossée” 1833 (Alexics, Magy. el.), var. *aróc*.

Magh. *árok*.

ARACÉT s.n. „pastă fluidă, acetat de polivinil, folosită ca adeziv – sorte de glu” 1980 (M. Simionescu, I. IV, 25).

Denumire comercială, abreviere de la *a[deziv] r[omânesc pe bază de] acet[at de (poli)vinil]*, substanță produsă la Combinatul Chimic Râșnov, cf. www.revistadinlemn.ro.

Cf. **acetát** s.v. **acétic**.

ARAGÁZ s.n. „mașină de gătit sau reșou pe bază de gaz – réchaud ou cuisinière à gaz” 1947 (Ionescu-Muscel, Fil. 268, în MDA).

Denumire comercială, din rom. *A.R.A.* (Asociația Româno-Americană) + *gaz* FC I 153 sau *A.R.* (Astra Română) + *gaz* DEX.

Cf. **gaz**.

ARAGONÉZ, -Ă¹ adj., s.m., s.f. „persoană originară sau locuitor din Aragon; din Aragon, care aparține Aragonului sau aragonezilor; (s.f.) dans de origine aragoneză – Aragonais” 1794 (Critil, 69).

Fr. *aragonais* < top. *Aragon*.

Cf. **aragonít**.

ARAGONÍT s.n. „mineral alcătuit din carbonat de calciu cristalizat, din care se fac obiecte ornamentale – aragonite” 1898 (var. *aragonítă* s.f., Enc. rom. I).

Fr. *aragonite* < top. *Aragon*, provincie spaniolă unde a fost descoperit acest mineral, în 1775, TLF.

Cf. **aragonéz**.

ARAHÍDĂ s.f. „fructul unei plante tropicale din familia leguminoaselor (originară din America de Sud), numit și alună americană sau alună de pământ – arachide” 1883 (forma *arachidă*, Rom. lib., nr. 1934, 3).

Fr. *arachide* < lat. savant *Arachis*, *Arachidis*, format pe baza gr. *ἀράχιδνα* „plantă leguminoasă (Lathyrus amphicarpos)”, *ἄραχος* „plantă leguminoasă (Vicia Sibthorpii)”.

ARAHNÍDĂ s.f. „clasă de animale nevertebrate din încrângătura artropodelor, cuprinzând păianjenii, scorpionii, acarienii – arachnide” 1837 (J. Cihac, I. N. 203).

Fr. *arachnide* (lat. savant *Arachnida*), termen introdus de biologul francez Jean Baptiste de Lamarck în 1815, format pe baza gr. *ἀράχνη* „păianjen”.

Cf. **arahnoídă**.

ARAHNOÍDĂ s.f. (anat.) „membrană mijlocie care învelește creierul și șira spinării – arachnoide” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 72).

Fr. *arachnoïde* < gr. *ἀραχνοειδής* „asemănător cu o pânză de păianjen” (cu folosire anatomică deja la Herophilos din Calcedonia) < *ἀράχνη* „păianjen; pânză de păianjen” + *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect” < *ἰδεν* „a vedea” (aorist).

Fam.: **arahnoídítă** s.f. „inflamație a arahnoidei” 1962 (DER I) < fr. *arachnoïdite*.

Cf. **arahnídă**.

ARALĂC s.n. (înv.) „interval, distanță; răgaz; luminiș – intervalle, distance, espace; délai; clairière” 1794 (Urechia, I. R. V, 233).

Tc. *aralık* < *ara* „interval, spațiu, coridor”.

ARALIACÉE s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante dicotiledonate umbelifore, multe dintre ele tropicale, cuprinzând arbori și arbuști – arialiacée” 1898 (Enc. rom. I, 227).

Fr. *araliacée(s)*, lat. savant *Araliaceae* < *Aralia* (cuvânt de origine necunoscută, folosit în jurul anului 1700 pentru un arbust din Canada adus directorului grădinii regale franceze Guy-Crescent Fagon).

ARĂMĂ [ar.] s.f. „cupru – cuivre” c.1500 (var. *aráme*, Psalt. Hur. 100).

Lat. **arāmen* (= *aerāmen* „obiect de bronz; bronz, cupru” < *aes*, *aeris* „bronz; cupru”), panrom. REW 242.

Fam.: **araméturi** s.n. pl. tantum „lucruri, podoabe de aramă” 1909 (CDDG); **arămár** s.m. „persoană care lucrează sau vinde obiecte de aramă” 1686 (Dosoței, V. S. iun. 144¹); **arămărie**¹ s.f. „obiecte de aramă” 1837 (Almanahul Statului, p. 124 sqq, apud HEM II, 1468) ← *aramă*; **arămărie**² s.f. „atelier sau prăvălie de obiecte din aramă; meseria arămarului” 1862 (Pontbriant, D.) ← *arāmar*; **arămeasă** s.f. (înv.) „un fel de măsură de capacitate, făcută din cupru” 1863 (Filimon, O. II, 158); **arămí** vb. „a acoperi un obiect de metal cu un strat de aramă; a da sau a căpăta culoare arămie” 1691–1697 (part. *arămít*, T. Corbea, D. 21), var. (înv.) *arămá*; **arămíe** s.f. (Munt.) „vas de aramă” 1887 (HEM II, 1468–1469) ← *aramă* HEM II, 1468, CDDE 73, CDER 363, TDRG² // < bg. *aranija* DA (infl. de *aramă*), CADE (cuvânt neatestat în sursele disponibile); **arămioără** s.f. (înv.) „ban mărunt de aramă” sec. XVII (ms. apud HEM II, 1451) ← *aramă*, probabil după slavonul *mědínikŭ* DA; **arămít** s.n. (abstr.) 1908 (DA) ← *arāmi*; **arămíu** adj. „de culoarea galbenă-roșcată a aramei” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 407); **arămói** s.n. (S Mold.) „căldare de aramă” 1939 (SDLR); **arămós** adj. (rar) „care conține aramă; ca arama” 1691–1697 (T. Corbea, D. 80); **arămuí**¹ vb. „a arămi” 1839 (Vaillant, V.); **arămuí**² adj. (înv.) „arămiu” ante 1857 (Polizu, V. ms., apud TDRG¹); **arămuít** s.n. (abstr.) 1908 (DA) ← *arāmui*¹; **dezarămíre** s.f. „îndepărtare a stratului de cupru de pe un obiect” 1957 (LTR² I, 262) ← *dez-* + *arămíre*.

ARAMEEÁN adj., s.m., s.f. „(persoană) care aparține unei populații semitice nomade care a trăit în Antichitate în Palestina, Siria și Mesopotamia; (s.f.) limba vorbită de această populație, folosită ca lingua franca în Imperiul Assirian și ca limbă oficială în Imperiul Persan, curentă în Palestina în timpul lui Hristos – araméen” 1940 (Cartoian, I.L.R.V. 12).

Fr. *araméen*, adaptare a lat. *Aramaëus* < gr. *Ἀραμαῖος*, format pe baza ebr. *Aram*, numele unor popoare din Siria și Mesopotamia.

Fam.: **aramaic**, -ă adj., s.f. „(referitor la) limba vorbită de arameeni” 1898 (var. *araméic*, Enc. rom. I, 740) < germ. *aramäisch*, ulterior și engl. *Aramaic* ° // cf. *arameean* DEX.

ARANEIDĂ s.f. (mai ales la pl.) „ordin de arahnide care cuprinde păianjenii – aranéide” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.).

Fr. *aranéide(s)*, lat. neol. *Araneidae* < *araneus* „păianjen”.

Fam.: **araneologie** s.f. (rar) „parte a entomologiei care se ocupă cu studiul păianjenilor” 1848 (Negulici, V.) < fr. *aranéologie*; **aranéu** s.m. (înv., rar) „păianjen” 1656 (var. *arán*, atestare izolată, Scutul cat. 46^v; forma *aranéu*, 1822, Bobb, DRLU I, 56; atestată exclusiv lexicografic) < lat. neol. *araneus*.

Cf. **râie**.

ARANJĂ vb. „a pune în ordine; a face ca ceva să funcționeze în bune condiții; a se înțelege cu cineva pentru realizarea unei acțiuni, a unui plan; (fam.) a face cuiva un rău; (refl.) a-și face un rost în viață; (muz.) a transcrie o bucată muzicală pentru a fi interpretată la alte instrumente decât în varianta originală – arranger” 1836 (var. *aranjuí*, Asachi, E. I, 132), var. (înv.) *arangiá*.

Fr. *arranger* < *rang* „rând; rang” < francic **hring* „cerc, inel; linie de soldați dispusă în formă de cerc”, cf. v.engl., v. frizon, v.germ. de sus *hring* (engl. *ring*, germ. *Ring*), v.nord. *hringr*.

Fam.: **aranjamént** s.n. „faptul de a aranja (într-un anumit fel); felul în care este aranjat ceva; acord, învoială, înțelegere; prelucrare a unei bucăți muzicale pentru a fi interpretată la alte instrumente decât în varianta originală” 1836 (Asachi, E. I, 130) < fr. *arrangement*; **aranját** s.n. (abstr.) 1908 (DA); **aranjátór** adj., s.m. (rar) „(persoană) care aranjează” 1908 (DA), var. (înv.) *arangiátór*; **aranjoáre** s.f. 1973 (D. R. Popescu, V. R. 76) ← *aranjor*; **aranjór** s.m. „persoană care aranjează, (spec.) persoană care face un aranjament muzical” 1908 (DA) < fr. *arrangeur*; **rearanjá** vb. „a aranja din nou” 1951 (forma *rearanjáre*, LTR¹I) ← *re*¹- + *aranja* (după fr. *réaranger*).

Cf. **deranjá**, **rang**, **ring**.

ARASTĂ s.f. (Munt., înv., rar) „piață (de mărfuri), alee cu tarabe – marché, allée avec des magasins” 1875 (var. *harastá*, Mon. of. 29 mai).

Tc. *arasta* „alee cu tarabe, șir de magazine (într-un bazar), iarmaroc” (< pers. *rāstā* „drum” < *rāst* „drept”).

ARAUCÁN, -Ă adj., s.m., s.f. „populație amerindiană din Chile și Argentina; (adj.) care aparține acestei populații; limba vorbită de această populație – Araucan” 1898 (Enc. rom. I, 233, s.v. *Arauco*).

Fr. *Araucan* < sp. *araucano*, lat. savant *Araucanus* < top. (sp.) *Arauco*, regiune din Chile, locuită de această populație.

Cf. **araucária**.

ARAUCĂRIA s.f. invar. „specie de conifer originar din America de Sud și din Australia – araucaria, pin-de-Chile” 1898 (Enc. rom. I, 233).

Fr. *araucaria*, sp. *araucaria* < top. *Arauco*.

Fam.: **araucariacée** s.f. (mai ales la pl.) „familie de plante din încrengătura gimnospermelor, din care face parte araucaria” 1962 (DER) < fr. *araucariacée(s)*, lat. savant *Araucariaceae*.

Cf. **araucán**.

ÁRĂ¹ s.f. „o specie de papagal – ara” 1898 (Enc. rom. I, 219).
Fr. *ara*, scurtat din *arara*, cuvânt tupi.

ARĂDEÁN s.m., adj. „(persoană) din Arad – (personne) originaire d’Arad” 1848 (Barițiu, C. II, 358).

Top. *Arad*.

Fam.: **arădeáncă** s.f. 1988 (DEX-S).

ARĂDUÍ vb. (Trans.) „a pleca, a porni – se mettre en marche” înc. sec. XVIII (An. Arh. Folk. V, 84).

Magh. *ered*.

Cf. **arăstúí**.

ARĂMÍZ s.n. (Ban.) „mătase – soie” 1909 (CDDG).

Et. nec. P. Boerescu, LR 2017/3, 304 propune magh. *aranymáz* „lustru auriu”, contaminat cu *arămiu*, soluție dificilă, totuși, din punct de vedere semantic.

ar. **ARĂSPEÁSE** s.f.pl. „lucruri repetate, (spec.) accese intermitente de febră – choses qui reviennent, qui se répètent, accès intermittents de fièvre”, adv. (în forma *aruspeáse*) „din timp în timp – de temps en temps” 1901 (var. *aruspeáse*, Mihăileanu).

Et. nes., probabil ← **a rǎspase* „la intervale” (cf. dr. *rǎspas* „rǎgaz, rǎstimp, interval de timp, distanță între două lucruri”, pentru care s-au propus *rǎs-* + **spaț* < lat. *spatium*, cf. var. *rǎspaț*, Pușcariu, ZRPh XXVIII, 685, sau < *rǎs-* + *pas* CDED I, 196, DLR), cu *-ea-* după *spes* „des” ° sau, mai puțin probabil, derivat de la lat. *spissus* „des, compact, gros” (cf. it. *spesso* „des, adesea”, ar. *spes* „des”) cu prefixul *re-* Th. Capidan, DR 3, 1922–1923, 755, DDA (Capidan, loc. cit., semnalează o posibilă legătură cu dr. *rǎspas*, dar o consideră problematică din motive fonetice).

ARĂSTÓS interj., s.n. în expr. *a-și lua ~* (Bih.) „adio!, rămas-bun! – adieu!” 1896 (Rev. crit. lit. IV, 337).

Et. nes., probabil prescurtare din *rǎ[mái] s[ǎnǎ]tos* DA.

ARĂSTUÍ vb. (Mar., NV Trans.) „a transmite; a anunța o căsătorie – transmettre; publier les bans (à l’église)” sf. sec. XVIII (însemnare pe un penticostar, apud N. Drăganu, DR 4, 1084).

Magh. *ereszt* „a trimite, a lăsa”, derivat cauzativ de la rădăcina verbului *ered* „a porni, a pleca”.

Cf. **arăduí**.

ARĂTĂ [ar. *arătare*; ir. (*a*)*rată*] vb. „a lăsa să se vadă; a indica (printr-un gest) persoana sau lucrul asupra căruia se atrage atenția; a da dovadă de; a explica, a face o expunere pentru a lămurii, a dovedi, a convinge; (cu nume predicative sau cu prepoziția *a*)

a avea înfățișarea de; (refl.) a ieși la iveală, a apărea; (refl.) a se înfățișa sub un aspect neadevărat, a se da drept – montrer; indiquer; témoigner, manifester, dévoiler; avoir l'air” c.1500 (Psalt. Hur., scris consecvent cu *-rr-*), var. (rar) *aretă*².

Et. nes., probabil lat. **arrectāre* (< *rectus* „drept”) „a face drept, a îndrepta”, cu evoluția semantică „a se îndrepta” > „a se ridica” (cf. fr. *dresser*) > „a se ivi” > (tranz.) „a da la iveală” (DA) sau „a îndrepta un obiect, o parte a corpului spre cineva” > „a arăta ceva cuiva” (°), cu *-e-* trecut la *-ă-* după *-rr-* și grupul *-ct-* simplificat la *-t-* înainte de accent (cf. *vătămă* < *uictimāre*) CDED I, 82, DA, SDLR, DEX, cf. sp. REW 671. Un etimon cu *-e-* în radical este susținut de formele cu *-e-* din Psalt. Hur. (de ex. *arretu* 101^v, *arreta-va* 49^f) și din graiul din Lăpujul de Sus (vezi D. Șandru, BL III, 123); flexiunea cu 1sg. *arat*, întâlnită în ar., ir. (*arât*) și dial. în dr., este explicabilă prin analogie // Lat. *ēlātāre* „a da la iveală, a face cunoscut ceva” W. Meyer-Lübke, ZRPh, 19, 1895, 574, PEW 108, I. I. Russu, DR 9, 1948, 218–222 (această ipoteză nu poate explica formele cu *-rr-* și *-e-* din limba veche); lat. **ērectāre* G. Weigand, KJb, 1901, I, 92 și 1904, I, 90, Pascu, Beiträge, 9 (ipoteză contrazisă de formele cu *-rr-* din limba veche); lat. *ad-* + **reptāre* (< *reputāre* „a socoti, a calcula, a reflecta”), cf. sp. *reptar*, *retar* „a acuza, a sfida”, occ. *reptar* „a imputa, a blama”, v.fr. *reter* HEM II, 1557 (dificil din punct de vedere semantic); lat. **ad-reiterāre* „a repeta, a expune, a istorisi” I.-A. Candrea, GS III, 1927–1928, 423–424; lat. **arratāre* < *ratus* „stabilit, fixat, determinat” I.-A. Candrea, Romania, 31, 1902, 301; lat. **ratāre* (< *ratus*) „a fixa, determina” cu *a-* atașat fie în lat. (= *ad-*), fie în română CDER 369; lat. *ēlitāre* < *litāre* „a face semne (magice), a se manifesta (în exterior) prin semne (bune)” P. Boerescu, LR 4/2009, 468; lat. balcanică **arretāre* „a înfățișa” < v.gr. *ῥέθοσ* „membru, corp” > „aspect, chip” G. Giuglea, DR 4, 1924–1926, 377–379.

Fam.: **arătânie** s.f. „monstru, nălucă, pocitanie” 1882 (Conv. lit. XVI, 205); **arătâre** s.f. „faptul de a arăta; nălucă, monstru, pocitanie; (înv.) declarație, denunț, dovadă, reprezentare teatrală” c.1500 (Psalt. Hur. 125^f), cu sensul „reprezentare teatrală”, după germ. *Schauspiel*, *Vorstellung* DA; **arătât** s.n. (abstr.) 1682 (Dosoitei, V. S. oct. 50^f); **arătător** adj., s.n. „degetul al doilea de la mână (cu care se arată); (înv.) care arată; (înv., Trans.) limbă de ceas; (înv., gram.) (modul) indicativ, (pronume) demonstrativ; (înv., mat.) exponent” 1581 (Coresi, Ev. 198), cu sensul „limbă de ceas” după germ. (*Uhr*)*zeiger*, cu sensul „indicativ” după lat. *indicatiuus*, cu sensul „demonstrativ” după lat. *demonstratiuus*; **arătător** adj. (Trans.) „arător” 1868 (Barcianu, V.) ← *arătāt* + *arător* (contaminație) DA; **arătător** s.f. (înv.) „indicație; nălucire; monstru” 1566 (Coresi, L. 287); **arător** adj. „care arată bine” 1698 (Cantemir, D. 108); **arătoșie** s.f. (abstr., rar) 1870–1878 (Eminescu, O. VII, 309) ← *arător*; **nearător** adj. „care nu arată bine” 1698 (Cantemir, D. 108) ← *arător*.

Cf. **drége**, **drept**, **adrésă**, **alértă**, **coréct**, **diréct**, **dirécție**, **dirijă**, **dresă**, **erécție**, **erijă**, **insurécție**, **rect**, **rectitúdine**, **réctor**, **rectiúne**, **redresă**, **regént**, **regie**, **regim**, **regimént**, **regiúne**, **reglá**, **régulă**, **ríglă**, **deraiá**, **resurécție**.

ARBALÉTĂ s.f. „armă de aruncat săgeți sau proiectile, folosită în trecut – arbalète” 1836–1838 (Negruzzi, O. II, 148).

Fr. *arbalète* < lat. *arcuballista* < *arcus* „arc” + *ballista* „balistă”.

Fam.: **arbaletriér**¹ s.m. „soldat care luptă cu arbaleta” 1836–1838 (var. *arbaletier*, Negruzzi, O. II, 148) < fr. *arbalétrier*; **arbaletriér**² s.n., s.m. „parte a acoperișului care susține învelitoarea propriu-zisă” 1937 (M. enc. agr. I, 46–47) < fr. *arbalétrier*, propriu-zis „soldat care luptă cu arbaleta”, cu sensul „parte a acoperișului” prin analogie cu modul de

tensionare a arbaletului, când se sprijină pe umăr; **arcubalistár** s.m. (înv.) „soldat armat cu arbaletă” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < lat. neol. *arcuballistarius*; **arcubalistă** s.f. (înv.) „arbaletă” 1705 (Cantemir, I. I. 579) < lat. neol. *arcuballista*.

Cf. **arc**, **balistă**.

ARBÍTRU¹ s.m. „persoană desemnată pentru a judeca un diferend, un litigiu; persoană care conduce desfășurarea unei competiții sportive – arbitre” 1814 (Pravila Donici, 14).

Lat. neol. *arbiter*, *arbitri* (inițial „martor”), fr. *arbitre*.

Fam.: **arbitrá** vb. „a soluționa un litigiu în calitate de arbitru; a conduce desfășurarea unei competiții sportive” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *arbitrer*; **arbitragíst** s.m. (fin.) „persoană care practică arbitrajul (pe piețele financiare)” 1994 (var. *arbitrajíst*, D. burs.) < fr. *arbitragiste*; **arbitráj** s.n. „judecare a unui diferend de către terțe persoane autorizate pentru aceasta; hotărâre dată de arbitri; conducere de către un arbitru a unei competiții sportive; (fin.) operațiune de cumpărare și vânzare de valori sau bunuri pentru a profita de diferențele de curs între diferite piețe” 1832 (Heliade-Rădulescu, A. 105), var. (înv.) *arbitrágiu* < fr. *arbitrage*; **arbitrál** adj. (jur.) „hotărât de un arbitru; alcătuit din arbitri” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 101¹) < fr. *arbitral*; **arbitrár** adj. „care pornește dintr-o decizie personală care nu ține seama de criteriile obiective; făcut, ales la întâmplare; (s.n.) fapt arbitrar” 1799 (var. *arbitráriu*, Iorgovici, Obs. 127) < lat. neol. *arbitrarius* („de arbitru”, de unde „care depinde de bunul-plac al cuiva, arbitrar”), fr. *arbitraire*; **arbitraricéște** adv. (înv.) „în mod arbitrar” 1865 (Kogălniceanu, O. IV/I, 66) ← *arbitrar*; **arbitrarietate** s.f. (abstr.) 1837 (var. *arbitraritate*, Săulescu, Hr. II 45, 105) ← *arbitrar*; **arbitrá** s.f. 1960 (Studii, nr. 5, 97); **arbitru**² s.n., în expr. *liber* ~ „voință proprie” 1825 (Várnăv, L. 131^v), var. *arbitriu* < fr. *arbitre* (împr. din lat. *arbitrium*); var. *arbitriu* < lat. neol. *arbitrium*; **rearbitrá** vb. (jur.) „a arbitra din nou (după invalidarea unui arbitraj precedent)” 1975 (DEX) ← *arbitra*; **superarbitrá** vb. „a acționa ca superarbitru” 1896 (Gheție, R. M.) ← *arbitra*, după *superarbitru*; **superarbitru** s.m. „(jur.) persoană desemnată să hotărască într-o situație în care arbitrii au păreri deosebite; persoană desemnată să îndrume desfășurarea unei competiții sportive fără a se substitui arbitrului principal, având dreptul de a interveni numai în caz de reclamații” 1845 (Ghica, O. I, 214) ← *super-* + *arbitru*¹, după fr. *surarbitre*; **supraarbitrá** vb. „a acționa ca supraarbitru” 1896 (Gheție, R. M.) ← *arbitra*, după *supraarbitru*; **supraarbitriu** s.n. (înv.) „supraarbitrare” 1868 (Barcianu, V.) ← *arbitriu* (= *arbitru*²); **supraarbitru** s.m. „(jur.) persoană desemnată să hotărască într-o situație în care arbitrii au păreri deosebite; persoană desemnată să îndrume desfășurarea unei competiții sportive fără a se substitui arbitrului principal, având dreptul de a interveni numai în caz de reclamații” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 166) ← *supra*²- + *arbitru*¹, după fr. *surarbitre*.

ARBÍU s.n. (înv.) „vergea de curățat arme de foc – baguette de fusil” 1857 (var. *alibiu*², Polizu, V.), var. (înv.) *arbitr*.

Tc. *harbi* ȘIO II/1, 24, DA, CADE, CDER 373, DEX, TDRG³ // Tc. *harbi* CDED II, 543, HEM II, 1480, TDRG¹; bg., scr. *arbija* SDLR.

Fam.: **arbiáš** s.n. (dim.) 1900 (ȘIO II/1, 401).

ÁRBORE [ar. *árbur(e)*; mr. *árbur*; ir. *árbur(e)*, *arbúre*] s.m. „plantă cu trunchiul lemnos, înalt și ramificat, copac; catarg; organ de mașină care primește și transmite o

mişcare prin rotația în jurul axei sale – arbre” 1471 (antrop. *Arbure*, DERS; ca apelativ, 1551–1553, var. *árbure*, Ev. sl.-rom. 45^r), var. *árbor*, (hapax, PO, 211, la pl.) *árbuni*, (reg., înv.) *hárbur*.

Lat. *arbor*, -em, cf. dalm., it., friul., fr., occ., cat., sp., ptg. REW 606. Cu sensurile „catarg” și „axul unui mecanism”, după fr. *arbre*.

Fam.: **arborá** vb. „a ridica un steag; a monta catargele unei nave; a înălța ceva drept ca un arbore; (fig., cu obiecte care indică ținuta, atitudinea) a etala cu ostentație” 1830 (var. *arborí*, CR, 46) < fr. *arborer* (inițial, „a pune catarge” < it. *arborare*); **arborádă** s.f. „ansamblul catargelor și al vergilor unei nave” 1898 (Enc. rom. I, 235); **arboráș** s.m. (dim.) 1887 (HEM II, 1482); **arborél** s.m. (dim.) 1848 (var. *arburél*, Negulici, V.); **arborescént** adj. „cu aspect de arbore; ramificat” 1859 (Cobălcescu, G. 105) < fr. *arborescent*; **arborescénță** s.f. (abstr.) 1908 (DA) < fr. *arborescence*; **arborét**¹ s.n. (col.) 1822 (Bobb, DRLU I, 56) < lat. neol. *arboretum* sau ← *arbore*; **arborét**² s.n. „partea de sus a catargului” 1909 (CDDG) < it. *alberetto*, infl. de *arbore*; **arborícól** adj. (biol., despre animale) „care trăiește pe arbori sau printre arbori” 1915 (V. rom. XXXVI, 235) < fr. *arboricole* (format pe baza lat. *arbor* și *-cola* „care cultivă, care ocupă un teritoriu” < *colere* „a cultiva, a se îngriji de”); **arboricultór** s.m. „persoană care se ocupă cu arboricultura” 1908 (DA) < fr. *arboriculteur* (format pe baza lat. *arbor* și *cultor* „cultivator” < *colere* „a cultiva”); **arboricultură** s.f. „disciplină care studiază cultura arborilor și a arbuștilor” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *arboriculture* (format pe baza lat. *arbor* și *cultura* „cultivare” < *colere* „a cultiva”); **arborizát** adj. (despre roci) „care prezintă arborizație” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 73) < fr. *arborisé*; **arborizáție** s.f. (min.) „desen natural sugerând ramuri de arbori, în unele minerale sau format pe geamuri când îngheață” 1908 (DA), var. *arborizáțiune* < fr. *arborisation*; ar. **arburét** s.n. „pădure de stejar” 1906 (Dalametra, 22) < lat. *arborētum*, cf. it., sd., v.fr., sp., ptg. REW 607; ar. **arburíc** s.m. (dim.) 1906 (Dalametra, 22); mr. **arburími** s.f. „arboret” 1900 (Papahagi, Gl. 32); **arbúst** s.m. „plantă lemnoasă mai mică decât arborele” 1850 (Brezoianu, A. 8) < fr. *arbuste*, lat. neol. *arbustum*, inițial adj. „plantat cu arbori” (< *arbo-*, tema substantivului *arbor* înainte de trecerea lui -s- intervocalic la -r-, cf. varianta de nominativ *arbōs*), de unde sensul „copac mic, ca într-o pepinieră”; **dezarborá** vb. „a demonta arborada unei nave” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *désarborer* sau ← *arbora*; **semiarbúst** s.m. „plantă cu partea de jos lemnoasă, iar cu cea superioară ierboasă” 1949 (Nom. min. II, 62) ← *arbust*; **subarborét** s.n. „totalitatea arbuștilor care cresc într-un arboret” 1904 (Enc. rom. III, 1033) ← *sub*²- + *arboret*; **subarbúst** s.m. „arbust mic, cu tulpina lemnoasă numai la bază; plantă care face trecerea între arbuști și plantele erbacee” 1898 (Enc. rom. I, 454) ← *arbust*.

ARC [ar. *árcu*; mr. *arc*] s.n. „armă de aruncat săgeți, alcătuită dintr-o vargă flexibilă ușor încovoiată și o coardă prinsă de extremitățile vergii, care când se întinde lansează săgeata; (p. ext.) obiect în formă de arc, (spec.) parte în formă de arc a unei construcții, (mai ales în sintagma ~ *de triumf*) construcție monumentală de forma unui mare portic arcuit; porțiune dintr-o circumferință sau dintr-o linie curbă; organ metalic elastic al unei mașini sau al unui mecanism; (rar, pop.) arcuș – arc; ressort; archet” c.1500 (Psalt. Hur. 94).

Lat. *arcus*, panrom. REW 618, cu sensurile din matematică, arhitectură, tehnică, după fr. *arc*.

Fam.: **arcádă** s.f. „element arhitectural în forma unui arc susținut de coloane; partea curbată în formă de arc a osului frontal, deasupra ochiului” 1817 (Doc. Buc. I, 718) < fr. *arcade*; **arcár** s.m. (în v.) „persoană care lucrează sau vinde arcuși” c.1690 (Iorga, S. D.

VII, 105) < lat. *arcuārius* sau ← *arc*; **arcás** s.m. „soldat înarmat cu arc” c.1650 (Anon. Car.); **arcát** adj. (rar) „arcuit” 1852 (Stamati, V.) ← *arc*, după fr. *arqué* DA // < lat. *arc(u)ātus* CADE, SDLR; **arcatúră** s.f. „șir de arcade” 1868 (Barcianu, V.) < fr. *arcature*; **arcărie** s.f. (înv.) „cartier al arcarilor” 1715 (Uricariul, XXII, 361) ← *arcar*; **arcășél** s.m. (dim.) 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 74) ← *arcaș*; **arcășie** s.f. (înv.) „arta de a trage cu arcul” 1865 (Hasdeu, O. II, 173) ← *arcaș*; **arcéște** adv. (înv.) „purtat de-a curmezișul pieptului, în bandulieră” 1870 (Conv. lit. IV, 62); **arci** vb. (înv.) „a arcui” 1691–1697 (T. Corbea, D. 52); **arciș** adv. (Buc.) „în bandulieră” 1903 (TDRG¹); **arcós** adj. (înv.) „arcuit” 1705 (Cantemir, I. I. 442); **arcuî** vb. „a îndoi în formă de arc” 1691–1697 (T. Corbea, D. 52); **arcuá** vb. (înv., livr., mai ales în part. *arcuát*) „a se curba în formă de arc” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < lat. neol. *arcuare*, part. *arcuatus*, it. *arcuare*; **arcuít**¹ adj. „în formă curbată, de arc” 1822 (Bobb, DRLU I) ← *arcui*; **arcuít**² s.n. (abstr.) 1908 (DA) ← *arcui*; **arcuítór** adj. (rar, tehn.) „care se arcuiește” 1908 (DA) ← *arcui*; **arcuítúră** s.f. (rar) „parte a unui obiect (incovoiat) în formă de arc” 1862 (Pontbriant, D.) ← *arcui*; **arculét** s.n. (dim.) 1862 (Pontbriant, D.); **arcúș** s.n. (muz.) „vergea de lemn între capetele căreia se întind fire de păr de cal, care servește la producerea sunetelor unor instrumente cu coarde” 1691–1697 (T. Corbea, D. 449); **arc(u)șór** s.n. (dim.) 1840 (I. Golescu, B. 123); **arcúț** s.n. (dim.) 1887 (HEM II, 1506); **încarcát** adj. (înv.) „în formă de arc” 1904 (Șez. VIII, 109).

Cf. **anchír**, **arbalétă**, **arcosólium**, **arhivóltă**.

ARCÁ s.f. „(înv.) protector, mijlocitor, (spec.) protector al domnilor români la Înalta Poartă; (Munt.) temelie, fundație, zid de piatră, înalt de 60–100 cm, dintre temelia și tâlpile casei țărănești – protecteur, médiateur, protecteur des voïvodes roumain auprès de la Sublime Porte; fondement, soubassement d’une maison paysanne” 1649 (Mardarie, L.), var. *harcá*.

Tc. *arka*, propriu-zis „spate”, de unde „suport, protecție, protector” și „zidul din spate al unei case”.

Fam.: **arcaliú** s.m. (înv.) „protejat; influent” sf. sec. XVIII (Let. Ț. Mold. 440¹) < tc. *arkalı*.

Cf. **arcadáș**.

ARCÁCI s.m. (S Mold., Dobr., NE Munt.) „depresiune, adâncitură pe culmea unui deal sau a unui munte (unde sunt adăpostite, vara, oile sau vitele); țarc sau grajd improvizat; îngrăditură făcută de pescari în apă în vederea reținerii și păstrării peștelui în bălți, în timpul iernii – terrain abrité; abri, parc à bestiaux, écurie improvisée; clayonnage fait par les pêcheurs dans un cours d’eau, pour garder les poissons pendant l’hiver” 1592 (top. *Arcaciul lui Buture*, Doc. Î. 176).

Tc. *arkaș* DA, SDLR, CDER 378 // Turanic, probabil cuman. HEM II, 1492.

Fam.: **arcán**³ s. (Mold., rar) „staul la stână unde dorm oile noaptea” 1931 (Chest. V, 8), var. *harcán*² ← *arcaci*, cu substit. finalei, Loșonți, CPE.

ARCADÁȘ s.m. (înv., rar) „tovarăș, prieten – compagnon, còpain” 1835 (Gorjan, H. I, 143).

Tc. *arkadaș* „prieten” (probabil < *arka* „spate; protecție”).

Cf. **arcá**.

ARCÁN¹ s.n. „laț; numele unui dans popular – sorte de lasso; nom d’une danse paysanne” 1594 (antrop. *Arcanul*, DIR XVI B, VI, 125; ca apelativ, 1726–1729, Cron. anon. Mold. 271¹), var. (reg.) *harcán*¹.

Tăt. *arkan* HEM II, 1492, TDRG, DA, SDLR, CDER 379, DEX, posibil și ucr. *arkan* SDLR, DEX // Tc. *argan*, *organ* CDED II, 543; identificat (greșit) cu *arcan*² „vicienie, intrigă; secret, mister” < lat. *arcanum* LM.

Fam.: **arcaná** s.f. (Vrancea; cor. pop.) 1889 (Sevastos, N. 280), var. (Trans.) *arcaneá*; **arcăni** vb. „a prinde cu arcanul” 1875 (Alecsandri, O. II, 76).

ARCÁN² s.n. (livr.) „vicienie; secret – arcane” 1787 (Arcan).

Lat. neol. *arcanum*, substantivare a adj. *arcanus* „secret, ținut ascuns” < *arca* „cufăr, ladă”.

Cf. **árcă**.

ÁRCĂ s.f. „corabia lui Noe; (înv.) ladă – arche de Noe; (vieilli) coffre” 1813 (Ursu, ms. apud TDRG³).

It. *arca*, lat. neol. *arca* „ladă, scrin, cufăr” (probabil construit pe radicalul lui *arcēre* „a ține deoparte”), în lat. creștină aplicat corabiei lui Noe, după gr. *κιβωτός*.

Cf. **arcán²**.

ARCÉR¹ s.n. (reg.) „cute (din lemn pietrificat), folosită pentru a ascuți briciul sau coasa – affiloir” 1691–1697 (forma *arceári*, T. Corbea, D. 294), var. (Trans., Mar., Mold.) *alcér*, (Trans.) *hălcér*.

Et. nes., posibil derivat cu sufixul *-er* de la o bază provenită din lat. *īlex*, *īlicem* „soi de stejar” + *-er* S. Pușcariu, DR 9, 1936–1938, 442, ceea ce însă presupune următoarele accidente fonetice: mutarea accentului **ilece* > **iléce* și pronunțarea deschisă a lui *i* (**e* > *a*), rezultând o formă **areace*, la care s-a atașat sufixul *-ariu* > **areceariu* > *arceari(u)*. S-a mai propus o legătură cu *arțar*¹, pornind de la folosirea lemnului de arțar pentru fabricarea acestei unelte, însă explicațiile sunt dificile din punct de vedere fonetic: lat. *acernum* „din arțar” HEM II, 1500, ceea ce presupune modificarea unei forme mai vechi **acernu*; var. a lui *arțar*¹ (< lat. **arceārius*) CDER 434, problematic deoarece lat. *-cja-* a evoluat în rom. la *-ța-* // Lat. **ratiārium (lignum)* „lemn din plute”, cf. (*Colonia*) *Ratiāria* (> bg. *Arčer*) P. Boerescu, LR, 50, 2001, 265–268 (problematic din motive semantice și formale – rezultatul așteptat al lui *ratiārium* este **rățar*); probabil it. *acciaro* „oțel (folosit la ascuțirea cuțitelor)” TDRG; it. *acciaro* „oțel; spadă” și *acciarino* „cute de oțel” SDLR; lat. *acies*, cf. it., sp., v.ptg. CDED I, 15; et. nec. DA.

ARCÉRE s.f. (Buc.) „drum adâncit (în săpătură) făcut peste un deal – chemin creusé, sur une colline” 1939 (SDLR).

Et. nec.

ARCHEBÚZĂ s.f. „veche armă de foc, asemănătoare cu pușca – arquebuse” 1856 (scris *arcuebusă*, Georgescu, R. M. II, 196).

Fr. *arquebuse* < fr. med. *haquebusse* < ol. *Haakbus*, (la Fribourg) germ. *Hakenbüchse* < *Haken* „cârlig” + *Büchse* „armă de foc; cutie cilindrică” (< lat. *buxis* „cutiuță” < gr. *πυξίς*).

Fam.: **arhebuziér** s.m. „soldat înarmat cu archebuză” 1859 (var. *arhebuziár*, Bălășescu, D. R.-Fr.), var. (înv.) *arhebuzár* < fr. *arquebusier*.

Cf. **bax**, **bóxă**, **búcsă**, **búxă**, **píxă**, **pixídă**, **píxis**, **púscă**.

ARCHÍȘ s.m. (reg.) „ienupăr (*Juniperus communis*) – genévrier” 1879–1883 (Brandza, Fl. 432).

Ucr. *artyš* < tăt. *artyš* (= azer *ardyg*, tc. *ardiç*, cf. ESUM) ° (DA: rus. *artyš*) // Probabil var. a lui *archit* HEM II, 1502; var. a lui *archit*, cf. *archieft* CADE.

ARCHÍT s.m. (bot.) „ienupăr (*Juniperus communis*); viță albă (*Clematis vitalba*) – genévrier; vigne blanche” 1688 (var. *arché(ft)*, scris *archieth*, Biblia (1688)², 246, 260).

Ngr. (și gr. biblică) *ἄρκευθος* CDED II, 635, HEM II, 1502, CADE (pentru forma *archieft*), SDLR (pentru forma *archieft*) // Et. nec. DA (care nu cunoaște forma *arche(ft)* din Biblia, 1688).

ARCIÓR (3 sil.) s.m. (Mold., hapax, Sevastos, N. 190) numele unei plante neidentificate – nom de plante 1889.

Et. nes., posibil deformat din *ariór* (= *aliór*) ° sau legat de *arțár* (HEM sugerează un dim. al lat. vulg. **arce* „arțar”, care a dat, cu sufixul *-árius*, rom. *arțar*).

ARCOSÓLIUM s.n. „nișă funerară arcuită, într-o catacombă sau într-o biserică – arcosolium” 1898 (Enc. rom. I, 752).

Lat. neol. *arcosolium* < *arcus* „arc, boltă” + *solium* „tron; sarcofag” (< **sodium*, format de la radicalul lui *sedere* „a ședea”), termen apărut în lat. târzie (cf. Giuseppe Marchi, „Monumenti delle arti cristiane primitive nella metropoli del cristianesimo”, p. 85).

Cf. **arc**.

ARCÓZĂ s.f. „gresie bogată în feldspați – arkose” 1898 (forma *arcosa*, Enc. rom. I, 241).

Fr. *arkose*, nume introdus de savantul francez Alexandre Brongniart în 1823, pe baza gr. *ἀρχαῖος* „străvechi”, cf. Klaus Neuendorf, „Glossary of Geology”, 2005, p. 36.

Cf. **arhe(o)-**, **arháic**, **anárh**, **arhetíp**, **arhi-**, **arhitéct**, **arhívă**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ÁRCTIC adj. „situat în regiunea Polului Nord; (înv., s.n.) Polul Nord – arctique; (vieilli) le Pôle Nord” 1705 (Cantemir, I. I. 518), var. (înv.) *arcticésc* 1811 (Greceanu, Í. 116), *arcticós* 1770–1780 (Gherasim Putneanul, Gheografie, 6^v).

Lat. neol. *arcticus* (< gr. *ἀρκτικός* < *ἄρκτος* „urs, (fem.) ursoaică; constelația Carul Mare, (de unde, la fem.) Polul Nord”), ngr. *αρκτικός*, fr. *arctique*.

Fam.: **antárctic** adj. „situat în regiunea Polului Sud” 1705 (Cantemir, I. I. 518; ca top., 1693–1703, în sintagma *Polos Andarcticos*, Pov. țăr. 86), var. *andárctic* < lat. neol. *antarcticus* (< gr. *ἀνταρκτικός* „opus regiunii arctice, austral” < *ἀντι-* + *ἀρκτικός*), fr. *antarctique*; var. *andarctic* < ngr. *ανταρκτικός*; **subantárctic** adj. „situat între zona antarctică și zona de climă temperată” 1962 (DER I, 864) ← *sub-* + *antarctic*, după *subarctic* sau după fr. *sous-antarctique*; **subárctic** adj. „situat între zona arctică și zona de climă temperată” 1937 (M. enc. agr. I, 48) ← *sub-* + *arctic*, după fr. *sous-arctique*.

ARDĂMĂLÍ vb. (Trans.) „a merita, a fi vrednic – mériter, être digne” 1890 (var. *erdemlí*, Vaida, Săl. 349), var. *adărmălí*, *ardămlí*, *dărmălí*, *dermelí*³, *erdemelí*.

Magh. *érdemel* Tamás, EW, 79 // Var. *dermeli*³ ← *dârvări* DA, DLR.

ARDĂU adj., s.m. (Trans.) „paznic de pădure – gardien de forêt”, (N Mold.) „ardelean – transylvain” 1893 (Șez. II, 22^b), var. *hardău*.

Magh. *erdő-óvó* „paznic de pădure” (< *erdő* „pădure” + *óvó*, part. prez. al vb. *óv* „a păzi”) Tamás, EW, 79. Sensul „ardelean”, prin apropiere de top. *Ardeal* // Magh. *erdélyi* „ardelean” DA (care nu cunoaște decât sensul „ardelean” al rom. *ardău*).

Fam.: **ardeván** s.m. (Mold.) „ardelean” 1892 (Șez. I, 10), probabil ← **ardăvan* ← **ardăuan*.

Cf. **ardeleán**.

ÁRDE [ar. *ardeáre*, *árdire*; mr. *árdiri*; ir. *árde*] vb. „(intrans.) a fi aprins, cuprins de foc, a se consuma prin acțiunea focului; a răspândi căldură mare, lumină; a fi foarte cald, a avea febră; (tranz.) a da foc, a menține focul; a strica o mâncare expunând-o prea mult la acțiunea focului; a expune acțiunii focului, sau unei temperaturi ridicate; (tranz. și refl.) a provoca sau a suferi o durere vie la atingerea cu ceva fierbinte, (fig.) a produce o durere puternică, ca cea provocată de un obiect fierbinte, (fam.) a lovi; (cu dativul persoanei și prepoziția *de* sau conjuncția *să*) a avea chef de ceva; (Trans.) a-și da seama, a-i veni un gând neașteptat – brûler, flamber; briller; laisser brûler; cautériser, calciner; désirer ardemment, avoir envie; piquer; cingler, frapper; (Trans.) être frappé (d’un fait), se rendre compte” c.1500 (Psalt. Hur. 119).

Lat. *ardēre* (din aceeași rădăcină ca *arēre* „a fi uscat”), panrom. REW 620, cu trecerea la conj. a III-a probabil de dată lat., fiind întâlnită și în it., sd., friul., eng., v.fr., occ.

Fam.: mr. **ardámi** s.f. „usturime, iuțime” 1927 (Capidan, Gl. I, 184); **ardeáscă** s.f. (Mold.) „dans țărănesc în jurul focului, în ziua de Bobotează” 1898 (Marian, S. R. 157) ← *arde* Marian, S. R. 157 // et. nec. DA; **ardéi** s.m. „plantă erbacee, provenită din America de Sud și introdusă în Europa începând cu sec. XVI, cu flori albe și cu fructe verzi, roșii sau galbene, întrebunțate în alimentație (*Capsicum annum*)” 1665–1690 (Let. cantac. 187) ← *arde* (de la gustul ardeiului iute) HEM II, 1515, TDRG, DA, CDDE 78, CADE, SDLR, DEX // lat. **ardiuus* CDED I, 15; **ardeiá** vb. „a condimenta cu ardei iute; a avea gust iute; (refl., fam.) a se mânia” 1857 (Polizu, V.) ← *ardei*; **ardeiás** s.m. (dim.) 1922 (Gorun, S. A. 268) ← *ardei*; **ardeicá** s.f. (Trans.) „ardei” 1887 (HEM II, 1515) ← *ardei*, probabil după *piparcă* „ardei”; **ardeietúrá** s.f. „condimentare (cu ardei); ardei pisat, condiment” 1897 (Șez. IV, 133^b/14) ← *ardeia*; **árdere** s.f. „(înv.) jertfă; (chim.) oxidare rapidă a unei substanțe, însoțită de dezvoltare de căldură, (spec.) proces de descompunere prin oxidare a substanțelor vii din organism, prin care se produce energia necesară vieții” 1570 (Coresi, Ps.¹ 96^f; cu sensul modern, c.1880, Eminescu, O. XIV, 965) ← *arde*, cu sensul chim. și biol. după fr. *combustion*, germ. *Verbrennung*; **ardíšte** s.f. (Zarand) „teren de pe care a ars pădurea” 1887 (HEM II, 1532, 1748); ar. **ardurie** s.f. „usturime” 1905 (Mihăileanu, 40); **ars** s.n. „faptul, acțiunea de a arde; (înv.) arșiță” 1673 (Dosofoi, Ps.); **arsătúrá** s.f. „ardere; arsură; (înv.) jertfă” 1582 (PO, 307); **ársă** s.f. (mai ales la pl., înv.) „jertfe” c.1500 (Psalt. Hur. 142); **arsoáre** s.f. (Ban.) „arșiță” 1907 (CDDE) ← *ars*; **arsúrá** s.f. „leziune produsă prin ardere (prin foc, prin contactul cu un agent chimic, prin expunerea la soare sau la alte surse de radiații); senzație de usturime, de durere vie; (reg.) loc ars de soare, uscat; ofilire a grânelor datorată căldurii; (înv.) ardere, incendiu, arșiță” 1451 (top. *Arsura*, DERS) < lat. *arsūra*, cf. it., sp. REW 682; **ársiță** s.f. „căldură mare; parte a muntelui expusă la soare; (Trans., Buc.) fânțar cu mușcătura foarte usturătoare” 1675 (M. Costin, L. 249^f), var. *árșetă*, *ársiță* < lat. **arsīcia* (*calor*) „(căldură) arzătoare”, substantivare a adj. **arsīcius*, cf. it. *arsiccio* CDED I, 15, PEW 129, CDDE 78, DA, SDLR, CDER 430, DEX // ← *ars* HEM II, 1747; **arzăciós** adj. (rar, înv.) „inflamabil; arzător” 1760–1770 (Meșt. doft. 568);

arzător [mr.] adj., s.n. „care arde; (fig.) înfocat, intens; urgent; aparat care servește la declanșarea focului prin amestecarea cu aer a combustibililor” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom. 9^v); **arzătură** [mr. și *ărzătură*] s.f. „arsură; (înv.) jertfă” 1582 (PO, 298); **arzime** s.f. (reg., rar) „febră” 1900 (Mat. folk., apud CDDG); **arzoî** adj. (rar) „dogoritor; iute”, s.n. „fel de mâncare din lapte fiert și mămăligă” 1857 (Odobescu, O. I, 68) ← *arde* HEM II, 1535, DA (posibil), CDDE 78, TDRG³ // probabil < tc. **arzü* (formă redusă a lui *arzülü* „dornic”) CDER 448; lat. *arsōnius* CDED I, 15 (care citează forma *arsoi*); **arzós** adj. (înv.) „arzător” 1683 (Dosoței, V. S. II, 128); **arzuică** s.f. (Ban.) „joc de copii” 1909 (CDDG); **arzurii** adj. (hapax, Mardarie, L. 275), probabil cu sensul „negru (african)”, traducând cuvântul *chamī* „Ham; hamit” 1649 ← *arde* (CADE), cu sufixul *-uriu* folosit pentru nume de culori, cf. *tuciuriu*, *zmeuriu*, *gălburiu*, *verzuriu* etc. ° // ← *arzuliu* (< tc. *arzulü* „doritor”, infl. de *arde*) DA (CADE consideră de asemenea că *arzuliu* și *arzuriiu* sunt variante, ceea ce este îndoielnic deoarece *arzuriiu* pare specializat pentru culoare, iar *arzuliu* se explică prin tc. *arzulü*); mr. **ărdărîmi** s.f. „condiment” 1968 (Paia – Minda, DM); mr. **ărdărós** adj. „iute, piperat” 1968 (Paia – Minda, DM); mr. **ărdós** adj. (despre ardei) „iute” 1927 (Candrea, Gl. I, 184), var. *ardós*; **deărde** vb. (înv., livr.) „a mistui prin foc” 1889 (Barițiu, Ist. Transilv. I, 241) < lat. neol. *deardēre*, românizat după *arde* ° // ← *de-* + *arde* DLR; mr. **duárdiri** vb. „a arde peste tot” 1935 (Capidan, Megl. III, 26).

Cf. **ardént**, **aríd**.

ARDELEAN, -Ă adj., s.m. s.f. „(locuitor, persoană originară) din Transilvania, care aparține Transilvaniei – de Transylvanie, transylvain” 1592 (Doc. Í. 142).

Top. *Ardeal* < magh. *Erdély* < *erdő* „pădure”.

Fam.: **ardeleána** s.f. art. (cor. pop.) 1887 (HEM II, 1523); **ardeleancă** s.f. 1853 (Alecsandri, O. III, 330); **ardelenás** s.m. (dim.) 1887 (HEM II, 1521); **ardelencuță** s.f. (dim.) 1887 (HEM II, 1521) ← *ardeleancă*; **ardelenesc** adj. „care aparține Ardealului sau ardelenilor, de ardelean” 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv.); **ardeleneste** adv. „în felul ardelenilor” 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv.) ← *ardelenesc* sau ← *ardelean*; **ardelenism** s.n. „cuvânt sau expresie caracteristică ardelenilor” 1855 (Russo, S. 48); **ardelenitate** s.f. „caracter ardelenesc; faptul de a fi ardelean” 1998 („Altera”, VII, 72); **ardelenuță** s.f. (dim.) 1887 (HEM II, 1521) ← *ardeleană*.

Cf. **ardău**.

ARDENÉZ, -Ă s.m., s.f., adj. „persoană din Ardeni; care aparține regiunii Ardeni sau ardenezilor; rasă de cai mari, puternici, de tracțiune – Ardennais” 1937 (M. enc. agr. I, 425).

Fr. *Ardennais* < top. *Ardennes*.

ARDÉNT adj. „înfocat, pasionat – ardent” 1847 (Aricescu, F. 32), var. (înv.) *ardinte*.

Fr. *ardent*, lat. neol. *ardens*, *-ntis*, part. prez. al vb. *ardēre* „a arde”.

Fam.: **ardénță** s.f. (abstr.) 1929 (Arghezi, S. XXVII, 246) ← *ardent* (cu substit. sufixului); **ardoare** s.f. „înflăcărare, pasiune” 1799 (Iorgovici, Obs. 71) < fr. *ardeur*, lat. neol. *ardor*, *-em* < *ardēre* „a arde”.

Cf. **ârde**, **aríd**.

ARDÉZIE s.f. „rocă argiloasă tare, care se întrebuițează la acoperișuri, la confecționarea tăblițelor de scris etc. – ardoise” 1840 (var. *ardoáză*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 76).

It. *ardesia* < v.fr. *ardeise* (= fr. *ardoise*), cuvânt cu etimon incert, probabil celtic, cf. galic **ard(u)-* „înalt” (de unde top. *Arduenna* > *Ardennes* „Ardeni”, regiune unde se găsesc cariere de ardezie) TLF. Var. *ardoază* < fr. *ardoise*.

Fam.: **ardeziéră** s.f. „carieră de ardezie” 1896 (ȘDU¹, scris *ardesieră*) ← *ardezie* (după fr. *ardoisière*).

ARDOÁN (3 sil.) s.m. (V Trans.) „un soi de struguri – sorte de raisin” 1887 (var. (Hațeg) *ardioáie* s.f., HEM II, 1531), var. *ardioáne* s.f., *iordovánă*, *iorgovánă*.

Magh. dial. *járdovány*, (*j*)*árdány*, probabil inițial același cu *járdovány*, *orgovány* „(planta) liliac” < scr. *jorgovan*, *jargovan*, *jergovan* Tamás, EW, EWU. Forma *iorgovánă*, probabil după *iorgovan* „liliac”.

Cf. **iorgován**.

ARÉIC adj. (geol., despre terenuri, regiuni) „lipsit de cursuri de apă – aréique” 1949 (LTR¹ I, 179).

Fr. *aréique*, termen propus de geologul francez Emmanuel de Martonne în 1928 (cf. D. geomorf.), format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *ῥέιν* „a curge”.

Cf. **catár¹**, **catarói¹**, **dacriorée**, **diarée**, **galactorée**, **gonorée**, **leucorée**, **logorée**, **menorée**, **reumatism**, **seborée**, **sialorée**.

ARÉL s.n. (bot., Buc.) „zmeoaică (*Laserpitium latifolium*) – laser à feuilles larges” 1862 (Alth, „Hauptbericht f. Bucovina”, apud HEM II, 1539), var. *aerél²*.

Probabil ← *aréu* „Euphorbia” (pl. *aréi* > sg. refăcut *arél*) sau *arior* „Euphorbia”, cu substit. finalei °. Var. *aerél²*, infl. de *aer* ° // Poate lat. *arum* (*latifolium*) + suf. *-el* HEM II, 1539; et. nec. DA.

ARÉNĂ s.f. „loc circular așternut cu nisip, din mijlocul unui amfiteatru, pe care se desfășurau spectacolele; spațiul din mijlocul unui circ modern, pe care se desfășoară reprezentațiile; stadion; (fig.) spațiu de dezbateri, controversă – arène” 1770–1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie, 219¹).

Lat. neol. *arena* „nisip; arenă”, it. *arena*, fr. *arène*.

Dublet etim.: **arínă**.

ARÉNDĂ s.f. „cedare temporară a dreptului de exploatare a unor bunuri (mai ales funciare), în schimbul unei plăți – bail, ferme” 1737 (Doc. agr. I, 368), var. (Trans., Buc.) *arândă*, *arindă*, (înv. Mold.) *orândă²*, *oréndă*, *orindă*.

Magh. *árenda* (< lat. med. *arrenda* < *a(r)rendare* „a arenda” < *renda* = *rendita* „rentă, arendă, venit”, substantivare a part. târziu **renditus* al vb. **rendere* = *reddere* „a da înapoi, a da în schimb” (< *red-* + *dare* „a da”), cu *-n-* după *prendere* „a lua”, cf. it. *rendere*, fr. *rendre* și substantivele it. *rendita*, fr. *rente* „venit, rentă”), pol. *arrenda* (în Mold.), rus. *arrenda* (în Mold. și Munt.).

Var. cu *o-* < ucr. *orenda*. Var. *arândă* se poate explica prin magh. *árenda*, cf. *rândului* < *rendel* Tamás, EW, 80, sau prin infl. lui *rând* DA.

Fam.: **arendá** vb. „a da sau a lua în arendă” 1812 (T. Moldovan, C. Leg. II, 319), var. (Trans.) *arândá*, (Mold.) *orândá*; **arendár** s.m. (înv.) „arendăș” 1742 (var. *orândár*, Bul. com. ist. I, 224); **arendăș** s.m. „persoană care ia în arendă (un bun agricol)” 1772

(Iorga, S. D. XII, 186), var. (înv., Mold.) *orândăș* ← *arendă* sau < magh. *árendás*; **arendășă** s.f. 1939 (SDLR) ← *arendaș*; **arendát** s.n. (abstr.) 1908 (DA), var. (Trans.) *orândát* ← *arenda*; **arendatór** s.m. „persoană care dă în arendă” 1737 (Doc. agr. I, 368), var. (înv.) *arendátor*, (înv. Mold.) *orândatór* < lat. neol. *arendator*, germ. *Arendator*, ulterior ← *arenda*; **arendatorie** s.f. (înv.) „arendășie” 1833 (Cod. Calimach, 63), var. *orândatorie* ← *arendator*; **arendăluí** vb. (înv.) „a arenda” 1866 (var. *arândăluí*, I. Ionescu, D. 354) ← *arendă* sau < magh. dial. *árendál* Tamás, EW; **arendășél** s.m. „arendaș al unui teren mai mic” 1908 (DA) ← *arendaș*; **arendășesc** adj. „de arendaș” c.1830 (Zilot Românul, O. 103), var. (Trans.) *arândășesc* ← *arendaș*; **arendășește** adv. „în felul arendașilor” 1908 (DA), var. (Trans.) *arândășește* ← *arendășesc* sau ← *arendaș*; **arendășie** vb. (rar) „a fi arendaș” 1906 (Sandu-Aldea, D. N. 211) ← *arendaș*; **arendășie** s.f. „ocupația de arendaș, exploatare a unui teren agricol prin luare în arendă” 1857 (Polizu, V.), var. (Trans.) *arândășie* ← *arendaș*; **arendășit** s.n. (abstr., rar) 1908 (DA) ← *arendășie*; **arendășită** s.f. „nevastă de arendaș; femeie care ia în arendă” 1908 (DA), var. (Trans.) *arândășită* ← *arendaș*; **arendășoaică** s.f. (înv.) „nevastă de arendaș” 1862 (Odobescu, O. II, 197), var. (Trans.) *arândășoaică* ← *arendaș*; **arendășói** s.m. (peior.) 1856 (Neam. rom. III, 1856) ← *arendaș*; **arenduí** vb. (înv.) „a arenda” 1810 (Marki, E. 355), var. (Trans.) *arânduí*; **exarendá** vb. (înv.) „a da în arendă” 1889 (Barițiu, Ist. Transilv. I, 659) < lat. neol. *exarendare* ° // ← *ex-* + *arenda* DLR; **subarendá** vb. „a transmite dreptul de folosință asupra unui bun arendat pentru o perioadă determinată, în schimbul unei plăți” 1891 (Kogălniceanu, O. II, 613) ← *sub*²- + *arenda*; **subarendăș** s.m. „persoană care ia în arendă exploatarea unui bun de la alt arendaș (și nu direct de la proprietar)” 1812 (T. Moldovan, C. Leg. II, 321) ← *sub*²- + *arendaș*; **subarendatór** s.m. (înv., rar) „subarendaș” 1868 (Bărcianu, V.) ← *sub*²- + *arendator*.

Cf. **réntă**, **rendez-vous**, **da**², **dátă**¹, **datív**, **dátóm**, **dedá**¹, **editá**, **pardoná**, **piérde**, **tradiție**, **trădá**, **vínde**, **doná**, **dótă**.

AREÓLĂ s.f. (anat.) „suprafață de piele diferit colorată de cea a tegumentelor din jur – aréole” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *aréole*, lat. neol. *areola*, propriu-zis „suprafață mică”, dim. lui *area* „suprafață”.

Fam.: **areolár** adj. (anat.) „cu areole sau în formă de areolă”, (mat.) „referitor la arie”, (sociologie, despre sondaje) „bazat pe împărțirea unui teritoriu în mici arii” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aréolaire*; **areolát** adj. (anat.) „care are areole” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aréolé*.

Cf. **ar**¹, **árie**¹.

AREOMÉTRU s.n. „aparat care servește la determinarea densității unui lichid sau a concentrației unei soluții – aréomètre” 1780–1790 (var. *areométré*, *areométrio*, Amfilohie, G. F. 30^f; forma *areométru*, 1813, Maior, Înv. vin. 96).

Fr. *aréomètre* (format pe baza gr. *ἀραιός* „rar” și *μέτρον* „măsură”), germ. *Aräometer*. Var. *areometreo*, -io < it. (înv.) *areometrio*.

Fam.: **areométric** adj. „referitor la măsurarea densității lichidelor sau a concentrației soluțiilor” 1871 (LM) < fr. *aréométrique*; **areometrie** s.f. „parte a fizicii care studiază măsurarea densității lichidelor sau a concentrației soluțiilor” 1871 (LM) < fr. *aréométrie*.

Cf. **areostíl**, **métru**.

AREOPÁG s.n. „consiliu și tribunal suprem din Atena antică – aréopage” 1648 (var. *ariopág*, N. Test. 343).

Fr. *aréopage*, lat. neol. *areopagus* < gr. *Ἄρειος πάγος* „colina lui Ares (top. în Atena); consiliul care își avea sediul pe această colină”. Var. *ariopag* < slavon *ariopagŭ*.

Fam.: **areopagit** s.m. „membru al Areopagului” 1566 (n.pr. *Dionisie Areopaghit*, Coresi, L. 83; în formă articulată, 1682, Dosoftei, V. S. oct. 42¹) < slavon *areopagitŭ*, gr. neol. *ἀρειοπαγίτης*, ulterior (în formele cu *-gi-*), fr. *aréopagite*, lat. neol. *areopagita*; **areopaghiteán** s.m. (înv.) „areopagit” 1691–1697 (T. Corbea, D. 52) < slavon *areopagitŭ*, gr. neol. *ἀρειοπαγίτης*, încadrate în clasa derivatelor în *-ean*.

AREOSTÍL s.n. (arhit.) „colonadă spațiată – aréostyle” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *aréostyle*, împr. din lat. *araeostylos* < gr. *ἀραιόστυλος* „cu coloane rare” < *ἀραιός* „rar” + *στυλός* „colană”.

Cf. **areométru**, **stíl**², **amfiprostíl**, **diastíl**, **epistíl**, **eustíl**, **hexastíl**, **hipostíl**, **monostíl**, **peristíl**, **prostíl**.

ARESTÁ vb. „a priva pe cineva de libertate în urma (suspiciunii) comiterii unei infracțiuni, în vederea unui proces sau unor cercetări judiciare – arrêter (mettre en état d’arrestation)” 1787 (var. *areșteluí*, Instr. emigr. 12; forma *arestá*, 1794, Calend. Viena, 37), var. (Trans., înv.) *arestăluí*, *arestuí*, *areștúi* (1807, C. prav. II, 119).

Lat. neol. *arrestare* (< v.fr. *arrest*, it. *arrestare* „a opri, a împiedica; a aresta” < lat. **arrestāre* < *restāre* „a rămâne, a rezista” < *stāre* „a sta”) Ursu, ÎL III, ulterior și ← *arest*, după fr. *arrêter* DA, CADE, SDLR, DEX. Var. *arestălui* < magh. *árestál*, lat. neol. *arrestare*; var. *areștúi*, după *areșt*.

Fam.: **arést** s.n. „deținere sub pază legală a unei persoane; locul unde sunt ținuți cei arestați” 1728 (Iorga, S. D. X, 419), var. (Trans.) *aréșt*, *taréște*, *aréști*, *arișt*, *ariștă*, *ariște* < germ. *Arrest* (< lat. med. *arrestum* < *arrestare*) DA, CADE (posibil), ȘDU, SDLR, DÎLR, DEX, rus. *arest* CADE (posibil), SDLR, magh. *arest*, *áristom* (pentru formele cu *-ș-*) DÎLR; var. *ariște*, infl. de derivatele în *-iște* // și it. *arresto* DEX; it. *arrestare*, cu semnificația juridică a fr. *arrêter* CDER 384; **arestánt** s.m. (înv.) „arestat” 1788 (Budai-Deleanu, Prav. 22) < germ. *Arrestant*; **arestántă** s.f. (înv.) „arestată” 1794 (Calend. Viena, apud Chivu, VTR, 283) ← *arrestant*; **arestáție** s.f. (înv.) „arestare” 1833 (AR, 3), var. *arestánție*, *arestațióne*, *arestațiúne* < fr. *arrestation*.

Cf. **arét**³, **rest**, **sta**, **abstá**, **adăstá**, **antíste**, **circumstánță**, **constá**, **constată**, **contrást**, **costá**¹, **custá**¹, **distánță**, **instánță**, **obstácol**, **stabil**, **stánță**, **stat**^{1,2}, **statív**, **statuá**, **statúie**, **statúrá**, **státie**, **stául**, **substánță**.

ARÉT¹ s.n. (Mold., Munt., înv.) „pază (armată), apărare – garde (militaire), défense, rempart” 1633 (DRH B XXIV, 212).

Et. nes., posibil v.pol. **ret(a)* (= *rata*) „salvare, ajutor” (cf. ceh *reta*) < germ. *retten* „a salva”, în expresia **na ret(u)* (cf. ceh *na retu volati* „a chema în ajutor”), reanalizată ca (*i*)n *aret* N. Drăganu, DR 6, 1929–1930, 251–259, CDER 385 // Et. nec., poate același cu *arel*², postverbal din *arăta* DA; lat. **arreptum* < **reptum*, cf. sp. *reto* „sfidare, amenințare”, formații de la verbele **arreptāre*/**reptāre* < *reputāre*, de unde și rom. *arăta* HEM II, 1557.

ARÉT² s.n. (Ban., Trans., Buc.) „preajmă, vecinătate – parage, alentours” 1818 (var. *áret*², Budai-Deleanu, Lex.), folosit frecvent în expresia *în aretul* + genitiv, var. *aleát(ul)*, *aléti(ul)*.

Et. nes., magh. *előtt* „în fața, înaintea” N. Drăganu, DR 4, 1924–1926, 751 (doar pentru var. *aleát(ul)*, *aléti(ul)*), Tamás, EW, 69, sau lat. *halitus* „suflare”, din expresia *în aretul cuiva* „în imediata apropiere a cuiva (cât să-i simți răsuflarea)”, cf. cors., sic. *alitu* V. Bogrea, DR 1, 1920–1921, 257 (care citează expr. *în aretul vântului*), SDLR, REW 4004a, Loșonți, SSE, 19–24, P. Boerescu, LR, 4/2009, 469 // Rom. *arie*¹ (< lat. *ārea*) cu sufixul *-et* ca în *préjmet* < *preajmă* CDER 406; posibil postverbal de la *arăta*, cu sensul „(în) regiunea pe care cineva o stăpânește cu privirile” DA; magh. *érret* < *erre it* „de această parte” HEM II, 1543; același cu *arét*¹, inițial „(de) pază”, de unde „la îndemână” > „în apropiere” N. Drăganu, DR 6, 1929–1930, 258.

ARÉT³ s.n. (despre câini de vânătoare, mai ales în sintagma *câine de ~*) „oprire atunci când simte sau zărește vânatul – arrêt” 1929 (Sadoveanu, O. X, 499).

Fr. *arrêt* < *arrêter* „a opri” < lat. **arrestāre* < *restāre* „a rămâne, a rezista” < *stāre* „a sta”.

Fam.: **aretá**¹ vb. (rar, despre câinii de vânătoare) „a rămâne pe loc imediat ce zărește sau simte vânatul” 1929 (Sadoveanu, O. X, 497) < fr. *arrêter*.

Cf. **arestá**, **rest**, **sta**, **abstá**, **adăstá**, **antíste**, **circumstánță**, **constá**, **constatá**, **contrást**, **costá**¹, **custá**¹, **distánță**, **instánță**, **obstácol**, **stabil**, **stánță**, **stat**^{1,2}, **statív**, **statuá**, **statúie**, **statúră**, **stáție**, **stául**, **substánță**.

ARÉTE [ar. *areáte*; mr. (*a*)*reáti*; ir. *arét*⁴, *aréte*] s.m. (Ban., Trans., N Mold.) „berbec de prăsilă; (înv.) berbec (de război) – bélier” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 48), var. *arét*⁴, *haréte*.

Lat. *aries*, *-etem*, cf. dalm., it. dial., occ., fr. dial. REW 645.

Fam.: **aretár** s.m. (Ban., Hațeg) „paznic de berbeci” 1887 (HEM II, 1547) ← pl. *areți*; **arioi**² s.m. (Trans.) „grup de oi despărțit de turmă” 1906 (Viciu, Gl.) ← *arete* (cu substit. finalei).

ARÉU [ar. (*a*)*réu* s.n. „Euphorbia cyparissias”] s.m. (bot.; Ban., Olt., Munt.) „laptele-câinelui (Euphorbia helioscopia) – réveille-matin” 1862 (Pontbriant, D.), var. *ariéu*, (Ban., Hațeg, Prahova) *ariu*.

Et. nes., probabil lat. *aureus* „de aur, de culoarea aurului”, cu referire la culoarea florilor, R. Todoran, CL, 33, 1988, 30–33, ceea ce presupune însă deplasarea accentului în forma latină (neîntâlnită la alte cuvinte în *-eus*) // Refăcut din *arior* (= *alior*) „laptele-câinelui; chimen” HEM II, 1675 (problematic deoarece cuvântul există și în ar., unde nu există forma în *-ior*); et. nec., cf. *alior* DA.

Fam.: **aliór** s.m. „nume dat mai multor specii de plante din familia Euphorbia” 1783 (Benkő, 417), var. *aiór*², (Mold.) *aleór*, (E Munt.) *aléur*, *aliur*, (Buc.) *alinór*, (Trans.) *ariór* ← *areu* R. Todoran, CL, 33, 1988, 30–33 sau lat. *aureolus* „de aur, aurit”, cf. occ. *auriolo* „alior” (< lat. *aureola*) I.-A. Candrea, GS III, 1928, 423, CADE, CDER 208, DEX, SDEM // lat. *helleborus* „spânz” HEM I, 890, PEW (posibil), SDLR; dim. de la *ai* (< lat. *alium*) CDDE 25; lat. *allium* LM; et. nec. DA, TDRG.

Cf. **áur**, **auramínă**, **aureólă**, **aureomicină**, **daliór**, **dorádă**, **orpimént**.

ARGÁN s.m. „arbust tropical din familia sapotaceelor, originar din Maroc, din ale cărui fructe se extrag uleiuri întrebuințate în cosmetică – argan” 2010 (ziare.com, în DCR³).
Fr. *argan* < berber *argan*.

ARGÁT s.m. (înv.; ist.) „servitor, angajat pentru diverse munci – valet de ferme” 1652 (Îndr. leg. 414), var. (Mold.) *hargát, hărgát*.

Bg. *argat(in)*, ngr. *αργάτης* (= *εργάτης*) „muncitor, lucrător” < v.gr. *ἐργάτης* < *ἐργον* „lucru, lucrare”.

Fam.: **argătă** s.f. 1794–1821 (ȘA II, 102, „Țiganiada”); **argătél** s.m. (dim.) 1866 (Alecsandri, O. III, 144); **argătésc** adj. „de argat” 1887 (HEM II, 1572); **argătéște** adv. „ca un argat, în felul argaților” 1908 (DA) ← *argătesc* sau ← *argat*; **argăți** vb. „a fi angajat ca argat; a folosi pe cineva ca argat” 1847 (S. L. II, 223), var. (Buc.) *hargăți, hărgăți*; **argăție** s.f. (abstr.) 1863 (var. *argație*, Alecsandri, O. V, 621); **argătíme** s.f. (col.) 1863 (Alecsandri, O. I, 249); **argățit** s.n. (abstr.) 1887 (HEM II, 1570) ← *argăți*.

Cf. *ergo-*, *-ergie*, *alergie*, *anergie*, *argón*, *argós*, *energíe*, *orgán*, *órgă*.

ARGĂSÍ vb. „a tăbăci, a prelucra pielea brută, transformând-o într-un produs moale și rezistent – tanner” c.1650 (var. *arghisí*, Anon. Car. 328).

Ngr. *αργάζω* (aor. *ἀργάσα*) < v.gr. *ἀργάζειν* „a muia, a frământa, a tăbăci” (pus în legătură cu *ἀργάς* „pământ gras, fertil”, *ἀργᾶν* „a fi plin de sevă” Bailly, DGR, sau cu radicalul **werg-/worg-* din *ἐργον* „lucru, lucrare” Chantraine, DELG, Babiniotis).

Fam.: **argăsár** s.m. „persoană care se ocupă cu argăsitul, tăbăcar” 1862 (Pontbriant, D.) ← *argăsitor* (cu substit. sufixului) Mărgărit, CES, 30 sau ← *argăsi*; **argăsárie** s.f. „meseria de argăsar; atelierul argăsarului, locul unde se argădesc pieile” 1862 (Pontbriant, D.) ← *argăsar*; **argăsáriță** s.f. „femeie care se ocupă cu argăsitul; nevastă de argăsar” 1908 (DA) ← *argăsar*; **argăseálă** s.f. „argăsit; materia folosită la argăsit” c.1650 (var. *arghiseálă*, Anon. Car. 328); **argăsit** s.n. (abstr.) 1887 (HEM II, 1568); **argăsitór** s.m. „tăbăcar” 1691–1697 (var. *argăsátór*, T. Corbea, D. 78); **argăsitórie** s.f. „loc unde se argădesc pieile; meșteșugul de argăsit” 1566 (Coresi, L. 84) ← *argăsitor*; **argăsitúră** s.f. „piele argăsită” 1862 (Pontbriant, D.).

ARGEÁ s.f. „(Munt.) construcție rudimentară (groapă acoperită cu stuf, baracă de lemn) în care se așază, vara, războiul de țesut; (Munt.) război de țesut; (Munt.) policioarele care unesc în sens transversal extremitățile războiului de țesut; (N Trans., Mold.) schelet de lemn al unei case; (Mold.) grinzile laterale ale unei plute, care țin unită structura unei plute; (Mold.) boltă a unei clădiri, firidă – sorte de hutte ou baraque (parfois bâtie en partie dans la terre) où l'on met le métier à tisser pendant l'été; métier à tisser; planchette du métier à tisser; charpente (en bois), ferme, comble (d'une construction); poutre latérale d'un radeau; vouête, ceintre, niche vouêtée” 1605 (Ghibănescu, S. I. II, 378, top. *vârful Argealii, Argeaoo*).

Et. nes., posibil fie (i) el. de substrat, cu un sens inițial „construcție rudimentară”, cf. maced. *ἀργελλα*, cimerian *ἀργίλλα* „locuință sub pământ”, alb. *ragal* „colibă”, Hasdeu, IC, II, 46–52, HEM II, 1579–1580, TDRG, Densusianu, HLR, I, 35, Philippide, OR II, 696–697, G. Giuglea, DR 3, 1922–1923, 608 (autohton), Rosetti, ILR, 244, 739, 741, C. Poghirc, ILR II, 328, Russu, Etnogeneza, 252, Brâncuș, VA, 30–31, Çabej, SEFS VII, 325 (posibil), fie (ii) cu un sens inițial „război de țesut” (de unde „schelet de lemn al unei clădiri, al unei plute etc.” sau „loc unde se ține războiul de țesut”), element latin de origine

gr., probabil **ergella* < **ergatella*, cf. lat. *ergata* „scripete, vârtelniță” (< gr. *ἐργάτης*, propriu-zis „lucrător” < *ἔργον* „lucru, lucrare”), it. dial. din Bari *árgata*, *árdya*, tarentin *árdya* „război de țesut”, nap. *arda* „scripete”, *argatella* „război de țesut” și, de la aceeași bază v.gr. *ἐργ-*, ngr. *ἀργαλειός/ἐργαλειός* „război de țesut” (< m.gr. *ἀργαλειῶν/ἐργαλειῶν* < v.gr. *ἐργαλειῶν* „instrument, aparat”) G. Giuglea, DR 10, 1943, 409–411, Fapte de limbă, 64–67 (soluție intuită și de Cihac, care trimite în CDED II 636 la gr. *ἐργαλειῶν*); evoluția semantică „război de țesut” > „schelet de grinzi al unei construcții, cadru de lemn” este întâlnită și la cuvântul *război* (*de țesut*) // Posibil împr. dintr-o limbă turcică, cf. ceagatai *arġa* „cutie” (de unde „schelet de lemn”, „bordei (în care se țese)”, „război de țesut”) DA, CDER 390 (difícil din punctul de vedere al evoluției semantice); lat. *argella* „lut” sau lat. *arca* „cutie” LM; et. nec. DEX.

Fam.: **argelúșă** s.f. (dim.) 1900 (Mat. folk. 246); **argelúță** s.f. (dim.) 1896–1913 (Rădulescu-Codin, L. P. 104).

ARGENTINIÁN, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care aparține Argentinei sau populației ei; din Argentina – argentin, Argentin” 1881 (Eminescu, O. XII, 340).

Top. *Argentina*.

Fam.: **argentiniáncă** s.f. 1935 (Sahia, S.A. 173).

ARGEȘEÁN adj., s.m. „(persoană) din județul Argeș, din regiunea râului Argeș – (habitant) du département d’Argeș, de la région d’Argeș” 1776 (Doc. agr. I, 461).

Top. *Argeș*.

Fam.: **argeșeáncă** s.f. „femeie din Argeș; numele unei hore; nume de pește” 1931 (Niculescu-Varone, Dicț. Joc.).

ARGHEZIÁN adj. „referitor la Arghezi – appartenant au poète Arghezi, à la manière d’Arghezi” 1934 (Conv. lit., LXVII, 134).

Antrop. *Arghezi*.

ARGHIROFILÍE s.f. (livr.) „lăcomie de bani – avidité d’argent” 1898 (Enc. rom. I; cuvântul este menționat de Gáldi, 47, într-o listă de împrumuturi atribuite sec. XVIII, dar fără indicarea vreunei surse; prezența cuvântului în epoca fanariotă nu este confirmată de datele disponibile).

Gr. neol. *ἀργυροφιλία* (rar, întâlnit la Evagrie Ponticul) < *ἀργυρος* „argint; bani” + *φιλία* „prietenie, dragoste” < *φίλος* „prieten, drag, propriu”.

Fam.: **arghirofil** adj. „avid de bani” 1915 (Delavrancea, O. VII, 374) ← *arghirofilie*, der. regresiv.

Cf. **anarghirie**, **arginină**, **argirism**, **hidrargír**, **litargír**, **pirargírít**.

ARGÍLĂ s.f. „rocă sedimentară întrebuințată în olărie, la lucrări de construcție, în sculptură etc., lut – argile” 1780–1801 (Micu, D.), var. (înv.) *argil*.

Fr. *argile*, lat. neol. *argilla* < gr. *ἀργιλ(λ)ος*.

Fam.: **argilifér** adj. (despre pământ) „care conține argilă” 1961 (DN¹) < fr. *argilifère*; **argilít** s.n. „rocă rezultată din recristalizarea argilei” 1904 (var. *argilită*, s.f., Enc. rom. III, 386) < fr. *argilite*; **argilós** adj. (despre pământ) „care conține argilă” 1806 (Șincai, I. nat. 28) ← *argilă* sau < lat. neol. *argillosus*, fr. *argileux*; **dezargilá** vb. „a separa fracțiunile fine

argiloase, mai ales din apele de spălare, folosite în spălătoriile de cărbuni” 1960 (LTR² VI, 190); **dezargilór** s.n. (tehn.) „instalație folosită la dezargilare” 1960 (LTR² VI, 190) ← *dezargila*.

ARGININĂ s.f. (biol.) „aminoacid din proteine care participă la sinteza ureii în ficat – arginine” 1937 (M. enc. agr. I).

Fr. *arginine* < germ. *Arginin*, nume dat de chimiștii germani Ernst Schulze și Ernst Steiger, descoperitorii acestei substanțe, în 1887, pe baza gr. *ἀργυρος* „argint”, datorită culorii albe a substanței.

Fam.: **arginază** s.f. „enzimă solubilă conținută în cantitate mare în ficatul mamiferelor” 1949 (LTR¹ I) < fr. *arginase*.

Cf. **anarghirie**, **arghirofilie**, **argirism**, **hidrargir**, **litargir**, **pirargirit**.

ARGINT [mr. (rar) *arzint*, *răzint*; ir. *arzint*] s.n. „metal prețios de culoare albă strălucitoare, maleabil și ductil; (s.m.) monedă de argint – argent” c.1500 (Psalt. Hur. 97).

Lat. *argentum* (format pe un radical i.-e. cu sensul „strălucitor, a străluci” prezent și în *arguere*, *argumentum*, *argutus*), cf. it., sd., ret., fr., occ., cat. REW 640.

Fam.: **argentán** s.n. „varietate de alpaca (aliaj)” 1898 (Enc. rom. I, 823) < fr. *argentan*; **argentifér** adj. (despre terenuri, roci) „care conține argint” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *argentifère*; **argentín** s.n. „praf de staniu, de culoare gri, folosit la imprimarea textilelor” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *argentine*; **argentít** s.n. (min.) „minereu constând din sulfură naturală de argint” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *argentite*, germ. *Argentit*; **argentométru** s.n. „instrument pentru măsurarea conținutului de argint al unei soluții” 1957 (LTR² II, 44) < fr. *argentomètre*; **argentotipie** s.f. (tehn.) „procedeu de multiplicare prin fotoreproducere în care dezvoltarea se face succesiv în soluție de nitrat de argint și de oxalat de potasiu” 1957 (LTR² II, 44) < germ. *Argentotypie* ° // fr. *argentotypie* DEX (cuvânt foarte rar); **argintă** vb. (folosit mai ales la part.) „a acoperi un obiect cu un strat subțire de argint” c.1500 (var. *arginți*, la part. f.pl. *argințite*, Psalt. Hur. 5^v; forma *argintă*, în part. *argintát*, 1673, Dosoftei, Ps. 445) ← *argint* TDRG, DA, CDDE 82, CADE, CDER 393, DEX; fixarea variantei de conj. I se poate datora influenței fr. *argenter* // < lat. *argentāre* HEM II, 1615; **argintár** [mr. (rar) *arzintár*, *răzintár*] s.m. „persoană care lucrează sau vinde obiecte de argint” 1648 (N. Test. 346) < lat. *argentārius* sau ← *argint*; **argintárită** s.f. (bot.) „coada-racului (*Potentilla anserina*)” 1887 (HEM II, 1615); **argintát** s.n. (abstr.) 1908 (DA), var. *argintít*, *argintít* ← *arginta*; **argintăreasă** s.f. „nevastă de argintar” 1908 (DA) ← *argintar*; **argintărie**¹ s.f. (col.) 1718–1729 (R. Popescu, Ist. 564); **argintărie**² s.f. „meserie de argintar; atelierul argintarului” 1870 (Costinescu, V.) ← *argintar*; **argintăriță** s.f. „nevastă de argintar” 1780–1801 (Micu, D.) ← *argintar*; **arginteală** s.f. „arta de a polii cu argint; strat subțire de argint de pe un obiect” 1906 (Mateevici, S. 63) ← *arginti*; **argintú** adj. „de culoarea argintului” 1837 (Heliade-Rădulescu, L.B. I, 225), var. *argințiu*; **argintós** adj. „care conține argint; (înv.) argintiu” 1691–1697 (T. Corbea, D. 53); **argintuí** vb. (înv.) „a arginta” 1828 (Heliade-Rădulescu, O² II, 19); **argintuí** s.n. (abstr., înv.) 1908 (DA) ← *argintui*; **argintuitór** s.m. (înv.) „meseriaș care argintează obiecte” 1857 (Polizu, V.) ← *argintui*; **argintúrá** s.f. (bot.; Ban.) „coada-racului (*Potentilla anserina*); urechelniță (*Sempervivum tectorum*)” 1887 (HEM II, 1616); **argintút** s.n. (dim., rar, doar în poezia pop.) 1887 (HEM II, 1618); **argint-víu** s.n. „mercur” c.1650 (Anon. Car.), calc după lat. *argentum uiuum*; **argintél** s.n. (doar în poezia pop.) „argint; culoare argintie; ban de argint” 1822 (Bobb, DRLU I); **argintică** s.f. (bot.) „mic arbust din familia rozaceelor (*Dryas*

octopetala)” 1887 (HEM II, 1616), var. *argintică*; **dezargintă** vb. „a îndepărta stratul de argint de pe un obiect” 1862 (Pontbriant, D.) ← *arginta*; **înarginti** vb. (înv.) „a arginta” 1870 (Pompiliu, B.); **reargintă** vb. „a arginta din nou” 1988 (DEX-S) ← *arginta*.

Cf. **argumént**, **arguție**.

ARGIRÍSM s.n. (med.) „intoxicație cu săruri de argint – argyrisme” 1962 (DER I).

Fr. *argyrisme*, format pe baza gr. *ἀργυρος* „argint”.

Fam.: **argiróză** s.f. „intoxicație cu săruri de argint” 1949 (LTR¹ IV, 8) < fr. *argyrose*, germ. *Argyrose*, formate pe baza gr. *ἀργυρος* „argint”, cu sufixul *-ose* (< gr. *-ωσις*), caracteristic maladiilor.

Cf. **anarghirie**, **arghirofilie**, **arginină**, **hidrargir**, **litargir**, **pirargirit**.

ARGÓN s.n. „element chimic care se prezintă ca un gaz incolor și inodor, din grupa gazelor nobile, prezent în atmosferă (într-o proporție foarte redusă) și care servește la umplerea unor becuri electrice – argon” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *argon* < engl. *argon*, nume dat de descoperitorii acestui gaz, chimiștii englezi John Rayleigh și William Ramsay, în 1894, pe baza gr. *ἀργόν*, neutrul adjectivului *ἀργός* „inactiv” (< *ἀ-* privativ + *ἔργον* „lucru, lucrare, activitate”), datorită faptului că nu participă la reacții chimice.

Cf. **argós**, **ergo-**, **-ergie**, **alergie**, **anergie**, **argát**, **energíe**, **orgán**, **órgă**.

ARGONAÚT s.m. „nume dat eroilor mitici greci care au călătorit pe corabia Argo spre Colchida; specie de moluscă cefalopodă din apele tropicale – argonaute” c. 1770 (var. *argonáfti* pl., Oxenstiern, C. II, 56^v), var. *argonáut*.

Fr. *argonaute*, lat. neol. *argonauta* < gr. *ἀργοναύτης* < *Ἀργώ* + *ναύτης* „marinar” < *ναῦς* „corabie”. Var. *argonaft* < ngr. sau gr. neol. *ἀργοναύτης* (cu pronunțare ngr.).

Fam.: **argonaútic** adj. „referitor la argonauți” 1886 (Conv. lit. XX, 192), var. *argonáutic* < fr. *argonautique*.

Cf. **acvanaút**, **aeronaútic**, **astronaút**, **cosmonaút**, **motonaútică**, **naútic**.

ARGÓS adj., s.m. (bis.; înv.) „(preot) suspendat – (prêtre) suspendu” 1678–1689 (Danovici, Cronograf I, 211).

Ngr. *αργός* „inactiv” < v.gr. *ἀργός* < *ἀ-* privativ + *ἔργον* „lucru, lucrare, activitate”.

Fam.: **argosí** vb. „a suspenda un preot (ca pedeapsă canonică)” 1840 (Negruzzi, O. I, 243).

Cf. **argón**, **ergo-**, **-ergie**, **alergie**, **anergie**, **argát**, **energíe**, **orgán**, **órgă**.

ARGÓU s.n. „limbaj convențional, folosit de către vorbitorii unui grup social sau profesional, pentru a nu fi înțeleși de ceilalți – argot” 1839 (var. *argót*, Ș. Stoica, Osândit, 53).

Fr. *argot*, inițial „comunitatea cerșetorilor”, de unde „lume interlopă; limbaj ascuns folosit de răufăcători”, (p. ext.) „argou”.

Fam.: **argótic** adj. „care ține de argou” 1934 (BIFR I, 168) < fr. *argotique*.

ARGUMÉNT s.n. „raționament, dovadă adusă în sprijinul unei afirmații; (mat., log.) variabilă independentă a unei funcții; (rar) rezumat al subiectului unei piese ce urmează să fie reprezentată – argument” 1691–1697 (var. *arguméntum*, pl. *arguménturi*, T. Corbea, D. 39, 519), var. (înv.) *argomént*, *argumánt* (pl. *argumínte*).

Lat. neol. *argumentum* (< *arguere* „a arăta, a face cunoscut, a declara, a demonstra, a acuza”, derivat de la un radical i.-e. **arg-* „strălucitor; clar, vizibil” prezent și în *argentum*, gr. *ἄργυρος* „argint” și *argūtus* „expresiv, amănunțit, vorbăreț”), fr. *argument*. Var. *argoment* < it. *argomento*. Var. *argumânt*, prin romanizare.

Fam.: **argumentá** vb. „a aduce argumente, a susține o idee prin argumente” 1691–1697 (var. *argumentului* în forma *argumentuluiire*, T. Corbea, D. 182; forma *argumentá*, 1829, Poteca, F. 176), var. (înv.) *argumentí* 1822 (Bobb, DRLU I), *argumentirui* 1808 (Țichindeal, A. M. 13), *argumentuí* 1705 (Cantemir, I. I. 715) < lat. neol. *argumentari*, fr. *argumenter*; var. *argumentirui* < germ. *argumentieren*; **argumentát** s.n. (abstr.) 1908 (DA) ← *argumenta*; **argumentatór** s.m. (înv.) „persoană care argumentează în exces” 1822 (var. *argumentátóriu*, Bobb, DRLU I) < lat. neol. *argumentator*, fr. *argumentateur*; **argumentáție** s.f. „expunere de argumente” 1808 (Țichindeal, A. M. 77), var. (înv.) *argumentáțiune* < lat. neol. *argumentatio*, -*onem*, fr. *argumentation*; **contraargument** s.n. „argument care se opune altui argument” 1863 (Măiorescu, O. I, 819) < fr. *contre-argument*; **contraargumentá** vb. „a aduce contraargumente” 1905 (forma *contraargumentáre*, Măiorescu, O. I, 1100) ← *contraargument*.

Cf. **arguție**, **argínt**.

ÁRGUS s.m. (livr.) „om cu privire ageră (care păzește ceva) – argus” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 77).

Fr. *argus*, lat. neol. *Argus* < gr. *Ἄργος* (< *ἄργός* „strălucitor; rapid, agil”, format de la aceeași rădăcină ca și *ἄργυρος* „argint”), personaj mitologic, uriaș cu 100 de ochi, pus de Hera s-o păzească pe Io transformată în vacă.

ARGUȚIE s.f. (livr.) „argumentare sofistică bazată pe fapte nesemnificative sau nesigure – argutie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 77), var. *argúție*.

Fr. *argutie*, împr. din lat. *argutiae* (pl.) „expresivitate, vivacitate; finețe, subtilitate; subtilități sofisticate” < *argutus* „expresiv, vioi, sonor, subtil, vorbăreț” (format pe rădăcina *argu-* „strălucitor, clar” prezentă și în *arguere* „a arăta, a face cunoscut, a declara, a demonstra”). Var. *argúție* < lat. neol. *argutia(e)*.

Cf. **argument**, **argínt**.

ARHÁIC adj. „foarte vechi – arhaic” 1868 (Heliade-Rădulescu, O. II, 376), var. (înv.) *arcáic*.

Fr. *archaïque*, it. *arcaico*, împr. din lat. târziu *archaicus* < gr. *ἀρχαϊκός* < *ἀρχαῖος* „antic, străvechi” < *ἀρχή* „început” < *ἄρχειν* „a face primul pas, a începe, a conduce”.

Fam.: **arháism** s.n. „cuvânt sau expresie învechită, ieșită din uz” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 97^r), var. (înv.) *arcaism* < fr. *archaïsme*, it. *arcaismo*; **arhaistic** adj. (rar, înv.) „care imită exprimarea sau stilul celor vechi” 1873 (Eminescu, O. XV, 486), var. (înv.) *arcaistic* < germ. *archaistisch*; **arhaitáte** s.f. (abstr.) 1941 (Călinescu, Ist. lit. rom., 379) ← *arhaic* (cu substit. sufixului); **arhaizá** vb. „a da aspect arhaic (stilului, limbii)” 1878 (Ghica, O. III, 393) < fr. *archaïser* sau germ. *archaisieren* < gr. *ἀρχαῖζειν* (< *ἀρχαῖος* „antic, arhaic”); **arhaizánt** adj. (despre stil) „cu aspect arhaic, care recurge la arhaisme” 1870 (Conv. lit. III, 326) < fr. *archaïsant* (part. prez. al vb. *archaïser* < gr. *ἀρχαῖζειν*) sau germ. *archaisierend* (part. prez. al vb. *archaisieren* < gr. *ἀρχαῖζειν*), cu echivalarea sufixului; **semiarháic** adj. „care are în parte caractere arhaice” 1945 (Constantinescu, S. VI, 265).

Cf. **arhe(o)-**, **anárh**, **anarhíe**, **arcóză**, **arhetíp**, **arhi-**, **arhitéct**, **arhivă**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ARHAMÁC s.m. (N Trans., Mold., Dobr.) „cal de rasă; armăsar – cheval de bonne race; étalon” 1884 (Contemporanul IV, 268).

Tăt. *arġamak* Suci, CRT, 227 // Tc. *argamak* ȘIO I, 83, DA.

Cf. **armíg**.

ARHÁNGHEL s.m. „căpetenie a îngerilor – archange” 1535 (top., DRH B III, 36; ca apelativ, 1566, Coresi, L. 210), var. (Ban.) *aránghel*, (Mold.) *arcángel*, *h(a)ránghel*.

Slavon *archangelŭ*, ngr., gr. neol. *ἀρχάγγελος* < *ἀρχι-* „arhi-” (< *ἀρχειν* „a merge în frunte, a comanda, a conduce”) + *ἄγγελος* „mesager; (gr. biblică) mesager al lui Dumnezeu, înger”.

Fam.: **arhanghelésc** adj. „de arhanghel” 1686 (Dosofoei, V. S. aug. 112^v); **arhanghélíc** adj. (înv.) „de arhanghel” 1699 (Bucoavna, 155), var. *arhanghelicésc* 1805 (ȘA I, 581) < ngr. *αρχαγγελικός*.

Cf. **arhi-**, **ángel**, **anghilést**, **ínger**.

ARHEGÓN s.n. (bot.) „organ feminin de reproducere, caracteristic pentru mușchi, ferigi și gimnosperme – archégone” 1898 (var. *archegónă* s.f., Enc. rom. I; var. *archegóniu* s.n., Enc. rom. I, 408).

Fr. *archégone* (< germ.), germ. *Archegonium*, lat. savant *archegonium*, termen propus de botanistul german Gottlieb Wilhelm Bischoff, format pe baza gr. *ἀρχή* „început” (< *ἀρχειν* „a face primul pas, a începe, a conduce”) și *γόνοσ* „procreare, naștere” (< *γίνεσθαι*, aor. *ἐγενόμην* „a se naște”), cu referire la caracterul primitiv al acestui organ de reproducere.

Cf. **arhe(o)-**, **arháic**, **-gen²**, **génă**, **genéză**, **-geníe**, **-goníe**, **perigón**, **sporogón**.

ARHE(O)- el. de comp. „vechi – archéo-”.

Gr. neol. *ἀρχαιο-*, *ἀρχαῖος* „vechi” (< *ἀρχή* „început” < *ἀρχειν* „a face primul pas, a începe, a conduce”), intrat și prin diferite filiere moderne.

Cf. **arhegón**, **arheografíe**, **arheologíe**, **arheoptérix**, **arheozóic**.

ARHEOGRAFÍE s.f. (rar) „disciplină care se ocupă cu descoperirea, studierea și publicarea textelor vechi; (înv.) descriere a monumentelor vechi – archéographie” 1862 (Pontbriant, D.; cu sensul actual, 1953, SCL IV, 60).

Fr. *archéographie* < *archéo-* (< gr. *ἀρχαιο-*, *ἀρχαῖος* „vechi”) + *-graphie* (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”). Cu sensul „disciplină care se ocupă cu descoperirea și publicarea textelor vechi” < rus *arheografija* °.

Fam.: **arheográf** s.m. „specialist în arheografie” 1951 (Studii, nr. 1, 212) < fr. *archéographe* sau ← *arheografie* (der. regresiv); **arheográfíc** adj. „referitor la arheografie” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *archéographique*, rus *arheograficheskiĭ*.

Cf. **arhe(o)-**, **grafíe**.

ARHEOLOGÍE s.f. „știință care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza urmelor materiale păstrate – archéologie” 1825 (var. *arheologhie*, Papazoglu, Dion, 202), var. (înv.) *archeologie*, *arhiologie*.

Fr. *archéologie* (< gr. *ἀρχαιολογία* „relatare (istorică sau legendară) despre fapte petrecute de demult” < *ἀρχαῖος* „vechi” + *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”), it. *archeologia*.
Var. *arheologhie* < ngr. *αρχαιολογία*.

Fam.: **arheológ** s.m. „specialist în arheologie” 1830 (var. *arhiológ*, CR, 67), var. (înv.) *archeológ* < fr. *archéologue*, posibil și it. *archeologo*, germ. *Archäolog*; **arheológă** s.f. 1935 (Stere, O. II, 187) ← *arheolog*; **arheológic** adj. „care ține de arheologie” 1829 (var. *arheológic*, AR, 170), var. (înv.) *archeológic*, *arheologicésc* < fr. *archéologique*, posibil și it. *archeologico*, germ. *archäologisch*; var. *arheologic* < ngr. *αρχαιολογικός*; **arheologicéște** adv. (înv.) „ca arheologii; printr-o metodă arheologică” 1857 (Polizu, V.) ← *arheologic(esc)*; **paleoarheológic** adj. „care ține de paleoarheologie” 1988 (DEX-S) < fr. *paléoarchéologique*; **paleoarheologie** s.f. „arheologie a epocilor preistorice” 1978 (DN³) < fr. *paléoarchéologie* (< *paléo-* < gr. *παλαιός* „vechi” + *archéologie*), engl. *paleoarchaeology*.

Cf. **arhe(o)-**, **arháic**, **árhon**, **arhónte**, **-logie**, **lógos**, **léxic**.

ARHEOPTÉRIX s.f. „animal fosil care face trecerea de la reptile la păsări, având caracteristici comune atât cu dinozaurii cu pene, cât și cu păsările moderne – archéoptéryx” 1905–1906 (AA ist. II/28, 345).

Fr. *archéoptéryx*, lat. savant *Archaeopteryx*, nume dat de paleontologul german C. E. Hermann von Meyer, în 1861, pe baza gr. *ἀρχαῖος* „vechi” și *πτέρυξ*, *-υγος* „aripă; pasăre” (< *περὸν* „aripă”, format pe radicalul lui *πέτεσθαι* „a zbura”).

Cf. **arhe(o)-**, **pter(o)-**, **-pter**, **actinopterigián**, **aptér**, **pterigótă**.

ARHEOZÓIC adj., s.n. „perioadă geologică în care au apărut primele semne de viață – archéozoïque” 1966 (DN²).

Fr. *archéozoïque* < engl. *archeozoic*, termen introdus de geologul american James Dana în 1872 (v. „Corals and coral islands”, p. 373), format pe baza gr. *ἀρχαῖος* „străvechi, de la începuturi” (< *ἀρχή* „început”) și *ζωή* „viață”.

Cf. **arhe(o)-**, **arháic**, **zoo-**, **-zoár**, **-zóic**, **zoologie**.

ARHETÍP s.n. „model, tip inițial – archétype” 1812 (Șincai, Hr. 399), var. *archetip*.

Lat. neol. *archetypum* (< gr. *ἀρχέτυπον*, n. substantivat al adj. *ἀρχέτυπος* „original, care constituie modelul a ceva” < *ἄρχειν* „a începe, a conduce” + *τύπος* „marcă, amprentă, imagine, expresie” < *τύπτειν* „a lovi”), fr. *archétype*.

Fam.: **arhetipál** adj. „care constituie un arhetip” 1944 (RFR, nr. 2, 448); **arhetípíc** adj. „care constituie un arhetip” 1931 (Blaga, T. cun. 111).

Cf. **arhe(o)-**, **arhi-**, **arháic**, **anárh**, **anarhíe**, **arcóză**, **arhitéct**, **arhívă**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**, **tip**, **-tipíe**, **tipár**.

ARHI- el. de comp. care exprimă ideea de superlativ sau de preeminență – „archi-”

Gr. neol. *ἀρχι-* (< *ἄρχειν* „a merge în frunte, a comanda, a conduce”), intrat pe diverse filiere.

Cf. **arhánghel**, **arhieréu**, **arhimandrit**, **arhitéct**, **arháic**, **anárh**, **anarhíe**, **arcóză**, **arhívă**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ARHIERÉU s.m. „denumire generală pentru gradele superioare ale clerului; arhipăstor, ierarh – prélet” 1500 (DERS), var. (înv.) *arhieréi*, *arhiréu*.

Slavon *arhierej*, ngr. *αρχιερέυς* < v.gr. *ἀρχιερέυς* < *ἀρχι-* (< *ἀρχειν* „a merge în frunte, a comanda, a conduce”) + *ιερέυς* „preot” (< *ιερός* „sacru, sfânt”).

Fam.: **arhierátic** s.n. „carte cuprinzând ceremoniile arhieresti” 1859–1869 (Heliade-Rădulescu, O³ II, 432), var. *arhieraticón* < ngr. *αρχιερατικόν*; **arhierésc** adj. „care ține de arhieriei” 1652 (Îndr. leg. 48); **arhieréște** adv. „în felul arhierilor” 1777–1782 (Furnică, I. C. 54) ← *arhiereu* sau ← *arhieresc*; **arhierie** s.f. „rangul de arhieriu; eparhie condusă de un arhieriu; reședință a unui arhieriu” 1652 (Îndr. leg. 76) < ngr. *αρχιερεία*; **dezarhierii** vb. (rar) „a scoate din funcția de arhieriu” 1812 (Șincai, Hr. III, 329).

Cf. **arhi-**, **afierosí**, **hierátic**, **hierofánt**, **hieroglifă**, **ierárh**, **ierarhie**, **ierosí**, **irosí**.

ARHILÓC adj., s.n. „(vers) format din patru dactili și trei trohei sau din doi dactili și încă o silabă – archiloquien” 1962 (DER I).

Lat. neol. *archilochium* [metrum] < gr. *Ἀρχιλόχειος* < *Ἀρχίλοχος*, poet liric din insula Paros, din perioada arhaică.

ARHIMANDRÍT s.m. „titlu dat starețului unei mănăstiri mari sau unor călugări cu slujbă înaltă pe lângă o episcopie – archimandrite” 1643 (Varlaam, Caz. 352).

Slavon *arhimandritú*, ngr. *αρχιμανδρίτης* < *αρχι-* (v.gr. *ἀρχι-* < *ἀρχειν* „a merge în frunte, a comanda, a conduce”) + *μάνδρα* „mănăstire; (inițial, v.gr.) loc închis printr-un gard, grajd, staul”.

Fam.: **arhimandrie** s.f. „mănăstirea condusă de un arhimandrit; demnitatea de arhimandrit” 1632 (DRH B XXIII, 517) < slavon *arhimandrija* (< m.gr. *ἀρχιμανδρεία* sau *ἀρχιμανδρεῖον*) ° (atestarea slavonului *arhimandrija* în 1529, într-un document slavon-român, cf. SCL 35, 143, face puțin probabilă derivarea pe teren românesc susținută de HEM II, 1633) // M.gr. *ἀρχιμανδρεία* TDRG, DA, SDLR, CDER 399.

Cf. **arhi-**.

ARHIPELÁG s.n. „grup de insule apropiate dintr-o mare sau dintr-un ocean – archipel” 1693–1704 (FN, 9), var. (înv.) *arcipeleág*, *arhipél*, *arșipelág*.

Ngr. *αρχιπέλαγος* (< it. *arcipelago*, inițial desemnând „Marea Egee” < m.gr. *Αἰγαῖον πέλαγος* „Marea Egee”, cu inițiala infl. de prefixul *arci-* „arhi-” Treccani). Var. *arcipeleag* < it. *arcipelago*. Var. *arhipel* < fr. *archipel* (< it.). Var. *arșipelag* ← *arhipelag*, infl. de fr. *archipel*.

Cf. **pelágic**.

ARHITÉCT s.m. „specialist în arta de a construi clădiri – arhitecte” 1691 (var. *arhitécton*, BRV I, 323), var. (înv.) *arșitéct*.

Lat. neol. *architectus* (< gr. *ἀρχιτέκτων* „constructor, inginer, arhitect, conducător al unei lucrări” < *ἀρχι-* „arhi-” + *τέκτων* „tâmplar, dulgher, meseriaș”), germ. *Architekt*, fr. *architecte*. Var. *arhitecton* < ngr. *αρχιτέκτων*.

Fam.: **arhitéctă** s.f. 1934 (Conv. lit. LXVII, 199); **arhitectónic**, -ă adj. „care aparține arhitecturii; (s.f.) construcție sistematică a unui șir de idei; (înv.) arhitectură” c.1772 (*arhitectónică* s.f. „arhitectură”, Dimitriu, Telemah I, 36^v; ca adj., același an, în var. *arhitectonicésc*, Dimitriu, Telemah II, 5^t; adj. *arhitectónic*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 9^v) < ngr. *ἀρχιτεκτονικός* (fem. *ἀρχιτεκτονική* [τέχνη] „arhitectură”), lat. neol. *architectonicus* (*architectonica* „arhitectură”), fr. *architectonique*; **arhitectonicéște** adv. (înv.) „după

regulile arhitecturii” 1909 (CDDG) ← *architectonic* sau *architectonicesc*; **architectonie** s.f. (rar, înv.) „arhitectură” 1770–1780 (var. *architectonie*, Gherasim Putneanul, Gheografie 58^v) < ngr. *αρχιτεκτονία*; **arhitector** s.m. (în v.) „arhitect” 1822 (Bobb, DRLU I) < lat. neol. *architector* (< *architecton* < gr. *ἀρχιτέκτων*), asimilat derivatelor de agent în *-tor*; **arhitectorec** adj. (în v.) „de arhitect” 1828 (Acte Bas. 135) ← *architector*; **arhitectorește** adv. (în v.) „în felul arhitecților” 1857 (Polizu, V.) ← *architectoresc* sau ← *architector*; **arhitectural** adj. „care ține de arhitectură, referitor la arhitectură” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 75) < fr. *architectural*; **arhitectură** s.f. „arta de a construi clădiri; planul, stilul unei clădiri; (p. ext.) structura unei opere artistice” c.1770 (Gherasim Putneanul, Telemahos, 80^v), var. (în v.) *arhitectură*, *arhitectură*, *arșitectură* < lat. neol. *architectura*, fr. *architecture*, it. *architettura*.

Cf. **arhi-**, **tectonic**.

ARHITRĂVĂ s.f. „partea inferioară a coronamentului unui edificiu, care se sprijină pe capitulurile coloanelor – architrave” 1836 (var. *arhitráv*, Desen. arh. 13), var. (în v.) *arhitrávă*.

Fr. *architrave* < it. *architrave* < *arhi-* „arhi-” (TLF, DELI, Nocentini, VLI) sau *arco* „arc” (Treccani) + *trave* „bârnă, grindă” (< lat. *trabs*, *trabem*).

Cf. **arhi-**, **arc**, **travée**.

ARHIVĂ s.f. „totalitatea actelor sau a documentelor unei instituții, ale unui oraș etc., care se referă la activitatea lor trecută; birou, cameră, instituție unde se păstrează asemenea acte – archives” c.1785 (pl. *arhive*, Cond. doc. 119^f; forma *arhivă*, 1786, Beldiman, I. T. 350), var. (în v.) *arhív* s.n., *arhívii* (pl.), *ar(c)hívum* s.n., *arșív* s.n., *arșivă*.

Fr. *archives*. Var. *ar(c)hívum* < lat. neol. *archiuum*, *archium* (pl. *archiua*) < gr. *ἀρχεῖον* „birou al unui magistrat”, pl. *ἀρχεῖα* „registru actelor publice, arhivă” < *ἀρχή* „autoritate, magistratură; început” < *ἀρχεῖν* „a face primul pas, a începe, a conduce”. Var. *arhiv* < germ. *Archiv*, lat. neol. *archiuum*. Var. *arhívii* < it. *archivio*, pl. *archivi*.

Fam.: **arhivár** s.m. „funcționar însărcinat cu păstrarea și ordonarea documentelor într-o arhivă” 1792–1793 (Predetici, D. 121) < lat. neol. *archiuarius*, germ. *Archivar* DA, CADE, TDRG³, ulterior posibil și ← *arhivă* TDRG¹, DA, SDLR, CDER 402, DEX; **arhivărăș** s.m. (în v., rar) „mic funcționar într-o arhivă” 1814 (scrisoare a episcopului Moga, în DA) ← *arhivar*; **arhivist** s.m. „arhivar; specialist în arhivistică” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 98^v) < fr. *archiviste*; **arhivistică** s.f. „disciplină care se ocupă cu studiul și organizarea sistematică a arhivelor” 1898 (scris *archivistică*, Enc. rom. I, 766) < fr. *archivistique* DEX, germ. *Archivistik* DN³.

Cf. **arhe(o)-**, **arhi-**, **anárh**, **anarhíe**, **arcóză**, **arháic**, **arhitéct**, **árhon**, **arhónte**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ARHIVOLTĂ s.f. „decorație din partea superioară a unei arcade – archivolte” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 75).

Fr. *archivolte* < it. *archivolto*, cu et. neclară, fie < *arco* „arc” + *volta* „boltă” Nocentini, VLI, fie format pe modelul v.fr. *arvol*, *arc volt* „arcadă” TLF (< lat. *arcus* „arc” + **uoluitus* = *uolūtus*, part. perf. al vb. *uoluere* „a răsuci, a rostogoli, a desfășura”, cf. it. *volta*, (dial.) *volto*, fr. *voûte* „boltă”).

Cf. **arc**, **bóltă**, **bulbucă**, **convolút**, **convolvulacéu**, **devolút**, **dezinvólt**, **dezvoálbe**, **dezvoltá**, **evoluá**, **holbá**, **involuá**, **involúcru**, **învoálbe**, **revoltá**, **revoluție**, **revolvér**, **vâltoáre**, **vâlvoáre**, **vólbură**, **vóltă**, **volúbil**, **volúm**, **volútă**, **vólvlus**.

ÁRHON s.m. (înv., folosit mai ales la vocativ, ca titlu de politețe) „boier, domn – boiard, seigneur (surtout utilisé comme titre de politesse: monsieur)” 1717–1723 (pl. *árhondi*, Cantemir, Hr. în O. I, 1377), var. *árhonda*.

Ngr. *άρχων/άρχοντος* < v.gr. *άρχων* „conducător, magistrat”, part. prez. al vb. *ἄρχειν* „a face primul pas, a începe, a conduce”. Var. *arhonda* < ngr. *άρχοντας* (forma nouă a lui *άρχων*).

Fam.: **arhondár** s.m. „călugăr care are în grijă casa de oaspeți a unei mănăstiri” 1862 (Pontbriant, D.), var. *arhontár* < ngr. *αρχοντάρις* „călugăr care are sarcina de a se ocupa de vizitatorii unei mănăstiri” (< m.gr. *αρχονταρείον* „camera de oaspeți a unei mănăstiri; (inițial) sala unde împăratul bizantin îi primea pe nobili” < *άρχων*); **arhondaric** s.n. (Mold.) „casă de oaspeți la mănăstire” 1640 (Doc. Buc. I, 225), var. *arhontaric* < ngr. *αρχονταρίκιον* (< *αρχονταρείον*); **arhondăreásă** s.f. „călugăriță care administrează casa de oaspeți a unei mănăstiri” 1870 (Costinescu, V.), var. *arhontăreásă* ← *arhondar*; **arhondărie** s.f. (Munt.) „casă de oaspeți la mănăstire” 1835 (Hurmuzaki, S. V, 323), var. *arhontărie* < ngr. *αρχονταρείον* DA, DEX sau ← *arhondar* CADE, TDRG // ← *arhondaric* SDLR; **arhondăriță** s.f. „călugăriță care administrează casa de oaspeți a unei mănăstiri” 1939 (SDLR) ← *arhondar*; **arhondologie** s.f. „istoricul familiilor boierești; registrul familiilor boierești” c.1790 (var. *arhontologhie*, Cron. pov. rom. 276), var. *arhondologhie*, *arhontologie* < ngr. *αρχοντολογία*; **arhonie** s.f. (înv.) „boierie” 1868 (I. Ionescu, Agr. M. 439); **arhontológium** s.n. (înv.) „cartea nobilimii, registrul familiilor boierești din țară” 1847 (var. *arhontológion*, Pr. dram. 231) < ngr. *αρχοντολόγιον*.

Cf. **arhónte**, **arhe(o)-**, **arhi-**, **anárh**, **anarhie**, **arcóză**, **arháic**, **arhitéct**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ARHÓNTE s.m. (în Atena antică) „fiecare dintre cei nouă magistrați supremi, aleși anual – archonte” 1840 (var. *arhónt*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 75).

Fr. *archonte*, lat. neol. *archon*, *-ontem*, gr. neol. *άρχων*, *άρχοντος*, part. prez. al vb. *ἄρχειν* „a face primul pas, a începe, a conduce”.

Fam.: **arhontát** s.n. „demnitatea de arhonte” 1857 (Heliade-Rădulescu, O.² III, 185) < fr. *archontat*.

Cf. **árhon**, **arhe(o)-**, **arhi-**, **anárh**, **anarhie**, **arcóză**, **arháic**, **arhitéct**, **chiriárh**, **exárh**, **ierárh**, **monárh**, **oligárh**, **patriárh**, **tetrárh**.

ARIÁN¹, **-Ă¹** adj., s.m., s.f. „adept al doctrinei creștine eretice a teologului alexandrin Arie, care nega identitatea de substanță dintre Dumnezeu și Iisus Hristos (considerându-l pe Iisus creat și aflat într-o poziție de subordonare față de Dumnezeu-Tatăl) – arien” 1600 (var. *areianăș*, cu referire la unitarieni, Doc. Í. 23; forma *arián*, 1643, Varlaam, Caz. 40^v).

Slavon *arijanŭ*, ulterior și fr. *arien*. Var. *areianăș* < magh. *ariánus*.

Fam.: **arianism** s.n. „erezia lui Arie” 1812 (Șincai, O. II, 298) < fr. *arianisme*; **arienesc** adj. (înv.) „care ține de arianism sau de arieni” 1652 (Îndr. leg. 449); **arienie** s.f. (înv.) „erezia lui Arie” 1682 (Dos., V. S. oct. 98^v), var. *arianie*.

ARIÁN², -Ă² adj., s.m., s.f. „(rar) indo-iranian, (persoană) care aparține ramurii indo-europene din India și Iran; (înv.; azi ist., cu referire la concepțiile rasiale naziste) indo-european – aryen” 1866 (Bolintineanu, O. VI, 465).

Fr. *aryen* < engl. *Aryan* < sanscr. *áryaḥ*, etnonimul indo-iranienilor (cf. avestic *airyō*), legat de *áryaḥ* „stăpânul casei”, *aryāḥ* „stăpân, domn; gazdă”.

Fam.: **áric** adj. (rar) „arian, care ține de arieni” 1866 (Bolintineanu, O. VI, 465) < germ. *arisch*.

Cf. **alán**, **iranián**.

ARICHÍȚĂ s.f. (Olt.) „parte a zerului care se depune pe fundul vasului când se prepară urda – ce qui reste du petit-lait après en avoir extrait le fromage blanc” 1887 (HEM II, 1643).

Et. nes., posibil el. de substrat, cf. alb. *ajkë, alkë*, „smântână; usuc (unsoare pe lâna oilor)” Brâncuș, VA, 132, presupunând o formă lat. **alicula* > **ariche*, la care s-a atașat sufixul *-iță* (HEM II, 1643 propune aceeași evoluție, doar că îl explică pe **alicula* prin lat. *alica* „alac”, ceea ce este dificil din punct de vedere semantic; HEM presupune un sens intermediar „fiertură de alac, un fel de zeamă proastă”) // Lat. **alicula* < gr. *ἄλιζ, ἄλικος* „tunică” C. Diclescu, DR 6, 1924–1926, 453; var. a lui *răchită*, explicabil prin obiceiul de a pune brânza pe o împletitură de răchită CDER 7013; et. nec. DA.

ARÍCI¹ [ar.; mr. și *rici*] s.m. „animal mamifer insectivor, cu botul ascuțit și corpul gros, acoperit cu țepi; sistem de închidere a genților, buzunarelor, pantofilor, bazat pe două benzi cu țepi fini care se întrepătrund – hérisson; système de fermeture des sacs-à-main, des serviettes, des poches, des chaussures, qui utilise des piquants qui s’interpénètrent” 1529 (antrop., în DERS), var. *arice*.

Lat. *ērīcius* (= *ērīcius* < *ēr, ēris*) CDED I, 16, TDRG, CDDE 85, DA, CADE, SDLR, CDER 404, DEX, cf. it., sd., ret., occ., cat., sp., ptg. REW 2897, cu finala *-ci* în loc de *-ț* așteptat (cf. *braț, negoț, puț, preț, soț* etc.) insuficient explicată; pornind de la faptul că evoluția *cț-, țț-* > *č* este normală înainte de *o, u* accentuate (cf. *urcior, fecior, tăciune* etc.), Sala, Contrib. 122–136 consideră că evoluția din *arici*, întâlnită și în *poci(u)* „(eu) pot”, este cea regulată, formele cu *-ț* fiind refaceri analogice după forme flexionare în care *cț-* și *țț-* apăreau înainte de *a, e, i*, însă această explicație este greu de extins la toate cazurile (v. *județ, preț, puț, negoț*, folosite mai ales la sg., sau, cu sonoră, *orz* < *hordeum*), cf. Avram, SFI, 220; pentru *arici*, s-a propus substituirea sufixului *-iț* prin *-ici* (Pascu, Beiträge, 9), greu de justificat, sau apariția regulată a lui *-č-* la forma de plural, Densusianu, HLR II, 37 // Lat. **ērīx* Philippide, ILR, 180; lat. **ērīk’k’u* < **ērīculus* PEW 116, S. Pușcariu, Jb XI, 149–150.

Fam.: **ariceală** s.f. „o boală de piele a cailor și a vitelor; o boală a viței-de-vie” c.1780 (ms. apud HEM II, 1643) ← *arici²* DA, CDDE 85, CADE, DEX, TDRG³ // ← *arici¹* TDRG¹, SDLR, CDER 404; **aricél** s.m. (dim.) 1848 (I. Văcărescu, O. I, 275); **arici²** vb. refl. „a se comporta ca un arici; a se zbârli (ca țepii ariciului); a se îmbolnăvi de ariceală” 1682 (part. *aricit*, Dosoftei, V. S. sept. 19¹); **aricioaică** s.f. „femela ariciului” 1848 (I. Văcărescu, O. I, 275); **aricioaie** s.f. (Ban., forma *aricioáine*) „femela ariciului” 1886 (Hasdeu, O. VII, 817); ar. **arición** s.m. (augm.) 1963 (DDA); **aricitură** s.f. (înv.) „ariceală” 1872 (Baronzi, L. 226) ← *arici²*; ar. **ariciuire** vb. refl. „a se înfuria” 1912 (Flambura I, 3, 5); ar. **ariciusire** vb. refl. „a se zbârli” 1914 (Flambura II, 7, 18).

Cf. **capriciu**.

ARICÓR s.m. (bot.) „cornișor, ploșnicar (*Ceratocephalus orthoceras*) – nom d'une plante de la famille des Ranunculacées (*Ceratocephalus orthoceras*)” 1898 (Grecescu, Fl. 30). Et. nes., posibil < magh. *alakor* „alac” DA sau deformat din *arior* (= *alior*) °.

ARÍD adj. „uscat, neroditor, sterp – aride” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *árid*.

Fr. *aride*, împr. din lat. *aridus* (adj. asociat vb. *arēre* „a fi uscat”, derivat de la același radical ca și *ardēre* „a arde”). Var. *árid* < lat. neol. *aridus*.

Fam.: **ariditate** s.f. (abstr.) 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aridité*, lat. neol. *ariditas*, -*atem*; **semiarid** adj. „parțial arid” 1930–1935 (Válsan, O. A. 519).

Cf. **árde**, **ardént**.

ÁRIE¹ [ar.; mr. *ári*, *árjă*] s.f. „loc de treierat, (p. ext.) bătătură, suprafață de teren sau platformă pe care se așază cărămizile la uscat, se montează unele elemente de construcții etc.; suprafață, mărimea unei suprafețe – aire de battage, terrain battu autour de la maison, cour, plateforme où on laisse sécher les briques, on assemble des éléments de constructions etc.; aire (superficie)” 1560–1561 (Coresi, Pravila, 3^v), var. (reg.; înv.) *áre*.

Lat. *ārea* „teren, spațiu liber, arie de treierat, (mat.) arie, suprafață” (cf. it., ret., fr., cat., sp., ptg. REW 626), cu sensul „suprafață, mărimea unei suprafețe” (atestat începând cu 1821, Lazăr, A. 12^v) prin calc după lat. savant *area* (Ursu, TȘ, 106), întărit și de fr. *aire* (DA: după fr. *aire*).

Fam.: **areál** s.n. „arie de răspândire (a unei specii, a unui fenomen); (înv.) întindere, suprafață” 1865 (Codru-Drăgușanu, P. T. 297), var. (înv.) *ariál* < germ. *Areal* (< lat. med. *arealis*, *areale* „suprafață, teren, parcelă” < *area*); var. *ariál*, infl. de *arie*¹; **areologie** „(lingv.) studiu al distribuției ariilor dialectale pe un anumit teritoriu; (biol.) disciplină care studiază arealul de răspândire a speciilor de plante” 1968 (Mihăilescu, Geogr. 219) < fr. *aréologie* (cu sensul lingvistic) DEX; cu sensul biol., probabil format în română °; mr. **áric** s.m. „curte” 1935 (Capidan, Megl. III); **ariói**¹ s.n. (rar) „arie mare; vraful de pleavă ce se strânge grămadă în jurul unui par la arie, când se treiera” 1931 (CADE).

Dublet etim.: **ar**¹. Cf. **areólă**.

ÁRIE² s.f. „compoziție muzicală vocală, pentru soliști (eventual, cu acompaniament), ce reprezintă un fragment dintr-o lucrare mai amplă (operă, operetă, oratoriu, cantată) – air (en musique)” 1825 (LB).

Germ. *Arie* (< it.), it. *aria* „aer; atmosferă, expresie; arie²” < lat. *æra* < gr. *ἀέρα*, acuzativul lui *ἀήρ* „aer”.

Fam.: **arietă** s.f. „arie scurtă” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 78) < it. *arietta*, fr. *ariette*; **arióso** adv., s.n. „fragment dintr-o operă sau operetă, cu trăsături intermediare între arie și recitativ” 1869 (Vorobchievici, A. M. 205) < it. *arioso*.

Dublet etim.: **áer**¹. Cf. **áer**², **aeri**/-**aero**-.

ARIERÁT, -**Ă** adj., s.m., s.f. „rămas în urmă, (mai ales) înapoiat mintal, insuficient dezvoltat psihic – arriéré” 1856 (Bolintineanu, O. XI, 167).

Fr. *arriéré*, part. vb. (înv.) (*s'*)*arriérer* „a rămâne în urmă, a face să rămână în urmă” < *arrière* „înapoi, în urmă” < lat. *ad retrō*.

Fam.: **arieráte** adj., s.f.pl. „(datorii) restante” 1881 (Eminescu, O. XII, 58) < fr. *arriérés*; **arierăție** s.f. (abstr., med.) 1969 (D. med.) < fr. *arriération*.

Cf. **arier-** (în **arierbéc**, **ariergărdă** s.v. *gărdă*), **îndărăt**, **retro**¹-, **retrográd**, **retrogresiúne**, **retrospécție**, **retrovérs**.

ARIERBÉC s.n. „partea dinspre aval a unei pile de pod – arrière-bec” 1936 (Caranfil, Asan. 152).

Fr. *arrière-bec* < *arrière* „înapoi” + *bec* „cioc; obiect ascuțit, extremitate ascuțită a picioarelor unui pod”.

Cf. **arierát**.

ÁRIL s.m. (chim.) „radical organic monovalent, obținut dintr-o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen – aryle” 1949 (LTR¹ I, 187).

Fr. *aryle* < *ar[omatique]* „aromatic” + sufixul chimic *-yle* (< gr. *ἄλη* „materie”).

Cf. **arómă**.

ARIMÁ vb. „a repartiza și a fixa încărcătura la bordul unei nave sau aeronave pentru a menține echilibrul acesteia – arrimer” 1942–1943 (ABC mar.).

Fr. *arrimer* < engl. medie *rimen* „a debarasa, a face loc” < v.engl. *ryman* (înruđit cu v. sax. *rūmian*, v.germ. de sus *rūman*, germ. *räumen*) < **rūmjan* < *rūm* „spațiu”.

Fam.: **arimáj** s.n. (abstr.) 1931 (CADE) < fr. *arrimage*; **dezarimá** vb. (despre mărfurile din magazia unei nave) „a scoate din locul unde a fost stivuit și fixat” 1978 (DN³) < fr. *désarrimer*.

ARÍN [ar. *áren*, *árin*, *arín*, *anín*; mr. *rin*] s.m. „nume dat mai multor specii de arbori cu frunze ovale, dințate, și cu flori verzui-roșiatice – aune” 1528 (var. *anín*, DERS), var. *ainíne*, *aníne*, *árin*, *aríne*, (Bih.) *arinde*.

Et. nes., fie lat. *alnīnus* „de arin” (atestat în Lex Salica) < *alnus* „arin”, cu asimilarea *-ln-* > *-nn-* (cf. *balneum* > **banīne* > *baie*) > *-n-*, de unde *anín* și, cu disimilare, *arín* W. Meyer-Lübke, ZRPh VIII, 147, HEM II, 1205, PEW 90, DA (posibil), SDLR, DEX (probabil), D. Loșonți, CSP II, 2015, 206–207, fie lat. **alīnus* = *alnus* „arin” (cf. sd. *alīnu*, care însă se poate explica și printr-o epenteză tipică limbii sarde, cf. *alīga* < *alga*, *ulumu* < *ulmu*, v. DA), de unde *árin*, formele cu *-n-* fiind explicate prin asimilare I. A. Candrea, Conv. lit. XXXIX, 120, DA (posibil), S. Pușcariu, DR 4, 1924–1926, 1386; CDER 290 pleacă de la **alnīnus*, dar propune ca formă intermediară **alīnus* (cu pierderea lui *-n-* din grupul *-ln-* prin disimilare) > *arín*, explicând așadar var. *anín* prin asimilare, precum Candrea // Gr. din sudul Italiei *άλάνη* „arin” (< lat. *alnus*), de unde **árān* ca nume al arborelui și **árānă* ca nume al fructului, cu *-ă-* trecut la *-e-* și apoi la *-i-* în formele de plural (**árāni* > *árinī*, **árāne* > *arine*) G. Giuglea, DR 10, 1941–1943, 412–413.

Fam.: **aninás** s.m. (dim.) „arin mic; liliac de munte” 1578 (DERS) ← *anin* (= *arin*); **aninărie** s.f. „loc unde cresc mulți arini” 1931 (CADE) ← *anin* (= *arin*); **arinás** s.m. „arin negru (*Alnus glutinosa*)” 1870 (CDED I, 16); **arínă**² s.f. „fructul arinului; lăstăriș, păduriș” 1882 (Marian, Ch. 45, 52), var. *anínă*²; **arinésc** adj. (hapax, Hodoș, P. P. 225) „de arin” 1892; **arinét** s.n. (col.) 1887 (HEM II, 1213), var. *anínét*; **ariniș**² s.n. „pădure de arini” 1392 (top. *Aniniș*, DRH B I, 40), var. *aniniș*; **ariniște** s.n. „loc cu arini, pădure de arini” 1878 (Eminescu, O. I, 102), var. *aniniște*.

ARÍNĂ¹ [ar., mr.] s.f. (M. Apuseni, V. Nistrului; înv.) „nisip – sable” c.1500 (Psalt. Hur. 203), var. *anínă*¹.

Lat. *arēna*, cf. it., sd., v.fr., occ., cat., sp., ptg. REW 630.

Fam.: **ariná** vb. (înv.) „a presăra nisip; a curăța cu nisip” 1825 (LB) < lat. **arēnāre* DA sau ← *arină* HEM II, 1662, DA, CDDE 87, CDER 408; **arinărită** s.f. (bot.) „studențiță (*Arenaria serpyllifolia*)” 1900 (Barcianu, D.) ← *arină* (fiind o plantă care crește în terenuri nisipoase, cf. numele francez *sabline* și cel german *Sandkraut*) DA (posibil), CADE sau ← **arinare* < lat. *arēnāria* (fem. adj. *arēnārius* „de nisip”) DA (posibil); **arinis**¹ s.n. „loc nisipos, deșert” 1848 (Negruzzi, O. I, 287); **arinós** [ar.] adj. (înv.) „nisipos” 1668–1670 (Istorii) < lat. *arēnōsus* sau ← *arină*¹; **ariní** vb. (Trans.) „a curăța cu nisip” 1906 (Viciu, Gl.).

Dublet etim.: **arénă**.

ÁRIPĂ [ar. *areápită*, *áripă*, *aripită*, *árpă*¹, *árpită*; mr. și *iáripă*, *reápă*] s.f. „organ al păsărilor, și al unor insecte și al unor mamifere, care servește la zbor; parte a avioanelor cu forma și funcția acestor organe; parte a unei construcții care se prezintă ca o prelungire laterală (în raport cu partea centrală); flanc al unei trupe, al unei turme; (fig.) facțiune din cadrul unui partid, al unei organizații etc.; (morărit) părțile morii care, sub acțiunea apei sau a vântului, pun în mișcare roata; apărătoare de deasupra roților unei căruțe, care împiedică împrôscarea cu noroi; streășina de la turnul unei biserici – aile; aube d’une roue hydraulique; garde-crotte” c.1500 (var. *árepă*, Psalt. Hur. 98), var. *áripă*, *ar(e)ápă*, *árpie*, *hárpă*².

Lat. *alapa* „palmă (lovitură)” (termen colocvial, cu et. nec.), cu un sens „paletă, obiect care fâlfâie” presupus de formele romanice: calabr. *alapa*, fr. *aube*, occ. *aubo*, *arbro* „aripă a unei mori de apă”, sp. *álabe* „aripă a unei mori, dinte de roată; scoartă a unei căruțe; streășină”, ptg. *aba* „margine, bor de pălărie, aripă a unei clădiri, coastă de munte” DA, CADE, REW 310, DEX; forma rom. presupune o var. cu *e* în locul lui *a* aton, fenomen care apare și la alte cuvinte moștenite (*cânepă* < *cannapa* = *cannabis*, *broatec* < *brotachus*, *paltin* < *platanus*) S. Pușcariu, DR 3, 1922–1923, 395–396 // Lat. *alipes*, *-edis* „cu aripi la picioare, (fig.) iute” LB, HEM II, 1672, SDLR, CDER 409, TDRG³; derivat neclar, în a cărui primă parte se recunoaște lat. *āla* (PEW 123), cu un sufix prezent și în *înfiripa* TDRG; lat. **alipa* < *ala* + suf. gr. *-ίφο(ς)*, cf. *alapa* < *ala* + suf. gr. *-αφο(ς)* Diculescu, Elementele, 435; magh. *röp* „zbor, aripă” CDED II, 476.

Var. ar. *areápită*, *aripită* ← pl. *areapite* al lui *areapă* (← *árepă* cu deplasarea accentului), format după *cap*, *capete* DA.

Fam.: **aripá** vb. (poetic, rar) „a da aripi; (refl.) a căpăta aripi, a-și lua zborul” 1855 (Bolintineanu, „Mehrupe”, în O. I, 21); **aripát** adj. (înv.) „înzestrat cu aripi; (despre păsări) împușcată în aripă” 1686 (Dosoftei, V. S. apr. 132^v); **aripărită** s.f. „oaie care merge în aripa (= marginea) turmei” 1898 (Damé, T. 68); **aripí** vb. „a-și întinde aripile; a căpăta boala numită «aripi» (convulsii)” 1688 (Biblia, 534); **aripioără** s.f. (dim.) 1652 (Îndr. leg. 145); **aripít** adj. (rar) „înaripat” 1887 (HEM II, 1673); **aripós** adj. (înv., rar) „înaripat; în formă de aripă” 1691–1697 (var. *arăpós*, T. Corbea, D. 30); **dezaripát** adj., s.m. „(livr.) care și-a pierdut aripile; (bot., despre semințe) care este lipsit de membrana necesară răspândirii seminței cu ajutorul vântului” 1921 DA (Voiculescu, P. I, 83) ← *aripat*; **înaripá** vb. (mai ales la part. *înaripát* „înzestrat cu aripi”) „a înzestra cu aripi, (fig.) a da avânt, a însufleți, (refl.) a lua avânt, a prinde aripi” 1649 (Mardarie, L.); **întraripá** vb. (înv.) „a (se) înaripa” 1682 (part. *întraripát*, Dosoftei, V. S. 65^f).

ARÍSTĂ s.f. (bot.) „pai de la spicele unor graminee – paille des épis de certaines graminées” 1898 (Enc. rom. I).

Lat. neol. *arista* „spic”.

Fam.: **aristát** adj. „prevăzut cu aristă” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *aristée*, lat. savant (în nume de plante) *aristatus*; **dezaristatór** s.n. „parte componentă a batozelor sau a unor combine de cereale păioase care are rolul de a îndepărta aristele și paleele rămase pe boabe după treierat” 1964 (DER II).

ARISTOCRAȚIE s.f. „grup social care se bucură de privilegiile datorate originii și averii, nobile; (înv.) formă de guvernare în care puterea este deținută de un grup restrâns – aristocrație” 1678 (var. *aristocráție*, Cheia în. 31^f), var. (înv.) *aristocrátie*, *aristocratie*.

Slavon de redacție ucr. *aristokracija* (< pol. < lat.) °, ulterior lat. neol. *aristocratia* „formă de guvernare în care puterea este deținută de un grup restrâns” (< gr. *ἀριστοκρατία* < *ἄριστος* „cel mai bun; (mai ales la pl.) cei mai buni ca naștere și rang, nobili” + *κρατ-*, radicalul lui *κράτος* „putere”, *κρατεῖν* „a stăpâni”), fr. *aristocratie*. Var. *aristocratie* < ngr. *ἀριστοκρατία*.

Fam.: **antiaristocrátic** adj. „îndreptat împotriva aristocrației” 1868 (Hasdeu, Pub. P. 150) < fr. *antiaristocratique*; **aristocrát** s.m. „membru al aristocrației, nobil” 1794–1821 (Budai-Deleanu, O. 337) < fr. *aristocrate*, germ. *Aristokrat*; **aristocrátă** s.f. 1862 (Bolintineanu, O. V, 140) ← *aristocrat*; **aristocrátic** adj. „propriu aristocrației; în care puterea este deținută de aristocrație” 1770–1780 (var. *aristocraticésc*, Gherasim Putneanu, Gheografie, 223^v; forma *aristocrátec*, 1818, Budai-Deleanu, Lex. I, 239^v; forma *aristocrátic*, 1829, Buznea, M. 2) < ngr. *ἀριστοκρατικός*, lat. neol. *aristocraticus*, fr. *aristocratique*, germ. *aristokratisch*; **aristocraticéște** adv. (înv.) „ca aristocrații” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 78) ← *aristocratic(esc)* sau ← *aristocrat*; **aristocrátism** s.n. „tendință politică favorabilă aristocrației; atitudine, concepție aristocratică” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aristocratisme*, ulterior (în perioada comunistă) și rus. *aristokratizm*; **aristocrátizá** vb. „a intra sau a face să intre în rândul aristocrației” 1879 (Eminescu, O. X, 323) < fr. *aristocratiser*; **aristocrátime** s.n. (col., rar, înv.) 1884 (Contemporanul IV, 846).

Cf. **aristolochie**, **-crație**, **autocrát**, **democrație**.

ARISTOFÁNIC adj. (livr.) „în felul comediilor lui Aristofan, satiric – aristophanique” 1757 (var. *aristofanicésc*, Eustatievici, Gr. rum. 118^f; forma *aristofánic*, 1834, Săulescu, Gram. rom. III, 30).

Ngr. *ἀριστοφανικός* (< n.pr. *Ἀριστοφάνης*), fr. *aristophanique*.

ARISTOLÓCHIE s.f. (bot.) „curcubețică – aristolochie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Lat. neol. *aristolochia* < gr. *ἀριστολοχία* < *ἄριστος* „cel mai bun” + *λόχος* „naștere” (nume datorat credinței că această plantă ajută nașterile, bazată pe asemănarea formei florilor cu forma uterului).

Cf. **aristocráție**.

ARISTÓN s.n. „vechi aparat muzical care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe cilindri sau pe discuri – ariston” 1897 (Caragiale, O. III, 778).

Germ. *Ariston*, denumire comercială, articolul fiind produs la fabrica Leipziger Musikwerke între 1880 și 1910 °, posibil intrat în română și prin fr. (DEX: fr. *ariston*).

ARISTOTÉLIC adj. „care aparține filozofiei lui Aristotel, bazat pe ideile lui Aristotel – aristotélique” 1834–1835 (Murgu, C.F. I, 39^v).

Fr. *aristotélique*, împr. din lat. *Aristotelicus* < gr. *ἀριστοτελικός* < n.pr. *Ἀριστοτέλης*.

Fam.: **antearistotélic** adj. „anterior lui Aristotel” 1908 (DA, s.v. *ante-*); **aristotelésc** adj. (înv.) „aristotelic” 1829 (Poteca, F. 8, 32, 44) ← n.pr. *Aristotel*; **aristotelián, -ă** adj., s.m., s.f. „aristotelic; adept al lui Aristotel” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 78) ← n.pr. *Aristotel* (după fr. *aristotélicien*); **aristotelism** s.n. „conceptia filozofică a lui Aristotel” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *aristotélisme*.

ARITENOÍD s.n. (anat.) „cartilaj mobil al laringelui care întinde coardele vocale – arytenoide” 1894 (Antonescu, NDFR, 271).

Fr. *aryténoïde* < gr. *ἀρυταινοειδής*, propriu-zis „în forma unui căuș, a unui vas de scos lichid” < *ἀρύταινα* „căuș, vas de scos lichid” (< *ἀρύειν* „a scoate un lichid”) + *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect” < *ἰδεῖν* „a vedea” (aorist).

Cf. **-oid, idée, idol**.

ARITMÉTICĂ s.f. „parte a matematicii care studiază proprietățile elementare ale numerelor raționale – arithmétique” 1682 (var. *arithmitichí*, Dosoftei, V. S. dec. 192^f; forma *arithmética*, 1705, Cantemir, I. I. 777).

Lat. neol. *arithmetica* (< gr. *ἀριθμητική [τέχνη]* „(arta, meșteșugul) numerelor”, substantivare a femininului adj. *ἀριθμητικός* „referitor la numere” < *ἀριθμός* „număr”), fr. *arithmétique*. Var. (înv.) *arithmitichi* < ngr. *αριθμητική*.

Fam.: **aritmétic¹** s.m. (înv.) „aritmecian” 1678 (Cheia în. 168) < slavon de redacție ucr., pol. *arytmetyk*, lat. neol. *arithmeticus*; **aritmétic²** adj. „referitor la numere, la aritmetică” 1795 (forma *arithmétique*, Amfilohie, E.), var. (înv.) *aritmecesc* < lat. neol. *arithmeticus*, fr. *arithmétique*, it. *aritmecico*; **aritmecicéște** adv. (înv.) „potrivit regulilor aritmeticii” 1801 (Grigore Râmniceanu, Fragm. 216^f) ← *aritmecesc* sau ← *aritmecică*; **aritmecicián** s.m. „specialist în aritmetică” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *arithmécicien*; **aritmeciciánă** s.f. 1939 (SDLR) ← *aritmecician*.

Cf. **aritmo-**.

ARITMO- el. de comp. „referitor la numere – aritmo-”.

Gr. neol. *ἀριθμός* „număr”, fr., germ. *arithmo-*.

Cf. **aritmográf, aritmogríf, aritmométru, aritmécică**.

ARITMOGRÁF s.n. „aparat care efectuează și înregistrează mecanic operațiuni aritmetice – arithmographe” 1904 (Enc. rom. III, 219).

Fr. *arithmographe* < *arithmo-* (< *ἀριθμός* „număr”) + *-graphie* (< gr. *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Cf. **aritmo-, aritmécică, -graf, grafie**.

ARITMOGRÍF s.n. „joc de cuvinte încrucișate, la care literele cuvintelor căutate sunt reprezentate fiecare prin câte o cifră – arithmogriph” 1884 (Contemporanul IV, nr. 32, 332).

Germ. *Arithmogriph* < gr. *ἀριθμός* „număr” + *γρῦφος* „plasă de pescuit; (fig.) lucru încâlcit, ghicitoare”.

Cf. **aritmo-, aritmécică, logogríf**.

ARITMOMÉTRU s.n. „aparat care efectuează (manual sau mecanic) operații aritmetice – arithmomètre” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *arithmomètre* < *arithmo-* < gr. ἀριθμός „număr” + *-mètre* < gr. μέτρον „măsură”.

Cf. **aritmo-**, **aritmétică**, **métru**.

ARIUȘ adj. (Ban., SV Trans., NV Olt.) „soi de măr timpuriu – espèce de pommes précoces” 1887 (HEM II, 1674), var. *ariug*, (Olt.) *ariușă* s.f.

Et. nes., probabil scr. *jaruh* „de primăvară” N. Drăganu, DR 5, 1927–1928, 328 sau scr. *jar(u)șa* „soi de pere timpurii” °, sau ← *areu* „auriu” (păstrat ca nume de plantă, v. s.v.) < lat. *aureus* (cf. Ioana Anghel, CL 38, 1993, 23–25, care însă presupune o formă **ariu* „galben” < lat. *aureus*) // Posibil magh. *erős* „tare, vârtos” HEM II, 1674, DA.

ARIVÍST s.m. „persoană care caută, prin orice mijloace, să ajungă la o situație în societate, să parvină – arriviste” 1907 (V. rom. VII, 110).

Fr. *arriviste* < *arriver* „a ajunge, a sosi”, inițial „a ajunge la mal” < lat. **arrīpāre* < *rīpa* „mal”.

Fam.: **arivism** s.n. (abstr.) 1913 (Maiorescu, O. IV, 1073) < fr. *arrivisme*; **arivistă** s.f. 1943 (Constantinescu, S. VI, 212).

Cf. **răpă**.

ARLECHÍN s.m. „personaj comic din vechile farse italiene – arlequin” 1828 (var. *arlechén*, Heliade-Rădulescu, O. II 188), var. (Trans.) *harlechín*.

Fr. *arlequin*, it. *arlecchino* < fr. mediu *Hellequin* „demon (în teatrul medieval)”, inițial „conducătorul unei oști sălbatice, demonice, numite *mesniee Hellequin* (în lat. med. și *familia Herlechini, milites Herlewini*)”, termen de origine germanică pentru care s-au propus mai multe explicații: v.engl. **Her(e)la kyning* „regele Herle”, cf. v.germ. *Herilo*, nume de rege, sau cu un prim element legat de v.fr. *harele* „tumult”, *herler* „a face tapaj” (< francic **hara* „pe aici”) TLF, sau germanic **harjalejka* „jocul cetei” (cf. got. *harjis* „oaste, ceată războnică” și *laiks* „dans”, *laikan* „a sări, a sălta”, v.nord. *leikr* „joc, întrecere”) Nocentini, VLI. Var. *harlechín* < germ. *Harlequin*.

Fam.: **arlechínádă** s.f. „farsă” c.1832 (I. Golescu, Cond., apud TDGR³) < fr. *arlequinade*.

ARM [ar. *ármu*] s.m., s.n. (reg.; înv.) „parte a piciorului din spate al unui patruped, cuprinsă între crupă și gambă; (la om) coapsă, șold – partie des pattes d’arrière entre la croupe et la jambe; cuisse, hanche” c.1650 (Anon. Car.), var. *ármur(e)*.

Lat. *armus* „(la animale) spată, coapsă; (la om) umăr, braț” (derivat de la o rădăcină i.-e. cu sensul „a îmbina, a potrivi”, ca și *artus* „articulație”, *arma* „armă”, *ars*, „meșteșug”), cf. sd., it. dial., fr. REW 661.

Var. *ármur(e)*, după pl. *armuri* HEM II, 1676, DA, CDDE 89, CDER 411 // Lat. **armulus* CDED I, 16, PEW 124.

Fam.: **armáriu** s.m. (bot.) „*Silybum marianum*” 1893 (DDRF) ← *armurar*² (= *rmurare*); **armuráre** s.f. „dalac, boală a vitelor manifestată prin inflamații, umflături, adesea la picioarele dinapoi, putând duce la paralizia picioarelor dinapoi; plantă erbacee din familia compozitelor (*Silybum marianum*, *Carduus marianus*), întrebuițată ca leac pentru această boală” 1780–1801 (Micu, D.), var. *armurár*² s.m., (azi, bot. „*Silybum marianum*”) *armuráriu(m)*, *harmurár* s.m. ← pl. *armur* HEM II, 1712, CADE, SDLR, sau < lat.

armorālis* „(boală) de armuri” DA; numele plantei, în forma *armurăr*, s-ar putea explica prin haplologie din **armurārar* (← *armurare*) DA; forma recentă *armurarium*, prin falsă latinizare ° (lat. *armurarium* citat de DCR³ nu există; numele științific al plantei este *Silybum marianum*); **armurăriță s.f. „armurare, dalac” 1788 (ms. apud HEM II, 1713), var. *armurăriță* ← *armur* sau ← *armurare*.

Cf. **armilăr**.

ARMĂ² vb. „a întări o construcție cu o structură metalică; a fixa în țel mecanismul de aprindere al unei arme de foc astfel încât, la atingerea trăgaciului, cocoșul să lovească sau să miște percutorul – armer (un bătiment, une arme à feu)” 1949 (LTR¹ I, 192).

Fr. *armer* „a înarma, a întări; a pune o mașinărie în stare de funcționare” (< lat. *armāre* < *arma*, -*ōrum* „arme”).

Fam.: **armătură²** s.f. „totalitatea barelor metalice prinse între ele care întăresc o construcție; înveliș protector al unui cablu electric, al unei butelii etc.; totalitatea pieselor metalice ale unei instalații alcătuite din țevi sau conducte; totalitatea aparatelor și a dispozitivelor de comandă și de siguranță montate la o instalație, la o mașină; carcasă metalică, rigidă, pe care se încarcă treptat argilă sau pastă de ipsos în modelarea unei sculpturi” 1840 (var. *armătură³*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 78) < fr. *armature*.

Cf. **ărmă³**, **armă³**, **armăr**, **armatól**, **armătură¹**, **armistíțiu**, **jandárm**.

ARMĂ³ vb. „a pune pentru prima dată în serviciu o navă, cu întreg utilajul necesar – armer (un navire)” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *armer* „a înarma; a echipa o navă” (< lat. *armāre* < *arma*, -*ōrum* „arme”).

Fam.: **armamént²** s.n. (înv.) „echipare a unei nave” 1864 (Cod. civil, 208) < fr. *armement*; **armatór** s.m. „cel care echipează un vapor cu toate cele necesare, proprietar de companie maritimă” 1833 (Cod. Calimach, 793) < fr. *armateur* (< it.), it. *armatore* < *armare* „a arma (o navă)”.

Cf. **ărmă²**, **armăr**, **armatól**, **armătură¹**, **armistíțiu**, **jandárm**.

ARMÁN¹ s.n. (reg.) „loc unde se cară și se treieră recolta, (p. ext.) loc împrejmuit în apropierea casei, folosit la depozitarea cerealelor, a fânului sau la alte treburi gospodărești, pățul; (rar, în forma *armeán²*) cerc, rotocol; (doar în var. *harmán*) amestec de diferite soiuri de tutun – aire de battage; enclos, près de la maison, où l'on garde les céréales, le foin etc.; cercle; mélanges de différentes variétés de tabac” 1862 (Pontbriant, D.), var. *armedán²*, *harmán*.

Tc. *harman* < pers. *xarman* „recoltă, grămadă de cereale netreierate”.

Fam.: **armangíu** s.m. (înv.) „zilier sau paznic la un arman” 1857 (Polizu, V.) < tc. *harmancı*; **armănit¹** s.n. „treierat la arman” 1898 (Damé, T. 56) ← **armăni* ← *arman* DA.

ARMĂR [ir. (*a*)*rmăr*] s.n. (Trans., Ban.) „dulap în care se păstrează haine sau vase – armoire” 1788 (forma *armáriu*, Piuaru-Molnar, D. 373), var. *almár(iu)* 1780–1801 (Micu, D.).

Et. nes., etimonul îndepărtat este cu siguranță lat. *armārium* (< *arma*, -*ōrum* „arme”, fiind probabil inițial folosit la păstrarea armelor, cf. DELL). Posibilitatea moștenirii este susținută de CDED I, 17, PEW 66, DA, REW 652, CDER 211, DEX, T. Teaha, FD 24–26, 2005–2007, p. 232–236, însă argumente de ordin geografic, cronologic și istoric susțin și posibilitatea unui împrumut din magh. *almárium*, *almárium*, *armárium* (< lat. med. *armarium*, *almarium*) HEM I, 904, TDRG, CADE, Tamás, EW, 70. Ir. *armăr/rmăr* poate fi

împrumut din scr. din Istria *rmar* (= *ormar*, *armar*). Cuvântul latin a fost moștenit în dalm. (REW 652), it. (Faré, DELI), friul. (LEI), posibil și cat., sp. (FEW I, 262, Garcia de Diego apud Teaha, loc. cit.) și împrumutat în unele limbi balcanice (scr. *armar*, *ormar*, *orman* Skok, ERSJ I, 61, m.gr. *ἀρμάριον*).

Fam.: **armăroáie** s.f. „lădiță” 1906 (Viciu, Gl.).

Dublet etim. **ormán**. Cf. **ármă**, **armá**^{2,3}, **armatól**, **armatúrá**¹, **armistíțiu**, **jandárm**.

ARMATÁN s.n. „vânt fierbinte și uscat, care suflă în sudul Saharei – harmattan” 1961 (DN¹).

Fr. *harmattan* < fanti (limbă din Ghana) *haramata* TLF.

ARMATÓL s.m. (ist., în Imperiul Otoman) „membru al unor trupe de miliție grecești însărcinate cu apărarea zonelor greu accesibile afectate de banditism – armatole” 1898 (Enc. rom. I).

Ngr. *αρματολός*, probabil < **αρματολόγος* „persoană care se ocupă cu armele” < m.gr. *άρμα*, *άρματος* „armă” (< lat. *arma*, -*orum*) + *-λογος* „-log”.

Cf. **ármă**, **armá**^{2,3}, **armár**, **armatúrá**¹, **armistíțiu**, **jandárm**.

ARMATÚRĂ¹ s.f. (muz.) „totalitatea semnelor de alterație puse la începutul unui portativ – armature” 1898 (Enc. rom. I, 430).

It. *armatura* „armament, structură de susținere, armătură², armatură” (< lat. *armātūra* < *armāre* „a înarma” < *arma*, -*orum* „arme”), fr. *armature*.

Cf. **ármă**, **armá**^{2,3}, **armár**, **armatól**, **armistíțiu**, **jandárm**.

ÁRMĂ [ar.] s.f. „obiect sau dispozitiv folosit pentru a ucide sau a răni, sau a se apăra într-o luptă – arme” c.1500 (Psalt. Hur. 92).

Lat. *arma*, -*orum* (inițial, folosit pentru armele defensive, care se ajustează pe corp; derivat de la o rădăcină i.-e. cu sensul „a îmbina, a potrivi” ca și *armus* „umăr, braț, (la animale) spată, coapsă”, *artus* „articulație”, *ars* „meșteșug”), folosit ca f.sg. deja în lat. târzie (gen. sg. *armae* atestat la 570, cf. Corominas, DCEC), panrom. REW 560.

Fam.: **armá**¹ vb. (înv.) „a (se) înarma” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 636) < lat. *armāre* DA, CDDE 91, CADE, SDLR, panrom. REW 651 // ← *armă* CDER 412, TDRG; **armádă**¹ s.f. (ist.) „flotă de război spaniolă” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *armada* (< sp.), sp. *armada*; **armamént**¹ s.n. „totalitatea armelor; (înv.) înarmare” 1869 (Kogălniceanu, O. IV/II, 125) < fr. *armement*; **armamentáriu** s.n. (înv.) „depozit de arme, fabrică de arme, arsenal” 1792–1793 (Predetici, D. III, 550) < lat. neol. *armamentarium*, it. *armamentario*; **armăș** s.m. (înv.) „jandarm; (Mold.) dregător domnesc însărcinat cu paza închisorilor și îndeplinirea execuțiilor; (Țara Românească) dregător domnesc care avea în grijă artileria și robii domnești” 1456–1459 (D. Bogdan, Gl. 26, 27); **armătă** s.f. „ansamblu organizat de persoane înzestrate cu arme, care participă sau sunt pregătite pentru a participa la lupte; (înv., în forma *armádă*) flotă militară” 1675 (M. Costin, L. 167^v), var. (înv.) *armádă*², (înv. Trans., Mold.) *armáde*, *armádie*, (înv. Mold.) *harmătă* < pol. *armata* (< lat. med. *armata*), it. *armata* (substantivare a part. fem. al vb. *armare* „a înarma”), ngr. *αρμάτα* (< it.), ulterior, posibil și ← *armă*, după fr. *armée*; var. *armadă* < ngr. *αρμάδα* „armată; flotă de război” (< ven. *armada*); var. *armadie*, *armade* < magh. *armádia*; var. *harmată* („armată; artilerie; tun”) < pol. (*h*)*armata*; **armărie** s.f. (înv.) „arsenal” 1698 (Cantemir, D. 295); **armășél**

s.m. (înv.) „jandarm, soldat sau ofițer aflat în subordinea marelui-armaș” 1588 (DERS) ← *armaș*; **armășesc** adj. (înv.) „de armaș” 1786 (Doc. Buc. II, 29) ← *armaș*; **armășește** adv. (înv.) „ca armașii” 1909 (DA) ← *armășesc* sau ← *armaș*; **armăși** vb. (înv.) „a numi în funcția de armaș; a tortura” (Varlaam, Caz. 262^v) ← *armaș*; **armășie** s.f. (înv.) „funcția de armaș; jandarmerie; asuprire, tortură” 1643 (Varlaam, Caz. 228^v) ← *armaș*; **armășoăie** s.f. „nevastă de armaș” 1739 (Cond. Mav. II, 621) ← *armaș*; **armătură**¹ s.f. (înv.) „totalitatea armelor, mai ales defensive, armură, armament; arsenal; (doar la pl.) stemă, blazon” 1682 (Dosofoței, V. S. nov. 17), var. *armătură*² < pol. *armatura*, lat. neol. *armatura*, în limba veche, posibil și lat. *armătura* (PEW 127, CDDE 92, DA); sensul „stemă, blazon”, calc după fr. *armoiries*; **armânt** s.n. (Mold., rar) „armament” 1898 (pl. *arminturi*, cu sens incert, Șez. V; sg. *armânt*, 1913, Pamfile, C. Ț. 47) ← **armământ* < lat. *armamentum* V. Bogrea, An. Ist. Naț. I, 311, 407, Pușcariu, Îns. Et. Wb. (sigur), SDLR (sigur), cf. sd. REW 650; **armie** s.f. (înv.) „armată” 1712 (N. Costin, în Let. II, 67) < pol. *armja* (< germ. *Armee* < fr. *armée*, part. f. substantivat al vb. *armer* „a înarma” < lat. *armāre*), rus. *armija* (< germ. *Armee* sau fr. *armée*); **armigér** adj., s.m. (înv., livr.) „purtător de arme; cel care poartă armele stăpânului, scutier” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < lat. neol. *armiger* (< *arma* + *gerere* „a purta”); **armioară** s.f. (dim., rar) 1896 (Rădulescu-Codin, M. C. P. 16); **armoarii** s.f. pl. tantum „stemă, blazon (la origine reprezentând arme)” 1840 (var. *armării*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79), var. *armorii* (și la sg. *armorie*) < fr. *armoiries* (inițial, în fr. med., „arme”, și la sg. *armoierie* „armament; arsenal” < *armoyer* „a purta armele” < *arme* „armă”); var. *armării*, infl. de *armă*; **armorial** adj., s.n. „(carte) care cuprinde blazoane” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79) < fr. *armorial*; **armorist** s.m. (înv.) „heraldist” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79) < fr. *armoriste*; **armurár**¹ s.m. (înv.) „armurier” 1862 (Pontbriant, D.) ← *armură*, după fr. *armurier*; **armură** s.f. „îmbrăcămintă metalică, cu rol de apărare, a războinicilor din Evul Mediu; (p. anal.) mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură într-o țesătură; înveliș protector al unui cablu electric; (muz.) armatură” 1831 (Căpățineanu, Sad. 93) < fr. *armure* (< lat. *armătura* „ansamblul armelor purtate de un soldat”); **armurărie**¹ s.f. (înv.) „meseria de armurier” 1909 (DA) < fr. *armurerie* sau ← *armurar*¹; **armurărie**² s.f. „loc unde se fabrică, se repară sau se vând arme; obiecte produse de armurier” 1885 (GT, nr. 46) < fr. *armurerie*; **armuriér** s.m. „persoană care fabrică, repară sau vinde arme (de foc); persoană însărcinată cu păstrarea și cu întreținerea armamentului într-o unitate militară” 1840 (var. *armăriár*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79) < fr. *armurier* (< *armure* „armură”); var. *armăriar*, prin românizare după *armă*; **dezarmá** vb. „a-i lua cuiwa armele, a sili pe cineva să-și predea armele; (fig.) a pune pe cineva în imposibilitatea de a riposta” 1786–1788 (Gherasim, Șt. stihii, 16^v), var. (înv.) *dăzarmá*, *disarmá* < fr. *désarmer*; var. *disarma* < it. *disarmare*; **dezarmamént** s.n. (înv.) „dezarmare” 1887 (Cod. comerc. 225) < fr. *désarmement*; **dezarmánt** adj. „care face pe cineva să renunțe la o împotrivire, la o obiecție” 1933 (Constantinescu, S. IV, 303) < fr. *désarmant*; **dezarmăție** s.f. (înv., rar) „dezarmare” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.), var. *dezarmațiune* ← *dezarma*; **înarmá** vb. „a înzestra cu arme, (refl.) a se echipa cu arme” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 118); **întrarmá** vb. (înv.) „a (se) înarma” 1582 (PO, 175); **portármă** s.f. „purtare, deținere a unei arme de foc” 1930 (Agârbiceanu, O. X, 72) ← *port*¹- + *armă*; **rearmá** vb. (înv.) „a (se) reînarma” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *réarmer* °; **reînarma** vb. „a (se) înarma din nou” 1933 (forma *reînarmăre*, Titulescu, D. 518) ← *înarma*.

Cf. **armă**^{2,3}, **armár**, **armatól**, **armătúra**¹, **armistítiu**, **jandárm**, **ormán**.

ARMĂSĂR s.m. „cal mascul necastrat – étalon” 1588 (var. *armasáriu*, Doc. Î. 165), var. (Mold., Trans.) *hărmăsăr*, (Mehed.) *armăcsăr*.

Lat. **armissārius* (cf. *armessarius* atestat în Lex Salica, CDDE 93) < [*equus*] *admissārius* „(cal) de prăsilă” < *admittere* „a lăsa să se apropie, a admite, (despre animale domestice) a trimite masculul la femelă, a lăsa masculul să se apropie de femelă” < *ad-* + *mittere* „a trimite”, cf. sd. *ammesarzu* REW 177. O formă cu *-rm-* a fost împrumutată și de alb. (*harmëshuar*).

Var. *armăcsar*, posibil prin contaminare cu *armig* CDDE 93.

Fam.: **armăsărăș** s.m. (dim.) 1887 (HEM II, 1691); **armăsărél** s.m. „armăsar tânăr; cui de la jug” 1887 (HEM II, 1691); **armăsărESC** adj. „de armăsar” 1903 (TDRG¹); **armăsărăște** adv. „ca armăsarii” c.1880 (Gligore Jipescu, „Răurile orașelor”, apud TDRG³) ← *armăsăresc* sau ← *armăsar*; **armăsărít** s.n. „montă; taxă pentru montă” 1824 (Iorga, S. D. VIII, 172) ← **armăsărí* sau ← *armăsar* DA; **armăsărúș** s.m. (dim.) 1840 (I. Golescu, B. 121).

Cf. **admíte**, **comís**^{2,3}, **comisár**, **comisie**, **comisión**, **comisóriu**, **comisúrá**, **comíte**², **comité**, **compromíte**, **demíte**^{1,2}, **dimíte**, **emíte**, **încumetá**, **mesáj**, **mésá**, **misiúne**, **omíte**, **permíte**, **promíte**, **remíte**, **submíte**, **transmíte**, **trimíte**.

ARMEÁN¹, **-Ă** adj., s.m., s.f. „populație de limbă indo-europeană, stabilită mai ales în regiunea dintre munții Caucaz și Taurus; limba vorbită de această populație – Arménien, arménien” 1456 (top. *Armeane* DERS; ca apelativ, 1593, Doc. Î. 179), var. (Mold.) *armán*².

M.bg., v.scr., v.ucr. *arméninŭ* (pl. *arměni*) < m.gr. *Ἀρμένιος*.

Fam.: **armeâncă** s.f. 1490 (antrop. *Armeanca*, DERS; ca apelativ, 1804, V. cotid. 171); **armenESC**, **-eâscă** adj. „de armean, care aparține armenilor; (s.f.) numele unui dans popular” 1593–1597 (Doc. Î. 188), var. *armâneâscă* s.f.; **armenEȘTE** adv. „în felul armenilor; pe limba armeană” 1814 (Doc. Buc. I, 687) ← *armenesc* sau ← *armean*; **armenîme** s.f. (col.) 1742 (top., Cond. Mav. III, 175).

ARMÍG s.m. (Ban., Criș., V Trans.) „armăsar – étalon” 1886 (Vulpian, P. 34), var. *armíc*, *harmíg*.

Et. nes., probabil scurtaț din *arhamac* (< tăt. *arğamak*), cu finala după sufixul *-ic* (cf. și termenii *mic*, *voinic* folosiți cu referire la cai) °; HEM II, 1708–1709, care nu cunoaște cuvântul *arhamac*, l-a comparat pe *armig* cu termenii turcici din care provine *arhamac*, gândindu-se la o origine cumană, pecenegă sau avară; eventual intrat prin ucr. (ȘIO I, 83), unde există formele *arhamak* și *rumak* // ← **arnic*, dim. dintr-un împrumut de dată lat. din v.gr. *ἀρνός* „miel (mascul)” cu *-m-* după *armăsar* G. Giuglea, DR 10, 1941–1943, 414; et. nec. DA.

Cf. **arhamác**.

ARMILĂR adj. în expr. *sferă armilară* „obiect sferic compus din inele de dimensiuni apropiate ce reprezintă cercurile fundamentale ale sferei cerești (ecuator, ecliptică, meridiene, orizont etc.), folosit în trecut pentru a determina poziția astrelor pe cer, la diferite momente – armillaire” 1835 (Genilie, G. 65).

Fr. *armillaire*, împr. din lat. *armillarius* < *armilla* „brățară” < *armus* „braț”.

Cf. **arm**.

ARMÎNDEN s.m. „nume popular al zilei de 1 mai; pom sau crengi verzi care se pun în ziua de 1 mai la poarta, ușa sau ferestrele caselor – nom populaire du jour du 1er mai; mai

(arbre qui, le 1er mai, décore les portes cochères)” 1780–1800 (Micu, D.; atestat indirect la 1749 prin împrumutul magh. *ármíngyin*, Bakos, 249), var. (S Mold.) *armándér*, (Mold.) *armendín*, (s.f. art.) *armendína*, *armínder*.

Slavon *Jeremiinŭ dînŭ (denŭ)* „ziua Sfântului Ieremia (serbată pe 1 mai)” HEM II, 1711, TDRG, DA, CADE, SDLR, CDER 416 // și scr. *Jeremijev dan* DA.

Fam.: **armindár** s.m. (Mold.) „arminden” 1872 (Baronzi, L. 159) ← *arminden* (cu substit. finalei).

ARMISTÎȚIU s.n. „suspendare temporară a acțiunilor militare în urma unui acord încheiat între părțile beligerante – armistice” 1699 (var. *armistîție* s.f., FN, 85), var. (înv.) *armistîți*, *armistrîție* s.f., *armistrîțiu*.

Lat. neol. *armistitium* (format în lat. med. din *arma* „arme” + *-stitium* „oprire” (cf. *solstitium* „solstițiu”, *iustitium* „vacanță a tribunalelor”) < *stāre* „a sta”), it. *armistizio*, fr. *armistice*.

Cf. **ármă**, **armá**^{2,3}, **armár**, **armatól**, **armatúra**¹, **jandárm**, **interstîțiu**, **solstîțiu**, **sta**.

ARMONIE¹ s.f. „potrivire desăvârșită a elementelor unui întreg; bună înțelegere în relațiile dintre persoane, colectivități; (muz.) potrivire plăcută între sunete (simultane sau succesive), bazată pe anumite relații matematice între frecvențele lor – armonie” 1682 (Dosoftei, V. S. nov. 119^f), var. *armónie*¹.

Ngr. *αρμυνία* (< v.gr. *ἀρμυνία*, inițial „îmbinare”, derivat de la radicalul *ar-* „a potrivi, a îmbina”, cf. *ἀρμός* „îmbinare”, *ἀρμύη* „ajustare, îmbinare”, *ἄρμα*, *-ατος* „car”, *ἀρμύσκειν* „a potrivi, a îmbina”), lat. neol. *harmonia*, it. *armonia*, fr. *harmonie*.

Fam.: **armonia** vb. (înv., rar) „a se afla în armonie cu ceva” 1844 (Ș. Stoica, J. C. 47) < fr. *harmonier*; **armónic** adj. „aflat în armonie” 1793 (var. *harmonicós*, Gherasim, V. H. 13^v) < lat. neol. *harmonicus*, fr. *harmonique*; var. *harmonicos* < ngr. *αρμυνικός*; **armónică**¹ s.f. „acordeon de dimensiuni mai reduse, acționat cu butoane; muzicuță” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 794), var. *harmónică* < germ. (*Zieh-, Mund-)harmonika*, it. *armonica* (nume dat întâi de Benjamin Franklin unui instrument muzical inventat de el, bazat pe mici cupe de cristal umplute cu apă – engl. *harmonica* – și folosit apoi pentru alte instrumente); **armónică**² s.f. (fiz.) „oscilație de frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței fundamentale a unui sistem oscilant, (spec.) sunet care însoțește un sunet fundamental și a cărui frecvență reprezintă un multiplu al frecvenței sunetului fundamental” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *harmonique*; **armónie**² s.f. (Mold., înv., rar) „acordeon” 1907 (Săm. VI, 376) < pol. *harmonia* °; **armoniós** adj. „plin de armonie” 1825 (var. *harmoniós*, Scavinschi, Odă, 2) < fr. *harmonieux*, it. *armonioso*; **armonirui** vb. (înv.) „a armoniza” 1814 (Țichindeal, F. 196), var. (*h*)*armoní* 1825 (part. *harmonít*, LB), *armonii* < germ. *harmonieren*; **armonist**¹ s.m. „specialist în armonie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 794) < fr. *harmoniste*; **armonist**² s.m. „acordeonist” 1857 (Polizu, V.) < germ. *Harmonist*; **armóniu** s.n. „instrument muzical cu claviatură, asemănător cu o orgă mai mică, în care țevile sunt înlocuite prin lame libere” 1882–1883 (var. *harmónium*, Contemporanul II, 514), var. *armónium* < germ. *Harmonium*, fr. *harmonium*; **armonizá** vb. „a (se) pune în armonie; a compune acompaniamentul unei melodii, în acord cu legile armoniei” 1825 (var. *harmonizá*, LB) < fr. *harmoniser*, it. *armonizzare*; **armonográf** s.n. (tehn.) „aparat mecanic care, cu ajutorul unor pendule care mișcă un creion, desenează diferite tipuri de curbe” 1988 (DEX–S) < fr. *harmonographe*; **dezarmonia** vb. (înv., rar) „a strica armonia” 1848 (scris *desarmonia*,

Negulici, V.); **dizarmónic** adj. „lipsit de armonie” 1869 (var. *disarmónic*, Vorobchevici, A. M. 124), var. (înv., rar) *dezarmónic* < fr. *disharmonique/dysharmonique*, germ. *disharmonisch*; **dizarmonie** s.f. „lipsă de armonie” 1812 (var. *disarmonie*, Șincăi, Hr. I, 390), var. (înv., rar) *dezarmónie*, *disharmonie* < fr. *disharmonie/dysharmonie*, germ. *Disharmonie*; **dizarmoniós** adj. „lipsit de armonie” 1863 (Hasdeu, O. III, 186), var. (înv.) *desarmoniós*, *disarmoniós* ← *armonios*, după *dizarmonie*; **enarmónic** adj. (muz., despre sunete) „care diferă printr-un interval foarte mic (de o comă) și sunt identificate prin procedeul temperării (de exemplu, fa diez și sol bemol)” 1845 (Pann, Muz. bis. 80) < fr. *enharmonique*, împr. din lat. *en(h)armonicus* < gr. *ἐναρμόνιος* (< *ἐν-* „în-” + *ἄρμονία*); **enarmonie** s.f. „raport între două sunete enarmonice” 1939 (RFR, nr. 8, 329) < fr. *enharmonie* (< *enharmonique*, după *harmonie*); **enarmonism** s.n. „enarmonie” 1899 (Cerne, D. M. II, 14) < fr. *enharmonisme* ° // ← *enarmonie* + *-ism* DLR; **enarmóniu** s.n. „instrument cu ancii libere asemănător cu armoniul, care are și clape albe” 1899 (Cerne, D. M. II), var. *enarmónium* < germ. *Enharmonium*, numele unui instrument inventat și înregistrat de muzicianul japonez Shohé Tanaka în timpul șederii sale la Berlin ° // it. *enarmonio* DLR; **inarmonie** s.f. (rar) „lipsă de armonie” 1978 (DN³) < fr. *inharmonie*; **inarmoniós** adj. (rar) „lipsit de armonie” 1848 (Negulici, V.) < fr. *inharmonieux*; **nearmoniós** adj. „lipsit de armonie” 1848 (Negulici, V.) ← *ne-* + *armonios*; **sinarmonism** s.f. (fon.) „asimilare progresivă a vocalelor dintr-un cuvânt, armonie vocalică” 1957 (E. Petrovici, CL II, 157) < fr. *synharmonisme* (< *syn-* < gr. *συν-* „împreună, con-” + *harmon[ie]* + *-isme*); **subarmónică** s.f. (fiz.) „componentă a unei vibrații complexe, a cărei frecvență este un submultiplu al frecvenței armonicii principale” 1955 (LTR¹ VII) ← *sub²-* + *armonică* (după fr. *sous-harmonique*).

Cf. **anartrie**, **artiodactil**, **artrită**, **artropód**, **artroză**, **disartrie**.

ARNÉU s.n. (Ban., Trans.) „coviltir – bâche” c.1650 (scris *arnieu*, Anon. Car.), var. (Hațeg) *arinéu*, (Sălaj, Năs.) *hernéu*, *irnéu*.

Magh. *ernyő*.

ÁRNICĂ s.f. „plantă erbacee medicinală, cu flori galbene-portocalii – arnica” 1862 (Antonescu, D. 330), var. *arnică*.

Lat. savant *arnica*, germ. *Arnika*. Var. *arnică* < fr. *arnique* (= *arnica*).

ARNÍCI s.n. (pop.) „bumbac răsucit într-un singur fir, întrebuițat la cusutul înfloriturilor, pe cămăși, pe ștergare etc. – fil de cotton teint” 1691 (Anatef. 446), var. (hapax, Clemens, W.) *arníc*, *harníci*, (Mehed.) *arnígi*.

Et. nec. // Lat. **arniccus*, dim. al lui **arnus* „miel” (< gr. *ἀρνός*), cf. *armic/armig* „armăsar” (< **arnic* cu *-m-* după *armăsar*) cu evoluția sem. „miel” > „motiv decorativ cusut cu tort de lână (mai târziu, bumbac)” > „fire de tort colorate folosite la aceste motive” > „bumbac răsucit întrebuițat la cusutul înfloriturilor pe cămăși, ștergare” (folosit mai ales la pl., de unde sg. refăcut *arníci*) Al. Ionașcu, SCL 38, 1987, 208–211; derivat adjectival din **arn* „miel” (< gr. *ἀρνός*, cf. lat. arhaic *arna* = *agna*), cuvânt care ar sta și la baza top. *Arnota* HEM II, 1722; cf. scr. *jarenica* „lână de miel” CADE, SDLR, DEX; posibil deformare populară de la *urșinic* „catifea” CDER 420. Cuvântul există și în bg. (dial. *arnič*), unde ar putea fi împr. din rom. (Ionașcu, loc. cit.); BER îl explică însă prin ngr. *αρνήσιος* „de miel” < *αρνός* „miel”.

AROGĂ vb. (folosit cu dativul reflexiv) „a-și atribui în mod abuziv o calitate, un drept – s'aroger” 1799 (Iorgovici, Obs. 211, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1849–1852, Bălcescu, O. III, 145).

Lat. neol. *arrogare* „a cere în plus; a-și aroga; a(-și) asocia” (*ad-* + *rogare* „a se adresa cuiva, a întreba, a cere”), fr. *s'aroger*.

Fam.: **arogánt** adj. „care-și atribuie mai mult decât se cuvine, trufaș, sfidător, impertinent” 1799 (var. *arogánte*, Iorgovici, Obs. 211, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1847, Teulescu, I. 231, forma *arogánt*) < lat. neol. *arrogans*, *-ntem*, fr. *arrogant*, it. *arrogante*; **arogántă** s.f. (abstr.) 1799 (var. *arogántie*, Iorgovici, Obs. 213, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1808, Țichindeal, A. M. 47) < lat. neol. *arrogantia*, fr. *arrogance*, it. *arroganza*.

Cf. **rugă, întrebă, abrogă, derogă, interogă, prorogă, rogadoriu, subrogă, surogát.**

ARÓL s.n. „aversul unei monede – avers d'une monnaie” 1907 (Dunăreanu, Ch. 20), var. *arólă* s.f.

Rus. *orël* „pajură” Mitu, SERS, 148-151 // Et. nec. DA.

ARÓMĂ s.f. „miros plăcut; substanță care dă unui produs (alimentar) miros sau gust plăcut – arôme” 1813 (Maior, Înv. vin. 65).

Fr. *arôme*, germ. *Aroma*, lat. neol. *aroma* < gr. *ἄρωμα, ἀρώματος*.

Fam.: **aromat¹** s.n. (înv.) „mirodenie, aromă, mireasmă” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 177^r), var. *arómat*, *aromată* s.f. 1648 (N. Test. 263) < slavon *aromatŭ* (< m.gr. *ἄρωμα*, pl. *ἀρώματα*); var. *aromată* < ngr. *ἀρώματα* (pl. lui *ἄρωμα*); **aromat²** adj. „mirositor, plin de aromă” 1838 (Albiniș, M. 117); **aromátic** adj. „care conține arome; (chim.) care are în moleculă un ciclu de 5–6 atomi cu o structură specifică” 1785 (var. *aromaticésc*, M. Cantacuzino, Călăt. II, 2^v; forma *aromátic*, 1813, Maior, Înv. vin. 57; în compusul bot. *calamo-aromático*, 1749, C. buc. 56^r), var. (înv.) *aromáticos* < ngr. *ἀρωματικός*, lat. neol. *aromaticus*, it. *aromatico*, fr. *aromatique*; **aromatizá** vb. „a da un miros sau un gust plăcut unei substanțe, unui aliment” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79) < fr. *aromatiser*; **aromít** adj. (Mold.) „afumat cu mirodenii” 1907 (Grigoriu-Rigo, M. P. II), probabil ← *aromă* ° // part. verbului *aromí* „a ameți, a adormi, a ațipi” DA.

Cf. **aríl, aromí.**

AROMÍ vb. (înv.) „a (se) ameți; a ameți prin somn, a adormi; a seduce, a ispiti; (intrans.) a adormi ușor, a ațipi – (s')étourdir; endormir; séduire; sommeiller, dormir un peu” 1613 (var. *arumí*, Varlaam, Leastvița, 4^r, cu folosire tranz. neobișnuită: *arumí un somn*), var. (rar) *aromá* „a adormi, a ațipi” 1831 (Heliade-Rădulescu, O.² II, 38).

Et. nes., probabil derivat de la un împrumut vechi (poate chiar de dată lat.) din gr. *ἄρωμα* „aromă”, cf. *tămâia* „a afuma cu tămâie” > „a ameți cu lingușiri” DA, SDLR // ← *(o)rómă „vis” < lat. (*h*)*orama* „viziune, vis” < gr. *ὄραμα* „ceea ce se vede, spectacol” HEM II, 1726; ← **ajmuri* (cf. *ajumi* „a clipi, a ațipi”, *jumi* „a mijii”), împr. slav, cf. cr. *žmuriti*, *žmirati*, *žmiriti* CDED II, 195; et. nec. DEX.

Fam.: **aromeálă** s.f. „amăgire; stare de somnolență, de somn ușor” 1675 (var. *arumeálă*, GCR I, 222); **aromitór** adj. „amăgitor; adormitor, care te face să ațipești” 1620 (var. *arumitór*, Moxa, C. 93^r).

Cf. **arómă.**

ARÓN¹ s.m. sg. tantum (bot.; și în compusul *barba-lui-Aron*) „rodul-pământului (Arum maculatum) – gouet tacheté” 1840 (var. *arum*, acc. nec., Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 84; forma *arón*, 1879–1883, Brandza, Fl. 463), var. *arúmă* s.f.

Germ. *Aron* sau ngr. *árov* (în compus, prin etim. pop. după antrop. *Aron*). Var. *arum*, *arumă* < lat. savant *arum* (< gr. *άρου*), fr. *arum*.

ARONDĂ vb. „a repartiza cartiere, instituții, locuitorii unui cartier unui anumit centru administrativ sau de servicii publice (spitale, școli etc.); (înv.) a împărți un teritoriu în unități administrative; (înv., rar) a-și rotunji, întregi teritoriul – répartir (des cartiers, des institutions, la population d'un cartier) à un certain centre administratif ou de services publiques; diviser un territoire en unités administratives; arrondir son territoire” 1876 (forma *arondăre*, Eminescu, O. IX, 264).

Probabil germ. *arrondieren* „a rotunji; a comasa terenuri; a redesena, a ajusta hotarele” (< fr. *arrondir* „a rotunji; a da o întindere suficientă, potrivită unui teritoriu” < *rond* „rotund” < lat. **retundus* < *rotundus*, format pe radicalul lui *rota* „roată”), cele mai vechi atestări fiind din Transilvania sau cu referire la Transilvania; specializarea de sens din română, după *arondisment* (v. infra) ° // Fr. *arrondir* DEX.

Fam.: **arondismént** s.n. „diviziune teritorial-administrativă în Franța (mai mică decât departamentul), în trecut și în România și Transilvania austro-ungară – arrondissement” 1870 (Costinescu, V. II, 304) < fr. *arrondissement* „rotunjire; acțiunea de a da o întindere suficientă unui teritoriu”, de unde „diviziune teritorială, arondisment” < *arrondir* „a rotunji”.

Cf. **rond**, **rotúnd**, **rúndă**, **roată**.

ARPACÁȘ s.n. „produs alimentar obținut prin decorticarea boabelor de grâu, orz sau mei – gruau” 1754 (Iorga, S. D. XII, 67), var. *árpăcaș*.

Magh. *árpakása* < *árpa* „orz” (vechi împrumut turcic) + *kása* „terci”.

Cf. **arpagíc**, **arpalác**.

ARPAGÍC s.n. „bulb mic de ceapă obținut din sămânță și care, răsădit, dă ceapa obișnuită – ciboulette” 1840 (var. *arbagíc*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 278), var. (reg.) *arpacíc*, (*h*)*arbagícă* s.f., (*h*)*arpacícă* s.f., *harpagíc*, (*h*)*arpagícă* s.f.

Tc. *arpacik* (*soğani*), lit. „ceapă (*soğani*) mică precum un bob de orz (*arpa*)”, bg. *arpağik*. Var. *arpacíc* < tc. dial. *arpaçik*. Formele fem., probabil după *ceapă* și *pătlăgică* Suci, IT II, 54.

Cf. **arpacáș**, **arpalác**.

ARPALÁC s.n. (înv.) „venit suplimentar – revenu supplémentaire” 1718–1729 (R. Popescu, Ist. 262).

Tc. *arpalik* „câmp de orz; rație de orz; (ist.) venit suplimentar, indemnizație” < *arpa* „orz”.

Cf. **arpacáș**, **arpagíc**.

ARPÉGIU s.n. „executare succesivă a notelor unui acord – arpège” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79), var. *arpégio*, *arpéj*.

It. *arpeggio* < *arpeggiare* „a cânta la harpă; a face arpegii” < *arpa* „harpă” < lat. târziu *harpa*. Var. *arpej* < fr. *arpège*.

Fam.: **arpegiá** vb. „a executa arpegii” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 79).

Cf. **hárpă¹**.

ARPEŢĂTOR s.m. „specialist în întocmirea planurilor topografice – arpenteur” 1840 (var. *arpantór*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 80).

Fr. *arpenteur* < *arpenter* „a măsura suprafața unui teren (inițial, folosind măsura numită „arpent”, aproximativ egală cu un pogon)” < *arpent* < lat. *ar(a)pennis/ar(e)pennis*, cuvânt de origine celtică.

Fam.: **arpentăj** s.n. „măsurătoare a unei bucăți de pământ” 1840 (var. *arpantăgiu*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 80) < fr. *arpentage*.

ÁRSA s.f. (Trans.), în loc. adv. *cu ~* „cu toptanul – en gros” 1819 (Petru Maior, „Orthographia Romana siue Latino-Valachica...”, în Șc. Ard. II, 650).

Et. nec. DA // ← part. *ars* al lui *arde*, folosit adverbial cu sensul „iute, degrabă, prompt” HEM II, 1735, SDLR; lat. *āversa*, part. f.sg. al vb. *āvertere*, sau gr. *ἄρδην* „cu ridicata, cu totul” (< *ἀρδεν* „a ridica”), *ἄρσις* „ridicare” sau part. *ars* al lui *arde*, cu un sens „a lua tot, ca focul” LM Gl.; lat. *āuersiō*, prin sincopă LB; magh. *árszabás* „taxă” CDED II, 723.

ARSENÁL s.n. „loc în care se fabrică, se depozitează, se repară armament; (fig.) totalitatea mijloacelor de care se servește cineva într-o acțiune, în exercitarea unei profesii etc. – arsenal” 1770–1780 (var. *arsanál*, Gherasim Putneanu, Gheografie, 63^f; forma *arsenál*, 1785, M. Cantacuzino, Călăt. I, 5^v; ibid. și formele *arsánál*, *arsinál*).

Ngr. *αρσενάλι* (< fr.), rus. *arsenal* (< fr.), fr. *arsenal*, inițial „loc unde se construiesc, se repară, se aprovizionează sau se înarmează navele” < ven. *arsenal* (formă savantă), *arsenà*, *arzanà* < arab *dār aṣ-ṣinā’a* „casă de manufactură, atelier” (cf. v. genovez *darsenà*, it. *darsena*) < *dār* „casă” + *ṣinā’a* < *ṣanā’a* „a face”; în Trans., posibil și germ. *Arsenal*.

Fam.: **arsană** s.f. (înv.) „debarcader” 1747 (GCR II, 41) < ngr. *αρσανάς* (< ven.).

Cf. **darsenă**, **darușifă**, **tersană**.

ARSÉNIC¹ s.n. (chim.) „pulbere fină, albă, cu miros de usturoi, foarte toxică (trioxid de arsen); (înv.) arsen (element chimic din clasa metaloidelor, ai cărui compuși sunt otrăvitori) – arsenic” 1691–1697 (T. Corbea, D. 56), var. (înv.) *arsenic*¹.

Lat. neol. *arsenicum* (clasic *arrhenicum*), nume dat inițial unei sulfuri de arsen < gr. *ἀρσενικόν/ἀρρενικόν* < siriatic *zarnikā* < iranic **zarnik* „auriu” (cf. persan *zarnīx*, *zarnīq* „arsenic”), apropiat prin etim. pop. de adj. *ἀρρενικός/ἀρσενικός* „bărbătesc, mascul” (< *ἄρρην/ἄρρην* „mascul”). Var. *arsenic* < fr. *arsenic*.

Fam.: **arsén** s.n. „element chimic cu numărul atomic 33, din clasa metaloidelor, ai cărui compuși sunt otrăvitori” 1864 (Maiorescu, O. I, 860) < germ. *Arsen*; **arseniát** s.m., s.n. „sare a acidului arsenic” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. *arsenát* < fr. *arséniate*; var. *arsenat* < engl. *arsenate*, germ. *Arsenat*; **arsénic**² adj., în sintagma *acid ~* „acid rezultat din combinarea arsenului cu acid azotic” 1852 (Marin, Pr. I, 95) < fr. *arsénique*; **arsenicál** adj. „de arsenic, care conține combinații de arsenic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83) < fr. *arsenical*; **arsenicát** s.m. (rar) „arseniat, sare a acidului arsenic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83) ← *arsenic*, după fr. *arséniate*, sau germ. (înv.) *Arsenikat*; **arseniós** adj. (despre acizi, anhidride) „de arsen” 1852 (Marin, Pr. I, 38) < fr. *arsénieux*; **arsenít** s.m. „sare a acidului arsenios” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *arsénite*; **arseniúră** s.f. „combinație a arsenului cu un metal” 1898 (Enc. rom. I, 414) < fr. *arséniure*.

ARSENÍC³ s.m. (Mold., Trans.) „plantă erbacee, originară din Orient (Lychnis chalconica) – Croix-de-Jérusalem” 1879–1883 (var. *arșinic*, acc. neprecizat, Brandza, Fl.), var. *arsenică* s.f., *arsinic*, *arșinic*, *arșinic*, *urșinic*².

Et. nes., probabil ← *urșinic*¹ „catifea” SDLR // Lat. *arsenicum* (cf. Du Cange) < *arsineum* „podoabă de cap femeiască (de culoare roșie)”, cu referire la culoarea roșie sau la forma florii de arsenic HEM II, 1737.

ÁRSĂ s.f. (Mold., Buc.) „bici cu pleasnă – fouet à mèche (à claquer)” 1893 (Șez. II, 126).

Et. nes., probabil ← onomatopeea *harș*, care imită zgomotul produs prin spintecarea cu putere a aerului (lovind, plesnind, retezând ceva) P. Boerescu, LR 2017/3, 308, sau ← *arsă* („lovitură”), part. lui *arde* DA („pare a sta în legătură cu verbul «a arde» (*ars*)”).

ARȘIC s.n., s.m. (reg.) „os al articulației piciorului la cornute; (pl.) numele unui joc de copii la care se folosesc aceste oase – osselet; jeu aux osselets” 1760–1770 (var. *arșác*, Meșt. doft. 325), var. *arșică* s.f., (Mold.) *așíc*.

Tc. *așık*. Epenteza lui *r* este un fenomen care mai apare în grupul *aș*- în alte cuvinte, la nivel dialectal Suciu, IT II, 54.

Fam.: **arșicár** s.m. „jucător de arșice” 1871 (LM, 295).

ARȘIN s.m., s.n. (Mold., Dobr.) „un anumit număr de sculuri de tort; veche unitate de măsură pentru lungime – un certain nombre d'écheveaux; ancienne mesure de longueur” 1705 (Cantemir, I. I. 515).

Tc. *arșin* „cot; vârtelniță” < *ariș* „cot” < pers. *arš* (v. pers. *arašnīš*), eventual și prin ucr. *aršyn*.

ÁRTĂ s.f. „activitate a omului care are drept scop crearea unor valori estetice și care folosește mijloace de exprimare cu caracter specific; activitate umană care presupune învățarea unor tehnici, reguli, procedee; îndemânare deosebită într-o activitate, măiestrie – art” 1823 (var. *art*, s.n., Vârnab, F. 124^f), var. (înv.) *árte*.

Fr. *art*, lat. neol. *ars*, *-tem* „meșteșug, pricepere dobândită prin învățare, domeniu de activitate (în care se exercită o asemenea pricepere)”, derivat de la o rădăcină i.-e. cu sensul „a îmbina, a potrivi”, ca și *artus* „articulație”, *armus* „umăr, braț, (la animale) spată, coapsă”, *arma* „arme”. Var. *arte* < it. *arte*, lat. neol. *ars*, *-tem*.

Fam.: **antiártă** s.f. „curent în avangarda artistică, cu caracter contestatar față de arta academistă; producție pretins artistică, fără valoare estetică” 1959 (Contemp. 648, 8/1) < fr. *anti-art*; cu al doilea sens, posibil și creație internă; **antiartist** s.m. „persoană lipsită de talent, dar care pretinde a fi artist” 1901–1902 (Zamfirescu, O. II, 499) ← *artist*; **antiartistic** adj. „care nu respectă principiile artistice consacrate” 1909 (Zamfirescu, O. VI/I, 48) ← *artistic*; **art decó** s.n. „stil artistic (în design, arhitectură, arte plastice) de la începutul secolului XX, bazat pe ornamente cu forme geometrice, folosind mult sticla, feronerie” 1981 (Contemp., 31 mai, în DCR³) < fr. *Art déco* < *art décoratif*, după numele unei expoziții internaționale de la Paris, din 1925; **artist** s.m. „creator de artă” 1829 (CR, 269) < fr. *artiste*, it. *artista*, lat. neol. *artista*; **artístă** s.f. 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 84) ← *artist*; **artístic** adj. „care ține de artă; făcut cu artă” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 97^v) < fr. *artistique*, it. *artistico*; **artísticéște** adv. (înv.) „în mod artistic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 84) ← *artistic*; **artísticitáte** s.f. (abstr.) 1934 (Vulcănescu, D. R. II, 284) ← *artistic*; **neartístic** adj. „lipsit de artă” 1886 (Dobrogeanu-Gherea, O. C. VI, 286) ← *artistic*; **pseudoartist** s.m. „fals, pretins artist” 1885 (Mairescu, O. I, 586) ← *pseudo-* + *artist*; **pseudoartistă** s.f. 1961 (DN¹) ← *pseudoartist*.

Cf. **artificiu**, **artizán**, **inért**.

ARTÉLNIC s.m. (înv.) „soldat care împarte pâinea în regiment – soldat qui distribue le pain” 1894 (Bacalbaşa, S. A. I, 205).

Rus. *artel'ščik* (< *artel'* „cooperativă, companie”) SDLR, adaptat după derivatele româneşti în *-elnic*.

ARTÉRĂ s.f. „vas sangvin care asigură circulația sângelui de la inimă la diverse organe și țesuturi; cale importantă de comunicație și de transport – artere” 1760–1770 (var. *artirie*, Meșt. doft. I, 24^f), var. (înv.) *artérie*, (înv., rar) *artiră*.

Fr. *artère* (împr. din lat. *arteria* < gr. *ἀρτηρία* „arteră; trahee” < *ἀείρειν* „a atăşa, a agăşa, a suspenda”). Var. *artérie* < lat. neol. *arteria*, germ. *Arterie*, posibil și it. *arteria*, rus *arterija* (Ursu, TŞ). Var. *artirie* < ngr. *αρτηρία*.

Fam.: **arterial** adj. „de arteră” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83) < fr. *artériel*; **arteriectomie** s.f. (med.) „resecție a unei porțiuni dintr-o arteră” 1966 (DN²) < fr. *arteriectomie*; **arteriografie** s.f. „radiografie a arterelor; (înv.) descrierea arterelor” 1859 (Bălăşescu, D. R.-Fr.) < fr. *artériographie*; **arteriolă** s.f. „ramificație subțire a unei artere” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83) < fr. *artériole*; **arteriologie** s.f. „ramură a anatomiei care studiază arterele” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83) < fr. *artériologie*; **arteriopatie** s.f. „afecțiune a pereților unei artere” 1969 (D. med.) < fr. *artériopathie*; **arteriós** adj. (înv.) „de arteră, arterial” 1830 (Vasici-Ungureanu, Antrop. 91); **arterioscleróză** s.f. „boală caracterizată prin îngroșarea și sclerozarea pereților arterelor” 1895 (Babeș, O. A. I, 447) < fr. *artériosclérose*; **arteriotomie** s.f. „secționare chirurgicală a unei artere” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83) < fr. *artériotomie*; **arterită** s.f. „boală care constă în inflamarea unei artere” 1859 (Bălăşescu, D. R.-Fr.) < fr. *artérite*; **endarterită** s.f. „inflamație a tunicii interne a unei artere, care poate produce astuparea acesteia” 1895 (Babeș, O. A. I, 440) < fr. *endarterite*; **periarterită** s.f. „inflamație a tunicii externe a unei artere” 1948 (Parhon, B. 16) < fr. *périartérite*.

Cf. **aórtă**, **artimón**.

ARTEZIÁN adj. (despre fântâni) „cu apă care țâşneşte cu presiune din pământ – artésien” 1832 (AR, 88).

Fr. *artésien*, propriu-zis „din regiunea Artois”, unde au fost săpate puțuri din care apa țâşneşte cu presiune mare (cf. expresia *puit artésien*).

ARTÍCUL s.n. „expunere scrisă (de proporții mai reduse) cu caracter publicistic sau științific; diviziune într-un document oficial; obiect care se vinde în comerț; (biol.) segment component al unor organe; (gram.) parte de vorbire care individualizează substantivul; (înv., în forma *artícul*) articulație; (înv., în forma *artícul*) rostire clară, articulare a cuvintelor – article; (vieilli) articulation” 1646 (var. *artic*¹ „plângere, petiție; articol al unui text”, Prav. Mold. 153; forma *articol*, 1787, Văcărescu, Gr. 17), var. (înv.) *artíclu* 1812 (Maior, Ist. 242, 310), *artícul* 1691 (Mărgăritare, 158^f), (înv., Trans.) *artículuş* „articol de lege” 1699 (Lupaş, DIT, 481).

Lat. neol. *articulus* „articulație, încheietură; secțiune (inițial: segment al unui membru, între două încheieturi), punct al unei expuneri, (gram., calc după gr. *ἄρθρον*) cuvânt pronunțat separat, pronume, articol” (< *artus* „articulație”, derivat de la o rădăcină i.-e. cu sensul „a îmbina, a potrivi” ca și *armus* „umăr, braț, (la animale) spată, coapsă”, *arma* „arme”, *ars* „meșteșug”), it. *articolo*, fr. *article*. Var. *artic*¹ (înv., Mold., Ban.) < pol. *artykuł* CADE, SDLR, prin falsă analiză a finalei *-ul* °, ulterior posibil și refăcut prin falsă analiză din *artícul* (< lat. neol.). Var. *artículuş* < magh. *artikulus*.

Fam.: **articiér** s.m. (livr.) „autor de articole de ziar” 1939 (RFR, nr. 2, 432) < fr. *articlier*; **articiéră** s.f. (livr.) 1976 („România literară”, 8 apr., p. 8, în DCR³) ← *articlier*; **articolăș** s.n. (dim.) 1847 (Bălcescu, O. IV, 64); **articulá** vb. „a (se) lega prin articulații; (fig.) a (se) lega într-un tot coerent; a pronunța; (gram.) a adăuga articolul” 1822 (part. *articulát*, Bobb, DRLU I) < fr. *articuler*, lat. neol. *articulare* (cu sensul inițial „a pronunța distinct, clar”, cf. sensul „cuvânt pronunțat separat” al lui *articulus*); **articulár** adj. „privitor la încheieturile corpului” 1822 (Bobb, DRLU I) < fr. *articulaire*, lat. neol. *articularis* sau *articularius*; **articulatóriu** adj. „referitor la articularea sunetelor” 1911 (Al. Philippide, V. rom. VI, vol. XXIII, 78), var. *articulátor* < fr. *articulatoire*; **articulație** s.f. „legătură între două sau mai multe oase (prin intermediul ligamentelor), încheietură; legătură mobilă a segmentelor unui animal artropod; (p. ext.) legătură între două sau mai multe corpuri solide, care permite rotația lor relativă în jurul uneia sau a două axe sau în jurul unui punct; rostire, pronunțare a sunetelor vorbirii; (p. ext.) execuție clară și frazare exactă în muzica instrumentală; (înv., gram.) articulare (aplicarea articolului)” 1839 (Vaillant, V.), var. (înv.) *articulațiune*, *articulațiune*, *articulăciune* < fr. *articulation*, lat. neol. *articulatio*, *-onem*; **articúș** s.n. (Trans.) „datină, obicei” 1887 (Todoran, Gl.) ← *articulus*; **coarticulá** vb. (fon.) „a suprapune (în pronunție) mișcările articulatorii ale unor sunete succesive” 1940 (Pușcariu, LR I, 68) < fr. *coarticuler*; **coarticulație** s.f. „(fon.) începutul articulării unui sunet înainte ca articularea celui precedent să fi luat sfârșit; (anat., înv.) sinartroză, articulație fixă între două oase” 1862 (var. *coarticulațiune*, Antonescu, D., cu sens anat.) < fr. *coarticulation*; **dezarticulá**¹ vb. „a amputa un membru sau o parte a lui la nivelul unei articulații; (refl., despre oase) a ieși din articulații, a se disloca; (refl., fig.) a-și pierde coeziunea, unitatea” 1862 (var. *dearticulá*, Antonescu, D.) < fr. *désarticuler*; **dezarticulá**² vb. (rar, lingv.) „a suprima articolul unui cuvânt; a pronunța separat foneme sau silabe” 1929 (Resmeriță, D.) ← *articula*; cu sensul „a pronunța separat foneme sau silabe” probabil prin substituție de prefix din *coarticula*; **dezarticulație** s.f. (abstr., înv.) 1871 (var. *desarticulațiune*, LM) < fr. *désarticulation*; **inarticulábil** adj. (despre sunete sau, fig., despre idei) „care nu poate fi pronunțat sau clar exprimat” 1978 (DN³) < fr. *inarticulable*; **interarticulár** adj. „care se află între articulații” 1969 (D. med. I, 258) < fr. *interarticulaire*; **întarticulá** vb. (înv., Trans.) „a introduce un articol de lege într-un cod de legi” 1882 (Eminescu, O. XIII, 68) < germ. austriac *inartikulieren*; **monoarticulár** adj. (anat., med.) „cu o singură articulație, care se referă la o singură articulație” 1969 (D. med. II, 404) < fr. *monoarticulaire*; **nearticulát** adj. „care nu este rostit clar; (gram.) lipsit de articol; (anat.) lipsit de articulații” 1841 (Poenaru – Aaron – Hill, V. II, 18) ← *ne-* + *articulat*, după fr. *inarticulé*; **poliarticulár** adj. (anat., med.) „care se referă la mai multe articulații, care afectează mai multe articulații” 1910 (Bianu, D. S. 99) < fr. *polyarticulaire*; **semiarticulație** s.f. (tehn.) „articulație între două corpuri, care permite și o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe” 1955 (LTR¹ VI) ← *semi-* + *articulație*.

ARTIFÍCIU s.n. „procedeu ingenios folosit pentru a da altă înfățișare unui lucru, a da o aparență de frumusețe sau de corectitudine; (mai ales la pl.) amestec de substanțe care, aruncate în aer, iau foc ușor, producând efecte variate de lumină și culori – artifice” 1794 (pl. *artificii*, Calend. Viena, 27), var. (înv.) *artificie* s.f., *artifiție* s.f., *artifițiu*.

Fr. *artifice* (inițial, „măiestrie, meșteșug”), lat. neol. *artificium* „măiestrie; meserie; viclenie, artificio; teorie, reguli; lucrare de artă” < *artifex* „meșter, maestru, creator” < *ars*, *artis* „meșteșug” + *facere* „a face”.

Fam.: **artefăct** s.n. „produs făcut de mâna omului; (în științele experimentale) efect artificial datorat procedeelelor folosite în experiment” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *artéfact* (< engl. *artefact* < lat. *arte factum* „făcut prin meșteșug/artă”); **artificial** adj. „făcut de mâna omului; făcut astfel încât să imite natura; prefăcut, nesincer; făcut după criterii subiective, arbitrar” 1813 (var. *artificiale*, Maior, Înv. vin. 34), var. *artifițial* < fr. *artificiel*, lat. neol. *artificialis*; **artificialism** s.n. (abstr., rar) 1911 (N. Rev. R. X, nr. 5, 79) ← *artificial*; **artificialitate** s.f. (abstr.) 1873 (Hasdeu, I. C. 350) ← *artificial*; **artificializă** vb. „a face sau a deveni artificial” 1904 (Chendi, S. III, 18) ← *artificial*; **artificialmente** adv. (înv.) „în mod artificial” 1852 (Marin, Pr. I, 170) < fr. *artificiellement*; **artificier** s.m. „muncitor sau militar specializat în manipularea explozivelor; muncitor specializat în fabricarea artificilor” 1839 (var. *artifițér*, Vaillant, V.), var. (înv.) *artificiár*, *artifițier* < fr. *artificier*; **artificios** adj. (peior.) „bazat pe artificii, nenatural” 1834–1835 (var. *artifițios*, Murgu, C. F. I, 65^v) < fr. *artificieux*, lat. neol. *artificiosus*; **artificiozitate** s.f. (abstr.) 1925 (Ralea, S. II, 520) ← *artificios*; **neartificial** adj. „care nu este artificial” 1885 (GT, XLVIII, nr. 69) ← *artificial*.

Cf. **ártă**, **artizán**, **inért**, **fáce**.

ARTÍG s.n. (Ban., Olt.) „bucată mare dintr-un animal, tăiată pentru a fi mâncată, halcă, ciozvântă – quartier d’un animal abbatu, gros morceau de viande” 1884 (Familia, 79), var. *artíc²*, *hartíc*, *hartíg*.

Et. nes., posibil ← (*h*)*artan* id., cu substit. finalei (DA: cf. *hartan*, *hártău*) sau tc. *artık* „rest” SDLR, CDER 437, eventual prin intermediul bg. *arták* (SDLR: cf. bg., tc.) // ← **art* (< lat. *artus* „articulație, membru”) + *-ic* (cf. *artan*, *artău* „halcă”, formate de la aceeași bază, cu alte sufixe) HEM II, 1750; lat. med. **articus* (< lat. *articulus*, cf. *prunc* < **pueruncus* < *puerunculus*), de unde ulterior (*h*)*artan*, (*h*)*ártău*, cu substit. finalei N. Drăganu, DR 6, 1929–1930, 259–261; lat. *articulus* S. Mangiuca „Familia” (Pesta), 1884, 79.

ARTILÉRIE s.f. „ansamblu de arme de foc care servesc la aruncarea de proiectile grele la distanță; diviziune a armatei care folosește aceste arme – artilerie” 1715 (Pseudo-Costin, L. 70).

Pol. *artyleria*, rus. *artillerija*, fr. *artillerie* < *artillier* „a echipa” < *atillier* „a aranja, a ajusta”, infl. de *art* „meșteșug” < lat. **apticulāre* < *aptāre* „a potrivi, a ajusta, a pregăti” < *aptus* „legat, fixat, pregătit, potrivit, apt” TLF.

Fam.: **artilér** s.m. „artilierist” c.1832 (var. *artilier*, I. Golescu, Cond. I, 97^v) < fr. *artilleur*; **artilierist** s.m. „militar dintr-o unitate de artilerie” 1808 (Fundam. 42) < germ. *Artillerist*, rus. *artillerist*.

Cf. **apt**, **adaptá**, **adépt**, **amént**, **coaptáție**, **cópulă**, **cuplét**, **cúplu**, **inépt**.

ARTIMÓN s.n. „catarg de la pupa unei nave cu pânze – artimon” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 83).

Fr. *artimon*, inițial „pânza cea mai mare a unei corăbii” < it. *artimone* (probabil dintr-o formă dial. genoveză, cf. lat. med. *artimonus* atestat la Genova) < lat. *artemō*, *-ōnem* „pânză mică de corabie” < gr. *ἀρτέμων* < *ἀρτεῖν* = *ἀρτεῖν* „a atârna, a atașa” < *ἀείρειν* „a atașa, a agăța, a atârna”.

Cf. **aórtă**, **artéră**.

ARTIODACTÍL s.n., adj. (ordin de animale mamifere erbivore) cu picioarele cu număr par de degete, dintre care sunt folosite; pentru sprijin degetele 3 și 4 – artiodactyle” 1898 (Enc. rom. I, 439).

Fr. *artiodactyle*, lat. savant *Artiodactyla* < gr. *ἄριος* „potrivit, corespunzător, par” (< *ἄρι* „exact, precis, imediat, tocmai”, derivat de la rădăcina verbului *ἀραρίσκειν* „a potrivi (într-un întreg), a ajusta”) + *δάκτυλος* „deget”.

Cf. **dactíl¹**, **dactílo¹**-, **-dactíl²**, **adactilíe**.

ARTIZÁN s.m. „meșteșugar (care execută produse de artă, obiecte lucrate manual), (fig.) autor, realizator a ceva – artisan” 1834 (AR, 138).

Fr. *artisan* < it. *artigiano* < *arte* „meșteșug, artă” < lat. *ars, artem*.

Fam.: **artizanal** adj. „de artizan, realizat de un artizan” 1937 (RFR, nr. 4, 135) < fr. *artisanal*; **artizaná** s.n. „activitatea, profesia de artizan; magazin unde se vând produsele unui artizan; (rar, ist.) breaslă” 1934 (Vianu, O. VI, 90) < fr. *artisanat* „breaslă; producție artizanală”; **artizánă** s.f. 1946 (RFR, nr. 11, 156); **semiartizaná** s.n. (rar) „sistem de muncă ce combină producția industrială cu cea artizanală” 1966 (DN²) ← *semi-* + *artisanat*.

Cf. **ártă**, **artificiu**, **inért**.

ÁRTOS s.n. „pâine pentru împărtașanie – pain bénit, pain consacré” 1679 (Dosoftei, L. 24).

Ngr. *άρτος* „pâine”.

Fam.: **artofór** s.n. (inv.) „anaforniță, chivot” c.1750 (var. *artofóri*, Iorga, S. D. XII, 54), var. *artofórion*, *artofóri(u)* < ngr. *αρτοφόριον*(v) < v.gr. *αρτοφόριον* „coș cu care se transporta pâine” < *άρτοφόρον* < *άρτος* + *φέρειν* „a purta”.

ARTRÍTĂ s.f. „boală care se manifestă prin inflamarea articulațiilor – arthrite” 1830 (var. *arthritis*, AR, 240).

Ngr. *αρθρίτις* (v.gr. *αρθρῖτις* < *ἄρθρον* „articulație”, derivat de la radicalul lui *ἀραρίσκειν* „a potrivi (într-un întreg), a ajusta”), lat. neol. *arthritis*, fr. *arthrite*.

Fam.: **antiartritic** adj., s.n. „(medicament, tratament) folosit contra artritei” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *antiarthritique*; **artritic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(cauzat) de artrită; persoană care suferă de artrită” 1829 (AR, 68) < ngr. *αρθριτικός*, lat. neol. *arthriticus*, fr. *arthritique*; **artritism** s.n. „predispoziție constituțională la unele boli articulare și de nutriție” 1891 (Stâncă, Med. soc. 182) < fr. *arthritisme*; **osteoartrită** s.f. „inflamație care cuprinde atât articulația, cât și partea osoasă din jur” 1942 (M. enc. agr. IV, 326) < fr. *ostéo-arthrite* (< *ostéo* < gr. *ὀστέον* „os” + *arthrite*); **periartrită** s.f. „inflamație a țesuturilor din jurul unei articulații” 1959 (Belea, P. A. 476) < fr. *périarthrite*; **poliartrită** s.f. „boală caracterizată prin inflamația concomitentă a mai multor articulații” 1894 (Babeș, O. A. I, 365) < fr. *polyarthrite*.

Cf. **anartríe**, **artiodactíl**, **artropód**, **artróză**, **disartríe**.

ARTROPÓD s.n. (mai ales la pl.), s.m., adj. „încengătură de animale nevertebrate, cu corpul format din inele articulate, cu membre perechi, simetrice și articulate, și cu schelet extern, chitinos – arthropode” 1898 (Enc. rom. I, 146).

Fr. *arthropode(s)*, lat. savant *Arthropoda* < gr. *ἄρθρον* „articulație” + *πούς, ποδός* „picior”.

Cf. **anartríe**, **artiodactíl**, **artrítă**, **artróză**, **disartríe**, **-pod²**, **anápoda**, **apogiatúra**.

ARTRÓZĂ s.f. „boală articulară cronică – arthrose” 1955 (Parhon, O. A. V, 101).

Fr. *arthrose*, format de la baza gr. *ἄρθρον* „articulație” (cf. *arthrite* „artrită”) cu sufixul *-ose* specific numelor de boli (< v.gr. *-ωσις*), pe baza compuselor *dysarthrose*, *néarthrose*, *pseudarthrose*, desemnând maladii legate de articulații (gr. *ἄρθρωσις* înseamnă „articulare, articulație”).

Fam.: **amfiartróză** s.f. „articulație care permite doar mișcări limitate” 1843 (Kretzulescu, A. 129) < fr. *amphiarthrose* (format pe baza gr. *ἀμφι-* „de ambele părți, ambi-” și *-arthrose* din *synarthrose* „sinartroză”, *diarthrose* „diartroză”, cu referire la faptul că amfiartroza este intermediară între sinartroză și diartroză); **artrografie** s.f. „radiografie a unei articulații” 1969 (D. med.) < fr. *arthrographie*, engl. *arthrography*; **artrologie** s.f. „ramură a anatomiei care studiază articulațiile” 1843 (Kretzulescu, A. 126) < fr. *arthrologie*; **artropatie** s.f. „boală articulară” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *arthropathie*; **artrosóp** s.n. „aparat care examinează endoscopic o cavitate articulară” 1969 (D. med.) < fr., engl. *arthroscope*; **artrosopie** s.f. „examinare a leziunilor dintr-o articulație cu ajutorul artroscopului” 1969 (D. med.) < fr. *arthroscopie*, engl. *arthroscopy*; **artrozic, -ă** adj., s.m., s.f. „(bolnav) de artroză” 1969 (D. med. I, 365) < fr. *arthrosique*; **coxartróză** s.f. „artroză a articulației șoldului” 1969 (D. med.) < fr. *coxarthrose* (< *cox(o)-* < lat. *coxa* „șold” + *arthrose*); **diartróză** s.f. „articulație mobilă dintre oase” 1862 (var. *diartróze*, scris *diarthrose*, Antonescu, D. 87) < fr. *diarthrose* < gr. *διάρθρωσις* < *διαρθροῦν* „a ajusta articulațiile, a (se) dota cu articulații regulate, a articula complet” < *δια-* + *ἄρθροῦν* „a articula” < *ἄρθρον* „articulație”; **disartróză** s.f. „mobilitate anormală a unei articulații, conformație greșită a unei articulații” 1862 (var. *disartróze*, scris *dysarthrose*, Antonescu, D. 193) < fr. *dysarthrose* (format pe baza gr. *δυσ-* „rău” și *arthrose*); **discartróză** s.f. „artroză care afectează discurile intervertebrale” 1969 (D. med.) < fr. *discarthrose*; **hemartróză** s.f. „acumulare de sânge într-o articulație, cauzată de lovituri, fracturi sau boli” 1969 (D. med.) < fr. *hémarthrose* (*hém(o)-* < gr. *αἷμα* „sânge” + *arthrose* < gr. *ἄρθρωσις* „articulație”); **hidrartróză** s.f. „acumulare de lichid (purulent sau seros) în articulații” 1969 (D. med.) < fr. *hydrarthrose* (< *hydr(o)-* < gr. *ἕδωρ* „apă” + *arthrose* < gr. *ἄρθρωσις* „articulație”); **lombartróză** s.f. „artroză a articulațiilor vertebrelor lombare” 1966 (DN²) < fr. *lombarthrose*; **neoartróză** s.f. „articulație nouă, anormală, formată între două extremități osoase” 1904 (var. *neartróză*, scris *nearthroza*, Enc. rom. III, 382) < fr. *néarthrose* (format pe baza gr. *νέος* „nou” și *ἄρθρωσις* „articulație”); forma *neoartróză*, refăcută cu prefixoidul *neo-*; **pseudartróză** s.f. „articulație anormală, formată la nivelul unei fracturi neconsolidate” 1904 (scris *pseudarthrosa*, Enc. rom. III, 689) < fr. *pseudarthrose* (< *pseud(o)-* „fals” < gr. *ψεῦδος* „minciună, înșelăciune” + *ἄρθρωσις* „articulație”); **sinartróză** s.f. „articulație fixă între două oase” 1843 (Kretzulescu, A. 129) < fr. *synarthrose* < gr. *συνάρθρωσις* < *συν-* „împreună, con-” + *ἄρθρωσις* „articulație” (opus lui *διάρθρωσις* „diartroză, articulație mobilă”).

Cf. **anartríe**, **artiodactíl**, **artrítă**, **artropód**, **disartríe**.

ARTÚT adj. (Trans., rar) „istet, sfătos – perspicace, sagace” 1906 (Viciu, Gl.).

Et. nes., posibil lat. *astūtus* „istet, priceput”, prin contaminare cu *argūtus* „vorbăreț”, cf. it. *astuto* REW 751 // Probabil lat. **artūtus* < *artus* „membru”, cu un sens inițial „sprinten, ager” DA; derivat din lat. *ars*, *-tem* REW 679; posibil o deformare locală a sãs. *hart* CDER 442.

Cf. **astúție**.

ARTĂR¹ s.m. „arbore cu lemnul alb și tare, rezistent, cu frunze opuse și fructe aripate, înrudit cu paltinul – plane” 1579 (var. *arčariu*, DERS, apelativ), var. (suspect) *arceâr*, (suspect) *arcér²*, *ațâr*, *harțâr*.

Probabil lat. **arceārium* < **arce* < **acre* < *acer*, *aceris* „arțar” (Burlă, Studie, 137, HEM II, 1758, PEW 131) sau metatezat din **acerārium* (< *acer*) sau **acreārium* (< **acre*)^o; sp. *arce*, invocat pentru reconstituirea lat. **arce*, poate fi o formă mai nouă rezultată în sp. din *acre*, cf. Corominas, DCEC; pentru lat. **acre*, cf. lombard *agre*, Arbedo (Ticino) *agru*, Val Sesia *eigu* REW 91 // Lat. **arceārius* < *arcus* „arc” (lemnul de arțar fiind folosit la fabricarea arcurilor) Pușcariu, Îns. Et. Wb., CDER 434; el. de substrat, dintr-un i.-e. **akar(n)os*/**alkar(n)os*/**arkar(n)os*, cf. lat. *acer*, germ. *Alhorn* Ivănescu, ILR, 260; lat. **ēriciārius* (< *ēricius* „arici”), pe baza asemănării frunzelor palmate ale arțarului cu țepii ariciului (cf. it. *acero riccio* „arțar creț”) sau de la sensul „grindă prevăzută cu țepi de fier, folosită și ca armă” al lui *ēricius*, cu referire la lemnul din care se făceau aceste obiecte, P. Boerescu, LR 50, 2001, 263–265; poate lat. *acer arborem*, cf. fr. *érable* TDRG; et. nec. DEX.

Fam.: **arțărăș** s.m. (dim.) c.1873 (Alexandrescu, O. I, 383); **arțărél** s.m. (dim.) 1888 (Sevastos, C. mold. 173).

Cf. **aceracée**.

ARTĂR² s.n. (Ban.) „stână mică – petite bergerie” 1887 (HEM II, 1759).

Et. nes., posibil ← **arețar* ← *arete* HEM II, 1759 // Et. nec., cf. *alțar* „scrin” DA.

ARUNCĂ [ar. *aru(n)căre*, *arcăre*; mr. *ru(n)cări*] vb. „a imprima o mișcare iute unui obiect (în prealabil ținut), făcându-l să se îndepărteze sau să ajungă într-un anumit loc sau la o anumită persoană; (refl.) a se năpusti, a se repezi – jeter, lancer” c.1500 (forma *arruncă*, Psalt. Hur. 33^f, 124^f).

Et. nes., probabil lat. **arruncāre* < *ēruncāre* „a plivi, a smulge buruienile”, cu substit. prefixului, cf. tosc. *arroncāre*, abr. *arrongá* „a plivi” (< lat. **arruncāre* = *ēruncāre* cu schimbare de prefix Battisti – Alessio) HEM, M. Negraru, LR 43, 1994, 47–49 (lat. *ēruncāre*, propus de CDED I, 17, Șăineanu, S. 159, TDRG, CADE, SDLR, REW 2908, CDER 443, DDA, DEX, este problematic din punct de vedere formal, deoarece textele vechi – Psalt. Hur., Cod. vor., Glosele Bogdan – au forme cu *-rr-*, cf. P. Boerescu LR 2017/3, 308), cu evoluția semantică „a smulge, îndepărtând” > „a îndepărta” > „a arunca”, sau lat. *auerruncāre* „a îndepărta (un rău)” LB, LM, Philippide, ILR, 44, PEW 132, DA, Capidan, Megl. III, Rosetti, ILR, 175 (problematic deoarece acest termen, ce aparține vechiului vocabular religios, nu a mai fost moștenit în altă limbă romanică). Într-o glosă medievală și în dicționarul lui Papias (sec. XI) este atestat un verb lat. *arruncare* (*arruncat*: *auertit*, *alienat* „îndreaptă în altă parte, îndepărtează” CGL V, 169; *arruncare*: *euertere*, *eradicare*, *alienare* „a răsturna, a distruge, a eradica, a îndepărta” Papias, „Vocabularium latinum”; o formă aparent prefixată a acestui verb apare în CGL V, 435 (ms. din sec. X; cf. M. Iliescu, RL 5, 320): *abaruncit*: *alienat*, *auertit* „îndepărtează, înstrăinează”). Acest verb este interpretat de HEM ca derivat din *runcāre*, dar ar putea reprezenta și o contragere târzie din *auerruncāre* (de care este mai apropiat semantic), cum crede Rosetti, ILR, 175 (fapt susținut și de modul asemănător în care Papias glosează verbul *aueruncare*: *auertere*, *eruncare*, *eradicare* „a îndepărta, a eradica”). În orice caz, este plauzibilă ipoteza că această formă (*arruncare*) reflectă etimonul lat. al rom. *arunca*, evoluția semantică, în ambele ipoteze, fiind „a îndepărta” > „a îndepărta imprimând o mișcare violentă, a arunca”.

Fam.: **arunc** s.n. (înv., Trans.) „impozit (extraordinar)” 1885 (GT XLVIII, nr. 194), der. regresiv; **aruncât** s.n. (abstr.) 1796 (Budai-Deleanu, „Țiganiada” varianta A, în ȘA I, 281); **aruncător**, **-toăre** adj., s.m., s.f. „(personă) care aruncă; atlet specializat în aruncarea discului, suliței sau greutății”, s.n. „armă de foc cu care se aruncă mine, grenade, flăcări; (în expr. *de spumă*) dispozitiv de stingere a incendiilor care produce dioxid de carbon încorporat într-o masă spumoasă; (înv., după fr. *jet d'eau*) fântână arteziană”, adj. (înv., despre arme) „de aruncat” c.1650 (Anon. Car.); **aruncătură** [ar.] s.f. „aruncare; distanța până la care ajunge un obiect aruncat; (pop.) vrajă îndreptată împotriva cuiva; (Trans., la pl.) lemne uscate, de aruncat în foc; (înv.) literă suprascrisă, în scrierea chirilică” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 172^v); **aruncături** vb. refl. (Trans., despre lemn) „a putrezi parțial, încât nu mai poate fi bun decât la aruncat în foc” 1906 (part. *aruncăturit*, Viciu, Gl.) ← pl. *aruncături* „lemne de aruncat în foc”.

ARVÁT¹ s.m. (înv.) „croat – croate” 1700–1712 (N. Costin, L.² 70; ca antrop., 1569, doc. apud HEM II, 1782), var. *harvát* 1718–1729 (R. Popescu, Ist. 312).

Slavon (pl.) *charvati* < v.sl. *chrŭvat-*.

Cf. **croát**, **cravătă**.

ARVÁT² (iht.; Ialomița) „obleț (Alburnus lucidus) – ablette” 1887 (HEM II, 2153).

Et. nes., probabil var. a lui *avát* = *haút* „Aspius aspius; Aspius rapax” (< tc. *havut*, *haut*) HEM II, 2153 // Et. nec. DA.

ÁRVĂ¹ s.f. art. (Dobr.) nume al unui dans popular – nom d’une danse populaire 1887 (HEM II, 1780).

Et. nec., posibil același cu *arvă²* (= *harvă*).

ARVÉLE s.f.pl. (hapax, DDRF) „conuri (de pin, brad etc.) – pommes de pin” 1893.

Et. nes., probabil împrumut dintr-un termen preroman răspândit în zona alpină (**arwo-*/**al(a)wo-* „pin”, **arwa-*/**al(a)wa-* „con de pin, fruct de conifere”, cf. germ. elvețian *Arve*, *Arbe* „pin elvețian”, fr.-prov. din Savoia, Dauphiné *alevo*, *aleve*, *erevu*, Piemont *elvu*, *ervu* „specie de pin”, fr.-prov. din Alpi *alêvo*, *álva*, *ávva*, *árva* „con de pin, fruct de conifere”), pătruns în limbă după transformarea *-rv-* > *-rb-* din elementele moștenite, Hubschmid, Praeromanica, 28-34; finala *-(e)le* reprezintă probabil sufixul *-ea/-ele* (lat. *-ella*) și nu art. def. cum crede Hubschmid (DDRF nu precizează accentul) // Poate cuvânt savant introdus de farmaciști Giuglea, CR, 234; et. nec. DA.

Cf. **arvúne**.

ARVÚNĂ s.f. „acon – acompte” 1581 (Coresi, Ev. 303), var. (înv.) *aravón* s.n., *arāvón* s.n., (Ban.) *arón²* s.n., (înv.) *aravónă*, *arāvónă*, *arvoánă*, *arvón¹* s.n., *arvónă*, *arvún¹* s.n., *ravúnă*.

Ngr. *appaβónvas* < gr. *appaβón*, cuvânt de origine orientală, cf. egiptean *‘rb*, ebraic *‘ērābōn* Chantraine, DELG. Var. *ravună* < bg. dial. *ravona*.

Fam.: **arāvónisí** vb. (înv., rar) „a arvuni” 1683 (Dosoștei, apud HEM II, 1787), var. *arvunisí* < ngr. *appaβovίζω* (aor. *appaβόνισα*); **arvuní** vb. (pop.) „a plăti un acout; a angaja, a tocmi pe cineva, dându-i o plată în avans; (p. ext.) a câștiga pe cineva de partea sa, în schimbul unei favori acordate” 1632 (var. *arāvoni*, Eustratie, Prav.² 275), var. (înv.)

aravoní, arvoní, arvoná (1780–1801, Micu, D.); **arvunít** s.n. (abstr.) 1909 (DA), var. *arvonít* ← *arvuni*; **arvunitór** adj. (înv.) „care arvunește; (despre bani) de arvună, acont” 1892 (Urechia, I. R. II, 19, în expr. *bani arvunitori*), var. *arvonitór* ← *arvuni*.

Cf. **acapară, căpără**.

ARVÚNE s.m. (înv., doar în povești și poezii populare) „o specie neprecizată de arbori – nom d’arbre” 1885 (Hasdeu, O. VII, 390), var. *arvánt, arvánt, arvón², arvún², iarvánt*.

Et. nes., posibil de la aceeași bază preromană **arw-* „pin, specie de conifer” ca și *arvele* (v. acest cuvânt) Hubschmid, Praeromanica, 32–33 // V.sl. **avornŭ, *javornŭ* (> prin metateză **arvon, *iarvon*), formă anterioară a v.sl. (*j*)*avorŭ* „platan”, presupusă de etimonul acestuia, germanicul *āhorn* (cf. v.germ. de sus *āhorn*, germ. *Ahorn*) N. Drăganu, DR 5, 1927–1928, 328–329 (pentru etimologia germană a termenului slav, cf. Berneker, SEW I, 35, care explică pierderea lui *-n-* prin interpretarea lui *-n-* ca reprezentând sufixul adjectival slav *-ŭn-*; ESSJ I, 97 admite totuși un etimon germ. **ēhura/*āhor*, fără *-n-*); v.sl. *javorŭ* „platan” cu metateză (> **javro, *jarvo*) și finala după *arvună, arvonă* V. Bogrea, DR 2, 1921–1922, 441; forma *arvánt* < lat. **laurentum* (< *laurus*), cf. n.pr. *Arvinte* < *Avrentie* < *Lavrentie*, iar forma *arvún* < **arvin* < lat. *laurinum* (< *laurus*), cu finala după *gorun(e)* și *slădun(e)* HEM II, 1790; et. nec. DA.

Fam.: **arvunél** s.m. (dim.) 1885 (Teodorescu, P. P. 59).

ARZ s.n. (înv.) „plângere adresată de către domnii și boierii români sultanului sau marelui vizir – réclamation adressée par les princes régnants ou par les boïards roumains au sultan ou au grand vizir” 1700–1712 (var. *ardzu*, N. Costin, L. 317), var. *harz*.

Tc. *arz* „petiție; prezentare, expunere” < pers. *arz* < arab *‘ard* „lărgime; prezentare, demonstrație, expunere, propunere”.

Fam.: **arzihál** s.n. „petiție, plângere adresată sultanului sau marelui vizir” 1675 (var. *ardzahál, ardzehál*, M. Costin, L. 118), var. *argihál, arzavál, arzehál, (h)arzoval, arzuhál* < tc. *arzihal, arzoval, arzuhal* (< pers. *arzi hál* „expunere a situației” < arab *‘ard hāl*; cf. *hal*); **armahzár** s.n. „petiție colectivă” 1693–1714 (var. *arzumagzár*, R. Greceanu, Î. 144), var. *argimazgár, armazár, arzmarzár, arzumazár* < tc. *arzimahzar, arzumahzar, arzumahzar* DA, SDLR, DEX.

ARZULÍU adj. (rar) „arzător, vioi, focos – ardent, brulant, vif” 1649 (var. *arzuríu*, Mardarie, L. 275).

Tc. *arzulu* „dornic, pofticios”, infl. semantic de *arde* DA, SDLR, CDER 448, încadrat în seria derivatelor adj. în *-iu* // ← *arde* CADE.

Fam.: **arzíu** adj. „ardent, vioi” 1886 (Macedonski, O. VI, 37), refăcut cu substituirea finalei, după *albăstrui, albui, gălbui, verzui* etc.

AS s.m. „(ist.) monedă romană de aramă sau de bronz (inițial, cu greutatea unei livre, apoi, redus ca valoare); carte de joc cu valoarea unu, reprezentând, în general, cartea cea mai valoroasă dintr-o culoare; (fig.) persoană care se distinge într-un domeniu – as” 1691–1697 (T. Corbea, D. 462).

Lat. neol. *as, assem* „unitate monetară” (inițial, unitate de măsură: livră, divizată în 12 uncii); cu sensul „carte de joc”, fr. *as* (inițial, despre zaruri: „față a zarului marcată cu un punct” (sec. XII), posibil bazat pe sensul lat. „unitate numerică”, atestat începând cu Vitruviu, FEW I, 400), posibil intrat și prin ngr. *άσος* (< it. *asso* < fr.).

Cf. **decusăție**.

ASÁLT s.n. „atac (militar) decisiv pentru cucerirea unui obiectiv – assaut” 1794 (Văcărescu, Ist. 21).

It. *assalto* < lat. **assaltus* (= *assultus*) < **assalīre* (cf. it., lat. med. *assalire*) = *assilīre*, cu -a- după verbul de bază *salīre* „a sări”.

Fam.: **asaltá** vb. „a ataca un obiectiv militar; (fig.) a se năpusti, în număr mare” 1834 (I. Văcărescu, O. 485) < it. *assaltare* (DA, CADE, SDLR, DEX), ulterior, posibil și ← *asalt* (HEM II, 1794–1795, CDER 451); **asaltatór** s.m. (înv.) „atacant” 1840 (var. *asaltătór*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 94).

Cf. **sári, sáltá, exultá, insultá, rezultá**.

ASAMBLÁ vb. „a reuni, a îmbina (piese într-un mecanism, obiecte) pentru a forma un tot unitar – assembler” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud Lupu, Lexicogr. rom. 70).

Fr. *assembler* „a reuni, a aduna laolaltă, a asambla” < lat. **assimulāre* < *simul* „deodată, în același timp”, format pe radicalul i.-e. **sem-* „unu”.

Fam.: **asambláj** s.n. „sistem format din două sau mai multe elemente tehnice îmbinate sau articulate” 1862 (var. *assamblágiu, assemblágiu*, Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *assemblage*; **asamblór** s.m. „muncitor care assemblează (piese)”, s.n. (inform.) „program care realizează traducerea unui anumit limbaj simbolic de programare în limbaj cod-mașină” 1978 (DN³) < fr. *assembleur*, în inform., și engl. *assembler*; **dezasamblá** vb. „a demonta, a desface un asamblaj” 1957 (LTR² II, 101) < fr. *désassembler*.

Cf. **ansámblu, asemáná, asimilá, disimulá, semáná², semelfactív, similár, símplu, simulá, simultán, verosímil**.

ASANÁ vb. „a înlătura surplusul de ape dintr-o regiune, pentru a elimina focare de boală sau pentru a da anumite folosințe terenurilor; (med.) a înlătura un focar de infecție din corp (prin diverse tratamente) sau dintr-un teritoriu; (înv.) a face o localitate mai prielnică sănătății; (înv.) a însănătoși (din punct de vedere moral) – assainir” 1880 (forma *asanáre*, Eminescu, O. XI, 165).

Fr. *assainir* < *sain* „sănătos” < lat. *sānus*.

Fam.: **asanatór, -toáre** s.m., s.f., adj. (rar) „(persoană) care asanează” 1909 (CDDG).

Cf. **sănătós, sunătoáre**, ar. **sân, sanatóriu, sanitár**.

ASASÍN, -Ă s.m., s.f. „persoană care omoară premeditat pe cineva, ucigaș”, adj. (rar, mai ales în expr. *mână asasină*) „care ucide” – „assassin” 1801 (var. *assasén*, Barac, A. E., introducere, p. 2).

Fr. *assassin* (< it.), it. *assassino*, inițial „membru al unei secte musulmane din Siria care asasina căpeteniile creștine, în timpul cruciadelor” < arab **Hašīšiyyīn*, pl. al lui *hašīšiyya* „fumător de hașiș” (< *hašīš* „hașiș”).

Fam.: **asasiná** vb. „a omorî pe cineva cu premeditare; (fig., fam.) a enerva, a plictisi foarte rău” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 783) < fr. *assassiner*; **asasinánt** adj. (rar, înv.) „enervant, supărător” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *assassinant*; **asasinát** s.n. „omor cu premeditare” 1847 (Heliade-Rădulescu, D. J. 125) < fr. *assassinat*; **asasinatór** s.m., adj. (înv., rar) „asasin, ucigaș” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) ← *asasina*; **asasinie** s.f. (hapax, Budai-Deleanu, Prav. 53; fără accent, probabil accentuat *asasinie*) „asasinat” 1788 < lat. neol. *assassinium* (< it. *assassinio*) °.

Cf. **hașiș**.

ASAÚL s.m. (Mold.; înv.) „grad militar inferior hatmanului, la cazacii zaporojeni – grade militaire chez les Cosaques zaporogues” 1675 (M. Costin, L. 135).

Ucr. *asaul* (HEM II, 1801, DA posibil, SDLR) < tăt. **jasaul, jasoul*, cf. tc. *yasaul* „intendent al hanilor din Turkestan” // posibil direct din tăt. DA; tăt. *asaul* CDER 453, TDRG³; tc. *yasaul* TDRG¹, CADE.

ASCARÍD s.m., s.n. „limbric – ascaride” 1806 (var. *ascáride*, Șincai, I. nat. 83), var. *ascaridă* s.f., (în v.) *ascáridă* s.f., *ascaris*.

Fr. *ascaride*, împr. din lat. *ascaris*, *-idis* sau *ascarida* < gr. *ἀσκαρίς*, *-ίδος*. Var. *ascáride*, *ascaris* < lat. neol. *ascaris*, *-idem*. Var. *ascáridă* < lat. neol. *ascarida*.

Fam.: **ascariózá** s.f. „boală provocată de prezența limbricilor în intestin” 1912 (Enc. vet. 31) < fr. *ascaridiose*.

ÁSCĂ s.f. „celulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci – asque” 1898 (forma *asca*, Enc. rom. I; forma *áscă*, 1937, M. enc. agr. I).

Fr. *asque* < gr. *ἀσκός* „burduf, sac”.

Cf. **ascídie**, **ascítă**, **ascomicétă**.

ASCENDÉNT adj., s.m., s.n. „urcător, crescător, care se dezvoltă progresiv; rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară; (s.n.) autoritate morală; (astron.) înălțare a unui astru deasupra orizontului; (astrol.) parte a cerului aflată deasupra orizontului estic în momentul nașterii cuiva – ascendant” 1852 (Stamati, V.), var. (în v.) *ascendânt*, *ascendénte*.

Fr. *ascendant*, lat. neol. *ascendens*, *-entem*, part. prez. al vb. *ascendere* „a se urca, a sui” (< *ad-* + *scandere* „a se urca”).

Fam.: **ascendénță** s.f. „linie ascendentă de rudenie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.), var. (în v., cu românizare) *ascendínță* < fr. *ascendance*; **ascensionál** adj. „ascendent, suitor; (fiz., despre forțe) care imprimă o mișcare ascendentă” 1862 (var. *ascensiunál*, Pontbriant, D.) < fr. *ascensionnel* (< *ascension* „ascensiune”); **ascensiúne**, s.f. „urcare (pe un munte); înălțare în atmosferă cu balonul; (fig.) dezvoltare, evoluție a cuiva (pe scara profesională, socială)” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *ascension*, împr. din lat. *ascensio*, *-onem* < **ascendere**; **ascensór** s.n. „cabină sau platformă cu ajutorul căreia se transportă, pe linie verticală, persoane sau mărfuri” 1896 (ȘDU¹) < fr. *ascenseur*, termen propus de inventatorul primului tip de ascensor (un aparat hidraulic), Félix Léon Édoux, în 1867, pe baza derivatului de agent *ascensor* al vb. lat. *ascendere*.

Cf. **condescendént**, **desánt**¹, **descínde**, **deștínge**, **scandá**, **scárá**, **scálă**.

ASCÉT s.m. „pustnic, sihastru, persoană care caută apropierea de divinitate printr-o viață austeră și retrasă, plină de privațiuni autoimpuse – ascète” 1683 (var. *aschít*, Dosoftei, V. S. ian. 43¹), var. *aschéť*.

Fr. *ascète* < lat. med. *asceta* < gr. *ἀσκητής* „persoană care exercită o activitate; persoană care își întărește trupul prin exerciții, atlet; (de unde, în limba creștină) ascet” < *ἀσκεῖν* „a lucra, a fasona; a exersa, a-și întări trupul prin exerciții, a-și dezvolta, prin exercițiu, calitățile morale”. Var. *aschet*, *aschit* < ngr. *ασκητής*.

Fam.: **ascétă** s.f. 1909 (DA) ← *ascet*; **ascétic** adj. „de pustnic, de ascet” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 85) < fr. *ascétique*, lat. neol. *asceticus*; **ascetism** s.n.

„doctrină religioasă sau morală care preconizează asceza; mod de viață caracterizat prin asceză” 1852 (Stamati, V.) < fr. *ascétisme*; **ascetizá** vb. „a (se) priva de plăcerile vieții, a deveni ascetic” 1927 (V. rom. 445); **ascéză** s.f. „efortul de a se apropia de divinitate, de a atinge desăvârșirea morală, bazat pe mortificare, pe o viață austeră, plină de privațiuni” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *ascèse* (< gr. *ἀσκησις* „exercițiu; (în limba creștină) asceză” < *ἀσκεῖν*); **aschítac** s.m. (hapax, Dosoftei, V. S., Predoslovie) „ascet” 1682, adaptare a ngr. *ἀσκητής* (DA propune ngr. *ασκητικός* (adj.), contrazis de contextul substantival); **aschiteán** s.m. (înv.) „ascet” 1652 (Îndr. leg. 444, apud Murnu, Gr. 7) < ngr. *ασκητής*, încadrat în clasa derivatelor substantivale în *-ean*; **aschitésc** adj. (înv.) „de ascet” 1822 (Bobb, DRLU I, 69) ← *aschit* (= *ascet*).

ASCHÉR s.m. (înv.) „corp de oaste otomană; soldat turc – armée ottomane; soldat turc” 1778 (forma *aschériu*, P. v. rom. 173), var. (Mold.) *așchériu*.

Tc. *asker* „soldat; serviciu militar; trupă” < pers. *askar* „armată” < arab *‘askar*.

Fam.: **ascherlíu** s.m. (înv.) „soldat turc” 1774 (Uricariul, VI, 437) < tc. (înv.) *askerlü* ȘIO II/2, 9, TDRG¹, DA // tc. *askeri* „milităresc” SDLR.

ASCHIMÓDIE s.f. (peior.) „persoană excesiv de slabă sau de statură foarte mică – personne très maigre, très petite” 1965 (N. Pădurariu, LR XIV, nr. 5, 557).

Ngr. *ασχημάδι*, *ασχημάδα* (= *ασχημάδι*, *ασχημάδα*) „urâtenie” < *ἀσχημος* „urât” (< v.gr. *ἀσχημος* „diform” < *ἀ-* privativ + *σχῆμα* „mod de a fi, formă, postură” < tema de aorist *σχ-* a verbului *ἔχειν* „a ține, a avea”) sau ngr. **ασχημώδης* < *ἀσχημος* „urât” Graur, AER // cf. ngr. *ασχημοσύνη* „urâtenie” DEX.

Cf. **schémă**, **schímă**, **șteámăt**, **ștímă**², **dadúc**, **épocă**.

ASCÍDIE s.f. „clasă de animale marine inferioare, cu corpul în formă de sac – ascidie” 1881 (Contemporanul I, 296), var. *ascidiu* s.n.

Fr. *ascidie*, lat. savant *ascidium* (pl. *ascidia*) < gr. *ἀσκίδιον*, dim. lui *ἀσκός* „burduf, sac”.

Cf. **áscă**, **ascită**, **ascomicétă**.

ASCÍTĂ s.f. „acumulare de lichid în peritoneu – ascite” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *ascite*, împr. din lat. *ascites* < gr. *ἀσκίτης* < *ἀσκός* „burduf, sac”.

Fam.: **ascític**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de ascită; referitor la ascită” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *ascitique*.

Cf. **áscă**, **ascídie**, **ascomicétă**.

ASCLEPIÁD adj., s.m. „(vers antic) format dintr-un spondeu (sau troheu), doi (sau trei) coriambi și un iamb – asclépiade” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 85).

Fr. *asclépiade*, lat. neol. *asclépiadeus* (*uersus*) < gr. *Ἀσκληπιάδειον* (*μέτρον*) < n.pr. *Ἀσκληπιάδης*, poet grec din secolul al III-lea î.Hr. < *Ἀσκλήπιος* (Asclepios), zeul medicinei la greci.

Cf. **asclepiádă**.

ASCLEPIÁDĂ s.f. (bot.) „iarba-fierului – asclépiade” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 85).

Fr. *asclépiade*, împr. din lat. *asclépias*, *-adis* < gr. *ἀσκληπιάς*, *-άδος* < n.pr. (mitol.) *Ἀσκληπιός*, zeul medicinei la greci.

Cf. **asclepiád**.

ASCOMICÉTĂ s.f. „clasă de ciuperci care se caracterizează prin înmulțirea cu spori produși de o ască – ascomycete” 1898 (Enc. rom. I, forma *Ascomycete*).

Fr. *ascomycète*, lat. savant *Ascomycetes* < gr. *ἀσκός* „burduf, sac” + *μύκης, μύκητος* „ciupercă”.

Cf. **âscă**, **ascădie**, **ascită**, **micoză**, **actinomicét**, **aureomicină**, **basidiomicétă** (s.v. **basidie**), **discomicétă**, **eritromicină**, **ficomicétă**, **macromicétă**, **micromicétă**, **mixomicétă**, **neomicină**, **streptomicină**.

ASCÓRBIC adj., în sintagma *acid* ~ „numele științific al vitaminei C – (acide) ascorbique” 1937 (M. enc. agr. I, 262).

Fr. *ascorbique* (< engl.), engl. *ascorbic*, nume propus de chimiștii Walter Norman Haworth și Albert Szent-Györgyi în 1934, pe baza gr. *ἀ-* privativ și lat. savant *scorbuthus* „scorbut”, cu referire la proprietățile antiscorbutice ale vitaminei C.

Cf. **scorbút**.

ASCULTĂ [ar. *ascultăre*; mr. *scultări*; ir. (*a*)*scutâ*] vb. „a-și încorda auzul pentru a percepe un sunet sau un zgomot, a fi atent la ceea ce se spune sau se cântă; a examina oral un elev; a lua în considerație cele spuse de cineva, a se conforma unui ordin, unui sfat – écouter” c.1500 (Psalt. Hur. 89).

Lat. *ascultāre* (= *auscultāre*, compus pe baza radicalului *aus-* din *auris* „ureche”), panrom. REW 802.

Fam.: **ascultăt** s.n. (abstr.) 1581 (Coresi, Ev. 25) ← *asculta* DA sau < lat. *a(u)scultatus* CDDE 96; **ascultăciune** s.f. (hapax, Budai-Deleanu, Lex.) „ascultare” 1818; **ascultământ** s.n. (înv.) „ascultare, supunere” 1563–1583 (Cod. vor. 69^v); **ascultărēt** adj. (hapax, Budai-Deleanu, Lex.) „ascultător” 1818; **ascultătoare**² s.f. (înv.) „loc de unde se poate asculta” 1870 (Costinescu, V.); **ascultător**, **-toare**¹ [ar.] adj., s.m., s.f. „(persoană) care ascultă; docil” 1563–1583 (Cod. vor. 54^v); **ascultătură** s.f. (înv., abstr.) 1566 (Coresi, L. 374); **ascultói** adj., s.m. (înv.) „ascultător, supus” 1602–1613 (Leastvița, în Crest. L.R.V.², 172); **neascultă** vb. (înv.) „a nu asculta sfaturile sau poruncile cuiva” 1688 (Biblia, 91) ← *neascultare* sau ← *neascultător* (der. regresiv); **neascultăre** s.f. „faptul de a nu asculta” 1620 (Moxa, C. 9^v) ← *ne-* + *ascultare*; **neascultător** adj. „care nu ascultă sfaturile sau poruncile cuiva” prima jum. a sec. XVII (Neagoe, Înv. 34^v) ← *ne-* + *ascultător*; **neascultói** adj. (înv.) „neascultător, nesupus” 1673 (Dosoftei, Ps. 895) ← *ne-* + *ascultói*; **radioascultăre** s.f. „ascultare a emisiunilor de radio” 1978 (DN³) ← *radio*¹⁻ + *ascultare*; **radioascultătoare** s.f. „ascultătoare a emisiunilor de radio” 1978 (DN³) ← *radio*¹⁻ + *ascultătoare* sau ← *radioascultător*; **radioascultător** s.m. „ascultător al emisiunilor de radio” 1978 (DN³) ← *radio*¹⁻ + *ascultător*; mr. **zăscultări** vb. refl. „a auzi” 1935 (Capidan, Megl. III).

Dublet etim.: **auscultă**. Cf. **urèche**, **auriculă**¹.

ASCUMĂ vb. (Ban.) „a ațâța – attiser; inciter” 1909 (com. Liuba, în DA).

Et. nes., probabil **asmuca* (= *asmuța*) Avram, CIE, 16 // Posibil lat. **as-scommāre* (< *scommā* „vorbă înțepătoare” < gr. *σκάμμα*) DA.

ASCÜNDE [ar. *ascundeăre*, *ascúndire*; mr. *scúndiri*; ir. (*a*)*scúnde*] vb. „a (se) așeza într-un loc în care să nu poată fi văzut și găsit; a face să nu fie cunoscut – cacher” c.1500 (Psalt. Hur. 101).

Lat. *abscondere*, panrom. (REW 41) < *abs-* + *condere* „a pune împreună, a întemeia, a pune la adăpost, a pune într-un loc sigur”, de unde „a ascunde”, format cu prefixul *con-* de la radicalul i.-e. **dheH₁-* „a pune”, păstrat numai în compuse și confundat cu radicalul lui *dare* „a da”.

Fam.: ar. **ascumtá** adv. „pe ascuns” 1905 (Papahagi, B.) ← part. *ascumptu*; ar. **ascumtál'u** s.n. „ascunziș” 1770-1800 (C. litur. 60, 124) ← part. *ascumptu*; ar. **ascúmtalui** adv. „pe ascuns” 1905 (Papahagi, B.) ← part. *ascumptu*; ar. **ascumtátic** s.n. „ascunziș” 1901 (Mihăileanu, 49) ← part. *ascumptu*; ar. **ascumtíci** s.n. (dim.) „cotlon” 1928 (Pen. Balc. VI, 100) ← part. *ascumptu*; ar. **ascumtíș** s.n. „ascunziș” 1906 (Dalametra) ← part. *ascumptu*; ar. **ascumtíșalui** adv. „pe ascuns” 1900 (Papahagi, Lit.) ← part. *ascumptu*; ar. **ascumtós** adj. „ascuns” 1906 (Dalametra) ← part. *ascumptu*; **ascúns** s.n. (abstr.) c.1500 (Psalt. Hur. 108); **ascúnsă** s.f. (înv.) „taină” c.1500 (Psalt. Hur. 98, 101) ← part. *ascuns*; **ascunsoáre** s.f. (înv.) „ascunzătoare” 1566 (Coresi, L. 419) < lat. **absconsōria* (cf. *absconsōrium* id.); **ascunzătoare** s.f. „loc în care se poate ascunde cineva sau poate fi ascuns ceva” 1836 (Ruset, Sg. 21); **ascunzător** adj., (înv.) s.m. „care se ascunde; (înv.) în care se ascunde; (înv.) persoană care ascunde” 1691–1697 (T. Corbea, D. 138, 340); **ascunzătură** s.f. (înv.) „ascundere; ascunzătoare” 1857 (Polizu, V.); **ascunziș** s.n. „ascunzătoare; loc tainic, ascuns” 1886 (Conv. lit. XX, 404, apud HEM III, Addenda, XXVI); mr. **scunğós** adv. „pe ascuns” 1935 (Capidan, Megl. III), var. *scunjós*.

Cf. **abscóns**, **condimént**, **condít**.

ASCUȚI vb. „a face mai tăioasă lama unei arme sau a unei unelte (de tăiat); a face unui obiect un vârf înțepător; (fig., adesea cu referire la simțul auzului, la procese mentale) a face sau a deveni mai intens, mai acut, mai ager; (refl., reg.) a vorbi cu ton ridicat, a amenința; (înv., refl.) a se pregăti; (înv.) a inventa – aiguiser, appointer, affiler, affüter; rendre plus aigu, intensifier, devenir tranchant, sagace; (rég.) élever la voix, menacer; (vieilli) se préparer, inventer” c.1500 (Psalt. Hur. 52^r).

Et. nes., fie (i) lat. **excōtīre* „a ascuți folosind cutea” (< *cōs*, *cōtem* „cute”), cf. *cuțit* < **cōtītus* (part. unui verb **cōtīre*) și derivatele romanice de la baza *cōs/cōtem*: it. dial. *akkotá* „a șlefui, a ascuți”, log. *ankodare* „a șlefui” (REW 2275) HEM II, 1835, TDRG, PEW 140, O. Densusianu, Romania, 38, 1904, 273, REW 2275, SDLR, CDER 459, DEX, fie (ii) lat. **exacūtīre* (< *exacūtus* „ascuțit”, part. lui *exacuere* „a ascuți” < *acuere* „a ascuți” CDDE, CADE sau < **acūtīre* < *acūtus* „ascuțit” °, cf. un alt posibil etimon al lui *cuțit*, lat. **acūtītus*), cu sincoparea vocalei *-a-* CDDE 99, CADE, M. Sala, ILR II, 200. DA propune contaminarea între **excōtīre* „a da pe cute” și **acūtīare* „a ascuți” (< *acūtus*, verb moștenit în it., sd., ret., fr., occ., cat., sp., ptg.), însă de la **excōtīre*, forma *ascuți* se obține prin evoluție regulată (cf. *arici* < *ēricius*, *amnar* < *ignārium*, *al¹* < *illum* art. antepus, ar. *asbunari* < *exbonāre* etc.) // Lat. **acūtīare* LB; derivat din lat. *acūtus* CDED I, 18.

Fam.: **ascuțeálă** s.f. (înv.) „ascuțire; acuitate, perspicacitate” 1691–1697 (T. Corbea, D. 12); **ascuțime** s.f. „faptul de a fi ascuțit; acuitate, perspicacitate” 1820–1830 (Conachi, S. A., 266); **ascuțis** s.n. „țaiș; vârf al unui obiect ascuțit” 1825 (LB); **ascuțit¹** [ar. *ascuțât* „curat”] adj. „cu un vârf foarte subțire, lunguiet, înțepător; cu muchie tăioasă; (despre simțuri, minte) pătrunzător, ager, perspicace; (despre senzații și sentimente neplăcute) intens; (despre sunete) înalt, strident; (înv., despre priviri sau vorbe) înțepător, critic, sever; (geom., despre unghiuri) mai mic de 90 de grade; (despre accent, ca semn grafic) reprezentat de o liniuță oblică, înclinată spre dreapta” 1581 (Coresi, Ev. 238), cu sensul

referitor la accente, după lat. *acūtus* (și fr. *aigu*), inițial marcând un ton înalt (lat. *accentus acutus*, calc după gr. *ἄξεια προσφδία*); **ascuțit**² s.n. „ascuțire; (înv.) ascuțiș, tăiș” 1566 (Coresi, L. 568); **ascuțitel** adj. (înv., dim.) 1691–1697 (T. Corbea, D. 12) ← *ascuțit*; **ascuțitoare** s.f. „unealtă (sau aparat, mașină) cu care se ascut obiecte tăioase, se face vârf la creioane etc.” 1825 (LB); **ascuțitor** s.m., adj. „persoană specializată în ascuțitul uneltelor tăioase; care ascute” 1691–1697 (T. Corbea, D. 31); **ascuțitorie** s.f. „atelier sau secție a unei fabrici unde se ascut obiecte tăioase” 1951 (Scânteia, nr. 1950) ← *ascuți* sau ← *ascuțitor*; **ascuțitură** s.f. „parte ascuțită a unui obiect; ascuțire” 1686 (Dosofteri, V. S. apr. 424^v); mr. **scuțotă** s.f. „botul luntrii” 1935 (Capidan, Megl. III), substantivare a part. fem.

Cf. **acūt**, **cúte**, **cuțit**, **custură**¹.

ASÉDIU s.n. „încercuire și atacare cu forțe armate a unui loc întărit, pentru a-l cuceri – siège” 1794 (Văcărescu, Ist. 33).

It. *assedio* < lat. med. *assedium*, refacere a clasicului *obsidium* (< *obsidēre* „a asedia” < *ob-* + *sedere* „a șede”), posibil printr-o formă **absedium* (REW 6021) sau după v.fr. *assieger* (< lat. **assedicāre*).

Fam.: **asediă** vb. „a încercui și a ataca cu forțe armate un loc întărit pentru a-l cuceri” 1794 (var. *asedii*, Văcărescu, Ist. 33) < it. *assediare*; **asediator** adj., s.m. „(armată, persoană) care asediază” 1849–1852 (Bălcescu, O. III, 36) ← *asedia*; **disasediă** vb. (înv., rar) „a scoate din asediu” 1837 (Săulescu, Hr. I, 201) < it. *disassediare*; **înasediă** vb. (înv., rar) „a asedia” 1794 (Văcărescu, Ist. 57).

Cf. **așeză**, **ședeă**, **acciză**, **asesór**, **asietă**, **asíduu**, **asíză**, **disidént**, **insidiós**, **obsedá**, **posedá**, **prezidá**, **rezidá**, **rezíduu**, **sedá**, **sedentár**, **sedimént**, **sédiu**, **sesiúne**, **subsídiu**, **șá**, **ședínță**.

ASELENIZĂ vb. „a se așeza pe suprafața Lunii – alunir” 1961 (DN¹).

Format de la gr. *σελήνη* „lună (de asemenea personaj mitologic, Selene)”, după *ateriza*.

Cf. **selenár**.

ASÉLGHIE s.f. (înv., rar) „desfrânare – débauche” 1682 (Dosofteri, V. S. oct. 53^r).

Ngr. *ασέλγεια* < v.gr. *ἀσέλγεια* „nerușinare, insolentă, desfrânare” < *ἀσελγής* „nerușinat, grosolan, desfrânat”.

Fam.: **aselghicesc** adj. „desfrânat” 1683 (Dosofteri, Par. 16^r); **aselghiciúne** s.f. „desfrânare” 1683 (Dosofteri, V. S. febr. 320^v).

ASEMĂNĂ vb. „(tranz.) a considera că două sau mai multe persoane, lucruri, fapte au trăsături comune; (refl.) a avea trăsături comune cu cineva sau cu ceva, a semăna; (înv., despre terenuri, grămezi) a nivela; (înv.) a se face asemănător cu, a se conforma, a se lua după; (înv.) a interpreta un vis (prin comparații) – (trans.) considérer semblable, assimiler; (réfl.) (se) ressembler; (vieilli) aplanir, nivéler; (vieilli) se conformer; (vieilli) interpréter un songe (au moyen de comparaisons)” c.1500 (Psalt. Hur. 108, forma *asămănră*), var. (suspect) *asemă* (înv., în textele cu rotacism) *asemără*.

Lat. *assimilāre* (= *assimulāre* „a imita, a simula, a compara, a asemăna” < *similāre* „a semăna, a fi asemănător”, *similis* „asemănător”, format pe radicalul i.-e. **sem-* „unu”), cf. it. LEI 1867–1871, posibil devenit încă în latină **assimināre*, cf., pentru verbul simplu *similāre* (> rom. *semăna*), v.milanez *sumna*, fr. dial. de nord și est *sanner*, *sonner* Densusianu, HLR I, 168.

Fam.: **adevăr-asemănare** s.f. (înv., rar) „probabilitate, verosimilitudine” 1834–1835 (Murgu, C. F. II, 63¹), calc după lat. *uerisimilitudo*; **adevăr-asemenime** s.f. (înv., rar) „verosimilitudine” 1852 (Gusti, R. 259), calc după lat. *uerisimilitudo*; **asemănat**¹ s.n. „asemănare” 1909 (DA); **asemănat**² adv. (înv.) „potrivit cu, conform cu” 1849–1852 (Bălcescu, O. III 163); **asămănațiune** s.f. (înv.) „asemănare” 1679 (Dosoftei, L. 45) < lat. *assimilātiōnem* sau ← *asemăna*; **asemănător** adj. „care se aseamănă” 1709–1716 (Antim, D. 55¹); **asemănătura** s.f. (înv., rar) „asemănare” 1582 (PO, 25, Geneza 5, 3); **aseme** adv. (înv.) „asemenea” 1649 (Mardarie, L.) ← *asemene*; **asemene** adj., adv. (înv.; reg.) „asemănător; în mod asemănător, la fel” 1590–1602 (Codex Sturdz. 260), var. (adj. invar., adv.) *asemeni*¹, *asemine* < lat. *assimilis*, -e; **asemenea** adj. invar., adv. „asemănător; în mod asemănător, la fel; (despre figuri geometrice) care au unghiurile corespunzătoare egale și laturile corespunzătoare proporționale” c.1500 (Psalt. Hur. 133) ← *asemene*; **asemenene** adv. (înv.) „asemenea” 1590–1602 (Codex Sturdz. 263) ← *asemene*; **asemeni**² vb. (Trans.; rar) „a aduce la același nivel” 1906 (Mera, L. B. 219) ← *asemene(a)* sau ← *asemăna*; **asemenință** s.f. (Trans., înv.) „asemănare” 1886 („Foișoara din Sibiu”, 5, apud HEM II, 1851) ← *asemeni*²; **neasemănare** s.f. „lipsa asemănarilor” 1868 (Barcianu, V.) ← *ne-* + *asemănare*; **neasemănat** adj. „care nu poate fi asemănat cu nimic, depășind limitele, însușirile obișnuite” 1643 (Varlaam, Caz. 357^v) ← *ne-* + *asemănat*; **neasemenea** adj. invar., adv. „care nu se aseamănă; în mod diferit” 1827 (Tomici, Î. 38) ← *ne-* + *asemenea*.

Dublet etim.: **asimilă**. Cf. **semăna**², **disimilă**, **similăr**, **simulă**, **verosimil**, **ansamblu**, **asamblă**, **semelfactiv**, **simplu**, **simultán**.

ASENTĂ vb. „(Trans., înv.) a recruta; (rar) a consimți – recruțer; assentir” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Germ. *assentieren* „a aproba; (austriac, înv.) a declara apt pentru serviciul militar” < lat. *assentari* „a aproba”, derivat cu prefixul *ad-* de la radicalul verbului *sentire* „a simți”. Cu sensul „a consimți” < fr. *assentir*.

Cf. **simți**, **conséns**, **consimți**, **disensiune**, **sentimént**, **sens**, **sensibil**, **sentință**, **senzăție**, **resimți**.

ASERTIUNE s.f. (log., lingv.) „enunț care este dat ca adevărat, afirmație – assertion” 1840 (var. *asérție*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 87).

Fr. *assertion*, lat. neol. *assertio*, -onem „declarație, revendicare, aserțiune” < *asserere* „a ține de mână în fața judecătorului, declarând pe cineva ca om liber sau ca sclav al său; (p. ext.) a susține, a apăra; a afirma” < *ad-* + *serere* „a lega în șir, a înșira, a atașa”.

Fam.: **asertă** vb. „a afirma, a face o aserțiune” 1960 (Joja, S. L. 102, 108) < engl. *assert*; **asertiv** adj. „cu caracter de aserțiune, afirmativ” 1983 (CL XXVIII, nr. 1, 17) < fr. *assertif*, engl. *assertive*; **asertóric** adj. „cu caracter de aserțiune” 1955 (DLRLC I) < fr. *assertorique*; **asertóriu** adj. „asertiv” 1871 (LM) < lat. neol. *assertorius*.

Cf. **deșért**¹, **dezertă**, **disertăție**, **inseră**, **série**.

ASESÓR s.m. (în unele sisteme administrative) „magistrat alăturat pe lângă un judecător spre a-l ajuta și înlocui; funcționar subordonat, fără drept de decizie, cu rolul de a ajuta sau suplea un funcționar superior – assesseur” sec. XVII (var. *așășor*, *așușor*, Iorga, S. D. XII, 233), var. *asésor*.

Fr. *assesseur* (împr. din lat. *assessor*, propriu-zis „persoană care stă alături” < *assidēre* „a ședea alături; a sta alături ca asesor (la o judecată)” < *ad-* + *sedēre* „a ședea”), germ. *Assessor*. Var. *asésor* < lat. neol. *assessor*, -orem. Var. *așășor*, *așușor* < magh. *asszessor*.

Fam.: **asesoăre** s.f. 1953 (D. Botez, F. S. 66) ← *asesor*; **asesoriál** adj. „de asesor” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *assessorial*.

Cf. **așeză**, **ședeă**, **acciză**, **asédiu**, **asíduu**, **asiză**, **disidént**, **insidiós**, **obsedá**, **posedá**, **prezidá**, **rezidá**, **rezíduu**, **sedá**, **sedentár**, **sedimént**, **sédiu**, **sesiúne**, **subsídiu**, **șá**, **ședință**.

ASEZONĂ vb. „a pune ingrediente aromate, picante într-o mâncare – assaisonner” 1926 (Teodoreanu, O. A. II, 70).

Fr. *assaisonner*, inițial „a regla, a adapta activitățile agricole după anotimp”, de unde „a potrivi laolaltă (elemente diverse)” < *saison* „anotimp, sezon” < lat. *satiō*, *-ōnem* „semănat”, de unde „timp de semănat, sezon propice unei activități” < *serere*, *sēuī*, *satum* „a semăna”.

Cf. **sezón**, **sămânță**, **semână¹**, **diseminá**, **seminál**, **seminár**.

ASFÁLT s.n. „amestec de bitum cu materiale minerale, întrebuintat mai ales la pavarea drumurilor; rocă sedimentară, brună-neagră, formată prin bituminizarea unor substanțe organice sau prin oxidarea și polimerizarea petrolului – asphalte” 1780–1790 (var. *asfálto*, Amfilohie, G. F. 201⁵).

It. *asfálto*, germ. *Asphalt*, fr. *asphalte*, inițial „bitum solid, asfalt ca tip de rocă”, împr. din lat. *asphaltus* < gr. *ἀσφαλτος*, probabil derivat cu *α-* privativ de la *σφάλλειν* „a face să cadă, să alunece”, cu un sens inițial „care împiedică alunecarea”.

Fam.: **asfaltá** vb. „a acoperi cu asfalt” 1876 (I. Negruzzi, S. II, 203) < fr. *asphalter*, germ. *asphaltieren*; **asfaltát** s.n. (abstr.) 1909 (DA) ← *asfalta*; **asfáltic** adj. (despre roci, materiale) „care conține asfalt” 1871 (LM) < fr. *asphaltique*; **asfaltór** s.m. „muncitor care asfaltează drumuri” 1955 (DLRLC I) < fr. *asphalteur*; **dezasfaltá** vb. „a îndepărta asfaltul și rășinile dintr-un produs petrolier” 1978 (DN³) ← *dez-* + *asfalta*.

ASFIXÍE s.f. „stare de sufocare datorată înecării, strangulării, gazelor toxice etc. – asphyxie” 1820–1830 (scris *asphyxie*, Vulcan, T. 494), var. (înv.) *asfisie*, *asfixie*.

Fr. *asphyxie* < gr. *ἀσφυξία* „înterupere a pulsului” < *ἀσφυκτος* „lipsit de puls” < *ἀ-* privativ + *σφύζειν* „a palpita, a fi agitat”. Var. *asfisie* < it. *asfissia*.

Fam.: **asfixiá** vb. „a produce asfixie, (refl.) a-și pierde respirația” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 85) < fr. (*s'*)*asphyxier*; **asfixiánt** adj. „care asfixiază” 1882 (Eminescu, O. XIII, 173) < fr. *asphyxiant*.

ASFODÉL s.n. „plantă liliacee, cu flori albe sau galbene – asphodèle” 1760–1770 (Meșt. doft. 778).

Ngr. *ασφόδελοσ*, ulterior și fr. *asphodèle* (împr. din lat. *asphodelus* < gr. *ἀσφόδελοσ*).

ASIÁTIC, -Ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care face parte din una dintre populațiile de bază ale Asiei; privitor la Asia – asiatique” 1691–1699 (C. Cantacuzino, Ist. Ț. R. 9), var. (înv.) *asiaticésc*, *asieticésc* (1705, Cantemir, I. I. 731), *aziátic*.

Ngr. *ασιατικός*, lat. neol. *asiaticus* (< gr. *ἀσιατικός* < top. *Ἀσία*), fr. *asiatique*.

Fam.: **afro-asiátic** adj. „care este comun Africii și Asiei; (despre limbi) care face parte dintr-o familie răspândită în nordul Africii și sud-vestul Asiei, cuprinzând limbile semitice, berbera, vechea egipteană și altele” 1962 (DER I, 700, scris *afroasiatic*) < fr. *afro-asiatique*; **asián** adj. (înv.) „asiatic” 1563–1583 (Cod. vor. 8¹) < slavon *asijanŭ*,

ngr. *ασιανός*; **asianism** s.n. „stil literar apărut în epoca elenistică, caracterizat prin emfază, patos, folosirea unor artificii retorice” 1962 (Vianu O. XII, 506) < fr. *asianisme*, germ. *Asianismus*, construite pe baza lat. *asiaticus* „asiatic” < gr. *ἀσιατικός*, nume aplicat acestui stil deoarece primii săi reprezentanți erau originari din cetățile din Ionia și se opunea folosirii exclusive a formelor dialectului atic (acest stil se opune celui numit aticism); **asiát** adj., s.m., s.f. (rar) „asiatic” 1967 (Baconsky, S. II, 45) < fr. *asiate*; **asiaticéște** adv. (înv.) „în felul asiaticilor” 1839 (Vaillant, V.) ← *asiatic(esc)*; **asiésc** adj. (înv.) „asiatic” 1691–1697 (T. Corbea, D. 473) < lat. neol. *asianus*, ngr. *ασιανός*, încadrate în clasa adjectivelor în *-esc*; **asiésc** adj. (înv.) „asiatic” 1563–1583 (Cod. vor. 42¹), var. *aziésc* ← top. *Asia*; **transasiátic** adj. „care străbate Asia” 1941 (Oțetea, R. 108) < fr. *transasiatique*.

ASIBILĂ vb. (fon.) „a face să capete sau a căpăta caracterele unei consoane africată – (s’)assibiler” 1877 (Columna, 603).

Fr. *assibiler*, împr. din lat. *assibilare* „a șuiera (la, către)” < *ad-* + *sibilare* „a șuiera, a fluiera”.

Fam.: **asibilăție** s.f. (abstr.) 1923 (Philippide, OR I, 362) < fr. *assibilation*; **sibilánt** adj. (despre consoane) „siflant, șuierător” 1871 (LM) < fr. *sibilant*, împr. din lat. *sibilans*, *-antem*, part. vb. *sibilare*.

Cf. **șuierá**, **siflánt**.

ASÍDUU adj. „perseverent, tenace – assidu” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *assidu*, lat. neol. *assiduus* „care stă (de obicei) într-un loc, pe lângă cineva, insistent, stăruitor, continuu, permanent” < *assidēre* „a șede alături” < *ad-* + *sedēre* „a șede”.

Fam.: **asiduitáte** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *assiduité*, lat. neol. *assiduitas*, *-atem*.

Cf. **așezá**, **ședeá**, **accíză**, **asédiu**, **asesór**, **asiétă**, **asíză**, **disidént**, **insidiós**, **obsedá**, **posedá**, **prezidá**, **rezidá**, **rezíduu**, **sedá**, **sedentár**, **sedimént**, **sédiu**, **sesiúne**, **subsídiu**, **șá**, **ședínță**.

ASIÉTĂ s.f. „înclinare longitudinală a unei nave sau aeronave (datorată repartizării neuniforme a încărcăturii); mod de fixare a impozitelor; (înv.) aranjare, mod de organizare – assiette” 1878 (Măiorescu, O. III, 500).

Fr. *assiette*, inițial „așezare”, de unde „repartizare a impozitelor”, și „situație, stabilitate” < lat. **assedita*, part. substantivat al vb. **assedēre* „a (se) așeza”, refacere a clasicului *assidēre* după verbul de bază *sedēre* „a șede”.

Cf. **așezá**, **ședeá**, **accíză**, **asédiu**, **asesór**, **asíduu**, **asíză**, **disidént**, **insidiós**, **obsedá**, **posedá**, **prezidá**, **rezidá**, **rezíduu**, **sedá**, **sedentár**, **sedimént**, **sédiu**, **sesiúne**, **subsídiu**, **șá**, **ședínță**.

ASIGNĂ vb. (rar) „a atribui, a stabili; a afecta un fond pentru plata unei datorii; (înv., jur.) a transfera o datorie, a emite mandat de plată – assigner” 1833 (Cod. Calimach, 623), var. (Trans., înv.) *asemná*.

Fr. *assigner*, germ. *assignieren*, lat. neol. *assignare*, inițial „a pune pecetea, a pune un semn” < *signum* „semn”. Var. *asemna*, prin românizare, după *semn*.

Fam.: **asignánt** s.m. (înv.) „debitor care dă o asignație, emitent al unui mandat de plată” 1833 (Cod. Calimach, 623) < fr. *assignant*, germ. *Assignant* ° // ← *asigna* sau ← *asignație* (cu substit. sufixului), cu sensul „emitent” după germ. *Anweiser* DA; **asignát**¹

s.n., s.m. „(înv.) atribuire a unui venit dintr-o moștenire, plătit sub formă de redevență; (ist.) bancnotă franceză emisă în timpul Revoluției din 1789, destinată vânzării proprietăților naționale” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 88) < fr. *assignat*; **assignat**² s.m. (înv.) „persoană care se angajează să plătească o datorie în locul altei persoane” 1833 (Cod. Calimach, 623) < fr. *assigné*; **assignatár** s.m. (înv.) „creditor care primește o asignație, un mandat de plată, mandatar al unei datorii” 1833 (Cod. Calimach, 623) < fr. *assignataire* °, germ. *Assignatar* MDA // ← *assigna*, după *mandatar* DA; **assignăție** s.f. (înv.) „transfer al unei datorii către o altă persoană, mandat de plată, poliță; bancnotă” 1748 (Decr. căr. 1^v), var. *asemnațiune*, *asignațiune* < lat. neol. *assignatio*, *-onem*, germ. *Assignment*, fr. *assignation*.

Cf. **semn**, **consemnă**, **desemn**¹, **desemnă**¹, **desenă**, **design**, **insignă**, **insignifiánt**, **resemnă**, **semnăl**, **sigiliu**, **signalétic**, **signét**.

ASIMILĂ vb. „a considera identic, egal cu ceva; a se integra sau a face să se integreze în alt grup social sau național prin pierderea trăsăturilor proprii (limbă, obiceiuri etc.); (fiziol.) a transforma materiile nutritive introduse în organism în substanțe proprii organismului; a-și însuși cunoștințe, idei; (fon., despre sunete) a (se) transforma sub influența unui sunet vecin, în sensul apropierii de acesta – assimiler” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 88).

Fr. *assimiler*, împr. din lat. *assimilare* (formă târzie a lui *assimulare*, refăcută după adj. de bază *similis*) „a considera asemănător; a face asemănător” < *similis* „asemănător”, format pe radicalul i.-e. **sem-* „unu”.

Fam.: **asimilabil** adj. „care se poate asimila” 1850 (Brezoianu, R. 25) < fr. *assimilable*; **asimilatív** adj. (rar) „care asimilează” 1893 (HEM III, 2520) < fr. *assimilatíf*; **asimilatór** adj. „care asimilează, care ține de asimilare” 1875 (Conv. lit. 114) ← *asimila* sau < fr. *assimilateur*; **asimilăție** s.f. (abstr.) 1838 (Albineț, M. 110), var. (înv.) *asimilațiune* < fr. *assimilation*, lat. neol. *assimilatio*, *-onem*; **asimilaționism** s.n. „politică de asimilare etnică” 1998 („Problema iugoslavă: studii și marginalii”, 124) ← *asimilaționist* (cu substit. sufixului) sau engl. *assimilationism*; **asimilaționíst** adj. „care duce, denotă, susține o politică de asimilare a minorităților, a altor popoare” 1988 (V. rom. 38) ← *asimila* sau engl. *assimilationist*; **dezasimilá** vb. (despre substanțele complexe din organism) „a (se) transforma în substanțe mai simple și nespecifice, pe care organismul le elimină” 1907 (V. rom., nr. 5, 260) < fr. *désassimiler*; **dezasimilatór** adj. „care produce dezasimilare” 1907 (V. rom., nr. 5, 256) ← *dezasimila* sau < fr. *désassimilateur*; **dezasimilăție** s.f. (fiziol., abstr.) 1890 (Contemporanul, an VII, nr. 9, 204), var. înv. *dezasimilațiune* < fr. *désassimilation*; **disimilá** vb. (lingv., despre sunete) „a (se) transforma sub influența unui sunet vecin, în sensul diferențierii de acesta” 1893 (Rev. ist., nr. 1, 85) < fr. *dissimiler* < *assimiler*, cu substit. prefixului; **disimilăție** s.f. (lingv., abstr.) 1874 (var. *disimilațiune*, Hasdeu, St. lingv. I, 170) < fr. *dissimilation* < *assimilation*, cu substit. prefixului; **inasimilabil** adj. „care nu poate fi asimilat” 1897 (Slavici, O. XI, 172) < fr. *inassimilable*; **neasimilabil** adj. „care nu poate fi asimilat” 1852 (Brezoianu, Man. sănăt. 32) ← *ne-* + *asimilabil*, după fr. *inassimilable*.

Dublet etim.: **asemăná**. Cf. **semăná**², **similár**, **simulá**, **verosimíl**, **ansámblu**, **asamblá**, **disimulá**, **semelfactív**, **símplu**, **simultán**.

ASIMPTOTĂ s.f. (geom.) „linie (dreaptă) de care se apropie o curbă, dar pe care nu o atinge niciodată – asymptote” 1840 (var. *asimtótá*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 91).

Fr. *asymptote* < gr. *ἀσύμπτωτος* < *συνπίπτειν* „a cădea atingând ceva, a se arunca în, a se întâlni, a coincide” < *συν-* „con-” + *πίπτειν* „a cădea”.

Fam.: **asimptotic** adj. „care se referă sau reprezintă o asimptotă; (adv.) în felul unei asimptote” 1840 (var. *asimptotic*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 91) < fr. *asymptotique*.

Cf. **peripeție**, **simptom**.

ASÍN [ir. *ásir*] s.m. „măgar – âne” 1560 (var. *ásin*, Coresi, Catehism 3^t), var. *ásen*.

Lat. *asinus*, cf. it., sd., fr., occ., sp., ptg. REW 704, cuvânt folosit până prin sec. XVIII și reintrodus în sec. XIX de scriitorii latinizanți. Accentuarea *ásin*, analogică, se explică prin faptul că termenul nu a mai avut circulație orală.

Fam.: **asinás** s.m. (dim., înv.) 1778 (Macarie, Lex.); **asínă** [ir. *áseră*] s.f. „măgăriță” 1551–1553 (var. *ásină*, Ev. sl-rom. 77^v, 78^t) < lat. *asina*; **asinél** s.m. (dim., înv.) 1778 (Macarie, Lex.).

ASINDÉT s.n. „figură de stil constând în suprimarea conjuncțiilor, parataxă – asyndete” 1862 (Antonescu, D., scris *asyndet*), var. *asindétă* s.f., *asindeton*.

Fr. *asyndète*. Var. *asindeton* < lat. neol. *asyndeton*, gr. neol. *ἀσύνδετον*, n. substantivat al adj. *ἀσύνδετος* < *ἀ-* privativ + *συνδέειν* „a lega împreună” < *συν-* + *δέειν* „a lega”.

Cf. **demét**, **diadémă**.

ASIRIÁN, -Ă s.m., s.f., adj. „populație semitică din nordul Mesopotamiei antice, care a creat un imperiu în secolele X–VII î.Hr.; referitor la această populație, la statul și la cultura ei; populație de limbă neoaramaică (din grupa limbilor semitice), care trăiește în Iraq, Iran, Siria și Transcaucazia – assyrien” 1581 (Coresi, Ev. 155).

Top. *Asiria* (< slavon *Asirija* < gr. *Ἀσσυρία* < asirian *Aššūrāyu*, derivat de la numele orașului *Aššur*), ulterior și fr. *assyrien*.

Fam.: **asír** adj. (rar) „asirian” 1873 (Eminescu, O. I, 54), der. regresiv sau lat. neol. *Assyrius*, pl. *Assyrii*; **asiriáncă** s.f. 1691–1697 (T. Corbea, D. 60); **asirienesc** adj. (în.) „asirian” 1668–1670 (Istoriei, 87); **asiriológ** s.m. „specialist în studiul Asiriei” 1884 (Conv. lit. XVIII, 154) < fr. *assyriologue*; **asiriológă** s.f. (rar) 1977 (L. Vasiliu, în LR, nr. 2, 147) ← *asiriolog*; **asiriologie** s.f. „studiul istoriei, al culturii și al limbii Asiriei” 1884 (Conv. lit. XVIII, 154) < fr. *assyriologie*; **asíriu** s.m. (în., mai ales la pl. *asirii*) „asirian” 1573–1583 (Psalt. Sch., ed. Candra, 150) < slavon *asirij* (< gr. *Ἀσσύριος*);

Cf. **sirián**.

ASISTĂ vb. „a fi de față; a lua parte, a ajuta – assister” 1842 (Cuciuran, D. 10; atestare izolată 1699, var. *asistălui*, FN, 87).

Fr. *assister*, împr. din lat. *assistere* „a se așeza lângă, a fi prezent, a asista” < *ad-* + *sistere* „a face să stea, a opri”, derivat de la radicalul verbului *stare* „a sta”. Var. *asistălui* < it. *assistere*, încadrat în clasa derivatelor în *-ălui* DÎLR.

Fam.: **asistént, -ă** s.m., s.f., adj. „(persoană) care asistă, persoană subordonată unui specialist; cadru medical auxiliar doctorului; prima treaptă didactică în învățământul universitar; (mai ales în expr. ~ *social*, ~ *maternal*) persoană care se ocupă cu sprijinul (moral, medical, juridic, material) al unor persoane sau familii defavorizate, al copiilor abandonați sau fără părinți etc.” 1842 (Cuciuran, D. 9, 43) < fr. *assistant*, germ. *Assistent*, lat. neol. *assistens*, *-ntem*; **asisténtă** s.f. „sprijin, ajutor (material, medical etc.); totalitatea

persoanelor care asistă la un curs, un spectacol, o conferință, un eveniment social” 1805 (var. *asistenție*, Aaron, P. F. 638^f, 639ⁿ) < fr. *assistance*, it. *assistenza*; **asistențial** adj. „referitor la politica de asistență socială, (despre state) care oferă (importante) servicii publice (educație, asigurări de sănătate, protecție socială etc.), sprijinind astfel persoanele defavorizate” 1984 (O. Trăsnea, N. Marin, „Sistemul politic al capitalismului internațional”, 189) < fr. *assistantiel* (*assitancier*); **interasistență** s.f. „asistență reciprocă, întraajutorare” 1978 (DN³) ← *inter*²- + *asistență*.

Cf. **sistă, consistă, consistóriu, desistă, există, insistă, rezistă, subzistă, sta**.

ASÍZĂ s.f. „strat orizontal de material (cărămidă, mortar etc.) în construcția unui zid – assise” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *assise*, part. f. substantivat al vb. *asseoir* „a (se) așeza” < lat. **assedere*, refacere a clasicului *assidere* după verbul de bază *sedere* „a șede”.

Cf. **așeză, ședeă, acciză, asédu, asesór, asíduu, asiétă, disidént, insidiós, obsedá, posedá, prezidá, rezidá, rezíduu, sedá, sedentár, sedimént, sédiu, sesiúne, subsidiu, șa, ședință**.

ASLĂM s.n. (Mold., înv.) „camătă – usure” 1573–1578 (Psalt. Sch., Psalm XIV, 5, 19^f).

Tăt. *aslam* „profit, creștere” (DA, CDER 470), posibil printr-un intermediar v.ucr. (cf. rus *oslam*) ȘIO I, XVIII, DA, SDLR // Cuman. *ast(e)lan* HEM II, 1864–1866, TDRG, CADE.

ASLÁN s.m. (zool.; înv., rar) „leu – lion” 1817 (Pitarul Hristachi, „Istoria lui Mavrogheni”, apud HEM II, 1865; anterior, doar ca antrop.), var. *arslán*.

Tc. *a(r)slan*.

ASMÁN s.m. (Dobr., S Mold., rar) „berbec sau țap castrat – béliér ou bouc castré” 1887 (HEM II, 1868), var. *hasmán, hazmán*¹.

Tc. *azman* „foarte mare, enorm; (dial.) berbec sau țap castrat”, VI. Drimba, SCL, 36, 1985, 408, Suciú, IT II, 57 (cf. ȘIO II/1, 395, CADE, care însă nu semnaleză sensul dial. din tc.) // Probabil tc., poate înrudit cu *asma* „viță tăiată” HEM II, 1869; et. nec., pare a sta însă în legătură cu tc. *hasi* „castrat” DA.

ÁSMĂ¹ s.f. (Dobr.; Olt., înv.) „lăstar de viță-de-vie, viță crescută după tăierea tulpinii – jeune pousse de vigne” 1887 (HEM II, 1868), var. *hazmá, hazmán*² s.n.

Tc. *asma* „viță” (*asma çubuğu* „lăstar de viță”) HEM II, 1868, DA, Suciú, IT II, 57, în Olt., posibil și scr. dial. *asma* (< tc.)^o.

Cf. **hasmațúchi**.

ASMUȚÍ [ar. *azmuțáre, azmuțáre* doar Murnu, DMR, suspect] vb. „a îndemna (prin strigăte) un câine să atace pe cineva; a instiga la acțiuni violente – exciter, inciter un chien contre quelqu’un; inciter quelqu’un, instiguer” 1646 (var. *amuțá*, Prav. Mold. 61; forma *asmuțí*, 1705, Cantemir, I. I. 458), var. *asmuțá*.

Et. nes., cel mai probabil moștenit, dar cu et. discutabilă, cu siguranță de la aceeași bază ca și *sumuța* și *muța* (v. infra). Etimologii posibile: (i) lat. **exmucciāre* < **mucciāre* < **muccius*, **muccia* „bot” (< *muccus* „muc”), cf. ar. *muț, muțá* „bot”, *muța* „a suge”, cu un sens inițial „a țuguia buzele pentru a fluiera”, de unde „a stârni câinii prin fluierat” (cf. sensul

„a scoate sunete specifice, prin țuguiera buzelor, pentru a-și manifesta simpatia sau în descântece” al lui *sumuța*) PEW 1146, DA, CDER 473, caz în care var. *amuța* ar proveni din **ammucciāre* (PEW 1146, DA); (ii) ← *amuța* < lat. **ammōtiāre* „a pune în mișcare” (< **mōtiāre* < *mōtus* „mișcare; mișcat”, part. și abstract al lui *mouēre* „a mișca”), cf. fr. *meute*, v.fr. *muete*, *mote* „haită de câini de vânătoare; mișcare; agitație, tulburare” (< lat. **mouita*, part. târziu al lui *mouēre*, cf. și v.it. *motta* „mișcare; alunecare de teren”, v.sp. *muebda* „mișcare; mulțime”, cat. *mota* „ceată”, cf. FEW I, 171) TDRG, CDDE 1196–1998, CADE, caz în care *muța* ar putea proveni din lat. **mōtiāre*, iar inițiala *as-* (din *asmuța*, *asmuți*) s-ar explica fie prin contaminarea lui *amuța* cu *sumuța* (< lat. **submōtiāre*) CDDE 1198, fie prin atașarea prefixului *a-* la **submōtiāre* (> *sumuța*) TDRG, fie de la un **exmōtiāre* (°); (iii) bazat pe lat. *mut(t)īre* „a mârâi”, păstrat în forme prefixate și cu schimbare de conjugare (*sub-muttīre* > *sumuți*, de unde, cu prefixul *ad-*, *asmuți*; *ad-muttīre* > **amuți* > *amuța*) LB, HEM II, 1870, ȘDU⁸. Fr. dial. (Poitou) *amoisser*, (Anjou) *amo(i)cer* „a chema câinii în apărare; a asmuți”, citate de PEW 1146 în sprijinul lat. **ammucciāre* și de CDDE 1197 în sprijinul lat. **ammōtiāre*, nu sunt comparabile cu formele rom. din motive fonetice (v. FEW I, 566, care le explică prin expresia *à moi* „la mine”) // V.sl. (*sū*)*mesti*, (*sū*)*męto*, (*sū*)*mōtiti* „a tulbura, a agita” (formele *sumuța*, *muța* tratate ca variante), aceeași bază care a dat și *sminti* CDED II, 352 (imposibil din motive fonetice); et. nec. DEX.

Fam.: **asmuțeală** s.f. (abstr., rar) 1862 (Pontbriant, D.); **asmuțit** s.n. (abstr.) 1909 (CDDG), var. *amuțat*, *asmuțat*; **asmuțitor** adj. „care asmute” 1857 (Polizu, V.), var. *asmuțător*; **asmuțitură** s.f. (abstr.) 1705 (var. *amuțătură*, Cantemir, I. I. 611; forma *asmuțitură*, 1857, Polizu, V.), var. *asmuțătură*; **muță** vb. (Trans., rar) „a asmuți” 1825 (LB) ← *amuța*, *asmuța* cu afereză °, sau direct din baza lat. a acestor verbe (**muccēare* PEW 1146, **mōtiāre* CDDE 1196 sau **mut(t)īre*, cu schimbare de conjugare HEM II, 1870) // formație onomatopeică DLR; **sumuță** vb. (reg.) „a asmuți, a întărâta; a îndemna calul să pornească; a hăitui (vânatul); (p. ext.) a întărâta o persoană, a instiga; a scoate sunete specifice, prin țuguiera buzelor, pentru a-și manifesta simpatia față de un copil sau de un animal; (în descântece) a scoate sunete asemănătoare cu cele ale săruturilor zgomotoase, cu buzele apropiate de fața cuiva, fără a o atinge, pentru a îndepărta deochiul, duhurile rele; (refl.; Mold., Munt., prin confuzie cu *semeți*) a înfrunța pe cineva cu vorba; (Munt., poate prin confuzie cu *sumeca*) a strânge (o haină sau o încălțare)” c.1650 (Anon. Car.), var. *sămuță*, *sumuți*, et. nes.: (i) lat. **submucciāre* PEW 1146; (ii) lat. **submōtiāre* TDRG, CDDE 1198, DLR; (iii) lat. **submuttīre* HEM II, 1870 (în ultimele două ipoteze, sensul referitor la țuguiera buzelor ar putea avea caracter onomatopeic).

ASOCIA vb. „(refl.) a se uni cu cineva pentru atingerea unui scop comun; a atrage pe cineva într-o acțiune comună; a pune în legătură (idei, imagini) – associer” 1802–1803 (var. *asofiá*, Crișan-Körösi, Cuv.).

Fr. *associer*, it. *associare*, lat. neol. *associare* < *ad-* + *socius* „tovarăș, aliat”.

Fam.: **asociabil** adj. „care se poate asocia” 1877 (Columna, 453) < fr. *associable*; **asociabilitate** s.f. (abstr., rar) 1888 (GT, nr. 84) ← *asociabil* sau fr. *associabilité*; **asociat**, -ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care s-a unit cu alta (sau cu altele) pentru atingerea unui scop comun; (persoană) care face parte dintr-o asociație” 1829 (var. *asofiát*, CR, 210) ← *asocia*, după fr. *associé*; **asociativ** adj. „bazat pe asociere; privitor la o asociație; (despre operații matematice) care duce la același rezultat, independent de modul în care au fost grupate

elementele unui grup ordonat” 1903 (Luc., nr. 1, 14) < fr. *associatif*; **asociativitate** s.f. (abstr., mat., psih.) 1949 (LTR¹ I) < fr. *associativité*; **asociație** s.f. „grup de persoane creat în vederea unui scop comun și organizat pe baza unui statut, asociere; grup de plante de diferite specii, specifice unui anumit biotop; grupare de corpuri (molecule, stele etc.) cu însușiri comune; legătură între senzații, imagini, concepte, sentimente prin care unele atrag apariția celorlalte” 1830 (var. *asoșiție*, AR, 184), var. (înv.) *asociațiune, asociațiune, asoșăciune, asoșiăciune* < fr. *association*; var. *asoșăciune*, cu românizare, după *soș*; **asociaționism** s.n. „concepție în filozofie (ulterior, în psihologie) potrivit căreia procesele mentale sunt bazate pe asociațiile dintre diverse stări și fenomene psihice elementare” 1910 (V. rom., nr. 18, 326) < fr. *associationnisme* (< engl. *associationism*, folosit inițial cu referire la filozofia empiristă a lui Locke și Hume); **asociaționist, -ă** adj., s.m., s.f. „care ține de asociaționism; adept al asociaționismului” 1886-1909 (Maiorescu, P. F. 181) < fr. *associationniste*; **coasociat** s.m. „membru al unei asociații, considerat în raport cu ceilalți” 1887 (Cod. comerc. 41) ← *co-* + *asociat* (după fr. *coassocié*); **coasociată** s.f. 1966 (DN²) ← *coasociat*; **dezasociă** vb. „a ieși sau a scoate dintr-o asociere, dintr-o asociație” 1848 (var. *desasoșiă*, Negulici, V.) < fr. *désassocier*; **disociă** vb. „a separa, a delimita între ele noțiuni, probleme, idei care erau înainte asociate; (chim.) a descompune temporar și reversibil o combinație; (înv.) a rupe o alianță, o asociație” 1871 (LM) < fr. *dissocier*, lat. neol. *dissociare* „a rupe o alianță, a dezbină, a despărți” (< *dis-* + *socius*); **disociabil** adj. „care poate fi disociat” 1871 (LM) < fr. *dissociable*; **disociabilitate** s.f. (abstr., rar) 1949 (LTR¹ I, 20) < fr. *dissociabilité*; **disociativ** adj. „care disociază” 1926 (Lovinescu, Ist. lit. II, 267) < fr. *dissociatif*; **disociație** s.f. (abstr.) 1871 (var. *disociațiune*, LM) < fr. *dissociation*, lat. neol. *dissociatio, -onem*; **reasociă** vb. „a (se) asocia din nou” 1957 (Vianu, O. IV, 225) ← *re²-* + *asocia*.

Cf. **soț, social, socio-**.

ASOLAMÉNT s.n. „tehnică de repartizare prin rotație a culturilor agricole pe un anumit teren – assolement” 1842 (var. *asolemént*, I. Ionescu, V. A. 2).

Fr. *assolement* < *assoler* „a diviza terenul agricol în parcele, pentru a practica alternanța anumitor culturi, într-o ordine determinată” < *sole* „parcelă pe care se practică asolamentul”, propriu-zis „piesă de lemn orizontală, grindă, planșeu” < lat. **sola* < *solea* „sanda” (sub infl. lui *solum* „sol”) < *solum* „fund, pardoseală, talpă, sol”.

Fam.: **asolă** vb. (rar) „a practica asolamentul” 1939 (SDLR) < fr. *assoler*.

Cf. **sol¹, antresól**.

ASOMÁ vb. „(zoot., mai ales în abstractul *asomăre*) a sacrifica un animal destinat consumului printr-o lovitură puternică și bruscă, care produce o moarte rapidă; (livr., înv.) a lovi de moarte; (rar, fig.) a plictisi rău, a enerva – *assommer*” 1875 (Mon. of., ședința Camerei de la 1 febr.).

Fr. *assommer*, cuvânt cu et. controversată, fie < v.fr. *somme* „sommn” < lat. *somnus*, cu sensul inițial „a adormi, a face să-și piardă cunoștința” FEW XII, 93, 95, TLF (probabil) (sensul „a adormi” este însă atestat în sec. XV, în v.fr. fiind atestate doar sensurile „a ucide” și „a copleși (sufletește), a năuci”), fie < v.fr. *assommer* „a isprăvi, a duce la bun sfârșit” (< *somme* „punctul cel mai înalt; sumă” < lat. *summa*, fem. lui *summus* „cel mai de sus, cel mai înalt”) Bloch – Wartburg, REW 8454. Cuvântul a mai fost explicat și prin v.fr. *somme* „samar, sarcină a unui animal” (< lat. *sauma* < *sagma* < gr.), cu un sens inițial „a copleși sub o sarcină grea” Diez, TLF (posibil), dificil din punct de vedere semantic.

Fam.: **asománt** adj. (livr.) „foarte enervant, pisălog” 1894 (Vlahuță, S. A. III, 44) < fr. *assommant*.

ASONANȚĂ s.f. „rimă imperfectă, în care se repetă doar vocalele (începând cu vocala accentuată) – assonance” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 89), var. (înv.) *asunânță*.

Fr. *assonance* < sp. *asonancia* < *asonar* „a fi în asonanță, a avea un sunet asemănător” < lat. *assonāre* „a răspunde printr-un sunet asemănător” < *sonāre* „a suna”.

Fam.: **asonánt** adj. „aflat în asonanță” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 89) < fr. *assonant*.

Cf. **suná, consoánă, consonánt¹, disonánță, răsuná, rezonánță, son, sonátă, sonór.**

ASORTÁ vb. „a așeza laolaltă diverse lucruri pentru a forma un tot armonios – assortir” 1851 (var. *asortí*, Stamati, D.).

Fr. *assortir* < *sorte* „fel”, împr. din lat. *sors, sortem* „sort; soartă; condiție, rang, (de unde, mai târziu) categorie”.

Fam.: **asortát** s.n. (abstr.) 1909 (CDDG); **asortéu** s.n. „asortare, ținută asortată” 2004 (Cornel Cotuțiu, „Spate în spate”, 41); **asortimént** s.n. „ansamblu de mărfuri sau produse de aceeași categorie, dar de forme și calități diferite” 1851 (Stamati, D.) < fr. *assortiment*, it. *assortimento*; **dezasortá** vb. „a strica asortarea unui ansamblu” 1978 (DN³) ← *asorta*; **inasortábil** adj. „care nu se poate asorta” 1963 (Contemp., 13 dec., p. 2, în DCR²) ← *asorta* DCR² // fr. *inassortable* DEX (cuvânt a cărui existență nu a putut fi confirmată); **neasortábil** adj. „care nu se poate asorta” 1926 (Arh. Olt. V, 153).

Cf. **sort, soártă, sort, consórt, sortilégiu.**

ASPARÁGUS s.m. „plantă ornamentală din familia liliaceelor (*Asparagus silvestris*) – asparagus” 1935 (var. *asparág¹*, I. Botez, B. I, 135).

Fr. *asparagus*, lat. neol. *asparagus* „sparanghel; familie de plante din care face parte sparanghelul” < gr. *ἀσπάραγος*.

Cf. **sparánghel.**

ASPÉCT s.n. „fel de a se prezenta al unei ființe sau al unui lucru, înfățișare; punct de vedere sub care este considerat ceva, care evidențiază o anumită parte a însușirilor unui lucru sau ale unei ființe; categorie gramaticală caracteristică anumitor limbi, care arată stadiul, gradul de realizare al acțiunii exprimate de verb la un anumit moment – aspect” 1844 (Vasici-Ungureanu, M. 15), var. (înv.) *aspét*.

Fr. *aspect*, germ. *Aspekt*, lat. neol. *aspectus* < *aspicere* „a privi” < *ad-* + *specere* „a privi”.

Fam.: **aspectuál** adj. (gram.) „referitor la aspect; care exprimă categoria aspectului” 1964 (CL IX, 47) < fr. *aspectuel*; **aspectuós** adj. „cu aspect plăcut, prezentabil, arătos” 1940 (M. enc. agr. III, 583).

Cf. **așteptá, auspíciu, circumspéct, conspéct, expectatívă, extispíciu, extrospéctie, haruspíce, inspectá, introspéctie, perspectivă, perspicáce, prospéct, respectá, retrospectív, speciál, spécie, specimén, spectácol, spéctru, spécul, speculá, suspectá.**

ASPECTOMÁT s.n. (ieșit din uz) „proiector de diapozitive cu telecomandă – diaprojecteur avec télécommande” 1978 (DN³).

Germ. *Aspektomat/Aspectomat*, denumire comercială, formată de la *Aspekt* „aspect” și finala *-omat* de la *Automat* „automat”, cf. *Tonomat* „tonomat”.

ASPÉNCHI s.m. (Trans.) „specie de ferigă, numită și părul-fetei (*Adiantum capillus-veneris*) – cheveux de Vénus” 1868 (Barcianu, V.).

Et. nes., probabil deformare din lat. savant *asplenium*, care desemnează tot un soi de ferigi DA // deformare din lat. *asplenium*, cu sufixul dim. *-culum* HEM II, 1874.

ar. **ASPERDICIÚNE** s.f. „pervertire, pierzanie – corruption, perversion” înc. sec. XIX (Cod. Dim. 116).

Lat. **expeditiōnem* < *expedere* „a distruge (cu totul)” < *ex-* + *perdere* „a distruge, a pierde”.

Cf. **piérde**.

ASPERSIÚNE s.f. „stropire a unei culturi agricole cu un dispozitiv care aruncă apa sub formă de picături, asemenea unei ploii; (și în alte domenii, ca termen tehnic) stropire (cu picături fine) – aspersion” 1851 (var. *asperziúne*, Fătu, D. 31).

Fr. *aspersion*, împr. din lat. *aspersio*, *-onem* „stropire” < *aspergere* „a răspândi, a stropi” < *ad-* + *spargere* „a arunca (răspândind), a împrăști, a risipi, a stropi”.

Fam.: **aspersáre** s.f. „aspersiune” 1975 (Scânteia, 16 dec., p. 6, în DCR¹) < fr. *aspersion* (cu adaptarea sufixului) sau ← *aspersor* (cu substit. finalei), **aspersór** s.n. „dispozitiv de pulverizare a apei folosit la irigarea prin aspersiune” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.) < fr. *aspersoir*.

Cf. **spárge**, **dispérsie**.

ASPÍC¹ s.m. (bot.; Trans.) „levănțică (*Lavandula spica*) – aspic” 1848 (Fuss 194).

Fr. *aspic* < v.occ. *espíc* „spic; levănțică” < lat. *spīcum* (= *spīca*) „spic”.

Cf. **spic**.

ASPÍC² s.n. „substanță gelatinoasă obținută din suc de oase și de carne, folosită la unele mâncăruri – aspic” 1896 (ȘDU¹).

Fr. *aspic*, probabil specializare sem. a lui *aspic* „viperă” (< v.fr. *aspis*, împr. din lat. *aspis*, *-idem* „aspidă”), pentru care s-au propus diverse explicații (de la un sens „picant”, cuvântul ca termen culinar apărând prima dată cu referire la un sos FEW XXV, 500, sau la forma vaselor în care era turnat aspicul, sau la culorile variate ale aspicului TLF).

Cf. **aspídă**¹.

ASPÍDĂ¹ s.f. (rar) „o specie de șarpe veninos din nordul Africii și din Orientul Mijlociu, (p. ext.) viperă (inclusiv fig.) – sorte de vipère” c.1500 (Psalt. Hur. 135), var. *áspis* s.m., (Mold.) *așhidă*, *áspiș* s.m.

Slavon *aspida*, ngr. *ασπίδα* < v.gr. *ἄσπις*, *-ιδος*, probabil specializare sem. a lui *ἄσπις*, *-ιδος* „mic scut rotund”, bazată pe forma rotundă, umflată a gâtului cobrei egiptene când atacă, Chantraine, DELG. Var. *áspis* < lat. neol. *aspis*, *-idem*. Var. *așpiș* < magh. *áspis* (< lat.) DÎLR.

Fam.: **aspíd** adj. (Bih.) „răutăcios” 1906 (Mera, L. B. 108).

Cf. **aspíc**², **aspídă**².

ASPÍDĂ² s.f. (rar, înv.) „scut, pavăză – bouclier” 1837 (Pann, S. L. I, 235).

Ngr. *ασπίδα* < v.gr. *ἄσπις*, *-ιδος*.

Cf. **aspídă**¹.

ASPIRÁ vb. „a trage aerul în plămâni; (despre pompe, aparate) a trage în sus un lichid, un gaz, praful etc.; a năzui, a dori (intens) atingerea unui anumit țel; (fon.) a adăuga unui sunet un suflu expirator – aspirer” 1833 (Săulescu, Gram. rom. I, 204), var. (înv.) *adspirá*.

Fr. *aspirer*, lat. neol. *aspirare* „a sufla (către, asupra), a expira, a fi favorabil, a sprijini, a năzui; a adăuga unui sunet un suflu expirator” (< *ad-* + *spirare* „a sufla, a respira”); sensul „a trage aerul în plămâni”, atestat în fr. și it. începând cu sec. XIV.

Fam.: **aspiránt**, -ă adj., s.m., s.f. „care aspiră (aerul, apa); persoană care aspiră la ceva, care dorește să obțină ceva; (înv.) absolvent de facultate, care se pregătea pentru obținerea titlului de candidat în științe; (înv.) primul grad de ofițer în marina militară” c.1832 (I. Goleșcu, Cond. I, 109^f) < fr. *aspirant*, cu sensul universitar după rus. *aspirant*; **aspirántúră** s.f. (înv.) „stadiu în care absolvenții de facultate se pregăteau pentru obținerea titlului de candidat în științe” 1951 (Studii, nr. 1, 164) < rus. *aspirántura*; **aspirát**, -ă adj., s.f. (fon.) „(consoană) a cărei pronunțare este însoțită de o emisie puternică de aer” 1854 (Cipariu, O. I, 205) ← *aspira*, după fr. *aspiré(e)*, germ. *aspiriert*; **aspirátór** adj., s.n. „(aparat) care aspiră (praf, gaze, fum, lichide etc.) 1852 (Marin, Pr. I, 59) < fr. *aspirateur*; **aspirátie** s.f. (abstr.) 1815–1820 (Budai-Deleanu, Dasc. 16^v), var. (înv.) *adspirátie*, *aspirațióne*, *aspirațiúne*, (cu românizare) *aspiráciúne* < fr. *aspiration*, lat. neol. *aspiratio*, -onem.

Cf. **spirít**, **spirt**, **conspirá**, **expirá**, **inspirá**, **respirá**, **spiránt**, **transpirá**.

ASPIRÍNĂ s.f. „acid acetilsalicilic, folosit ca medicament antipiretic și analgezic – aspirine” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *aspirine* (< germ.), germ. *Aspirin*, denumire comercială dată de chimistul german Heinrich Dreser (pentru compania farmaceutică Bayer), de la sintagma *a[cetylierte] Spir[säure]* + sufixul *-in* caracteristic numelor de substanțe chimice. Germ. *Spirsäure*, termen mai vechi pentru *Salicylsäure* („acid salicilic”), se bazează pe lat. savant *Spiraea*, plantă din care se extrăgea în trecut acest acid.

ÁSPRU¹ (înv.) s.m. „monedă turcească de argint, care a circulat în Țările Române începând din sec. al XV-lea – aspre (ancienne monnaie turque)” 1482–1496 (DERS, forma *aspru*; în texte rom., 1563–1564, Doc. Î. 96), var. (pl., f.) *áspre*.

M.gr., ngr. *άσπρον* < lat. *asper* „aspru; (despre monede) bună, al cărei relief se simte la pipăit”. Var. pl. *aspre* ← **aspră* (< ngr. pl. *άσπρα*).

Fam.: **asprışór**¹ s.m. (dim., înv., în poezia pop.) c. 1777–1780 (Șc. Ard. II, 998).

Dubleț etim.: **áspru**².

ÁSPRU² [mr.] adj. „cu suprafața zgrunțuroasă; (fig.) supărător, neplăcut, (despre vin) acru, înțepător; sever – âpre” 1618 (DIR A XVII, IV, 293).

Lat. *asper*, -a, -um, panrom. REW 708.

Fam.: **asperitate** s.f. „proprietatea de a fi aspru; parte aspră a unei suprafețe” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *aspérité*, lat. neol. *asperitas*, -atem; **aspreálă**¹ s.f. (abstr., rar) 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv. 14); **aspreálă**² s.f. (Trans.) „scrobeală” 1825 (LB) ← *asprí*; **aspréte** s.m. „pește cenușiu-brun, mic, acoperit cu solzi aspri și mărunți” 1963 (AP, 134); **aspréte** s.f. (abstr., creație ocazională, din motive prozodice) 1865 (Bolintineanu, P. I, 117); **asprí** vb. „a deveni sau a face aspru; (Trans., rar) a scrobi” 1825 (LB); **aspríme** s.f. (abstr.) 1698 (Cantemir, D. 199); **asprisoáră** s.f. (bot.; Ban.) „turiță-mare (Agrimonia eupatoria)” 1868 (Barcianu, V.); **asprışór**² adj. (dim.) 1884 (Jipescu, R. 2); **aspríu** adj. (Trans.) „destul

de aspru” 1870 (CDED I, 18); **asprói** adj. (Sălaj) „aspru” 1890 (Vaida, Săl.) ← *aspru* (cu substit. sufixului) sau ← *aspru*²; **înăsprî** vb. „a face să devină sau a deveni aspru; a (se) agrava, a (se) înrăutăți” 1680 (var. *năsprî*, Dosoftei, Psalt. sl.-rom., 198); **înăsprime** s.f. (înv., rar) „asprime” 1851 (Pann, S. L. VIII) ← *înăsprî*; **înăsprît** s.n. (abstr., rar) 1929 (DA) ← *înăsprî*; **înăspritór** adj. (înv., rar) „care înăsprește” 1929 (DA) ← *înăsprî*.

Dublet etim.: **áspru**¹.

ASTĂR s.n. (înv.) „pânză groasă, folosită mai ales pentru căptușeli; căptușeală, dublură (la haine) – sorte de toile grossière, utilisée surtout pour les doublures, étamine; doublure” 1509 (D. Bogdan, Gl.).

Tc. *astar* < pers. *astār*.

Fam.: **astaragiú** s.m. „fabricant sau negustor de astar” 1784 (doc. apud ȘIO II 27); **astăreálă** s.f. „căptușeală (la haine; la acoperiș)” 1827 (Doc. Buc. 309), var. *astereálă* ← *astări*; **astări** vb. „a căptuși cu astar” 1870 (Costinescu, V.).

ASTATÍNIU s.n. „element chimic radioactiv din grupul halogenilor, cu numărul atomic 85 – astatine” 1955 (LTR⁷).

Fr. *astatine*, germ. *Astatine* < engl. *astatine*, nume dat de savanții Dale Corson, Kenneth Ross MacKenzie și Emilio Segrè, care au sintetizat acest element în 1940, la Universitatea Berkeley, pe baza gr. *ἀστατός* „instabil” (< *ἀ-* privativ + *στατός* „stător, stabil”, derivat de la rad. *στα-* al vb. *ίστάμαι* „a sta, a opri”), datorită faptului că acest element se dezintegrează foarte repede.

Cf. **-stat**⁴, **státic**, **stáză**, **anastasimatár**, **anastátic**, **apostát**, **apóstimă**, **catástasis**, **citostátic**, **diastáză**, **diastémă**¹, **epistát**, **extáz**, **iconostás**, **ipostáză**, **metastáză**, **parastás**.

ASTĂMPĂRĂ vb. „a (se) liniști, a (se) potoli – (s’)apaiser, (se) tempérer” 1581 (var. *stâmpără*, Coresi, Ev. 63, 108, 179, 256).

Lat. **extemperāre* (< *temperāre* „a amesteca în proporții juste, a prepara potrivit, a conduce cum trebuie, a modera, a potoli, a tempera”, posibil format de la *tempus*, *-oris* „timp”, care la origine va fi însemnat „întindere”, de unde un verb „a măsura” De Vaan, EDLIL) HEM II, 1898, TDRG, DA, CDER 486, SDLR, DEX, păstrat numai în rom. REW 3082 (în celelalte limbi romanice s-a păstrat forma simplă *temperāre*, REW 8627) // Lat. *attemperāre* CDED I, 264.

Fam.: **astâmpăr** s.n. (abstr.) 1830 (I. Văcărescu, O. 213), der. regresiv; **astâmpărát** s.n. (abstr., rar) 1909 (DA); **astâmpărátór** adj. (rar) „care astâmpără” 1857 (Polizu, V.); **neastâmpăr** s.n. „neliniște, agitație” 1839 (Marcovici, D. 3) ← *ne-* + *astâmpăr*; **neastâmpărát** adj. „agitat, lipsit de astâmpăr, zvăpăiat” 1642–1647 (Ureche, L. 47) ← *ne-* + *astâmpărat*; **neastâmpărátór** adj. „(înv.) care provoacă tulburări, agitație; (Munt., rar) neastâmpărat” 1775 (Acte jud. 18) ← *astâmpărátór*, după *neastâmpăr*, *neastâmpărat*; **neastâmpărátúrá** s.f. (reg.) „neastâmpăr” 1913 (com. Marian, în DLR) ← *neastâmpărat*.

Cf. **temperá**, **temperamént**, **temperátúrá**, **timp**.

ASTENIE s.f. (med.) „stare patologică de oboseală, de lungă durată – asthénie” 1846 (Episcopescu, Practica, 107).

Fr. *asthénie* < gr. *ἀσθένεια* < *ἀσθενής* „lipsit de putere, de vlagă, slăbit” < *ἀ-* privativ + *σθένος* „putere, forță”.

Fam.: **asteniá** vb. „a (se) asteniza” 1969 (D. med. II, 443) < fr. *asthénier* sau ← *astenie*; **asténic**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de astenie” 1849 (Cornea, E. I, 2) < fr. *asthénique*; **astenizá** vb. „a provoca astenie; (refl.) a se îmbolnăvi de astenie” 1966 (DN²) < fr. *asthéniser* ° sau ← *astenie* DEX; **astenizánt** adj. „care produce astenie” 1959 (Parhon, O. A. III, 124) ← *asteniza* sau fr. *asthénisant*; **neurasténic**, -ă adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de neurastenie; referitor la neurastenie” 1898 (var. *nevrasténic*, Enc. rom. I, 361) < fr. *neurasthénique*; **neurasteníe** s.f. „formă clinică de nevroză manifestată prin dureri de cap, insomnie, oboseală, depresie psihică, anxietate, palpitații, sufocări” 1904 (Enc. rom. III) < fr. *neurasthénie*; **neurastenizá** vb. „a provoca neurastenie; (refl.) a se îmbolnăvi de neurastenie” 1935 (Sahia, S. A. 189) < fr. *neurasthéniser* ° sau ← *neurastenie* DEX; **psihasténic**, -ă adj., s.f., s.m. „(persoană) care suferă de psihastenie” 1957 (Parhon, O. A. II, 98, 99) < fr. *psychasthénique*; **psihasteníe** s.f. „stare psihică morbidă care se manifestă printr-o nehotărâre extremă, nesiguranță de sine, obsesii și fobii” 1957 (Parhon, O. A. II, 98) < fr. *psychasthénie*.

Cf. **astenosfēră**, **sténic**.

ASTENOSFÉRĂ s.f. „partea superioară a mantalei Pământului, alcătuită din magmă văskoasă, situată imediat sub litosferă – asthénosphère” 1961 (LTR² IX, 420).

Fr. *asthénosphère* (< engl.), engl. *asthenosphere*, termen creat de geologul american Joseph Barrell în 1914, pe baza gr. *ἀσθενής* „lipsit de putere, de vlagă, slăbit” (< *ἀ-* privativ + *σθένος* „putere, forță”) și *σφαῖρα* „sferă”.

Cf. **astenié**, **sténic**, **sféră**, **atmosfēră**, **batisfēră**, **emisfēră**, **litosfēră**, **noosfēră**, **oosfēră**, **stratosfēră**, **troposfēră**.

ASTÉRIE s.f. (zool.) „stea-de-mare – astérie” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *astérie*, lat. savant *asterias* < gr. *ἀστερίας* „(animal) în formă de stea, peștele *Squalus stellaris*” < *ἀστήρ*, *ἀστέρος* „stea”.

Cf. **asterisc**, **asteroíd**, **asteroním**, **astro-**, **ástru**, **dezástru**.

ASTERÍSC s.n. „semn grafic în formă de steluță – astérisque” 1818 (Diaconovici-Loga, Ort. 32), var. *asteríc*.

Fr. *astérisque*, lat. neol. *asteriscus* < gr. *ἀστερίσκος*, dim. lui *ἀστήρ*, *ἀστέρος* „stea”.

Cf. **astérie**, **asteroíd**, **asteroním**, **astro-**, **ástru**, **dezástru**.

ASTEROÍD s.m. „corp ceresc, mai mic decât o planetă, care se rotește în jurul Soarelui – astéroïde” 1852 (Barasch, M. II, 123).

Fr. *astéroïde* < engl. *asteroid*, termen creat în 1802 de astronomul F. W. Herschel, pe baza gr. *ἀστεροειδής* „asemănător unei stele” < *ἀστήρ*, *ἀστέρος* „stea” + *-ειδής* „care arată ca...” < *εἶδος* „formă, aspect” < *ἴδεῖν* „a vedea” (aorist).

Cf. **astérie**, **asterisc**, **asteroním**, **astro-**, **ástru**, **dezástru**, **-oid**, **caleidoscóp**, **idée**, **ídol**.

ASTERONÍM s.n. „steluță, grup de steluțe sau litere urmate de steluțe care înlocuiesc într-o operă numele autorului sau al unui personaj – astéronyme” 1973 (V. rom. 179).

Fr. *astéronyme*, format pe baza gr. *ἀστήρ*, *ἀστέρος* „stea” și *-ονυμα* < *ὄνομα*, *ὀνόματος* „nume”.

Cf. **astérie**, **asterisc**, **asteroíd**, **astro-**, **ástru**, **dezástru**, **acroním**, **anoním**, **antoním**, **antonomáză**, **antroponím**, **criptoním**, **omoním**, **onomasiologie**, **onomástic**, **onomatopée**, **paroním**, **paronomáză**, **pseudoním**, **sinoním**, **toponím**.

ASTIGMATÍSM s.n. „aberație a unui sistem optic; defect al ochiului omenesc sau al lentilelor, constând într-o abatere de la forma sferică – astigmatisme” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *astigmatisme* < engl. *astigmatism*, termen creat de fizicianul englez William Whewell în 1819, pe baza gr. *ἀ-* privativ și *στίγμα*, *-ατος* „înțepătură, marcă, semn, tatuaj, punct” (< *στίζειν* „a înțepa, a imprima (un semn), a puncta”), cu referire la dificultatea focalizării.

Fam.: **anastigmát** adj., s.n. „(obiectiv) care are proprietatea de a corecta astigmatismul” 1909 (CDDG) < fr. *anastigmat*; **anastigmátic** adj. „anastigmat” 1909 (CDDG) < fr. *anastigmatique*; **anastigmatism** s.n. „lipsă de stigmatism (a unui sistem optic)” 1909 (CDDG) < fr. *anastigmatisme*; **astigmátic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de astigmatism” 1898 (Enc. rom. I, 298) < fr. *astigmatique* °, germ. *astigmatisch* DN³ // ← *astigmatism* SDLR, DEX; **astigmométru** s.n. (med.) „aparat care măsoară gradul de astigmatism” 1978 (DN³) < engl. *astigmometer*, fr. *astigmomètre*.

Cf. **stigmát**.

ASTM s.n. „boală care se manifestă prin dificultate în respirație – asthme” 1760–1770 (forma *astma*, Meșt. doft. I, 98^v; forma *astm*, 1820–1830, Vulcan, T. 32), var. *ásmă*² s.f., *ástmă* s.f.

Ngr. *ἀσθμα* (< v.gr. *ἄσθμα*, *-ατος*), lat. neol. *asthma*, ulterior și fr. *asthme*. Var. *asmă*² < it. *asma*.

Fam.: **antiastmátic** adj., s.n. „(medicament) care combate astmul” 1964 (ABC săn. 37, 73, 370) < fr. *antiasthmatique*; **astmátic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de astm; cauzat de astm” 1840 (var. *asmátic*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 91) < fr. *asthmatique*, lat. neol. *asthmaticus*; var. *asmatic* < it. *asmatico*.

ASTRAGĂL s.n. „(anat.) unul dintre cele două oase mai mari ale tarsului; (arhit.) element decorativ de secțiune semicirculară, care separă fusul coloanei de capitel – astragale” 1843 (Kretzulescu, A. 81).

Fr. *astragale*, it. *astragalo*, lat. neol. *astragalus* < gr. *ἀστράγαλος* „vertebră, oscior, astragal” (construit pe radicalul lui *ὀστέον* „os”, *ὄστρακον* „cochilie”).

ASTRAHÁN s.n. „pielică cu părul mătășos și buclat, obținută de la mieii de rasa caracul; haină confecționată din această piele – astrakan” 1868 (I. Ionescu, M. 701).

Top. *Astrahan*, oraș la Marea Caspică, azi în Rusia, care a fost capitala unui hanat mongol.

ASTRALÍT s.n. „exploziv detonant de siguranță, folosit în unele mine – astralite (type d’explosif)” 1949 (LTR¹ I), var. *astralită* s.f.

Germ. *Astralit*, denumire comercială (creată de firma Dynamit A. G. Nobel din Hamburg). Var. *astralită*, după *dinamită* sau < fr. *astralite*.

ASTRĂGĂCI s.n. (înv.) „instrument de cizmărie folosit la întins talpa sau la întors cizmele pe față, după ce au fost cusute – un instrument de cordonnerie en forme de bêche, avec lequel le cordonnier étire la semelle” 1881 (I. Creangă, Conv. lit. XV, 449), var. (Mold.) *afiărăgáci*.

Et. nes., probabil bg. *stǎrgač*, cu metateză **strǎgač* (cf. forma dial. *srǎgač*) „răzuitor” (< *stǎrža*, aor. *stǎrgax* „a strunji, a răzui, a pili”) A. Byhan (apud DA), DEX // Magh. *esztergáz* „a întoarce”, modificat după *trǎgaci* CDER 489; ← **astrage* (< lat. *extrahere* „a trage afară, a scoate”) + *-aci* A. Philippide, ZRPh, 1907, 294; probabil germ., cf. și rus. *ostrgat’* „a gelui”, sau magh. *esztergáz* „a întoarce” SDLR; tc. *ihtirâc*, *istihrâc* „a scoate, a trage” + *agac* „lemn, băț” TDRG¹.

ASTRINGENT adj., s.n. (med.) „care contractează țesuturile organismului; substanță sau medicament folosit pentru combaterea secrețiilor organice exagerate – astringent” 1837 (var. *adstringhent*, J. Cihac, I. N. 390, 415), var. (înv.) *adstringent*.

Lat. neol. *a(d)stringens*, *-entem* (part. prez. al vb. *a(d)stringere* „a strânge, a lega strâns” < *stringere* „a strânge”), fr. *astringent*.

Fam.: **astringentă** s.f. (abstr.) 1858 (Wertheimer, Mat. medic. 22) < fr. *astringence*.

Cf. **strânge**, **strâmt**, **constrictor**, **constrânge**, **detrésă**, **district**, **restrânge**, **strict**, **stringent**.

ASTRO- el. de comp. „stea, astru; referitor la stele, la corpurile cerești – astro-”.

Gr. *αστρο-*, *ἄστρον*, intrat prin diverse filiere moderne.

Cf. **astrodróm**, **astrografie**, **astroláb**, **astrolatrie**, **astrologie**, **astrometrie**, **astronaút**, **astronomie**, **astroscóp**, **ástru**, **asterisc**, **astérie**, **asteroíd**, **asteroním**, **dezástru**.

ASTRODRÓM s.n. „loc de decolare și aterizare a navetelor spațiale – astrodrome” 1970 (Form. cuv. I, 141).

Compus din *astro-* (cu sensul după *astronaut(ic)*) + *-drom* „pistă” (din *aerodrom*, *cosmodrom*, *hipodrom*) < fr. *-drome* (< gr. *δρόμος* „cursă, loc de alergare”, ulterior „drum” < *δραμεῖν* „a alerga”, aoristul vb. *τρέχειν* „a alerga”) ° sau fr. *astrodrome* DEX (cuvânt rar).

Cf. **astro-**, **-drom**, **drum**, **amfidrómic**, **desmodrómic**.

ASTROGRAFIE s.f. „ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea stelelor – astrographie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *astrographie* < *astro-* (< gr. *ἄστρον* „astru”) + *-graphie* (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”).

Fam.: **astrográf** s.n. „lunetă astronomică fotografică, folosită la determinarea poziției astrilor” 1898 (Enc. rom. I, 299) < fr. *astrographie*.

Cf. **astro-**, **ástru**, **grafie**.

ASTROLÁB s.n. „instrument folosit în trecut pentru măsurarea poziției astrilor, apoi, în topografie, pentru măsurarea unghiurilor – astrolabe” 1705 (var. *astroláv*, Cantemir, I. I. 392, var. *astroláviu*, ibid. 738), var. (înv.) *astrolábion*, *astrolávion*, *astrolábiu*, *astroláviu*.

Fr. *astrolabe* (împr. din lat. *astrolabium* < gr. *ἀστρολάβιον*, dim. lui *ἀστρολάβος* < *ἄστρον* „astru” + *-λάβος* < *λαμβάνειν* „a lua”). Var. *astrolabiu* < lat. neol. *astrolabium*. Var. *astrolav* < ngr. *αστρολάβος*. Var. *astrolavion*, *astrolaviu* < ngr. *αστρολάβιον*.

Cf. **astro-**, **ástru**, **acatalepsie**, **analepsie**, **catalepsie**, **dilémă**, **epanalépsă**, **epilepsie**, **lémă**, **metalépsă**, **prolépsă**, **silépsă**.

ASTROLATRIE s.f. (rar) „adorare a stelelor – astrolâtrie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *astrolâtrie*, format din *astro-* (< gr. *ἄστρον* „astru”) + *-lâtrie* (< gr. *λατρεία* „slujire; adorare a zeilor” < *λατρεύειν* „a sluji, a lucra pentru un salariu” < *λάτρον* „plată, salariu”).

Cf. **astro-**, **ástru**, **-lâtrie**, **-látru**.

ASTROLOGIE s.f. „prezicere a viitorului pe baza studierii poziției aștrilor – astrologie” 1682 (var. *astrológhie*, Dosoftei, V. S. dec. 192^v), var. (înv.) *astrologhie*.

Ngr. *αστρολογία* (< v.gr. *ἀστρολογία* „știința astrului, astronomie” < *ἄστρον* „astru” + *-λογία* < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”, ulterior aplicat și prezicerii pe baza observării aștrilor), lat. neol. *astrologia*, fr. *astrologie*.

Fam.: **astrológ** s.m. „persoană care se ocupă cu astrologia” 1652 (Îndr. leg. 596), var. (înv.) *astrólog* < ngr. *αστρολόγος*, lat. neol. *astrologus*, it. *astrologo*, pol. *astrolog*, ulterior și fr. *astrologue*; **astrológă** s.f. 1694 (FN, 24, în expresia *Pallade Astrologa*) ← *astrológ*, posibil și it. *astrologa*; **astrologhicéște** adv. (înv.) „ca astrologii” 1705 (Cantemir, I. I. 921) ← *astrologhicesc* sau ← *astrológ*; **astrológic** adj. „care ține de astrologie” 1705 (var. *astrologhicésc*, Cantemir, I. I. 431; forma *astrológic*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 113³), var. (înv.) *astrológhic*, *astrologhicésc* < lat. neol. *astrologicus*, ngr. *αστρολογικός*, fr. *astrologique*, germ. *astrologisch*.

Cf. **astro-**, **ástru**, **-logie**, **lógos**, **léxic**.

ASTROMETRÍE s.f. „ramură a astronomiei care se ocupă cu stabilirea poziției stelelor – astrometrie” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *astrométrie* < *astro-* (< gr. *ἄστρον* „astru”) + *-métrie* (< gr. *-μετρία* < *μέτρον* „măsură”).

Fam.: **astrométric** adj. „referitor la astrometrie” 1957 (LTR² II, 138) < fr. *astrométrique*, engl. *astrometric*; **astrométru** s.n. (rar) „aparat folosit la determinarea dimensiunii astrului” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *astromètre*, ulterior (în astronomia contemporană) și engl. *astrometer*.

Cf. **astro-**, **ástru**, **métru**.

ASTRONAÚT s.m. „persoană care călătorește în spațiul cosmic cu o aeronavă – astronaut” 1961 (DN¹).

Fr. *astronaute* < *astro-* (< gr. *ἄστρον* „astru”) + gr. *ναύτης* „navigator, marinar” (< *ναῦς* „navă, corabie”), pe modelul lui *aéronaute* „aeronaut”.

Fam.: **astronaútă** s.f. 1973 (RL, 4 nov., p. 6, în DCR³); **astronaútic** adj. „referitor la călătoriile în spațiul cosmic” 1939 (Enc. tehn. I) < fr. *astronautique*; **astronaútică** s.f. „știința și tehnica zborurilor în spațiul cosmic” 1949 (LTR¹ I, 219) < fr. *astronautique*; **bioastronaútic** adj. „referitor la bioastronautică” 1988 (DEX-S) ← *bioastronautică*; **bioastronaútică** s.f. „ramură a biologiei care studiază condițiile vieții în cosmos și metodele pentru trimiterea oamenilor în spațiul cosmic” 1978 (DN³) < engl. *Bioastronautics*, germ. *Bioastronautik*, fr. *bio-astronautique*; **paleoastronaút** s.m. „pretins astronaut (de origine extraterestră) care ar fi intrat în contact cu civilizațiile terestre din vechime” 1988 (DEX-S) ← *paleo-* (< gr. *παλαιός* „vechi”) + *astronaut*; **paleoastronaútic**, **-ă** adj., s.f. „referitor la pretinse mărturii ale unor contacte străvechi cu astronauți (de origine extraterestră); pseudo-știință care se ocupă cu studierea acestor contacte” 1973 (V. rom. XI, 184) ← *paleo-* (< gr. *παλαιός* „vechi”) + *astronautic(ă)* ° // fr. *paléoastronautique* DEX (cuvânt extrem de rar).

Cf. **astronávă** s.v. **návă**, **astro-**, **ástru**, **acvanaút**, **aeronaút**, **argonaút**, **motonaútică**, **naútic**.

ASTRONOMÍE s.f. „știință care se ocupă cu studiul corpurilor cerești – astronomie” 1683 (var. *astronómia*, Dosoftei, V. S. I, 64^f).

Ngr. *αστρονομία* (< v.gr. *ἀστρονομία* < *ἀστρονόμος* „astronom” < *ἄστρον* „astru” + *-νόμος* < *νέμειν* „a distribui, a atribui, a administra”), lat. neol. *astronomia*, fr. *astronomie*.

Fam.: **astronóm** s.m. „savant care se ocupă cu astronomia; (înv.) astrolog” 1651–1680 (Milescu Spătarul, A. – O. 32^v), var. (reg., înv.) *hastronóm* < lat. neol. *astronomus*, ngr. *αστρονόμος*, it. *astronomo*, pol. *astronom*, fr. *astronome*; **astronómă** s.f. 1909 (Lovinescu, C. I, 299) ← *astronom*; **astronomésc** adj. (înv.) „de astronomie, astronomic” 1700–1712 (N. Costin, L.² 291) ← *astronom*; **astronoméște** adv. (înv.) „în felul astronomilor” 1675 (M. Costin, L. I, 250) ← *astronom*; **astronomí** vb. (înv.) „a citi în stele” 1703 (Sindipa, 80^f) ← *astronom*; **astronómic** adj. „referitor la astronomie, de astronomie” 1770–1780 (var. *astronomicésc*, Amfilohie, G. F. 131^f; forma *astronómic*, 1829, AR, 141) < ngr. *αστρονομικός*, lat. neol. *astronomicus*, it. *astronomico*, fr. *astronomique*; **astronomicéște** adv. (înv.) „prin metode astronomice, în felul astronomilor” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 91) ← *astronomicesc* sau ← *astronom*; **radioastronóm** s.m. „savant care se ocupă cu radioastronomia” 1966 (scris *radio-astronom*, Contemp., 7 oct., p. 8, în DCR¹, 44) < fr. *radioastronome* sau ← *radioastronomie* (der. regresiv); **radioastronómic** adj. „referitor la radioastronomie” 1962 (LTR² XI, 398) < fr. *radioastronomique* sau ← *radioastronomie*; **radioastronomie** s.f. „ramură a astronomiei care studiază corpurile și fenomenele cerești pe baza undelor radio venite de la acestea” 1954 (LTR¹ V) < fr. *radio-astronomie*, germ. *Radioastronomie*, engl. *radioastronomy*.

Cf. **astro-**, **ástru**, **agronomie**, **antinomie**, **anomie**¹, **antonomáj**, **astronomie**, **autonóm**, **clironóm**, **economie**, **gastronomie**, **geonomie**, **heteronóm**, **nomád**, **nómă**², **nomocanón**, **nomográf**, **nomogramă**, **olonóm**, **taxonomie**, **zonomie**.

ASTROSCÓP s.m. „telescop astronomic folosit pentru examinarea sumară a mișcării astrilor dintr-o anumită zonă – astroscope” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 91).

Fr. *astroscope* < *astro-* (< gr. *ἄστρον* „astru”) + *-scope* (< gr. *-σκόπος* < *σέπτειν* „a privi”).

Cf. **astro-**, **ástru**, **-scop**², **-scopie**, **schépsis**, **scop**¹, **scéptic**, **episcop**.

ÁSTRU s.m., s.n. „corp ceresc – astru” 1836 (Heliade-Rădulescu, O. I, 569).

Fr. *astre*, lat. neol. *astrum* < gr. *ἄστρον* „astru; stea; constelație” < *ἀστήρ*, *ἀστέρως* „stea”.

Fam.: **astrál** adj. „de astru, care provine de la aștri” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *astral*, lat. neol. *astralis*; **interastrál** adj. „care se află între aștri” 1913 (V. rom. XXX, 236) < fr. *interastral*.

Cf. **astérie**, **asterísc**, **asteroíd**, **asteroním**, **astro-**, **dezástru**.

ASTRUCĂ vb. (reg.; înv.; 1sg. *astrúc* și (înv., Mold.) *astróc*) „a acoperi, a înveli; a acoperi cu pământ, a îngropa; (refl., Buc.) a se arunca (pe cal) – (se) couvrir; couvrir avec de la terre, enterrer; se jeter (sur un cheval)” 1642–1647 (Ureche, L. 95^v), var. (Mold.) *astruncá*, *astrupá*, (Buc.) *asturcá* „a se așeza pentru culcare”.

Lat. **astru(i)cāre* < *astruere* „a construi (peste, alături)” (< *ad-* + *struere* „a pune în ordine (așezând lucruri unul peste altul), a construi”), luat și cu sensul lui *obstruere*

„a baricada, a construi blocând” Candrea, Romania XXI, 302, DA, CDDE 106, CADE, SDLR, CDER 494, DEX, păstrat numai în rom. REW 748 (legătura cu lat. *obstruere* a fost deja făcută în LB, LM, HEM II, 1909; ultimul apropiere și termenii romanici de la baza **astracu-* „pavaj, podea”, presupunând un prototip **ástracu-*/**astrocu-*/**astrúcu-* și un sens inițial al verbului „a acoperi cu o lespede”, însă acești termeni au fost explicați mai târziu de la gr. *ὄστρακον* „cochilie”, cf. REW 6118) // V.sl. *sūkryti* CDED II, 3.

Var. *astrunca*, infl. de *arunca*. Var. *astrupa*, infl. de *astupa*.

Fam.: **astrucát** s.n. (abstr.) 1675 (M. Costin, Let.¹ I, 269); **astrucământ** s.n. (Ban.) „acoperiș” 1907 (CDDE); **astrucătoáre** s.f. „acoperitoare” c.1650 (Anon. Car.); **astrucúș** s.n. „acoperiș” 1887 (HEM II, 1907); **destrucá** vb. „a da la o parte” 1899 (Alexici, L. P. I, 247) ← *des-* + [*a*]*struca*.

Cf. **construí**, **distrúge**, **instruí**, **obstruá**, **structúrá**.

ASTUPÁ [ar. *astupári*; mr. *stupári*] vb. „a acoperi, a înfunda un orificiu – boucher” c.1500 (Psalt. Hur. 135).

Lat. **astuppāre* „a astupa cu câlți” < *stup(p)a* „câlți” TDRG, HEM II, 1912, PEW 154 (care acceptă ca etimoane și formele **exstuppāre* și **stuppāre*), DA, CADE, CDER 495, DEX, cf. (de la baza **stuppāre*), it. *stoppare*, sp., ptg. *estopar* REW 8333, v.fr. *estoper* FEW XII, 316; o formă romanică cu *ad-* ar putea fi indicată și de lat. med. *astopāre* HEM II, 1912.

Fam.: **astupát** s.n. (abstr.) 1806 (Șincai, Economia, 149); **astupătoáre** [ar.] s.f. „obiect cu rolul de a astupa” c.1650 (Anon. Car.); **astupător** adj. „care astupă” c.1650 (Anon. Car.); **astupătúrá** [ar.] s.f. „astupare; starea de a fi astupat; groapă astupată; (Trans.) constipație” 1814 (Calendariu, 169); **astupúș** s.n. (înv.; reg.) „dop” 1780–1801 (Micu, D.); **destupá** [ar. *distupāre*; mr. *distupári*] vb. „a scoate dopul unei sticle sau capacul unui vas înfundat; a da la o parte ceea ce acoperă un obiect, o gaură, o deschizătură, a dezveli; a deschide; (înv.) a desțeleni” 1643 (Varlaam, Caz. 447) ← *de(s)-* + [*a*]*stupa*; **destupător**, **-toáre** adj., s.n. „(unealtă) cu care se destupă ceva, tirbușon; (înv., s.f.) canal prin care se scurge apa de prisos adunată într-un loc” 1839 (Vaillant, V.) ← *destupa*; **destupătúrá** s.f. „(înv.) destupare; (S Trans.) locul unde o vale iese dintre munți” 1682 (Dosoitei V. S. oct. 68^t) ← *destupa*; mr. **năstupári** vb. „a îndopa” 1935 (Capidan, Megl. III); mr. **nistupát** adj. „nesătul”, s. „decembrie” 1935 (Capidan, Megl. III).

Cf. **stúpă**.

ASTURCÁN s.m., adj. (rar, înv.) numele unei rase de cai – nom d’une race de chevaux 1812 (var. *asturcón*, Șincai, Hr. III, 22; var. *astrucán*, Șincai, Hr. II, în DA).

Sp. *asturcón* „cal mic de rasă asturiană” (cf. V. Bogrea, DR 2, 1921–1922, 650–651, W. Schweickard, ZRPh 129 (3), 2013, 863–864), intrat printr-o filieră neidentificată (cuvântul exista în lat. în forma *asturco*, *-onem*; această rasă se bucura de apreciere în Evul Mediu) // Et. nec. DA.

Cf. **asturián**.

ASTURIÁN, **-Ă** adj., s.m., s.f. „(persoană originară) din Asturia; (s.f.) dialect ibero-romanice vorbit în Asturia – asturien” 1840 (Heliade-Rădulescu, D. C. 114).

Fr. *asturien* < top. *Asturies*.

Cf. **asturcán**.

ASTUȚIE s.f. (livr.) „vicleșug – astuce” 1822 (Bobb, DRLU I, 83), var. *astuție*.
 Lat. neol. *astutia* (< *astutus* „șiret, isteț” < *astus* „abilitate, șiretenie”), fr. *astuce*.
 Fam.: **astuțios** adj. „viclean” 1856 (Heliade-Rădulescu, O³, 1251) < fr. *astucieux*.
 Cf. **artút**.

ASUDĂ [ar.; mr. (*an*)*sudări*] vb. „a transpira – suer” 1620 (doc. AA ist. II II/36, 159).

Lat. *assūdāre* (atestat în forma *adsūdāre*) DA, CDDE 107, CADE, CDER 496, DEX sau lat. *exsūdāre* SCLR (< *sūdāre* „a transpira”), păstrate numai în rom. REW 3076 (în celelalte limbi romanice s-a moștenit verbul simplu *sūdāre*).

Fam.: **asud** s.n. (înv.; reg.) „sudoare; materie grasă secretată de pielea ovinelor, care le impregnează lâna” 1783 (Benkö, 424), der. regresiv; **asudăt** s.n. (abstr.) 1804–1808 (Șincăi, Înv., 147); **asudătoare** s.f. (înv.) „baie de aburi” 1851 (Fătu, D. 67); **asudător** adj. (înv.) „care asudă, care transpiră mult; care provoacă transpirație” 1691–1697 (T. Corbea, D. 381); **asudătură** s.f. (rar) „transpirație” 1691–1697 (T. Corbea, D. 549); **asudeală** s.f. (înv.) „sudoare” 1829 (Episcopescu, O. S. 290); **asudoare** s.f. (Trans.) „sudoare” 1891 (Pop-Reteganul, Tr. 76) ← *asuda*, după *sudoare*; **desudă** vb. (înv., atestat exclusiv lexicografic) „a asuda, depunând mari eforturi” 1862 (Antonescu, D.) < lat. neol. *desudare* (< *sudare*)^o // ← *de-* + (*a*)*suda* DLR.

Cf. **sudoare**, **desudăție**, **exsudăt**, **sudăție**.

ASUMĂ vb. „a lua ceva asupra sa, a se angaja să îndeplinească ceva; a accepta ca ipoteză o judecată, pentru a constata consecințele care rezultă din ea – assumer” 1871 (var. *asúme*, LM).

Fr. *assumer*, lat. neol. *assumere* < *ad-* + *sumere* „a lua”, cu sensul din logică după engl. *assume*.

Fam.: **asumpție** s.f. „ipoteză luată ca punct de plecare într-un raționament” 1870 (var. *asómție*², *asomțiune*², *asumțiune*², Costinescu, V.) < engl. *assumption*; var. *asumțiune*², *asomțiune*², *asomție*² < fr. *assomption*, lat. neol. *assumptio*, *-onem*.

Cf. **asumpțiune**, **consumă**, **prezumpție**, **rezumă**.

ASUMPTIUNE s.f. „Adormirea Maicii Domnului, la catolici – Assomption” 1870 (var. *asómție*¹, *asomțiune*¹, *asumțiune*¹, Costinescu, V.).

Lat. neol. *assumptio*, *-onem* < *assumere* „a lua cu sine, a lua asupra sa”, folosit în lat. creștină cu referire la primirea Fiului și a Fecioarei la sânul Domnului. Var. *asomțiune*, *asomție* < fr. *Assomption*.

Cf. **asumă**, **consumă**, **prezumpție**, **rezumă**.

ASÚPRA prep., (înv.) adv. „apropiindu-se de, venind în contact cu; împotriva; cu privire la, despre; (azi, rar) peste, deasupra; (temp., înv. și reg.) aproape de, către; (înv.) pe lângă, în plus – vers, sur, envers, contre; au sujet de, concernant; au-dessus; en plus (de)” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 90^v), var. (înv.) *asúpră*², (înv. rar) *asúpre*, (înv.) *súpra*², (înv.) *súpră*.

Lat. *ad* + *suprā* „deasupra” (< *super* „deasupra, peste”), cf. it. dial., sd. REW 200 (pentru forma *suprā*, cf. it., sd., ret., v.sp. REW 8456, FEW XII, 433) > *asupră*; *-a* din forma *asupra* reprezintă art. hot. (cf. Pușcariu, Îns. Et. Wb.), atașat în folosirile prepoziționale, pentru a introduce un nume în genitiv. Prepoziția *a* s-a atașat probabil în română, cum se vede din faptul că dialectele sud-dunărene folosesc alte prepoziții (*disupră*, *prisupră*, v. infra).

Fam.: **asúpră**¹ s.f. (înv.) „camătă” 1573–1583 (Ps. Sch. 168/19); **asupreală** s.f. (înv.) „nedreptate, asuprire” 1574 (D. Bogdan, Gl. 221) ← *asupri*; **asuprénic** adj. (înv.) „asupritor” 1703–1709 (N. Costin, C. 496) ← *asupreală* sau ← *asupri*; **asuprénie** s.f. (înv.) „asuprire” 1617 (D. Bogdan, Gl. 221) ← *asupri*; **asupri** vb. „a pune asupra cuiva o povară, a oprima, a împila; (înv.) a exagera; (înv.) a ataca prin surprindere” 1581 (Coresi, Ev. 47); **asupriciune** s.f. (înv.) „asuprire” 1566 (Coresi, L. 368) ← *asupri*; **asuprít** s.n. (înv.) „cantitate care depășește necesarul” 1566 (Coresi, L. 368) ← *asupri*; **asupritór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care asuprește” 1581 (Coresi, Ev. 106) ← *asupri*; **asupritúrá** s.f. (înv.) „asuprire” 1566 (Coresi, L. 368) ← *asupri*; **deasúpra** adv., prep. „în partea de sus, peste (ceva)” 1623–1626 (DRH A XVIII, 159; folosit consecvent într-un text, 1642–1647, Ureche, Let.), var. *dasúpra*, *dăsúpra*, (înv.) *deasúpră* (< lat. *dē + suprā*, v. mai jos), infl. de *asupra*; **deasuprime** s.f. (rar, înv.) „suprafață” 1814–1818 (Asachi, G. 95^r) ← *deasupra*; **desúpra** [ar. *disúprā*; mr. *disúpra*, *disúpră*, *disúpru*; ir. *desúpra*, *desúpre*] adv. (înv. în dr.) „deasupra” 1551–1553 (var. *desúpra*, Ev. sl.-rom. 115^v) < lat. *dē + suprā*; ar. **prisúprā** „(pe) deasupra” 1906 (Dalametra) ← *pri* (< lat. *per*) + **suprā* (< lat. *suprā*).

Cf. **a**¹, **supra**¹, **súpra**², **super**¹-, **déspre**, **pe**, **péste**, **spre**, **sopránă**, **superiór**, **suprém**, **suverán**.

AȘ interj. „Da’ de unde! – Bah!” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 115), var. (înv.) *áșă*².

Tc. *hāšā* „Doamne ferește! E de neconceput! Nicidecum!” (< arab *hāšā* < *hašā* „a ține departe, a evita, a exclude”) Löbel, Contribuții, 8, DA, Suci, IT II, 58 // Scurtare din adv. *așă*¹ TDRG; et. nec., cf. alb. *as* (particulă de negație) HEM II, 1960.

AȘĂ¹ [ar. *acși(a)*, *acșé*; mr. *șă*; ir. (a)*șă*] adv., adj. invar. „astfel – ainsă, comme ça, tel, pareil” c.1500 (Psalt. Hur. 122), var. (reg.) *ași*, *șă*.

Lat. *eccum* (particulă deictică) + *sīc* „așa” > *acși* > *ași*, la care s-a adăugat particula deictică *-a* (pentru care v. *acéla*, *aciá*, s.v. *aici*) HEM II, 1977, TDRG, DA, CADE, SDLR, DEX, cf. it. *così*, it. dial. de sud *akkussì*, eng. *aschia*, cat. *assi*, sp. *así*, ptg. *assim* REW 7892 // Lat. *ac sīc* (> *acși*) + *-a* PEW 133, CDER 450 (improbabil din motive semantice, *ac* însemnând „și”; pentru *a-* inițial, v. *acel*); lat. *aeque-sic* CDED I, 274–275.

Fam.: **așadár** adv., conj. „prin urmare, ca atare” ante 1849 (Conachi, S. A. 164) ← *așă* + *dar*¹; **așáși** adv. (înv.; Buc.) „astfel, încă, pe loc, cu totul” c.1500 (forma *așeáși*, Psalt. Hur. 116), var. *așáși*, *așéși*, *așiși*, *șăși* ← *așă* + adv. *și*.

Cf. **și**, **așjderi**, **deși**, **acél**, **acést**, **ací** (s.v. *aici*), **acoáce**, **acólo**, **acúm**, **atáre**, **acătăre**, **cutáre**, **atát**, **decinde**.

AȘĂU s.n. (Trans., Ban.) „hârleț, cazma – bêche” 1788 (var. *hârșăú*, Piuariu-Molnar, D.), var. *arsăú*, *arșăú*, *arșéú*, *arșóv*, *așéú*, *harșéú*, *hășéú*, *hârșéú*.

Magh. *ásó* (< *ás* „a săpa, a scurma”). În cazul variantelor cu *-r-*, este posibilă o infl. sârbească (cf. scr. *aršov*). Var. cu *h-*, infl. de *hârleț* Tamás, EW.

ĂȘCHIE [ar. *ășcl'e*; mr. *iășcl'ă*] s.f. „bucată mică, subțire, care se desprinde dintr-un material prin cioplire – copeau” 1567–1568 (Coresi, T. Ev Mol. I, 142^r), var. *ășche*, *hășchie*, *iășchie*, *iășchie*.

Lat. *ascla* < **astla* (cf. *astula*) < **asla* < *assula* (dim. din *assis* „scândură”), cf. dalm., it. dial. de sud, sd., fr. dial., occ., cat., ptg. REW 736.

Fam.: **așchiá** [ar. *așcl'áre*] vb. „a rupe sau a tăia în așchii, a prelucra un obiect înlăturând (sub formă de așchii) surplusul de material” 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv.), var. *așchii* ← *așchie* CDDE 94, DA (posibil), CADE, SDLR, CDER 456, DEX, TDRG³ sau < lat. **asclāre*, cf. v.occ., cat. *asclar* PEW 137, DA (posibil); **așchietór**, **-toáre** adj., s.m., s.f. „(persoană) care prelucrează prin așchiere” 1952 (LTR¹ IV, 59) ← *așchia*; **așchioárá** s.f. (dim.) 1796 (Însemnări Țara Moldovei, 88); **așchiós** adj. „care se desface cu ușurință în așchii” 1909 (DA); **așchítá** s.f. (Trans., Ban.; dim.) 1825 (LB 33), var. *ieșchítá*; **așchiúťá** s.f. (dim.) 1882 (Hasdeu, O. VII, 527); mr. **iășclícicá** s.f. (dim.) 1935 (Capidan, M. III, 153).

Cf. **atélá**, **ateliér**.

AȘCHIÚT s.m. (Mar., Bih., înv.) „ajutor de jurat – asistent d'un juré” înc. sec. XIX (var. *aștút*, Bîrlea, Îns. Maram. apud Tamás, EW).

Magh. *esküdt* (< *eskü* „jurământ”).

AȘEZĂ vb. „a (se) pune pe ceva sau undeva, pentru a șede; a (se) stabili undeva; a pune într-o anumită ordine, a aranja; a se depune, (despre lichide) a se limpezi; (refl., fig.) a se liniști, a se stabili; (în v.) a dispune, a decreta, a stabili – s'asseoir; placer, poser, ranger, (s')installer, (s')établir; s'apaiser, se stabiliser; se déposer, (en parlant des liquides) se clarifier; (vieilli) décider, établir, fixer” 1563–1583 (Cod. vor. 56¹).

Lat. **assediāre* (cf. sp. *asear*, ptg. *aseiar* REW 721), derivat de la radicalul verbului *sedēre* „a șede” probabil pe baza unui nume **sedium* sau **sedia* „scaun, loc de șezut, amplasament” (cf. it. *seggio*, *seggia*, sic. *sija*, v. genovez *sedzo*, sd. *seiu* și lat. clasic *sedēs*) HEM II, 1994, TDRG, PEW 142, DA, CADE (care trimite la lat. *sedēs*), SDLR. Clasicul (*as*)*sīdere* „a se așeza” a fost înlocuit în lat. pop. cu diferite formații în care raportul formal cu baza *sedēre* este mai clar, cf. (pe lângă **assediāre*): **assedēre* (> fr. *asseoir*, v.it. *asedere*), **asseditāre* (> it. *assettare*, occ. *asetar*), **sedicāre* (> v.fr. *siegier*, occ. *setjar*).

Fam.: **așezát** s.n. (abstr.) 1806 (Șincai, Economia, 160); **așezáláș** s.n. (Mar.) „așezământ” 1906 (Țiplea, P. P. 36) ← *așeza* + suf. *-álaș*, după *sálaș* DA; **așezámánt** s.n. „instituție, fundație (cu scop cultural, social, religios); (în v.) așezare a unui popor, colonizare, domiciliu, amplasament, organizare, calmare, înțelegere, învoială, acord, dispoziție, regulament, statut, repartitie a impozitelor” 1682 (Dosoftei, V. S. nov. 150^v) ← *așeza* + *-ámánt*, cu sensul „instituție” după fr. *établissement*, cu sensul „organizare, repartitie a impozitelor” după fr. *assiette*; **așezámántár** s.m. (în v.) „funcționar însărcinat cu stabilirea impozitelor” 1804 (doc., în Tes. II, 329) ← *așezámánt*; **așezátór** adj., s.m. (în v.) „locuitor; întemeietor, ctitor; împăciuitor; persoană care așază literele la tipar” 1620 (AA ist. II/36, 162); **așezátúrá** s.f. „(reg.) loc mai jos decât cele înconjurătoare, depresiune; (în v.) așezare, aranjament, acord” 1582 (PO, 4); **neășezáre** s.f. (în v.) „dezordine, răzvrătire” 1642–1647 (Ureche, L.² 72) ← *ne-* + *așezare*; **neășezámánt** s.n. (în v.) „conflict, dezordine” 1705 (Cantemir, I. I, 787) ← *ne-* + *așezámánt*; **reășezá** vb. „a așeza din nou, a așeza la loc” 1846 (CR, 32 bis^{1/34}).

Cf. **ședeá**, **accíză**, **asédiu**, **asesór**, **asíduu**, **asiétă**, **asíză**, **disidént**, **insidiós**, **obsedá**, **posedá**, **prezidá**, **rezidá**, **rezíduu**, **sedá**, **sedentár**, **sedimént**, **sédiu**, **sesiúne**, **subsídiu**, **șá**, **ședínță**.

AȘJDERI adv. (azi, fam.) „tot așa, la fel; asemenea – pareil” c.1500 (Psalt. Hur. 143, scris *aceájderi*), var. *așájdere*, *așájdere*, *așjdere*, *așjdire*.

Rom. *așiș* (< *ași* = *așá* + adv. *și*), cu finala după slavonul *takožde* (*že*) „la fel”, cu pronunția lui *že* ca *re* după scr., cf. scr. *također* (HEM II, 2004), probabil pătruns pe cale cultă, prin textele bisericești DA.

Fam.: **așjderea** adv. „la fel, asemenea” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. 181^v), var. *așjdirea*; **așjderile** adv. „la fel, asemenea” 1610 (var. *așjderile*, doc. apud HEM II, 2003); **așjderilea** adv. „la fel, asemenea” 1688 (Biblia, 306) ← *așjderile*.

Cf. **așá**¹, **și**, **deși**.

AȘRÁM s.n. „lăcaș de meditație și inițiere în spiritualitatea indiană – ashram” 1933 (scris *ashram*, Eliade, O. II, 84).

Sanscr. *āśramaḥ*, -*m* (< *śramaḥ* „trudă” < *śrāmyati* „a trudi, a se obosi”), intrat și prin engl. *ashram*.

AȘTEPTÁ [ar. *aștiptáre*; mr. *știtári*; ir. (*a*)*șteptá*] vb. „a sta undeva până să se producă un eveniment, până să vină o persoană; (mai ales refl.) a anticipa – attendre” c.1500 (Psalt. Hur. 102).

Lat. **astectāre* (cf. tarent., sic. *astittari*, calabr., apul. *astettare*, v.it. *stettare*, v.sd. *usettare*, friul. *setá* REW 3039) < *a(d)spectāre* „a privi cu atenție, a observa” (frecventativul lui *aspicere* < *ad-* + *specere* „a privi”), care în lat. pop. a luat sensul lui *expectāre* „a aștepta” (cf. it. *aspettare*, occ. *aspeitar*, REW 3039).

Fam.: **așteptát** s.n. (abstr.) c.1650 (Anon. Car.); **așteptător** adj. (înv., rar) „care așteaptă” 1559-1560 (Cod. Bratul, 346/20); **așteptătură** s.f. (înv., rar, abstr.) c.1650 (Anon. Car.); **neașteptáte** adv., în loc. *pe* ~ „prin surprindere, în mod neprevăzut” 1833 (Cod. Calimach, 401) ← *așteptat*; **neașteptător** adj. (înv.) „nerăbdător” 1865 (Bolintineanu, O. I, 447) ← *ne-* + *așteptător*.

Cf. **aspéct**, **auspíciu**, **circumspéct**, **conspéct**, **expectatívă**, **extispíciu**, **extrospécție**, **haruspíce**, **inspectá**, **introspécție**, **perspectívă**, **perspicáce**, **prospéct**, **respectá**, **retrospectív**, **speciál**, **spécie**, **specimén**, **spectácol**, **spéctru**, **spécul**, **speculá**, **suspectá**.

AȘTERNE [ar. *așteárnire*, *aștirn(e)áre*; mr. *șteárniri*; ir. (*a*)*șterne*] vb. „a întinde ceva pe o suprafață, (spec.) a pregăti patul pentru culcare, masa pentru mâncare, a pune paie pentru odihna animalelor; a (se) culca la pământ; (refl., fig.) a se apuca temeinic de o treabă – (s’)étendre, (s’)étaler par terre, (se) coucher, faire le lit, mettre un couvert; se mettre à” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 78^t).

Lat. *a(d)sternere* (< *ad-* + *sternere* „a așterne”); în celelalte limbi romanice s-a moștenit verbul de bază *sternere* (REW 8248).

Fam.: **așternător** adj. (rar) „care așterne” 1870 (Cihac I, 19); **așternătură** s.f. (înv., rar, abstr.) 1862 (Pontbriant, D.); **așternút** [ar. *aștirnút*; mr. *știrnút*] s.n. „faptul de a așterne; ceea ce se așterne pe pat pentru a-l pregăti de dormit; învelitoare de pat; culcuș pentru animale; (tipogr.) înveliș de materiale elastice cu care se acoperă cilindrul preselor de tipar” c.1500 (Psalt. Hur. 90); ar. **aștirnámintu** [mr. *știrnámint* „așternere”] s.n. „cuvertură (pentru cai)” 1906 (Dalametra), var. ar. (*a*)*știrnumintu* < lat. **asternimentum*; **deșterne**¹ vb. (înv., reg.) „a strânge ceea ce a fost așternut” sf. sec. XVIII – înc. sec. XIX (Iorga, S. D. XVI, 136) ← *des-* + [*a*]*șterne* DLR, DEX (pentru substituția lui *a-* prin *dez-/des-*,

cf. *destupa, dezmorți, dezmeși*); **dezașterne** vb. (hapax, Miercurea Ciuc) „a lua așternutul animalelor” 1930–1937 (ALR I ms. 646/1943).

Cf. **strat, strati-/strato-**.

AT s.m. (înv.) „armăsar, cal turcesc, cal dobrogean – étalon, cheval de Turquie, cheval de Dobroudja” c.1780 (Let² III, 212), var. *hat*³.

Tc. *at* „cal”, în Ban. și la românii din Bulgaria, probabil și scr. (*h*)*at*, respectiv bg. *at*, Suci, IT II, 58.

Fam.: **atliu** s.m. (rar) „cavalerist turc” 1788 (Doc. III 222, apud ȘIO II/2) < tc. *atli*; **atoaică** s.f. „iapă” 1821 (var. *hatoaică*, doc. apud ȘIO II/1).

ATACĂ vb. „a începe o luptă, a face un act de agresiune (contra unei persoane, a unei armate, a unui stat); a lua atitudine potrivnică, trecând la acțiune, față de o situație, o idee, o instituție etc.; a contesta în justiție o hotărâre judecătorească, o lege, un decret etc.; a aborda (cu îndrăzneală) un subiect, o problemă, a începe execuția unei bucăți muzicale – *attaquer*” 1794 (în forma participială *atecat*, probabil greșeală de tipar, Calend. Viena), var. (înv.) *atacarisí*, (înv., rar) *atacuí, atăcă*.

Fr. *attaquer* (< it.), it. *attaccare* „a atășa, a agăța; a iniția, a se apuca de; a ataca”, cuvânt cu et. controversată, probabil < v.occ. *atacar*, v.fr. *attacher* „a atășa” (< *estachier*, cu substit. inițiale prin prefixul *a-* < *estache* „țărșuș” < francic **stakka*) DELI (posibil); explicația ca derivat din *taccare* „a marca” < *tacca* „tăietură, creștătură, semn” (DELI) este dificilă din motive semantice; derivarea din *staccare* „a desprinde” cu substit. prefixului (Battisti – Alessio, Treccani) este problematică datorită atestării mai târzii a lui *staccare* și lipsei unei etimologii plauzibile a acestui verb, care mai curând provine el însuși din *atacare* (DELI).

Fam.: **atác**¹ s.n. „faptul de a ataca, mișcare ofensivă împotriva cuiva sau a ceva; (despre boli) acces, manifestare bruscă și puternică” c.1800 (Piuariu-Molnar, I. 209) < fr. *attaque*, it. *attacco*; **atacabil** adj. „care poate fi atacat” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 94) < fr. *attaquable*; **atacabilitate** s.f. (abstr., rar) 1909 (DA) ← *atacabil*; **atacánt, -ă** s.m., s.f., (rar) adj. „(persoană) care atacă; (spec.) jucător care face parte din linia de atac a unei echipe sportive” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 94) < fr. *attaquant*; **atacatoare** s.f. 1955 (DLRLC) ← *atacator*; **atacatór** s.m. „persoană care atacă” 1870 (Costinescu, V.); **contraatác** s.n. „ripostă ofensivă desfășurată de o unitate militară aflată în apărare” 1873 (Măiorescu, O. I, 278) < fr. *contre-attaque*; **contraatacă** vb. „a executa un contraatac” 1921 (Conv. lit. LIII, nr. 1, 191, scris *contra-ataca*) < fr. *contre-attaquer*; **inacabil** adj. „care nu poate fi atacat” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *inattaquable*; **inacabilitate** s.f. (abstr.) 1902 (Murgoci – Ludwig, M. 63) ← *inacabil*; **neatacabil** adj. „care nu poate fi atacat” 1861 (Odobescu, O. II, 164) ← *ne-* + *atacabil*, după fr. *inattaquable*; **neatacabilitate** s.f. (abstr.) 1863 (Hasdeu, Pub. P. 112) ← *neatacabil*.

Cf. **staccáto, atașá, detașá**.

ATAMÁN s.m. „(înv.) căpetenie de cazaci; (Dobr.) șef al unei echipe de pescari – hetman (ataman) de Cosaques; chef d’une équipe de pêcheurs” 1675 (M. Costin, L. 293).

Rus., ucr. *ataman*, probabil împr. din tăt. *odaman* „căpetenie de păstori, căpetenia unei trupe de cazaci” (cf. tăt. *oda* „trupă de soldați, tabără de soldați”) Vasmer, ESRJ, sau din tăt. *ataman* „căpetenie de păstori” (< *ata* „tată”) ESUM, fără legătură etim. cu pol. *hetman* (< germ.; v. *hatmán*) Brückner, SEJP.

ATARAXÍE s.f. „(fil.) stare de perfectă liniște sufletească, obținută prin detașarea de frământările lumii, considerată un ideal de viață în unele școli filozofice antice; (med.) stare patologică de inactivitate a unui organ sau a unei funcții – ataraxie” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 91).

Fr. *ataraxie* < gr. *ἀταραξία* < *ἀτάρακτος* „lipsit de tulburare” < *ἀ-* privativ + *τάρασσειν* „a agita, a tulbura, a îngrijora”.

Fam.: **ataráxic** s.n. „medicament cu puternică acțiune calmantă a sistemului nervos central” 1934 (Roșca, E. T. 29) < fr. *ataraxique*.

ATÁRE [ar. și *ahtare*, *aftare*; mr. (*ftári*)] adj. nehot. (de obicei, invar.), (înv.) pron. nehot. „astfel, asemenea; (în expr. *ca ~*) în consecință; (înv., Trans.) vreun(ul), (un) oarecare – tel, pareil; (dans l’expression *ca ~*) par conséquent, comme tel; (vieilli) quelque, quelqu’un, un tel” 1567–1568 (Coresi, T. Ev. – Mol. 105^v).

Lat. *eccum* (particulă deictică) + *tālis* „astfel de, asemenea” > **actare* (cf. *acătare*) > *ahtare*, *atare* HEM II, 2033–2034, TDRG, PEW 159 (posibil), CADE, SDLR, CDER 502 (probabil), DEX, cf. it. *cotale*; o formație paralelă din *eccum tālis*, prin căderea vocalei inițiale, este *cutăre*; pentru *a-* inițial, v. *acél*, *acést* // Posibil și lat. *atque* + *tālis* PEW 159 (improbabil din motive semantice, *atque* însemnând „și”); lat. *tālis*, cu adăugarea unui *a-* neexplicat încă DA.

Expresia *ca atare*, după fr. *comme tel*.

Cf. **acătare**, **cutăre**, **tăre**, **acél**, **acést**, **ací** (s.v. **aíci**), **acoáce**, **acólo**, **acúm**, **aşá**, **atát**, **decinde**.

ATAŞÁ vb. „a alătura (un obiect altuia) printr-o legătură mai mult sau mai puțin solidă, a anexa; (refl.) a dezvolta un sentiment de afecțiune pentru cineva, a se lega sufletește de cineva – attacher” 1844 (C. A. Rosetti, N. I. 18).

Fr. *attacher* < v.fr. *estachier* „a atașa, a agăța, a prinde (de un par)” (cu substit. inițiale prin prefixul *a-*) < *estache* „par, țăruiș” < francic **stakka* (cf. v.engl. *staca*, v. frizon *staka*).

Fam.: **atáš** s.n. „anexă de metal prinsă de un vehicul (mai ales de o motocicletă), cu care se transportă obiecte sau persoane” 1935 (Vissarion, S. A. I, 381) < fr. *attache*; **ataşabil** adj. „care poate fi atașat” 1934 (Holban, O. II, 292); **ataşamént** s.n. „afecțiune puternică și durabilă pentru cineva sau ceva; fișier anexat unui mesaj electronic” 1842 (Alecsandri, O. VIII, 29) < fr. *attachement*; cu sensul din informatică, după engl. *attachment*; **ataşánt** adj. (rar) „captivant, seducător” 1934 (RFR, nr. 2, 417) < fr. *attachant*; **ataşát** s.m. „funcționar diplomatic auxiliar” 1851 (Alecsandri, O. VIII, 176) < fr. *attaché*; **neataşabil** adj. „care nu poate fi atașat; nesociabil, care nu se atașează de oameni” 1988 (DEX-S) ← *ne-* + *ataşabil*.

Cf. **detaşá**, **atacá**.

ATAVÍSM s.n. „prezența la un organism, la o persoană, a unor particularități fizice sau psihice proprii ascendenților îndepărtați, adesea nemanifestate la ascendenții direcți – atavisme” 1859 (Bălășescu, D. R.-Fr.).

Fr. *atavisme*, termen creat probabil de botanistul francez Antoine-Nicolas Duchesne (cf. Harper, ED) pe baza lat. *atauus* „tatăl străbunicului sau al străbunicii; (la pl.) strămoși” < *atta*, vechi termen fam. pentru „bunic” + *auus* „bunic” DELL.

Fam.: **atávic** adj. (despre însușiri ale unui organism, ale unei persoane) „transmis de la ascendenți îndepărtați, primitiv” 1887 (Dobrogeanu-Gherea, O.C. II, 246) < fr. *atavique*.

Cf. **aúş**, **úncchi**.

ATAXÍE s.f. „(med.) tulburare a coordonării mișcărilor voluntare; (înv.) dezordine, deranj, confuzie – ataxie; (vieilli) désordre, ennui, confusion” 1786 (Doc. Buc. II, 328).

Cu sensul medical, fr. *ataxie* < gr. *ἀταξία* „dezordine” < *ἄτακτος* „lipsit de ordine, care nu este la locul lui” < *ἀ-* privativ + *τάσσειν* „a pune în ordine, a rândui”. Cu sensul înv. „dezordine, deranj” < ngr. *αταξία*.

Fam.: **atáxic**, **-ă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care suferă de ataxie; (despre bolile psihice) cu manifestări intermitente, neregulate” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 92) < fr. *ataxique*.

Cf. **táctic**, **tacticós**, **taxá**, **diátá**, **hipotáxă**, **paratáxă**, **sintáxă**, **taxidermie**, **taximétru**, **taxologie**, **taxonomie**.

ATÂRDISÍ vb. (înv.) „a supralicita – surenchérir” 1775 (var. *artorosí*, doc. apud ȘIO II/1, 28), var. *artârdisi*, *arterisi*, *artirisi*, *artirosi*, *artorisi*, *arturisi*, *aterdisi*, *atirdisi*.

Ngr. *απτήρ(δ)ίζω* (aor. *απτήρ(δ)ισα*) < tc. *artırmak* „a spori, a adăuga, a supralicita”.

Fam.: **atârdiseală** s.f. (abstr.) 1857 (var. *artoriseală*, Polizu, V.); **atârdisitór** adj., s.m. „(persoană) care supralicitează” 1839 (Vaillant, V.), var. *artârdisitór*, *artirositór*, *artorisitór*, *atirdisitór*.

ATÂRNĂ vb. „a sta suspendat, fiind prins de ceva; a suspenda, agățând, prinzând de ceva (de un cârlig, de un cui etc.); (refl.) a se agăța de cineva, (fig., reg.) a stăruii cu rugăminți; a se apleca spre pământ sub o povară sau din lipsă de putere; a trage greu la cântar, (fig.) a avea importanță; a depinde; (refl., înv.) a șovăi, a sta la îndoială, a zăbovi; (înv.) a proveni; (înv.) a avea aplecare, înclinație spre – pendre, être suspendu; suspendre, accrocher; (fig.) prier quelqu'un instamment; se pencher; peser, valoir; hésiter, temporiser, différer; dépendre; provenir; pencher, être enclin” 1691 (Mărgăritare, 13¹).

Et. nes., fie (i) creație internă, ipoteză problematică din punct de vedere formal (derivatele nu urmează, în general, conjugarea I tare): ← *târn* „spin, mărcine” (< v.sl. *trŕnŕ*), cu un sens inițial „a rămâne agățat în ceva” (de unde „a (se) agăța de”), infl. de *acăța* (= *agăța*) DA, DEX, sau ← *târnă* „coș (care se atârnă pe umăr sau pe spate)”, cf. *atâgârța* „a atârna” < *tâgârță* HEM II, 1890, ȘDU², SDLR; fie (ii) cuvânt moștenit: lat. **atraganāre* < **traganāre* (moștenit în forma *trăgăna*) = **tragināre* (< *trahere*), moștenit în it., fr., sp., ptg. REW 8837, cu evoluția sem. „a trage într-o direcție” > „a trage în jos” și evoluția formală **atrāna* > *atârna*^o sau lat. **atrabenāre* „a prinde de o grindă” < **trabena* < **traberna* < *trabs*, *trabis* „grindă”, cf., pentru atașarea sufixului *-erna* la *trabs*, forma *taberna* „magherniță de scânduri, prăvălie, tavernă” (< **traberna*) R. Merlo, CSP, 4, 2019, 176–199 // Gr. **ἀπτάειν* (= *ἀπτᾶν* „a atârna”, cf. *ἀπτάνη* „streang”) > lat. **artanāre* > **artānā* > *atârnă* C. Diclescu, DR 4, 1924–1926, 492–493 (cf. LM: gr. *ἀπτάειν*, *ἀπτάνη*); lat. *ad-* + *tru(tu)nāre* „a cântări” (< *trutina* „acul balanței, balanță”) G. Giuglea, DR 3, 1922–1923, 1090; posibil lat. **adtornāre* (< *tornāre* „a întoarce”) CDER 519; magh. *átér* „a întinde pe, a se întinde până la” CDED II, 476.

Sensul „a depinde”, după lat. *dependere* (fr. *dépendre*), germ. *abhängen*.

Fam.: **atârnát** s.n. (abstr.) 1909 (DA); **atârnáți** s.m.pl. (Râmnicu-Sărat) „stâlpi care sprijină streășina” 1898 (Damé, T. 95) ← part. *atârnat*; **atârnătoáre** s.f. „loc unde ciobanii își atârnă hainele și obiectele ude; cuier; loc de culcare al oilor” 1887 (HEM II, 2065); **atârnătór** adj. (înv.) „dependent, care ține de; important” 1804 (ȘA I, 568), calc, cu sensul „dependent”, după lat. *dependens*, fr. *dépendant*, germ. *abhängend*, cu sensul „important”.

după germ. *wichtig* (< *Wichte* „greutate” < *wiegen* „a cântări”) °; **atárnătúră** s.f. (înv., rar) „atárnare; lucru care atárnă” 1857 (Polizu, V.); **atárnătél** adj. (hapax, T. Corbea, D. 488, în forma *atárnătăl*) „greuleț” 1691–1697 ← part. *atárnat*; **destárnă** vb. (S Olt.) „a dezlega” 1960 (Lexic reg. I, 35) ← [*a*]tárnă, cu substit. prefixului; **neatárnare** s.f. (înv.) „independență” 1830 (CR, 128), calc după fr. *indépendance*, germ. *Unabhängigkeit*; **neatárnát** adj. (înv.) „liber, independent” 1826 (Tăutu, S. 158), calc după fr. *indépendant*, germ. *unabhängig*.

ATÁT [ar. *ahát*, *ah(t)ându*; mr. *tántu*; ir. *acát*] pron., adj. pron. nehot., adv. „în asemenea măsură, având un asemenea număr, de o asemenea cantitate, așa (de) – tant, autant, tellement” 1675 (Năsturel, Varlaam – Ioasaf, ed. Năsturel, 85).

Lat. *eccum* (particulă deictică) + *tantum*, (pl.) *tantī* „atât, atât”; în restul României, s-a moștenit forma *tantum* (REW 8562); doar în it. se găsește și o formă compusă cu *eccum*: *cotanto*. Ir. *acát* < **actât* < lat. *eccum tantum*. Pentru căderea lui -u- din *eccum* și simplificarea grupului -c- + consoană, cf. *așá*¹. Pentru dispariția nazalei, cf. *cât*.

Fam.: **atătând** adv. (hapax, PO, 231) „pe atât” 1582, et. nes., lat. *eccum* deictic + *tantundem* „tot atâtă” HEM II, 2045–2046, TDRG³ sau ← *atât* + *tând* SDLR; **atáta** [ir. *acáta*, *cáta*] pron., adj. pron. nehot., adv. „atât” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 18^v) ← *atât* + -a deictic (pentru care v. *acéla* s.v. *acél*); **atátelea** [ir. *acátile* „atât de mare”], în sintagma *al* ~ adj. nehot. (ordinal), corelativ cu (*al*) *câtelea* 1903 (Niculiță-Voronca, D. I, 126); **atâtica** adv. (dim.) 1847 (Alecsandri, O. V, 302); **atâticúța** adv. (dim., rar) 1909 (DA) ← *atâtica*; **atâtúca** adv. (dim., rar) 1909 (DA); **atátút(a)** adv. (dim., rar) 1825 (LB).

Cf. **acél**, **acést**, **ací** (s.v. **aici**), **acoáce**, **acólo**, **acúm**, **atáre**, **acătáre**, **cutáre**, **așá**¹, **decinde**.

ATEBRÍNĂ s.f. „medicament folosit în profilaxia și în tratamentul malariei – atébrine” 1949 (LTR¹ I, 221).

Fr. *atébrine*, engl. *atebrin*, denumire comercială (marcă înregistrată în Statele Unite).

ATEIÁ vb. (Ban., Olt.) „a (se) îmbrăca de sărbătoare; a(-și) schimba hainele murdare – se vêtir de fête; changer de vêtements” 1884 (Familia, 67).

Et. nes., posibil rom. **hâteia* (← **hăiet* ← **haie* < scr. *halja* „haină”) Avram, CIE, 16–18 sau lat. **apticulāre* „a potrivi, a ajusta” (< *aptāre* < *aptus*), cf. v.fr. *atilier*, v.occ. *atilhar* „a aranja, a ajusta” (cf. REW 564) Al. Graur, BL V, 95 (apropierea de v.occ. *atilhar*, *atillar* „a aranja, a dispune” și it. *attillare* „a (se) îmbrăca” – ultimul, împrumut din domeniul galo-roman – a fost deja făcută de S. Mangiuca, Familia, 1884, 67 și Al. Philippide, ZRPh XXXI, 294–295); P. Skok, ZRPh L, 1930, nr. 3, 265 propune un alt etimon de la aceeași bază, lat. **aptābiliāre* (< *aptābilis* „potrivit, convenabil” < *aptāre* „a potrivi, adapta, pregăti”) > **atāeia* > *ateia*, cu mai puține dificultăți de evoluție fonetică, dar fără paralele romanice // ← *tei*, cu un sens inițial „a se încinge cu un curmei de tei”, cu prefixul *a-* L. Spitzer, BL 6, 1938, 235–236; < lat. **attiliāre* < *tilia* „alburnul teiului”, cu un sens inițial „a curăța trunchiul teiului de scoarță, pentru a ajunge la stratul curat al fibrelor alburnului” (pentru evoluția sem., cf. fr. *habiller* „a îmbrăca” < v.fr. *abiller* „a (se) pregăti, a (se) aranja” < *bille* „bucată de trunchi”) P. Boerescu, LR 2017/3, 308–309; lat. **attiliāre* „a prinde cu ace” sau „a curăța” < **[dēs]tiliāre* „a desprinde” (< *stilus* „băț ascuțit, tulpină, condei, țepușă”, cf. occ. dial. (din Aveyron) *destel’a* „a cădea înainte de a se coace” REW

2604) S. Pușcariu, ZRPh XXXVII, 112, REW 2604 (Nachträge); gepid **tēwian* „a aranja” (cf. got. *ga-tēwjan*), cu prefixul *a-* (lat. *ad-*) C. Diclescu, ZRPh XLIX, 405; et. nec. DA, CDER 505.

Fam.: **ateietúri** s.f.pl. (Ban.) „haine de sărbătoare” 1887 (HEM I, 143).

ATELÁJ s.n. „ansamblu format din animale de tracțiune și harnașamentul lor – attelage” c.1832 (I. Golescu, Cond., apud TDRG³), var. (înv.) *atelágiu*.

Fr. *attelage* < *atteler* „a înhăma, a înjuga” < lat. **attēlare* < [*prō*]*tēlare* „a conduce până la capăt”, cu un sens (neatestat) agricol după substantivul *prōtēlum* „opinteală (a animalelor de tracțiune), tracțiune, ataș al unui atelaj” (< **prō-ten-slo-*, de la rădăcina *ten-* a verbelor *tendere* „a întinde”, *tenēre* „a ține”).

ATELÁNĂ s.f. „farsă populară romană, originară din Atella – atellane” 1840 (Poenu – Aaron – Hill, V. I, 92).

Lat. neol. *atellana* < top. *Atella*, oraș osc situat între Capua și Neapole.

ATÉLĂ s.f. „piesă folosită pentru a imobiliza în mod provizoriu membrele fracturate – attelle” 1937 (M. enc. agr. I, 347).

Fr. *attelle*, inițial „mică bucată de lemn” < v.fr. *astelle* < lat. *astella* „așchie”, provenit, cu substit. sufixului, din **astla* „așchie” (cf. *astula*) < **asla* < *assula* (dim. din *assis* „scândură”).

Cf. **ășchie**, **ateliér**.

ATELIÉR s.n. „local în care se desfășoară o muncă meșteșugărească sau industrială; încăpere în care își desfășoară activitatea un pictor sau un sculptor; reuniune într-un grup de lucru, seminar – atelier” 1832 (var. *atelié*, AR, 129).

Fr. *atelier*, la origine „atelier unde se prelucrează lemnul” < v.fr. *astelier* < *astelle* „mică bucată de lemn, așchie” < lat. *astella* „așchie” < **astla* „așchie” (cf. *astula*), cu substit. sufixului < **asla* < *assula* (dim. din *assis* „scândură”). Sensul recent „reuniune într-un grup de lucru, seminar”, după engl. *workshop*.

Fam.: **autoateliér** s.n. „atelier instalat pe un automobil, folosit la depanări și reparații de vehicule” 1955 (LTR¹ VII, 422) ← *auto*²- + *atelier*; **miniateliér** s.n. „atelier de dimensiuni reduse” 1977 (RL, 14 ian., 3) ← *mini*¹- + *atelier*.

Cf. **atělă**, **ășchie**.

ATENÁNSĂ s.f. „parte secundară a unei locuințe – attenance” 1859 (var. *atenánță*, Kogălniceanu, O. III/I, 109).

Fr. *attenance*, împr. din lat. med. *attinentia* „dependințe” (< part. prez. al vb. *attinere* „a ține de; a ține în loc” < *ad-* + *tenere* „a ține”), refăcut după *tenir*.

Cf. **aține**, **ține**, **abține**, **apartține**, **conteni**, **conține**, **deține**, **întreține**, **menține**, **pertinent**, **reține**, **susține**.

ATENÉU s.n. „clădire publică în care au loc manifestări culturale – athénée” 1822 (Bobb, DRLU I, 85).

Fr. *athénée*, lat. neol. *athenaeum*, inițial „templu al Atenei, în care poeții și oratorii își citeau operele” (la Roma, un asemenea templu a fost ridicat de împăratul Hadrian) < gr.

Ἀθῆναῖον, n. substantivat al adj. *Ἀθῆναῖος* < n.pr. *Ἀθηνᾶ* „(zeița) Atena” (< *Ἀθηναιά* < gr. com. **Athānā*).

Cf. **atenián**.

ATENIÁN adj., s.m., s.f. „(locuitor) al Atenei; referitor la Atena – athénien” ante 1806 (SA I, 708).

Fr. *athénien*, împr. din lat. *Atheniensis* < *Athenae* < gr. *Ἀθῆναι* (s.pl.) < *Ἀθήνη* (= *Ἀθηνᾶ*) „zeița Atena”.

Fam.: **ateneán** s.m. (înv.) „atenian” ante 1820 (Budai-Deleanu, O. 1063) < top. *Atena* (lat. *Athenae*); **atineán**, **-ă** s.m., s.f., adj. (înv.) „atenian(ă)” 1648 (N. Test. 158^r) < slavon (pl.) *athinjane*; **atinéi** s.m.pl. (înv.) „atenieni” 1559–1560 (var. *atinii*, Cod. Bratul, 187) < slavon *athinei* < gr. (pl.) *Ἀθηναῖοι*; **atineiêsc** adj. „atenian” 1559–1560 (Cod. Bratul, 187) < slavon *athinějskŭ*.

Cf. **atenéu**.

ATÉNT adj. „care urmărește concentrat ceva; care ia în considerare dorințele, sentimentele cuiva – attentif” 1848 (Heliade-Rădulescu, O.² II, 303).

Lat. neol. *attentus* (part. perf. al lui *attendere* „a întinde spre, a-și îndrepta atenția spre, a fi atent” < *ad-* + *tendere* „a întinde”), it. *attento*.

Fam.: **atentív** adj. (înv.) „atent” 1846 (Laurian, F. 14, 22) < fr. *attentif*; **aténție** s.f. (abstr.) 1794 (var. *atânciune*, Calend. Viena, 30; forma *aténție*, 1814, Țichindeal, F. 24), var. (înv.) *atențiune* < lat. neol. *attentio*, *-onem*, fr. *attention*, it. *attenzione*; **atentioná** vb. „a atrage atenția, a face pe cineva atent la ceva” 1934–1935 (I. Iordan, BIFR I, 224) ← [*a atrage*] *atenția* Hristea, PE, 140 // fr. *attentioner* DEX (cuvânt rar cu sensul din rom.; în general, înseamnă (folosit reflexiv) „a acorda atenție, a se interesa, a se ocupa de”); **neatént** adj. „care nu este atent” 1893 (DDRF); **neaténție** s.f. (abstr.) 1897 (Familia, XXXIII, nr. 29, 346), var. (înv.) *neatențiune* ← *ne-* + *atenție*.

Cf. **adintă**, **tinde**, **antântă**, **antretoáză**, **contenciós**, **contențiune**¹, **destinde**, **deténtă**, **extinde**, **intendént**, **inténție**, **întinde**, **ostentáție**, **pretinde**, **tensiune**, **tindă**, **tindéche**, **ține**.

ATENTÁ vb. (cu prep. *la* și nume abstracte: *viață*, *onoare*, *drept*) „a face o tentativă criminală, a pune în primejdie ceva valoros – attenter” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *attenter*, inițial „a face o tentativă, a încerca”, împr. din lat. *atemptare/attentare* „a încerca; a încerca să surprindă, să corupă, a ataca” < *ad-* + *temptare* „a pipăi, a atinge, a încerca, a căuta să câștige de partea sa, a tenta, a ataca, a încerca să cucerească”, probabil confundat în sensurile fig. cu *tentare* („a tinde spre”), derivat de la radicalul *ten-* al lui *tendere* „a întinde spre, a tinde”, *tenēre* „a ține”.

Fam.: **atentát** s.n. (abstr.) 1794 (Calend. Viena, 38), var. (înv.) *atantát* < fr. *attentat*, it. *attentato*; **atentatór**, **-toáre** s.m., s.f., adj. „(persoană) care comite un atentat” 1862 (Pontbriant, D.).

Cf. **tentá**, **intentá**, **tentácul**.

ATENUÁ vb. „a micșora intensitatea unui fenomen, importanța sau gravitatea unui fapt – atténuer” 1862 (Pontbriant, D.).

Fr. *atténuer*, lat. neol. *attenuare*, propriu-zis „a subția, a slăbi” < *tenuis* „subțire” (formație de dată i.-e. de la rădăcina *ten-* „a întinde” din *tendere*, *tenēre*).

Fam.: **atenuánt** adj. (mai ales jur., în sintagma *circumstanță atenuantă*) „care atenuază, (jur.) care contribuie la micșorarea gravității unui delict, și ca atare a pedepsei” 1859 (Bollliac, S. II, 157) < fr. *atténuant*; **atenuatór** adj., s.n. „(obiect, dispozitiv) care atenuază; circuit electric introdus într-un lanț de transmisiune în scopul atenuării undelor de anumite frecvențe” 1949 (LTR¹ I) < fr. *atténuateur*; **atenuătóriu** adj. (înv., jur.) „atenuant” 1862 (Pontbriant, D.) ← *atenua*, după fr. *atténuant*.

Cf. **extenuá, înfiná, tenuitate**.

ATERÍNĂ s.f. „peștișor marin de culoare argintie, aproape transparent – *Atherina* (petit poisson marin)” 1904 (Enc. rom. III, 813).

Ngr. *αθερίνα* < v.gr. *ἀθερίνη* < *ἀθήρ* „vârf (ascuțit), spic, extremitate ascuțită a capului unor pești”.

ATERIZÁ vb. (mai ales despre aeronave) „a lua contact cu pământul coborând din zbor; (sport) a lua contact cu solul după o săritură; (fig.) a veni pe neașteptate; (înv., despre nave) a acosta – atterrir” 1909 (var. *aterisá*, cu sens maritim, CDDG; cu sensul actual, 1939, SDLR).

Fr. *atterrir* (< *terre* „pământ”), cu sufixul *-iza* prin echivalarea secvenței *-iss-* din flexiunea verbului francez.

Fam.: **aterizáj** s.n. (abstr.) 1930 (Minerva, în forma *aterisaj*) < fr. *atterrissage* DA, DEX // ← *ateriza* CADE, CDER 511; **aterizór** s.n. „dispozitiv al unui avion care servește la preluarea șocurilor în cursul aterizării, tren de aterizare” 1949 (var. *aterisór*, LTR¹ I) < fr. *atterrisseur*; **radioaterizáre** s.f. „aterizare în cursul căreia avionul este dirijat cu ajutorul unor radioemițătoare situate la sol, din cauza lipsei vizibilității” 1954 (var. *radioaterisáre*, LTR¹ V, 103) ← *radio*¹ - + *aterizare* (după fr. *radio-atterrissage*).

Cf. **țără, teréstru, foxteriér, subterán, teracótă, terásă, terén, terínă, teritóriu**.

ATERMÁN adj. (fiz.) „care nu permite trecerea căldurii – athermane” 1897 (Poni, F. 146).

Fr. *athermane*, format pe baza gr. *ἀ-* privativ și *θερμαίνω* „a încălzi” < *θερμός* „cald” (derivat pe radicalul vb. *θέρμαται* „a se încălzi”).

Cf. **termo-**, **-term(ă)**, **térmă, térmic, -termíc, diatermán**.

ATERÓM s.n. (med.) „depozit de substanțe grase pe pereții arterelor – athérome” 1895 (Babeș, O. A. I, 440).

Fr. *athérome*, împr. din lat. savant *atheroma* < gr. *ἀθήρωμα* „chist sebaceu” < *ἀθήρα* = *ἀθήρα* „fiertură de făină”.

Fam.: **aterogenéză** s.f. „formare a unor depuneri de substanțe grase pe pereții arterelor” 1963 („Studii și cercetări de biochimie” VI, 201) < fr. *athérogenèse* (< *athéro[me]* + *genèse*); **ateromatós, -oásă** adj., s.m., s.f. „(persoană) care prezintă un număr mare de ateroame” 1895 (Babeș, O. A. I, 452) < fr. *athéromateux*; **ateromatóză** s.f. „boală caracterizată prin prezența mare de ateroame” 1908 (Babeș, O. A. II, 237) < fr. *athéromatose*.

ATESTĂ vb „a face dovada, a confirma, a dovedi existența unui lucru – attester” 1798 (var. *atestăluí*, Cipariu, A. 737 în DA).

Lat. neol. *attestari* (< *testari* „a depune mărturie, a proba, a atesta” < *testis* „martor” < **tri-st-i/o-*, confirmat de forme italice, construit pe radicalul numeralului *trēs* „trei”, desemnând un „al treilea” față de cele două părți implicate într-un proces), fr. *attester*.

Fam.: **atestát**¹ s.n. „certificat, adeverință” 1782 (var. *atestátum*, Patent tol., 4; forma *atestát*, 1788, Piuriu-Molnar, D. 442) < lat. neol. *attestatum*, germ. *Attestat*; **atestát**² s.n. (abstr.) 1909 (DA); **atestatór** adj. (rar) „care atestă, dovedește” 1862 (var. *atestătór*, Pontbriant, D.); **atestátie** s.f. (înv.) „atestat, adeverință” 1724 (var. *atištátie*, Doc. Șch. I, 177), var. (înv.) *adestațiún*, *adistațiún*, *atestațiúne*, *atestăciúne*, *ateštátie*, *atistátie* < lat. neol. *attestatio*, *-onem*, germ. *Attestation*, fr. *attestation*; var. *ateștație*, *atiștație* < magh. *attestacio* Tamás, EW; **atestáluít** s.n. (Trans.; înv.) „atestat¹” 1767 (Iorga, S. D. XIII, 264).

Cf. **contestá**, **detestá**, **protestá**, **test**, **testamént**, **testimóniu**.

ATÉU, -ÉE adj., s.m., s.f. „(persoană) care neagă existența lui Dumnezeu și a oricărei divinități – athée” c.1770 (var. *ateos*, Oxenstiern, C. II, 3^v, 46^v), var. (înv.) *atái*, *áteu*.

Fr. *athée*, împr. din lat. *atheos/atheus* < gr. *ἄθεος* < *ἀ-* privativ + *θεός* „zeu”. Var. *áteu* < lat. neol. *atheus*. Var. *ateos* < ngr. *ἀθεος*.

Fam.: **ateísm** s.n. (abstr.) c.1770 (var. *ateismós*, Oxenstiern, C. I, 51^v) < lat. neol. *atheismus*, fr. *athéisme*; var. *ateismos* < ngr. *αθεϊσμός*; **ateíst** adj., (înv.) s.m. „de ateu; (înv.) ateu” 1693–1704 (FN, 30), var. (înv.) *ateísta* < it. *ateista*, lat. neol. *atheista*, pol. *ateista*, fr. *athéiste*; **ateístic** adj. (rar, înv.) „care ține de ateism” 1859 (Bălășescu, D. R.–Fr.) < fr. *athéistique*.

Cf. **teism**, **teo-**, **apoteóză**, **teobromínă**, **teocrație**, **teodicée**, **teofanie**, **teogonie**, **teologie**, **teomahie**, **teomanție**, **teozofie**.

ÁTIC adj., s.n., (ist.) s.m. „caracteristic Aticii antice sau locuitorilor ei, (spec.) dialectul vechi grecesc vorbit în Atica; persoană din Atica; partea superioară a unui edificiu, împodobită, de obicei, cu pilaștri, care maschează acoperișul, etaj scund situat imediat sub acoperiș – attique” 1691–1697 (var. *atticésc*, T. Corbea, D. 63; forma *átic*, scris *attic*, 1705, Cantemir, I. I. 504).

Ngr. *αττικός*, lat. neol. *atticus*, fr. *attique* (cu sensul arhitectural apărut cu referire la coloanele care aminteau de templele grecești).

Fam.: **aticéște** adv. (înv.) „în dialect atic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 96); **aticism** s.n. „stil caracterizat prin măsură, eleganță și rafinament, care, în Antichitate, se baza pe imitarea limbii clasicilor atenieni; particularitate lingvistică a dialectului atic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 96) < fr. *atticisme*, lat. neol. *atticismus*; **aticíst**, **-ă** s.m., s.f., adj. „adept al aticismului” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 96) < fr. *atticiste*, it. *atticista*.

ATÍNGE vb. „a lua contact direct (ușor, în treacăt) cu un lucru sau cu o suprafață; (fig.) a aduce prejudicii, a leza, a ofensa; (fig.) a impresiona; (fig.) a pomeni în treacăt; a ajunge la o anumită distanță (în spațiu sau în timp) sau la o anumită limită; (refl., înv.) a se potrivi cu, a semăna, a se referi la – toucher; atteindre; porter atteinte, léser, offenser; (vieilli) correspondre, ressembler, concerner” c.1500 (Psalt. Hur. 174).

Lat. *attingere* (< *ad-* + *tangere* „a atinge”), cf. it. REW 768, cu sensul „a impresiona”, după fr. *toucher*.

Fam.: **atingătór** adj. (înv.) „referitor la; jignitor, supărător; înduioșător, emoționant” 1785 (Uricariul, I, 119); **atingătúră** s.f. (înv., rar, abstr.) 1857 (Polizu, V.); **atingíme**

s.f. (creație ocazională din rațiuni prozodice) „delicatețe” 1820–1830 (Conachi, S. A. 266); **atíns** s.n. (abstr.) 1887 (HEM II, 2056); **atinsătúră** s.f. (înv., abstr.) c.1650 (Anon. Car.); **atinsúră** s.f. (înv., abstr.) 1643 (Varlaam, Caz. 318^r).

Cf. **contáct**, **contagiúne**, **confíguu**, **contingént**, **tact**¹, **tangént**.

ATITÚDINE s.f. „comportare, poziție luată față de cineva sau de ceva; (înv.) ținută sau poziție a corpului (care corespunde unei anumite dispoziții sufletești) – attitude” c.1832 (var. *atitúdă*, I. Golescu, Cond. I, 115^r), var. (înv.) *atitúdină*.

It. *attitudine* (probabil < lat. **actitudinem* < *actitāre*, frecventativ al lui *agere* „a acționa”) TLF sau < *actus* „act, activitate, mișcare a corpului” DELI, Treccani), fr. *attitude* (< it.).

Fam.: **atitudinál** adj. (rar) „referitor la atitudine” 1921 (Arhiva XXIX, 154) ← *attitudine*, posibil și it. *attitudinale*.

Cf. **act**, **activ**¹, **actór**, **actuál**, **actuár**¹, **acțiúne**, **agéndă**, **agént**, **áger**, **agil**, **agitá**, **ambíguu**, **autodafé**, **cașerá**, **cașétă**, **cheag**¹, **coacțiúne**¹, **cugetá**, **decatá**, **exáct**, **exacțiúne**, **exámen**, **excogitá**, **exigént**, **exíguu**, **intransigént**, **prodíg**, **redácție**, **soáge**, **tranzácție**.

ATLÁNT s.m. „statuie reprezentând un bărbat într-o atitudine de efort, care susține antablamentul unui edificiu; (mitol.) locuitor al Atlantidei – atlante” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 92), var. (înv.) *atlántă* s.f., *atlánțe*¹.

Fr. *atlante* < it. *atlante*, folosire metonimică a n.pr. (mitol.) *Atlante* < gr. *ἄτλας*, *ἄτλαντος* „Atlas (titan pus de Zeus, ca pedeapsă, să susțină pe umerii lui cerul)”, reprezentat adesea în statui cu rol de coloane (unde este folosit și la pl.: *ἄτλαντες*), nume explicat de unii cercetători ca derivat de la rădăcina *tlā-* a verbului *τλήναι* „a lua asupra sa, a suporta, a purta” (cf. Chantraine, DELG; respins de Beekes, EDG). Var. *atlante* < it. *atlante*.

Fam.: **atlás**¹ s.n. „colecție de hărți (geografice, astronomice, lingvistice, istorice)” 1719 (var. *atlánta*, Doc. Cantac. 200; forma *atlas*, 1795, Amfilohie, G. 79), var. (înv.) *atlánțe*² < fr. *atlas* (< n.pr. lat. *Atlas*, nume dat de geograful și matematicianul flamand Mercator unei colecții de hărți publicate în 1585); var. *atlanta* < ngr. *ἀτλαντα*; var. *atlante*² < it. *atlante*; **atlás**² s.n. „prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axișul” 1843 (Kretzulescu, A. 27) < fr. *atlas* < gr. *ἄτλας*, nume dat acestei vertebre datorită faptului că poartă greutatea craniului (precum Atlas purta cerul).

Cf. **atlántic**.

ATLÁNTIC adj., s.n. „(mai ales în sintagma *Oceanul ~*) numele unuia dintre oceanele Terrei; privitor la acest ocean sau la țările din jurul lui – atlantique” 1691–1697 (var. *atlanticésc*, în sintagma *Marea Atlanticească*, T. Corbea, D. 84; forma *atlántic*, 1780–1790, Amfilohie, G. F. 147^r), var. (înv.) *atlándic*.

Lat. neol. *atlanticus*, ngr. *Ατλαντικός* (< v.gr. *Ἀτλαντικός*, propriu-zis „care ține de Munții Atlas” < *ἄτλας*, *ἄτλαντος* „Atlas (titan pus de Zeus, ca pedeapsă, să susțină pe umerii lui cerul)”, folosit ca top. pentru Munții Atlas din Africa de nord-vest, considerați ca stâlpi ai cerului, posibil refacere prin etim. pop. a berberului *adrār*, cf. Chantraine, DELG, Beekes, EDG), fr. *atlantique*, it. *atlantico*.

Fam.: **euroatlántic** adj. „referitor la Uniunea Europeană și Alianța Atlanticului de Nord; referitor la relațiile Alianței Atlanticului de Nord cu unele state europene” 1992 (scris *euro-atlantic*, MO, hotărâre de guvern din 15 febr.) ← *euro-* + *atlantic*; **nord-atlántic** adj. „referitor la Alianța Atlanticului de Nord” 1951 (Studii, nr. 2, 178) ← *nord* + *atlantic*;

transatlántic adj., s.n. „(vapor) care traversează Oceanul Atlantic” 1882 (Ghica, O. II, 484) < fr. *transatlantique*.

Cf. **atlánt**.

ATLÁZ s.n. „șesătură de mătase lucioasă pe o singură față – satin” 1462–1463 (var. *atláză* s.f., DERS; în texte rom., 1588, Doc. Î. 164), var. *aclás, acláz, agláz, atlás*³, (Trans.) *átlas*³.

Tc. *atlas, atlas* (< arab *aṭlas*) ȘIO II/1, 29, DA (posibil), SDLR, CDER 522, DEX, Suci, IT II, 58–59 // Ngr. *ατλάζι* HEM 2066, DA (posibil).

Var. *átlas* < germ. *Atlas* sau magh. *atlasz*, Suci, IT II, 59.

Fam.: **atlăjél** s.n. (înv.) „sortiment inferior de atlas, combinație de atlas și bumbac” 1792 (doc. apud ȘIO II/1, 29).

ATLÉT s.m. „sportiv care practică anumite exerciții fizice individuale, (ist.) participant la întrecerile sportive ale vechilor greci – athlète” 1800 (var. *atlétă*² s.f., în pl. *atlétele*, Piuriu-Molnar, I. 220; forma *atlét*, 1819, Nicolau, P. N. I, 34).

Fr. *athlète* (împr. din lat. *athleta* < gr. *ἀθλητής* < *ἀθλεῖν* „a lupta, a participa la o competiție” < *ἄθλος* < *ἄεθλος* „luptă; încercare; întrecere sportivă”), germ. *Athlet*. Var. *atletă*² < lat. neol. *athleta*.

Fam.: **atlétă**¹ s.f. „sportivă care practică anumite exerciții fizice individuale” 1909 (CDDG); **atlétic** adj. „de atlet” 1822 (var. *athleticésc*, Bobb, DRLU I; forma *atlétic*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 115^v) < fr. *athlétique*, lat. neol. *athleticus*; **atlétică** s.f. (azi, în sintagmele ~ *grea* „halteră”, ~ *ușoară* „atletism”) „sport practicat de atleți” 1839 (Vaillant, V.) < fr. *athlétique*, lat. neol. *athletica*, germ. *Athletik*; **atletism** s.n. „ramură a sportului care cuprinde diverse probe fizice (alergări, marș, sărituri, aruncări), la care participă atleții” 1907 (V. rom. XIX, 56) < fr. *athlétisme*.

Cf. **biatlón, decatlón, heptatlón, octatlón, pentatlón, poliatlón, tetratlón, triatlón**.

ATM (pronunțat *atemé*) s.n. „automat bancar – guichet automatique bancaire” 1995 (Magazin ist., nr. 12, 81).

Engl. *ATM* < *Automated Teller* („funcționar bancar, casier”) *Machine*.

ATMIȘCEĂ s.m. (înv., rar) „un tip de blană – sorte de fourrure” 1620 (doc. Munt., apud HEM II, 2067).

Tc. (top.) *Akmesçit* „Simferopol”, probabil referindu-se la originea acestui tip de blană, adaptat după împrumuturile turcești în *-ea*.

ATMOSFÉRĂ s.f. „înveliș gazos care înconjoară Pământul sau alte corpuri cerești; (fig.) stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva, ambianță; unitate de măsură a presiunii gazelor – atmosphère” 1770–1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie, 5^v).

Lat. neol. *atmosphæra* (cuvânt creat de astronomul olandez Willebrord Snellius în 1608, pe baza gr. *ἀτμός* „vapor de apă” și *σφαῖρα* „sferă”, pentru a traduce ol. *dampclood* „sferă de vapori”, termen creat de savantul flamand Stimon Stevin pentru a desemna stratul din jurul Pământului a cărui capacitate de a reflecta razele Soarelui era explicată prin prezența vaporilor, a exhalățiilor umede din fizica aristotelică, C. Martin, „Studies in History and Philosophy of Science” 52, 2015, 44–54), intrat în română și prin ngr. *ατμόσφαιρα*, germ. *Atmosphäre*, it. *atmosfera*, fr. *atmosphère*.

Fam.: **atmosféric** adj. „care ține de atmosferă, care are loc în atmosferă” 1811 (var. *atmosféricesc*, Greceanu, Î. 147; forma *atmosféric*, 1813, Maior, Înv. vin. 67) < fr. *atmosphérique*, lat. neol. *atmosphericus*, germ. *atmosphärisch*; **extraatmosféric** adj. „aflat în afara atmosferei terestre” 1966 (RL, 10 sept., p. 4, în DCR²) < fr. *extra-atmosphérique*, engl. *extraatmospheric*.

Cf. **sfēră**, **astenosfēră**, **batisfēră**, **emisfēră**, **litosfēră**, **noosfēră**, **oosfēră**, **stratosfēră**, **troposfēră**.

ATÓL s.m. „insulă în formă de inel, formată în mările calde din schelete de corali – atoll” 1884 (Contemporanul IV, 656).

Fr. *atoll* < engl. *atoll* < divehi (limbă indo-ariană din Maldive) *atholhu*, propriu-zis „palmă” OED.

ATÓM s.m., (înv.) s.n. „particulă (formată din nucleu și electroni), reprezentând cea mai mică parte a unui element chimic; (în filozofia și știința veche) particulă indivizibilă considerată a fi element minimal constitutiv al tuturor corpurilor – atome” 1694 (var. *átom*, FN, 22), var. (înv.) *atómă* s.f.

It. *atomo*, lat. neol. *atomus* (< gr. *ἄτομος* „corp indivizibil”, termen creat de filozoful Leucip sau de discipolul său Democrit, substantivare a adj. *ἄτομος* „indivizibil”, folosit ca fem. după expresiile *ἄτομος idéa* „formă, specie indivizibilă” sau *ἄτομος φύσις* „natură indivizibilă” < *ἀ-* privativ + *-τομος* < *τέμνειν* „a tăia”), ngr. *átomo(v)*, fr. *atome*.

Fam.: **antiátóm** s.m. „atom constituit din antiparticule” 1962 (DER I) < engl. *antiatom*; **antiátómic** adj. „care este împotriva armelor atomice; care servește la apărarea de efectele bombelor atomice” 1957 (LTR² I, 126) < fr. *antiatomique* sau ← *anti-* + *atomic*; **atómic** adj. „referitor la atomi; bazat pe energia eliberată de reacțiile în care sunt implicate nucleeele atomilor” 1836 (var. *atomicesc*, Veisa, I. 167; forma *atómic*, 1885, Poni, Ch. 3) < fr. *atomique*; **atomicitate** s.f. „număr de atomi din care este formată o moleculă; (econ.) prezență a unui număr mare de agenți economici de putere aproximativ egală; (înv.) valență atomică” 1885 (Poni, Ch. 146) < fr. *atomicité*; **atomísm** s.n. „(ist.) doctrină care considera că la baza tuturor lucrurilor stau particule indivizibile și eterne; (p. ext.) concepție științifică care reduce faptele la combinarea unor elemente simple” 1871 (LM) < fr. *atomisme*; **atomíst**, **-ă** s.m., s.f., adj. „adept al atomismului; care ține de atomism; specialist în fizica atomică” 1705 (Cantemir, I. I. 687) < lat. neol. *atomista*, fr. *atomiste*; **atomístic** adj. „care ține de atomism; în felul atomismului” 1855–1864 (Bărnăușiu, I. F. I, 48) < fr. *atomistique*, germ. *atomistisch*; **atomístică** s.f. (înv.) „teorie care susține existența atomilor, atomism” 1855–1864 (Bărnăușiu, I. F. I, 108) < fr. *atomistique*; **atomizá** vb. „a separa în părți foarte mici, a fărâmița; (spec.) a transforma un lichid în picături foarte fine, a pulveriza” 1879–1881 (Eminescu, O. XIII, 245) < fr. *atomiser*; **atomizatór** s.n. „aparat pentru pulverizarea fină a unui lichid” 1955 (DLRLC) ← *atomiza*; **atomizór** s.n. „aparat pentru pulverizarea fină a unui lichid” 1957 (LTR² II) < fr. *atomiseur*; **atomoeléctric** adj. „care produce electricitate pe baza energiei atomice” 1959 (V. rom. VII, 78) ← *atom* + *electric* ° // < fr. *atomoélectrique* DEX (cuvânt atestat exclusiv în texte scrise de români); **biátómic** adj. „(despre o substanță) cu molecula formată din doi atomi; (despre o moleculă) formată din doi atomi” 1915 (V. rom. XXXIV, 99) < fr. *biatomique*; **diátómic** adj. „biatomic” 1950 (MDT) < fr. *diatomique*; **interátómic** adj. „aflat între doi sau mai mulți atomi; (despre forțe, interacțiuni) care se exercită între doi sau mai mulți atomi” 1914 (V. rom. XXXIV,

74) < fr. *interatomique*; **intraatómic** adj. „care se află, se petrece în interiorul atomului” 1939 (Enc. tehn. I, 98) < fr. *intra-atomique*; **monoatómic** adj. „(despre o moleculă) formată dintr-un singur atom; (despre o substanță) cu molecula formată dintr-un singur atom” 1915 (V. rom. XXXIV, 99) < fr. *monoatomique*; **poliatómic** adj. „(despre o moleculă sau un radical) format din mai mulți atomi; (despre o substanță) cu molecula formată din mai mulți atomi” 1952 (LTR¹ IV) < fr. *polyatomique*; **subatómic** adj. „care intră în compoziția atomului; referitor la particulele și procesele care au loc în interiorul atomului” 1950 (MDT) < fr. *subatomique*, engl. *subatomic*.

Cf. **tom**, **-tomie**, **anatomie**, **diatomée**, **dihotomie**, **-ectomie**, **epitómă**, **politomie**.

ATÓT- el. de comp. „complet, pe deplin, care se aplică tuturor (lucrurilor, ființelor) – tout(e)”, var. *atoáte-*.

*A*¹ + *tot*, după slavon *vīse-*, lat. neol. *omni-*, fr. *tout(e)-*, germ. *All-*.

Cf. **atocuprinzător** (s.v. *cuprinde*), **atofcăător** (s.v. *făce*), **atopotérnic** (s.v. *puteá*), **atotștiutór** (s.v. *ști*), **atotțiutór** (s.v. *ține*), **atoatevăzător** (s.v. *vedeá*) etc., **tot**, **a¹**, **atú**.

ATRABILĂR adj. (livr., înv.) „trist, posac, melancolic – atrabilaire” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 93).

Fr. *atrabilaire* < *atrabile* „bilă (fiere) neagră, considerată cauză a melancoliei” < lat. savant *atra bilis*, calc după gr. *μελαγχολία* (< *μελάγχολος* „cu bila neagră; melancolic” < *μέλας/μέλαινα/μέλαν* „negru” + *χολή* „bilă”).

Cf. **atróce**.

ATRÁGE vb. „a apropia de sine, a face să vină spre sine; a ademeni; a stârni interes, admirație, iubire – attirer” 1788 (M. Cantacuzino, Călăt. IV, 44’).

Rom. *a- + trage*, calc după fr. *attirer* < *a- + tirer* „a trage”.

Fam.: **atractiv** adj. (azi, doar cu sens fig.) „care atrage” c.1832 (I. Golescu, Cond. VI, 296’) < fr. *attractif*, împr. din lat. *attractivus* < *atrahere*, supin *attractum* „a atrage” < *ad- + trahere* „a atrage”; **atrăcție** s.f. (abstr.) 1820–1830 (Conachi, S. A. 259), var. (în v.) *atrácsie*, *atraciónne*, *atraciónne* < fr. *attraction*, împr. din lat. *tractio*, *-onem* (< *atrahere* „a atrage”); **atrăcțiós** adj. (rar) „atrăgător, seducător” 1924 (Resmeriță, D. 227) ← *atrăcție*; **atrăcțiozitate** s.f. (rar) „caracter seducător, atrăgător” 1959 (GL, apud Hristea, PE, 35) ← *atrăcțios*; **atrăgător** adj. (azi, doar cu sens fig.) „care atrage” 1830 (M. Drăghici, F. I, 3^f, 7ⁿ); **interatrăcție** s.f. (biol.) „atrăcție reciprocă” 1978 (DN³) < fr. *interattraction*; **neatrăgător** adj. „care nu atrage, care nu suscită interes, admirație” 1885 (Gane, S. 306) ← *atrăgător*.

Cf. **tráge**, **abstráge**, **antrená**, **contráct**, **contráge**, **contractá¹**, **detractor**, **distrá**, **distráge**, **extráge**, **retráge**, **sustráge**, **tărăgână**, **tract**, **tractá**, **tratá**, **tren**, **trená**, **trénă**, **tréning**.

ATREPSÍE s.f. (med.) „tulburare de nutriție la sugari – athrepsie” 1910 (Bianu, D. S.).

Fr. *athrepsie*, cuvânt creat de medicul francez Jules Joseph Parrot, pe baza gr. *ἀ-* privativ și *θρέψις* „hrănire” (< *τρέφειν* „a hrăni”).

Cf. **-trof**, **-trofie**, **trófic**, **atrofie**, **distrofie**, **limitróf**, **mixotróf**, **oligotróf**, **orfanotrofie**.

ATRIBUÍ vb. „a acorda, a conferi; a considera ca fiind propriu (cuiva sau a ceva) – attribuer” 1829 (Poteca, F. 288, 290), var. (în v.) *atrebuí*, *atribuá*.

Fr. *attribuer*, lat. neol. *attribuere* < *ad-* + *tribuere* „a distribui, a acorda, a atribui” < *tribus* „trib, diviziune a poporului roman” (cu sensul inițial „a repartiza pe triburi”).

Fam.: **atribuibil** adj. „care poate fi atribuit” 1929 (Vianu, O. IX, 509); **atribút** s.n. „însușire (a unui obiect), (spec.) însușire esențială, semn distinctiv; (gram.) parte secundară de propoziție care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia; (înv.) atribuție, competență” 1825 (Vârnav, L. 132^v, 150^t; anterior, în forma de pl. latinesc *atributa*, 1787, Gherasim, T. F. 42^v, 59^v) < fr. *attribut*, lat. neol. *attributum*; **atributív** adj. (gram.) „cu funcție de atribut” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 98) < fr. *attributif*; **atribúție** „competență, drept conferit unei funcții; (înv.) faptul de a atribui; (înv., gram., rar, în forma *atribuciúne*) atribut” 1832 (Regul. Org. Ț. Rom. 188, 189), var. (înv.) *atribuciúne*, *atribuțiúne* < fr. *attribution*, lat. neol. *attributio*, *-onem*; **reatribuí** vb. „a atribui din nou” 1988 (DEX-S).

Cf. **contribuí**, **distribuí**, **retribuí**, **trib**, **tribún**, **tribunál**, **tribúnă**, **tribút**.

ATRÍȚIE s.f. „(med., tehn.) uzură prin frecare (a dinților, a pavajului), abraziune, atrofiere; (lingv.) degradarea cunoașterii unei limbi care nu mai este folosită curent de o persoană; (teol.) remușcare pricinuită de teama de pedeapsa veșnică – attrition” 1898 (var. *atrițiúne*, Enc. rom. I).

Fr. *attrition* (împr. din lat. *attritio*, *-onem* „frecare, uzură; reprimare a viciilor; remușcare, regret pentru propriile păcate” < *atterere* „a freca (de ceva), a uza, a zdrobi” < *ad-* + *terere* „a freca, a pisa, a fărâma, a toci, a roade”), ulterior engl. *attrition* (cuvântul a devenit mai frecvent și mai diversificat semantic în perioada recentă).

Cf. **contrițiúne** (v. Addenda vol. III), **cutreierá**, **detrimént**, **detritús**, **treierá**, **tribuláție**.

ÁTRIUM s.n. „încăpere principală a caselor romane, prevăzută în general cu o deschidere în tavan pe unde intrau lumina și apa de ploaie, în care dădeau alte încăperi; portic la intrarea unei biserici catolice; (mai ales în forma *átriu*) fiecare dintre cele două compartimente superioare ale inimii, auricul – atrium” 1822 (var. *átriu*, Bobb, DRLU I).

Lat. neol. *atrium*, fr. *atrium*.

ATRÓCE adj. „cumplit, fioros, foarte crud – atroce” 1846 (Laurian, F. 63).

Fr. *atroce*, it. *atroce*, lat. neol. *atrox*, *-ocem*, format pe radicalul lui *ater* „negru” cu elementul *-ōc-* provenit de la o rădăcină i.-e. cu sensul „aspect, vedere” (cf. gr. *-ωψ*, *-ωπος*).

Fam.: **atrocitate** s.f. (abstr.) 1794 (pl. *atrocitéți*, Calend. Viena, 32, pl. *atrocitéți*, ibid. 38) < fr. *atrocité*, lat. neol. *atrocitas*, *-atem*; var. în *-itét-*, probabil după germ. *Atrozität*.

Cf. **atrabilár**.

ATROPÍNĂ s.f. (med.) „alcaloid extras din unele plante din familia solenaceelor (mătrăgună, măselariță etc.), folosit ca dilatant al pupilei și ca antispastic – atropine” 1888 (Conv. lit. XXII, 941).

Fr. *atropine* < lat. savant *atropa* [*belladonna*] (numele științific al mătrăgunii) < gr. *Άτροπος*, numele Parcei care tăia firul vieții, cu referire la caracterul veninos al plantei.

Fam.: **atropism** s.n. „intoxicație cu atropină” 1978 (DN³) < fr. *atropisme*.

ATÚ s.n. „carte (sau culoare) de joc socotită a avea cea mai mare valoare; (fig.) element care oferă cuiva un avantaj sau o șansă în plus – atout” 1840 (var. *atút*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 93), var. *atá* s.f. (azi, doar în pl. *atále*).

Fr. *atout*, propriu-zis „la tot” < *a* (< lat. *ad*) + *tout* (< lat. *tōtus*). Forma *atá* (pl. *atále*), fem. refăcut după *carte* (*de joc*) DA.

Cf. **tot**, **atót**-, **a**¹.

ATÚNCI [ir. *atúnce*] adv. „în momentul acela – alors” c.1500 (var. *atúnce*, Psalt. Hur. 87).

Lat. *ad* + **tunc(c)e* < *tunc* „atunci” (cu *-e* explicabil fie prin reîntărirea cu particula deictică *-ce*, a cărei vocală finală se mai păstra în forme ca *huiusce*, *hōsce* etc., fie prin augmentarea corpului fonetic al cuvintelor monosilabice terminate în consoană, cf. *miere* < *mel* + *-e*, *fiere* < *fel* + *-e*, *cine* < **quen* < *quem* + *-e*, it. *spene* < **spen* < *spem*). Sintagma *ad tunc* este atestată în lat. târzie (Densusianu, HLR I, 171). Lat. *tunc* s-a mai moștenit în it. dial. de nord, sp., ptg. DA, REW 8983, 4518.

Fam.: **atúncea** [ar. (*a*)*túm*þea; mr. *túm*þea, *tún*þea] adv. „atunci” 1620 (Moxa, C. 119^v) < *atunce* + *-a* deictic (pentru care v. *acéla* s.v. *acél*, *acésta* s.v. *acést*, *acía* s.v. *aíci*); **atúnceși** adv. (înv.) „tot atunci, în același timp” 1620 (Moxa, C. 43^r, 59^v, 71^v), var. *atúnceași*, *atúnceși*; **atúnchine** adv. (rar, Sălaj) „atunci” 1907 (CDDE) ← *atunci* + *-ne* adverbial DA sau < lat. **ad tunc(c)e-ne* CDDE 113, CADE; **atúnchineia** [ar. *atúm*þinea] adv. (reg.) „atunci” 1894 (Philippide, ILR, 95) ← *atuncine*.

Cf. **a**¹.

ATV (pronunțat *atevé*) s.n. „vehicul cu motor pentru terenuri denivelate, fără caroserie, cu trei sau patru roți late – quad” 2001 (www.libertatea.ro, 8 aug.).

Engl. *ATV* < *a[ll] t[errain] v[ehicle]* „vehicul pentru toate terenurile”.

ĂȚĂ [ar., mr.; ir. pl. *ățe*] s.f. „fir subțire (de bumbac, de in, de cânepă) folosit la cusut și la fabricarea țesăturilor; fir care seamănă cu ața; fibră, fâșie subțire și rezistentă – fil (à coudre); fibre, filament” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 184^v).

Lat. *acia* (< *acus* „ac”), cf. it., ret., v.fr. REW 102.

Fam.: **ățică** s.f. „ăță subțire; pânză subțire de bumbac” 1857 (Polizu, V.); mr. **ățică** (dim.) 1935 (Capidan, Megl. III); **ățisoară** s.f. (dim.) 1760–1770 (Meșt. doft. 215); **ățós** adj. „fibros, care se poate ușor desface în fibre; (fig.) lipsit de flexibilitate, încăpățânat” 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv. 2); **ățucă** s.f. (Trans., dim.) 1907 (CDDE).

Cf. **ac**, **acicul**, **acuitate**, **aculéu**, **acuminát**, **acupresură**, **acupunctură**, **acút**.

AȚĂȚĂ vb. „a înviora focul; (fig.) a întărâta, a stârni – attiser le feu; inciter” 1582 (var. *ațită*, PO, 251).

Lat. **attitiāre* (< lat. *titiō*, *-ōnem* „tăciune”), cf. it., fr., occ., cat., sp., ptg., REW 769.

Fam.: **ațătăt** s.n. (abstr.) 1909 (DA), var. (înv.) *ațătăt*; **ațătător** adj., s.m. „(persoană) care ațătă; instigator” 1642–1647 (var. *ațătător*, Ureche, L.² 160); **ațătătură** s.f. (abstr., înv.) c.1650 (var. *ațătătură*, Anon. Car.); **reațătă** vb. „a ațăta din nou” 1868 (Barcianu, V.).

Cf. **tăciune**.

AȚINE vb. „(mai ales în expr. *a aține calea* sau refl.) a pândi trecerea cuiva (cu un anumit scop); (refl., înv.) a urmări pe cineva, a se ține, a se lua după cineva; (refl., cu prep. *la*, înv.) a fi mereu cu gândul la ceva; (refl., înv.) a fi sau a sta gata (pentru a prinde un

obiect care este gata să scape), a fi cu luare-aminte (pentru a reacționa la timpul potrivit) – guetter (quelqu'un au passage), être aux aguets; être sur les pas de quelqu'un; être prêt (à attraper, à ne pas laisser s'échapper); avoir la tête à quelque chose" 1640 (var. *ațineá*, Ceaslov rom. 2^r).

Lat. **attenēre*, refacere a clasicului *attinēre* după verbul de bază *tenēre* „a ține”, cf. it., v.fr., v.occ., cat., sp., ptg. REW 767.

Fam.: **aținător** adj., s.m. „(persoană) care pândește, stă în calea cuiva” 1909 (DA).

Cf. **ține**, **abține**, **aparține**, **atenănsă**, **conteni**, **conține**, **deține**, **întreține**, **menține**, **pertinent**, **reține**, **susține**.

AȚIPÍ vb. „a fi pe cale să adoarmă; a fi cuprins de un somn ușor – s'assoupir” 1577 (Coresi, Ps. sl.-rom. 3^l).

Lat. **atēpīre* și **atēpescere* < lat. *tepēre* „a fi călduț”, *tepescere* „a se face călduț, a se încălzi, a se potoli, a se calma”, de unde „a se moleși” CDDE 109, CADE, CDER 517, DEX. Pentru evoluția semantică, nu este exclusă o contaminare cu un **asupí*, rezultat al verbului latin **assopīre* (< *sopīre*) „a ațipi, a adormi”, cf. fr. *assouvir* CDER 517 // Lat. **asstipescere* = **asstupescere* < *stupescere* „a încremeni, a înlemni” HEM II, 2090; formație de la o bază onomat. *țip* întâlnită și în *țip* „șipot”, *țipa* „a arunca; a striga” L. Spitzer, DR 3, 1922–1923, 646–648, SDLR; v.sl. *sūpati* „a dormi”, *zasūpati* CDED II, 3; et. nec. DA, TDRG³.

Fam.: **ațipeală** s.f. (abstr.) 1802–1803 (Crișan-Körösi, Cuv. 2); **ațipít** s.n. (abstr.) 1909 (DA).

Cf. **tepidarium**.

AU¹ [ar.] adv. interog., conj. disjunctivă (înv.; azi, Trans., Ban.) „oare?; sau, ori – est-ce que?; ou, ou bien”, (înv., rar) marcă a relativelor de alegere liberă (de tipul compuselor cu „ori-”) – marque des relatives de choix libre, c.1500 (Psalt. Hur. 91), var. (Ban., Trans.) *o²*.

Lat. *aut* „sau”, panrom. REW 810.

AU² adv. (Dobr., hapax, HEM II, 2102) „da – oui” 1887.

Et. nes., posibil forma verbală *au*, cf. modalitatea de a răspunde afirmativ prin repetarea verbului, larg folosită altădată în română (cf. discuția s.v. *da*) – citatul dat de HEM are un verb la perfectul compus ^o // Posibil lat. *aut* cu un sens afirmativ confirmat de vb. *autumāre* „a afirma” HEM II, 2102; et. nec. DA.

AU³ interj., exclamație care exprimă durerea sau alte stări sufletești (mirare, exasperare etc.) – „Aie! Ahi!” 1857 (Polizu, V.).

Lat. *au* (citat și de HEM II, 2102) sau creație spontană independentă (DA: „sunet reflex”).

ÁUĂ [ar. și *aiă*; mr. *ú(v)ă*] s.f. (Olt., SV Munt.; înv.) „strugure – raisin” 1551–1553 (pl., scris *au*, Ev. sl.-rom. 15^v), var. *aiă*.

Lat. *uua*, cf. dalm., it., sd., ret., sp., ptg. REW 9104, cu evoluția fonetică explicabilă prin adăugarea unui *a*- protetic (**úă* > *aiă* > *aiă*) CDDE 117.

AUDIENȚĂ s.f. „întrevedere acordată unui solicitant de către o autoritate, o persoană care deține o funcție de răspundere; (înv., azi folosit doar în sintagma *infracțiuni de ~*) ședință (publică) a tribunalului, în care sunt ascultate părțile și pladoariile; numărul de

persoane care ascultă o anumită emisiune radiofonică, un post de radio, (p. ext.) emisiuni sau posturi de televiziune – audience” 1690 (Iorga, SBD, 93), var. (înv.) *audență*, *audiênție*, *audiînță*.

It. *audienza*, fr. *audience*, împr. din lat. *audientia*, propriu-zis „ascultare; atenție la cuvintele cuiva; ansamblul celor care ascultă” < *audiens*, *audientem*, part. prez. al vb. *audire* „a auzi”. Var. *audiênție* < lat. neol. *audientia*, pol. *audjencja*.

Fam.: **audiă** vb. „(jur.) a asculta depoziția unui martor; a asculta cursuri universitare, conferințe, prelegeri, concerte, emisiuni la un post de radio” 1930 (Camil Petrescu, O. II, 27) ← *audiênță*, *auditor*, *audiție* DEX (der. regresiv) // < lat. neol. *audire* SCLR; **audibil** adj. „care poate fi auzit, perceptibil prin auz” 1862 (Pontbriant, D.) < fr. *audible*, lat. neol. *audibilis* (< *audire* „a auzi”); **audibilitate** s.f. (abstr.) 1949 (LTR¹ I) < fr. *audibilité*; **audiént** s.m. „persoană care ascultă cursurile unei universități, fără a fi înscris” 1870 (LM) < germ. *Audient*, lat. neol. *audiens*, *-entem*; **audiéntă** s.f. 1909 (CDDG) ← *audient*; **audit** s.n. „examinare profesională a unor informații (mai ales de natură contabilă) cu scopul de a verifica respectarea procedurilor legale, a unor criterii prestabilite” 1995 („PC World Romania”, nr. 6, p. 48, în DCR²), var. *áudit* < engl. *audit* < lat. *auditus* „auzire, ascultare; (lat. med.) examinare judiciară a conturilor” < *audire* „a auzi”; **audită** vb. „a efectua un audit” 1994 (forma *auditare*, „Revista 22”, nr. 38, p. 8, în DCR³; folosit verbal, 1997, DPM, s.v. *pre-audit*) < engl. (*to*) *audit*, posibil și *auditing*, pentru substantivul *auditare*; **auditív** adj. „referitor la auz” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 99) < fr. *auditif* (împr. din lat. med. *auditivus* < *audire* „a auzi”); **auditor**¹ s.m. (înv.) „judecător militar” 1715 (Pseudo-Costin, L. 73) < pol. *audytor*, lat. neol. *auditor* (propriu-zis „persoană care ascultă”, de unde „judecător” < *audire* „a auzi”), germ. *Auditor*; **auditor**² adj., s.m., s.f. „ascultător” 1825 (Papazoglu, Dion, 204) < fr. *auditeur*, împr. din lat. *auditor*; **auditor**³ s.m. „persoană autorizată să efectueze operațiuni de audit” 1995 („PC World Romania”, nr. 6, p. 48, în DCR³) < engl. *auditor* (împr. din lat. med. *auditor*, specializat cu sensul „verificator de conturi”); **auditóriu** s.n. „sală în care se țin cursuri, conferințe, concerte; totalitatea persoanelor care ascultă o conferință, un curs, un concert” 1795 (var. *auditórie* s.f., Gherasim, I. A. II 5^v), var. (înv., Trans.) *auditórium* (1822, Bobb, DRLU I, 89) < lat. neol. *auditorium* (< *auditor* „ascultător” < *audire* „a auzi”), germ. *Auditorium*, fr. *auditoire*; **audiție** s.f. „ascultare a unei piese muzicale; probă de selecție pentru participarea la un film, o emisiune de televiziune, un spectacol; (med.) auz; (tehn., rar) ansamblu al caracteristicilor unei încăperi care determină gradul de inteligibilitate al sunetelor emise în acea încăpere, acustică” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 99), var. (înv.) *audițiune* < fr. *audition*, împr. din lat. *auditio*, *-onem* „auz, ascultare” (< *audire* „a auzi”), cu sensul „probă de selecție pentru participarea la un film, un spectacol, o emisiune”, după engl. *audition*; **inaudibil** adj. „care nu se poate auzi” 1942 (Călinescu, O. II, 206) < fr. *inaudible*; **reaudiă** vb. (jur.) „a audia din nou, a supune unui nou interogatoriu” 1955 (DLRLC) ← *audia*.

Cf. **auzí**, **audio(-)**, **obediént**.

AUDIO(-) el. de comp., adj. invar. (accentuat *áudio*) „referitor la auz; care servește la perceperea auditivă; transmis pe calea sunetelor, referitor la semnale sonore – audio(-)” 1957 (adj. invar., LTR² II).

Engl. *audio(-)*, fr. *audio-*, format pe baza lat. *audire* „a auzi”, probabil la început în compusul fr. *audiomètre*, engl. *audiometer* (cf. Merriam-Webster).

Cf. **audiofón**, **audiofonologie** (s.v. *fónic*), **audiogramă**, **audiométru**, **audiovideo**, **audiovizual** (s.v. *vedeá*), **audiénță**, **auzí**, **obediént**.

AUDIOFÓN s.n. (rar) „aparat folosit pentru amplificarea sunetelor la persoanele cu auz slab – audiophone” 1910 (Bianu, D. S. 713).

Fr. *audiophone*, engl. *audiophone*, inițial *audiphone*, termen creat de inventatorul american Richard Silas Rhodes pe baza lat. *audire* „a auzi” și gr. *φωνή* „voce, sunet”.

Cf. **audio-**, **auzí**, **-fon**, **-fonie¹**, **fono-**, **fonétic**, **fónic**.

AUDIOGRAMĂ s.f. „grafic care indică acuitatea auditivă a unei persoane – audiogramme” 1957 (LTR² II).

Fr. *audiogramme* < *audio-* (< lat. *audire* „a auzi”) + *-gramme* (< gr. *γράμμα* „literă, scris, scriere” < *γράφειν* „a scrie”).

Cf. **audio-**, **auzí**, **gram**, **-gramă**, **gramátică**.

AUDIOMÉTRU s.n. „aparat cu ajutorul căruia se determină acuitatea auditivă a unei persoane – audiometre” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *audiometre*, inițial *audimètre* < *audi-* (< lat. *audire* „a auzi”) + *-mètre* (< gr. *μέτρον* „măsură”).

Fam.: **audiométric** adj. „referitor la audiometrie” 1962 (DER I) < fr. *audiométrique*;

audiométrie s.f. „măsura acuității auditive” 1962 (DER I) < fr. *audiométrie*.

Cf. **audio-**, **auzí**, **métru**.

AUDIOVÍDEO adj. invar. (despre mijloace de informare) „care se bazează pe radiodifuziune și televiziune – audio-visuel” 1975 (DEX).

Rom. *audio(-)* + *video(-)*.

Cf. **audio(-)**, **auzí**, **video(-)**, **vedeá**.

AUGMENTÁ vb. „a mări, a spori – augmenter” 1822 (part. *augmentát*, Diaconovici-Loga, Gr. rom.).

Fr. *augmenter*, lat. neol. *augmentare* < *augmentum* „sporire, adăugare” < *augere* „a spori”.

Fam.: **augmént** s.n. „(lingv.) prefix gramatical care indică, în unele limbi indo-europene, trecutul; afix care lărgeste o temă, un cuvânt; (jur., înv.) parte din moștenire care revine soției după moartea soțului” 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.) < fr. *augment* (împr. din lat. *augmentum*, cu sensul gram. după gr. *αἰχμησις* < *αἰχμάειν* „a crește”); **augmentatív** adj., s.n. (lingv., despre sufixe sau cuvinte) „care indică o dimensiune mare (uneori, cu o conotație suplimentară peiorativă)” 1847 (var. *augmentatív*, Heliade-Rădulescu, O.² III, 161) < fr. *augmentatif*, it. *augmentativo*; **augmentatór** adj. (în v.) „care augmentează” 1909 (CDDG) < fr. *augmentateur*; **augmentáție** s.f. (abstr., în v.) 1862 (Protopopescu – Popescu, N. D.), var. *augmentațiune* < fr. *augmentation*.

Dublet etim. ar. **amintáre**. Cf. **adăugá**, **agurá**, **autór**, **augúr**, **áugust¹**, **augúst²**, **agúst**, **agustós**, **autoritate**, **autorizá**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**.

AUGÚR¹ s.m. (în Antichitatea clasică) „preot căruia i se atribuia facultatea de a prevesti viitorul după zborul și cântecul păsărilor – augure” 1819 (Nicolau, P. N. I, 87).

Fr. *augure*, lat. neol. *augur*, vechi derivat la *augēre* „a spori, a întări”, cu un sens inițial (atestat doar în derivatul *augurium*) „prezicere favorabilă, care indică sprijinul divin pentru o acțiune” DELL.

Fam.: **augúr²** s.n. (cu pl. *augúrii*) „auspiciu, semn prevestitor” c.1832 (I. Golescu, Cond.), var. (înv., rar) *augúrá* s.f., *augúrie* s.f., *augúriu*, *ogúr²* < fr. *augure*, împr. din lat. *augurium*; var. *auguriu*, *augurie* < lat. neol. *augurium*; var. *ogur²*, omonimă cu dubletul *ogur¹* „noroc, prevestire favorabilă” (< tc. *oğur/uğur* < m.gr. < lat. *augurium*), reprezintă un împrumut fr. în folosiri ca *de bun/rău* ~; de asemenea, forma *ogur* din unele traduceri din fr. (cf. Gherasim, V. H. 32^f, ms. din 1793, apud Ursu, ÎL III) poate reprezenta *ogur²*; **augurá** vb. (rar) „a prevesti” 1822 (var. *augurí*, Bobb, DRLU I), var. (înv., rar) *ogurá* < lat. neol. *augurari* (dublet etim.: *agurá*), fr. *augurer*; **augurál** adj. „de augur¹” 1832 (Bojincă, A. I, 161) < lat. neol. *auguralis*, fr. *augural*.

Cf. **agurá**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**, **adăugá**, ar. **amintáre**, **augmentá**, **áugust¹**, **augúst²**, **agúst**, **agustós**, **autór**, **autoritáte**, **autorizá**, **auxiliár**.

ÁUGUST¹ s.m. „a opta lună a anului – août” 1593 (var. *ávgust¹*, Doc. Í. 179), var. (reg.) *augústru*, *aust* (acc. nec.), (înv.) *avgúst¹*, (reg.) *ogúst*.

Lat. neol. *augustus* (de la supranumele Augustus al împăratului roman Octavian), cu accentuarea după varianta mai veche *ávgust*, care provine din slavonul *avgustŭ*, ngr. *άβουστος*. Var. *augustru*, prin încrucișare cu *agustru* (v. dubletul moștenit *agúst*).

Dublet etim.: **agúst**. Cf. **augúst²**, **agustós**.

AUGÚST², -Ă adj., s.m., s.f. „(ist.) titlu de cinste dat împăraților romani, începând cu Octavian; (livr.) preaslăvit, venerabil, maiestuos, măreț – auguste” 1678–1689 (var. *avgust²*, Danovici, Cronograf I, 164).

Lat. neol. *augustus*, propriu-zis „sacru, venerat, maiestuos” (inițial, „consacrat prin augurii favorabile”, format de la vechea temă **augos-* a lui *augur* și *augurium* < *augēre* „a spori, a întări”, termenul indicând inițial sprijinul divin pentru o acțiune). Var. *avgust²* < ngr. *άβουστος*.

Fam.: **avgustésc** adj. (înv.) „împărătesc” 1717–1723 (Cantemir, Hr. 1055) ← *avgust²* (= *avgust²*).

Dublet etim.: **agúst**. Cf. **áugust¹**, **augustín**, **agustós**, **agurá**, **augúr¹**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**, **adăugá**, ar. **amintáre**, **augmentá**, **autór**, **autoritáte**, **autorizá**, **auxiliár**.

AUGUSTÍN, -Ă adj., s.m., s.f. „(călugăr) din Ordinul Sfântului Augustin – augustin” 1848 (Negulici, V.).

Lat. neol. *augustinus* (< n.pr. *Augustinus* < *augustus* „august”), fr. *augustin*.

Cf. **augúst²**.

ÁUL s.n. „sat fortificat, construit în general în zone montane, în Crimeea, Caucaz și Asia Centrală – aoul” 1868 (C. Stamati, M. 145).

Rus. *aul* < tăt., kazah *aul* „sat, tabără de corturi”.

ÁULĂ s.f. „sală mare într-o clădire publică, destinată festivităților, conferințelor, spectacolelor – amphithéâtre” 1851 (Stamati, D.).

Germ. *Aula*, lat. neol. *aula*, inițial „curte interioară; curte a unui monarh, palat” < gr. *αὐλή* „curte; curte a unui palat, palat”.

Fam.: **aulíc** adj. „care aparține curții unui suveran” 1819 (var. *avlicésc*, doc. în Caragea, L. 223; forma *aulic*, 1839, Vaillant, V.) < fr. *aulique*, lat. neol. *aulicus*; var. *avlicesc* < ngr. *αυλικός*, cu adaptarea sufixului.

Cf. **avlicé**.

ÁUR [ir.] s.n. sg. tantum „metal prețios, strălucitor, de culoare galbenă, foarte maleabil și ductil, folosit pentru a fabrica obiecte de podoabă, de artă, monede; (înv., rar, s.m., cu pl. *áuri*) ban de aur – or; (vieilli) monnaie d’or” c.1500 (Psalt. Hur. 38^v), var. (reg.) *áor*.

Lat. *aurum*, panrom. LEI 2530.

Fam.: **aurá** vb. (înv.) „a auri” 1679 (part. *aurát*, Dosoftei, L. 26; la indicativ, 1691–1697, T. Corbea, D. 65) ← *aur* DA sau < lat. *aurāre* CADE, CDDE 120 (pentru part. *aurat*: < lat. *aurātus*), ulterior, în sec. XIX, posibil și după fr. *dorer* DA; **aurár** s.m. „bijutier; miner într-o mină de aur” 1484 (DERS) < lat. *aurārius* sau ← *aur*; **aurátă** s.f. (bot.) „plantă erbacee din familia compozitelor (*Leucanthemum*), numită și ochiul-boului, mărgărită etc.” 1879 (Brandza, Fl. 284) ← *aurat* DA, CADE, posibil după germ. *Goldblume* TDRG²; **aurăreásă** s.f. (rar) „soție de aurar” 1871 (LM) ← *aurar*; **aurărie**¹ s.f. „mină de aur; atelier unde se lucrează obiecte de aur” 1800–1812 (Budai-Deleanu, Ț. (B), 44) ← *aur* sau ← *aurar*; **aurărie**² s.f. „obiecte de aur” 1870 (CDED I, 22); **aurărime** s.f. (rar) „obiecte de aur; cantitate mare de aur” 1893 (Rădulescu-Niger, R. II, 109, apud TDRG³); **aureálă** s.f. (rar) „aurire” 1882 (Rom. lib., nr. 1438) ← *auri*; **aurél** s.n. sg. tantum (dim., rar) „aur, culoarea aurie”, s.m. „soi de struguri albi”, adj. „ca aurul, de culoarea aurului” 1865 (adj., Bolintineanu, O. I, 66), var. (în poezia pop.) *daurél*; **aurí** vb. „a polei cu aur; a face să strălucească” c.1500 (part. *aurít*, Psalt. Hur. 38^v) < lat. *aurescere*/**aurīre* PEW 172, DA sau ← *aur* CDDE 118, SDLR, DEX, TDRG³; **aurică**¹ s.f. (bot.) „numele unor specii de arbuști decorativi din familia verbenaceelor, originari din America de Sud și Malaezia, cu flori galbene-portocalii (*Lantana camara*, *Lantana aculeata*, *Lantana scabrida*)”, adj.f. (pop.) „ca aurul, de culoarea aurului” 1852 (adj., Alecsandri, O. III, 42; ca s.f., bot., 1906, Panțu, Pl.) ← *aurel* (cu substit. sufixului); **aurifér** adj. (despre terenuri, roci, râuri) „care conține aur” 1848 (Negulici, V.) < fr. *aurifère*, lat. neol. *aurifer* (< *aurum* + *ferre* „a purta”); **aurít** s.n. (abstr.) 1886 (Rucăreanu, I. 46) ← *auri*; **auritór** s.m., adj. (rar) „(înv.) aurar; (livr.) care aurește” 1760–1761 (Biblia, III, 690) ← *auri*; **auritúră** s.f. „aurire; lucru aurit, țesătură cu aur” 1708 (Doc. bārl. III, 293) ← *auri*; **auríu** adj. „de culoarea aurului” 1837 (Pann, S. L. 200); **aurós**¹ adj. (înv.) „bogat în aur; auriu” 1691–1697 (T. Corbea, D. 65); **daurá** vb. (înv., livr.) „a auri” 1839 (Rădulescu, O.² IV, 374), var. *daurí* ← *aur*, după fr. *doré* DA; **daurít** adj. (în poezia pop.) „aurit” 1885 (Teodorescu, P. P. 31) ← *aurit*, cu epenteza lui *d-* specifică poeziei populare; **destraurí** vb. (Trans.) „a face să nu mai fie aurit” 1888 (Pop-Reteganel, Pov. 258) ← *întrauri* (cu substit. prefixului); **dezaurí** vb. (înv.) „a îndepărta stratul de aur cu care a fost acoperit un obiect” c.1832 (var. *dăzaurí*, I. Golescu, Cond. în DLR), var. *dezaurá* ← *auri/aura* sau ← *aur*; **înaurá** vb. (înv., rar) „a auri, (fig.) a face să strălucească” 1876 (LM, II) ← *aur*, după fr. *dorer*; **înaurél** adj. (în poezia pop.) „ca aurul, de culoarea aurului” 1892 (Mândrescu, L. P. 220) ← *aurel*, infl. de *înauri*; **înaurí** vb. (înv.) „a auri, (fig.) a face să strălucească” (1771, Dimitriu, Alcătuire); **întraurél** adj. (înv., rar) „ca aurul, de culoarea aurului” 1907 (CDDE) ← *aurel*, infl. de *întrauri*; **întraurí** vb. (înv.) „a auri” 1812 (Șincai, Hr. 124); **întraurít** s.n. (abstr., înv.) 1804–1808 (Șincai, Înv. 69) ← *întrauri*.

Cf. **aréu**, **auramínă**, **aureólă**, **aureomicină**, **daliór**, **dorádă**, **orpimént**.

AURAMÍNĂ s.f. „colorant galben folosit pentru materiale textile – auramine” 1898 (Enc. rom. I, 883).

Fr. *auramine*, germ. *Auramin*, format pe baza lat. *aurum* „aur” și germ. *Amin* „amină”.

Cf. **áur**, **aréu**, **aureólă**, **aureomicină**, **daliór**, **dorádă**, **orpimént**, **amínă**, **amoniác**.

ÁURĂ s.f. „(în știința veche) emanație care ar înconjura un corp, o ființă, (de unde) atmosferă (subtilă) care înconjură ceva (ex. *aură de mister*), (ocultism) câmp energetic care ar înconjura o ființă, (med.) stare premergătoare unei crize epileptice; (livr.) adiere – aura; brise (légère)” 1799 (ȘA I, 355), var. (înv.) *áure*.

Lat. neol. *aura* „adiere, briză, mireasmă, suflu, lumina zilei” (< gr. *αἴρα*), folosit în lat. savantă în sintagma *aura vitalis* cu sensul „suflu vital” de către Van Helmont (sec. XVII) și în sintagma *aura epileptica* în limbajul medical, sens apărut deja în v.gr. *αἴρα* (la Galenus); intrat în română și prin fr. *aura*.

Dublete etim.: mr. **áură**, ar. **ávră**. Cf. **oráj**.

AUREÓLĂ s.f. „cerc luminos care înconjură capetele sfinților în unele reprezentări picturale; halo în jurul unui astru; zonă mai puțin luminoasă care înconjură o flacără, un arc electric; (tehn.) efect de lumină de forma unui inel – aureole” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 27’).

Fr. *auréole*, lat. neol. (*corona*) *aureola* „coroană de aur” (< *aureus* „de aur” < *aurum* „aur”).

Fam.: **aureolá** vb. „a înconjura cu o aureolă; (fig.) a glorifica” 1899 (part. *aureolát*, Anestin, C. V. 119) < fr. *auréoler*.

Cf. **áur**, **aréu**, **auramínă**, **aureomicínă**, **daliór**, **dorádă**, **orpimént**.

AUREOMICÍNĂ s.f. „pulbere gălbuie, extrasă dintr-o ciupercă din clasa streptomicetelor, folosită ca antibiotic – auréomycine” 1955 (LTR¹ VII, 475).

Fr. *auréomycine*, engl. *aureomycin*, denumire comercială dată substanței clortetraciclină, descoperită de Benjamin Duggar în laboratoarele Lederle, din Statele Unite, în 1948, pe baza numelui ciupercii, *Streptomyces aureofaciens*.

Cf. **áur**, **aréu**, **auramínă**, **aureólă**, **daliór**, **dorádă**, **orpimént**, **micóză**, **actinomicét**, **ascomicétă**, **basidiomicétă** (s.v. **basídie**), **discomicétă**, **eritromicínă**, **ficomicétă**, **macromicétă**, **micromicétă**, **mixomicétă**, **neomicínă**, **streptomicínă**.

AURÍCULĂ¹ s.f. „(anat.) pavilionul urechii; (azi, în var. *aurícul*) fiecare dintre cele două cavități din partea superioară a inimii; (bot.) apendice în formă de ureche, situat la baza frunzelor, a petalelor sau a staminelor unor plante – auricule” 1862 (Antonescu, D.), var. (înv.) *auríclu* s.n. „pavilionul urechii” 1862 (Antonescu, D.), *aurícul* s.n. (doar cu sensul „cavitate a inimii”).

Fr. *auricule*, lat. neol. *auricula*, dim. lui *auris* „ureche”.

Fam.: **auriculár** adj. „referitor la ureche; referitor la auriculele inimii; (și s.n.) degetul mic; (jur., înv., despre martori) care a auzit cu propriile urechi” 1859 (Polizu, P. anat. 115) < fr. *auriculaire*, împr. din lat. *auricularius*, cu sensul „degetul mic” (fr. *doigt auriculaire*) de la ușurința de a introduce acest deget în canalul auditiv; **auriculát** adj. (bot.) „înzestrat cu auricule” 1879–1883 (Brandza, Fl. 8) ← *auriculă* (după fr. *auriculé*); **auriculă**² s.f. (înv., Trans.) „urechea-ursului (*Primula auricula*)” 1783 (var. *aurichel*, Benkö), var. *aurică*² < lat. neol. (*primula*) *auricula*, germ. *Aurikel*.

Dublet etim.: **uréche**. Cf. **ascultá**, **auscultá**.

AURÍGA s.m. „conducătorul unui car de curse, în Antichitate – aurige” 1871 (LM).

Lat. neol. *auriga*.

AUROLÁC s.n. „lac pentru vopsit, conținând solvenți cu efecte halucinogene – marque de laque qui contient des solvants à effets hallucinogènes”, s.m. „persoană (mai ales copil al străzii) care se droghează cu aurolac – personne (surtout enfant sans abri) qui utilise ce laque pour se droguer” 1990 (Adevărul, 3 febr., p. 2, în DCR³).

Denumire comercială, formată pe baza lui *lac*².

AURÓRĂ s.f. „interval de timp înainte de răsăritul soarelui, când există o lumină difuză în atmosferă; (în sintagmele ~ *polară*, *boreală*, *australă*) lumină difuză, verde sau roșiatică, vizibilă în timpul nopții pe bolta cerească, în regiunile polare – aurore” 1796 (var. *avróră*, Cantacuzino, N. P. 23^v).

Fr. *aurore*, lat. neol. *aurora*.

Fam.: **auroral** adj. „referitor la auroră; (biol., despre specii) activ în zori; (fig., livr.) de început” 1891 (Adev., nr. 745, 2) < fr. *auroral*.

AUSCULTĂ vb. (med.) „a asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotele inimii și ale plămânilor, în vederea stabilirii unui diagnostic; (înv., rar) a asculta – ausculter; (vieilli) écouter” 1830 (N. Stoica, S. 85, cu sensul „a asculta”; cu sens med., 1862, Antonescu, D.).

Fr. *ausculter*, lat. neol. *auscultare*, compus pe baza radicalului *aus-* din *auris* „ureche”.

Fam.: **auscultant** s.m. (înv., Trans., Buc.) „funcționar începător la judecătorie” 1870 (Transilvania, nr. 13) < germ. *Auskultant*; **auscultăție** s.f. (abstr.) 1855 (var. *auscultățiuine*, Lucaci, M. 100) < fr. *auscultation*, lat. neol. *auscultatio*, *-onem*.

Dublet etim.: **ascultă**. Cf. **uréche**, **auriculă**¹.

AUSPÍCIU s.n. „(în Antichitatea romană) prevestire făcută de auguri pe baza comportamentului păsărilor; (fig., cu prepoziția *sub*: *sub auspiciile...*, *sub asemenea auspicii*) împrejurare care duce la un rezultat (în general favorabil), protecție, garanție – auspice” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 27^v), var. (înv.) *auspíțiu*.

Lat. neol. *auspicium* (< *auspex*, *auspiciis* „prezicător după zborul păsărilor” < *avis* „pasăre” + *specere* „a privi”), cu sensul fig. după fr. *auspice*.

Cf. **apucă**, **aviár**, **aviăție**, **avicultură**, **aspéct**, **așteptă**, **circumspéct**, **conspéct**, **expectativă**, **extispíciu**, **extrospéctie**, **haruspíce**, **inspectă**, **introspectie**, **perspectivă**, **perspicăce**, **prospéct**, **respectă**, **retrospectiv**, **speciál**, **spécie**, **specimén**, **spectacol**, **spéctru**, **spécul**, **speculă**, **suspectă**.

AUSTENÍTĂ s.f. (metal.) „soluție solidă de carbură de fier în fier gamma, cu rețea cristalină cubică, constituent structural al anumitor oțeluri – austénite” 1949 (LTR¹ I).

Fr. *austénite* < engl. *austenite*, nume dat în cinstea metalurgistului englez William Chandler Roberts-Austen.

AUSTÉR adj. „lipsit de podoabe, de confort, de plăceri, (despre persoane) care se mulțumește cu strictul necesar, sobru, cumpătat, sever – austère” 1800 (Piuaru-Molnar, I. 170).

Fr. *austère*, lat. neol. *austerus* „aspru la gust, întunecat; sever, aspru, auster” < gr. *αἰσθηρός*, inițial „aspru la gust, amar, sec”.

Fam.: **austeritate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *austerité*, lat. neol. *austeritas*, *-atem*.

AUSTRÁL adj. „situat în emisfera sudică, în zona Polului Sud – austral” 1822 (Bobb, DRLU I).

Fr. *austral*, lat. neol. *australis* „sudic” < *auster*, *austri* „vânt care suflă dinspre sud”.

Fam.: **australián**, -ă s.m., s.f., adj. „(persoană) din continentul/statul Australia” 1875 (Hasdeu, I. C. 568) < fr. *australien* sau ← top. *Australia* (nume bazat pe lat. [*terra*] *australis*, folosit cu referire la un ipotetic continent din emisfera sudică, apoi folosit sporadic pentru noi teritorii descoperite în emisfera sudică și popularizat în forma *Australia* de către exploratorul englez Matthew Flanders, la începutul secolului XIX, pentru continentul numit până atunci „Noua Olandă”); **australiáncă** s.f. „femeie originară din Australia” 1960 (SMFC II, 220) ← *australian*; **australoid**, -ă s.m., s.f., adj. „populație negroidă din Australia și Oceania; referitor la această populație” 1904 (Enc. rom. III, 729) < fr. *australoides*.

Cf. **aústru**, **australopitéc**.

AUSTRALOPITÉC s.m. „maimuță fosilă care a trăit în Africa de sud-est, considerată o verigă în genealogia speciei umane – australopithèque” 1961 (DN¹).

Fr. *australopithèque*, lat. savant *Australopithecus*, termen creat de antropologul australian Raymond Dart în 1925 (care a descoperit prima fosilă de *Australopithecus africanus*), pe baza lat. *australis* „austral, meridional” și gr. *πίθηκος* „maimuță”.

Fam.: **australopitecine** s.f.pl. „subfamilie de hominide fosile, cuprinzând australopitecii și prehominienii” 1960 (Ist. Rom. I, 5) < engl. *australopithecine*, lat. savant *Australopithecinae*.

Cf. **austrál**, **aústru**, **antropopitéc**, **cercopitéc**, **driopitéc**, **galeopitéc**, **parapitéc**, **pitecantróp**.

AUSTRIÁC, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care face parte din populația de bază a Austriei sau este originară de acolo, (în trecut) referitor la Imperiul Habsburgic – Autrichien” 1726 (var. *austricésc*, Iorga, S. D. XIV, 41; forma *austriác*, 1794, Văcărescu, Ist. 124), var. (înv.) *austriacésc*, *austriecésc*.

It. *austriaco*, lat. neol. *Austriacus*, latinizare a v.germ. *Ostarríchi* (= germ. *Österreich*) „teritoriul de est” (< *ostar* „estic” + *ríchi* „teritoriu, ținut”), nume dat unei mărci a ducatului Bavariei create în 976, apărând în lat. med. în sintagma *Marchia austriaca* (de unde, ulterior, top. *Austria*, derivat regresiv în latină).

Fam.: **austrián** adj., s.m. (înv.) „austriac” 1770–1780 (Gherasim Putneanu, Gheografie, 214^a) ← top. *Austria*; **austriecéște** adv. (înv.) „ca austrieicii, ca în Austria” 1857 (Polizu, V.) ← *austriecesc* sau ← *austriac*; **aústro-ungár** adj. „referitor la statul dualist creat prin reorganizarea Imperiului Habsburgic în 1867” 1869 (Bolintineanu, O. I, LXXX) ← *austro-* (< *Austria*) + *ungar*.

Cf. **est**.

AÚSTRU s.m. „vânt secetos care bate din sud; (înv.) sud; (reg.) numele altor vânturi – vent du midi; (vieilli) midi; autres noms de vents” c.1500 (Psalt. Hur. 197), var. *áustru*.

Lat. *auster*, *austrum*, cf. it., v.fr., occ. REW 807.

Cf. **austrál**, **australopitéc**.

AÚȘ [ar., mr.] s.m. (reg.; înv.) „moș, moșneag – vieillard” 1555 (antrop. *Aușul*, DERS), var. *aiúș*².

Rom. **au* (< lat. *auus* „bunic; strămoș”, cf. it. dial. REW 839) + *-uș*.

Fam.: ar. **aușáme** s.f. „bătrânet” 1900 (Papahagi, Lit. 825), var. *aușeáme*; ar. **aușeăște** adv. „bătrânește” 1900 (Papahagi, Lit. 825) ← *aușescu*; ar. **aușeățic** s.n. „bătrânet; bătrânețe” 1901 (Mihăileanu, 57); **aușel** s.m. „mică pasăre insectivoră cu penele măslinii pe spate, albicioase pe abdomen, cu o pată galbenă-roșcată pe cap (*Regulus regulus*); pasăre din familia pițigoiiului, cu coada și aripile negre, cu spatele roșu-aprins, cu creștetul și gușa albe (*Aegithalus pendulinus*)” 1883 (Marian, Orn. I, 326) ← *auș* HEM II, 2140, TDRG, DA, CDDE 123, CADE, CDER 536, DEX // probabil lat. *aucellus* (< **auicellus*, dim. lui *auis* „pasăre”) SDLR; ar. **aușescu** adj. „vechi; bătrânesc” 1905 (Papahagi, B. 545); ar. **aușire** vb. „a îmbătrâni” 1887 (Bagav, 52); ar. **aușită** s.f. „îmbătrânire; bătrânețe” 1906 (Dal. 34) ← *aușire*; **deăoș** adj., adv. (reg.; înv.) „neaoș; (în)tocmai, exact, chiar” 1812 (Șincai, Hr. I, 67), var. *deățis* ← *de auș*.

Cf. **neăoș**.

AUT adv., s.n. (în sport) „în afara terenului de joc; ieșirea mingii în afara terenului de joc – out, hors jeu” 1930 (scris și *out*, Minerva).

Engl. *out* „afară”.

Cf. **output**, **outsider**.

AUTARHIE s.f. „stare de autosuficiență, autoizolare economică a unui stat, a unei comunități; (în filozofia cinică) independența individului față de convențiile sociale, considerate ca străine naturii – autarcie, autarchie” 1927 (Zeletin, N. 169; anterior, cu sensul „autocrație, putere absolută”, 1898, Enc. rom. I, 328), var. (în v.) *autarchie*, scris și *autarkie*.

Fr. *autarchie* < germ. *Autarkie* „autosuficiență, independență (a unei persoane) de influențele exterioare; autosuficiență a unui stat, autarchie” (< gr. *αὐτάρκεια* „autosuficiență”, termen filozofic < *αὐτάρκης* „autosuficient” < *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii” + *ἄρκεῖν* „a ține departe, a rezista, a fi suficient”), cu finala modificată după *-archie* „putere, guvernare” (cf. *monarchie*, *anarchie*, *oligarchie* etc.), probabil prin confuzie cu *autarchie* „autoguvernare” (< engl. *autarchy*, inițial „putere absolută” < gr. *αὐταρχία*, cu sensul refăcut după elementele componente *auto-* „sine” și *-archy* „putere”) FEW XXV, 1088–1089; fr. *autarchie* cu sensul „autosuficiență economică a unui stat” a fost folosit începând cu 1918. Var. *autarchie* < germ. *Autarkie*, gr. neol. *αὐτάρκεια*.

Fam.: **autărhic** adj. „caracterizat prin autarchie” 1934 (Conv. lit. LXVII, 39), var. (în v.) *autărhic* ← *autarchie* (cu substit. sufixului) ° sau fr. *autarchique* (°), it. *autarchico* DEX; var. *autarchic* < germ. *autarkisch*.

Cf. **auto¹**.

AUTÉNTIC adj. „care corespunde cu ceea ce se pretinde a fi, veritabil – authentique” 1717–1723 (var. *avténtic*, scris *avthéntic*, Cantemir, Hr. 997; forma *auténtic*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 27^v).

Fr. *authentique*, lat. neol. *authenticus* (< gr. *αὐθεντικός* < *αὐθέντης* „care acționează din proprie inițiativă, responsabil, făptaș, autor, stăpân” < *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii” + **ἔντης* „care înfăptuiește, realizează” < *ἀνύειν* „a realiza, a înfăptui” Chantraine, DELG). Var. *avténtic* < ngr. *αυθεντικός*.

Fam.: **autentică** vb. (Trans.; în v.) „a autentifica” c.1800 (var. *autenticăluí*, Micu, Prax. 14^v; forma *autentică*, 1813, Maior, I. B. 142) < lat. neol. *authenticare*; **autenticăție**

s.f. (înv.) „autenticare” c.1800 (Micu, Prax. 17^r, 18^r, 18^v) < lat. neol. *authenticatio*;
autenticéște adv. (înv., rar) „în mod autentic” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 102);
autenticitate s.f. (abstr.) c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 27^v) < fr. *authenticité*; **autentică** vb.
 (jur.) „a garanta autenticitatea unui act, a stabili ca fiind autentic, prin proceduri legale”
 1881 (Eminescu, O. XIII, 305) < fr. *authentifier*, germ. *authentifizieren*; **avtendevsí** vb.
 (înv.) „a autentifica” c.1785 (Cond. doc. 30^r) < ngr. *αυθενδέω* (aor. *αυθένδεσσα*);
inauténtic adj. „care nu este autentic” 1932 (Ionescu, R. I, 36) < fr. *inauthentique*;
inautenticitate s.f. (abstr.) 1933 (Ionescu, R. I, 50) < fr. *inauthenticité*; **neauténtic** adj.
 „care nu este autentic” 1868 (Eminescu, O. XIV, 225).

Cf. **auto**¹-.

AUTÍSM s.n. „tulburare psihică de dezvoltare ce constă în diminuarea sau ruperea legăturilor cu lumea exterioară, afectând comunicarea și interacțiunile sociale – autisme” 1921 (V. rom. 450).

Germ. *Autismus*, cuvânt creat în 1911 de psihologul elvețian Eugen Bleuler, pe baza gr. *αὐτο-* „auto¹-, însuși, sine” °, posibil intrat și prin fr. *autisme* (DEX).

Fam.: **autíst**, **-ă** s.m., s.f., adj. „(persoană) care suferă de autism” 1945 (RFR, nr. 2, 380) < fr. *autiste*; **autístic** adj. „de autist, referitor la autism” 1921 (V. rom. 450) < germ. *autistisch*.

Cf. **auto**¹-.

AUTO¹- el. de comp. „însuși, singur, prin mijloace proprii – auto-”.

Gr. *αὐτο-* < *αὐτός* „însuși; el”, intrat prin fr., lat. neol., germ. *auto-*.

Cf. **autarhie**, **auténtic**, **autísm**, **auto**²(-), **autoclávă**, **autocór**, **autocrát**, **autodínă**, **autofagíe**, **autogámă**, **autogén**, **autogír**, **autográf**, **autohtón**, **autolíză**, **automát**, **automobil**, **autonóm**, **autopsíe**, **autoscopíe**, **autotélic**, **autotípie**, **autotómíe**, **autozóm**.

ÁUTO²(-) el. de comp., adj. invar. „referitor la automobil, mașină – auto(-)” 1953 (adj. invar., Scânteia, nr. 2685, în DLRLC), var. (ca adj.) *áuto*².

Fr. *auto(-)* < *automobile*.

Cf. **automobil**, **autobúz**, **autodróm**, **autoturísm**, **autoamfíbiu** (s.v. *amfíbiu*), **autoateliér** (s.v. *ateliér*), **autobetoniéră** (s.v. *betón*), **autoblindát** (s.v. *blindá*), **autobréc** (s.v. *brec*¹), **autocamión** (s.v. *camión*), **autocaravánă** (s.v. *caravánă*¹), **autocistérnă** (s.v. *cistérnă*), **autodric** (s.v. *dric*), **autodúbă** (s.v. *dúbă*), **autodumper** (s.v. *dumper*), **autogără** (s.v. *gără*), **automodél** (s.v. *modél*), **autopómpă** (s.v. *pómpă*¹), **autosalváre** (s.v. *salvá*), **autosanitáră** (s.v. *sanitár*), **autoscără** (s.v. *scără*), **autoscréper** (s.v. *scréper*), **autoservice** (s.v. *service*), **autospeciálă** (s.v. *speciál*), **autospórt** (s.v. *spórt*), **autostáție** (s.v. *stáție*), **autostóp** (s.v. *stop*), **autostrádă** (s.f. *strádă*), **autostropitoáre** (s.v. *stropi*), **autoșenílă** (s.v. *șenílă*), **autotranspórt** (s.v. *transportá*), **autotún** (s.v. *tun*), **autotúrn** (s.v. *turn*), **autoutilitáră** (s.v. *util*), **autovehícul** (s.v. *vehícul*).

AUTOBÚZ s.n. „automobil cu caroseria închisă, folosit pentru transportul în comun al unui număr mare de persoane – autobus” 1912 (var. *autobús*, V. rom., nr. 26, 378).

Fr. *autobus* < *auto[mobile]* „automobil” + *[omni]bus* „omnibuz, vehicul (inițial, tras de cai) pentru transport în comun” < adj. *omnibus* „pentru toți” (folosit pe lângă *voiture* „vehicul”), împr. din lat. *omnibus*, dativul plural al lui *omnis* „tot”.

Cf. **auto**²-, **automobil**, **aerobúz**, **bibliobúz**, **electrobúz**, **hidrobúz**, **microbúz**, **omnibúz**, **troleibúz**.

AUTOCLĂVĂ s.f. „vas închis ermetic, folosit la sterilizări sau la reacții chimice sub presiune – autoclave” 1913 (V. rom., nr. 30, 314), var. (înv.) *autocláv* s.n.

Fr. *autoclave* „închis ermetic; autoclavă”, format pe baza pref. *auto-* „auto¹-” și lat. *clavis* „cheie”.

Fam.: **autoclavizat** adj. (despre beton) „fabricat în autoclavă” 1957 (LTR² II, 185).

Cf. **auto**¹-, **chéie**, **cheotoáre**, **capicláriu**, **cavilă**, **clavecín**, **claviatúrá**, **clavicórd**, **clavículă**, **clavír**, **concláv**, **descheiá**, **enclávă**, **încheiá**.

AUTOCÓR, -Ă adj., s.f. (bot.) „(plantă) care își împrăștie singură fructele sau semințele – autochore, (plante) dont les graines sont dispersées par une action mécanique de la plante elle-même” 1962 (DER I).

Germ. *Autochore* < gr. *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii” + *χωρεῖν* „a face loc, a se deplasa” (< *χώρα* „spațiu”).

Fam.: **autocorie** s.f. „răspândire a fructelor sau a semințelor prin mijloace proprii (ale plantei)” 1938 (M. enc. agr. II, 615) < germ. *Autochorie*, fr. *autochorie*.

Cf. **auto**¹-, **anahorét**, **anemocór**, **hidrocór**, **izocór**, **zocór**.

AUTOCRÁT s.m., adj. „conducător al unui stat, cu puteri absolute – autocrate” 1818 (Budai-Deleanu, Lex. 260^f).

Germ. *Autokrat*, fr. *autocrate* < gr. *αὐτοκρατής* „stăpân absolut” < *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii” + *κράτος* „putere”.

Fam.: **autocratic** adj. „(despre guverne, conducători) cu puteri absolute; (despre state) condus de autocrați” 1819 (var. *autocraticésc*, Uricariul, I, 130; forma *autocrátic*, 1832, Asachi, I, 15) < fr. *autocratique*; **autocraticéște** adv. (înv.) „în mod autocratic” 1857 (Polizu, V.) ← *autocratic(esc)* sau ← *autocrat*; **autocratism** s.n. „autocrație; doctrină politică care susține autocrația” 1871 (I. M. Moldovan, apud Barițiu, C. V, 278) < fr. *autocratisme*, germ. *Autokratismus*; **autocrátor** s.m. (înv.) „suveran absolut; împărat” 1682 (var. *aftocrátor*, Dosoftei, V. S. nov. 146^v), var. (înv.) *avtocrátor* < ngr. *αυτοκράτωρ* (< v.gr. *αὐτοκράτωρ* „care nu depinde decât de sine, independent; cu puteri depline; dictator (la Roma), suveran absolut, împărat roman” < *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii” + *-κράτωρ*, format de la *κράτος* „putere”, probabil prin modificarea lui *-κρατής* după numele de agent în *-τωρ*, cf. Chantraine, DELG), ulterior și lat. neol. *autocrator*; **autocratóric** adj. (înv.) „de autocrat, de împărat” 1769 (var. *autocratoricésc*, Arh. rom. I, 216), var. (înv.) *aftocratoricésc*, *avtocratóric*, *avtocratoricésc* < ngr. *αυτοκρατορικός* (< *αυτοκράτωρ*); **autocratorie** s.f. (înv.) „conducere absolută, autocrație” c.1772 (var. *aftocratorie*, *avtocratórie*, Dimitriu, Rug. 5^v, apud Ursu, ÎL, III/1, 98) ← *autocrator* sau < ngr. *αυτοκρατορία* (< *αυτοκράτωρ*); **autocrație** s.f. „formă de guvernare în care toate puterile statului sunt concentrate în mâna unei singure persoane, guvernare absolutistă, despotică” 1815 (var. *avtocrátie*, Rumpf, 10, 60) < fr. *autocratie*; var. *avtocrátie* < ngr. *αυτοκράτεια*.

Cf. **auto**¹-, **-crație**, **aristocrație**, **democrație**.

AUTODAFÉ s.n. „citire și executare publică a sentinței Inchiziției (spaniole), prin care ereticii erau arși pe rug – autodafé” 1778 (M. Cantacuzino, Călăt. IV, 141^f), var. *autodáfă* s.f., *autodaféu*.

Fr. *autodafé* < ptg. *auto da fe* (= sp. *auto de fe*) „act de credință” (*auto* < lat. *actus* „act” + *fe* < lat. *fides*) DA, DEX, TDRG²// Sp. CADE.

Cf. **act**, **fidél**.

AUTODÍNĂ s.f. „montaj de radiorecepție care folosește același tub electronic ca detector și oscilator – autodyne” 1939 (Enc. tehn. I, 183).

Fr. *autodyne* < engl. *autodyne*, format pe baza lui *heterodyne* „heterodină” (< *hetero-* < gr. *ἕτερος* „altul (din doi), celălalt” + *-dyne* < gr. *δύναμις* „putere”), invenție a savantului american Edwin Howard Armstrong, în 1914.

Cf. **auto**¹-, **dinamic**, **aerodină**, **didinám**, **dinamită**, **dinastie**, **heterodină**.

AUTODRÓM s.n. „teren special amenajat pentru exerciții de conducere a automobilului – autodrome” 1930 (Minerva).

Fr. *autodrome* < *auto[mobile]* „automobil” + *-drome* (< gr. *δρόμος* „cursă, loc de alergare”, ulterior „drum” < *δραμεῖν* „a alerga”, aoristul vb. *τρέχειν* „a alerga”), pe modelul lui *hippodrome* (impr. din lat. *hippodromus* < gr. *ἵπποδρόμος*).

Cf. **auto**²-, **automobil**, **autobúz**, **-drom**, **drum**, **amfidrómic**, **desmodrómic**.

AUTOFAGÍE s.f. „consumare a propriilor țesuturi ale unui organism supus inaniției – autophagie” 1910 (Bianu, D. S. 234).

Fr. *autophagie* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii”) + *-phagie* (< gr. *-φαγία* < *φαγεῖν* „a mânca”, aoristul vb. *έσθίειν*).

Cf. **auto**¹-, **-fag**, **-fagie**.

AUTOGÁMĂ s.f., adj. „(plantă) care se caracterizează prin fecundarea între doi gameți proveniți de la același organism – autogame” 1900 (Enc. rom. II, 697).

Fr. *autogame* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii”) + *-game* (< gr. *γάμος* „căsătorie”).

Fam.: **autogámie** s.f. „fecundarea între doi gameți proveniți de la același organism” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *autogamie*.

Cf. **auto**¹-, **-gam**, **-gamie**, **agám**, **alogámie**, **bigám**, **fanerogámă**, **gamét**, **hierogámie**, **monogám**, **poligám**, **trigám**.

AUTOGÉN adj. (rar) „care se generează de la sine, prin propriile puteri”, (tehn.) în sintagma *sudură* ~ „sudură a două piese metalice cu ajutorul unui metal topit la o flacără oxiacetilenică”, (psih., despre terapii, antrenamente) „bazat pe autosugestie” – „autogène” 1930 (Minerva, 17).

Fr. *autogène*, propriu-zis „care se generează de la sine” (< gr. *αὐτογενής* < *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii” + *-γενής* „născut, produs” < *γίγνεσθαι*, aor. *έγενόμην* „a se naște”), folosit în expresii ca *soudure autogène*, *entraînement autogène*; în psih., posibil și germ. *autogen*, în sintagma *autogenes Training*, creată de psihiatrul german Johannes Heinrich Schultz.

Cf. **auto**¹-, **-gen**², **génă**, **genéză**, **-genie**, **-gonie**.

AUTOGÍR s.n. „aeronavă prevăzută cu o elice de propulsie antrenată de un motor și cu o elice de suspensie care se învârteste în jurul unui ax vertical prin forța realizată de

deplasarea aeronavei, permițând, în caz de avarie, o coborâre lină – autogire” 1930 (scris *auto-gir*, Minerva).

Fr. *autogire* < sp. *autogiro*, nume creat de inventatorul aparatului, Juan de la Cierva, în 1923, pe baza lui *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii”) + *giro* „mişcare circulară” (< lat. *gyrus* < gr. *γῦρος* „cerc, înconjur”).

Cf. **auto¹**-, **giro-**, **gir**¹, **înconjurá**, **dextrogír**, **exogíră**, **levogír**.

AUTOGRÁF adj., s.n. „(text, semnătură, document etc.) scris de mâna autorului – autographe” 1813 (S. T. 47).

Fr. *autographe*, germ. *Autograph*, împr. din lat. *autographus* < gr. *αὐτογράφος* < *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii” + *γράφειν* „a scrie”.

Fam.: **autografiá** vb. „a reproduce prin autografie” 1906 (G. Ionescu, C. T. 59) < fr. *autographier*; **autografíc** adj. „de autografie; realizat prin autografie” 1832 (AR, 94) < fr. *autographique*; **autografie** s.f. „procedeu prin care un text sau un desen este reprodus pe o piatră litografică, pentru copiere” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 102) < fr. *autographie* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii”) + *-graphie* „scriere” (< gr. *-γραφία* < *-γράφος* < *γράφειν* „a scrie”); **autogramă** s.f. (înv.) „scrisoare sau semnătură autografă” 1909 (DA) < germ. *Autogramm* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii”) + *-gramm* (< gr. *γράμμα* „literă, scris, scriere” < *γράφειν* „a scrie”), după *Autograph*; **teleautograf** s.n. „instalație cu ajutorul căreia mișcările unui creion condus cu mâna în punctul de emisie se transmit fidel, prin mijloace de telecomunicație, unui instrument de scris aflat în punctul de recepție” 1902 (Arhiva XIII, 127) < fr. *téléautographe*, germ. *Teleautograph*.

Cf. **auto¹**-, **-graf**, **grafie**.

AUTOHTÓN, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care aparține primei populații care a locuit într-un ținut, băștinaș; specific populației originare dintr-o anumită regiune – autochtone” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 102).

Fr. *autochtone* < gr. *αὐτόχθων*, *-ονος* „indigen, (propriu-zis) născut spontan din pământ” < *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii” + *χθών* „pământ”.

Fam.: **autohtonie** s.f. (abstr.) 1885 (Onciul, S. A. 38) < fr. *autochtonie* sau ← *autohton*; **autohtonism** s.n. „concepție care acordă o importanță deosebită trăsăturilor originare ale unui popor sau ale strămoșilor lui; teorie care susține caracterul autohton al unei populații” 1922 (Arhiva XXIX, 334); **autohtonist** s.m., adj. „adept al autohtonismului” 1922 (Arhiva XXIX, 337); **autohtonitate** s.f. (abstr., rar) 1966 (V. rom., nr. 11, 76) ← *autohton* sau < it. *autochtonità*; **autohtonizá** vb. „a da sau a căpăta caracter autohton” 1930–1931 (Vianu, O. IX, 690).

Cf. **auto¹**-, **alohtón**, **htonián**.

AUTOLÍZĂ s.f. „dezintegrare a celulelor și a țesuturilor vegetale și animale sub acțiunea enzimelor proprii – autolyse” 1914 (V. rom., nr. 34, 87).

Fr. *autolyse* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii”) + *-lyse* (< gr. *λύσις* „desfacere, dezlegare” < *λύειν* „a desface, a dezlega”, intrat prin *analyse*, *catalyse*, *dialyse*).

Fam.: **autolític** adj. „de autoliză” 1951 (LTR¹ III, 244) < fr. *autolytique*.

Cf. **auto¹**-, **analíză**, **cataliză**, **dializă**, **electroliză**, **fotoliză**, **frontoliză**, **glicoliză**, **hemoliză**, **hidroliză**, **histoliză**, **lipoliză**, **paralizie**, **piroliză**, **steatoliză**, **termoliză**.

AUTOMÁT adj., s.n. „(aparat) care este acționat printr-un dispozitiv mecanic, care nu necesită intervenția directă a omului; (adesea adverbial) care se face, se execută de la sine, fără participarea rațiunii sau a voinței – automate; automatique, automatiquement” 1829 (CR, 237).

Fr. *automate* (s.), lat. neol. *automatus* (adj. și s.) < gr. *αὐτόματος* „care se mișcă de la sine”, derivat cu prefixul *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii” de la rădăcina *men/mon/mḡ* (i.-e.) „a gândi”, folosită în gr. cu sensuri ca „a dori” (perf. *μέμωνα*), „suflet, principiu al vieții, principiu al voinței” (derivatul substantival *μένος*).

Fam.: **automátic** adj. (azi, rar) „automat” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 102) < fr. *automatique* CADE, DEX, TRDG² // ← *automat* SDLR; **automáticã** s.f. „disciplină care se ocupă cu studiul proceselor tehnice realizate fără participarea directă a omului” 1957 (LTR² II, 194) < fr. *automatique*; **automaticéște** adv. (înv.) „în mod automat” 1881 (Telegraful (Buc.), nr. 2638, 18 febr., p. 3, col. 2) ← *automatic*; **automátism** s.n. „comportament executat fără controlul conștiinței, însușire a sistemului nervos de a organiza anumite mișcări succesive fără a mai fi nevoie de o dirijare conștientă a lor; însușirea de a fi automat, mișcare de automat sau ca de automat” 1884 (Lupta, nr. 8, 5 aug., p. 1, col. 1) < fr. *automatisme*; **automátist** s.m. „specialist în automatică, automatician” 1968 (Costache – Simionescu, Act. econ. 109) < fr. *automatiste*; **automátizã** vb. „(despre procese, operații) a face să se efectueze automat, (despre activități, întreprinderi, sisteme tehnice) a dota cu utilaje automate; (refl., despre mișcări, gesturi) a deveni automat, a căpăta caracter de automatism” 1904 (Albina (Buc.), nr. 27–28, 4–11 apr., 654) < fr. *automatiser*; **semiautomát** adj. „parțial automat, parțial automatizat” 1949 (LTR¹ I, 239) ← *semi-* + *automat*; **semiautomátic** adj. „parțial automat, parțial automatizat” 1975 (DEX) < fr. *semi-automatique*, engl. *semiautomatic*.

Cf. **auto¹**-, **ATM**, **maníe**, **méntor**.

AUTOMOBÍL s.n., adj. „(vehicul) cu roți pneumatice, mișcat de un motor cu explozie internă – automobile” 1899 (Anestín, C. V. 154), var. (înv.) *otomobil*.

Fr. *automobile*, inițial folosit ca adj. „care se mișcă de la sine” < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii”) + *mobile* (împr. din lat. *mobilis* „mobil” < *mouēre* „a (se) mișca”), izolat din expresiile *voiture automobile*, *véhicule automobile*.

Fam.: **automobilísm** s.n. „sport practicat cu automobilul; (înv.) activitatea de a conduce un automobil, tehnica construcției de automobile” 1897 (Epoca, nr. 367, 4 febr., p. 2, col. 5), var. (înv.) *otomobilism* < fr. *automobilisme*; **automobilíst** s.m. „conducător de automobil; persoană care practică automobilismul (ca sport)” 1898 (Adev., nr. 3069, 28 ian., p. 2, col. 4) < fr. *automobiliste*; **automobilístã** s.f. 1900 (Adev., nr. 3918, 24 iun., p. 1, col. 7) ← *automobilist*; **automobilístic** adj. „de automobil; referitor la conducerea automobilului, la automobilism” 1903 (Adev., nr. 4990, 22 iun., p. 1, col. 4) < it. *automobilistico*; **miniautomobil** s.n. „automobil de mici dimensiuni” 1978 (DN³) ← *mini*¹- + *automobil*.

Cf. **auto²**-, **autoturísm**, **auto¹**-, **mobíl**.

AUTONÓM adj. „care nu depinde de nimeni, liber, independent; (despre părți ale unor state, colectivități) care se bucură de un anumit grad de independență în raport cu autoritatea centrală – autonome” c.1832 (I. Golescu, Cond. I, 27^v).

Fr. *autonome*, împr. din lat. *autonomus* < gr. *αὐτόνομος* „independent, autonom” < *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii” + *-νόμος* < *νέμειν* „a distribui, a atribui, a administra”, cf. și *νόμος* „lege”.

Fam.: **autonomíe** s.f. (abstr.) 1779 (var. *avtonomie*, Mineiul, ianuarie, prefață) < lat. neol. *autonomia*, fr. *autonomie*; var. *avtonomie* < ngr. *αυτονομία*; **autonomísm** s.n. „curent politic care militează pentru autonomia unei regiuni, a unei comunități” 1929 (Arhiva XXXVI, nr. 1, 68) < fr. *autonomisme*; **autonomíst**, -ă s.m., s.f., adj. „partizan al autonomiei (unei regiuni, a unei comunități)” 1866 (I. Antonelli, apud Barițiu, C. III, 231) < fr. *autonomiste*, germ. *Autonomist*; **autonomístic** adj. (înv., rar) „de autonomist” 1899 (Sbiera, F. S. 155) < germ. *autonomistisch*; **autonomizá** vb. „a deveni sau a face să devină autonom” 1937 (Vulcănescu, D. R. I, 161) < fr. *autonomiser* sau ← *autonom*.

Cf. **auto¹**, **agronomíe**, **antinomíe**, **anomíe¹**, **autonomáj**, **astronomíe**, **clironóm**, **economíe**, **gastronomíe**, **geonomíe**, **heteronóm**, **nomád**, **nómă²**, **nomocanón**, **nomográf**, **nomogramă**, **olonóm**, **taxonomíe**, **zoonomíe**.

AUTOPSÍE s.f. „disecție a unui cadavru și examinare anatomică a organelor lui interne pentru a stabili cauza morții; (în filozofia medievală) stare de contemplare mistică a divinității – autopsie” 1829 (Negruzzi, O. I, 25).

Fr. *autopsie* < gr. *αὐτοψία* „vedere cu propriii ochi; viziune” < *αὐτόπτης* „care vede cu propriii ochi” < *αὐτο-* „auto¹”, însuși, prin mijloace proprii” + *ὄπ-* „a vedea”, cf. *ὄψομαι* „voi vedea”, *ὄπωπα* „am văzut”.

Fam.: **autopsiá** vb. „a face autopsia unui cadavru” 1904 (Babeș, O. A. II, 131) < fr. *autopsier*; **autopsiér** s.m. „medic sau asistent medical specializat în autopsii” 1929 (Ardeleanu, U. D. 110).

Cf. **auto¹**, **-opsie**, **amblióp**, **ametróp**, **catóptrică**, **ciclóp**, **dióptru**, **diplopíe**, **emetróp**, **hipermetróp**, **mióp**, **nictalóp**, **prosóp**, **prosoplegíe**, **prosopométru**, **prozopopée**.

AUTÓR s.m. „persoană care creează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică; persoană care comite o faptă, agent – auteur” 1691–1697 (T. Corbea, D. 25), var. (înv.) *aftór*, *auctór*, *autóre*, *avtór*.

Lat. neol. *au(c)tor*, *-em* (< *augere* „a spori”, cu un sens inițial puțin atestat „care face să crească”, de unde „sprijinitor, garant, persoană care conferă autoritate, vânzător cu drepturi depline asupra obiectului vândut”, de unde „persoană care conferă autoritate unei informații, sursă de informație, autor al unui text, autor, creator, agent” OLD), fr. *auteur*. Var. *autore* < it. *autore*. Var. *aftor*, *avtor*, prin analogie cu împrumuturi gr. ca *avtocrator* DA, posibil și rus. *avtor* DÎLR.

Fam.: **auctoriál** adj. „referitor la autor” 1964 (AUB – LLR, XIII, 355) < germ. *auktorial*, posibil și engl. *auctorial*; **autoáre** s.f. 1864 (Bolintineanu, O. XI, 59), var. (înv.) *autoáră*; **autorás** s.m. (peior.) 1859–1869 (Heliade-Rădulescu, O.³ II, 306); **coautoáre** s.f. 1955 (DLRLC) ← *coautor*; **coautór** s.m. „persoană care participă la crearea unei opere (literare, artistice etc.) împreună cu alte persoane; persoană care comite o faptă împreună cu alte persoane” 1876 (Măiorescu, O. III, 309) < fr. *coauteur*.

Cf. **autoritáte**, **autorizá**, **adăugá**, **agurá**, ar. **amintáre**, **augmentá**, **augúr**, **áugust¹**, **agúst²**, **agúst**, **agustós**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**.

AUTORITÁTE s.f. „drept, împuternicire de a comanda, de a da dispoziții sau de a impune cuiva ascultare; instituție a statului care se bucură de asemenea drepturi, într-un anumit domeniu; influență a unei persoane, întemeiată pe calitățile sale – autorité” 1684–1687

(var. *avtoritas*, Brancovici, Cron. 43), var. (înv.) *auctoritate*, (înv., rar) *autoritâș*, *avtoritate*, *otoritate*.

Lat. neol. *au(c)toritas*, *-atem* „împuternicire, autorizație, drept de proprietate; îndemn; autoritate a unei instituții (a senatului, a magistraților); ordin; valoare a unei mărturii, credit, influență a unei persoane, prestigiu” (< *auctor* „sprijinitor, garant, persoană care conferă autoritate, vânzător cu drepturi depline asupra obiectului vândut” < *augere* „a spori”), fr. *autorité*. Var. *avtoritas*, *avtoritate*, cu pronunțarea diftongului lat. *-au-* după regulile pronunțării ngr. Var. *autoritaș*, după pronunțarea magh. a lat. *autoritas*.

Fam.: **autoritár** adj. „(despre instituții, puteri ale statului) care uzează sau abuzează de autoritatea lor; (despre regimuri politice) caracterizat prin lipsa unor mecanisme democratice de control și prin nerespectarea unor limite legale ale puterii; (despre persoane) care vrea să-și impună voința, care uzează sau abuzează de autoritatea sa” 1874 (Aricescu, I. 348) < fr. *autoritaire*; **autoritarism** s.n. „caracter autoritar (al unei puteri politice sau al reprezentanților ei), sistem politic autoritar” 1870 (Hasdeu, Pub. P. II, 41) < fr. *autoritarisme*; **autoritarist** s.m., adj. „adept al autoritarismului; care denotă autoritarism, care ține de autoritarism” 1937 (Vulcănescu, D. R. I, 147) ← *autoritarism*, cu substit. sufixului.

Cf. **autór**, **autorizá**, **adăugá**, **agurá**, ar. **amintáre**, **augmentá**, **augúr**, **áugust¹**, **augúst²**, **agúst**, **agustós**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**.

AUTORIZĂ vb. „a împuternici în mod legal o persoană, o instituție, o organizație pentru exercitarea unui drept sau pentru îndeplinirea unei acțiuni – autoriser” 1818 (var. *autorisi*, Budai-Deleanu, Lex. I, 259^v; forma *autorizá*, c.1832, I. Goleșcu, Cond. I, 27^v).

Fr. *autoriser* < lat. med. *auctorizare* „a confirma, a garanta, a autoriza, a recunoaște un act ca fiind valabil” < *auctor* „garant, persoană care conferă autoritate” < *augere* „a spori”. Var. *autorisi* < germ. *autorisieren*.

Fam.: **autorizábil** adj. „care poate fi autorizat” 1931 (CADE) < fr. *autorisable*; **autorizáție** s.f. (abstr.) c.1832 (I. Goleșcu, Cond. I, 27^v), var. (înv.) *autorizațiune* < fr. *autorisation*.

Cf. **autór**, **autoritáte**, **adăugá**, **agurá**, ar. **amintáre**, **augmentá**, **augúr**, **áugust¹**, **augúst²**, **agúst**, **agustós**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**.

AUTOSCOPIE s.f. „experiența (halucinatorie) de a se vedea pe sine din afară; (fig., livr.) examinare a propriei persoane, autoanaliză – autoscopie” 1912 (N. Rev. R., nr. 8, 122).

Fr. *autoscopie* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹⁻, însuși, sine”) + *-scopie* (< gr. *-σκοπία* „privire, examinare a...” < *-σκόπος* < *σκέπτειν* „a privi”), termen creat de medicul francez Charles Féré.

Fam.: **autoscopic** adj. „care ține de autoscopie” 1936 (Călinescu, O. XIII, 297) < fr. *autoscopique*.

Cf. **auto¹⁻**, **-scop²**, **-scopie**, **schépsis**, **scop¹**, **scéptic**, **episcop**.

AUTOTÉLIC adj. (fil., psih.) „care conține în sine scopul, cu finalitate lăuntrică – autotélique” 1934 (Vianu, O. VI, 93).

Fr. *autotélique*, format pe baza gr. *αὐτο-* „auto¹⁻, însuși, sine” și *τέλος* „scop”, cf. gr. *αὐτοτελής* „care își are scopul în sine”.

Cf. **auto¹⁻**, **télos**.

AUTOTIPIE s.f. „procedeu de executare a unui clișeu zincografic care redă nuanțele de umbră și lumină prin descompunerea imaginii în puncte de diverse mărimi – autotypie” 1898 (Enc. rom. I).

Fr. *autotypie* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii”) + *-typie* (< *-type* < gr. *τύπος* „marcă, amprentă”).

Cf. **auto¹**, **-tipie**, **tip**, **tipár**.

AUTOTOMÍE „detașare a unor părți (regenerabile) ale unui organism (coadă, clești etc. la unele animale, cu scopul de a scăpa de un pericol; ramuri care nu mai sunt necesare, la plante) – autotomie” 1937 (M. enc. agr. I).

Fr. *autotomie* < *auto-* (< gr. *αὐτο-* „auto¹-, însuși, prin mijloace proprii”) + *-tomie* (< gr. *-τομία* < *-τόμος* < *τέμνειν* „a tăia”, *τομή* „tăiere”).

Cf. **auto¹**-, **tom**, **-tomie**.

AUTOTURÍSM s.n. „automobil (destinat transportului unui număr mic de persoane) – automobile” 1940 (Pușcariu, LR, 388).

Rom. *auto[mobil de] turism*, sintagmă folosită în opoziție cu autovehiculele de marfă și de transport în comun.

Fam.: **turism²** s.n. (ieșit din uz) „autoturism” 1949 (LTR¹ I, 243).

Cf. **automobil**, **auto²**-, **turism¹**.

AUTOZÓM s.m. (biol.) „cromozom făcând parte din cele 22 de perechi de cromozomi care nu sunt implicați în determinarea sexului, nefiind diferențiați între masculi și femele – autosome” 1937 (M. enc. agr. I, 363).

Fr. *autosome* (< engl.), engl. *autosome*, termen creat de biologul american Thomas Harrison Montgomery Jr. în 1906, prin opoziție cu *allosome*, pe baza el. de comp. *auto-* (< gr. *αὐτο-* < *αὐτός* „însuși”, *ὁ αὐτός* „același”) + *-some* < *chromosome* „cromozom”.

Fam.: **autozomál** adj. (despre trăsături ereditare) „al cărui factor ereditar este localizat într-un autozom” 1937 (var. *autosomál*, M. enc. agr. I, 363).

Cf. **auto¹**-, **alozóm**, **cromozóm**, **somátic**.

AUTUMNÁL adj. (livr.) „de toamnă, tomnatic – automnal” 1870 (var. *automnál*, Costinescu, V.).

Lat. neol. *autumnalis* (< *autumnus* „toamnă”), fr. *automnal*.

Cf. **toamnă**.

AUXILIÁR adj., s.n. „(element) care ajută la ceva, care se află pe plan secundar față de ceva principal; (gram., despre verbe) care ajută la formarea timpurilor și a modurilor compuse – auxiliare” 1818 (Budai-Deleanu, Lex. I, 134^f), var. (înv.) *auziliár*.

Lat. neol. *auxiliaris*, *auxiliarius* (< *auxilium* „ajutor”, format pe rădăcina verbului *augēre* „a spori, a întări”), fr. *auxiliaire*. Var. *auziliar* < it. *ausiliare*.

Fam.: **semiauxiliár** adj., s.n. (gram., despre verbe) „categorie intermediară între verbele autonome și cele auxiliare, care exprimă valori modale și aspectuale” 1948 (Iordan, LRA, 148, 151, scris *semi-auxiliar*) < fr. *semi-auxiliaire*.

Cf. **adăugá**, **agurá**, ar. **amintáre**, **augmentá**, **augúr**, **áugust¹**, **augúst²**, **agúst**, **agustós**, **autór**, **autoritáte**, **auxiliár**, **inaugurá**, **ogúr¹**, **ursúz**.

AUXÍNĂ s.f. „substanță hormonală vegetală care condiționează creșterea plantelor – auxine” 1939 (Parhon, O. III, 77).

Fr. *auxine*, format pe baza gr. *αἰξείν* „a spori, a crește”, cu sufixul *-ine* specific numelor de substanțe.

Fam.: **heteroauxină** s.f. „hormon vegetal de creștere, care se găsește în drojdii, porumb, cu acțiune mai slabă decât a auxinei” 1939 (Parhon, O. III, 77), var. *eteroauxină* < fr. *hétéroauxine* (< *hétéro-* < gr. *ἕτερος* „altul (din doi), celălalt” + *auxine*).

Cf. **auxo-**.

AUXO- el. de comp. „referitor la creștere – auxo-”.

Element al vocabularului științific internațional bazat pe gr. *αἰξείν* „a crește”, *αἰξίη* „creștere”.

Cf. **auxină, auxocróm, auxologie, auxometrie, auxopatie, auxospór** s.v. **spor**².

AUXOCRÓM adj., s.n. (despre grupuri de atomi) „care, introdus în molecula unei substanțe, determină intensificarea culorii acesteia – auxochrome” 1949 (LTR¹).

Fr., engl. *auxochrome* < *auxo-* (< gr. *αἰξείν* „a crește”, *αἰξίη* „creștere”) + *-chrome* (< gr. *χρῶμα* „culoare”).

Cf. **auxo-, auxină, crom(o)-, crom, crom, cromatic, cromozóm**.

AUXOLOGÍE s.f. „știință care studiază creșterea organismelor – auxologie” 1969 (D. med.).

Fr. *auxologie* < *auxo-* (< gr. *αἰξείν* „a crește”, *αἰξίη* „creștere”) + *-logie* (< gr. *-λογία* < *-λόγος* < *λέγειν* „a vorbi”), posibil și germ. *Auxologie*, it. *auxologia*.

Cf. **auxo-, auxină, -logie, lógos, léxic**.

AUXOMETRÍE s.f. „disciplină care se ocupă cu măsurarea creșterii arborilor – discipline qui a pour objet le mesurage de la croissance des arbres, auxométrie” 1967 (V. Giurgiu, „Studiul creșterilor la arborete. Auxometrie cu elemente de auxologie”).

It. *auxometria* (< *auxo* < gr. *αἰξείν* „a crește”, *αἰξίη* „creștere” + *-metria* < gr. *-μετρία* < *μέτρον* „măsură”), posibil și fr. *auxométrie* (cuvânt foarte puțin atestat cu acest sens).

Fam.: **auxométru** s.n. „aparat folosit în auxometrie” 1967 (D. Parascan, „Fiziologia plantelor”, 195), probabil it. *auxometro*.

Cf. **auxo-, métru**.

AUXOPATÍE s.f. (med.) „tulburare a creșterii unui organism – auxopathie” 1969 (D. med.).

It. *auxopatía* (< *auxo* < gr. *αἰξείν* „a crește”, *αἰξίη* „creștere” + *-patía* < gr. *-πάθεια*, *πάθος* „ceva suportat, afect, suferință” < *πάσχειν*, aor. *ἔπαθον* „a fi afectat, a păți, a suferi”), posibil și prin fr. *auxopathie*.

Cf. **auxo-, auxină, -patie, antipatie, apatie, empatie, pátimă, pátos, simpatie**.

AUZÍ [ar. *avdzáre*; mr. *avzíri*, *uzíri*; ir. *avzí*] vb. „a percepe sunetele cu ajutorul simțului auditiv; (Mold., rar, refl.) a avea un anumit miros (urât) – entendre; (Mold., rare) sentir (mauvais)” c.1500 (Psalt. Hur. 88).

Lat. *audīre*, panrom. LEI 2271.

Fam.: **aúdere** s.f. (hapax, T. Corbea, D. 64) „auzire” 1691–1697, derivat de la tema *aud-* (din 3 sg. *aude*), pe modelul *créde* / *crédere*, *purcéde* / *purcédere* etc.; **aúz** s.n. „simț

cu ajutorul căruia se percep sunetele; faptul de a auzi” c.1500 (Psalt. Hur. 100), der. regresiv; **auzít**¹ s.n. (abstr.) 1566 (Coresi, L. 181) < lat. *audītus* DA, CDDE 125, CADE, cf. it., occ., sp., ptg. REW 680 sau ← *auzi* DEX; **auzít**² s.n. (înv.) „veste; renume” 1551–1553 (Ev. sl.-rom. 42^v) ← part. *auzit*; **auzítór** adj., s.m. (înv.) „(persoană) care aude, care poate auzi; (jur., despre martori) care a auzit cu propriile urechi; (persoană) care ascultă, auditor” 1688 (Biblia², 652) < lat. *audītōrius* sau ← *auzi*; **auzítúră** [mr.] s.f. (rar, înv.) „auzire” c.1650 (Anon. Car.); ar. **avdzătă** s.f. „voce, rezonanță” 1928 (Pen. Balc. VI, 100); ar. **avdzátu** adj. „renumit” 1906 (Dalamatra, 34); **nemaiauzít** adj. „care este atât de ieșit din comun încât nu a mai fost vreodată pomenit, relatat” 1863 (Filimon, O. II, 93) ← *ne-* + *mai*¹ + part. *auzit*; ar. **niavdzăt** adj., s.m. „nemaipomenit; dracul” 1906 (Dalamatra, 144); mr. **niuzót** adj. „care nu aude” 1935 (Capidan, Megl. III); mr. **priuzót** adj. „faimos, renumit” 1935 (Capidan, Megl. III).

Cf. **audiénță**, **audio(-)**, **obediént**.

AVAÉT s.n. (înv.) „impozit, dare în epoca fanariotă, plătită moșierului, bisericii, starostelui breslei sau statului – împôt, redevance de l’*époque fanariote*, payée au seigneur, à l’*Église*, au prévôt d’*une corporation*, à l’*État*” 1749 (Doc. agr. I, 49), var. (înv.) *havaét*, *havalét*.

Tc. *avait*, *avaid* „venit, rentă; taxă plătită contra unui serviciu; cadou, bacșiș” < arab *‘awā’id*, pl. lui *‘āda* „obicei, practică, (pl.) taxe”. Var. *havalet*, prin contaminare cu *havalea*, Suci, IT II, 59.

AVÁL¹ s.n., în loc. adv. *în ~*, „în josul apei – aval” 1909 (Antipa, F. I. 38).

Fr. *aval* < *à val* „la vale” (*à* < lat. *ad* + *val* < lat. *uallis*).

Cf. **a**¹, **vále**, **avalánșă**.

AVÁL² s.n. „angajament luat de o terță persoană de a plăti prețul unui efect, în locul debitorului – aval” 1870 (Costinescu, V. I, 86).

Fr. *aval*, probabil abreviere din formula *à valoir* „în contul...” (*à* < lat. *ad*; *valoir* „a valora” < lat. *ualēre*) TLF.

Fam.: **avalíst** s.m. „persoană care garantează printr-un aval” 1898 (Enc. rom. I, 186) < fr. *avaliste*; **avalizá** vb. „a garanta printr-un aval” 1887 (Cod. comerc. 129) < fr. *avaliser*.

Cf. **a**¹, **valíd**, **valoáre**.

AVALÁNȘĂ s.f. „masă de zăpadă care se desprinde de pe coasta unui munte și se rostogolește la vale – avalanche” 1873 (Alecsandri, O. I, 395).

Fr. *avalanche*, inițial termen dial. din zona alpină < *lavanche* „avalanșă; torent” (probabil < lat. târziu *lābīna* „prăvălire, surpare, alunecare de teren” < *lābī* „a aluneca”, cu substit. sufixului), contaminat cu *avaler* „a coborî, a o lua la vale” (< *aval* „la vale, aval¹”) TLF.

Cf. **cólaps**, **labíl**, **lápsus**, **avál**¹.

AVALÍM interj. (hapax, cântec din Covurlui, apud HEM II, 2141) „Bravo! – Bravo!” 1887.

Tc. *eyvallah* „bine, de acord; mulțumesc” (< arab *ī* „da” + *wallāhi* < *wa* „și, cu; (în jurăminte) pe” + *Allāhi*, genitivul lui *Allāh*), infl. de *aferim* „bravo, minunat” ȘIO I, LXIII, DA (probabil), Suci, IT II, 59 // Deformare din tc. *aferim* HEM II, 2142.

AVÁN¹ adj., adv. (înv.) „cumplit, crud, violent; rău, perfid – cruel, épouvantable, impitoyable, violent; méchant, perfide” 1686 (Dosoței, V. S. III, 426^f), var. (Trans., Buc.) *avam* și cu sensul „sărac, mișel”.

Tc. (*h*)*av(v)an* (< arab *khawwān* „infidel, perfid, trădător”) ȘIO II/1, 30, DA, CADE, SDLR, CDER 546, DEX, posibil intrat și prin ngr. *αβάνης* (CDED II, 637, DA, SDLR, DEX), scr. *avan* (DA, SDLR) // Turcic *hagan* „han (conducător al popoarelor năvălitoare turcice și mongole)”, împrumut foarte vechi, preotoman HEM II, 2152.

Fam.: **avanie** s.f. (mai ales la pl.) „stoarcere de bani, vexațiune” 1705 (Cantemir, I. I. 786), var. *avănie* < ngr. *αβανία*; **avăniță** (acc. probabil) s.m. (Ban.) „venetic; aventurier” 1893 (Rudow, T. L. 385) < scr. *avanica*; **avănit** adj. (Năs.) „sărac, mișel” 1888 (Bugnariu, N.) ← **avăni* (< *avan*¹) DA.

AVÁN²- el. de comp. „înainte – avant-”, var. *avânt*²-.

Fr. *avant-* < *avant* „înainte” < lat. *ab ante*.

Cf. **avanbéc**, **avangărdă** s.v. **gărdă**, **avanpóst** s.v. **post**, **avanpremieră** s.v. **premieră**, **avanscenă** s.v. **scenă**, **înainte**, **adînte**, **ante-**, **anteriór**, **antíc**, **antúm**, **avansá**, **avantáj**, **devansá**, **întái**, **între**².

AVANBÉC s.n. „partea din amonte a unui picior de pod – avant-bec” 1949 (var. *avantbéc*, LTR¹ I, 246).

Fr. *avant-bec* < *avant* „înainte” + *bec* „cioc”.

Cf. **aván**²-, **bec**¹.

AVANSÁ vb. „a înainta, a continua mișcarea către o anumită țintă; (tranz. și intranz.) a promova într-un grad, într-o funcție; (despre sume de bani, bunuri) a da cu anticipație – avancer” 1805 (var. *avanșeruí*, Iorga, S. D. VIII, 168; forma *avansá*, 1857, „Jurnal de agricultură”, 21, apud Ursu, ÎL II), var. (înv., rar, Trans.) *avanjeluí*, *avangiruí*, (înv., rar, Munt.) *avansarisí*, (înv.) *avanșá*.

Fr. *avancer* (< lat. **abantiāre* < *ab ante* „înainte”, cf. fr. *avant*). Var. *avanșá*, posibil și it. *avanzare*. Var. *avanșeruí* < germ. *avancieren*. Var. *avangiruí*, probabil infl. de *giruí* (= *gira*).

Fam.: **aváns** s.n. „plată anticipată a unei părți dintr-o sumă datorată” 1844 (FM, 363) < fr. *avance*.

Cf. **aván**²-, **avantáj**, **devansá**, **înainte**, **adînte**, **ante-**, **anteriór**, **antíc**, **antúm**, **întái**, **între**².

AVANTÁJ s.n. „folos pe care îl obține cineva (în raport cu altcineva); superioritate (a cuiva sau a ceva) bazată pe o împrejurare favorabilă; aspect pozitiv al unui obiect, al unei situații – avantaje” 1824 (var. *avantágiu*, C. Negruzzi, „Pirostia Elenei”, în Rev. istorică IV, 44; forma *avantáj*, c.1832, I. Golescu, Cond. I, 31^r).

Fr. *avantage* < *avant* „înainte” < lat. *ab ante*. Var. *avantágiu*, și it. *avvantaggio*.

Fam.: **avánt**¹ s.n. (Dolj, hapax, Graiul I, 49) „avantaj” 1906, deformare ocazională prin trunchiere; **avantájá** vb. „a conferi un avantaj” 1862 (var. *avantágiá*, Protopopescu – Popescu, N. D. I, 109) < fr. *avantager*; **avantájánt** adj. (rar) „care avantajează” 1972 (LR, nr. 3, 197) ← *avantája*; **avantájós** adj. „care conferă un avantaj” 1847 (Teulescu, I. 25), var. (înv.) *avantágiós* < fr. *avantageux*; var. *avantágios*, și it. *avvantaggioso*; **dezavantáj** s.n. „aspect nefavorabil, nedorit (al unei situații, al unui obiect), inconvenient; situație de inferioritate a unei persoane, în raport cu alta” 1848 (var. *dezavantágiu*, Negulici, V.) < fr.

désavantage; **dezavantajá** vb. „a crea cuiva un dezavantaj” 1910 (Dobrogeanu-Gherea, O. C. IV, 267) < fr. *désavantage*; **dezavantajós** adj. „care dezavantajează” 1859 (Boerescu, Esplic. 20) < fr. *désavantageux*.

Cf. **aván²**-, **avansá**, **devansá**, **înaînte**, **adînte**, **ante-**, **anteriór**, **antíc**, **antúm**, **întái**, **între²**.

AVÁR¹, **-Ă¹** s.m., s.f., adj. „numele unei populații migratoare de origine asiatică așezate în Câmpia Panoniei la începutul Evului Mediu; (s.f.) limba (azi, dispărută) vorbită de această populație – Avar” 1683 (Dosoftei, V. S. febr. 78^v).

Ngr. *Άβαρος*, lat. neol. *Auarus*, ulterior și fr. *Avar*.

AVÁR² adj. „zgârcit – avare” 1822 (Bobb, DRLU I, 91).

Fr. *avare*, lat. neol. *auarus* (format pe rădăcina verbului *auēre* „a dori puternic, a fi avid de”).

Fam.: **avaríție** s.f. (abstr.) 1818 (Maior, Tel. 226), var. (înv.) *avarîță* < fr. *avarice*, lat. neol. *auaritia*.

Cf. **avíd**.

AVÁRIE s.f. „stricăciune, deteriorare (însemnată) suferită de o navă, o mașină, o construcție, o instalație, un aparat – avarie” 1840 (var. *avarie*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 107).

Fr. *avarie*, inițial „pierderi datorate aruncării în mare a mărfurilor unei nave în pericol de naufragiu” < genovez *avaria* „aruncare peste bord a mărfurilor unei nave în pericol de naufragiu; calculul pierderilor astfel suferite” < arab *‘awārīya* „marfă deteriorată (de apa de mare)” < *‘awār* „defect, lipsă” < *‘awar* „a vătăma, a produce o pagubă”. Accentuarea *avárie*, de dată recentă, posibil după rus. *avarija* °.

Fam.: **avariá** vb. „a produce sau a suferi o avarie” 1879 (I. Panțu, C. C. 290) < fr. (*s’*) *avarier*.

AVÁȘ s.n. (înv., Mold.) „loc curățat de tufe și de mărăcini – terrain défriché” 1905 (I. Antonovici, „Istoria comunei Bogdana”, Bârlad, apud CDDG).

Et. nes., probabil magh. *avas* „pădure cu vegetație îmbătrânită” (< *avas* „bătrân, vechi”) CADE (sigur), SDLR (sigur).

AVATÁR s.n. „(în religia hindusă) încarnare a ființelor divine în formă de om sau de animal; (fig.) ipostază (diferită de altele precedente) în care se manifestă o persoană, un fenomen, un obiect, (rar) metamorfoză (repetată); (inform.) imagine miniaturizată aleasă de un utilizator pentru a-l reprezenta în jocurile video, în forumuri, în aplicații de mesagerie – avatar” 1864 (Hasdeu, O. II, 30).

Fr. *avatar* < sanscr. *avatāra*, propriu-zis „coborâre” < *avatarati* „a coborî” < *ava* „în jos” + *tarati* „a traversa, a trece, a ajunge”. Sensul inform., după engl. *avatar*.

ÁVĂ¹ s.m. (rar, înv.) „părinte, tată; nume dat călugărilor bătrâni – père; nom donné aux vieux moines” 1560–1561 (var. *ávva*, Coresi, Tetr. 103¹).

Slavon *avva*, ngr. *αββά* < gr. biblică *ἄββᾶ* „tată” < aramaic *‘abbā*.

Fam.: **avvâdie** s.m. (dim.) 1683 (pl. *avadii*, Dosoftei, V. S. ian. 13^v; sg. reconstituit eronat în DA *avvad*) < ngr. *αββάδιον*.

Cf. **abáte¹**.

ÁVĂ² s.f. (Dobr.) „plasă de pescuit – filet (pour la pêche)” 1887 (HEM II, 2154).

Tc. dial. *av* (= *ağ*) „plasă” Vl. Drimba, SCL, 43, 1992, 563, Suci, IT II, 60, sau detașat din sintagma *balık av ağı* „plasă pentru (prins) pește” (unde -ğ- intervocalic nu se pronunță) Vl. Drimba, SCL, 43, 1992, 563 // Tc. *av* „vânătoare, pescuit” DA (care admite și posibilitatea unui intermediar bg.), CADE, CDER 543.

AVEÁ [ar. *aveáre*; mr. *veári*, și impersonal cu sensul „a exista”; ir. (*a*)*vé*] vb. „a poseda, a deține; a conține (drept parte componentă); a purta, a ține; a prezenta o anumită caracteristică, însușire, stare fizică, psihică; (cu nume de evenimente) a i se întâmpla ceva, a participa la un eveniment; (cu complemente de loc, de ex. *am în spate, în față...*) a servi de reper pentru situarea unui obiect, a unei ființe; (cu nume de profesii, de instituții, de unități comerciale etc.) a beneficia de serviciile cuiva sau a ceva; (cu elemente predicative suplimentare) a folosi drept; (cu nume de activități și complemente de timp) a planifica, a stabili (pentru un anumit moment de timp); (cu complemente care indică o durată) a dispune de un anumit timp pentru o activitate; (cu complemente indicând permisiune, obligație, interdicție etc.) a i se aplica o anumită regulă; (cu verbe la supin, înv. și la infinitiv și conjunctiv) a trebui; (cu verbe la infinitiv, înv.) a putea; (cu propoziții relative al căror verb este la subjonctiv sau la infinitiv fără *a*) a exista, astfel încât să se poată îndeplini un anumit scop; (în v.) a considera (pe cineva cumva, drept ceva); (refl., în v., Mold.) a fi; (refl., în v.) a se simți cumva – avoir”, folosit ca vb. auxiliar pentru viitor (cu subjonctivul, în v. și cu infinitivul), pentru perfectul indicativului (în forme scurte, cu participiul; în ar., mr. și pentru indicativ mai-mult-ca-perfect, conjunctiv perfect și mai-mult-ca-perfect; formele de auxiliar ale condițional-optativului provin mai probabil de la imperfectul verbului *vrea*) c.1500 (Psalt. Hur. 209).

Lat. *habēre*, panrom. REW 3958.

Fam.: **avére** [ar.; mr. *veári*] s.f. „totalitatea bunurilor posedate de o persoană, o colectivitate, o instituție; bogăție, bunuri posedate de valoare considerabilă” 1581 (Coresi, Ev. 6); **avút¹** s.n. „totalitatea bunurilor posedate de o persoană, o colectivitate, o instituție; (în v.) posesiune, obiect posedat” 1563–1583 (Cod. vor. 236); **avút²** [ar.] adj. „cu avere considerabilă, bogat” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 56¹); **avutór** s.m. (în v.) „posesor” 1817 (Bujoreanu, Col. Leg. I, 434) ← *avut*; ar. **avuțáme** s.f. „avuție” 1905 (Papahagi, B. 93); **avuți** [ar.] vb. (în v.) „a înavuți” 1881 (Jipescu, Op. 82) ← *avut²*; **avuție** [ar. *avuțál'e*; mr. *vuțiiă*] s.f. „avere; avere mare” c.1500 (Psalt. Hur. 128) ← *avut²*; **înavuți** vb. „a (se) îmbogăți” 1868 (Barcianu, V.) ← *avut²*; **înavuțitór** adj. (în v., rar) „care îmbogățește” 1866 (I. Ionescu, D. 262) ← *înavuți*; **neavére** [ar. *niaveáre*] s.f. (în v.) „sărăcie” 1581 (Coresi, Ev. 363) ← *ne-* + *avere*; **neavút** adj. (în v.) „sărac” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 56¹) ← *ne-* + *avut²*.

Cf. **abíl**, **abităție**, **coabitá**, **datór¹**, **débit²**, **habitát**, **habitúdine**.

AVÉN s.n. (geol.) „puț natural, format prin dizolvarea materialului calcaros, care poate comunica cu o peșteră, o galerie subterană – aven” 1957 (LTR² II, 216), var. *avénă* s.f.

Fr. *aven*, termen dialectal din regiunea Rouergue, probabil de origine celtică, de la baza *ab-* „apă, râu”, cf. galic *Abono-*, *Abona* (nume de râuri), galez *afon*, irlandez *abann* „râu” TLF.

AVENÍ vb. (în v.) „a dospî – lever, fermenter” 1582 (PO, 219).

Probabil lat. *aduenīre* „a sosi, a ajunge” (< *ad-* + *uenīre* „a veni”) DA, CADE (sigur), SDLR (sigur), cf. it., v.fr., occ., cat., v.sp., ptg. REW 216. Evoluția semantică se poate explica printr-un sens „a veni în număr mare, a se revărsa”, atestat în sp. DA.

Fam.: **avenit** adj., s.n. (înv.) „(pâine) dospită” 1582 (PO, 216).

Cf. **advént**, **adventice**, **adventist**, **adventív**, **aventură**, **veni**, **convént**, **covenánt**, **contravení**, **cuvánt**, **covení**, **deveni**, **evenimént**, **eventuál**, **invénție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitór**.

AVENTURĂ s.f. „acțiune îndrăzneată și riscantă; întâmplare neprevăzută prin care trece cineva; legătură amoroasă spontană, de scurtă durată – aventure” 1794 (var. *avenitură*², Calend. Viena, 31), var. (înv.) *avantură*, *avântură*, *eventură*.

Fr. *aventure* (inițial, „ceea ce urmează să se întâmple, soartă; întâmplare neprevăzută” < lat. *adventura*, f. substantivat al part. viitor al vb. *aduenire* „a sosi, a ajunge” < *ad-* + *uenire* „a veni”), it. *avventura* (< fr.). Var. *avenitură*, prin românizare după *veni* (part. *venit*).

Fam.: **aventură** vb. refl. „a întreprinde o acțiune riscantă” 1852 (Baronzi, P. L. 25), var. (înv.) *avantură* < fr. *aventurer*, it. *avventurare*; **aventurár** s.m. (înv.) „aventurier” 1868 (Barcianu, V.); **aventuriér** s.m. „persoană care obișnuiește să se implice în acțiuni riscante” 1835 (var. *avanturiér*, AR, 147), var. (înv.) *aventuriár* < fr. *aventurier*; **aventuriéră** s.f. 1860 (Filimon, O. I, 160) ← *aventurier*; **aventurism** s.n. „înclinația de a lua decizii riscante, de a iniția sau a lua parte la aventuri” 1944 (RFR, nr. 11, 433) < fr. *aventurisme*; **aventuríst** adj. „înclinat spre acțiuni riscante; specific unui aventurier” 1950 (Studii, nr. 1, 85) < fr. *aventuriste*; **aventurós** adj. „plin de aventuri; care constituie o aventură; (despre oameni) căruia îi plac acțiunile îndrăznețe și riscante, aventurier” 1840 (var. *aventuriós*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 108) < fr. *aventureux*.

Cf. **advént**, **adventice**, **adventist**, **adventív**, **avení**, **aventurínă**, **veni**, **convént**, **covenánt**, **contravení**, **cuvánt**, **covení**, **deveni**, **evenimént**, **eventuál**, **invénție**, **preveni**, **proveni**, **surveni**, **viitór**.

AVENTURÍNĂ s.f. (geol.) „varietate de cuarț, de culoare galben-închis, cu puncte aurii – aventurine” 1840 (var. *avanturínă*, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 108), var. *aventurín* s.n.

Fr. *aventurine*, care se aplică și la materialul format prin aruncarea piliturii de aramă pe sticlă topită; s-a presupus că acest material a fost numit *pierre d'aventure* „piatră (prețioasă) obținută în mod întâmplător”, ipoteză citată de TLF, dar considerată incertă.

Cf. **aventură**.

AVÉRS s.n. „fața unei monede sau a unei medalii – avers” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *avers*, împr. din lat. *aduersus* „întors cu fața spre”, part. perf. al lui *advertere* „a întoarce spre, a îndrepta spre” < *ad-* + *uervere* „a întoarce”.

Cf. **advérs**, **advertoriál**, **avérsă**, **aversiúne**, **avertizá**, **inadverténță**, **bulversá**, **controvérsă**, **conversá**, **convertí**, **deversá**, **divérs**, **ínvers**, **pervérs**, **retrovérs**, **revérs**, **subversiúne**, **tergiversá**, **transversál**, **traversá**, **univérs**, **vărsá**, **vers**, **versánt**, **versát**, **versatíl**, **versiúne**, **vicevérsa**, **viers**, **sus**, **jos**.

AVÉRSĂ s.f. „ploaie torențială de scurtă durată – averse” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 108).

Fr. *averse* < [*pleuvoir*] à (*la*) *verse* „a ploua cu găleata (cu vărsare)”; *verse* < *verser* „a vărsa, a turna, a răsturna” < lat. *uersāre*, frecv. lui *uervere* „a întoarce”.

Cf. **advérs**, **advertoriál**, **avérs**, **aversiúne**, **avertizá**, **bulversá**, **controvérsă**, **conversá**, **convertí**, **deversá**, **divérs**, **inadverténță**, **ínvers**, **pervérs**, **retrovérs**, **revérs**,

subversiúne, tergiversá, transversál, traversá, univérs, vársá, vers, versánt, versát, versatíl, versiúne, vicevérsa, viers, sus, jos.

AVERSIÚNE s.f. „sentiment de antipatie profundă – aversion” 1799 (var. *avérsie*, Iorgovici, Obs. 171, într-o listă de propuneri de cuvinte noi; ulterior, 1848, Negulici, V., s.v. *animositate*).

Lat. neol. *auersio*, *-onem* (propriu-zis „întoarcere cu spatele” < *auertere* „a (se) întoarce de la, a (se) abate” < *a(b)- + uertere* „a întoarce”), fr. *aversion*, it. *aversione*.

Cf. **advérs**, **advertoriál**, **avérs**, **avérsă**, **avertizá**, **bulversá**, **controvérsă**, **conversá**, **convertí**, **deversá**, **divérs**, **inadverténță**, **ínvers**, **pervérs**, **retrovérs**, **revérs**, **subversiúne**, **tergiversá**, **transversál**, **traversá**, **univérs**, **vársá**, **vers**, **versánt**, **versát**, **versatíl**, **versiúne**, **vicevérsa**, **viérs**, **sus**, **jos**.

AVERTIZÁ vb. „a atrage atenția cuiva asupra posibilității unui pericol, a preveni – avertir” 1859 (Alecsandri, O. VIII, 433).

Fr. *avertir*, inițial „a întoarce, (refl.) a observa, a-și da seama”, de unde „a atrage atenția” < lat. **aduertire* < *aduertere* „a întoarce spre; a fi atent, a observa (inițial, în expresia *animum aduertere*)” < *ad-* + *uertere* „a întoarce, a îndrepta spre”.

Fam.: **avertismént** s.n. „prevenire, avertizare; act sau declarație (cu valoare juridică) prin care se atrage atenția unui contravenient că va fi sancționat la o nouă abatere” 1864 (Cod. penal, 166) < fr. *avertissement*; **avertizór**, **-oáre** s.n., adj. „(aparat) care avertizează, aparat de semnalizare optică sau acustică, folosit în scopul prevenirii accidentelor, a avariilor”, s.m., s.f. (mai ales în expr. ~ *de integritate*) „persoană care avertizează, atrage atenția asupra unei nereguli” 1935 (Sebastian, O. VIII, 1135) < fr. *avertisseur*, cu sensul aplicat persoanelor, apărut recent (pentru a reda noțiunea numită în engl. *whistleblower* și în fr. *lanceur d'alerte*).

Cf. **advérs**, **advertoriál**, **avérs**, **avérsă**, **aversiúne**, **inadverténță**, **bulversá**, **controvérsă**, **conversá**, **convertí**, **deversá**, **divérs**, **ínvers**, **pervérs**, **retrovérs**, **revérs**, **subversiúne**, **tergiversá**, **transversál**, **traversá**, **univérs**, **vársá**, **vers**, **versánt**, **versát**, **versatíl**, **versiúne**, **vicevérsa**, **viérs**, **sus**, **jos**.

AVESTÍȚA n.pr. f. „duh rău care, după credințele poporului, îi omoară pe copii în pântecul mamei sau după naștere; (înv., în cărțile populare) duh rău care dorea să împiedice nașterea lui Hristos – démon qui tue les petits enfants; (vieilli) démon qui voulait empêcher la naissance de Christ” 1752 (ms. apud M. Mazilu, LR 62 (4), 2013, 492), var. *vestița*.

Slavon *věštica* „vrăjitoare” (cf. și v.scr. *vještica*, bg. *veštica*) < *věštī* „cunoscător, înțelept” (cf. și *věštīci* „vrăjitor”) < *věděti* „a ști” HEM II, 2164.

AVGÍU s.m. (înv.) „vânător la curtea domnească – chasseur de la Cour des voïvodes roumains” 1715 (Pseudo-Costin, în Let. II, 38).

Tc. *avcı* „vânător” < *av* „vânătoare”.

Fam.: **avgí-başá** s.m. „căpitan de avgii” 1791 (doc. apud ȘIO II/2) < tc. *avcı-başı*.

AVIÁR adj. (med. vet.) „referitor la păsări – aviaire” 1895 (Babeș, O. A. I, 530).

Fr. *aviaire*, împr. din lat. *aviarius* < *avis* „pasăre”.

Cf. **auspíciu**, **aviátie**, **avicultúră**.

AVIĂȚIE s.f. „disciplină care se ocupă cu construcția și funcționarea avioanelor; tehnica zborului cu avionul; (în expr. ~ *civilă, militară, sanitară* etc.) totalitatea avioanelor care servesc la un anumit scop – aviație” 1908 (var. *aviațiune*, N. Rev. R., nr. 8, 125).

Fr. *aviation*, termen creat de Gabriel de La Landelle și Gustave Ponton d'Amécourt pe baza lat. *avis* „pasăre” (de la care au derivat și un verb *avies* „a zbura”).

Fam.: **aviasán** s.n. „organizația aviației sanitare din România” 1988 (DEX-S) ← *avia[ție] san[itară]*; **aviatic** adj. „de aviație” 1932 (Eftimiu, O. XIII, 75) < germ. *aviatisch*; **aviatoáre** s.f. 1909 (DA) ← *aviator*; **aviatór** s.m. „pilot de avioane” 1899 (Anestin, C. V. 157; anterior, ca s.n., cu sensul „aparat de zbor”, 1894, Vatra, nr. 16) < fr. *aviateur*, inițial „aparat de zbor”, termen creat de Gabriel de La Landelle și Gustave Ponton d'Amécourt pe baza lat. *avis* „pasăre”; **aviofón** s.n. „tub acustic folosit de membrii echipajului unui avion pentru a comunica în timpul zborului” 1957 (LTR² II, 217) < fr. *aviophone*, termen creat de aviatorul francez Joseph Thoret (cf. „Flight”, 1930, 14 febr., p. 214); **avión** s.n. „vehicul aerian cu aripi, mai greu decât aerul, pus în mișcare de motoare” 1910 (Natura, 294) < fr. *avion*, termen creat de inventatorul francez Clément Ader în 1875, pe baza lat. *avis* „pasăre”; **avionétă** s.f. (inv.) „avion de mici dimensiuni, pentru zboruri scurte” 1942 (Argetoianu, Í. Z. X, 558) < fr. *avionette* (< *avion*, posibil format întâi în sp. *avioneta* TLF); **giravión** s.n. „vehicul aerian la care sustentarea se obține prin mișcarea circulară a unor rotoare cu axă verticală” 1950 (LTR¹ II, 848) < fr. *giravion/gyravion* < *gire-/gyre-* (< lat. *gyrare* „a (se) mișca în cerc, a (se) învârti < *gyrus* < gr. *γῆρος* „cerc, înconjur”) + *avion*; **hidroaviație** s.f. „ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul hidroavioanelor; aviație dotată cu hidroavioane” 1957 (LTR² II, 426) ← *hidro-* (< gr. neol. *ἵδρω* < *ἵδωρ* „apă”) + *aviație* (după fr. *hydraviation*); **hidroavión** s.n. „avion înzestrat cu dispozitive care îi permit să folosească suprafața apei pentru decolare și amerizare” 1950 (LTR¹ II, 961) ← *hidro-* (< gr. neol. *ἵδρω* < *ἵδωρ* „apă”) + *avion* (după fr. *hydravion*); **portavión** s.n. „navă de luptă de mare tonaj, construită special pentru a permite gararea, decolarea și aterizarea avioanelor” 1957 (V. rom., nr. 10, 175) < fr. *porte-avions* (< *porte-* < *porter* „a purta” + *avion*).

Cf. **auspíciu**, **aviár**, **avicultură**.

AVICULTURĂ s.f. „știință care se ocupă cu creșterea păsărilor de curte – aviculture” 1896 (ȘDU¹).

Fr. *aviculture*, format pe baza lat. *avis* „pasăre” și *cultura* „cultivare” (< *colere* „a cultiva, a se îngriji de”).

Fam.: **avicol** adj. „care ține de creșterea păsărilor” 1927 (Arghezi, O. V, 819) < fr. *avicole*, format pe baza lat. *avis* „pasăre” și *-cola* < *colere* „a cultiva, a se îngriji de”; **aviculoáre** s.f. 1909 (DA) ← *avicultor*; **avicultór** s.m. „specialist în avicultură; persoană care crește păsări de curte” 1886 (Steinberg, D.) < fr. *aviculteur*, format pe baza lat. *avis* „pasăre” și *cultor* „cultivator” < *colere* „a cultiva, a se îngriji de”.

Cf. **auspíciu**, **aviár**, **aviăție**, **cult**^{1,2}, **colonie**¹.

AVÍD adj. „stăpânit de dorințe puternice, lacom – avid” 1848 (Negulici, V.).

Fr. *avide*, lat. neol. *avidus*, derivat de la radicalul verbului *auēre* „a dori puternic, a fi avid de”.

Fam.: **aviditate** s.f. (abstr.) 1848 (Negulici, V.) < fr. *avidité*, lat. neol. *aviditas*, *-atem*.

Cf. **avár**².

AVIVĂ vb. (rar) „a da o nuanță mai vie culorii țesăturilor sau a pieilor – aviver” 1930 (forma *avivăre*, Arghezi, O. VI, 1014).

Fr. *aviver* „a face mai viu, a înviora” < *vif* „viu” < lat. *uiuus*.

Cf. **viu**, **convîct**, **convîv**, **victuălii**, **vipt**, **vital**, **vitamină**, **vită**.

AVÍZ s.n. „înștiințare scrisă cu caracter oficial – avis” 1817 (V. cotid. 226).

Fr. *avis* „opinie, părere; avis, înștiințare” < locuțiunea *être à vis* (+ dativul) „a fi de părere, a i se părea”, refacere a locuțiunii *être vis* + dativul < lat. *uisum esse* + dativul (unde *uisum* este part. perf. n. al lui *uidere* „a vedea”, folosit la pasiv cu sensul „a părea”).

Fam.: **aviză** vb. „a înștiința printr-un avis, a face cuiva o comunicare oficială; a-și exprima părerea autorizată într-o chestiune solicitată, a autoriza” 1817 (V. cotid. 224) < fr. *aviser*; **avizie** s.f. (Mold., înv.) „avis” c.1730 (Axinte Uricariul, Cron. II, 280) < pol. *awizy* (< it. *avviso* < fr. *avis*); **aviziér** s.n. „panou pe care se fixează diverse anunțuri” 1957 (Arvinte, Term. 115); **neavizat** adj. (despre persoane; despre opinii) „neinformat, în necunoștință de cauză” 1924 (Resmeriță, D.) ← *ne-* + *avizat*; **preaviz** s.n. „înștiințare prealabilă de concediere făcută unui angajat; înștiințare prealabilă făcută de un angajat, în care își exprimă intenția de a demisiona” 1939 (Pavlescu, E. 389) < fr. *préavis*; **preaviză** vb. (rar) „a da un preaviz” 1946 (Mușatescu, S. II, 28) < fr. *préavisser*.

Cf. **avizó**, **vedeá**, **anvizajá**, **belvedére**, **devizajá**, **evidént**, **improvizá**, **intervíu**, **providență**, **provizóriu**, **prudént**, **revístă**, **revízie**, **televiziúne**, **vis**, **víză**^{1,3}, **vizítă**, **viziúne**.

AVIZÓ s.n. (ieșit din uz) „vas de război mic și rapid, folosit pentru comunicare (transmiterea ordinelor, a poștei etc.) sau în misiuni de recunoaștere – aviso” 1840 (Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 109), var. *avizo*.

Fr. *aviso* < sp. *aviso* < *avisar* „a informa, a avertiza” < fr. *aviser* < *avis* „avis, înștiințare; opinie, părere”.

Cf. **avíz**, **vedeá**, **anvizajá**, **belvedére**, **devizajá**, **evidént**, **improvizá**, **intervíu**, **providență**, **provizóriu**, **prudént**, **revístă**, **revízie**, **televiziúne**, **vis**, **víză**^{1,3}, **vizítă**, **viziúne**.

AVLÍE s.f. (Ban., Criș., S Trans.) „curte; cimitir – cour; cimetière” 1887 (HEM II, 1270).

Scr. *avlija* (< tc. *avli* < ngr. *avli* < v.gr. *avli* „curte; curte a unui palat, palat”) ȘIO I, LXXXI, DA (posibil), E. Suci, CTR, 235 // Tc. (*h*)*avli* CDED II, 544, HEM II, 2169, TDRG¹, DA (posibil), CADE, CDER 555; ngr. *avli*, tc. *havli* TDRG³.

Cf. **áulă**.

AVOCÁDO s.m. „arbore tropical din familia lauraceelor, originar din emisfera vestică; (și s.n.) fructul comestibil al acestui arbore, de culoare verde-gălbuie, asemănător cu o pară – avocat (fruit), avocatier” 1964 (LTR² XV, 444).

Sp. *avocado* (< *aguacate* „fructul avocado” < nahuatl *āhuacatl*, infl. de *abogado* „avocat”), intrat și prin engl. *avocado*.

AVOCĂT s.m. „persoană care are profesiunea de a acorda asistență juridică – avocat” 1667–1669 (var. *avucát*, C. Cantacuzino, N. Í. 128^v), var. (în v.) *advocát*.

Ngr. *αβοκάτος*, *αβοκάτος* (< it.), it. *avvocato* (< lat. *aduocātus*, substantivare a part. perf. al vb. *aduocāre* „a chema (la), a convoca, a face apel, a recurge la” < *ad-* + *uocāre* „a chema” < *uōx* „voce”), fr. *avocat*. Var. *advocat* < lat. neol. *aduocatus*, germ. *Advokat*.

Fam.: **advocăție** s.f. (înv., rar) „profesiunea de avocat, activitate de avocat” 1822 (Bobb, DRLU I, 20), var. *advocațiune* < lat. neol. *aduocatio*, -onem; **advocăteasă** s.f. (fam., înv.) „soție de avocat; femeie avocat” 1885 (GT, nr. 208); **advocăție** s.f. (înv.) „profesiunea de avocat” 1870 (Alecsandri, O. VI, 238), var. *avocăție*; **avocatlâc** s.n. (fam., înv.) „truc de avocat, tertip, stratagemă” 1836 (Grădișteanu, D. P. 87), var. *advocatlâc*; **avocată** s.f. „femeie avocat” 1881 (var. *advocată*, Eminescu, O. XII, 67); **avocatură** s.f. „profesiunea de avocat” 1787 (var. *advocatură*, Rând. jud. 381) < germ. *Advokatur* TDRG, CADE, DEX // ← *avocat* DA, SDLR, CDER 160; **avocațional** adj. (rar) „de avocat” 1924 (var. *avocațional*, Conv. LVIII, 415); **avocățel** s.m. (dim., peior.) 1879 (var. *avocățel*, Eminescu, O. X, 211); **avocățesc** adj. (fam.) „de avocat” 1859 (var. *avocățesc*, Bălășescu, D. R.-Fr.); **avocățeste** adv. (fam.) „în felul avocaților” 1885 (Caragiale, O. II, 176), var. (înv.) *advocățeste* ← *avocățesc* sau ← *avocat*; **avocățime** s.f. (col., fam.) 1862 (var. *advocățime*, Pontbriant, D.), var. (înv.) *advocățime*.

Cf. **avuabil**, **boáce**, **vóce**, **convocá**, **echivóc**, **evocá**, **invocá**, **provocá**, **revocá**, **vocabulár**, **vocálă**, **vocatív**.

AVORTĂ vb. „a elimina fătul înainte ca acesta să poată trăi în afara corpului mamei – avorter” 1848 (Negulici, V.), var. (înv., rar) *abortá*, *aburtá* (1848, Negulici, V.).

Fr. *avorter* < lat. *abortāre* < *abortus* „avort; făt eliminat înainte de a putea trăi independent”, probabil < *ab-* + *ortus* „naștere” (< *orīrī* „a se ridica, a lua naștere”; verbul *aborīrī* însemna „a pieri”, sensul „a avorta” fiind secundar, probabil după *abortus*). Var. *aborta* < lat. neol. *abortare*.

Fam.: **abortív** adj., s.n. (biol.) „care se produce înainte de vreme, prematur; care nu a evoluat în întregime; (substanță sau mijloc) care provoacă avortul” 1842 (Asachi, L. 14) < fr. *abortif*, lat. neol. *abortiuus* (format pe baza lui *abortus*); **abórție** s.f. (înv., rar) „avort” 1848 (Negulici, V.), var. *abúrție* < lat. neol. *abortio*, -onem; forma *aburție*, probabil infl. de *burtă*; **avórt** s.n. (abstr.) 1842 (var. *abórt*, Asachi, L. 14; forma *avórt*, 1887, Cod. penal (1864), 198) < lat. neol. *abortus*, cu -v- după *avorta* DA; **avortamént** s.n. (înv.) „avort” 1842 (I. Ionescu, V. A. 7) < fr. *avortement*; **avortón** s.m. „făt eliminat înainte de a putea trăi independent; (fig., peior.) persoană insuficient dezvoltată fizic sau intelectual, creație, operă artistică nereușită” 1848 (Negulici, V.) < fr. *avorton*.

Cf. **oriént**, **origine**, **urcă**.

AVRÁD interj. (înv.) înjurătură din epoca fanariotă – injure utilisée à l'époque phanariote 1817 (Pitarul Hristache, „Istoria lui Mavroghene”, apud HEM II, 2170), var. *avrádini*.

Tc. *avrad[unı siktım]*, format din *avradını* „pe nevastă-ta” (*avrad* „nevastă”) și *siktım*, pers. 1 sg. perfect a vb. *sikmek* „a întreține raporturi sexuale”.

AVRÁMĂ s.f. (Mold.) „o varietate de prună – sorte de prune” 1887 (HEM II, 2174).

Ngr. *αβράμηλο* < v.gr. *βράβυλον* „prună sălbatică” SDLR, CDER 557, DEX // Ngr. *αργάμηλον* TDRG³; probabil ← antrop. *Avram* (nume de grădinar) DA; antrop. *Avraam* TDRG¹; ← **auran* (creat prin analogie cu *goldan*) HEM II, 2174.

Fam.: **avrám** s.m. „varietate de prun” 1887 (HEM II, 2174) ← *avramă* (der. regresiv).

ar. **ÁVRĂ** [mr. *áură*³] s.f. „adiere, răcoare – brise, souffle léger du vent” 1900 (Mihăileanu).

Lat. *aura* (< gr. *αἴρα*), cf. it., ret., v.fr., occ., cat. REW 788.

Fam.: ar. **avrăre** [mr.] „a răcori” 1906 (Dalametra); ar. **avrós** [mr. *aurós*²] „răcoritor” 1906 (Dalametra).

Dublet etim.: dr. **áură**. Cf. **oráj**.

AVRĂMEĂȘĂ s.f. (bot.) „veninariță (Gratiola officinalis) – l’herbe-au-pauvre-homme” 1886 (Uricariul, XII, 440, 445).

Et. nes., probabil rom. **avram* (< ucr. *avran* (°), bg., rus. *avran*, probabil împr. turcic ESUM) + *-easă* (sau *-ească*, cf. *avrămească*, substituit ulterior cu *-easă*), apropiat de n.pr. *Avram* DA, CDER 558 // ← **aurăneasă* (refăcut după numele biblic *Avram*) ← **aurănă* < lat. **aurina* (= **aurīna*, de unde germ. *Aurin* „Gentiana centaurium”, occ. *aurin* „auriu”) < *aurum* „aur” HEM II, 2181–2184.

Fam.: **avrămească** s.f. „avrămeasă” 1792–1793 (Predetici, D. 147^v) ← *avrămeasă* (cu substit. sufixului) sau ← **avram* (< ucr. *avran* (°), bg., rus. *avran*) + *-ească*.

AVUĂBIL adj. (livr.) „care poate fi mărturisit – avouable” 1880 (C. Istrati, „O pagină din istoria contimpurană a României”, 378).

Fr. *avouable* < *avouer* „a mărturisi, a recunoaște, a declara”, inițial „a recunoaște pe cineva ca senior (feudal)” < lat. *aduocāre* „a chema (la), a convoca, a face apel, a recurge la” (< *ad-* + *uocāre* „a chema” < *uōx* „voce”), de unde, în Evul Mediu, sensul „a recunoaște ca senior” TLF.

Fam.: **dezavuá** vb. „a dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva” 1861 (Barițiu, C. V, 197) < fr. *désavouer*; **dezavuábil** adj. „care poate sau trebuie să fie dezavuat, condamnabil” 1935 (Sebastian, O. VI, 273) < fr. *désavouable*; **inavuábil** adj. „de nemărturisit” 1875 (MO) < fr. *inavouable*; **neavuábil** adj. (rar) „inavubil” 1880 (Eminescu, O. XI, 232), după fr. *inavouable*.

Cf. **avocát**, **boáce**, **vóce**, **convocá**, **echivóc**, **evocá**, **invocá**, **provocá**, **revocá**, **vocabulár**, **vocálă**, **vocatív**.

AVULSIÚNE s.f. „(med.) îndepărtare prin smulgere a unei formațiuni anatomice; (jur.) smulgere de către ape a unei porțiuni din pământul unui proprietar riveran și alipirea acesteia la pământul altui proprietar riveran – avulsion” 1897 (Cod. civil, 130; cu sensul med. 1939, SDLR).

Fr. *avulsion*, împr. din lat. *auulsio*, *-onem* „smulgere” < *uellere* „a smulge” < *ab-* + *uellere* „a smulge, a trage de”.

Cf. **convúlsie**, **divúlsie**, **evulsiúne**, **revúlsie**.

ĂXĂ s.f. „dreaptă imagină care trece printr-un corp, în jurul căreia acesta se rotește; (mat.) dreaptă în jurul căreia se învârtește o figură plană pentru a da naștere unui corp geometric; dreaptă care se consideră orientată într-un anumit sens; linie imagină care împarte un corp sau o suprafață în părți simetrice; (anat., în forma *ax*) linie imagină care separă o parte a corpului, un organ în părți simetrice; (azi, mai ales în forma *ax*) piesă a unui mecanism, de formă cilindrică, care susține elementele în mișcare de rotație – axe” 1835 (var. *ax* s.n., Genilie, G. 84; forma *ăxă*, 1840, Poenaru – Aaron – Hill, V. I, 111), var. (înv.) *ásse*.

Fr. *axe*, împr. din lat. *axis* „osie; ax mecanic” (< i.-e. **aksi-*, de unde, prin sl., și rom. *osie*), cu sens mat. și astron. după gr. *ἄξων*. Var. *asse* < it. *asse*.

Fam.: **abaxial** adj. (biol.) „orientat în sens contrar unei linii axiale; situat în afara liniei axiale” 1969 (D. med.) < fr. *abaxial*, engl. *abaxial* (formate pe baza lat. *ab-* „de la” și *axial*); **adaxial** adj. (biol.) „orientat spre o linie axială” 1976 (D. biol.) < fr. *adaxial*, engl. *adaxial* (formate pe baza lat. *ad-* „cătredre” și *axial*); **axă** vb. „a aduce o piesă cilindrică în poziția în care axa ei de simetrie sau de rotație coincide cu o axă dată; (fig., mai ales refl.) a (se) orienta, a (se) concentra către atingerea unui scop” 1916 (Atila, P. 297) < fr. *axer*; **axial** adj. „care se referă la o axă, în raport cu o axă” 1898 (Enc. rom. I, 191) < fr. *axial*; **axiométru** s.n. „dispozitiv care indică unghiul de cârmă al navei” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *axiomètre*; **axis** s.n. „a doua vertebră cervicală” 1898 (Enc. rom. I, 704) < fr. *axis*, lat. neol. *axis*, nume dat acestei vertebre deoarece în jurul ei se poate roti prima vertebră, determinând mobilitatea gâtului; **axon**² s.n. (înv.) „axă (a Pământului)” 1698 (Cantemir, D. 102), var. *axón*, *axóna* < gr. neol. *ἄξων*, -ονος (derivat de la același radical i.-e. **aks-*, cu un sufix nazal), ngr. *ἄξονα*; **axonométric** adj. „privitor la axonometrie, bazat pe axonometrie” 1949 (LTR¹ I) < fr. *axonométrique*; **axonometrie** s.f. „metodă de reprezentare a obiectelor spațiale pe un plan, raportând punctele obiectului la proiecția sistemului de trei axe rectangulare” 1949 (LTR¹ I) < fr. *axonomie*, format pe baza gr. *ἄξων* „axă” și *-métrie* < gr. *-μετρία* < *μέτρον* „măsură”; **coaxial** adj. „care are aceeași axă cu alt corp” 1949 (LTR¹ I, 410) < fr. *coaxial*; **dezaxă** vb. „(tehn.) a face să iasă de pe o axă; (fig., refl.) a se abate de la linia normală de comportare, a-și pierde echilibrul moral sau mental” 1938 (Botta, S. III, 60) < fr. *désaxer*; **monoax** adj. „cu o singură axă” 1961 (LTR² VIII, 268) ← *mono-* (< fr. *mono-*, gr. neol. *μόνος* „singur”) + *axă*^o sau fr. *monoaxe* (cuvânt rar, atestat mai ales în cristalografie); **monoxial** adj. „cu o singură axă” 1909 (V. rom., nr. 14, 215) < fr., engl. *monoaxial*; **semiáxă** s.f. „semidreaptă considerată orientată într-un anumit sens; jumătate din axa unui corp geometric” 1938 (M. enc. agr. II, 762) ← *semi-* + *axă* (după fr. *semi-axe*).

Cf. **álă**¹, **axilă**, **axón**¹.

AXILĂ s.f. (anat.) „subsuoară – axile” 1898 (Grecescu, Fl. 130), var. *axilă*.

Fr. *axile*, lat. neol. *axilla*, inițial „articulația umărului cu brațul” < *axis* „osie, axă” DELL.

Fam.: **axilár** adj. „care se află la subsuoară; (bot.) care se află în locul unde se împreunează o ramură cu trunchiul sau o frunză cu ramura” 1843 (Krețulescu, A. 376) < fr. *axillaire*.

Cf. **áxă**, **álă**.

AXIOLOGIE s.f. „disciplină filozofică având drept obiectiv studiul valorilor – axiologie” 1926 (Conv. lit. LVIII II, 553).

Germ. *Axiologie*, fr. *axiologie*, termen creat de filozoful german Eduard von Hartmann, atât în germană, cât și în franceză (cf. „L’axiologie et ses divisions” în „Revue de la France et de l’étranger” XXX, 1890, 466–479), pe baza gr. *ἄξιος* „valoros, demn de, care merită...” (inițial, „care cântărește cât altceva, echilibrând cântarul” < *ἄγειν* „a mâna, a împinge, a apăsa, a trage la cântar” Chantraine, DELG) și *-λογία* „știință” < *-λογος* < *λέγειν* „a vorbi”.

Fam.: **axiológic** adj. „referitor la axiologie” 1926 (Conv. lit. LVIII II, 554) < germ. *axiologisch*.

Cf. **axiómă**, **axión**, **-logíc**, **lógos**, **léxic**.

AXIOMĂ s.f. „adevăr fundamental admis fără demonstrație, propoziție luată drept punct de plecare într-un domeniu și pentru care nu se cere demonstrație – axiome” 1705 (var. *axiómă*, Cantemir, I. I. 418, 424), var. (rar, înv.) *asiómă* s.f., *axióm* s.n.

Lat. neol. *axioma* (< gr. *ἀξίωμα* „valoare; ceea ce este considerat valabil, corect; axiomă” < *ἀξιοῦν* „a considera demn de, valabil, a evalua” < *ἄξιος* „valoros, demn de, care merită”), fr. *axiome*. Var. *axiomă* < gr. neol. *ἀξίωμα*. Var. *asiomă* < it. *assioma*.

Fam.: **axiomátic**, **-ă** adj. „care are caracter de axiomă; bazat pe axiome; (s.f.) disciplină care studiază sistemele de axiome folosite de o știință” 1867–1868 (Conv. lit. I, 264) < fr. *axiomatique*; **axiomatizá** vb. „a elabora un sistem de axiome pentru un anumit domeniu științific” 1940 (forma *axiomatizáre*, I. Barbu, P. 178) < fr. *axiomatiser*.

Cf. **axiologie**, **axión**.

AXIÓN s.n. (bis.) „imnul *Cuvine-se cu adevărat* în liturgia lui Ioan Gură-de-Aur – hymne religieux qu'on chante pendant la messe” 1679 (var. *áxion*, Dosoftei, L. 321).

Gr. bis. *ἄξιός (ἔστιν)* „vrednic este” (începutul imnului bisericesc cu acest nume).

Cf. **axiologie**, **axiómă**.

AXOLÓT s.m. „larvă a unei specii de amblistomă din Mexic, care se înmulțește în stadiul larvar – axolotl” 1898 (var. *axolotl*, Enc. rom. I; forma *axolot*, 1926, Parhon, O. A. III, 154).

Fr. *axolotl* < aztec *axolotl*.

AXÓN¹ s.m. (anat.) „prelungire unică a neuronului, de forma unui fir de mare lungime, prin care se transmit semnale electrice către alți neuroni – axone” 1939 (Parhon, O. A. III, 103).

Fr. *axone* < engl. *axon* < gr. *ἄξων* „axă”.

Cf. **áxă**.

AYATOLLÁH s.m. „conducător al religiei musulmane šiite – ayatollah” 1979 (Scânteia, 2 febr., p. 6, în DCR¹).

Fr., engl. *ayatollah* < pers. *āyatollāh* < arab *āyat Allāh* < *āya* „semn, minune” + *Allāh*.

AYURVÉDA s.f. „sistem de medicină tradițională indiană – Ayurveda” 1937 (RFR, nr. 12, 648).

Sanscr. *āyurvedaḥ* „știința vieții, medicină” (< *āyuh* „forță vitală, viață” + *vedaḥ* „cunoaștere, știință”), intrat și prin fr., engl. *Ayurveda*.

Fam.: **aiurvédic** adj. „specific ayurvedei” 1992 („Femeia”, nr. 12, p. 22, în DCR³), var. grafică *ayurvédic* < engl. *ayurvedic* sau ← *Ayurveda*.

Cf. **védic**.

AZ s.m., pron. (înv.) „numele primei litere a alfabetului chirilic; (în formule juridice) eu – nom de la première lettre de l’alphabet cyrillien; (dans des formules juridiques) je” 1642 (doc. apud GCR I, 102).

Slavon *azŭ* „eu”, folosit și ca nume al literei *a*.

Cf. **azbúche**.

AZALÉE s.f. „numele mai multor specii de arbuști ornamentali exotici cu flori roșii, roz sau albe – azalée” 1867 (Negruzzi, O. II, 236).

Fr. *azalée* < lat. savant *azalea* < gr. *ἄζαλέα*, f.sg. al adj. *ἄζαλέος* „uscat, arid”.

AZÁP s.m. (înv.) „soldat din armata Imperiului Otoman – soldat dans l’armée de l’Empire Ottoman” c.1812 (var. *azapizi* pl., în forma *azapidzii*, Şincai, Hr. II, 40; anterior, doar ca n.pr.: 1626 antrop. *Hazap*, DRH B XXI, 106; 1517 top. *Azâpeani*, DERS), var. (Trans.) *hâzâp* „mâncău” 1906 (Viciu, Gl.).

Tc. *azap*, (înv.) *azab*, *azeb*, inițial „celibatar” < pers. *azab* < arab ‘*azab*.

Var. pl. *azapizi* < ngr. *αζαπίδες*. Var. (Trans.) *hâzâp*, posibil și < magh. *azap*, scr. *azap* Suciu, IT II, 61 // et. nec. DA.

Var. *asab* (atestată la Eminescu) ← *azap* (Suciu, IT II, 61: var. a lui *azâp*), prin metateza sonorității ° // et. nec. DEX.

AZBÉST s.n. „minereu fibros și mătăsos, de culoare albă, din care se fac diferite piese și țesături neinflamabile și izolatoare – asbeste, amiante” 1804–1808 (var. *asbést*, Şincai, I. nat. 32).

Fr. *asbeste*, germ. *Asbest*, lat. neol. *asbestus*, *asbestos* < gr. *ἄσβεστος* „care nu poate fi stins” (< *ἀ-* privativ + *σβεννύω* „a stinge”), [*λίθος*] *ἄσβεστος* „(piatră) care nu poate alimenta focul”, devenit nume de mineral.

Fam.: **azbestóză** s.f. (med.) „boală pulmonară provocată de inhalarea particulelor de azbest” 1957 (var. *asbestóză*, LTR² II, 103) < fr. *asbestose*, germ. *Asbestose*; **azbocimént** s.n. „material de construcție obținut dintr-un amestec de ciment cu fibre de azbest” 1953 (var. *asbocimént*, DT) ← *azb(est)* + *ciment*.

AZBÚCHE s.f. (înv.) „alfabet – alphabet” 1613 (Varlaam, Leastvița, 196¹).

Slavon *azûbuky* < *azû* „eu; litera A” + *buky* „fag; literă; litera B”.

Fam.: **azbucoávnă** s.f. (înv.) „abecedar” 1792–1793 (Predetici, D. în Şc. ard. II, 152) < slavon *azûbukovino*.

Cf. **az**, **búche**.

AZEOTRÓP adj. (chim., despre amestecuri de lichide) „ai cărui componenți fierb la aceeași temperatură – azéotrope” 1949 (LTR¹ I, 96).

Fr. *azéotrope* < engl. *azeotrope*, inițial *azeotropic*, termen creat de chimiștii englezi John Wade și Richard William Merriman, pe baza gr. *ἀ-* privativ, *ζεῖν* „a fierbe” și *-trope* „varietate, formă (sub care se prezintă o substanță)” < gr. *τρόπος* „mod, fel, manieră” < *τρέπειν* „a (se) întoarce, a (se) îndrepta spre”.

Fam.: **azeotrópic** adj. „azeotrop” 1949 (LTR¹ I, 257) < fr. *azéotropique*; **azeotropie** s.f. (abstr.) 1949 (LTR¹ I, 257) < fr. *azéotropie*; **azeotropísm** s.n. „azeotropie” 1949 (LTR¹ I, 257) < fr. *azéotropisme*.

Cf. **zeámă**, **zeolít**, **trop¹**, **-trop³**, **alotropie**, **apotropáic**, **entropie**, **epitróp**, **trópic**, **troposféră**.

AZERBAIDJÁN, -Ă adj., s.m., s.f. „care aparține statului Azerbaidjan; (persoană) care face parte din etnia majoritară a Azerbaidjanului, răspândită și în nord-vestul Iranului; limba turcică vorbită de această populație – azerbaidjanais, azéri” 1946 (RFR, nr. 5, 240).

Probabil din n.pr. *Republica (Sovietică Socialistă) Azerbaidjană*, unde finala *-an* a n.pr. *Azerbaidjan* a fost asimilată sufixului adjectival *-an* (în rusă, numele este *Azerbajdzanskaja Respublika*). Numele *Azerbaidjan* (azer *Azərbaycan*, rus *Azerbajdžan*), care a fost dat statului independent apărut în 1918 și incorporat în URSS în 1920, era folosit

înainte pentru a desemna o provincie din nord-vestul Iranului (locuită de aceeași populație); el provine din pers. *Āzarbāydžān* < pers. med. *Āturpātākān* < v.pers. *Ātəpātākāna* „Atropatena” (gr. *Ἀτροπατηνή*), numele unui regat întemeiat de nobilul persan (din timpul lui Darius al III-lea) *Ātəpāta* (gr. *Ἀτροπάτης*); acest antroponim este format din *ātar-*, *ātəə* „foc, foc sacru” și *pāta* „protejat” (însemnând „protejat de focul sacru”).

Fam.: **azér**, **-ă** adj., s.m., s.f. „azerbaidjan” 1981 (Sala-Vintilă-Rădulescu, LB) < rus. *azer*, nume creat în perioada sovietică prin trunchierea n.pr. *Azerbajdžan* (anterior, populația se autodesemna ca *türki* „turc”).

AZI [ar. *á(d)z(ă)*; mr. *as*, *áz(ă)*; ir. *áze*] adv. „astăzi, în ziua de față – aujourd’hui” 1784 (Acte Ardeal, 216).

Probabil lat. *hodiē* (păstrat în toate celelalte limbi romanice, format de la tema dem. de apropiere *hīc*, *haec*, *hoc* și ablativul subst. *diēs* „zi”), cu *-a-* în loc de *-o-* refăcut prin acord în gen cu subst. *diē(s)*, ceea ce presupune o analiză *há(c) die* „în ziua aceasta” PEW 176, REW 4163, DA; etimonul *hāc diē*, fără vreo referire la adv. *hodiē*, a fost susținut de TDRG (posibil), CADE, SDLR, DEX; considerarea unei sintagme adj. + subst. (*há(c) die*) ca punct de plecare, în locul adverbului gramaticalizat încă din faza latină, este problematică deoarece accentul în sintagmă ar fi căzut pe nume (reflexul așteptat fiind o formă accentuată pe *i*), în timp ce adoptarea ca etimon a adv. *hodiē* concordă cu accentuarea *ázi*; la aceasta se adaugă faptul că *hīc* a dispărut din folosire adjectivală în limbile romanice (și deci o sintagmă care să-l conțină este greu de admis pentru faza latină târzie); CDER 563 propune o contaminare între *hāc diē* și *hodiē* // Posibil prescurtat din *astāzi* TDRG (deși cuvântul este atestat târziu, existența unei forme de același tip cu dr. *azi* în toate cele trei dialecte sud-dunărene este greu de conciliat cu ideea unei refaceri târzii); lat. *ad diem* HEM II, 1895, TDRG (posibil) (inadmisibil datorită accentului).

Cf. **zi**, **abajúr**, **ajúr**, **ajurná**, **cotidián**, **dejúr**, **diaríst**, **diúrn**, **jurnál**, **meridionál**, **miazází**, **ziár**.

AZÍL s.n. „loc de refugiu, unde unei persoane urmărite i se garantează (legal) protecția; instituție de asistență socială pentru întreținerea bătrânilor, a infirmilor, a bolnavilor psihici, a copiilor orfani – asile” 1794 (var. *ásil*, Văcărescu, Ist. II, 17^v), var. (inv.) *asil*, (inv., rar) *asiliu*.

Fr. *asile*, lat. neol. *asylum* „loc de refugiu (unde cineva nu putea fi arestat, vătămat), loc inviolabil” < gr. *ἄσυλον*, substantivare a adj. *ἄσυλος* „inviolabil, care nu poate fi jefuit” < *á-* privativ + *σολᾶν* „a lua armele unui dușman învins; a prăda; a sechestra”. Var. *ásil* < ngr. *ἄσλο(ν)*.

Fam.: **azilánt** s.m. „persoană care a obținut azil politic în altă țară” 1989 (Goma, Jur. II, 13) < germ. *Asylant*.

ÁZIMĂ s.f. „pâine de aluat nedospit consumată de mozaici la Paște și folosită de catolici și de Biserica armeană la împărțășanie; turtă făcută din aluat nedospit și coaptă, de obicei, sub spuză – azyme; galette (de froment) sans levain” 1551–1553 (forma *adzima*, Ev. sl.-rom. 106^f), var. *ázámă*, (Olt.) *ázmă*.

M.gr. *ἄζυμα*, n.pl. substantivat al adj. *ἄζυμος* „nedospit” < *á-* privativ + *ζύμη* „drojdie, ferment”, posibil intrat și prin filieră slavonă (unde totuși nu acesta era termenul curent; se întâlnesc formele v.scr. *azimstvo* „întrebuințarea pâinii nedospite” și v.rus. *azimú*).

Fam.: **ázim** adj. (Trans.) „nefermentat; (despre legume) neacrit, nemurat; (despre murături) neacrit bine” 1825 (LB), var. *ázám, ázám, ázem*, (Olt., Trans., adj. invar.) *ázmă*; **azimioară** s.f. „turtiță din aluat nedospit; (bot.) varietate de bureți” 1840 (I. Golescu, B. 122), var. *az(ă)mioară*; **azimít** s.n. (rel.; înv.) „sărbătoarea azimelor în religia iudaică” 1560–1561 (Coresi, Tetr. 101^r), folosit mai ales la pl. *azimíte* < gr. bis. *αζιμίτης*, folosit și la pl. *αζιμίται*; **azimú** adj. (rar) „din aluat nedospit” 1876 (var. *azámú*, Alecsandri, O. IV, 284); **azmicioară** s.f. (Olt.) „turtiță din aluat nedospit” 1900 (Jahresber. VII, 71) ← *azmă* (= *azimă*).

Cf. **antizimic**, **enzimă**, **lizozimă**, **zimáză**, **zimogén**.

AZIMÚT s.n. „unghi pe care îl face un plan vertical fix, de obicei planul meridian al unui loc, cu un alt plan vertical care trece prin locul respectiv – azimut” 1818 (Budai-Deleanu, Lex., apud Lupu, Lexicogr. rom. 70).

Fr. *azimut* < sp. *acimut* < arab *as-* (art. hot.) + *sumūt*, pl. lui *samt* „drum”.

Fam.: **azimutál** adj. „referitor la azimut” 1870 (Costinescu, V.) < fr. *azimutal*.

ÁZLU s.n. (în v.) „destituirea sau mazilirea domnitorului de către Poartă – déposition ou destitution du prince regnant par le gouvernement turc” 1802 (Uricariul, III, 175).

Tc. *azl* (= *azil*, posesiv (pers. a III-a) și acuzativ *azli*) „demitere, concediere” < arab ‘*azl* < ‘*azala* „a înlătura, a demite”.

AZÓIC adj. (biol., despre mediu) „lipsit de viață animală – azoïque” 1898 (Enc. rom. I, 738).

Fr. *azoïque*, format pe baza gr. *áz-* privativ și *ζωή* „viață” (cf. gr. *ζωικός* „referitor la animale”), derivat de la radicalul verbului *ζῆν* „a trăi”.

Cf. **zoo-**, **-zoár**, **-zóic**, **antozoár**, **azót**, **zoologie**.

AZÓT s.n. „element chimic gazos, care constituie cea mai mare parte componentă a aerului – azote” 1830 (var. *azou*, Vasici-Ungureanu, Antrop. 11).

Fr. *azote* (nume dat acestui gaz de chimistul francez Guyton de Morveau, pe baza gr. *áz-* privativ și *ζωή* „viață”, cf. *ζωτικός* „referitor la viață, care dă viață”, cu referire la faptul că acest gaz, obținut prin eliminarea oxigenului din aer, nu întreține viața), germ. *Azot*. Var. *azou* < ngr. *άζως*.

Fam.: **azotát**¹ s.m., (în v.) s.n. „sare a acidului azotic” 1852 (Marin, Pr. I, 81) < fr. *azotate*; **azotát**² adj. „care conține azot” 1850 (Brezoianu, R. 73) < fr. *azoté*; **azotemie** s.f. „cantitatea de azot din sânge; creștere anormală a acestei cantități” 1937 (M. enc. agr. I) < fr. *azotémie* (< *azote* + *-(h)émie* < gr. *αἷμα* „sânge”); **azótic** adj. „de azot (frecvent în sintagma *acid* ~); (în v., în sintagma *gaz* ~) azot” 1827 (var. *azóticum*, în sintagma *gaz azoticum*, Chiriacopol, D. Î. 2; forma *azótic*, în sintagma *gaz* ~, 1832, AR, 236) < fr. *azotique*; var. *azoticum* < lat. savant *azoticum*; **azotít** s.m. „sare a acidului azotic” 1852–1854 (Marin, Pr. II, 385) < fr. *azotite*; **azotobactér** s.n. „bacterie aerobă care folosește în nutriția sa azotul atmosferic, transformându-l în azot organic” 1950 (MDT), var. *azotobactérie* s.f. < fr. *azotobacter*; **azotós** adj. (mai ales în sintagma *acid* ~) „de azot; care conține azot” 1852–1854 (Marin, Pr. I, 111) < fr. *azoteux*; **azotúrá** s.f. „compus chimic al azotului cu un metal” 1852–1854 (Marin, Pr. II, 84) < fr. *azoture*; **azoturíe** s.f. „prezență excesivă de compuși azotați în urină” 1898 (Enc. rom. I) < fr. *azoturie* (< *azote* + *-urie* < gr. *-ουρία* < *οὔρεῖν*

„a urina”); **diazoderivát** s.m. „compus organic cu doi atomi de azot în moleculă, cu structura generală R-N=N-R” 1949 (LTR¹ I, 855) ← *di-* + *azo(t)* + *derivat*, după fr. *dérivé diazoïque*, germ. *Diazoverbindung* ° sau fr. *diazodérivé* DLR (cuvânt rar); **diazóniu** s.n. „compus organic caracterizat printr-un radical cu doi atomi de azot, de forma R-N≡N⁺” 1950 (LTR¹ II) < fr. *diazonium*, germ. *Diazonium* < *di-* + *Azo(t)* + *-(o)niium* (extras de la alți termeni chimici, cf. *Ammonium*); **diazotá** vb. „a sintetiza un compus organic cu doi atomi de azot, prin tratarea aminelor aromatice primare cu acid azotos” 1904 (Angelescu, C. E. 32) < fr. *diazoter*, germ. *diazotieren*; **hipoazotídă** s.f. „bioxid de azot (NO₂)” 1952 (LTR¹ IV, 164), var. *hipoazotítă* < fr. *hypoazotide*, nume dat acestei substanțe deoarece conține mai puțini atomi de azot (raportat la oxigen) decât alți oxizi ai azotului.

Cf. **acetazolamidă**, **zoo-**, **-zoár**, **-zóic**, **antozoár**, **azóic**, **zoologie**.

AZTÉC, -Ă s.m., s.f., adj. „(persoană) care făcea parte dintr-un popor amerindian din Mexic, care a creat una dintre civilizațiile precolumbiene; referitor la civilizația și cultura acestui popor – Aztèque” 1862 (Antonescu, D.).

Fr. *Aztèque* < sp. *Azteca* < nahuatl *aztecatl* (pl. *aztecah*) „originar din Astlan” < top. *Astlan*, patria legendară a unora dintre grupurile etnice din Imperiul Aztec. Termenul a fost folosit pentru populația care a întemeiat statul aztec (al cărei nume, în nahuatl, era *mēxihcah*) și extins la întreaga civilizație a Imperiului Aztec în lucrările lui Alexander von Humboldt și ale istoricului american William Prescott, la începutul secolului al XIX-lea.

AZÚR s.n., (înv.) adj. „(de) culoare albastru-deschis – (bleu d’)azur; (vieilli) de couleur bleu-ciel” 1787 (Gherasim, T. F. 116’).

Fr. *azur* (s.), it. *azzurro* (adj., s.), inițial „lapislazuli” < arab *lāzūrd* = *lāzuward* < pers. *lāzward*.

Fam.: **azurá** vb. „(tehn.) a albăstri ușor produsele textile albe pentru a îndepărta slaba colorație galbenă pe care acestea o au la început; (înv., livr., mai ales în part. *azurát*) a da culoarea azurie” 1848 (Negulici, V.), var. (înv., livr.) *azurí* „a da culoarea azurie” < fr. *azurer*; **azurít** s.m. (chim.) „carbonat natural de cupru, cristalizat, de culoare albastră, întrebuițat ca piatră de ornament, ca materie colorantă și ca minereu de cupru” 1898 (Enc. rom. I, 363), var. *azurítă* s.f. < fr. *azurite*; **azuríu** adj. „albastru-deschis” 1835 (AR, 154).

Cf. **lapislazúli**.

Ă

ĂL¹, A⁶ art., pron. dem. (Munt., Olt., S Trans., Ban.) „cel – celui, le, ce(...lă)” c.1650 (var. *hăl*, Anon. Car. 89; forma *ăl*, la pl. *ăi*, 1787, Văcărescu, Gr. 114), var. *al²*, (S Trans., rar) *el²*.

Refăcut din *acel*, prin analogie cu perechea *acest/ăst*, unde formele *ăst*, *astă* etc. (care nu sunt forme primare, ci provenite din *aiest* prin contragere) au fost interpretate ca variante scurte ale demonstrativului *acest* (M. Iliescu, RRL XII, 1967, 59–60, Giurgea, Or. art.). Faptul că demonstrativele de tipul *ăl¹* (*al²*) sunt refăcute relativ târziu este dovedit de caracterul lor excepțional în limba română veche (unde ariile dialectale actuale ale lui *ăl* sunt acoperite de forma general dacoromână *acel*) precum și de absența lor din dialectele sud-dunărene. // Lat. *illum*, *illa* dem. de depărtare (CDED I, 7, PEW 53, TDRG, CDDE

531, DA, CADE, CDER 163, DEX), care însă a dat în română, sub accent, pronumele personal *el, ea*, și în folosire atonă, articolele *-l, -a* și *al¹, a⁵*. Adoptarea soluției *illum* se asociază cu absența diferențierii între demonstrativele *ăl¹ (al²), a⁶* și articolele *al¹, a⁵*, cu ignorarea faptului că *ăl¹/ăla* se deosebește de *al¹* prin faptul că este accentuat și prin valoarea demonstrativă; revenirea accentului pe un cuvânt aton folosit ca articol nu este verosimilă. Lat. *ille* și-a pierdut, probabil, sensul demonstrativ încă din faza latină, fiind moștenit în limbile romanice ca pron. pers. și art. hot. Sensul demonstrativ a fost preluat de compusul *ecce/eccum-ille*, care a dat în română *acel*, singura formă de demonstrativ de depărtare existentă în dialectele sud-dunărene și în cele mai vechi texte dacoromâne.

Fam.: **ăla** adj. și pron. dem. de depărtare (fam.; Munt., Olt., Dobr., S Trans., Ban.) înc. sec. XVII (m. pl. *ăia*, Cod. Tod. – Cod. Mar. 93¹), var. (Trans., Mar., Munt., Olt.) *ăla*, (Ban.) *aăla*, (Trans., Ban.) *ahăla*, (S Trans., rar) *aiéla*, apărut prin analogie cu perechea *acesta/ăsta* (diferitele variante, ca *aăla, ahăla, aiéla*, se explică prin variantele lui *ăsta: aăsta, (a)hăsta, aiésta*).

Cf. **al¹, cel, el, acél, acólo, înăúntru, la**.

ir. **ÂNĈ** adv. „aici – ici” 1895 (var. *âns*, St. Nanu, „Der Wortschatz des Istrischen”, apud A. Byhan, Jb. VI, 296), sudat cu prepozițiile *de* și *pre* în formele *denĉ, prenĉ*.

Lat. **hinc(c)e* „de aici” (pentru finală, v. *aici*; pentru evoluția fonetică a segmentului inițial, cf. *îns* < **insu, *impsu; *hinc(c)e* păstrat și în mr. *dínțea*) CDDE 842 (pentru compusul *denĉe*; forma *ânĉ* nu este notată în acest dicționar); **hinc(c)e* păstrat și în it. *quinci* (< *eccum + *hinc(c)e*) REW 4134 // ← *ânĉ*, în poziție atonă A. Byhan, Jb. VI, 296, Pușcariu, St. Ir. II, 215, Frățilă – Bărdășan.

Fam.: **ânĉ** adv. „aici” 1880 (Miklosich, „Über die Wanderungen der Rumunen in der dalmatinischen Alpen und den Karpaten”, apud A. Byhan, Jb. VI, 296) ← *a-* deictic (cf. *aici*) + *ânĉ* ° sau *a¹ + ânĉ* (CDDE 842, ILR² I: lat. *ad + *hinc(c)e*; însă atașarea prepoziției nu poate fi de dată latină, deoarece consoana finală a lui *ad* s-a păstrat înaintea de vocale în sintagme sudate de dată foarte veche, cf. *adinte, adins* și *dânsul*, izolat din sintagma *la-d-insu*) // lat. **hācce* (< *hāc* „(pe) aici”), cu inserarea târzie a unui *-n-* Pușcariu, St. Ir. II, 215, Frățilă – Bărdășan; ← **ăĉ* (← *aci* < lat. *eccum hīc*, cu schimbare de accent) A. Byhan, Jb. VI, 296–298; **ânĉa** adv. „aici” 1895 (St. Nanu, „Der Wortschatz des Istrischen”, apud A. Byhan, Jb. VI, 296) ← *ânĉ* (pentru *-a*, cf. *acia* s.v. *aici*); **ânĉa** adv. „aici” 1899 (var. *ânsa*, A. Byhan, Jb. VI, 296), sudat cu prepozițiile *de* și *pre* în formele *dénĉa, prénĉa*; pentru *-a*, cf. *acia* s.v. *aici*.

Cf. **acoáce, aici, deci¹, mr. dínțea, a¹**.

ĂRA interj. (Mold., Buc.), exclamație care exprimă mirare, ciudă etc. – „Ah, mon Dieu!” 1886 (Sbiera, Pov. 112), var. *îra*.

Et. nes., probabil prescurtare a expresiei *ăraca-n* (= *săraca-mi*) *de mine* HEM II, 2221, DA, CADE.

ĂST [ar. *aést(u), aíst(u)*, (după vocale, în fonetică sintactică) *éstu, ístu*, (cu substantive care indică timpul, de ex. *noapte, toamnă, dată*) *astă-*; mr. *éstu, iéstu, ístu, stu*] adj. dem. (Olt., Munt.) „acest – celui-ci, ce” 1551–1553 (fem. *astă* în *astă noapte*, Ev. sl.-rom. 107^v; masc., var. *aést* 1591, Doc. Î. 172, var. *ahăst*, 1621, DIR B IV, 49), var. (N Trans., Apuseni, Mold.) *aiést*, (înv.) *ast*, (S Trans., Ban., rar) *hăst*, (rar) *iast*, (mai ales după vocale, în fonetică sintactică) *iest, ist*.

Lat. *istum, ista*, dem. al persoanei a II-a, cf. v.it., v.fr., sp., ptg. REW 4553, de unde rezultatul așteptat este **iest(u), *iastă*. Formele rom. se explică prin adăugarea unui *a-*, probabil pe modelul demonstrativelor *acest* și *acel*, așadar variantele etimologice sunt *aiest(u), aiastă*. De aici, formele *astă, ast* au apărut prin căderea lui *-i-* urmată de contragere; *ajest > aest > aăst* (prin asimilare) $>$ *ăst* (prin contragere), cu var. reg. *ahăst*, în ariile în care se dezvoltă un *-h-* înainte de inițială vocalică sau între două vocale în hiat, Giurgea, Or. art. 181–183. Cele mai multe studii derivă formele scurte *ăst, astă* din lat. *iste* fără a presupune ca stadiu intermediar formele *aiest, aiastă*, dar explicația oferită pentru evoluția fonetică nu este satisfăcătoare: (i) **est > ăst* în fonetică sintactică, după *-u* (**omu(lu) estu > omu(lu) ăstu*) CDDE 102, DA (dar forma *ăst* este foarte târzie, atestată după *aiest* și *ast*; cea mai veche formă scurtă este f.sg. *astă*, întâlnit și în ar. în adverbele de timp, iar această formă se explică mai simplu din *aiastă*, prin căderea lui *-i-* urmată de contragere); (ii) **est > ăst* în folosire atonă, Rosetti, ILR, 138 (dar demonstrativul, în general, are accent, v. și folosirea pronominală a lui *ăsta*); (iii) formele în *ast-* apărute inițial la cazurile oblice, prin transformarea regulată *e-* aton $>$ *a-*: *astui, astei, astoru* DA (însă este greu de admis influența cazurilor oblice asupra formei de nominativ-acuzativ, care este mult mai frecventă); (iv) fem. *astă* apărut prin căderea lui *-i-* după *-a* în poziție postnominală (*casa iasta > casa asta*) CDDE 102 (problematic deoarece demonstrativul este folosit frecvent pronominal și prenominal, iar cele mai vechi atestări ale formei *astă* sunt prenominal: *astăzi*, întâlnit și în ar. *astădz, astă noapte* în Ev. sl.-rom. 107^v etc.).

Fam.: **ăsta** [ir. *sta*] pron. dem. de apropiere (fam.; Olt., Munt., Dobr., Ban., S Trans.) 1587 (f. *aiăsta*, Doc. Î. 161; forma *ăsta*, 1787, Văcărescu, Gr. 112), var. (V Olt.) *aăsta*, (Mar., Criș., N Trans., Buc., înv. și Munt.) *aiăsta*, (Mold., N Trans.) *aista*, (Ban.) *hăsta*, (Apușeni) *hăstra*, (Mold.) *ista* \leftarrow *aiest* + *-a* deictic ($<$ *hāc* „(pe) aici” sau după *acela*, cf. *acésta* s.v. *acést*, *acéla* s.v. *acél*); ar. **éstan** adv. „anul acesta” 1794 (Daniil Moscopoleanul, „Εισαγωγική διδασκαλία”, apud Papahagi, Scr. 212) \leftarrow *estu* + *an*, unde *estu* poate reprezenta o reducere din *aestu* sau chiar păstrarea lat. *istum* (fără proteza lui *a-*); **estîmp** adv. (în v.; reg.) „anul acesta; în timpul acesta, între timp” 1588 (Doc. Î. 165), var. *ăstîmp, estémp, estîm, éstîm* $<$ lat. *istum tempus* (CADE, DLR, DEX) sau \leftarrow *a(i)est timp*, cu afereza foarte timpurie a lui *a-* °.

Cf. **ăstăzi** (s.v. **zi**), **acést**.

INDICE DE CUVINTE

A

A¹
*a*¹ [ar., mr., ir.] v. a¹
A²
*a*² [ar., mr., ir.] v. a²
*a*³ [ar., mr., ir.] v. al¹
AALENIAN
aăla v. ăl¹
aăsta v. ăst
aânderea v. aîndere
ăb [ir.] v. alb
ABÁ¹
ABÁ²
ABÁC
abacă v. abác
ábacus v. abác
abadésă v. abáte¹
abagér v. abá¹
abagerie v. abá¹
abageriță v. abá¹
abagéu v. abá¹
Abagi (antrop.) v. abá¹
abagiu v. abá¹
ABAGIÚBĂ
ABAÍ
abáiei v. abái
ABAJŪR
ABÁLDĂ
abaliená v. aliená
abalienáre v. aliená
abalienațiune v. aliená
abandón v. abandoná
ABANDONÁ
ABANÓS
abarlău v. abărlău
abát v. abáte¹
ABATÁJ
ABÁTE¹
ABÁTE²
abatésă v. abáte¹
abátire [ar.] v. abáte¹
abatisă v. abáte¹

ABATÍZĂ
ABATÓR
abatóriu v. abatór
abațiál v. abáte¹
abație v. abáte¹
abaxiál v. áxă
ABAZÍE
ábă v. abá¹
abăgeár v. abá¹
abăgerésc v. abá¹
abăgerie v. abá¹
abăioară v. abái
abăiúră v. abái
abănát v. bânui¹
ABĂRLĂU
abătătoáre v. abáte²
abătător v. abáte²
abătătúră v. abáte²
abáteáre [ar.] v. abáte²
abărlău v. abărlău
ABCÉS
ABDICÁ
abdicárisi v. abdicá
abdicáție v. abdicá
abdicáțiune v. abdicá
ABDOMÉN
abdominál v. abdomén
abdominalgie v. algie
abdúcere v. abdúcție
abductór v. abdúcție
ABDÚCȚIE
abducțiune v. abdúcție
abé v. abíá
abeá v. abíá
abéa v. abíá
ABECEDÁR
aberá v. aberáție
aberánt v. aberáție
aberaatív v. aberáție
ABERÁȚIE
aberațiune v. aberáție
aberaćiune v. aberáție
aberoscóp v. aberáție

ABEȘ*abeședâr* v. abecedâr*abeședă* v. abecedâr**ABHORĂ***abi* v. abia**ABIĂ***abia* v. abia*abielușa* v. abia*abielușca* v. abia*abieluța* v. abia**ABIETACÉE***abietin* v. abietacée*abietinée* v. abietacée*abiia* v. abia**ABÍL***abil* v. abil*abilitá* v. abil*abilitáte* v. abil*abilitáție* v. abil*abiogén* v. biogén*abiogeneză* v. biogén*abiologie* v. biologie*abiótic* v. biótic*abiotrofie* v. trófic*abióză* v. biótic**ABÍS***abisál* v. abis*abiseán* v. abisinián*abisenésc* v. abisinián*abisián* v. abisinián*abisín* v. abisinián*abisinésc* v. abisinián**ABISINIÁN, -Ă***abisiniáncă* v. abisinián*abitánt* v. abitáție**ABITÁȚIE***abitațiune* v. abitáție**ABITÍR***abituál* v. habitúdine*abitúdine* v. habitúdine**ABITURIÉNT***abiúța* v. abia**ABJÉCT***abjécție* v. abjéct**ABJUDECĂ****ABJURĂ***abjuráție* v. abjurá*abjurațiune* v. abjurá*ablactáre* v. ablactáție**ABLACTÁȚIE***ablactațiune* v. ablactáție**ABLÁS***ablași* (pl.) v. ablás**ABLATÍV***ablație* v. ablațiune**ABLAȚIÚNE****ÁBLAUT****ABLEGÁT****ABLEPSÍE***ablișoară* v. alb*abluție* v. abluțiune**ABLUȚIÚNE****ABNEGÁ***abnegație* v. abnegá*abnegațiune* v. abnegá*abnórm* v. nórmă*abnormalitate* v. nórmă*abnormitate* v. nórmă**ABÓ****ABOLÍ***abolție* v. abolí*abolitionism* v. abolí*abolitionist, -ă* v. abolí*abolițiune* v. abolí**ABÓLLA****ABOMINÁBIL***abomináție* v. abominábil**ABONÁ***abonamént* v. aboná*abonarisí* v. aboná*abonát, -ă* v. aboná*abondá* v. abundá*abondánt* v. abundá*abondánță* v. abundá*abondént* v. abundá*abondénță* v. abundá*ábor* v. ábur**ABORDÁ***abordábil* v. abordá*abordágiu* v. abordá*abordáj* v. abordá*ábore* v. ábur*aboreálă* v. ábur*abori¹* v. ábur**ABORIGÉN, -Ă***abórt* v. avortá*abortá* v. avortá*abórtív* v. avortá*abórtje* v. avortá**ABRACADÁBRA***abracadabránt* v. abracadábra**ABRÁȘ***abrașa* v. abrás

abrazáre v. abraziúne
 ABRAZIÚNE
 abrazív v. abraziúne
 abrazór v. abraziúne
 ABREVIÁ
abreviaciúne v. abreviá
 abreviatív v. abreviá
 abreviatór v. abreviá
 abreviatúrã v. abreviá
 abreviãþie v. abreviá
abreviaþiúne v. abreviá
 abreviére v. abreviá
abribói v. ambribói
 ABROGÁ
 abrogãþie v. abrogá
abrogaþiúne v. abrogá
abrudán, -ã v. abrudeán
 ABRUDEÁN, -Ă
 abrudeánca v. abrudeán
 ABRÚPT
 abruptaménte v. abrupþ
abscés v. abcés
 ABSCÍSĂ
 ABSCÍZIE
absciziúne v. abscizie
 ABSCÓNS
 absconsiþate v. abscóns
absconziþate v. abscóns
 ABSÉNT
 absentá v. absént
 absenteísm v. absént
 absenteíst v. absént
 absénþã v. absént
absénþie v. absént
absidál v. absidã
 ABSIDĂ
 absidiál v. absidã
 absidiólã v. absidã
 ABSÍNT
absínþiu v. absint
absóárbe v. absorbí
 ABSOLÚT
 absolutaménte v. absolút
 absolutísm v. absolút
 absolutíst v. absolút
 absolutizá v. absolút
absolutór v. absolví¹
 absolutóriu¹ v. absolví¹
 absolutóriu² v. absolví²
absolúþie v. absolví¹
 absolúþiúne v. absolví¹
absolvá v. absolví¹

absolvãlui v. absolví¹
 absolvént v. absolví²
 absolvéntã v. absolví²
 absolvéntã v. absolví²
 ABSOLVÍ¹
 ABSOLVÍ²
absolvirúi v. absolví²
absorbá v. absorbí
 absorbãbil v. absorbí
 absorbãnt v. absorbí
absorbãtor v. absorbí
absorbãtor v. absorbí
 ABSORBÍ
absorbítiv v. absorbí
 absorbitór v. absorbí
 absorbtív v. absorbí
 absorbtivitãte v. absorbí
 absórbþie v. absorbí
absorbþiúne v. absorbí
absorþtiv v. absorbí
absorþtivitate v. absorbí
absorþþiúne v. absorbí
absorþvirui v. absolví²
 ABSTĂ
absténþie v. abþine
 abstenþionísm v. abþine
 abstenþioníst, -ã v. abþine
 abstenþiúne v. abþine
 abstergatív v. abstergént
 abstérge v. abstergént
 ABSTERGÉNT
 abstergéntã v. abstergént
 abstérsie v. abstergént
abstersiúne v. abstergént
 abstersív v. abstergént
abstiná v. abþine
 abstinént, -ã v. abþine
 abstinéntã v. abþine
 abstráct¹ v. abþráge
 abstráct² v. abþráge
 abstractísm v. abþráge
 abstractíst v. abþráge
 abstractitãte v. abþráge
 abstractív v. abþráge
 abstractivitãte v. abþráge
 abstractizá v. abþráge
 abstractizãnt v. abþráge
 abstractór v. abþráge
 abþráctþie v. abþráge
 abþráctþionísm v. abþráge
 abþráctþioníst, -ã v. abþráge
abþráctþiúne v. abþráge

ABSTRÁGE

abstrát v. abstráge

ABSTRÚS

abstés v. abcés*abstíne* v. abtíne

ABSÚRD

absurditate v. absúrd

abstráct v. abstráge*abstractív* v. abstráge

ABŢIBÍLD

abŢigái v. abŢiguí*abŢigáia* v. abŢiguí

ABŢIGUÍ

ABŢÍNE

abŢineá v. abtíne*abŢuguí* v. abtíguí

abúlic, -ă v. abulie

ABULIE

ABUNDÁ

abundánt v. abundá*abundánŢă* v. abundá

abundént v. abundá

abundénŢă v. abundá

ÁBUR

ábur [ar.] v. ábur*aburá*¹ v. ábur

ABURCÁ

ábure v. áburabureálă¹ v. áburaburí¹ v. ábur

aburitór v. ábur

aburós v. ábur

aburtá v. avortá*aburŢie* v. avortá

ABÚZ

abuzá v. abúz

abuzív v. abúz

AC

ac [ar., mr.] v. ac*ác* [ir.] v. ac

ACÁCIA

ACADEÁ

acadelár v. acadeá

academián v. academie

academic v. academieacadémic¹ v. academieacadémic² v. academie*academicésc* v. academie

academicéşte v. academie

academicián v. academie

academiciánă v. academie

ACADEMIE

académie v. academie*académien* v. academie*academisián* v. academie

academism v. academie

academist, -ă v. academie

academiŢăsc v. academie*academiŢián* v. academieACADIÁN¹*acadián*², -ă v. akkadián*acadímie* v. academie*acáftist* v. acatíst*acaftistér* v. acatíst

ACAJÚ

ACALÉFĂ

ACALMIE

acaná v. hacaná

ACÁNT

acantacée v. acánt

acántă v. acánt

ACANTOCEFÁL

ACANTOPTÉR

acantopterigián v. acantoptér

ACANTÓZĂ

acantózic v. acantóză

ACAPARÁ

acaparánt v. acapará

acaparatór, -toáre v. acapará

acár¹ v. acacár² v. acacár³ v. acÁCAR⁴-acarcáre v. ácar⁴-acarcánd v. ácar⁴-acarcát v. ácar⁴-acarcé v. ácar⁴-acarcé v. ácar⁴-acarcíne v. ácar⁴-acarcúm v. ácar⁴-

ACARÉT

ACARIÁN

acarcíd v. acarián

acarinátă v. carénă (Addenda la vol. III)

acarióză v. acarián

acárniŢă v. ac

acárunde v. ácar⁴-acásă v. cásă¹

acatafázie v. catafázie (Addenda la vol. III)

acatagrafie v. grafie

acataléctic v. cataléctic (Addenda la vol. III)

ACATALEPSIE

acataléptic v. acatalepsie

- acátes* v. agát
acátést v. acatíst
acátic v. acvátic
acátie v. agát
ACATÍST
acátist v. acatíst
acatistér v. acatíst
acatistiér v. acatíst
acát v. acácia
acață [ir.] v. agățá
acățân v. acácia
acăție v. acácia
acățiu v. acácia
acául v. cáulis (Addenda la vol. III)
ACĂRIȚĂ¹
*acăriță*² v. ac
ACĂSTĂU
ACĂTĂRE
acătărele v. acătăre
acătărea v. acătăre
acătărei v. acătăre
acătării v. acătăre
acătărilea v. acătăre
acătile [ir.]
acățá v. agățá
acățáre [ar.] v. agățá
acățát v. agățá
acățációs v. agățá
acățără v. cățără
acățărát v. cățără
acățărátór v. cățără
acățărátúră v. cățără
acățătoáre v. agățá
acățătór v. agățá
acățătóri v. agățá
acățătúră [ar.] v. agățá
acățătúră v. agățá
acățéle (pl.) v. agățá
acățerá v. cățără
ACĂU
acărmáz v. cărmáz
acát [ir.] v. atát
acáta [ir.] v. atát
acce v. acceá
ACCEÁ
accéde v. accés
ACCELERÁ
accelerándo v. accelerá
accelerát v. accelerá
acceleratór v. accelerá
accelerăție v. accelerá
accelerațiúne v. accelerá
accelerográf v. accelerá
accelerométru v. accelerá
ACCÉNT
accéntá v. accént
accentuá v. accént
accentuăție v. accént
accépe v. acceptá
accépt v. acceptá
ACCEPTÁ
acceptábil v. acceptá
acceptabilitáte v. acceptá
acceptánt v. acceptá
acceptántă v. acceptá
acceptatór v. acceptá
acceptăție v. acceptá
acceptațiúne v. acceptá
acceptór v. acceptá
accéptie v. acceptá
acceptiúne v. acceptá
ACCÉS
accesá v. accés
accesíbil v. accés
accesibilitáte v. accés
accésie v. accés
accésít v. accés
accesiúne v. accés
accesór v. accesóriu
ACCESÓRIU
accesorizá v. accesóriu
ACCIDÉNT
accidentá v. accident
accidental v. accident
accidentalitáte v. accident
accidentát v. accident
accidente v. accident
accidentár v. accident
*accidentă*¹ v. accident
*accidentă*² v. accident
accidenție v. accident
accidenții (pl.) v. accident
accidínte v. accident
accíúne v. acțiúne
accíz v. accíză
accízár v. accíză
ACCÍZĂ
aceájderi v. așijderi
ACEDÍE
ACEFÁL
acefalie v. acefál
ACÉL
acél [ir.] v. acél
acéla v. acél

acélalalt v. alt
 acélași v. acél
acélălalt v. alt
acelerá v. *accelerá*
acentá v. accént
acentuáție v. accént
acepciúne v. acceptá
acceptá v. acceptá
acerá v. acirá
 ACERACÉE
 acerát v. acirá
 ACERATÉRIU
acerathérium v. aceratériu
 ÁCERĂ
acerălá v. *accelerá*
 ACÉRB
 acerbitáte v. acérb
acesíbil v. accés
acésie v. accés
acesiúne v. accés
 ACÉST
 acésta v. acést
acéstalalt v. alt
 acéstași v. acést
acetá v. acceptá
 acetaldehidă v. aldehidă
 acetamidă v. amidă
acetarisí v. acceptá
 acetát v. acétic
acetáție v. acceptá
 ACETAZOLAMÍDĂ
 ACÉTIC
 acetificá v. acétic
 acetíl v. acétic
 acetilacétic v. acétic
 acetiláre v. acétic
acetilén v. acétic
 acetilénă v. acétic
 acetilsalicílic v. acétic
 acetilură v. acétic
acetimétru v. acétic
 acetofán v. acétic
 ACETOFENÓNĂ
 acetométru v. acétic
acetón v. acétic
 acetónă v. acétic
 acetonemie v. acétic
 acetonurie v. acétic
 acetós v. acétic
acfilón v. acvilón
achedúc v. apedúct
 ACHÉNĂ

ACHERÓNTIC
 achét v. ac
 ACHIESĂ
áchilă v. ácvilă
 ACHILÉE
 ACHILÉ
 ACHILIMÍT
achindie v. chindie
 achinezie v. cinétic (Addenda la vol. III)
 ACHINGÍU
 achít v. achitá
 ACHITÁ
 ÁCHIU¹
 ACHÍU²
 achizitiv v. achizítie
 achizitivitate v. achizítie
 achizitór, -toáre v. achizítie
 ACHIZÍȚIE
 achiziționá v. achizítie
achizițiúne v. achizítie
 aci v. aici
acia [ir.] v. aici
 acía v. aici
 acianopsie v. cianóză (Addenda la vol. III)
 acíași v. aici
 ACÍC
 acícea v. aici
 acíclic v. cíclu
 ACÍCUL
 aciculár v. acicul
 ACÍD
acide (pl.) v. acíd
acidént v. accidént
acidénță v. accidént
acidifiá v. acíd
 acidifiánt v. acíd
 acidificá v. acíd
 acidimetrie v. acíd
 acidimétru v. acíd
 aciditate v. acíd
 acidofil v. acíd
 acidofilie v. acíd
 acidorezisténță v. rezistá
 acidóză v. acíd
 acidulá v. acíd
acie v. aici
aciedălă v. aciúá
ácieși v. aici
acii v. aici
aciiș v. aici
 ACIL
 acilá v. acíl

- acile* v. aici
acilea v. aici
ACÍN
acíná v. acirá
acínós v. acín
acintúş v. iacint
ácínus v. acín
ACIOÁIE
acioală v. aciuá
acioi v. aciuá
aciolá v. aciuá
aciotór v. aciuá
acipénse v. acipenseríd
acipénser v. acipenseríd
acipensericultură v. acipenseríd
ACIPENSERÍD
acipenserifórme (pl.) v. acipenseríd
ACIRÁ
ácirá v. ácerá
acitá v. acceptá
ACIUÁ
aciuáş v. aciuá
aciuátór v. aciuá
aciúgă v. hăciúgă
aciuí v. aciuá
aciuíá v. aciuá
aciuíálă v. aciuá
aciuotóriu v. aciuá
ACLAMÁ
aclamătie v. aclamá
aclamaţiúne v. aclamá
aclás v. atláz
acláz v. atláz
acímári [ar.] v. chemá
aclimatá v. clímă
aclimatátie v. clímă
aclimataţiúne v. clímă
aclimatizá v. clímă
ACLÍNÍC
acló [ar.] v. acólo
acló v. acólo
aclóia [ar.] v. acólo
aclóje v. acólo
ACLUOFÓBÍE
acmó [ir.] v. acúm
acmó [mr.] v. acúm
acmóce [ir.] v. acúm
acmóia [mr.] v. acúm
acmóţi [ar.] v. acúm
acmú v. acúm
acmúá [mr.] v. acúm
acmúşi v. acúm
- ACNÉE**
acnéic v. acnée
acneifórm v. acnée
acnú v. acúm
acnúma v. acúm
ACÓ [ar.]
ACOACE
acoapírire [ar.] v. acoperí
acói v. ac
ACOLÁDĂ
acóle v. acólo
acoleá v. acólo
acólea v. acólo
acoleaş v. acólo
acoleşi v. acólo
acolíe v. colecist
ACOLISÍ
acolisitór v. acolisí
acolisitúra v. acolisí
ACOLÍT
acolitát v. acolit
ACÓLO
acoló v. acólo
acolosí v. acolisí
acolóşi v. acólo
acomerciál v. comerţ
ACOMODÁ
acomodábil v. acomodá
acomodágiu v. acomodá
acomodáj v. acomodá
acomodamént v. acomodá
acomodánt v. acomodá
acomodátie v. acomodá
acompanerisí v. acompaniá
ACOMPANIÁ
acompaniamént v. acompaniá
acompaniarisí v. acompaniá
acompaniatoáre v. acompaniá
acompaniatór v. acompaniá
acómp v. acónt
acón v. ac
ACONDROPLAZÍE
ACONÍT
aconític v. aconít
aconitiná v. aconít
acóniţă v. ac
ACÓNT
acontá v. acónt
acónto v. acónt
acoperământ v. acoperí
acopereálă v. acoperí
acoperemânt v. acoperí
acoperemíş v. acoperí

ACOPERÍ

acoperiș v. acoperi
 acoperit v. acoperi
 acoperitoare^{1,2} v. acoperi
 acoperitor v. acoperi
 acoperitură v. acoperi
 acoratéřă v. acurát

ACÓRD

acordá v. acórd
 acordábil v. acórd
 acordáj v. acórd
 acordánt¹ v. acórd
 acordánt² v. acórd
 acordántă v. acórd
 acordarisi v. acórd
 acordátor v. acórd
 acordátoare v. acórd
 acordátor v. acórd
 ACORDEÓN
 acordeonist v. acordeón
 acordeonistă v. acordeón
 acórdic v. acórd
 acórdică v. acórd
 acordór¹ v. acórd
 acordór² v. acórd
 acordóriu v. acórd

ACORÍE¹ACORÍE²

acorporál v. corp

acortánt v. acórd

acós v. ac

ACOSTÁ

ACOSTAMÉNT

acotiledón v. cotiledón

acotiledonát v. cotiledonát

acóv v. acău

ÁCQUA-TOFÁNA

acquis v. achizířie

acquit v. achitá

acraniát v. crániu

ACRATOPÉG

ACRATOTÉRM, -Ă

acreálă v. ácrú²

acreăță v. ácrú²

ACREDITÁ

acreditánt v. acreditá

acreditár v. acreditá

acreditát v. acreditá

acreditív v. acreditá

acrescămánt v. crește

acrescént v. crește

ACRÉřIE

acri v. ácrú²

ACRIBÍE

acribiós v. acribie

acribologie v. acribie

acriřcu [mr.] v. ácrú²

acricél, -ícă v. ácrú²

acriciós v. ácrú²

acriciúne v. ácrú²

ACRÍD

ACRÍDĂ

acridián v. acridă

ACRIDÍNĂ

acrilát v. acrílic

ACRÍLIC

acríme [ar., mr.] v. ácrú²

acríme v. ácrú²

ACRIMONÍE

acrimoniós v. acrimonie

acrimoniozitate v. acrimonie

ACRINÍE

acríre [ar.] v. ácrú²

acriș¹ [ar.] v. ácrú²

acriș² v. agríș

acrișór [ar.] v. ácrú²

acritoare v. ácrú²

acritór v. ácrú²

acritură v. ácrú²

acriu v. ácrú²

ACRO-

ACROAMÁTIC

acroátic v. acroamátic

ACROBÁT

acrobătă v. acrobát

acrobátic v. acrobát

acropařie v. acrobát

ACROCEFÁL

acrocefálic v. acrocefál

acrocefalie v. acrocefál

acrocianóză v. cianóză (Addenda la vol. III)

ACROFOBÍE

ACROLEÍNĂ

ACROLÍT

ACROMANÍE

acromát v. cromátic

acromátic v. cromátic

acromatísm v. cromátic

acromatizá v. cromátic

acromatopsie v. cromátic

acromegál, -ă v. acromegalie

acromegálic v. acromegalie

ACROMEGALÍE

acromegaloíd v. acromegalie

- ACROMICRIÉ
 acromie v. cromátic
 ACROMIÓN
 ACRÓNIC¹
 acrónic² v. crónic
 ACRONÍM
 acroparestezie v. parestezie
acrópol v. acrópolă
 ACRÓPOLĂ
acrópole v. acrópolă
acrópoli v. acrópolă
 acrospor v. spor²
 ACROSTÍH
acrostih v. acrostih
 acrostihidă v. acrostih
acrostihon v. acrostih
 ACROSTÓL
 acroș v. acroșă
 ACROȘĂ
 acroșaj v. acroșă
 acroșant v. acroșă
 ACROTÉRĂ
acrotérii (n. pl.) v. acrotără
á cru [ar., mr.] v. á cru²
 ÁCRU¹
 ÁCRU²
*acru*³ v. acúm
 ACRÚM¹
*acrum*² v. acúm
 acrúnc [mr.] v. á cru²
 acrúț v. á cru²
 ácsie v. acțiune
acsión v. acțiune
acsionár v. acțiune
acsionér v. acțiune
acsíz v. accíză
acșé [ar.] v. așá¹
acși [ar.] v. așá¹
acșia [ar.] v. așá¹
acșór v. ac
 ACT
 ácta (pl.) v. act
 actánt v. acțiune
actér v. actor
actinameá v. ahtinameá
 ACTÍNÍC
 actiníd v. actinic
 ACTÍNIE
 actinísm v. actinic
 actíniu v. actinic
 actinográf v. actinic
 actinografie v. actinic
 actinométric v. actinic
 actinometrie v. actinic
 actinométru v. actinic
 ACTINOMICÉT
 actinomicóză v. actinomicét
 ACTINOMÓRF
 actinón v. actinic
 ACTINOPTERIGIÁN
 ACTINÓT
 actinoterapie v. actinic
actiör v. actor
 ACTÍV¹
 activ² v. activ¹
 activá v. activ¹
 activánt v. activ¹
activante v. activ¹
 activatör v. activ¹
activí v. activ¹
 activísm v. activ¹
 activíst v. activ¹
 activistă v. activ¹
 activítate v. activ¹
 activizá v. activ¹
 activizatör v. activ¹
 ACTÖR
 actorás v. actor
actóre v. actor
 actoricésc v. actor
 actoricéște v. actor
 actorie v. actor
 actoríme v. actor
 actorítă v. actor
actrice v. actor
actríță v. actor
 ACTUÁL
 actualísm v. actual
 actualítate v. actual
 actualizá v. actual
 actualizábil v. actual
 actualizatör v. actual
 actualménte v. actual
 ACTUÁR¹
 actuár² v. act
 actuariál v. actuár¹
 actuariát v. actuár¹
actuárius v. act
acțént v. accént
acțentuí v. accént
acțépt v. acceptá
acțeptá v. acceptá
acțeptarisí v. acceptá
acțeptátjie v. acceptá

acȚeptului v. acceptă
acȚibild v. abȚibild
acȚie v. acȚiune
 acȚioná v. acȚiune
 acȚionábil v. acȚiune
 acȚionál v. acȚiune
 acȚionalism v. acȚiune
 acȚionalist, -ă v. acȚiune
 acȚionánt v. acȚiune
 acȚionár v. acȚiune
 acȚionariál v. acȚiune
 acȚionariát v. acȚiune
acȚionér v. acȚiune
 acȚionism v. acȚiune
 acȚionist¹ v. acȚiune
 acȚionist², -ă v. acȚiune
 acȚiós v. acȚiune
acȚioná v. acȚiune
acȚionár v. acȚiune
ACȚIÚNE
acȚíz v. accíză
acú v. acúm
acúa v. acúm
ACUARÉLĂ
 acuarelist v. acuarelá
 acuarelistă v. acuarelá
acváriu v. acváriu
acvátic v. acvátic
acuatínta v. acvatíntă
acuedúct v. apedúct
acuedúct v. apedúct
 acufundá v. cufundá¹
ácuilă v. ácvilă
acuilín v. ácvilă
acuilón v. ácvilón
ACUITÁTE
acuíziȚiúne v. achiziȚie
aculéá [ar.] v. acólo
 aculeát, -ă v. aculéu
 aculeifórm v. aculéu
 aculeól v. aculéu
 aculéȚ v. ac
ACULÉU
 aculmá v. cúlme
aculó [ar.] v. acólo
 aculóȚe [ar.] v. acólo
 aculturáȚie v. cult¹
ACÚM
 acúma v. acúm
ACUMBÉNT
 acumetrie v. acumétru
ACUMÉTRU

ACUMINÁT
acumpărăre [ar.] v. cumpără
acumpráre [ar.] v. cumpără
acumtináre [ar.] v. contení
 acumulá v. cúm
 acumulatív v. cúm
 acumulatór¹ v. cúm
 acumulatór² v. cúm
 acumuláȚie v. cúm
acumulaȚiúne v. cúm
acúmuși v. acúm
acuperí v. acoperí
acupirámíndu [ar.] v. acoperí
acupirátúră [ar.] v. acoperí
acupirire [ar.] v. acoperí
 acuplá v. cúplu
 acupláj v. cúplu
 acupláre v. cúplu
ACUPRESÚRĂ
 acupunctór v. acupunctúră
 acupuncturál v. acupunctúră
ACUPUNCTÚRĂ
 acupuncturíst v. acupunctúră
acupuntúră v. acupunctúră
ACURÁT
acuratés v. acurát
acuratésă v. acurát
acuratéȚă v. acurát
 acuratéȚe v. acurát
acúre v. acúrge
ACÚRGE
ACÚSTIC
 acústicá v. acústic
acusticésc v. acústic
 acusticián v. acústic
 acusticiánă v. acústic
 acustomát v. acústic
 acúșa v. acúm
 acúși v. acúm
 acușica v. acúm
 acușór v. ac
ACÚT
 acutizá v. acút
 acutrupí v. cotropí
 acúȚ v. ac
ACUZÁ
 acuzábil v. acuzá
 acuzát v. acuzá
 acuzátă v. acuzá
ACUZATÍV
 acuzatór, -toáre v. acuzá
 acuzáȚie v. acuzá

acuză v. acuză
 ACVA-, ACVI-
 ACVACULTURĂ
 ACVADĂG
acvaduc v. apeduct
 ACVAFORTE
 acvafortist v. acvaforte
 acvafortistă v. acvaforte
 acvamarin v. mare²
 ACVANAUT
 acvanaută v. acvanaut
 acvanautic v. acvanaut
 acvaparc v. parc
 acvaplan v. plan¹
 acvaplanare v. plan¹
acvarělă v. acuarělă
acvarelist v. acuarělă
 acvarist v. acváriu
 acvaristă v. acváriu
 acvaristică v. acváriu
 ACVARIU
 ACVATIC
 ACVATINTĂ
 ACVATIPIE
 acvatubular v. tub
 ACVIFER
 ÁCVILĂ
 acvilidă v. ácvilă
 acvilin v. ácvilă
 ACVILÓN
 ACVITANIÁN
acvizítje v. achizítje
 ADACTILIE
adágheu v. adágiu
adághiu v. adágiu
 adagiétto v. adágio
 ADÁGIO
 ADÁGIU
adaláu v. adaliu
adaláu v. adaliu
 ADALÍU
 ADAMÁNT
 adamantin v. adamánt
 adamantină v. adamánt
 ADAMÁSCĂ¹
*adamáscă*² v. damásc
 ADAMÍ
 adamián v. adámic
 ADÁMIC
 adaminte v. mînte
 adamism v. adámic

ADAMÍT¹
 adamít² v. adámic
 adamită v. adámic
 adamiteán v. adámic
 adamític v. adámic
 ADAMSÍTĂ
adancá v. adánc
 adáos v. adăugá
 ADAPTÁ
 adaptabil v. adaptá
 adaptabilitate v. adaptá
 adaptativ v. adaptá
 adaptator v. adaptá
 adaptátje v. adaptá
adaptaúine v. adaptá
 adaptiv v. adaptá
 adaptometru v. adaptá
 adaptór¹ v. adaptá
 adaptór² v. adaptá
*adáu*ge v. adăugá
*adáu*s v. adăugá
adausátúră v. adăugá
 adáuza v. zi
adávdzire [ar.] v. adăugá
adávdzire [ar.] v. adăugá
 adaxial v. áxă
 adălăgare [ar.] v. alergá
adáli v. adătuí
adálmás v. aldámás
adálu v. adătuí
adámán v. ademánă
adámánă v. ademánă
adámánă v. ademánă
adámáni v. ademánă
adámânetóriu v. ademánă
 adámesc v. damásc
 adámicesc v. adámic
adăogá v. adăugá
adăogăciós v. adăugá
adăogámánt v. adăugá
adăogătór v. adăugá
adăogătúră v. adăugá
adăogitór v. adăugá
adăogitúră v. adăugá
 adăorát v. oáră¹
 adăosátúră v. adăugá
 adăosúră v. adăugá
 adăoşág v. adăugá
 ADĂPÁ
adăpá [ar.] v. adăpá
 adăpát v. adăpá
 adăpăciúne v. adăpá

*adăpăstós*¹ v. adăpă
*adăpăstós*² v. adăpóst
 adăpătoáre v. adăpă
 adăpătór v. adăpă
 adăpătós v. adăpă
 adăpătúră [ar.] v. adăpă
 adăpătúră v. adăpă
 adăpói v. adăpă
ADĂPÓST
 adăpóstá v. adăpóst
 adăposteálă v. adăpóst
 adăpostí v. adăpóst
 adăpostít v. adăpóst
 adăpostitór v. adăpóst
 adăpostitúră v. adăpóst
 adăpostós v. adăpóst
adăpostúră v. adăpóst
adărág v. hădărág
ADĂRĂRE [ar.]
adărmălí v. ardămălí
ADĂSTĂ
adăstá [ar.] v. adăstá
 adăstát v. adăstá
 adăstătór v. adăstá
adătiu v. adét
ADĂTUÍ
ADĂU
ADĂUGĂ
 adăugăciós v. adăugă
 adăugământ v. adăugă
 adăugătór v. adăugă
 adăugătúră v. adăugă
 adăugeálă v. adăugă
adăugi v. adăugă
adăugitór v. adăugă
adăugitúră v. adăugă
 adăunăzi v. zi
 adăurá v. oárá¹
ADĂUŞ
adăvăsí v. adevăsí
adăvdzeáre [ar.] v. adăugă
adăvgáre [ar.] v. adăugă
adăvgămíntu [ar.] v. adăugă
adăvgătúră [ar.] v. adăugă
ADĂNC
adănc [ar.] v. adănc
 adăncá¹ v. adănc
 adăncá² [ar.] v. adănc
 adăncát v. adănc
 adăncătúră v. adănc
 adăncél v. adănc
 adăncí v. adănc

adăncíme v. adănc
 adăncitór v. adănc
 adăncitúră v. adănc
 adăncós v. adănc
adăncós [ar.] v. adănc
 adăncuşór v. adănc
 adăncút v. adănc
ADDÉNDĂ
adăucție v. adăucție
adéatiu v. adét
adécă v. adică
adécăte v. adică
adécătea v. adică
adécătele v. adică
adecuáre v. adecvát
adecuát v. adecvát
 adecvâ v. adecvát
 adecvâre v. adecvát
ADECVÁT
ADELFIÉ
ADEMÁNĂ
 ademeneálă v. ademánă
 ademení v. ademánă
 ademenít v. ademánă
 ademenitór v. ademánă
 ademenitúră v. ademánă
ADEMPŢIÚNE
ademŷiúne v. ademŷiúne
ADÉN(O)-
 adenítă v. adenóm
 adenocarcinóm v. carcinóm (Addenda la vol. III)
 adenofibróm v. fibră
 adenohipofiză v. hipofiză
 adenoid v. adenóm
 adenoidítă v. adenóm
ADENÓM
adenóma v. adenóm
ADENOPATÍE
 adenotomie v. adenóm
ADÉPT, -Ă
ADERĂ
 aderént v. aderá
 aderénŷă v. aderá
aderínŷă v. aderá
ADERMÍNĂ
 adés v. des
adése v. des
 adésea v. des
 adéseori v. des
adeseóri v. des
adestaŷiún v. atestá

- adésul v. des
ADÉT
adétu v. adét
adetór v. datór¹
adetorás v. datór¹
adetorie v. datór¹
adéu v. aghéu
ADEVĂR, -ĂRĂ
adevărá v. adevăr
adevăr-asemănare v. asemănă
adevăr-asemenime v. asemănă
adevărát v. adevăr
adevărăciune v. adevăr
adevărătate v. adevăr
adevăřătóriu v. adevăr
adevăřătúřă v. adevăr
adevăřeală v. adevăr
adevărsemănare v. semănă²
ADEVĂSÍ
adevereală v. adevăr
adeverí v. adevăr
adevericiós v. adevăr
adevericiúne v. adevăr
adeverie v. adevăr
adeverință v. adevăr
adeverință v. adevăr
adeverít v. adevăr
adeverítór v. adevăr
adeverítúřă v. adevăr
adevestí v. adevăsi
adézie v. aderă
adeziúne v. aderă
adezív v. aderă
adezivitate v. aderă
adfirmá v. afirmă
adhésia v. aderă
AD-HOC
ad hoc v. ad-hoc
ADIÁ
adiabătă v. adiabátic
ADIABÁTIC
ADIACÉNT
adiacénte v. adiacént
adiacénță v. adiacént
ADIÁFOR
adiaforie v. adiafor
adiaforisí v. adiafor
adiáforos v. adiafor
adiamánt v. adamánt
adiát¹ v. adia
adiát² v. diátă
adiátă v. diátă
- ADIATÓR**
adíba v. díba¹
ADÍCĂ
ádică v. adică
adícăle v. adică
adícălea v. adică
adícăte v. adică
adícătea v. adică
adícătele v. adică
adícătelea v. adică
ADICHISÍ
adict¹ v. adicție
adict² v. adicție
adictív v. adicție
adictologie v. adicție
ADÍCȚIE
ADÍDAS
adiectiv v. adjectív
adiectivá v. adjectív
adiectivále v. adjectív
adiemánt v. adamánt
adietór v. adia
adii v. adia
adil'áre [ar.] v. adia
adil'át [ar.] v. adia
adil'átic [ar.] v. adia
adil'ós [ar.] v. adia
adimánt v. adamánt
adimensionál v. dimensiúne
adin v. adins
adinámic v. dinámic
adinamie v. dinámic
adineáora v. adineáori
adineáorea v. adineáori
ADINEÁORI
adineáori v. adineáori
adineáunea v. adineáori
adineáura v. adineáori
adineáură v. adineáori
adineáurelea v. adineáori
adineáuri v. adineáori
adineáurlea v. adineáori
adineávra [ar.] v. adineáori
adinoárá v. adineáori
adinoárea v. adineáori
adinióri v. adineáori
ADÍNS
ADINTÁ
ADÍNTE
AD-ÍNTERIM
ADÍO
adiotánt v. aghiotánt
adípíc v. adipós

ADIPÓS

adipóză v. adipós
adipozitate v. adipós

ADIPSIE

adirui v. adîție

ADISTĂ

adistațiōn v. atestă

adit v. adēt

aditamént v. adîție

aditāmént v. adîție

aditív v. adîție

aditivitate v. adîție

ADÎȚIE

adițiōnă v. adîție

adițiōnăl v. adîție

adițiūne v. adîție

adiūnct v. adjūnct

adiutânt v. aghiotânt

ADJECTIV

adjectivă v. adjectív

adjectivăl v. adjectív

adjectiviză v. adjectív

adjectivizăre v. adjectív

adjoncțiune v. adjūnct

ADJUDECĂ

adjudecatăr v. adjudecă

adjudecatără v. adjudecă

adjudecăție v. adjudecă

adjudecațiūne v. adjudecă

adjudecătór, -toăre v. adjudecă

adjudicá v. adjudecă

adjudicatór v. adjudecă

adjudicáție v. adjudecă

adjudicătár v. adjudecă

ADJUNCT, -Ă

adjūnctie v. adjūnct

adjūnctiūne v. adjūnct

ADJURĂ

adjurăție v. adjurá

adjurațiūne v. adjurá

adjurná v. ajurná

adjustá v. ajustá

adjutânt v. aghiotânt

adjutánte v. aghiotânt

ADJUVĂNT

ad litteram v. literă

admigrá v. migrá

admigráre v. migrá

admigrát v. migrá

admigrăție v. migrá

ADMINISTRĂ

administrábil v. administrá

administratív v. administrá

administratoăre v. administrá

administratór v. administrá

administrátor v. administrá

administrátoră v. administrá

administrăție v. administrá

administrațiōn v. administrá

administrațiūne v. administrá

administrăluí v. administrá

administrirui v. administrá

administrui v. administrá

ADMIRĂ

admirábil v. admirá

admirál v. amirál

admiralitá v. amirál

admiralitate v. amirál

admirát v. admirá

admiratív v. admirá

admiratoăre v. admirá

admirátor v. admirá

admirăție v. admirá

admirațiūne v. admirá

admisibil v. admíte

admisibilitate v. admíte

admisie v. admíte

admisiiūne v. admíte

admitântă v. admíte

ADMÍTE

admonăluí v. admonițiūne

ADMONESTĂ

admonestăție v. admonestá

admonestațiūne v. admonestá

admonia v. admonițiūne

admonitív v. admonițiūne

admoniție v. admonițiūne

ADMONIȚIUNE

ADN v. dezoxiribonucléic

ADNÁT

ADNOTĂ

adnotát v. adnotá

adnotatoăre v. adnotá

adnotatór v. adnotá

adnotăție v. adnotá

adnotațiūne v. adnotá

adoára [ar.] v. oárá¹

adoáră [ar.] v. oárá¹

adoáră v. oárá¹

adogmátic v. dógmă

adogmatism v. dógmă

adoí v. doi

ADOLESCÉNT

adolescéntă v. adolescént

adolescentin v. adolescent
 adolescentinism v. adolescent
 adolescentism v. adolescent
 adolescență v. adolescent
 adolescenție v. adolescent
 adolesțenie v. adolescent
 adolescenție v. adolescent
 adolesință v. adolescent
 adoliscență v. adolescent
 adonic v. adonis
 adonicesc v. adonis
 ADÓNIS
 ADOPTÁ
 adoptabil v. adoptá
 adoptánt, -ă v. adoptá
 adoptarisí v. adoptá
 adoptatoáre v. adoptá
 adoptatór v. adoptá
 adoptisi v. adoptá
 adoptív v. adoptá
 adóptie v. adoptá
 adoptiúne v. adoptá
 ADORÁ
 adorábil v. adorá
 adorarisí v. adorá
 adoratoáre v. adorá
 adoratór v. adorá
 adoráție v. adorá
 adorațiúne v. adorá
 adórlea v. oáră¹
 ADORMÍ
 adormít v. adormí
 adormítá v. adormí
 adormitór v. adormí
 adormițele (pl.) v. adormí
 ADPRÉS
 DRAGÁNT
 ADRENALÍNĂ
 adrenérgic v. adrenalínă
 adrenocróm v. adrenalínă
 adrés v. adresă
 adresá v. adresă
 adresábil v. adresă
 adresabilitáte v. adresă
 adresánt v. adresă
 adresántă v. adresă
 adresarisí v. adresă
 adresát v. adresă
 ADRÉSĂ
 adresáruí v. adresă
 adresí v. adresă
 adresuí v. adresă

adrisarisí v. adresă
 adsorbánt v. adsorbí
 adsorbát v. adsorbí
 ADSORBÍ
 adsorbítv v. adsorbí
 adsorbție v. adsorbí
 adsorbțiúne v. adsorbí
 adsorptív v. adsorbí
 adspirá v. aspirá
 adspiráție v. aspirá
 adstrát v. strat
 adstringént v. astringént
 adstringhént v. astringént
 adúcă [ar.] v. adúce
 aducátór v. adúce
 aducătúră [ar.] v. adúce
 aducătúră v. adúce
 ADÚCE
 adúce [ir.] v. adúce
 adúcere v. adúce
 ADÚCT
 aductór v. adúctie
 ADÚCTIE
 aducțiúne v. adúctie
 aduiá v. adia
 ADULÁ
 aduláre v. adulá
 adulatív v. adulá
 adulatór, -toáre v. adulá
 aduláție v. adulá
 adulațiúne v. adulá
 adulmá v. adulmecá
 adulmăcătór v. adulmecá
 adulmăcós v. adulmecá
 ADULMECÁ
 adulmecát v. adulmecá
 adulmecătór v. adulmecá
 adulmecós v. adulmecá
 ADÚLT, -Ă
 ADULTÉR¹, -Ă
 adultér² v. adultér¹
 adulterá v. adultér¹
 adultérie v. adultér¹
 adulterín, -ă v. adultér¹
 adumbrá v. adumbrí
 ADUMBRÍ
 adumbrít v. adumbrí
 adumbrítór v. adumbrí
 adumbrítúră v. adumbrí
 ADUNÁ
 adunánță v. aduná
 adunáre v. aduná

adunări [ar.] v. adună
 adunát v. adună
 adunáta v. adună
 adunăciúne v. adună
 adunătór v. adună
 adunătúră v. adună
aduncós [ar.] v. adânc
adurâ [ir.] v. adună
adurmăcă v. adormí
 adúrmeç v. adulmecá
 adurmecá¹ v. adormí
 adurmecá² v. adulmecá
 adurmecát v. adulmecá
 adurmecătór v. adulmecá
 adurmí v. adormí
 adurmitá v. adormí
 adurhíre [ar.] v. adormí
 adús v. adúce
 adusătúră v. adúce
 adúse (pl.) v. adúce
 adusoáre v. adúce
 adușeáre [ar.] v. adúce
 adúșir [ar.] v. adúce
 ad valórem v. valoáre
 ADVÁR
 ADVÉCTIE
 ADVÉNT
 ADVENTÍCE
 adventísm v. adventíst
 ADVENTÍST, -Ă
 ADVENTÍV
 ADVÉRB
 adverbál v. advérb
 adverbíál v. advérb
 adverbíalizá v. advérb
 advérbium v. advérb
 ADVÉRS
 adversár v. advérs
 adversáră v. advérs
 adversárie v. advérs
 adversáriu v. advérs
 adversatív v. advérs
 adversitáte v. advérs
 ADVERTORIÁL
 advocát v. avocát
 advocátă v. avocát
 advocatlác v. avocát
 advocatúră v. avocát
 advocașíál v. avocát
 advocáșie v. avocát
 advocașime v. avocát
 advocașúne v. avocát
 advocáșeáš v. avocát

advocățel v. avocát
advocățesc v. avocát
advocățește v. avocát
 advocáșie v. avocát
 advocáșime v. avocát
 advón¹ v. amvón
 advón² v. amvón
ádz [ar.] v. azi
ádză [ar.] v. azi
 adzima v. ázimă
 AÉD
 ÁER¹
 ÁER²
 aerá v. áer¹
 aeráj v. áer¹
 aeratór v. áer¹
 aeráșie v. áer¹
 aerașúne v. áer¹
 aereálă v. áer¹
 AERÉL¹
 aerél² v. arél
 aerí v. áer¹
 AERI-, AERO-
 aerián v. áer¹
 AERIFÉR
 AERIFÓRM
 aeriseálă v. áer¹
 aerisí v. áer¹
 aerlíft v. líft
 AERÓB
 aerobi (pl.) v. aerób
 aeróbic v. aerób
 aerobióză v. biótic
 aeróbiu v. aerób
 AEROBÚZ
 aerocartográf v. cartografie (Addenda la vol. III)
 aerocartografie v. cartografie (Addenda la vol. III)
 aeroclúb v. club¹
 AEROCOLÍE
 aerocósmic v. cósmos
 aerodinám v. dinámic
 aerodinámic v. dinámic
 aerodinámică v. dinámic
 AERODÍNĂ
 AERODRÓM
 AERODÚCT
 aeroelasticitáte v. elástic
 AEROFAGÍE
 aerofár v. far
 aerofilatélic v. filatelie
 aerofilatélie v. filatelie
 aerofób, -ă v. aerofobie

AEROFOBIE

AEROFÓR

aerofotográf v. fotografie

aerofotografie v. fotografie

aerofotogramă v. fotogramă

aerofotogrametrie v. fotogramă

AEROGÉN

aerogenerator v. generá

aerogeologie v. geologie

aeroglisór v. glisá

AEROGRÁF¹aerográf² v. aerografie²aerografie¹ v. aerográf¹AEROGRAFIE²

AEROGRÁMĂ

aeroión v. ion

aeroionizátor v. ion

aeroionoterapie v. ion

AEROLÍT

aerolite (pl.) v. aerolít

aerológ v. aerologie

aerológă v. aerologie

aerologhie v. aerologie

aerológic v. aerologie

AEROLOGIE

aeromecánică v. mecanic

aerométr v. aerométru

aerometrie v. aerométru

AEROMÉTRU

aeromobil v. mobil

aeromodél v. modél

aeromodélism v. modél

aeromodelist v. modél

aeromotor v. motor

aeronaút v. aeronáutic

aeronaútvă v. aeronáutic

AERONAÚTIC

aeronaútică v. aeronáutic

aeronavál v. návă

aeronávă v. návă

aeronót v. aeronáutic

aeronotător v. aeronáutic

aeroplán v. plan¹

aeroplanción v. planctón

aeroplanie v. plan¹aeroplanist v. plan¹aeropórt v. port¹aeroportuár v. port¹

aeropoştál v. poştă

aeropurtát v. purtá

aeroreactór v. reacţie

aerós v. áer¹

AEROSCÓP

AEROSÓL

aerosoloterapie v. aerosól

aerospaţiál v. spáţiu

AEROSTÁT

aerostátic v. aerostát

aerostátică v. aerostát

aerostătie¹ v. aerostátaerostătie² v. stătie*aerostaţiune* v. aerostát

aerotaxătie v. táxă

aerotáxi v. taxi

aerotéhnică v. téhnic

aeroterapie v. terapie

aerotérm v. aerotérmă

AEROTÉRMĂ

aerotopográf v. topografie

aerotopografie v. topografie

aerotranspórt v. transportá

aerovehicul v. vehicul

AEROZÍNĂ

aést [ar.] v. ást*aést* v. ást*aéstu* [ar.] v. ást*aetit* v. aetită

AETÍTĂ

AFÁBIL

afabilitate v. afábil

afabulătie v. făbulă

afăcere v. făce

afacerism v. făce

afacerist v. făce

AFAGIE

AFÁN

afaniseálă v. afanisi

AFANISÍ

AFÁRĂ

afăre [ir.] v. afără

afázic, -ă v. afazie

AFAZIE

AFÂNĂ

afânát v. afână

afânătór v. afână

afebríl v. fěbră

aféct v. afectá

AFECTÁ

afectábil v. afectá

afectătie v. afectá

afectaţiune v. afectá

afectív v. afectá

afectivitate v. afectá

afectuós v. afectá

afectuoziitate v. afectá
afécție v. afectá
 afecționá v. afectá
 afecțiúne v. afectá
 AFEDRÓN
afelie v. aféliu
afélio v. aféliu
 AFÉLIU
 afemeiát v. feméie
 AFERÁT
 AFERÉNT
 aferentáție v. aferént
 AFERÉZĂ
 AFERÍM
áferim v. aferím
aférin v. aferím
afermáție v. afirmá
 AFÉT
afferinte v. aferént
 AFGÁN, -Ă
afghán, -ă v. afgán
 AFÍD
 AFIDAVÍT
 afieroseálă v. afierosí
 AFIEROSÍ
 AFÍF
 AFÍGE
 AFÍL
 AFILÍÁ
 afiliáție v. afiliá
afiliațiúne v. afiliá
afilui v. afiliá
afin [ar.] v. áfin¹
 ÁFIN¹
*afin*¹ v. áfin¹
 AFÍN², -Ă²
 afiná v. fin²
 afináj v. fin²
 afinánt v. fin²
 afinár v. áfin¹
 afinátă v. áfin¹
*afină*¹ [ar.] v. áfin¹
 áfină¹ v. áfin¹
 afincă [ar.] v. áfin¹
 afinche [ar.] v. áfin¹
 afincu [ar.] v. áfin¹
 afineá v. áfin¹
 afinét v. áfin¹
afingă [ar.] v. áfin¹
afinghe [ar.] v. áfin¹
 afinică v. áfin¹
afinisi v. afanisi

afiniș v. áfin¹
 afinitáte v. áfin²
 afinór v. fin²
afiom v. afiÓN
 AFIÓN
 afipt v. afíge
 AFIRMÁ
 afirmatív v. afirmá
 afirmáție v. afirmá
afirmațiúne v. afirmá
afirmălui v. afirmá
afiroseálă v. afierosí
afirosi v. afierosí
 AFÍȘ
 afișá v. afiș
 afișáj v. afiș
afișér v. afiș
 afișiér v. afiș
 afișór v. afiș
 AFÍX
 afixál v. afix
 AFLÁ
aflá [ir.] v. aflá
afláre [ar.] v. aflá
aflári [mr.] v. aflá
 aflát v. aflá
 aflátór [ar.] v. aflá
aflicțiúne v. aflicțiúne
 aflictív v. aflicțiúne
 AFLICȚIÚNE
 AFLORIMÉNT
 afluá v. afлуént
 AFLUÉNT
 afлуéntă v. afлуént
aflui v. afлуént
afluința v. afлуént
 aflúx v. flux
afóară [ar.] v. afără
 afocál v. focál
 AFÓN
áfon v. afón
 afónic v. afón
 afonie v. afón
 afonizáre v. afón
aforisi v. afurisi
 AFORÍSM
aforismă v. aforism
aforismós v. aforism
 aforist v. aforism
 aforistic v. aforism

- A FORTIÓRI
 AFREĂȚĂ [ar.]
 AFRETĂ
 AFRICĂN, -Ă
africanéște v. african
 africanist v. african
 africanistă v. african
 africanistică v. african
 africanitate v. african
 africanolog v. african
 africanologă v. african
 africanologie v. african
africâns v. afrikaans
 AFRICĂT, -Ă
 africată v. africată
 africănean v. african
 africăneancă v. african
 africănesc v. african
 africănește v. african
 africănesc v. african
afrikaander v. afrikaans
 AFRIKAANS
 afrikânder v. afrikaans
afrikâner v. afrikaans
 ÁFRO¹
 afro² v. african
 afro-american, -ă v. american
 afro-asiatic v. asiatic
afroasiatic v. asiatic
 AFRODIZIÁC
 afrodisie v. afrodisiac
 AFRÓNT
 afrontă v. afrónt
afrúnt v. afrónt
afruntă v. afrónt
 aft v. aht
aftăre [ar.] v. atăre
 AFTĂ
aftărăgáci v. astrăgáci
 AFTERSCHOOL
aftică v. apotecă
aftiór v. actor
aftocrátor v. autocrát
aftocraticesc v. autocrát
aftocratice v. autocrát
 aftoid v. áftă
aftór v. actor
aftór v. autor
 aftós v. áftă
 afum v. afumá
 AFUMÁ
afumá [ar.] v. afumá
 afumát v. afumá
Afumatu v. afumá
 afumătoare v. afumá
afumătoare [ar.] v. afumá
 afumătór¹ v. afumá
*afumătór*² v. afumá
 afumătorie v. afumá
 afumătură v. afumá
afumătură [ar.] v. afumá
 afumegá v. fum
 afund v. fund
 AFUNDÁ
 afundá [ar.] v. fund
afundá [ar.] v. afundá
 afundát v. afundá
 afundătoare v. afundá
 afundătură v. afundá
 afundîș v. afundá
 afundós [ar.] v. fund
afundu [ar.] v. fund
 afunducós [ar.] v. fund
 afundusi [ar.] v. fund
 afunzime v. fund
afunzîș v. afundá
 AFURCÁ
 afurcă v. afurcă
afurisânie v. afurisi
 afurisenie v. afurisi
 AFURISÍ
 afurisit v. afurisi
 AFUZALÍ
afuzalie v. afuzali
 agá v. ágă
 agá [ar.] v. abia
 ayá [ar.] v. abia
agabanii (pl.) v. agabaníu
 AGABANÍU
 agabaritic v. gabarit
 AGALACTÍE
 AGÁLE
 AGÁM
agambaní v. agabaníu
agambaníu v. agabaníu
 AGÁPĂ
 AGÁR-AGÁR
 AGAREÁN
 agareancă v. agareán
agaric v. agarici
 agaricáce v. agarici
 AGARÍCI
 agarineán v. agareán
 agarinesc v. agareán

AGASÁ
 agasánt v. agasá
 AGÁT
 AGATÁRS
agathyrsi v. agatárs
 AGÁVÁ
agáve v. agávă
 ÁGĂ
agădăi v. îngădui
agădui v. îngădui
 AGĂNĂU
 agărenie v. agareán
 AGĂRLĂC
 AGĂRNÍ
 agărnitură v. agărní
 AGĂȚĂ
 agățat v. agăță
 agățaciós v. agăță
 agățătoare v. agăță
 agățător v. agăță
 agățătura v. agăță
 AGĂMBĂ
 agămbală v. agămbă
agărlác v. agărlác
ageá v. ageát
 AGEÁG
 AGEAMÍU, -IE
 AGEÁT
 AGÉM
 agemesc v. agém
agemiu v. ageamíu
agénda v. agéndă
 AGÉNDĂ
 agenezie v. genéză
 AGÉNT
 agéntă v. agént
 agentură v. agént
agénță v. agént
 agenție v. agént
 ÁGER
 ageréște v. áger
 agerí v. áger
 agerie v. áger
 agerime v. áger
 agésc v. *ágă*
 AGÉST
 agestá v. agést
 agestí v. agést
agestrí v. agést
agéstru v. agést
 AGFACOLÓR
aggio v. ágio

agheág v. ageág
 agheasmatár v. agheásmă
 AGHEÁSMĂ
aghént v. agént
aghentură v. agént
aghenție v. agént
 aghesmuí v. agheásmă
 aghesmuít v. agheásmă
 AGHÉU
aghián v. aiá
 AGHIĂȘ
aghiázmă v. agheásmă
aghimánt v. adamánt
 AGHIÓS
ághios v. aghiós
 AGHIOTÁNT
aghirész v. agríș
aghirészá v. agríș
aghistín v. ghistină
aghistínă v. ghistină
aghitánt v. aghiotánt
aghităție v. agită
aghițațiune v. agită
aghiustái v. adistá
 aghiúță v. aghiós
ayía [ar.] v. abia
 agíe v. *ágă*
 agiész v. *ágă*
 AGÍL
 agilitate v. agíl
aginá v. acirá
 ÁGIO
agiográf v. hagiografie
agiografie v. hagiografie
 agiotá v. ágio
 agiotáj v. ágio
 agiotátor v. ágio
 agiotór v. ágio
agit v. ageát
 AGITÁ
 agitátor¹, -toare v. agită
 agitátor² v. agită
 agitatóric v. agită
 agităție v. agită
agitațiune v. agită
agităciune v. agită
*ágiu*¹ v. ágio
*ágiu*² v. hágíu
 agiún [ar.] v. ajún
 agiunáme [ar.] v. ajún
agiunáre [ar.] v. ajún
 agiunátic [ar.] v. ajún

agiundzeare [ar.] v. ajunge
agiundzire [ar.] v. ajunge
agiuneată [ar.] v. ajun
agiutare [ar.] v. ajută
agiutor [ar.] v. ajută
agláz v. atláz
AGLÍCĂ
aglíce v. aglică
 aglicél v. aglică
aglící v. aglică
agliš v. aglică
AGLOMERĂ
 aglomeránt v. aglomerá
 aglomerát v. aglomerá
 aglomerátie v. aglomerá
aglomeratiune v. aglomerá
AGLOSÍE
AGLUTINĂ
 aglutinánt v. aglutiná
 aglutinatív v. aglutiná
 aglutinátie v. aglutiná
aglutinatiune v. aglutiná
 aglutinínă v. aglutiná
 aglutinogén v. aglutiná
AGNÁT
AGNÁTĂ¹
 agnátă² v. agnát
 agnátic v. agnát
agnátie v. agnát
 agnațiune v. agnát
AGNÉȚ
agneț v. agneț
agniș v. anasón
agnóme v. agnómen
AGNÓMEN
AGNÓSTIC, -Ă
 agnosticism v. agnóstic
AGNOZÍE
agnúme v. agnómen
 agoáie v. ágă
agoánă v. agonie
agód v. ogód
agodí¹ v. cagodí
agodí² v. ogód
AGÓGICĂ
 agón v. agonístic
 agonál v. agonístic
AGONÁLE
agonálii v. agonále
AGÓNĂ¹
 agónă² v. agonie
agóne v. agónă¹

agónic v. agonie
AGONÍE
 agoniseálă v. agonisí
AGONISÍ
 agonisie v. agonisí
 agonisít v. agonisí
 agonisítă v. agonisí
 agonisítór v. agonisí
AGONÍSTIC, -Ă
 agonizá v. agonie
 agonizánt v. agonie
 agonotét v. agonístic
AGORĂ
agóra v. agorá
 agorafobie v. agorá
agóst v. agúst
AGRÁFĂ
 agrafie v. grafie
agrámat v. agramát
AGRAMÁT, -Ă
 agramaticál v. gramátică
 agramaticalitate v. gramátică
 agramatísm v. agramát
agrámatos v. agramát
 agranulocitóză v. granulocít
AGRÁR
 agrarián v. agrár
 agrarianísm v. agrár
 agravá v. grav
 agravánt v. grav
 agrăi v. grăi
 agrămădi v. grămădi
AGREĂ
 agreábil v. agreá
AGREGĂ
 agregát¹ v. agregá
 agregát² v. agregá
 agregátie v. agregá
agregatiune v. agregá
 agremént v. agreá
 agrementá¹ v. agreá
 agrementá² v. agreá
 agresá v. agresiúne
agresie v. agresiúne
AGRESIÚNE
 agresív v. agresiúne
 agresivitate v. agresiúne
 agresór, -oáre v. agresiúne
AGRÉȘT
agresș v. agriș
ágreș v. agriș

- AGRI-, AGRO-
agrice v. aglică
 agriceá v. aglică
 agricol v. agricultură
 agricoáre v. agricultură
 agricultór v. agricultură
 AGRICULTURĂ
agriş v. agriş
agrijoáră v. aguridă
 agrimensór v. agrimensură
 AGRIMENSURĂ
 AGRITIMIE
 AGRIPNIE
 AGRÍŞ
agriş v. agriş
agrişă v. agriş
 agrişă v. agriş
 agroalimentár v. aliment
 agroceoză v. ceoză
 agrochimic v. chimie
 agrochimie v. chimie
 agrochimist v. chimie
 agrogeológ v. geologie
 agrogeológic v. geologie
 agrogeologie v. geologie
 agroindustrial v. industrie
 AGROLOGIE
 agrometeorológ v. meteorologie
 agrometeorológic v. meteorologie
 agrometeorologie v. meteorologie
 agromínim v. mínim
 agronóm v. agronomie
 agronómă v. agronomie
 agronómic v. agronomie
 AGRONOMIE
 agropensiúne v. pensiúne
 agrosilvic v. silvic
 agrotehnic v. téhnic
 agrotehnician v. téhnic
 agroterásă v. terásă
 agroturism v. turism¹
 agroturístic v. turism¹
 agrozootehnic v. zootehnie
 agrozootehnician v. zootehnie
 agrozootehnie v. zootehnie
 ÁGRU
ágru [ar., mr.] v. ágru
 agúd v. agúdă
 AGÚDĂ
 AGURĂ
 aguridár v. aguridă
- AGURIDĂ
 agurijoáră v. aguridă
 agurizá v. aguridă
agurizár v. aguridă
 AGŪST
 AGUSTÓS
agústru v. agúst
águstu [ar.] v. agúst
agút v. agúdă
agútă v. agúdă
 AGUTÍ
agvár v. advár
 AH
 AHÁ
ahandá [ar.] v. fund
ahát v. agát
ahála v. ál¹
ahást v. ást
ahát [ar.] v. atát
 ahândá [ar.] v. fund
 ahândós [ar.] v. fund
ahându [ar.] v. atát
ahândusí [ar.] v. fund
 aheecán, -ă v. ahéu
 AHÉU
ahmó [ir.] v. acúm
ahmóce [ir.] v. acúm
 AHÓ
 AHÓTĂ
 ahótnic v. ahótă
ahromátic v. cromátic
ahromatísm v. cromátic
ahróstihon v. acrostih
 AHT
 AHTAPÓD
ahtare [ar.] v. atáre
ahtánu [ar.] v. atát
 ahtiá v. aht
 ahtiát¹ v. aht
 ahtiát² v. aht
ahtinám v. ahtinameá
 AHTINAMEÁ
ahtiór v. actór
 AI¹
*ai*² v. ai¹
 AI³
 AI⁴
 AI⁵
 ai⁶ v. aící
 ai⁷ v. háide
 AIÁ
 aiá v. ai¹

- ăiai* (pl.) v. *ăi*¹
AIĂR
aiăsmă v. agheăsmă
aiasmătar v. agheăsmă
aiăsta v. *ăst*
aiăve v. aiévea
aiăvea v. aiévea
aiăzmă v. agheăsmă
aice v. aici
aicea v. aici
AÍCI
áida v. háide
aidamác v. haidamác
aidău v. haidău¹
áide v. háide
AÍDOMA
aidúc v. haidúc
aiêla v. *ăl*¹
aiépt v. aieptă²
AIEPTĂ¹
AIEPTĂ²
aieptát v. aieptă²
aieptător v. aieptă²
aieptív v. adjectív
áier [ir.] v. *áer*¹
aiérlea v. aiúrea
aieru v. *áer*¹
aiesmuít v. agheăsmă
aiést v. *ăst*
aiésta v. *ăst*
aiéve v. aiévea
AIÉVEA
aimaná v. haimaná
aimínterea v. altmínteri
aimínteri v. altmínteri
aimíntirea v. altmínteri
aimíntre v. altmínteri
aimíntrea v. altmínteri
aimíntrile v. altmínteri
aimíntrilea v. altmínteri
aínde v. aindere
aíndenea v. aindere
AÍNDERE
aínderea v. aindere
aíndine v. aindere
ainine v. arín
ainó v. ainú
ainte v. înainte
AINÚ
ainú v. ainú
AIÓLI
*aiór*¹ v. *ai*¹
- aiór*² v. aréu
aiós v. *ai*¹
áir [ar.] v. *áer*¹
AIRÁN
AIRBAG
airbus v. aerobúz
airea v. aiúrea
airilea v. aiúrea
ÁISBERG
ÁISFILD
aíst [ar.] v. *ăst*
aísta v. *ăst*
aístalalt v. alt
aístalált v. alt
aístlalt v. alt
aístlant v. alt
aístu [ar.] v. *ăst*
aişoáră v. *ai*¹
aişór v. *ai*¹
ait v. *hait*¹
aíte v. *ai*¹
aitúră v. *ai*¹
aiuiú v. *iu*¹
aiurá v. aiúrea
aiúre v. aiúrea
AIÚREA
*aiureálă*¹ v. aiúrea
*aiureálă*² v. aiurít¹
aiúrelea v. aiúrea
*aiurí*¹ v. aiurít¹
*aiurí*² v. aiúrea
*aiúri*³ v. aiúrea
aiúrule v. aiúrea
aiúrulea v. aiúrea
aiurisánt v. aiurít¹
aiuríst v. aiúrea
aiurístic v. aiúrea
AIURÍT¹
*aiurít*² v. aiúrea
*aiurítór*¹ v. aiurít¹
*aiurítór*² v. aiúrea
aiúrle v. aiúrea
aiúrlea v. aiúrea
aiurvédic v. ayurvéda
*aiúş*¹ v. *ai*¹
*aiúş*² v. *áuş*
aiuşoáră v. *ai*¹
aiuşór v. *ai*¹
ajág v. ageág
AJDÉR
ajtezáu v. ajutá
ajumeálă v. jumí

ajumí v. jumí
 ajumít v. jumí
 ajumíta v. jumí
 AJÚN
 ajuná v. ajún
 ajunát v. ajún
 ajunător v. ajún
 ajungător v. ajúnge
 AJÚNGE
 ajúns v. ajúnge
 ajunsătură v. ajúnge
 ajunsie v. ajúnge
 AJÚR
 ajurá v. ajúr
 AJURNĂ
 AJUSTĂ
 ajustabil v. ajustá
 ajustáj v. ajustá
 ajustát v. ajustá
 ajustoáre v. ajustá
 ajustór v. ajustá
 AJUTĂ
ajutǎ [ir.] v. ajutá
 AJUTĂJ
 ajutǎreţ v. ajutá
 ajutător v. ajutá
 ajutătorie v. ajutá
 ajutór, -toáre v. ajutá
 ajutorá v. ajutá
ajutori v. ajutá
 ajutorie v. ajutá
 ajutorinţa v. ajutá
 ajutoritór v. ajutá
 ajutórníc v. ajutá
ajuturá v. ajutá
 AKÁN
akedie v. acedie
 AKKADIÁN, -Ă
akratopege v. acratopég
 AL¹, A³
âl' [ir.] v. ai¹
al' [mr.] v. ai¹
al² v. ăl¹
ála v. ăl¹
 ÁLA-BÁLA
 ALABALÁC
 ALABANDÍNĂ
 ALABÁSTRU
 ALABÁŞ
 ALÁC¹
alác² v. aláci

ALÁCI
alagáre [ar.] v. alergá
 alágă [ar.] v. alergá
 ALAGEÁ
 alagică v. alageá
 ALÁI
 alai-ceaúş v. alái
 ALAÍT
 ALALAGMÓN
 alalagmosí v. alalagmón
 alalagmuí v. alalagmón
alalált v. alt
 ALALÍE
alált [ar.] v. alt
 alált v. alt
 aláltáieri v. iéri
 aláltámáne v. máine
 aláltásearǎ v. seárǎ
alám v. além
 ALAMÁN¹
 ALAMÁN²
alamáni (pl.) v. alamán²
 ALÁMĂ
 ALAMBÍC
 alambicá v. alambíc
 ALÁN
 ALANDÁLA
 ALANÍNĂ
alánt v. alt
alántála v. alandála
 ALANTOÍDĂ
alántu [ar.] v. alt
alárm v. alármă
 alarmá v. alármă
 alarmánt v. alármă
 ALÁRMĂ
 alarmíst, -ă v. alármă
alastáncă v. alestáncă
 ALÁŞ
alát v. halát
alátüre v. láturǎ
alátüreá v. láturǎ
 ALAÚN
aláun v. alaún
aláur v. láur¹
alavástru v. alabástru
 ÁLĂ¹
ălă² v. hălă²
alăgeá v. alageá
alăgicǎ v. alageá
 ALĂM
alámá v. alámă

alámár v. alámă
alámát v. alámă
 alámărie¹ v. alámă
 alámărie² v. alámă
alámái v. lămăie
alámăie v. lămăie
alámăioară v. lămăie
alámăiță v. lămăie
 alămí v. alámă
 alámíu v. alámă
 ALĂMÓJNĂ
 alămui v. alámă
alăncire [ar.] v. alici¹
 alăptá v. lápte
alásidă v. alesidă
alătrá v. lătrá
alătrătór v. lătrá
 alăturá v. lătură
 alăturăș v. lătură
alăture v. lătură
 alăturea v. lătură
 alături v. lătură
 alăturiș v. lătură
*alău*¹ v. aléu¹
*alău*² v. halău¹
alăutár v. lăută
alăutăș v. lăută
alăiută v. lăută
alăușel v. aluát
alăbălác v. alabalác
alám v. alám
 ALB
alb [mr.] v. alb
 álba v. alb
 ALBĂDĂ
 albán v. albanéz
 albanésc v. albanéz
 albanéște v. albanéz
 ALBANÉZ, -Ă
 albanezism v. albanéz
 albanísm v. albanéz
 albaníst v. albanéz
 albanístică v. albanéz
 albanológ v. albanéz
 albanologie v. albanéz
 ALBASPÍNĂ
 ALBÁSTRU
albástru [ar.] v. albástru
 albát [ar.] v. alb
 albatáriță v. alb
 ALBATRÓS
 álbă [ar., mr.] v. alb

albăstrán v. albástru
 albăstreá v. albástru
 albăstreálă v. albástru
 albăstrél v. albástru
 albăstrí v. albástru
 albăstrică v. albástru
 albăstríme v. albástru
 albăstriór v. albástru
 albăstríță v. albástru
 albăstríu v. albástru
 albăstrúu v. albástru
Albăț v. alb
 albái v. alb
Albăia v. alb
albáu v. alb
albcíc [mr.] v. alb
Albeaiu v. alb
 albeálă¹ v. alb
 albeálă² v. alb
albeáță [ar., mr.] v. alb
 albeáță v. alb
 ALBÉDO
 albéi v. alb
 albél v. alb
albenêț v. alb
albepine (pl.) v. albaspină
 albér [ar.] v. alb
 albescénță v. alb
 albêț v. alb
albéte v. alb
 albgardíst v. gárdă
 albí v. alb
Albia v. álbie¹
 ALBIÁN
 albícă v. alb
 albícăv [mr.] v. alb
 albicél, -eá v. alb
 albícíc [mr.] v. alb
 albiciós [ar.] v. alb
 albiciúne v. alb
 ÁLBIE¹
 albíe² v. alb
 albiér v. álbie¹
 ALBIGÉNS
albigénz v. albigéns
 albií v. álbie¹
 álbile [ar.] v. alb
 albilíță v. alb
 albíme v. alb
 albín v. alb
 albinár v. albínă
 albinárníc [mr.] v. albínă

ALBÍNĂ

albînă [mr.] v. albînă
 albinărel v. albînă
 albinărie¹ v. albînă
 albinărie² v. albînă
 albinărit¹ v. albînă
 albinărit² v. albînă
 albineá v. albînă
 albineálă v. alb
 albinét v. albînă
 albinét v. alb
 albiní v. alb
 albinică v. albînă
 albinioară v. albînă
 albinism v. albinós
 albinîş v. albînă
 albinîşă v. albînă
 albinîţă v. albînă
 albiníu v. alb
 ALBINÓS, -OÁSĂ
 albinúşă v. albînă
 albinúţă v. albînă
 albioară v. álbie¹
 albiór v. alb
albire [ir.] v. albînă
albiri [mr.] v. alb
 albişoară v. alb
 albişór¹ v. alb
 albişór² v. alb
 albişór³ v. alb
Albişorul v. alb
 ALBÍT
 albită v. albit
 albitór, -toáre v. alb
 albitorie v. alb
 albitură v. alb
 albită v. alb
 albiú v. alb
 albiúţă v. álbie¹
 alboáre v. alb
Alboe v. alb
 albói v. alb
albóm v. albúm
 ALBORÁDÁ
áibu [ar.] v. alb
 albúi v. alb
 albuiét v. alb
Albul v. alb
 albulét v. alb
 ALBÚM
ábum v. albúm
albúme v. albumén
 albumeálă v. alb

ALBUMÉN

albúmen v. albumén
albumín v. albumínă
 albuminát v. albumén
 ALBUMÍNĂ
 albuminoid v. albumínă
 albuminométru v. albumínă
 albuminós v. albumínă
 albuminurie v. albumínă
 albumiţă v. alb
 albumóză v. albumínă
 alburí v. alb
 alburíu v. alb
 ALBÚRN
 albúş [ar.] v. alb
 albuşéu v. alb
 albút v. alb
 alcá v. halcá
 alcád v. alcálde
 alcáde v. alcálde
 alcádzi (pl.) v. alcálde
 ALCÁIC
alcaicésc v. alcáic
 alcál v. alcáliu
 ALCÁLDE
 alcalescént v. alcáliu
 alcalescénţă v. alcáliu
 alcalí v. alcáliu
 alcálic v. alcáliu
 alcalicelulóză v. celulóză (Addenda la vol. III)
 alcalicitáte v. alcáliu
 alcalimétrie v. alcáliu
 alcalimétru v. alcáliu
 alcalín v. alcáliu
 alcálin v. alcáliu
 alcalinitáte v. alcáliu
 alcaliníză v. alcáliu
 alcalinizánt v. alcáliu
alcalinizát v. alcáliu
 alcalinizáţie v. alcáliu
alcalinizaţiúne v. alcáliu
 alcalíno-pámântós v. alcáliu
 ALCÁLIU
 alcalizá v. alcáliu
 alcalizáţie v. alcáliu
alcalizaţiúne v. alcáliu
 alcaloid v. alcáliu
 alcalóză v. alcáliu
 ALCÁM
 ALCÁN
 ALCARÁZAS
 ALCAZÁR
 ALCĂTUÍ¹
 ALCĂTUÍ²

alcătuiială v. alcătui¹
 alcătuiință v. alcătui¹
 alcătuit v. alcătui¹
 alcătuitor, -toare v. alcătui¹
alcăzi v. alcătui²
alcăzli v. alcătui²
alcăzlu v. alcătui²
 alcăzui v. alcătui²
 ALCÉE
alcér v. arcér¹
 ALCHENĂ
 ALCHIDÁL
 alchídíc v. alchidál
 ALCHÍL
 alchiláre v. alchil
alchimia v. alchimie
 alchímíc v. alchimie
 ALCHIMÍE
 alchimíst v. alchimie
 ALCHÍNĂ
alchión v. alción
 ALCIÓN
 alcionián v. alción
 alcióníc v. alción
 ALCMANIÁN
 alcmáníc v. alcmanián
alcmánicésc v. alcmanián
alcohól v. alcoól
alcohólic v. alcoól
alcoholism v. alcoól
alcoholizá v. alcoól
 ALCOÓL
 alcoolát v. alcoól
 alcoolemíe v. alcoól
 alcoólic, -ă v. alcoól
alcoolimétru v. alcoól
 alcoolism v. alcoól
 alcoolizá v. alcoól
 alcoolmetríe v. alcoól
 alcoolmétru v. alcoól
alcoolometria v. alcoól
alcoolometrie v. alcoól
alcoolométru v. alcoól
 alcoolscóp v. alcoól
 alcoolscópic v. alcoól
 alcooltést v. alcoól
alcoométru v. alcoól
alcorán v. corán
 ALCÓV
alcován v. elcován
alcová v. alcóv
 alcoxíd v. alcoól

alcurán v. corán
aldamáș v. aldámăș
aldán v. hăldán
 aldăș v. aldui
 ALDĂMĂȘ
 aldămășár v. aldámăș
 áldé v. al¹
 ALDEHÍDĂ
 ALDÍN, -Ă
 aldól v. aldehidă
 ALDOSTERÓN
aldosterónă v. aldosterón
 ALDOVĂNÍ
 aldóză v. aldehidă
 ALDUÍ
 alduiálă v. aldui
aleádzire [ar.] v. alége
aleám v. além
áleam-máleam v. ála-bála
 ALEÁN
 aleáneș v. aleán
aleániș v. aleán
aleánt v. aliá¹
aleánță v. aliá¹
aleát v. aliá¹
aleát v. arét²
aleatór v. aleatóriu
 aleatóric v. aleatóriu
 aleatorísm v. aleatóriu
 ALEATÓRIU
aleátul v. arét²
alebárdă v. halebárdă
 alebardiér v. halebárdă
 ALÉE
alefie v. alifie
alefú v. alifie
 ALEGÁ¹
 ALEGÁ²
 alegáție v. alegá²
alegațiúne v. alegá²
alegádi v. alegădui
 ALEGĂDUÍ
alegălu v. alegá²
 alegătór, -toare v. alége
 alegătúră v. alége
 alegând v. alége
 ALÉGE
alegni v. lihní
 alegóric v. alegorie
alegoricésc v. alegorie
 alegoricéște v. alegorie

ALEGORÍE

alegorism v. alegorie
alegorist, -ă v. alegorie
alegoriză v. alegorie
alegorizant v. alegorie

alegrésă v. alégru

alegréță v. alégru

alegréte v. alégru

alegréție v. alégru

ALÉGRU

alegûț v. alége

aleguță v. alége

ALÉI

ALÉLĂ

alelé v. aléi

álele v. aléi

aleléi v. aléi

aleléle v. aléi

aleléu v. aléi

ALELÚIA

ALÉM

alemán v. alamán²

ALEMÍ

alénă v. halénă

aléne v. léne

alenșig v. aleán

alenșúg v. aleán

aleó v. aoléu

aleór v. aréu

al'epťá [ir.] v. aieptá¹

alérg v. alergá

ALERGÁ

alergáci v. alergá

alergát v. alergá

alergăriște v. alergá

alergătoáre¹ v. alergá

alergătór, -toáre² v. alergá

alergătúrá v. alergá

alergáu v. alergá

alergén v. alergie

alérgic v. alergie

ALERGÍE

alergogén v. alergie

alergológ v. alergie

alergológic v. alergie

alergologie v. alergie

alért v. alértă

alertá v. alértă

ALÉRTĂ

alértéță v. alértă

alértéte v. alértă

alés¹ v. alége

alés² v. alége

alesătór v. alége

alesătúrá v. alége

ALESIDĂ

ALESTÂNCĂ

alestîncă v. alestâncă

alesúrá v. alége

alés v. leș²

aleșuí v. leș²

aleșuitór v. leș²

aleșuitúrá v. leș²

aleșverîș v. alișverîș

aléti v. arét²

alétiul v. arét²

ALÉU¹

aléu² v. aoléu

aléur v. aréu

ALEURÍT

aleurític v. aurít

aleurolít v. aurít

aleurométru v. aurónă

aleuronát v. aurónă

ALEURÓNĂ

aurónic v. aurónă

alevéș v. léveș

ALEVÍN

alevináj v. alevín

alexandreánin v. alexandrín

alexandréc v. alexandrín

ALEXANDRÍN

alexandrineán v. alexandrín

alexandrinism v. alexandrín

ALEXANDRÍT

ALEXĂNDREÁN

alexăndrineán v. alexăndreán

alexăndrineáncă v. alexăndreán

ALEXÍE

ALÉXII

ALEXÍNĂ

ALEXITIMÍE

ALEZĂ

alezáj v. alezá

alezór v. alezá

ÁLFA¹ÁLFA²

ALFABÉT

alfabetár v. alfabét

alfabétic v. alfabét

alfabeticésc v. alfabét

alfabeticéște v. alfabét

alfabetizá v. alfabét

alfabetizáre v. alfabét

alfanumeric v. număr
 alfatrón v. álfa¹
alfavit v. alfabet
alfavita v. alfabet
alfavitár v. alfabet
alfaviticésc v. alfabet
alfáviton v. alfabet
 ALFENÍD
 ALFIÓR
 ALGARÁDÁ
alg'áre [ar.] v. alb
algazíl v. alguazí
 ÁLGÁ
 algebraic v. algébră
 ALGÉBRÁ
álgebră v. algébră
 algébric v. algébră
 algébricéste v. algébră
 algébríst v. algébră
 algébrístă v. algébră
algereán v. algerián
 ALGERIÁN
 ALGEZÍE
 algezimétrie v. algezie
 algezimétru v. algezie
 algeziológ v. algezie
 algeziologie v. algezie
algeziométru v. algezie
alghebraicésc v. algébră
 alghebraicéste v. algébră
alghébră v. algébră
alghebricésc v. algébră
alghévra v. algébră
 álgi [ar.] v. alb
 ALGÍD
 algiditate v. algíd
 ALGÍE
 algináme [ar.] v. albínă
alginár [ar.] v. albínă
algină [ar.] v. albínă
 algină v. álgă
algire [ar.] v. alb
algitúră [ar.] v. alb
 ALGOCALMÍN
 ALGOFOBÍE
 ALGOGÉN
 ALGÓL
 algológ v. álgă
 algológă v. álgă
 algológic v. álgă
 algologie v. álgă

ALGOMANÍE
algonchián v. algonkián¹
algonchín v. algonkián¹
 ALGONKIÁN¹
 algonkián² v. algonkián¹
algonkín v. algonkián¹
algonquián v. algonkián¹
algonquin v. algonkián¹
algorísm v. algoritm
 ALGORÍTM
 algorítmic v. algoritm
 ALGRAFÍE
 ALGUAZÍL
alhimic v. alchimie
alhimie v. alchimie
alhimíst v. alchimie
alhimista v. alchimie
 alí v. halí
 ALIÁ¹
 ALIÁ²
aliágiu v. aliá¹
 aliáj v. aliá¹
 aliánt v. aliá¹
 aliántă v. aliá¹
aliánție v. aliá¹
 ÁLIAS
 aliát v. aliá¹
aliát v. aliá¹
 ALIBÍ
*alibíu*¹ v. alibí
*alibíu*² v. arbiu
alic v. alică
 alicamént v. alimént
 ALICÁNTE
 ALÍCĂ
 alicărie v. alică
 ALICÍ¹
 alicí² v. alică
 alicí³ v. hilici¹
 alicí⁴ v. hilici¹
 ALICÍNĂ
alicíre v. alică
 alicneálă v. lihni
 ALICÓT, -Ă
 ALICUÁNTĂ
alicuótă v. alicót
alicvótă v. alicót
alidád v. alidádă
 ALIDÁDĂ
alidzeáre [ar.] v. alége
 ALIENÁ
 alienábil v. aliená

alienabilitate v. aliená
alienable v. aliená
 alienát, -ă v. aliená
 alienáție v. aliená
alienațiune v. aliená
 alieníst v. aliená
 ALIÉT
alifánt v. elefánt
 ALIFÁTIC
 ALIFÍE
alífie v. alífie
 alifíós v. alífie
 ALIGATOR
aligátor v. aligátor
aligná v. lihní
 ALIGNÍ¹
*aligní*² v. lihní
aligoricésc v. alegorie
aligorie v. alegorie
 ALIGOTÉ
 ALÍL
 alilodidáctic v. didáctic
 alilodidáctică v. didáctic
alilúia v. alelúia
alimán v. limán
alimáná v. limán
 alimăní v. limán
 alimănit v. limán
 alimbá v. limb
 ALIMÉNT
 alimentá v. alimént
 alimentár v. alimént
 alimentără v. alimént
 alimentatór v. alimént
 alimentáție v. alimént
alimentațiune v. alimént
 ALIMÓJDII
 ALIMÓN
alimonít v. limán
 ALIMÓRI
alimpí v. limp
 alín v. aliná¹
 ALINÁ¹
*aliná*² v. aniná
*aliná*² v. lihní
 ALINÁRE [ar.]
alináre [ar.] v. aniná
 alinătór v. aliná¹
 alinătúrá v. aliná¹
alincíre [ar.] v. alicí¹
alínderea v. aíndere
alinea v. alineát

alineá v. alinia
 ALINEÁT
alineé v. alineát
alini v. aliná¹
 ALINÍA
 aliniamént v. alinia
aliniát v. alineát
alinií (pl.) v. alineát
alimimént v. alinia
alinór v. aréu
 alínt v. alintá
 ALINTÁ
 alintătór v. alintá
 alintătúrá v. alintá
 ALIÓN
 aliór v. aréu
aliosmán v. aliotmán
 ALIOTMÁN
 alipí v. lipí
 ALIPUÍ
alisídă v. alesídă
*alisió*n v. anasón
 alismacée v. alismatacée
 ALISMATACÉE
alison v. anasón
alístăncă v. halastăncă
 ALIȘPÁN
 ALIȘVERIȘ
 ALITĂU
 aliterá v. aliteráție
 aliteráre v. aliteráție
 aliteratív v. aliteráție
 aliteratúrá v. líteră
 ALITERÁȚIE
aliteráțiune v. aliteráție
 aliúr v. aréu
 ALIVÁNCĂ
alivánda v. alivánta
alivánt v. lavándă
 ALIVÁNTA
 ALIVĂNÍ
alivénci v. aliváncă
 ALIZARÍNĂ
 ALIZÉU
 allegrétto v. alégru
 allégro v. alégru
 ALLEMÁNDĂ
allotropie v. alotropie
almadínă v. alabandínă
almán v. almándă
almanác v. almanáh

- ALMANÁH
 ALMÁNDĂ
 almandín v. alabandínă
almandínă v. alabandínă
almár v. armár
almáriu v. armár
 ALMÁS
 ALMÉE
almicantară v. almicantarát
 ALMICANTARÁT
almintere v. altmínteri
almínteri v. altmínteri
almíntrele v. altmínteri
almíntrelea v. altmínteri
almíntrine v. altmínteri
 almojneán v. alámójná
 ÁLNIC
 alnicie v. álnic
 ALÓ¹
 ALÓ²
 ALO³-
 ALOBRÓG
 alocá v. alocáție
 alocábil v. alocáție
 ALOCĂȚIE
alocațiune v. alocáție
 alocromátic v. cromátic
 alocromatísm v. cromátic
 alócurea v. loc
 alócuri v. loc
alocúție v. alocuțiune
 ALOCUȚIUNE
 alodiál v. alódiu
 alodialitate v. alódiu
 ALÓDIU
 ALÓE
alóes v. alóe
 aloétic v. alóe
 ALOFÓN
 alogám, -ă v. alogamie
 ALOGAMIE
 ALOGÉN
 alogenétic v. alogén
 alogénic v. génă
 alógic v. lógic
 alogism v. lógic
 ALOGLÓT
 aloglótic v. aloglót
 ALOHTÓN
alói v. alóe
 ALÓNJĂ
 alopát v. alopátie
 alopátic v. alopátie
alopaticésc v. alopátie
 alopáticește v. alopátie
 ALOPATIE
 ALOPECÍE
aloralalți (pl.) v. alt
alorghidă v. alurghidă
 alós v. hálă²
 alotransplánt v. transplantá
alótria v. alótrii
 ALÓTRII
 alotróp v. alotropie
 alotrópíc v. alotropie
 ALOTROPÍE
aloțél v. aluát
 ALOXÁN
 ALOZÓM
 ALPACÁ¹
*alpáca*¹ v. alpacá¹
 ALPACÁ²
*alpagá*¹ v. alpacá¹
*alpagá*² v. alpacá²
 AL PÁRI
alpenstockuri (pl.) v. álpenștoc
 ÁLPENȘTOC
 alpéstru v. alpín
 álpic v. alpín
 ALPÍN
 alpinísm v. alpín
 alpiníst v. alpín
 alpinístă v. alpín
 ALSACIÁN, -Ă
 alsáu v. al¹
 alsău¹ v. al¹
 alsăuire v. al¹
alșimic v. alchimie
alșimie v. alchimie
alșimíst v. alchimie
 ALT
alt [ar., mr.] v. alt
 ALTÁIC
 ALTÁN
altanác v. altângic
 ALTÁR
altár [ar., mr.] v. altár
altáre [ar.] v. altár
altáriu v. altár
altăcevá v. ce¹ (Addenda la vol. II partea a II-a)
 altădátă v. da²
altámăș v. aldămăș
 altăoáră v. oáră¹
 altărăș v. altár

altângeá v. altângic
ALTÂNGÍC
 altcarevǎ v. cáre
 altcândvǎ v. când
 altcevá v. ce¹
áltceva v. ce¹
 altcinevá v. cine¹
áltcineva v. cine¹
 altcúm v. cum
áltcum v. cum
 altcumvǎ v. cum
áltcumva v. cum
 álteori v. oără¹
ÁLTER ÉGO
ALTERÁ
 alterábil v. alterá
 alterabilitáte v. alterá
 alteránt v. alterá
 alteratív v. alterá
 alteratór, -toáre v. alterá
 alteráție v. alterá
alterațiune v. alterá
alteră v. hálteră
ALTERCĂȚIE
altercațiune v. altercáție
 alteritáte v. alt
 altérn v. alterná
ALTERNÁ
 alternábil v. alterná
 alternánt v. alterná
 alternánță v. alterná
 alternativ v. alterná
 alternativǎ v. alterná
 alternatór v. alterná
alternáție v. alterná
alternațiune v. alterná
altésǎ v. altétǎ
altése v. altétǎ
ALTÉȚĂ
 áltfel v. fel
ÁLTHORN
althörn v. álthorn
 altigráf v. altitúdine
 altimétric v. altitúdine
 altimetrie v. altitúdine
 altimétru v. altitúdine
 altíssimo v. álto
 altíst v. álto
 altístǎ v. álto
 altítelemétru v. telemétru
 altitudinál v. altitúdine

ALTITÚDINE
ALTÍȚĂ
 altíncotró v. íncotró
altmínte v. altmínteri
altmínterea v. altmínteri
ALTMÍNTERI
altmíntrea v. altmínteri
altmíntrele v. altmínteri
altmíntrelea v. altmínteri
altmíntrenea v. altmínteri
ÁLTO
altoáie v. altói¹
altoán v. altói¹
altoánǎ v. altói¹
 altocúmulus v. cúmulus
 altogravúrǎ v. gravá
ALTÓI¹
 altoi² v. altói¹
 altoiálǎ v. altói¹
 altoít v. altói¹
 altoitór v. altói¹
 altoitúrǎ v. altói¹
altón v. altói¹
 altoreliéf v. reliéf
 altostrátus v. strátus
ALTRUÍSM
 altruíst v. altruísm
altu [ar.] v. alt
altucevǎ v. ce¹
altuí v. altói¹
altuíálǎ v. altói¹
altuíitór v. altói¹
 áltunde v. únde
 áltundeva v. únde
ALȚĂR
ALȚIÉR
ál'u [ar.] v. ai¹
ALUĂȘ
ALUÁT
aluát [ar.] v. aluát
aluát [ir.] v. aluát
 aluățél v. aluát
aluciná v. haluciná
alucinație v. haluciná
alucinațiune v. haluciná
 aluminát v. alumíniu
 aluminǎ v. alumíniu
 aluminifér v. alumíniu
ALUMÍNIU
aluminium v. alumíniu
 aluminizá v. alumíniu
aluminizáre v. alumíniu

aluminós v. aluminizá
 aluminotermie v. aluminizá
ALÚMN
 alumnát v. alúmn
 alúmnă v. alúmn
 alumnéu v. alúmn
 alumosilicát v. siliciu
al'úmtrea [ar.] v. altmínteri
 alún¹ v. alúnă
alún² v. alaún
alún [ar.] v. alúnă
 alună [ar.] v. alúnă
 alunáme v. alúnă
 alunár¹ v. alúnă
 alunár² v. alúnă
 alunăș v. alúnă
 alunát v. alúnă
ALÚNĂ
 alúnă [ar.] v. alúnă
 alunăreásă v. alúnă
 aluneá [ar.] v. alúnă
 aluneásca v. alúnă
ALUNECĂ
 alunecát v. alunecá
 alunecătór v. alunecá
 alunecătúrá v. alunecá
 alunecós v. alunecá
 alunecúș v. alunecá
 alunél v. alúnă
alunéle (pl.) v. alúnă
 alunét v. alúnă
ALUNGĂ
 alungát v. alungá
 alungătór v. alungá
 alungătúrá v. alungá
 alungí v. lung
alunicáre [ar.] v. alunecá
 alunică v. alúnă
 aluniș v. alúnă
ALUNÍT
alunítă v. alunít
 alunítă v. alúnă
 aluníu v. alúnă
 alunizá v. lúnă
 alunúc v. alúnă
 alunúță v. alúnă
alúr [ir.] v. alúnă
al'uráre [ar.] v. aiúrea
ALÚRĂ
al'úre [ir.] v. aiúrea
alúre [ir.] v. alúnă
al'úrea [ar.] v. aiúrea

ALURGHÍDĂ
alusiv v. alúzie
aluvát v. aluát
 aluviál v. aluviúne
alúvie v. aluviúne
aluvión v. aluviúne
 aluvionár v. aluviúne
 aluvionáre v. aluviúne
 alúviu v. aluviúne
ALUVIÚNE
ALÚZIE
aluzión v. alúzie
aluziúne v. alúzie
 aluzív v. alúzie
alvá v. halvá
alvalúc v. alvălúc
alvalúcă v. alvălúc
alvanít v. albanéz
ALVĂLÚC
alvălúcă v. alvălúc
 alveolár v. alveolă
 alveolát v. alveolă
ALVEÓLĂ
alveolér v. alveolă
 alveolítă v. alveolă
álvie v. álbie¹
ALVÍN
 alvițár v. halvá
 alviță v. halvá
 alvițárie v. halvá
AMÁ
áma v. amá
 amá v. amánt
AMÁBIL
 amábile v. amábil
 amabilitáte v. amábil
 amaínte v. ínaínte
AMALGĂM
 amalgamá v. amalgám
 amalgamáție v. amalgám
amalgamațiúne v. amalgám
amalgámă v. amalgám
AMÁN¹
amán² v. amá
amanát v. amanét
amandamént v. améndă
AMÁNDEA
amandea v. amándea
amándela v. amándea
amándila v. amándea
 amándilea v. amándea

- AMANDÍNĂ
 AMANÉT
 amanetá v. amanét
 amanetár, -ă v. amanét
 amanetari v. amanét
 amanetarisí v. amanét
 amanetarisítór v. amanét
 amanetát v. amanét
 amanetatór v. amanét
amánsă v. amásă
 AMÁNT
 amántă v. amánt
amánte v. amánt
 amán-zamán v. amán¹
amánz-amánz v. amán¹
 AMÁR
amár [ar.] v. amár
amâr [ir.] v. amár
 AMARÁ
 amaráj v. amará
 AMARÁNT
 amarantacée v. amaránt
amarántă v. amaránt
 amără v. amará
 amarétto v. amár
 AMARILIDACÉE
 amarilidée v. amarilidacée
 amárnic v. amár
 amartizá v. marțián
Amarul v. amár
 AMÁSĂ
amatis v. ametíst
 AMATÓR, -TOÁRE
 amatorísm v. amatór
 amatorístic v. amatór
 AMAURÓZĂ
amavrosís v. amauróză
 AMAZOÁNĂ
amazónă v. amazoánă
 amazoneán v. amazoánă
 AMAZONIÁN
 AMAZONÍT
amazonítă v. amazonít
amazúchi v. hasmațúchi
 amăgeálă v. amăgi
 amăgélnc v. amăgi
 amăgéu v. amăgi
 AMĂGÍ
 amăgiáš v. amăgi
 amăgie v. amăgi
 amăgişág v. amăgi
 amăgít v. amăgi
 amăgítór, -toáre v. amăgi
 amăgítórésc v. amăgi
 amăgítúră v. amăgi
amăhâi v. mähâi
amănința v. amenința
 amănúnt v. mărúnt
 amănunți v. mărúnt
 amănunțime v. mărúnt
 amănunțít v. mărúnt
amărálă v. amár
 amăráme [ar.] v. amár
 amărăciós v. amár
 amărăciúne v. amár
 amărălúță v. amár
 amărăşteán v. amár
 amărătăciúne v. amár
amărăciós v. amár
amărăciúne v. amár
amărăciúni [ar.] v. amár
 amăráme [ar.] v. amár
 amărát, -ă v. amár
 amărátór v. amár
 amărátúră v. amár
 amăreá v. amár
 amăreálă v. amár
 amăreățá [ar.] v. amár
 amărel v. amár
amări v. amár
amăriciúne v. amár
 amărie v. amár
amărime [ar.] v. amár
 amăríu v. amár
 amărí [ar.] v. amár
 amărnicít v. amár
 amărúi v. amár
amărúnt v. mărúnt
 amărúnțélul v. mărúnt
amărúnți v. mărúnt
amărúnțime v. mărúnt
amărúnțít v. mărúnt
 amărúş v. amár
 amărúț v. amár
 amărúță v. amár
amăți v. améti
amățitór v. améti
 amáná v. máine
amánár v. amnár
 amánát v. máine
 amánă v. mánă
 amánăciós v. máine
 amánătá v. máine
 amánătór v. máine

AMÂNDÓI

ambác v. abác

AMBALÁ

ambalágiu v. ambalá

ambaláj v. ambalá

ambalát v. ambalá

ambalátor, -toáre v. ambalá

ambár v. hambár

AMBARASÁ

ambarasánt v. ambarasá

ambarasát v. ambarasá

AMBARDÁ

ambardée v. ambardá

AMBASÁDÁ

ambasadoáre v. ambasádá

ambasador v. ambasádá

ambasadóre v. ambasádá

ambasadoreásá v. ambasádá

ambasadriță v. ambasádá

ambașador v. ambasádá*ambașator* v. ambasádá

ambăcár v. abác

ámberă v. ámbră

AMBETÁ

ambetánt v. ambetá

AMBIÁNT

ambiánță v. ambiánt

ambidesteritate v. ambidéxtru

ambidéstru v. ambidéxtru

ambidextrie v. ambidéxtru

AMBIDÉXTRU, -Ă

ambient² v. ambiántambient² v. ambiánt

ambientál v. ambiánt

ambíg v. ambíguuambigén v. gen¹

ambiguitate v. ambíguu

ambiguizá v. ambíguu

ambiguizare v. ambíguu

AMBÍGUU

ÁMBII

ambiofonie v. ambiánt

ámbit v. ámbitus

ÁMBITUS

ambít v. ambíție

AMBÍȚIE

ambiționá v. ambíție

ambițios v. ambíție

ambițioz v. ambíție*ambițiune* v. ambíție

AMBIVALÉNT

ambivalență v. ambivalént

AMBLIÓP, -OÁPĂ

ambliopie v. amblióp

AMBLIPÓD

AMBLISTÓMA

ambón v. amvón

AMBRÁSĂ

ambrazúr v. ambrazură

AMBRAZÚRĂ

ÁMBRĂ

AMBREIÁ

ambreiáj v. ambreiá

AMBRIBÓI

ambroziác v. ambrózie

ambrózic v. ambrózie

AMBRÓZIE

ambrozie v. ambrózie*ámbru* v. ámbră

ambulacrár v. ambulá cru

AMBULÁCRU

AMBULÁNT

ambulánță v. ambulánt

ambulanțier v. ambulánt

ambulanțieră v. ambulánt

ambulatoriu v. ambulánt

ambuscá¹ v. ambuscádăambuscá² v. ambuscádă

AMBUSCÁDĂ

AMBUȘURĂ

ambuteiá v. ambuteiáj

AMBUTEIÁJ

ambutisá v.ambutisáj

AMBUTISÁJ

ambutisáre v.ambutisáj

ambutisór v.ambutisáj

amdídie v. andívă*amebă* v. amibă*amelățătúră* v. amenință*amelință* v. amenință

AMELIORÁ

ameliorábil v. ameliorá

amelioránt v. ameliorá

amelioráre v. ameliorá

amelioratív v. ameliorá

amelioratór v. ameliorá

amelioráție v. ameliorá

ameliorațiune v. ameliorá*ameliță* v. amenință*amelițătúră* v. amenință*ámen* v. amín

AMENAJÁ

amenajábil v. amenajá

amenajámént v. amenajá

amendá¹ v. améndă
 amendá² v. améndă
 amendábil v. améndă
 amendamént v. améndă
 AMÉNDĂ
 AMENINȚĂ
 amenințat v. amenință
 amenințător v. amenință
 amenințătură v. amenință
 amenințeală v. amenință
 AMENITĂTE
 amenoree v. menorée
 AMÉNT
 amentacée v. amént
amére v. amór
 AMERICÁN
 americăncă v. american
americanesc v. american
americaneste v. american
 americanism v. american
 americanist v. american
 americanistică v. american
 americanizá v. american
 americă v. american
 americanesc v. american
 americaneste v. american
americanism v. american
 AMERÍCIU
americium v. americium
 americuță v. american
 amerindá v. merinde
 AMERINDIÁN, -Ă
amerință v. amenință
amerințător v. amenință
amerințătură v. amenință
amerisáj v. amerizá
amerisór v. amerizá
 AMERIZÁ
 amerizáj v. amerizá
 amerizór v. amerizá
 améstec v. amestecá
 AMESTECÁ
 amestecát v. amestecá
 amestecăciune v. amestecá
 amestecător¹ v. amestecá
 amestecător² v. amestecá
 amestecătură v. amestecá
 amestecățiș v. amestecá
 amestecúș v. amestecá
 ametabólă v. metabolism
 AMETÍST
ametístă v. ametíst

AMETRÓP, -Ă
 ametropie v. ametróp
 amețeală v. ameți
 AMEȚÍ
 amețit v. ameți
 amețitor v. ameți
 amețitură v. ameți
 AMFETAMÍNĂ
 AMFI-
 amfiartróză v. artróză
 amfiabián v. amfibiú
amfíbie v. amfibiú
 AMFÍBIU
 amfiból v. amfibolie
 AMFIBOLÍE
amfibologhie v. amfibolie
 amfibológic v. amfibolie
 amfibologie v. amfibolie
amfibrachic v. amfibráh
 AMFIBRÁH
 amfibráhic v. amfibráh
amfibráhiu v. amfibráh
amfición v. amficionie
amficiónic v. amficionie
amficionie v. amficionie
 amfición v. amficionie
 amficiónic v. amficionie
 AMFICȚIONIE
 AMFIDRÓMIC
 AMFIGONIE
 AMFIGÚRIC
 AMFIMÁCRU
 AMFIMIXIE
 AMFINEURIÁN
 AMFIÓX
 AMFIPÓD
 AMFIPROSTÍL
amfiteátron v. teátru
 amfiteátru v. teátru
 AMFITÉRIU
 AMFITRIÓN
amfíviu v. amfibiú
amfivolie v. amfibolie
amfivrahéu v. amfibráh
 ÁMFORĂ
 amforétă v. ámforă
 AMFOTÉR
amfotéră v. amfotér
 AMFOTONIE
 AMHÁR, -Ă
 amhárică v. amhár

AMIÁBIL

amiábl v. amiábil

AMIÁNT

amiántă v. amiánt

amiáză v. miazăzi

amiazăză v. miazăzi

amiazăzi v. miazăzi

amiăzi v. miazăzi

AMÍBĂ

AMÍC

amicábil v. amiábil

amicál v. amíc

amică v. amíc

amicie v. amíc

amicție v. amíc

amidază v. amidă

AMÍDĂ

amidină¹ v. amidăamidină² v. amidón

AMIDÓL

AMIDÓN

amidonă v. amidón

amidonát v. amidón

amidonerie v. amidón

amidopirínă v. aminopirínă

amidură v. amidă

amielínic v. mielínă

amieză v. miazăzi

amiezăză v. miazăziamiezi¹ v. miazăzi*amiezi²* v. miazăzi

AMIEZÍTĂ

AMIGDÁLĂ

amigdalectomie v. amigdălă

AMIGDALÉU, -ÉE

amigdalián v. amigdălă

amigdalítă v. amigdălă

amigdaloid v. amigdaléu

amigdaloidă v. amigdaléu

amiji v. miji

amíjloc v. míjloc

AMÍL¹*amil²* v. amidónamilacéu v. amíl¹amiláză v. amíl¹amílic v. amíl¹

amilodextrínă v. dextrínă

amilográf v. amíl¹amilogramă v. amíl¹amiloid v. amíl¹amiloidóză v. amíl¹*ánilon* v. amidón

amilopectínă v. pectínă

amilóză v. amíl¹

AMIMÍE

AMÍN

AMÍNĂ

amindói [ir.] v. amândói*amindóil'i* [ar.] v. amândói*amindóli* [ar.] v. amândói

amíno v. amínă

aminoacid v. amínă

aminoacidemie v. amínă

aminoacidurie v. amínă

aminoalcool v. amínă

AMINOPIRÍNĂ

aminoplást v. amínă

aminosí v. mirós

aminozahăruri v. amínă

AMINTĂRI [ar.]

amínte v. mînte

amínte v. altmînteri*amíntere* v. altmînteri*amínterea* v. altmînteri*amínterle* v. altmînteri

amintí v. mînte

amintíre v. mînte

amíntirea v. altmînteri

amintitór v. mînte

amíntre v. altmînteri*amíntrele* v. altmînteri*amíntrelea* v. altmînteri

AMIOTROFÍE

AMIRÁ

amirádzi (pl.) v. amirá

AMIRÁL

amiralát v. amirál

amiraleásă v. amirál

amiralitate v. amirál

amirán v. amirá

amiráre v. mirá

amirárea v. mirá

amirátór v. admirá

amiroánă v. amirá

amirosá v. mirós

amiroseálă v. mirós

amirosí v. mirós

amirositór v. mirós

amirositúră v. mirós

amiruí¹ v. miramiruí² v. miruí²*amisticáre* [ar.] v. amestecá*amisticátúră* [ar.] v. amestecá*amistuí* v. mistuí

- amitóză v. mitóză
 AMNĂR
 amnăr [mr.] v. amnăr
amnări [ar.] v. amnăr
 amnărel v. amnăr
 amnări v. amnăr
 amnăruş v. amnăr
amneăr [ar.] v. amnăr
amherosi v. mirós
amnestie v. amnistie
 amnezic, -ă v. amnezie
 AMNEZIE
amhinusi v. mirós
amnion v. amniós
 AMNIÓS
ámnios v. amniós
 amniót, -ă v. amniós
 amniótic v. amniós
amňiroánă v. amirá
 amnistiá v. amnistie
 amnistiábil v. amnistie
 AMNISTIE
amnistie v. amnistie
amó [ar.] v. acúm
amóare v. amór
 AMÓC
 AMOFÓS
 amói v. moále
amok v. amóc
 AMONIÁC
 amoniacál v. amoniác
 amoniát v. amoniác
 amonificáre v. amoniác
 AMONÍT
 amóniu v. amoniác
amónium v. amoniác
 amoniurie v. amoniác
 AMÓNTE
 AMÓR
 amorál v. morál¹
 amoralísm v. morál¹
 amoralíst v. morál¹
 amoralitáte v. morál¹
 amoráš v. amór
amoreáză v. amór
amóre próprie v. amór
 amoréu v. amorít
 amoréz v. amór
 amorezá v. amór
 amoréză v. amór
 AMÓRF
 amorfie v. amórf
 amorfism v. amórf
 AMORÍT
amorateán v. amorít
 amorós v. amór
 amoróso v. amór
amorózo v. amór
 amór-própriu v. amór
 amorsá v. amórsă
 AMÓRSĂ
 amortíbil v. amortizá
 amortismént v. amortizá
 AMORTIZÁ
 amortizábil v. amortizá
 amortizáŕie v. amortizá
amortizaŕiune v. amortizá
 amortizór v. amortizá
 amortizuí v. amortizá
 amorteálă v. amorŕi
 AMORŦÍ
 amorŕit v. amorŕi
 amorŕitór v. amorŕi
amorŕitúră [mr.] v. amorŕi
 amorŕitúră v. amorŕi
amorŕi v. ameŕi
 AMOVÍBIL
 amovibilitáte v. amovíbil
 AMPATAMÉNT
 AMPELIDACÉE
 ampelidée v. ampelidacée
 ampelográf v. ampelografie
 ampelográfă v. ampelografie
 ampelográfic v. ampelografie
 AMPELOGRAFÍE
 AMPENÁJ
 AMPÉR
 amperáj v. ampér
 ampermétru v. ampér
 amperóră v. ampér
 amperormétru v. ampér
 amper-spiră v. ampér
amphibólă v. amfibolie
amphigonia v. amfigonie
 AMPICILÍNĂ
 amplasá v. amplasamént
 AMPLASAMÉNT
 ampectív v. amplexiúne
 amplexicául, -ă v. amplexiúne
 amplexiflór v. amplexiúne
 AMPLEXIÚNE
 amplificá v. ámplu
 amplificánt v. ámplu
 amplificatív v. ámplu

amplificator v. ámplu
 amplificăție v. ámplu
amplificațiune v. ámplu
 amplitudine v. ámplu
amploiát v. amploiát
 ampoáre v. ámplu
 AMPLOIÁT
 ÁMPLU
 AMPOLOZITÁTE
 amprentá v. ampréntă
amprentare v. ampréntă
 AMPRÉNTĂ
 amprentologie v. ampréntă
 AMPRÍZĂ
 ampróor v. próor
amprúär v. próor
 ÁMPULĂ
 AMPUTĂ
 amputăție v. amputá
amputațiune v. amputá
amsí v. hamsie
amú [ar.] v. acúm
amú [mr.] v. acúm
amú v. acúm
 amúia¹ v. moále
 amúia² v. acúm
amulét v. amulétă
 AMULÉTĂ
 amúma v. acúm
 amuniție v. muníție
 amúnte v. múnite
amúr v. amór
amureáză v. amór
amuréz v. amór
amurezá v. amór
 amúrg v. murg¹
 amurgí v. murg¹
 amurgít v. murg¹
amurțătúră [ar.] v. amorți
amurțare [ar.] v. amorți
amurțeálă v. amorți
amurți v. amorți
amúș v. hămúș
*amúși*¹ v. acúm
*amúși*² v. hămúș
*amúși*³ v. hămúș
 amúșiná v. mușiná
 amúșluí v. mușiná
amușului v. mușiná
amuță v. asmuți
amuțat v. asmuți
amuțătúră v. asmuți

amuțeálă v. mut
 amuți v. mut
 amuțít v. mut
 AMUZĂ
 amuzamént v. amuzá
 amuzánt v. amuzá
 amuzatór, -toáre v. amuzá
 AMUZÍE
amvoánă v. amvón
 AMVÓN
amvónă v. amvón
ámvră v. ámbră
amvroșia v. ambrózie
amvrozie v. ambrózie
 AN
an [ar., mr.] v. an
ân [ir.] v. an
 ANÁ¹
 ANA²-
 ANABÁTIC
 anabióză v. biótic
 ANABOLÍSM
 anabolizánt v. anabolism
 ANACÁRD¹
 anacárd² v. anacárd¹
anacárdă v. anacárd¹
 anacardiaceú, -ee v. anacárd¹
 anacardiér v. anacárd¹
 anacíclic v. cíclu
 anaciditate v. acid
 anaclorhidrie v. clor
 ANACOLÚT
anacolútă v. anacolút
 ANACÓNDA
anacorét v. anahorét
 ANACREÓNTIC
anacreonticésc v. anacreóntic
anacri v. ácrú²
 anacrónic v. anacronism
 ANACRONÍSM
 anacronístic v. anacronism
anacrúsă v. anacrúză
anacrúsic v. anacrúză
 ANACRÚZĂ
 anacrúzie v. anacrúză
 anacuzie v. acústic
 ANADIPLÓZĂ
 ANADIPSIE
 anadól v. anatolián
anadoleán v. anatolián
 anadolésc v. anatolián
 anaerób v. aerób

anaerobi (pl.) v. aerób
 anaerobiótíc v. biótíc
 anaerobiózã v. biótíc
anaeróbiu v. aerób
 anafázã v. fázã
anáfemã v. anatémã
 anafiláctic v. filaxie
 anafilaxie v. filaxie
 ANAFÓR
 ANAFORÁ
 ANAFORĂ¹
*anáforã*¹ v. anafórã¹
*anáforã*² v. anáfurã
 ANAFORÉZĂ
 anafóric v. anafórã¹
 anafórnițã¹ v. anafór
 anafórnițã² v. anáfurã
 anafrodiziác, -ã v. afrodiziác
 anafrodizie v. afrodiziác
anáftemã v. anatémã
 ANÁFURĂ
 anagenézã v. genézã
anaglíf v. anaglífã
 ANAGLÍFĂ
 anaglîptã v. anaglîfã
 anaglîptic v. anaglîfã
 ANAGNÓST
anagnóstis v. anagnóst
 anagógic v. anagogie
 ANAGOGIE
anagrám v. anagrámã
 anagramã v. anagrámã
 anagramátic v. anagrámã
 anagramatizã v. anagrámã
 ANAGRĂMĂ
 ANAHORÉT
 anahorétã v. anahorét
 anahorétic v. anahorét
anahorít v. anahorét
anahronism v. anacronism
 anál v. ánus
 ANALCÍD
 ANÁLE
 ANALÉCTE
 ANALEPSÍE
 analéptic v. analepsie
 analfabét, -ã v. alfabét
 analfabetism v. alfabét
 analgeziánt v. algezie
 analgézic v. algezie
 analgezie v. algezie
 analgezinã v. algezie

anális v. analizã
analísá v. analizã
analísã v. analizã
 analísí v. analizã
ánálisis v. analizã
 analíst¹ v. anále
 analíst² v. analizã
analísta v. anále
 analístã v. analizã
 analític v. analizã
analíticésc v. analizã
 analíticéște v. analizã
 analitísm v. analizã
analíz v. analizã
 analizã v. analizã
 analizãbil v. analizã
 analizatór v. analizã
 ANALÍZĂ
analízí v. analizã
 analizór v. analizã
 ANALÓG¹
 ANALÓG²
*análog*³ v. analóg²
 análog³ v. analóg²
 analogár v. analóg²
análoghi v. analóg¹
análoghic v. analóg²
análoghicésc v. analóg²
análoghicéște v. analóg²
 analoghie¹ v. analóg²
*análoghie*² v. analóg²
análoghion v. analóg¹
 analoghisi v. analóg²
análoghisíre v. analóg²
 analógic v. analóg²
 analógicéște v. analóg²
 analogie v. analóg²
 analogísm v. analóg²
análogon v. analóg²
análogos v. analóg²
anamnesis v. anamnézã
 ANAMNÉZĂ
 amniótã v. amniós
anamorfós v. anamorfózã
 anamorfózã v. anamorfózã
 ANAMORFÓZĂ
 ANANÁS
 anándru v. -andru
anánghe v. anánghie
 ANÁNGHIE
anántu [ar.] v. alt
anápada v. anápoda

ANAPÉST

anapéstic v. anapést

anapesticésc v. anapést

anaplástic v. plástic

anaplastie v. plástic

ANÁPODA

ANAPTÍXĂ

anarchie v. anarhie

anarchie v. anarhirie

ANARGHIRIE

ANÁRH

anárhic v. anarhie

anarhicésc v. anarhie

ANARHIE

anarhie v. anarhie

anarhism v. anarhie

anarhist, -ă v. anarhie

anarhiză v. anarhie

anarhizant v. anarhie

anarhizare v. anarhie

anarhosindicalism v. anarhie

anarhosindicalist, -ă v. anarhie

anarșic v. anarhie

anarșie v. anarhie

anarșist v. anarhie

ANĂRT

anarthria v. anartrie

ANARTRIE

anasarca v. anasărcă

ANASĂRCĂ

anasarhie v. anasărcă

ANASĂNA

ANASÓN

anasonă v. anasón

ANASTÁLTIC

anastasimár v. anastasimatár

ANASTASIMATÁR

anastasimatári v. anastasimatár

ANASTÁTIC

anastigmát v. astigmatism

anastigmátic v. astigmatism

anastigmatism v. astigmatism

anastomótic v. anastomóză

anastomoză v. anastomóză

ANASTOMÓZĂ

ANASTRÓFĂ

anastrofí v. anastrofă

anátă v. an

anatămisí v. anatémă

ANATEFTÉR

anatemă v. anatémă

anátéma v. anatémă

anatematisí v. anatémă

anatematiză v. anatémă

ANATÉMĂ

anatemă v. anatémă

anatemisí v. anatémă

anatemiză v. anatémă

anátima v. anatémă

anatimisí v. anatémă

ANATOCÍSM

anatoleán v. anatolián

ANATOLIÁN

anatómic¹ v. anatomie

anatómic² v. anatomie

anatomicésc v. anatomie

anatomicéște v. anatomie

ANATOMIE

anatomisí v. anatomie

anatomíst v. anatomie

anatomiză v. anatomie

anatomopatológ v. patologie

anatomopatológic v. patologie

anatomopatologie v. patologie

anatoxină v. toxic

anăcrieu [ar.] v. ácrú²

anăcrime [ar.] v. ácrú²

anăcrime [ar.] v. ácrú²

ânč [ir.] v. ânč

ânča [ir.] v. ânč

ANCABLÚRĂ

ancadră v. cădru

ANCADRAMÉNT

ANCASTRAMÉNT

ÂNCĂR

ÂNCEPS

ANCESTRÁL

anchetă v. anchetă

anchetatoáre v. anchetă

anchetator v. anchetă

ANCHÉTĂ

ANCHILOSTÓM

anchilostómă v. anchilostóm

anchilostomiáză v. anchilostóm

anchiloză v. anchiloză

ANCHILÓZĂ

ANCHIÓR

ANCHÍR

anchirăș v. anchír

anchiră v. áncoră

ánchiră v. áncoră

anchois v. anșoá

ÁNCIE
 ANCILÁR
 ANCLANȘĂ
anclăvă v. enclăvă
 ANCLÚZ
ancó [mr.] v. acoáce
ancoá [mr.] v. acoáce
 ANCOLÁ
ancoláj v. ancolá
ancombramént v. ancombránt
 ANCOMBRÁNT
ancorá v. áncoră
ancorágiu v. áncoră
ancoráj v. áncoră
ancorát v. áncoră
ancoratór v. áncoră
 ÁNCORĂ
ancorót v. áncoră
 ANCÓȘĂ
 ANCRASĂ
ancierlát [mr.] v. créier
anculeá [ar.] v. acólo
ancuáre [ar.] v. încuiá
ancurunári [mr.] v. cunúnă
 ANDABÁT
 ANDALÚZ, -Ă
andaluzián v. andalúz
andaluzién v. andalúz
andaluzít v. andalúz
andaluzítă v. andalúz
 ANDÁNTE
andantíno v. andánte
andárctic v. ártic
Andarcticos v. ártic
 ANDĂLÍ
andăpári [mr.] v. adăpá
*ánde*¹ v. al¹
*ánde*² v. ínđe²
ánderete v. aindere
andesina v. andezín
andesita v. andezín
 ANDEZÍN
andézínă v. andezín
andezít v. andezín
andezítă v. andezín
andezític v. andezín
andieris v. antihréză
andídie v. andívă
andíhrisis v. antihréză
andiléte v. aindere
andimís v. antimís

ANDÍN
andipátie v. antipátie
andípodes v. antipód
ándirete v. aindere
ándirete v. aindere
 ANDÍVĂ
andívie v. andívă
andocá v. doc²
 ANDOSĂ
andosánt v. andosá
 ANDREĂ¹
*andrea*² v. ínđrea¹
andreaúă [ar.] v. andrea¹
andreaúă v. andrea¹
andrișeá v. indrușáim
andrișie v. indrușáim
 ANDRO-
androácă v. andróc
 ANDRÓC
 ANDROCÉU
 ANDROFOBÍE
 ANDROGÉN
androgenéză v. androgén
 ANDROGÍN
androgínie v. androgín
 ANDROÍD
andrológ v. andrologie
andrológic v. andrologie
 ANDROLOGÍE
 ANDROMEDÍDĂ
andromedíde v. andromedídă
 ANDROPÁUZĂ
 ANDROSTERÓN
androsterónă v. androsterón
 -ANDRU
 ÁNDRUC
andruck v. ándruc
 ANDURÁNȚĂ
andzărțu [ar.] v. an
aneantizá v. neánt
aneávra [ar.] v. adineáori
anecdót v. anecdótă
 ANECDÓTĂ
anécđotă v. anecdótă
anecdótic v. anecdótă
anecdótist v. anecdótă
anecdótistă v. anecdótă
 ANECOÍD
anectá v. anéxă
anelát v. inél
 ANELÍD
anelídă v. anelíd

anemiá v. anemie
 anémic, -ă v. anemie
 ANEMIE
 ANEMO-
anemochore (pl.) v. anemocór
 ANEMOCÓR, -Ă
 ANEMOCÓRD
 ANEMOFÍL
 anemofilie v. anemofil
 anemográf v. anemografie
 ANEMOGRAFIE
 anemogramă v. anemografie
 anemométric v. anemométru
 anemometrie v. anemométru
 ANEMOMÉTRU
 ANEMÓNĂ
 ANEMOSCÓP
 ANEMOSTÁT
 ANEMOTRÓP
 anencefalie v. encefál
 ANERGÍE
 ANERISÍ
 ANEROÍD
*anés*¹ v. anéxă
*anés*² v. anéxă
anesá v. anéxă
anesiúne v. anéxă
anesón v. anasón
 anesteziá v. anestezie
 anesteziánt v. anestezie
 anestézic v. anestezie
 ANESTEZÍE
 anestezimétru v. anestezie
 anesteziológ v. anestezie
 anesteziológă v. anestezie
 anesteziológic v. anestezie
 anestezilogie v. anestezie
 anestezist v. anestezie
 anestezistă v. anestezie
 aneuploid v. euploid
 aneuploidie v. euploid
 ANEURÍE
 ANEURÍNĂ
aneurism v. aneurism
 aneuróză v. aneurie
 ANEVATÓ
 anevóie v. nevoie
 anevoință v. nevoie
 anevoiós v. nevoie
 ANEVRÍSM
 anevrismál v. aneurism
 anevrismátic v. aneurism

anéx¹ v. anéxă
*anéx*² v. anéxă
 anexá v. anéxă
 ANÉXĂ
 anexionism v. anéxă
 anexionist v. anéxă
 anexită v. anéxă
 anexiúne v. anéxă
 ANFILÁDĂ
 ANFRACTUOZITÁTE
angagiá v. angajá
 ANGAJÁ
angajamánt v. angajá
 angajamént v. angajá
 angajánt v. angajá
angajaresí v. angajá
angajarisí v. angajá
 angaját¹ v. angajá
 angaját² v. angajá
 angajátă v. angajá
 angajatoáre v. angajá
 angajatór v. angajá
angajuí v. angajá
 ANGARÁ
angareá v. angará
angarie v. angará
angárie v. angará
angarlác v. agărlác
angăreá v. angará
angărie v. angará
 ANGĂȘ
 angășlă v. angăș
 ANGEÍTĂ
 ÁNGEL
 angélic v. ángel
angelică v. ángel
 angelolatrie v. ángel
 angelolátru v. ángel
 angelologie v. ángel
 ángelus v. ángel
angér v. hangér
ánghel v. ángel
ánghelés v. anghilést
 anghelică v. ángel
ánghelică v. ángel
ánghelicésc v. ángel
 anghelină v. ángel
 ÁNGHEMAHT
ánghemáht v. ánghemaht
ánghenár v. anghináre
ánghenără v. anghináre
ánghenáre v. anghináre

anghereá v. angará
angheréli (pl.) v. angará
angherést v. anghilést
angherie v. angará
 ANGHÍLĂ
 ANGHILÉST
anghílist v. anghilést
anghinár v. anghináre
anghinără v. anghináre
 ANGHINÁRE
anghináriu v. anghináre
anghină¹ v. angină
anghină² v. nanghín
 anghinét v. nanghín
ânghiră v. âncoră
anghiréte v. anghilést
 ANGINĂ
 anginós v. angină
 ANGIO-
 angiocolită v. colón¹
 angiografíe v. fluor
 ANGIOGENIE
 angiográf v. angiografie
 angiográfíc v. angiografie
 ANGIOGRAFIE
 angiológic v. angiologie
 ANGIOLOGIE
 ANGIÓM
angioma v. angióm
 ANGIOPATIE
 angiospásm v. spasm
 ANGIOSPÉRM, -Ă
 ANGIOTOMIE
 anglaise v. englez
 angléște v. ângli
 ÂNGLI
 ânglic v. ângli
 anglicán, -ă v. ângli
 anglicanísm v. ângli
anglică v. aglică
anglicél v. aglică
anglicésc v. ângli
anglici v. aglică
 anglicism v. ângli
 anglicíst v. ângli
 anglicistă v. ângli
 anglicizá v. ângli
 anglicie v. ângli
ânglie v. ângli
angl igáre [ar.] v. cheag¹
 anglist v. ângli
 anglistă v. ângli

anglicică v. ângli
 angliúș v. ângli
 ANGLO-
 anglofil, -ă v. anglofilie
 ANGLOFILIE
 anglofób, -ă v. anglofobie
 ANGLOFOBIE
 anglomán, -ă v. anglomanie
 ANGLOMANIE
 anglo-saxón v. saxón
anglúș v. ângli
 angoasă v. angoásă
 angoásánt v. angoásă
angoasat v. angoásă
 ANGOĂSĂ
angóbă v. engóbă
 angolán v. angoléz
 ANGOLÉZ, -Ă
 ANGÓRA
 ANGRENĂ
angrenágiu v. angrená
 angrenáj v. angrená
 ANGRÓ
angrós v. angró
 angrosíst, -ă v. angró
 ÂNGSTRÖM
 ANGULÁR
 angulós v. angulár
angusticláv v. angusticlávă
 ANGUSTICLĂVĂ
 anhidridă v. anhidru
 anhidrit v. anhidru
anhidrită v. anhidru
 ANHIDRÓZĂ
 ANHÍDRU
 anicónic v. icoănă
anidridă v. anhidru
anidrosa v. anhidroză
anidroză v. anhidroză
anidru v. anhidru
 ANIHILĂ
 anihilatór v. anihilá
 anihiláție v. anihilá
anihilațiune v. anihilá
anihilăciune v. anihilá
 ANÍL
 anilínă v. aníl
anilismus v. aníl
 ANIMĂ
 ANIMÁL¹
 animál² v. animál¹
animălă v. animál¹

- animalcúl* v. animál¹
animálcúl v. animál¹
animálcúlă v. animál¹
animalculíst v. animál¹
animálic v. animál¹
animálicésc v. animál¹
animálicul v. animál¹
animáliér v. animál¹
animalitáte v. animál¹
animalizá v. animál¹
animát v. animá
animáto v. animá
animátór v. animá
animátór, -toáre v. animá
animáție v. animá
animațiúne v. animá
animător v. animá
animé v. animá
animísm v. animá
animíst, -ă v. animá
animografie v. anemografie
animoscóp v. anemoscóp
animozitáte v. animá
anín [ar.] v. arín
anín v. arín
ANINÁ
anináș v. arín
anináť v. aniná
anínă¹ v. arínă¹
anínă² v. arín
aninációs v. aniná
aninárie v. arín
aninátoáre v. aniná
anináťór v. aniná
anináťúră v. aniná
aníne v. arín
anínét v. arín
aníníș v. arín
aníníște v. arín
ANION
anionactív v. anión
anionít v. anión
anirisi v. anerisi
anís v. anasón
anisét v. anizétă
ANISÓL
anisometropie v. anizometropie
anisón v. anasón
anisoná v. anasón
anistóric v. istórie
anistorísm v. istórie
aníș v. anasón
anișór v. an
aniversá v. an
aniversár, -ă v. an
aniversáre v. an
aniversáriu v. an
ANIZÉTĂ
ANIZOCITÓZĂ
anizogámie v. izogám
ANIZOMETROPIE
anizotróp v. izotróp
anizotropie v. izotróp
an-lumínă v. an
ANLUMINŪRĂ
annátă v. an
ANOCÁTO
ANÓD¹
anód² v. anód¹
anódă v. anód¹
anódic v. anód¹
ANODÍN
ANODÓNTĂ
ANOFÉL
anofelogén v. anofél
anoftalmie v. oftálmic
ANOMÁL
anómal v. anomál
anomalie v. anomál
ANOMÍE¹
ANOMÍE²
ANONÍM
anónim v. anoním
anonimát v. anoním
anonimitáte v. anoním
anonimizá v. anoním
anóns v. anunță
anónsă v. anunță
anonsarisí v. anunță
anónsă v. anunță
anónț v. anunță
anonță v. anunță
anoréctic, -ă v. anorexie
anoréxic, -ă v. anorexie
ANOREXÍE
anorgánic v. orgán
ANORHIDÍE
anormál v. nórmă
anormalitáte v. nórmă
ANORTÍT
anortítă v. anortít
ános v. anasón
ANOSMÍE
ANÓST
ánost v. anóst

anosteală v. anóst
 aností v. anóst
 anostie v. anóst
 ánosto v. anóst
 anoşcând v. când
 anotá¹ v. adnotá
 anotá² v. înotá
 anotátor v. adnotá
 anotáţie v. adnotá
 notaţiune v. adnotá
 anotímp v. an
 ANOXEMÍE
 anoxibioză v. biótic
 ANOXÍE
 ANROBÁ
 ANROCAMÉNT
 ANSÁMBLU
 ÁNSĂ
 ANSERIFÓRM, -Ă
 ANSILÁJ
 ansiós v. anxietáte
 ansudári [mr.] v. asudá
 ANŞOÁ
 anta v. ántă
 ANTABLAMÉNT
 antagoníc v. antagoníst
 antagonísm v. antagoníst
 ANTAGONÍST
 antagonístic v. antagoníst
 antagonizá v. antagoníst
 ANTÁL
 antálgic v. algie
 antanaclás v. antanacláză
 ANTANACLÁZĂ
 ANTANAGÓGĂ
 antanagóge v. antanagógă
 Antanasii v. Antănăsii
 ANTÁNTĂ
 antápex v. ápex
 antárctic v. árcctic
 ANTÁRT
 ÁNTĂ
 ANTĂNĂSÍI
 ANTE-
 antearistotélic v. aristotélic
 antebélic v. belicós
 antebráţ v. braţ
 antecálcu v. cálcu¹
 antecalculá v. cálcu¹
 antecalculáţie v. cálcu¹
 antecámeră v. câmeră
 antecedénd v. antecedént

ANTECEDÉNT
 antecedént v. antecedént
 antecedénţă v. antecedént
 antecedínt v. antecedént
 antecedínte v. antecedént
 antecedinţă v. antecedént
 antecesoáre v. antecedént
 antecesór v. antecedént
 ANTECLÍZĂ
 anteconştiént v. conştiinţă
 antedatá v. dátă¹
 antedată v. dátă¹
 antedecembríst v. decémbrie
 antedevíz v. devíz
 antedevíz v. devíz¹
 antediluvían v. dilúviu
 ANTEFÍX
 antegárdă v. gárdă
 antehárs v. antihrist
 antehárst v. antihrist
 antemăsurătoáre v. măsură
 antemergátor v. mérge
 antemeridián v. meridián
 antenatal v. natal
 antenáte (pl.) v. anténă
 ANTÉNĂ
 antenuptiál v. nuptiál
 anteocupaţiune v. ocupá
 ANTÉP
 antepáthie v. antipatie
 antepenúltim v. últim
 antepórt v. port¹
 anteprogramát v. prográm
 anteproiéct v. proiéct
 antepronunţá v. pronunţá
 antepúne v. púne
 ANTÉRĂ
 antereiáš v. anteríu
 anteréu v. anteríu
 anteriáš v. anteríu
 anterídie v. anteră
 ANTERIÓR
 anteriorítate v. anteriór
 ANTERÍU
 anterlic v. anteríu
 anteroposteriór v. posteriór
 anterozoíd v. anteră
 antesóclu v. sóclu
 antestabilí v. stabil
 antestépă v. stépă
 ANTÉT
 antetítlu v. títlu

- antetrén v. tren
antetrúpiță v. trúpiță
anteșásor v. antecedent
anteședent v. antecedent
anteșesor v. antecedent
anteșidens v. antecedent
antevorbitór v. vorbí
anthophyte v. antofită
anthracothériu v. antracotériu
anthráxi v. ántrax
ANTI¹-
antiacadémic v. academie
antiacidént v. accidént
antiacid v. acíd
antiaerián, -ã v. áer¹
antialcoólic v. alcoól
antialcoolism v. alcoól
antialérgic v. alergíe
antiálgic v. algie
antiamericán v. americán
antiamericanism v. americán
antianticórp v. corp
antiapopléctic v. apoplexie
antiaristocrátic v. aristocrație
antiártã v. ártã
antiartist v. ártã
antiartístic v. ártã
antiartrític v. artrítã
antiasmátic v. astm
antiatóm v. atóm
antiatómic v. atóm
antibacterián v. bacterie
antibalístic v. balistã
antibiogramã v. biótic
antibiótic v. biótic
antibiózã v. biótic
antibronșitic v. brónhie
antiburghéz v. burg
ANTÍC
ántic v. antic
anticalofil v. calofil
anticalofilie v. calofil
anticámerã v. cámerã
anticanónic v. canón
anticapitalist v. capitál¹
anticár¹ v. car¹
anticár² v. antic
anticariát v. antic
anticáriu v. antic
anticát v. antic
anticatalizã v. catalizã (Addenda la vol. III)
anticatód v. catód (Addenda la vol. III)
- anticã v. antic
ánticã v. antic
anticãrbunós v. cãrbúne
anticãrêsc v. antic
anticãrie v. antic
anticedent v. antecedent
anticéntru v. céntru
anticêsc v. antic
anticesór v. antecedent
antichímic v. chimie
antichitate v. antic
antichizã v. antic
antichizánt v. antic
anticiclón v. ciclón
anticlónal v. ciclón
anticlónic v. ciclón
ANTICIPÁ
anticipánt v. anticipá
anticipatív v. anticipá
anticipatór v. anticipá
anticipáție v. anticipá
anticipațiune v. anticipá
anticitate v. antic
anticizánt v. antic
anticlericál v. cler
anticlericalism v. cler
anticlímax v. climax
ANTICLINÁL
anticlór v. clor
anticoagulánt v. coagulá
anticolesterol v. colesterol
anticolonialism v. colonie¹
anticolonialist v. colonie¹
anticomercíal v. comerț
anticomunism v. común
anticomunist v. común
anticonceptionál v. concépe
anticonformism v. conformá
anticonformist v. conformá
anticongelánt v. congelá
anticonstituțional v. constitui
anticonvulsív v. convulsie
anticorodál v. corodá
anticorozív v. corodá
anticórp v. corp
anticorúptie v. corúpe
anticreștín v. creștín
anticreștinêsc v. creștín
anticrêzã v. antihrezã
anticriptogámic v. criptogám
anticrist v. antihrist
anticristianism v. crístic

anticritic v. critic¹
 anticritică v. critic¹
 anticriticism v. critic¹
 anticriză v. criză
 anticuár v. antic
 anticuariát v. antic
 anticuát v. antic
 anticuă v. antic
 anticuărie v. antic
 anticuitate v. antic
 anticultural v. cult¹
 anticultură v. cult¹
 anticvár v. antic
 anticvariát v. antic
 anticvát v. antic
 anticvã v. antic
 anticvãrie v. antic
 anticvitã v. antic
 anticvitãte v. antic
 antideflagrãnt v. deflagrație
 antidemocratic v. democrație
 antidemografic v. demografie
 antidepresív v. depresiune
 antiderapãnt v. derapã
 antidetonañt v. detonã¹
 antidetonañã v. detonã¹
 antidiabetic v. diabet
 antidialectic v. dialecticã
 antidifteric v. difterie
 antidinastic v. dinastie
 antidiuretic v. diuretic
 antidogmatic v. dogmã
 antidogmatism v. dogmã
 antidoping v. dopã
 ANTIDÓT
 antidróg v. drog
 antidumping v. dumping
 antielectrón v. electric
 antiemetic v. emetic
 antienzimã v. enzimã
 antiepidemic v. epidemie
 antierou v. erou
 antiestetice v. estetice
 antifading v. fad
 ANTIFÁRMAC
 antifascism v. fascie
 antifascist v. fascie
 antifebril v. febrã
 antifebrinã v. febrã
 antifermént v. ferment
 antifeudál v. feudã
 antifilistinism v. filistin

antifilozófice v. filozóf
 antiflogistic v. flogistic
 ANTIFÓN¹
 antifon¹ v. antifón¹
 antifón² v. fónic
 antifonã v. fónic
 antifonár v. antifón¹
 antifonã v. antifón¹
 antifonic¹ v. antifón¹
 antifonic² v. fónic
 antifonie v. antifón¹
 antiformãnt v. fõrmã
 antifraudã v. fraudã
 antifrazã v. frazã
 antifricțiune v. fricțiune
 antifumát v. fum
 antifurt v. furã
 ANTIGÉL
 ANTIGÉN
 antigénã v. antigen
 antigenic v. antigen
 antiglõt v. glõt
 antigramaticãl v. gramaticã
 antigrecesc v. grec
 antigrindinã v. grindinã
 antigripãl v. gripã
 antigrizutós v. grizú
 antiguvernamentál v. guvern
 antihaló v. halóu
 antihalóu v. halóu
 antihãrs v. antihrist
 antihãrst v. antihrist
 antihãrř v. antihrist
 antihelmintic v. helmint
 antihemoragic v. hemoragie
 antihemoroidál v. hemoroid
 antihistaminic v. histaminã
 antihitlerist v. hitlerist
 antiholeric v. holerã
 antihormón v. hormón
 ANTIHRÉZĂ
 antihrisis v. antihrezã
 ANTIHRÍST
 antiimperialism v. impériu
 antiimperialist v. impériu
 antiincendiu v. incendiu
 antiinfecțios v. infectã
 antiinflamator v. inflamã
 antiinflaționist v. inflãție
 antiintellectualism v. intelct
 antiintellectualist v. intelct
 antiistorism v. istorie

antiîngheț v. gheață
 antijoc v. joc
 antijunimism v. june
 antijunimist v. june
 antilegal v. lége
 antiliberal v. liber
 antiliteratură v. literă
 antilogaritm v. logaritm
 ANTILOGÍE
 ANTILOPĂ
 antiluetic v. lúes
 antimagnétic v. magnét
 antimaláric v. malárie
 antimarxíst v. marxíst
 antimaterialíst v. matérie
 antimatérie v. matérie
 antimălúric v. málúrá
 antimălurire v. málúrá
 antimefític v. mefític
 antimemórii v. memórie
 antimetábolă v. metábolă
 antimicrobián v. micrób
 antimilitarísm v. militár
 antimilitaríst v. militár
 antiministeriál v. ministru
 ANTIMÍS
 antimitótic v. mitóză
antimón v. antimóniu
 antimonárhic v. monárh
 antimonarhist v. monárh
 antimoniál v. antimóniu
 antimoniát v. antimóniu
 antimónic v. antimóniu
antimónie v. antimóniu
antimónio v. antimóniu
antimónion v. antimóniu
 ANTIMÓNIU
 antimonopolíst v. monopól
 antimuncitorésc v. múnca
 antinaționál v. națiúne
antinefrétic v. nefrítă
 antinefrític v. nefrítă
 antineutríno v. neútru
 antineutrón v. neútru
 antinevrálgic v. algie
 antinicotínic v. nicotínă
 antinómic v. antinómie
 ANTINOMÍE
 antinucleár v. nucléu
 antioccidentál v. occidént
 antioxidánt v. oxid
 antioxidén v. oxigén

antip v. antép
 antipalúdic v. paludísm
 antipápă v. pápă¹
 antipapísm v. pápă¹
 antiparalél v. paralél
 antiparazít v. parazít
 antiparazitár v. parazít
 antiparlamentár v. parlamént
 antiparticulă v. particulă
 antipartinic v. partid
 ANTIPÁT
antipáthie v. antipatie
 antipátic v. antipatie
 ANTIPATÍE
antipátie v. antipatie
 antipatizá v. antipatie
 antipatriót v. pátrie
 antipatriótic v. pátrie
 antiperistáltic v. peristáltic
 antiperistáltism v. peristáltic
 antipersonál v. persoană
 antipestilențiál v. péstă
 antipiésă v. piésă
 antipirétic v. pirétic
 ANTIPIRÍNĂ
 ANTIPÓD
 antipodál v. antipód
antípodes (pl.) v. antipód
 antipódic v. antipód
 antipoém v. poezie
 antipoétic v. poezie
 antipoezie v. poezie
 antipoléi v. polei¹
 antipoliomieliític v. mielină
 antipolític v. polític
 antipoluánt v. poluá
 antipoluáre v. poluá
 antipopulár v. popór
 antipórno v. pornografíe
 ANTIPRICÓN
 antiprogresíst v. progrés
 antiprotón v. protón
 antipruriginós v. prurígo
 antipsoriázis v. psoriázis
 antipsóric v. psoriázis
 antipublicitár v. públic
 antipúrici v. púrice
 antiputrid v. putrid
antiqua v. antic
 antirábic v. rábie
 antirachétă v. rachétă
 antirádar v. rádar

- antirahític v. rahític
 antiraționál v. rațiúne
 antirăzboinic v. război¹
 antirealism v. réal¹
 antirealist v. réal¹
 antireclámă v. reclámă
 antiregalíst v. rége
 antireligiós v. religie
 antirepublicán v. repúblică
antiréu v. anteríu
 antireumátic v. reumatísm
 antireumatismál v. reumatísm
 antirevoluționár v. revoluție
 antirezonánt v. rezoná¹
 antirezonanța v. rezoná¹
 antiríd v. rid
antiríduri v. rid
antiríu v. anteríu
 antiromán v. román²
 antiromán v. román
 ANTISCHÉTING
 ANTISCIÁN
antisciéni (pl.) v. antiscian
 antisclavagíst v. sclav
 antiscorbútic v. scorbút
 antiscrofulós v. scrofulă
 antiseísmic v. seísm
 antisemít v. semít
 antisemitísm v. semít
 antisepsie v. séptic
 antiséptic v. séptic
 antisér v. ser
 antisifilític v. sífilis
 antisociál v. sociál
 antisolár v. soáre
 antisoviétic v. soviét
 antispasmátic v. spasm
 antispasmódic v. spasm
 antispást v. spasm
 antispástic v. spasm
 antisportív v. sport
 antispumánt v. spúmă
antíst v. antístie
 antistatál v. stat¹
 antistátic v. státic
 antistatizáre v. státic
 ANTÍSTE
 antístie v. antístie
 antistrés v. stres
 antistrófă v. strófă
 antisubmarín v. máre²
 antisudorífic v. sudoáre
 antișóc v. șoc
 antișomáj v. șomá
 antiștiințífic v. ști
 antitabác v. tabác
 antitabácic v. tabác
 antitánc v. tanc
 antiteátru v. teátru
 antitéhnic v. téhnic
 antitérmic v. térmic
antitéro v. teroáre
 antiterorísm v. teroáre
 antiteroríst v. teroáre
 antitetánic v. tetános
 antitetános v. tetános
 antitétic v. tézá
 antitéză v. tézá
 antitífic v. tífos
 antitiroíd v. tiroidă
 antitiroidián v. tiroidă
 antitón v. ton¹
 antitóxic v. tóxic
 antitoxínă v. tóxic
 antitranspiránt v. transpirá
 antitrinitár v. trinitáte
 antitrinitarísm v. trinitár
 antitrúst v. trust
 antituberculós v. tuberculóză
 antitusív v. túse
 antițânțári v. țânțár
antițipá v. anticípá
 antiumán v. umán
 antiumanísm v. umán
 antiumanitár v. umán
 antiunioníst v. un(u)
 antivariólic v. variólă
 antivedétă v. vedétă
 antivedetísm v. vedétă
 antivenéric v. venéric
 antivenín v. venín
 antiveninós v. venín
 antivibratór v. vibrá
 antivirál v. vírus
 antivírus v. vírus
 antivitamină v. vitamină
 antivomitív v. vomá
 antizgómot v. zgómot
 ANTIZÍMIC
 ANTOCIÁN
 ANTOFÍTĂ
 antofitóză v. antofită
 antologá v. antologie
 antologábil v. antologie

antologhie v. antologie
 antolôghion v. antologie
 antolôgic v. antologie
 ANTOLOGIE
 ANTONICĂ
antonigă v. antonică
 ANTONÍM
 antoním v. antoním
 antonímie v. antoním
 ANTONOMÁJ
antonomás v. antonomáză
antonomásă v. antonomáză
antonomasie v. antonomáză
 ANTONOMÁZĂ
 ANTOZOÁR
 antracén v. antracít
antracénă v. antracít
 antrachinónă v. antracít
 ANTRACÍT
antracítă v. antracít
 antracnóză v. ántrax
 ANTRACOTÉRIU
 antracóză v. antracít
 antráct v. act
 ANTRANÍLIC
 antranól v. antracít
antrafít v. antracít
 ÁNTRAX
antráxă v. ántrax
antréa v. antréu
 antrelúță v. antréu
 antrenén v. antrená
 ANTRENÁ
 antrenamént v. antrená
 antrenánt v. antrená
 antrenoáre v. antrená
 antrenór v. antrená
 antrenorát v. antrená
antrepó v. antrepózit
 ANTREPÓZIT
antrepózit v. antrepózit
 antrepozítár v. antrepózit
 antreprenoáre v. antrepríză
 antreprenór v. antrepríză
 antreprenoriál v. antrepríză
 antreprenoriát v. antrepríză
 ANTREPRÍZĂ
 ANTRESÓL
antrét v. antréu
 ANTRETOÁZĂ
 antrețél v. antréu

ANTRÉU
 ANTRICÓT
 ANTRÓPIC
 ANTROPO-, -ANTROP
 antropobiologie v. biologie
 antropocéntric v. céntru (Addenda la vol. III)
 antropocentrism v. céntru (Addenda la vol. III)
 ANTROPOFÁG, -Ă
 antropofágie v. antropofág
 ANTROPOFÓB, -Ă
 antropofobie v. antropofób
 ANTROPOGÉN
 antropogenétic v. antropogén
 antropogenéză v. antropogén
 antropogenie v. antropogén
 antropogeografie v. geografie
 ANTROPOGRAFIE
 ANTROPOÍD, -Ă
 ANTROPOLATRÍE
 antropolátru v. antropolatrie
 antropológ v. antropologie
antropolôghic v. antropologie
antropologhie v. antropologie
 antropológic v. antropologie
 ANTROPOLOGIE
 antropologism v. antropologie
 antropologíst v. antropologie
 antropométric v. antropometrie
 ANTROPOMETRIE
 ANTROPOMÓRF
 antropomórfic v. antropomórf
 antropomorfism v. antropomórf
 antropomorfist, -ă v. antropomórf
 antropomorfizá v. antropomórf
 ANTROPONÍM
 antroponím v. antroponím
 antroponímie v. antroponím
 antroponomástic v. onomástic
 antroponomástică v. onomástic
 ANTROPOPITÉC
 ANTROPOZOFÍE
 ANTÚM
anturágiu v. anturáj
 ANTURÁJ
anțărț [ar., mr.] v. an
 anțărț v. an
ánțărț v. an
anțérț v. an
anțórț [mr.] v. an
 anuál v. an
 anualizá v. an
 anuár v. an

anucát v. anocáto
 anuitáte v. an
 ANULÁ
 anulábil v. anulá
 anulabilitáte v. anulá
 ANULÁR
anularisí v. anulá
 anulatív v. anulá
 anuláție v. anulá
anulațiúne v. anulá
 anumără v. númer
 anúme v. númer
*anúme*² v. agnómen
 anúmea v. númer
 anumít v. númer
 anunciátór v. anunță
anunciátór v. anunță
anúnciu v. anunță
anúns v. anunță
 anúnț v. anunță
 ANUNȚÁ
 anunțátór v. anunță
anunță v. anunță
anunție v. anunță
anunțiu v. anunță
 ANURĂ
 ANURÍE
 ÁNUS
 anușcánd v. ști
 anúț v. an
 anvelopá v. anvelópă
 ANVELÓPÁ
 ANVERGÚRĂ
 ANVIZAJÁ
 ANXIETÁTE
 anxiolític v. anxietáte
 anxios v. anxietáte
anzeriförme (pl.) v. anseriförm
 aoá [ar.] v. acoáce
aoá [ar.] v. aici
 aoá v. acoáce
 aoáce¹ v. acoáce
 AOÁCE²
 aoácea v. acoáce
*aoáci*¹ v. acoáce
*aoáci*² v. acoáce²
 aoáia [ar.] v. acoáce
aoáltari [ar.] v. iéri
 aoáre v. oárá¹
 aoárea v. oárá¹
aoártari [ar.] v. iéri
 aoáțe [ar.] v. acoáce

aoileó v. aoléu
aoleá v. aoléu
 aoleálă v. aoléu
aoleó v. aoléu
áoleo v. aoléu
 AOLÉU
áoleu v. aoléu
 aolí v. aoléu
 aolícă v. aoléu
áor v. áur
aoárea v. oárá¹
 AORÍST
 AÓRTĂ
 aórtic v. aórtă
 aortítă v. aórtă
apadúc v. apedúct
apadúcere v. apedúct
apadúct v. apedúct
 APAGÓGIC
 apagógice v. apagógic
 apagógie v. apagógic
 APÁLT
 apanagíst v. apanáj
apanágiu v. apanáj
 APANÁJ
 apáos v. páos
 apár v. ápă
apará [ir.] v. apărá
 APARÁT
 aparatáj v. aparat
 aparátcic v. aparat
 aparatúra v. aparat
 apăre v. ápă
 aparént v. apăreá
 aparénță v. apăreá
aparínte v. apăreá
aparínță v. apăreá
 APARITÓR
 apariție v. apăreá
aparițiúne v. apăreá
 APARTAMÉNT
 apărte v. párte
 appartenént v. aparține
 appartenénță v. aparține
apartenință v. aparține
apartenințe (pl.) v. aparține
 apártéu v. párte
 APÁRTHEID
 aparthotél v. hotél
 apreschí v. schi
 apartiníre v. párte

APARTȚINE

apărținător, -toare v. apartține

apărțineá v. apartține

APĂȘ, -Ă

apátic v. apatie

APATÍE

apatít v. apatită

APATÍTĂ

apatrid v. patrie

apatridie v. patrie

ÁPĂ

ápă [ar.] v. apă*ápă* [mr.] v. apă

ápă-álbă v. apă

apă-boteáză v. apă

apădúc v. apedúct*apădúcere* v. apedúct*apái* v. apói*ápă-neágră* v. apă

APĂRĂ

apărăbil v. apărá

apărăie v. apă

apărăre [ar.] v. apărá*apărări* [mr.] v. apăráapărát¹ v. apăráapărát² v. apărá

apărămánt v. apărá

apărătór, -toare [ar.] v. apărá

apărătúră [ar.] v. apărá

apărătús v. páráț

APĂREÁ

apărăesc v. apă

apărie v. apă

apărít v. apă

apás v. apăśá

APĂSÁ

apását v. apăśá

apásátór v. apăśá

apásátúră v. apăśá

apáștí v. pestí¹

ápă-tăre v. apă

apătát v. apă

apătós [ar., mr.] v. apă

apătośá v. apă

apătúsire [ar.] v. apă

apcáre [ar.] v. apucá*ápę* [ir.] v. apă*apeadúse* (pl.) v. apedúct*apedúc* v. apedúct*apedúceri* v. apedúct

APEDÚCT

apedús v. apedúct

apél v. apelá

APELÁ

apelábil v. apelá

apelánt, -ă v. apelá

apelarísí v. apelá

apelatív v. apelá

apeláție v. apelá

apelațiúne¹ v. apelá*apelațiúne*² v. apelá

APÉLLA

apelpiseálă v. apelpisí

APELPISÍ

apelpisíe v. apelpisí

apelpisít v. apelpisí

APÉNDICE

apendíce v. apéndice

apendicită v. apéndice

apendicul v. apéndice

apendiculár v. apéndice

apendiculát v. apéndice

apéndix v. apéndice

apépsic v. pepsínă

apepsíe v. pepsínă

apéptic v. pepsínă

apercepá v. apercépție*apercepțiúne* v. apercépție

apercépe v. apercépție

aperceptíbil v. apercépție

aperceptibilitáte v. apercépție

aperceptív v. apercépție

APERCÉPȚIE

apercepțiúne v. apercépție

aperiódic v. perioádă

APERITÍV

apertométru v. apertúră

APERTÚRĂ

apertepciúne v. apercépție*apestí* v. pestí¹*apeștí* v. pestí¹

apetal v. petálă

APETÉNȚĂ

apetínțá v. apeténță

apetísánt v. apetít

APETÍT

apetițiúne v. apetít

ÁPEX

apicál v. ápex

apíčcă [mr.] v. apă

APÍCOL

apiculát v. ápex

apicultoáre v. apicol

apicultór v. apicol

apicultură v. apicol
 APÍDĂ
apilpisi v. apelpisi
 APIOL
 apipăi v. pipăi
 apirétic v. pirétic
 apirexie v. pirétic
 APIRÍRE [ar.]
apiriri [mr.] v. apirire
apirisu [ar.] v. apirire
apirit [mr.] v. apirire
apirită [ar.] v. apirire
 apiterapeutic v. apicol
 apiterápic v. apicol
 apiterapie v. apicol
 APLĂ
 aplacentár v. placentă
 APLANĂ
aplaní v. aplaná
aplaós v. aplaudá
 aplatizá v. plat
 APLAUDĂ
 aplaudác v. aplaudá
 aplaudatór v. aplaudá
 apláudă v. aplaudá
aplaude v. aplaudá
aplaudí v. aplaudá
aplaús v. aplaudá
 apláuz v. aplaudá
 aplauzá v. aplaudá
 aplázic v. aplazie
 APLAZÍE
 APLECĂ
aplecáre [ar.] v. aplecá
 aplecát v. aplecá
 aplecáciúne v. aplecá
 aplecătór, -toáre v. aplecá
 aplecătúrá v. aplecá
 aplecúş¹ v. aplecá
 aplecúş² v. aplecá
 aplecuşát v. aplecá
 APLICĂ
 aplicábil v. aplicá
aplicábile v. aplicá
 aplicabilitáte v. aplicá
 aplicánt v. aplicá
 aplicatív v. aplicá
 aplicativitáte v. aplicá
 aplicáţie v. aplicá
aplicaţiúne v. aplicá
 aplică v. aplicá
aplicăciúne v. aplicá

aplicăluí v. aplicá
aplicătoáre [ar.] v. aplecá
 APLÍE
 APLÍT
aplodá v. aplaudá
aplogie v. haplogie
 APLÓMB
 aplós v. aplá
 aplótiťá v. aplá
aplúmb v. aplómb
 APNÉE
 apnéic v. apnée
apnoé v. apnée
 APO-
apóia v. apói
apocalips v. apocalipsă
 APOCALÍPSĂ
apocalipsis v. apocalipsă
 apocaliptic v. apocalipsă
 APOCINACÉE
 apocopá v. apocópă
 APOCÓPĂ
apocopi v. apocópă
 APOCRÍF, -Ă
Apocrifa v. apocrif
apocrisáriu v. apocrisiár
 APOCRISIÁR
 apocromát v. cromátic
 apocromátic v. cromátic
 APÓD
 APODÍCTIC
apódosis v. apodóză
 APODÓZĂ
apodúcere v. apedúct
 apoétic v. poezie
 APOFÁNTIC
 APOFÁTIC
apofisă v. apofiză
 APOFÍZĂ
 apofoníe v. fónic
apóftagma v. apoftégmă
 apoftegmátic v. apoftégmă
 APOFTÉGMĂ
 APOGAMÍE
 APOGÉU
apóghium v. apogéu
 APOGIATÚRĂ
 APÓI
apói [ar., ir.] v. apói
 ápoi v. apói
 ápoia [ar.] v. apói
 apoiť v. apói

apoiți v. apói
APOLÍNIC
 apolític v. polític
 apolitism v. polític
 apológ v. apologie
 apologét v. apologie
 apologétic v. apologie
 apologétică v. apologie
 apologetism v. apologie
apologhie v. apologie
apologhist v. apologie
apologhitică v. apologie
apologhiticesc v. apologie
APOLOGÍE
 apologíst v. apologie
 apologizá v. apologie
apologizáre v. apologie
 apométru v. ápä
 aponevrótic v. nevróză
 aponevróză v. nevróză
apontamént v. apuntamént¹
 apopléctic, -ă v. apoplexie
apoplexia v. apoplexie
APOPLEXÍE
apoplexie v. apoplexie
 aporétic v. aporie
APORÍE
APÓRT¹
 apórt² v. apórt¹
 aportá v. apórt¹
 aportát v. apórt¹
 após, -oásă [ar., mr.] v. ápä
APOSCORACHINȚĂ
apositív v. apozíție
apostasie v. apostát
APOSTÁT
apóstata v. apostát
 apostazie v. apostát
apostémă v. apóstimă
A POSTERIÓRI
 aposteriorism v. a posteriori
apostíl v. apostilă
 apostilá v. apostilă
APOSTILĂ
apostílie v. apostilă
APÓSTIMĂ
APÓSTOL
 apostolát v. apóstol
 apóstolă v. apóstol
 apostolésc v. apóstol
 apostoléște v. apóstol
 apostolí v. apóstol

apostólic v. apóstol
 apostolicésc v. apóstol
 apostolicéște v. apóstol
 apostolicitate v. apóstol
 apostolie v. apóstol
 apostolizá v. apóstol
APOSTRÓF¹
*apóstrof*¹ v. apostróf¹
*apostróf*² v. apostrófă¹
 apostrófá v. apostrófă¹
APOSTRÓFĂ¹
*apostrófă*² v. apostróf¹
*apóstrofă*² v. apostróf¹
 apostrófi v. apostróf¹
apóstul v. apóstol
 apotecár v. apotecă
APOTÉCĂ
 apotecărie v. apotecă
APOTÉMĂ
apótemă v. apotémă
apoteós v. apoteóză
apoteosis v. apoteóză
 apoteótic v. apoteóză
 apoteozá v. apoteóză
APOTEÓZĂ
apoticár v. apotecă
apoticărăș v. apotecă
apotică v. apotecă
apoticărie v. apotecă
APOTROPÁIC
apotropéic v. apotropáic
 apozitív v. apozíție
APOZÍȚIE
 apozitíonal v. apozíție
apozíțiune v. apozíție
APPASSIONÁTO
applicabile v. aplicá
 apráxic v. práctic
 apraxie v. práctic
 aprânjór v. prânz
 aprânz v. prânz
APRECIÁ
 aprecíabil v. aprecíá
 apreciatív v. aprecíá
 apreciatór, -toáre v. aprecíá
 apreciație v. aprecíá
apreciațiune v. aprecíá
ápreg v. áprig
APREHENSÍUNE
 aprehensív v. aprehensiúne
 aprét v. apretá

APRETĂ

apretoáre v. apretă
 apretór v. apretă
 apretúră v. apretă
aprețiá v. aprecia
aprețiábil v. aprecia
aprețiátív v. aprecia
aprețiátór v. aprecia
aprețiáție v. aprecia
aprețiáciúne v. aprecia
aprețuí v. aprecia
aprețuitór v. aprecia

APRIÁT

ápric v. áprig
aprichí v. prítí

ÁPŘIG

apřigí v. áprig
 apřigíme v. áprig
apřigúne v. áprig
 apriimí v. primí
 aprijúne v. áprig
apříl v. aprílie

APRÍLIE

APRÍNDE

aprindeáre [ar.] v. aprinde
aprinđiri [ar.] v. aprinde
aprinjoáră v. aprinde
aprinjoáre (pl.) v. aprinde
 aprinjór v. aprinde
 apríns v. aprinde
 aprínsátúră v. aprinde
 aprínsoáre v. aprinde
 aprínsúră v. aprinde
 aprinzăciós v. aprinde
 aprinzătór, -toáre v. aprinde
 aprinzătúră v. aprinde
 aprinzeálă v. aprinde

A PRIÓRI

aprióric v. a prióri
 apriorism v. a prióri
 aprioríst, -ă v. a prióri
 apriorístic v. a prióri
 apriorítáte v. a prióri

APRISTUÍ

aprití v. prítí

APROÁPE

aproápe [ar.] v. aproápe
aproápea [ar.] v. aproápe
 aproápele v. aproápe

APROBÁ

aprobát v. aprobá
 aprobátív v. aprobá

aprobátór v. aprobá
 aprobáție v. aprobá
apropațiúne v. aprobá
aprobáluí v. aprobá
aprobătór v. aprobá

APRÓD

aprofundá v. profúnd
 profundát v. profúnd
aprópe [ir.] v. aproápe
 apropiá¹ v. aproápe
apropiá² v. apropiá
 apropiás v. aproápe
 apropiát¹ v. aproápe
 apropiát² v. aproápe
 apropiélnic v. aproápe
apropietár v. própriu
 apropietór v. aproápe
 apropietúră v. aproápe
 apropișór v. aproápe
apropítár v. própriu

APROPÓ

a propo v. apropó
apropónt v. apropó
apropós v. apropó
apropóu v. apropó
 apropózito v. apropó

APROPRIÁ

apropriát v. apropiá
 apropiáție v. apropiá
apropriațiúne v. apropiá
aprosimá v. aproximá
 aprová v. próvă

aprovizioná v. provízie
 aprovizionát v. provízie

APROXIMÁ

aproximatív v. aproximá
 aproximatív v. próxim
 aproximatór v. aproximá
 aproximáție v. aproximá
aproximațiúne v. aproximá

APROZÁR

aprozaríst v. aprozár
 aprozarístă v. aprozár
 aprozăriță v. aprozár
 aprozél v. apród
 aprozie v. apród
apruk'áre [ar.] v. aproápe
 aprumutá v. împrumutá
apsíd v. apsidă
 apsidál¹ v. apsidă
apsidál² v. absidă

APSÍDĂ

apșoară v. apă

APT

aptangic v. altângic

APTER

apterigotă v. pterigotă

aptică v. apotecă

aptitudă v. apt

aptitudinál v. apt

aptitudine v. apt

APŢIÁN

ápu¹ [mr.] v. apăápu² v. apói

APUCÁ

apucáre [ar.] v. apucá

apucát¹ v. apucáapucát² v. apucá

apucător, -toáre v. apucá

apucătúrá v. apucá

ÁPUD

apuitór v. apúne

ÁPUL

apunător v. apúne

APÚNE

apuneáre [ar.] v. apúne

apúnire [ar.] v. apúne

apuntá v. púnte

apuntáj v. púnte

APUNTAMÉNT¹apuntamént² v. púnte

apuntizáre v. púnte

apupá v. púpă

apúrurea v. púruri

apúruri v. púruri

apús v. apúne

apusát v. páos

apuseán v. apúne

apúst v. opúst

apușoară v. apă

apuți v. puți

apuțit v. puți

apuțitúrá v. puți

aquadag v. acvadág

aquapárc v. parc

aqua-tinta v. acvatintă

aquifer v. acvifer

aquilide (pl.) v. ácvilă

aquilón v. ácvilón

AR¹ar² v. iar¹

ARÁ

ará [ir.] v. ará

aráb v. aráb

ARÁB, -Ă

arabá v. harabá

arababúrá v. harababúrá

arabagiésc v. harabá

arabagú v. harabá

arabésc v. aráb

arabéscă v. aráb

arábic v. aráb

arabicésc v. aráb

arábil v. ará

arabínă v. aráb

arabínic v. aráb

arabínóză v. aráb

arabism v. aráb

arabíst v. aráb

arabistică v. aráb

arabizá v. aráb

arabizáre v. aráb

ARÁC¹ARÁC²ARÁC³

aracán v. sárác

ARACÉT

arachidă v. arahidă

arág v. arác¹

ARAGÁZ

ARAGONÉZ, -Ă¹

ARAGONÍT

aragonítă v. aragonít

ARAHÍDĂ

ARAHNÍDĂ

ARAHNOÍDĂ

arahnoídă v. arahnoídă

ARALÁC

ARALIACÉE

arám v. harám

aramáic, -ă v. arameeán

ARÁMĂ

arámă [ar.] v. arámă

arambășă v. harám

aráme v. arámă

ARAMEEÁN

araméic v. arameeán

araméturi v. arámă

aramín v. haramínă

aramínă v. haramínă

arán v. araneidă

aránă v. hránă

ARANEÍDĂ

araneologie v. araneidă

aranéu v. araneidă

arángheľ v. arhángheľ

arangiá v. aranjá

ARANJÁ

aranjamént v. aranjá
 aranját v. aranjá
 aranjátór v. aranjá
 aranjoáre v. aranjá
 aranjór v. aranjá
aranjuí v. aranjá
 aráp v. aráb
arápă v. áripă
 arápca v. aráb
 arapínă v. aráb
arápnic v. harápníc
Arapul v. aráb
 arár¹ v. rar
 arár² v. harár
aráre [ar.] v. ará
 aráre v. rar
 aráreori v. rar
 ARASTÁ
arát [ar.] v. ará
arát [mr.] v. ará
 arát¹ v. ará
 arát² v. ará
aratâ [ir.] v. arătă
 aratóriu v. ará
 arátru v. ará
arátru [ar.] v. ará
arátur [mr.] v. ará
aratúră v. ará
 ARAUCÁN, -Ă
 ARAUCÁRIA
 araucariacée v. araucária
 aráv v. aráb
arávic v. aráb
aravicésc v. aráb
araviésc v. aráb
 aravleán v. aráb
aravón v. arvúnă
aravónă v. arvúnă
aravoní v. arvúnă
 arázna v. rázna
 ÁRĂ¹
 áră² v. iar¹
 arăbesc v. aráb
 arăbéşte v. aráb
 arăboáică v. aráb
 arăbói v. aráb
 arăcél v. arác¹
 aráci v. arác¹
 arácít v. arác¹
arácsi v. hărăcsi
 ARĂDEÁN

arădeáncă v. arădeán
 arădúce v. rădúce
 ARĂDUÍ
arámă v. arámă
 arămár v. arámă
 arămărie¹ v. arámă
 arămărie² v. arámă
arămán v. román
arămánáš v. román
arămánésc v. román
arămánéşte v. román
arămánime v. román
 arămeásă v. arámă
 arămí v. arámă
 arámie v. arámă
 arámioară v. arámă
arámít v. arámă
 arámít v. arámă
 arámíu v. arámă
 ARĂMÍZ
 arămói v. arámă
 arámós v. arámă
 arámuí¹ v. arámă
 arámuí² v. arámă
 arámuít v. arámă
 arăpesc, -ească v. aráb
 arăpéşte v. aráb
 arăpie v. aráb
 arăpilă v. aráb
 arăpime v. aráb
 arăpoáică v. aráb
arápós v. áripă
 aráriél v. otrăţél
 arărít v. ará
 ARĂSPEÁSE [ar.]
 ARĂSTÓS
 ARĂSTUÍ
aráşí v. iar¹
 ARĂTÁ
 arătánie v. arătă
arătáre [ar.] v. arătă
 arătáre v. arătă
 arătát v. arătă
 arătátór v. arătă
 arătátós v. arătă
 arătátúrá v. arătă
 arătór [ar., mr.] v. ará
arătóriu v. ará
 arătós v. arătă
 arătoşie v. arătă
 arătúrá [ar., mr.] v. ará
aráţél v. otrăţél

- arävón* v. arvună
arävónă v. arvună
arävoni v. arvună
arävoniși v. arvună
arâmbășă v. harám
arândă v. arëndă
arândă v. arëndă
arândălui v. arëndă
arândășește v. arëndă
arândășie v. arëndă
arândășită v. arëndă
arândășoáică v. arëndă
arându v. arëndă
arbagic v. arpagic
arbagică v. arpagic
ARBALÉTĂ
arbaletier v. arbalétă
*arbaletrier*¹ v. arbalétă
*arbaletrier*² v. arbalétă
arbanăș v. albanéz
arbănăș v. albanéz
arbiăș v. arbíu
arbír v. arbíu
arbitrá v. arbítu¹
arbitragist v. arbítu¹
arbitrágiu v. arbítu¹
arbitráj v. arbítu¹
arbitrajist v. arbítu¹
arbitrál v. arbítu¹
arbitrár v. arbítu¹
arbitraricéște v. arbítu¹
arbitrarietáte v. arbítu¹
arbitraritáte v. arbítu¹
arbitráriu v. arbítu¹
arbitrá v. arbítu¹
arbitriu v. arbítu¹
ARBÍTRU¹
*arbitru*² v. arbítu¹
ARBÍU
árbor v. árbore
arborá v. árbore
arborádă v. árbore
arborăș v. árbore
ÁRBORE
arborél v. árbore
arborescént v. árbore
arborescénță v. árbore
*arborét*¹ v. árbore
*arborét*² v. árbore
arbori v. árbore
arboricol v. árbore
arboricultór v. árbore
arboricultură v. árbore
arborizát v. árbore
arborizáție v. árbore
arborizátiune v. árbore
árbuni (pl.) v. árbore
árbur [ar.] v. árbore
árbur [ir.] v. árbore
árbur [mr.] v. árbore
árbure [ar.] v. árbore
árbure [ir.] v. árbore
árbure [ir.] v. árbore
Árbure v. árbore
árbure v. árbore
arburél v. árbore
arburét [ar.] v. árbore
arburíc [ar.] v. árbore
arburími [mr.] v. árbore
arbúst v. árbore
arbúz v. harbúz
arbuzárie v. harbúz
ARC
arc [mr.] v. arc
ARCÁ
ARCÁCI
Arcaciul v. arcáci
ARCADÁȘ
arcádă v. arc
arcáic v. arháic
arcáism v. arháic
arcáistic v. arháic
arcáliu v. arcá
ARCÂN¹
ARCÂN²
*arcán*³ v. arcáci
arcaná v. arcán¹
arcaneá v. arcán¹
arcángel v. arhángel
Arcanul v. arcán¹
arcár v. arc
arcáre [ar.] v. aruncá
arcáriu v. arțár¹
arcăș v. arc
arcát v. arc
arcatură v. arc
arcát v. acácia
ÁRCÁ
arcáni v. arcán¹
arcărie v. arc
arcășél v. arc
arcășie v. arc
arceár v. arțár¹
arceári v. arcér¹

ARCÉR¹
*arcér*² v. arțâr¹
 ARCÉRE
arcéște v. arc
arcebusár v. archebúzá
arcebusiár v. archebúzá
 ARCHEBÚZĂ
arcebuziér v. archebúzá
archéft v. archit
archegónă v. arhegón
archegóniu v. arhegón
archeológ v. arheologie
archeológic v. arheologie
arheologie v. arheologie
archét v. archit
archetíp v. arhetíp
archieth v. archit
 ARCHIȘ
 ARCHÍT
architectónie v. arhitéct
architectură v. arhitéct
architrávã v. arhitrávã
archivisticã v. arhívã
archívum v. arhívã
 arcí v. arc
 ARCIÓR
arcipeleág v. arhipelág
 arcíș v. arc
 arcós v. arc
arcosa v. arcózã
 ARCOSÓLIUM
 ARCÓZĂ
 arcșór v. arc
 ÁRCTIC
arcticésc v. ártic
arcticós v. ártic
árcu [ar.] v. arc
 arcuá v. arc
 arcubalistár v. arbalétã
 arcubalistã v. arbalétã
arcuebusã v. archebúzá
 arcuí v. arc
 arcúit¹ v. arc
 arcúit² v. arc
 arcuitór v. arc
 arcuitură v. arc
 arculéț v. arc
 arcúș v. arc
 arcușór v. arc
 arcúț v. arc
ardalác v. agãrlác
 ardámi [mr.] v. árde

ARDĂMĂLÍ
ardãmlí v. ardãmãlí
 ARDĂU
 ÁRDE
árde [ir.] v. árde
ardeáre [ar.] v. árde
 ardeáscã v. árde
 ardéi v. árde
 ardeia v. árde
 ardeiáș v. árde
 ardéicã v. árde
 ardeietură v. árde
 ARDELEÁN, -Ă
 ardeleána v. ardeleán
 ardeleancã v. ardeleán
 ardelenăș v. ardeleán
 ardelencúțã v. ardeleán
 ardelenésc v. ardeleán
 ardelenéște v. ardeleán
 ardelenísm v. ardeleán
 ardelenitate v. ardeleán
 ardelenuțã v. ardeleán
 ARDENÉZ, -Ă
 ARDÉNT
 ardénțã v. ardén
 árdere v. árde
ardesierã v. ardézie
 ardeván v. ardãu
 ARDÉZIE
 ardeziérã v. ardézie
ardicã v. ridicã
ardínte v. ardént
ardioáie v. ardoán
ardioáne v. ardoán
árdire [ar.] v. árde
árdiri [mr.] v. árde
 ardíște v. árde
 ARDOÁN
 ardoáre v. ardén
ardoázã v. ardézie
ardós [mr.] v. árde
 ardurie [ar.] v. árde
ardzahál v. arz
ardzehál v. arz
 áre v. árie¹
 areál v. árie¹
areápã v. áripã
areápitã [ar.] v. áripã
areáte [ar.] v. aréte
areáti [mr.] v. aréte
aréci v. haréci
 areflexie v. refléx
areiánăș v. arián¹

ARÉIC

ARÉL

áren [ar.] v. arín

ARÉNĂ

arendá v. aréndă

arendár v. aréndă

arendăș v. aréndă

arendășă v. aréndă

arendát v. aréndă

arendatór v. aréndă

arendátor v. aréndă

arendatorie v. aréndă

ARÉNDĂ

arendăluí v. aréndă

arendășél v. aréndă

arendășesc v. aréndă

arendășește v. aréndă

arendăși v. aréndă

arendășie v. aréndă

arendășit v. aréndă

arendășiță v. aréndă

arendășoáică v. aréndă

arendășói v. aréndă

arenduí v. aréndă

areolár v. areólă

areolát v. areólă

AREÓLĂ

areologie v. árie¹*areométreo* v. areométru

areométric v. areométru

areometrie v. areométru

areométrio v. areométru

AREOMÉTRU

AREOPÁG

Areopaghit v. areopág

areopaghiteán v. areopág

areopagít v. areopág

AREOSTÍL

árepă v. áripă

arést v. arestá

ARESTÁ

arestánt v. arestá

arestántă v. arestá

arestânție v. arestá

arestăție v. arestá

arestațióne v. arestá*arestațiúne* v. arestá*arestăluí* v. arestá*arestuí* v. arestá

arêșcă v. rîșcă

arêști v. arestá*areșteluí* v. arestá*arêști* v. arestá*areștuí* v. arestáARÉT¹ARÉT²*áret²* v. arét²ARÉT³*arét⁴* [ir.] v. aréte*arét⁴* v. arétearetá¹ v. arét³*aretá²* v. arătă

ARÉTE

aréte [ir.] v. aréte

arețár v. aréte

arețél v. otrățél

ARÉU

aréu [ar.] v. aréu*árfă* v. hárpă¹arfoníst v. hárpă¹

ARGÁN

ARGÁT

argátă v. argát

argație v. argát*argălác* v. agărlác

argăsár v. argăsi

argăsărie v. argăsi

argăsăriță v. argăsi

argăsátór v. argăsi

argăseală v. argăsi

ARGĂSÍ

argăsit v. argăsi

argăsitór v. argăsi

argăsitórie v. argăsi

argăsitură v. argăsi

argățél v. argát

argățesc v. argát

argățește v. argát

argățí v. argát

argăție v. argát

argățime v. argát

argățít v. argát

ARGEÁ

Argealii v. argeá*Argeaoa* v. argeá

argelúșă v. argeá

argelúță v. argeá

argentán v. argínt

argentifér v. argínt

argentín v. argínt

ARGENTINIÁN, -Ă

argentiniáncă v. argentinián

argentít v. argínt

argentométru v. argínt

argentotipie v. argínt

ARGEȘEAN

argeșeancă v. argeșean
 arghelár v. herghelie
arghélă v. herghelie
arghelegiu v. herghelie

ARGHEZIÁN

arghirofíl v. arghirofilie
 ARGHIROFILIE

arghiseală v. argăsi

arghisí v. argăsi

argihál v. arz

argíl v. argilă

ARGILĂ

argilifér v. argilă

argilit v. argilă

argilită v. argilă

argilós v. argilă

argimagzár v. arz

argináză v. arginină

ARGININĂ

ARGÍNT

argintá v. argint

argintár v. argint

argintáriță v. argint

argintát v. argint

argintát v. argint

argintăreasă v. argint

argintărie¹ v. argint

argintărie² v. argint

argintăriță v. argint

arginteală v. argint

argintică v. argint

argintít v. argint

argintiu v. argint

argintós v. argint

argintuí v. argint

argintuít v. argint

argintuitór v. argint

argintură v. argint

argintúť v. argint

argint-víu v. argint

argințél v. argint

arginți v. argint

argințică v. argint

argințit v. argint

argințite (pl.) v. argint

argințiu v. argint

ARGIRÍSM

argiróză v. argirism

argomént v. argument

ARGÓN

argonáfti (pl.) v. argonaút

ARGONAÚT

argonáut v. argonaút

argonaútic v. argonaút

argonáutic v. argonaút

ARGÓS

argót v. argóu

argótic v. argóu

ARGÓU

argumánt v. argument

ARGUMÉNT

argumentá v. argument

argumentát v. argument

argumentatór v. argument

argumentáție v. argument

argumentațiune v. argument

argumentătoriu v. argument

argumentí v. argument

argumentirui v. argument

argumentuí v. argument

argumentului v. argument

argumentuluire v. argument

argumentum v. argument

argumenturi (pl.) v. argument

argumente (pl.) v. argument

ÁRGUS

ARGUȚIE

argúție v. arguție

ARHÁIC

arhaísm v. arháic

arhaistic v. arháic

arhaitate v. arháic

arhaizá v. arháic

arhaizánt v. arháic

ARHAMÁC

ARHÁNGHEL

arhanghelésc v. arhánghel

arhanghelic v. arhánghel

arhanghelicésc v. arhánghel

ARHE(O)-

ARHEGÓN

arheochimie v. chimie (Addenda la vol. III)

arheográf v. arheografie

arheográfic v. arheografie

ARHEOGRAFIE

arheológ v. arheologie

arheológă v. arheologie

arheológic v. arheologie

arheologhie v. arheologie

arheológic v. arheologie

arheologicésc v. arheologie

arheologicéște v. arheologie

ARHEOLOGIE

ARHEOPTÉRIX

ARHEOZÓIC

ARHETÍP

arhetipál v. arhetíp

arhetípíc v. arhetíp

ARHI-

arhicunoscút v. cunoaște

arhidiácon v. diácon

arhidiacónát v. diácon

arhidiacónie v. diácon

arhidiecezán v. dieceză

arhidieceză v. dieceză

arhiducál v. dúce²arhiducát v. dúce²*arhidúcă* v. dúce²arhidúce v. dúce²arhiducésă v. dúce²arhiepiscop v. episcop¹arhiepiscopál v. episcop¹arhiepiscopát v. episcop¹arhiepiscopésc v. episcop¹arhiepiscopéște v. episcop¹arhiepiscopie v. episcop¹

arhierárh v. ierárh

arhierátic v. arhieréu

arhieraticón v. arhieréu

arhierăți v. ierárh

arhieréi v. arhieréu

arhierésc v. arhieréu

arhieréște v. arhieréu

ARHIERÉU

arhierie v. arhieréu

arhifoném v. fonétic

ARHILÓC

arhimandrie v. arhimandrit

ARHIMANDRÍT

arhimilionár v. milión

arhimitropolít v. mitropolít

arhiológ v. arheologie*arhiologie* v. arheologie

arhipăstór v. păstór

arhipăstorésc v. păstór

arhipăstorie v. păstór

arhipél v. arhipelág

ARHIPELÁG

arhiplín v. plín

arhiréu v. arhieréu

arhisinagóg v. sinagógă

arhisinagógă v. sinagógă

arhistratég v. stratég

arhistratíg v. stratég

arhisuficiént v. suficiént

ARHITÉCT

arhitéctă v. arhitéct

arhitécton v. arhitéct

arhitectónic, -ă v. arhitéct

arhitectónică v. arhitéct*arhitectonicésc* v. arhitéct

arhitectonicéște v. arhitéct

arhitectonie v. arhitéct

arhitéctor v. arhitéct

arhitectorésc v. arhitéct

arhitectoréște v. arhitéct

arhitecturál v. arhitéct

arhitectură v. arhitéct

arhitectură v. arhitéct*arhitráv* v. arhitrávă

ARHITRÁVĂ

arhív v. arhívă

arhivár v. arhívă

ARHÍVĂ

arhivărás v. arhívă

arhive (pl.) v. arhívă*arhívii* (pl.) v. arhívă

arhivíst v. arhívă

arhivistică v. arhívă

ARHIVÓLTĂ

arhívum v. arhívă

ÁRHON

árhonda v. árhon

arhondár v. árhon

arhondaríc v. árhon

arhondăreásă v. árhon

arhondărie v. árhon

arhondăriță v. árhon

árhondi (pl.) v. árhon*arhondologhie* v. árhon

arhondologie v. árhon

arhonie v. árhon

arhónt v. arhónte*arhontár* v. árhon*arhontaríc* v. árhon

arhontát v. arhónte

arhontăreásă v. árhon*arhontărie* v. árhon

ARHÓNTE

arhontologhie v. árhon*arhontológion* v. árhon

arhontologie v. árhon

arhontológiu v. árhon

ári [mr.] v. árie¹*aríal* v. árie¹

ARIÁN¹, -Ă¹
 ARIÁN², -Ă²
arianie v. arián¹
 arianism v. arián¹
árijă [mr.] v. árie¹
 áric [mr.] v. árie¹
 áric v. arián²
arice v. arici¹
 ariceală v. arici¹
 aricél v. arici¹
 ARICHÍȚĂ
arici [ar., mr.] v. arici¹
 ARÍCI¹
 aricí² v. arici¹
 aricioaică v. arici¹
 aricioáie v. arici¹
aricioáine v. arici¹
 arición [ar.] v. arici¹
aricit v. arici¹
 aricitură v. arici¹
 ariciuire [ar.] v. arici¹
 ariciusire [ar.] v. arici¹
 ARICÓR
 ARÍD
árid v. arid
aridică v. ridică
 ariditate v. arid
 ÁRIE¹
*árie*¹ [ar.] v. árie¹
 ÁRIE²
 arienesc v. arián¹
 arienie v. arián¹
 ARIERÁT, -Ă
 arieráte (pl.) v. arierát
 arieráție v. arierá
 ARIERBÉC
 ariergárdă v. gárdă
 ariétă v. árie²
ariéu v. aréu
 ÁRIL
 ARIMÁ
 arimáj v. arimá
arimbășă v. harám
 ARÍN
arín [ar.] v. arín
árin [ar.] v. arín
árin v. arín
 ariná v. arínă¹
 arínáriță v. arínă¹
 arináș v. arín
 ARÍNĂ¹
*arínă*¹ [ar., mr.] v. arínă¹

arínă² v. arín
aríndă v. aréndă
arinde v. arín
 arindeáua v. rindeá
aríne v. arín
 arínesc v. arín
 arínét v. arín
arínéu v. arnéu
aríngă v. héringă
 aríní v. arínă¹
 aríníș¹ v. arínă¹
 aríníș² v. arín
 aríníște v. arín
 arínós [ar.] v. arínă¹
 aríóí¹ v. árie¹
 aríóí² v. aréte
ariopág v. areopág
ariór v. aréu
 aríóso v. árie²
 aripá v. áripă
 aripát v. áripă
 ÁRIPĂ
áripă [ar., mr.] v. áripă
aripă v. áripă
 aripăriță v. áripă
 aripí v. áripă
 aripioáră v. áripă
 aripít v. áripă
aripítă [ar.] v. áripă
 aripós v. áripă
 arístát v. arístă
 ARÍSTĂ
 aristocrát v. aristocrație
 aristocrátă v. aristocrație
aristocrátec v. aristocrație
 aristocrátic v. aristocrație
aristocraticésc v. aristocrație
 aristocraticéște v. aristocrație
aristocratíe v. aristocrație
aristocrátie v. aristocrație
 aristocratísm v. aristocrație
 aristocratizá v. aristocrație
 ARISTOCRAȚIE
aristocráție v. aristocrație
 aristocrațime v. aristocrație
 ARISTOFÁNIC
aristofanicésc v. aristofánic
 ARISTOLÓCHIE
 ARISTÓN
 aristotelésc v. aristotélic
 aristotelián, -ă v. aristotélic

ARISTOTÉLIC

aristotelism v. aristotélic

arişt v. arestá*ariştă* v. arestá*arişte* v. arestá*arişveriş* v. alişveriş

ARITENOID

aritmétică v. aritmétică*arithmitichí* v. aritméticăaritmétic¹ v. aritméticăaritmétic² v. aritmétică

ARITMÉTICĂ

aritméticésc v. aritmétică

aritméticéşte v. aritmétică

aritméticián v. aritmétică

aritméticiánă v. aritmétică

arítmic v. ritm

aritmíe v. ritm

ARITMO-

ARITMOGRÁF

ARITMOGRÍF

ARITMOMÉTRU

ariú v. aréu*ariúg* v. ariúş

ARIUŞ

ariúşă v. ariúş

arivísm v. arivíst

ARIVÍST

arivístă v. arivíst

arlechén v. arlechín

ARLECHÍN

arlechínadá v. arlechín

armá¹ v. ármăARMĂ²ARMĂ³armáda¹ v. ármă*armáda*² v. ármă*armáde* v. ármă*armádie* v. ármăarmamént¹ v. ármăarmamént² v. armá³

armamentáriu v. ármă

ARMÁN¹*armán*² v. armeánarmangíu v. armán¹

ARMÁR

armár [ir.] v. armár*armáriu* v. armárarmáriu v. armá¹*armasáriu* v. armásár

armáş v. ármă

ARMATÁN

armátă v. ármă

ARMATÓL

armatór v. armá³ARMATÚRĂ¹*armatúra*² v. ármă*armatúra*³ v. armá²*armazár* v. arz

ÁRMĂ

ármă [ar.] v. ármăARMĂ¹*armácsár* v. armásár*armáneáscă* v. armeánarmánít v. armán¹*armáriár* v. ármă

armárie v. ármă

armáriu v. ármă

armároáie v. armár

ARMÁSÁR

armásáráš v. armásár

armásárél v. armásár

armásárésc v. armásár

armásáréşte v. armásár

armásárit v. armásár

armásárúş v. armásár

armáşél v. ármă

armáşésc v. ármă

armáşéşte v. ármă

armáşi v. ármă

armáşie v. ármă

armáşoáie v. ármă

armătúra¹ v. ármăarmătúra² v. armá²*armán* v. román*armánáš* v. román*armáncă* v. román*armánder* v. armínden*armáneşc* v. román*armáneşte* v. román*armáníme* v. román

armánt v. ármă

ARMEÁN¹, -Ă*armeán*² v. armán¹

armeáncă v. armeán

armelín v. hermelín*armelínă* v. hermelín*armendín* v. armí*armendína* v. armí

armenésc, -eáscă v. armeán

armenéşte v. armeán

armeníme v. armeán

armíc v. armíg

ármie v. ármă

ARMÍG

armigér v. ármă

ARMILĂR

armindăr v. armî

ARMÎNDEN

armînder v. armî*armînturi* (pl.) v. ármă

armioară v. ármă

armistîți v. armistîțiu*armistîție* v. armistîțiu

ARMISTÎȚIU

armistîție v. armistîțiu*armistîțiu* v. armistîțiu

armoarii (pl.) v. ármă

armonî v. armonie¹armonia v. armonie¹armónic v. armonie¹armónică¹ v. armonie¹armónică² v. armonie¹ARMONIE¹*armónie*¹ v. armonie¹*armónie*² v. armonie¹*armonii* v. armonie¹armonios v. armonie¹armonirui v. armonie¹armonist¹ v. armonie¹armonist² v. armonie¹armóniu v. armonie¹*armónium* v. armonie¹armoniză v. armonie¹armonograf v. armonie¹

armorial v. ármă

armorie v. ármă*armorii* v. ármă

armorist v. ármă

ármu [ar.] v. arm*ármur* v. armarmurăr¹ v. ármă*armurăr*² v. arm

armurăre v. arm

armurăriță v. arm

armurăriiu v. arm*armurăriiu* v. arm

armură v. ármă

armurărie¹ v. ármăarmurărie² v. ármă*armurăriiță* v. arm*ármure* v. arm

armuriér v. ármă

ARN v. ribóză

arnăut v. albanéz

arnăuțeasca v. albanéz

arnăuțél v. albanéz

arnăuțesc, -ească v. albanéz

arnăuțește v. albanéz

arnăuțime v. albanéz

ARNĒU

arnic v. arnici

ĂRNICĂ

arnică v. árnică

ARNÍCI

arnieu v. arnéu*arnigi* v. arnici*aróc* v. arác³

AROGĂ

arogánt v. arogă

arogánt v. arogă*arogánte* v. arogă

arogántă v. arogă

arogánție v. arogă

ARÓL

arólă v. aról*aróld* v. heráld

aromá v. arómí

arómat v. arómăaromát¹ v. arómăaromát² v. arómă*aromátă* v. arómă

aromátic v. arómă

aromáticesc v. arómă*aromáticós* v. arómă

aromatiză v. arómă

ARÓMĂ

aromán v. román

arománăș v. román

arománă v. román

arománcă v. román

arománesc v. román

arománeste v. román

arománime v. román

aromeálă v. arómí

AROMÍ

aromít v. arómă

aromitór v. arómí

ARÓN¹*arón*² v. arvúnă

ARONDĂ

arondăre v. arondă

arondismént v. arondă

ARPACĂȘ

arpacic v. arpagic*arpacică* v. arpagic

ARPAGÍC

arpagícă v. arpagíc*arpagón* v. harpagón

ARPALÁC

arpantágiu v. arpentór*arpantór* v. arpentór*árpă*¹ [ar.] v. áripă*árpă*² v. hárpă¹*árpăcaș* v. arpacăș

arpegia v. arpegíu

arpegio v. arpegíu

ARPEGIU

arpej v. arpegíu

arpentáj v. arpentór

ARPENTÓR

árpie v. áripă*árpită* [ar.] v. áripă*arruncá* v. aruncá

ars v. árde

ÁRSA

arsaná v. arsenál

arsanál v. arsenál

ársă v. árde

arsănál v. arsenál

arsătúrá v. árde

arsău v. așăuarsén v. arsénic¹

ARSENÁL

arsenát v. arsénic¹arseniát v. arsénic¹ARSENIC¹*arsenic*¹ v. arsénic¹arsenic² v. arsénic¹ARSENIC³arsenicál v. arsénic¹arsenicát v. arsénic¹*arsenică* v. arsénic³arseniós v. arsénic¹arsenít v. arsénic¹arseniúrá v. arsénic¹*arsinál* v. arsenál*arsinic* v. arsénic³*arsít* v. hârsí*arslân* v. aslân

arsoáre v. árde

arsúra v. árde

arșá v. harșá

ÁRȘĂ

arșău v. așău*arșác* v. arșíc

arșelúță v. harșá

arșețá v. árde*arșéu* v. așău

ARȘÍC

arșică v. arșíc

ARȘÍN

arșinic v. arsénic³*arșinic* v. arsénic³*arșinic* v. arsénic³*arșipelág* v. arhipelág*arșitéct* v. arhitéct*arșitectúră* v. arhitéct

árșită v. árde

arșită v. árde*arșív* v. arhívă*arșívă* v. arhívă*arșóv* v. așău*arștioágă* v. hârștioágă

art v. ártă

artán v. hartán

ÁRTĂ

artăni v. hartán*artârdisí* v. atârdisí*artârdisitór* v. atârdisí

art decó v. ártă

árte v. ártă

artefáct v. artificíu

ARTÉLNIC

ARTÉRĂ

arteriál v. artéră

artérie v. artéră

arteriectomie v. artéră

arteriografie v. artéră

arteriólă v. artéră

arteriologie v. artéră

arteriopatie v. artéră

arteriós v. artéră

arterioscleróză v. artéră

arteriotomie v. artéră

arterisí v. atârdisí

arterítă v. artéră

ARTEZIÁN

*artic*¹ v. articol*artic*² v. artíg

articliér v. articol

articliéră v. articol

articlu v. articol

ARTÍCUL

articolăș v. articol

articul v. articol

articulá v. articol

articulár v. articol

articulát v. articol*articulatór* v. articol

articulatóriu v. articol
 articulație v. articol
 articulațiune v. articol
 articulațiune v. articol
 articulăciune v. articol
 articulúș v. articol
 articúș v. articol
 artificial v. artificiu
 artificiale v. artificiu
 artificialism v. artificiu
 artificialitate v. artificiu
 artificializă v. artificiu
 artificialmente v. artificiu
 artificiar v. artificiu
 artificie v. artificiu
 artificier v. artificiu
 artificii (pl.) v. artificiu
 artificios v. artificiu
 artificiozitate v. artificiu
ARTIFÍCIU
 artișter v. artificiu
 artișțial v. artificiu
 artișție v. artificiu
 artișțier v. artificiu
 artișțios v. artificiu
 artișțiu v. artificiu
ARTIG
 artilér v. artilerie
ARTILÉRIE
 artilerist v. artilerie
 artilier v. artilerie
ARTIMÓN
ARTIODACTÍL
 artiră v. artără
 artirie v. artără
 artirisí v. atârdisí
 artirosí v. atârdisí
 artirositór v. atârdisí
 artist v. ártă
 artistă v. ártă
 artistic v. ártă
 artisticéște v. ártă
 artisticitate v. ártă
ARTIZÁN
 artizanál v. artizán
 artizanát v. artizán
 artizánă v. artizán
 artofór v. ártos
 artofóri v. ártos
 artofórion v. ártos
 artofóriu v. ártos
 artói v. fărtoí

artoriseálă v. atârdisí
 artorisí v. atârdisí
 artorisitór v. atârdisí
 artorosí v. atârdisí
ÁRTOS
 artralgie v. algie
ARTRÍTĂ
 artritic, -ă v. artrită
 artrítis v. artrită
 artrítism v. artrită
 artrografie v. artróză
 artrologie v. artróză
 artropatie v. artróză
ARTROPÓD
 artroscóp v. artróză
 artroscopie v. artróză
ARTRÓZĂ
 artrózic, -ă v. artróză
 arturisí v. atârdisí
ARTÚT
 arțág v. hártă
 arțagăș v. hártă
ARȚĂR¹
ARȚĂR²
 arțagăș v. hártă
 arțagós v. hártă
 arțărăș v. arțăr¹
 arțărél v. arțăr¹
 arți v. harți
 arțibúr v. harțibúrie
 arțibúră v. harțibúrie
 arți-úrți v. harțibúrie
 arțivúr v. harțibúrie
 arțivúriu v. harțibúrie
 arțivúrț v. harțibúrie
 arțin v. harțin
 arucáre [ar.] v. aruncá
 arúgă [ar.] v. rúgă¹
 arum v. arón¹
 arúmă v. arón¹
 arumán v. román
 arumánăș v. román
 arumâncă v. román
 arumânesc v. román
 arumânéște v. román
 arumânime v. román
 arumeálă v. aromí
 arumí v. aromí
 arumitór v. aromí
 arúnc v. aruncá
ARUNCĂ
 aruncáre [ar.] v. aruncá

- aruncát v. aruncá
 aruncătór, -toáre v. aruncá
 aruncătúrá [ar.] v. aruncá
 aruncătúri v. aruncá
 aruncătúrit v. aruncá
 arunicáre [ar.] v. alunecá
 arunicătúrá [ar.] v. alunecá
 arunicós [ar.] v. alunecá
 aruspeáse [ar.] v. aršpeáse
 aruspice v. haruspice
 arúspice v. haruspice
 arvanít, -ă v. albanéz
 arvánt v. arvúne
 ARVÁT¹
 ARVÁT²
 ÁRVĂ¹
 árvă² v. hárvă
 arvălúc v. alvălúc
 arvălúcă v. alvălúc
 arvánt v. arvúne
 ARVÉLE
 arvoánă v. arvúnă
 arvón¹ v. arvúnă
 arvón² v. arvúne
 arvónă v. arvúnă
 arvoní v. arvúnă
 arvonitór v. arvúnă
 arvún¹ v. arvúnă
 arvún² v. arvúne
 arvuná v. arvúnă
 ARVÚNĂ
 ARVÚNE
 arvunél v. arvúne
 arvuní v. arvúnă
 arvunisi v. arvúnă
 arvunít v. arvúnă
 arvunitór v. arvúnă
 ARZ
 arzavál v. arz
 arzácíós v. árde
 arzătór [mr.] v. árde
 arzătúrá v. árde
 arzătúrá v. árde
 arzehál v. arz
 arzihál v. arz
 arzíme v. árde
 arzint [ir.] v. argínt
 arzint [mr.] v. argínt
 arzintár [mr.] v. argínt
 arzmahzár v. arz
 arzmarzár v. arz
 arzói v. árde
 arzós v. árde
 arzovál v. arz
 arzuhál v. arz
 arzúí v. arzulíu
 arzúică v. árde
 ARZULÍU
 arzumagzár v. arz
 arzumazár v. arz
 arzuríu v. árde
 arzuríu v. arzulíu
 AS
 as [mr.] v. azi
 ASÁLT
 asaltá v. asált
 asaltatór v. asált
 asaltătór v. asált
 ASAMBLĂ
 asambláj v. asamblá
 asamblór v. asamblá
 ASANĂ
 asanáre v. asaná
 asáră v. seáră
 ASASÍN, -Ă
 asasiná v. asasín
 asasinánt v. asasín
 asasinát v. asasín
 asasinatór v. asasín
 asasinie v. asasín
 ASAÛL
 asămăluí v. seámă
 asămănăciúne v. asemăná
 asămănrá v. asemăná
 asămúí v. seámă
 asbést v. azbést
 asbestóză v. azbést
 asbocímént v. azbést
 asca v. áscă
 ASCARÍD
 ascaridă v. ascaríd
 ascáridă v. ascaríd
 ascáride v. ascaríd
 ascaridióză v. ascaríd
 áscaris v. ascaríd
 ÁSCĂ
 áscă v. áscă
 ascendánt v. ascendént
 ASCENDÉNT
 ascendénte v. ascendént
 ascendénță v. ascendént
 ascendínță v. ascendént
 ascensionál v. ascendént
 ascensiunál v. ascendént

ascensiune v. ascendent

ascensór v. ascendent

ASCÉT

ascetă v. ascét

ascetic v. ascét

ascetism v. ascét

ascetiză v. ascét

ascéză v. ascét

ASCHÉR

aschériu v. aschér

ascherlíu v. aschér

aschév v. ascét

ASCHIMÓDIE

aschít v. ascét

aschítac v. ascét

aschiteán v. ascét

aschitésc v. ascét

ASCÍDIE

ascídiu v. ascídie

ASCÍTĂ

ascític, -ă v. ascită

ASCLEPIÁD

ASCLEPIÁDĂ

ASCOMICÉTĂ

ASCÓRBIC

asrumá v. scrum

ASCULTÁ

ascultáre [ar.] v. ascultá

ascultát v. ascultá

ascultăciúne v. ascultá

ascultămánt v. ascultá

ascultăreț v. ascultá

ascultătoáre² v. ascultá

ascultătór, -toáre¹ [ar.] v. ascultá

ascultătúrá v. ascultá

ascultói v. ascultá

ASCUMÁ

ascumtá [ar.] v. ascúnde

ascumtál' u [ar.] v. ascúnde

ascúmtalui [ar.] v. ascúnde

ascumtátic [ar.] v. ascúnde

ascumtíci [ar.] v. ascúnde

ascumtíșalui [ar.] v. ascúnde

ascumtós [ar.] v. ascúnde

ASCÚNDE

ascúnde [ir.] v. ascúnde

ascúndeáre [ar.] v. ascúnde

ascúndire [ar.] v. ascúnde

ascúns v. ascúnde

ascúnsă v. ascúnde

ascunsoáre v. ascúnde

ascuntíș [ar.] v. ascúnde

ascunzătoáre v. ascúnde

ascunzătór v. ascúnde

ascunzătúrá v. ascúnde

ascunzíš v. ascúnde

ascutá [ir.] v. ascultá

ascuțát [ar.] v. ascuți

ascuțeálă v. ascuți

ASCUȚÍ

ascuțíme v. ascuți

ascuțíš v. ascuți

ascuțít¹ v. ascuți

ascuțít² v. ascuți

ascuțitoáre v. ascuți

ascuțítór v. ascuți

ascuțitorie v. ascuți

ascuțítúrá v. ascuți

ascuțítél v. ascuți

aseáră v. seáră

asecá v. sec

asecurá v. sígur

asediá v. asédiu

asediatór v. asédiu

asedii v. asédiu

ASÉDIU

aseísmic v. seísm

aseismicitate v. seísm

ASELENIZÁ

aselghicesc v. asélghie

aselghiciúne v. asélghie

ASELGHIE

asemá v. asemână

asemáluí v. seámă

ASEMĂNÁ

asemănát¹ v. asemână

asemănát² v. asemână

asemănătór v. asemână

asemănătúrá v. asemână

asemără v. asemână

aséme v. asemână

asemeluí v. seámă

asémene v. asemână

asémenea v. asemână

asémenele v. asemână

*asémeni*¹ v. asemână

asemeni² v. asemână

asemenință v. asemână

asémine v. asemână

asemnă v. asigná

asemnațiúne v. asigná

asemuí v. seámă

asemuít v. seámă

ásen v. asín

ASENTĂ

asentiment v. sentiment

asepsie v. séptic

aséptic v. séptic

aseptiză v. séptic

ăseră [ir.] v. asin

asertă v. aserțiune

asertiv v. aserțiune

asertoric v. aserțiune

asertoriu v. aserțiune

asérție v. aserțiune

ASERȚIUNE

aservi v. servi

asesoară v. asesór

ASESÓR

asesor v. asesór

asesoriál v. asesór

asexual v. sex

ASEZONĂ

ASFÁLT

asfaltă v. asfált

asfaltat v. asfált

asfáltic v. asfált

asfálto v. asfált

asfaltór v. asfált

asfindzire[ar.] v. desfindzire

asfinte v. sfânt

asfinți v. sfânt

asfințit v. sfânt

asfixie v. asfixie

asfixiá v. asfixie

asfixiánt v. asfixie

ASFIXIE

asfixie v. asfixie

ASFODÉL

ashram v. așrám

asián v. asiatic

asianism v. asiatic

asiát v. asiatic

ASIÁTIC

asiaticesc v. asiatic

asiaticéște v. asiatic

ASIBILĂ

asibilăție v. asibilă

asiduitate v. asíduu

ASÍDUU

asienesc v. asiatic

asiesc v. asiatic

ASIETĂ

asieticesc v. asiatic

ASIGNĂ

assignánt v. asigná

assignát¹ v. asigná

assignát² v. asigná

assignatár v. asigná

assignație v. asigná

assignațiune v. asigná

asigurá v. sigur

asigurábil v. sigur

asigurát v. sigur

asigurator v. sigur

asigurátor v. sigur

asiguripsi v. sigur

asil v. azil

ásil v. azil

ásiliu v. azil

asimétric v. simetrie

asimetrie v. simetrie

ASIMILĂ

asimilábil v. asimilá

asimilativ v. asimilá

asimilator v. asimilá

asimilăție v. asimilá

asimilaționism v. asimilá

asimilaționist v. asimilá

asimilațiune v. asimilá

asimptomátic v. simptom

ASIMPTOTĂ

asimptotic v. asimptotă

asimptotă v. asimptotă

asimptotic v. asimptotă

asimți v. simți

ASÍN

ásin v. asin

asinăș v. asin

asínă v. asin

ásină v. asin

asincron v. sincrón

asincronic v. sincrón

asincronism v. sincrón

ASINDÉT

asindetă v. asindét

asindeton v. asindét

asinél v. asin

asinergie v. sinergie

asiómă v. axiómă

ásir [ir.] v. asin

asír v. asirián

ASIRIÁN, -Ă

asiriáncă v. asirián

asirienesc v. asirián

asirii (pl.) v. asirián

asiriológ v. asirián

asiriológă v. asirián
 asiriologie v. asirián
 asíriu v. asirián
ASISTĂ
asistăluí v. asistá
 asistént, -ă v. asistá
 asisténță v. asistá
 asistențial v. asistá
asisténție v. asistá
 asistólic v. sistolă
 asistolie v. sistolă
ASÍZĂ
ASLÁM
ASLÁN
asmaciúc v. hasmațúchi
ASMÁN
asmátic v. astm
 asmațiu v. hasmațúchi
asmațúc v. hasmațúchi
asmațúchi v. hasmațúchi
asmațúic v. hasmațúchi
ÁSMĂ¹
ásmă² v. astm
asmăciúc v. hasmațúchi
 asmățél v. hasmațúchi
 asmățui v. hasmațúchi
asmonie v. iasomie
asmuță v. asmuți
asmuțát v. asmuți
asmuțátor v. asmuți
asmuțátúră v. asmuți
 asmuțeală v. asmuți
ASMUȚI
 asmuțitór v. asmuți
 asmuțitúră v. asmuți
asmuțitúră v. asmuți
ASOCIÁ
 asociábil v. asociá
 asociabilitáte v. asociá
 asociál v. sociál
 asociát, -ă v. asociá
 asociatív v. asociá
 asociativitáte v. asociá
 asociátie v. asociá
asociațióne v. asociá
 asociaționism v. asociá
 asociaționíst, -ă v. asociá
asociațiúne v. asociá
asogá v. soáge
 asolá v. asolamént
ASOLAMÉNT
asolemént v. asolamént

asolút v. absolut
ASOMÁ
 asománt v. asomá
asomáre v. asomá
asómție¹ v. asumpțiúne
asómție² v. asumá
asomțiúne¹ v. asumpțiúne
asomțiúne² v. asumá
 asonánt v. asonánță
ASONÁNȚĂ
asonie v. iasomie
asorbí v. absorbí
 asoreálă v. soáre
 asorí v. soáre
 asorít v. soáre
ASORTÁ
 asortát v. asortá
 asortéu v. asortá
asortí v. asortá
 asortimént v. asortá
asoțáciúne v. asociá
asoțiá v. asociá
asoțiát v. asociá
asoțiátie v. asociá
asoțiatiúne v. asociá
asparág¹ v. asparágus
ASPARÁGUS
ASPÉCT
ASPECTOMÁT
 aspectuál v. aspéct
 aspectuós v. aspéct
ASPÉNCHI
ASPERDICIÚNE [ar.]
 asperitáte v. áspru²
 aspersáre v. aspersiúne
ASPERSIÚNE
 aspersór v. aspersiúne
asperziúne v. aspersiúne
aspét v. aspéct
asphyxie v. asfixie
ASPÍC¹
ASPÍC²
 aspíd v. aspídă¹
ASPÍDĂ¹
ASPÍDĂ²
ASPIRÁ
 aspiránt, -ă v. aspirá
 aspirantúră v. aspirá
 aspirát, -ă v. aspirá
 aspirátór v. aspirá
 aspirátie v. aspirá
aspirațióne v. aspirá

aspirațiune v. aspirá

aspirăciune v. aspirá

ASPIRÍNĂ

áspis v. aspídă¹

áspre (pl.) v. áspru¹

aspreálă¹ v. áspru²

aspreálă² v. áspru²

aspréte v. áspru²

aspréțe v. áspru²

asprí v. áspru²

aspríme v. áspru²

asprisoără v. áspru²

asprisoár¹ v. áspru¹

asprisoár² v. áspru²

aspríu v. áspru²

asprói v. áspru²

ÁSPRU¹

ÁSPRU²

áspru² [mr.] v. áspru²

aspumá v. spúmă

assamblăgiu v. asamblá

assasén v. asasín

ásse v. áxă

assemblăgiu v. asamblá

assorbí v. absorbí

ast v. äst

astá v. sta

ASTÁR

astarágíu v. astár

astără v. seără

astátic v. státic

ASTATÍNIU

astă v. äst

astă- [ar.] v. äst

astălált v. alt

astălánt v. alt

astăreálă v. astár

astărí v. astár

astăurá v. stăurá

astăví v. stăví

ástăzi v. zi

astămpăr v. astămpără

ASTĂMPĂRĂ

astămpărát v. astămpără

astămpărátór v. astămpără

asteniá v. astenie

asténic, -ă v. astenie

ASTENIE

astenízá v. astenie

astenízánt v. astenie

ASTENOSFÉRĂ

astereálă v. astár

asteríc v. asterisc

ASTÉRIE

ASTERÍSC

ASTEROÍD

ASTERONÍM

ástfel v. fel

astigmátic, -ă v. astigmatism

ASTIGMATÍSM

astigmométru v. astigmatism

ASTM

astma v. astm

astmátic, -ă v. astm

ástmă v. astm

astráct v. abstráge

ASTRAGÁL

astráge v. abstráge

ASTRAHÁN

astrál v. ástru

ASTRALÍT

astralită v. astralit

astrát v. abstráge

ASTRĂGÁCI

astráiná v. străín

astránge v. strănge

astreiná v. străín

astriená v. străín

ASTRINGÉNT

astringénță v. astringént

ASTRO-

astrobiológ v. biologie

astrobiologie v. biologie

astroclimát v. climă

ASTRODRÓM

astrofizică v. fizic

astrofizicián v. fizic

astrofotometrie v. fotometrie

astrográf v. astrografie

ASTROGRAFIE

ASTROLÁB

astrolábion v. astroláb

astrolábiu v. astroláb

ASTROLATRIE

astroláv v. astroláb

astrolávion v. astroláb

astroláviu v. astroláb

astrológ v. astrologie

astrológ v. astrologie

astrológă v. astrologie

astrológhic v. astrologie

astrológhicésc v. astrologie

astrológhicéște v. astrologie

astrológhie v. astrologie

astrológhie v. astrologie

astrológic v. astrologie
astrologicésc v. astrologie
 ASTROLOGÍE
 astrométric v. astrometrie
 ASTROMETRÍE
 astrométru v. astrometrie
 ASTRONAÚT
 astronaută v. astronaut
 astronautic v. astronaut
 astronautică v. astronaut
 astronávă v. năvă
 astronóm v. astronomie
 astronómă v. astronomie
 astronomésc v. astronomie
 astronoméște v. astronomie
 astronomí v. astronomie
 astronómic v. astronomie
astronomicésc v. astronomie
 astronomicéște v. astronomie
 ASTRONOMÍE
astronómia v. astronomie
 ASTROSCÓP
 ÁSTRU
astruc v. astrucă
 ASTRUCĂ
astrucán v. asturcán
 astrucát v. astrucă
 astrucámánt v. astrucă
 astrucătoáre v. astrucă
 astrucúș v. astrucă
astruncá v. astrucă
astrupá v. astrucă
 ASTUPĂ
astupári [ar.] v. astupá
 astupát v. astupá
 astupătoáre [ar.] v. astupá
 astupătór v. astupá
 astupătúră [ar.] v. astupá
 astupúș v. astupá
asturcá v. astrucă
 ASTURCÁN
asturcón v. asturcán
 ASTURIÁN, -Ă
 ASTÚȚIE
astuție v. astúție
 astuțiós v. astúție
 asúd v. asudá
 ASUDĂ
 asudá [ar.] v. asudá
 asudát v. asudá
 asudătoáre v. asudá
 asudătór v. asudá

asudătúră v. asudá
 asudeálă v. asudá
 asudoáre v. asudá
 ASUMĂ
asúme v. asumá
 asúmptie v. asumá
 ASUMPTIÚNE
*asumțiúne*¹ v. asumptiúne
*asumțiúne*² v. asumá
 asuná v. suná
asunánța v. asonánța
 asunătoáre v. sǎnătós
 asunătór v. suná
 asúnet v. suná
 ASÚPRA
 asupravení v. vení
 asúpră¹ v. asúpra
*asúpră*² v. asúpra
 asuprăluáre v. luá
asúpre v. asúpra
 asupreálă v. asúpra
 asuprélnic v. asúpra
 asuprénie v. asúpra
 asuprí v. asúpra
 asupriciúne v. asúpra
 asuprít v. asúpra
 asuprítór, -toáre v. asúpra
 asuprítúră v. asúpra
 asurzeálă v. surd
 asurzí v. surd
 asurzíme v. surd
 asurzít v. surd
 asurzítór v. surd
 asurzítúră v. surd
asyndet v. asindét
 AȘ
așá [ir.] v. așá¹
 AȘĂ¹
*așá*² v. aș
 așadár v. așá¹
așájdere v. așíjderi
 așáși v. așá¹
așájdere v. așíjderi
așáși v. așá¹
 AȘĂU
așáșor v. asesór
așche v. áșchie
așchériu v. aschér
 așchiá v. áșchie
așchidă v. aspidá¹
 AȘCHIE
 așchietór, -toáre v. áșchie
așchií v. áșchie

așchioară v. așchie
 așchiós v. așchie
 așchită v. așchie
AȘCHIÚT
 așchiută v. așchie
așcl'áre [ar.] v. așchie
áșcl'e [ar.] v. așchie
așeáși v. așá¹
așéși v. așá¹
așéu v. așáu
AȘEZÁ
 așezát v. așezá
 așezálás v. așezá
 așezámánt v. așezá
 așezámántár v. așezá
 așezátór v. așezá
 așezátúrá v. așezá
ași v. așá¹
așíc v. arșíc
așíjdere v. așíjderi
 așíjderea v. așíjderi
 așíjderele v. așíjderi
 așíjderelea v. așíjderi
AȘÍJDERI
așíjderile v. așíjderi
așíjdire v. așíjderi
așíjdirea v. așíjderi
așíși v. așá¹
áșpiș v. aspídá¹
AȘRÁM
 așteámát v. šteámát
așteárnire [ar.] v. așterne
AȘTEPTÁ
așteptá [ir.] v. așteptá
 așteptát v. așteptá
 așteptátór v. așteptá
 așteptátúrá v. așteptá
 așternátór v. așterne
 așternátúrá v. așterne
AȘTÉRNE
așterne [ir.] v. așterne
 așternút v. așterne
aștezáu v. ajutá
aștiptáre [ar.] v. așteptá
aștirnáre [ar.] v. așterne
 aștirnámíntu [ar.] v. așterne
aștirneáre [ar.] v. așterne
aștirnumíntu [ar.] v. așterne
aștirnút [ar.] v. așterne
 aștút v. așchiút
 așungá v. șfung
 așúșor v. asesór

AT
át [ir.] v. alt
atá v. atú
 atác¹ v. atacá
 atác² v. iatác
ATACÁ
 atacábil v. atacá
 atacabilitáte v. atacá
 atacánt, -ă v. atacá
atacarisí v. atacá
 atacatoáre v. atacá
 atacatór v. atacá
atacuí v. atacá
atále (pl.) v. atú
ATAMÁN
atántát v. atentá
 ataráxic v. ataraxíe
ATARAXÍE
ATÁRE
atáre [ar.] v. atáre
 atás v. atașá
ATAȘÁ
 atașábil v. atașá
 atașamént v. atașá
 atașánt v. atașá
 atașát v. atașá
 atávic v. atavísm
ATAVÍSM
 atáxic, -ă v. ataxíe
ATAXÍE
atácá v. atacá
 atágártá v. tăgártá
atánciúne v. atént
 atátánd v. atát
 atárdiseálá v. atárdisí
ATÁRDISÍ
 atárdisitór v. atárdisí
ATÁRNÁ
 atárnát v. atárná
 atárnáři (pl.) v. atárná
 atárnátoáre v. atárná
 atárnátór v. atárná
 atárnátúrá v. atárná
atárnățul v. atárná
 atárnățél v. atárná
ATÁT
 atáta v. atát
 atátelea v. atát
 atátíca v. atát
 atátícúța v. atát
 atátúca v. atát
 atátút v. atát
 atátúța v. atát

- ATEBRÍNĂ
 atéhnic v. téhnic
atei v. atéu
 ATEIĂ
 ateietúri (pl.) v. ateia
 ateism v. atéu
ateismós v. atéu
 ateist v. atéu
ateista v. atéu
 ateistic v. atéu
atelágiu v. ateláj
 ATELÁJ
 ATELÁNĂ
 ATÉLĂ
atelié v. ateliér
 ATELIÉR
 atemporal v. timp
 atemporalitate v. timp
 ATENĂNSĂ
atenánță v. atenánsă
 ateneán v. atenián
 ATENÉU
 ATENIÁN
 ATÉNT
 ATENTĂ
 atentát v. atentá
 atentatór, -toáre v. atentá
 atentív v. atént
 aténtje v. atént
 atenționá v. atént
atențiune v. atént
 ATENUĂ
 atenuánt v. atenuá
 atenuatór v. atenuá
 atenuătóriu v. atenuá
ateos v. atéu
aterdisí v. atârdisi
 ATERÍNĂ
aterisá v. aterizá
aterisór v. aterizá
 ATERIZĂ
 aterizáj v. aterizá
 aterizór v. aterizá
 ATERMÁN
 atérmic v. térmic
 aterogenéză v. ateróm
 ATERÓM
 ateromatós, -oásă v. ateróm
 ateromatóză v. ateróm
 ATESTĂ
 atestát¹ v. atestá
 atestát² v. atestá
- atestatór v. atestá
atestátum v. atestá
 atestáție v. atestá
atestațiune v. atestá
atestăciune v. atestá
atestăluit v. atestá
 atestăluit v. atestá
atestătór v. atestá
ateștáție v. atestá
áteu v. atéu
 ATÉU, -ÉE
athleticésc v. atlét
 ÁTIC
 aticéște v. átic
 aticísm v. átic
 aticíst, -ă v. átic
 atímp v. tímp
 atineán, -ă v. atenián
 atinéi (pl.) v. atenián
 atineiésc v. atenián
 atingătór v. atínge
 atingătúră v. atínge
 ATÍNGE
atingíc v. altângic
 atingíme v. atínge
atiní v. atenián
 atíns v. atínge
 atínsătúră v. atínge
 atínsúră v. atínge
 atípíc v. tip¹
 atipíe v. tip¹
atirdisí v. atârdisi
atirdisítór v. atârdisi
atistáție v. atestá
atișerif v. hat²
atiștáție v. atestá
atitúdă v. atitúdine
 atitudinál v. atitúdine
atitúdină v. atitúdine
 ATITÚDINE
atlándic v. atlántic
atlangíc v. altângic
 ATLÁNT
atlánta v. atlánt
atlántă v. atlánt
*atlánte*¹ v. atlánt
*atlánte*² v. atlánt
 ATLÁNTIC
atlanticésc v. atlántic
 atlas¹ v. atlánt
 atlas² v. atlánt
 atlas³ v. atláz
*átlas*³ v. atláz

ATLÁZ

atláză v. atláz*atlăjél* v. atláz

ATLÉT

atlét v. atlét*atléta*¹ v. atlét*atléta*² v. atlét

atlétic v. atlét

atlétică v. atlét

atletism v. atlét

atliu v. at

ATM

ATMIȘCEĂ

ATMOSFERĂ

atmosféric v. atmosferă

atmosfericesc v. atmosferă*atnám* v. ahtinameá

atoaică v. at

atoáte- v. atót-*atoatecreator* v. crea¹

atoatevăzător v. vedeá

atocmá¹ v. tócmáiatocma² v. tócmái

atocmí v. tócmái

ATÓL

ATÓM

átom v. atóm*atómă* v. atóm

atómic v. atóm

atomicesc v. atóm

atomicitate v. atóm

atomísm v. atóm

atomíst, -ă v. atóm

atomístic v. atóm

atomístică v. atóm

atomizá v. atóm

atomizatór v. atóm

atomizór v. atóm

atomoeléctric v. atóm

atomoterapie v. terapie

atón¹ v. tónus*áton*¹ v. tónusatón² v. ton¹*áton*² v. ton¹atonál v. ton¹atonalism v. ton¹atonalitate v. ton¹

atónic v. tónus

atonie v. tónus

ATÓT-

atobiruitór v. biruí

atocotropitór v. cotropí

atocreatór v. crea¹

atocunoscător v. cunoaște

atocuprinzător v. cuprinde

atofăcător v. făce

atotmâncător v. mânca

atotpărinte v. părinte

atotprezént v. prezént¹atotprezénță v. prezént¹

atotpribeág v. pribeág

atotputere v. puteá

atotputernic v. puteá

atotputernicie v. puteá

atotputință v. puteá

atotrăbdător v. răbdá

atotstăpănitór v. stăpán

atotștiință v. ști

atotștiitór v. ști

atotștiutór v. ști

atotștiitór v. ține

atotvăzător v. vedeá

atotvoitór v. voi²

atóxic v. tóxic

ATRABILĂR

atrácsie v. atráge

atractiv v. atráge

atrăcție v. atráge

atracțióne v. atráge

atracțiós v. atráge

atracțiózitate v. atráge

atracțiúne v. atráge

ATRÁGE

atrăgător v. atráge

atrățél v. otrățél*atrebuí* v. atribuí

ATREPSIE

atribuá v. atribuí*atribuciúne* v. atribuí

ATRIBUÍ

atribuibil v. atribuí

atribút v. atribuí

atributív v. atribuí

atribúție v. atribuí

atribușiúne v. atribuí

atristá v. trist

ATRÍȚIE

atrișiúne v. atríție*átriu* v. átrium

ÁTRIUM

ATRÓCE

atrocitate v. atróce

atrocitěji (pl.) v. atróce

atrofiá v. trófic
atrofiánt v. trófic
atrófic v. trófic
atrofie v. trófic
ATROPÍNĂ
atropísm v. atropínă
atrofitéfi (pl.) v. atróce
attic v. átic
atticésc v. átic
attosecúndă v. secúndă
ATÚ
atúmŕea [ar.] v. atúnci
atúmŕinea [ar.] v. atúnci
atúnce [ir.] v. atúnci
atúncea v. atúnci
atúnceaŕi v. atúnci
atúnceŕi v. atúnci
ATÚNCI
atúncine v. atúnci
atúncinea v. atúnci
atúnciŕi v. atúnci
atút v. atú
ATV
aŕápă v. ŕeápă
aŕápóc v. ŕeápă
aŕápúcă v. ŕeápă
aŕár v. arŕár¹
ĂȚĂ
âŕă [ar., mr.] v. âŕă
AȚĂȚĂ
aŕâŕát v. aŕâŕă
aŕâŕátór v. aŕâŕă
aŕâŕátúră v. aŕâŕă
âŕe [ir. pl.] v. âŕă
aŕél [ar.] v. acél
aŕelacló [ar.] v. acél
aŕeptánt v. acceptá
aŕeptátie v. acceptá
aŕeptăluí v. acceptá
aŕestu [ar.] v. acést
aŕetariŕi v. acceptá
aŕi [mr.] v. aici
âŕi [mr.] v. aici
aŕía [ar.] v. aici
aŕică v. âŕă
aŕícă [mr.] v. âŕă
aŕíd v. acíd
aŕidítate v. acíd
aŕie [ar.] v. aici
aŕigán v. ŕigán
aŕinát v. ínŕiná
aŕinátór v. aŕíne

AȚÍNE
aŕíneá v. aŕíne
aŕíntá v. ŕíntă
aŕíntát v. ŕíntă
aŕíntátór v. ŕíntă
aŕíntí v. ŕíntă
aŕíntít v. ŕíntă
aŕíntítór v. ŕíntă
aŕípeálă v. aŕípi
AȚÍPÍ
aŕípit v. aŕípi
âŕíră [ar.] v. áceră
aŕíŕoáră v. âŕă
aŕítá v. acceptá
aŕítariŕi v. acceptá
aŕíŕá v. aŕâŕă
aŕíŕát v. aŕâŕă
aŕíŕátór v. aŕâŕă
aŕíŕátúră v. aŕâŕă
aŕmaciúc v. hasmaŕúchi
aŕmaŕúchi v. hasmaŕúchi
aŕós v. âŕă
aŕúcă v. âŕă
au v. áuă
AU¹
*au*¹ [ar.] v. au¹
AU²
AU³
auáltadz [ar.] v. alt
auáltaz [ar.] v. alt
ÁUĂ
áúă [ar.] v. áuă
áúă v. áuă
áúă [ar.] v. áuă
auctór v. autór
auctoriál v. autór
auctoritáte v. autoritáte
audénŕă v. audiénŕă
aúdere v. auzí
audiá v. audiénŕă
audíbil v. audiénŕă
audíbilítate v. audiénŕă
audiént v. audiénŕă
audiéntă v. audiénŕă
AUDIÉNȚĂ
audiénŕie v. audiénŕă
audiínŕă v. audiénŕă
AUDIO(-)
AUDIOFÓN
audiofonológíe v. fónic

AUDIOGRAMĂ

audiométric v. audiometru

audiometrie v. audiometru

AUDIOMETRU

AUDIOVÍDEO

audiovizual v. vizual

audit v. audiiență

audit v. audiiență

audită v. audiiență

auditare v. audiiență

auditiv v. audiiență

auditó¹ v. audiiențăauditó² v. audiiențăauditó³ v. audiiență*auditórie* v. audiiență

auditóriu v. audiiență

auditórium v. audiiență

audiție v. audiiență

audițiune v. audiiență

augment v. augmentă

AUGMENTĂ

augmentat v. augmentă

augmentativ v. augmentă

augmentator v. augmentă

augmentație v. augmentă

augmentațiune v. augmentăAUGUR¹augur² v. augúr¹augurá v. augúr¹augurál v. augúr¹*augură* v. augúr¹*auguri* v. augúr¹*augurie* v. augúr¹*augurii* (pl.) v. augúr¹*augúriu* v. augúr¹ÁUGUST¹AUGUST², -Ă

AUGUSTÍN, -Ă

augústru v. áugust¹aú v. vúi¹auiálă v. vúi¹aúit v. vúi¹auió v. vúi¹

AÚL

ÁULĂ

auléu v. aoléu*auí* v. aoléu

aúlic v. áulă

auiică v. aoléu*auíu* v. aoléu

aúlmá v. úlmá

aumentatív v. augmentăauneóri v. oără¹

ÁUR

áur [ir.] v. áur

aurá v. áur

AURAMÍNĂ

aurár v. áur

aurát v. áur

aurátă v. áur

ÁURĂ

*áură*³ [mr.] v. ávră

aurăreásă v. áur

aurărie¹ v. áuraurărie² v. áur

aurărime v. áur

áure v. áură

aureală v. áur

aurél v. áur

aureolá v. aureolă

aureolát v. aureolă

AUREOLĂ

AUREOMICÍNĂ

aurí v. áur

áuri (pl.) v. áuraurică¹ v. áur*aurică*² v. auriculă¹*aurichu* v. auriculă¹*auricul* v. auriculă¹auriculár v. auriculă¹auriculát v. auriculă¹AURÍCULĂ¹auriculă² v. auriculă¹

aurifér v. áur

AURÍGA

auripigment v. orpiment*aurít* v. áur

aurít v. áur

auritó v. áur

auritúra v. áur

auríu v. áur

aurmá v. úlmá

aúrmă v. úrmă

AUROLÁC

aurorál v. aurórá

AURÓRĂ

aurós¹ v. áur*aurós*² [mr.] v. ávră*aurpigment* v. orpiment

AUSCULTĂ

auscultánt v. auscultă

auscultăție v. auscultă

auscultățiune v. auscultă

AUSPÍCIU

auspițiu v. auspiciuaust v. áugust¹

AUSTENÍTĂ

AUSTÉR

austeritate v. austér

AUSTRÁL

australián, -ă v. austrál

australiáncă v. austrál

australoid, -ă v. austrál

AUSTRALOPITÉC

australopitecine (pl.) v. australopitéc

AUSTRIÁC, -Ă

austriacésc v. austriác

austrián v. austriác

austriecésc v. austriác*austriecésc* v. austriác

austriecéște v. austriác

aústro-ungár v. austriác

AÚSTRU

áustru v. aústru

AÚȘ

áuș [ar., mr.] v. aúș

aușame [ar.] v. aúș

aușeáme [ar.] v. aúș

aușeăște [ar.] v. aúș

aușeátic [ar.] v. aúș

aușél v. aúș

aușescu [ar.] v. aúș

aușire [ar.] v. aúș

aușită [ar.] v. aúș

AUT

autárhic v. autarhie*autarchie* v. autarhie

autárhic v. autarhie

AUTARHIE

autarkie v. autarhie

AUTÉNTIC

autentică v. auténtic

autenticăție v. auténtic

autenticăluí v. auténtic

autenticéște v. auténtic

autenticitate v. auténtic

autenticică v. auténtic

AUTÍSM

autíst, -ă v. autísm

autístic v. autísm

AUTO¹-*áuto*² v. áuto²ÁUTO²(-)

autoabrogăre v. abrogá

autoaccidentă v. accident

autoacuză v. acuzá

autoacuzăție v. acuzá

autoadaptă v. adaptá

autoadeziv v. aderá

autoadministrá v. administrá

autoadministráre v. administrá

autoafirmá v. afirmá

autoamăgi v. amăgi

autoamfíbiu v. amfíbiu

autoanalizá v. analizá

autoanaliză v. analiză

autoantigén v. antigén

autoapărare v. apără

autoapreciá v. apreciá

autoapreciere v. apreciá

autoaprindere v. aprinde

autoaprovizioná v. provízie

autoaprovizionát v. provízie

autoáră v. autór

autoáre v. autór

autoateliér v. ateliér

autobalsám v. balsám

autobasculántă v. basculă

autobáză v. báză

autobénă v. bénă

autobetoniéră v. betón

autobiografíc v. biografie

autobiografie v. biografie

autoblindát v. blindá

autobréc v. brec¹*autobús* v. autobúz

AUTOBÚZ

autocamión v. camión

autocamionetă v. camión

autocár v. car¹

autocefál v. cefálic

autocefalie v. cefálic

autocisternă v. cisternă

autocláv v. autoclavă

AUTOCLĂVĂ

autoclavizát v. autoclavă

autocolánt v. colá²

autocoloănă v. coloănă

autocombínă v. combiná

autocondúcere v. condúce

autoconservá v. conservá

autocontról v. contról

autocopiá v. cópie¹autocopiatív v. cópie¹autocópie v. cópie¹

AUTOCÓR, -Ă

autocorie v. autocór

AUTOCRÁT

autocrátic v. autocrát

autocraticésc v. autocrát

autocraticește v. autocrăt
autocratism v. autocrăt
autocrător v. autocrăt
autocrătoric v. autocrăt
autocraticesc v. autocrăt
autocrătorie v. autocrăt
autocrație v. autocrăt
autocritic v. critic¹
autocritică v. critic¹
autocunoaște v. cunoaște
autocunoaștere v. cunoaște
autodăfă v. autodafé
AUTODAFÉ
autodaféu v. autodafé
autodeclanșă v. declanșă
autodeclanșare v. declanșă
autodeclară v. declară
autodefini v. defini
autodemască v. măscă
autodenunț v. denunț
autodenunță v. denunță
autodepană v. depană
autodepășii v. pas
autodesființă v. fi
autodetermină v. determină
autodeterminare v. determină
autodezagregabil v. agregă
autodezvoltă v. dezvoltă
autodezvoltare v. dezvoltă
autodiagnostică v. diagnostic
autodictare v. dictă
autodidact v. didactic
autodidactic v. didactic
AUTODÎNĂ
autodisciplină v. disciplină
autodistrüge v. distrüge
autodizolvă v. dizolvă
autodotă v. dotează
autodrezină v. drezină
autodric v. dric
AUTODRÔM
autodrôm v. drum
autodubă v. dubă
autodumper v. dumper
autoechilibră v. echilibru
autoeducă v. educă
autoeducație v. educa
autoelogiă v. elogi
autoencomiastic v. encomion
autoevalua v. evaluează
autoexcavator v. excavă
autoexcitație v. excită
autoexigență v. exigent

AUTOFAGIE
autofecundă v. fecund
autofecundație v. fecund
autoficțiune v. ficțiune
autofinanță v. finanțe
autoflagelă v. flagel
autoflagelație v. flagel
autofon v. fonic
autofonie v. fonic
autofrânare v. frână
autofrăză v. frăză¹
autofurajă v. furaj
autofurgon v. furgon
autofurgoneta v. furgon
AUTOGĂMĂ
autogamie v. autogamă
autogară v. gară
AUTOGEN
autogenetic v. geneză
autogeneză v. geneză
autogestionar v. gestiune
autogestiune v. gestiune
autoghidat v. ghid
AUTOGÎR
autogol v. gol²
autogospodări v. gospodăr
AUTOGRĂF
autografiă v. autograf
autografic v. autograf
autografie v. autograf
autogramă v. autograf
autogreder v. greder
autogrefă v. grefă
autogunoieră v. gunoi
autoguverna v. guvern
autohăltă v. hăltă
autohemoterapie v. terapie
AUTOHTÓN, -Ă
autohtonie v. autohton
autohtonism v. autohton
autohtonist v. autohton
autohtonitate v. autohton
autohtoniză v. autohton
autoignoră v. ignoră
autoiluzionă v. iluzie
autoimpune v. impune
autoimpunere v. impune
autoimun v. imun
autoimunitate v. imun
autoinducție v. induce
autoinstrui v. instrui
autointitulă v. titlu

autoironie v. ironie
 autoironizá v. ironie
 autoîmpuşcăre v. puşcă
 autoîncărcător v. încărcă
 autoîncântare v. încântă
 autoînsămânţare v. sãmânţă
 autolaborator v. laborator
 autolibrărie v. librărie
 autolinişti v. linişte
 autolitic v. autoliză
AUTOLIZĂ
 automacară v. macară
 automagazin v. magazin¹
AUTOMÁT
 automátic v. automat
 automática v. automat
 automaticéşte v. automat
 automatism v. automat
 automatist v. automat
 automatizá v. automat
 automăturătoare v. mătură
 automedicăţie v. medic¹
 automişcăre v. mişcă
autumnál v. autumnál
AUTOMOBIL
 automobilism v. automobil
 automobilist v. automobil
 automobilistă v. automobil
 automobilistic v. automobil
 automodél v. modél
 automodelism v. modél
 automodelist v. modél
 automotor v. motor
 automulţumire v. mulţumí
 automutilá v. mutilá
AUTONÓM
 autonomie v. autonóm
 autonomism v. autonóm
 autonomist, -ă v. autonóm
 autonomistic v. autonóm
 autonomizá v. autonóm
 autonumí v. numí
 autoobservá v. observá
 autoobservăţie v. observá
 autopastişá v. pastişă
 autopastişă v. pastişă
 autoperfecţioná v. perfect
 autopérie v. périe
 autopersiflá v. persiflá
 autopilót v. pilót
 autoplástic v. plástic
 autoplastie v. plástic

autopolenizá v. polén
 autopompă v. pompă¹
 autopornire v. porní
 autoportrét v. portrét
 autoprezentá v. prezent
 autoprezentare v. prezent
 autoproclamá v. proclamá
 autopropulsá v. propulsá
 autopropulsát v. propulsá
 autopropulsie v. propulsá
 autopropulsor v. propulsá
 autoprotectór v. protejă
 autoprotécţie v. protejă
 autoprotejă v. protejă
 autopsiá v. autopsie
AUTOPSIE
 autopsiér v. autopsie
AUTÓR
 autorapid v. rapid
 autoráš v. autor
autóre v. autor
 autoreacţie v. reacţie
 autoreclámă v. reclámă
 autorecuzá v. recuzá
 autoreferát v. referí
 autoreferenţial v. referí
 autoregenerá v. generá
 autoreglá v. reglá
 autoregláj v. reglá
 autorelaxá v. relaxá
autorisí v. autorizá
 autoritar v. autoritate
 autoritarism v. autoritate
 autoritarist v. autoritate
autoritáš v. autoritate
AUTORITATE
AUTORIZÁ
 autorizabil v. autorizá
 autorizăţie v. autorizá
autorizaţiune v. autorizá
 autorutiér v. rûtă¹
 autosalvá v. salvá
 autosalváre v. salvá
 autosanitară v. sanitar
 autoscără v. scără
 autoscópic v. autoscopie
AUTOSCOPIE
 autoscréper v. scréper
 autoselectór v. selecţie
 autoserví v. serví
 autosérvice v. serví
 autoservíre v. serví

autosesiză v. sesiză
 autosifon v. sifon
autosomál v. autozóm
 autospeciálă v. speciál
 autospórt v. sport
 autostăție v. stăție
 autostivuitór v. stivă
 autostóp v. stop
 autostopíst v. stop
 autostrádă v. strădă
 autostropitoáre v. stropí
 autosuficiént v. suficiént
 autosuficiență v. suficiént
 autosugéstie v. sugerá
 autosugestioná v. sugerá
 autosupravegheá v. vegheá
 autosuspendá v. suspendá
 autosușine v. sușine
 autoșasiú v. șasiú
 autoșenilă v. șenilă
 autoșenilétă v. șenilă
 autotaxá v. táxă
 autotaxáre v. táxă
 AUTOTÉLIC
 AUTOTIPÍE
 AUTOTOMÍE
 autotoxină v. tóxic
 autotractór v. tractá
 autotracțiúne v. tractá
 autotrâiler v. tráiler
 autotransformatór v. fómă
 autotransfúzie v. transfúzie
 autotransplánt v. transplantá
 autotranspórt v. transportá
 autotransportór v. transportá
 autotrén v. tren
 autotreníst v. tren
 autotróf v. trófic
 autotrofie v. trófic
 autotún v. tuná
 AUTOTURÍSM
 autotúr v. turn
 autoutilá v. utíl
 autoutilitáră v. utíl
 autovaccín v. vaccín
 autovacciná v. vaccín
 autovehicul v. vehícul
 AUTOZÓM
 autozomál v. autozóm
 AUTUMNÁL
 AUXILIÁR
 AUXÍNĂ

AUXO-
 AUXOCRÓM
 AUXOLOGÍE
 AUXOMETRIE
 auxométru v. auxometrie
 AUXOPATÍE
 auxospór v. spor²
 aúz v. auzí
 AUZÍ
auziliár v. auxiliár
 auzít¹ v. auzí
 auzít² v. auzí
 auzitór v. auzí
 auzitúră [mr.] v. auzí
avád v. haút
avadii (pl.) v. ávă¹
 AVAÉT
 avái v. havái
 AVÁL¹
 AVÁL²
 AVALÁNȘĂ
avaleá v. havaleá
 AVALÍM
 avalíst v. avál²
 avalizá v. avál²
 aválma v. válmă
 avalmăș v. válmă
aváloma v. válmă
avám v. aván¹
 AVÁN¹
 AVÁN²-
*aván*³ v. haván
 AVANBÉC
 avancrónică v. crónică
 avangárdă v. gárdă
 avangárdism v. gárdă
 avangárdist v. gárdă
avangiruí v. avansá
avanguárdie v. gárdă
avangvárdie v. gárdă
 avanie v. aván¹
 avániță v. aván¹
avanjeluí v. avansá
 avanpórt v. port¹
 avanpóst v. post¹
 avanpremiéră v. premiéră
 aváns v. avansá
 AVANSÁ
avansarisí v. avansá
 avanscénă v. scénă
avant-gárdă v. gárdă
 avánt¹ v. avantáj

avânt²- v. avân²-
avantagiá v. avantáj
avantagiós v. avantáj
avantágiu v. avantáj
AVANTÁJ
 avantajá v. avantáj
 avantajánt v. avantáj
 avantajós v. avantáj
avantbéc v. avanbéc
avantóp v. haván
 avantrén v. tren
aventurá v. aventúrá
aventúrá v. aventúrá
aventuriér v. aventúrá
avanță v. avansá
avanțeruí v. avansá
AVÁR¹, -Ă
AVÁR²
 avariá v. avárie
AVÁRIE
avarie v. avárie
avarită v. avár²
 avariție v. avár²
AVĂȘ
avát v. haút
AVATÁR
ÁVĂ¹
ÁVĂ²
 aválmășie v. válmă
avănie v. aván¹
 avănit v. aván¹
 avățoi v. haút
 a-vânát v. vână
avânătúrá v. vení
 avânt v. vânt
 avântá v. vânt
 avântátór v. vânt
avântúrá v. aventúrá
avdár v. advár
avdzáre [ar.] v. auzí
 avdzátă [ar.] v. auzí
 avdzátu [ar.] v. auzí
AVEÁ
aveáre [ar.] v. aveá
avé [ir.] v. aveá
avecérnie v. vecérnie
avecémie v. vecémie
 avedére v. vedeá
 avedérea v. vedeá
AVÉN
avénă v. avén
AVENÍ

avenít v. avení
 avenitúrá¹ v. vení
avenitúrá² v. aventúrá
 aventurá v. aventúrá
 aventurár v. aventúrá
AVENTÚRĂ
aventuriár v. aventúrá
 aventuriér v. aventúrá
 aventuriéră v. aventúrá
aventurin v. aventurină
AVENTURINĂ
aventuriós v. aventúrá
 aventurism v. aventúrá
 aventuríst v. aventúrá
 aventurós v. aventúrá
 avér [ar.] v. adevăr
 avére v. aveá
avére [ar.] v. aveá
AVÉRS
AVÉRSĂ
avérsie v. aversiúne
AVERSIÚNE
 avertismént v. avertizá
AVERTIZÁ
 avertizór, -oáre v. avertizá
AVESTIȚA
avgár v. advár
 avgí-başá v. avgíu
AVGÍU
avgúst¹ v. áugust¹
ávugst¹ v. áugust¹
avgúst² v. augúst²
 avgustésc v. augúst²
AVIÁR
 aviasán v. aviáție
 aviátic v. aviáție
 aviatoáre v. aviáție
 aviatór v. aviáție
AVIÁȚIE
aviátiúne v. aviáție
 avícol v. avicultúrá
 avicultoáre v. avicultúrá
 avicultór v. avicultúrá
AVICULTÚRĂ
AVÍD
 aviditáte v. avid
avidomá v. aídoma
avidomă v. aídoma
 aviofón v. aviáție
 avión v. aviáție
 avionetă v. aviáție
 avitaminóză v. vitamínă

AVIVÁ

aviváre v. avivá

AVÍZ

avizá v. avíz

avízie v. avíz

aviziér v. avíz

AVIZÓ

avizo v. avizó*avlicésc* v. áulă

AVLÍE

AVOCÁDO

AVOCÁT

avocătă v. avocát

avocatlác v. avocát

avocatură v. avocát

avocațiál v. avocát

avocățél v. avocát

avocățésc v. avocát

avocățéște v. avocát

avocăție v. avocát

avocățime v. avocát

avór v. ivóriu*avorighén* v. aborigén

avórt v. avortá

AVORTÁ

avortamént v. avortá

avortón v. avortá

AVRÁD

avrádini v. avrád

avrám v. avrámä

AVRÁMĀ

avráre [ar.] v. ávră

avráre [mr.] v. ávră

ÁVRĀ [ar.]

AVRĀMEĀSĀ

avrămeăsă-cresteneăsă v. cârstăneăsă

avrămeăsă v. avrămeăsă

avrémi v. vréme

avróră v. auróră

avrós [ar.] v. ávră

avtendevsí v. auténtic

avténtic v. auténtic*avthéntic* v. auténtic*avtochéfalos* v. cefálic*avtochrátie* v. autocrát*avtochrátor* v. autocrát*avtochrátóric* v. autocrát*avtochrátóricésc* v. autocrát*avtochrátórie* v. autocrát*avtonómie* v. autonóm*avtór* v. autór*avtórítas* v. autoritáte*avtoritáte* v. autoritáte

AVUÁBIL

avucát v. avocát

AVULSIÚNE

avút¹ v. aveáavút² [ar.] v. aveá

avutór v. aveá

avuțáme [ar.] v. aveá

avuțál'e [ar.] v. aveá

avuți [ar.] v. aveá

avuție v. aveá

avúz v. havúz*ávva* v. ávã¹*avvad* v. ávã¹avvâdie v. ávã¹*avzí* [ir.] v. auzí*avzíri* [mr.] v. auzí*ax* v. áxă

axá v. áxă

ÁXĂ

axiál v. áxă

axilár v. axilă

AXÍLĂ

áxilăi v. axilă

axiológic v. axiologie

AXIOLOGÍE

axióm v. axiómä

axiomátic, -ă v. axiómä

axiomatizá v. axiómä

axiomatizáre v. axiómä

AXIOMĀ

axiómä v. axiómä

axiométru v. áxă

AXIÓN

áxion v. axión

áxis v. áxă

AXOLÓT

axolót v. axolót*axón* v. áxăAXÓN¹áxon² v. áxă*axóna* v. áxă

axonométric v. áxă

axonométrie v. áxă

AYATOLLÁH

ayran v. airán

AYURVÉDA

ayurvédic v. ayurvéda

AZ

áz [ar.] v. azi*az* [mr.] v. azi*azaghú* v. iasác*azagú* v. iazagú

AZALÉE

AZÁP

azapízi (pl.) v. azáp

azárd v. hazárd

áză [mr.] v. azi

áză [ar.] v. azi

azăduşı v. zădúf

ázăm v. ázimă

ázămă v. ázimă

azămioară v. ázimă

azămíu v. ázimă

ázám v. ázimă

AZBÉST

azbestóză v. azbést

azbocímént v. azbést

AZBÚCHE

azbucoávnă v. azbúche

áze [ir.] v. azi

azeáce v. zéce

azeaciúre v. zéce

ázem v. ázimă

AZEOTRÓP

azeotrópic v. azeotróp

azeotropie v. azeotróp

azeotropísm v. azeotróp

azér, -ă v. azerbaidján

AZERBAIDJÁN, -Ă

AZI

aziátic v. asiátic

aziésc v. asiátic

AZÍL

azilánt v. azíl

ázim v. ázimă

ÁZIMĂ

azímioară v. ázimă

azímíu v. ázimă

AZIMÚT

azimutál v. azimút

azi-noápte v. noápte

ÁZLU

ázma v. ázimă

azmicioară v. ázimă

azmíóară v. ázimă

azmuţáre [ar.] v. asmuţí

azmuţáre [ar.] v. asmuţí

azná v. hazná

AZÓIC

azonál v. zónă

azoospermie v. spérma

AZÓT

*azotát*¹ v. azót

*azotát*² v. azót

azotemie v. azót

azótic v. azót

azóticum v. azót

azotít v. azót

azotobactér v. azót

azotobactérie v. azót

azotós v. azót

azotúră v. azót

azoturie v. azót

azou v. azót

AZTÉC, -Ă

AZÚR

azurá v. azúr

azurát v. azúr

azurí v. azúr

azurít v. azúr

azuríu v. azúr

azvântá v. zvântá

azvârlí v. zvâr

azvârlítá v. zvâr

azvârlítór v. zvâr

azvârlítúră v. zvâr

Ă

ăcreálă [mr.] v. ácrú²

ăcreţă [mr.] v. ácrú²

ăcrími [mr.] v. ácrú²

ăcríri [mr.] v. ácrú²

ăcrínc [mr.] v. ácrú²

ăi (pl.) v. âl¹

ăi de v. al¹

ĂL¹, A⁶

ála v. âl¹

ălălált v. alt

ălălánt v. alt

ălălált v. alt

ălălánt v. alt

ălălánt v. alt

ălbeátă [ar., mr.] v. alb

ălbicav [mr.] v. alb

ălbicíc [mr.] v. alb

ălbinár [mr.] v. albínă

ălbinárníc [mr.] v. albínă

ălbínă [mr.] v. albínă

ălbíri [mr.] v. alb

ălió v. aoléu

állált v. alt

állált v. alt

áltár [mr.] v. altár

ămurţóri v. amorţí

ănăcríri [mr.] v. ácrú²

ăncălăr [mr.] v. călăre
ăncălzămínt [mr.] v. cald
ăncălzătúră [mr.] v. cald
ăncălzôri [mr.] v. cald
ăncinușări [mr.] v. cenușă
ăncł igári [mr.] v. cheag¹
ăncoăți [mr.] v. acoáce
ăncóla [mr.] v. acólo
ăncólo [mr.] v. acólo
ăncriîlát [mr.] v. créier
ăncuntínát [mr.] v. contení
ăncuóla [mr.] v. acólo
ăncurunátic [mr.] v. cunúnă
ăndreáúă [mr.] v. andrea¹
ăngł igári [mr.] v. cheag¹
ănmár [mr.] v. amár
ănmurțori [mr.] v. amorți

ĂRA

ărári [mr.] v. ará
ărát [mr.] v. ará
ărdărími [mr.] v. árde
ărdărós [mr.] v. árde
ărdós [mr.] v. árde
ărzătúră [mr.] v. árde

ĂST

ăsta v. ăst
ăstalált v. alt
ăstalalt v. alt
ăstălált v. alt
ăstălalt v. alt
ăstălánt v. alt
ăstímp v. ăst
ăstlált v. alt
ăți [mr.] v. aici
ăuí v. vui¹

Â

ĂNČ [ir.]
ănceă [ir.] v. ânč
ăncł egă [ir.] v. cheag¹
ăncóč [ir.] v. acoáce
ăncoló [ir.] v. acólo
ăns [ir.] v. ânč
ănsa [ir.] v. ânč

B

baș-agá v. ágă
 baș-alai-ceaúș v. alái
băricá v. aburcă

bărácá v. aburcă
 biacid v. acíd
 bianuál v. an
 biatómic v. atóm
 bioacústic v. acústic
 bioacústică v. acústic
 bioamplificátor v. ámplu
 bioastronáutic v. astronáut
 bioastronáutică v. astronáut
*buricá*¹ v. aburcă

C

cabrăș v. abráș
 carbodiamídă v. amidă
cardialghie v. algie
 cardialgie v. algie
 cardioaccelerátor v. accelará
cață [ir.] v. agăță
 cauzalgie v. algie
căstău v. acăstău
*cătăre*² v. acătăre
cătăřile v. acătăre
cățăre [ar.] v. agăță
cățári [mr.] v. agăță
cățătúră [mr.] v. agăță
căta [ir.] v. atăt
 cefalalgie v. algie
cel [ir.] v. acél
céla [ir.] v. acél
célalalt v. alt
célanan v. alt
célalant v. alt
célași v. acél
célălalt v. alt
célălant v. alt
céllalt v. alt
céllant v. alt
 centiár v. ar¹
centiără v. ar¹
cest [ir.] v. acést
*cest*³ v. acést
césta v. acést
césta [ir.] v. acést
céstalalt v. alt
céstălalt v. alt
 cetoacidóză v. acíd
ci [ir.] v. aici
*ci*³ v. aici
cía [ir.] v. aici
cía v. aici

cice v. aici
cicea v. aici
 cicloalcán v. alcán
 cicloalchénă v. alchénă
cii v. aici
 cineamatór, -toáre v. amatór
 cineamatorism v. amatór
 cineanimáție v. animá
cioáie v. acioáie
 cisalpín v. alpín
*cist*² v. acést
 cistalgie v. algie
ciuoáie v. acioáie
clo [ar.] v. acólo
 cloramínă v. amină
clófi [mr.] v. acólo
cmo [ir.] v. acúm
cmo [mr.] v. acúm
cmóce [ir.] v. acúm
cmóti [mr.] v. acúm
cmúă [mr.] v. acúm
 coa [ar., mr.] v. acoáce
 coachizitoáre v. achiziție
 coachizitór v. achiziție
 coachiziție v. achiziție
 coacționár v. acțiune
 coacționáră v. acțiune
 coacțiune² v. acțiune
 coacuzát v. acuzá
 coacuzátă v. acuzá
 coarticulá v. articol
 coarticulație v. articol
coarticulațiune v. articol
 coasociát v. asociá
 coasociátă v. asociá
 coautoáre v. autór
 coautór v. autór
 coaxiál v. áxă
cóla [mr.] v. acólo
 cólaia [mr.] v. acólo
colé [ir.] v. acólo
coleá v. acólo
cólea v. acólo
coló [ir.] v. acólo
coló [mr.] v. acólo
coló v. acólo
cólo v. acólo
 contraacuzáție v. acuzá
 contraafirmáre v. afirmá
 contraalée v. alée
 contraalizéu v. alizéu
contraált v. álto

contraáltă v. álto
 contraamirál v. amirál
 contraanchétă v. anchétă
 contraapel v. apelá
 contraargument v. argument
 contraargumentá v. argument
contraargumentáre v. argument
 contraatác v. atacá
 contraatacá v. atacá
contra-ataca v. atacá
 contrált v. álto
 contráltă v. álto
 contrálto v. álto
coperemánt v. acoperí
coperí [ir.] v. acoperí
coperí v. acoperí
coperimánt v. acoperí
 coperioáră v. acoperí
coperiș v. acoperí
coperit v. acoperí
coperitór v. acoperí
Coperitúră v. acoperí
coporás v. acoperí
 costalgie v. algie
 coxálgic v. algie
 coxalgie v. algie
 coxartroză v. artróză
 cromoalgrafie v. algrafie
cuapiríri [mr.] v. acoperí
cu de-adin v. adíns
culó [mr.] v. acólo
cuperi v. acoperí
cuperí [ir.] v. acoperí
cupirimint [mr.] v. acoperí
cupiríri [mr.] v. acoperí
cupiríșu [ar.] v. acoperí
cupiritúră [mr.] v. acoperí

D

dacrioadenită v. adenóm
 dalb v. alb
 dalbazánă v. alb
 dalbănăș v. albanéz
dalbănêț v. alb
 dalbél v. alb
 dálbeș v. alb
 dalbinêț v. alb
 dalboșél v. alb
dalé v. aléi
 daléi v. aléi
daleléi v. aléi

- dalelé* v. aléi
daleó v. aoléu
daléu v. aoléu
dáli v. aléi
dancá v. adânc
daneávra [ar.] v. adineáori
danglie v. ângli
daolică v. aoléu
dapă [ir.] v. adăpă
dasupra v. asúpra
daurá v. áur
daurél v. áur
daurí v. áur
daurít v. áur
dăvdziri [mr.] v. adăugá
dădins v. adíns
dăfsătúră [mr.] v. adăugá
dălacaít v. aoléu
dălága [ar.] v. alergá
dălăgáre v. alergá
dălbíc v. alb
dălbíná v. alb
dălbíór v. alb
dălghíná v. alb
dăncá [mr.] v. adânc
dăogá v. adăugá
dăoleálă v. aoléu
dăolí v. aoléu
dăpári [mr.] v. adăpă
dăpătúră [mr.] v. adăpă
dărári [mr.] v. adărare
dărmălí v. ardămălí
dăsúpra v. asúpra
dău v. adău
dăulí v. aoléu
dăvărá v. adevăr
dăvăsí v. adevăsí
dăzacordá v. acórd
dăzaurí v. áur
dăzmejí v. amejí
dâncá v. adânc
deadins v. adíns
deadinsul v. adíns
deaferentá v. aferént
deaferentáre v. aferént
dealbăție v. alb
dealbațiúne v. alb
dealergá v. alergá
deambulá v. ambulánt
deambulatóriu v. ambulánt
deambulăție v. ambulánt
deaoș v. aúș
deapóia [ar.] v. apói
deaproápele v. aproápe
deárde v. árde
dearticulá v. articol
deasúpra v. asúpra
deasúpră v. asúpra
deasuprime v. asúpra
deaiș v. aúș
debreiá v. ambreiá
debreiábíl v. ambreiá
debreiáj v. ambreiá
decândria (pl.) v. -andru
decândru, -ă v. -andru
decár² v. ar¹
deciár v. ar¹
delecăi v. aoléu
deli-agá v. ágă
dencoace v. acoáce
dencoalea v. acólo
dencolo v. acólo
dendragát v. agát
deneáori v. adineáori
deneaórníc v. adineáori
deneáuni v. adineáori
deneáurea v. adineáori
dermatalgje v. algje
dermeli³ v. ardămălí
desaburá v. ábur
desagreábile v. agreá
desalbuminare v. albumină
desalienare v. aliená
desarmonia v. armonie¹
desarmoniós v. armonie¹
desarticulațiúne v. articol
desasoșiá v. asociá
descăță v. agățá
descățătoáre v. agățá
deshărăceálă v. arác¹
deshărăcít v. arác¹
destárná v. atárná
destraurí v. áur
destrucá v. astrucá
destupá v. astupá
destupătór, -toáre v. astupá
destupătúră v. astupá
desudá v. asudá
desúpra v. asúpra
desúpra v. asúpra
desúpra [ir.] v. asúpra
desúpre [ir.] v. asúpra
deșterne¹ v. așterne
dezaboná v. aboná

dezaburá v. ábur	dezaminázá v. aminá
dezaburí ¹ v. ábur	dezamoniacializá v. amoniác
<i>dezaburí</i> ² v. ábur	<i>dezamorfóză</i> v. anamorfóză
dezaburítór v. ábur	dezamorsá v. amórsă
dezacidá v. acíd	<i>dezamorți</i> v. amorți
dezacidificá v. acíd	dezanalfabetizá v. alfabét
dezaciduláre v. acíd	dezanamorfóză v. anamorfóză
dezacórd v. acórd	dezanacolá v. ancolá
dezacordá v. acórd	dezanacorá v. áncoră
dezacordáj v. acórd	dezanexá v. anéxă
dezacrí v. ácrú ²	<i>dezanexáre</i> v. anéxă
dezactivá v. activ ¹	dezanangájá v. angájá
dezactivánt v. activ ¹	<i>dezanangájare</i> v. angájá
dezactualizá v. actual	dezanangrená v. angrená
<i>dezactualizáre</i> v. actual	dezanofelizáre v. anofél
dezaadaptá v. adaptá	dezanonimizá v. anoním
dezaerá v. áer ¹	dezapretá v. apretá
dezaerisí v. áer ¹	dezaprobá v. aprobá
dezafectá v. afectá	dezaprobatív v. aprobá
<i>dezafectat</i> v. afectá	dezaprobatór v. aprobá
dezafección v. afectá	dezaprobáție v. aprobá
dezafurisí v. afurisí	<i>dezaprobátiune</i> v. aprobá
dezaglomerá v. aglomerá	<i>dezaprobător</i> v. aprobá
dezagreá v. agreá	<i>dezapropiáție</i> v. apropiá
dezagreábil v. agreá	dezapropriá v. apropiá
dezagregá v. agregá	dezapropriáție v. apropiá
dezagregábil v. agregá	<i>dezapropriátiune</i> v. apropiá
dezagregánt v. agregá	dezarámire v. arámă
dezagregatór v. agregá	dezarborá v. árbore
dezagregáție v. agregá	dezargilá v. argilă
<i>dezagregațiune</i> v. agregá	dezargilór v. argilă
dezagremént v. agreá	dezargintá v. argint
dezalbumináre v. albuminá	dezarhierí v. arhieréu
dezalcalinizáre v. alcáliu	dezarimá v. arimá
dezalcátúí v. alcátúí ¹	dezaripát v. áripă
dezalcoolizá v. alcoól	dezaristatór v. arístă
dezaliená v. aliená	dezarmá v. ármă
dezalienánt v. aliená	dezarmamént v. ármă
dezalterá v. alterá	dezarmánt v. ármă
dezamágí v. amăgí	dezarmáție v. ármă
dezamăgítór v. amăgí	<i>dezarmațiune</i> v. ármă
dezambalá v. ambalá	dezarmoníá v. armonie ¹
dezambiguizá v. ambíguu	<i>dezarmónic</i> v. armonie ¹
<i>dezambiguizáre</i> v. ambíguu	<i>dezarmónie</i> v. armonie ¹
dezambreíá v. ambreíá	dezarticulá ¹ v. artícol
dezaméstec v. amestecá	dezarticulá ² v. artícol
dezamestecá v. amestecá	dezarticuláție v. artícol
dezamețeálă v. ameți	dezasamblá v. asamblá
<i>dezameți</i> v. ameți	dezasfaltá v. asfált
<i>dezamețitór</i> v. ameți	dezasimilá v. asimilá
<i>dezamețitóriu</i> v. ameți	dezasimilatór v. asimilá
dezaminá v. aminá	dezasimiláție v. asimilá

- dezasimilațiune* v. asimilă
dezasocia v. asocia
dezasortă v. asortă
dezașterne v. așterne
dezaură v. áur
dezauri v. áur
dezavantăgiu v. avantáj
dezavantáj v. avantáj
dezavantajá v. avantáj
dezavantajós v. avantáj
dezavuá v. avuábil
dezavuábil v. avuábil
dezaxá v. áxă
dezărăcít v. arác¹
dezgăță v. agăță
dezmetecá v. amestecá
dezmeți v. ameți
dezmețitor v. ameți
dezmoșteală v. amorți
dezmorți v. amorți
dezmuți v. amorți
dezniná v. aniná
diacetil v. acétic
diacetilénă v. acétic
diachénă v. achénă
diacústică v. acústic
diadélf v. adelfe
diadélfia (pl.) v. adelfe
diadelfe v. adelfe
dialcoól v. alcoól
dialdehidă v. aldehidă
dialil v. alil
diamidă v. amidă
diamoniacál v. amoniác
diándria (pl.) v. -andru
diándric v. -andru
diandrie v. -andru
diándru, -ă v. -andru
diarthrose v. artróză
diartróză v. artróză
diartróze v. artróză
diatómic v. atóm
dinadins v. adins
dinafără v. afără
dincló [ar.] v. acólo
dincoá [ar.] v. acoáce
dincoá [mr.] v. acoáce
dincoace v. acoáce
dincoáce v. acoáce
dincoáțe [ar.] v. acoáce
díncola [mr.] v. acólo
dincólea v. acólo
díncolo v. acólo
dincólo v. acólo
dineáolea v. adineáori
dineáoră v. adineáori
dineáore v. adineáori
dineáorea v. adineáori
dineáori v. adineáori
dineáurea v. adineáori
dineáuri v. adineáori
dioanculó [mr.] v. acólo
disacuzie v. acústic
disamăgi v. amăgi
disarmónic v. armonie¹
disarmonie v. armonie¹
disarmoniós v. armonie¹
disartróză v. artróză
disartróze v. artróză
disasediá v. asédiu
disbazie v. abazie
discartróză v. artróză
disharmonie v. armonie¹
disimilá v. asimilá
disimilație v. asimilá
disimilațiune v. asimilá
disocia v. asocia
disociábil v. asocia
disociabilitáte v. asocia
disociativ v. asocia
disociație v. asocia
disociațiune v. asocia
distăluí v. adistá
distupáre [ar.] v. astupá
distupári [mr.] v. astupá
disúpra [mr.] v. asúpra
disúpră [ar.] v. asúpra
disúpră [mr.] v. asúpra
disúpru [mr.] v. asúpra
dizabilitáte v. abíl
dizarmónic v. armonie¹
dizarmonie v. armonie¹
dizarmoniós v. armonie¹
dizmeți v. ameți
dizmisticăre [ar.] v. amestecá
dizmurțáre [ar.] v. amorți
dizmurțóri [mr.] v. amorți
doadúce v. adúce
dodecándria (pl.) v. -andru
dodecandrie v. -andru
dodecándru v. -andru
dolecăi v. aoléu

dorsalgie v. algie
 duárdiri [mr.] v. árde
 duluí v. andáli
dumbri v. adumbri
dunári [mr.] v. aduná
dysarthrose v. artróză

E

ecarét v. acarét
e² v. ăl¹
 electroacupunctură v. acupunctură
 electroacústic v. acústic
 electroacústică v. acústic
 electroanaliză v. analiză
 electroanestezie v. anestezie
 electroaprindere v. aprinde
emanát v. amanét
emanét v. amanét
emanetá v. amanét
emanetár v. amanét
 enándria (pl.) v. -andru
 enarmónic v. armonie¹
 enarmonie v. armonie¹
 enarmonism v. armonie¹
 enarmóniu v. armonie¹
en cœur v. anchiór
encoœur v. anchiór
 endarterită v. arteră
endívie v. andivă
 eneándru v. -andru
enharmónium v. armonie¹
 enteralgie v. algie
 enteroanastomóză v. anastomóză
epatalgie v. algie
 epigastralgie v. algie
eptandrie v. -andru
 eptándru v. -andru
érbeg v. airbag
erdemeli v. ardămăli
erdemli v. ardămăli
esacerbá v. acérb
esacerbáție v. acérb
 éstan [ar.] v. ăst
estémp v. ăst
estím v. ăst
éstim v. ăst
 estímp v. ăst
éstu [ar.] v. ăst
éstu [mr.] v. ăst
eteroauxínă v. auxínă
 euroatlántic v. atlántic

euro-atlantic v. atlántic
eventură v. aventură
 exaburá v. ábur
 exacerbá v. acérb
 exacerbáție v. acérb
exacerbațiune v. acérb
 exalbuminát v. albumén
 exándru v. -andru
 exarendá v. aréndă
 extraatmosféric v. atmosferă

F

fără [mr.] v. afără
făre [ir.] v. afără
 feroaliáj v. aliá¹
 feroaluminíu v. aluminizá
 fibroadenóm v. adenóm
firoseálă v. afierosí
flá [ir.] v. aflá
flári [mr.] v. aflá
 fonoabsorbánt v. absorbí
 fotoalergie v. alergie
 fotoaparát v. aparát
fiári [mr.] v. atáre
fumári [mr.] v. afumá
fuzalie v. afuzali

G

gastralgie v. algie
gâmbá v. agâmbá
 gâmbă v. agâmbá
 giravión v. aviație
gust² v. agúst
 gustár v. agúst
 gústea v. agúst

H

habá¹ v. abá¹
habá² v. abá²
habagiu v. abá¹
habă v. abá¹
habilitá v. abíl
hagém v. agé
 hagemiş v. agé
hagimésc v. agé
hahó v. ahó
haián v. aiá
hála-bála v. ála-bála
halageá v. alageá

- halái* v. alái
halandála v. alandála
halastáncă v. alestáncă
halastîncă v. alestîncă
hálea-bálea v. ála-bála
hálea-málea v. ála-bála
hálea-pálea v. ála-bála
halic v. alică
halice¹ v. alică
halice² (pl.) v. alică
halici¹ v. alică
halici² v. alici¹
halitău v. alitău
hambác v. abác
hambăcăr v. abác
hánăș v. anasón
handróc v. andróc
hangará v. angará
hangăreá v. angará
hános v. anasón
hantirú v. anterú
hapfuguí v. abțigú
harác v. arác¹
haracosí v. arác¹
harág v. arác¹
harághel v. arhághel
haráp v. aráb
harapínă v. aráb
harastá v. arastá
harbagică v. arpagíc
hárbur v. árbore
harcá v. arcá
harcán¹ v. arcán¹
harcán² v. arcáci
hardău v. ardău
haréte v. aréte
hargalác v. agărlác
hargalic v. agărlác
hargát v. argát
hargățí v. argát
harlechín v. arlechín
harmán v. armán¹
harmátă v. armă
harmíg v. armíg
harmoní v. armonie¹
harmónică v. armonie¹
harmónicós v. armonie¹
harmóniós v. armonie¹
harmonít v. armonie¹
harmónium v. armonie¹
harmonizá v. armonie¹
harmurár v. armă¹
- harníci* v. arnici
harpacică v. arpagíc
harpagíc v. arpagíc
harpagică v. arpagíc
hárpă² v. áripă
harșéu v. așău
hartíc v. artíg
hartíg v. artíg
harțár v. arțár¹
harvát v. arvát¹
harz v. arz
harzováł v. arz
hasmán v. asmán
hastronóm v. astronomie
háșchie v. așchie
hat³ v. at
hatoáică v. at
havaét v. avaét
havalét v. avaét
Hazap v. azáp
hazmá v. ásmă¹
hazmán¹ v. asmán
hazmán² v. ásmă¹
hăl v. ăl¹
hălălált v. alt
hălcer v. arcér¹
hălłált v. alt
hăolí v. aoléu
hărác v. arác¹
hărág v. arác¹
hăráp v. aráb
hărăceálă v. arác¹
hăráci v. arác¹
hărăgél v. arác¹
hărăgí v. arác¹
hărăgică v. arác¹
hărăgít v. arác¹
hărăpésc v. aráb
hărăpoáică v. aráb
hărăgát v. argát
hărăgățí v. argát
hărămășár v. armășár
hărășău v. așău
hăst v. ăst
hăsta v. ăst
hăstra v. ăst
hășéu v. așău
hăulí v. aoléu
hăzáp v. azáp
hărșéu v. așău
hectár v. ar¹
hemartróză v. artróză

hemialgie v. algie
 hemianestezie v. anestezie
 hepatalgie v. algie
 heptândria (pl.) v. -andru
hernéu v. arnéu
 heteroauxină v. auxină
 hexândria (pl.) v. -andru
 hidracid v. acid
 hidradenóm v. adenóm
 hidramniós v. amniós
 hidrartróză v. artróză
 hidroacústic v. acústic
 hidroacústică v. acústic
 hidroameliorare v. ameliorá
 hidroamelioratív v. ameliorá
 hidroamelioratoare v. ameliorá
 hidroameliorator v. ameliorá
 hidroamelioráție v. ameliorá
 hidroaviáție v. aviáție
 hidroavión v. aviáție
 hiperaciditate v. acid
 hiperactiv v. activ¹
 hiperactivitate v. activ¹
 hiperacuzie v. acústic
 hiperalgie v. algie
 hiperalgie v. algie
 hipoaciditate v. acid
 hipoacuzic, -ă v. acústic
 hipoacuzie v. acústic
 hipoalgie v. algie
 hipoazotidă v. azót
hipoazotită v. azót
 histeralgie v. algie
hmo [ir.] v. acúm
hmóce [ir.] v. acúm
ho v. ahó
hrânghel v. arhânghel
hultoán v. altói¹
hultoánă v. altói¹
*hultói*¹ v. altói¹
*hultoi*² v. altói¹
hultoián v. altói¹
hultón v. altói¹
hultuí v. altói¹
hultuiálă v. altói¹
hultuitór v. altói¹
hultuitúră v. altói¹

I

iabrăș v. abrăș
iagód v. agúdă
iagódă v. agúdă

iáripă [mr.] v. áripă
iárvánt v. arvúne
*iásmă*¹ v. agheásmă
iast v. ást
iášchie v. ášchie
iášclă [mr.] v. ášchie
iășclícă [mr.] v. ášchie
ibrăș v. abrăș
íca [ir.] v. aici
icea v. aici
iceberg v. áisberg
ici v. aici
 icosândria (pl.) v. -andru
idoma v. áidoma
iest v. ást
iéstu [mr.] v. ást
iేశchie v. ášchie
iేశchítă v. ášchie
ifíliu v. afíf
ifíliu v. afíf
iglice v. aglică
inabil v. abíl
inabilitate v. abíl
inabordabil v. abordá
inacceptabil v. acceptá
inacceptare v. acceptá
inaccesibil v. accés
inaccesibilitate v. accés
inacomodabil v. acomodá
inacordabil v. acórd
inactiv v. activ¹
inactivá v. activ¹
inactivism v. activ¹
inactivitate v. activ¹
inactual v. actual
inactualitate v. actual
inacțiune v. acțiune
inacuzabil v. acuzá
inadaptabil v. adaptá
inadaptabilitate v. adaptá
inadaptare v. adaptá
inadaptat v. adaptá
inadecát v. adecvát
inadecvare v. adecvát
inadecvat v. adecvát
inaderent v. aderá
inaderență v. aderá
inadmisibil v. admíte
inadmisibilitate v. admíte
inalienabil v. aliená
inalienabilitate v. aliená

inalienáre v. aliená
 inalterábil v. alterá
 inalterabilitáte v. alterá
 inamic, -ă v. amic
 inamicie v. amic
 inamicieŃie v. amic
 inamovíbil v. amovíbil
 inamovibilitáte v. amovíbil
 inanalizábil v. analizá
 inanimát v. animá
 inapelábil v. apelá
 inapeténŃă v. apeténŃă
 inaplicábil v. aplicá
 inaplicabilitate v. aplicá
 inapreciábil v. aprecia
inapreŃiábil v. aprecia
 inápt v. apt
 inaptitúdiue v. apt
 inarmonie v. armonie¹
 inarmoniós v. armonie¹
 inarticulábil v. articol
 inasimilábil v. asimilá
 inasortábil v. asortá
 inatacábil v. atacá
 inatacabilitáte v. atacá
 inaudíbil v. audiénŃă
 inauténŃic v. auténŃic
 inautenticitáte v. auténŃic
 inavuábil v. avuábil
indreá v. andreá¹
indreáuíă v. andreá¹
inemic v. amic
inemicie v. amic
 infraacústic v. acústic
inimic v. amic
inimicieŃie v. amic
 interactiv v. acŃiúue
 interacŃioná v. acŃiúue
 interacŃiúue v. acŃiúue
 interaliát v. aliá¹
 interarticulár v. articol
 interasisténŃă v. asistá
 interastrál v. ástru
 interatómic v. atóm
 interatrácŃie v. atráge
 ínterim v. ad-ínterim
 ínterimál v. ad-ínterim
 ínterimár v. ad-ínterim
 ínterimát v. ad-ínterim
 intraatómic v. atóm
iordovánă v. ardoán
iorgovánă v. ardoán

irnéu v. arnéu
 ischialgie v. algie
 ist v. ást
ista v. ást
ístalalt v. alt
ístalant v. alt
ístlalt v. alt
ístlant v. alt
ístu [ar.] v. ást
ístu [mr.] v. ást
izaflá v. aflá
izăflá v. aflá
izeflá v. aflá

Î

îmbârcá v. aburcá
 îmbordá v. abordá
 îmbucátúră² v. ambuşúră
 înaoáce v. acoáce
 înacoperí v. acoperí
în adin v. adins
înadins v. adins
 înadins v. adins
 îmaguridá v. aguridă
înalbăstri v. albăstru
 înalbitorie v. alb
 înamorá v. amór
înapói [ar.] v. apói
 înapói¹ v. apói
*înapoi*² v. apói
 înapoia¹ v. apói
 înapoia² v. apói
 înapoişurea v. apói
 încát v. arc
 încargintí v. argint
 încaripá v. áripă
 încarmá v. ármă
 încarticulá v. articol
 încasidii v. asédiu
 încaurá v. áur
 încaurél v. áur
 încaurí v. áur
 încavuŃí v. aveá
 încavuŃitór v. aveá
 încăcreálă v. ácru²
 încăcri v. ácru²
 încăcritór v. ácru²
 încălbăstri v. albăstru
 încălbél v. alb
 încălbí v. alb
 încălbít v. alb

înălbitór v. alb
 înălbitură v. alb
înăpói v. apói
 înăsprí v. áspru²
 înăspríme v. áspru²
 înăsprít v. áspru²
 înăsprítór v. áspru²
 încoá v. acoáce
 încoáce v. acoáce
incolea v. acólo
 încólea v. acólo
incoló v. acólo
 încólo v. acólo
 încoperí v. acoperí
inculeá [ar.] v. acólo
 îndálb v. alb
îndăluí v. andáli
 îndeajúns v. ajúnge
îndosá v. andosá
*îndreá*² v. andreá¹
 îndrelá v. andreá¹
îndrilá v. andreá¹
îndului v. andáli
 îngâmbá v. agâmbá
într-adíns v. adíns
 întrajutá v. ajutá
 întrajutorá v. ajutá
 întrajutoráre v. ajutá
 întraripá v. áripá
întraripát v. áripá
 întrarmá v. ármá
 întraurél v. áur
 întraurí v. áur
 întraurít v. áur
întrepózit v. antrepózit
întrepríză v. antrepríză

J

jun [ir.] v. ajún
júngiri [mr.] v. ajúnge
jutá [ir.] v. ajutá
jutári [mr.] v. ajutá
jutór [mr.] v. ajutá

K

kiloampér v. ampér
 kiloampermétru v. ampér

L

lált [mr.] v. alt
láltu [mr.] v. alt

lánt [mr.] v. alt
lántu [mr.] v. alt
latítă v. altítă
lătítă v. altítă
lăgári [mr.] v. alergá
lăgătór [mr.] v. alergá
lăgătúră [mr.] v. alergá
 lănculó [mr.] v. acólo
lătețár v. altítă
 lătítár v. altítă
lătítă v. altítă
leáziri [mr.] v. alége
lembíc v. alambíc
limbíc v. alambíc
 limfadenítá v. adenóm
 limfadenóm v. adenóm
 limfangióm v. angióm
 limfangioplastie v. angióm
 lombalgíe v. algie
 lombartróză v. artróză
lot [mr.] v. aluát
lumbalgie v. algie
l'uminterea [mr.] v. altmínteri
l'umintrea [mr.] v. altmínteri
lún [ar.] v. alúnă
lun [mr.] v. alúnă
*lúnă*² [ar.] v. alúnă
*lúnă*² [mr.] v. alúnă
lunecá v. alunecá
lunecát v. alunecá
lunecătór v. alunecá
lunecós v. alunecá
lunecúș v. alunecá
 luničcă [mr.] v. alúnă
lunicúș v. alunecá
lunrecáre v. alunecá
lunrecát v. alunecá
lunrecós v. alunecá
l'úre [ir.] v. aiúrea
l'úrea [mr.] v. aiúrea
luricári [mr.] v. alunecá
luricós [mr.] v. alunecá
luțql [mr.] v. aluát

M

mar [mr.] v. amár
márníc v. amár
mănr [mr.] v. amnár
mărăciúni [mr.] v. amár
mărătúră [mr.] v. amár
 mărós [mr.] v. amár

măzdăgău v. amestecă
mânăr [ar.] v. amnăr
mâneár [ar.] v. amnăr
măștec v. amestecă
meliță² v. amenință
melițălă v. amenință
menință v. amenință
măștec v. amestecă
mestecă² v. amestecă
mestecár v. amestecă
mestecát² v. amestecă
mestecăciune v. amestecă
mestecălău v. amestecă
mestecătór² v. amestecă
mestecătúřă v. amestecă
mestecău¹ v. amestecă
mestecúș v. amestecă
metroanexită v. anexă
mialgie v. algie
microaliá v. aliá¹
microampér v. ampér
microampérmétru v. ampér
microanalíză v. analiză
microanchetă v. anchetă
miliampér v. ampér
miliampérmétru v. ampér
miniateliér v. ateliér
miniautomobil v. automobil
misticăre [ar.] v. amestecă
misticári [mr.] v. amestecă
misticătúřă [ar.] v. amestecă
mo [mr.] v. acúm
módicmo [mr.] v. acúm
móia v. acúm
monadélf v. adelfie
monadélfia (pl.) v. adelfie
monadelfie v. adelfie
monándria (pl.) v. -andru
monándru v. -andru
monoachénă v. achénă
monoacid v. acid
monoadélf v. adelfie
monoadelfie v. adelfie
monoarticulár v. articol
monoatómic v. atóm
monoáx v. áxă
monodélfia (pl.) v. adelfie
monoxiál v. áxă
móți [mr.] v. acúm
multianuál v. an

murțónă [mr.] v. amorți
murțóri [mr.] v. amorți
muță v. asmuți
myalgia v. algie

N

nadoleán v. anatolián
nadoleáncă v. anatolián
nadolésc v. anatolián
náforă v. anáfură
náforniță v. anáfură
náfură v. anáfură
nalbár v. alb
nalbástru [ar.] v. albástru
nalbástru v. albástru
nal'úrea [ar.] v. aiúrea
napói v. apói
napóia¹ v. apói
napoiá² v. apói
napoișilea v. apói
narcoanalíză v. analiză
nátemă v. anatémă
nátimă v. anatémă
năcreálă v. ácru²
năcri v. ácru²
năcíriri [mr.] v. ácru²
năcritór v. ácru²
năfurár v. anáfură
năfurică v. anáfură
nálbi v. alb
nálbiri [mr.] v. alb
nálbitór v. alb
nálbitúřă [mr.] v. alb
năpói [mr.] v. apói
năpói v. apói
năpoiři [mr.] v. apói
năpuire [ar.] v. apói
năsprí v. áspru²
năstupári [mr.] v. astupá
nclo [ar.] v. acólo
nclo [mr.] v. acólo
ncø [mr.] v. acoáce
ncoa [ar.] v. acoáce
ncoá [mr.] v. acoáce
ncoáțe [ar.] v. acoáce
ncóla [mr.] v. acólo
ncóló [ir.] v. acólo
nculeá [ar.] v. acólo
nculó [ar.] v. acólo
ndreáuă [ar.] v. andrea¹
neabătút v. abáte¹

neabețedát v. abecedár	neantagoníst v. antagoníst
neabil v. abíl	neapărát v. apără
neabordábil v. abordá	neapărátór v. apără
neacadémic v. academie	<i>neapătát</i> v. ápă
neacceptábil v. acceptá	neapătát v. ápă
neacceptáre v. acceptá	neaplicábil v. aplicá
neactív v. actív ¹	neaplicabilitáre v. aplicá
neactuál v. actuál	neapreciábil v. aprecíá
neactiúne v. actiúne	neapropiát v. aproápe
neadaptáre v. adaptá	<i>neapuitóriu</i> v. apúne
neademenít v. ademână	neapunátór v. apúne
neaderént v. aderá	neapús v. apúne
neaderénță v. aderá	nearătós v. arătá
neadevăr v. adevăr	nearmoniós v. armonie ¹
neadevărát v. adevăr	<i>nearthroza</i> v. artróză
neadeverință v. adevăr	nearticulát v. articol
neadmisíbil v. admíte	neartificiál v. artificiu
neadmisibilitáre v. admíte	neartístic v. ártá
neadormíre v. adormí	<i>neartroză</i> v. artróză
neadormít v. adormí	neascultá v. ascultá
neaducătór v. adúce	neascultáre v. ascultá
<i>neadurmít</i> v. adormí	neascultátór v. ascultá
<i>neafectábil</i> v. afectá	neascultói v. ascultá
neagresiúne v. agresíúne	neasemănáre v. asemână
neagresív v. agresíúne	neasemănát v. asemână
neagresivítáre v. agresíúne	neasemenea v. asemână
neagrícól v. agricultúră	neasimilábil v. asimilá
neajúngere v. ajúnge	neasortábil v. asortá
neajúns ¹ v. ajúnge	neastámpăr v. astámpără
neajúns ² v. ajúnge	neastámpărát v. astámpără
neajunsie v. ajúnge	neastámpărátór v. astámpără
neajutátór v. ajutá	neastámpărátúră v. astámpără
neajutoráre v. ajutá	neașezáre v. așezá
neajutorát v. ajutá	neașezámânt v. așezá
<i>neajutorít</i> v. ajutá	neașeptáre v. așeptá
nealcătuít v. alcătuí ¹	neașeptátór v. așeptá
nealcoólic v. alcoól	neatacábil v. atacá
nealienábil v. aliená	neatacabilitáre v. atacá
nealienabilitáre v. aliená	neatașábil v. atașá
nealiniát v. alinía	neatárnáre v. atárná
nealiniére v. alinía	neatárnát v. atárná
nealterábil v. alterá	neatént v. atént
neáltul v. ált	neaténție v. atént
neamábil v. amábil	<i>neatențiúne</i> v. atént
neamăgáu v. amăgí	neatrăgátór v. atráge
neaméstec v. amestecá	neauténtic v. auténtic
neamic v. amic	neavére v. aveá
neamică v. amic	neavizát v. avíz
neamicie v. amic	neavuábil v. avuábil
neanalizábil v. analizá	neavút v. aveá
neanimát v. animá	nefralgíe v. algíe
neantagónic v. antagoníst	nemaiauzít v. auzí

nemic² v. amíc
 neoanacreóntic v. anacreóntic
 neoartróză v. artróză
 neopsihanaliză v. analiză
nephralgia v. algie
neuralgie v. algie
 neurastenic, -ă v. astenie
 neurastenie v. astenie
 neurasteniză v. astenie
 nevralgie v. algie
nevrastenic v. astenie
 niavdzăt [ar.] v. auzí
niaveáre [ar.] v. aveá
 nictalgie v. algie
 nistupát [mr.] v. astupá
 niuzq̄t [mr.] v. auzí
 nord-american v. american
 nord-americană v. american
 nord-atlántic v. atlántic

O

*o*² v. au¹
oaci v. acoáce
oç [ir.] v. acoáce
óça [ir.] v. acoáce
ocolisi v. acolisí
 octándria v. -andru
 octándru v. -andru
odătuí v. adătuí
 odontalgie v. algie
oglice v. aglică
*ogúr*² v. augúr¹
ogurá v. augúr¹
ogúst v. áugust¹
 olecái v. aoléu
 olecáiálă v. aoléu
 olecáiós v. aoléu
 olecáit v. aoléu
 olecáitór v. aoléu
 olecáitúră v. aoléu
olecuí v. aoléu
*oléi*¹ v. aoléu
olelé v. aoléu
oleléu v. aoléu
oleó v. aoléu
*oléu*² v. aoléu
olicái v. aoléu
olicáiá v. aoléu
olicáitúră v. aoléu
 olicári v. aoléu

oligái v. aoléu
oligári v. aoléu
olmán v. almándă
oltoán v. altói¹
*oltói*¹ v. altói¹
*oltoi*² v. altói¹
oltoitór v. altói¹
oltoitúră v. altói¹
oltón v. altói¹
oltoni v. altói¹
oltonit v. altói¹
oltuí v. altói¹
oltuíálă v. altói¹
oltuitór v. altói¹
oltuitúră v. altói¹
ondroácă v. andróc
ondroc v. andróc
orándă v. aréndă
orándár v. aréndă
orándăș v. aréndă
orándát v. aréndă
orándatorie v. aréndă
*orándă*² v. aréndă
oréndă v. aréndă
oricái v. aoléu
orindă v. aréndă
 ostealgie v. algie
 osteoartrítă v. artrítă
 otalgie v. algie
otomobil v. automobil
otoritáte v. autoritáte
out v. aut
 oxiacíd v. acid

P

paleoantropológ v. antropologie
 paleoantropológă v. antropologie
 paleoantropológic v. antropologie
 paleoantropologie v. antropologie
 paleoarheologic v. arheologie
 paleoarheologie v. arheologie
 paleoastronáut v. astronáut
 paleoastronáutic, -ă v. astronáut
 panafrican v. african
 panafricanism v. african
 panamericanism v. american
 panamericanist, -ă v. american
 panaráb v. aráb
 paracuzie v. acústic
paticáriș v. apotecă

pără v. apără
păticăr v. apotecă
păticărăș v. apotecă
pătică v. apotecă
păticăriță v. apotecă
 pentândria (pl.) v. -andru
 pentândru v. -andru
 peracid v. acid
 periarterită v. arteră
 periartrită v. artrită
petecărie v. apotecă
piriri [mr.] v. apirire
pirit [mr.] v. apirire
 plantalgie v. algie
 plicăcă [mr.] v. aplecă
plicări [mr.] v. aplecă
plicătoări [mr.] v. aplecă
pôia [mr.] v. apoi
 poliacetat v. acetic
 poliachénă v. achénă
 poliacid v. acid
 poliadélf v. adelfie
 poliadélfia (pl.) v. adelfie
 poliadelfie¹ v. adelfie
*poliadelfie*² v. adelfie
 polialcoól v. alcoól
 poliamídă v. amidă
 poliamídíc v. amidă
 poliándria (pl.) v. -andru
poliandrie v. -andru
 poliándru v. -andru
 poliarticulár v. articol
 poliartrită v. artrită
 poliatómic v. atóm
 portaltói v. altói¹
 portármă v. ármă
 portavión v. aviáție
 postabdomén v. abdomén
 postacút v. acút
poticăr v. apotecă
 poticărășítă v. apotecă
 poticărăș v. apotecă
poticăreș v. apotecă
poticároș v. apotecă
 poticáš v. apotecă
*potică*² v. apotecă
 poticăriță v. apotecă
poticáraș v. apotecă
 preabatáj v. abatáj
 preambalá v. ambalá
 preamplificátór v. ámplu
 preanestezie v. anestezie

preapríndere v. aprinde
 preavíz v. avíz
 preavizá v. avíz
 prezbicuzie v. acústic
 pricățári [mr.] v. agățá
 prijúngiri [mr.] v. ajúnge
príndiri [mr.] v. aprinde
 pripucári [mr.] v. apucá
 prisúpră [ar.] v. asúpra
 priuzót [mr.] v. auzí
 proamericán v. americán
proápi [mr.] v. aproápe
 proctalgie v. algie
próp [mr.] v. aproápe
própe [ir.] v. aproápe
pruk'ári [mr.] v. aproápe
pseudarthrosa v. artróză
 pseudartróză v. artróză
 pseudoacid v. acid
 pseudoalélă v. alélă
 pseudoanacréóntic v. anacréóntic
 pseudoartist v. ártă
 pseudoartistă v. ártă
 psihanalíst v. analiză
 psihanalístă v. analiză
 psihanalític v. analiză
 psihanalíză v. analiză
 psihasténic, -ă v. astenie
 psihastenie v. astenie
 psihoanaléptic v. analepsie
 psihoanalgezie v. algezie
psihoanalíst v. analiză
psihoanalític v. analiză
psihoanalíză v. analiză
pucári [mr.] v. apucá

R

radioactív v. activ¹
 radioactivitate v. activ¹
 radioactualitate v. actual
 radioaltimétru v. altitúdine
 radioamatoáre v. amatór
 radioamatór v. amatór
 radioamatorísm v. amatór
 radioamplificáre v. ámplu
 radioascultáre v. ascultá
 radioascultátoáre v. ascultá
 radioascultátór v. ascultá
 radioastronóm v. astronomie
radio-astronom v. astronomie
 radioastronómic v. astronomie

radioastronomie v. astronomie
radioaterisáre v. aterizá
 radioaterizáre v. aterizá
 rahialgíe v. algíe
 rahianestézic v. anestezié
 rahianestezié v. anestezié
rapóí [ir.] v. apói
rári [mr.] v. ará
ratá [ir.] v. arătă
ravúná v. arvună
răaflă v. aflá
răzint [mr.] v. argínt
răzintár [mr.] v. argínt
 reabilitá v. abíl
 reabilitáție v. abíl
reabilitațiúne v. abíl
 reaboná v. aboná
 reacoperí v. acoperí
reácsie v. acțiúne
 reactánță v. acțiúne
 reactiv v. acțiúne
 reactivá v. activ¹
 reactivánt v. activ¹
 reactivitate v. acțiúne
 reactór v. acțiúne
 reactualizá v. actual
 reacție v. acțiúne
 reacționá v. acțiúne
 reacționál v. acțiúne
 reacționár, -ă v. acțiúne
 reacționarism v. acțiúne
reacțiuná v. acțiúne
reacțiúne v. acțiúne
 readaptá v. adaptá
 readmísie v. admíte
readmisiúne v. admíte
 readmíte v. admíte
 readmonestá v. admonestá
 readormí v. adormí
 readucátór v. adúce
 readúce v. adúce
 readuná v. aduná
 reaerisí v. áer¹
 reaffirmá v. afirmá
 reaflá v. aflá
 reajustá v. ajustá
 realbí v. alb
 realége v. alége
 realtoí v. altói¹
realtoit v. altói¹
 reambalá v. ambalá
 reamenajá v. amenajá

reamplasá v. amplasamént
 reamputá v. amputá
 reanalizá v. analizá
 reangajá v. angajá
 reanimá v. animá
 reanimáre v. animá
 reanimatór v. animá
 repariție v. apăreá
reparițiúne v. apăreá
reápă [mr.] v. áripă
 reapăreá v. apăreá
 reapelá v. apelá
 reaprínde v. aprínde
 reapropiá v. aproápe
 reapucá v. apucá
 rearanjá v. aranjá
rearanjare v. aranjá
 rearbitrá v. arbitru¹
 reargintá v. argínt
 rearmá v. ármă
 reasociá v. asociá
 reașezá v. așezá
reáti [mr.] v. aréte
 reatribuí v. atribuí
 reațăță v. ațăță
 reaudiá v. audiéță
 reínarma v. ármă
reínarmare v. ármă
 retroactiv v. activ¹
 retroactivitate v. activ¹
retroacție v. acțiúne
 retroacțiúne v. acțiúne
réu [ar.] v. aréu
rici [mr.] v. aríci¹
rin [mr.] v. arín
rmâr [ir.] v. armár
rucári [mr.] v. aruncá
runcári [mr.] v. aruncá

S

sămuță v. asmuți
scultári [mr.] v. ascultá
scúnde [ir.] v. ascúnde
scúndiri [mr.] v. ascúnde
 scunğóș [mr.] v. ascúnde
scunjósș v. ascúnde
scută [ir.] v. ascultá
 scuțótă [mr.] v. ascuți
 semiaderént v. aderá
 semiagnóstic v. agnóstic
 semianalfabét, -ă v. alfabét
 semianarhist v. anarhie

semiarbúst v. árbore
 semiarháic v. arháic
 semiaríd v. aríd
 semiarticuláție v. articol
 semiartizanát v. artizán
 semiautomát v. automat
 semiautomátic v. automat
 semiauxiliár v. auxiliár
 semiáxx v. áxx
 sibilánt v. asibilá
 silvoamelioráție v. ameliorá
 sinalgíe v. algíe
 sinamăgí v. amăgí
 sínarmonísm v. armoníe¹
 sínartroză v. artroză
 smuțít v. asmuțí
 socioafectiv v. afectá
 spinalgíe v. algíe
sta [ir.] v. ást
stâmpără v. astâmpără
 stereoacústică v. acústic
stu [mr.] v. ást
stupári [mr.] v. astupá
 subacuminát v. acuminát
 subacút v. acút
 subacvátic v. acvátic
 subadministrátor v. administrá
 subaerián v. áer¹
 subagént v. agént
 subalimentá v. alimént
 subalimentáție v. alimént
 subalpéstru v. alpin
 subalpin v. alpin
 subaltérn, -ă v. alterná
 subalternáre v. alterná
 subalternítáte v. alterná
subaltérnuș v. alterná
 subamendamént v. améndă
 subansámblu v. ansámblu
 subantárctic v. ártic
 subantreprenór v. antrepríză
sub-antreprenor v. antrepríză
 subantrepríză v. antrepríză
 subapreciá v. aprecíá
 subarborét v. árbore
 subarbúst v. árbore
 subárctic v. ártic
 subarendá v. aréndă
 subarendăș v. aréndă
 subarendatór v. aréndă
 subarmónicá v. armoníe¹
 subatómic v. atóm

sud-american v. american
 sud-americană v. american
sudári [mr.] v. asudá
 sumuță v. asmuțí
sumuți v. asmuțí
 superangulár v. angulár
 superarbitrá v. arbitru¹
 superarbitru v. arbitru¹
*súpra*² v. asúpra
 supraabundá v. abundá
supraabundánt v. abundá
 supraabundént v. abundá
 supraabundéntă v. abundá
 supraactivítáte v. activ¹
 supraacút v. acút
 supraadăugá v. adăugá
 supraaglomerá v. aglomerá
 supraaglomeráție v. aglomerá
 supraalb v. alb
 supraalimentá v. alimént
 supraalimentáție v. alimént
supraalimentațiune v. alimént
 supraantrenamént v. antrená
 supraapreciá v. aprecíá
 supraarbitrá v. arbitru¹
 supraarbitriu v. arbitru¹
 supraarbitru v. arbitru¹
suprabundá v. abundá
súpră v. asúpra

Ș

șă [ir.] v. așá¹
șa [mr.] v. așá¹
șa v. așá¹
șámidoi [mr.] v. amândói
 șamindói [ar.] v. amândói
șámindoi [mr.] v. amândói
șamișdól'i [ar.] v. amândói
șandói [ar.] v. amândói
șasi v. așá¹
șimidoi [mr.] v. amândói
șimindoi [mr.] v. amândói
șimindóil'i [ar.] v. amândói
șteárniri [mr.] v. așterne
șteptá [ir.] v. așteptá
șterne [ir.] v. așterne
șirnămint [mr.] v. așterne
șirnumintu [ar.] v. așterne
șirnút [mr.] v. așterne
șitári [mr.] v. așteptá

T

taréște v. arestá
tári [mr.] v. atáre
 tarsalgie v. algie
tântu [mr.] v. atát
tăvăsi v. adevăsi
 telalgie v. algie
 teleautograf v. autograf
 tenalgie v. algie
 termoacústic v. acústic
 termoacústică v. acústic
 termoanalgezie v. algezie
 termoanemométru v. anemométru
 termoaprinde v. aprinde
 tetrachénă v. achénă
 tetrándria (pl.) v. -andru
 tetrándru v. -andru
 transafrican v. african
 transalpéstru v. alpin
 transalpin v. alpin
 transarabic v. arab
 transasiatic v. asiatic
 transatlántic v. atlántic
 triándria (pl.) v. -andru
 triándru v. -andru
túmțea [ar.] v. atúnci
túmțea [mr.] v. atúnci
túnțea [mr.] v. atúnci
 turboagregát v. agregá
 turboalternatór v. alterná
 turism² v. autoturism

Ț

țel [ar., mr.] v. acél
țela [mr.] v. acél
țelacló v. acél
țest [mr.] v. acést
țesta [mr.] v. acést
ția [ar.] v. aici
țist [mr.] v. acést
țista [mr.] v. acést

U

ua [mr.] v. acoáce
uáři [mr.] v. acoáce
úã [mr.] v. áuã
ultoán v. altói¹
ultoánă v. altói¹
ultói v. altói¹
ultói v. altói¹
ultoiálă v. altói¹
ultóit v. altói¹
ultóitúră v. altói¹
 ultraacústic v. acústic
 ultraacústică v. acústic
ultuí v. altói¹
ultúitór v. altói¹
ultúitúră v. altói¹
undréa v. andréa¹
undréauă [ar.] v. andréa¹
undréauă v. andréa¹
 undrelár v. andréa¹
 undreléște v. andréa¹
undrelí v. andréa¹
undulí v. andáli
*urșinic*² v. arseníc³
úvã [mr.] v. áuã
uzíri [mr.] v. auzí

V

váltu [ar.] v. alt
vę [ir.] v. aveá
veári [mr.] v. aveá
vestíța v. avestíța
 viceamirál v. amirál
vițeamirál v. amirál
vuțiã [mr.] v. aveá

Z

zălăgári [mr.] v. alergá
 zăscultári [mr.] v. ascultá

